LE MAHÂVASTU





SOCIÉTÉ ASIATIQUE

COLLECTION D'OUVRAGES ORIENTAUX
SECONDE SÉRIE

महावस्तु अवदानं

LE MAHÂVASTU

TEXTE SANSCRIT
PUBLIÉ POUR LA PREMIÈRE FOIS
ET
ACCOMPAGNÉ D'INTRODUCTIONS ET D'UN COMMENTAIRE

PAR É. SENART

TOME DEUXIÈME





PARIS
IMPRIMÉ PAR AUTORISATION DU GARDE DES SCEAUX
À L'IMPRIMERIE NATIONALE

M DCCC XC
1882

PRÉFACE.

J'ai suivi dans la préparation de ce second volume les règles que j'ai exposées dans la préface du premier. Je n'ai rien de particulier à ajouter[1].

Je tiens du moins à remercier M. le docteur F. Hartmann du concours si obligeant qu'il m'a prêté en reportant les variantes de ma copie originale sur le manuscrit destiné à l'impression. C'est une besogne pénible et fastidieuse dont il s'est acquitté avec un soin qui commande ma gratitude.

Quoique soulagé ainsi d'un rude labeur, je crains que mes mauvais yeux ne m'aient pas servi dans la correction des épreuves avec une sûreté invariable. Je réclame quelque indulgence pour les fautes d'impression que j'ai pu laisser passer. Si fort qu'un philologue doive toujours regretter les moindres inexactitudes, j'ai la confiance qu'elles ne portent, en tout cas, que sur des détails sans gravité.

Le retard qu'a subi la publication de ce volume mériterait davantage des explications et des excuses. Mais, à vrai dire, ce serait pour moi une récompense précieuse si j'osais penser que

[1] On me permettra seulement de consigner ici une observation que j'ai omise dans la préface du volume précédent. Elle se rapporte à la lettre छ. Il n'existe dans nos mss. qu'un seul cas où une différence soit faite entre छ et च्छ; l'orthographe च्छ est, en dehors de cette exception unique, seule usitée. Je me suis, dans le texte, conformé en général à l'usage classique. Mais je tiens à signaler le fait pour mettre le lecteur en garde contre certaines inconséquences qui auraient pu se glisser, à cet égard, dans la transcription des variantes.

ce retard eût été regretté par mes confrères en indianisme. Plusieurs circonstances y ont contribué et je n'en suis pas entièrement responsable.

Je ferai de mon mieux pour que le troisième volume vienne plus promptement compléter une publication à laquelle je remercie une fois de plus la Société asiatique d'avoir accordé son libéral patronage.

INTRODUCTION.

Les quatre examens (*vilokita*) auxquels se livre le Bodhisattva avant de descendre sur la terre : examen du temps, du lieu, du dvîpa et de la famille où il convient qu'il naisse (p. 1, l. 1).

Les Bodhisattvas naissent soit dans une famille de kshattriyas, soit dans une famille de brâhmanes, suivant que, à l'époque donnée, les uns ou les autres ont la prépondérance (— 1, 5). Les quatre-vingts qualités propres à la famille dans laquelle naît un Bodhisattva (— 2, 6). Le Bodhisattva procède au «grand arrangement» (*mahâsaṃvidhâna*) en vertu duquel des milliers de devas descendent sur la terre pour renaître dans diverses familles, devenir ses contemporains dans sa dernière carrière, et par leur conversion favoriser sa mission et son apostolat (— 2, 17). Le Bodhisattva, après avoir reconnu que Çuddhodana est le père qu'il lui faut, cherche une mère convenablement douée et qui ne soit plus destinée à vivre que dix mois et sept jours (— 2, 20). La mère d'un Bodhisattva ne doit pas survivre plus de sept jours à la naissance de son fils. Pourquoi? C'est qu'il ne convient pas que, après lui avoir donné la vie, elle se livre jamais plus au plaisir (— 3, 16). Le Bodhisattva reconnaît que la première reine de Çuddhodana est bien la mère qu'il lui faut (— 3, 20).

Récit en vers. Le Bodhisattva, découvrant les qualités de Mâyâ, annonce aux devas que c'est d'elle qu'il va naître. Louanges des devas qui déclarent qu'ils l'accompagneront parmi les hommes et annoncent sa glorieuse mission (— 4, 19).

Mâyâ va déclarer à Çuddhodana son désir de passer la nuit seule sur la terrasse du palais Dhṛitarâshṭra, que le roi fait aussitôt orner

pour la circonstance (— 5, 18). Le soir venu, la reine annonce au roi le vœu qu'elle fait de respecter les onze préceptes[1], puis, entourée de ses femmes, elle se rend au palais et s'étend sur la couche qui lui a été préparée (— 6, 19). Apercevant la reine, les devas et les filles des devas s'assemblent autour d'elle sur le haut du palais; ils font pleuvoir des fleurs et chantent sa beauté en prédisant sa maternité glorieuse (— 7, 18). Tous les génies font la garde autour de Mâyâ et le Bodhisattva s'apprête à descendre du ciel. C'est alors que la reine voit en songe un jeune éléphant blanc à six défenses entrer dans son sein (— 8, 18). C'est la nuit de la pleine lune en conjonction avec le nakshatra Pushya que naît le futur Buddha. Les qualités de sa mère (— 9, 6). Le Bodhisattva émet un jet de lumière qui étonne les devas et il proclame que le temps est arrivé de «renverser sous les coups de la sagesse la forteresse de la vieillesse et de la mort» (— 9, 19). Le Bodhisattra entre en pleine conscience dans le sein de sa mère. Strophes en son honneur (— 10, 8).

Sextuple tremblement de terre qui se produit à ce moment (— 10, 17). Tous les dieux et tous les génies s'empressent de venir veiller autour du nouveau-né; c'est le fruit des bonnes œuvres accumulées par lui (— 11, 17).

Au matin la reine raconte son rêve au roi, qui apprend des astrologues que le fils qui doit lui naître sera ou un roi Cakravartin ou un Buddha parfaitement accompli (— 12, 14). Mahâbrahmâ énumère quelques songes qui annoncent des naissances extraordinaires; la reine interrogée déclare que c'est un Cakravartin qu'elle porte dans son sein; mais les dieux prononcent le nom de Buddha et Mahâbrahmâ annonce la naissance d'un Buddha futur (— 14, 11).

[1] Les diverses énumérations de *çîlas* sont très variées. Burnouf s'en est occupé dans le 11e appendice du *Lotus*. Ici nous avons : 1° Ahiñsâ; 2° Charité; 3° Renoncement au vol; 4° aux liqueurs fermentées; 5° au mensonge (?); 6° au langage haineux ([illegible] est, par une confusion amusante, employé comme antithèse de [illegible], quoique ce mot soit, en réalité, un dérivé de [illegible]); 7° à la calomnie; 8° au langage grossier; 9° à l'envie; 10° à toute violence à l'égard des êtres; 11° aux fausses doctrines.

Privilèges personnels, miracles, visites et hommages divins que la présence du Buddha et sa puissance (*tejas*) assurent à la reine (— 16, 19). Le Bodhisattva est assis, les jambes croisées, dans le côté droit de sa mère, sans être atteint par aucune impureté, et sa mère le voit, illuminant son sein comme s'il était d'or (—16, 20). Les dieux viennent nuit et jour adorer le Bodhisattva qui les salue de la main, sans blesser sa mère; aucune conversation profane. Des milliers d'Apsaras entourent la mère du Buddha dans la veille et dans le sommeil. Développement partiel en vers (— 18, 6).

La mère d'un Buddha futur ne lui donne le jour que le dixième mois accompli (— 18, 8).

Préparatifs faits par l'ordre du roi et miracles accomplis par les devas pour orner le Lumbinîvana en vue de la visite de la reine (— 19, 14). Mâyâ arrive au jardin et saisit d'une main la branche d'un plaksha; les Apsaras, les quatre Lokapâlas et tous les devas viennent se mettre à ses ordres (— 20, 8). Le Bodhisattva apparaît sans le déchirer par le côté droit de sa mère, qui reste debout. «Les Tathâgatas apparaissent sous une forme spirituelle: c'est pourquoi le flanc de leur mère n'est point blessé et pourquoi elle ne souffre pas» (— 20, 17).

Le Bodhisattva en naissant fait sept pas et pousse un éclat de rire. Pourquoi? (— 22, 7.) Répétition partielle des miracles de la naissance: les deux fontaines d'eau froide et d'eau chaude qui apparaissent pour baigner le Bodhisattva (— 23, 7). Tronc d'açvattha qui, à la naissance du Buddha, surgit au centre des mondes. Devas et Apsaras accourent en récitant des strophes (— 24, 8). Récit des miracles continué dans le même mètre: parasol au ciel, éventail, les deux fontaines, pluie de fleurs et musique céleste (— 25, 10). Naissances qui accompagnent celle du Bodhisattva (— 25, 14).

Çuddhodana ordonne le retour de la reine. Le Bodhisattva revient sur un palanquin fabriqué par Viçvakarman, porté par les quatre Lokapâlas et escorté par Indra et Brahmâ (— 26, 2).

Le prince est conduit au temple de la déesse Abhayâ qui, loin d'ac-

cepter ses hommages, se prosterne devant lui. La prospérité de tous, produite par sa naissance, lui vaut le nom de Sarvârthasiddha (— 26, 15).

Le prince étant revenu au palais, Çuddhodana voudrait avoir son horoscope. De peur d'erreur, huit mille dieux, se donnant pour des astrologues habiles, se présentent pour parler au roi qui les accueille avec empressement. Ils demandent à voir l'enfant et signalent au roi les trente-deux signes qui le caractérisent comme Mahâpurusha (— 30, 6).

Asita est un rishi du Dakshiṇâpatha, fils d'un brâhmane d'Ujjayinî et établi dans le Vindhya avec Nâlaka et cinq cents autres disciples. Frappé des miracles qui se produisent, et en reconnaissant la cause, il arrive à travers les airs à Kapilavastu (— 31, 15). Mis en présence de l'enfant que les naimittikas (tireurs d'horoscope) ont déclaré devoir être un Cakravartin, il découvre leur erreur et pleure à la pensée que, quant à lui, destiné à mourir bientôt, il n'entendra pas la loi. Puis il rassure le roi sur la cause de ses larmes, lui annonçant que son fils sera un Buddha (— 33, 6).

Répétition en vers (— 43, 5).

Des quatre motifs sur lesquels Asita fonde sa prédiction, explication qui se rattache immédiatement à la fin du récit en prose, p. 33, l. 6 (— 43, 8). Les quatre-vingts signes secondaires (*anuvyañjana*) des Buddhas[1]. L'énumération est terminée par trois strophes d'intention édifiante (— 45, 3).

Le Bodhisattva, s'étant rendu au «jardin», voit un serpent et une grenouille soulevés par une charrue et pris par un des enfants du palais. Cette vue émeut sa pitié et éveille sa résolution d'arriver à l'extinction de l'existence (— 45, 12). Assis sous un djambou, il atteint au premier dhyâna, et quoique le soleil ait tourné, l'ombre ne cesse

[1] Cette énumération, qui ne se lie au récit par aucun essai de transition, est visiblement une addition secondaire destinée à donner satisfaction aux lecteurs que pourrait choquer l'absence, dans le texte, de toute mention des signes secondaires, à côté des *lakshaṇas*.

pas de le protéger. Cinq ṛishis qui vont à travers les airs de l'Himâlaya au Vindhya se sentent soudain arrêtés en passant au-dessus de lui. Les devas leur expliquent que leurs pouvoirs magiques sont rompus par la présence du Bodhisattva, dont ils annoncent et glorifient la mission (— 47, 2). A l'heure du repas, on cherche le prince qu'on retrouve sous son arbre; témoin du miracle, Çuddhodana, frappé d'admiration, se prosterne devant son fils (— 47, 19). En voyant le goût du prince pour la méditation, Çuddhodana se prend à redouter que la prédiction d'Asita ne se réalise; pour le retenir au palais, il veut l'entourer d'un nombreux harem. Il fait convoquer au «jardin» toutes les filles des Çâkyas pour que Siddhârtha leur distribue des bijoux. Parmi elles, Yaçodharâ, fille de Mahânâma, s'avance vers le prince d'un air plein de pudeur (— 48, 8). Ce n'est pas la première fois; même chose lui est déjà arrivée dans une circonstance antérieure.

Mañjarijâtaka. — Un brâhmane du gotra Kauçika, originaire de Bénarès, menait jadis la vie de ṛishi dans l'Himâlaya. Malgré ses austérités, il n'était point porté à l'aumône. Un de ses parents, renaissant parmi les Gandharvas sous le nom de Pañcaçikha, s'en aperçoit et demande à Çakra, le roi des devas, son concours pour le convertir (— 49, 9). Le Gandharva (?[1]), Candra, Sûrya, Mâtali, le cocher de Çakra et Çakra lui-même se rendent tour à tour à l'ermitage vers l'heure du repas demandant au ṛishi l'aumône d'une partie de sa nourriture; repoussés par lui, ils peignent tour à tour devant lui les mérites de la charité et les châtiments de l'avarice. Le Kauçika, éclairé enfin, promet de changer de conduite : «Je ne voudrais pas boire, fût-ce l'amṛita, sans en avoir donné auparavant une part» (— 53, 16). Les filles d'Indra vont du mont Gandhamâdana présenter leurs hommages au ṛishi en lui offrant une branche des arbres divins. Il la refuse et l'attribue «à la plus digne», et, comme elles le prient de la désigner, il

[1] Il semble qu'il apparaisse transformé en chien, ce qui est bien extraordinaire. Mais notre texte a deux lacunes qui obscurcissent la suite du récit, précisément aux deux passages où intervient l'ex-parent devenu Gandharva, p. 49, l. 12, et p. 52, l. 17.

les renvoie à Indra qui les renvoie au ṛishi (—55, 5). Mâtali, le cocher d'Indra, est dépêché près de lui, porteur d'ambroisie. Le ṛishi ne veut pas accepter; il proteste que l'ambroisie même tournerait à sa perte s'il ne commençait par en faire l'aumône (—56, 10). Les quatre filles d'Indra sont à leur tour envoyées vers lui avec l'amṛita. Tour à tour il demande à Çrî, à Çraddhâ, à Âçâ de se nommer; elles lui disent leur nom et lui demandent la faveur de l'amṛita; il refuse en raison de leurs œuvres funestes (de la prospérité qui fait dédaigner la vertu; de la confiance qui, mal placée, détruit la vertu; de l'espérance qui trompe tant d'efforts) (—59, 13). Il donne finalement l'ambroisie à Hrî (la Pudeur) qui, elle, n'osait même pas la demander, et lui fait les honneurs de son ermitage (—61, 12). La déesse retourne auprès des dieux pour leur annoncer sa victoire. Mâtali est expédié près du ṛishi pour en connaître les motifs; le ṛishi les lui explique dans quelques strophes dont le texte est fort altéré. Un distique finit l'histoire en annonçant que, grâce à ses bonnes œuvres, le ṛishi, après sa mort, monta au ciel (—63, 17). Déjà, dans cette circonstance, Yaçodharâ, qui était alors Hrî, s'est approchée «avec modestie» (—64, 6).

Une question des bhikshus qui est ici transposée (cf. p. 64, l. 8, note) indique au moins quelle conclusion recevait l'histoire ici tronquée de la distribution des bijoux: «Comment se fait-il que Yaçodharâ n'ait pu être satisfaite par tous les présents que lui a faits le Bodhisattva?» Le Buddha répond que ce n'était pas la première circonstance où pareille chose arrivait (—64, 13).

Godhâjâtaka. — Le roi Suprabha, de Bénarès, avait exilé son fils Sutejas dont il enviait et redoutait la popularité. Le prince et la princesse vivaient donc dans la forêt, quand un jour, en l'absence du prince, un chat apporta une *godhâ* (sorte de lézard?) qu'il venait de tuer. A son retour, le prince apprend à sa femme que l'animal est comestible, et il le fait cuire; puis, profitant de l'absence de la princesse, il le mange tout entier, et quand elle revient, il l'assure contre toute vraisemblance que la bête s'est sauvée. D'où mécontentement de la princesse

(—66, 2). Le roi Suprabha étant mort sur ces entrefaites, Sutejas devient roi; mais, quoi qu'il fasse, il ne réussit pas à satisfaire la reine; toujours elle garde au cœur sa rancune pour la godhâ qu'il n'a pas voulu partager avec elle (—67, 7). Déjà, dans cette occasion, Yaçodharâ, qui alors était la femme de Sutejas, n'a pu être satisfaite (—67, 13).

Ce n'était pas, dans le jardin, au moment de la distribution des bijoux, la première fois que le Bodhisattva faisait à Yaçodharâ de riches présents.

Hârapradânajâtaka. — Jadis, étant roi de Bénarès, il donna à la première reine, alors Yaçodharâ, en témoignage de son amour un collier précieux orné d'une pierre merveilleuse où se voyaient les quatre dvîpas et le mont Meru (—68, 18).

Quand le Bodhisattva eut quitté le palais et sa famille, son cousin Devadatta demanda à Yaçodharâ de devenir sa femme. Elle refusa. Ce n'était pas la première fois qu'elle donnait au Bodhisattva ce témoignage de préférence et de fidélité (—69, 10).

Vyâghrîjâtaka. — Un jour les animaux à quatre pieds, s'étant réunis pour choisir un roi, décidèrent qu'ils reconnaîtraient pour chef celui qui, le septième jour, arriverait le premier à l'Himâlaya. Ce fut la tigresse qui arriva première. Désireux d'avoir un mâle pour chef, les animaux la mirent en demeure de choisir un époux qu'ils reconnaîtraient pour roi. Malgré les autres sollicitations, ce fut le lion qu'elle choisit (—70, 11). — Rédaction en vers (—72, 3). La tigresse était alors Yaçodharâ; le Bodhisattva le lion (—72, 14).

Yaçodharâ arrivant la dernière, après que tous les bijoux étaient distribués, le prince lui donna son propre collier auquel il ajouta encore un précieux anneau (—73, 2).

Instruit des marques de préférence données à Yaçodharâ par le prince, Çuddhodana la demanda pour lui en mariage à son père Mahânâma; celui-ci refusa par la raison que le prince n'avait pas reçu l'éducation virile qui convenait. Çuddhodana était désolé de cet affront;

son fils, ayant appris la cause de sa peine, le persuada de faire publier un défi : le prince se mesurerait dans sept jours avec tous les concurrents, dans tous les arts et tous les exercices (— 74, 7).

Au jour dit une grande foule accourt. Le Bodhisattva donne d'abord la mesure de sa force en jetant par dessus les sept murailles d'enceinte un éléphant gigantesque que Devadatta avait tué, mais sans pouvoir en débarrasser la porte de la ville, et que Sundarananda n'en avait pu écarter que de quelques pas (— 75, 16). Le roi et tous les Çâkyas étant présents, le Bodhisattva montra sa force dans tous les exercices et en particulier dans le tir à l'arc, étant parvenu seul à bander l'arc de son grand-père Siṁhahanu (— 76, 16).

Histoire de Dharmapâla. — Sous le règne de Brahmadatta à Bénarès, le purohita Brahmâyus ayant un fils le donna pour l'instruire à un savant brâhmane établi dans l'Himâlaya. Près de l'ermitage était un étang hanté par un Râkshasa féroce contre lequel le maître avait mis l'enfant en garde. Il était aussi habité par un Nâga avec le fils duquel le jeune novice entretenait d'affectueuses et pieuses relations. Un jour qu'il était descendu dans la demeure souterraine de son ami, vint à passer un jeune novice de sa taille et de son air qui, s'étant baigné, fut à demi dévoré par le Râkshasa. Le brâhmane, en trouvant ces tristes restes, ne douta pas qu'ils ne fussent ceux de son élève de Bénarès; il lui rendit les derniers honneurs et porta les cendres à son père; mais celui-ci refusa de croire à ce malheur; sa famille était une famille vertueuse où il était sans exemple que l'on mourût si prématurément. En effet, au retour, le brâhmane retrouva l'enfant plein de santé l'attendant dans l'ermitage (— 81, 16).

Dans cette circonstance le Bodhisattva, alors Brahmâyus, «connut» que son fils n'était pas mort; de même, cette fois, il «connut[1] la poigne des Çâkyas dont la tradition s'était perdue» (— 82, 2).

[1] C'est-à-dire, je pense, il «retrouva». Il est difficile d'imaginer entre deux histoires une liaison plus maladroite. Je ne vois pourtant pas qu'on puisse entendre l'explication autrement.

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva lançait une flèche très loin.

Histoire de la flèche merveilleuse. — Étant jadis roi de Bénarès, il lança de Takshaçilâ, où il s'était provisoirement retiré, une flèche qui alla briser le tabouret d'un roi ennemi qui assiégeait dans Bénarès le frère qu'il y avait laissé en charge du pouvoir. Le roi éleva un sanctuaire en l'honneur de cette flèche, l'adora et leva le siège (— 83, 11).

Ce n'était pas la première fois que le Bodhisattva conquérait Yaçodharâ par son adresse.

Histoire d'Amarâ, la fille du forgeron. — Mahaushadha, fils d'un villageois de Yavakacchaka, rencontra Amarâ, la fille d'un forgeron d'un village voisin, et s'en éprit. Renseigné par elle, en une série d'énigmes, sur son nom, sa famille, etc., il la demanda en mariage à ses parents qui déclarèrent qu'ils ne la donneraient qu'à un forgeron (— 87, 10). Mahaushadha était un habile homme: il fit sept aiguilles combinées de telle sorte qu'elles entraient les unes dans les autres, et que toutes réunies en formaient une huitième; puis il vint annoncer sa marchandise dans le village d'Amarâ (alors Yaçodharâ) dont le père charmé de son chef-d'œuvre lui accorda aussitôt la main (— 89, 10).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharâ par son courage (89, 15).

Histoire de la belle Çrî. — Un marchand, accomplissant un sacrifice dans une ville maritime, réclama le concours d'un certain brâhmane ou d'un de ses élèves. L'un d'eux eut le courage de s'offrir pour traverser l'océan et aller gagner la récompense promise, à laquelle le brâhmane ajoutait la promesse de la main de sa fille Çrî. Il revenait à Vâravâli, quand en descendant de bateau il laissa tomber à la mer la bourse qui contenait la rétribution de sa peine. Il se mit aussitôt en devoir d'épuiser, s'il le fallait, l'océan pour retrouver son trésor

(— 91, 3). — Version en vers : le Bodhisattva étant étudiant brâhmanique avait perdu une pierre précieuse dans l'océan. Il menaça l'océan de le mettre à sec; voyant qu'il ne se laissait décourager ni par les difficultés de l'entreprise ni par ses représentations, la déesse de la mer lui rendit sa pierre précieuse (— 94, 3). A cette époque, Yaçodharâ était Çrî, la fille du brâhmane, et le Bodhisattva, son élève (— 94, 13).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva conquit Yaçodharâ au prix d'un grand labeur (— 94, 18).

Histoire de la Kinnarî. — Un roi Sucandrima de Siṁhapura avait entrepris de faire un sacrifice de tous les êtres. Toutes les victimes étaient déjà réunies quand les ṛishis lui firent remarquer qu'il y manquait une Kinnarî. Le plus habile des chasseurs fut aussitôt dépêché pour en capturer une; il partit pour l'Himâlaya (— 96, 14). Arrivé dans un ermitage, il entendit des chants harmonieux; il sut que c'était la voix des Kinnarîs, et innocemment, le ṛishi lui apprit qu'elles se réunissaient au nord de l'ermitage et qu'on ne pouvait se saisir d'une Kinnarî que grâce à un *satyavâkya* (affirmation véridique d'un secret propre à l'intéressé). Il s'approcha sans être vu et fit prisonnière la Kinnarî Manoharâ, en lui déclarant qu'elle était la fille de Druma, le roi des Kinnaras; il l'amena à Sucandrima qui, voyant tout prêt, invita au sacrifice son voisin et ami le roi Subâhu de Hastinâpura (— 98, 7). Son fils, le prince Sudhanu, se rend à Siṁhapura, où à première vue il éprouve pour la Kinnarî une passion partagée. Il détourne Sucandrima de l'exécution qu'il médite, et le détermine à relâcher toutes les victimes désignées en lui prêchant les dix préceptes (*daçaçilaṁ*) dont l'*ahiṁsâ*, le respect de la vie (— 99, 18); puis il retourne à Hastinâpura avec Manoharâ (— 100, 7).

Là, uniquement occupé de son amour, il néglige tous ses devoirs, malgré les objurgations de son père qui finalement le fait enfermer et chasse Manoharâ. Celle-ci, après avoir renvoyé la foule qui lui fait cortège, se dirige au nord vers la capitale de son père. Rencontrant sur

les bords de la Çatadru les chasseurs Utpalaka et Mâlaka, elle leur donne son anneau à remettre comme signe de reconnaissance à son époux Sudhanu quand il va s'empresser à sa poursuite (— 103, 2).

En effet, malgré les caresses du roi et les séductions du harem, le prince ne songe qu'à se mettre en route avec son suivant Vasantaka (— 104, 2). Vers : Sudhanu se met en route pour l'Himâlaya : il rencontre les deux chasseurs qui lui rendent le message de Manoharâ, et, ne pouvant le décider à retourner, se déterminent à le suivre (— 105, 17). La prose reprend. Les compagnons suivent Manoharâ à la trace dans la montagne (— 106, 13). Ils arrivent à l'ermitage de Kâçyapa qui reçoit le prince avec bonté, et qui, n'ayant pas réussi par ses représentations à le détourner de son projet, le fait transporter avec ses compagnons par un singe dévoué à son service jusqu'au haut du Kailâsa, en vue de Niratî, la ville du roi des Kinnaras, à l'aspect charmant et aux sons mélodieux (— 109, 11). Arrêtés dans un jardin près de la ville, ils trouvent des préparatifs de fête en l'honneur du retour de l'absente. Sudhanu laisse tomber l'anneau dans des vases que l'on emporte pour le bain de Manoharâ. Celle-ci, en voyant l'anneau, reconnaît que le prince est arrivé ; elle l'annonce à son père qui, instruit de sa fidélité envers Manoharâ, l'accueille comme son fils, au milieu des plus grands honneurs (— 111, 15). Cependant, au bout de bien des années, Sudhanu désire revoir ses parents. Les Yakshas appelés Yambhakas l'emportent en un moment avec Manoharâ et ses compagnons à Hastinâpura où il se réveille au matin. Sa présence est aussitôt signalée ; son retour comble de joie le roi Subâhu, et il reprend avec la Kinnarî possession du palais (— 113, 15). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva, qui était alors Sudhanu, a conquis non sans peine Yaçodharâ qui était alors Manoharâ la Kinnarî (— 115, 4)[1].

[1] Le récit qui commence ici est présenté comme un morceau spécial, précédé d'un *nidâna* particulier : Bhagavat étant à Çrâvastî, etc. La suite fera voir suffisamment que la narration ne suit point une marche normale et continue, mais qu'elle est coupée de morceaux mal assortis, déplacés ou faisant double emploi.

Énumération de toutes les douceurs et de tous les plaisirs que Çuddhodana assurait à son fils dans les trois palais qu'il lui avait fait construire (—117, 14). Malgré tout le Bodhisattva reconnut que la vie monastique seule était pure et parfaite, et sous cette impression il renonça, malgré les larmes des siens, à la perspective de devenir Cakravartin (—117, 20). Quittant le palais, il se rendit d'abord à Vaiçâlî. Là il s'engage dans la confrérie d'Ârâḍa Kâlâma. Mais, jugeant sa doctrine insuffisante, il se retire à Râjagriha (—119, 7). Il s'y joint aux disciples de Udraka Râmaputra; sa doctrine lui paraissant également inefficace, il se retire à Gayâ (—120, 18).

Sur le mont Gayâçîrsha lui apparaissent les trois Analogies (*Upamâ*) (—123, 10). Il prend en conséquence la résolution d'arracher son corps et son esprit au désir, comme étant le moyen d'arriver à la connaissance, à la vue de la loi surhumaine (—123, 15).

Il se rend alors à Uruvilvâ, le village du Senâpati, sur la Nairañjanâ (—123, 21). Là, dans un suprême effort, il tourmente et comprime son corps et son esprit de telle sorte que la sueur lui coule de tous les membres et se dégage en vapeur (—124, 9). Il se livre à plusieurs reprises au dhyâna appelé *âsphânaka* (—125, 7). Il se réduit à une si faible quantité d'aliments qu'il devient d'une maigreur affreuse, et que tout l'éclat de sa personne disparaît (—129, 3). Il finit par se refuser toute nourriture (—130, 6). Il reconnaît enfin que les austérités ne sont pas la voie qui mène à la connaissance, et il se demande si la vraie voie n'est pas celle qu'il a prise quand, avant de quitter le monde, il a atteint, à l'ombre du djambou, le premier *dhyâna*. Mais pour s'y engager il faut se nourrir et reprendre vigueur. Les devas s'offrent à lui introduire de la force sans qu'il ait besoin de manger. Il repousse cette hypocrisie et prend une nourriture fortifiante (—131, 9).

Ayant retrouvé son énergie, ayant reçu le riz de Sujâtâ, il va se baigner dans la Nairañjanâ, et s'assied au pied de l'arbre de bodhi, sur la touffe de kuça. Il atteint successivement les quatre degrés de l'extase (*dhyâna*), la vue divine qui lui découvre tous les êtres et toutes

les existences antérieures; enfin, dans la dernière veille de la nuit, à l'aurore, il obtient la connaissance parfaite : il est Buddha (—133, 13)[1].

Songes de Çuddhodana, de la tante du Bodhisattva et de Yaçodharâ, que les Lokapâlas, les chefs des devas et Brahmâ interprètent comme annonçant la mission du Bodhisattva (—136, 12). Le Bodhisattva voit aussi cinq songes. Il les expose et les explique à ses bhikshus, à Çrâvastî, après qu'il a atteint l'illumination parfaite (—139, 22).

Le Bodhisattva, réfléchissant que la perfection n'était pas possible dans le palais, prit la résolution de se vouer à la vie religieuse[2]. Il fait part de sa résolution au roi qui le supplie de lui épargner ce chagrin. Cinq cents Çâkyas joignent leurs instances (—141, 3). Le Bodhisattva consentira à demeurer si le roi peut lui garantir, ou quatre choses : l'exemption de la vieillesse, de la maladie, de la mort et de l'adversité; ou trois : des plaisirs divins, un bonheur continu, un bonheur durable; ou deux : l'extinction de l'orgueil et de l'égoïsme, ou même une seule : la pleine maîtrise de son âme débarrassée des cinq nivaraṇas, et comme naturellement Çuddhodana est impuissant à lui donner aucune de ces satisfactions, il se promet de les rechercher par la voie qu'il s'est tracée (—144, 5). Çuddhodana, voyant les dispositions de son fils, cherche à l'en détourner par les plaisirs du harem. Mais le Bodhisattva continue sa méditation et ne voit que l'impermanence des choses humaines. Inquiet de son air triste, Çuddhodana lui en demande la cause (—145, 14). Le prince expose à son père son sentiment de la fragilité des choses et de la misère de la vie périssable; toutes les excitations des sens sont impuissantes à le détourner de cette obsession, et le roi ne voit d'autre salut que s'il parvient

[1] La formule : «Ainsi parla Bhagavat, les bhikshus se réjouirent des paroles de Bhagavat» indique ici la fin du morceau commencé p. 115, l. 5.

[2] Le récit reprend ici, et dans des termes presque identiques, au point où il était p. 117, l. 15. Les parties intermédiaires se révèlent ainsi comme des additions secondaires.

à lui faire concevoir quelque vive passion pour une des filles des Çâkyas en les faisant défiler devant lui (— 149, 22)[1].

Récit des quatre promenades au cours desquelles le Bodhisattva rencontre successivement un vieillard, un infirme, un mort et un religieux, dont la vue le confirme de plus en plus dans ses dispositions (— 157, 8). Mṛigî, la mère d'Ânanda, apercevant le Bodhisattva et l'admirant, se récrie sur le bonheur (*nirvṛiti*) des parents qui ont un tel fils. L'expression, saisie par le prince, achève de tourner ses pensées vers le *nirvâṇa*, et il n'a ni un regard ni une parole pour son admiratrice (— 157, 18).

Cependant Çuddhodana le fait enfermer par une porte énorme et le fait sévèrement garder. Mais les devas rappellent à Siddhârtha que le moment est venu de quitter le palais, que, sinon, l'heure a sonné où il va entrer en possession des sept ratnas du Cakravartin (et que sa mission sera dès lors manquée) (— 159, 2).

Râhula descend à minuit du ciel des Tushitas dans le sein de sa mère. Le Bodhisattva éveillé voit autour de lui les femmes du harem endormies dans des poses abandonnées, et ce spectacle éveille en lui l'idée d'un cimetière (— 159, 11). Il se lève et se fait amener par Chandaka, malgré ses représentations, son cheval Kaṇṭhaka. Ni les cris de Chandaka, ni les hennissements de Kaṇṭhaka ne réveillent le palais (— 160, 10).

Les devas entourent le Bodhisattva et le couvrent de fleurs. Les quatre Lokapâlas soutiennent les pieds de Kaṇṭhaka, le Yaksha Supratishṭhita ouvre la porte qui devait emprisonner le Bodhisattva et en étouffe le bruit (— 161, 4).

Le Bodhisattva sort (*abhinishkramaṇa*) de la maison pour aller à la recherche de la voie qui délivre de la naissance, de la mort, de toutes les souffrances (— 162, 4). Miracles qui accompagnent le départ du Bodhisattva, lequel s'éloigne en faisant vœu de ne rentrer à aucun

[1] Cette conclusion semble annoncer quelque épisode analogue à celui de la distribution des bijoux, peut-être celui-là même; mais la suite n'apporte aucun incident de ce genre. C'est une des nombreuses incohérences si apparentes dans tout ce contexte.

prix avant d'avoir atteint «l'autre rive de la vieillesse et de la mort» (—164, 16). Le Bodhisattva est accompagné par les devas jusqu'à la ville d'Anomiya, à douze yojanas au sud de Kapilavastu, non loin de l'ermitage de Kâçyapa; il renvoie Chandaka, le chargeant de saluer son père, sa mère nourricière et tous ses parents, et ne se laisse toucher ni par ses représentations, ni par la douleur de Kaṇṭhaka qui lui lèche les pieds. Il coupe sa mèche de cheveux qui ne convient pas à sa nouvelle profession et qui est emportée et adorée par les devas (—166, 2). — Court aperçu en vers présenté comme introduction à un récit de l'Abhinishkramaṇa (—166, 10).

En donnant ses instructions à Chandaka, le Bodhisattva ne le charge d'aucun message pour Yaçodharâ. Ce n'est pas la première fois qu'il agit de la sorte (—166, 18).

Histoire de Çyâmâ. — Il y avait à Takshaçilâ un marchand du nom de Vajrasena. Il se rendait un jour à Bénarès avec un convoi de chevaux, quand sa caravane fut surprise et pillée par des brigands. S'étant échappé en se dérobant derrière un cadavre, il entra dans Bénarès par une conduite d'eau et se réfugia dans une maison abandonnée. Un vol ayant été commis cette nuit-là même au palais, les hommes de police en fouillant la ville le découvrirent endormi, encore couvert de sang, et, malgré ses protestations d'innocence, il fut considéré comme l'auteur du vol et condamné par le roi à être empalé (—168, 8). On le menait au supplice quand une riche courtisane nommée Çyâmâ l'aperçut et se prit pour lui d'une violente passion. Elle envoya aussitôt une de ses servantes promettre aux bourreaux une grosse somme s'ils le délivraient et exécutaient à sa place l'homme qui se présenterait. Elle vivait depuis dix ans avec le fils unique d'un marchand qui avait acheté sa possession pour douze années. Marquant une vive pitié pour le condamné et feignant de vouloir lui porter quelque nourriture, elle amena son amant à insister pour le faire lui-même; saisi par les exécuteurs, il fut mis à mort tandis qu'une servante envoyée derrière lui ramenait en secret le vrai condamné rendu à la liberté (—170, 10).

Recueilli et fêté, il apprit bientôt quel avait été le sort de celui dont il occupait la place, et, redoutant pour lui-même une fin semblable, il songea à y échapper. Il décida la courtisane à le mener dans un parc voisin de la ville, et profita de leurs jeux dans l'étang et de leur solitude pour l'étrangler et fuir sans être vu (— 172, 9). Cependant Çyâmâ n'était pas morte; ses servantes la rappelèrent à la vie et la ramenèrent chez elle (— 172, 17). Se procurant aussitôt un cadavre, Çyâmâ l'enveloppa d'un linceul et donna le spectacle d'une grande douleur. Elle fit avertir le marchand que son fils était mort, et non seulement elle eut l'adresse, en prétextant des instructions suprêmes, de l'empêcher de revoir les traits de son prétendu fils, mais elle le toucha tellement par le déploiement de son chagrin qu'il la recueillit chez lui et la traita comme sa propre enfant (— 175, 2). A quelque temps de là il vint à Bénarès des acteurs que, à leur langage, Çyâmâ reconnut pour originaires de Takshaçilâ; elle les chargea pour Vajrasena d'un distique lui apprenant à mots couverts que celle qu'il avait cru étrangler était toujours vivante. Mais quoique informé que Çyâmâ vivait et qu'elle n'aimait point d'autre homme, le marchand n'en persista pas moins dans sa prudence (et ne lui renvoya aucun message) (— 176, 14). C'est Yaçodharâ qui était alors Çyâmâ, et le Bodhisattva le marchand de chevaux (— 177, 2).

Ce ne fut pas la seule circonstance où Yaçodharâ sauva le Bodhisattva de la mort (— 177, 8).

Histoire du Nâga Campaka. — Il y eut jadis à Bénarès un roi des Nâgas appelé Campaka, plein de vertu, qui, les jours d'uposatha, se livrait au jeûne sur le bord des grandes routes. Il fut un jour pris ainsi par un charmeur et ne songea pas un instant à se prévaloir de ses forces surnaturelles. A ce moment tous les arbres et toutes les fleurs en se fanant dans son palais annoncèrent le malheur dont il était menacé. Aussitôt sa première reine vint réclamer la protection du roi Ugrasena. Le charmeur fut bientôt retrouvé et dédommagé par des présents du roi pour la liberté rendue à Campaka (— 179, 16). Le

Nâga invita le roi Ugrasena qui, rassuré par ses protestations, finit par y consentir, à visiter son merveilleux palais. Les épouses du Nâga lui offrirent de riches présents, et le Nâga reconnaissant sauva plus tard le palais du roi d'un incendie qui allait le dévorer (— 181, 2). — Version partielle en vers, qui commence par la requête de la Nâginî venant demander au roi la délivrance du Nâga (— 188, 8). Formule finale des jâtakas versifiés (— 188, 19). Déjà, dans cette circonstance, le Bodhisattva avait été sauvé par Yaçodharâ qui était alors sa première reine (— 188, 21).

Chandaka revient avec Kaṇṭhaka à Kapilavastu où il s'acquitte de son message et fait de ce qui s'est passé un récit[1] qui plonge tout le palais dans la douleur (— 189, 16). Kaṇṭhaka refuse toute nourriture et verse des larmes abondantes; malgré tous les soins et toutes les caresses, il se laisse mourir de faim et renaît deva dans le ciel des Trâyastriṃças (— 190, 15). Plus tard Maudgalyâyana, faisant une tournée parmi les dieux, rencontra le deva Kaṇṭhaka (— 190, 18). Admirant[2] le palais splendide où il vivait et toutes les merveilles dont il était environné, il lui demanda par quelles vertus il avait mérité de si grands avantages (— 193, 10). Le deva lui répondit qu'il n'était autre que Kaṇṭhaka et que c'était pour avoir été le serviteur docile du Bodhisattva qu'il avait obtenu rang parmi les dieux (— 195, 2).

Dans la forêt, les dieux font apparaître au Bodhisattva un chasseur avec lequel il échange contre des haillons rouges ses vêtements princiers (— 195, 11).

Le Bodhisattva se rend à l'ermitage du ṛishi Vasishṭha, qu'il frappe d'admiration; les élèves s'empressent de lui rendre les devoirs de l'hospitalité (— 195, 16). Version plus développée en vers; questionné

[1] Dans ce résumé, Chandaka signale l'échange par lequel le prince a troqué les vêtements royaux contre les vêtements jaunes d'un chasseur. L'épisode est bien connu, mais il manque dans le récit qui précède, et n'est placé ici qu'un peu plus bas, après le retour de Chandaka (p. 195).

[2] Après deux lignes de prose, Maudgalyâyana prend la parole en vers, et l'épisode se continue jusqu'à la fin sous la forme métrique.

par le ṛishi, le Bodhisattva lui annonce qu'il quitte le monde en quête de la délivrance. Le ṛishi l'assure que, sous une telle inspiration et avec les signes dont il est revêtu, il n'est rien à quoi il ne puisse prétendre (—197, 21).

Le Bodhisattva se rend à Vaiçâlî, près d'Ârâḍa Kâlâma; mais, jugeant que sa doctrine n'est pas efficace, il pousse jusqu'à Râjagṛiha (—198, 2). Le récit se poursuit alors en vers. Le Bodhisattva est, à Râjagṛiha, aperçu par Çreṇiya, le roi de Magadha, qui, saisi d'admiration, va le visiter sur le Pâṇḍava où il s'est arrêté; apprenant ses projets, le roi lui demande, quand il sera entré en possession de la sagesse, de revenir la lui annoncer: ce que le Bodhisattva lui promet (—200, 8).

Trois lignes de prose nous apprennent que le Bodhisattva, s'étant rendu auprès de Udraka Râmaputra et n'ayant pas trouvé que son enseignement mène à la délivrance, se rend à Gayâ. Là, sur le mont Gayâçîrsha, lui apparaissent les trois Upamâs. Il se rend alors à Uruvilvâ pour mendier sa nourriture. Kâçyapa Pûraṇa est de son côté venu à Uruvilvâ pour mendier (—200, 15).

Le récit reprend en vers. Il commence par une strophe d'introduction: «Écartant toute disposition mauvaise, écoutez tous avec attention comment l'illustre Bodhisattva s'engagea dans la voie parcourue avant lui par les Jinas antérieurs. Après avoir essayé sans en être satisfait de la discipline religieuse d'Ârâḍa et d'Udraka, il se dirigea au sud vers les lieux parcourus par les Jinas d'autrefois.» Le Bodhisattva se rend à Uruvilvâ; Sujâtâ, la fille d'un villageois, est saisie, en le voyant, de la plus tendre admiration et lui adresse des louanges et des protestations enthousiastes (—202, 7). Description des merveilles de la forêt où entre le Bodhisattva (—204, 3). C'est là que le Bodhisattva, dans son désir de sauver les créatures, se livre à la pénitence; puis, reconnaissant que cette voie est fausse et refusant l'intervention dissimulée des devas, il reprend de la nourriture et de la force (—205, 2). Sujâtâ, qui a été sa mère dans cinq cents naissances antérieures, vient à lui, le suppliant de prendre le riz qu'elle lui a pré-

paré[1]. Le Bodhisattva accepte et prédit à Sujâtâ qu'elle sera un Pratyekabuddha (— 206, 18).

Le Bodhisattva quitte le village du Senâpati à Uruvilvâ, son vase plein d'une nourriture délicate, tandis que Kâçyapa Pûraṇa se retire les mains vides (— 207, 9).

Après le départ du Bodhisattva, Çuddhodana avait dépêché des messagers qui lui avaient apporté de jour en jour de ses nouvelles. Quand ils le virent dans la méditation *âsphânaka*, ne respirant plus, émacié au dernier point, ils le crurent mort et annoncèrent sa fin à Çuddhodana; mais le roi refusa d'y croire, la naissance du prince et toutes les merveilles de sa jeunesse annonçant une autre destinée. Il renvoya les messagers qui furent tout surpris de retrouver le Bodhisattva vivant et sorti de l'extase (— 209, 3). Ce n'était pas la première fois que Çuddhodana refusait ainsi, malgré les apparences, d'admettre que son fils fût mort (— 209, 8).

Histoire de Çyâmaka. — Un brâhmane de Bénarès, ayant vécu quarante-huit ans dans la continence, se maria et engendra un fils. Ce devoir rempli, il se retira avec sa femme dans l'Himâlaya, près de l'ermitage du ṛishi Gautama, pour vivre l'un et l'autre dans les austérités. Là leur naquit un fils qu'ils appelèrent Çyâmaka (— 210, 13). L'enfant grandit dans la familiarité des animaux de la forêt; peu à peu il se mit à servir ses parents, en vaquant aux soins matériels de l'ermitage, et, quand ils furent vieux et aveugles, il fut tout leur soutien et se concilia par sa vertu l'admiration et la sympathie de tous les êtres (— 212, 13). Il était un jour allé puiser de l'eau au torrent quand le roi Peliyaksha lancé à la poursuite d'une gazelle, trompé par le bruit, tira une flèche empoisonnée qui le frappa au cœur. Les animaux de la forêt s'enfuirent pleins d'effroi, tandis qu'il tombait en gémissant. Le roi reconnut avec désolation son erreur, chercha à

[1] Il y a, dans cette partie du récit, des incohérences qu'il suffit d'avoir signalées dans les notes.

adoucir le jeune ermite et, comme celui-ci se lamentait sur le sort de ses parents, lui promit de tout abandonner pour venir les servir. Çyâmaka, après avoir chargé le roi d'aller faire connaître sa mort à ses parents et lui avoir recommandé de ne pas oublier sa promesse, rendit l'âme (— 215, 4).

Le roi se mit en route vers l'ermitage. Aussitôt tous les génies, tous les animaux de la forêt vinrent entourer le corps de Çyâmaka. Le bruit de leurs pleurs, joint à de tristes pressentiments, avait déjà mis en crainte les vieux ascètes quand Peliyaksha arriva près d'eux et, accueillant par des larmes leurs questions obligeantes sur lui et sur son royaume, leur raconta le malheur qui était advenu et comment il venait se mettre à leur service. Ils se firent conduire par lui auprès de leur fils mort (— 218, 7). La mère se désolait tout en couvrant le corps de caresses; le père l'assura qu'ils pouvaient par un *satyavacana* rappeler leur fils à la vie. Ce qui fut fait aussitôt par la formule : « S'il est vrai, ô mon fils, que tu aies toujours eu l'âme pleine de charité pour tous les êtres, que ce poison soit détruit! S'il est vrai que tu n'aies jamais pris de nourriture sans en avoir auparavant donné à tes parents, que ce poison soit détruit! » Le jeune ṛishi sembla aussitôt s'éveiller et se releva (— 219, 3). Déjà, dans cette circonstance, Çuddhodana, qui était alors le père de Çyâmaka, refusa de croire à la mort de son fils (— 219, 16). Version métrique, ouverte par quelques vers d'introduction générale et d'une forme personnelle :

« Je dirai les vies antérieures du vertueux Bhagavat, le maître transcendant du monde, dont la gloire est infinie dans le monde. Il n'est possible à personne de dominer toutes les existences antérieures du Bodhisattva dans le monde, parmi les Devas, les Gandharvas et les hommes; le sage aux dix forces domine tout. Tout ce que peut embrasser la mémoire des Tathâgatas exerçant dans leurs existences successives la charité et la pitié à l'égard du monde, toutes ces bonnes œuvres de Bhagavat accumulant des mérites pendant des centaines de milliers de kalpas, je vais les exposer. Donnez-moi une attention respectueuse. »

Suit l'histoire de Çyâmaka où je remarque ici seulement que le roi de Bénarès n'est pas désigné par le nom de Peliyaksha (—231, 5).

Le Bodhisattva se livre à Uruvilvâ aux plus rudes austérités jusqu'à demeurer dix-huit mois sans prendre aucune nourriture (—231, 10). Description en vers de ses pénitences et de l'état où elles le réduisent (—232, 20). En apprenant les austérités du Bodhisattva, Yaçodharâ croit devoir les imiter en se condamnant à toutes sortes de privations (—233, 9). Après la sambodhi, Chandaka et Kâlodâyin furent envoyés près du Buddha par Çuddhodana pour réclamer sa visite, avec l'ordre de faire tout ce qu'il leur commanderait. Le Buddha leur conféra l'*upasampadâ* en leur procurant miraculeusement tous les accessoires nécessaires. Udâyin ayant alors raconté au Buddha les austérités par lesquelles Yaçodharâ avait cherché à imiter les siennes, le Buddha l'assura que ce n'était pas la première fois que Yaçodharâ lui marquait ainsi son attachement (—234, 14).

Histoire de Çiriprabha, le roi des gazelles. — Il y eut une fois un daim du nom de Çiriprabha qui tomba dans les filets tendus par le chasseur Nîlaka. Tout le troupeau s'enfuit, excepté la femelle de Çiriprabha qui chercha d'abord à l'encourager, l'assurant de sa fidélité inviolable, puis, le chasseur étant survenu, alla au-devant de lui en l'invitant à la tuer avant de toucher à son époux. Le chasseur, touché d'une vertu qu'on ne trouverait point parmi les hommes, non seulement ne tua pas la gazelle, mais rendit la liberté à Çiriprabha (—237, 4). Le récit se termine par la formule finale des jâtakas en vers (—237, 15).

Tandis que le Bodhisattva pratiquait l'austérité à Uruvilvâ, Mâra, s'approchant de lui, vint l'engager à y renoncer pour devenir un Cakravartin et offrir les grands sacrifices qui lui assureraient les plaisirs du ciel. Le Bodhisattva lui répondit qu'il n'avait nul besoin d'accumuler des mérites (—238, 4). Histoire versifiée de cette tentation de Namuci. Le Bodhisattva répond à Mâra qu'il n'a pas besoin d'accumuler des mérites, que sa résolution est prise et que rien ne saurait

y faire obstacle. Au pied de l'arbre de Bodhi il mettra en fuite toute l'armée de Mâra, composée des désirs, de la négligence, de la faim et de la soif, etc. Il la mettra en pièces et, malgré Mâra, il atteindra cet état où le malheur n'a plus de prise. Mâra s'éloigne plein de désespoir (—240, 17).

Quand le Bodhisattva, en haine de l'hypocrisie et du mensonge, eut «refusé cette proposition des dieux»[1] et pris de la nourriture, les cinq (premiers) çramaṇas s'éloignèrent de lui en disant qu'il avait rompu son vœu et que c'était un relâché (—241, 3).

Pendant les six ans de pénitence du Bodhisattva, Mâra ne cessa de s'attacher à ses pas pour trouver l'occasion de s'emparer de lui, mais sans succès. Ce n'était pas la première fois (—241, 12).

Histoire de l'oiseau. — Jadis à Bénarès un oiseau fut pris par un oiseleur qui vendait les oiseaux après les avoir engraissés. L'oiseau, comprenant le danger, se laissa maigrir de façon qu'aucun acheteur ne voulût de lui, et, passant pour malade, il conquit peu à peu la confiance de l'oiseleur et la facilité d'aller et venir librement. Tout doucement alors il recommença à prendre un peu de nourriture et dès qu'il en eut la force, il s'échappa et retourna à la forêt (—243, 12). A cette époque Mâra était l'oiseleur et le Bodhisattva l'oiseau avisé (—243, 19).

Ce n'est pas la seule fois que le Bodhisattva sut, par son adresse, échapper à Mâra (—244, 4).

Histoire de la tortue. — Un jour un jardinier de Bénarès, ayant cueilli des fleurs sur le bord de la Paripâtrikâ, aperçut une tortue sortie de l'eau et la prit pour la manger; mais celle-ci fit remarquer au jardinier que s'il la mettait avec les fleurs elle les salirait, qu'il

[1] Il est clair que cette *entrée en matière* se rapporte à un état du texte tout différent, où cette remarque suivait immédiatement *cette proposition des dieux* à laquelle il a *été* précédemment fait allusion. Nulle part d'ailleurs il n'a *été* question jusqu'ici des cinq çramaṇas dits भद्रवर्गीय. Cf. *Lal. Vist.*, p. 308, l. 11 et suiv.

fallait la bien laver auparavant, et profitant du moment elle prit la fuite, sans se laisser séduire aux belles promesses de son ennemi (— 245, 8). Le jardinier était alors Mâra et le Bodhisattva la tortue (— 245, 15).

Une autre fois encore le Bodhisattva échappa à Mâra (— 246, 2).

Histoire du singe. — Un singe vivait dans une forêt située sur le bord de l'océan. Il lia connaissance avec un dauphin (*çiçumâra*) qui s'approchait du rivage et auquel il jetait quelques-uns de ces fruits d'udumbara dont il aimait à se nourrir. Inquiète des absences de son époux, la çiçumârî, en apprenant la cause et voulant les faire cesser, fit la malade, déclara qu'elle ne pouvait guérir que si elle avait le cœur d'un singe à dévorer, et décida le dauphin, malgré ses scrupules, à lui sacrifier son ami en lui indiquant le moyen de se saisir de lui (— 248, 7). Le dauphin fit donc croire au singe que, sur l'autre rive de l'océan, il y avait des forêts pleines de fruits délicieux où il lui proposa de le transporter. Mais à peine le vit-il installé sur son dos qu'il jeta à l'eau son ami et lui révéla la vérité. Sans se déconcerter, le singe lui annonça qu'il avait laissé son cœur sur l'udumbara auquel il était si attaché. Le dauphin eut la sottise de le croire et de le ramener au rivage pour y prendre son cœur; le singe une fois en sûreté se mit à railler le dauphin de sa folie. Mâra était alors le dauphin et le Bodhisattva le singe (— 250, 12).

Une autre fois encore Mâra poursuivit longtemps en vain le Bodhisattva (— 250, 19).

Histoire de l'oiseau. — Jadis, dans le pays de Bénarès, il y avait un oiseau avisé qui conduisait une nombreuse troupe d'oiseaux et la faisait prospérer grâce à sa prudence. Un oiseleur voulut les prendre et tendit des filets en appâtant avec des graines de toute sorte. Les oiseaux voulaient y voler; mais leur chef leur fit comprendre que de pareilles graines ne poussaient pas dans la forêt et qu'il y avait là quelque ruse dont il fallait se défier. Malgré sa persévérance, malgré ses efforts,

l'oiseleur fatigué, exposé à la chaleur et au froid, ne pouvait réussir. Il inventa un autre stratagème et chercha à s'approcher des oiseaux en s'entourant de branchages; cette fois encore le prudent oiseau mit ses compagnons en garde contre cet arbre qui marchait; il n'avait jamais vu marcher les arbres de la forêt. L'oiseleur en fut pour sa peine. Māra était alors l'oiseleur et le Bodhisattva le chef des oiseaux (— 255, 5).

« Les bhikshus dirent à Bhagavat : Bhagavat a donné sa chair et son sang pour une strophe édifiante. Bhagavat répondit : Ce n'est pas la seule circonstance où j'aie donné ma chair et mon sang pour obtenir une strophe édifiante[1]. »

Histoire de Surûpa, le roi des antilopes. — Jadis vivait dans l'Himâlaya Surûpa, le chef d'un troupeau d'antilopes qui, grâce à ses vertus, vivait heureux et à l'abri du danger. Un jour, pour l'éprouver, Çakra se déguisa en chasseur et lui offrit de lui dire une strophe s'il voulait lui abandonner son corps. A quoi Surûpa consentit joyeusement. Çakra satisfait disparut après lui avoir déclaré que : « la poussière des pieds des gens de bien vaut mieux qu'une montagne d'or, l'une chasse la peine, l'autre l'accroît »[2] (— 256, 11). Court résumé en vers (— 256, 18). Le Bodhisattva était alors Surûpa (— 257, 4).

Avalokitasûtra[3] (— 293, 15). — « Voici ce que j'ai entendu : Une

[1] Cette transition et le récit qu'elle amène sont complètement en l'air, n'ayant aucun point d'attache dans ce qui précède.

[2] Le petit résumé en vers contient seul la « gâthâ » annoncée. Ici, nous n'en avons qu'une sorte de glose. Il s'est fait une confusion entre la version en prose et la rédaction versifiée; la seconde se trouve ici fort réduite, tandis que la première a perdu la strophe même qui est le point capital du récit.

[3] Les deux Avalokitasûtras qui suivent jusqu'à la page 397, l. 7, amenés ici sans doute par l'affinité du sujet, interrompent en réalité la trame du récit. On peut se demander si la dénomination महावस्तुस्य परिवारं donnée au second (397, 7) ne le caractérise pas expressément comme une addition, une interpolation. On sait que le nom de *parivâra* désigne le dernier livre du vinaya singhalais, qui en forme comme la table des matières, et Childers traduisait le mot par « appendice ».

fois Bhagavat se trouvait sur le mont Gṛidhrakûṭa avec cinq cents bhikshus. » Vers la fin de la nuit les devas Nanda, etc., vinrent lui demander de prêcher aux bhikshus l'Avalokitavyâkaraṇa. Assurés de l'assentiment du Buddha, ils se retirèrent (— 258, 3). Le jour venu Bhagavat fit part de l'incident aux bhikshus et, à leur requête, il commença à leur communiquer l'Avalokitavyâkaraṇa, ainsi que l'avaient fait les Buddhas antérieurs (— 259, 6).

Quand le Bodhisattva considère de ce bord l'autre rive et que se produisent les conditions qui accompagnent cet examen (*abhivilokanâ*), les devas conçoivent les dix-huit *âmodaniyas dharmas* (causes ou conditions de joie); leur énumération (— 260, 4). Cependant, tant que les Bodhisattvas ne sont pas en possession de la force absolue du corps, de la parole et de l'esprit et de toutes les qualités, ils ne s'approchent pas du lieu, ils ne s'assoient pas dans le lieu où ils doivent acquérir l'illumination parfaite (— 261, 7). C'est quand ils sont en possession de la puissance absolue du corps, de la parole et de l'esprit, quand ils ont toutes les qualités, qu'ils se rendent dans ce lieu, qu'ils abattent le grand Yaksha, qu'ils triomphent de sa grande armée, etc. (— 262, 8).

Les seize privilèges du lieu où le Bodhisattva a atteint la bodhi (— 263, 14).

Après avoir reçu le riz de Sujâtâ, le Bodhisattva se baigne dans la Nairañjanâ, mange et considère la conduite à tenir (— 264, 2). Il se dirige vers l'arbre de bodhi et, en chemin, obtient de Svastika une poignée d'herbe. Mâra, après un moment d'absence, est témoin de sa marche triomphale vers l'arbre, accompagnée d'oiseaux divers, de vases et de jeunes vierges. Le Bodhisattva prend conscience qu'il va atteindre la bodhi (— 265, 6).

Le Nâgarâja Kâla le voit en marche et lui annonce que, comme Krakucchanda et les autres Buddhas d'autrefois, il va obtenir la sagesse parfaite (— 265, 17). Strophes de Kâla en l'honneur du Bodhisattva (— 267, 15).

Le Bodhisattva, ayant exécuté vers l'arbre la marche triomphale, étend la poignée d'herbe, fait trois fois le tour de l'arbre en souve-

nir des Buddhas antérieurs, s'assied les jambes croisées, concentre sa pensée et se tient droit le visage tourné vers l'est (— 268, 5). Une fois assis le Bodhisattva conçoit cinq impressions : de sécurité, de bonheur, de vertu, d'utilité, la pensée de son illumination prochaine (— 268, 9).

Mâra, plein d'angoisse, « chante le grand chant » et « agite la grande écharpe » sans parvenir à attirer l'attention du Bodhisattva (— 268, 11) : en proie à un profond chagrin il pousse les dix grands rires (— 269, 19). Le Bodhisattva, sans effroi, sans trouble, sans frémissement, tonne contre Mâra les quatorze menaces (— 270, 19).

Les bhikshus[1] demandèrent un jour à Bhagavat d'où venaient toutes ces bénédictions dont était comblée la maison du maître de maison Jyotishka (— 271, 3). Bhagavat leur répondit par l'histoire suivante :

Histoire d'Anaṅgana. — Jadis il y eut un roi du nom de Bandhuma dont le fils Vipaçyin obtint la bodhi. Le roi lui envoya des messagers pour réclamer sa visite, qu'il promit. Un riche marchand de Bandhumatî, apprenant la chose, prit les devants et invita le premier le Buddha et ses moines à prendre pendant trois mois leur nourriture chez lui. L'acquiescement du Docteur contrista le roi qui obtint finalement de recevoir le Buddha concurremment avec le marchand, lui un jour, le marchand l'autre.

Mais chaque fois le marchand, par la splendeur de sa réception, dépassait ce que le roi avait fait la veille. Il ne restait plus qu'un jour d'hospitalité à chacun. Le roi fit préparer dans le parc Munihata une fête merveilleuse, pour chaque bhikshu un siège valant cent mille pièces, quatre serviteurs avec des chasse-mouches, d'un côté des servantes préparant des parfums sans prix et par derrière des éléphants chargés d'ornements d'or et de parasols blancs. Interdiction de vendre ou acheter aucun bois, pour mieux paralyser les efforts possibles d'Ana-

[1] Rien n'explique ni ne justifie la question ni l'introduction à cette place de l'histoire d'Anaṅgana.

ṅgana. Mais, grâce aux vertus du marchand, Çakra lui-même vint créer de toutes pièces un jardin plus splendide encore et préparer une réception plus brillante; le roi en demeura stupéfait; il ne put même obtenir d'un paysan pour cinq cents karshâpaṇas un vase de lait que le villageois préféra offrir lui-même au Buddha. Quand le Buddha eut pris son repas, Anaṅgana, en récompense de ses libéralités, émit le vœu d'obtenir des ressources merveilleuses pour en faire profiter un Buddha, de le connaître et d'être affranchi de toute souillure. C'est Jyotishka qui était alors Anaṅgana (—276, 15)[1].

Mâra le mauvais pousse les «seize grands gémissements» (—278, 20). Le Bodhisattva conçoit «les trente-deux orgueils de l'Ârya» (*âryamâna*) (—280, 13). Le Bodhisattva manifeste le «quintuple sourire de l'Ârya», fondé sur la volonté, sur la force, sur la pensée, sur la méditation, sur la sagesse (—280, 18). Le Bodhisattva lance les «quatre grands regards de lion de l'Ârya», le regard sans trouble, sans peur, sans terreur, sans effroi (—281, 5). Le Bodhisattva bâille les «quatre grands bâillements de lion de l'Ârya», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, effrayant pour Mâra et son armée (—281, 11). Le Bodhisattva tousse les «quatre grandes toux de lion», sans crainte, sans trouble, sans frayeur, sans effroi (—281, 18).

Mâra le méchant réunit sa grande armée et se présente devant le Bodhisattva en proférant des cris et des menaces épouvantables; mais le Bodhisattva étend la main droite, touche sa tête, puis son siège, puis la terre qui résonne profondément, et aussitôt toute l'armée de Mâra se disperse, tombe à terre, s'évanouit. Mâra désolé, tout en traçant sur le sol des lignes avec une flèche, se prend à penser : Gautama le çramaṇa va détruire mon empire (— 283, 4).

Le Bodhisattva atteint les quatre degrés du dhyâna (—283, 12).

Dans la première veille de la nuit le Bodhisattva applique son esprit à la contemplation des connaissances révélées par l'œil divin, pur,

[1] On verra par les notes que, quoique rédigé en prose, le texte de ce conte est particulièrement déformé soit par des lacunes, soit par des incorrections qui en plus d'un endroit rendent fort incertaine l'interprétation du détail.

surhumain qui lui découvre toutes les existences dans leur variété et dans leurs causes (—284, 5). Dans la veille du milieu de la nuit il applique son esprit au souvenir de ses existences passées (—284, 14). Dans la dernière veille, au lever du soleil, il atteint l'illumination parfaite, la vue des quatre vérités, des douze causes connexes et de leur destruction (—285, 21). *Udâna* du Buddha affirmant son triomphe (—286, 11).

Honneurs rendus au Buddha pendant sept jours par les dieux (—287, 3). Les devas Çuddhâvâsas rendent hommage au Buddha et adressent à Mâra les quatre-vingts rugissements (*abhigarjita*) (—293, 14).

Second Avalokitasûtra (—297, 7). — « Voici ce que j'ai entendu : Un jour Bhagavat était à Vaiçâlî dans le jardin d'Âmrapâlî avec une grande réunion de bhikshus, avec une grande troupe de bodhisattvas. » Le bhikshu Viçuddhamati demande à Bhagavat d'exposer pour le bien du monde ce qu'il a vu étant sous l'arbre de bodhi (—294, 7). Répétition de la question en vers (—294, 16). Louanges adressées au Buddha par Viçuddhamati (en prose —296, 3; en vers —296, 11; en prose —297, 8). Le Buddha loue Viçuddhamati de sa question et des sentiments qui l'inspirent (—298, 5).

Récit (vers) de la naissance du Buddha (—299, 5). A vingt-neuf ans il entre dans la vie religieuse; son arrivée sur la Nairañjanâ, et offrande de Sujâtâ, la villageoise, fille du Senâpati, qui forme le vœu de devenir un Buddha. Elle adore le Saint, rappelle les Buddhas antérieurs qu'elle a de même honorés le jour de la bodhi, émet le vœu de voir ainsi tous les Buddhas du kalpa, et se souvient de ses existences antérieures (—300, 13).

Le Bodhisattva (prose) s'arrête un instant sur le bord de la Nairañjanâ; description des tremblements de terre et des autres miracles qui se produisent alors (—302, 5). Il traverse la Nairañjanâ, tandis que des parasols merveilleux apparaissent au ciel, et que des Nâgas innombrables viennent l'adorer (—302, 13). Kâla, le roi des Nâgas,

sort de son palais pour le saluer et lui adresse des stances[1] (—302, 16).

Le Bodhisattva (récit en vers) s'approche de l'arbre de bodhi au milieu des prodiges, des adorations des devas, des hommages de la divinité de l'arbre (—304, 4). Attiré par le bruit, le Nâga Kâla sort de sa demeure et aperçoit le Bodhisattva. Il le salue et détaille les signes physiques qui annoncent sa mission (—307, 7). Il lui prédit sa grandeur, et le Bodhisattva s'approche de l'arbre plein de joie (—308, 3). Ici le récit reprend (toujours en vers) au point où il était p. 304, l. 5 : Kâla, averti par le bruit, sort de son palais, adore le Bodhisattva et lui déclare que tous les prodiges qui se manifestent annoncent qu'il va devenir Buddha (—309, 4).

Le Bodhisattva en allant vers l'arbre trouve le bodhimaṇḍa, le trône de bodhi, merveilleusement orné; les dieux se pressent pour lui rendre hommage; suivant leurs dispositions intérieures, ils voient l'arbre sous les aspects les plus divers : les uns le voient en or, d'autres en argent, d'autres en lapis, et ainsi de suite (—311, 7). Suivant leurs mérites, les ornements qui chargent l'arbre de bodhi et ses dimensions apparaissent aux dieux plus ou moins brillants et plus ou moins gigantesques. Quant aux êtres qui ont des inclinations grossières, ils voient le Bodhisattva simplement assis sur une poignée d'herbe et ils se disent : Le Bodhisattva va atteindre la bodhi assis sur une poignée d'herbe (—313, 11).

Le Bodhisattva s'approche du pied de l'arbre et il en fait trois fois le tour avec respect, en souvenir des Buddhas antérieurs, puis il s'assied les jambes repliées, le corps droit et l'esprit concentré. Son visage resplendit au point d'éclipser tout autre éclat dans l'univers, et tous les dieux le contemplent (—314, 13). Il déclare qu'il n'atteindra pas la bodhi avant d'avoir vaincu Mâra et son armée, de peur de diminuer sa victoire et l'admiration des êtres s'il ne triomphait qu'après la bodhi.

[1] La phrase semble annoncer des stances, peut-être sont-elles fondues dans le récit versifié qui suit.

Mâra amène son armée; il ne peut même pas soutenir le regard du Bodhisattva qui tient cependant à le vaincre parce que les merveilles de la victoire sont de nature à diriger vers la sagesse beaucoup des êtres qui composent son armée. Il prononce alors cette stance..... (—315, 14).

Mais, au lieu de la stance annoncée, nous passons à un récit en vers. Quand le Bodhisattva fut établi au pied de l'arbre, une grande splendeur remplit tout l'espace: Mâra s'inquiète à tous les signes qui lui apparaissent. Il le voit sous l'arbre entouré des devas qui viennent l'adorer et chargent l'arbre d'ornements (—319, 12). Plein d'épouvante, il rassemble son armée et se présente devant le Bodhisattva; mais, sentant son impuissance, il lui rend hommage et lui adresse des louanges: il l'engage à devenir un roi Cakravartin, à posséder ses ratnas et à jouir de ses privilèges (—323, 13[1]). Le Bodhisattva lui répond que ses sept joyaux sont les sept bodhyañgas, qu'il est détaché de tous les désirs, et il termine un discours qui est un véritable sermon en déclarant que le jour même il atteindra la bodhi (—327, 16).

Sârthavâha, un des fils de Mâra, cherche à changer les dispositions de son père: il lui représente que tous les miracles qui se sont manifestés indiquent que le Bodhisattva est invincible, qu'il faut s'incliner devant lui (—330, 4). Repoussé par Mâra (—330, 12), il insiste sur les malheurs qui ne peuvent manquer d'atteindre celui qui s'attaquera au Bodhisattva (—333, 20). Un autre fils de Mâra, Janisuta, cherche à lui faire comprendre la portée de sa conduite, et affirme la grandeur irrésistible du Bodhisattva auquel il offre des présents (—337, 4). Un autre encore, Vidyutpratishṭha, apporte au Sage des vêtements précieux, et chante ses louanges (—338, 9).

Mâra furieux lance son armée et commence la lutte contre le Bodhisattva en le sommant, sous les plus terribles menaces, de s'éloigner

[1] Les vv. 322, 8-323, 1, où Mâra fait voir au Bodhisattva ses filles qui l'entourent, lui apportent des parfums et jouent de divers instruments, coupent mal à propos l'exhortation de Mâra; c'est sans doute un souvenir transposé de la tentation essayée par les filles de Mâra après la défaite de leur père.

de l'arbre de bodhi (—340, 9). Le Saint lui répond en affirmant le pouvoir qu'il tient de ses mérites et de son détachement (—341, 23). Il touche la terre de sa main droite; elle rend un son qui frappe d'épouvante l'armée de Māra qui se disperse, tombe, s'évanouit. Pendant sept jours Māra et les siens demeurent paralysés, défigurés, aux pieds du Bodhisattva; le Saint resplendit comme mille soleils, reçoit les hommages des dieux et est environné de prodiges (—345, 4).

Il entre en possession des quatre vérités et de l'évolution des douze causes. Un grand bruit se fait alors dans l'univers et tous les êtres sont remplis de joie (—346, 14). Les dieux Çuddhâvâsas viennent lui chanter des louanges (—348, 14).

Pendant sept jours après la bodhi (prose), le Tathâgata demeure assis immobile, et tous les dieux accourent pour le célébrer. A ce moment Bhagavat prononce cette stance . . . . . . (—349, 4)[1].

Au lieu de la strophe annoncée, une description en vers détaille les prodiges qui pendant sept jours suivent l'acquisition de la bodhi, et comment tous les êtres ont les yeux uniquement tournés vers le Buddha (—353, 13). A cette description sont immédiatement rattachées des stances qui exaltent le bonheur de ceux qui «entendent le sûtra excellent», qui pratiquent la loi du Buddha, qui honorent les Buddhas (—356, 18).

Les quatre conditions par lesquelles le Bodhisattva obtient la connaissance parfaite[2] (—357, 2).

[1] Les cas analogues étant assez fréquents (cf. encore p. 357, l. 4), on pourrait se demander si la locution इमाये वेलाये se rapporte bien à la circonstance qui vient d'être mentionnée, si ce ne serait pas une formule générale sans signification précise, exactement analogue à la formule initiale des péricopes évangéliques *in illo tempore*, et par laquelle on aurait pris l'habitude d'introduire ex abrupto des récits mis dans la bouche du Buddha. Il n'y aurait pas une bien grande difficulté à admettre que इमां गाथां représentât le pluriel, et non le singulier. Mais nous avons ici tant d'exemples d'incohérences qui ne pourraient être atténuées par cet expédient (cf. par exemple p. 302, l. 16) qu'il ne me paraît pas se recommander.

[2] L'énumération est incomplète et douteuse; la première condition étant अच्छिद्रं शीलस्कन्धं («un trésor de vertu sans défaut») fait penser au vers 20 de la page 353.

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[1] (— 357, 4). Suit en vers un éloge de la vertu (*çîla*) qui est la vraie richesse, et une énumération de tous les avantages qu'elle assure (— 361, 3). C'est par la pratique de la vertu que le Buddha a mérité tous les privilèges de l'intelligence parfaite (— 362, 2).

Telle est la pureté du Tathâgata que tout hommage qui lui est rendu produit un mérite infini qui aboutit nécessairement au nirvâṇa par l'un des trois véhicules, *yâna* (— 362, 15).

A ce moment Bhagavat prononça cette stance[2]. Suit une énumération versifiée des avantages que l'on obtient en faisant le pradakshiṇa autour d'un stûpa (— 364, 23), en y apportant des fleurs (— 366, 3), en adorant un Buddha (— 368, 1); mérites infinis de celui qui se met en route pour la bodhi (— 369, 1); châtiments de ceux qui agissent mal à l'égard d'un bodhisattva (— 370, 11); avantages de ceux qui protègent et favorisent les «fils du Buddha» (— 370, 19); mérites éminents de celui qui soutient le dharma quand il est attaqué et compromis (— 373, 5). Nouveaux éloges et nouvelles promesses à ceux qui rendent les plus simples honneurs aux caityas (— 378, 20); mérites et récompenses de qui apporte seulement une lampe à un stûpa (— 381, 2), de qui y apporte un drapeau ou un parasol (— 382, 19), de celui qui y fait de la musique (— 384, 9), de celui qui orne un stûpa (— 386, 7), ou le nettoie (— 387, 20), ou y apporte des parfums (— 389, 6); qui l'orne de joyaux (— 391, 2), qui y suspend des ornements en filet (— 392, 20), qui en enlève des fleurs fanées (— 394, 2), qui y attache une fleur (— 395, 7), qui salue un stûpa (— 396, 24). Une dernière strophe termine inopinément la série par un *vyâkaraṇa*, la promesse de la bodhi à l'interlocuteur du Buddha. Rien, dans la manière dont Viçuddhamati a été présenté au début, ne semblait appeler cette conclusion.

Le Sûtra se termine en prose par une formule connue et consacrée

[1] Ou peut-être, à la rigueur, «ces stances»; cf. ci-dessus.
[2] Même observation qu'à la note précédente.

(— 397, 8) : « Ainsi parla Bhagavat. Viçuddhamati le bhikshu et l'univers entier se réjouirent des paroles de Bhagavat » (— 397, 6).

Au moment où le Bodhisattva s'approche de la Nairañjanâ, le serpent Kâla, averti par les sons qui font tressaillir la terre, se rend compte de l'apparition prochaine d'un Buddha. Il sort de son palais et salue le Docteur; d'après tous les prodiges dont il est témoin, comme il l'a été sous des buddhas antérieurs, le Nâga annonce au Docteur que le jour même il va atteindre la bodhi (— 398, 16).

Les lignes 398, 17-399, 6, sont un fragment (auquel s'en rattachent deux autres, 402, 22-403, 3, et moins directement 403, 20-404, 14) d'un récit versifié qui représente le Bodhisattva, au sortir de la Nairañjanâ, se dirigeant vers l'arbre de bodhi, se préparant un siége avec l'herbe qu'il reçoit de Svastika et s'asseyant au pied de l'arbre; puis assurant Kâla qu'il va atteindre à la bodhi suprême, qu'il ne saurait plus revenir en arrière, et qu'au lever du jour il détruira toutes les racines de l'existence[1].

Le Bodhisattva se met en marche pour la conquête de l'Amṛita, épithètes laudatives de cette marche (399, 7-399, 15); cortège d'oiseaux et de jeunes filles qui l'accompagne (— 400, 9). Kâla le voit et l'encourage à suivre cette voie qui le mène à la bodhi comme elle y a mené les Buddhas, ses prédécesseurs. Il lui adresse des stances (— 400, 20).

Nouveau récit en vers. Kâla apercevant l'illustre Çakya lui déclare que toute sa manière d'être, tous les précédents, tous les présages annoncent que ce jour-là même il deviendra Buddha (— 402, 21)[2].

Kâla adresse de nouvelles louanges et de nouvelles prédictions au Bodhisattva quand il s'est assis sur le trône de l'intelligence, et le Bodhisattva l'approuve (403, 4-403, 19).

[1] C'est probablement la suite partielle de la même version du récit qui reparaît dans les vers de la p. 412, l. 18 et suiv., p. 416, l. 8 et suiv.

[2] A part les deux premières stances, ces vers, par l'allure même de la phrase, comme par le mètre et leur signification générale, se rattachent étroitement aux stances de la p. 398 avec lesquelles ils formaient certainement à l'origine un tout continu.

Une fois assis, le Bodhisattva conçoit cinq pensées : du passé, de la félicité, du bonheur, de l'impossible, de sa prochaine illumination (404, 17-404, 19).

A ce moment Mâra s'approche du Buddha dans l'espace en le saluant. Suit un dialogue versifié entre Mâra et le Bodhisattva qu'il invite à jouir de la vie et à offrir des sacrifices pour s'assurer le svarga, mais le Saint lui répond avec mépris en attestant, à la joie des dieux, son prochain triomphe (—406, 11).

Suit une autre version équivalente de ce dialogue : Mâra s'annonce comme le maître des êtres, celui qui les délivre des liens de la mort. Le Bodhisattva raille sa prétendue souveraineté, montrant à quel abaissement et à quelle faiblesse mène l'amour, et l'avertit qu'au lever du soleil il deviendra Buddha (—407, 17). Mâra le menace de sa puissante armée, que le Bodhisattva met au défi d'agiter un seul poil de son corps (—408, 6).

Mâra rentre dans son palais et déclare à ses suivants qu'il faut à tout prix éloigner de l'arbre sous lequel il va conquérir la bodhi le Bodhisattva qui menace d'arracher les hommes à son empire. Un de ses fils, Janisuta, en prose, puis en vers, cherche à le détourner d'une entreprise si insensée et si vaine, qui tournera à leur confusion. Le ministre Kâla lui répond en l'accusant de folie (—410, 2).

Description de l'armée monstrueuse, aux formes hybrides, aux armes fantastiques que Mâra mène à l'assaut du Bodhisattva, sans réussir à agiter un seul poil de son corps (—411, 7). Nouvelle description en vers (—412, 4).

Le Bodhisattva touche la terre de la main: au son harmonieux qu'elle rend, toute l'armée de Mâra tombe inerte (—412, 17). Suit une description versifiée de la défaite de l'armée de Mâra et de la joie des dieux qui célèbrent par des chants, des pluies de fleurs et une musique céleste, la victoire du Saint (—414, 2).

Un deva se rend dans le monde des dieux et raconte (en vers) au milieu de quels prodiges le Bodhisattva s'est approché du trône, sa victoire sur l'armée de Mâra, et comment après avoir, dans la première

veille de la nuit, acquis la pureté de la vue, dans la seconde, acquis le souvenir de ses existences passées, il est, au lever du jour, entré en possession complète de la condition de Buddha (—415, 17).

C'est en effet à la dernière veille de la nuit, à l'heure du lever du soleil, que le Bodhisattva obtint l'intelligence parfaite. Les dieux vinrent lui rendre hommage et reçurent de lui l'assurance qu'il était en possession de la doctrine qui met un terme au mal (—416, 7).

Description en vers des hommages rendus par les dieux qui proclament que le Docteur a acquis la connaissance de la doctrine de l'enchaînement des causes (—417, 5).

«Mâra le Méchant crée des êtres qui attaquent le trône du Bodhisattva. Au lever du soleil, tous sont dispersés[1]» (—417, 7). A ce moment Bhagavat proclame dans une stance que, quand la vérité apparaît au Bodhisattva (appelé ici «le Brâhmane»), l'armée de Mâra est dispersée et le ciel inondé de la lumière du soleil (—417, 12).

Bhagavat, dès qu'il a atteint la bodhi, prononce des stances où il exalte la puissance invincible des bonnes œuvres accumulées qui lui ont assuré la possession du nirvâṇa (—418, 3).

Discours du Buddha. Il assimile sa méditation finale à la conquête du monde[2]. Le monde est attaché à l'existence; l'existence est la source du mal. C'est par la destruction de l'attachement à l'existence qu'est détruit tout retour à l'existence. «Mâra est vaincu, les ennemis sont vaincus, je suis débarrassé de tout lien avec l'existence» (—418, 15).

Il suffit à Bhagavat de tousser pour rompre toute l'armée de Mâra. Un jour Bhagavat était à Râjagriha, orné de tous les privilèges qui appartiennent à la dignité du Buddha; les bhikshus, entendant ce récit, s'étonnèrent d'une si grande merveille. Bhagavat les assura que

[1] Cette ligne et la strophe qui suit sont absolument inutiles et rompent, comme il arrive si souvent dans tout ce passage, la suite du récit. Comme résumé de la formule mythique qui est à l'arrière-plan de la légende, elles sont expressives et curieuses.

[2] Ce लोकविजय est en quelque sorte le दिग्विजय du Buddha Cakravartin.

ce n'était pas la première fois qu'il lui arrivait de disperser, rien qu'en toussant, Māra et son armée (—420, 5).

Histoire de Kuça. — Jadis régnait à Bénarès un roi Subandhu, riche et puissant (—421, 1). Un jour se mit à pousser spontanément, dans sa chambre à coucher, une canne à sucre (*ikshu*) belle et faite à miracle. Surpris de ce prodige, le roi apprit des brâhmanes consultés qu'il avait tout lieu de se réjouir, que de cette canne sortirait un prince doué de toutes les vertus et de tous les avantages (—421, 16). La plante se développa, et un matin, à l'aurore, tandis que le roi reposait près de la reine Surucirâ, sortit d'une tige plus belle que toutes les autres un jeune prince que la reine recueillit (—422, 8). Les cérémonies de la naissance furent célébrées avec le plus grand éclat et, sur l'avis des brâhmanes, l'enfant reçut, à cause de son origine, le nom d'Ikshvâku; il grandit et se développa au milieu des soins les plus attentifs et reçut l'éducation la plus complète (—424, 4); puis, quand, au bout de quatre-vingt-quatre mille ans, Subandhu mourut, comme il est dans la destinée de tous les êtres, Ikshvâku lui succéda (—424, 12).

Cependant, dans toute sa prospérité, Ikshvâku était troublé par un chagrin : il n'avait pas d'enfant. Désireux d'assurer la perpétuité de sa race, il demanda avis à son purohita; sur son conseil, il donna licence aux milliers de femmes du palais, à la seule exception de la principale reine Alindâ (et elles s'empressèrent d'user de la permission), d'aller librement au dehors trois fois par quinzaine, en quête des amours qui leur plairaient (—425, 8). Un membre de la famille de Subandhu, revenu à l'existence parmi les dieux, occupait le trône d'Indra; voyant ce qui se passait, il prit l'aspect d'un brâhmane vieux, cassé, accablé d'infirmités répugnantes, et se présentant au palais déclara au roi que, connaissant sa libéralité, il venait lui demander une femme. Envoyé dans les appartements intérieurs, il arrêta son choix sur Alindâ, au désespoir profond de la reine (—426, 18). Malgré les protestations de la reine, malgré ses propres efforts pour le faire renoncer à cette prétention, le roi dut, lié par sa promesse, céder à l'insistance

du brâhmane qui emmena Alindâ au milieu des quolibets de toutes les autres femmes (— 429, 15). Il l'entraîna dans une hutte misérable où il passa la nuit, l'astreignant aux soins les plus humiliants et réclamant en vain de la reine un amour contre lequel tout en elle se soulevait. Quel ne fut pas son regret au matin quand le dieu se révéla à elle dans tout son éclat! Sur sa requête, il lui laissa une drogue qui, délayée dans l'eau, devait lui assurer un fils qui serait fort et brave, mais qui, en punition des répugnances de sa mère, serait affligé d'une extrême laideur (— 431, 2).

Alindâ rentra au palais fraîche et riante; Subandhu, averti par elle de ce qui s'était passé, irrité de la perspective d'avoir un fils disgracié, fit distribuer aux quatre cent quatre-vingt-dix-neuf autres femmes la drogue qu'elle rapportait. Mais Alindâ humecta d'une goutte d'eau la pierre sur laquelle elle avait été pilée et en prit, elle aussi, sa part du bout d'un brin de *kuça*. En sorte que les cinq cents reines devinrent toutes enceintes (— 432, 12).

Le temps de leur délivrance venu, le roi fut informé de la naissance des cinq cents enfants, tous beaux et charmants sauf le fils d'Alindâ, laid, défiguré par des membres gros et difformes. Il apprit par quel artifice la reine avait contrevenu à son désir; mécontent, il n'accorda à son fils aucun des soins qu'il assurait à tous les autres. Tous reçurent des noms où le mot *kuça* entrait en composition; le fils d'Alindâ reçut le nom de Kuça tout court (— 433, 19). Privé de soins et d'éducation, Kuça sut aussi bien s'amuser des jouets de ses frères que se distinguer dans toutes les connaissances (— 434, 17).

Le roi se persuade à son grand regret par plusieurs épreuves que le fils disgracié de la nature est destiné à lui succéder : une fois, entre cinq cents gâteaux, Kuça tombe sur le seul de grande taille qui ait été mêlé au tas; une autre fois, il est le premier à prendre son repas après l'avoir déposé à terre (— 435, 18). Désireux de tenter une dernière chance, le roi cache en divers endroits des trésors et meurt en recommandant aux ministres de ne donner la couronne qu'à celui de ses fils qui saura les découvrir sur certaines désignations énigmatiques (— 436,

15). Kuça pénètre toutes les énigmes et déterre tous les trésors (— 439, 11). Sorti à son avantage d'une dernière épreuve, grâce au détour habile par lequel il remplit plus vite que ses frères la condition posée d'être le premier à s'asseoir sur le trône après avoir adoré tous les dieux, Kuça est proclamé roi (— 440, 3).

Il demande à sa mère Alindâ de lui trouver une femme et déclare qu'il ne l'acceptera que douée de tous les charmes (— 440, 21). Les brâhmanes et autres envoyés, dépêchés dans les seize royaumes à la recherche d'une fiancée, la découvrent dans la personne de Sudarçanâ, la fille du roi de Kanyakubja, Mahendra, dont ils s'assurent le consentement (— 442, 6). Ils rapportent la nouvelle et, tandis qu'ils sont renvoyés avec mission de ramener la princesse, Alindâ fait préparer aux amours du roi un asile obscur où la future reine ne puisse s'apercevoir de la laideur de son époux (— 443, 11). La fiancée arrive en brillant appareil, à la grande joie d'Alindâ (— 444, 8); Kuça ne la reçoit que dans l'obscurité; comme Sudarçanâ s'en étonne, elle est obligée de se contenter des explications de sa belle-mère, qui lui déclare qu'ils deviendraient fous s'ils pouvaient se voir l'un l'autre beaux comme ils sont; d'ailleurs elle a promis aux dieux que, suivant une règle de la famille, ils ne se verraient que douze ans après que Sudarçanâ aurait donné un héritier au roi (— 445, 18). Sur le désir répété de Sudarçanâ de voir le roi, Alindâ imagine une audience solennelle de la cour, en ayant soin de substituer à Kuça, dans le rôle royal, le plus beau de ses frères, Kuçadruma, tandis que lui remplit à ses côtés l'emploi de porte-étendard. La reine est charmée de celui qu'elle croit son époux, mais marque au roi et à sa mère toute l'horreur que lui inspire le porte-étendard dont elle réclame en vain l'éloignement (— 448, 8). Kuça désirant à son tour voir Sudarçanâ, sa mère arrange une promenade du harem aux jardins. Kuça, déguisé, se tient sur les marches d'un étang et, au moment où Sudarçanâ vient cueillir un lotus, il la saisit et l'embrasse à sa grande épouvante, tandis que les femmes ne reparaissent qu'après s'être pour un temps discrètement écartées. Le soir, la reine raconte à son époux comment elle a failli

être dévorée par un horrible râkshasa, tout semblable au porte-étendard, et se promet de ne plus retourner aux étangs (— 451, 2). Même aventure au jardin des Manguiers où la reine prend Kuça pour un piçâca (— 453, 8). Puis, comme Sudarçanâ souhaite d'aller voir les écuries des éléphants, une autre fois les écuries des chevaux, une autre encore les remises où sont rangés les chars, à chaque visite elle rencontre un cornac, un palefrenier, un gardien qui n'est autre que Kuça déguisé qui, au moment où elle sort, souille ses vêtements en lui jetant des ordures, sans que, naturellement, elle puisse jamais obtenir justice de ces outrages (— 457, 6).

Un jour le feu prend aux écuries des éléphants; en vain chacun s'empresse, quand le roi, rentrant en hâte de sa promenade, en un tour de main arrache tout ce qui est en flammes, détache les éléphants, les sauve jusqu'au dernier et éteint l'incendie. Aux exclamations admiratives des femmes du palais accourues en grande terreur, et surtout d'une bossue qui se distingue par son enthousiasme intéressé, Sudarçanâ reconnaît enfin la vérité sur son époux. Désolée, elle veut se faire mourir; mais à sa requête, Alindâ, voyant que c'est le seul moyen de sauver ses jours, lui donne loisir de reprendre le chemin de Kanyakubja (— 459, 18).

Accompagnée de la bossue, elle retourne près de ses parents. Kuça ne peut supporter la séparation. Il entend la rejoindre; malgré les efforts de sa mère, il s'éloigne après avoir remis le gouvernement aux mains de son frère Kuçadruma (— 461, 12). Il gagne sa vie en route de diverses façons, entre autres en jouant de la vînâ et en chantant, comme dans ce village où, profitant d'une fête, il a fait une recette abondante, et où il effraye sa vieille hôtesse par sa voracité (— 462, 19).

Arrivé à Kanyakubja, il prend successivement du travail chez un fleuriste, chez un potier, chez un charpentier, chez un blanchisseur, chez un teinturier, chez un fabricant de vases en métal, chez un orfèvre, chez un joaillier, chez un tabletier, chez un fabricant d'objets machinés, chez un fabricant d'objets en jonc; partout il se montre

également habile; les objets qui sortent de ses mains sont supérieurs à tous les autres : portés au palais, ils attirent d'abord l'admiration de tous et le choix de Sudarçanâ; mais celle-ci y découvre bien vite la signature qu'y a mise Kuça, et aussitôt elle les repousse pour en prendre d'autres, sans jamais expliquer un apparent caprice qui surprend tous les témoins (— 478, 4).

Kuça finit par être employé dans les cuisines du roi dont son habileté lui concilie la faveur et qui lui donne libre entrée dans le palais (— 479, 12). Il y devient le jouet des femmes qui se font porter par lui. Sudarçanâ est partagée entre l'irritation et la peur; elle continue d'accueillir son époux avec la même rudesse (— 480, 14). A toutes ses rebuffades, Kuça répond par sa résolution inébranlable de la posséder et de ne partir qu'avec elle (— 485, 2).

A ce moment sept rois voisins de Mahendraka, apprenant la fuite et le retour de Sudarçanâ, vinrent demander sa main, et, sur le refus de son père, l'assiégèrent étroitement. Sudarçanâ s'épouvanta des menaces du roi exaspéré par les dangers qu'attirait sur lui la conduite de sa fille; elle résolut de chercher un appui auprès de Kuça (— 486, 12). Elle cherchait à se le concilier par de douces paroles quand survint sa mère, à qui elle dut révéler que cet être disgracié n'était autre que le puissant roi Kuça son époux (— 488, 11). La reine s'empresse de faire connaître cette heureuse révélation à Mahendraka qui, effrayé d'abord des suites que pourrait avoir son manque involontaire d'égards pour son gendre, est bientôt rassuré par lui et l'entoure des plus grands honneurs (— 489, 11).

Après avoir fait soigneusement boucher les oreilles de la population entière, bêtes et gens, Kuça suivi d'une armée sort au-devant des assiégeants. Il fait retentir son cri de guerre; et aussitôt l'ennemi se disperse épouvanté; les sept rois se rendent prisonniers. Sur son conseil, pour s'en faire des alliés, Mahendraka leur donne à chacun en mariage une de ses nombreuses filles, et les renvoie satisfaits chacun dans ses possessions (— 490, 21). Kuça, lui aussi, malgré les efforts par lesquels Mahendraka essaye de le retenir, repart pour Bénarès

accompagné de Sudarçanâ à qui son père conseille de l'entourer de tendresse et de soins (— 491, 15).

S'étant arrêté dans un parc voisin de Bénarès où se trouvait un étang, Kuça en s'y baignant aperçut son image; désolé de sa laideur, il s'apprêtait à se tuer quand Indra, le roi des dieux, vint lui apporter un joyau divin; placé sur la tête du prince, il avait le privilège de le faire apparaître avec tous les agréments d'une beauté sans rivale; couvert, il lui laissait reprendre son premier aspect (— 492, 18). Après avoir éprouvé sur ses gardes, puis sur sa femme l'efficacité de son talisman, Kuça se remit en route (— 494, 9). Il rentra au palais où il se fit reconnaître par ses ministres, son armée, les princes ses frères et enfin par sa mère. Depuis lors, vainqueur de ses ennemis et de ses rivaux, il gouverna son royaume et vécut dans la prospérité, au milieu de tous les plaisirs (— 496, 4).

A cette époque Kuça n'était autre que le Bodhisattva, et Sudarçanâ Yaçodharâ. Le premier des sept rois réunis autour de Kanyakubja était Mâra en personne. Dès cette époque il avait suffi d'un cri du Bodhisattva pour le réduire et pour disperser son armée (— 496, 18).

महावस्तु अवदानं

अथ बोधिसत्वो तुषितभवनातो च्यवनकालसमये चत्वारि महाविलोकितानि विलोकेति । तद्यथा कालविलोकितं । देशविलोकितं । द्वीपविलोकितं । कुलविलोकितं ॥ द्वीहि कुलेहि बोधिसत्वा जायन्ति । क्षत्रियकुले वा ब्राह्मणकुले वा । यदा क्षत्रियाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा क्षत्रियकुले जायन्ति । यदा ब्राह्मणाक्रान्ता पृथिवी भवति तदा ब्राह्मणकुले जायन्ति ॥ यस्मिं च भिक्षवः कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति । कतमेहि षष्टीहि । अभिज्ञातं च भवति । अक्षुद्रावचरं च जातिसम्पन्नं च गोत्रसंपन्नं च पुरुषयुगसम्पन्नं च अभिज्ञातपूर्वपुरुषयुगसंपन्नं च बहुस्त्रीकं च बहुपुरुषं च अलोभं च अनूनं च अभीतं च अदीनं च प्रज्ञावन्तं च शीलवन्तं च अनाव्यभेचितं च तं कुलं भोगां भुंजति दृढमित्रं च तं कुलं भवति । कृतज्ञं च विधिज्ञं च अच्छन्दगामि च तं कुलं भवति । अदोषगामि च अमोहगामि च अभयगामि च अनव[१०६ᵃ]द्यभीरु च स्थूलभिक्षं च पुरुषकारमतिं च दृढविक्रमं च वरविक्रमं च श्रेष्ठविक्रमं च चेतियपूजकं च दैवतापूजकं च पूर्वमित्रपूजकं च क्रियाधिमुक्तं च त्यागाधिमुक्तं च आत्तपूर्वापरं च तं कुलं भवति । अभिघोषघुष्टं च अभिदेवादिघोषघुष्टं च कुलज्येष्ठ

1. C °bhavanâgâ cyava° BC °maye khecari ma° B °hâvilokâni° BC °keuti | . — 2¹. B °kâlavilovilokitam̃ | . — 3¹. C °kule bo° BC °satvo jâ°. — 3². BC °yakule vâ yadâ°. — 4¹. C °dâ kshayaâkrâ° BC °rati | ta°. — 4². B °hmaṇakrântâ°. — 5. C °kshtro kule jâya° B °satvo jâyanti | tam̃ ku° BC °shashṭhihi° C °samatvâgatam̃°.

6¹. BC °shashṭhihi abhi°. — 7. BC akshudrâm̃va° C °tesam̃pannam̃ ca pu° yugasam̃pannam̃ ca abhijñâtapûrvapurushayugasam̃pannam̃ ca bahustrî° BC °tam̃ ca anuecam̃(C °numam̃) ca ani° C °jñâvantam̃ ca çî° BC çîlavanta amâtyapre° C °prashtam̃ kulam̃° B °peshitam̃ ca kulam̃°. — 10. BC °adagâmi ca tam̃°.

11. BC °shagâmi ca amohagâmi ca abhayagâmi ca atadya(C °abhaya)bhîru ca sthûlabhikshaṃ° C °shakâmaratim̃ ca dṛi° BC °dṛidha(C °ḍha)vikramam̃ ca balavikramam̃(C °kramam̃) ca çreshṭivikramam̃ cetiyam̃pûja(C °jî)kam̃ ca de° kriyârthayuktam̃° B °tam̃ kule bha°. — 13. C °devâbhighosha° B °vâdighoghosha° B °ghushṭam̃ ca kulaçre° BC °çreshṭam̃ ca kulam̃° C °prâptâm̃ ca maha° BC °hâparivâram̃ ca açrama° C °çramaparam̃ ca ana° vâram̃ abhi° C °jyeshṭopacârakam̃° C °dhânyam̃ ca prabhûtadhanadhanadhânyam̃ ca prabhûtakoshṭhakoshṭâgâ° B °çakoshṭâgâram̃ ca | prabhûtaka° C °pauruheyam̃° C °dhanikam̃ ca tam̃° BC °rati | pure° kehi paramitehi | .

च कुलश्रेष्ठं च कुलं कुलप्रवरं च कुलवंशप्राप्तं च महेशाख्यं च महापरिवारं च अक्षमपरिवारं च अनुरक्तपरिवारं च अभेद्यपरिवारं च मातृज्ञं च पितृज्ञं च श्रामण्यं च ब्राह्मण्यं च कुलज्येष्ठापचायकं च प्रभूतधनधान्यस्य प्रभूतकोशकोष्ठागारं च प्रभूतहस्त्यश्वाजेडकं च प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं च अप्रधर्ष्यं च तं कुलं भवति परेहि प्रत्यर्थिकेहि प्रत्यमित्रेहि । यस्मिं कुले बोधिसत्वा जायन्ति तं कुलं इमेहि षष्टीहि अङ्गेहि समन्वागतं भवति ॥ ये ते सत्वा कुलसम्पन्ना भवन्ति एवंरूपा सत्वा महाकरुणां प्रतिलभन्ति । बोधिसत्वो महार्थविधानं करोति च्यवनकालस्मिं तुषितभवनातो । देवसहस्राणि चातुर्महाराजिकानुपादाय सर्वे कामावचरा तुषितभवने संनिपतिता बोधिसत्वस्य च्यवनकाले ॥ बिम्बिसारप्रभृतिका राजा । त्वं राजगृहे उपपद्याहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति । एवं महाकोशलो अमयो सार्थवाहो तथान्ये पि गृहपतिमहाशालाः ब्राह्मणमहाशालाः ॥ उदयनो वत्सराजा वुच्यति । कौशाम्ब्यां उपपद्याहि । त्वयि विनीते महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यति । घोषिलो गृहपतिः तथान्ये पि क्षत्रियमहाशालाः गृहपतिमहाशालाः । एताये विधीये देवपुत्रसहस्राणि येन भगवतो संसारे संसरन्तस्य सहचरितं जम्बुद्वीपे षोडशहि महाजनपदेहि उपपद्यन्ति क्षत्रियमहाशालकुलेहि ब्राह्मणमहाशालकुलेहि गृहपतिमहाशालकुलेहि । निःसंदिग्धं तुष्मेहि विनीतेहि महाजनकायो विनयमार्गं गमिष्यतीति ॥ बोधिसत्वो अवलोकेति कहिं उपपद्यामि । अयं राजा शुद्धोदनो मम योग्यो पिता ॥ मातरं गवेषति या प्रासादिका च भवेय कुलीना च शुचिगात्रा च मन्दरागा च अल्पायुष्का च यस्या सप्तरात्रा दश मासा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा भवेन्सुः ॥

5. BC °satvo jāyanti | taṃ° C °taṃ kule sha° BC °shashṭhihi a°.

6. C °lasaṃpannā° BC °vanti | e°. — 7. C °hāsaṃnidhā° B °saṃvividhā° BC °karonti | cya° C °kālesmiṃ° BC °nato de°. — 8. BC °hasrāyo cā° B °hārājakān n° C °kām upā° °na saṃnipati° BC °titā | bo° kāle bimbi°. — 9. C °sāropra° BC °uktā tvaṃ°. — 10a. C °padyanti | . — 10b. BC °vinītena ma° C °kāyena vina° B °kāyo ninayam āgami° BC °gamishyāmīti | .

11. BC °patiḥmahā ° hāçālāḥ uda°. — 12a. BC °cyati kau°. — 12b. C °upapadyati tva°. — 13a. C °kāyo vina° B °vinayam āgami° C °mārga gamishyāmīti (?). — 13b. C ghoshilā gṛ° BC °pi kshatri° C °triyaçālāḥ mahāçālāḥ brāhmaṇamahāçālāḥ etā°. — 14. C °re saṃsaraṃtasya° BC °carita jambu° C °daçehi° BC °dehi kshe(C kshe)triya° BC °lehi niḥsaṃ°.

16. BC °gdhaṃ tuṣmehi mahā° C °kāya vina° B °vinayam āgami° C °mishyāmi | . — 17. C °kahiṃ upapa° BC °padyāmi | . — 18a. BC °pitā māta°. — 18b. BC °raṃ gaveshanto yā° °linā ca çucitā(C °tā) ca çucigā° C °çucigā ca mandaragā ca a° B °manderāgā ca a° C °yasya sapta° B °yasyā sapta° BC °bhavetsuḥ sarva°.

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां जनेत्वा पुरुषोत्तमं ।
चरमे सप्तमे दिवसे माता जहति जीवितं ॥
अथ किं कारणं भवति यदि सर्वज्ञमातरः ।
जनेत्वा पुरुषश्रेष्ठं शीघ्रं जहन्ति जीवितं ॥
वसन्तो तुषिते काये बोधिसत्त्वो इमां स्मृतिं ।
लभते शुभकर्मेण परीक्षन्तो जनेत्रियो ॥
यस्येह परिशेषं स्या नारीयो जीवितं भवेत् ।
दिवसानि सप्त मासा च दश तस्या उदरोतरे ॥
[106b] किं कारणं अयुक्तं हि यथाविधमनुत्तरं ।
धारेत्वा उत्तरे काले मैथुनं प्रतिसेवितुं ॥
अथापि प्रतिसेवेयु कामा सुगतमातरि ।
न पिता देवसंघानां भिन्नवृत्तो ति तद्भवेत् ॥
भगवां च नाम कामानां दोषं सततं भाषति ।
अथ च लोकनाथस्य माता कामां निषेवति ॥
ये च नृपतिवेश्मेषु भोन्ति रत्नकरण्डकाः ।
रतनं पुरुषश्रेष्ठा भाजनं बोधिमातरो ॥

अल्पायुष्कां भुवि समन्वेषन्तो बोधिसत्त्वो अद्राक्षीत्कपिलवस्तुस्मिं शुद्धोदनस्य अग्रमहिषीं प्रासादिकां च कुलीनां च शुचिगात्रां च मन्दरागां च अल्पायुष्कां । सप्तरात्रा चास्या दश मासा आयुष्प्रमाणतो अवशिष्टा ॥ बोधिसत्त्वस्यैतदभवत् ॥ एषा मे माता योग्या ॥

पश्यति विलोकयन्तो लोकं शुद्धोदनस्य अवरोधे ।

1. BC °ttamaṃ cara°. — 2. C °ti jivitaṃ | B °vitaṃ sira°. — 3. BC ° învhja°. — 4. BC °çreshṭaṃ çî°. — 5. C °tushito kâye° BC °smṛitiṃ la°.
6. C labhyate çubhakarmmaṃ ca pa° B °çubhaṃ karma pa° C °kshante janetriyaḥ | B °mātriya yasye°. — 7. BC °syân nâriyo°. — 8. C °mâsâni daça° BC °tasya u° C °m ato-raṃ | kiṃ°.
12. BC °vṛitte ti° C °tad bhavetu |. — 13. C °nâṃ satataṃ dosha bhâ°. — 15. BC °pativaṃçeshu°.
16. BC ratanaṃ (C ratna) tishṭhate tatra bhâ(C bhâṃ)janaṃ bodhi(B °dhisatva)mâtaro ‖ bhavanti ratnâ purushaçreshṭhâ bhavanti alpâ°. — 17. B °yushkaṃ ‖ bhuvi ‖ sa° C °yusha bhuviḥ | samanveshanto° B °kshîn kapi° C °mahishiṃ pra° BC °sâdikânâṃ ca kulî° yushkâṃ saza°. — 18. BC °trâ câsya da° C °ça mâ âyushpramâṇato° C °çishṭe bo° B °shṭâ bo°. — 20. BC esho me° BC °yogyâ pa°.
21. BC °srodhe uhriṃ°.

नारी अमरवधुनिभां विद्युल्लतानिभां विय मायां ॥
सो तां निध्याय जननीं आमन्त्रयते मरुणां अधिष्यामि ।
अन्तिममुपेत्य वासं गर्भे मरुमानुषसुखार्थं ॥
तं अवच देवसंघः कृतांजलिपुटो वराभरणधारी ।
अध्यातु उत्तमपुरुष तव प्रणिधि अहीनगुणकल्प ॥
वयमपि लोकहिता यक्ष मनोरमां चोरियित्वा कामरतिं ।
पुत्रार्थं तव अनिन्दित मनुष्यलोके वसिष्यामः ॥
ते विपुलरुचिरवर्णं मन्दारवपुष्पवर्षमाकाशे ।
प्रमुंचिन्सु उदग्रचित्ता स्तवंता मधुराणि वाचाणि ॥
यममरवसना प्रथममनोरमां शोकदुःखविमिश्राम् ।
ईक्षसि न च निषेवसि कामां इदमद्भुतं तुभ्यं ॥
यं पि अभिभूय मरुगणां जम्बूनदपर्वतोपमप्रकाशो ।
उद्योतयसि दश दिशो सुरर्षभ इदं पि आश्चर्यं ॥
अभिभवसि देवसंघा समहेश्वरदानवां समारगणां ।
तारागणां खगचरं अमितमति इदं पि आश्चर्यं ॥
किंचापि विप्रयोगं त्वया न इच्छाम भूतसंघगुरु ।
अपि च अरविन्दनयन भविष्यसि गतिर्नरमरूणां ॥
अथ च्यवनकालसमये विशुद्धशतपत्रपद्मनयनस्य ।
आनन्दिता मरुगणा घोषन्ति दिशाणि सर्वाणि ॥
एषा च वर्तति कथा तुषितपुरे सा च अप्रतिरूपा माया ।
शुद्धोदनस्य महिषी राजानमुपेत्य इदमाह ॥

1. B °ravandhunibhāṁ vidulla° BC °llatāṁ nibhāṁ° BC °yāṁ so tāṁ°. — 2. BC °nāṁ | ā° B °maruna cavi° C °marumanujāna cavi° BC °shyāmi a°. — 3. BC abhisamupetya vāsaṁ garbham antaṁ marumanu(C °nāṁ manujāna sukhārthaṁ | . — 4. BC °saṁghāḥ | kṛ° puṇḍaro nidhyatu°. — 5. B °mapuṁgala° C °mapuṁgava taka pra° rūpā vaya°.
6. C °m api lo° BC °hitāya bahu° BC °māṁ okiri°. — 7. C °manushyāloke° C °shyāma | taṁ vipu°. — 8. B tā vipu° BC °ruciramaṇā mandārapushpa°ce pra°. — 9. BC °uṁcitaḥ | uda° B °stavantā ma° C °stavatā ma°. — 10. BC yaṁ amaravasanapraṭhamato(C °to)mano° B °miçrāṁkahasi | na ca° C °miçrām ikhasi | na ca°.
11. B °dbhutaṁ tubyaṁ pi abhi° C °tubhyaṁ yaṁ api abhi°. — 12. C °marūgaṇa jaṁbuna° B °gaṇa jambuna° BC °parvatam ākāçe | . — 13. BC °suravshabha°. — 15. BC °ṇāṁ vanacarāṁ a° C °amritam api i°.
17. BC api cā ara° C °nayanā bha° BC °maruṇāṁ | . — 18. BC °patranayanasya | ā°. — 19. C °marūgaṇā ° ṇti sarvāṇi diçāṇi | . — 20. C eshāṁ ca° BC °rūpā çuddho°.
21. BC °mahishī° B °rājanam ° idaṁ āha ‖ .

सा हरिणवत्सनयना विद्युद्गन्धर्ववधुनिभा श्यामा ।
सहितं रुदं सुमधुरं शुद्धोदनमब्रवीदाया ॥
आभरणसज्जितभुजा प्रवरवसनधारिणी सखीभि सह ।
त्वया विना शाक्यनन्दन रजनीमिमां क्षपयितु छन्दो ॥
धृतराष्ट्रस्य नरवर प्रासादवरस्य उत्तमां भूमीं ।
शयनप्रवरं आरुहि यत्र कुमुदवसनसंनिभं विमलं ॥
तेन वचनेन तुष्टो देविये शुद्धोदनो मनापेन ।
आमन्त्रयति नरवरो परिवारमुदग्रसंकल्पो ॥
प्रतिवेदयन्तु मि लघुं धृतराष्ट्रं प्रवरकुसुमसं[107ª]छन्नं ।
मुक्तकुसुमाभिकीर्णं करोथ दिवि देवभवनं वा ॥
ओसक्तपट्टदामं धृतराष्ट्रं च शोभतां क्षपणमेव ।
वरहेमजालच्छन्नं सुमेरुवरशृङ्गसंकाशं ॥
चतुरङ्गिनी च सेना सशूलनाराचतोमरविचित्रा ।
परिपालयतां क्षपणं धृतराष्ट्रं मनोज्ञसंघातं ॥
ओसृष्टा येवाज्ञा नरपतिना सज्ज एव च सर्वं ।
कृत्वा तत्र सकुशलं राजानमुपेत्य इदमाहुः ॥
वर्षसहस्रमनूनं प्रजा परिपालयतु भो महिपालो ।
सज्जं ति विमानवरं शोभति तव हर्षसंजननं ॥
अथ सा अमरवधूनिभा माया उत्थाय आसनवरातो ।

1. BC °harivatsa° B °vadhûnibhâ ‖ çyâma sahi° C °vadhûnibhâḥ syâmâ mahitam°. — 2. BC °tam imam sûryyadhâram ça°. — 3. B °çastabhita° C °sakhîni | saha tva° B °hi | sahâ tva°. — 4. B °vinâ sâkiyana° C °çikiyana° BC °rajanim i° C °mâm kshapayatum° B °kshapayatum chande | . — 5. BC °vara prasâ° B °rasya sautrikâm mâm bhûmim | C °rasya saũtrikâ mâm bhûmim | .

6. BC çayanavaram ârohi° C °sannam sam° BC °mûrikhavimalam | . — 7. C tena ca vaca° BC °devîye ça° nâpe | . — 8. BC °varo ghanavaram udagracitto saṅkalpo prati°. — 9. BC °mi ragh(?)um° B °shtrum kusuma° C °sunach sam°. — 10. BC °rû oça-kta°.

11. BC oçakta° mam | dhṛi° B °râshṭro ca so° C °shṭo ca so° BC °so tatra caparam eva(C °vam) va°. — 12. C vadarahemajâlañcaṅcha° B °jâlasañcha° BC °channo su°. — 13. BC °varaçriṅgakâça catu(C °kâça chatu)rago (C °ralgo) vira senâ sajjano(C °no varajavate° varaçriṅgakâça catu... °vitro pari°. — 14. C °pâsayitum caparam dhṛi° B °layatum capa° BC °râshṭra mano° ghât | osṛi°. — 15. BC °shṭâye ca âjña° B °âjña napatinâ° BC °sajjam eva°.

16. B °kuçalâm râ° C °kuçalam rajâna°. — 17. BC °hasram annapâlam pâdâ(C °nuna-pâdâ) pâlentu | te smhîpâ° B °pâlajjanti vi° C °pâla rakshanti | vi°. — 18. C °çobhanti ha° BC °samjânanam | . — 19. BC atha vâ a° °râto a°.

अब्रवीन्महीपतिमुतं आदित्ये अस्तमितमात्रे ॥
एषा समादियामि प्राणेष्वविहिंसां ब्रह्मचर्यं च
विरमामि चाप्यदिन्नादानादनिबद्धवचनाच्च ॥
अवितथवचनाच्च नरवर विरमामि तथैव पैशुन्याच्च ।
परुषवचनाच्च नरपति विरमामि अयं मम छन्दो ॥
परकामेषु च ईर्ष्या नो संजानेयं नाप्यभिद्रोहं ।
भूतेषु उपजनेयं विपरीतमतिं च विवर्जयामि ॥
एकादशप्रकारं शीलं सेवाम्यहं पृथिविपाल ।
रजनीभिमां अनूनां एवं मम जायते छन्दो ॥
मा भुद गु भूमिपाल कामवितर्कों मा मयि प्रतिकांचि ।
प्रेषय मा ति अपुण्यं भवेया मयि ब्रह्मचारिणिये ॥
सर्वे तव संकल्पां परिपूरेमीति पार्थिवो अवच ।
अभिरम भवनवरगता अहं च राज्यं च तव वशं ॥
सा स्त्रीसहस्रसमया अनन्तरं गृह्य तं विमानवरं ।
अभिरुहिय अभिनिषीदि मनापपरिपूर्णसंकल्पा ॥
सा कांचिदेव कालं तस्मिं हिमकुमुदपुण्डरीकनिभे ।
शयने प्रशमदमरता तूष्णीभावेन चेपयति ॥
सा दानिं दक्षिणेन पार्श्वेन परिश्वासि शरीरवरं ।
कुसुमलता व द्रुमवरं शयनं परिविज्ञियाशयिता ॥
अथ तां निशाम्य शयनोपगतां देवीं दिव्यप्रमदारूपनिभां ।
तुषितालया अविय देवगणा प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिन्सु ॥

1. BC °mukaṁ | A° C °ditya a° BC °tre eshâ°. — 2. BC °ṣvahiṁsâ° C °hiṁsa brahmacaryyaṁ vira° B °caryaṁ | . — 3. BC °mâmi ca adinnamadâ° B °bandhava° C °bandhanavaca°. — 4. BC °vara kiramâmi | tathaiva(C °vaṁ) paiçunyât paru°. — 5. BC °mâmi | ayaṁ chaudo mama para°.
6. B °ca irshyâṁ saṁjâneryâṁ | nâ° C °ca irshyâ saṁjânaryyaṁ | nâ° BC °haṁ bhû°. — 7. BC °upaneshyaṁ(C °naeshyaṁ) viparimâ(C °rima)ntaṁ ca | ekâda°. — 8. B °laṁ saṁdhâryahaṁ° C °laṁ saṁdhâryyam ahaṁ° BC °thivipâla ra°. — 9. B rajanim i° nâṁ | e°. — 10. M mâkada ca bhû° B °malha khu° BC °tarkâ mayi pratikiṁcit(M °cin) pre°.
11. BM °ṣi | a° M °pya bha° cârioṇe sa° B °ṇiye sa°. — 12. M sarvate ta° rthiva avaca a°. — 13. BM °vanagatâ° BM °ca bhava tathyaṁ | (M °tha |). — 14. BM °hasram ananta° hyantaṁ° varam a°. — 15. BM °ruhya abhinis(M °ṣi)kaha pari° kalpe | .
17. M °pranama° BM °damalatâ tishṇiṁhâ° kshepa°. — 18. BM °dâni da° na pratyasi ça°. — 19. BM °marala(M °la ca) ça° liṣa ça°. — 20. BM °thâṁ devâ divi pramadarû°.
21. BM °laya eṣa° B °mûrddhni pra° hitau | M °mûrddhnâ pratishṭhihinsuḥ te°.

ते मूर्धना अभिनता सर्वे हृष्टा कृतांजलिपुटा अमरा ।
वन्दन्ति तां विपुलपुण्यधरां मायां जिनस्य जननीं शयने ॥
अथ कौतूहलपरं संजनिया बहुदेवकन्या शुचिमाल्यधरा ।
जिनमातुरुपगता हृष्टमना प्रासादमूर्ध्नि प्रतिष्ठिहिंसु ॥
उपसंक्रमित्व शयनोपगतां मायां निशाम्य वरविद्युनिभां ।
प्रीतिसुखं विपुलं संजनिया अथ संप्रवर्षि दिवियं कुसुमं ॥
मानुषिका पि किल एदृशकं रूपं सुजातमिदमाश्चर्यं ।
कश्चित्कालं स्त्रिहियन्तरतो नायं समा मरवधूहि भवे ॥
लीलां निशामयथ हे सखिका प्रमदायिमस्य यथ चोपयिकां ।
शयने विरोचति मनः हरति विभ्राजते कनकरीतिरिव ॥
अयन्नु धरेष्यति महापुरुषं अप्रमादानदमशीभरतं ।
सर्वाग्र्यात्मकरणं विरजं किं ह्रायते तव नरेन्द्रवधू ॥
चापोदरे करत[107b]लप्रमिते वररोमराजिविचित्रे रुचिरे ।
इह सो भविष्यति अनन्तमतिः सततं अक्लिष्ट अशुभेन शुचिः ॥
बहुदीर्घरात्रनिचितं कुशलं प्रमदायिमस्य विपुलं परमं ।
या तं धरेष्यति अनन्तगुणं चिररात्रसंनिचितपुण्यबलं ॥
अनुरूपा त्वं प्रमदा प्रवरा माता स चैव पुरुषप्रवरो ।
पुत्रो महीनवनवो विरजो किं ह्रायते नव नरेन्द्रवधू ॥
अथ राक्षसा विविधरूपधरा आगत्य दिवि परितो चपलं ।
तिष्ठन्तु भो प्रवरशस्त्रधरा सर्वदिशां कुरुथ असंवरणां ॥

1. BM °nuddhnā a° B °jalimputā ayarā va° M °rva kṛishya kṛi ° ṭā apurā va°. — 2. BM °tāṁ | vi°. — 3. BM °saṁjhnitā ba° M °rūjī°. — 4. B °damuttamā pra° M °shṭhi-hansuḥ | . — 5. BM °mitvā ça ° gataṁ(M °tāṁ) | yāmāṁ ni ° bhāṁ pī°.
6. BM °pula saṁjanīyā(M °yo) | a° BM °va(M °ha)rsha divijā ku° BM °nuna mā° — 7. M nunu ° edriçaṁ° B °rūpaṁ | su° BM °ryyaṁ kaṁ°. — 8. BM °laṁ sthapiya antarato tāyaṁ° B °dhūhi bhave ni° M °maruvahuhi bhave gi°. — 9. B nilā nigā° M girānī ni° BM °tha | he sakhika pramadāyimasya yathā ° kāyi(M °di) kaṁ ça°. — 10. B M °ti | ma° M °nakamari° BM °rīti ca | .
11. M °dharishyati | ma ° lavantaṁ | B °çilanataṁ | . — 12. M °vallaḥ | . — 13. B chātodare° M chātore ° praṇite° B °rājini | jite rucire i° M °jini | jinoru°. — 14. B °ti | anu° M °shyatiti | a° B °bhena açuciḥ ha°. — 15. B °naritaṁ° M °niritakaṁka° B °pa-ramu yā° M °la maramu yā°.
16. BM °taṁ care(M °rishyati | a° M °gyavaraṁ | . — 17. B anurūpā tvaṁ ca pra° M anurūpāma tvaṁ ca pra° BM °rushavarā | . — 18. M °navarātho vi° B °yate narendra° M °ndrabandhuḥ. — 19. BM °dharā āgantu dava pratirājabalaṁ | ti° (M °javarantu ti°). — 20. BM °dharāṁ sarvaṁ di ° raçāṁ ta°.

तेषामनन्तरं त्रिदशगणा आरक्षहेतु दिशतासु स्थिता ।
वातं पि येष चलितं सुखिय लोका समुत्पतन्ति अपिसमा ॥
तेषामनन्तरगता अपिता यथा प्रदीप्तशिखरा विकृता ।
ये दुष्टचित्त विनिवारयथा मा च वधं कुरुथ कस्य चापि ॥
तेषामनन्तरस्थिता बहवो गन्धर्वसंघ शुभरूपधरा ।
आरक्षहेतु शुभचापधरा अवनयमी विमलबुद्धिमतो ॥
चत्वारि लोकपतिनो पि स्थिता गगने स्वकपारिवारेण सह ।
अद्य च्यविष्यति जिन भगवां लोकस्य अर्थसुखवृद्धिकरो ॥
विद्रोहि सार्ध विद्युग्रवरो स्थित अन्तरीक्षे वरचक्रधरो ।
अचिरा च्यविष्यति च्युति चरिमां आकांक्षमाणो सुखमप्रतिमं ॥
मायाय भूमि वक्षदेषगता कृत्वा दशांगुलं नताभिमुखा ।
समुदीरयन्ति मधुरं वचनं उल्लोकयन्ति तुषितेषु जिनं ॥
अपदानसन्निचितपुण्यचया समयो ति अभिनिमुपेहि भवं ।
सज्जा ताव भवति ते जननी अनुकंप दानि दुःखितां जनतां ॥
एषो च्यवामि इति मुंचि गिरां शुभं वचनं उदीरयि. . . . ।
अथ सुपिनं जननी जिनस्य तस्मिं वरी पश्यति वरविपाकफलं ॥
हिमरजतनिभो मे षड्विषाणो सुचरणचारुभुजो सुरक्तशीर्षो ।
उदरमुपगतो गजप्रधानो ललितगतिः अनवद्यगात्रसन्धिः ॥

न खलु बोधिसत्त्वा कालपक्षे मातु कुक्षिं ओक्रामन्ति ॥ अथ खलु पूर्णायां पूर्णमास्यां पुष्यनक्षत्रयोगयुक्तायां रात्र्यां बोधिसत्त्वा मातुः कुक्षिमवक्रामन्ति ॥ उ-

1. B °ntara dvi° M °sthita anta dvi° BM °gaṇaṁ | A° sa ¦ sthitā vā°. — 2. M °caritaṁ° B °dhāt samu° M °dhāt samunpatanti ° mā te°. — 3. BM °ntaratā tha° M °pitā yayakshā° BM °çiraja(M °çijā) vikṛitā ye | du°. — 4. BM °raya mālu(M °ra) va° B °kasya va(?)ye° M °kasya vi hata te°. — 5. BM °gha surūpa°.

6. BM °to ca°. — 7. M °gaganu sva° BM °svāyaṁ pari ° ha a°. — 8. BM °kasya su-kharṛddha karo tri° (M °rtha tri°). — 9. B °kshacara varāvakra° M °sthitāntarīkshe va-ravajadharo | . — 10. BM °kshamāṇā(M °ṇā) su ° timāṁ | .

11. M māyāye mā ° gaṇiaṁ kṛi° BM °gula nabhimukhā udi°. — 12. BM udira ° yanta (M °ntu) tu°. — 13. BM cyavana samuci ° bala (M °ca) sa° M °upeti bha°. — 14. BM sajjā bhavatu ja ° kaṁpa(M °pā)ya dā ° janitāṁ | . — 15. BM esho yācāmi i ° rāṁ suvanaṁ udīraya(M °ye) | a°.

16. M atha khalu alaṁpare jana° B °pine ja° M °ti suripā° B °phalaṁ hi°. — 17. B °ma vadvi° BM °raho u°. — 18. B °gati ana°. — 19[1]. M atha khalu bo° BM °satvo kā° M °kā-rapaksha mā° BM °kukshi a°. — 19[2]. M °pūrṇamāyāṁ pū° BM °nakshatre yu° satva mātuḥ mava (M °turava°). — 20. B °māyāṁ bodhisatva sana° abhilakshi° M °abhilakshi°

पोषधिकायां प्रमदोत्तमायां समन्वितायां अविलम्बितायां अक्षुद्रावचरायां मा-मार्दिकायां शुचिगात्रायां मन्दरागायां जातिसंपन्नायां कुलसंपन्नायां रूपसम्पन्नायां वर्णसम्पन्नायां नामसम्पन्नायां आरोहसम्पन्नायां परिणाहसम्पन्नायां अज्ञातायां नव-यौवनमण्डप्राप्तायां विदुतायां पण्डितायां स्मृतायां संप्रजानायां प्रदक्षिणाचि-त्तायां सर्वाकारसम्पन्नायां सर्वाकारपरिपूर्णायां प्रमदोत्तमायां बोधिसत्वा मातुः कुक्षिमवक्रामन्ति ॥ बोधिसत्त्वेन प्रभा ओसृष्टा याये प्रभाये सर्वं बुद्धक्षेत्रं अवभा-सितं । देवपुत्रो देवपुत्रं [108*] पृच्छति ॥

किं कारणं सुरवरेण प्रभा प्रमुक्ता
चन्द्रांशुशीतलतरा कनकावदाता ।
येनासुरेश्वरगणा मनुजेश्वराश्च
प्रह्लादिता च नरका ज्वलनाग्निकल्पाः ॥

सो दानि आह ॥

ये तत्र तत्र जनतां प्रतिपालयन्ति
संसारपञ्जरगतां मदनाभिभूतां ।
तेषां विमोक्षकरणेन महाप्रणेन
आमन्त्रणार्थमनघेन प्रभा प्रमुक्ता ॥

बोधिसत्व आह ॥

मुञ्चथ अमरा पुराणि न किल प्रामोद्यस्य अयं कालो ।
जरामरणपुरं भेत्तुं कालो ध्यानप्रहारिणः ॥

बोधिसत्वो स्मृतो संप्रजानो प्रदक्षिणाचित्तो मातुः कुक्षिं ओक्रान्तो ॥

इति स नदिय सिंहनादं नरसिंहो अयमकालसमदर्शी ।
अन्तर्हितो क्षणेन नरेन्द्रभवने समुपपद्यि ॥

C °rohasaṁpannā °ṇāhasaṁpannāyāṁ vyaktasaṁpannāyāṁ agra°ptāyāṁ vinītāyāṁ vipra° BC °prajātāyāṁ° C °kārasaṁpannā° BC °satvo mātuḥ°.

6. BC °osṛṣṭā sarvaṁ(C °rva) bu° C °buddhakṣatraṁ°. — 8. C °muktāḥ caṁndrāṁ° ka-vadātā | . — 10. BC yenāsure°.

13. BC yo tatra jana° C °nāṁ madanā(?)bhi° BC °gatā mada° C °bhūtāḥ te° B °tāṁ te°. — 15. BC °ṇena āmantraṇārthaṁ(B °rthaṁna) anarghena° B °bhā prayuktā || C °muktāḥ | .

18. BC °amarapurāṇi ni kila pramodasya abhūyaṁ kālo | . — 20. B bodhi saṁpr° C °sa-tva saṁpr° B °nto iti° C °nto iti°.

21. B iti nadiya° C iti | yadi na siṁ° mayasamāṁ a° B °suṁ a°. — 22. C antarngate | kaha° B °samupadyi yo so°.

यो सो तुषितं कायं ओभासेति सुमेरु यथैव ।
देवपुराच्च्यवमानो तं अनन्तवरं जिनं वन्दे ॥
मनुष्यकं च लोकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सर्वां ।
वर्णेनोभासयति अनन्तवरो लोकप्रद्योतो ॥
आश्चर्यमद्भुतमिदं पश्यथ यावन्महर्द्धिकः शास्ता ।
स्मृतिमां सुसंप्रजानो मातुः कुक्षिस्मि ओक्रान्तो ॥
यावच्च नरप्रवरो उत्तमलक्षणसमङ्गि अस्माभि ।
मातायै कुक्षिस्मि स्मृतिमतिमां संप्रजानो च ॥

समनन्तरोक्रान्ते च बोधिसत्त्वे इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कम्पे संकम्पे प्रकम्पे संहर्षणीयं च कम्पयति मोदनीयं च प्रह्लादितं च निर्वर्णनीयं च उल्लोकनीयं च असेचनकं च अप्रतिकूलं च प्रामोदिकं च प्रसादनीयं च निरुद्वेगं च निरुत्त्रस्तं च । कम्पमाना च पुनर्न कंचित्सत्त्वं व्यापादयति यमिदं चलं वा स्थावरं वा ॥

ततो ऽयं सागरमेरुमण्डला
प्रकम्पिता षड्विधमासि मेदिनी ।
कृता लोका विमला मनोरमा
महान्धकारापनुदस्य तेजसा ॥

यावत्तका नागराजानो नागाधिपतयो रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्येन्सु ।

चतुरो पि लोकपाला रक्षामकरेन्सु लोकनाथस्य ।
मा कोची अहितैषी नमुचिपक्षनुदं विहिंसेया ॥

1. BC *tushitakāyaṃ* BC *ṛṣṭeṇa de*. — 2. C *c cyaviyamāno tam abhivaraṃ* B *māno | taṃ anabhivaraṃ ji* BC *nde sarva*. — 3. C *çramaṇabrāhmaṇīṃ saprajāṃ* BC *rvāṃ ca*. — 4. BC *bhāsayanti anabhivaro lokasya pradyoto | . — 5. C *çcaryyām adbhutamm idaṃ* BC *tha yāca maha *stā smṛ*.
6. BC *timāṃ saṃpra*. — 7. BC *naravarottamapravara * lakshaṇa * samaṅgī (C *maṅgī) asthāi mā*. — 8. BC mātuḥ ku* B *smṛtimatiṃ saṃ* C *smṛtimā saṃprajānāṃ ca sa* B *no ca sa*. — 9. B *ntarakrānte* C *ntara okrānte bodhisattve iyaṃ* C *kāraṃ kampe pra* ṇīyaṃ ca kaṃpayati saṃmoda *hlādanīyaṃ ca vivarṇṇa* B *taṃ ca vivarṇṇanīyaṃ ca | ullokanīyaṃ ca ase* C *kanīyaṃ ca asecanīyaṃ ca apratikūlaṃ ca prāmādikaṃ ca prasādikaṃ ca nirudvegaṃ ca nirutrastā ca ka* B *gaṃ ca nirutrastā ca ka*.
12. B *r na kiñcit sa* C *r na kaçcit sa* BC *yati || yam idaṃ calaṃ vā sthāvaraṃ (C *sthāvarallaṃ vā | . — 14. C tataḥ ayaṃ* C *medinī kri* B *sī kṛ*.
16. BC *kārāmmuda*. — 18. BC *ttakā nagarā* B *padyatsu | C *dyetsuḥ | . — 19. BC catvāro pi* BC *karensuḥ lo* *sya mā*. — 20. BC mā kvacid ahitaiṣī namu haiaudaṃ vihaṃseyāṃ(C *yā) | .

शक्रोपि देवानामिन्द्रो सुयामो पि देवपुत्रो संतुषितो पि देवपुत्रो सुनिर्मितो पि देवपुत्रो वशवर्ती पि देवपुत्रो महाब्रह्मा पि शुद्धावासा पि देवा बोधिसत्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य रक्षावरणगुप्तये औत्सुक्यं समापद्यन्ते ॥

ततो कोटिसहस्राणि देवानां कपिलाह्वयं ।
उपगतानि तुष्टानि आरक्षं वरबुद्धिनो ॥
देवनगरं इव कपिलपुरमुत्तमं कृतमनुविशन्तेहि ।
मनोमयविक्रमन्तेहि अमरगणेहि अभिविरोचति ॥
मायां परिवारेत्वा महेश्वरगणानां किल सहस्राणि ।
आशु विगतमलमलिना आकाशगता अभिनिषण्णाः ॥
तेषां इदानि पृष्ठतो इन्द्रसहस्राणि विमलशिखराणि ।
सुबहूनि वज्रगुह्यस्य आरक्षार्थं निषण्णानि ॥
तेषां इदानि पृष्ठतो देवेन्द्राणां सहस्रनयुतानि ।
कामावचरा देवा निषण्णा गगने निरालम्बे ॥
देवगणानां पृष्ठतो असुरा असुराणां च दिवि[१०८b]भुजगाः ।
यक्षाश्च विकृतरूपाः राक्षससंघाश्च संनिषण्णाः ॥
एताये विधिये गगनममरशतसहस्रसंकुलं श्रीमद् ।
अत्यन्तसुपरिशुद्धं कुशलमुपचितं हि वरदेन ॥
सो च महानुभावो स्मृतिमां तुषितभवना अवितरान ।
पाण्डरवराहकनिभो भवित्व गजरूपि षड्दन्तो ॥
क्षीरशयने शयान्तिये पोषधिकाये विशुद्धवसनाये ।
स्मृतसंप्रजानकुशलो मातुः कुक्षिस्मिं अवक्रान्तो ॥

1. B °vartti pi de° C °vartīpi de° C °brahmapi devaputra ça° C °pi devaputro bu° BC °dyetsuḥ tato°. — 5. BC °hvayaṁ upa°.

6. BC devanagaram iva manoramaṁ kapilapu(C °lava)ram uttamaṁ kṛitaṁ | anuvasanti mano°. — 7. B °krama ama° C °krama amaraga° BC °ṇehi viro°. — 8. B °gaṇāna ki° C °gaṇān kila° BC °srāṇi āçu°. — 9. B °çupatam abhi° C °çagatām abhi° B °sharṇṇaḥ | C °sharṇṇa | . — 10. BC teshāṁ paripṛishṭato° B °çikharāṇi su°.

11. BC subahu(C °hū)ni iva guṇa °kshārthe nisharṇṇāni | . — 12. C °nayutāni kāmā° B °tāni kā°. — 13. B °sharṇṇā ga° C °sharṇṇām | teshāṁ dāni pṛishṭhato gagane ni° BC °nilālaṁbe (B |). — 14. BC °shṭhato asurāṇāṁ ca°. — 15. C °yakshā ca vi° °saṁghā saṁnisha° BC °sharṇṇāḥ | .

16. BC °vidhi(B °dhiye ama °hasraṁ kulaṁ çrīmad atya°. — 18. C °vanāc cyavi° B °trāna pā°. — 19. C pāṇḍulava° B pāṇḍalava° BC °rūpashaḍdanto | . — 20. BC °ne çayantikāye uposha °nāye smṛi°.

21. B smṛitisaṁ° C smṛitiṁ saṁ° B °makule mā° BC °okrāmati | sā°.

सा च रजनीप्रभाते आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
राजवर पाण्डरो मे गजराजो कुक्षिमोक्रान्तो ॥
तं च श्रुणित्वान राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं मयाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र आवचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशलक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
हृष्टो भवाहि नरवर यस्य तव कुलस्मिं प्रत्युत्पन्नो ।
पृथिवीधर वीरगर्भो अनोपमसत्वो महासत्वो ॥
यथ मय पौराणानामाचार्याणां स्वयं समुपाहृतं ।
द्वे स्य गतयो अनन्या भवन्ति नरवीरशार्दूल ॥
यदि आसिष्यति अगारे महिपति होति सप्तरत्नो महर्द्धिको ।
नित्यानुबद्धविजयो राजशतसहस्रपरिवारो ॥
अथ खलु प्रव्रजिष्यति चातुर्द्वीपां महीं विजहियान ।
होहिति अनन्तमेधो बुद्धो नेता नरमरूणां ॥
[सुपिनं पि शाकियानी आख्यासि भर्तुनो मनापस्य ।
श्वेतो गजनाथो मे कुक्षिं भेत्वान ओक्रान्तो ॥
एतं श्रुणित्व राजा वैपंचनिकां समागतां अवच ।
सुपिनस्मिं अस्य सर्वं मयाथ भूतं फलविपाकं ॥
ते तत्र आवचिंसू नैमित्तिका पृच्छिता स्वयं राज्ञा ।
द्वात्रिंशलक्षणधरो कुक्षिं देवीये ओक्रान्तो ॥
यदि पुनरगारमध्ये वसति पृथिवीं अभिजेष्यते सर्वां ।

1. BC °prabhâtâ â°rtunâ ma° B °paṇyâ(?) | râ°. — 2. C °pâṇḍara° BC °ro ma gajarâja kukshim̃ okrâ°. — 3. BC etam̃(C °vam̃) ca çrutvibhâtam̃ râjâ° B °jâ vipam̃catikâm̃° C °jâ vishamcatitâ samâ°. — 4. C °sarva bhuṇâ°. — 5. BC °tra avaciṃsu nai° B °ttikam̃ pṛi° C °ttikam̃ pṛichati sva° BC °jñâ dvâ°.

6. BC °çallakshaṇa °nto hṛi°. — 7. C °vara sya tava kulesmim̃° BC °smim̃ pṛithi°. — 8. B °dhara viragato ano° C °dhara viraçayanopagato ano° BC °satva ya°. — 9. BC yathâ mayâ pauràṇânâm âcâ° C °svarya samu° BC °pâhitam̃ dve°. — 10. BC °vanti | na° C °rdûlo cadi°.

11. BC yadi(C cadi a)dhyâvasishyati mahîpati ho(C hohi)ti saptaratna(B °ratanâ) maharddhiko ni°. — 12. BC °râjâçata°. — 13. BC °shyati | câ° mahi vi° na ho°. — 14. C hohiti anañtayame° B °ti anyano° BC °ddho ne(C ne)ya naramaruṇâm̃ |. — 15. C °kiyânyapi âkhyâ° B °kiyâni pi âkhyâ°.

16. BC °gajânâtho kukshim̃ bhetvâna°. — 17. BC tam̃ çrutvâ ra(C na) râjâ° gatâm avoca(C °cat) | . — 19. BC °tra avaciṃsu nai° B °mittam̃ pṛi° C °mittikam̃ pṛi° BC °jñâ dvâ°. — 20. BC °çallaksha° devîm̃ ca okrâ°.

21. BC °madhyâ vasa° C °thavî bhoshyate° B °thivîm̃ jeshya° C °sarvân | .

शूरं पुत्रसहस्रं लभेत एतादृशं वीरं ॥
अथ रतनमनन्ताकरं पूर्णां महीमुज्झियान प्रव्रजति ।
बुद्धो होहिति लोके सर्वज्ञो सर्वदर्शावी ॥]

महाब्रह्मा आह ॥

स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयति स्त्रीरतनं सुभागं
भर्तास्य भोति नृपो चक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
चन्द्रं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा नरदेवगर्भं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
सूर्यं नभा कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा वरलक्षिताङ्गं
सो भवति राजा बलचक्रवर्ती ॥
स्वप्नान्तरे या प्रमदा अदर्शि
श्वेतं गजं कुक्षिमनुप्रविष्टं ।
प्रसूयते सा गजसत्त्वसारं
सो भवति बुद्धो बोधितार्थधर्मो ॥

देवी पृच्छीयति ॥ किं धरेसि ॥ सा आह ॥ चक्रवर्तिन्नि ॥

1. C çûrâm putra° B çûram̃ putra° B °labhati etâ° C °labhyati etâ° BC °dṛçam̃ vîram̃ ‖ . — 2. BC °nantaram̃ tatra pûrṇam̃ mahim̃ u°. — 3. C °hohiti lo°. — 4. BC mahâbrâhmaṇa(C °ṇo) âha ‖ . — 5. BC °dâ addaçi(C °rçi) sû ° shṭam̃ pra°.

7. C °strîratnâm̃ su° B °ratanâm̃ subhâgâm̃ | bha° BC °nṛipa cakra° C °vartiḥ | . — 9. B °ra yâ addarçi° BC °shṭam̃ pra°.

11. C °sâ nasura deva° B °bham̃ | so° C °râjâ naradevagarbham̃ so bhavati râjâ baracakra°. — 13. BC °shṭam̃ pra°. — 15. BC °sûyati sâ° BC °baracakravartti (C °rtti |) svapnântare yâ pramadâ ada(B adda)rçi sûryam̃(C °ryyam̃) nabhâ kukshim anupravishṭa(C °shṭo) prasûyate sâ varalakshaṇâṅgam̃ | so bhavati râjâ bala(C °ra)cakravartti (C °rtiḥ) ‖ .

17. B °addarçi BC °shṭam̃ pra°. — 19. B °sâ ga(?)ja° BC °satvasâram̃° C °târthâdha° BC °dharmâ ‖ .

21¹. BC devîm̃ pṛichhyati kim̃°. — 21². C °vartinni ku° B °ṭti ku°.

कुक्षिं प्रभासयन्तं कनकवपुं प्रवरलक्षणसमङ्गिं ।
धारेमि चक्रवर्तिं वरपुरुषं राजशार्दूलं ॥

देवा [108^{b}] नमे भगवतो घोषमुदीरयेयुः । बुद्धो भविष्यति न राजा चक्रवर्ती ॥ महाब्रह्मा गाथां भाषति ॥

गजं रत्नश्रेष्ठं मदनबलवेगापनयनं
प्रदीपं लोकस्य तमतिमिरमोहापनयनं ।
गुणानां कोषं त्वं अपरिमितरत्नाकरधरं
धारेषि राजर्षिं अप्रतिहतचक्रं समर्थिं ॥

देवी आह ॥

यथा मम न रागदोषा प्रसहन्ति नरेन्द्रगर्भमुपलभ्य ।
निःसंशयं भविष्यति समर्थि यथ निर्दिशति वाचा ॥

बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते माता सुखं गच्छति स्म तिष्ठति स्म सुखं निषीदति स्म शय्यां कल्पयति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातुः काये शस्त्रं न क्रामति । न विषं नापि न चाशनी प्रसहति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातरं देवकन्या दिव्यैर्हि उत्सादनपरिमर्दनपरिशेषैर्हि परिचारयन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमाता दिव्यवस्त्रसंवृतशरीरा भवति दिव्याभरणधारिणी बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनः मातुः कुक्षिगते माता लाभिनी भवति दिव्यानां गन्धानां दिव्यानां माल्यानां दिव्यानां विलेपनानां दिव्यानामोजानां बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्महामौद्गल्यायन

1. BC °sayanto ka° C °puṁtsavara° BC °samaṅgi dhā(B °dha)°. — 2. BC dhā(C dha)remi | ca° B °vartiṁ va° C °vartti va° BC °laṁ de°. — 3ᵃ. BC devāna(C °nāṁ) bhaga° B °vatā gho° BC °yetuḥ bu°. — 3ᵇ. BC °shyati rā° C °varttiḥ |. — 4. BC °brahmāṁ gā° C °gāthā bhā°. — 5. BC gajo ratnaçreshṭhaṁ(C °shṭaṁ) sadanavalanavegā °naṁ | pradīpo lo° °miramohāyanayatto gu°.
7. B °nāṁ kāçyadhvaṁ | (?) apa° C °nāṁ kāçāpyaṁ | apa° BC °raṁ | dhāreti rājarshi apra°. — 10. B °dosho pra° C °dosha pra° BC °prahasanti na° °bhya niḥ°.
11. B °ti çamaru° BC °yathā ni°. — 12. B °satvo kha° C °dati çayyāṁ ka°. — 13. B C bodhisatva(C °tvaḥ) mātuḥ khalu punaḥ(C °nar) bodhisatvo mātuḥ kaye°. — 14. BC °nigmaṁ na a(B °ā)çanim pra° C °prahasati bo° °syaivaṁ te°. — 15. BC °satvo kha° C °punar mātuḥ° B °devakaṁnyā° C °ucchadana° B °çeshi°.
17. C bodhisatva khalu punaḥ mātur kukshi° BC °gato | bo° C °satvamātā divyavastrā-saṁprāvṛta° BC °çarīro bha° C °syaivaṁ te°. — 18. C °punar māta kukshi° B °vati | di° tyā divyā °paṁsāṁ ojānāṁm ojānāṁ bo° C °vyānāṁ ājānāṁ bo°.
20. BC °maudgalyāna° C °gate mātuḥ° B °satvamātā khalu punaḥ ye yasya abhya° C °punaḥ ye yasya abhya° BC °sādhu usa a° C °manyati bo°.

मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातुः खलु पुनः यो अस्या अभ्यन्तरपरिवारो सो से अतीव श्रोतव्यं श्रद्धातव्यं मन्यन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन । किंकरणीयकप्रतिसंयुक्तेहि निमन्त्रेन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातरं बोधिसत्त्वो पश्यति ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमातुर्न कोचिदुपरिमेन गच्छति अन्तमसो पक्षी पि । अल्पाबाधा भवति अल्पातंका । समाये विपाकनीयग्रहणीये समन्वागता । नात्यतिशीताये नात्यतिउष्णाये ऋतुपरिणामाये बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमाता लाभिनी भवति प्रणीतानां खादनीयभोजनीयानां अग्ररसानां उत्तमरसानां अधिगतरसानां प्रत्यग्ररसानां बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्वमाता विगतरागा भवति अखण्डमच्छिद्रमशबलमकल्माषं परिशुद्धं परिपूर्णं ब्रह्मचर्यं चरति । मनसापि ताये प्रमदोत्तमाये रागो न उत्पद्यति सर्वपुरुषेहि अन्तमसतो राज्ञापि शुद्धोदनेन बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुन मातुः कुक्षिगते बोधिसत्त्व[108 bis b]माता पंच शिक्षापदानि समादाय वर्तति तानि च अपूर्वसमादिन्नानि भवन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे खलु पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्ता नागराजानो नागाधिपतयो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते सर्वे निवेशनमुपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि प्रकिरन्ति अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि केशरचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि कुसुमानि प्रकिरन्ति । समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयन्ति परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयेन्सु ॥ ते दिव्यानि चन्दनचूर्णानि च प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति दिव्यानि च केशरचूर्णानि दिव्यानि च तमालचूर्णानि प्रकिरन्ति ॥ दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं

2. BC kiṁkaṇīyaka° C °mantreṁti be°. — 3. BC °punaḥ mātur kukṣi° C °raṁ bodhisatvaṁ pa°. — 4. C bodhisatve khalu punaḥ mātur kukṣi° B °te bodhisatve mātu° BC °tur na kvacid upariṁ upa ° chati | antaso makṣi°. — 5. BC °taṁkā ye vipā°.

6[1]. BC °ye vipākanīye grahaṇīye sa° B °samatvāgatā | . — 6[2]. BC nātiṣyati(C °ti)çītāye nātiṣyati(C °ti)ṣṇāye°. — 7. B °vati pra° BC °satvasyaiva°. — 9. C bodhisatva khalu punaḥ mārtur kukṣi °pūrṇa bra° BC °carati mana°.

11. C °rāgam utpa° B °rāgaṁ utpadyati | sa° C °antamaçato rājño pi çu°. — 12. C °punar mātuḥ° B °tāni ca pūrva° C tāni ca samādi°. — 14. BC °yāvantāṁ nāga° C °garūno nāgā° B °tayo | aṇḍajā vā° C °dukā vā sarve° C °tvā divyāni candanacūrṇāni divyāni tamā° BC °tracūrṇāni prakila(C °ra)nti a° C °gurucūrṇāni prakiranti divyāni kusu° B °keçaracū ° kiranti di ° kiranti | .

18. B °paripūrṇāye ca naṁ° C °rṇāye ca nāye arcayetsuḥ te° B °ye arcayetsuḥ te°. — 19. C °ni ca agurucū° B °gurucūrṇāni divyāni keçaracūrṇāni divyāni tamā° C °keçaracūrṇāni prakiranti divyāni ca tamālapatracūrṇāni prakiranti | .

21. C °sumāni prakiri prakī° B °māptāye ca naṁ arcanāye arcayitvā paripūrṇāye ca naṁ

अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्त्वमातरं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ बोधिसत्त्वे पुनर्मातुः कुक्षिगते यावन्तो सुवर्णराजानो सुवर्णाधिपतयो एवं चतुर्महाराजकायिका देवास्त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिनो परनिर्मितवशवर्तिनो ब्रह्मकायिका देवा ते सर्वे निवेशनं उपसंक्रमित्वा दिव्यानि चन्दनचूर्णानि प्रकिरित्वा दिव्यानि अगुरुचूर्णानि प्रकिरन्ति । दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तकुसुमानि प्रकिरित्वा समाप्ताये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिपूर्णाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा परिशुद्धाये च नं अर्चनाये अर्चयित्वा बोधिसत्त्वमातरं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा येनकामं प्रक्रमेन्सुः बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥

बोधिसत्त्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न चातिनीचं तिष्ठति न चातिउच्चं तिष्ठति न चावकुब्जको न चोत्तानको न वामेन पार्श्वेन तिष्ठति न उत्कुटुको ॥ अथ खलु दक्षिणे पार्श्वे पर्यंकमाभुञ्जित्वा तिष्ठति ॥ बोधिसत्त्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो न पित्तेन न श्लेष्मेण वा न रुधिरेण वा अन्येन वा केनचिदशुचिना उपलिप्तो ऽविशुद्धो तिष्ठति ॥ अथ खलु उच्छादितस्नापितविशुद्धगात्रो बोधिसत्त्वो मातुः कुक्षिं तिष्ठति ॥ बोधिसत्त्वो खलु पुनर्मातुः कुक्षिगतो मातरं पश्यति बोधिसत्त्वमातापि तं कुक्षिगतं बोधिसत्त्वं पश्यति विग्रहमिव जातरूपस्य दृष्ट्वा च भोति आत्तमना [कुक्षिं चोभासेन्तं विग्रहमिव जातरूपस्य] ।

यथ वैडूर्यस्य मणि स्फाटिकसमुद्गे कटिउतसंगस्थि ।
निहितो स्या एवमेव बोधिसत्त्वं पश्यति माता ।
कुक्षिं चोभासेन्तं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥

arcanâye arcayetvâ bo° C °pûye ca naṁ arcanâyetvâ paripûrṇâye ca naṁ arcanâyetvâ bo° shkṛitya pra° BC °metuḥ bo°.

2. C °satvo punaḥ mâtur kukshi° B °deve traya° C °rmâṇaratino pa° C °sarvaṁ nive° çitvâ divyâdi aguruçandanâni prâki° B °rucûrṇâni prâkiranti di°.

6. C °cûrṇâ mukta° B °pûya vayaṁ arcanâ° BC °nâye arcayetaṁ paripû° B °pûrâye ca naṁ arcayetuḥ pariçu° C °rṇâyer ca naṁ arca ° rcayetuḥ pariçu° BC °nâye arcayetva bo° kramatuḥ bo°. — 10. C °satvo kha° BC °punaḥ mâtur kukshigato na câtiniciṁ(C °ti- rnîci) tishṭhati na câvakubjaṁ | (C °kukshiṁ) na o°.

11. C °bhujitvâ°. — 12. C °satve khalu punaḥ mâtuḥ° C °gato na çleshmeṇa ca na rûdhire° B °shmeṇa câ na° BC °cinâ anopalipto viçu°. — 13. BC °pitavishadagâ° C °satva mâ°. — 15. BC °satvo | kha° C °punaḥ mâtuḥ° B °paçya | dṛ° C °paçya | yathâ vai° B °manâ kukshiṁ obhâsentaṁ vigraham iva jâtarûpasya | yathâ vai°.

18. BC yathâ vai° B °vaidûrya° BC °mudgakaṭasamaṅga(C °ga)sutiṁ ni°. — 19. BC nihite | asyâ sarvam eva(C °vaṁ) bo° B °mâtuḥ ku° C °mâtur kukshi o°. — 20. B kukshi obhâsetuṁ vigra°.

बोधिसत्त्वं देवसंघाः सुखरात्रिं सुखदिवसं पृच्छका आगच्छन्ति प्रीतमनसो तां च देवसंघां तथा पृच्छमानां बोधिसत्त्वो प्रत्यभिनन्दति दक्षिणं करमुत्क्षिप्य मा[108b]-तरं च न बाधति॥ बोधिसत्त्वं मातुः कुक्षिगतं देवा नागा यक्षा मारुता राक्षसा पिशाचा न जहन्ति दिवा च रात्रौ च न चात्र आसंगकथा कथीयति कामोपसंहिता वा अन्या वा असत्या कथा। नान्यत्र बोधिसत्त्ववर्णमेव भाषन्ति रूपतः सत्त्वतः तेजतः वर्णतः यशतः कुशलमूलतो॥ बोधिसत्त्वस्य मातुः कुक्षिगतस्य प्रतिपूजा नोपरमति। दिव्यानि तूर्याणि दिव्यानि अगुरुधूपानि दिव्यं पुष्पवर्षं दिव्यं चूर्णवर्षं॥ अप्सरसहस्राणि च उपगायन्ति उपनृत्यन्ति॥ बोधिसत्त्वमातां देवकन्यासहस्रेहि सार्धं अभ्यामवति हास्यं च कथा च। प्रसुप्तां च बोधिसत्त्वमातरं देवकन्या मन्दारवदामेन चपला परिवीजेन्ति बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन॥ अयं च पुनः त्रिसाहस्रमहासाहस्रायां लोकधातूयं अनुत्तरा धर्मावकान्तिपारमिता॥

अन्यं च दानि पश्यथ आश्चर्यं तस्य देवपर्षाये।
ताव विपुलाये या कथा अभूत्परमहर्षसंजननी॥
न पि कामकथा तेषां न पि अप्सरसां कथा न गीतकथा।
न पि वाद्यकथा तेषां न पि भक्ष्यकथा न पानकथा॥
नाभरणकथा तेषां न पि वस्त्रकथा प्रवर्तति काचित्।
यानोद्यानकथा वा मनसापि न जायते तेषां॥
साधू पुण्यबलवतो स्तुति ..... मा सदेवकं लोकं।
अभिभवति नायकस्य विकसति एषा कथा तत्र॥

1. BC °saṁ pṛcchakā ā° C °saṁghān ta°. — 3. C °satvo mā° BC° rātrau vara cātra saṁgaṁ ca kathāṁ kathiyati(C °nti) | kā° B °syā vā anye vā asa° C °syā vā anye vā satyā°. — 5. BC °satvo varṇṇam e° C °m evaṁ bhā° B °shanti | rū° BC °satvataḥ° C °tejānāṁ varṇṇa ° çalamulataḥ bo°.

6. C °satva mā° BC °tipūrṇṇā nopa° C °nopamara° BC °ramati di°. — 7. C °aguruddhū° B °pāni divyapu° BC °shpavarshaṁ divyaṁ pushpavarshaṁ divyaṁ cū° rshaṁ a°. — 8¹. BC °tyanti bo°. — 8². B °satvo mā° BC °mātā deva° C °devakanyāsahasraiḥ sārddha hāsyaṁ° B °sārddhaṁ hāsyaṁ° BC °ca kathāṁ pra°. — 9. B °syā mandarena ca dāmena capanā pari° C °ndāravena ca dāmene capane pari°. — 10. B ayaṁ ca pu° C °naḥ triśāhasraṁ mahā ° srāyāṁ anutta° B °srāyāṁ anutta° C °krānta pāramitā gatā | a°.

12. BC anyā ca tāni° BC °rshaye tā°. — 13. C tāvad vipulāye yāvat ka° BC °abhūt || para ° rshamanujanani nā°. — 14. BC nāpi kā° shāṁ nāpi a° C °psarasāṁ° BC °takathā nāpi°. — 15. BC nāpi vādyakathā | teshāṁ nāpi bhakshakathā na phalakathā na yānakathā nā°.

16. BC °ṇakathā | teshāṁ nāpi vastra° B °varttakācit yānodyāna°. — 17. BC °shāṁ sā°. — 18. BC sādhu pu ° lavatāṁ cātra sā sadevake loke abhi°. — 19. C °nti | teshāṁ kathāṁ ta° BC °tatra nā°.

साधु गर्भोक्रमणं कर्मण अनुरूपं पारमिंगतस्य ।
इति विकसति बहुविधा कथा परिषामध्ये एतस्मिं ॥
साधूति निरामिषेहि संज्ञापदेहि थपेन्ति तत्कालं ।
वरबुद्धिनो अयं अपि कथा विकसति परिषामध्ये ॥
एवं बहुप्रकारां कथां कथयन्ता रमन्ति देवगणाः ।
रूपं वर्णं तेजं वरं च वीरचर्यं कथयन्ता ॥

सर्वेषां बोधिसत्त्वानां माता प्रतिपूर्णे दशमे मासे प्रजायति ॥ सुभूतिना शाक्येन प्रेषितं राज्ञो । आगच्छतु देवी इह प्रजायिष्यति ॥ राजा प्रतिबोधयति ॥ आगमिष्यति मातमंजकं च करिष्यति ॥

लुम्बिनिवनं सुचपलं अपगततृणकाष्ठपत्रसंस्कारं ।
वरसुरभिकुसुमनिकरं करोथ गन्धोदकसुगन्धं ॥
लुम्बिनिवने च वाता तमालपत्रगन्धवासितशरीरा ।
वायन्तु अमृतगन्धां मदजनना च पलायन्तु ॥
अगरुवरधूपगन्धा समोनमन्तु नभतो जलधरा तं ।
लुम्बिनिवनं छादेतु वरचूर्णरसाकुलं क्षिप्रं ॥
एकैकं चंक्रमवरं दुकूलपट्टोर्णाकौशिकारेहि ।
कल्पयथ कल्पवृक्षां यथ दिवि देवप्रधानस्य ॥

देवा च देवकन्या च गन्धमाल्यं गृह्य लुम्बिनीवनमागच्छन्ति ॥

1. BC sâdhu garbhokramaṇaṁ(C °ṇa) anurûpo pârami(C °miṁ)gato karmaṇam anurûpapârami(C °miṁ)gatasya i°. — 2. BC °paripûrṇṇaṁ etasmiṁ sâ°. — 3. B sâdhu nirâmipesi saṁjñotpâdehi° C sâdhu nilâmiyesi sajñotpâdehi kahayenti° BC °laṁ vara°. — 4. BC °ddhino ‖ ayam aparâ kathâ° BC °dhye e°. — 5. BC °kâraṁ kathâ kathya(C °thaya)ntâṁ ra° pâḥ rû°.

6. C °varṇṇa tejaṁ valâṁ ca vî° B °ca vira° BC °caryaṁ(C °ryyaṁ) kathâ sarva°. — 7[1]. B °mâto pratipû° C °tâ paripû° BC °pûrṇṇade°. — 7[2]. BC °jño â°. — 8[1]. BC °gachatu | de°. — 10. BC luṁbinîva° C °vanasca° BC °caparaṁ apa° B °traṁnikara vara° C °traṁkara vaṁlasura°.

11. BC °navikaraṁ° BC °tha | gandho° B °adhaṁ lu°. — 12. BC lumbi(C luṁbi)nîvu ° patrâṁ(C °traṁ) gandhitaçarîra vâ°. — 13. B vâyetaṁ | a° C vâyetaḥ amṛtaramdhâ madamadaṁ janânâṁ ca palâyatuṁ | a° B °gandhâ madamadajanânâṁ ca palayatuṁ | a°. — 14. BC °pagandha samo(C °ma)nantu na ° dharâ taṁ | . — 15. BC lumbi(C luṁbi)niva ° rṇṇarasakulaṁ | kshipraṁ e°

16. B °ṭapatrollakoçi° C °ṭapatrollasaṁ kauçikâ° BC °rehi ka°. — 17. BC kalpayatha kalpavṛkshâ | yathâ divi pradhânasya devâ°. — 18. BC °kanyâ gandha°.

स्फटिकमणिकुण्डलधरा विमलितवसना प्रलम्बमणिहारा ।
आदाय गन्धमाल्यं गगनपथगता प्रतीयन्ति ॥
मन्दारवान भरिता काचित् प्रगिरियो गृहीत्वान ।
हरिचन्दनस्य काचित्काचि पुनः कल्प[108 ab]वृक्षाणां ॥
खगवज्रवर्त्तं च माल्यं गृहीत्वा अप्सरा मुदितचित्ताः ।
रत्ना आभरणानि च जम्बुद्वीपे अभिमुखीयो ॥
चतुराशीतिसहस्रा छत्रसहस्राणि देवकन्यायो ।
कनकरत्नामयानि आदाय नभे प्रतीयन्ति ॥
कूटागारसमेहि च स्फटिकमणिमुक्तामयेहि चित्रेहि ।
भरितमपि अन्तरीक्षं दुष्यशतसमुच्छ्रितपताकं ॥
गजवसनसन्निकाशा शारदमेघा नभपथे विरोचन्ति ।
वरसुरभिकुसुमगन्धा कमलोत्पलचम्पकविमिश्राः ॥
भुजगपतिनो प्रमुदिता मेघेहि सुगन्धतोयभरितेहि ।
अभ्योकिरन्ति नगरं अन्यानि च अद्भुतशतानि ॥
अवगाह्य तं वनवरं माया अभिसंवृता जिनजनेत्री ।
विचरति चित्ररथे देवि अमरवधू यथ रतिविधिज्ञा ॥
सा क्रीडार्थमुपगता पिलक्षशाखां भुजाय अवलम्ब्य ।
प्रविजृम्भिता सलीला तस्य पदाहतो जननकाले ॥
अथ वा नवति सहस्रा मरुकन्या आशुरेव सन्निपतिता ।
मायां कृताञ्जलिपुटा इदमवच प्रसन्नसंकल्पा ॥

1. BC sphāṭi° maṇikuṇḍa° °ṇiharā(C °rāṇi) nigu° lalalhamaṇihārā 3°. — 2. BC °pathe gatā pratīyanti | . — 3. BC °ravān abhiratā kāci gaṇi(C °cit saṃ)giri° trāna ha°. — 4. C °kācit kāñcit punaḥ° B °t kācit punaḥ° C °lpapādapānāṃ BC °nāṃ ca°. — 5. B °jaṃ va mā°.
6. C ratnābharu° B °nā bhara° C °ca jambudvīpe° BC °khīyo catu°. — 7. BC caturaśī° nāmaṃ chatra° C °rakanyā vo kana° B °nyā vo kana°. — 8. C °ratnāmayā° B °ya naṃbho° BC °pratīyanti kū(B °kuṭāgā°. — 9. B °ca sphāṭika° C °lehi sa citre° BC °trehi bha°. — 10. C °m ahi antarikṣahe du° BC °tākaṃ ga°.
11. BC gajāvasanasannibhikā° C °kāçā śārada° BC °meghā ca bhi° C °rocayanti vara° B °nti vara°. — 12. B °randabhi° BC °sumanagandhā°. — 13. BC °tino vipramu° tehi abhyo°. — 14. B °kiranti | na° C °garam anyā° B °tāni nva°. — 15. BC avagṛhyāta va(C °ta vara)canaṃ vanaṃ° khinaṃgalato jina° tri vi°.
16. BC °tarathe viya a° yathā rati° jñā sā°. — 17. C °dārthaṃ upa° BC °lakṣaṇa-śākhā bhujā° C °lambā pra° B °mbya pra°. — 18. C prabhūjambhā° B pravidṛmbhā° BC °mbhitaçalīlā° to janana kālaṃ | . — 19. B °vatibhiḥ saha° C °vatibhi saha° BC °maru-kanyā° B °āçuneva sa° C °āçunairaṃ sa° titāḥ mā° B °tā mā°. — 20. B °puṭa i° C °puṭo idam avocan pra° kalpo | .

अद्य जराव्याधिमथनं जनयिष्यसि अमरगर्भसुकुमारं ।
देवी दिवि भुवि महितं हितं हितकरं नरमरूणां ॥
मा खलु जनय विषादं परिकर्म वयं तवं करिष्यामः ।
यं कर्तव्यमुदीरय दृश्यतु कृतमेव तत्सर्वं ॥
अथ चतुरि लोकपाला सपरिवारा आशुरेव सन्निपतिता ।
दिव्यप्रवेणिहस्ता देविमुपगता प्रदक्षिणातो ॥
सर्वे पि देवसंघा मायां परिवारयित्व आकाशे ।
स्थिता माल्यगन्धहस्ता स्वपरिवारेणोपशोभन्ति ॥

न खलु पुनर्बोधिसत्वमाता बोधिसत्वं जनेति शयाना निषण्णिका वा यथान्याः स्त्रियो ॥ अथ खलु बोधिसत्वमाता स्थितिका एव बोधिसत्वं संजनेति ॥ बोधिसत्वो स्मृतो संप्रजानो मातरमबाधयमानो दक्षिणपार्श्वेन प्रादुर्भवति ॥

दक्षिणेन हि पार्श्वेन जायन्ते पुरुषोत्तमाः ।
सर्वे पुरुषशार्दूला भवन्त्यत्रविहारिणः ॥
किं तत्र भिद्यते पार्श्वं वेदना च न जायते ।
तस्या जिनजनेत्रीये जनेत्वा पुरुषोत्तमं ॥
मनोमयेन रूपेण प्रादुर्भोन्ति तथागता ।
एवं न भिद्यते पार्श्वं वेदना न च जायति ॥

बोधिसत्वो गर्भावासपरिमुक्तो सप्त पदानि क्रमति ॥

जातमात्रो च विक्रमे सप्त विक्रमते भुवि ।
दिशां च प्रविलोकेति महाहासं च जहति ॥

1. BC °shyasi | a °rbhakumarā de°. — 2. BC °bhuvi ma(C sa)hitaṁ hitakaraṁ°. — 3. BC mā jana ° yaṁ tava(C °ca) kari°. — 4. B kaṁpaṁ(?) karttavya° C kaṁ yaṁ karttavya° BC °çyatuṁ kṛi° C °tam evaṁ tat saṁrva | a°. — 5. BC atha khalu catu° C °pālo saparivāro āçu° BC °āçu evaṁ sannipatitā di°.

6. BC °hastā vayam upa° C °kshiṇato sa° B °ṇato sa°. — 7. C °parivāra° BC °rayitvā | ākāçe sthi°. — 8. C °lyagaṁndha° BC °hastā pari° C °vāreno yaço bhavaṁti | na°. — 9. C °punaḥ bodhisatvamā° BC °janeti(C °ti) nisha°. — 10¹. C °sthitiko evaṁ bodhisatva saṁ°. — 10². C °kshiṇena pārçvena.

12. C pārçvena° B °nti narotta° C °nti ca narotta°. — 13. C °rdūlo bha° BC °travihāri° C °riṇo kiṁ taṁ na bhi°. — 14. BC °dyate pārçva(C °rçva) tasyā janajanetriye | naraçreshṭaṁ vedanā ca na jāyati(C °nti narottamaṁ) na ca taṁ bhidyate pārçvaṁ°. — 15. BC tasyā janajane°.

16. C °yena prādu° BC °nti tapogatā | . — 18. C °padā nishkramati | . — 19. C °bhuvih | .

अथ किं कारणं उक्तं यं सप्त क्रमते क्रमान् ।
न च अष्ट न च षष्ठि अथ आगमनं शृणु ॥
गर्भावासपरिश्रान्तो सर्वलोकहितो मुनिः ।
पश्चिमो गर्भावासो यं अथ वेगेन प्रक्रमि ॥
तं तु सप्तपदे न्यस्तं देवसंघाभिनीयत ।
सहसा लोकपालेभ्यो अङ्केन धारिये मुनिः ॥
अथ वर्षो समुत्पद्ये दि[१०८ suppl.]व्यकुसुमशीकरो ।
मन्दारवरजाकीर्णो दिव्यचन्दनसंकुलो ॥
दीर्घकालसमुदयाय सुरमुख्यायधूपनं ।
प्रमुञ्चियु विभूषार्थं तस्य उत्तमबुद्धिनो ॥
यदर्थं च विलोकेति दिशां अप्रतिपुद्गलो ।
तथापि आगमं वचो उपदेशं मनोरमं ॥
न सो विद्यते सत्वानां देवेषु मनुजेषु वा ।
यस्यैवं संभवो भवति गर्भोक्रमणमेव च ॥
खद्योतकनकनिर्भासं पार्श्वं जिननेत्रिये ।
जायते यदा सर्वज्ञः जायते चरमे भवे ॥
जातमात्रस्य तच्चित्तं आसि प्रवरवादिनो ।
अस्ति कश्चित्समबुद्धि मे इदं तर्कं निवर्तितुं ॥
केचित्संसारचारेषु अर्तीयन्ति यथा अहं ।
इत्यर्थं पुरुषादित्यः दिशां सर्वां निरीक्षति ॥
अथ दिशां विलोकेन्तो दृश्याति वदतां वरः ।

1. C °kāraṇam uktaṃ° BC °te kramāṃ | . — 2. BC °shashṭhi a° B °āgamanaṃ çruti | ga° C °naṃ çuṇi | ga°. — 3. C °muni | . — 4. B °yaṃ || atha° C °yaṃ arthavegu° BC °mi taṃ°. — 5. BC taṃ saptapadaṃ nya° BC °hyatha | sa°.

6. B °pālebhyo° C °pālāhryāṃ aṅgena dhā° BC °dhāraye bhuvi(C °vih) | a°. — 7. BC atha harsha samu° C °samudye(?)hi di° B °tpadyeta di° BC °divyākusu° B °maçikaro | C °maçilo | . — 8. C °vajākirṇṇo° BC °kule | dī°. — 9. B °kāla udagrā°. — 10. BC tena muñci vibhū°.

11. C °rthaṃ ca vibhūshārthaṃ diçā° BC °çām apratipuṅgalo | . — 13. BC °so bhidyate° C °jesho ca | . — 14. BC °garbhakrama°. — 15. BC khadyotake kanakanirbhāse pārçvaṃ tu (C °rçvaṃ tu) jina° B °netri | ye jāya° C °netriyo ye ca jāya°.

16. BC jāyate sarva(B sava)jñaḥ° B °caramaṃ te bhave | C °carame bhavet | jā°. — 17. C °āsi pravara°. — 18. BC °buddhino idaṃ varaṃ(C °na ni)vartitumā ke°. — 19. B °sāracāro na artīyanti || ya° C °yanti narottamaḥ | yathā° BC °yathā āha || i°. — 20. B C °tyartha pu° C °sarvān nirī°.

21. C °diçā vilo° BC °çyatāṃ ca° B °varatāṃ varo | de°.

देवकोटिसहस्राणि तस्मिं हासं प्रमुञ्चति ॥
जातमात्रस्य मे चाङ्कः देवता मारकायिकाः ।
चातुर्द्वीपो महाकोशो चक्रवर्ती भविष्यसि ॥
अथास्य हासो संभवति न मे सत्वा विजानथ ।
सर्वज्ञो सर्वदर्शावी भविष्य पुरुषोत्तमः ॥
एवमेतं प्रशंसन्ति विपाकमुपदेशकाः ।
तथा हि नरसिंहानां शासनं सुप्रकाशितं ॥
यं तिष्ठन्ती अभये वीरं संकुसुमितेहि शाखेहि ।
शरीरमवलम्बमाना तं वनतिवरं जिनं वन्दे ॥
संप्रतिजातो सुगतो समेहि पादेहि धरणिमवतिष्ठे ।
सप्त च पदानि चक्रमा सर्वा च दिशां विलोकेति ॥
तं चास्य चंक्रमनं अन्वागमि वीजनं च छत्रं च ।
मा वरविदुनो काये दंशा मशका च निपतेन्सुः ॥
संप्रतिजाते सुगते देवा प्रथमं जिनं प्रतिगृह्णे ।
पश्चाद्वैनं मनुष्या वनतिवरं चाङ्के धारेन्सुः ॥
प्रत्ययहेन्सु देवा सुगतं द्वात्रिंशलक्षणसमंगि ।

1. *Toute la partie qui suit, jusque 26. 15, se trouve écrite deux fois dans B et A. Nous notons la répétition dans B par la marque «b».* — b °me kālaḥ° b °kāyikā | C °kāyikā | yathā hi naranāṁ°, *etc.* (l. 7) B °yikāḥ cā°. — 3. C cātudvīpe mahā° B °rdvīpo mahā° B&C °shyasi | atha diçām vilokento(C °kyanto) driçyatāṁ(b °te) vada(B °vara)tāṁ varaḥ | devakoṭi(B °ṭi)sahasrāṇi(C °ṇi deva kanyāsatāni ca)(b °ṇi tasmiṁ hāsye pramuñcati) | athā(C °tha)sya°. — 4. b °na me satvā°. — 5. b °ttamaṁ |.

6. C °pramuñçanti° b °çaṁsati vi° B&C °vipākaṁ ca upa° b °çakā | C °çikāḥ | taṁ cāsya°, *etc.* (l. 12). — 7. B&C yathā hi° C °çāsane suprakāçaye | yaṁ ti°. — 8. b yan tishṭha° Bb °shṭhanti yāmaye dhi . . . (b °dhimaṁ) saṁku° C °shṭhati mā maye dhīraṁ saṁkusumatehi mālehi ca | sada° Bb °lehi sada°. — 9. C sadalaṁ alambyamā° Bb sadalaṁ avalambyamānā ana° C °mānā vande ana° jinaṁ | saṁpra° b °jina vande |. — 10. B&C °jāte ca gate sa° C °samayehi ca pādapehi ca | dharaṇim avatishṭhamaḥ sapta° b °dharaṇim ava° Bb °shṭhe sapta°.

11. B&C °pta padā° b °dāni | apa° C °ni samīçamaḥ | sarvāṁ diçām vilokyanti driçyatāṁ purushottama | cātudvīpe mahā°, *etc.* (l. 3) Bb °diçā vilo°. — 12. C °sya cakrama° B&C °ntaṁ anvagāmi° C °mi vījanaṁ° B&C °traṁ ca mā°. — 13. BC māravara° b °varabuddhino kāye° BC °viduro ca maye(C °mame) daṁ° B °çā masakā ca ni° C °çā masakā ca ni° b °masakā sani° BC °tatsuḥ | b °totsuḥ saṁ°. — 14. b °jāta suga° thama saṁjinaṁ. — 15. Bb °cāccenaṁ° BC °shyāti vana° C °tivaraṁ aṅge dhā° Bb °aṅkena dhā° B °yetsu pra° b °yetsuḥ pra° C °yetsuḥ |.

16. B °hetsu de° bC °hetsuḥ de° B&C° triṁçallakshaṇadharaṁ(b °ra) sa° C °samanvāgi pa°.

पश्चाद्दिनेन मनुष्या अनतिवरं षष्ठे धारेन्सुः ॥
निर्धावेन्सु प्रदीपा मानुषका शोभासितमूर्ध्नोर्ध्वं ।
संप्रतिजाते सुगते उल्काधारे नरनभस्थां ॥
संप्रतिजाते सुगते चाली उदकार्पिका विधावेन्सुः ।
अथ पुरतो उद्धुपाना पूरा सुखतो विष्यन्देन्सुः ॥
दुवे वारिधारा उद्गमि एका शीतस्य एका उष्णस्य ।
यत्र स्नपयेन्सु सुगतं विपाहे इव जातरूपस्य ॥

संप्रतिजाते खलु पुनः सुगते बोधिसत्त्वमाता अचला चैव अभूषि अव्रणा च बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन । बोधिसत्त्वमातुः कुक्षि प्रतिपूर्णा एव अभूषि अनोनता च ॥ संप्रतिजाते खलु पुनर्बोधिसत्त्वे चतुर्णां द्वीपकोटिशतानां मध्ये पृथिवीमण्डप्रधाना अश्वत्थयष्टि प्रादुर्भवेत् । अन्तर्द्वीपे चन्दनवनं प्रादुर्भवेत् । बोधिसत्त्वस्य उपभोगपरिभोगमागच्छे बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन ॥ तत्र देवपुत्रसहस्राणि अप्सरसहस्राणि गन्धमाल्यमादाय आगच्छन्ति बोधिसत्त्वस्य पूजार्थं ॥ देवपुत्रो देवपुत्रं पृच्छति ॥ कहिं गमिष्यसि ॥ सो आह ॥

एषा प्रसूष्यति नरेन्द्रवधूत्तमं तं
वत्सं विशुद्धवरपुष्करगौरगर्भं ।
यो प्राप्स्यते धरणिमण्डगतोत्तमार्थं
मारं निहत्य सबलं तमुपेमि वीरं ॥

1. Bb °çakenam° b °nati añkena dhā° C °nāñ aige dhā° B&C °yetsuḥ ni°. — 2. B °yetsu pra° bC °yetsuḥ pra° B&C °dipo mānuṣo(B °nuṣo b °nuṣam o)bhāṣita abhāloke | naiñ°. — 3. C °ulkāñ dhārāñ nara° Bb °dhārāṁ naranarupāñ | b °sāñ tsāñ°. — 4. B&C °jāti ulā° b °dakorthikā vi° B&C °dhāyetsuḥ | . — 5. B&C °pānañ pū(C pūjaṁ mukhato kari(b °vi)ṣhyante du°.

6. B °ridharā udgametsu || e° b °dgametsuḥ | e° C °dgatatsuḥ ekāryataya° B&C °āsanaya jātau snāpaye°. — 7. B&C °yetsuḥ | su ° grahara sva°. — 8. C °jāte sugatasya kha° B&C °punar bodhisatvo mātā° C °caivam abhū° BC °du | avra° C °ratā ca bo°. — 9. C °kahi paripūrṇā evaṁ cābhū° b °kahirvate(?)pūrṇa evaṁ ca abhū°. — 10. b °punaḥ bodhisatva catu° BC °satve catu° C °turṇā dvi° bC °koṭiṣu° BC °elamaṇḍa pra° b °elamaṇḍe pradhāne açvatthayaṣṭi(b pra° BC °çvatthaḥ ya saṣṭi pra° C °vet | bo°.

11¹. B anantara°. — 13. b devaputrā devaputraṁ°. — 14². BC sā āha || . — 15. B saha pra° bC sahāṁ pra° Bb °prasahya° C °prapreṣya° B&C °dhūtta(b °tta)matvataṁ° C °ruṣabhaṁ yo prā° Bb °rbhaṁ yo prā°.

17. B&C °pṛṣate jagati bodhimaṇḍa° C °ttamārtha | māraṁ ni° B °rthaṁ | māraṁ° Bb °hatyaṁ sa° b °sabaraṁ tam upeṣi vī° BC °pasi vī° B&C °vīraṁ a°.

अम्रक्षिता गर्भमलेन गात्रा
जातं जले पंकजमुत्तमं वा ।
वपुष्मतो बालरविप्रकाशो
सप्रज्ञकानमरानभिभो[108 [illegible]]ति ॥
ततो जातमात्रो कुले शाकियानां
अतिक्रम्य धीरो पदानीह सप्त ।
समन्तोवलोकयित्वा दिशा ब्रह्मासि
अयं दानिमेको भवो पश्चिमो त्ति ॥
नभे तु छत्रमेव विभ्राजमानं
मणिमुक्तिश्रेष्ठं परमाविभ्राजं ।
विधूतदामेन मन्दारवाणां
बहु देवपुत्रा नभे धारयेन्सुः ॥
सवालार्कशंखप्रतीकाशवर्णं
वरं हैमछत्रं नभे धारयेन्सुः ।
ततो वीजनीयो विसृष्टा भ्रमेन्सुः
करेण गृहीत्वा त्रिभं वीजयेन्सुः ॥
ततः पुष्पगन्धा सुखोष्णा प्रभूता
जधुमेलनीया स्थिता मानुषाणां ।
शिवा चन्दनीया तुषारानुबद्धा
दुवे वारिधारा नभे उत्सृमेन्सु ॥
ततो मेरुशृंगादनेकप्रकारा
प्रमुक्तोत्तरीया समन्तोर्मिजाता ।

1. b amrajito ga* BC *kshito ga* B&C *na gātro jā* mam vā (b *vā |) ca*. — 3. B&C vapu* b *pushpato bā* BC *pushpato valaraviprakā* C *bhibho | . — 5. b tataḥ jāta* BC *mya dhoraṇa dā* C *dāni iha* B&C *pta avaloka*.

7. C *çān ūhāsasi | a* Bb *hasari | a* C *dāni eko* B&C *bhava paçcimonti na*. — 9. B&C *trum eva vi* Bb *vibhāja* BC *jamānam | ma* b *māne | ma * ktikaçreshṭam pa* B&C *paramaṁ vibhājaṁ vidhū*.

11. B&C vidhūtena dā* mandara* b *ravāṇāṁ ba* B&C *bahu devaputrā(C *tro)n adhārayetsuḥ(B *tsu) lālā*. — 13. B *lārkaṁ(?) çaṅkhapradīkāçā* C *pradīptakāça* Bb *rūpaṁ nayaṁ hemacitraṁ* C *rūpaṁ nayaṁ hemaṁ vibhraṁ nabhe* BC *yetsuḥ ta*. — 15. B&C *metsuḥ kareṇa gṛhītvā* bC *yetsuḥ | B *yetsuḥ ta*.

17. C tatā pu* B&C *ṣpagandho su* BC *khoshṇa pra* b *ṇāṁ çivā*. — 19. C çivā candanīyā tushā* B *vāridhārā* B *mutsu | b *metsuḥ | C *mutsuḥ ta*.

21. Bb *çṛiṁgaaneka* C *çṛiṅge aneka* B&C *ktottamanīyaṁ | sa * jātā(C *to) bhri*.

भूमी विश्वगन्धाधिवासानुवाता
दृढां षड्विधानं मही कंपयेत्सुः ॥
सुवर्णाश्च रूप्यमणीनां शुभाभा
विमानेषु देवा स्तुवंता विघुष्टा ।
सुजातेन जातं जिनं प्रेक्षमाणा
सचन्द्रार्कतारं नभं शोभयेत्सु ॥
अयं सो सदेवे सनागे सयक्षे
महौघे महर्षी जगं उत्तरित्वा ।
ततः क्षेममेकां दिशां प्राप्स्यतीति
प्रहृष्टा स्म देवा नभे व्याहरेत्सुः ॥

संप्रतिजाते बोधिसत्त्वे शाक्यानां पंच कुमारशतानि सुन्दरनन्दप्रमुखानि । पंच कन्याशतानि यशोधराप्रमुखानि । पंच दासकशतानि छन्दकप्रमुखानि । पंच अश्वशतानि कण्ठकप्रमुखानि । पंच हस्तिपोतशतानि चन्दनहस्तिपोतकप्रमुखानि । पंच निधिशतानि प्रादुर्भूतानि ॥ पंचभि राजशतैश्च जयसंवृद्धये प्रेषिता ॥

राजा शुद्धोदनो ज्ञापयति ॥ इतो एव देवी निवर्तयथ ॥ केनचिद्बोधिसत्त्वो ऽभिवहिष्यतीति ॥ विश्वकर्मणा देवपुत्रेण रत्नामयी शिविका निर्मिता ॥ को इमां शिविकां वहिष्यतीति ॥ चत्वारो महाराजा उपस्थिता । वयं सत्त्वसारं वहि-

1. B&C °vātā | dṛ° BC °dṛdhā sha° b °dṛḍhā sha° B&C °mahī kampa(C kampa)yetsuḥ BC °yetsuḥ su°. — 3. C °rūpyanya maṇī° B&C °ṇīnāṃ vimā° B °subhāryā° Bb °ṣṭāṇi ghushṭetsuḥ | C °ṣṭāṇi vighushṭhetsuḥ | . — 5. B&C jāte° b °jinaprekshamāṇāṃ saca° BC °kshamāṇā | saca° bC °ndrārkkatā° C °tāraṃ nabhaṃ çubhaietsuḥ | b °yetsuḥ | B °yetsu a°.

7. C °so made° B&C °devā sanāgāṃ sayakshāṃ samahoragāṃ(C °gāṃ sa)maharshiṇāṃ (b °ṇā) ja° B °jamm(?) uddhari° b °jagam uddhari° C °uddhari° B&C °ritvā kshema°. — 9. B&C kshema° C °diçā prā° B&C °tīti(b °ti |) sadṛshṭvāyā(C °sya) de(B °d de)vo sa° rotsuḥ | :

11^{1}. C °jāte sugate bodhisatvaçākyā° b °tāni jātāni | sunda°. — 11^{2}. BC pañca hi kañnyā° b pañca hi ka°. — 12^{1}. b °dāçiçatā° C °dāsaçatāni° b °ni chandikāpra°. — 12^{2}. b °kanthaka° B&C °khāni pañca ha°. — 13. C °ndanahastiprama° b °ndanahastipotaçatāni prama°. — 14^{1}. BC °çatāni | pañ° b °çatāni pañ°. — 14^{2}. B&C °sahi rājāteçātehi sañvṛiddhaḥ(C °ddho) preshitā rājā°. — 15^{1}. Bb °āpayati | C °āpayatti | . — 15^{2}. B&C ito evaṃ devī(B °vi) niva° b °vartātha ke° BC °tha ke°. — 15^{3}. B&C °abhi bhavishya°.

16^{2}. b °ratanāmayī° b °rmitāṃ imāṃ° BC °rmitā imāṃ. — 17^{1}. B °rājāṃ upa° B&C °sthitā va°. — 17^{2}. BC °raṃ vāhishyā°.

ध्यामः । बोधिसत्वो च मायाय मातुः सार्धं शिबिकासमारूढो । शक्रो देवानामिन्द्रो महाब्रह्मा च उत्सारणं करोन्ति ॥

राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । इत एव कुमारं शाक्यवर्धनं देवकुलं नेथ अभयाये देवीये पादवन्दनं ॥ तेहि अमात्येहि राज्ञो वचनेन कुमारो ततो एव शाक्यवर्धनो देवकुलं नीतो अभयाय देवीये पादवन्दे ॥ ते दानि अभयाये देवीये मूर्धेन पादा वन्दापयिष्यामो ति । येन चाभया देवी तेन कुमारस्य पादा प्रादुर्भूता । अभया देवी कुमारस्य मूर्धेन पादेषु प्रणता ॥

नरो चेतियेषु प्रविष्टो अकामो महालोकनाथो नरेन्द्राण शास्ता ।
यदा उत्तमांगेन वन्दापयेन्सुः ततो तस्य पादानि प्रादुर्भवेन्सु ॥
ततो देवता चाभया इत्यवोचत् न एषो गुरुयो ममं वन्दमानो ।
प्रणामं च एषो यदन्यस्य कुर्याद्दृढं सप्तधा अस्य मूर्धं स्फुटेयाति ॥

जातमात्रे कुमारे र्थसिद्धी सुखी सर्वसत्वा अभू यावदवीचिं । प्रणामं च कुर्वी देवा अभया च तस्य देवी प्रहृष्टा प्रणामं करोति ॥ उत्थापनीया गाथा ॥

जाते जगप्रधाने सर्वे अर्था प्रदक्षिणा राज्ञो ।
तेन नरलम्बकस्य नामं सर्वार्थसिद्ध इति ॥

1[1]. BbC °māyā ca | mātuḥ °rūḍhāḥ ça°. — 1[2]. C °utpāraṇā ka° Bb °tsāraṇā ka°. — 3[1]. b rājño ça° C °ṇattāḥ | ° Bb °ṇattā |°. — 3[2]. C ito evaṁ ku° BC °māraṁ | çākyavanaṁ de° tha | abha°. — 4. C °kumārasya mūrddhinena pā° (l. 7) b °tataḥ evaṁ çā° B °kyavaddhano° b °rddhanaṁ de° B °nīto | abha°. — 5. B °pādā vaṁdanātay(?)ishyāmeti ye° b °ndāmayā°.

6. Bb °rasya prādurbhūto(b °tā) | . — 7. b °mūrddhena pā° BC °ṇatā na°. — 8. C nara ceti° B °cetiyeshu prahṛitā akā° bC °prahṛishṭā akā° BbC °kāmo vandāyetsu(C °tsuḥ) lokanātha nara° B °ndrāṇāṁ narā° b °ndrāṇāṁ na çāstāyaṁ | C °ndrāṇāṁ çā° BC °sā mami°. — 9. BC mamcatha utta° b yathottamāṁ° B °na vadāyetsuḥ ato'sya pā° C °ndāmetsuḥ ato'sya pā° b °ndāyetsuḥ | ato asya pā° B °vetsu | bC °vetsuḥ | . — 10. BC °vatā bhayā itya(B °tye)vocat | mho° b °vocad mho° BbC °yo mama pādavandamāno pra°.

11. C °yandanya° b °kuryā(?) dṛiḍhaṁ | sa° BC °ḍhaṁ | sa° Bb °ptadhāsya mū° C °ptadhāsya mū° BbC °mūrddhinā spha(b °sphā)teyā iti sa jāta°. — 12[1]. C °re 'rtha° b °re rtheat° BbC °siddhiḥ su° BC °sukhaṁ sarva° C °abhūt yāvad avīciṁ | . — 12[2]. BbC praṇāmaṁ ca kurvi(b °rvī |) abha° C °abhā prathamaṁ praṇāmaṁ karonti | B °abhā praṇāmaṁ karoti° b °roti | . — 13. BbC °nīye gā° BC °thā jāte ja°. — 14. B °dhāna sa jātamātrasya me bā° . . . (ici B reprend tout le passage depuis p. 22, 2; cf. ci-dessus. b, qui, lui aussi, a cette répétition, la rattache de la manière suivante : jagapradhāna sa hrishṭā praṇāṁ karoti utthāpaniye gāthā jāte jaga pradhānetsuḥ jātamātrasya me sāluḥ . . .) C °artha pra° ṇā | rājñā te° B °jño tena°. — 15. C °na naluramba° B °ralambaka° BC °nāma sarvā°.

राजकुलं कुमारस्मिं प्रविष्टे अथ सपुरोहितं नृपतिः ।
लक्षणविधिगुणकुशलां विप्रां परिपृच्छ्य शीघ्रं ॥
तं विज्ञाय च देवा महेश्वरा नाम चित्तवशवर्ती ।
मा लक्षणा अकुशला विकल्पयिष्यन्ति द्विजसंघा ॥
विगतमदमानदर्पा अष्ट सहस्रा महेश्वरवराणां ।
देवनरमुकुट कृताञ्जली संप्रतिजातं उपगमेन्सुः ॥
ते राजकुलद्वारे शुचिवस्त्राम्बरस्थिता स्तिमितशब्दाः ।
प्रतिहाररक्षमब्रवीत् सुमधुरकरविंकरुतघोषाः ॥
शुद्धोदनं उपगम्य ब्रूवीहि इमे लक्षणगुणविधिज्ञा ।
तिष्ठन्ति अष्ट सहस्रा प्रविशेन्सुः यदि अनुमतस्ते ॥
साधूति प्रतिश्रुत्वा प्रतिहाररक्षो प्रविश्य राजकुलं ।
अब्रवीत्कृताञ्जलिपुटो प्रीतमनसो पृथिवीपालं ॥
अतुलवरदीप्तयशसा कारय राज्यं चिरं निहतशत्रु ।
द्वारे ते ऽमरसदृशा तिष्ठन्ति प्रवेष्टुमिच्छन्ति ॥
प्रतिपूर्णविमलनयना मधुरस्वर मत्तवारणविचारी ।
भवति मम तेषु शंका न ते मनुजा देवपुत्रास्ते ॥
परिचंक्रमतां तेषां धरणीरजो क्रमवरां न स्पृशति ।
न च मानं पश्यति पदं पृथिव्यां इदं अपि आश्चर्यं ॥
गम्भीरस्तिमितचेष्टा आर्याकारा प्रशान्तदृष्टि यथा ।
विपुलां जनेन्ति प्रीति जनस्य समुदीक्षमाणस्य ॥

1. BC rājakumāre pra° C °viṣṭo aṣa° B °vaṣa paro°. — 2. C °ṇalipiguṇa° prāṁ paryeṣha° B °prāṁ paryeṣha°. — 3. C °vartiḥ | mā°. — 4. BC °kalaṇe koça° C °vikalpayi° BC °dvijāvasaññā | . — 5. BC °hesvarāṇāṁ | .

6. C °kṛtāñjaliṁ saṁ° BC °motaṁ | . — 7. B °dvāle çucivastrāmarasthi° C °vastrāṁvarasthi° BC °ldāḥ prati°. — 8. C °hāralakshaṁ abravīta sumarukaravikaṁ° B °hārarakṣaṁ abravīt sumarukaravikaṁ° C °ghosho çu° B °shāḥ çu°. — 9. BC °danam upagamya kruhi i° jñā ti°. — 10. BC °nti | a° haṁruṁ praviçe(C °seṁsuḥ ya°.

11. C sādhu pratiçru° hāralakshe° B °kulaṁ a°. — 12. B °lipuṭa pri° BC °naso | pṛ° pāla atu°. — 13. C °tulabala dīpta° B °ptaça yaça° BC °kārayo rājyaṁ° C °jyaṁ viraṁ ni°. — 14. BC °te amara° C °shṭhati pra° B °m ichanti prati°. — 15. C paripūrṇṇaṁ vi° B °pūrṇṇā vi° C °nayanaṁ madhu°.

16. C °tashu saṁkā° B °devātrāste | . — 17. B pariçakra° BC °kramanto teshāṁ dharaṇira° spṛçanti | . — 18. C na ca sthānaṁ paçyāmi padaṁ° B °sthānaṁ paçyati pad edaṁ pṛ° BC °idaṁ pi āçcaryaṁ ga°. — 19. B °mitaceshṭā° C °ārya āçaryyakārā° B °yathā vi°. — 20. B vipulaṁ janeti prī° C vipulā janetri prīti jana°.

अन्यं च दानि अद्भुतं शरीरच्छाया न दृश्यते तेषां ।
तेषां च सन्धिशब्दो संक्रमतां न श्रुयते कश्चित् ॥
निःसंशयं उपगता पुत्रवरं नरवराधिप द्रष्टुं ।
अभिनन्दं अभिवादय पश्याहि अयोनिजां देवां ॥
वरमाल्यगन्धहस्तां लीलाचेष्टां मनोरमशरीरां ।
दीप्यन्तां इव शिरीये असंशयं प्रवरमरुतसे ॥
शुद्धोदनो निशाम्य वचनमिदं हर्षकम्पितशरीरो ।
अब्रवीत् भणाहि सुचपलं प्रविशन्तु निवेशन[110ᵇ]मुदारं ॥
किंकारणं न एदृशा प्राकृतपुरुषाण भोन्ति आकाराः ।
न पि मानुषाण ईदृशी ऋद्धि भवति यादृशीं भणसि ॥
अथ सो प्रतिहाररक्षो उपगम्य महेश्वरां इदमवोचत् ।
प्रह्वो कृताञ्जलिपुटो प्रणम्य हृष्टो मुदितचित्तो ॥
अभिनन्दते नरपतिः प्रविशन्तु भवन्तो दिव्यपुरकल्पं ।
राजवृषभस्य वेश्मं नराधिपतिना अनुज्ञाताः ॥
एतं श्रुत्वा वचनं अष्टसहस्रं महेश्वरवराणां ।
प्रविशन्ति पार्थिवकुलं अनिहतकुलवंशमुख्यस्य ॥
शुद्धोदनो पि राजा महेश्वरां दूरतो निशामेत्वा ।
प्रत्युत्थितो सपरिवारो गौरवबलभावितशरीरो ॥
तां अवच राजवृषभो स्वागतमनुरागं भोति सर्वेषां ।
प्रीता स्म दर्शनेन प्रशमदमवशेन च भवतां ॥

1. B ayaṃ ca° C anyaṃ vadāmi adbhu° rīraṃ chāyā° BC °çyate | teshāṃ sandhi°. — 2. BC sandhi° kramantāṃ na° çcit nih saṃ°. — 3. C °saṃçasdaṃ drupaga° B °dhipan drashṭuṃ abhi°. — 4. C °nande abhivādayaṃ paçyā° B °jāṃ dodevāṃ | . — 5. C °mālyaṃgandha° B °rīrāṃ di° C °rīrāṃ dīpya°.

6. C dīpyantām iva çayaṃ° B dīpyantām iva° BC °çayaṃ vara° C °rutāṃ çuddho° B °rute | çuddho°. — 7. C °rahakaṃpita° BC °rīro abra°. — 8. BC °t bhaṇa suca° viçitaṃ nive°. — 9. C °raṇaṃ saeet sadṛçā B °ṇaṃ na eddṛçā prā° C °shāṇa bhavanti ā°. — 10. BC nāpi mā° B °shāṇām īdṛçī vidhi bhava° C °shāṇāṃ īdṛ vidhi bhava° BC °yādṛçī bhaṇasi || a°.

11. C °hāralakaho u° çvaraṃ idaṃ a°. — 12. BC °taṃjalimpuṭo° citto abhi°. — 13. BC °pati pravi° B °viçante bhavatu devapura° C °viçanto bhavati devapurakalpa rāja°. — 14. C °patino anu°. — 15. BC evaṃ çru° canam ashṭa° çvarāṇa(C °ṇāṃ) varāṇāṃ pra°. 16. BC °viçaṃti(C °çanti |) rājakulaṃ. — 17. B suddhoda° C °çāmyatvā pra° B °metvā pra°. — 19. B tam avaca° C taṃ avaca° BC °bhava sarveshāṃ pī°. — 20. C pītāsmada° çamadamasahareṇa ca° B °çamadaçaha° BC °bhavantānāṃ | .

संविभ्यन्ति इमानि अस्माकं आसनप्रधानानि ।
आसनं ताव भवन्तो अस्माकमनुग्रहार्थाये ॥
अथ ते तेष्वासनेषु कनकरत्नविपुलचित्रपादेषु ।
विगतमदमानदर्पा निषीदि अनवद्यकर्मान्ता: ॥
ते कंचिदेव कालं आगमयित्वा नराधिपमवोचत् ।
शृण्वतु भवान्प्रयोजनं यं अस्माकमिह गमनाये ॥
सर्वजनयुगवतो उत्पन्नो लोकसुन्दरो तुभ्यं ।
पुत्रो किल मनुजपते लक्षणगुणपारमीप्राप्तो ॥
वयमपि लक्षणकुशलास्समर्था गुणदोषलक्षणं ज्ञातुं ।
यदि न गुरुत्वं भवतो पश्येम महापुरुषरूपं ॥
सो आह हन्त पश्यथ सुखपदेशप्रवेशं मम पुत्रं ।
मह्यमनुग्रहार्थमनघं लक्षणगुणपारमीप्राप्तं ॥
अथ स मृदुकाचलिन्दिकप्रवेशिये गुणधरं गृहीत्वान ।
अंकेन वार्षिकचन्द्रं उपनामयति सुरवराणां ॥
आलोकयित्व दूरा महेश्वरा पराक्रमं दशबलस्य ।
मूर्धानि विसर्जितमकुटा निपतन्ति महीतले हृष्टाः ॥

ते दानि राजानमारोचेन्ति । लाभा ते महाराज सुलब्धा यस्य ते यं महापुरुषो कुले उत्पन्नो द्वात्रिंशतीहि महापुरुषलक्षणेहि समन्वागतो ॥ तद्यथा ॥

समा हेष्ठा च दीर्घा च आयता उत्संगपंचमा ।

1. BC saṁvi(C sevi)dyanti imā ° smākam āsane pra ° ni ātāṁ°. — 2. BC °tāvad bhavanto°. — 3. C atha te āsane° B atha te āpraviçaneshu ° tanvicitre viçu° BC °çuddhe citra°. — 4. BC °karmantāḥ te°. — 5. BC °d evaṁ kālaṁ°.

6. BC çrinu vayaṁ prayojanaṁ asmākam ihāgama°. — 7. B °tpannā lo° C °tpannāḥ lo° tubhyaṁ pu° B °tuhyaṁ(?) putro | kila°. — 8. B °pālamiprāptā | sa° C °pāramiprāpte vaya°. — 9. C °çalāḥ samartho gu° kshaṇa jñā°. — 10. BC °guru bhava° C °te paçyama mahā ° puṁ so°.

11. BC °vaca paçya°. — 12. BC manumarṇjaha ° guṇaparimiprā°. — 13. BC atha mṛidu° C °calīṁdikapraveçiye gu° B °praveçiya gu° BC °ṇadharo graho° B °tvāna aṁka° C °tvāna aṅgena°. — 14. C aṅgena ° vāricandraṁ upaṇāma°. — 15. BC °yitvā durā° B °çvaro parā° C °çvara varā° BC °kramāṁ daça° C °çalasya | .

16. B mūrddhnāni vi° C mūrddhni vi° BC °nipatanti | mahī ° shṭāḥ te dā°. — 17ᵃ. B °jānaṁ saṁrādhenti | C °jānaṁ saṁrādhyanti | . — 17ᵇ. B °ṣya teshāṁ ma° C °sya te vayaṁ ma ° tpannaḥ dvā° B °tpannaṁ dvātriṁçatehi mahāpurusalakshaṇehi° C °samanvāgato | . — 18. BC °thā samā°. — 19. BC °āyato upasaṁkhapaṁ° C °camāḥ | .

एणि बृहत्प्रतिष्ठितो कोश न्यग्रोध ते दश ॥
मृदुजाला च प्रतिपूर्णा एका ऊर्ध्वाग्रपंचमाः ।
श्लक्ष्णच्छवि हंसान्तरा च उत्सदा च ते दश ॥
रसं सुवर्णसीहो च समा शुक्ला च पंचमा ।
समा प्रभूता ब्रह्मा च नीलगोपक्ष ते दश ।
ऊर्णा उष्णीषशीर्षं च नाथो द्वात्रिंशलक्षणो ॥

दक्षिणापथे अपरो ब्राह्मणकुमारो [१।१।३'] उज्जेनीयं ब्राह्मणमहाशालस्य पुत्रो श्यामो अभिजातो वर्णेन पण्डितो निपुणो मेधावी । तेन गुरुकुलातो वेदा च मन्त्रा च शास्त्रा च अधीता ॥ सो दानि अधीतवेदाध्ययनो गृहातो निष्क्रम्य विन्ध्यपर्वतं गत्वा ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो मूलफलपत्रभक्षो वन्यवृत्तिः ॥ तेन तहिं विन्ध्यपर्वते आश्रमं मापयित्वा वाहितकेन मार्गेण युक्तेन घटन्तेन व्यायमन्तेन चत्वारि ध्यानानि निष्पादितानि पंचाभिज्ञा च साक्षात्कृता ॥ सो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो बहुश्रुतो वेदपारगो अभिज्ञातो अपि समन्तेन अभिज्ञातो परिज्ञातो । अभिज्ञातो अपि दिवि परिघुष्टो अन्तरीक्षचरो महर्द्धिको च महानुभावो पंचमात्रेहि शिष्यशतेहि सार्धं मातृकेन च तहिं आश्रमे प्रतिवसति ॥ सो तं बोधिसत्वस्य जातमात्रस्य पृथिवीचालं च दृष्ट्वा महान्तं च अवभासं दृष्ट्वा मनोज्ञानि च अमानुष्याणि च गीतवाद्यशब्दानि श्रुत्वा दिव्यानि पुष्पवर्षाणि पतन्तानि दृष्ट्वा देवकोटीसहस्राणि च अप्सरसहस्राणि च दिव्यमाल्यगन्धहस्तानि गगनपथेन पूर्वामुखमभिपतन्तानि अन्यानि च अद्भुतशतानि दृष्ट्वा उदर्षितरोमसंजातो ॥ किमिदं अद्य जंबुद्वीपस्य । इयं अद्य कस्यानुभावेन पृथिवी च

1. BC eṇi (B eṇi) vṛihapa(C °hava)tiṣṭhato° C °to kroçaṁ nya° °daçaḥ mṛi° B °daça mṛi°. — 2. C °dujāli ca paripūrṇṇo ekā urddhaṁ ca pañcamāḥ | B °jāli ca pratipanno ekā ūrddhaṅgapaṁ°. — 3. BC çlakshṇāyi(C °ci)tā ca(C °va) haṁsaka naddha te(C °ddho) daçaraṁa(C °radama)savarṇṇa°. — 4. C °ruṇpasiṁho caṁdramā çu° B °çukrā ca pañcamā ramā°. — 5. BC °bhūtabra° C °hmā va nī° BC °gopakshmāto da° B °daçaḥ | .

6. BC ūrṇṇo u° B °ushṇishashīrddha ca nā° C °shayabhṭitha(?) ca nā° B °dvātriçalakshaṇo da° C °çallakshaṇadhara da°. — 7. B °hmaṇo ku° C °tro syāmo a° BC °puno medhāvī te°. — 8. BC °kula(C °lā)to ve° B °çāstrāto adhīta | . — 9. C °dhyavanā gṛi° B °gṛihāto° B °rvata ga° °kṣho uchavṛittiṁ | C °kṣho uccavṛittiḥ | . — 10. C tena gatiṁ vi° C °çrama mā° B °çrame mā° C °na pūjyanto° C °pañca cabhi° °sākshikṛito | B °kṛito | .

12. B °shi saṁmatena a° C °to asito ṛishi° B °rijñāto sa°. — 13. BC °divi riṣhuṣhṭa(B °shṭho) anta° C °rikshe carā ma°. — 15. BC °amanushyā° C °koṭi saha° B °divyamālya° C °khagatheua pūrvābhimukha° B °mukha abhipa° BC °urddharshi° jāto kim i°.

19¹. B kim idaṁ kim idam adya° C °dya jambudvi°. — 19². B imaṁ adya° C ime ayaṁ karyā°.

कम्पति अद्भुतशतानि च प्रादुर्भूतानि ॥ सो दानि ऋषिः दिव्येन चक्षुषा सर्वंजम्बुद्वीपं प्रत्यवेक्षति कस्य इमं तेजानुभावं एदृशा मनोज्ञानि च गीतवादितशब्दा निश्चरन्ति दिव्यानि तूर्यशतानि वुयन्ति देवाश्च देवकन्याश्च दृश्यन्ति दिव्यानि च पुष्पवर्षाणि प्रवर्षन्ति चन्द्रादित्यसहस्राणि च दृश्यन्ति नरकसहस्रेषु नार्चिः प्रज्वलति । एकान्तसुखसमर्पिता च सत्वा संजाता ॥ सो तथा दिव्येन चक्षुषा अद्राक्षीत् ॥ पुरस्तिमेन कपिलवस्तुस्मिं नगरे राज्ञो शुद्धोदनस्य पुत्रो जातो कृतपुण्यो महेशाख्यो महानुभावो यस्य तेजानुभावेन जम्बुद्वीपे एवंरूपाणि अद्भुतशतानि प्रादुर्भूतानि । देशकालेन कुमारं द्रक्ष्यामि ॥ सो दानि कालं च समयं च ज्ञात्वा कुमारस्य दर्शनाय संबहुलेहि शिष्येहि संपरिवृतो वैहायसेन ऋद्धिये कपिलवस्तुमनुप्राप्तो राज्ञो शुद्धोदनस्य अन्तःपुरद्वारे ॥ अमात्या च प्रतिहारी च ऋ[111b]षिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थिता । किमाज्ञापेति भगवां केनार्थं किमागमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ शुद्धोदनस्य प्रतिहारेय असितो ऋषि दर्शनकामो ॥ प्रतिहारेण राज्ञो निवेदितं ॥ असितो ऋषि दर्शनकामः ॥ राजा शुद्धोदनो असितस्य ऋषिस्य आगमनं श्रुत्वा अभिज्ञातस्य विश्रुतस्य महाभागस्य प्रतिहाररक्षमाह ॥ प्रविशतु ऋषीति ॥ प्रतिहाररक्षेण निर्धाविय ऋषिस्य निवेदितं । प्रविशतु भवां ॥

ऋषि प्रविष्टो । राजा सान्तःपुरो ऋषिं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ अभिवादेमि भगवन्तं निषीदतु भगवां ॥ ऋषि राज्ञो जयेन वर्धापयित्वा निषण्णो ॥ राजा पृच्छति ॥ किं भगवं आगमनप्रयोजनं ॥ ऋषि आह ॥ कुमारन्ते द्रष्टुकामो ॥ तस्मिंश्च काले कुमारो अन्यतरं ध्यानसमाधिं समापन्नो ॥ तेषामेतदभवत् । प्रसुप्तो कुमारो ॥ ततो राजा ऋषिं आह ॥ भगवं आगमेहि मुहूर्तं कुमारो संप्रति ओसुप्तो ॥ ऋषि आह ॥ महाराज न कुमारो ओस्वपति ॥ राजा कुमारस्य

1. C sarvaṁ jambudvīṁ pra° C °mbhāvanto e° B °raṁ | sdṛ° C °tūryyaçabdāni çru° BC °vākaṁnyāçca ° sti devyāni° B °rshati candrā° B °çyanti karaka° C °nārginādi pra°. — 5¹. BC °satvānāṁ saṁ°. — 5². BC °kshmāso adrā°.

8¹. BC °kshyāmaḥ | . — 8². B °çishyahi saṁ° BC °rpito | vai° C °sena hiriye ka° B °sena ṛddhiye ka° B °rājñ çuddho° B °dvāre a°. — 10. C °mātyo ca pra° BC °tthitā ki°.

11¹. B kim ājñaptati | bha° C °jñāptoti bhagavān kenā° C °ro āgata pra°. — 11². BC °retha | a° BC °kāmo pra°. — 12². C °nakāmo | rā° B °kāmaḥ rā°. — 13. B °hārarakaha°. — 14². C °viçuṁdi ṛshitā pra°. — 15. BC °ditaṁ pra° C °bhavān ṛshi pra° B °vāṁ ṛ°.

16¹. BC °tthito a°. — 16². B °vādemi bhagavāṁ nishi° C °shide bha°. — 17¹. B °rddhāpitvā nishaṇṇā | C °nishaṇṇo rā°. — 18¹. BC °bhagavān āgama° C °naprāyoja°. — 18². C °kāmas tasmiṁ°. — 19¹. C tasmiṁ ca kā ° çāntaṁ samā° BC °panno te°. — 19². C teshām evaṁ eta°. — 19³. BC °māro ta°. — 20¹. BC °rājā ṛshi ā°. — 20². BC bhagavāṁ ā ° saṁpra osupto ṛ°.

21². C °osvapati rā°. — 21³. B rājakumā ° raṁ jāgrahuṁ | C °raṁ jāgatuṁ |.

मूनं अहीनो पश्यति च कुमारं आश्रितं ॥ राजा ऋषिस्य चिन्तितो । महात्मा ऋषिः ॥ राजा आगतं । उपनामेथ कुमारं ऋषिस्य ॥ कुमारो मूच्छायां अजिनप्रवेणियं गृह्य ऋषिस्य उपनामितो ॥ ऋषि कुमारस्य दूरतो एव कायेन महापुरुषलक्षणानि दृष्ट्वा अंजलिं मूर्धनि कृत्वा प्रत्युपस्थितो ॥ नमस्कृत्वा कुमारो ऋषिणा प्रतिगृहीतो ॥ ऋषिः कुमारस्य द्वात्रिंशन्महापुरुषलक्षणानि प्रत्यवेक्षति ॥

ऋषिश्च तत्र राजकुले कुमारस्य चक्रवर्तिशब्दं शृणोति । नैमित्तिकेहि कुमारो व्याकृतः राजा चक्रवर्ती भविष्यति ॥ ऋषिस्य भवति ॥ नायं चक्रवर्ती भविष्यति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति ॥ ऋषिस्तानि लक्षणानि दृष्ट्वा न एदृशानि राज्ञो चक्रवर्तिस्य लक्षणानि बुद्धानामेदृशानि लक्षणानि भवन्ति । बुद्धो अयं लोके भविष्यति । अहं च नचिरेण कालेन कालक्रियां करिष्यामि । इदं च रत्नं न द्रक्ष्यामि । इमस्य धर्मं न श्रोष्यामि गणोत्तमं च न द्रक्ष्यामि ॥ ऋषि प्ररोदी अश्रूणि च प्रवर्तयति ॥ राजा शुद्धोदनो असितं ऋषिं रुदन्तं दृष्ट्वा सान्तःपुरो उद्विग्नो जातो ॥ किं भगवन्तं कुमारं दृष्ट्वा रोदसि । मा कुमारस्य काचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ कुमारस्य जातमात्रस्य पृथिवी कम्पिता षड्विकारं अवभासः लोके प्रादुर्भूतः देवसहस्रेहि पूजितो दिव्यानि कुसुमवर्षाणि दिव्यानि च तूर्यसहस्राणि संप्रवादितानि शब्दा निश्चरेन्सुः ॥ कुमारे जातमात्रे कपिलवस्तुस्मिं पंच कुमारशतानि जातानि पंच कन्याशतानि पंच दास[1 12*]शतानि पंच दासीशतानि संजातानि पंच हस्तिपोतशतानि पंच अश्वशतानि पंच निधानशतानि प्रादुर्भूतानि पंचहि राजशतेहि जयवृद्धीये प्रेषितायो अन्यानि पि च आश्चर्याद्भुतानि । भगवां च कुमारं दृष्ट्वा रोदिति । एवं मे भगवं आख्याहि मा कुमारस्य काचिद्विपत्तिं पश्यसि ॥ ऋषिराह ॥ महाराज

1¹. C °smitaḥ ma° B °smito ma°. — 1². BC °shiḥ rā°. — 2¹. BC °ttaṁ upa°. — 2². B C °nikshmehi ajita(C °tra)praveçiyaṁ°. — 3. BC °to evaṁ kā° B °mûrddhanne kṛi° C °mûrddhne kṛi° BC °sthito na°. — 4. BC °mâraṁ ṛi° B °hîto ṛi°. — 5. C ṛishi kumâ° triṁçanmahâ°.

6¹. B °varttiçabdaṁ°. — 6². B nemitti° C °vyâkṛito râjâç cakra °shyati boddho a°. — 7¹. B °ti nâyaṁ°. — 8². C ṛishiḥ tâni° C °shṭvânnidṛiçâ° B °varttishya la° C °rttishya le °se edṛiçâni bhava°.

11¹. B imañsya dha° C imaṁ ca dharma na çro°. — 11². BC °açrupi ca°. — 12. C °ntaḥpure u° B °jâto kiṁ°. — 13¹. C °gavan kumâ° B °dasi mâ° C °dasi ma°. — 13². B mâ | ku° C ma ku° BC °sya kâcid vi°. — 13³. C kumâro jâtasya tasya pṛithivî kaṁpitâ ° obhâso loke prâdurbhâvaḥ deva ° ditâni gîtavâditaçabdâ° BC °çcaretsuḥ ku°.

16. C kumâro jâ° kumâraçatâni° BC °ca kaññyâçatâni pañca dâ° C °hastiçatâni pota° B °tehi jâyavṛiddhiye bodhaye preshitâ va anyân api ca â° C °tehi jâtâye vṛiddhibodhaye preshitâto anyân api ca â° BC °dbhutâni bha°. — 19¹. C °gavâṁ ca ku° BC °rodati |. — 19². B °gavâṁ â° C °gavân âkhyâ° BC °rasya kiṁci ° çyati | — 20². C °na kâñcid vi°.

कुमारस्य न कांचिद्विपत्तिं पश्यामि । एतृशानां महाराज महापुरुषाणां कदाचित्कर्हिंचिल्लोके प्रादुर्भावो भवति । अयं महापुरुषो प्रादुर्भूतः बुद्धो लोके भविष्यति । अहं च वृद्धो न द्रक्ष्यामि । धर्मं च देशयिष्यति औपशमिकं चार्यं च नैर्याणिकं च तं च न श्रोष्यामि । गणवरं चास्य न द्रक्ष्यामि बुद्धविकुर्वितानि न द्रक्ष्यामि । तदेतां महाराज आत्मनो महाविपत्तिं दृष्ट्वा रोदामि ॥ ऋषिः बोधिसत्त्वं चतुर्हिं कारणेहि एकांशेन व्याकरित्वा बुद्धो यं लोके भविष्यतीति प्रक्रान्तो ॥

नीवरणानि विजहित्व एकाग्रेण मनसा मम शृणोथ ।
यथा असितो परिदेवे उत्पन्ने शाक्यकुमारे ॥
असितो नाम महर्षिः अभूषि यो वसति विन्ध्यविषयस्मिं ।
नियतनिचयो महात्मा महाकपिलजटोत्तमांगरुहः ॥
आरण्यशास्त्रकुशलो ज्ञानी पंचान सो अभिज्ञान ।
कैलासशिखरवासी धनपतिरिव गुह्यकाधिपति ॥
सो वसति काननमूर्ध्नि मूलफलकृष्टं स्वकां वृत्तिं ।
शिष्येण नालकेन सार्धं अन्येहि च बहूहि ॥
दशकुशलकर्मसेवी प्रशमदमरतो परं च ओवदति ।
देवगुणपारमिगतो ऋषिः परमशीलसंपन्नो ॥
ओभासो च सुविपुलो प्रीती लोकोत्तर असंमुह्यन्तो ।
सत्वा चैकान्तसुखी असुन्सु पृथिवी च कम्पेसि ॥
सो तत्र संनिषणो पश्यति मन्दारवाणि कुसुमानि ।
धरणीतले पतितानि दिव्यानि च कल्पपुष्पाणि ॥

1. C °purushaṇāṁ°. — 2. C °durbhāvaḥ bu°. — 3¹. C °kshyāmu dha° B °kshyāmi dha°. — 3². BC °shyati | au° B °cāyāni nirvā° C °cāryyā nirvā° BC °shyāmi ga°. — 4. BC ganavaraṁ° BC °buddhanikūrvitā°. — 5¹. C °tmano vipa°. — 5². BC °çehi | ekāṁ° B °bhavishyaṁtānti pra°.

7. B nivara° BC °hitvā a°. — 8. C asito ° tpanno çākyaṁ kumāro sai° B °çākyaku°. — 9. BC °nāma abhū° C °asi vindhyavi ° yasmiṁ ni° C °shayasmiṁ ni°. — 10. C nicayatayo ma° B niyatacayo ° pilavasta utta° C °ttamāṅgaruho ā° B °ruhaḥ ā°.

11. B °nyaçāstuku° BC °jñāne kai°. — 12. BC °liçaçikharavāsi dhanapater iva°. — 13. B °kṛishṭa drañcha vṛi° C °kṛishṭa ncearṛi°. — 14. BC so çishye° B °rddhaṁ aññyehi° BC °bahūni daça°. — 15. B °dame rato°.

16. BC °ṛishi para° C °çīlasampanno o° B °nno obhā°. — 17. C obhāse ca° B °so ca vipulo° BC °prīti lokuttarā a° C °saṁmuhya° BC °hyanto satvā°. — 18. C °kānte sukham abhutsaḥ pṛi° B °kānte sukha abhunsaḥ pṛi° C °vi ca kaṁpensu so ta°. — 19. BC °tatra nishaṇṇo pa° B °ravāni ku° BC °māni dha°. — 20. BC °rapitale° C °ṣpāni kalpa°.

पश्यति चलितो च नभे आभरणशतानि विप्रकीर्णानि ।
सहसा प्रधावितानां गगनतले देवकन्यानां ॥
मधुरं च किंनरीणां शृणोति गीतस्वरं गिरिगुहासु ।
गिरिनदियो कूलवहां गमयति कुसुमाकुलजलोघां ॥
ओभासं पि च विपुलं समन्ततो पश्यति दशदिशासु ।
सहसा समुत्पतन्तं रवितरुणमरीचिसंकाशं ॥
एतानि च अन्यानि च बहूनि आश्चर्यकानि दृष्ट्वान ।
उद्धर्षितरोमकूपो चलितो चिन्तामनो आसि ॥
किन्नु खु मही प्रचलिता गगनतले दुन्दुभियो च वदन्ति ।
ओभासितो च [112b] लोको प्रवर्षति च पुष्पवर्षाणि ॥
न विभान्ति चन्द्रसूर्या नगगणो क्षुभ्यते चलिततोयो ।
पट्टोत्तरीयपटला दृश्यन्ति कुसुमाकुलजलोघा ॥
सर्वे चिमे द्रुमवरा अकालकुसुमेहि .... छादिता ।
अद्य फलकुसुमभरिता सुरभी गन्धा प्रवायन्ति ॥
न च प्रज्वलते अग्निः निरयसहस्रेषु अद्य दिवसेन ।
न च वेदयन्ति दुःखं लोकान्तरिका विपद्यमाना ॥
न चापि क्षुधापिपासा यथा पुरे जायते शरीरस्मिं ।
हृदयं च मे प्रमुदितं किन्नु खलु भविष्यति अद्य ॥
अतिबलसमुदीर्णहासा किं तु खलु पुरस्तिमे दिशाभागे ।
धावन्ति देवकन्या चन्दनचूर्णं गृहीत्वान ॥

1. BC paçyati ca asita nâmâ(C °ma â)bha° B °bharaṇâça° BC °tâni ca praki°. — 2. C sahasâ pra° C °gagaṇatale B °gagane tale° BC °vakanyânâm na°. — 3. C °ca kinnari° BC °tasvarânilîguhâsu girina°. — 4. B °nadiyo kula° C °nadikulava° BC °hâm gamyati | ku-su °lajâloghâm o°. — 5. BC °bhâsam ca vi° C °pula sama° BC °çyati | da° B °çâsi saha°.

6. B °tpatamti ravi°. — 7. BC °shṭvâ u°. — 8. BC uddharshitaro° C °to cittâmano°. — 9. BC kin (C kim) tu khalu mahî° C °pracaritâ gagaṇatale dundubhi nandati o° B °ndubhi nandanti o°. — 10. C obhâsato ca loke ca varsha° B °ko ca varsha° BC °rshati pushpa°.

11. B navam yatim candrasûryo la° C naga patim candrasûryyâ lava° BC °kshubhya asitatoye ghaṭṭa° L °kshubhya asitota(ca te?) podya°. — 12. BC ghaṭṭari° çyanti | ku° B °lajaloghâ sarve°. — 13. B °rve vise (?) dru° C sarve ca me drumavalâ akâraku°. — 14. BC °samabhârabhari° C °rite surabhi gandhâ°. — 15. C °hasre dya diva° BC °vase na ca°.

16. C °duhkhâm lo° BC °rikâ ca vinayamâna câpi kshu°. — 17. C °jâyate yeri° BC °rirasmim hṛ°. — 18. BC °yam ca se pra° nta khalu bhavi° C °ti | adya ati°. — 19. B atibale udîrṇa° C atibale udîrṇa° diçabhâge | .

को नु खलु महानुभावो उत्पन्नो अद्य जंबुद्वीपस्मिं ।
कस्य यशेन यशवतो अयमेदृशको महानादो ॥
तहिमेदृशं निमित्तं लोकस्मिं यस्य कस्यचिद्भोति ।
बुद्धानामुत्पादे एदृशका भोन्ति आकाराः ॥
पृथिवीय पतन्तानां शृणोति आकाशे अमरसंघानां ।
उत्पन्नो लोकनाथो बुद्धो होहिष्यति अनेयो ॥
सो दानि प्रमुदितमनो गगनतले शुणिय देवसंघानां ।
अद्य नरवीरगर्भो बुद्धो लोकस्मिं उत्पन्नो ॥
सो सर्वं जम्बुद्वीपं ओलोकयि दिव्यलोचनेहि ऋषि ।
अद्य स शाक्यान कुले जातो शुद्धोदनसुतो यं ॥
तस्यापि एवं दृष्टा जातो दिशासु बोधिय कौलीनो ।
तत्रैव बुद्धशब्दो चरति द्रक्ष्यामि तं काले ॥
ते चापि कुठारिहस्ता कृष्णाजिनसुकृतउत्तरासंगा ।
वल्कलचीरांवरधरा आदाय फलोदकमागमि ॥
आकाशे निरालम्बे वायुपथे .... प्रक्रामि ऋषिः ।
ऋद्धिं संजनयित्वा क्षणेन आगमि कपिलवस्तुं ॥
हिमवन्तमूले अद्दर्शि नगरं रम्यं आदित्यबन्धुगुप्तं ।
दुर्धर्षं परशत्रुभिः तं च सुरनगरीयं त्रिदशान इव ।
देवानां प्रविशे ऋषि पुरं शाकियदर्शनार्थाये ॥
सुसन्निभन्तं प्रविशे आपणपण्यक्रयप्रसक्तं पूर्णं ।

1. B kho nu kha° C °dvîpasmiṁ ka° B °smiṁ ka°. — 2. C °sya yaçe yaçava° BC °mahânubhâvo ‖ . — 3. B tahiṁ edṛ°. — 4. B °tpâdo edṛ° C °tpâdâ edṛçaṁkâ bho°. — 5. BC atha vi(B °vîthi)ya pata ° ghânâṁ n°.

6. C °tpano lo° BC °ddho bodhishyati | aneyo so dâ°. — 7. C gagaṇatale ° saṁghânâṁ | . — 8. BC °garbho(C °rbbho) durgo bu° C °buddho lokasmiṁ°. — 9. C °olokayâ di° B °lokayâ di° BC °nehi ‖ ‖ ṛishi(C °shir) a°. — 10. BC adya sehi çâkyânâṁ kule° B °suto | yan tasyâ° C °suto | yaṁ ta°.

11. BC °jâto paṁcasu bo° B °dhiya kulîno | C °dhiya kulîñino | . — 12. C °kshyâmi naṁ kâ°. — 13. B °kṛishṇajina° C °kṛishṇâñjina° BC °sukṛitaṁ u° C °saṁgo valka° B °saṁgâ valka°. — 14. C valkaravirâmbaradha° B °lavirâṁ° BC °lodakaṁ âgami | . — 15. BC °the prakrami ṛiddhiṁ saṁ°.

16. B °âgamo kapi°. — 17. C °mavantapâdamûle° B °vatapâdamûle addarçi° BC °ndhuguptaṁ gupta du(C °dû)rddha°. — 18. C dûrddharshapara° BC °daçânâ(C °na)m iva devâ°. — 19. B °viçe dṛiçi ṛishi puraṁ ṛishi sakadarça° C °viçe edṛiçi ṛishiḥ antaḥpuraṁ ṛishi sakadarça°. — 20. BC susaṁnibha° B °âpaṇyapaṇyakrayaprasaptaṁ hṛi° C °prasuptaṁ hṛi°.

हृष्टमनेहि प्रमुदितहयगजरथपत्तिसंघेहि ॥
सो मनसा उपगच्छन्तो द्वारे प्रविष्टो शुद्धान्ते . . . . ।
शुद्धोदनस्य निलयं निलयं यथा देवराजस्य ॥
प्रासादहर्म्यियं तं गवाक्षवरशरणपंजरविबुद्धं ।
गिरिकूटं इव गणितं पश्यति गगने विरोचेन्तं ॥
तस्मिं विमानमुख्ये कूटागाराणि रजतश्रीमाणि ।
शोभन्ति कर्णिकायो छत्राग्रनछत्रार्धसंकाशा ॥
गर्भगृहाणि शुभानि च सन्ति विशदशंखहारकसंनिभा ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व च[113°]न्द्राणि ॥
वृक्षन्ति तत्र उभ्रा वेरुलियस्य सुकृतेहि फलकेहि ।
गृहसूचीकावलीहि विद्युघनप्रसेकवर्णानि ॥
पश्यन्ति तोरणानि कनकमया अभिज्वालसदृशानि ।
विमलरविसंप्रकाशा द्योतन्ति कृता व चन्द्राणि ॥
क्वचित्क्वचित्कालमेघसदृशसमदा पि मुञ्चन्ति विय तोयं ।
क्वचित् निश्रिताकंसदृशा सतारका निश्चरन्ति क्वचित् ॥
मार्जारपोतका पि च क्वचित्क्वचित्सहसावपतन्ति तहिं ।
चरन्ति च पादैरेहि क्वचित्क्वचित्संपतन्तेहि ॥
मधुरं च पंजरगता क्वचित्क्वचित्कोकिला निकूजन्ति ।
शुकसारिका क्वचित्क्वचिदाभरणनिदानविभ्रान्ता ॥

1. C hṛishṭaṃja°. — 2. C sa mana° BC °pagato dvāre° C °ddhānte çuddho° B °ddhānte çu°. — 3. BC °jaya pra°. — 4. BC °daharmiye gavā° C °pañjalaribu°. — 5. BC °kūṭam iva ga° C °ti gagana vilokayantaṃ ta° B °centaṃ ta°.

6. C °namukhe kūṭāgārāṇi rajatā çrīmān çobha° B °rajataçrīmāṇi ço°. — 7. BC °nti | karaṇi° C °rupikoyo hutāsanahutārdhasaṃkāçā | . — 8. B °bhāni tasmiṃ vishaçaṃkhahārakasaṃnibhā nirmalara° C °bhāni taṃ santi vishasaṃkhahārānakanibhā nirmalara°. — 9. B C °kāçā dyatiratha kṛitā° C °vaçcandrāṇi dṛi° B °va caṃdrāṇi dṛi°. — 10. B °çyanti | tatra candrabhāverulitayasya° C °çyanti | tatraivaṃ ubhā velulitayasya° C °phaleshāṃ hi gṛi° B °phalakehi gṛi°.

11. B gṛihastūpikāva° C gṛihastūlikāva° BC °rupāni pa°. — 12. C °mayāni a° B °gujāla° C °jvālāsa° B °çāni vi° C °çāni mala°. — 13. BC °laratisaṃpra° nti ca kṛitā ca candrāṇi(C °ni) | . — 14. BC kva(B ka)cit kālame° çasamayāni ṛi° yaṃ kva°. — 15. B °niçritāṃkasadṛi° C °niçritālāsadṛi° B °ranti | mā°.

16. B mājārapātakā pi ca kacit saha° C °rjālapo° ca kvacit saha° BC °hasā opatanti tahiṃ sa°. — 17. BC santehi ca° C °ca vahirgaṇehi° BC °ṇehi ca kva° B °padantehi ma°. — 18. C °raṃ pañjalagatāḥ kvacit koki° B °tā kvacit koki°. — 19. B °kasārakāṃ kvacit | ābha° C °kasārikāṃ kvacit | ābha° BC °bhrāntacittā ca°.

शुद्धं दशसु विदिशासु चतुरस्रं निर्मितं सुभाविदं ।
दुर्धर्षियं अरीभिः सूत्रग्रहस्य समुपचीर्णा ॥
बहुविधरत्नसंचयायं अनेकविचित्रसंघातभूमियां ।
सीहो निषयति सिष्टं ग्रसति च उद्देन्तमादित्यं ॥
तं युग्ययानकविगतं चेटीविलासिकाहि च उपेतं ।
काषायकर्द्दुरवर्णं वर्षवरसमाकुलं प्रविशे ॥
प्रेष्यगतयानकविलं आर्यजनसमाकुलं शुचिसुगन्धं ।
प्रविशे भवनदुवारं प्राज्ञो जटिलो स्वसंरोधं ॥
ओसरणे च भणिता अद्य शि प्रमदा स्थितसंभ्रान्तेन ।
प्रगृहीतखड्गहस्ता अतिरिव प्रियदर्शनप्रलापा ॥
असितो चासौ व्यक्तो गम्भीरो सर्वशास्त्रसुविधिज्ञो ।
प्रतिहाररक्षनयोष निवेद्ये शाक्यराजस्य ॥
कालो स्मि विख्यातो भारद्वाजो इमस्मि गोत्रेण ।
जातो स्मि आर्य ति विषये सिखरे विन्ध्यस्मि विहरामि ॥
साध्वार्यं त्ति श्रुतधरो प्रतिश्रुणिय प्रापये महीपतिनो ।
तद्वचनं अनवशेषं श्रुत्वा च प्रवेशयित्वा च ॥
प्रतिभाणितो प्रविष्टो सिंहहनुस्य स्वर्गसदृशनिलयं ।
इन्द्र इव नन्दनं गतो संकीर्णं अप्सरगणेहि ॥

1. BC çuddha daça vidi° C °turasranirmi° BC °taṁ suviddhaṁ du°. — 2. B durddha-paryaṁ aribhiḥ | sûtre grahasayam upacîrṇaṁ bahu° C °aribhiḥ sutragrahasaṁpannasya upatîrṇaṁ bahu°. — 3. BC bahuviddha° C °cayayaṁ aneka° B °cayaṁ aneka° saṁgha-tabhûmyâṁ si° C °saṁghatabhûmyâṁ siṁha nisha°. — 4. B siha nisha° shṭaṁ grasati ca udetum âdityaṁ taṁ° C °shṭaṁ bhagrasati ca uddatum âditya taṁ yu°. — 5. B °kaviga(?)-ta ceṭive° C °gata cetivailâ° BC °sikâyehi ca°.

6. BC °yakaṁbudharaṁ varsha° B °rahavamsamâ° C °rahavaraṁ sa° BC °viçe pra°. — 7. B preshyaṇata° C °naka sailaṁ âryyaja° B °ryyajanasa° C °laṁ sucisugandha pra° B °ndhaṁ pra°. — 8. C °çe bhuvana° B °duvânaṁ prâ° C °ṭilo 'nya° B °nyasarodhaṁ osa°. — 9. BC osakaṇe ca bhaṇite a° C °adarçi pra° B °pramado sthitâ saṁ° BC °sthitâḥ saṁbhrâjantena | . — 10. C °khadgaḥastâ° BC °darçanâpalâpinî asi°.

11. BC asitâ ca vyaktâ gambhîrâ sa°jño prati°. — 12. BC °hârarakshe ayo(C °yâ)ca ni° C °vedaṁye çâkyarâjakâ° B °jasya kâ°. — 13. B kâlosmiṁ vi° C kâlosmiṁ vi° radvojo ha° BC °m asmiṁ gotreṇa jâ°. — 14. B °smi âdyâ ti vi° C °smi âdyâ ti vishaye çikha° B °khaye vindhya°. — 15. BC °dhvâryya(C °ryya) sti çru° tadharâ pra° C °payet mahî° BC °tino ta°.

16. BC °d vacanam ana° BC °yitvâ ca prati°. — 17. C °tibhaṇito° B °bhâṇito° C °shṭo sihahanu° BC °nasya sutasadṛçe virajaṁ indra°. — 18. BC indram iva nandanagataṁ | sam(C °taṁ saṁm)kîrṇṇam apsara° hi varddhâ°.

वर्धापये जयेन फलानि उपनामये असितनामो ।
प्रत्ययहेसि राजा स्वागतं भगवतो ति च अवोचत् ॥
अथ कनकमष्टपादं सुविचित्रकिलञ्जकं मणिविचित्रं ।
प्रज्ञप्तमासनवरं तत्र निषीदि अनुज्ञातो ॥
पर्यंकस्मिं निषण्णो पंचाभिज्ञो ऋषी महर्द्धिको ।
भक्तेन निमन्त्रेति स्वामं शुद्धोदनो राजा ॥
भक्तं कृतं प्रभूतं प्रतिगृह्ण तं अनामयन्तु ते भगवन् ।
इच्छाम ते कुमारं द्रष्टुं यदि ते अनुमतं स्यात ॥
स्वागतमनुरागतं ते सुप्तो तावत्प्रियदर्शी कुमारो ।
द्रक्ष्यसि त्वं प्रतिविबुद्धं विग्रहं इव जातरूपस्य ॥
प्रतिबुद्धं च कुमारं प्रवेशियं अष्टमंगलकृतायं ।
उपनामयि मातृष्वा घनविवरकृतं व आदित्यं ॥
दृष्टान तं ऋषिवरो कुण्डलमिव पट्टकम्बलन्यस्तं ।
अभ्युत्थहित्व त्वरितं अंकेन प्रतीच्छति कुमारं ॥
अङ्केन गृह्य निश्राम्य [113b] द्वात्रिंशलक्षणेषु उपागतं ।
तथा अनुव्यंजनेहि प्ररोदि आखण्डलसमानो ॥
तं अश्रुपूर्णनयनं राजा शुद्धोदनो इदमवोचत् ।
किं दानि ते कुमारं दृष्ट्वा दौर्मनस्यमुत्पन्नं ॥
यो तद्दशो आत्ममात्रो सप्त पदानुत्तरामुखो अगमि ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. C °jayena saphalâ | upa° B °lâni | upa° C °sita ṛishi nâ° B °nâmo pra°. — 2. BC °hesi | râ° C °vatonti ca° B °cat | kiṁ dâni te kumâraṁ atha°. — 3. BC °shṭapâdâ suvicitravici(C °travicitra)kalantakâḥ maṇivicitra(C °tra) prajña°. — 4. BC °jñaptu âsanava(B °nadha)rá tatra nishide anujñâ pa°. — 5. C paryyaṅkesmiṁ° BC °nishaṇṇo paṁ° B °ṛishi ma° C °ṛishiḥ maha° BC °ṛddhiko bha°.

6. BC °treti | svâyaṁ çu° BC °râjâ bhotu°. — 7. BC bhotu kṛitaṁ° C °ṇa anâ° BC °yantu bhagavâu ichâ°. — 8. C °anugataṁ°. — 9. B °nugataṁ te suko tâva° C °râgatan te su° BC °darçano ku° C °kumâraṁ dra° B °mâro u.jasi tvaṁ. — 10. BC °grahaṁ iva jâ° sya pra°.

11. B °budhaṁ ca ku° BC °praveçiyaṁ°. — 12. C °mâtus tasmâd ghana° BC °taṁ ca âdityaṁ dṛi°. — 13. BC °shṭvâ ṛishivaraṁ kuṇḍa° C °patraṁ kambalaṁ nya° B °patrakaṁbala°. — 14. BC abhyutthahi° C °hitvaṁ tva° prati kumâ°. — 15. B °gṛihya viçâ° C °triṁçalaksha° BC °upagataṁ | anuvyaṁ°.

16. BC anuvyaṁ° B °hi prârodi ashaṇḍarasamâno taṁ a° C °ṇḍarasamâ°. — 17. BC °nayano râ° °ddhadanam idam a°. — 18. C °daumana° BC °nasya utpa°. — 19. B so tadaho mâtamâtraṁ sapta° C °dahaṁ jotamâtre sapta padâ anutta° BC °ttaromu° B °kho gami taṁ°. — 20. BC tam(C taṁ) bhuvaṁ bra° C °hmaṇe dṛi° B °shṭvâ rodi°.

यस्मिं तदहो जाते छत्रं च वीजनी च गृहेत्वान ।
अस्थान्सु अन्तरीषे दृष्ट्वा किं रोदिषि ब्रह्म ॥
यस्मिं तदहो जाते सर्वो ओभासितो अभूल्लोको ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते उदुपाना दुवे नभे उद्वहेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा छत्रं नभस्मि धारेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते देवा मन्दारवाणि प्रकिरेन्सुः ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते अचेतना संप्रकम्पिता वसुधा ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते सागरजलो क्षोभितो असिततोयो ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते नभसि गता दुन्दुभियो वायन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यपुत्राणां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता शाक्यकन्यानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मह्य दासानां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥

1. B °vījani gra° C °vījani gṛaha° BC °tvāna a°. — 2. C asthātsuḥ anta° B asthānsuḥ anta° BC °kshe taṁ dṛ° °shi brāhma |. — 3. C °sarve abhā° B °bhāsato abhū loko taṁ° C °lloke tan°. — 4. B taṁ | tu° C tan tu° brāhmaṇaṁ dṛ°. — 5. BC °pānā udvahetsuḥ taṁ (C °tan tan)°.

6. BC taṁ (C tan) tuvaṁ dṛ°. — 7. C yasmiṁ jāta de° BC °traṁ nabhe dhārayetsuḥ taṁ tu°. — 8. C °hmaṇaṁ dṛ°. — 9. C °kiretsuḥ taṁ tu° B °kiretsuḥ tuvaṁ°. — 10. B tuvaṁ° C °hmaṇaṁ dṛ°.

11. C °acetanā° BC °nā kampi° °dhā taṁ tu°. — 12. C °hmaṇaṁ dṛ°. — 13. B °to asitatoyo taṁ tu° C °sitatopā taṁ°. — 14. C taṁ tuvo brāhmaṇaṁ dṛ°. — 15. C °nagasi° BC °gatāṁ du° °nti taṁ tu°.

16. C taṁ tuvo brāhmaṇaṁ dṛ°. — 17. BC °trāṇāṁ taṁ tu°. — 18. C °hmaṇo dṛ°. — 19. BC °çākyakanyānāṁ taṁ tu° — 20. C °hmaṇaṁ dṛ°.

21. BC yasmin tada° C °çatānāṁ mahyaṁ dā° B °sānāṁ taṁ tu°. — 22. C tan tuva brāhmaṇaṁ dṛ°.

यस्मिं तदहो जाते पंच शता जाता मह्य दासीनां ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मह्य तुरगाणां पंच शता जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच शता गजपोतानां जाता ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते पंच निधिशता मुखानि दर्शेन्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्मिं तदहो जाते मण्डलिनो राजानो प्रणत मह्यं ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यस्य राजाचार्या ब्राह्मण संदर्शनाय उपयान्ति ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रोदिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
यं पश्यित्वा मनुजा भवन्ति हृष्टा सुखी उदग्रा च ।
तं तुवं ब्राह्मण दृष्ट्वा किं रो[114a]दिषि श्रोतुमिच्छामि ॥
अपनय ब्राह्मण शोकं भव मुदितमनो सुखं प्रतिलभाहि ।
एषो भविष्यति नृपो सप्तरतनवा पृथिविपालो ॥
एवं उक्ते ऋषी असितो सितमाह्वयं रुदन्नवोचत् ।
अश्रूणि प्रमार्जन्तो . . . . . . व्याकुलो ऋषिभिः ॥
आनन्दशतासमचक्षतवर्णार्कनिभो न सो पुरुषसिंहो ।
होहिति नरपति राजा होहिति शास्ता अनभिभूतो ॥
एषो हि बोधि स्पृशेहि त्रैधातुकं बंधिया अनवशेषं ।

1. BC yasmin tada° C °çatâ mahya dâ°. — 2. C °hmaṇaṃ dṛi°. — 3. C °jâte pañca çatâ jâta mahyaṃ turagâṇâṃ taṃ tu° B °çatâ jâtâ taṃ tu°. — 4. C °vaṃ dṛishṭvâ brâhmaṇaṃ kiṃ ro°. — 5. B yasmin tada° BC °potâ jâtâ |.

6. BC °hmaṇaṃ dṛi°. — 7. C °jâtaṃ pañca° BC °çatâni mu° C °darçayanti taṃ tu°. — 8. C °vaṃ dṛishṭvâ brâhmaṇaṃ kiṃ ro°. — 9. C yasmiṃ jâte tadaho maṇḍa° çatâ mahyaṃ |. — 10. BC °hmaṇaṃ dṛi° B °m ichati ||.

11. B °râjacaryâ brâ° BC °ṇa darça° C °upajâyanti taṃ tu° B °upajânti |. — 12. B °hmaṇo dṛi° C °hmaṇaṃ dṛi°. — 13. B °paçyiyâ ma° C °paçyitva ma° BC °bhavaṃ hṛishṭa sukhâ uda°. — 14. BC °hmaṇaṃ dṛi°. — 15. C vyapana° hmaṇaṃ ço° labdhâni bhavi° B °bhâhi bhavi°.

16. BC °shyati | nṛi° B °nṛipaṃ saptaratnaṃ pṛi° C °nṛipâ saptaratnavâ pṛi° BC °thivîpâlo ||. — 17. B evam ukte° C evaṃmukte° BC °ṛshci asi° C °sito sito sitasâ°. — 18. BC açruṇi °nto vyâ° B °bhiḥ nanda°. — 19. BC °ṇârkkanibhâ na so ° siṃho ho°. — 20. C hohiti na° B °pati na râjâ hohati çâ° C °jâ dohiti çâ°.

21. BC °ghiṣa anavaçesham çi°.

शिवममरं निरन्तरायं अधिगमिष्यति उत्तमं धर्मं ॥
जीर्णो अहं गतवयो दहरो च नरोत्तमो अचिरजातो ।
कालगतो भविष्ये अहं यद् बोधिं प्राप्स्यति कुमारो ॥
बुद्धो अयं भविष्यति सर्वज्ञो सर्वधर्मवशवर्ती ।
स्वाख्यातधर्मविनये अहं च जीर्णो ति रोदामि ॥
नापि मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजो ।
बुद्धं तु अप्रतिसमं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मनुजः ।
धर्मं तु ओपशमिकं न श्रोष्यं तेन रोदामि ॥
न खु मह्यं मरणभयं कहिं तु जातो न म्रीयते मर्त्यो ।
संघं गुणसागरमहं न द्रक्ष्यन्तेन रोदामि ॥
यो बुद्धो बोधयिष्यति प्रजामिमां मोहेहि चिरप्रसुप्तां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहं तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां मोहबन्धनैर्बद्धां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो मुक्तो मोचयिष्यति प्रजामिमां रागद्वेषमोहेषु ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना अरोगो भूत्वा अन्यां अपि कारेति अरोगां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥

1. C °vam amararūpatarāyaḥ madhigamastim utta° B °nirupatarā° gamastim utta°. — 2. BC °jāto kāla°. — 3. BC °gato bhaviṣyaṃ | aha bo° C °prāpya ku° BC °māro ayaṃ buddho bha°. — 4. BC °syati | sa° C °çavatti svā° B °rtti svā°. — 5. C °khyāta dhavina° BC °naye | ahaṃ°.

6. C °raṇaṃ bha° BC °bhayaṃ | kahin tu jāto na mriyate° ja bu°. — 7. C buddhan tu a°. — 8. BC taṃ khu ma° kahin tu jāto na mriyate° C °manujo dha° B °jaḥ dha°. — 9. C dharma aupasami° B °mikaṃ opa° C °çroshyan tena ro°. — 10. BC °khu mahya ma° kahin tu jāto na mriyate° B °martiyā | C °martiyena saṃ°.

11. BC saṃghan tu sāga°. — 12. BC °māṃ bhagavati cira° B °suptā so yaṃ° C °suptāḥ so yaṃ°. — 13. B °rbhūtā | aha°. — 14. C °yishya prajā° ndhanai baddhāṃ | . — 15. B °rbhūtaḥ ahaṃ jirṇṇo° C °ahan tu jirṇṇo°.

16. C °yishyaṃ prajā° BC °mohaprabandha° C °ndhanaiḥ baddhāṃ | . — 17. C °ahaṃ tu ji°. — 18. B °yishyāmi prajā° C °yishyaṃ prajā° rāgadveshamo°. — 19. C °ahaṃ tu ji°. — 20. BC ātmanā° B °anyampi kā° C °anyā pi kā° rogaṃ prādu° B °rogaṃ | .

21. B °rbhūta aha° C °rbhūtaḥ ahaṃ ji°.

यो आत्मना अशोको भूत्वा अन्यां अपि काहिति अशोकां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
यो आत्मना विशल्यो भूत्वा अन्यां अपि काहिति विशल्यां ।
सो यं प्रादुर्भूतो अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू काशिपुरे धर्मराजं द्रक्षन्ति ।
चक्रं प्रवर्तयन्तं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
सुखिता इमे नरमरू द्रक्षन्ते भगवतस्य मध्यगतं ।
अमृतं प्रतिभजमानं अहन्तु जीर्णो ति रोदामि ॥
व्याधि जरा च मरणं अंतरायकरा बहु मनुष्याणां ।
आश्वासा उत्पन्नो अहं अनाश्वसो रोदामि ॥
तथा ऋषि आलपित्वा बहूनि करुणायन्तो वेपित्वा ।
अनुशसि वाचाये नरव[११४ b]रदमकं तदा दृष्टा ॥
प्राचीनदिशं अवोच इहागतो नरोत्तमं गवेषन्तो ।
न हि सुलभो उत्पादो बुद्धान अदान्तदमकानां ॥
सो दानि बोधिसत्त्वं पञ्चशो अभिप्रदक्षिणं करित्वान ।
आमन्त्रये नरपतिं गच्छामि स्निग्धवती भवान्देतु ॥
बुद्धनिर्घोषं श्रुत्वा गच्छेसि विनायकोत्तमसकाशं ।
चरयेसि ब्रह्मचर्यं वचनपरिकरो च तस्य शास्तु ॥
साधु इति प्रतिश्रुत्वा असितस्य नारदो इदं वचनं ।

1. B °çoka bhûtvâ | aññyâhi pitikâhi açokâ so yam° C °tvâ anyâpi kâṁhiti açoko so yaṁ°. — 2. BC °rbhûto | a° C °ahaṁ tu ji°. — 3. B °çalyâṁ bhû° BC °anyâ pi kâṁhi(C °hi)ti viçalyâṁ so°. — 4. B so haṁ prâdurbhûtaḥ a° C °ahaṁ tu ji°. — 5. BC °imaṁ naramaruṁ kâ° B °dharmaṁ râjaṁ° BC °nti cakraṁ°.

6. BC °ntaṁ | aha° C °jirṇṇo rodâ°. — 7. BC °maru drakshya° gataṁ a°. — 8. C °mṛitaṁ pritabha° BC °mânaṁ | a° C °ahaṁ tu ji°. — 9. BC °yakaraṁ bahû amanu° B °nushyâm edṛi° C °nushyâ edṛi°. — 10. BC edṛiça(B °çaṁ)kaṁ âçvasto(B °çvanto) utpanno ahaṁ a° sto ti rodâmi | .

11. BC ṛishi(C °shiḥ) alipitvâ bahuni karuṇâni(B °ṇâti) santi ve° C °vepayitvâ° BC °tvâ a°. — 12. BC anuçâsa vâcâya na° C °damaṁkaṁ ta° shṭvâ prâtina° B °shṭvâ prâ°. — 13. BC °naram evaca ihâ(B °hagato naru(C naram o)ttamaṁ° shanto na hi°. — 14. C °surabho u° ddhânâṁm adâ° B °ddhânâm adâ° BC °dântamadakânâṁ | . — 15. *Cette strophe et la suivante se suivent en ordre inverse dans les mss.* — BC °tvâna â°.

16. BC °ntraya naru° B °chhâmi | snigdhavatim bhavân detu a° C °chhâmi niçya(ou gdha)vatî bhavâna detu a° A °gdhapatiṁ bhu°. — 17. BC gacchreçi vinâ° ttamaṁ sakâçuṁ varayesi.°. — 18. C °tasyâçâ | . — 19. B sâdhviti pra° C sâdhviti pra° BC °canaṁ pra°.

प्रव्रजिय गणश्रेष्ठो अनुपि अरहा विधुतक्लेशो ‖
कात्यायनस्य सगोत्रं नामेन नारदं जिनस्य सुतं ।
वनेवासिनं . . . . . वन्दथ परिनिर्वृतं स्थविरं ‖
तं निर्वृतं समश्रान्तं निरुपधिं सर्वोपधिक्षयविमुक्तं ।
सर्वप्रपञ्चातीतं वन्दथ परिनिर्वृतं स्थविरं ‖

चतुर्हि कारणेहि असितेन बोधिसत्वो एकांशेन व्याकृतो बुद्धो भविष्यतीति ‖ कतमेहि चतुर्हि ‖ लक्षणानां व्यक्ततायै सुविभक्ततायै गम्भीरतायै अनुपूर्वश्रेष्ठतायै ‖ बुद्धानां भगवतामशीतिरनुव्यंजनानि आसि ‖ बुद्धानां भगवतां तुङ्गनखा ताम्रनखा स्निग्धनखा वृत्ताङ्गुली च चित्राङ्गुली च अनुपूर्वचित्राङ्गुली च । निर्ग्रन्थिशिरा च गूढशिरा च गूढगुल्फा घनसन्धी च अविषमसमपादा च । बुद्धा भगवन्तो प्रतिपूर्णव्यंजना च समन्तप्रभा च मृदुगात्रा च विसदगात्रा च अदीनगात्रा च । अनुसन्धिगात्रा च । सुसंहतगात्रा च । सुविभक्ताङ्गप्रत्यंगा च । निखिलादुष्टशरीरा च । अपगततिलकालकगात्रा च पुनर्बुद्धा भगवन्तो तूलमृदुपाणयश्च । गम्भीरपाणिलेखा अनयपाणिलेखा च अच्छिन्नपाणिलेखा च । अनुपूर्वपाणिलेखा च । बिम्बोष्ठा च । नात्यायतवचना च । मृदुतनुकरक्तजिह्वा च । गजगर्जितस्तनितस्वरा च । सुस्वरवरगिरा मञ्जुघोषा च बुद्धा भगवन्तो । नागविक्रान्तगामी च । ऋषभविक्रान्तगामी च । सिंहविक्रान्तगामी च । ह-

1. C °vrajiganaçreshṭho a° B °bhúshi | a° C °araho vi° B °vidhúta° BC °kleço ká°. — 2. BC kátyáyanagotro námná nála(C °ra)daṁ ji°. — 3. BC vanenaivasi vanda(C °naiváse candrá)tha° C °rinirvṛitaṁ°. — 4. BC °ntaṁ niropadhiṁ upadhi° L °dhiṁ samupa°. — 5. C sarvaṁ prapañcátítaṁ° BC °ndatha | pa°.

6. B °ekáçena°. — 7[1]. B °ratáyaiḥ a° shṭatáyair buddhá°. — 8[1]. C °vatán açítya° BC °tyavyañja° C °ni ásid buddhá° B °si buddhá°. — 8[2]. BC °bhagavatáṁ(C °tá) saguṇá(C °gaṇá) vácatá sukhá sanigdha° B °nakho vartaṁ vágulí ca ci° C °nakho ca vṛittaṁ váṁgulíṁ ca vinigranthaçilá ca°. — 9. BC vinigranthaçirá cá(C °çilá ca) gúḍhasirá(C °çilá) ca gúḍháṁ olodhú(C °ladhu)nakasatvánáṁ ca avi(B °abhi)prasasama(B °saya)pá° C °pádá ca bhaga°. — 10. BC °pratirúpaṁ vyañja(C vyañja)ná° B °ntavaharo ca mṛi° C °ntaharo ca mṛi°.

12[1]. BC asusantagátrá ca | . — 12[2]. BC susaṁghata(C °ta)gá°. — 12[3]. B °bhakaháñgapra° C °bhakahápratyaṅga gátrá ca | ni°. — 12[4]. BC nikílá a° C °shṭagátrá ca ejs°. — 13. BC °trá ca | punar buddho bha° C °páṇayaçca | . — 14[1]. B °guṇpáṇileshá ca achinnapáṇileshá ca | C °naspáṇilekhá anupá°. — 15[1]. C bimbo ca náthyá°. — 15[2]. BC °dutanaka(C °taruka)lahajihvá ca | .

16[1]. C °nitasuvará ca su°. — 16[2]. C °girimañjughoshaça buddho bha° B °girimañjughoshá ca | bu° nto ná°. — 17[1]. C °kránto gá°. — 17[2]. C °kránto gá°. — 17[3]. C °kránto gá°. — 17[4]. C °abhipraḍa°.

भिदक्षिणगामी च । उत्सदसमा च समन्तप्रासादिका च । शुचिसमाचारा च । परमशुचिविशुद्धलोमा च । वितिमिरसमन्तप्रभा च । बुद्धा भगवन्तो ऋजुगात्रा च । मृदुगात्रा च अनुपूर्वगात्रा च । चापोदरा चाक्षामपोदरा च । गम्भीरनाभी च । अभग्ननाभी च । अच्छिन्ननाभी च । अभिदक्षिणावर्तनाभी च । परिगतजानुमण्डला च । बुद्धा भगवन्तो वट्टितदाठा च । तीक्ष्णदाठा च । अ[115ª]समदाठा च । अच्छिन्नदाठा च । अविषमदाठा च । तुंगनासा च । नात्यायतनासा च । असितनयना च । असितसितकमलसदृशनयना च । बुद्धा भगवन्तो असितभ्रू च स्निग्धलोमभ्रू च । अपरीत्तकर्णा च । अविषमकर्णा च । अपगतकर्णदोषा च । अनुपहता अनुपक्लिष्टा शान्तेन्द्रिया च उत्तमश्रेष्ठसंस्थितमुखललाटा च बुद्धा भगवन्तो ॥ असितकेशा च । संहितकेशा च । चित्रकेशा च । विवृत्तकेशा च अमलकेशा च । अच्छिन्नकेशा च अपरुषकेशा च । स्निग्धकेशा च सुरभिकेशा च । वलिताग्रकेशा सुशिरसो स्वस्तिकनन्द्यावर्तमुक्तिकश्रेष्ठसंनिकाशा च बुद्धानां भगवन्तानां केशा ॥

एतानि बुद्धस्य अमेयबुद्धिनो
काये अशीति अनुव्यंजनानि ।
येहि स्म कायो सततं अलंकृतो
देवातिदेवस्य नरोत्तमस्य ॥
प्रशस्तानि यस्य दुवे विंशति च
अशीतिं च काये अनुव्यंजनानि ।
समन्ता च व्यामप्रभा निश्चरेन्सु:

1[1]. C °ddharomâ ca vi°. — 2[2]. C buddho ṛju°. — 3[1]. BC châdo(C châto)rodâ cha-kshâ abhagnodaro ca | . — 3[3]. C gaṃbhica abhida°. — 5[2]. C °nto vartitadâtâ ca ti° B °dâtâ ca | . — 5[3]. B atikshṇadâtâ ca | C °kshṇadâṃtâ ca abha°.

6[1]. C abhayadantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[2]. C °nnadantâ ca B °dâtâ ca | . — 6[3]. C °madantâ ca B °dâṭâ ca | . — 6[4]. C °nâçâ ca. — 6[4]. BC nâyatyâyata° C °nâçâ ca. — 7[2]. BC arcitacitakama°. — 7[4]. C buddho bha ° sitalomâ ca sahitabhramâ ca snilomabhruvaça snigdhalomabhruva | apari° B °mabhramû ca a°. — 8[1]. BC °paritakarṇâ ca | . — 8[2]. B avishakarṇâ ca | . — 9[2]. C °hatâ anupakṛishṭâ° BC °çreshṭam ami(C °mri)tamu°. — 10[1]. BC ahasitake°. — 10[3]. BC cita(C vicitra)keçâ°.

11[1]. BC vitarka(C °rkka)keçâ ca abha°. — 12[2]. BC vellitâ ° çâ suçira ° kanandâvarttâ-uttarîya çreshṭhasaṃni(C °shṭasaṃni)bhâsâ ca | bu°. — 14. B °sya aneyabu° C °sya ane-kabuddhi ° kâye kâye çitî vyañja° B °kâye çitim anu°.

16. BC °tamasya pra°. — 18. BC °triṃçati ca a ° nâni sama°. — 20. BC °çcaretsub ka° C °thaṃ noma vi° BC °sijâ ji° C °prapride ça° B °side çala°.

कथं नाम विज्ञू जिने न प्रसीदे ॥

शतपुण्यो समादाय यं पुण्यं सर्वसत्वनां ।
तेनास्य लक्षणवरं काये एकं निवर्तये ॥

राजा शुद्धोदनो सान्तःपुरो सार्धं कुमारेण उद्यानभूमिं निर्धावितो ॥ बोधिसत्वो उद्यानभूमीये अनुचंक्रमन्तो कृषिग्राममनुप्राप्तो ॥ तत्र पश्यति हलानि वहन्तानि । तेहि हलेहि दीर्घको च मंडूको च उत्क्षिप्ता । मंडूको गृहीतो भोजनार्थं । सो पि दीर्घको कुमारेण क्षिप्तो ॥ तं च बोधिसत्वेन दृष्टं । दृष्ट्वा च बोधिसत्वस्य महान्तं संवेगमुत्पन्नं ॥

कामं शरीरं समं तप्यति जीवितं च
प्राप्स्यामि अद्य अमृतं भवविप्रमोचं ।
वीर्यं मया हि प्रतिसंहरितुं न शक्यं
वेलाय व सलिलवेगं यथार्णवस्य ॥

जम्बुच्छायायां बोधिसत्वो निषण्णो पूर्वाह्णे परिवृत्ते दिवसकरे छाया बोधिसत्वं न जहाति । सवितर्कं सविचारं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरति ॥ हिमवन्तपार्श्वतो पंच ऋषयो वैहायसेन विंध्यं गच्छन्ति । ते तत्र बोधिसत्वस्य न शक्नोन्ति उपरिगन्तुं ॥

वयमिह मणिवज्रकूटं गिरिं मेरुमभ्युद्गतं तिर्यगत्यर्थविस्तारिकं ।

2. C °dāya puṇyaṁ° BC °satvānāṁ B °nāṁ nāsya la°. — 3. BC °kāye niva° B °vartiato ekaṁ ‖ C °rttaye | evaṁ çuddho°. — 4[1]. C °rddhaṁ unāre° C °rddhāvirddhāvito | B °vitā | . — 4[2]. BC °kramante kṛ° C °grāma nupeāptaḥ ta°. — 5. C °çyati phalāni° B °ntāni tehi° C °ntāni phalo°.

6[1]. C °rghako ca maṁḍā ca u° B °maṁḍā ca u° BC °kshipta dīrghako maṁḍā°. — 6[2]. BC °nārtha so pi°. — 7[1]. BC °pto taṁ ca°. — 7[2]. C °tvena dṛshṭvā B °dṛshṭvaṁ dṛ°. — 7[3]. B °shṭvā bo° BC °ntaṁ vega ° nnaṁ kāmaṁ°. — 9. B °samantayati ji° C °samantasya ji° BC °payāmi | a° B °kshaṁ vī° C °kshaṁ vīryya ma°.

11. C °maye hi pratisaṁhati | taṁ na çi° B °haritaṁ na çi° BC °çakya velā iva sali°. — 13. B jaṁbuchāyā° C jaṁbunadachāyā ° satva ni° BC °shaṇṇo pū° C °rinirvṛtte di° tvaṁ ca ja°. — 14[1]. C °tarkka savicā° BC °thama dhyā° C °dhyānaṁ upasaṁ°. — 14[2]. BC °pārçve toyaṁ co(C °va) ṛi ° hāyena viṁdhyaṁ(C °vindhyaṁ) ga°. — 15. BC °çakunti u ° ntaṁ va°.

17. C vadāmiyaṁ anyakuṭi mirimeru° B vayam iva anyakuṭiṁ giriṁ meru ° dgataṁ tenekāçatre sasthāvarā jaṁgama i..ha kāro° C °dgataṁ tenaikoçrotasaṁsthāvarā jaṁgam evaṁ saha°.

गज इव सहकारशाखाकुलां वृषवृन्दां प्रदारेत्व निर्धाविता नैकशः ॥
वयममरपुरे पि शक्रा गता देवगन्धर्वविद्मानि चोर्ध्वं नभे निश्रिताः ।
वयमपि वनषण्डमासाद्य सीदाम भो क[115b]स्य लक्ष्मी निवर्तेति चक्षुर्वर्णं ॥

देवा गाथां भाषन्ति ॥

नृपतिपतिकुलोदितो शाक्यराजात्मजो बालसूर्यप्रकाशो विदू ।
रवितरुणप्रभातिरेकेहि वर्णप्रभेः लक्षणैर्वर्चितांगो वरेः ॥
अयमिह वनमाश्रितो ध्यानचिन्तापरः . . . . पार्थिवः ।
गुणशतसमकोटिसंवर्धितस्तस्य लक्ष्मी निवर्तेति चक्षुर्वर्णं ॥

सो हि तिमिरान्धकारे प्रादुर्भूतो प्रदीपकः ।
अयं ते प्राप्स्यते धर्मं यञ्जगं भासयिष्यति ॥
लोके क्लेशाभिसंतप्ते प्रादुर्भूतः महामुनिः ।
अयन्तं प्राप्स्यते धर्मं यञ्जगं ह्लादयिष्यति ॥
शोकसागरकान्तारे यानश्रेष्ठमुपस्थितं ।
अयं तं प्राप्स्यते धर्मं यञ्जगं तारयिष्यति ॥
महासंसारकान्तारे विप्रणष्टं जगत्त्रयं ।
अयं मार्गवरं श्रेष्ठं देशयिष्यति चक्षुमान् ॥
संसारचारके बद्धा दीर्घरात्रमियं प्रजा ।
अयं बन्धनमोक्षं च धर्मराजा करिष्यति ॥

1. B jaṅgama i..ha kāra° C jaṅgam evaṁ saha° BC °khākulaṁ vṛkshāṁ vṛindā(C °vṛiṅdā) pradā° B °pradālokā ni° C °pradāreṇā nirddhāvayitvā nai° B °rddhāvitvā naikaçaḥ va°. — 2. C vayaṁm amapura° BC °pūreshva çaklā° BC °ndharvāveçmā(B °raveçmā)ni niçritāḥ | . — 3. B °m api vanaṁsamāsādya C °m api samāsādya prasādā° BC °kasya cil lakshmī° C °vartiṁ ṛddhiba° BC °laṁ de°. — 4. B deva gā° C devaṁ gā° BC °shati || . — 5. BC nṛipati yathā kulo° C °jo bārasuryapra° BC °kāça viṁ(C vi)ḍuravitaraṇaḥ ravitaruṇapramapta(C °parvaçakta)ṛ ekavarṇna°.

6. B °r lakshitāṁ gauravaḥ aya° C °kshitāṅgauravarṇo | aya°. — 7. BC °vanasha(C °kha)ṇḍam āçritya dhyā° B °paraḥ pārthi° C °paramapārthi° BC °vaḥ guṇa°. — 8. B °çataḥ samakoṭisamvarddhi°. — 9. B so ha timi° C so haṁ timi° BC °timilāndha.° pradīpe yaṁ āyataṁ pra°. — 10. B °rmaṁ | ya° C °jjaga avāsayi°.

11. C °saṁpapte prādubhūtaḥ°. — 12. C ayaṁ taṁ pra° dharma yaj jataṁ hlā°. — 13. C °kāntore yā° BC °çreshṭam u°. — 14. BC ayaṁ pra°. — 15. B °jagad ayaṁ | C jagatayaṁ.

16. B ayaṁ ya mā° C ayaṁ ca mā° BC °çreshṭaṁ de°. — 17. C °cālake ba° ṛgharātraṁm iyaṁ pra° B °rātram iyaṁ pra°. — 18. B °kshaṁ dha°

आक्रुष्टे गुरुमिच्छन्ति मन्त्रेषु कुशलं सदा ।
महार्हं अर्चयन्ते तु अन्नपानेन सुप्रियं ॥

राजा भक्तवेलायां कुमारं पृच्छति । कहिं कुमारो आहारं करिष्यति ॥ राज्ञो श्रुत्वा कंचुकीया च वर्षवरा च किराता च वामनका च समन्तेन प्रधाविता कुमारं मार्गन्ता ॥ कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायन्तो कंचुकीयेन दृष्टो परिवृत्ते दिवसकरे जम्बुच्छाया कुमारं न जहाति ॥ कंचुकीयो दृष्ट्वा विस्मितो महाभागो कुमारो यस्य अचेतना छाया न जहाति ॥ कंचुकीयेन राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं ॥

आवृत्ते तिमिरनुदस्य मण्डलस्मिं
ध्यामाभं शुभवरलक्षणाग्रधारिं ।
ध्यायन्तं गिरिमिव निश्चलं नरेन्द्र
सिद्धार्थं न जहति जम्बुच्छाया ॥

राजा कंचुकीयस्य श्रुत्वा येन कुमारस्तेनोपसंक्रमन्तो पश्यति जम्बुच्छायायां । राजा विस्मितो आह ॥

हुताशनो वा गिरिमूर्धनस्मिं
शशीव नक्षत्रगणावकीर्णो ।
ह्लादेति गात्राणि निरीक्षमाणो
ध्यानस्थितो तैलप्रदीपकल्पो ॥

राजा आह ॥ महाभागो अयं यस्य अचेतनवन्ता पि नामा संनमन्ति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन बोधिसत्त्वस्य जम्बुच्छायागतस्य पादा वन्दिता ॥

1. BC °shṭe sāra° C °nā yentesha kuvalayaṁ sahaḥ arca° B °śhu ku lavaṁ sahā° L °çalaṁ sahā°. — 2. B sahāryaṁ | a° BC °arvayante sha a°. — 3¹. BC °shati ka°. — 3². B °kiyā ca kukra ca varsha° BC °varā ca virā° B °rāgā ca vā° samaṁtena pi dhāvi° BC °vito kumā° C °rganto ku° B °ntā ku°. — 5. BC °māraṁ jambu° drishṭvā pari° C °pari-nirvṛtte° C °chāyāṁ ku°.

7. BC °ditaṁ vyāha°. — 8. BC vyāharanto(C °ntaṁ) timi° B °randayama° C °ra nda-yarkkamaṇḍalāsmiṁ dhāmāṁ dhavarala° B °dhyāmāṁ bhavadhāvarala° BC °riṁ dhyā°. — 10. BC °ntaṁparam iva bale(C °la) narendraṁ si° BC °jahāti jaṁbuchāyā |.

12. C rājāṁ kaṁ° BC °yāntaṁ ||. — 14. B °sano vā gi° BC °rddhanismiṁ° B °ki-rṇṇaṁ hlā°.

16. C °gātrāni niri° BC °nirikshamāṇo° BC °tailadīpakalpe ||. — 18¹. C °tāvā sa-nama°. — 18². C rājā çu° BC °sya jaṁbuchā° C °chāyāṁ ga°.

राज्ञो शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यथा कुमारस्य ग्रामेषु ध्यानेषु चित्तं रमति सो खल्वेव असितस्य ऋषिस्य सत्यो व्याकरणो भविष्यति ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापितं यथा कुमारो गृहे अभिरमे[116ᵃ]य ॥ राज्ञा कन्यानामर्थाय विविधं नानाप्रकारं अशोकभाण्डं कारापितं । कपिलवस्तुस्मिं च नगरे घोषणा कारापिता । सर्वाहि कन्याहि राजकं उद्यानं निर्धावितव्यं सर्वार्थसिद्धो कुमारो कन्यानामाभरणानि विश्राणेष्यति ॥ तहिं उद्याने राजाणत्तीये कपिलवस्तुतो बहूनि कन्यासहस्राणि निर्धावितानि ॥ महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता महतीये समृद्धीये निर्धाविता ह्रियायन्ती कुमारमल्लीना ॥ यदा भगवानभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो तं भिक्षुहि श्रुतं ॥ भगवतो कुमारभूतस्य उद्यानवनगतस्य कन्यानामाभरणानि विश्राणेन्तस्य यशोधरा ह्रियायन्ती कुमारस्य अल्लीना ॥ भिक्षु भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो कुमारभूतस्य ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवः इदानीमेव यशोधरा मम ह्रियायन्ती अल्लीना । अन्यदापि एषा मम ह्रियायन्ती अल्लीना ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्राह्मणो कौशिकसगोत्रो । सो कामेषु आदीनवं दृष्ट्वा अनुहिमवन्तं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो ॥ तेन तहिं अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमं मापेत्वा पूर्वरात्रापररात्रं जागरिकायोगमनुयुक्तेन विहरन्तेन वाहितकेन मार्गेण चत्वारि ध्यानान्युत्पादितानि पंचाभिज्ञा सा-

1¹. C rājā ça °nasyaitad a°. — 1². B °cittaṃ namati | sā khu° C °cittaṃ na ramati | sā khu°. — 2. BC °pitaṃ | ya° B °mārā gṛi° ramaya | C °ramayā kaṃnyā°. — 3. C °prakāre aça° B °kabhaṃḍaṃ kā°. — 4. BC °pitā sa°. — 5. BC °rvāhi kaṃnyāhi° C °rājakyaṃ u° BC °māro kaṃnyā° B °viçrāṇeshyati | .

6. C tahiṃ udyā° BC °stuno bahūni kaṃnyāsa°. — 7. B °tīya samṛ° C °vitā hriyāyaṃtī ku° B °yāyanti | ku° °līna ya° C °līno cā ya°. — 8. BC °n abhikrānto° C °k saṃbuddham abhisaṃbuddhaḥ pra° B °vṛitte prava° cakraṃ | taṃ° C °cakraṃ bhikshu° B °çrutaṃ bha°. — 10. C °kaṃnyā° BC °çrāṇanto° C °yāyanti ku° B °nti | kumārasya allinā bhi°.

12¹. C °tkaṃ bhagavan yaçodharāṃ bhaga° sya hriyā° B °yāyanti allinā | . — 13¹. C °kshavo idānīṃm evaṃ yaço° B °dānīṃm eva° BC °dharā mā mama° C °ma hriyā° B °yāyantī a°. — 13². C °ma hriyā° B °yāyantī a°. — 14¹. C °āhaṃsuḥ | . — 14². C °gavāṃ | . — 14³. C °n āha | na bhikshavaḥ bhūta°.

16. BC °m adhvāne naga° C °ṇo kauṇḍinyasagotro° BC °tro so kā°. — 17². C °hiṃ anuhima° çrama mā° C °pūrvāparātrapa° B °rātraparaḥrātraṃ | jā° yuktaṃ na vi° C °kena mārgena ca° paṃcabhi° °ikṛita candra° B °ikṛitā candra°.

चात्कृता । चन्द्रमसूर्यपरिमार्जको महर्द्धिको महानुभावो ऋषि संवृत्तो न च संविभागशीलो ॥ तस्य दानि ज्ञातिको कायस्य भेदाद्गन्धर्वकायिकेषु देवेषूपपन्नो पंचशिखो नाम गन्धर्वपुत्रो ॥ सो देवभूतो तं कौशिकं स्मरति । कहिं कौशिक आकाशे प्रवृत्तजीवो ति मृतो ति ॥ सो समन्वाहरति । पश्यति तं कौशिकं ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितं । अनुहिमवन्ते गंगाकूले स आश्रमे प्रतिवसति असंविभागशीलो ॥ तेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य आरोचितं ॥ यो मम मनुष्यभूतस्य ज्ञाति प्रियो मनापो सो ऋषिप्रव्रज्यां प्रव्रजितो अनुहिमवन्ते गंगाकूले आश्रमपदे प्रतिवसति सो च असंविभागशीलो । तस्य अनुग्रहार्थाय उपसंक्रमेम संविभागस्मिं नियोजेम ॥

शक्रो दानि कौशिकस्य ऋषिस्य अनुग्रहार्थं आहारदेशकाले [116b] चन्द्रमसूर्येहि सार्धं मातलिना च संग्राहकेन पंचशिखेन च देवपुत्रेण ब्राह्मणवेशमभिनिर्मिणित्वा ...... कौशिकस्य ऋषिस्य आश्रमं आहारदेशकाले एकमेको उपसंक्रान्तो । स च शुनको नानाप्रकाराणि उच्चावचानि वर्णानि उपदर्शेति ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तकं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेधो दुविन्नं ॥

शुनक आह ॥

अल्पातो अल्पकं दद्यात् अनुमध्यातो मध्यिमं ।

1. C °mārjanta maha° BC °çilo tasya°. — 2. C °ko koyasya bhe° °rvakāyeshu de° B °pañcaçisho nā° C °pañcaçikhyo nā° BC °tro so de°. — 3a. C °çika smara°. — 3b. B °kauçikaṁ ā° C °çikam ākāçe pravishṭaṁ jīva° B °vṛttaṁ jīva°. — 4a. C °samatrāha° BC °rati pa°. — 4b. BC °jitaṁ anu°. — 5. B °kūle sāçra° sati | a° çilo tena° C °çilo tasya anugrahārtha tena°.

6b. C yo ma manushya° C °jitaḥ | anu° B °jito | anu° BC °sati | so ca° C °ca ahaṁvibhā° BC °çilo tasya°. — 8. C °rthāya saṁkrāmo saṁvibhā° yojemaḥ | . — 10. B °sūryehi ca sārddhaṁ | mā° C °mātarinā ca saṁ° °ca çishyena ca de° °treṇa veçmabhini° BC °çitva kauçi° C °shiya āhāraṁ āçrāmaṁ deçaṁkālo e° krāntaḥ tasya ca suna°.

13. C tasya ca su° °ccāvacāni va°. — 15. C nāhaṁ kriyāmi nāpi me sa° B nāhaṁ kriyāmi nāpi vikrīṇāmi° C °sti kiṁcit parītaṁ°.

17. C parītaṁ °ima syamaka° BC °sthaṁ nālam e° C °m eko dubhinnaṁ ||. — 19. C sunakho āha ||. — 20. C °dadyād anuma° B °dyāt | a° C °dhyāto pañcimaṁ |.

बङ्कातो बङ्गकं द्यात् यदान्नं नोपपद्यति ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

चन्द्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिको आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तकल्पं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेयो चयाणां ॥

चन्द्र आह ॥

वडिशं सो संगिलति दीर्घसूत्रं अयोमयं ।
यो अतिथिस्मिं आसीने अदत्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

सूर्यो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तकल्पं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेयो चतुर्णां ॥

सूर्य आह ॥

मोघं तस्य ऋतं भोति मोघं चापि समाहितं ।

1. BC °dyât âdânaṁ vo(C °co)papadyati | . — 2. B °naitvarhaṁ kau° C °na tvahaṁ kau° BC °çika krumi bhuṁ° B °jâhi dadâ°. — 3. B °rgasampannâ e° C °kâñça vi°. — 4ᵃ. C °krânto ekâçaṁ vindate suta | kau° B °nto kau°. — 4ᵇ. C kauçika âha ‖ . — 5. B nâhaṁ viçrâminâpi vi° C nâhaṁ vikriṇâmi napi kriçâmi na câpi saññidhi a° B °câpi samni° cit pari°.
8. C °syâmâkaprasthaṁ° BC °sthaṁ nâlam e° B °çâṁ ca°. — 10. BC vadiçaṁ so gila(C °ra)ti° C °yaṁ ati° B °yaṁ yo ati°.
11. BC °smiṁ | â° B °âçhmenâdatvâ° C °âsâ menânudatvâ°. — 12. BC natvahaṁ kau° B °çika kruhi bhuṁ° C °çika krumi bhuṁ°. — 13. BC °nno evaṁ saṁvin(C °viṁ)date su°. — 14ᵃ. C sûryo pi tu upasaṁpanno evaṁ saṁvidyate sukhaṁ ‖ B °nto kau°. — 15. BC °vikriṇâmi na° B °me | saññi° C °me samnidhi° BC °cit pari°.
17. BC °janaṁ | i° C °syâmâkapra° B °kapasthaṁ° BC °sthaṁ nâlam e° cuṇâṁ‖ 20. BC sohaṁ ta° ti mohaṁ câ°.

यो अतिथिम्हि आसीने अदत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
तस्माहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

मातलि पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे संनिधि अस्ति किंचि ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेयो पंचानां ॥

मातलि आह ॥

सत्यं तस्य हुतं भोति सत्यं चापि समाहितं ।
यो अतिथिम्हि आसीने दत्त्वा भुंजति भोजनं ॥
तस्माहं कौशिक ब्रूमि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

शक्रो पि उपसंक्रान्तो ॥ कौशिक आह ॥

नाहं क्रिणामि नापि विक्रिणामि
न चापि मे सन्निधि अस्ति किंचित् ।
परीत्तरूपं मम भोजनं इमं
श्यामाकप्रस्थं नलमेयो घणां ॥

शक्रो आह ॥

सरस्वतीं सो जुहोति चाक्रतां गमये अपि ।

1. C yâ ati°. — 2. C natvaha kau° BC °çika krumi bhuñ°. — 3. C °rgasya sampanno ekâñça vi°. — 4¹. BC mâtari pi° B °krântau kau° C °krânto evam samvindate sukham | kau°. — 5. C °vikriṇâmi° C °me sannidhi asti kiñcit | pa°.
7. C °ima syâmâshapra° BC °sthaṁ nâlam e° C °sho pañcânâm ‖. — 9. C mâtari â°. 10. B satyam satya hutam bho° C satyam satyam hutam bho°.
11. B °âçine da° C °âçina da°. — 12. BC natsaham° B °ka kruhi bhuñ° C °ka krumi bhuñ° BC °dâhi ca â°. — 13. C °rgasampanno ekâñçam vi°. — 14. C °nto evam samvindate sukham | kau°. — 15. BC na câpi san (C °sam)nidhi a°.
17. BC °janam | i° C °syâmâshapra° BC °sthaṁ nâlam ehâ(C °shâm) sharṇṇâm ‖. — 20. BC °svati so ju° B °juhâti câhadâm gama° C °câhu âgama° L °câhutâm sama° BCL °mayâm api |.

4.

यो अतिथिस्मिं आसीने दत्वा भुंजति भोजनं ॥
नत्वाहं कौशिक ब्रू[117b]मि भुंजाहि च ददाहि च ।
आर्यमार्गसमापन्नो एकांशं विन्दते सुखं ॥

कौशिक आह ॥

उदारवर्णा इति ब्राह्मणा इमे
अयं च वो शुनको किस्य हेतु ।
उच्चावचां वर्णनिमां निदर्शयि
आख्याय मे को नु भवे भवन्तो ॥

शक्र आह ॥

चन्द्रो च सूर्यो च इहागता ते
अयं च सो मातलि देवसारथिः ।
अहं च शक्रो त्रिदशान ईश्वरो
अयं च सो पंचशिखो . . . . . ति ॥
यस्यैव प्रतिगृह्णाति अन्नं च पानं च कौशिक ।
पाणिस्वरं कुम्भथूनं मृदंगानां स्वराणि च ।
सुप्तं न प्रतिबोधेन्ति प्रतिबुद्धो च नन्दति ॥

. . . .

तुवं नो आसी पुरिमासु जातिषु
त्वं कौशिका मत्सरिपापधर्मः ।
तुभ्यानुकंपाय इहागता स्म
मा पापधर्मो निरयं व्रजेसि ॥
ये मत्सरी रोषकपापधर्मा

1. B ye tithi° C yā tithismiṁ āsine da° B °āsine adatvā°. — 2. BC natvahaṁ kauçika krumi bhuñi°. — 3. C °rgasya saṁpanne°. — 5. B °hmaṇa i° kho kimasya hetuḥ | C °kho kima hetuḥ |.

7. B °cckavo varṇṇa° C °celvaco varṇṇa° bhūṁ darçaye na ākhyā° B °rçaye nanu ākhātamedae nu bha° C °ko anubha°. — 10. C °ihogatau ayaṁ° B °hāgato ayaṁ° C °mātad da°.

12. C °çānam īçva° B °çāna īçva° BC °ro | ayaṁ° C °yaṁ ca pañcaçirahoti | yasyai° B °pañcaçishoti || yasyai°. — 14. B °kauçikaḥ pāṇi° C °çika pāṇi°. — 15. B °mbhabhūyaṁ mṛ° C °mbhatūṇikaṁ mṛ° BC °daṅgāhaṁ varāṇi su°.

16. BC suptānāṁ pra° nti | pratibu°. — 18. BC °jñāti pu° B °purimasu jātisu | tvaṁ° BC °çiko matsa° B °tsariyāpadharmaḥ tu° C °tsarirahakapāpadharmā tu° — 20. B C °sma | mā°.

22. B °dharmo pra° C °çravaṇābrā° BC °ṇānāṁ pā°.

प्रद्वेषका श्रमणब्राह्मणानां ।
पापानि कर्माणि समाचरित्वा
इतो च्युताः ते निरयं व्रजन्ति ॥
ये चेह दानानि ददन्ति पण्डिता
प्रसन्नचित्ताः श्रमणब्राह्मणेषु ।
पुण्यानि कृत्वा इह जीवलोके
इतो च्युतास्ते सुगतिं व्रजन्ति ॥

कौशिक आह ॥

एषो अद्यैवं करिष्यामि पुण्यं
दास्यामि दानं श्रमणब्राह्मणेषु ।
एतेहि दद्यादहमन्नपानं
नाहं अदत्त्वा अमृतं पि पास्ये ॥
एवं च मे ददतो सर्वकालं
भोगा च मे व सर्वा क्षिपिहन्ति ।
ततो अहं सुगतिं प्रव्रजिष्यं
प्रहाय कामानि तथाधिकानि ॥

नगोत्तमे गिरिवरगन्धमादने
मोदन्ति देववराधिपात्मजा ।
उपागता ऋषिवर सर्वं पूजितुं
सुपुष्पितां द्रुमवरशाखां गृह्णिय ॥
शुचिं सुगन्धां त्रिदशेहि सत्कृतां
सुपुष्पितां अमरवरेहि सेवितां ।

2. C pāpāṇi dharmāṇi° B °rmāṇi sa° C °ito cuto te nilayaṁ° BC °janti yad iha dā°. — 4. C °ni dadāti pa° C çravaṇabrā° B °brāhmaṇabrāhma°.

6. C °iha eyu°. — 9. B °dyaiva kariṣye pu° C °riṣya pu° °çravaṇabrā°.

11. C °hi ete dānaṁ dadyā nāhaṁ° L °hi ete dadeyahi dānaṁ nā° B °dyād dānaṁ nāhaṁ° BC °adatvā amṛ° C °pipāsā |. — 13. C °bhogāya ca me° BC °me vā sarvā kṣhipi-(C °pri)hanti | L °me vā sarva kṣhipihanti |. — 15. BC °ahaṁ pravrajiṣyāmi prahā° C °dhikāmāni nago°.

17. BC °ragandhamā° B °dane | mo° C °modanti deva amarādhi°. — 19. B upāgamā ṛi° C °game ṛi° °sarvapū° °gṛhṇiya ça° B °gṛhṇiya ça°.

21. BC çuciṁ | sugandhā trida° °kṛitā supushpitā ama° B °sevitā tāṁ° C °sevitāḥ tāṁ°.

शाखां ददेन्सुर्वंग चक्षु मारिष
यथैव मो शक्र तथैव सो तुवं ॥
तां याचमानां अनुद्वपि ब्राह्मण
इत्यश्रीपि कलहं उदीरये ।
न मह्यं पुष्पेहि इहार्थं विद्यति
या चैव वो श्रेयतरा (गृह्णातु) ॥
तदिमं त्वं एव मनीष ब्राह्मणा
जानाहि मो मारिष या नु श्रेया ।
यस्यैव वो मारिष तां ददिष्यसि
सा एव वो श्रेयतरा भविष्यति ॥
अकार्यमेतं वचनं सुभाषिका
स ब्राह्मणो क्रोधवश्यं विमाहरे ।
गत्वान भूताधिपतिं हि पृच्छथ
सो एव वो व्याख्याति या नु श्रेया ॥
तदापि तायो परमार्थदर्शिनो
उद्धारिका वर्णबलेन अर्थिका ।
गत्वान वोचन्त्रिदशाधिपस्य
जानाहि मो मारिष का नु श्रेया ॥
तान्दृष्ट्वा च[117b]नात्तमना पुरंदरो
इत्यब्रवीत् चात्तमनो सर्वेषु ।
..... पूर्वे सदृशा सुभाषिका

1. B tāṁ hi çākhāṁ dadet sarvaṁgamāsi mā° C tāṁ hi çākhāṁ dadu sarvāṅgamāsi mā° C °thaivaṁ mo ça°. — 3. B tāṁ pācamā° C °mānām anu° BC °hmaṇa | i° C °hratimi kalaham udi°. — 5. B °hyaṁ puṇyaṁ pushpe° C °hyaṁ puṇyaṁ pushpe° BC °yā yeca bodha çreyatarā sopi ta°.

7. BC °yaṁ tvāṁ eva° B °mīkshe brā° C °hmaṇā jā° BC °nāhi mārsha jāna çreyā ya°. — 9. C yasya evaṁ maḥ mārisha tvadadishyasi° B °syaiva vo mārisha tvaṁ dayi° BC °shyasi | sā° C °evaṁ no çre°.

11. BC °ṭriko brāhma° C °hmaṇaṁ krodhaça° BC °hdaṁ vyākare tvāna°. — 13. C °patiṁ hi pṛi° B °patiṁ hi mpicha° BC °tha | so eva(C °vaṁ) vo jñātisya(C °sye)ti yā tu çreyatarā pi tā°. — 15. B °rika varṇṇabalena ° arthiko tā gatvā° C °varṇṇabalena ° arthiko āgatvā°.

17. C °tvānaivam ava° BC °vocat | tri° hi māṁ mārsha kā°. — 19. C °purandaro° BC °vīt | ā° rvesu yushme°.

21. B °dṛiço su° BC °suṅkiko rthebha pūrve ka° C °rayet | .

को वेहपुब्बं कलहं उदीरये ॥
यो सब्बलोके चरति महामुनि:
नामेन सो नारदो सच्चविक्कमो ।
सो अब्रवीत्पब्बते गन्धमादने
गन्त्वान भूताधिपतिं हि पुच्छथ ॥
इतो सो उत्तरतो दिशायां
गंगाय कूले हिमवन्तपार्श्वे ।
सो कौशिको दुल्लभपानभोजनो
तस्स सुधां प्रेषयि देवसारथि: ॥
अग्गिं जुहन्तस्स प्रतिट्ठतो मम
प्रभंकरो लोकतमोनुदो यथा ।
आदिच्चलोकम्हि तथेव ईर्यसि
का देवता किस्स इहागतो सि ॥
शंखोपमं श्वेतमतुल्यसन्निभं
मनोज्ञगन्धं प्रियरूपदर्शनं ।
न दृष्टपुब्बं मय चक्षुषेदृशं
का देवता किन्तु ददासिदं मम ॥
अहं महेन्द्रेण महर्षि प्रेषितो
सुधाहरिं त्वां त्वरितं उपागमि ।
जानाहि मां मातलि देवसारथिं
भुंजाहिमां कांचिनु भोगमुत्तमं ॥
भुक्ता हिमां द्वादश . . . . हि पापका
क्षुधापिपासां अरतिं ज्वरं क्रमा ।

2. BC °nîḥ mâmena ° kramo so a°. — 4. BC °vî || parvate° C °rvate andha°.
6. C °uttarâto° C °gaṁgâkûle°. — 8. BC °jano | ta° C °rathi a° B °rathiḥ a°. —
10. B agnijuha° C agnihutaṁ tasya pratisthato° B °tishṭato°.
12. C °yathaivaṁ ishyasi kâ° B °mniṁ yatheva îryasi° C °vatâ kasya ihagatâ si | . —
14. BC °khopamâṁ çeta° C °tamatulyasaṁnibhâ manogandhâṁ pri° B °samnibhâṁ mano-gnagandhâṁ pri° BC °rçanâṁ na dṛi°.
16. BC °pûrve ma° C °mayaṁ cakshuḥ edriçakâ de° BC °vate kin tu adâ° C °dâsidaṁ°. — 18. C °ndrena mârsha preshitâḥ su° BC °mdhâtari mâṁ(C °mâ) tvari°. — 20. C °mâtari de° B °tali deva° C °hi mâ kâṁ° B °bhojam u° C °bhojanam uttaṁ | .
22. BC °dvâdaçehi pâ° C °pakaṁ kalu° B °pakât kalandhâ° BC °pipâçâṁ ara ° kramâ kro°.

क्रोधोपनाहं च विवादपैशून्यं
शीतोष्णतष्णीतरसं च उत्तमं ॥
न मातलि कल्पति मह्य भुंजितुं
पूर्वं अदत्वा इति ब्रुवन् अनुत्तमं ।
न चापि एकस्य न मह्य वर्णितं
असंविभागो हि सुखं न विन्दति ॥
मित्रं श्वोपायिकं पारिपन्थिका
स्त्रीघातका ये प्रहरन्ति अर्थं ।
सर्वे पि ते मत्सरिणे समा मता
प्राप्तं अदत्वा अमृतं पि गाले ॥
ता प्रेषिता देवराजेन आशाया
कन्या चतस्रो तपनीयसन्निभा ।
सुधां पि आदाय प्रतिग्रहार्थी
तं आश्रमं यत्र अभूषि कौशिकः ॥
दृष्टा तु ताः अर्थदर्शी मतीमां
प्रभासयन्तीयो अनन्तराश्रिताः ।
स्थिता चतस्रो प्रमदा चतुर्दिशं
सो दानि कौशिक अध्यभाषिय ॥
पुरिमां दिशाम्तिष्ठसि देवते त्वं
अलंकृता तारवरा व ओषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे

1. B °vivâdupai° C °vivâdan paiçunya çî° B °ṇyaṁ çîtoshṇatṛshṇarasaṁ° C °ndelvarasaṁ°. — 3. B na pâtale° C °nṛtare kalpayati mahyaṁ bhuñ° B °iti kruvan° C °iti dhruvaṁ nuttamaṁ cipi°. — 5. C °mahyaṁ va° BC °vallitaṁ | asaṁ° C °bhâgaṁ hi su° BC °ndati mi°.

7. B mitraṁ obi pârihaṁ rthikâ strighâ° C mitra oparipatthikâ strighâtakâ° BC °kâ ye svapanti arthaṁ (C °rtha) te sa°. — 9. B °matsarite pañcame samanta prâ° C °matsari pañcame samatâ prâ° BC °prâptâṁ(C °ptâ) âdatvâ moritaṁ pi no sae |.

11. B tâṁ pre° C tâṁ devatâ pre° B °tapanîpasaṁnibhâṁ | C °nnibhâṁ |. — 13. BC sudhâpi â° C °grahântâṁ âçra° B °rhâṁ tâṁ â° shi koçikâṁ ||. — 15. B °shṭvânta tâḥ° C °shṭvânta tâm athadarço matimâṁ° B °rço patimâṁ pratibhâsayanti pañcânantare çritaḥ sthi° C °pratibhâsayati pañcanantare çito sthi°.

17. C sthitâḥ ca° BC °pramadâ° °rdiçaṁ | so° C °çiko adhyabhâshito | B °shitha pu°. — 19. C °diçaṁ tishṭhasi devata tvaṁ° BC °tvaṁ | a° B °kṛito gâtravacâ ca auçarâ pṛi° C °kṛito târavalâ ca osarâ pṛi°.

21. C pṛchati te kâṁcanavedavaḍi° B °he || â° C °khyâsi me tvaṁ° B °vatâ çi°.

आख्याहि मे त्वं कतमासि देवता ॥
श्रिरी हमस्मि मनुजेषु संमता
अक्षुद्रसत्त्वा परिसेविनी सदा ।
सुमेधिनी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरअन्न भाजय ॥
शीलेनुपेतं चरणेन बुद्धिये
उपेतसत्त्वं मनुजेन कर्मणा ।
त्वया उपेतो श्रिरिजातिमन्तिया
प्रेष्येति दासं विय भोगवां सुखी ॥
अन्यो पि दासो अलसो अशिल्पको
सुदुर्गतो वापि नरो अरूपवां ।
त्वया उपेतो श्रिरिजातिमन्तिया
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
प्रभा[118a]सयन्ती यशसा यशस्विनी
मनोरमैशाह्वयनां दिशां प्रति ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
श्रद्धाहमस्मि मनुजेषु सम्मता
अक्षुद्रसत्त्वा प्रतिसेविनी सदा ।
सुमेधिनी तुह्य सकाशमागता
तं मां सुधाये वरअन्न भाजय ॥
भार्यापि मे स्यो सदृशा हि सत्कृता

2. BC °m asmiṁ ma° C °sma sammatāḥ a° B °tā | a° C °satvo parise° B °satva pari- satvaparise° BC °sadā su°. — 4. BC °kāça āga° B °tā | taṁ mā su° C °taṁ sā su° B °sudhāya vara °gaya çi° C °gayaḥ çi°.

6. C çicenu° B çilenupe° BC °petāṁ ca° B °buddhiḥ | ya u° C °ye | upeta sa° BC °satvā pra° C °rmaṇāḥ tva° B °ṇā tva°. — 8. C tvayopetaṁ giriyāntimāntiyāṁ preṣitā saṁ viya° B °manti | yā preṣati dā° C °sukhiṁ | B °khī sthe°. — 10. BC °çilpa | tāṁ sudugatā vāpi° C °narā anupavāṁ | B °naro rūpavāṁ tva°.

12. B °peto jāti° C °petaṁ yātimanteya ta° BC °tad idaṁ asādhu | ya° C °idaṁ tvāyā°. — 14. B °sayanti yaça° C °sayantā yad idaṁ yaçasā° BC °manomayā sāhvayanā diçaṁ°.

16. C °ciksha me tvaṁ°. — 18. C çuddhāha° B çraddhāha° BC °m asmiṁ ma° C °sha saṁmatā | a° B °tā | a° C °tisediya sa° BC °sadā su°. — 20. BC °kāça āga° B °taṁ māṁ sudhāya vara° C °taṁ sa suddhāya ca prajñāṁ varabhogaya | .

22. B °me sho sa° C °dṛçābhi satkṛ° BC °tkṛto kalyā ° rmāya pa(B °pra)tivratāya | .

कल्याणधर्मा च पतिव्रता च ।
महाय स्वकुलं धीतरा च
करोति श्रद्धां पुन कुम्भकाश्रिये ॥
शीलं श्रुतं चापि चयापि संयमं
श्रद्धा सती यच .... एकदा ।
नैषा सावद्येन विशालदर्शना
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
सा मे च सन्तिके चापि च वयसे
विजाने मूढास्मि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एदृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
जहाति रात्री अरुणस्मिं उद्यते
सा तिष्ठसे तारवरा व ओषधी ।
पृच्छामि ते कांचनवेदिविग्रहे
आचिच मे त्वं कतमासि देवता ॥
मृगीव भ्रान्ता शरनाय वर्जिता
निराकुला मन्दं समं च वेपसे ।
का ते सहाया मृदुगात्रि लक्षते
न मायसे एकिका तुवं देवता ॥
न मे सहाया इह आगता कौशिक
..... प्रवराक्षि देवता ।
आशा सुधाये इह आगतास्मि

1. BC °ya sukula dhitariya ka° BC °punaḥ ka° B °mbhakâ | çiye | . — 4. B °saṁca-maṁ | çra°.

6. C °darçinâ BC °tad idaṁ asâdhu yad idaṁ tva°. — 8. C tameva° B mane va° BC °api vâdyase vivarja(C °rjji)nâ mudhurânuvartiani(C °no) | . — 10. B °edṛçau arha° BC °daka kuto | sudhâga(C °óga)cha na°.

12. B °râdi a° C °râtri arupesmiṁ° BC °sniṁ dhate sa ti° C °ravanâ ca oṣarî | B °varâ ca oṣarî(?) | . — 14. C °vedavi° B °kṣha se tvaṁ°.

16. C °nâ saraṇaṁ pravrajitâ° B °saravâya va° C °kṛitâ vandâmi ave° B °manda mi ave°. — 18. B kânta sahâye mṛi° C kâṁ te sahâyo mṛi° B °tri rakshita na bhâ° C °lakshati na bhâ° BC °kâ tu deva°. — 20. BC °çika masakka(C °satka°) sârapra° B °varaṁsi de° C °varasaniṁ de°.

22. C âsâ su° BC °dhâya iha° C °tâsmiṁ taṁ sudhâ° B °jña bhakaya (corr. en bhâgaya?) | C °bhâgayâ | .

तवो सुधाये वरमत्त भामय ॥
आग्राय येषामि कुर्वन्ति वणिका
सपुत्रदारा संघटन्ति एकतो ।
नं वर्षं हरति असनी च उत्थिता
तदिदमसाधु यदिदं त्वया कृतं ॥
आग्राये एके मनुजा धनार्थिका
नावां समारुह्य तरन्ति (सागरं) ।
आलम्बने तत्र सीदन्ति अथापि च
दुःखं निगच्छन्ति विनष्टपुण्याः ॥
सा मे च सन्तिके अपि च वयसे
विजाने मूढासि धूर्तानुवर्तिनी ।
न एतृशी अर्हति आसनोदकं
कुतो सुधां गच्छ न मे त्वं रोचसि ॥
का दृष्टासि ...... पिनद्धमंजरी
सीहांगदा कांचिप्रमृष्टधारणी ।
कृताम्बरक्षा सुपिनद्धकुण्डला
उशीरवर्णा प्रतिभाय शोभसि ॥
गते यथा प्रावृषि अत्र शारदे
अलंकृता लोहितमालिनी ..... ।
पृच्छामि त्वां कांचनवेदिविग्रहे
आचिक्ष मे त्वं कतमासि देवता ॥
हिरीयमक्षि मनुजान सम्मता
अक्षुद्रसत्त्वप्रतिसेविनी सदा ।

2. B °ya kshatrā° BC °ṇikā | sa° dārā pi saṃ° ekadā nam°. — 4. BC nam esha harati | asa° BC °tvayā na kṛi°.

6. B açāyise ke ma° C āsāyike ma° BC °taranti ālambe(C °bhya)°. — 8. C ālambhyate ta° B °ndnte ta° nti | athā° BC °pi ca evaṃ duḥkhaṃ° C °gachati vi° B °nti | vi° BC °shṭaprapuṇyāḥ(C °ṇyā) sa me°. — 10. BC sa me va santi api° BC °vijānāmi mūḍho si dhū° B °varttini | .

12. BC na etādṛiçaṃ arha°. — 14. B kā drashṭrām pi° C kā na draṃshṭrāsi pi° C °ddhamañjalī siṃhaṃ° BC °gadā(C °jā)kāñcapramṛ(C °ṛi)shṭa°.

16. C °ṇḍalāḥ udīnavaprati° B °bhati | . — 18. BC kāle yathā° C °tra çārade° B °mālini | C °linī pṛichā°. — 20. B °kāñcavedi° C °vaṭāḥ hi°.

22. C °m anuiṃ ma° na saṃmatā° B °mmate a° BC °drasatva(B °tvo)parise°.

सुखेषिणी तुह्य सकाश्रमागता
न तु त्वां शक्नोमि महर्षि याचितुं ॥
कायवंधातु इह स्त्री न विद्यति
जानामि धर्मेण सुगाथि याचसे ।
ते त्वां अयाचन्ति प्रसवाम्यहं
सुधाम[118b]हं जीवितं तं ददामि ते ॥
त्वामेवहं कांचनवेदिविग्रहे
आमन्त्रयित्वान प्रवेक्षि आश्रमं ।
त्वामेवहं सर्वगुणेन पूजये
तव अद्य त्वा अमृतं पि नो अन्नं ॥
तं आश्रमं पुष्पविचित्रसंस्तृतं
द्विजेहि घुष्टं रुचिरस्वरेहि ।
सा सुचरणी तं च प्रविष्टा आश्रम
उदकुपेतं फलमूलशोभितं ॥
वृक्षाग्रयाणां बहवो सुपुष्पिता
साला पियाला पनसा च तिन्दुका ।
शोभांजना लोध्र . . . . . पाटला
सुपुष्पगन्धा सुचिमिन्दका च ॥
कुवला तमाला बहवो सुवेशनं
अश्वत्थन्यग्रोध तथैवुदुम्बरा ।
तिलका कदम्बा च तथैव चम्पका
प्रसातिका श्यामक तत्र तण्डुला ॥

1. C °kheshi tuhya° B °kāça āgatā° C °gatāḥ na° BC °na tvam̃ çakno° C °kuoti ma° ṣhi° BC °tum̃ kāva°. — 3. BC °strīya vidya° B °dya vidyati | jā° C °lakshaṇe ta tvam̃ ajācanti°. — 5. B te tvam̃ ayācam̃ti prasvam mahyam̃ su° C tatvam̃ ajācanti prasava mahyam̃ su° BC °mi te tvam e°.

7. B tvam eva° C tvam aham̃° BC °vekshya āçramam̃ tvam e°. — 9. BC tvam eva° BC °tvā amṛito pi na°.

11. C tam āçra° B °ghuṭam̃ ru° rehi sā°. — 13. C sa su° B sā suchārī° BC °pravishṭa āçramam̃ | udakenupa° bhitam̃ vṛi°. — 15. C °kshāgramānām̃ ca ba° B °kshāgrāṇām̃ ca ba° BC °shpitām̃ | sā° C °alrā piyaçā pana° BC °ndukā sobhañja°.

17. C °janodhramṛiduyashṭhipāṭalā su° B °dhramaka pāṭalā || su° BC °supaṇya° cilim̃dakena kovilā ta(C °vā ta)malā ba°. — 19. B kovilā tamalā ba° C kovā tamalā ba° B °suveçanam || açva° C °çanan açva° grodhra tathai° BC °thavādumbaro tila°.

21. C tilako kaṇādāya tathai° B °kadapyāya tathai° cupakā | prasādita syāmaka°.

तत्रापिनद्धमावृतो कुशालयो
सुपुष्पगन्धो ऋषिणोपसेवितो ।
आशीतकुर्वी हरते नियच्छो
निषीद कल्याणसुखेन आसने ॥
तस्मेतवाये कुपिताय कौशिकः
अयेत्समानये अटायन्तं धनेन ।
नेहि याचेहि सुधां स्वयं ददे
सा अध्यभाषि त्वरिता महामुनिं ॥
तं संप्रति गृह्याय प्रीतमानसा
इत्यब्रवी आत्तमना जटाधरं ।
कृता त्वया कौशिक मह्य पूजा
गच्छामि दानि त्रिदशान सेवितुं ॥
सा कौशिकेनानुमता द्युतीमता
जिगीषमाणा त्रिदशां उपागमि ।
गत्वान सा आवच महत्सदर्शने
इयं सुधा वासव यो हि मे जयो ॥
सो तत्र यो प्रेषित एव मातलि
परिवृत्तो देवसभाय अयतो ।
हिरी सुधां केनमिलब्धे हेतुना
इत्यब्रवी त्वं पुनरेवमाहुय ॥
तं सो वताराद्विनिवर्तयेद्रथं

1. BC tatrâpinadha° C °mpakâḥ prâsâdita syâmoka ta° C °ṇḍulo ta° B °ṇḍulâ ta° B °kusâmayo° C °noyasevi° BC °sevino | . — 3. B °kurvi ha° B °sharṇyo mahida° C °sharuṇo ni° BC °âsanaṁ | . — 5. C °vâyesha pa câ ° çâko jaya temâna°.

7. C nehi yautrehi su° B °yaṁ dayo (?) || so a° C °dadeyaṁ | sâ adhvabhâ° BC °tvaritâṁ ma°. — 9. BC °gṛihya pri° B °mânaso i° C mânasya ity abravit | âtta° BC °dharaṁ kṛi°.

11. BC kṛitvâ tvayâ° C °gachâmi dadâmiti | tridaçâyaṁ jayaṁ sevi so kau° B °dâni ti tridaçâjaṁ yasevi || . — 13. B °kauçikinânu° C so kauçikino numa° BC °dyutimatâ(C °to) jayeshamâ° C °mânâs tridaçâm upâ°. — 15. C °na sâvaca ° vâsamayehi° B °vâsa ca yehi° BC °jaye | .

17. BC °tra preshitam eva mâtaliṁ pari° C °vṛito de° B °tto | devasabhâya° C °ya amrato hi° B °grato hiri°. — 19. BC °kenâtila° C °labdha he° BC °hvayaṁ || .

21. C taṁ ca so vadânâd vini° B °so vadanâd vini ° thaṁ | jâ ° daṁ samanta° BC °yasaṁnibhaṁ pra°.

जाम्बूनदं सन्तपनीयसन्निभं ।
प्रज्वाल्यमानं रविकरसंनिभं
अलंकृतं सुवर्णविम्बविचित्रं ॥
गताच हस्तिकपिञ्चाप्रदीपितो
भृगा च वैडूर्यमया उपागता ।
तं पुष्कला ज्योतीरसमया शुभा
मणिवैडूर्यमया च ईदृशा ॥
हेट्ठा मनेसी उपरिं च कुप्परं
सुवर्णचन्द्रा च रथे उपागता ।
तं यानश्रेष्ठं अभिरुह्य मातलि
दश दिशायो अभिनन्दयेत् मही ॥
नगांश्च शैलांश्च वनस्पती च
ससागरां कम्पमानां वसुन्धरां ।
सो क्षिप्रमेव त्वरितं उपागमि
तमाश्रमं यत्र अभूषि कौशिको ॥
सो मातलि . . . .
दूतो अहं पृच्छति ते पुरंदरो ।
श्रिरीय श्रद्धाय च आशायापि च
हिरी श्रेया केन गुणेन मन्यसि ॥
. . . .
. . . श्रिरी मे प्रतिभाति मातलि ।
श्रद्धा अनित्या पुन देवसारथि

2. B °ravikâra° C °ravikâçasannibhaṁ° B °rṇṇavicitramaṇḍalaṁ | . — 4. C °hastikapiṅghra° BC °mṛigâta vai° C °gatâṁ | B °gatâ taṁ pu°.

6. BC °shkarâ jyotirasamayâ subhâ ma° C °shkarâ jyotirasâmayâ çubhâḥ ma° BC °maṇiravaiḍû °ṣâ iva (C °tvam) îdṛiçâ he°. — 8. B °manesi u° C °pariṁ ca° B °kuparaṁ° BC °raṁ suvarṇṇacandrâvarathe° C °gatâḥ | . — 10. BC °çreshṭam abhi° C °bhirûhya mâtari da° udaye mahiṁ || .

12. B °çatiṁ saså° BC °garâṁ prathamâni ca va° C °vasuṁdharâṁ so° B °ndharâṁ so°. — 14. B °tvaritaṁ âçramaṁ° C °yatha abhû° çikaḥ | B °çiko so°.

16. BC so mâtali(C °ri) dûto° B °dûto haṁ pri° C °ahaṁ ca pṛi° BC °purandaro çi°. — 18. C °rîya çuddhâ° BC °ddhâya âçâ° C °çâyam api ca° BC hiriçrîyâṅge(C °yâṅge) ma gu° C °guṇa ca manyasa | .

21. C çirî me °mâtari çra° B °tali çra°. — 22. C °ddhâ atityâ yana deva° B °punar deva° BC °shrathiḥ âdâṁ visaṁ° B °vâdidikasayantâṁ mama hirî° C °vâdidiçâṁ samantâ mama hirî°.

आशा विसंवादिकसंयता मम ॥
हिरी मनापा परिशुद्धकेवला
संग्रामशीर्षे न रता प्रव्रजिता ।
विपश्यमाना सुर[119ᵃ]भी उपद्रुता
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
हिरीह श्रेष्ठा मनुजेषु मातलि
दहरे कांक्षति महर्द्धिके च ।
प्रियं च भ्रातृत्वं करोति चण्ड
हिरिर्निवारेति स्वचित्तमात्मनो ॥
को ते इमां कौशिक दृष्टम् . . . .
उग्रो हि इन्द्रो मघवा सहांपति ।
इन्द्रो तव इन्द्रसगोत्र कांक्षति
तस्यैव भावसहव्रतानुज्ञ ॥
स कौशिकः तं जहियान उञ्छयं
शीलोपपेतो धमधुर्यभूतो ।
पुण्यानि कृत्वा विपुलानि आश्रमे
कायस्य भेदात्स्वर्गेषु मोदति ॥

स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवं अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम ऋषि अभूषि कौशिकसगोत्रो । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं

2. BC *manâpaṁ pa* BC *kevalaṁ saṁ* C *çirshyeṣu rato pravrajitâḥ vi* B *çirsheṣu rato pravrajitâ | . — 4. BC vipaçyamâ* B *rabhi u* C *rabhir upodrutâḥ hiri nivâre* B *hirir nirvâre* *tmane hiri* C *tmano ko te imaṁ kauçika dṛishṭam ugrâhi indro athavâ sahâmyati indro tava indrasagotrikâ hirir nivâreti svacittam âtmane hiriha çreshṭâ*.

6. C hiriha* BC *çreshṭâ ma* C *mâtari dahareti kâṁ* B *mâtaliḥ da* BC *kâṁkshati ma* C *maharddhikâya pri* B *ilikâya pri*. — 8. BC priya bhrâtari striya(C *yaṁ) karoti chaṇḍaṁ parushâ hi(C *di) durgatâ hi nivâ* B *ttam âtmanaḥ || . — 10. BC *kauçikaḥ dṛi* C *dṛishṭvam ugro hi* B *ugrâ hi * thavâ mahâṁyati indro* C *sahâpati indro * sagotri kâṁkshati | tasyaiva*.

12. C indro tavendro sagotri kâṁ* B *sagotri kâṁ* BC *bhâvâsahavratânuksha sa* (C *anja ça)*. — 14. B *taṁ kâhiyaçam u* C *taṁ jâhiyanam uchayaṁ | çi* B *yaṁ | çilâpa* BC *bhûto puṇyâ* B *petaṁ asadhṛijjabhâ* C *petaṁ asadhûrjjabhâ*.

16. BC *çramo | kâ* C *rgeshu vadati syâ*. — 18. C *puna bhikshavaḥ yu * m eva sa syâd anyaḥ sa tena* B *m evam anya sa tena* C *abhûmi kauçikago* BC *tro na*. — 19¹. C *khalvevaṁ drashṭaṁ | . — 19². C *hetor ahaṁ* B *toḥ ahaṁ*. — 19². C ahaṁ sa bhikshavo tena kâ * yena nâlado nâma * C *çikasagotro | .

सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन नारदो नाम ऋषिरभूषि कौशिकगोत्रो ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो एवमस्या अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता आसि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोर्भिक्षवो । एषा एव यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य हिरी नाम धीता अभूषि । तदापि एषा मम ह्रीयायन्ती अहीना । एतरहिं पि मम एषा ह्रीयायन्ती अहीना ॥

समाप्तं मंजरीजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसु: । कथं भगवं यशोधरा न शक्यति तोषयितुं ॥ भगवता कुमारभूतेन कन्यानामलंकारां पि विश्राणयन्तेन यशोधरायै शतसहस्रमूल्यं हारं दिन्नं । सा च आह । एत्तकमात्रं अर्हामि ॥ कुमारेण भूयो शतसहस्रमूल्यं अंगुलीयकं दिन्नं तथापि न सन्तुष्यति ॥ कथं यशोधरा अतृप्ता न शक्यति राधयितुं ॥ भगवानाह ॥ एषा भिक्षवो यशोधरा न इदानीमेव अतृप्ता अन्यदापि एषा अतृप्ता ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा सुप्रभो नाम राज्यं कारयेसि । तस्य कुमारो सुतेजो नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो निवातो सुखसंस्पर्शो पूर्वाभाषी प्रियभाषी अमात्यानां भट्टबलाग्रस्य श्रेष्ठिस्य नैगमस्यानां सर्वस्य इष्टो बहुमतश्च ॥ राज्ञो उत्पन्नो । इमो सर्वजनकायो कुमारस्य गुणगृहीतो कदाचिदेते मम जीविताद्व्यपरोपयित्वा कुमारं राज्ये प्रतिष्ठापयेन्सु: । तेन रा[119b]ज्ञा सो कुमारो विप्रवासितो ॥ सो दानि कुमारो भार्याय सार्धं अनु-

2. C °kshavaḥ evam asyâd anyâ° C °ndrasya hiri nâ°. — 3¹. C °d evaṁ tad drashṭa° BC °vyaṁ tat ka°. — 3². BC °kshavo e°. — 4. BC eshâm eva(C °vaṁ) yaço° C °ndrasye hiri°. — 5¹. C °ma hriyayâyanti° B °yantî alli°. — 5². BC etahiṁ pi° C °eshâṁ hriyâyanti alli° B °shâ hriyâyantî allinâ ‖.

7. C iti çrîmahâvastuavadâne mañjalijâtakaṁ samâptaṁ ‖. — 8¹. C bhikshu bha° B bhikshûr bhaga° C °hatsuḥ ‖ B °nsuḥ ka°. — 8². C °gavan yaço°. — 8³. C °tena kanyânâ° B °nâma tvaṁ kâli pi vi° C °kârâṇi viçrâṇamante° dharâya çata°. — 10¹. C ettakâmâtraṁ arhâpi ku° B °rhâmi ku°. — 10². B °dinna tathâ° C °na saṁtushyati ‖.

11. B °kyati rodhayituṁ ‖ C °kyati bodhayituṁ ‖. — 12². B esho bhi° C esho hi bhi° BC °dharâ idânîṁ(C °ni) atṛptâ a(C ° ‖ a)nya° C °pi ca eshâ° B °esho a°. — 14. C °evaṁ hi bhi° °tîtem a° BC °vârâṇasî kâ° C kârayati ‖. — 15. C °sujâto nâma° C °vâto mokhasaṁ° BC °bhâshiṇo amâ° B °bhaṭavalâ° C °ṭṭavalâgrâsya çre° BC °ishṭo ‖ ha° taçca râ°.

17¹. BC °nno i°. — 17². C °mârasya sarvaguṇa° BC °d vyavaropa° payetsuḥ ‖. — 18. C °râjño an°. — 19. B °rddhaṁ ‖ anu° C °anyatasmiṁ° C °tṛṇakuṭṭi ca parṇakuṭṭiṁ kṛi° B °vasati ‖ mâ° C °kena pâyanto su° °rahamâṇâni° B °paribhuñjanto ‖.

हिमवन्ते अन्यतरस्मिं वनखण्डे तृणकुटिं च पर्णकुटिं च कृत्वा प्रतिवसति मूलपत्रफलोदकेन यापेन्तो मृगोपपन्नानि च मृगवराहमांस्तानि परिभुंजन्तो ॥ तस्य दानि आश्रमातो [निर्गतस्य] मार्जारेण वठरां गोधां मारेत्वा तस्य भार्याये अग्रतो निक्षिपित्वा गतं ॥ सा तां गोधां पाणिनापि च न स्पृशति ॥ कुमारो मूलपत्रफलानि आदाय आश्रमं गतो पश्यति च आश्रमे तां गोधां रौद्रां वठरां । सो तां राजधीतां पृच्छति कुतो इमा गोधा ॥ सा आह ॥ एषा मार्जारेण आनीता ॥ कुमारो आह ॥ किं दानि एषा गोधा सिद्धा ॥ सा नं आह । गोमयो ति कृत्वा न सिद्धा ॥ कुमारो आह ॥ न एषा गोधा अभक्ष्या भक्ष्या एषा मनुष्याणां ॥ सा दानि गोधा तेन कुमारेण निश्चर्विकृत्वा पक्वा । पचित्वा द्रुमशाखायामोलम्बिता ॥ सा चास्य भार्या घटमादाय उदकहारिं गता । गच्छामि अहं उदकमाहरिष्यामि । ततः आहारं करिष्यामि ॥

ताये तां गोधां पक्वां समानां दृष्ट्वा वर्णसंपन्नां च गन्धसंपन्नां च अनूहां च प्रत्ययां च अभिलापमुत्पन्नं । कुमारस्यापि ताये भार्याये एतदभूषि । एषा राजधीता इमां गोधां असिद्धां हस्तेनापि न इच्छति स्पृशयितुं । यत्र च वेलां पक्वा ततः अभिनन्दति भोक्तुं । यदि एताय मम मूले प्रेमा भवे तदेषा गोधा मया फलहारगतेन सिद्धा भवेया । नास्या अतो गोधाये किंचित्संविभजिष्यं गोधां परिभुंजिष्यामि ॥ तेन सा गोधा ताये राजधीतरे उदकहारिं गताये खादिता राजधीता च उदकघटमादाय आगता ॥ सा दानि कुमारस्याह ॥ आर्यपुत्र कहिं सा गोधा ॥ कुमार आह ॥ पलायिता ॥ सा चिन्तेति । कथं पक्वा गोधा वृक्षशा-

3. BC °mâto mârjjâ° C °roṇa jaṭharâ go° B °vaṭhara go° BC °godhâ mâre ° kshipetvâ gataḥ(C °to) ‖ . — 4¹. C °nâpi na spṛi°. — 4². C °gatâ paçyati ca âçrame ta go° BC °draṁ jaṭharâṁ | . — 5. BC °imâṁ godhâ ‖ .

6¹. C sâ âha ‖ kiṁ dâni°. — 6². B eshâṁ sâ°. — 7¹. BC °dâni teshâṁ go° B °godhâṁ siddhâ sâ naṁ°. — 7². C sâ taṁ âha ‖ . — 7³. BC gometi kṛi° C °siddhâḥ ‖ . — 8². C °esho godhâ abha ° kshyâ na mânushâṇâṁ | . — 9¹. BC °pa niccharvi(C °vi)kṛitvâ° C °paktâ paci° B °kvâ paci°. — 9². BC °çâkhâyam olañvitâ | (C °tâḥ). — 10¹. C °gatâḥ ga°. — 10². C gachâmyahaṁ° C °shyâmaḥ | .

11. C tato âhâ°. — 12. C °paktâṁ samâ ° gandhasaṁpannâ ca rûhâṁ° B °gandhasaṁpannâṁ ca ruhâṁ° C °pratyagrâ(ou çrâ?)hâṁ ca° BC °tpannaṁ ku°. — 13². B °icchati | na spriçayituṁ | . — 14. B °pakvâṁ tataḥ° C °pakvâṁ taṁto abhi° B °bhoktuṁ yadi°. — 15. C °premnâ bhavet tad e° BC °premnâ bhaved etâṁ go° B °godhâṁ ma ° reyâ nâ°.

16. B nâsya ato° C nâsya gato godhâye kiṁ saṁ ° bhuñjishyâ | . — 17. C °go tâye râjadhitâye° C °khâdito | râ°. — 18². C °kahiṁ sâ dho ‖ . — 19¹. C °yito sâ° B °yitâ sâ°. — 19². B °çâkhâyem â° C °çâkhâyam â°.

वायामासया पलायिता ति ॥ तस्या राजधीताये एतदभूषि । नाहं कुमारस्य दृष्टा ॥ तस्या तं दौर्मनस्यं हृदयं प्रविष्टं ॥

सर्वसत्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्मं गमिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगा ॥
नरकं च पापकर्माणो कृतपुण्या च स्वर्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा निर्वास्यन्ति अनास्रवा: ॥

सो दानि राजा सुप्रभो कालधर्मेण संयुक्तो । अमात्येहि सुतेजो कुमारो वनातो आनेत्वा राज्ये वाराणसीयं अभिषिक्तो ॥ [120ᵃ] राज्ञो सुतेजस्य देवीय मूले न किंचिद्परित्यक्तं । न किंचित्तस्य राज्ये रत्नसंमतं । सर्वं देवीये उपनामेति यानि वस्त्राणि उदाराणि आभरणानि हारार्धहाराणि तानि देवीय उपनामयति न च शक्नोति आराधयितुं । ताये च नं गोधा हृदये गता ॥ तस्य राज्ञो सुतेजस्य भवति । अहं देवीये न सा किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा किंचित्प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषयितुं ॥ सो तामाह ॥ देवि अहं तव न किंचिद्गुणजाती यां न करोमि न सा च प्रियता यां न दर्शेमि न च शक्नोमि तोषितुं न परिबुध्यामि किमत्र अन्तरं । वदतु देवी ॥ सा दानि देवी तं सुतेजं राजानं गाथया चाध्यभाषति ॥

अद्यापि ते तं वनस्मिं अनुबुध्यामि क्षत्रिया
यस्य ते धनुहस्तस्य सानुबद्धकलापिनो ।
ओलम्बा द्रुमशाखायां पक्का गोधा पलायिता ॥

राजा आह ॥

भमे भमन्तस्य भजे भजन्तं

1². BC °rasya na labdhā ta°. — 2. B tasya taṁ° C tasyaivaṁ daurmanasya hṛ°. — 3. B °ṣyanti paraṃdūtaṁ hi jīvitaṁ | C °ṇāntaṁ jīvitaṁ | . — 4. C °ṣyati pa° BC °lopamā | . — 5. C narakaṁ pāpa° ṇyāçca sva°.

6. C °bhāvayitvā° BC °tvā parinirvā°. — 7¹. B °yukto amā°. — 7². BC °tyehi sujāta ku°. — 9¹. BC °mutaṁ sa°. — 9². C sarva de° devīye upa° BC °upanayati°.

11². B yāye ca° C yāyor ca naṁ°. — 12. BC °jāti yaṁ na ka° C °romi mānanā kiṁcin pri° BC °yatāyaṁ na° C °çaknoti toṣa°. — 13¹. BC so tam āha || . — 13². BC devī ahaṁ° BC °jāti yaṁ na ka° B °romi | sitā ca priyatāmana darça° C °romi iti tāṁ ca priyatāmanaṁ darçe° C °paribudhyāmi kiṁ atra anantaraṁ ja° B °ntaraṁ jalpa°. — 15². B °gāthāya cādhyabhā°.

17. BC adyāpi me taṁ° B °taṁ tavasmiṁ ca budhyāmi kshatriya yasya° C °taṁ vānamiṁ ca budhyamiṁ kshatriya ya° °stasyā sānubaddhasya karāpito ola° B °ddhasya kalāpito ola°. — 19. C °dhā palāyitā || .

21. BC namenamantasya bha° B °je bhajantaṁ kṛtānukā | riyasya ka° C °nukāriyasya kāreya°.

कृतानुवादस्य करेय अर्थं ।
असंभजन्तं च न संभजेय
नानर्थकामस्य करेय अर्थं ॥
त्यजे त्यजन्तं सततं न गच्छे
अपेतभावेन न संवसेया ।
द्विजो द्रुमं क्षीणफलं विदित्वा
अन्यं परीक्षेय महां हि लोको ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन सुतेजो नाम राजा अभूषि । न खल्वेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो तेन कालेन तेन समयेन वाराणसीयं सुतेजो नाम राजा अभूषि ॥ अन्या सा राज्ञो सुतेजस्य देवी अभूषि अग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा भिक्षवः यशोधरा राज्ञो सुतेजस्य देवी अग्रमहिषी अभूषि । तदापि एषा अतृप्ता न शक्नोति तोषयितुं । एतरहिं पि एषा अतृप्ता न शक्नोति तोषयितुं ॥

इति श्रीगोधाजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः । भगवता कुमारभूतेन उद्याने कन्यानामाभरणानि विश्राणयन्तेन यशोधराये एव बहुकं दिन्नं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव मया यशोधराये बहुकं दिन्नं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति [120b] कृतपुण्यो महेशाख्यो संगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं चाकी-

1. C tesaṃ bhajantasya na saṃ° BC °na saṃbhajeyānānartha°. — 4. B °ntaṃ sa taṃ na ga° C °saṃvaseyā |.
6. BC dvijā dru° B °anya parīkṣe° C °anye parīkṣe° BC °loke ||. — 8. C °d anyaḥ so te° B °ṣi na° C °bhūṣi | tadāpi na khalu dra°. — 9[1]. BC °hetor ahaṃ°. — 9[2]. C °haṃ sa tena° C °vārāṇasyāṃ su°. — 10. BC °bhūṣi || agra° C °mahiṣī na° B °hiṣī na kha°.
11[1]. BC °devī agra° C °mahiṣī°. — 12. BC °toṣāyituṃ ||. — 14. C iti çrīmahāvastuavadāne godhā°. — 15[1]. BC bhikṣu bha°. — 15[2]. C °vatā rabhūte ° ne kanyānā ° çrāmantena° BC °rāye sarvaṃ bahukaṃ°.
16[1]. B °idānīṃ evam ayaṃ yaço° C °na evaṃ maye yaço°. — 17[2]. BC bhikṣu ā° C °āhatuḥ |. — 18. B °kāhavaḥ bhū°. — 19. C °çākhye samaṃgṛ° BC °vāhano tasya°.
21. C °rājyaṃ sphītaṃ° B °bhikṣaṃ ca ākī° C °ākīrṇṇajanamanuṣyaṃ ca praçāntajanamanuṣyaṃ ca praçā° B °daṇḍabhramara sami° C °akaravyavahārasampannaṃ |.

गंजनमनुष्यं च सुभिक्षजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करं व्यवहारसंपन्नं ॥ तस्य दानि राज्ञो पञ्चशतमन्तःपुरं । तस्य या अग्रमहिषी सा सर्वस्यान्तःपुरस्यातीव प्रासादिका च दर्शनीया च पण्डिता च विधिज्ञा च सर्वकलासमन्वागता च ॥ सो राजा अभीक्ष्णं अन्तःपुरस्य वस्त्राणि च आभरणानि च विचारेति । तस्यापि राज्ञो शतसहस्रमूल्यो हारो आबद्धको तस्य च हारस्य मध्ये मणिरत्नं यत्र चत्वारि महाद्वीपा दृश्यन्ति जम्बुद्वीपो पूर्वविदेहो अपरगोदानीयो उत्तरकुरुः सुमेरुश्च पर्वतराजा । अनेकशतसहस्रमूल्यं तं मणिरत्नं तस्य महाहारस्य मध्ये ॥ तां देवीं पृच्छति आभरणानि विचारेन्तो ॥ देवि अतीव त्वं मे मनं हरसि । को च उपायो येन देवी मे मनं हरति ॥ सा दानि देवी तं राजानं गाथयाध्यभाषति ।

चेष्टालीलासमाचारा निमित्तस्य च ग्राहणा ।
कौतूहलेन चपलास्त्रिभिरारभन्ति पार्थिव ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भगवती यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन काशिराजस्याग्रमहिषी अभूषि । तदापि एतस्या मया बहुं दिन्नं ॥

इति श्रीयशोधराये हारप्रदानजातकं समाप्तं ॥

यदा बोधिसत्वो अकामकानां मातापितृणामश्रुमुखानां रुदन्मुखानां हस्तोत्

2[1]. BC °hpuraṁ tasya°. — 2[2]. C °granuahishyā sā sa ° syātīvaṁ prā° BC °avāgatā ca se rā°. — 4. C °vastrāṇi cābha°. — 5. C °mūlya āro āba° BC °sya ca hāramadhye° C °cyanti jaṁbudvī ° godāvalī utta° B °godāvarī utta° C °kuru sume ° rājo a° B °rājā ane°.
7. C °madhye rājā tāṁ° B °madhye tāṁ°. — 8[1]. BC °pricchati | ā° B °çrāṇanto de°. — 8[2]. BC devi atī° C °tvaṁ mama manaṁ°. — 9[1]. C °devi mama mana harati | . — 9[2]. B °gāthāyādhya° C °gāthayā bhā°.
11. B ceshṭhāli° BC °ca gāhanā | . — 12. B °lena ca harās tri° C °lena ca rājā strībhi° BC °bhir ārabhanti pārthi(C °pāthi)vaḥ || . — 13. B °khalvaḥ || yu° C °d anyo sa te°. — 14[1]. C °khalevaṁ dra°. — 14[2]. BC °hetor ahaṁ°. — 14[3]. C °khavo tena kā° BC °samayena kāçirājasyāgra° C °mahishi abhūshi | na kha°.
16[2]. B °bhavati yaço° C °vati yaço ° rājasya 'gramahishi°. — 17. C °bahu dinnaṁ || . — 19. C iti çrīmahāvastunavadāne yaço°. — 20. BC °kramatitrā° C °rād anagāriyaṁ pra° B °çodhara de°.

च चक्रवर्तिराज्यमपहाय अमूहं च गृहवासमपहाय अगारादनगारिकां प्रव्रजितो तदा यशोधरा देवदत्तेनोच्यते ॥ मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि ॥ सा दानि न इच्छति बोधिसत्वमेव अभिकांक्षति । सुन्दरनन्देनापि वुच्चति । मम भ्राता प्रव्रजितो आगच्छ मम अग्रमहिषी भविष्यसि । तस्यापि न इच्छति बोधिसत्वमेवाभिकांक्षति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तधर्मचक्रो तदाहि ए[121ᵃ]तं भिक्षुभि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति । कथं भगवं यशोधरा सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थयन्ती न इच्छति भगवन्तमेव प्रार्थेति ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधराये सुन्दरनन्देन च देवदत्तेन च प्रार्थ्यमाना न इच्छति मम एवाभिकांक्षति । अन्यदापि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांक्षति ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने हिमवन्तपादमूले सर्वेषां चतुष्पदानां समागमो अभूषि ॥ अस्माकं राजा नास्ति चतुष्पदानां राजा स्थापीयतु ॥ तहिं तेषामुत्पन्नं स्थापीयतु चतुष्पदानां राजा ति प्रवरं ॥ ते आहन्सु । को दानि चतुष्पदानां राजा स्थापीयतीति ॥ तेषां दानि उत्पन्नं । यो अस्माकमितो सप्तमं दिवसं सर्वप्रथमं हिमवन्तं पर्वतराजं गमिष्यति सो चतुष्पदानां राजा भविष्यति ॥ ते एवं समयं कृत्वा ततो प्रदेशातो येन हिमवन्तो पर्वतराजा तेन प्रधाविता ॥ तेषां सर्वेषां पृष्ठतो कृत्वा व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं अनुप्राप्ता ॥ व्याघ्री हिमवन्तं पर्वतराजानं गत्वा चतुष्पदानां प्रतिपालेति ॥ चतुष्पदा च सर्वे हिमवन्तं पर्वतराजमनुप्राप्ता । तत्र च तां व्याघ्रीं पश्यन्ति प्रतिपालेन्तीं ॥ ते दानि चतुष्पदा तां

3ᵃ. BC so dâni° B °echati | bo° C °m evam abhi°. — 3ᵇ. C °nâpi ucyati B °ccati mama°. — 4ᵃ. BC °mahishi°. — 4ᵇ. C °ichati bo° m evam âkâm° B °m evâkâm°. — 5. C °gavân pravṛi° cakrah tadâhim etam bhi° B °tadâhi etam bhi° tam bhi°.

6ᵃ. B bhikshu bha° C bhikshur bhaga° echati | . — 6ᵇ. C °gavan yaço° ttena prâ° BC °rthayanti na i° C °m evam prâ°. — 8. BC °idânîm a° C °m evam yaço° ttena prâ°. — 9. B °prâyanti° C °prâpayanti na i°.

11. C °pûrva bhikshavah ati° bhûmi | . — 12ᵃ. B asmâkam râjâ nâsti catushpadânâm samâgamo abhûshi | asmâ° C °sthâpishantu ta° B °sthâpyantu tahim°. — 12ᵇ. BC °teshâm upa° C °tpannam thapiyantu tahim teshâm utpannam thapiyantu | catushpadânâm râjâ sthapishyatîti catu° B °piyanto catu° BC °râjâti pravaram te âha°. — 13ᵃ. C °âhaṃsuh ko dâ° B °nsuh ko dâ°. — 13ᵇ. C °sthâpayishyati | . — 14ᵃ. BC °nnam yo°. — 14ᵇ. B °sarve pratha° C °sarvam pratha° tarâjânam gami° BC °mishyati | so°. — 15. BC °himavantam parva° C °dhâvitâh | B °dhâvitâ teshâm°.

16. BC °pṛishṭato kṛi° jânam anuprâpto(C °ptah) vyâ°. — 17. C °tipâlayati | . — 18. C °catushpadâ° C °prâptam | . — 19ᵃ. BC °paçyati pratipâlenti te dâ°. — 19ᵇ. B °shpadânâm tâm° C °shpadâm tâm° B °shṭâ cettasamijâ° C °shṭâ cetasamijâ° B °rasamâ° ttâ°.

व्याघ्रीं दृष्ट्वा आर्तसंजाता दुर्मना । इस्त्रिया स्म पराजिता न च कहिंचित् इस्त्रियो राजा सर्वत्र पुरुषो राजा । यथा अस्माकं न अनिर्क भवेय पुरुषो च राजा भवेय ॥ तेहि सा व्याघ्री उक्ता ॥ भद्रे यं तुवं पतिमिच्छसि सो चतुष्पदानां राजा भविष्यतीति ॥ तां व्याघ्रीं वृषभो आलीनो ॥ भद्रे मम पतिं वरेहि । अहं लोके मंगलभूतो मम गोमयेन देवकुलानि उपलिप्यन्ति देवकार्याणि च क्रियन्ति ॥ सा दानि व्याघ्री आह ॥ माहं तव पतिं इच्छेय त्वं फालेहि च शकटेहि च नित्यमप-प्रजपो ॥ हस्तिनागो पि तां व्याघ्रीं उपसंक्रान्तो आह ॥ भद्रे अहं बलवांश्च संवृत्तकायो च संग्रामेहि च अपराजितो मम गृह्णाहि ॥ व्याघ्री आह ॥ न हि त्वं सिंहे नदमाने न उच्चारप्रस्रावं मुंचमानो पलायसि ॥ सिंहो पि मृगराजो आलीनो ॥ भद्रे मम पतिं [121b] वरेहि मम सर्वे मृगसंघा वसन्ति ॥ व्याघ्री आह ॥ मृगराज मूर्ध्नि पि पतिता प्रतीच्छामि ॥

चतुष्पदानां सर्वेषां महा आसि समागमो ।
आराजकमिदमस्माकं को च राजा भविष्यति ॥
हिमवन्तं पर्वतराजं यो सो प्रथमो गमिष्यति ।
इतो सप्तमे दिवसे सो यं राजा भविष्यति ॥
सिंहा व्याघ्रा मृगा चैव हस्तिनो वृषभा वृका ।
न शक्नुवन्ति अन्येतु गता प्रथमा पर्वतं ॥
प्रासादिकं दर्शनीयं हिमवन्तं नगोत्तमं ।
गत्वान व्याघ्री प्रथमं प्रविचारेति चतुष्पदां ॥
गता चतुष्पदा सर्वे व्याघ्रीं पश्यन्ति ते तहिं ।

1. C ishṭiyâya | palâyitâ na ca kahiñcid ishṭiyâ râjâ sa ° rushau sarvâ° B °rusho râjâ purusham sarvâ°. — 2. BC °alikam bhaveyo | puru°. — 3ᵃ. C °dre yau tuvam istri icha° B °tuvam samântri icchasi | so ca°. — 4ᵃ. C °vyâghrim risha° BC °llino lha°. — 4ᵇ. C °pati vara°. — 4ᵇ. C aha loke mangala° B °mangalam bhû ° uparishyanti° C °upalishyanti°. — 5. C so dâni°.

6. C °tvam pharehi ca° B °tvam phalehi° BC °bhagnam pra° B °lagno hasti°. — 7ᵃ. C °âha ca | . — 7ᵇ. B bhadre ca alam° C °balamvam ° dikhakâyo ca sam ° parâhitena° BC °gṛihṇâhi | . — 8ᵃ. C °ne na ucrâvapasacrâvam°. — 9. BC °llino lha°.

11. B °mûrddhena pati praticchâmi catu° C °mûrddhena patati praticchâmi | . — 12. C °âsi samâgato ârâ° B °game | . — 13. B °shyasi | . — 14. B °râjânam yo° C °râjânam yo sau prathamam ga° B °shyati | simha°. — 15. C °ptama diva°.

16. BC simha vyâ° B °vyâghro mṛi° BC °mṛigo vaibhati ° shabho vṛikâ na°. — 17. B na ca çaknoti anyetam ga° C na ca çaknoti | anyetad gatâ prathamam pa° B °thama parva°. — 19. C °nam pravicâheti | ca°. — 20. BC °vyâghrî pa ° him de°.

दृढा च अहिंता अभूषि इस्त्रियेष्व पराजिता ॥
न अस्ति स्त्रियो राजानो न च मो अस्तिकं भवेत् ।
यं व्याघ्री पतिमिच्छेय सो यं राजा भविष्यति ॥
मम गोमयेन कल्यानि देवकार्याणि क्रियन्ति ।
ऋषभो अवच तव मम भद्रे पतिं वरेतु ॥

व्याघ्री आह ॥

निखुल्थितं सदा किलान्तं शकटेहि लांगलेहि च ।
नो तादृशं पतिमिच्छे मनुष्ये यदि भवेल्लोके ॥

हस्तिनागो आह ॥

अहमनुपरोपितो संग्रामे अपराजितो ।
हस्तिनागो बली तव मम भद्रे पतिं वरेतु ॥

व्याघ्री आह ॥

सिंहस्मिं नदमानस्मिं तुवं भीतो पलायसि ।
छर्दमूत्रमेव सृजं नेच्छेयं तादृशं पतिं ॥

सिंहो आह ॥

अनुपूर्वसुजातस्कन्धो
सिंहो पर्वतगोचरो हनस्मि ।
मृगसंघा नमन्ति सर्वे
त्वं भद्रे मम भर्तारं वरेहि ॥

1. B dṛiṣhṭvāddhajitā abhū° C dṛiṣhṭvāsadhyajita abhūṣhi | iṣhṭiye parājitā nāsti° B °striye parājitā nāsti°. — 2. B nāsti striya rā° C nāsti striye rā° BC °na ca māñ sti°. — 3. C °vyāghrīñ pa° B °ghri patim icchcya so mañ rā° C °shyati | . — 4. C °ryāṇi kriyanti | B °kriyanti ṛisha°. — 5. B ṛishabhā a° BC °vavati tatra° B °patiñ caret || C °patiñ careta | .

7. BC °tañ sadatilān(C °lāñ)tañ çakaṭehi lāñgalehi ca no tā°. — 8. BC °patir na icche° C °echema nauni° BC °nushyañ yadi° B °I loko ha°. — 10. B °m anyacaropa° C °m anyacaro yata suñ ° rāyito ha° B °jito ha°.

11. BC °nāgo baddhi || tatra° BC °patiñ caret || . — 13. BC °yasi echa°. — 14. B echadamūritam eva srijañ naccheva tādṛi ° iñ || C chandamūtitam evañ saja naccheyañ tādṛi°.

16. C °pūrvañ sujātakaska° B °jātavaska° C °gocare sha° BC °m namāñ mṛi°. — 18. C °tramūdi sa° BC °dre bhartā mama va(B °ca)rehi ||

व्याघ्री आह ॥

सर्वाकारवरोपेतं गिरिं वा स्वयमागतं ।
एतादृशं पतिमिच्छे मूर्ध्नेनापि प्रतीच्छितं ॥

स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवं स्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन सिंहो मृगराजा अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः सुन्दरनन्दो तेन कालेन तेन समयेन ऋषभो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो देवदत्तो तेन कालेन तेन समयेन हस्तिनागो अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन व्याघ्री अभूषि । एषा सा यशोधरा ॥ तदा[122ᵃ]पि एषा एतेहि प्रार्थयन्ती न इच्छति मम एवाभिकांचति । एतरहिं पि एषा एतेहि प्रार्थियन्ती न इच्छति मम एवाभिकांचति ॥

इति श्रीयशोधराये व्याघ्रीभूताये जातकं समाप्तं ॥

बोधिसत्वस्य उद्याने कन्यानां रत्ना विश्राणयन्तस्य यशोधरा सर्वपश्चा आगता सर्वेहि अलंकारेहि विभूषितगात्रेहि ॥ [राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आणत्ता । कतमाय कन्याये कुमारस्य चक्षु निपतन्ति ॥] कुमारस्य यशोधरां दृष्ट्वा ताये चक्षु निपतितं । यो कुमारस्य हारो अमूल्यको महार्हो शतसहस्रमूल्यो सो हारो कुमारेण ओमुचिय यशोधराये दिन्नो ॥ सार्धप्रहसन्ती आह ॥ इयमहं एत्तकं

2. C °girim vā sva°. — 3. BC °mūrddhnenāpi praticchitā ‖ . — 4. C °n evam asyād a ° samaye siṁho°. — 5¹ BC °shi ma°. — 5². C °hetor ahaṁ° B °toḥ ahaṁ°. — 5³. C °haṁ sa bhi°.

6. B anyā sākā tena ° bhūshi na°. — 7². C °hetor esha° B °toḥ e°. — 8. B °bhūshi na kha°. — 9². BC °hetor esha°. — 10¹. C °kalaraḥ do°. — 10². C °kalaro evam asyād anyo sā te° B °d anyaḥ sā te°.

12¹. BC °dharā tadā°. — 12². BC °eshā na prārthayanti(C °nti) na i° C °kshanti ‖ . — 15. C çrīmahāvastuavadāne yaço°.

16. C °ne kaṁnyānāṁ ratnā vicrāṇantasya° B °sarve paçcā° BC °laṁkārehi C °vicrāṇantehi BC °ntehi rā°. — 17¹. C rājño çu° B °danena amātya ā° C °mātyāṇattā | B °tā ka°. — 17². B °ten kaṁnyāye° C °cakshuṇi patanti | B °tanti ku°. — 18. B °shṭvā cakshu nipatati tāyā cakshu ni° C °shṭvā cakshuṇi patitāyā cakshu° BC °tāā yo ku°. — 19. BC °ddhakā mahā° B °mūlyaṁ so hā° B °dinno sā°. — 20¹. BC sārddhaṁ prasahanti°. — 20². B imam ahaṁ° C imaṁ aham ekatraṁ āṇaham iti ‖ B °kaṁ āṇaham iti ‖ .

अरहामीति ॥ कुमारेण महसमेन शतसहस्रमूल्या अंगुलिका अंगुलीतो ओमुंचियान दिन्ना ॥ एवं कुमारो रत्नानि कन्यानां विश्राणेत्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥

राजा अमात्यान्पृच्छति ॥ कतमायां कन्यायां कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ अमात्या आहन्सु: ॥ सा महाराज महानामस्य शाक्यस्य यशोधरा नाम धीता । तत्र कुमारस्य चक्षु निपतितं ॥ राज्ञा महानामस्य प्रेषितं । यशोधरां धीतां मम पुत्रस्य देहि सर्वार्थसिद्धस्य कुमारस्य ॥ महानामो संदिशति राज्ञो शुद्धोदनस्य ॥ न शक्यामि यशोधरां कुमारस्य दातुं । यत्कारणं कुमारो अन्तःपुरे संवृद्धो न कहिंचिदागतो शिल्पे वा इष्वस्त्रे वा हस्तिस्मिं वा धनुस्तस्मिं वा राजशास्त्रेषु वा न कहिंचित्कुमारो गतिंगतः ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य श्रुत्वा दौर्मनस्यं जातं । एवमेतं यथा महानामो जल्पति । न मया कुमारो कहिंचि शिल्पे शेषितो अतिप्रेम्णेन ॥ सो दानिं राजा दुर्मना गृहं प्रविष्टो । कुमारेण दृष्टो पिता ॥ कुमारो पितरं पृच्छति । किं तातो दुर्मना ॥ राजा आह । भवतु पुत्र किं तवैतेन ॥ कुमारो आह ॥ न हि तात अवश्यं आचिक्षितव्यं ॥ राज्ञा कुमारं गुरुकं प्रेक्ष तेन भूयो भूयः पृच्छमानेन आचिक्षितं ॥ एवं चैवं च महानामेन शाक्येन आचिक्षितो तव अर्थेन यशोधरां याचयमानेन । तव पुत्रो अन्तःपुरसंवृद्धो न कहिंचि शेषितो शिल्पे वा इष्वस्त्रज्ञाने वा हस्तिस्मिं वा रथस्मिं [१०२b] वा धनुस्मिं वा । नाहं तस्य धीतां दवेहं ॥ कुमारो पि श्रुत्वा पितरमाह ॥ मा तातो उत्कण्ठतु । नगरजनपदे घोषणां कारापेहि कुमारो सप्तमे दिवसे दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र

1. B °prasahantena° C °mūlyā aṅgulikā allinye omu°. — 2. BC °nāni kaṁnyā° C °viçrāmapetvā rājakuraṁ pra° B °shṭo rājā°. — 3¹. B °amātya nirgacchati ‖ C °amātyā nirgacchati | . — 3². C katamāyaṁ kanyā°. — 3³. BC amātya āha° C °hataḥ | . — 4. BC sa mahā° BC °dhitā tatra°. — 5¹. B °nipatantitaṁ | . — 5². C rājño ma° BC °shitā yaço°.

6. B °rājñā çu° C °rājño suddho° BC °nasya na ça°. — 7¹. BC °çakyāmi ya°. — 7². C °ṇaṁ kuro a° BC °ḥpuraṁ samṛiddho° B °gato silpe° B °dhanuorasmiṁ° C °dhanupi orasmiṁ° B °t kumārasya gatiṁgataḥ rā° C °ro gatiṁgato | . — 9¹. C rājā çu° B °rmanasya jātaṁ evaṁ e° C °jātaṁ yathā°. — 10. C °kahiṁvi çilpaṁ çishito° B °çilpaṁ çeshito | atipremanā so dā°.

11². C °dṛishṭro pitā ku° BC °pitā kumā°. — 11³. B °raṁ pṛipṛicchati | . — 12². C bhagavanta katra kiṁ tavetena ‖ B bhavanta putra°. — 13¹. B °çyaṁ ācakshi°. — 13². BC rājño kumāra(C °re)smiṁ guruko pre(B °pra)shya tena°. — 14. B °ācikshipto | tava° B °yāciyamānena tava°. — 15. C °antaḥpure samṛiddho° B °pura samṛiddho° C °dhanushesmiṁ vā° B °nusmiṁ vā nāhaṁ°.

16. BC °dhitā da°. — 17¹. B °utkaṇṭhātu | . — 17². BC °ghoshaṇā kā° C °divase da° dāsyāmiti yo°. — 18. B °kshito | so ā° C °stenjñāne vā ya° B °balāhu(?)kke vā ha° C °balāhu(?)kke vā ha° B °dhanusmiṁ vā duparitarkeshu vā | C °paritarke vā | A °paritākeshu vā | .

शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेद्ये वा भेद्ये वा जवे वा बलाजवे वा हस्तिस्मिं वा अश्वस्मिं वा रथस्मिं वा धनुस्मिं वा त्सरुस्मिं वा उपनिवर्तनेषु वा ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ तेन नगरे कपिलवस्तुस्मिं जनपदे घोषणा कारापिता यथा कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यतीति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु यदि शिल्पज्ञाने यदि इष्वस्त्रज्ञाने ॥ अन्येहि पि अधिष्ठानेहि दूता प्रेषिता । शुद्धोदनस्य सर्वार्थसिद्धो कुमारो सप्तमं दिवसं दर्शनं दास्यति । यो तत्र शिक्षितो सो आगच्छतु ॥

तहिं कपिलवस्तुतो जनकायो निर्धावति जनपदेष्वपि जनो आगच्छति । अन्येहि पि अधिष्ठानेहि कौतूहलजातः आगच्छति । शाक्यकुमाराणां विनयं पश्यामः बलपराक्रमं च कुमारस्य सर्वार्थसिद्धस्य पश्यामः ॥ तहिं अनेकायो जनसहस्रियो समागतायो कुमारा कपिलवस्तुतो निर्धावन्ति च ॥ अपरो पि भ्रान्तो हस्तिनागो बहिर्नगरातो कपिलवस्तुं प्रविशति षष्टिहायनो परमेण स्थामेन च समन्वागतो । देवदत्तो च कपिलवस्तुतो तं दर्शनस्थानं निर्धावति हस्तिस्कन्धवरगतो । तस्य सो हस्तिनागः भ्रान्तो अभिमुखो आपतितो । तेन कुपितेन देवदत्तेन सो हस्तिनागो षष्टिहायनो तलप्रहाराय एकाहतं कृत्वा तत्रैव नगरद्वारे निहतो । सो तं हस्तिनागं हत्वा निर्धावितो तं द्वारं ॥ तत्र महाजनकायस्य संपिण्डा सुन्दरनन्दो च कुमारो अनुप्राप्तो ॥ सो पृच्छति भो भणे किमेदं नगरद्वारे जनसंपिण्डा ॥ जनो आह ॥ देवदत्तेन निर्धावन्तेन एषो हस्तिनागो एकाये त-

3². C °kapilasmiṁ ja° B °ghoṣaṇā kārāpitā yehi ka° C °pitā | yo ku°. — 5. BC °cchatu | yadi çi° C °çilpajñāne yadi çilpajñāne yadi i°.

6¹. C anyehiṁ pi adhiṣṭhānehi dū° B °ṣṭhāne dūtā preṣitā ça°. — 6². C °nasya putra sarvā °syati | . — 7. C °chatu yo vā darçanakāmo āgachatu | . — 8¹. BC intercalent le passage suivant : tahiṁ anekajanasahasriyo sannipatitāyo(B °tā | yo) kapilavastusmiṁ śaṁbhāniyo ca tatra kumāro darçanaṁ dāsyati | ete daça kroçāṁ tatra sapta tālāḥ sapta tālā kroçāntareṣu nikhata (C °nikharṣuṁ) saptamāṁ tā(C °sā)lānāṁ parato bherī ucchritā (C °bhericcāṁ ucchitāḥ) (cf. p. suiv. l. 20) BC °vastuno janakā° C °pade cāpi jano°. — 8². BC anyehi pi adhiṣṭhānehi kautūhalena jā° C °jātā āga°. — 9. BC °vinayaṁ paçyā(C °çyāmaḥ bala(B °ḥ | varaṁ)parā °siddhasya parākramaṁ paçyā°. — 10. C °nekayojanasaha° B °hasriyo sa° C °gato kumā° BC °vastuno ni° B °nidhāvati ca | .

11. C °nto ca hastināgo vahir na° B °lavastu praviçati | sha° BC °ṣaṣṭihāyano para° C °parameṇa ca sama° B °nvāgato de°. — 13. BC °vastuno taṁ da° °nidhāvati | ha° C °nidhavarato B °gato tasya°. — 14¹. C tasya ca so hastināgo bhrā° BC °āpatito | . — 14². C °prahārāye ekāhato kṛ° B °ekāhatye kṛ° C °tatreva na° BC °dvārehi hato so taṁ°.

16². BC °dvāraṁ tatra°. — 16². C °saṁpiṇḍa(?) su° prāpto pṛ° B °prāpto so pṛ°. — 17. BC °cchati ho bhaṇe ki(B kiṁ)ayedaṁ° C °piṇḍāya jatā ā° B °ṇḍā ja°. — 18¹. C jatā āha | . — 18². C °hārāye mahatā te° B °hato tena°.

तलप्रहाराये हतो । तेन हस्तिनागेन एवं नगर[193ᵃ]द्वारमोत्थटं न च तं देवदत्तो शक्नोति अतः नगरद्वारतो अपकर्षयितुं लंघयित्वा अतिक्रान्तो ॥ सो दानि हस्तिनागो सुन्दरनन्देन यानातो अवतरित्वा ततो द्वारतो सप्त पदां कड्ढितो । दृष्ट्वा महाजनकायेन हक्कारो मुक्तो । अहो कुमारस्य सुन्दरनन्दस्य उत्साहो ॥ सुन्दरनन्दो पि तं हस्तिनागं द्वारतो सप्त पदानि अपकर्षयित्वा अतिक्रान्तो ॥ बोधिसत्वो महता समृद्धीये अनुप्राप्तः ॥ बोधिसत्वो पृच्छति । किंस्य एष नगरद्वारे महां जनकायसमागमो ॥ ते आहंसु ॥ कुमार देवदत्तो च कपिलवस्तुतो निर्धावति श्वानो च हस्तिनागो प्रविशति नगरद्वारं अभिमुखो देवदत्तस्य आपतितो । तेन दर्पितेन सो हस्तिनागो एकाय तलप्रहाराये निहतो सो एषो हस्तिनागो नगरद्वारं ओस्तम्भित्वा पतितो च । देवदत्तो न शक्नोति अतः नगरद्वारातो अपकर्षितुं लंघित्वा अतिक्रान्तो । सुन्दरनन्देन सप्त पदानि कड्ढितो । तदेष जनकायो संपिण्डाये कथं पि निर्धावति ॥ तेन कालेन तेन समयेन कपिलवस्तु सप्तहि प्राकारेहि परिक्षिप्तो अभूषि । बोधिसत्वेन यानातो अवतरित्वा मातापितृकेन बलेन तं हस्तिनागं अतो नगरातो तेषां सप्तानां प्राकाराणां परतरेण क्षिप्तो ॥ तं बोधिसत्वस्य उत्साहं दृष्ट्वा अनेकेहि देवमनुष्यसहस्रेहि हक्कारा मुक्ताः बोधिसत्वो पि निर्धावितो ॥ राजापि शुद्धोदनो शाक्यगणपरिवृतो महानामो पि शाक्यो निर्धावितो ॥

तहिं कुमारेण सर्वार्थसिद्धेन दर्शनो दिन्नः सर्वशिल्पकर्मायतनानि कुमारेण संदर्शिता । सिद्धार्थकुमारस्य न कोचित्समसमो तथा युद्धे वा नियुद्धे वा न कोचित्कुमारस्य समसमो ॥ पश्चिमे निदर्शने वाणा विध्यन्ति ॥ एते दश कोशा तत्र सप्त तालाः । सप्त ताला कोशान्तरेण निखाता सप्तानां तालानां पुरतो भेरी ओ-

1. B °çaknoti ataḥ° C °tvā atyabhikrānto |. — 2. C °ritvā tataḥ dvārāto sa° dāṁ kaḍḍito B °dāṁ kaḍḍito dṛ°. — 4¹. BC °janakāye hakkā° B °muktāra aho° C °muktaḥ aho°. — 4². BC °tsāho sunda°. — 5¹. C °sapta padāni° B °dāni apakarshi° C °tvā atyabhikrānto |. — 5². C °samṛddhiye anuprāpto ||.

6². B kiṁeṣa n° C °janakāyo samā°. — 7¹. C °āhaṁsuḥ |. — 7². C kumāro deva° BC °vastuno nirddhā° B °nāgo ca pravi° BC °dvāre abhi° B °ṣa āyatito tena°. — 9. BC °shitena taṁ hastināgam ekā° C °stināgo nāga° C °ostambhitvā° BC °tito ca de°. — 10. BC °çaknoti | ataḥ° C °laṁghayitvā atyabhikrānto | B °krānto sunda°.

11¹. B °nandattena sapta° C °nandas tena sapta° BC °ni kaḍḍito tad e°. — 11². C °abhi jampadāni janakā° B °kāye sapiṇḍā° BC °kathaṁ vi ni°. — 13. C °yānāto otari° C °paratalena kshipto ||. — 15. C bodhi° °rā muktaḥ bo° BC °vito rājā°.

16. B °ciṣpā mahā°. — 18. C °dinno | sarva° B °rpā ś°. — 19. BC °sya na kvacit sa° C °niyuddhe° BC °ddhe vā na kvacit ku° samo pa°. — 20¹. C pachime nidarçanaṁ vāṇā° BC °dhyanti | tatra° (p. xxiv. l. 1).

क्रिता ॥ तत्र कोचित् एकतालस्कन्धं निस्फाडेति कोचि द्वे तालस्कन्धान्निस्फाडेति । देवदत्तस्य शरो द्वे तालस्कन्धा निस्फाडित्वा तृतीये तालस्कन्धे लग्नो । सुन्दरनन्दस्य शरो चत्वारि तालस्कन्धां निस्फाडेत्वा चतुर्थस्य तालस्कन्धस्य अन्तरभूम्यां निपतितो ॥ बोधिसत्वेन देवकुलातो पितामहस्य सिंहहनुस्य राज्ञो धनुस्तत्र आनापितं ॥ सो धनु तत्र रंगमध्ये निक्षिप्तो । यो शक्नोति एतं धनु पूरयितुं धारेतु ॥ [193b] तं धनु हस्तातो अन्यायेन विज्ञासितो न च शक्नोति कोचित्पूरयितुं । शाक्यकुमारेहि पि सर्वेहि विज्ञासितं न कोचिच्छक्नोति पूरयितुं । कोलियकुमारेहि पि विज्ञासितं लिच्छविकुमारेहि पि विज्ञासितं अन्येहि पि कुमारेहि विज्ञासितं न कोचि शक्नोति पूरयितुं ॥ पश्चाद्बोधिसत्वेन गृहीतं । पितामहस्य गौरवेण तं धनु बोधिसत्वेन गन्धमाल्येन पूजेत्वा पूरितं ॥ तस्य धनुस्य पूरियन्तस्य सर्वकपिलवस्तु शब्देन विज्ञापितं देवमनुष्येहि च हक्कारं मुक्तं ॥ एवं सप्ततालं बोधिसत्वेनैकशरेण निस्फाडेत्वा सापि भेरी निस्फाडिता भेरीं निस्फाडेत्वा रसातलं प्रविष्टो ॥ देवमनुष्येहि हक्कारं मुक्तं । देवतानां सहस्रेहि च अन्तरीक्षातो दिव्यं कुसुमवर्षं ओसृष्टं ॥ कुमारस्य बलपराक्रमं बुद्धिबलं च दृष्ट्वा सर्वत्र गतिंगतो बलेन च ऋद्धीयेन च ज्ञानेन च सर्वशाक्यराष्ट्रं तथान्ये पि राजानो प्रीता संवृत्ताः । सुलब्धा लाभा शाक्यानां राज्ञो च शुद्धोदनस्य यस्य अयमेवृशो महापुरुषो उत्पन्नो ॥

यदा बोधिसत्वो अभिनिष्क्रान्तो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो प्रवृत्तप्रव-

1. B tatra kvacit eka° C tatra kvacid ekatālaskandhaṁ nistādeti | deva° B °deti kvaci dve°. — 2¹. C °dve tālaskaṁdha ni° B °tvā tṛtiye tā° C °tālaskandhaṁ lagno | . — 2². C sundaranandasya° B °çaro traya laskaṁdhāṁ nistā° C °çaro tritālaskaṁ nistāḍetvā ° patitaḥ bo° B °tito badhi° — 3². C °pitāmahasiṁhahanu° BC °rājño tatra° B °ānāyitaṁ° BC °taṁ sā dha°. — 4². BC sā dhanu° C °tra laṁga nikshi° BC °pto yo ça°. — 5¹. B °knoti | evaṁ dha° C °knoti ca evaṁ dha ° taṁ dhāretuṁ taṁ dha° B °taṁ dhāretu taṁ dhanu°. — 5². C °dhanuṁ ha ° na vijñāpito na ca çaknoti pūrayituṁ kvacit | B °na vijñāsi° çaknoti kvacit pū°.

6. B °hi vijñāsi° C °hi vijñāpitaṁ na keciçça° B °na kvaciçça°. — 7. B °hi vijñāsi° C °sitaṁ lichavikumāre pi ji° B °hi pi vijñāsitaṁ ‖ a° BC °anyepihi kumārehi vi(C °jijñā-sitaṁ na keci ça(C °kecit ça)kno°. — 9¹. BC °hītaṁ pitā°. — 9². B °lyena pūretvā pa-jitaṁ tasya° C °lyena pūjayitvā pūjitaṁ | . — 10. C °pūrayantasya sa° °bdena jijñāsitaṁ de° BC °muktaṁ cai°.

11. BC caiva(C °vaṁ) saptatālo bo° C °naikaṁçareṇa nistāḍetvā sāpi bheri nistāḍitā bheri nistāḍitā | bherī nistāḍetvā rasā° B °ḍitā | bheri nistāḍetvā rasātalaṁ pravishṭo deva°. — 13. B °vyaṁ suku° C °vyaṁ kusumavarsha osṛishṭaṁ | B °shṭaṁ ku°. — 14. C taṁ kumā° B °sya sarvaçakya ° tra gatiṁgato° C °ddhiyena jñānena sarveçakya° BC °vṛittāḥ sula°. — 15. C °rājño çuddho° B °nasya | yasya a° C °ayaṁ sadṛi ° tpanno yadā° B °tpanno yadā°.

17. C °tūpravaladharmacakras tadā ‖ etaṁ°.

र्धर्मचक्को तदा एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं ॥ भिक्षु भगवन्तमाहन्सुः । भगवता चिरप्रणष्टा शाकियमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह । न भिक्षवो एतरहिं येव मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता । अन्यदापि मये चिरप्रणष्टा शाक्यमुष्टि ज्ञाता ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे ब्रह्मदत्तो नाम राजा राज्यं कारयति । निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो सुनिगृहीतजनपदो दानसंविभागशीलो कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च ॥ तस्य राज्ञो पुरोहितो ब्रह्मायुः नाम त्रयाणां वेदानां पारगो सनिघंटकैटभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे अनल्पको । सो यमाचार्यः कुशलो ब्राह्मणवेदेषु पि शास्त्रेषु दानसंविभागशीलो [124a] दश कुशलकर्मपथां समादाय वर्तति ॥ तस्य पुत्रो धर्मपालो नाम माणवको ॥ तस्य ब्रह्मायुस्य भवति । समयो मम पुत्रस्य धर्मपालस्य वेदानि अधीयितुं न चैष पुत्रो मम सकाशातो वेदानि अधीतुं । पितृविजृम्भेणापि नाधीष्यति गुरुकुले नं दास्यामि ॥ अयमपि ब्राह्मणो वेदपारगो अनुहिमवन्ते आश्रमे पंच वटुकशतानि वेदां वाचेति । तेन सो धर्मपालो तस्य ब्राह्मणस्य अनुपरीत्तो वेदानध्यापेहीति ॥

तस्यापि दानि आश्रमस्य अविदूरे महानुदकह्रदो तत्र च उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनर्पुनः जनं स्नपयन्तं मारेति ॥ सो धर्मपालो माणवको तहिं उदकह्रदे पुनर्पुनः स्नापयति ॥ तस्य ब्राह्मणस्य भवति ॥ अत्र उदकह्रदे उदकराक्षसो प्रतिवसति पुनःपुनर्मनुष्यां मारेति एषो च धर्मपालो पुरोहितपुत्रो तत्र उद-

1[1]. BC °m âhatsuḥ | . — 1[2]. C °pranashṭâ°. — 2[1]. C °etarahîhi evaṁ maye cirapranashṭâ çâkyamunimushṭi° B °pranashṭâ° C °jñâtâḥ anya°. — 2[2]. C °cirapranashṭâ° C °jñâtâḥ ‖ . — 5. BC °de tahiṁ bra°.

6. BC °hataprartyarthi° B °koçâ mahâvâhano tasya°. — 7. B °ṛdyaṁ ca tasya°. — 8. BC °râjñâ pu° C °hmâyur nâma° BC °ṛghaṇṭhakai °ṛyâkaraṇa analpako sva°. — 10. BC svayam âcâ° C °cârya kuçalo brâṇave °strebhu pi dâna °kuçalâṁ karma° B °vartteti | .

11. BC °vako tasya°. — 12[1]. BC °vati sama°. — 12[2]. C °pâlo vedâni adhitum na cai° B °pâlo vedâni adhîyi °ṣito vaidâna a° BC °adhitum | . — 13. B °vicṛimbha° C °vijṛimbhenâpi (?)° BC °pi adhishyati gurukulâ nan dasyâmi(C °syâpi) aya°. — 14. C ayam âpa brâ° BC °go atra hima° B °dâṁ vâcenti | C °dâṁ vâcayanti | . — 15. C °anuparîtto vedâṁ dhyâyeti | B °vedânâṁ adhyâyehîti | .

17. BC °sya atidûre° B °mahâvudakahrado tatra °de udakârâkshasa° BC °kshasa pra° C °jano snapa°. — 18. C °snâpayi | B °yati tasya°. — 19[1]. C °vati sarpunar agra udakahra°. — 19[2]. B °sati | punahpa° C °sati | sa punaḥ manushyâ mâ° BC °reti ‖ esho° BC °tatra tatra u°.

ह्रदे स्नापयति । वयं दानि तत्र स्नायन्तो उदकराक्षसेन खज्जेय पुरोहितो अस्माकं अपरितुष्टो भवेय किं तुम्हेहि उदकह्रदातो न वारितो ॥ सो दानि तेन उपाध्यायेन धर्मपालको माणवको शब्दापितो उच्यति ॥ मा अत्र उदकह्रदे स्नायाहि अत्र उदकह्रदे राक्षसो दारुणो प्रतिवसति । मा तेन उदकराक्षसेन खज्जिष्यसि ॥ तत्र च उदकह्रदे महेशाख्यो नागो प्रतिवसति महापरिवारो तस्य च नागराज्ञो पुत्रो धर्मपालेन माणवकेन सार्धं प्रीणयति कथासमुल्लापेन रमति । तेन सो माणवको नागभवनान्तः तारितो ॥ तेन माणवकेन सार्धं सो नागकुमारो कथासमुल्लापेन रमति तत्र च नागभवने धर्मपालो माणवको दश कुशलां कर्मपथां देशयति ॥ अपरो च माणवको धर्मपालस्य समवयो सदृशो च ग्रामान्तरं तेन मार्गेण गच्छन्तो तहिं उदकह्रदे उदके स्नायते । सो तेन उदकराक्षसेन मारितो तहिं उदकह्रदे अर्धखादितको प्लवन्तो अपरेण माणवकेन दृष्टो ॥ तेन आश्रमं गत्वा उपाध्यायस्य आरोचितं धर्मपालो उदकराक्षसेन खादितो ति ॥ सो ब्राह्मणो सर्वेहि तेहि पंचहि वटुकशतेहि सार्धं तं उदकह्रदं गतो पश्यति च तं माणवकं उदकराक्षसेन अर्धखादितं प्लवन्तं । तेहि तं दृष्ट्वा सर्वेहि रावो मु[124a]क्तो ॥ तेहि ततो उदकातो उत्क्षिपित्वा काष्ठानि समावर्तयित्वा ध्यायितो ॥ तानि अस्थीनि घटके कृत्वा सपरिवारो वाराणसीं गतो महायुस्य मूले । अश्रुकण्ठो रुदन्मुखो महायुष्य उपसंक्रमित्वा आह ॥ स धर्मपालो उदकराक्षसेन मारितो । इमानि अस्थीनि ॥ महायु ब्राह्मणं आह ॥ नास्ति एतन्ति धर्मपालो दहरो कुमारो कापि अस्माकं कुले दहरा मृतपूर्वा ॥ सो दानि महायुर्ब्राह्मणो तं धर्मपालस्य उपाध्यायं गाथाय अध्यभाषसि ॥

1. BC so dâni tatra° BC °jjeya | puro° C °hitaputro asmâ° veya | kiṁ tudehi u° B °rito so°. — 2. B so dâni | tena° B °çabdâpica u° C °çabdâpiya u°. — 3. C °atra udakarâkshaso°. — 4. C pâdenodakarâ° B °kharjjishyasi | . — 5. C °hâpativâra° C °sârddha prîtoyati | ka° B °rddhaṁ priyati | ka°.

7[1]. BC °gabhavanato tânito te(C °ni te)na mâ°. — 7[2]. C °llâppena rapati ta° B °pena ramihiṁ tatra°. — 9. BC °dhamapâlasya° C °mavayaṁ sadṛç° B °grâmantaraṁ° C °mântaram tena mârgena gacchanto || ta° B °de udakâyo snâyante | . — 10. C °plavnto aparesa °dṛṣṭa° BC °shṭo te°.

11. C tenâçra° BC °sya âroci° C °sena khâdilati | . — 12. C °tehi ya âhi vaṭu° B °çatehi sarvaṁ taṁ u° C °rdhaṁ te udakahradaṁ gato dacyati° C °vakaṁ udakahradena khâyitaṁ plavantaṁ | B °takaṁ pravantaṁ | . — 14[1]. B °kto tehi°. — 14[2]. C tehiṁ ta° BC °kâto ukshipitvâ° B °kâshṭâni° B °dhyâyito tâni°. — 15. BC °asthini gha° C °ṇasiṁ gato | bra° BC °mûle a°.

16. B açrûṇi kaṇṭhâ rudanmukhâ bra° C °hmâyuḥ upa°. — 17[a]. C °asthini || . — 18[a]. BC °pâlo ramati dahare kumâ° C °le kracid daharâ mṛtapûrvaṁ | . — 19. B °upâdhyayaṁ°.

प्राणं न हिंसिय नदिन्नमादिये
पापं च कर्म मनसापि न चरेत् ।
सर्वे अनार्यं परिवर्जयामः
तस्मा हि अस्माकु दहरो न म्रियति ॥
न च मो कदाचिदस्ति क्रोधो
न चापि क्रुध्याम वयं कदाचित् ।
क्रुद्धे पि नो चापि करोम कोपं
तस्मा हि अस्माकु दहरो न म्रियति ॥
शृणोम धर्मं असतां सतां च
नो चापि धर्मं असतां रोचयाम ।
असतां हि त्यसतां रोचयामः
तस्मा हि अस्माकु दहरो न म्रियति ॥
ददाम दाना बहुशो बहूनि
नो चापि नो अप्रियो याचमानो ।
दत्वा च दाना ननुतप्यमाना
तस्मा हि अस्माकु दहरो न म्रियति ॥
ये ब्राह्मणा श्रमणा शीलवन्तो
घोषेषिणो याचनका उपेन्ति ।
प्रियं मो तेषां श्रवणदर्शनं च
तस्मा हि अस्माकु दहरो न म्रियति ॥
ये ब्राह्मणा श्रमणा शीलवन्तो

1. C °hiṁsaya nádinnaḥ mā pāpaṁ° B °soya nādinnam ādiyeya | pañca karmakaṁ mana°. — 3. B °yāmaḥ ‖ tasmā hi asmākaṁ da° C °smā hi asyāṁ da° BC °mṛiyati | . — 5. C na ca to yadā asti° B °mo yadā asti° BC °dho na vāpi kru°.

7. B kruddho pi no cā° C °ddho pi na cā° BC °karosi ko° B °koyaṁ(?) ta° BC °asmākaṁ daharo na mṛiyati ‖ . — 9. B çriṇoma dharmaṁ asatāṁ rocayāma asa° C °no cāpi dharmaṁ asatāṁ satām āsayāma | .

11. C asatāṁ hi tvāsatāṁ ro° B asatthitvāsatāṁ rocayāmaḥ | ta° A asatthi tvāsatāṁ roca° BC °asmākaṁ daha° BC °mṛiyati ‖ . — 13. BC °ma dānaṁ bahuço(B °so) bahū° B °no vācino apriyo vacamāno | C °no cāpi vā cāpi apri° mānaḥ | . — 15. BC datvā ca° B °dānānuta° C °dānā upatapyamānā ta° BC °asmākaṁ daharā(C °ro) na mṛi° BC °mṛiyati ‖ .

17. C °hmaṇa çra° vanto gho° BC °ghoshashiṇo° C °upenti | yovāpi ma yācanakā u°. — 19. B priyaṁ so teshāṁ° B °asmākaṁ daharo na mṛiyati | .

21. B °çramaṇaçi° caranti tam anna°.

घोविपिमो याचनका चरन्ति ।
तानन्नपानैरभितर्पयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयते ॥
ये चापि मो याचनका उपेन्ति
अन्धा अनाथा कृपणा अनाथका: ।
तानन्नपानैरभितर्पयाम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयते ॥
वयं च भार्या अनतिक्रमामो
भार्या पि अस्मान्न अतिक्रमाति ।
ततो वयं धर्मचर्यं चराम:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
यो जायते सो भवति सुशीलो
सुसंयतो सुव्रतो ऋजुभूत: ।
अध्यापको भोति समाप्तपाद:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये चापि ज्ञातयो अनन्यपाक्षिका ।
चराम धर्मं परलोकहेतो:
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
माता पिता भगिनी भ्रातरो च
ये च कुलप्रेक्षकरा भवन्ति ।
चराम धर्मं परलोकदर्शी
तस्मा हि अस्माद्दहरो न मृयति ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं

4. B ye câpi me yâ° C yavâpi me yâca° ṇâ va yâcakâḥ ‖ B °ṇâ ca nâyakâḥ tâñn anna°.
6. C tâñ annapânaḥ abhi° smâkañ daharo na mṛiyati | B °mriyate ‖. — 8. C °ca bhâryâ anatidgameya bhâryâ pi asmân atikramâmi | . — 10. C °yañ dhamacarehi loke tasmâ hi asmâkañ daha° BC °mṛiyati ‖.
12. C °vratato ṛijûbhûtaḥ | . — 14. C °ptashadaḥ ‖ asmâ hi asmân daha° B °ptapadaḥ asmâ hi° BC °mṛiyati ‖.
16. C °bhagini bhrâtara ca ye° BC °ye anyapakshikâñ | . — 18. C °dharmâñ pa° hi asmân daha° B °hi tasmâd da° BC °mṛiyati ‖. — 20. C °bhagini bhrâ° prekshakarâ°.
22. C °asmân daha° BC °mṛiyati ‖. — 24. B dharmâ bhi vai ra° C dharmâ hi vai ra° cârî cha° B °rîñ echatrañ mahantañ patha va°.

छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
एषो सुशस्तो धर्मे सु[125a]चीर्णे
न दुर्गतिं गच्छति धर्मचारी ॥
अधर्मचारी हि नरो प्रमत्तो
यां यां गतिं गच्छति अधर्मचारी ।
सो नं अधर्मो चरितो हनाति
सामं गृहीतो यथ कृष्णसर्पो ॥
न हि धर्मो अधर्मो च उभौ समविपाकिनो ।
अधर्मो निरयं नेति धर्मो प्रापेति स्वर्गतिं ॥
धर्मो हि वै रक्षति धर्मचारिं
छत्रं महन्तं यथ वर्षकाले ।
धर्मेण गुप्तो मम धर्मपालो
अन्यस्य अस्थीनि सुखी कुमारो ॥

सो ब्राह्मणो सपरिवारो भोजयित्वा ब्रह्मायुना ब्राह्मणेन विसर्जितो सो च ब्राह्मणो आश्रमं गतो धर्मपालं च माणवकं तहिं आश्रमे पश्यति । ते दानि सर्वे विस्मिता सुष्ठु पुरोहितेन ज्ञातं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुर्नाम ब्राह्मणः ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन ब्रह्मायुस्य ब्राह्मणस्य धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष राहुलो तेन कालेन तेन समयेन ब्र-

2. BC °susaṁço dha° C °dhana me sukirṇṇe° B °cirṇṇa na du° °chanti° C °cāriṁ | . — 4. C adharmacāriṁ naro pramatto yo yāṁ gachati | adharmacāriṁ | .

6. BC se nam a° aiti so maṁ gṛi° C °sarpāṇ | . — 8. B °adhamo ca u° C °pākanam BC °nau a°. — 9. C °niraye neti dharmo popeti sva°. — 10. C °chatraṁ hi ma° B °yathā va°.

12. B °ayu asthini sukhā kumāro so brā° C °sthini sukhā kumāro | . — 14. C °brahmāyur nāma brā° B °visarjito° C °visajjito | so ca° C °gataḥ dharmapālaṁ ca mā° BC °ṇavakaṁ ca tahiṁ° B °hiṁ | ā° C °çramaṁ pa° B °çyati te dā°. — 15. B °sarvo vismito su° C °sarva vi° °shṭu purohitena°.

17[2]. BC °kaloraḥ eva°. — 18[1]. C °drashṭaṁ | B °drashṭhavyaṁ | . — 18[2]. C tat vasya hetor ahaṁ°. — 19[1]. C °brāhmaṇo abhūshi | . — 19[2]. B khāt khalu C °t khalu bhikshu° B °shmākaṁm eva°.

21[2]. C saho rā°.

भ्रातुश्च धर्मपालो नाम पुत्रो अभूषि । तदापि एषो मया ज्ञातो एतरहिं पि मया चिरप्रनष्टा शाकियसुद्धिः ज्ञाता ॥

इति श्रीधर्मपालस्य जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तं आहन्सुः ॥ दूरं भगवतो इषु क्षिप्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव मये दूरं इषु क्षिप्तं ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे राजा राज्यं कारयति महाबलो महाकोशो महावाहनो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तस्य दानि विस्तीर्णं राज्यं यावत्तक्षशिलां समाज्ञापयति ॥ सो कनीयसं भ्रातरं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा वाराणस्या तक्षशिलायां आगतो ॥ सो दानि तक्षशिलायां वसति । अन्येन च राज्ञा वाराणसेयो चतुरङ्गेन बलकायेन वेढितो ॥ तस्य तेन भ्रातरेण वाराणसीतो तक्षशिलां दूतो प्रेषितो । आगच्छाहि इमो हं परचक्रेण उपद्रुतो ॥ तेन राज्ञा तक्षशिलायां स्थितेन दूतानां [125b] सकाशातो श्रुत्वा भूर्जम्हि तस्य राज्ञो येन वाराणसेयो वेढितो नामं लिखित्वा तं भूर्जं काण्डे परिवेठित्वा सूत्रेण सुगढं कृत्वा वाराणसीं क्षिप्तं ॥ सो काण्डो तस्य राज्ञो पादमूले स्थित्वा पादफलकं खण्डखण्डीकृतं । सो राजा तस्य पुरुषस्य च विस्मितो । अहो उत्साहो च मुष्टिसंबन्धो च यत्र नाम वाराणस्यां स्थितेन काण्डं क्षिप्तं । इमं एवं दूरमागतो मम पादमूले फलके निपतितो इत्थं तेन अहं न हतो ॥ तेन राज्ञा ततः काण्डातो मुंचित्वा तं भूर्जं वाचितं तत्र च भूर्जे एवं लिखितं ॥

1. BC °rahiṃ mayā(C °ye) ciraprnashṭa çākiyasuddhiḥ jñātā ‖. — 3. C °çrīmahāvastunavadāne dharma°. — 4¹. C bhikshur bhaga° hatsuḥ | B °āhaṃsuḥ ‖. — 4². C °vati isu°. — 4³. C °kshavo eta° evaṃ maye° BC °dūre ishu° B °ptaṃ anya°. — 5². B °ga-vān ‖.

6. C °dāpi bhikshavaḥ bhū°. — 7. C °dhvāne nagare° B °yati | mahābo° çākhyo tasya°. — 8. BC °çilā samā° C °yati ço kanī°. — 9. C ço kanīya° B so kanīkasaṃ bhrā° BC °payitvā takshaçilām āgato ‖.

11¹. B °nyena catu° C °nyena catu° shṭitā ‖. — 11². BC °shito āga°. — 12. C āgachāmi | ime sharmea° B °hi ime me para°. — 13. B °bhūjjasmiṃ° BC °amim likhitvā tasya rājño° BC °rāṇasiye veḍhitā tasya nāmaṃ likhitvā° B °bhūrja kaṇṭhe pari° C °bhūrja kaṃṭhe parivedhitvā sutreṇa çodhanaṃ kṛtvā vārāṇasī kshiptaṃ ‖. — 15. BC so kaṇṭhe tasya°.

16¹. BC °smito aho°. — 16². B° mushṭhisaṃ°. — 17. B imam eva dū° BC °phalakeni° C °tenāhaṃ°. — 18. B °rājño tataḥ kaṇḍāto° B °bhūjjaṃ vā° C °vācitaṃ | tatra° B °bhūjje evaṃ°.

एषो ते तक्षशिलायां स्थितो पादफलखण्डशो ।
यदि सि न मरितुकामो चोसक्क मम राज्यतो ॥

सो दानि भूयस्या मात्रया भीतो त्रस्तो । अहं जानामि वाराणसीतो अयं शरो आगतो ति । तेनाहं विस्मयं प्राप्तो । अयं च तक्षशिलायां स्थितेन क्षिप्तो ॥ सो तत्रैव स्थाने देवशरस्य देवकुलं कृत्वा तं शरं देवकुले प्रतिष्ठापेत्वा पूजासत्कारं कृत्वा सो प्रक्रान्तो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि येन तक्षशिलायां स्थितेन वाराणसीं काण्डं क्षिप्तं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन काशिराजा अभूषि । तदापि मया दूरं शरो क्षिप्तो एतरहिं पि मया शरो दूरं क्षिप्तो ॥

इति श्रीशरक्षेपणं जातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ अयं भगवता यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानिं एव मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा अन्यदापि मया यशोधरा शिल्पेन लब्धा ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं मिथिलाया अर्धयोजनं यवकच्छकं नाम ग्रामं । तस्य यवकच्छकस्य बाह्येन एकं कर्मारग्रामं ॥ तहिं कर्मारग्रामिकस्य धीता अमरा नाम प्रासादिका दर्शनीया च पण्डिता प्रतिभानसंपन्ना च ॥ यवकच्छकग्रामिकस्य महौषधो नाम पुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो कृतपुण्यो महेशाख्यो । तेन वेचारकं अश्वलीन अमरा कर्मारदारिका दृष्टा भक्तमादाय गच्छन्ती ॥ तां

1. C °pādamūle phalakhaṇḍāṁ kshiptaṁ imam evaṁ dūram āgato | pādamūlakhaṇḍā desi | yadi° B °khaṇḍāṁ demi ‖. — 2. C °ritaṁ kāmaḥ | oçakta ma° B °oskta ma°. — 3¹. B °trasya bhanta trasto ahaṁ°. — 3². C °jānāmo vārāṇasīto a ° gataḥ | . — 4¹. B tenahaṁ vi ° pto ayaṁ° C °vismito prāptaḥ | . — 4². BC °sthitā tena kshipto so (C sa)°. — 5. C °sā tatraivaṁ sthāne takshaçilasya devaku° C °ṭhāraṁ kṛitvā prakānto ‖. 7². C °syād anyo sa te° B °bhūshi | yena° C °bhūshi | tadāpi mayā° B °ptaṁ na kha°. — 10. C tadāpi mayā dūraṁ çaro kshiptaḥ etarahiṁ pi maye çaraṁ dūre kshiptaṁ ‖. 12. C °çarmalāravatimaradāno çarakshepaṇajā°. — 13¹. C bhikshur bha ° hataḥ | B °ntaḥ ka°. — 14. C bhi° BC °niṁ evaṁ ma° C °dāpi ma ° na labdhāḥ ‖. — 15¹. BC bhikshu ā°. 16. BC °vaḥ bhū°. — 17. C °dhvāne timilāyām arddha° B °lāyāṁ arddha°. — 18¹. B °sya bāhyena kaṁ karmā° C °hyena karmārakagrā° BC °grāmaṁ ta°. — 18². C °rmārakagrāmi° BC °kasya amarā° B °paṇḍiprati[illegible]sampannā°. — 19. BC °çākhyo tena°. — 20. B tena kshatrā° C °çyaṁ açrante tena ° karmārakadārikā dṛishṭvā bha ° chati | . 21. BC °echati bha°.

महौषधो पृच्छति ॥ भद्रे का नाम त्वं किन्ति नाम ॥ अमरा आह ॥ येनतथाम[126^a]तं नाम ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केषां त्वं ॥ सा आह ॥ येहि ओषिणो तेषामहं ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे केन गच्छसि ॥ सा आह ॥ यच्छन्तं तेन गच्छामि ॥ महौषधो आह ॥ भद्रे कहिंगमि ॥ अमरा आह ॥ संश्रितायांतं तहिंगमि ॥ अथ खलु महौषधो अयपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषे ॥

अमरा नूनं ते नाम कर्मारस्यासि दारिका ।
चित्तेन मूलं प्रजानासि येषं वो दक्षिणादिशि ॥

तस्या दानि दारिकाये च अयो च शीर्षो अक्षी च अंजिता वस्त्रा च शुद्धा शुद्राये च ध्यागूये घटिका हस्ते ॥ अथ खलु महौषधो अयपण्डितो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये अध्यभाषे ॥

केन ते अंजितं शीर्षं केन अक्षी अंजिता च ते ।
वस्त्रा च केन ते शुद्धा ध्यागु शुद्रा च केन ते ॥

अथ खलु अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषे ॥

सुतैला . . . . . शीर्षं अभ्यंजनं च मासकं ।
वस्त्रअवस्त्रता शुद्धा ध्यागू शुद्रा च नोदको ॥

अथ खलु भिचयो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया अध्यभाषति ॥

यदि सं नूनं ते तैलं अंजनं चापि लोलिका ।
वस्त्रा च उत्सविका ते अन्ये देवेन वर्षिता ॥

1[a]. C °rán áha ‖. — 1[b]. C °gatam̃ me námahua°. — 2[a]. C °shadhar áha ‖. — 2[b]. B yohi oshi°. — 3[a]. B maushado°. — 3[b]. B sá áha ya°. — 3[c]. C ye chatram̃°. — 4[a]. B mahoshadho°. — 4[b]. C °kahim̃ gamáhyasi |. — 4[c]. B sam̃çritáyáñtan tahim̃ gamim̃ ‖ C sam̃çritáyántam̃ tahim̃ gamishyasi ‖. — 5. BC °karmáradáradárikám̃°.

7. BC °karmárasyaçi dáriko citte°. — 8. B °tam̃ prajási° BC °kshatro vá dakshiṇe diçe (B °ço) |. — 9. B tasya dáni° C tasya dánikáye° BC °trayo ca çí° C °rsho akí ca° B °drúye ca gudgáye° C °yágúpe gha°. — 10. C °shadho °gra°.

12. B kenátra parvato çí° C kenátra pañca çírshakena anyujitam̃ ca te B ‡kena anyam̃jitam̃ ca te |. — 13. B vastrá ca ke te çu° C °kena tena çu° B °ddha yvá(?)gu°. — 14. C °gáthayá a°. — 15. BC sutailáta çí° B °rsham̃ | a° BC °abhyañjinam aláamám̃(C °nám̃ |) va°.

16. B °avastratám̃ çu° C °avastratám̃ | çu° B °ddhá yvágú(?)° C °nodakám̃ |. — 17. B C °vo madhaushadha° C °kamáradá°. — 19. C yadidam̃ nú° B °tam̃ añjanam̃ cá(?)° BC °loñko va°. — 20. C °viká anye deve° B °ká alpa te de° BC °rshita |.

सा दानि कर्मारदारिका भक्तस्य रसकुण्डं पाण्डुराये शाटिकाये चोक्षं वर्षेण आदाय गच्छति ॥ अथ खलु महौषधो महामात्यो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये अध्यभाषति ॥

तुवं यमेतं हिमपाण्डरेण
छन्नं कुण्डं हरसि जीवनाये ।
पृच्छामि ते अमरे एतमर्थं
कस्य तं भक्तं हरसि मनोज्ञं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महामात्यं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

. . . .
. . . . भक्तं हरामि पादये ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महामात्यो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

पिता ते वर्षविंशत्को नैवायको पितामहो ।
दशवर्षासि जातीये एवं धारेमि दारिके ॥

महौषधो आह ॥

यस्मिं प्रसुत्ये दुःखिता ते माता भवति दुर्मना ।
ते तं माता च मार्गते कहिं सो अमरे गतो ॥

अथ खलु भिक्षवः अमरा कर्मारदारिका महौषधं महामा[196b]त्यं गाथया प्रत्यभाषे ॥

यत्र मृताश्च वसन्ति दग्धो च पुन दह्यति ।
ज्ञातिभिर्बध्यते ज्ञातिभिश्च मह्यं पिता गतो ॥

1. C °rasakundapâṇḍuràye° B °kuṇḍapâṇḍa° C °kâye ochaṁ varshe°. — 2. C °râṁ kamâraḍâ° B °karmadâ° C °gâthayâ adhyabhâshe | . — 4. BC yaṁ etaṁ hima ° pacha-nnaṁ kutaṁ(C °to) harasi | jîvanâne pṛi°.

6. C °chami amare jîvamartha kasya° B °re evam artha kasya°. — 8. C °amarâṁ ka-rmârakadârikâṁ mahau° BC °gâthayâ pra°. — 9. BC saṁvatsariyo ca me° B °memi atha pariçaraṭkârako° C °memi | arthaṁ parisaraktârako° BC °ko pitâ(C °tâ |) mahi(C °ho) âkhyâsi tavetaṁ(C °daṁ) grâmika maha(C °hâ) bhaktaṁ°.

11. C °kamârakadârikâṁ°. — 12. BC °viṁçatri(C °tri)tako nelâyako pitânâ(C pinâ)maho da°. — 13. B darçavarshâti jâ° BC °dhârehi dâ°. — 15. BC asmiṁ prabhu(C °bhû)ste duḥ ° durmanâ ca | .

16. C te taṁ mânyate taṁ ca mârga° B °mâtâ te taṁ ca mârga° BC °rgate tasbâ ka°. — 17. C °kahave amarâṁ ka° B °karmadâri° C °rikâṁ mahau° BC °gâthayâ°. — 19. C °mṛitoç ca° BC °ca santi dugdhâç(C °gdho)ca punar da° B °dahyanti | . — 20. C jñâtibhiḥ badhya° B °bhir badhya° C °jñâti tatra° C °ganto | .

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

कर्मारभस्त्राः श्वसन्ति अंगारं पुन दह्यति ।
लोहं लोहेन पीडेति कर्मारज्ञाका पिता गतो ॥
मार्गं पृच्छिता आख्याहि येमं अकुटिलं ऋजुं ।
अकण्टकं च मो भद्रे गंसामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषे ॥

येन सक्तामिरंगा च द्विगुणपलाशा च पादपाः ।
येन अश्नोहि न तेन अश्नेसि न तेन अश्नोसि ॥

एषो मार्गो यवकच्छकस्य यदि पण्डितो सि जानाहि ॥ अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथाये प्रत्यभाषे ॥

यतो यवा कदाख्या च कोविदारा च पुष्पिता ।
यामं मार्गं प्रहित्वान गच्छामि यवकच्छकं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषति ॥

गच्छ ब्राह्मण मार्गेण भक्तो ते भवयिष्यति ।
पितृहि पुत्रा सिध्यन्ति तेषां मासेन भोक्ष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

शुष्कं इन्धनं वेणूहि करीरं तव सिध्यति ।
तेषां मासेन भोक्ष्यामि एष गंसामि वो गृहं ॥

1. B °shalo mahā ° kāṁ gāthāyā°. — 2. B karmāratrastāçca santi° C °cavantrā ca santi° BC °punar dahyati ‖ . — 3. C °hemāti karmāraadraṁ pi° B °na pīḍeti kamāthapalāṁ° BC °gato mā°. — 4. B mārga pṛi° BC °chitākhyāhi° C °akuṭṭilaṁm ṛju a° B °laṁ a... | . — 5. C akaṁṭhakaṁ° B akaṇṭhakaṁ° BC °kaṁ ca mo bha° B °gaṁsāpi ya° C °ni yakacha°.

6. BC °gāthāyā°. — 7. BC °ca doguṇava(C °pa)lā°. — 8. B yena açocina ° asei | . — 9°. C °karmārakadārikāṁ gāthayā pra° B °gāthāyā pra°.

11. C yato yaṁ vā kadāyā ca ko° A °vā kaṭhāyā ca ko° B °vā ka..āyā ca kovidārā° B °litā ca | C °litā cānaṁ°. — 12. B yāmaṁ mārga pra° C °yavachakaṁ ‖ . — 13. C °karmārakadā°. — 14. C °bhaṇa bhakto°. — 15. B pitṛhi° C °siddhyanti B °nti | te° C °māsena°.

16. C °ṣadhau mahā ° mārakadā°. — 17. BC çuṣkendhinaṁ ve° B °veṇuhi kalimaṁ ta° C °veṇuhi kalilaṁ ta°. — 18. BC °māse bho° B °kṣyāmi | saha gaṁsami°.

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका महौषधं महाप्राज्ञं गाथया प्रत्यभाषति ॥

वस ब्राह्मण मो गृहे यज्ञो यमत्र भेष्यति ।
माता मे देवराजेन महायज्ञं यजिष्यति ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषति ॥

मातु ते देवराजस्य यं यजितं यजिष्यति ।
तं यज्ञमनुभेष्यामि एष गंस्यामि ते गृहं ॥

अथ खलु भिक्षवो महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां मातापितॄणां सकाशातो भार्यार्थं याचयति ॥ ते अमराये मातापितरा आहंसु ॥ न वयं दारिकामकर्मारस्य ददाम ॥

महौषधो च भिक्षवो महाप्राज्ञो सर्वशिल्पेहि अभिज्ञो । तस्य भवति ॥ किं कर्माराणां सर्वचूर्णकर्म । सूचीयो । कर्मारो यो शक्नोति सूची पि कर्तुं सो आचरियो ॥ महौषधेन कोश[127ª]प्रक्षिप्ता सूची कृता एकत्र कोशके अष्ट सूचीयो प्रक्षिप्यन्ति । ते सर्वे अष्ट सूचीयो एका सूची भवन्ति । सापि एका अष्ट सूचीयो भवति ॥ महौषधो तां सूचीमादाय तं कर्मारग्रामं गतो विक्रिणितुं ॥ कर्मारग्रामिकस्य पथा गत्वा घोषेति ॥ सूची विक्रेया यस्य कार्यं स क्रिणातु ॥

निष्कटुकच्छा सुकृता तीक्ष्णाग्रा वर्तयासिका ।
सूची कर्मारग्रामस्मिं विक्रीणामि विक्रीय मे ॥

1. B °lu bhivo a° C °rikāṁ mahau°. — 2. B °ṇa mām grahe° C °ṇa mārgaṇe yajño° B °jño tra yatra bhe°. — 3. B mātāṁ me de° C mātāye da° °lejajaṁ jaji° B °yajishyati ‖. — 5. C °bandhodho° C °tyabhāshe |.

6. C mātaran te de° B mātun te da° C °sya ajātitaṁ yajishyati | B °sya ajāyitam yayishyati |. — 7. C °yajñanām anu°. — 8. B °rthaṁ yācayeti | C °rthaṁ yācāyati |. — 9¹. B °turā ahaṁsu na va° C °āhataṁ |. — 9². BC °dārikānām aka° C °dadāmaḥ ‖.

11¹. B °shadhasya bhi° C °shadhā ca bhikshavaḥ mahā° bhijñā tasya° B °jño tasya°. — 11². C °karmārakānāṁ sarvaṁ cūrṇaṁ karmaṁ |. — 12¹. BC suciyo ka°. — 12². B karmārā na ça° C karmāṇāṁ na ça° pi katuṁ so ācariyo | B °rtuṁ sā ācariyo |. — 13. B °dhena kāṇaprakshiptā sū° C °prasupto sūcīkṛtāḥ | a° kshipenti |. — 14¹. C °sarvaṁ a sūci° B °ashṭha sū° BC °bhavati |. — 14². C sa pi ekā° B °eko a° BC °sūciyo (C °vo) ekā sūci bha°. — 15¹. C °vikrīṇitaṁ |. — 15². C °sya samutthā gatvā° B °sya panthā ga° sheti sū°.

16. C sūcī vikrame pāpasya kā° B °ryaṁ sā kri°. — 17. B nikkaṭakacchā sakṛitā° C nirkkakacchā sakṛitā° B °tā maṭṭayā° C °tā vartayāsikāṁ |. — 18. C sūcī kamāragrā° B °rmāragāmasmiṁ C °krīṇāṁ vikrī.

सा दारिका महौषधस्य शब्दं श्रुत्वा निर्धाविता । सा महौषधं गाथया अध्यभाषि ॥

अथ शक्तीयो क्रियन्ति नाराचा अथ तोमरा ।
एहैव तानि क्रियन्ति सूचीयो वडिशानि च ॥
उन्मत्तको सि पुरुष अथवासि विचित्तको ।
यो त्वं कर्मारग्राममस्मिं सूची क्रिणितुमिच्छसि ॥

अथ खलु महौषधो महाप्राज्ञो अमरां कर्मारदारिकां गाथया प्रत्यभाषि ॥

सूची कर्मारग्राममस्मिं विक्रेतव्या प्रजानता ।
आचार्या एव जानन्ति कर्म सुकरदुष्करं ॥
सचेत्ते भद्रे जानेया पिता सूची मया कृता ।
स्वयं च मे प्रवारिया प्रत्तं ते च पितु वरं ॥

अथ खलु भिक्षवो अमरा कर्मारदारिका पितरं गाथया अध्यभाषति ॥

इमं तात निशामेहि शिल्पको यथ भाषति ।
कर्मारपुत्रो निपुणो कुशलो सूचिकारको ॥

अथ खलु भिक्षवो अमराये कर्मारधीताये पिता तां सूचिं दृष्ट्वा विस्मयमापन्नो ॥ सो तां धीतरमादाय महौषधं महाप्राज्ञं गाथाये अध्यभाषति ॥

न मे श्रुता वा दृष्टा वा सूची एतादृशा मया ।
तुष्टो स्मि एतेन कर्मेण इमां कन्यां ददामि ते ॥

1[b]. C °haushasya ca° BC °raddhavitam | . — 3. BC atha çakti(C °kti)yo kriyanti nārāca | (B °caya |) atha toma°. — 4. C °haivam tā° B °va kriyanti° C °ciyo catrisamāni ca unma°. — 5. B unmattako° B °vicitakāyo | tvam° C °vicitrakāyo | . — 6. C tvam karmāragrāmamasmim sūcī ketum i° B °ci ketum ṇ°.

7. C °prājñaḥ a° bhāshati sū°. — 8. C °prajānatā | . — 9. B °evam jā° rmam sunatodushkaram | C °rmam sūnatadushkaram | . — 10. C sacet tamivaṃrā jāneya pitam sū° B °t te vadrā jā° B °kritvā | .

11. B mayā ca me° C tvayā ca me° BC °pravāretā pañca te ca° C °pitum va°. — 12. C °maram ka° rikām pi° bhāshe | . — 13. C imam tāta niçāmyatvā çi°. — 15. C °dhītāyo shitam | tam sūcī dṛ° B °pitā tam sūcim°.

16. C °tām dhutara° prājña gā°. — 17. BC °çrutam vā dṛishṭam vā sū° B °tādṛiçam mayā | C °tādṛiçī mayā | . — 18. BC tushṭo smim e° C °dāmi yam | .

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महौषधो महामात्रो । न खल्वेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन महौषधो नाम अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यस्स तेन कालेन तेन समयेन कर्मारग्रामिको अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महानामशाक्यो तेन कालेन तेन समयेन सो कर्मारग्रामिको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवयुष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन अमरा नाम कर्मारग्रामिकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन कर्मारधीता अभूषि ॥ तदापि एषा मया शिल्पेन लब्धा एतरहिं पि मया शिल्पेन लब्धा ॥

समाप्तं अमराये कर्मारधीताये जातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ [197b] वीर्येण भगवता यशोधरा लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव मया यशोधरा वीर्येण लब्धा अन्यदापि मया एषा वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वाने वाराणसिनगरे ब्राह्मणः त्रयाणां वेदानां पारगो सनिघंठकेटभानां इतिहासपंचमानां अक्षरपदव्याकरणे कुशलो सो च आचार्यो ब्राह्मणवेष्टिपु पंच माणवकशतानि वेदां मन्त्रां वाचयति ॥ तस्य दानि ब्राह्मणस्य शिरिर्नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वा-

1[2]. C °shmâkaṃ evam a° B °shmâkaṃm evam a° C °samayena amarâ karmâragrâmikâ abhûshi | tat ka° (l. 5, *jusqu'à* °yena sâ karmâ°, l. 6) B °jño na kha°. — 2[2]. C °tena tena samahaushadho nâma mahâyojñoḥ bhûshi | . — 3. BC °shmâkaṃ eva° C °d anyaḥ so tena kâ° yena amarâ karmâ° B °yena amarâ nâma karmâ° BC °grâmakadhîtâ abhûshi na kha°. — 5[1]. C °toḥ | mahâ sâ° (l. 8). — 5[2]. C °kshavo mahâ° yena sâ karmâragrâmikâ abhûshi | tat kasya hetoḥ | sa tena kâlena tena samayena mahau° (l. 2, *jusqu'à* tat kasya hetoḥ, l. 5).

6. B °d anyaḥ sa tena kâ° shi na kha°. — 8[2]. B mahâ so bhi° BC °bhûshi (C °shi |) na khalvetad evaṃ drashṭavyaṃ || . — 9. C tat kasya hetoḥ | tadâ° shâ mayâ çilpena labdhâḥ eta°.

11. C iti çrîmahâvastunavadâne amarâye karmârakadhî° kaṃ samâptaṃ || . — 12[1]. C bhikshu bha° hatsuḥ | . — 12[2]. C °bdhâḥ | . — 13. C °evaṃ mayâ yaçodharâ vîryeṇa labdhâḥ || B °bdhâ bhi°. — 14[1]. C bhikshu bha° hatsuḥ | . — 15. C °kshavo bhû° B °kshavaḥ bhû°.

16. C °kshavo atî° ne vâraṇâsinagare brâhmaṇo tra° C °sanighaṇṭha° çalo svayaṃ ana-saro brâ° B °çalo svayaṃ akalo brâ°. — 18. C °çiri nâma° C °shkatâye samatsâgata | B shkaratâye sa°.

गता ॥ तस्येदानि ब्राह्मणस्य समुद्रपट्टने यज्ञं कारयन्तेन याज्ञेन तस्य उपाध्यायस्य प्रेषितं । स्वयं वा गच्छे कंचिद्वा प्रेषेहि अर्धमात्रं ते दास्यामि ॥ सो तेषां पंचानां पट्टकशतानामाह ॥ को यो च उत्सहति समुद्रपट्टनं गन्तुं अमुकस्य सार्थवाहस्य मूलं । यो गमिष्यति तस्य शिरिकां माणविकां दास्यामि ॥ तत्र माणवको पण्डितो च उत्थानवन्तो च वीरियवन्तो च । तस्य तहिं शिरिये अधिमात्रं प्रेमं । सो उत्साहितो उपाध्याय अहं गमिष्यामि ॥ सो तेन उपाध्यायेन लेखं दत्त्वा यानपात्रमभिरुहिय विसर्जितो ॥

सो अनुपूर्वेण समुद्रपट्टनं गतः । तेन तं लेखं तस्य सार्थवाहस्य उपनामितं ॥ तेन सार्थवाहेन तमुपाध्यायस्य लेखं वाचेत्वा रत्नानि च हिरण्यसुवर्णं दत्त्वा विसर्जितो ॥ सो ततो पि समुद्रपट्टनातो यत्र काले यानपात्रे वारवालिं प्रस्थितो सो तेन यानपात्रेण अनुपूर्वेण वारवालिं आगतो । सो दानि ततः यानपात्रातो प्रतिनावं आरुहिष्यतीति । संमर्दे च समाने सा पोट्टलिका समुद्रे पतिता ॥ तस्य माणवकस्य भवति । इयं मया ईदृशेन यत्नेन समुद्रपट्टनातो आनेत्वा इह प्रतिनावं आरुहन्तेन समुद्रे पतिता ति । को अत्र उपायो भवेय येन एतं धनं लभेयं । नास्ति अन्यो उपायो मान्यत्र एतं समुद्रं उत्सिंचामि ॥ सो लोहवधकं तत्तकं आदाय समुद्रकूलमागतः । सो समुद्रकूले वद्धकं निचिपित्वा कक्षां बध्यति । समुद्रदेवता च ब्राह्मणवेषेण उपसंक्रमित्वा आहन्तुः ॥ किमिदं ॥ माणव आह ॥ उ-

1. C °drupattane yajñakālaṁ tena yājñena tasya u° B °ṭṭane yajña tena yā rājñena tasya u° BC °shitaṁ sva°. — 2[1]. B °kaṁvid vā pre° C °d vā premehi° BC °mātrāṁ te°. — 3. BC °utsahati sa° B °mudrepaṭṭa° C °drapattanaṁ° BC °mūlaṁ yo ga°. — 4[1]. BC °shyati | ta° B °çirikāṁ° C °çirikāṁ°. — 4[2]. C °ṇḍito catthānavanto ca tasya° B °nto ca ta°. — 5. C °çiriye a° B °adhimātraṁ premaṁ so u° C °premnaṁ.

6[1]. C sotsahito°. — 6[2]. C °tram drūhiya vi°. — 8[1]. C °drapattanaṁ gato. — 8[2]. C tena khaṁ tasya°. — 9. C °hena upā° khaṁ vedhatvā ra° B °khaṁ vādhetvā ra° C °ni va hira° BC °sarjjitaṁ | . — 10. BC °drapattanāto yatra kālena yānapātre vāravālīṁ(C °vārīṁ) pra° C °so tena yānapātre vāravārīṁ prasthito | so tena yānapātreṇa vāravārim āgato | .

11. C °tato yā°. — 12[1]. B sammada ca saramāṇiye so poṭṭalikā° L sammaddhe ca çaramāṇiye sāmpoṭṭalikā° C saṁmarda (?) ca çaramāṇiye sā yottarikā samu° titāḥ B °titā tasya°. — 12[2]. C °ṇavakasya bhu°. — 13. BC imaṁ mayā° BC °ruhante samu° titāni | . — 14[1]. C ko aya upāyo bhaveya yena° B °bhaveyaṁ | yena° BC °bhuyaṁ nā°. — 14[2]. B nāsti | a° C °tra enaṁ samudraṁ utsicāmi | B °usnicāmi | . — 15. C °haravaddhakaṁ ta° gato samu° B °gataḥ so sa°.

16[1]. C °mudre eto vaddha° B °kule taddha°. — 16[2]. C °devatāṁ ca brā°. — 17[1]. BC °m idaṁ(C °daṁ |) brā°. — 17[2]. BC brāhmaṇa āha | . — 17[3]. B unsicāmi° C usicāmi ma°.

त्सिचामि महोदधिं ॥ ब्राह्मण आह ॥ महोदको न शक्यति उत्सिंचितुं ॥ माणवो आह ॥

दीर्घा मह्या अहोरात्रा लोहवर्षं च तत्तकं ।
दक्षस्य अप्रमत्तस्य न श्रिरी भवति दुर्लभा ॥

शृणोथ वीर्यं पुरुषोत्तमस्य
ब[128b]लं च स्थामं च पराक्रमं च ।
यं माणवो पि पुरिमासु जातिषु
एतस्य अर्थे अपतीर्णो सागरं ॥
तदा मणि तस्य प्रणष्टमासीत्
सो च वमाये अपयिष्य सागरं ।
करोथ यत्नं यं मणिं लभेयं
मा अनपेक्षी दुःखिता भविष्यथ ॥
सुपर्णनागासुरयक्षराक्षसा
यक्षा वसू यानि समुद्रमध्ये ।
यथा च मेघानि समाकुलानि
निनादनिर्घोषं विनिश्चरन्ति ॥
अथ देवता उग्गमि सागरातो
संत्रस्ता व्यवलोकयति चतुर्दिशं ।
सा अद्दसासि माणवमुत्सहन्तं
उत्सिचितुं अपयितुं च सागरं ॥
सा उत्तरित्वा पुरतो समब्रवीत्
किं माणव मार्गसि सागरातो ।

1[b]. BC mahânda(C °du)ko na çikshâya(C °kshâsyi) unsiñcituṁ || . — 3. BC °rghâ brâhma a° C °râtra lo° B °taddhakaṁ da° C °tadvadaṁ da°. — 4. B dakshisya | apra° C dakshiṇâsya a° ttasya na çi° B °vati | durlabhâ çrî° C °dullabhâ°. — 5. C °viryya puru°.

7. C °mâṇavâdi pu° B °navâpi purimâsu jâtishu | etasyârthe° C °tasyadarthe° BC °tirṇṇa sâgaraṁ | . — 9. B etasya maṇi° C etasya praṇitasya pra° BC °so vâ ca bhâshe° sâgaraṁ | yâ°.

11. BC yâ(C pâ)nâyâmadhye karonta(C °nti) ya° C °yatnaṁ maṇi labheyaṁ âpekshi duḥ° B °maṇi labheyaṁ ma (ou mâ) | âpekshi°. — 13. C °kâ yâni sa° BC °dhye saghâni°. — 15. C °kulâni nirnâdaghoṣa° B °çcaranti |.

17. C °tâ udgami sâgarânto saṁ° B °yati ca catu°. — 19. B sâ uddasâsi mâ° C sâ ardaçâmi mâ° BC °ṇavam utsahi kaha° B °kahapituṁ sâgaraṁ | .

21. BC sa utta° C °va mârgami sâ°.

आख्याहि अस्माकं वयं अपि अनु-
द्ध्याम माणव विहन्यमानः ॥
मणी मम देवते अत्र नष्टो
सो हं गवेषामि महासमुद्रे ।
आपं क्षपित्वान मणिं लभेयं
तस्यार्थमुत्सिंचि महासमुद्रं ॥
बहूनि जालानि चरन्ति लोके
अर्थे च धर्मेषु च विप्रमूढा ।
तुवं पि भो परमबुद्धि माणव
यं दुर्लभं लोकि तुवं गवेषसि ॥
अशीति पूगा चतुरो च वारिणो
निर्यांति यस्यापि न तेन क्षायति ।
इष्टा च तोयस्य अनन्तपाणी
कथं तुवं उत्सहसे क्षपेतुं ॥
उपेन्ति यत्र बहवो स्रवन्तियो
वृष्टि अनन्ता प्रपतन्ति सागरे ।
आवासभूतो च महर्द्धिकानां
कथं तु उत्सयंति धर्मशास्त्रं ॥
यस्त्वं अकर्मं कुरुषे दुर्बुद्धिः
अच्छिन्नगाथो नचिरेण भेष्यसि ।
तडागमात्रं न प्रभोमि शोषितुं
न एष तुभ्यं प्रतिरूपं माणवा ॥

1. B °smâka va° BC °vayam api° B °syâma nopadyahi vi° C °nyamâno | B °naḥ maṇi ma°. — 3. B maṇi mama de° C maṇi maya de° C °nashṭaṁ so haṁ gaveshyâmi°. — 5. BC âpaṁ kshipitvâ° B °usici ma° C °usiciṁ ma°.

7. C °vâlâvi(? ou °ni) cara ° ke artha ca dha ° mûḍho | B °loke ca dha ° mûḍhe | . — 9. B bhuvaṁ° C tuvaṁ vi bho pa ° ṇavaḥ yaṁ dullabhaṁ loka bhuvaṁ gave° B °loki bhuvaṁ ga°.

11. B asîti pûga ca° C açiti puṁgava catu° BC °tore ca vâ° C °ryâdhi pasyâ° B °ryâyi(ou °pi?) ya° C °yati ha°. — 13. C hastanvatâryya ana° B heshṭova to ° pâni katham bhuvaṁ° C °thaṁ ca tvaṁ taṁ u° B °kshapituṁ | . — 15. C °vo çrava ° shṭi nantâ ca pra°.

17. BC °sabhûto(B °tâ) ma° C °kathaṁ ca utsahati dha° B °dhamaçâstraṁ | . — 19. B °akarma ku° C °bheshyaṁti | .

21. BC bâlâgramâtraṁ° C °traṁ na bhosi çodhituṁ° BC °rûpa mâ° C °ṇavaḥ | .

यं चोदयित्वा परिमाषि देवते
तवार्थं पश्यामि ते छिन्नसागरं ।
श्रोतं न खनेय न मूलमुद्धरेत्
न त्वन्तरं यस्य न पारमुत्तरेत् ॥
नाहं कुशीदो स्तमणिं लभेयं
धनं हरित्वाहं गमेयं वीर्यं ।
करोतु भूता वचनं ममेह
तथा भणेयं न तथा भवेयं ।
हुताशनं प्रज्वलितं न संगमे
सचन्द्रतारां परिवर्तये महीं ॥
[सा देवता तत्र विचिन्तयन्ति]
दातव्यं मे तं मणिं माणवस्य
यथा न एषो क्षपये समुद्रं ।
एषो च गृह्णाम मणिं प्रणीतं
गच्छे माणव सिद्धयानपात्रो ॥
सर्वंच वीर्यवान्साधु कुशीदो दुःखं जीवति ।
सो चं वीर्यप्रभावेन धनमादाय गच्छति ॥
पूर्वेनिवासं भगवान्पूर्वजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षुगणन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवानेतमर्थं व्याकरे ॥

1. B yan me coda° C yaṁ vādayitvā pa° B °vate etam arthaṁ paçyise sāgaraṁ cchinnaṁ çro° C °vate evaṁ ca tatrārtha praviçe sa sāgaraṁ | chinnaṁ ca çro°. — 3. C çrotaṁ ca na taṁ tvam evaṁ yasyena mūrā samuddhareya | na cātura yasya° B çrotaṁ na taṁ khane° ddharet | na tvantare yasya° C °ttarenāhaṁ° B °ttaren nāhaṁ°. — 5. B °çido maṇiṁ° C °çido ca sa maṇiṁ° BC °jeyaṁ | dha° B °naṁ hārayitvāhaṁ ° C °citrā aham eva viryyaṁ ka° B °ryaṁ ka°.

7. C °canaṁ samārakaṁ taṁ pi bhaṇeyaṁ tathā bhāshiṇeyaṁ bha° B °meha | taṁ bhaṇeyaṁ na ta ° yaṁ tathā bha°. — 9. C hutāsanaṁ pra° C °saṁna(ra?)so saca° BC °ndratārā pari° C °mahiṁ. — 11. BC sā devatā tatra vicintayati(C °yanti) dāta° C °tavyam etaṁ maṇi° C °thā na caisho kshapayeya samudraṁ a°. — 14. C esho ca vrajya maṇino paṇītaṁ° B esho te brahme maṇi paṇītaṁ° C °gacha tva māṇa° B °gachāmi hi tvaṁ māṇava siddhayātro.

16. B °viryaṁ vā sā° C °viryyaṁ vā sādhuḥ ku° BC °duḥkha ji°. — 17. BC yasya viryaṁ prabhā°. — 18. BC °nivāsa bha° C °gavāna pūrve° B °smaraṁ | . — 20. B °tāni dhātū nyāyatanāni ca ‖ C °tāni tānyāniyatanāni ca | .

21. B ātmānāṁ ca° C ātmānam adhikṛtyeva bha° BC °vān etam a° C °karei | .

अनवरागस्मिं संसारे य[128ᵇ]च मे उषितं पुरा ।
माणवको तदा आसि शिरि आसी यशोधरा ।
एतमर्थं विजानेत्वा एवं धारेथ जातकं ॥

एवमिमं अपरिमितं बहुदुःखं उच्चनीचचरितं पुराणं विगतज्वरो विगतभयो अशोको स्वजातकं भगवां भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥ भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुन भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन माणवको भवति यस्य तं महासमुद्रे धनं पतितं । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवो तेन कालेन तेन समयेन माणवको अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवो युष्माकमेवमस्यादन्या सा तेन कालेन तेन समयेन वाराणसीनगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम सा माणवकधीता अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणसिये नगरे ब्राह्मणस्य शिरि नाम धीता अभूषि । तदापि मया एषा वीर्येण लब्धा एतर्हिं पि एषा मया वीर्येण लब्धा ॥

इति श्रीशिरिजातकं समाप्तं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ भगवता यशोधरा खेदेन लब्धा ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो इदानीमेव यशोधरा खेदेन लब्धा अन्यदापि एषा मया महता खेदेन महता श्रमेण महता वीर्येण लब्धा ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने हस्तिनापुरे राजा सुबाहुर्नाम राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो षष्टिनगरसहस्राणामी-

1. C anavarâgra°. — 2. C mâṇavo ca tadâ âsi çirim âsi°. — 3. B °vijânetvâ°. — 4. C evaṁ ca imaṁ° BC °bahuḥkha a° B °uccanîcaritaṁ° C °taṁ pûrâṇaṁ | vigatajvaro° B °takaṁ | bha° C °gavâṁ bhâsha° B °saṁghadhya || C °madhyeḥ || . — 5ᵃ. B °vati | yasya° C °vati | yasyetaṁ ma° °naṁ pratihataṁ | B °ñtaṁ na kha°.
7ᵇ. C °hetor ahaṁ°. — 7ᵇ. C °kaluvas tena kâ° °pavo abhûshi | . — 8. BC °syâd anyaḥ sa tena kâ° C °vâravârinâmagarî brâ° C °çirî nâma sa mâṇa° B °nâma sa mâṇa°. — 10ᵇ. B °evaṁ ta°. — 10ᵇ. C eshâ bhi° °ravârîye na° °sya çirî nâ°.
12. C tadâpi mayâ eshâ vîryyeṇa labdhâ | e°. — 14. C iti çrîmahâvastuavadâne çirîjâtakaṁ. — 15ᵇ. BC bhikshu bha° C °hataḥ | . — 15ᵇ. BC °nîm evaṁ yaço° C °mayâ mahatâ pariçramaṇa° B °mayâ mahatâ khedena mahatâ çra° °ryeṇa te labdhâ || ;
17ᵇ. B bhikshum âha° C bhikshu â° BC °nnaḥ a°. — 18ᵇ. C °kshavaḥ. — 19. C °kshavo 'tîtamadhvâne ha° °pure mahânagare râjâ° BC °yati | kṛ° B °shṭinâgaraha° C °shashṭina° °ṇâṁ îçvaraḥ |.

श्वरो ॥ तस्य सुधनुर्नाम कुमारो एकपुत्रो प्रासादिको दर्शनीयो रूपवान्कृतपुण्यो महेशाख्यो गुणवान्मातृज्ञो पितृज्ञो पित्रा सुबाहुना युवराज्ये प्रतिष्ठापितो ॥ सो अमात्येहि सार्धं तानि पैतृकानि नगरसहस्राणि परिपालेति ॥ राजा सुबाहुः राजकृत्यतो वोधुतभारो राजकुले उपरिप्रासादवरगतो निवृतो आसति । तस्य दानि राज्ञो सुबाहुस्य आसन्नराजा सुचन्द्रिमो नाम वयस्यो सन्निविष्टो सिंहपुरे नगरे राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो महाबलो महाकोशो महावाहनो ॥ तस्य दानि राज्ञो सुचन्द्रिमस्य [129ᵃ] महायज्ञो प्रत्युपस्थितो । सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि । तेन यत्तका विजितवासिनो लुब्धकाः तेषामाज्ञप्ती दिन्ना । सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि । ये ते स्थलचराः प्राणा अपदा वा द्विपदा वा चतुष्पदा वा बहुपदा वा तानि सर्वाणि प्राणकजातीनि समानेथ ॥ निषादा पि उद्दिष्टाः । ये केचिज्जलचरा प्राणाः तेन उपस्थापेथ सर्वभूतेहि यज्ञं यजिष्यामि ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां ।
अचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणामिति ॥

राज्ञो वचनमात्रेण लुब्धकेहि च निषादेहि च जलचरा च स्थलचरा च प्राणकजातीयो समानीता महं च वाटं मापेत्वा तत्र तानि स्थलचराणि प्राणकजातीनि उपनद्धानि । यानि पि जलचराणि तानि समानेत्वा पुष्करिणीये ओघट्टानि । किन्नरीवर्जितं सर्वप्राणकजातीयो समानीताः ॥

अथ खलु राज्ञो सुचन्द्रिमस्य यं कालं यज्ञवाटो सर्वोपकरणेहि सज्जीकृतो ततो शीर्षस्नातो आहतवस्त्रनिवस्तो उपरिप्रासादवरगतो गन्धपुष्पधूपेहि अर्चनं कृत्वा चतुर्दिशमञ्जलिं प्रणामेत्वा येन भगवन्तः पुरस्तिमदक्षिणपश्चिमोत्तराये दिशाये

1. B °sya dhanur nā° C °r nāma rājakumāro e° pitṛjño pitā subā° B °shṭhāpito so a°. — 2. C °kāni gurasa° B °parivāleti | . — 3. C °tyatāṁ odhṛ° BC °prāsāda vara°. — 4. C °āsane rājā su° BC °yati | kṛ° °vāhano tasya°.

7ᵃ. BC °jñaṁ yajiṣyāmi tena°. — 8ᵃ. C °ttakāni vi° BC °bdhakāḥ | te° C °teshāṁm 4° BC °ṇanti dinnā sarva°. — 8ᵇ. B °jishyati | . — 9. C °prāṇāṁ a° B °prāṇa apadā deā dvi° C °dvipadā vā bahu° B °tāni sārvajātiprāṇa°. — 10. B nipādāpi° C nishādāni u° BC °shṭāḥ ye ko°.

11. BC °pāḥ tena upa° C °sthapetha | sa°. — 12. B °devānāṁ ca sā pā° BC °rthivānāṁ maṇi°. — 13. C °drāṇāṁ iti | . — 14. C °bdhakehi ca ja° °nītā mahāṁ ca vāṭaṁ āpetvā° B °mahācchavāṭaṁ mapetvā° B °prāṇikajā° C °jātāni u°.

16. B jāni pi° C °raddhani B °ddhāni ki°. — 17. C °sarvaṁ prā°. — 18. B °rājñaḥ su° C °drima yaṁ° BC °yajñavāṭo sa° C °kṛtāḥ ‖ tato° B °krito ‖ tato° C °ṣam añjaliṁ pra° °vanto pu° BC °stime dakshiṇa° B °catudhyāna° C °cābhijño maharddhiko mahānubhāvo anta°.

ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनो पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा अन्तरीक्षचरास्तानहं यज्ञवाटे निमन्त्रयामि ॥ तत्र दानि ये ऋषयो चतुर्ध्यानलाभिनः पंचाभिज्ञा महर्द्धिका महानुभावा ते समन्वाहरित्वा वैहायसेन ऋद्ध्या यज्ञवाटं गताः ॥ सो दानिं राजा सुचन्द्रिमो तानृषी यज्ञवाटे आगतां दृष्ट्वा प्रमुदितो प्रीतिसौमनस्यजातो पादाभिवन्दनं कृत्वा एतदुवाच ॥ प्रत्यवेक्षन्तु भगवन्तो यज्ञवाटं किं परिपूर्णं न वेति ॥ ते दानि ऋषयः प्रत्यवेक्षित्वा राजानं सुचन्द्रिममेतदुवाच ॥ महाराज सर्वो परिपूर्णो यज्ञवाटो एकेन अङ्गेन ऊनो ॥ राजा आह ॥ कतमेन अङ्गेन ऊनो ॥ ऋषयो आहु ॥ देव किन्नरीये ऊनो ॥ अथ खलु राजा सुचन्द्रिमो लुब्धकानाह ॥ तेषामृषीणां भगवतां यज्ञवाटे किन्नरीये अर्थो तं गच्छथ यत्नं करोथ यथा मम किन्नरीं आनेथ ॥ तहिं दानि यो तेषां लुब्धकसहस्राणां सर्वप्रधानो लुब्धको वीर्येण च बलेन च पौरुषेण च सो तेहि लुब्धकेहि सर्वगणेन उत्साहितो । त्वं प्रतिबलो किन्नरीं समर्थो आनयितुं ॥ स [129b] लुब्धको गणेन उत्साहितो समानो राज्ञा च सुचन्द्रिमेन धनुकलापमादाय अनुहिमवन्तं प्रविष्टः ॥

तहिं अन्यतरं हिमवन्ते पश्यति ऋषिस्य आश्रमं रमणीयं मूलपत्रफलोपेतं ॥ सो तं ऋषिमुपसंक्रान्तो ऋषिस्य पादवन्दनं कृत्वा स्थितः ऋषिणा एहि स्वागतवानिति आभाष्टो स्वागतन्ते एतां शिविकां निषीदाहि ॥ ऋषिणा तस्य लुब्धकस्य सारायणीयं कृतं । यथा ऋषिधर्मो फलोदकमुपनामितं ॥ सो दानि फलानि परिभुंजिय पानीयं पिबित्वा तत्र आसति । तत्र च ऋषिस्य मूले अश्रुतपूर्वं च मधुरं गीतशब्दं शृणोति ॥ सो तं ऋषिं पृच्छति ॥ भगवं कस्य एतं एवं मनोज्ञं गीतशब्दं

2. C °lâbhino pam° B °bhijña maha ° bhâvâḥ ‖ te° C °samatvâhari ° sena ṛiddhyâya yajña° B °sena riddhyâ yajñavâṭam gataḥ | . — 3. C so dâni râ ° drimo tân ṛishîm yajñavâṭe âgatân dṛishṭvâ°. — 5. C °bhavanto yajñavâṭam kim° B °ṛṇṇam na vedite | .

6. C °ṛishayo pra°. — 7¹. C °sarvâm pari° BC °vâto eke° C °ûno (?) ‖ B °ûnmo ‖ . — 8¹. C °âhuḥ | . — 8². B °nnariyo â°. — 8³. C °khalu râjâ su° BC °drimo teshâ°. — 9. B °gavato yajñavâṭe kinnariya arthâ tam° C °gavanto yajñavâṭe kinnariya | artho° BC °rotha | yathâ mama kiṃnarim(C °ri) â°. — 10. B °dâni ye te° C °hasrâṇi sarvapra° BC °ryeṇa bale° C °utsahito.

12¹. B °to kiṃnarim sa° C °to kiṃnarî sa° B °ânayatum so lu°. — 12². C °hitaḥ sa° B °samâno râ° C °drimena dhanukarâpâm âdâ° B °karâpam âdâ° C °vishṭo. — 15¹. B °pi-yam | mû °patam sa°. — 15². B °pâdavamdanam° C °taḥ | ṛishiṇâm ehi° B °n iti ṛishiṇâ ṛishi°.

17. C °yaṇikam kṛitam | . — 18¹. C °ṛishiṇâm ṛishidharma pha° B °panâmitam | . — 19. C °ṛishimûle a° BC °dhura gî°. — 20². C bhagavan kasyaitam evam° B °manojñagîtam° C °mojña gî ° devakanyânâm ‖ .

देवकन्यानां नागकन्यानां ॥ ऋषि आह ॥ न एतं देवकन्यानां गीतशब्दं न नागकन्यानां किन्नरीणां एतं गीतशब्दं ॥ सो दानि तमृषिं पृच्छति ॥ भगवन् इमं गीतशब्दं श्रूयते न च दृश्यन्ति । कहिं वा गायन्ति ॥ ऋषि आह ॥ इमस्य आश्रमस्य उत्तरे पार्श्वे महापद्मिनी तहिं सर्वर्तुकानि सर्वकालिकानि उत्पलकुमुदपदुमपुण्डरीकसौगन्धिकानि । तत्र कैलासातो पर्वतातो द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता बहूहि किन्नरेहि किन्नरीहि च परिवृता एतां पद्मिनीं क्रीडार्थमागच्छति ॥ सो पण्डितो लुब्धको तमृषिं उपायेन पृच्छति ॥ आह ॥ भगवं श्रुयीयति अस्ति केचित् मनुष्या किन्नरीहि सार्धं क्रीडन्ति परिचारेन्ति । कथन्ते मनुष्याणां किन्नरीयो वशगता भवन्ति ॥ ऋषि आह ॥ सत्यवाक्येन एता बध्यन्ति न शक्नोन्ति अन्तरहायितुं ॥ माधुर्येण च ऋषिणा असमन्वाहरित्वा ऋजुभावेन आचचितं न जानाति किन्नरीये एतस्य अर्थो ति ॥

सो दानि लुब्धको तस्य ऋषिस्य अभिवादनं कृत्वा तं पद्मसरं गतो यत्र सा द्रुमस्य किन्नरराज्ञो धीता क्रीडति ॥ ता दानि किन्नरीयो गीतकुशे प्रमत्ता दलदर्दरके च तं लुब्धकं न पश्यन्ति । सा च तत्र मनोहरा सर्वप्रधाना रूपेण च स्वरेण च । तेन लुब्धकेन अवतापथे स्थितेन सा मनोहरा सत्यवाक्येन बद्धा ॥

धीता त्वं किन्नरराजस्य द्रुमराज्ञो यशस्विनी ।
एतेन सत्यवाक्येन तिष्ठ बद्धासि किन्नरी ॥
यथा त्वं द्रुमराजस्य [130a] धीता द्रुमेण राज्ञा संवृद्धा ।
सत्यवचनेन भद्रे मनोहरे मा पदं गच्छ ॥

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सत्यवाक्येन बद्धा न शक्नोति अन्तरहायितुं । ते अन्ये हि किन्नरा च किन्नरी च सर्वे समन्तरहिता ॥

1[b]. C °gītaṃ çabdaṃ na nāgakanyā°. — 2[b]. B °m ṛṣiṃ pṛ°. — 2[c]. BC bhagavān imaṃ°. — 3[a]. B kahiṃ ca gā°. — 3[c]. C iyaṃ asya āçra° daṇiṇaṃ tahiṃ sarvārtakāni sarvāṇi kālikāni utparaku° B °ṇḍalikasu °kāni tatra°. — 5. BC °kailāçāto° C °masya kiṃnara °hūni kinnarehi kiṃnarī° B °hūhu kiṃnarehi kinnarī °vṛta | etāṃ° C °vṛtāḥ | ehāṃ padminī krī°.

7[b]. B āha bha°. — 7[c]. C bhagavana çruṇīyati° B °keti māṇu° C °ci mānu° B °paricārenti | . — 8. C °mānumhāṇāṃ° BC °vaçagatā°. — 9[c]. C °etāṃ bādhyanti na çaknoti a° B °knoti | a°. — 10. C °asamatvāha ° na ārakata° BC °jānati ki °sya arthoti || .

12. C °gataḥ | ya° B °gato | ya° C °nnarasya rā°. — 13. C °pramatto daladardalako° C °kaṃ tena paçyanti || ṛṣiṃ āha || sa° (l. 9) . r.... lubdhakaṃ paçyanti | lubdhako sarvaṃ paçyati sā ca tatra°. — 14. B °svareṇa ca tena°. — 15. B °çramaṇe pathe°.

16. C °drumarājo yaçasvinaḥ | B °svini | . — 18. BC °drumeṇa rājā drumeṇa saṃ° B °vṛddhā satya°. — 19. C °gacho | .

21. B °rā ca kiṃnarī° C °mantahitā | B °hitā | .

सा दानि मनोहरा तेन लुब्धकेन सिंहपुरमानीता । तहिं यज्ञवाटं प्रवेशिता ॥ किन्नरीं दृष्ट्वा राजा सुचन्द्रिमो महां च जनकायो तस्य लुब्धकस्य प्रीतो संवृत्तो ॥ लुब्धकेन विपुलो आच्छादो लब्धो ॥ सा कन्या पार्श्वेहि आनीता सुचन्द्रिमस्य सिंहपुरं ब्राह्मणपुरं संवृत्तं यज्ञवाटं समभिनीता ॥ राज्ञा सुचन्द्रिमेण यज्ञस्य समुपकरणं सज्जेत्वा राज्ञो सुबाहुस्य हस्तिनापुरं दूतो प्रेषितो । सर्वभूतेहि महायज्ञं यजिष्यामि आगच्छ । इह अनुमोदाहि ॥ राज्ञा सुबाहुना पुत्रो सुधनुकुमारो विसर्जितो । गच्छ सिंहपुरं सुचन्द्रिमो राजा यज्ञं यजिष्यति तं अनुमोदाहि ॥

सुधनुकुमारो सिंहपुरमागतो अन्यानपि बहूनि राजान शतानि । सर्वेषां च सुधनुकुमारो सर्वप्रधानो रूपेणापि तेजेनापि परिवारेणापि गन्धेनापि ॥ सुधनुकुमारो तं यज्ञवाटं प्रविष्टः बहूहि राजान शतेहि परिवृतो ॥ तेन तत्र यज्ञवाटे तानि बहूनि प्राणिसहस्राणि दृष्टानि स्थलचरजलचराणि । सापि किन्नरी दृष्टा ॥ पश्यन्तस्य एव सुधनुस्य कुमारस्य किन्नरीये उदारं प्रेमं निपतितं किन्नरीये पि सुधनुस्य प्रेमं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता सूत्रपदे ॥

पूर्वे वा संनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
सर्वं तं जायते प्रेमं उत्पलं वा यथोदके ॥

एवमेषां परस्परं दर्शनमात्रेण प्रेमं संजातं ॥ सुधनुकुमारो राज्ञो सुचन्द्रिमस्य पृच्छति ॥ किस्य इमे एत्तका प्राणसहस्रियो यज्ञवाटे उपकल्पायो ॥ सो राजा आह ॥ एतेहि यज्ञं यजिष्यामि एतेन च प्रभूतेन खादनीयभोजनीयेन ॥ कुमारो

1[1]. B so dâni ma * purena â* C *puraṁ mahânagaraṁ ânîtâ | . — 1[2]. C *vâte pra*. — 2. C *nnarî dṛi* B *tasya ca lubdha*. — 3[1]. C *palo châdo*. — 3[2]. C *raṁ saṁṛiddhaṁ yajñavâtaṁ sama* B *samabhinîtâ | . — 4. B râjâ su* C *drimena yajñasya sarvam upa* B *raṇaṁ sahve(?)tvâ râ* BC *shito sarva*. — 5. B *yajñaṁ jayishyâmi*.

6[1]. C ammo* BC *dâhi râ*. — 6[2]. B *râjño subâhu putro* C *dhanakumâ * sajjito B *râjâto gaccha*. — 8[1]. BC *tâni sarve*. — 8[2]. C *ro sarvepradhâ* B *dhânâ râ* BC *pendpi te* B *vârenâpi*. — 9. C *yajñavâṭaṁ pravishṭo ba* B *hûni râ* C *çatâni pa*. — 10. C *dṛishṭâni stha* B *shṭâni | stha*.

11. BC so pi kinnarîṁ dṛishṭvâ pa*. — 12. BC *evaṁ sa* B *dhanasya* C *dhanukumâ* BC *rasya kinnarîya udâraṁ premaṁ nipatitaṁ kinna(C *taṁ | kiṁna)rîye pi sudhanasya (C *sya kumârasya) pre*. — 13. BC *pade pû*. — 14. B *rve vâsanirvâsena* C *rve vâsanivâsana pra* BC *tena ca sa*. — 15. B sarvaṁ taṁ jâ* C sarvan taṁ jâyante sa ca pre*.

16[1]. C evaṁ teshâṁ*. — 16[2]. BC sudhanakumâ* B *râjñâ sa * cchati ki*. — 17[1]. B kisma ime* C *hasrâye yajña* BC *ddhâye ‖ . — 18[1]. BC *shyâmi | e* B *daniye bho* C *daniyena bho* BC *janîyena kumâ*.

पृच्छति ॥ एतस्य यज्ञस्य किं फलं किं गुणनिर्वृत्ति । केदृशमेतेन यज्ञगुणं निर्वर्तेयिष्यति इमं एत्तकं प्राणवधं कृत्वा ॥ राजा आह ॥ एते यत्तका प्राणजाती अत्र यज्ञे हनिष्यन्ति सर्वे स्वर्गं गमिष्यन्ति । अहं च यत्तका एते प्राणा एत्थ य[130b]ज्ञे हनिष्यन्ति तत्तका वारां स्वर्गे उपपद्यामि ॥ कुमारो आह ॥ महाराज न एवं एतं मिथ्यादृष्टि एषा अहिंसा परमं धर्मं ॥ प्राणातिपातो अधर्मो प्राणातिपातवैरमणो धर्मो । अदिन्नादानो अधर्मो अदत्तादानवैरमणो धर्मो । कामेषु मिथ्याचारो अधर्मो कामेषु मिथ्याचारवैरमणो धर्मो । सुरामैरेयमद्यपानं अधर्मो सुरामैरेयमद्यपानातो वैरमणो धर्मो । मृषावादो अधर्मो मृषावादातो वैरमणो धर्मो । पिशुनवाचा अधर्मो पिशुनवाचातो वैरमणो धर्मो । संभिन्नप्रलापो अधर्मो संभिन्नप्रलापातो वैरमणो धर्मो । अभिध्या अधर्मो अभिध्यातो वैरमणो धर्मो । व्यापादो अधर्मो व्यापादातो वैरमणो धर्मो । मिथ्यादृष्टि अधर्मो सम्यग्दृष्टि धर्मो ॥ दश कुशला कर्मपथा धर्मो ॥ दशहि महाराज अकुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा नरकेषूपपद्यन्ति । दशहि कुशलेहि कर्मपथेहि समन्वागताः सत्वा स्वर्गेषूपपद्यन्ति ॥ तदेवं महाराजेन न एव स्वर्गाणां पथो गृहीतो नरकेषु गमनाय एष पथो गृहीतो ॥ एवं सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा राजा सुचन्द्रिमो ते च सर्वे राजानो सर्वो महाजनकायो प्रीतो । तेन राज्ञा सुचन्द्रिमेण सुधनुस्य कुमारस्य धर्मदेशनां श्रुत्वा ते सर्वे प्राणकजातीयो जलचरा च स्थलचरा च ओसृष्टा ॥

1[1]. B ettasya ya° guṇaṃ nivṛtti ‖ C °guṇaṃ kiṃ nivṛttiṃ | . — 1[2]. C kena sadṛçena tena ya° B kedṛçenam ate° BC °ṇaṃ nivarttayishyati | i°. — 2[1]. B °jāti atra° C °hanishya sarve° BC °rve surga ga° C °mishyati | . — 3. B ahaṃ ca ettakā° C ahaṃ ca ete ettakā prā° BC °ṇā etthaṃ yajñe hanishyanti(C °shyati) | tatta° B °ttakā vārāṃ sva°. — 4[1]. B °rājā na° C °shṭi emā ahiṃ°. — 5. B °ṇo dharmo a°.

6[1]. BC adinnadāno° C °ṇo dharmaḥ | B °rmo kā°. — 6[2]. BC kāmeshu mithyā(C °thyāçā)ro adharmo(C °rmaḥ |) vyāpādāto | (C °to) vaira° C °dharmaḥ | mithyādṛishṭi adharmo | mithyādṛishṭivairamaṇo dharmaḥ | B °dharmo mithyadṛishṭi adharmo surāmaireyamadyapānāto vai°. — 7. C °adharmaḥ su° C °dharmaḥ | . — 8. C °adharmaḥ mṛi° C °dharmaḥ | . — 9[1]. C °adharmaḥ pi° C °dharmaḥ | . — 9[2]. C °adharmaḥ saṃ° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ | . — 10. C °adharmaḥ a° BC °ramaṇo dha° C °dharmaḥ.

11[1]. C °adharma vyā° B °ṇo arma | C °dharmaḥ | . — 11[2]. BC °adharmo(C °rmaḥ) saṃmyagdarshṭi dha° C °dharmaḥ | . — 12[1]. BC daça ku° C °pathā adharmaḥ daça kuçalā karmapathā dharmaḥ | B °dharmā ‖ . — 12[2]. B °tāḥ satvāṃ na°. — 13. B °pathe sa°. — 14. BC tad etaṃ ma° C °jena naisha svargāṇāṃ pathe gṛi° pathe gṛi° B °ṇāṃ pathā gṛihī° hito nakakeshu gamanāya esha pathe gṛihīto ‖ . — 15. B °sudhanusya ku° sāṃ çrutvā te sarve prāṇaka° C °no sarve mahājā°.

16. BC te ca rā° C °sudhanasya° B °sthalacarā ca dharmaṃ o° C °sthalacarā ca dharma o°.

मनोहरा किन्नरी सुधनुस्य कुमारस्य अधीना । सर्वं च किन्नरभवनं मनसि न वर्तति सुधनुस्य प्रेमेन ॥ सुधनुस्यापि अन्या क्रीडारतीयो मनसि न वर्तन्ति मनोहराये प्रेमेन ॥ राज्ञापि सुचन्द्रिमेण यथा सुधनुना कुमारेण संदिष्टं तथा निर्वृत्तं यज्ञं अनवद्यं ॥ अनेकानि श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकसहस्राणि अन्नपानेन सन्तर्पिताः आच्छादनेहि आच्छादिताः ॥ वृत्ते यज्ञे सुधनुकुमारो मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो महता परिवारेण महता समृद्धीये महता समुदयेन महता विभूषाये सिंहपुरातो हस्तिनापुरं गतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरं प्रविशन्तस्य नगरं [131ᵃ] हस्तिनापुरं अलंकृतं वितवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु नटनर्तकल्लमल्लपाणिस्वरिककुम्भतूणिका ॥ एवं सुधनुकुमारो महता समृद्धीये महता समुदयेन मनोहराये सार्धं हस्तिस्कन्धवरगतो हस्तिनापुरं प्रविष्टो ॥ तेन कुमारेण सर्वा राजकन्या ओसृष्टा मनोहराये सार्धं क्रीडति च ॥ राज्ञो सुबाहुस्य षष्टीहि नगरसहस्रेहि कार्यसहस्राणि परिहायन्ति अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ नैगमजानपदेहि राजा सुबाहु विज्ञप्तो । महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो अर्थार्थानि न समनुशासति राजकार्याणि परिहायन्ति षष्टीहि नगरसहस्रेहि अनेकसहस्राणि निवर्तन्ति ॥ राज्ञा सुबाहुना सुधनुकुमारो शब्दापितो ॥ पुत्र जानपदा ओरवन्ति । अर्थार्थानि न समनुशाससि यथापूर्वं मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो विहरसि विसर्जेहि पुत्र एतां किन्नरीं अनु-

1ᵃ. C °rā kiṃnarī° BC °sudhanasya ku°. — 1ᵇ. C °manasi vartati° B °vartati | su° BC °dhanasya pre°. — 2. BC sudhanasyā° C °krīḍyāramnaṃpiratiyo manasi vartanti° B °vartanti | mano °mena rājñā°. — 3. C °drimena ya° BC °saṃdṛṣṭaṃ | ta° C °thā nigadaṃ°. — 4. B °brāhmakṛpaṇavaniyakasa° C °chādita vṛ° B °ditaḥ vṛ°. — 5. BC °sudhano ku° C °ndhavalagato° BC °mṛddhi(C °ddhīye mahatā parivāreṇa mahātā samu° B °dayena mahātā vibhū° C °bhūṣāyena siṃhapurā °raṃ gataḥ |.

8. B °sya hastipuraṃ pra° C °nagaraṃ hastināpuram alaṃ° BC °osaktapaṭṭadāma° C °lāpasiktasaṃmṛṣṭaṃ dhūpa° °lāpaṃ ṣiktasaṃ sṛjjya dhūpi° C °sha naṭanarta° B °ṭanarttārā ṛ° BC °mbhatūṇa° B °ṇikā evaṃ°. — 10. C °dhana kumā °ddhaṃ hastikandhavalagato° B °ddhaṃ hastikandhaṃ avagato °praviṣṭho |.

12. B °sarva rāja° C °sarvāṃ rājakāṃ oṣṛ° C °ārddha krī° BC °date ca rājño°. — 13. B °ṣaṣṭihi° C °srehi kāyaṃ saha° BC °yanti(C °nti |) anye ca sahasrāṇi nivartanti | B °yanti anena ca sahasrāṇi nivartanti |. — 14ᵃ. C naekasannajānapadanagamānagamajānapadehi | rājā° B °hu vipto mahā°. — 14ᵇ. B °hārājā su° C °rīye pravṛtto | arthārthāna samu° B °arthāthām na samu° BC °hāyanti | ṣa° B °ṣaṣṭihi na° C °nagarasahasre° B °sacyasahasrā niva° C °anekajanasahasrā niva°.

16. C °dhanakumā° BC °pito pu°. — 17ᵃ. BC putro jā°. — 17ᵇ. B arthāthāni° C C athārthāni° B °ṣāsi | ya° BC °tto viharasi visa° C °sajjehi | putra etāṃ kinnarīm anujā° BC °nāhi taṃ ga°.

आजानाहि मां गमनाये ॥ सो कुमारो मनोहराये तृष्णाजालेन बद्धको न तामनुजानाति । पितरं पुनःपुनर्वदति । पुत्र विसर्जेहि एतां किन्नरीं अन्यानि ते राजकन्यानि यत्तकानि इच्छसि तत्तकानि आनयिष्यामि ॥ सो कुमारो पुनर्पुनः तेन पितुना उच्यन्तो न विसर्जयति ॥ अमात्या च पुनःपुनः राज्ञो सुबाहुस्य निवेदेन्ति ॥ महाराज सुधनुकुमारो मनोहराये किन्नरीये प्रमत्तो राजकार्याणि न करोति बहूनि राजकार्याणि परिहायन्ति ॥ राज्ञा च अमात्या आणत्ता उपरुन्धथ कुमारं ॥ सो अमात्येहि राजाणत्तीये उपरुद्धो ॥ उपरुद्धेन कुमारेण गृहं निःश्रीकं संवृत्तं सर्वा लक्ष्मी अन्तरहिता । मनोहरा स्वयं सुबाहुना अनुज्ञाता निरति किन्नरनगरं गमनाय । मनोहरे गच्छ अनुज्ञातासि येन सुखानि प्रीतिजनानि वनानि मातापितॄणां सकाशं ॥

सा दानि सर्वालंकारविभूषिता ततः प्रासादतो ओतरिता । ताये ओतरन्तीये बहूनि स्त्रीसहस्राणि सुधनुश्च रोदन्ति मनोहराये शोकेन । हस्तिनापुरे जनपदस्य अन्तरं नास्ति वामदक्षिणेन हस्तेन मनोहराये हस्तिनापुरातो निष्क[131b]मन्तिये । वामदक्षिणातो अंजलिसहस्राणि प्रतीच्छमाना गन्धमाल्येन पूजियमाना स्त्रीसहस्रेहि बहुना च जनकायेन अनुगच्छियमाना सा दानि हस्तिनापुरातो निर्यात्वा जनकायस्य विसर्जनं कृत्वा उत्तरामुखं येन हिमवां पर्वतराजा तेन प्रयाता उपगच्छति च उत्तरामुखं येन च हस्तिनापुरं तेन सुधनुं अवलोकेति ॥ तहिं च अनुहिमवन्ते शतद्रुनदीकूले द्वे लुब्धकपुत्रा मृगव्यां चरन्ति । एको लुब्धकपुत्रो

1. C *rāye tṛṣṇājālenabbarddhake | na te anujānati | B *lena varddhako na taṁ anujānāti | pi*. — 2¹. C *re pūnarpunar vayati B *vadati putra*. — 2². C *anarim anyā* B *lpasi | tatta*. — 3. C *rpunas tenāpi pi*. — 4. C *punarpunaḥ rā* BC *ḥ rājñā su*. — 5. C *dhanakumā * jakāryyā pari* B *karonti bahuni rāja* C *riharanti | rājā*.

6. B rājño ca a* C rājā ca a* B *rundha kumāraṁ || . — 7¹. B *rājaṇattiye uruddho | C *rājā āṇattiye uparuṁdhathaḥ uparuṁdhena*. — 7². C uparuṁdhena ku* *haṁ niçreyaṁ saṁ* B *haṁ niçreyaṁ saṁ* C *sarvāṁ lakshmī*. — 8. C *harā svaṁ svayaṁ* C *nirati rāma kinna* B *nirati kinnaranagaraṁ*. — 9. B *jñātāsi ye* BC *tāni sarvāṇi sā* B *pitṛṇāṁ*.

11¹. BC sa dāni* C *bhūshitāḥ tato prā* B *taḥ prasā* BC *to otaritā tā(B *to)*. — 11². B teshu ota* C *otaranti | bahū* B *bahuni stri * ṇi | sudhanasya ro* C *dhanasyāntaḥpurasya ro* B *rāye | sokena hasti*. — 12. B *nishkramantiye vā* C *manti | . — 14. C yena vāma* BC *aṁjaliṁ saha* B *ndhamālena pū* BC *pūjayamā * mānā | sā dāni* C *janakāyesya vi * trā uttaramukhena hima * paran tena sudhanaṁ kumāraṁ avalokenti | B *dhanuṁ avalokenti tahiṁ*.

17. C *nte satadru* B *nte sadrūpe kule dave* C *putro mṛ* B *yāṁ avati | C *ayati | . — 18. C *lako nama dri* B *māṇavako*.

उत्पलको नाम द्वितीयो लुब्धकपुत्रो मालको नाम ॥ तेहि दृष्टा मनोहरा किन्नरी दूरतो आगच्छन्ती सर्वालंकारविभूषिता अनुद्रागानुलेपना अभिनानगन्धमाल्या पुनर्पुनः पृष्ठतोमुखी अवलोकयन्ती आगच्छन्ती ॥ तेहि सा किन्नरी प्रत्यभिज्ञाता ॥ ते कृतांजलिपुटा प्रणिपतिता पृच्छन्ति ।

गच्छन्ति अवलोकेसि अवलोकेन्ति गच्छसि ।
किं भद्रे अवलोकेसि कहिं वा त्वं गमिष्यसि ॥

मनोहरा आह ॥

उभयं अभिप्रार्थेमि . . . . किंपुरुषनगरं ।
सुधनुं चावलोकेमि निरतिं चाभिप्रार्थये ॥

ते दानि लुब्धकपुत्रा आहंसुः ॥

सुधनुस्य कुमारस्य कुरुपंचालेषु नारियो ।
ताहि सार्धं रममाणो न सो तुभ्यं स्मरिष्यति ॥

मनोहरा आह ॥

आनयिष्याम्यहं सुधनुं प्रेषितेन स्मितेन च ।
कोचिद्वृद्धो च मातंगो वशो एषो भविष्यति ॥

ताये तेषां लुब्धकपुत्राणां हस्ते शतसहस्रमूल्या च अंगुलिका दिन्ना तामीसमाना च । यदि मम पृष्ठतो सुधनुकुमारो आगच्छेय मम मार्गमाणो इमं अभिज्ञानं दास्यथ मम वचना अभिवादनं पृच्छेयाथ । वक्तव्यो । इतो एवं निवर्ताहि दुर्गमो

1. BC °dṛṣṭvā ma° B °cchanti sarvālaṃkārabhūṣitā | adrāmde° C °ditāḥ a° B °amilānagaṃdhāmālyā° C °punaḥ punaḥ pṛ° khi avalokayante āga°. — 3. C °jñātaḥ B °jñātā te kṛ°. — 4. B °jaliṃpūtā prani° C °pranipatitā pṛchanti ava° B °nti ga°. — 5. C avalokenti avaloke gachanti kiṃ° B gacchanti avaloke avalokenti gacchati | .

8. C ubhayem abhiprā° BC °rthemi(C °si) kiṃpurusha°. — 9. BC sudhanaṃ cāva° C °lokesi niratiṃ nāma nagara cābhiprārthayet | B °niratiṃ cābhiprārthayet || . — 10. C °putra āhataḥ | .

11. B sudhanasya kumārapaṃcā° C sudhanasya kurupaṃcāreshu nāliyo°. — 12. B so tāhi° C so tāni sārdhaṃ ramamāṇo tuṃdhyaṃ smarashyanti | B °smaranti || . — 14. C °shyām ahaṃ sudhanaṃ preshitenāsmiṃ tena ca kaṃcid vṛ° B °sudhanu prekshitenā smitena ca kaṃ°. — 15. B kaṃcid vana mātaṃgā vaçam esho bha° C °ddho ca mātaṃgo vaçam esho bha°.

16. C °mūlyāṃgulikā di° BC °dinnāḥ tāli° C °samāṇā ca | . — 17. BC °sudhanakumāro° C °rgamāṇeabhaya imaṃ° BC °jñānaṃ dā° B °dāsya mama va° C °pṛcheyatha. — 18[1]. C uktayo ito°. — 18[2]. B °evaṃ vivartāti° C °evaṃ vivattehi darpame parataḥ tena mana° B °paratena mana°.

परतरेण मनुष्याणां । नियतो मे मनुष्याणां विनाशभावः ॥ एवं लुब्धकपुत्राणां संदिशित्वा मनोहरा अस्पृशन्ती पादतलेहि उदकं शतद्रुनदीं तीर्णा ॥

राज्ञा सुबाहुना यं कालं जानाति गता मनोहरा इति ततो सुधनुकुमारो आनायितो उत्संगे उपविशापितो पितरे पि मातरे पि ॥ मा पुत्र किन्नरीनिमुक्कराहि विस्तीर्णो ते अन्तःपुरो बहूनि कन्यासहस्राणि अपराणि ते आनयिष्यं । ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि परिचारेहि किं ते किन्नरीये त्वं मानुषो ॥ राजा कुमारं चाश्वासयति अमात्या च आप्ता । कुमारस्य गृहं अलंकारापेथ ॥ [133ᵃ] अन्तःपुरस्य संदिष्टं । सुष्ठु कुमारं अभिरमापेथ यथा कुमारो मनोहरां न समनुस्मरेय ॥ राज्ञो वचनमात्रेण कुमारस्य गृहं यथा दिव्यं विमानं तथा अलंकृतं सर्वसंचितं ॥ सप्तसु द्वारशालासु सुवर्णघटानि स्थापितानि अक्षतानि स्थापितानि यानि अन्यान्यपि लोकस्य मंगलसंमतानि सर्वाणि स्थापितानि ॥ ब्राह्मणसहस्राणि कुमारस्य द्वारे उपस्थापितानि तथान्यो पि जनकायो कुमारं प्रतिपालयन्तो ॥ कुमारो पि पितरा समाश्वासित्वा विसर्जितो । गच्छ गृहं उपसेवेहि स्नाहि विलिम्पाहि आसक्तमाल्याभरणो क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि राजकार्याणि च समनुशासेहि ॥ एवं संदिशित्वा पितरे कुमारो सुधनु विसर्जितः ॥

सो दानि राजकुलातो निर्यात्वा सार्धं वसन्तकेन एकेन परिचारकेन भावानुरक्तेन हस्तिनापुरातो नगरातो निर्यात्वा येन हिमवन्तपर्वतराजा तेन प्रक्रान्तो मनोहराये पर्याये ॥ कुमारस्य तानि पैतृकानि षष्टिनगरसहस्राणि स्फीतानि

1¹. C nijaro ma tena manu° bhāvo | B °to me mayāvināśabhāvaḥ evaṃ°. — 1². B °trāṇāṃ saṃ° BC °drunadīkirṇṇāṃ rājñā°. — 3. B °hunāṃ yaṃ kā° rā iti | tato° C °tataḥ su° B °ānāyito utsaṃge u° BC °tare pi mā pu°. — 4. C °māro pi anumnare pi hi vistirṇṇe antaḥpure bahū° B °antapuro° BC °hūni kaññyā° C °rāṇi te andpe° B °rāṇi te anāpe°. — 5. BC tehi sā° C °sārddha krī° B °parivārehi kinnarīye ‖ tvaṃ° BC °mānuṣi rā°.

6. BC rāja kumāraṃ vā(C °cā)pvāsati a° ṇattā ku°. — 7. B °laṃkārāye antaḥ° C °laṃkāpethā. — 8¹. C °ḥpurasyāpi saṃ° BC °saṃdiṣṭaṃ su°. — 8². BC °pethe | yathā°. — 9. C °divyavimā° kṛtaṃ | antaḥpurikāpihi ātmanaṃ alaṃkṛitaṃ sarvasaṃgiṇaṃ B °jñinaṃ sapta°. — 10. B °dvāśaṃlā° C °çālāsu suvarṇṇaghaṭāni sthāpitāni yāni akhātāni sthāpitāni anyāni lo° B °yāni anyāni api lo° C °kasya maṃgalasammatāni sarvā° B °galasaṃmatāni sarvā° tāni brā°.

11. BC °pitāni ‖ tathā° C °thānye pi janakāye ku° tipālayanto B °nto ku°. — 13¹. BC °haṃ ‖ svā° °ro pi pitaraṃ samā° C °nāsetvā visa° B °māsāsitvā jaurjito ga°. — 13². BC °haṃ ‖ snā° sevo° C °ktamālyābharaṇo° C °rājakāryāṇi ca sa° B °çasehi ‖. — 15. B °sudhano visa° C °rjjito |.

16. C °parivārakena bhā° C °himavaṃ parva°. — 18. B °ṣaṣṭiṃ na° C °ṣaṣṭhī na° stīrṇṇāntaḥpu° B °stirṇṇaṃ anta°.

अभिगमजनपदानि विस्तीर्णं च अन्तःपुरं मनसि न वर्तति । मनोहरामेव किंनरीं शोचति समनुस्मरति ॥

राज्यं राजपरिदेववीक्षणकालेन तत्तदा सर्वं ।
अपविध्यियान प्रक्रमि अधीतमजिनं पटं गृह्य ॥
अनुरक्तभक्तिभावं चैकं परिचारकं ग्रहेत्वान ।
पर्वतराजाभिमुखो सो हिमवन्तमभिप्रसरेसि ॥
अचिरेण गतो सुधनु हिमवन्तं रम्यपर्वतनितम्बं ।
तत्राद्दशासि लुब्धकं उत्पलकं नामकं चैव ॥
पश्यति च शतद्रुनदीं शुचिविमलस्फटिकनिकाशां सततं ।
. . . .
शुभां सुशीतलतोयां प्रस्यन्दमानां मृदुतरूपानुजाता ।
सा शाद्वला प्रफुल्लिता वहन्ति अर्वाहिम्यो शतद्रू ॥
सुधनू उवाच कांचिल्लुब्धका श्यामां अगुरुद्रानुलेपनां ।
नारीं अभिम्लानगन्धमाल्यां विक्रमन्तीं अपश्यथ ॥
अवोच लुब्धकपुत्रो यादृशीं त्वं पृच्छसि सा इतो चिरं ।
उत्तीर्य नदीं गता सा इमेन कालेन हिमवन्तं ॥
प्रव्याहृतं हि तायेः सुधनुर्नामेन पृष्टतो मह्यं ।

1. C °m evaṁ ki° B °anari ça°. — 3. B râjaridevanikshaṇena kâle° C râjaṁ ridevanicakshaṇena kâlena taṁ tadâ° BC °sarvaṁ apa°. — 4. B °kramî | adhau° C aparijmi(?)yâna prakrâmi | adhautamalinaṁ pa° B °dhautamalinaṁ pa° hya ana°. — 5. BC °bhâvaṁ ca ekaṁ pa° C °parivârakaṁ gṛihitvâna B °tvâna parva°.

6. BC °kho hima°. — 7. C °na gaṁta âbhavantai nabhapra° (p. 106, 5; *je remplace ici C par M*) B °sudhanu hi° M °dhanukumâraṁ hi° ryalaṁ nitambaṁ B °mbaṁ tatrâ°. — 8. BM °ddarçâsi lubdhako n° M °utpalakaṁ nâmakaṁ caivaṁ° B °ppalako nâmakaṁ cai° BM °carva(M °vaṁ) sudha° (*B et M placent ici la strophe des lignes* 13-14). — 9. BM °çatadruṁ nadiṁ(M °diṁ) çuci° kâçâṁ viprasannâ satataṁ ‖ çubha°.

11. BM çubhaṁ° toyâ syanda° B °mânâṁ mṛdu° BM °sujâtâ sâdva(M °dulâ pra°. — 12. BM sâdva(M °dulâ pra° B °lita vaha° M °lita vahati akshiyo ça° B °vahati akshorro çatadrû devaca° (l. 15) M °çatadru nadiṁ devaca° (l. 15). — 13. B sudhanu dve lubdhakeputrâu upâsa kaṁcilla° M sudhanukumâro dve lubdhakaputrân uvâca | kaṁcillu° BM °lubdhaka çyâmâ akshidrâ(B °adrâ)nulepanu(M °nâ) nârî âmi°. — 14. BM nârî âmi° M °lânagandhamâlyâ abhikramu° B °mâlyâ vi° BM °manti apaçyatha | paçya°. — 15. M °putro yâdṛçî tvaṁ° B °cchasi | sa ito cira çatatîreṇa nadîṁ | gatâ° M °sâ yito cira çatatîreṇa nadîṁ°.

16. BM °mavantaṁ pra°. — 17. M prahṛtâhṛ° B °taṁ | hi° M °dhano kumâro nâmena pṛishṭato° B °hyaṁ yadi°.

यदि एष्यति लुब्धकपुत्रा दास्याथ इमं चभिज्ञानं ॥
इममङ्गुलीयकं मम इमां च तालीसगन्धिकां मालां ।
दास्याथ लुब्धकपुत्रा भर्ता मम स्वामिकस्ता[13a b]मि ॥
अभिवादनं च लुब्धका मम वचना स्वामिकं भणेयाथ ।
प्रतिगच्छ हस्तिनापुरं नियतो नियमो विनाभावो ॥
प्रत्ययहेसि मालां आलम्बेसि मुद्रिकां प्रमोदन्तो ।
अपि मरणं अभ्युपेमि मनोहराये व समागमं ॥
ते तं भणन्ति लुब्धका सुधनु इतो एव त्वं निवर्तेहि ।
हस्तिनापुरस्मिं नगरे त्वा तुह्यमनुन्न वर्तेया ॥
तं तस्य नैव हृदये भाषि च तेषां शृणोति सो वचनं ।
गन्तुं येवाध्यवसितो प्रतह्न च महानदीं तीर्णो ॥
लुब्धका पि ते अवस्थिता राजामर्षा भवेया अस्माकं ।
यदि सुधनुमेवंरूपे अत्ययस्मिं परित्यजेयामः ॥
अवतीर्णो ते पि नदिं व्याघ्रगणसिंहवारणसंघोषां ।
मृगविहंगमानुयातां मनोरमां च चक्रवाकरुतां ॥
तान्तत्वगेन तीर्णा महानदीं हंससारसाभिरुतां ।
व्यादेहि किन्नरेहि च प्रपातजालां सुरमणीयां ॥

तच दानि कुमारो च वसन्तको च परिचारको उत्पलको च लुब्धकपुत्रो मालको च लुब्धकपुत्रो एवंकृताध्यवसाया मनोहराये पदेहि हिमवन्तं पर्वतराजं प्रविशन्ति ॥

1. B yadi esha lu° M yadi evaṁ lu ° trā açvatha i° B °trā danyathā i° naṁ imam a°. — 2. B °ṅgulayakaṁ° BM °mālām dadyatha | lubdha°. — 3. M °bdhakaputro gartā mama° B °trā gartio mama°. — 4. B anivādanaṁ° BM °bdhakaputrā mama°. — 5. BM °raṁ niryāto niyame vinā°.

6. M °lāṁ ālambya mu° B °mbesi mu°. — 7. BM °ranaṁ abhya° B °pemi | ma° BM °rāya vā samā° B °gamam te bhaṇa° M °gamaṁ tato nti bhaṇa°. — 8. BM te bhaṇanti | lubdhako su° B °dhanu ito° M °dhanukumāraṁ ito evaṁ tvaṁ° BM °rttehi hasti°. — 9. BM °puresmiṁ° B °tubhyarabhimanaṁ vartteyā taṁ ta° M °tubyam abhinna vartteyā. — 10. BM °çṛṇoti vacanaṁ ||.

11. B °yevadhyāvasito° BM °sito saharṣā ca mahā° B °nadi tī° M °tirṇṇah. — 12. BM °kā pi vyava° B °vyavasitā rājā pathām bha° M °jā pathaṁ bha° B °vejā | asmākaṁ yadi°. — 13. M °sudhanakumāram evaṁrūpe tyayenas...ṁ pa° B °rūpe bhyayenasmiṁ pa°. — 14. BM °tirṇṇo pi te pi nadiṁ(M °dī) vyā°. — 15. BM mṛgavigamo so (M °sā) nuyātāṁ°.

16. B tāntakshaṇena° M °dāṁ haṁsasāra°. — 17. B vyāde kinna° M vyāde kinna° BM °ra prapāta°. — 18. M °māre vasanta° BM °paricārako | u° BM °mā(B °sā)lako(M °la-vako) ca lubdhakaputro sarvakṛtyaca(M °va)sāyo mano° M °praviçanti | B °çanti mano°.

मनोहराणि नानावर्णानि वरकुसुमानि ओलम्बमानानि आबन्धमाना गच्छति ॥ ते दानि कुसुमानि पश्चा दृष्ट्वा अनुगच्छन्ति । इह विश्रमित्वा श्यामा इतो गता ॥ इह मुहूर्तमात्रं अयनश्वा पुष्पनिकरं इह कृतानि शुभमालानि निर्माल्यकानि चाप्या वरकुसुमकर्णपूरधारिणीये देशेदेशे पश्यन्ति जानन्ति इतो गता श्यामा एवन्ते गच्छन्ति । आभरणानि नानाप्रकाराणि पथे पतितानि पश्यन्ति वनशाखेषु लग्नानि पश्यन्ति अन्यानि च चिह्नानि पश्यन्ति ॥ यथायथा च हिमवन्तं अनुप्रविशन्ति तथातथा बहूनि रत्नरत्नानि पश्यन्ति ॥ सुवर्णशृङ्गाणि पर्वतानि पश्यन्ति रूप्यशृङ्गाणि पश्यन्ति लोहकाराणि पश्यन्ति ताम्रकाराणि पश्यन्ति आरकूटकाराणि पश्यन्ति वज्रशृङ्गाणि पश्यन्ति अंजनपर्वतानि पश्यन्ति मनःशिलपर्वतानि पश्यन्ति । किन्नरमिथुनानि क्रीडन्तानि पश्यन्ति । अन्यानि बहूनि आश्चर्याद्भुतशतानि पश्यन्ति । देशेदेशे किन्नरीगीतशब्दानि शृण्वन्ति सिंहनादशब्दानि च शृण्वन्ति शार्दूलना[133a]दशब्दानि च शृण्वन्ति । अच्छभल्लनादानि च शृण्वन्ति । मृगशतानि च नानावर्णानि शृण्वन्ति । यक्षराक्षसशतानि च शृण्वन्ति । पिशाचकुम्भाण्डशतानि शृण्वन्ति ॥ नानाप्रकाराणि च औषधीसहस्राणि पश्यन्ति विद्याधराणि च पश्यन्ति ॥

तेहि गच्छन्तेहि काश्यपस्य ऋषिस्य आश्रमं दृष्टं बहुमूलपत्रपुष्पफलोपेतं वृक्षसहस्रसंछन्नं पानीयसंपन्नं च ॥ ते दानि तहिं आश्रमे प्रविष्टा: पश्यन्ति च तत्र आश्रमे काश्यपं ऋषिं वृद्धं महाभागं सपरिवारं आसन्नं ॥ ते दानि ऋषिस्य अभि-

1. B °ṇāni ca raktakusu° BM °alaṁbamā° M °ābaddhamānāni ga° B °ābandhamāni gacchanti | . — 2[1]. BM °paccho dṛ° B °nti iti viçra°. — 2[2]. M iti viçra° BM °tvā çyāma ito gato gatāḥ | (B °tā) iha°. — 3. B °hūrtta dāni aya° M °hūrttakaṁ dāni aya° ha kṛtāye çu° B °kṛtāya çubhamālāni dālpakāni cā° M °lanirdālpakāni ca° BM °cāya vara° M °suṇakarṇṇa° BM °rṇṇapuradhāriṇī deçadeça paçyati jā° B °cchanti | M °cchantaṁ | . — 5. M °ṇāni nāpra° BC °gulmi lagna(C °gnaṁ) paçya° B °nti | anyāni vaçeṣimhnāni° C °nyāni ca cimhnāni°.

6. C °vantaparvatam anupra°. — 7. C °çriṁgāni paçyanti loha° B °rvatāni paçyanti | rūpya° hakārāni paçyanti tāmra° BC °tāmrakārāṇi(C °kālāni) paçyanti ārakūṭakā(C °āra-kūṭāgā)rāṇi paçyanti || ye gantuṁ çriṅgāni° (L °nti sеçatāṅgaçriṅgāni° C °nti | uttadgaçriṅgāni) paçyanti aṁja(C °aṁja)naparvatāni paçyanti manaçilā(C °nti | manaçilāçriṁga)-parvatāni paçyanti | . — 10[1]. B kiṁnara°. — 10[2]. B °bahū āçca°.

11. B °gītaçabdāni çriṇānti siṁhanādaçabdāni ca çriṇānti çārdūlanādaça° C °siṁhanādaçabdāni ca çri° bhalladaçabdāni çṛ°. — 12[1]. C °bhallanādāni°. — 13[2]. BC piçacaku°. — 14. B °dhārāṇi ca paçyanti ca tehi°.

16. B °paçya çiriṣya āçra° C °vṛkshasahasrasaṁcha° BC °pānīyasaṁpannaṁ ca te dā°. — 17. BC °āçramaṁ pra° C °viṣhṭāḥ praviçanti ca | ta° B °shṭāḥ praviçanti ca | ta° C °paçyāma ṛishiṁ° BC °āsannaṁ | . — 18. C °shṭāḥ | B °sthitā ṛishaya°.

वादनं कृत्वा सपरिवारस्य अग्रतो स्थिता ॥ ऋषिस्य भवति ॥ महात्मना इमेन कुमारेण भवितव्यं कृतपुण्येन पुण्यवन्तेन यो एषो इमं आश्रमं प्रविष्टः । प्रदेशो न देवेणानुप्राप्तो ॥ तेन कुमारो अभिनन्दितो ॥ स्वागतं कुमारस्य निषीदाहि । एतानि वृसिकानि ॥ कुमारो निषण्णो सपरिवारो । ऋषिणा क्षुद्रमधुमद्रशानि फलानि उपनामितानि पानीयं च ॥ यत्र वेलां कुमारेण फला परिभुक्तानि पानीयं च पीतं ततो तं सो ऋषि पृच्छति ॥ किं कुमारस्य सुखसंवृद्धस्य इमाहिं आगमनप्रयोजनं ॥ कुमारो आह ॥ काचित्ते भगवं एवंरूपा नारी अतिक्रमन्ती दृष्टेति ॥ ऋषि आह ॥ आम दृष्टा अद्यैव सा इमं आश्रमं मम पादौ वन्दित्वा गिरिवरस्य अनुतटेहि गता । तत्कुमारो इतो एवं आश्रमातो निवर्ततु । दुष्करं कुमारेण कृतं इमं तावत्प्रदेशं गच्छन्तेन किं पुन अतो परतरेण गतेन अगमनं मनुष्याणां इतो एवं निवर्ताहि ॥ कुमारो आह ॥ न शक्यामि भगवन्निवर्तितुं । या तस्या मनोहराये गति सा मम येनैव मार्गेण गता तेनैवाहं गमिष्यामि ॥ ऋषि आह ॥ अन्या किन्नरीणां गतिः अन्या मनुष्याणां । पक्षी पि किन्नराणां गतिं न संभुणन्ति कुतो मनुष्या । पक्षी पि तं प्रदेशं कथं विगच्छन्ति । किन्नरा यत्र गच्छन्ति मोदमाना रतिविहारं समनुभोन्तो अगमन्यन्तं कुमार मनुष्याणां पथेहि । इतो एवमाश्रमातो निवर्ताहि ॥ पिता ते षष्टीनां नगरसहस्राणां ईश्वरो [133ᵇ] ननु उदारेहि परिभोगेहि कुमारेण क्रीडितव्यं रमितव्यं अनुभवितव्यं एतं अगमन्यं देशं न शक्यसि गन्तुं ॥ कुमारो आह ॥ भगवं मरणं वा सा वा पश्चितव्या ॥

1². B °puṇyena pu° C °ātmana | yo eshā imam āçramaṁ prade° B °vishṭaḥ prade°. — 2. BC pradeçaṁ kahe° C °menānuprāptaḥ ‖ . — 3¹. BC °ndito svā°. — 3². C °rasya anurāgaṁ kumārasya ni°. — 4¹. B etāni viçikāni ku°. — 4². B °sharṇṇe sa° C °sharṇṇā sa° B °vāro ṛi°. — 4². C °dramadhumadṛ° B °phallāni a° C °allīkhitāni°. — 5. C °velā ku° taṁ | tato taṁ so ṛishi kumāraṁ pṛcchati | B tato na so ṛi° cchati kiṁ ku°.

6. B °imāhi ā° C °imaṁhi ā° BC °gamanaṁ pra°. — 7¹. C kāçcitte bhagavannevaṁ rū° BC °rūpayā nā° C °nārim ati°. — 8². C āma dṛishṭvā allīnā mā i° B °dṛishṭhā a° C °çramaṁ ma pādā vandi° sya anunadāhi gatāḥ B °sya anadhā(sa ṭā ?)hi gatā tat ku°. — 9². C °tāvan pradeçaṁ° B °cchanto | kiṁ° C °cchantaṁ | kiṁ punar ato° BC °paratena gatena(B °na |) aga° C °itaḥ eva° B °evaṁ niva°.

11². C °gavaṁ niva°. — 11². BC °tasya ma° B °gati | sā° C °gatiḥ sā mamayenaivaṁ sā °naivam ahaṁ°. — 12. C ṛishir āha ‖ . — 13¹. C anyāni ki° BC °tiḥ amanushyāṇāṁ pa°. — 13². C pakshi pi ki° ṇāṁ gatiḥ na saṁ° BC °ṇanti | ku° shyā pakshi°. — 14¹. B °praveçaṁ° C °dgacchati ki°. — 15². BC °rativirahā samanubhonto āgamante(C °nto) ku° shyāṇām a(C °ṇāṁ a)rthehi ito°.

16². C °maṁ āçra°. — 16². C pitās te sha° BC °shaṭṭhīnāṁ° B °parigogehi ku° ḍitavyaṁ a° BC °nubhajita° etaṁ āgamaṁ deçaṁ na çakyāmi gantuṁ ‖ . — 18². C bhagavan ma° tavyo.

ऋषि महाभागो महामैत्रीविहारी कारुणिको । तस्य भवति ॥ मे कुमारस्य अगम्यं देशं गच्छन्तस्य शरीरविनाशो भवेया ॥ सो ऋषि आह ॥ कुमार इमां रात्रिं इह आश्रमे वीतिनामेहि याव इह उद्देशे वानरा प्रतिवसन्ति । यो तेषां यूथपति सो मम अभिप्रसन्नो नित्यकालं मम पादवन्दो आगच्छति क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय । तमहं वानरराजं अध्येषिष्यं । सो तव द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरतिं नाम किन्नरनगरं नेष्यति ॥ कुमारो ऋषिस्य वचनेन तहिं आश्रमे तां रात्रिं स्थितो रात्रिये च प्रभाताये कुमारो सिंहस्य व ओसरन्तस्य शब्दं शृणोति । कुमारो ऋषिकुमाराणां पृच्छति । कस्य एष ओसरणशब्दो ॥ ऋषिकुमारो आह ॥ एवं वानराधिपतिस्य ओसरन्तस्य शब्दो नित्यं एषो इह वेलाये क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि आदाय तं ओसरन्तो द्रुमात् द्रुमं संक्रमन्तो अस्माकमुपाध्यायस्य पादवन्दो आगच्छति ॥ तदानि कौतूहलेन उत्थाय यतो तं वानरस्य ओसरन्तस्य शब्दं ततः निध्यायति । तेन सो वानरराजा दृष्टो द्रुमातो द्रुमं संक्रमन्तो आगच्छन्तो ॥ सो वानरराजा तं आश्रममागत्वा क्षुद्रमधुसदृशानि फलानि ऋषिस्य पुरतो निक्षिपित्वा निषण्णो ॥ ऋषि आह ॥ वानरराज करोहि मे व्यापारं ॥ वानरराजा आह ॥ भगवं करिष्यामि । आज्ञापेहि ॥ ऋषि आह ॥ इमं कुमारं आत्मना चतुर्थं द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरतिं नाम किन्नरनगरं तहिं नेहि ॥ वानरो आह ॥ भगवन्नेमि ॥

सो दानि वानराधिपति ततो एव आश्रमातो आत्मना चतुर्थं कुमारं पृष्ठं आरोहयित्वा पर्वतानां शृङ्गातो शृङ्गं संक्रमन्तो द्रुमातो द्रुमं नचिरस्यैव द्रुमस्य किन्न-

1¹. C °shi mâhâbhâgo° B °ṇiko tasya°. — 1². BC so kumâ°. — 2¹. B °me vinâmehi | yâ° C virâ(oa nâ ?)mehi | yâ° C °iha udeçe C °praviçanti. — 3. C °so mamâbhipra° °kâlaṁ | mama° B °davanto âgacchati || kaho° dâya tam a°. — 5¹. C °rarâjâ adhye° B °rarâja adhyeshishyaṁ so tava°. — 5². C °shyanti | .

6. C °sthitaḥ râtriṁ ca pra° B °sthi râtriṁ ca prabhâtâ ku° BC °mâro ca siṁhasya ca osa° C °çrinoti | . — 8¹. BC kasya esha te saraṇa(C °çaraṇa)çabdo || . — 9. C °nityatato nidhyâyati | esho° C °ranto drumâ drumaṁ saṁ° BC °manto | asmâ° C °davandanto âga°.

11. B °utthitâye tato taṁ vâ° C °utthitâya tato taṁ vâ° BC °çabdo tataḥ°. — 12¹. BC tehi so° C °dṛishṭvo drumâ° B °cchanto so vâ°. — 12². C °purataḥ nikshipitvâ pâda vanditvâ nishaṇṇo || B °shaṇṇo || . — 14¹. BC °râjâ karo°. — 15¹. C bhagavan kari°. — 15². BC °âtmanâ ca catu° C °sya kiṁnararâ° °raṁ tarhaṁ neti | B °nehiṁ || .

17. C bhagavân nemi | . — 18. C °evam âçra° turtho ca kumâraṁ prishṭham ârohayitvâ° B °shṭhaṁ ârapayitvâ° C °nâṁ çriṅgâto çriṅgaṁ° C °mâto drumanto na° B °maṁ lo nari° C °syaiṁ drumasya kiṁnara° B °nnararanjño° BC °kailâçasya° B °mâriddhnam ana° C °mirddhnim sampraptaḥ | B °pto paçya°.

रराज्ञो नगरं कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्ने अनुप्राप्तो । पश्यति च कैलासस्य पर्वतस्य मूर्ध्ने द्रुमस्य किन्नरराज्ञो निरति नाम नगरं सर्वसौव[134a]र्णशुभकर्मनिर्मितं उद्यानसहस्रमण्डितं सर्वरत्नामयेहि पुष्करिणीतडागेहि मण्डितं सर्वरत्नामयेहि वैडूर्यफलकसोपानेहि सप्तरत्नवेदिकापरिक्षिप्तेहि उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नेहि रत्नामयेहि तटकेहि आयुक्तेहि नानारत्नविचित्राहि नावाहि प्लवन्तीहि वसन्तचित्राहि अन्यमन्येहि च नानाप्रकारेहि प्लवेहि प्लवन्तेहि । नानाप्रकारेहि पुष्पपत्रफलोपेतेहि द्रुमसहस्रेहि संछन्नं च अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकमल्लिकासुमनानवमालिकायूथिकोपशोभितं ॥ ते तहिंतहिं पश्यन्ति किन्नरमिथुनसहस्राणि क्रीडन्तानि । काचिन्मृदङ्गदर्दरकानि वादेन्ति काचित् नानाप्रकाराणि वाद्यानि वादेन्ति मधुरेण च स्वरेण मनोहरं परिगायन्ति ॥ अभ्यन्तरनगरे च तूर्यशतशब्दानि शृण्वन्ति मधुराणि च गीतशब्दानि शृण्वन्ति ॥

अथ नु दानि तहि किन्नरनगरस्य बाह्यतो उपवने स्थिता पश्यन्ति संबहुला किन्नरीयो प्रासादिका दर्शनीया अलंकृता आभूषिताः सौवर्णघटकहस्ता आगच्छन्ति तां पुष्करिणीं यत्र सुधनुः स्थितो उदकहारिं ॥ सुधनुरेता पृच्छति ॥ किं अत्र नगरे पर्वो वं । को ईदृशो आमोदो ॥ ता दानि आहन्सुः ॥ न अथ किंचित्पर्वो न उत्सवो । अपि द्रुमस्य किन्नरराज्ञो मनोहरा नाम धीता मानुषेहि नीता आसी सा बहुहि वर्षेहि आगता ताये आगताये द्रुमो च किन्नरराजो सर्व

1. C paçyanti ca kai° B °ti ca | kai° BC °lâçasya pa° C °mûrdhni dru° B °karmanirmitaṁ | udyâna° C °hasrâṇi maṇḍitaṁ° BC °ṇitaḍâgamaṇḍitaṁ° B °vaiḍûyapha° C °phalaçâkhasopâṇehi sapta° C °utparapada ° mayehi krandatehi ayukte° B °mayehi hya(ou jya ?)-ntakehi ayukte° C °vicitrehi nâ° C °plavantehi savantaci° BC °citrâhi plavantehi anyo° ntehi nâ°.

6. C nânâprakâlehi plavantehi nânaprakâlehi plavantehi pu ° phalo dru° BC °drumasâhasrehi saṁchannâ ca a° C °ktakapañcakavârehi° BC °mâlikayû° C °thikâ upaçobhito | B ° bhitâ te tahiṁ°. — 8. BC te tahiṁ(B °tahiṁhiṁ) tahiṁ pa° B °çyante ki° BC °ntâni kâ°. — 9. B °ladadarakâni° C °ladardalakâni° B °dyâni vâdyanti ma° C °dhyâni vâdayanti | madhureṇa sva° B °gâyanti abhya°. — 10. C °tûryyaçabdo çri° BC °avanti | ma°.

12. C atha nûnaṁ dâni° BC °sthito paçyati saṁ(C °ti | saṁ)la° B °riye prâ° BC °sâdiko darça° C °kṛtâ bhushaṇabhûshitâḥ° B °kṛtâ abhû° C °ghaṭahastâ° BC °cchanti tâṁ pushkarṇṇî ya° C °dhanaḥ sthi° B °hârî ma°. — 14a. BC °dhanunâtho(C °tha) pṛi°. — 14b. C bhadre kiṁ a ° re parte yaṁ | . — 15a. C so îdṛiço âmovo | B °do tâ°. — 15b. C tâṁ dâ ° hatanḥ | B °nsuḥ na°. — 15b. C na kiñcid adya pa° BC °parto na utsavo api°.

16. C °druma ki° B °sya kiṁnara° C °mânushyehi nîtâ âsit sâ ba° B °rshehi âgato tâye âgatâ° C °rshehi âgato | tâye dru° B °deçaṁ âmodaḥ | ° .

च नगरं प्रीतं तथैव एदृशो आमोदः ॥ सुधनु पृच्छति ॥ कहिं उदकं इमं नीयति ॥ आहंसु ॥ सा मनोहरा स्नापयिष्यति । तस्या मनुष्यगन्धमपनयिष्यति ॥ तेन कुमारेण अंगुलीयका पश्चिमे उदकघटे प्रक्षिप्ता यथा ताहि किन्नरीहि न दृष्टा ॥ मनोहरा स्नायति च अंगुलीयका स्नायन्तीये ततो घटकातो उत्संगे पतिता ॥ मनोहराये सा अंगुलीयका दृष्टा परिज्ञाता । ताये एतदभूषि । सुधनुकुमारः आगतो मम अर्थाय । सुकुमारो राजपुत्रो कथं सो इमामगम्यां दिशामागतो ॥ सा दानि त्वरितत्वरिता वस्त्राणि प्रावरित्वा अश्रुकण्ठा रुदन्मुखा मातापितॄणां प्रतिपतित्वा आह ॥ [134b] यो मम जम्बुद्वीपे भर्ता सो आगतो सुधनु नाम राजपुत्रो सुबाहुस्य राज्ञो एकपुत्रो ॥ द्रुमो किन्नरराजा न पत्तीयति । पुनि न शक्यं मानुषेहि इमां दिशामागन्तुं ॥ मनोहरा आह ॥ न हि तात अशक्यमागतो ॥ द्रुमो किन्नरराजा पृच्छति ॥ किं त्वया स्वयं दृष्टो उताहो परतो श्रुतो ति ॥ सा आह ॥ न मे स्वयं दृष्टो नापि परतो श्रुतो अपि मे स्नापयन्तीये सुधनुस्य अंगुलीयका उत्संगे पतिता ॥

द्रुमेण किन्नरराज्ञा उदकहारीयो शब्दापितायो । ता दानि शब्दापिय पृच्छीयन्ति ॥ क्वचिद्वो उदकहारिं गताहि पुरुषो दृष्टो ॥ ता आहंसुः ॥ महाराज दृष्टो किन्नरकुमारः प्रासादिको दर्शनीयो आत्मना चतुर्थो पुष्करिणीये कूले ॥ तस्य भवति ॥ सो एकमेषो कुमारो मनोहराये ति । कथं सो शक्यति इमां दिशामागन्तुं ॥ सो दानि तां धीतरं पृच्छति ॥ मनोहरे प्रविशतु सुधनु राजकुमारो इमं राजकुलं ॥ सा आह ॥ तात प्रविशतु ॥ सो इह मम प्रेमेन आगतो

1[1]. C sudhanukumāro pri°. — 2[1]. B ahansu sā ma° C āhansuḥ sā°. — 2[2]. C tasya ma°
B °ndham ayanayiṣyati | C °ndham ayanālipyati | . — 3. B °aṅguliyakā paçyime° C
°liyakā paçyimaḥ u ° kṣhiptāḥ | ya° B °kṣhipto ya ° nnarina dṛi° BC °dṛiṣhṭvā ma°. —
4. B °aṅguliyakā snāyatiye | tato° C °liye snāyatiye | tataḥ gha ° utsaṅge pa° BC °titā
ma°. — 5[1]. C °rāye sā aṅguli° C °jñātāyaita° B °tā tāye°. — 5[2]. B °shi su°. — 5[3]. C
sudhanukumāro ā° BC °rthāya su°.

6. B sudhanukumā° B °ra āgato sā dā°. — 7. B °tatvaritvā va° C °ritaṁ va° BC °asru-
khaṁ mā°. — 8. C °dhanu nāma rā ° sya rājñaḥ e°. — 9. B °rarājā patipattiyati | . —
10[1]. B putra na ça° C putraṁ na ça ° nushyehi°.

11[1]. B °echati kiṁ°. — 11[2]. B kiṁ tayo sva° C kin toye svayaṁ dṛiṣhṭvā u ° to çru-
taṁ || . — 12[1]. C tāta na me svayaṁ dṛiṣhṭvā nāpi parato çru ° sya rājakumārasya āṅguli-
yakā° B °aṅguleyikā°. — 14[1]. C °riyo kinnariyo ça° B °tāyo tā dā°. — 14[2]. B °yanti kva°.
— 15[1]. BC kvacid vā u° C °hāriṁ ga°. — 15[2]. C °āhaṁsuḥ | B °nsuḥ ma°. — 15[3]. C
°nnarakulo pra° BC °ṣhkariṇī taṁ ku(C °kū)le ta°.

17[1]. C °evam eṣo ku° B °yeti ka°. — 17[2]. BC °kyate imāṁ°. — 18[1]. C °tāṁ rājadhī-
tāraṁ pṛichanti B °tāṁ dhītaraṁ pṛichati ma°. — 18[2]. C °dhanu rā°. — 19[1]. B so āha || -
— 19[2]. BC °tu so i°. — 19[3]. C °mama premena° BC °bahūni ca te ° tkāro taṁ ha°.

बद्ध च तेन मम निग्रहार्थं पितुसकाशातो अभिदो असत्कारो । तेन बन्धनवधदुःखो अनुभूतो न च तेन अहं कदाचित्परित्यक्ता । ततो सुधनु कुमारो पितरेण मुक्त-कमा बन्धनागारे बन्धित्वा अहं विसर्जिता । सो एष मुक्तो समानो मम पृष्ठतो आगतो ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा अमात्या आज्ञत्ता ॥ शीघ्रं नगरं अलंकारापेथ यावञ्च राजकुलं यावञ्च असुरका पुष्करिणी विततवितानं कारापेथ चित्रपुष्पपरि-क्षिप्तं अवसक्तपट्टदामकलापं सिक्तसंमृष्टं मुक्तपुष्पावकीर्णं सर्वगन्धोदकसिक्तं । ये मम नगरे प्रधानपुरुषाः चतुरंगबलकायो सर्वे ते मम आज्ञातु प्रत्युद्गच्छन्तु छत्रध्व-जपताकानि च आदाय ॥ अमात्येहि वचनमात्रेण सर्वं प्रतिश्रावितं महता समृद्धीये प्रत्युद्गमनं कृतं ॥ मनोहरापि महार्हेण अंशुकेन प्रावृता सर्वालंकारविभूषिता बहूहि किन्नरसहस्रेहि परिवृता तूर्यसहस्रेहि वाद्यमानेहि प्रत्युद्गता ॥ सा दानि सुधनुं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन पादेहि पतिता मुखेन च केशेन च पादानि संपरिमार्जेति ॥ एवं सुधनु महता विभूषाये महता समृद्धीये द्रुमस्य किन्नरराज्ञो नगरं प्रविशि[35ᵃ]तो यावद्राजकुलं द्रुमेण च किन्नरराज्ञा अभिनन्दितो उत्सङ्गे प्रवेशितो आश्वासितो च ॥ एषो ते नगरो सर्वसौवर्णो उद्यानसहस्रमण्डितो अनन्यकल्याणो इह मम धी-तराये मनोहराये सह क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥

सुधनु दानि किन्नरनगरे बहूनि वर्षाणि प्रतिवसित्वा क्रीडित्वा रमित्वा प्रवि-चारेत्वा सर्वोद्यानेषु संवर्तनीयं अनुभवित्वा मनोहरामामन्त्रेसि ॥ मनोहरे जा-नासि त्वं यथा अहं मातापितृणां एकपुत्रको प्रियो मनापो । अहं तव प्रेमेन अना-

1. BC °bandharo vadha° B °anutaro na ca taṃ ahaṃ° C °na ca tam ahaṃ ka° tya-ktaḥ | . — 2. C tataḥ sudhanuku° kuno bandha° BC °nāgāraṃ ba° B °rjjitā sa°. — 3. BC °mukta samā° C °māno pṛṣṭhatha°. — 4¹. C °ṇattāḥ B °ṇattā çī°. — 4². C çrīghraṃ na-garam alaṃ° B °kārāyetha° C °tha | yāva ca rā° tradutalyapuri° C °avaçakta° B °saktapa-ṭadā° B °siktasaṃṣiktaṃ mu° C °siktasaṃmṛṣṭaṃ mu° B °ndhodakaṃ siktaṃ ye ma° C °ktaṃ yaṃ ma°.

6. BC ye (C yaṃ) mama° C °purushāç caturaṃgabalakāye sarve° B °catulaṃgavarakāyo sa° dgacchantuṃ ceha°. — 8. C °vacanamātyehi vacanamātyena sa° BC °sarvapra° B °gri-haṃ ma°. — 9. C °hara pi mahārmena aṃ° B °harāye pi mahāmhena āṃçu° C °prāvṛtāḥ sa° C °bahudbhi ki° dgato | . — 10. BC °sudhanaṃ dṛ° C °mūrdhnehi pā° B °mū-rddhne pā° C °dāni saparimārjeti | .

11. C °dhanakumāro mahatā vi° rājñaḥ naga° BC °çito | yā° C °yāvac ca rāja° BC °drumena ca° C °rājño abhinandito asaṃga sarve sarito āçvā° B °tasaṃga sarvato ā° BC °to ca eho°. — 14. C eshonte na° B °ro savasan° BC °naharāye sarva krījā° cārehi sudha°.

16. C sudhanaḥ dā° rakāṇi pravaçitvā krī° B °prativaçitvā krī° C °rvo pradhānesha saṃ-vartanīyam anubhavetvā manoharaṃ āmantrayasi | B °ahu saṃvartaniye a° rāyām āmantresi ma° C °nāpo haṃ ta°. — 16. B °tava pre-mano° — 17. B °ṇaṃ | ya° ye manyaya haṃ ta° C °nāpo haṃ ta°. — 18. B °tava pre-myena a° C °premena anā° rakāṇi ujhi° B °rakāṇi ujhitvā āma° C °tanāṃ pars° B °gato iha me āgato iha me a° C °praviçantasya B °ntasya tato°.

पृच्छित्वा मातापितॄणां सर्वकानि उज्झित्वा आत्मना परित्यागं कृत्वा इह आगतो इह मे च बहूनि वर्षाणि प्रतिवसन्तस्य । ततो आमन्त्रेहि मातापितरं गमिष्यामि हस्तिनापुरं ॥ ताये मनोहराये मातापितॄणां आरोचितं ॥ द्रुमेण किन्नरराज्ञा सुधनु पृच्छीयति ॥ कुमार गमिष्यसि मातापितॄणां सकाशं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात अभिप्रेतं ततो गमिष्यामि ॥ द्रुमो आह ॥ विसर्जयिष्यामि इति ॥ यक्षका नाम यक्षा किन्नराणामाज्ञप्तिकराः ॥ राज्ञा यक्षका यक्षा आज्ञत्ता ॥ मम जामातारं सपरिवारं मनोहरासहितं येन हस्तिनापुरं नेथ प्रभूतं च रत्नरतनं ॥ तेहि सुधनु कुमारो सपरिवारो मनोहरा च किन्नरनगरातो गगनगता एवमुत्क्षिपित्वा प्रभूतं च रत्नरतनं हस्तिनापुरमानेत्वा राजकीये उद्याने स्थापिता ॥ प्रभाताये रात्रीये कुमारो सुधनु विबुद्धो हस्तिनापुरे च भेरीघोषं शृणोति जनशब्दं च ॥ तस्य भवति ॥ कहिं अहं हस्तिनापुरं आनीतो ॥ इमं राजकं उद्यानं पश्यति । तानि रत्नमयानि पर्यंकानि यथा प्रज्ञप्तानि मनोहरां च तं दिव्यं परिवारं प्रभूतं च रत्नं । कुमारो प्रीतो संवृत्तो यथाभिप्रेतं स्वकं नगरमागतो ॥

कुमारस्य हस्तिनापुरा गतस्य राज्ञा सुबाहुना मार्गणा कारिता महता उद्योगेन । यं कालं राजा कुमारस्य प्रवृत्तिं न उपलभति तस्य भवति । मृतो भविष्यति कुमारो मनोहरां मार्गन्तो ॥ तेन राज्ञा कुमारस्य सुधनुस्य मृतस्य कार्याणि कारितानि ॥ सर्वस्य अधिष्ठानस्य भवति । [135a] मृतो सुधनु ॥ तहिं दानि राजकीये उद्याने अयद्वारिय उद्यानपाला निर्धाविता उद्याने पताकानुच्छ्राप-

1. BC °tremi mā° °shyāmi | ha° °raṁ tā°. — 3[1]. C °tṛṇām āro°. — 3[2]. C °ṇa kiṁnara° BC °rājño su° C °dhanu kumāro pṛchiyeti | B °yati kumā°. — 4[1]. B kumāro ga° °pitṛṇāṁ sakāçaṁ | . — 4[2]. C yadi tota a°. — 5[2]. C °shyāmīti.

6[1]. C yaṁbhakā° B yambhakāro nā° BC °yakaho ki°. — 6[2]. C °kā nāma yaksho āgatto B °natā mama°. — 7. BC °jāmātā saparivāro mano° °hitakā yena hasti° °tha | pra° C °inara-tanaṁ B °naṁ tehi°. — 8. BC tehi kumāro ca(C °raçca) su° C °dhanu saparī° °naranagarāto° B °evam ucchipitvā° C °ca ratnaṁ hasti° B °ca ratnaṁ ratanaṁ° C °puram ānitvā rājanye udyānaṁ sthāpitāḥ B rājavye udyānaṁ sthapitvā pra°. — 9. BC °puro ca bheri° B °ripānaṁ çriṁṇoti° C °ripānaṁ çabdaṁ çri° °bdaṁ ca çriṇuti |.

11[1]. BC °vati kahiṁ°. — 11[2]. B °haṁ sati° °nitā | . — 11[3]. B °rājanyaṁ u° C °rājanyam udyānāṁ kumāro paçyati | . — 12. C °ratnāmayāni pa° °noharāye ca taṁ° B °harā ca taṁ° C °bhūtaṁ ratnaṁ° BC °tnaṁ kumā°. — 14. BC °purāto tasya rājño subāhunā mārgaṇā ka° B °yena yaṁ°. — 15[1]. B yaṁ kāraṁ rā° C °rājñā ku° °labhyati ta° B °bhaveti mṛ°. — 15[2]. BC °shyati | ku° °nto tena°.

16. B °tāni sarva°. — 17[1]. C °adhishṭhānasya° BC °vati mṛ°. — 17[2]. C °dhanu B °dhanu kahiṁ dā°. — 17[3]. B kahiṁ dā° B °rājavye udyāne a° C °patākā uyamanti āga° B °echrāyapālonti āga° BC °yaṁ | taṁ° C °dhanu kumāraṁ mano° °varga pari° °shṭrā ca punar dhāva° °viçyah mahā° B °vishṭā mahā°.

यन्ति आगता च उद्यानं पश्यन्ति तं च सुधनु मनोहरां च तं च विवर्णं परिवारं रत्नमयानि च पर्यंकानि महान्तं च रत्नराशिं दृष्ट्वा च पुनः धावन्तो हस्तिनापुरं प्रविष्टा ॥ महाजनकायो पृच्छति क्षेमं । ते आहन्सुः । क्षेमं सुधनु कुमारो आगतो हि । सो एव प्रीतो भवति ॥ तेहि राजकुलं गत्वा उद्यानपालेहि राज्ञो सुबाहुस्य आरोचितं ॥ महाराज दिष्ट्या वृद्धि सुधनु कुमारो आगतो ॥ राजा श्रवणमात्रेण प्रीतो संवृत्तो सर्वं च राजकुलं । तेषां उद्यानपालानां विपुलो दायो दिन्नो ॥ राजा सुबाहु सामात्यपरिजनो देवी च सुधनुस्य माता सर्वं च अन्तःपुरं उद्यानं निर्धावितं कुमारं द्रष्टुं सर्वं च नगरं कुमारस्य सुधनुस्य आगमनशब्दं श्रुत्वा मनोहरायै च । अन्तरो जनस्य नास्ति हस्तिनापुरातो राजकुलं उद्यानं निर्धावन्तस्य कुमारं द्रष्टुं मनोहरां च ॥ सुधनु मातापितरं दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतितो मनोहरा च श्वश्रूश्वशुरं च दृष्ट्वा मूर्ध्नेन निपतिता ॥ कुमारो पितरेण सुबाहुना सार्धं सुवर्णालंकृतं हस्तिनागमारुहित्वा हेमजालसंछन्नं महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये महतीये वियूहाये महतीये विभूषाये हस्तिनापुरं प्रवेशितो ॥

एवं समेन्तु सत्वा सर्वेहि प्रियेहि अमोघमहोघा ।
यथ तस्मिं समयस्मिं समागतः किन्नरिये सुधनुः ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनु नाम कुमारो अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन सुधनुर्नाम कुमारो अभूषि । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो भिक्षवो राजा शुद्धोदनो तेन कालेन तेन समयेन सुबाहुर्नाम राजा अभूषि ॥

3¹. C °ti | kshemam te âha° B °kshemam te âha°. — 3². BC °naṃ kahe°. — 3³. C °sudhanakumâro âgato hi ço evaṃ çṛṇoti sudhana âgatehi so e° B °hi so e°. — 4². C so evaṃ prî° B °eti tehi°. — 5¹. B °citaṃ mahâ°. — 5². B °râja dṛishṭhâ vṛiddhi° C °râja dṛshṭyâ hi vṛiddhi sudhanakumâ° BC °gato râ°. — 5³. B râja çra ° kulaṃ teshâṃ°.

6. C teshâm udyâ° B °pâlânaṃ vi°. — 7. C °devisya sudhanasya mâ ° hpuram udyâ° BC °dhanasya° C °gamanaṃ çabdaṃ° BC °harâṃ ca anta°. — 9. C antaḥpure ja° C °hâstinâpurato râ°. — 10. C sudhanu mâ ° harâçca çvaçruçvaçuraṃ dṛ° B °harâ ca svaçrûsvaçuraṃ°.

11. C °ruhi hema° BC °cchannâṃ(C °nnâḥ) nagaraṃ sâlaṃkṛitâ mahatâ râjânu° ddhîye mahatâ(B °tîye) viyû° B °purapraveçito ||. — 14. C evaṃ çâmyantu samanvâ sarva° BC °yehi ho ° yâ ya°. — 15. C yathâ ta° B yathâ tasmiṃ kâle tasmiṃ sama° BC °samaye samâgataḥ(C °to) kiṃnariye sudhanuḥ ||.

16². C °hu bhikshu ° dhanaṃ nâma ku° B °dhanaṃ nâma ku° B °shi na e°. — 17¹. C naitad e°. — 17². C °kshavas tena kâ ° dhanunâma ku°. — 18. C anyo sa tena kâ°. — 19¹. B °evaṃ tat ku°. — 19². B eshâ bhi°.

अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भि[136a]क्षवो माया देवी तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य माता अभूषि ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवं अस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको वसन्तको नाम अभूषि । न एतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः छन्दको तेन कालेन तेन समयेन सुधनुस्य परिचारको ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन उत्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो राहुलो उत्पलको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो आनन्दस्थविरो तेन कालेन तेन समयेन मालको नाम लुब्धकपुत्रो अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन काश्यपो नाम ऋषि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवः महाकाश्यपः स्थविरः तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते काश्यपगोत्रो ऋषि अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो कण्ठको अश्वराजा तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते वानरराजा अभूषि ॥ अन्यो स तेन कालेन तेन समयेन कैलासमूर्ध्नि द्रुमो नाम किन्नरराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो महानामो शाक्यो तेन कालेन तेन समयेन द्रुमो किन्नरराजा अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवः यशोधराये माता तेन कालेन तेन समयेन मनोहराये माता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा भिक्षवो यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन मनोहरा किन्नरी अभूषि । तदापि एषा मया खेदेन लब्धा ॥

1[1]. BC anyo so tena° B °bhûshi na e°. — 1[2]. C naitad e°. — 2[1]. C °heto | . — 2[2]. C eshâm bhikshavaḥ mâ° °dhanusya°. — 3. C °shmâkam evam asyâ° °dhanusya parivârako° B °parivâroko° BC °abhûshi | tat kasya°. — 5[1]. C °hetor eshaḥ bhi°. — 5[2]. C °shaḥ bhikshavo chandakâ tena kâ° °dhanusya° BC °parivârako | .

6. C °lena samayena utpalako° B °shi nai°. — 7[1]. C °kshavaḥ râhulo utpalako°. — 8. C anyo sa tena kâ° °yena sârako nâ° B °yena sâlako nâma lubdhako putro abhûshi nai°. — 9[1]. C °hetor esha°. — 9[2]. C °yena sârako nâ° B °yena sâlako nâ°. — 10. C °çyapagotro ṛshi a°.

11[1]. B °vyam tat ka°. — 11[2]. C °çyapo sthaviras tena°. — 13. B °bhûshi nai°. — 14[2]. C °râjo tena°. — 15. C °asa tena kâ° BC °kailâçamûrddhni dru° B °shi nai°.

17. B evam bhi° C °samayena samayena dru°. — 18[1]. BC anyo so tena kâ° C °harâyena manoharâye mâ° BC °shi nai°. — 19[1]. C °hetor esha°. — 19[2]. BC esho bhi°.

21[1]. BC °vyam tat ka°. — 21[2]. C esho bhi°.

विचित्रमधीरकथो बहुश्रुतो
क्लिशघाती परवादिमर्दनो ।
स भिक्षु शोभेत स्वयंभुशासने
नभे व चन्द्रो परिपूर्ण[136b]मण्डलो ॥

इति श्रीकिन्नरीजातकं समाप्तं ॥

भगवान्सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तदर्थं अभिसंभावयित्वा श्रावस्त्यां विहरति शास्ता देवानां मनुष्याणां च विस्तरेण निदानं कृत्वा भिक्षूनामन्त्रयति ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य पिता शाक्यो त्रयो प्रासादा कारयेत् हैमन्तिकं ग्रैष्मिकं वार्षिकं मम येव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य भिक्षवः पिता शाक्यो तेहि प्रासादेहि कूटागाराणि कारयेत् उल्लिप्तावलिप्तानि वातास्पर्शार्गलदानि पिहितवातायनानि धूपनधूपितानि ओसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि कूटागारेहि पर्यङ्का कारयेत् सुवर्णमयानि रूप्यमयानि रत्नमयानि पोडशगोणिकास्तृतां पत्तिकास्तरणां चित्रास्तरणां फलिकास्तरणां उभयतो बिम्बोपधानां लोहितकोपधानां अवदातप्रत्यास्तरणां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य

1. B °kathā bu° C °kathā çruto kileçaghāti paravādimarthano | B °vādana°. — 3. B °kshu sobhetha sva° C °çobhetha sva° B °maṇḍale ‖ . — 5. C çrīmahāvastuavadāne kinnarījātaka sa°.

6. C °yadartha samu° tadartham abhisaṃbhā° B °bhisaṃbhāvayitvā° C °vāsaṃ ca ma° C °bhikshunāmantra° B °bhikshūṇāma°. — 8¹. C °kshavaḥ pa° B °kshavo suku° C °māraa tasya°. — 8². C °kshavo suku ° sya paramasukumārasya pi° B °prāsādi kārayet ‖ hamanti° C °prāsāda | kārayet | hamanti° BC °vārshikaṃ samaye ca krīḍā° B °ḍārthaṃ ratyarthaṃ paricāraṇārthaṃ suku°. — 10¹. C °paramasukumārasya me° B °paramasukumāro ta°. — 10². C °kshavo sa° B °paramasukumāro tasya me bhikshavaḥ pi° C °paramasukumārasya pitā° BC °tehi prasā° B °kāyayet ‖ ulli° C °kārāpayet | ulli° BC °ullipta ca liptāni vātāni vātāspa° B °ḍāni pihitā vātāpanatāni dhūpa° C °ḍāni pihitavātāyanāni dhūpa° C °oçaktapaṭṭa° C °evaṃ krīḍārtha ratya°.

13. C °paramasukumāro haṃ bhikshavaḥ paramasukumāro B °paramasukumāro tasya°. — 14. BC °ryaṅkaṃ kārayeti | suva(C sva)rṇa° C °ratnamayāni sho° B °pratyastaraṇāṃ | mama° C °evaṃ krī° tyartha pra°.

18¹. C °kshavo pa° B °māro ta°. — 18². BC °tehi paryaṅkehi° C °vimānāni° B °payet | rajora(?)kraṃ upaniyayā ma° C °çuklaṃ upaniyate vā ma.° ṇārtha | .

परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि पर्यंकेहि वितानानि कारापयेत् रजोशुकं उपनियमे मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधमनुलेपनमुपस्थापये सयथीदं अगुरुचन्दनं कालानुसारिं तमालपत्रं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवो परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि वस्त्राणि उपस्थापये । सयथीदं काशिकसूक्ष्माणि कम्बलसूक्ष्माणि मम क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु[137]मारो । तस्य मे भिक्षवो सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधां मालां उपस्थापये । सयथीदं अतिमुक्तकचम्पकवार्षिकां वातुष्कारी इन्दीवरं दमनकं देवोपसंहितं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः पिता शाक्यो विविधं भोजनं उपस्थापये । शालिं विचित्रकालकं अनेकसूपरसव्यंजनं मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो समान्तरेण मुक्ताविस्त चक्रवर्तियोग्यां मालामुपनामयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो पंच कामगुणां उपस्थापयेत् । सयथीदं नाट्यं गीतं वादितं तूर्यं स्त्रियो च मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधानि यानानि उपस्थापयेत् । सयथीदं हस्तियानानि अश्वयानानि नावायानानि शिबिकायानानि मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं परिचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकु-

2. B °musukumârasya tasya°. — 3. B °bhikshu su° C °payet sayya° naṁ kârâmpâlim tamâ° B °kâlonusâriṁ° C °evaṁ kṛi° tyartha paricâraṇârtha |. — 5¹. C °kshavah pa° B °kumârasya tasya°. — 5². C °kshavo su° payet |.

6. C °tidda kaṇçikaçûkshmâ° BC °kshmâni ka° C °laçûkshmâ° dârtha ra° ṇârtha |. — 8¹. C °paramasukumârasa tasya° B °mâro tasya°. — 8². C °kshavaḥ su° BC °vividhaṁ mâlâṁ (C °lyaṁ) u° C °payet |. — 9. C sadyathi° B °muktikacampa° C °vâshikavâtukkârî i° B °kâṁ vânuskâ° C °devoprasaṁ° BC °evaṁ kṛi° C °ṇârtha |.

11¹. BC °mâro tasya°. — 11². C °bhojanaṁ upasthâpayet |. — 12. C sadyathidaṁ çâliṁ vi° kârakaṁ a° vyañjana mama kṛi° B °evaṁ kṛi° C °ṇârtha || B °ṇârthaṁ suku°. — 13¹. BC °mâro tasya°. — 13². B °çâkyo yasmin kâmagu° C °ntare him° yogyaṁ mâlâm upanâmayet | ma° dârtha ratyartha pa° ṇârtha |. — 15. C °mâro tasya°.

16. B °kyo yasmin kâmaguṇâm upa° C °guṇâ sûravaṭhâ°. — 17. C sadyathi° didaṁ 18° dârtha ratyartha pa° ṇârtha |. — 18. BC °mâro tasya°. — 19. C °kshavo su°. — 20. B °açvayâni nâvâ° C °açvayânâni vâyânâni çi°.

21. BC °mâro tasya°.

मारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो विविधा कुथां उपस्थापयेत् सिंहचर्मपरिवारां व्याघ्रचर्मपरिवारां द्वीपिचर्मपरिवारां पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नां सनन्दिघोषाणां वैजयन्तिकानां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो मिर्यान्तस्य छत्रं धारापयेत् मा कुमारस्य कायं आतपो रजो शुको वा परिदहे मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य चतुर्दिशमुद्यानानि कारापयेत् मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उ[137b]द्यानेहि चतुर्दिशं पुष्करिणीं कारापयेत् उत्पलपद्मनलिनीसौगन्धिकप्रच्छन्नां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥ सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य पिता शाक्यो तेहि उद्यानेहि चतुर्दिशं प्रासादां कारापये उच्चां महन्तां प्रगृहीतां मम एव क्रीडार्थं रत्यर्थं प्रविचारणार्थं ॥

सुकुमारो हं भिक्षवः परमसुकुमारो । तस्य मे भिक्षवः सुकुमारस्य परमसुकुमारस्य एतदभूषि ॥ संबाधो पुनरयं गृहवासो अभ्यवकाशं प्रव्रज्या तु । न शक्यं अगारमध्यावसता एकान्तसंलिखितं एकान्तानवद्यं परिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं यं नूनाहं अगारस्मानगारियं प्रव्रजेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अनूनं गृहवासं हस्तोत्कं चक्रवर्तिराज्यमपहाय अगारस्मानगारियं प्रव्रजितो पुनस्समानो येन वैशाली नगरी तदवसारि तदनुमा-

1. C °vinitrāṃ ku ° payet | sayyathīdaṃ siṃhacarmmacarmapa° B °yet | siṃ° C °pāṇḍukambarapra ° ḍārtha pra ° ṇārtha | . — 5¹. C °masukumārasya me bhi° B °māro tasya°. — 5². C °payet | sayyathīdaṃ kumāra° B °yet | mā ku° BC °kāyo ā° B °çuko vā pa° BC °paridahe ma° C °ratyartha pra ° ṇārtha | .

6. B °sukumāra tasya°. — 7. C tasya bhikshavo su° BC °payet | ma° C °evaṃ krīḍārtha ratyartha pra ° ṇārtha | . — 8. B °masukumāra tasya°. — 9. C °kshavo su° B °kyo hi udyā° C °shkaraṇīṃ kārāpayet sadyathīdaṃ utpalapadmanalinīsau° B °dumamanaḍini-sau ° cchannā ma° C °cchannāḥ ma ° tyartha pra ° ṇārtha | .

11. B °māro tasya°. — 12. C °prāsādaṃ kārāpayet | sayyathīdam uccāṃ mahantāṃ pragṛ° B °mahatāṃ pra° C °tāṃ mameivaṃ krī°. — 15¹. B °māro tasya° C °māro me ta°. — 15². C me tasya bhi°.

16¹. B saṃbodhi° C °vāso rajasāmlekāsa abhya° BC °bhyavakāçā pravrajyāṃ na ça°. — 16². C °dhyāvasato | ekānta° BC °khitaṃ ekāntanava(C °vam)dyaṃ° B °brahmacaritaṃ° BC °pravrajyeyaṃ | . — 18. C °khānāṃ alūhaṃ° B °gṛihodāmaṃ° BC °hastakaṃ cakra° C °rājyaṃ apahi° BC °s samāno(C °no |) evaṃ vai° B °vasārita tad anu° BC °prāpto (C °ptaḥ |) vaiçālyāṃ nagaryāṃ | te°.

श्रो ॥ तेन खलु पुनः समयेन वैशाल्यां महानगर्यां आराडो कालामो प्रतिवसति त्रयाणां श्रावकशतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अर्चितो । सो जिनश्रावकाणां आकिंचन्यसहव्रतताये धर्मं देशयति । सो जिनश्रावकाणामेवमाह । पजहथ पजहथ प्रजहथ प्रजहथ ॥ ते पि तं श्रावका एवमाहंसु ॥ पश्याम: पश्याम: प्रजहाम: प्रजहाम: वयं चाद्ये च ॥ तस्य मे भिक्षवो एतदभूषि ॥ यं नूनाहं आराडे ब्रह्मचर्यं चरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भगवतो आराडस्य ब्रह्मचर्यं चरितुं ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ चर भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधयेत्कुशलां धर्मां ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खलु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियाये । एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मो व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैवं धर्मं अधिगमि सा[138a]क्षाकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन आराडो कालामो तेनोपसंक्रमित्वा आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ एत्तको यं भगवता आराडेन धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ एवमेतं गौतम एत्तको यं मया धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतः देशितो प्रज्ञप्तः ॥ एवमुक्ते हं भिक्षवः आराडं कालाममेतदवोचत् ॥ तेन हि भो आराड यथायथं धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते मे भिक्षवः आराडो कालामो एतदवोचत् ॥ तेन भो गौतम

1. C °lyāṃ naga° BC °sati | tra° BC °mānito pū° °rcito so ji°. — 2. BC °jinaṃ çrāvakāṇāṃ ākaṃ(C °na)kitavyaṃ | saha°. — 3. BC °jinaçrā° C °kānām eva° B °kāṇāṃ eva°. — 4[1]. B °çyatha prahajatha prahajatha || C °çyatha prahajadhva prahajathaṃ | . — 4[2]. C °çrāvakam āhaṃsuḥ | . — 4[3]. C paçyāma paçyāmaḥ pra° °nye vaṃ | B °nye ca tasya°. — 5[1]. BC tasya bhi° C °kṣavaḥ e°. — 5[2]. BC °haṃ arātre bra°.

6. C °tvā ārāḍo kālāmo eta°. — 7. C °ārāḍo bra° B °ārātro bra°. — 8[1]. C °kṣavo ā°. — 8[2]. C vaṃ bho gauttamas tathā° B °gauttama tathārupo° C °vinaye ya° °hmacaryya cared | punaḥ ārāgayet kuça° B °ārāgamet || kuçalāṃ dharmaṃ tasya° C °dharmān tasya°. — 10[1]. C °kṣavo e° B °bhi ma°. — 10[2]. B °nūnāhaṃ || eta° C °nūnāha | etasyaivaṃ dha° B °rma adhigato sya prā° C °ptayet sākṣā° B °kṣātkriyāvaiḥ eko° C °yāyair eko°.

11. BC °ātāpi prahi° C °hitātmā vya° BC °syaivaṃ na dharme(C °rma) adhi° C °dhigadhigami sākṣātkari || . — 12. B °tvā ārāḍaṃ kā°. — 14. BC °tā ārāḍena° C °dharmādhiga° °kṛto de°. — 15[1]. C evaṃm ukto bhikṣavo ārā° B °vaḥ arāḍo°. — 15[2]. B evaṃ me gau° C evaṃmetaṃ° BC °gauttama etta° B °dharmādhigato° B °dhigamo sā° C °kṛito de° jñapto | .

16. C evaṃm ukte bhikṣa°. — 17. B °bho arā° C °bho arāḍā kālāmā yāppayaṃ dha°. — 18[1]. C evaṃm ukte bhi° B °vaḥ arāḍo° C °ārāḍaṃ kālāmam etad a° B °mo me tad avocat || . — 18[2]. C tena hi gauttama yaṃ ahaṃ dharma jānāmi yaṃ bhagavāṃ gauttamaḥ

यं धर्मं जानामि तं भवां गौतमः धर्मं जानाति यं भवां गौतमो धर्मं जानाति तमहं जानामि । तेन हि उभये एवं श्रावकसंघं परिहराव: ॥ इति तस्य मे भिक्षवः सो आराडो कालामो परमया पूजया पूजयेत्परमया च प्रशंसया प्रशंसि । एवं-दर्शनं च समानं समानार्थताये स्थापयेत् ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । नायं आराडस्य धर्मो निर्यांति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाये । यन्नूनाहं उत्तरिं पर्येषेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो तथादर्शनायैव समानो येन राजगृहं नगरं तदवसारि तदनुप्राप्तः तत्रैव विहरामि राजगृहे नगरे ॥

तेन खलु पुनस्समयेन उद्रको रामपुत्रो राजगृहे प्रतिवसति । सप्तानां श्रावकशतानां सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो ॥ सो जिनश्रावकाणां नैवसंज्ञानासंज्ञायतनसहव्रताये धर्मं देशयति ॥ सो जिनश्रावकाणामेवमाह ॥ प्रजहथ प्रजहथ प्रवहथ प्रजहथ ॥ ते पि च श्रावका एवमाहन्सुः ॥ प्रजहाम प्रजहामः प्रजहाम प्रजहामः वयं चास्मे च ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । यं नूनाहं उद्रके रामपुत्रे ब्रह्मचर्यं चरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो येन उद्रको रामपुत्रः तेनोपसंक्रमित्वा उद्रकं रामपुत्रमेतदवोचत् ॥ इच्छेयमहं भो उद्रक भवतो ब्रह्मचर्यं चरेयं । स च मे भवां उद्रको अनुजानीया ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि चर भो गौतम वस भो गौतम तथारूपो अयं धर्मविनयो यत्र श्राद्धो कुलपुत्रो

dharmaṁ jānāmi tam ahaṁ jānāmi ‖ B °bho gautama yaṁ dha° taṁ bhavāṁ gautamaḥ dharmaṁ jānāmi yaṁ bhavāṁ gautamo dharmaṁ jānāti tam ahaṁ jānāmi ‖ .
2¹. C °ubhayo evaṁ imaṁ çrā° haramaḥ | . — 2². B iti me tasya bhi° C °kshavo so BC °so arā° jāyāṁ pūja° B °ca praçaṁçayā praçaṁçe ‖ . — 3. BC °ca samānaṁ sa samānārtha° yet tasya°. — 4¹. C °kshavo e° B °shi nā°. — 4². B nāyam arāḍa° C °dharmaṁ ni° B °rmo nishyāti | tatka° BC °tkatarasya° C °sya samya°. — 5. C °anūnāñhaṁ uttarim āparyam āpadyeyaṁ | B °uttariṁ paryam āshadyeyaṁ ‖ .
6. C °kshavas tathādarçanāya samānā evaṁ rāja° B °nāyai samānāo evaṁ rāja° C °prāpto tatraivaṁ vi° — 8¹. C °puna samayena uddako nāmapu° B °drako nāmapu° BC °tro prati°. — 8². BC °jito so ji°. — 9. C °kānāṁ nai° B °naivasaṁjñānasajñāya° BC °yatena sahavra° B °dharma de°. — 10¹. B °ha paçya°. — 10². C paçyathaḥ paçyathaḥ prajahathaḥ prajahatha te pi°.
11¹. C °sakaṁ evam āhaṁsuḥ | . — 11². C paçyāmo pa° hāmo pra° BC °nye ca tasya°. — 12¹. C °kshavam etad a° B °shi yaṁ nū°. — 12². C °uddako nāmaputro bra° B °drako nāmaputro bra° C °hmacaryya careyaṁ | B °ryaṁ care sa kha°. — 13. C °kshavaḥ yena udako nāmaputreṇa ‖ tena hi cara bho° (l. 15) B °ko nāma° kaṁ nāma° (et de même constamment dans les deux manuscrits). — 14². B °drako 'bhavato°. — 15¹. B °ko nāma°. — 15². B °cara bho gautama vasa bho gautama ta° C °cara bho gautamas tathā° vinayā yatra° BC °çrāddhā ku° C °hmacaryya careyaṁ | punaç ca ārāgayeyaṁ | kuça° B °ryaṁ caraṁ caraṁ ca punaḥ ārāgaye kuça° BC °dharmān tasya°.

ब्रह्मचर्यं चरे चरं च पुनः आराधये कुशलां धर्मान् ॥ [138b] तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ मह्यं पि खलु अस्ति छन्दो अस्ति बलं अस्ति वीर्यं । यं नूनाहं एतस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियाये एको अप्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः तस्यैव धर्मस्य प्राप्तये साक्षात्क्रियाये एको प्रमत्तो आतापी प्रहितात्मा व्यपकृष्टो विहरन्तो नचिरस्यैव तं धर्मं अधिगमि साक्षीकरि ॥ स खल्वहं भिक्षवः येन उद्रको रामपुत्र एतदवोचत् ॥ एत्तको यं भो उद्रकेन भवता रामेण धर्मो अधिगतो साक्षात्कृतो देशितो प्रज्ञप्तो यमिदं नैवसंज्ञानासं-ज्ञायतनं ॥ एवमुक्तो भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ एत्तकमिदं भो गौतम भवता रामेण अधिगतो साक्षीकृतो प्रज्ञप्तो यमिहैव संज्ञानासंज्ञायतनं ॥ स खल्वहं भिक्षवः उद्रकं रामपुत्रमेतदवोचत् ॥ तेन हि उद्रक मयापि अयं धर्मो धिगतो साक्षात्कृतो ॥ एवमुक्ते भिक्षवः उद्रको रामपुत्रो एतदवोचत् ॥ तेन हि गौतम यं सो भवां रामो धर्मं जानाति तं भवां गौतमो धर्मं जानाति । तेन हि भवां एव इदानि गौतमो श्रावकसंघं परिहरतु ॥ इति स खलु मे भिक्षवो उद्रको रामपुत्रो परमया पूजया पूजयति परमया प्रशंसया प्रशंसे तथादर्शने च समा-समाचार्यस्थाने स्थापये ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूषि । न चायं तस्य रामस्य धर्मो निर्याति तत्करस्य सम्यग्दुःखक्षयाय । यन्नूनाहं उत्तरि पर्येष्टिमापद्येहं । स चाहं भिक्षवो तथादर्शनतो एवं च समानो येन गयानगरं तदवसारि । तदनु-प्राप्तः तत्रैव विहरामि ॥

1. BC °ahi mahyaṁ°. — 2¹. C °viryya | . — 2². B °haṁ nattasyaiva° C °syairaṁ dha° B °kshânkriyâyai° C °tkriyâyaiḥ eko° BC °tto atâpî° C °prahitâtmâ°. — 4. C °tasyairaṁ dha° tâpi prahi° B °pi pratihatâtmâ° C °kṛishṭâ vi° BC °nacirasyai° C °syairaṁ dha° kshikṛito | B °sâkshi | .

6¹. C °uddako nâmaputro e° B °ko nâmaputram etad a°. — 6². C °ko'yaṁ uddakena° B °udrako tena bha° C °dharmâdhiga° C °nairaṁsaṁjñânâ°. — 8¹. C °ksharo uddako nâputro°. — 8². C °gauttamena bhavatâ rânena adhi° B °gautamena bhagavatâ râma dharmaṁ jânâti | tena hi bhavâṁ° (l. 13) C °haiva sajñânâ°. — 10¹. C °udakaṁ nâmapu°. — 10². C °uddako ma° C °dharmâdhiga°.

11¹. C evaṁm ukto° C °ddako nâma°. — 11². C °hi gauttamo yaṁ so bhavâṁ râmo dharmaṁ jânâti | tena hi°. — 12. BC °evaṁ dâ° saṁgho pariharatu iti°. — 13. BC iti | sa khu° C °uddako nâma° B °ko nâma° BC °tro paramayâ pûjayâ(C °ya) ti | paramayâ prasaṁçayo tathâ° C °darçanaṁ ca me sa° BC °samânatâ° se sthâpaye tasya°. — 15¹. C °kshavo e° BC °ahi na câ°. — 15². BC °tasya nâma° B °dharmâ ni° C °ryâti taktenasya sa° B °ḥkhayâya | C °kshayâya | .

16¹. B °paryashṭhim âpa° C °paryyashṭim âpa°. — 16². C °bhikavo° C °evaṁ sa° C °garyyanagaraṁ° BC °sâri tad a°. — 17. BC °ptah | ta° râmi gayâ°.

गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वं अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैवाविज्ञातपूर्वा च । कतमा तिस्रो ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अव्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता ये पि चेमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापिमे भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकान्ते वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ सय्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योतिरर्थिको ज्योतिगवेषी ज्योतिं पर्येषमाणो सो आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं आर्द्राये उत्तरारणीये अभिमन्थन्तो अभव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुर्भावाय एवमेव भवन्तो [139a] श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एव ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु मे भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य प्रथमा उपमा प्रतिभाति पूर्वं अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये हि केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि व्यपकृष्टकाया विहरन्ति अव्यपकृष्टचित्ता एवमिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापि ते

1. C °ruta tasya me bhikshave gayaçirshe parvate viha ° aupamá° BC °bháyetsuḥ pú° C °púrva açrutá purvá ca abhijñátá púrvá ca | B °va açrutapúrvo ca abhijñátá caiväbhijñá- tapúrvá ca | . — 2¹. B °má trisro ye hi°. — 2². C °çramaṇá vá brá° B °viharanti a° C °ye pi ca ime kámavitakámasnehá° BC °bhavati(B °ti |)apra ° nítá kiṁ ca° C °çramaṇá vá brá° BC °átmoprakra° C °kramitáṁ çariropatáyikáṁ du° B °nte vedaná ve°.

6. BC °lu bhavyá° C °evan te uttarimanushya imasya jñá°. — 7. B °rthiko jyotiveshí° C °po mo ádre káshthe° B °so ádre káshṭe sasne° BC °snehe ádre utta° B °ṇíye anto abhimantha° BC °nirvarttáye jyotisya° C °dukarmáya evam evaṁ bhava° B °durkamáya evam evaṁ ye hi ldia° C °çravaṇá vá brá° B °çramaṇabrá° C °kramikáṁkámeshu vya pakashta- káyá viharanti | avyapakrishṭacittá ca ye ca me | ima kámavirtakásnehasnehá kámapari- dashá kámádhyavasáná te pi sánaṁ bhavati | apratívinítá kiṁcápi me bhavanto çravaṇá vá bráhmaṇá vá átmopakramikáṁ çari° C °duḥkhitáṁ tíváṁ kha°.

11. BC °lu bhavyá° C °vyán evan te u° B °eva eva te u ° dhamasya° C °jñánáye sambo- dháye | . — 12. B °viharati tasya pra° C °viharaṁtasya pra° BC °bháti | pú° C °rva açrutá púrvaraṁ açrutapúrvá ca abhijñátapúrvá ca tasya° B °çrutapúrvá ca abhijñá caiva abhijñátapúrvá ca tasya°. — 15¹. C °kshavam etad a° BC °shi ye hi°. — 15². C °çramaṇe vá brá ° hi vyapakrishṭaparakáyá° B °hi vyapakrishṭhasya káyá vi ° krishṭhá cittá° BC °evaṁ me kámavi° B °parinághá kámá ° vanti | apra° C °vanti | prati ° nto çravaṇá vá bráhmaṇá vá ṇá átmo° B °átmaprakra° C °kramí çarí° vráṁ katu°.

भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये । तद्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छेया ज्योत्यर्थी ज्योतिगवेषी ज्योति पर्येषमाणो सो आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं आर्द्राये उत्तरारणीये मन्थे पि अभिमन्थन्तो अभव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिप्रादुःकर्माये एवमेव ये हि केचि श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अपकृष्टकाया विहरन्ति अनपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सान्तं भवन्ति अप्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु अभव्या एवं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य द्वितीया उपमा प्रतिभाये पूर्वे अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता च अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेहि अपकृष्टकाया विहरन्ति अपकृष्टचित्ता ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सान्तं भवन्ति प्रतिविनीता किं चापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुः[139b]खां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या एवन्ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ तद्यथापि नाम इह पुरुषो आगच्छे ज्योत्यर्थिको ज्यो-

2. BC °ta bhavyā° B °saṃbodhāye | . — 3. C °eccheya jyotyarthaṃ jyotigaveshi jyotiparyyeshamāṇo° B °ṭyarthā jyotigaveshi jyotiparyaṅkamāṇo so ādre kāshṭe sa° C °kāshṭe sasneha ārdrā° B °ha ardrā ° ttarāyaṇiye° C °pi abhimanthanto abha ° jasyābhinirvartta° B °sya abhinirvartta° C °nāye pi tivrāṃ duḥkhakarma || evaṃ evaṃ ye hi° B °rmāyaṃ | evam eva yaṃ hi ke° C °çravaṇā vā brā° BC °ttā ye pi ca me kāmavi° C °dhyavasanā te pi sā° BC °bhavaṃti | apra° C °çravaṇā vā brā ° tmoprakra ° rīropatā ° ṭukāṃ vedayanti || .

9. BC °ta bha° C °evam anu° °çanāye | . — 10. C °khavaḥ gayāçirshapa° yā upā pratibhāye açrutā caivaṃ açruta° BC °çrutapūrvā ca abhijñātā ca abhijñātapūrvā ca || .

13¹. BC °ahi ye ke°. — 13². C °çravaṇā vā brā ° manhu vyapa° B °ttā ye pi ca me vitarkā° C °ttā ye pi ca me kāmavi ° hā kāmapari ° vasanā pi teshāṃ sānaṃ° BC °nti | pra° C °çravaṇā vā brā ° ṭukāṃ vedanā vedayanti || .

17. B °evan te uttarima° B °saṃbodhāye | . — 18. C °echeya tirthiko jyotigave° B °paryeshamāṇo so çushkakāshṭe vigatasnehe° C °so çushkakāshṭe vigatasnehe çushkakāshṭe vigatasneha çushkā bhavyā te° B °bhavyāhāte ja° BC °nivarttanāye° BC °evam evaṃ ye ke° C °çravaṇā vā brāhma° B °ahu vyapakṛishṭakā ° kṛishṭāni° BC °citta ye pi te me kāmavi° B °snehā kāmavitarkā kāmapari° C °dhyavasanā te pi° B °vasānāṃ te pi sānaṃ bhavanti | apra ° nītā | kiṃ° C °naṃ bhavanti | apra° BC °te bhavanti çra° C °çravaṇā vā brāhmaṇā vā ātmopakrāyikāṃ duḥkhāṃ tīvrāṃ kha ° ṭukāṃ vedanā° B °tmopakrāyikāṃ çarīropatāyikāṃ duḥ°.

तिगवेषी ज्योति पर्येषमाणो सो शुष्ककाष्ठे विगतस्नेहे शुष्काये उत्तरारणीये शक्ये अभिमन्थन्तो भव्या तेजस्य अभिनिर्वर्तनाये ज्योतिस्य प्रादुःकर्माये एवमेव ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा कामेषु अपकृष्टकाया विहरन्ति अपकृष्टचित्ता ये पि ते कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि सानं भवन्ति प्रतिविनीता किंचापि ते भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति ॥ अथ खलु भव्या च ते उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥ अयं खलु भिक्षवो गयाशीर्षे पर्वते विहरन्तस्य तृतीया उपमा प्रतिभाये पूर्वं अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च ॥ इमा खलु भिक्षवः गयाशीर्षे पर्वते विहरंतस्य तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः पूर्वं अश्रुता चैव अश्रुतपूर्वा च अविज्ञाता चैव अविज्ञातपूर्वा च ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ अहं खलु कामेहि अपकृष्टकायो विहरेयं अपकृष्टचित्तो ये पि चिमे कामवितर्का कामस्नेहा कामपरिदाघा कामाध्यवसाना ते पि मह्यं प्रतिविनीता किंचाप्यहं आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदनां वेदयामि । अथ खलु भव्या एवमहं उत्तरिमनुष्यधर्मस्य ज्ञानाये दर्शनाये संबोधाये ॥

स खल्वहं भिक्षवः तथादर्शनसमानो येन उरुविल्वा सेनापतिग्रामकस्तदवसारि तदनुप्राप्तः ॥ तत्राद्राक्षीत् वृक्षमूलानि प्रासादिकानिद शैनीयानि प्रान्तानि विविक्तानि विगतव्यसनानि विगतजनपदानि मनोज्ञह्रदसरकाणि प्रतिसंलयने आरूप्याणि । समन्तेन च गोचरग्रामाणि नातिदूराणि नात्यासन्नानि आगमनगमनसंपन्नानि समं च भूमिभागं नदीं च नैरंजनां समां सेतकां सम्पन्नार्थी शुचिसम्पन्नतोयां स्यन्दमानां दृष्ट्वा च पुनः मे अतीव मनः प्रसादे ॥ अलं पुनः मे अर्थाय प्रव्रजितस्य

7. C °caivaṁ açrutapûrvâ câbhijñâtâ ca abhijñâtapûrvâ ca | . — 8. BC imâṁ kha° C °lu me bhi° C °upamâ bhâye° BC °yetsuḥ pûrve açrutâ caiva(C °vaṁ) açrutapûrvâ ca abhijñâta(B °jñâtâ caiva abhijñâta)pûrvâ ca | .

11¹. BC °shi aham°. — 11². BC °citto ye pi ca me kâmavitarkâḥ kâmasne° C °snehâḥ kâmaparidâpâ kâmâdhyavasanâ° B °parighâdâ kâmadhya° BC °hyaṁ aprati° C °nîtâḥ kiṁ° tmopakâpikâṁ ça° B °tmopanâyikâṁ ça° BC °ropakâpikâṁ duḥ° nâṁ vedayanti | . —
14. C atha bhavyâ evaṁm aham° B °dharmajñâna° C °dhâyaṁ | .

16. C °samâna yena u° sâri tad a° B °sârim anuprâ° BC °ptaḥ ta°. — 17. C tatra adrâkshid vṛi° B °kshit | vṛi° C °ktâni vigatavyâlâni vigataja° BC °dâni | manoshahrada° C °saṁlayana ârupyâni | . — 19. C °ntena ca grocaragrâ° BC °grâmâni tâni dûrâni nâtyâ(B °bhyâ)sannâni° B °nnâni | â° C °âgamanasaṁpa° C °nadî ca nai° BC °nairañjanâ samâṁ siketâṁ sûpanârthî(C °nârthî) çuci° B °mpanno târâṁ sya° C °punar me ati°.

21. BC âlaṁ° C °me çrayâ pravra° trasya prahâṇârthikasya prahâṇâye | yaṁ nûnâ° havaṁ prahâṇaṁ° BC °yaṁ haroyaṁ | .

कुलपुत्रस्य [140ᵃ] प्रहाणाये यं नूनाहं इहैव प्रहाणं प्रहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे ॥ तस्य मे भिक्षवः इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडतो कक्षेहि स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सु मुखतो ललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सु वाष्पायेन्सुः ॥ सय्यथापि नाम भिक्षवो बलवां पुरुषो दुर्बलं पुरुषं ग्रीवायां गृहीत्वा अभिनिगृह्णे अभिनिपीडे एवमेव भिक्षव इदमेव कायं चेतसा एवं चेत अभिनिगृह्णतो अभिनिपीडयतो कक्षेहि स्वेदा भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः मुखललाटातो स्वेदा मुक्ता भूम्यां निपतिता ऊष्मायेन्सुः वाष्पायेन्सुः ॥

तस्य मे भिक्षव एतदभूषि । यं नूनाहं आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुखतो नासिकास्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुन्धि ॥ तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकास्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासा उपरुध्या उभयतो कर्णस्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दो महाशब्दो वीतिसंचरेन्सुः । सय्यथापि कर्मारगर्गरी धम्यमाना उच्चशब्दमहाशब्दा भवति एवमेव भिक्षवः मुखतो च नासिकास्रोतेहि च आश्वासप्रश्वासेहि उपरुद्धेहि उभयतो कर्णस्रोत्रविवरान्तरेहि उच्चशब्दमहाशब्दा वीतिसंचरेन्सु ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । यं नूनाहं भूयस्या मात्राया आस्फानकं ध्यायेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः मुखतो च नासिकास्रोतेहि च उभयतो च कर्णस्रो-

1. C °kshave ihaivaṁ kāyaṁ° B °ṇi evaṁ kāyaṁ° BC °yaṁ cetasā | evaṁ yena abhini-(C °nigṛihne abhinipīḍe tasya°. — 2. C °kshave idam evaṁ kāyaṁ cetasa | evaṁ cetasaḥ abhinigṛihnato abhinipīḍito kacche° B °evame ceta abhinigṛihnato abhinipīyato kacchehi svedo mukto bhū° C °hi svedo mukto bhū ° patito ū° BC °shmāyeṁ vā° B °vāshphāyetsu mukha° C °shpāyesu mukhalalā° BC °ṭāto svedo mukto bhū° C °titāḥ ushmāyesu vāshphāyesuḥ | B °shmāyetsu vāshphāyetsuḥ sayya°. — 5. B °durbalāṁ pu° C °durbalo pu° BC °gṛihno abhinishīḍe | eva° C °evam evaṁ bhikshavaḥ ida° B °idaṁ evaṁ kāyaṁ cetasa evaṁ ceta ānigṛihnanto abhinipī° C °yaṁ cetaso eva cetaḥ abhinigṛihno abhinipīḍeto ka° B °cchehi | sve° BC °svedo mukto bhū ° tito ushmā° B °shmāyetsuḥ mu° C °shmāyetsuḥ vāshpāyetsuḥ mu ° ṭāto svedaḥ muktaḥ bhūmyāṁ patito ushmāye vā° B °svedo mukto bhū ° tito ushmāyetsuḥ vā° BC °vāshphāyetsuḥ |.

9ᵃ. BC yaṁ ṇunūnā° C °nakadhyānaṁ dhyāyeyaṁ || . — 9ᵇ. B °kshava mu° C °kshavaḥ mu° BC °nāçikā° B °çrotrehi ca āçvāsapra° C °çrotehi ca āçvāçapraçvāçā u° B °rdhi tasya°. — 10. C °nāçikāçrote ca āçvāçapraçvāça upa° BC °ruddho ubha° C °karṇṇo çrotavivalantarehi° B °vivarantarehi° C °ccaçabdā mahāçabdā vīthisaṁ° BC °caretsuḥ sayya°.

12. B °cmārarāgargari° C °cmārallāgari dhamānāṁ ucca° çabdo bha° BC °vati | eva° B °nāçikaçro° C °nāçikato çrotehi ca āçvāçapra° ṛṇnaçotavivarantehi u° B °vivarantarehi° C °çabdo vīthisaṁcaretsuḥ B °bdā vītisaṁcaretsu tasya°. — 15ᵇ. B °āsphānakaṁ° C °dhyānaṁ dhyāyeyaṁ ||.

16. C °khato ca nāçikāçrotehi ubha° B °nāçikāçrotehi ubha° B °travivarantehi ā° C °āçvāçapraçvāçān u° BC °n uruddho tasya°.

त्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासामुपरुन्धे । तस्य मे भिक्षवः मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि आश्वासप्रश्वासा ओरुद्धा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सुः समुत्तरेन्सुः । सय्यथापि नाम भिक्षवः गोघातको वा गोघातकान्तेवासी वा तीक्ष्णेन गोविकर्तनेन गावीये शीर्षकपालं दालेय संप्रदालेय छिन्देय परिकर्तेये संपरिकर्तेये एवमेव मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो कर्णश्रोत्रविवरेहि आश्वासप्रश्वासा उपरुद्धा ऊर्ध्वं शीर्षकपालं वाता प्रहरेन्सु समूहेन्सुः ॥ तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति इहैव केचि शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति ते कोलं पि आहारमाहरंति कोलचूर्णं पि आहारं आहरन्ति कोलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि कोलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं कोलकमद्वितीयं आहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं [140b] भिक्षवः एकं कोलमद्वितीयमाहारं आहरे । तस्य मे अयं कायो अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि अधिमात्रकृशतामनुप्राप्तो अभूषि ॥ सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा एवमेव मे अंगानि अभून्सुः सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे पर्शुका अभून्सुः । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवृतायां ब्राह्मणागारशालायां गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिनोकेन्सुः वीतिकासेन्सु एवमेव पार्शुलिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिनोकेन्सुः वीतिकासेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव पृष्ठकण्टकानि

1. BC °nāçikā° C °kāçrotehi ca vivarantehi āsvāçapraśvāça o° B °ruṇaçrotravivarantarehi āçvā° ruddhā ū° C °ruddho ūrddha çī° BC °çirahaṁ kapā° C °haretauḥ | B °haretauḥ samuttaretuḥ sayya°. — 3. C °ko vā gojhātakantevāsī° B °kahṇena govitakartanena° C °kahṇena govitarkena ca goriye çī ° laṁ dāreya saṁpradāleya cchandeya parivartaya | evañim eva° B °pradāleya cchandeya parivartayeya saṁparivartaye | evañim eva° BC °nāçikā° B °ruṇaçrotravi° C °ruṇaçrotavivarehi āsvāçapraśvāça u° B °praçvāsa u° BC °ruddhā ū° C °ūrddha çī ° haretsu samuttejetauḥ B °haretsu samūhetauḥ tasya°.

7¹. C °kaharo e° BC °shi santi°. — 7². C °haivaṁ kecid viçuddhiṁ prajñāpa° BC °ram āhāreti ko° C °kolaṁ curṇṇa pi āhāraṁ° B °hanti kolodakaṁ pi piyanti vi° C °vividhahi pi° BC °hi pi kolavikṛ° B °kṛitāṁ payāyenti | C °kṛitāya yāpenti | . — 9. B °haṁ yam ekaṁ kolakarma dviti° C °haṁ yaṁ eke kolakarma dviti°. — 10¹. C °iye āhā° BC °hāraṁ tasya°. — 10². BC °ye adhimātrakṛçatā anuprāpta(C °ptaḥ) abhūṣi a° C °dhikamātraṁ kṛ°.

12. C °rvāṇi vā açitaparvāṇi vā | evañim ekaṁ me aṁ° B °ṇi vā evamevakaṁ me aṁ° japadaṁ vā urūpadaṁ vā e° BC °evam eva(B °m evaṁ me) anuçāsana abhūnsuḥ | . — 13. C yayya° eçva viçuddhāyāṁ vā° B °çve vibaddhāyāṁ vā° pānaçido anta° C °sīe anta° B °vaṭāni | vītilokatauḥ vītikā gati e° C °ni vithilokyetauḥ vithiko gati evam e pāçulikā'ntarāṇi° B °va pāñçu ° ni pāruṇḍakāntarāṇi° C °ṇi vibarddhāni vithilokyetauḥ vithikāsetauḥ B °katauḥ vi ° setauḥ sayya°.

16. B °ma vahyānaveṇi unna° C °ma vahyānaveṇi unnatā | evam eva pṛ ° shṭakaṇṭhāni abhū°.

अभूषि उन्नतावनतानि । तद्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभूंसु दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाय प्रकाशेंसु । तद्यथापि नाम शारदिकम्लितलाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिमकं अभिनिगृह्णे उक्षेष्यन्ति तत्रैव अपकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्टु च अभिसंस्कारेण उत्थेत्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेहं ॥ तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना प्रमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि काये शीर्येंसु ॥ अपि हि चितं जनपदग्रामेहि स्त्रीयो पुरुषा च एवमाहन्सु ॥ कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो ॥ यापि चैषा शुभतनुवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतिना एवं लूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि । सन्ति एके भवन्तो श्रमणब्राह्मणा तण्डुलाहारताये शुद्धिं प्रज्ञपेन्ति ते तण्डुलं पि आहारं आहरन्ति तण्डुलचूर्णं पि तण्डुलोदकं पिबन्ति विविधाहि पि तण्डुलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तण्डुलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तण्डुलमद्वितीयं आहारं आहरन्तो अयं मे कायो अधिमात्रं कृशतामनुप्राप्तः अभूषि ॥ [141a] तद्यथापि नाम कालपर्वाणि वा असीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अंगमलंगानि अभूंसु । तद्यथापि

1. B °shmāṇā papci° BC °kṛicchro da° C °çyanāya saṁpra° BC °nti | eva(C °vaṁ)ṁ evaṁ me akshishu akshito abhū° B °kṛicchadarça ° khetaḥ | C °çetaḥ | . — 3. C °sādikan tikkālāmbu hari° B °kālāvā hari° BC °ti aṁmilātaṁ saṁpu(C °saṁpo)ṭājā° C °jātaṁ] evaṁm evaṁ çī° B °shi | amilātaṁ aṁmilātaṁ saṁpoṭājātaṁ | C °shi amilātaṁ saṁpoṭājātaṁ | . — 5. C °bhikshaḥ pāriṁaṁ kāmaṁ parigṛihṇishyā° BC °pṛishṭimakaṁ a °gṛihne u(B | u)ckshya° C °travaṁ avaku° B °prayāmi | .

7. B °sādhū ca su° C °tvā pāṁḍukṛi ° ṇi pāṇinā parimajjahaṁ | B °rjehaṁ tasya°. — 8. C °kshava pāṁ(ḍukṛitāni gātrāṇi taṁ pā° B °pramokshato pū° C °rjjato pūtimū° BC °romāni kāye çīrya(C °rahe)taḥ api°. — 9. C °jitaṁ ja° B °shi ca | evaṁm ā° C °evaṁm āhataḥ || . — 10. BC kālako dāni çravaṇo gauttamo vikāni çravaṇo gauttamo° B kālako dāni çramaṇagauttamo° B °madgulacchavi dāni çramaṇagautamo yāpi°.

11. C yāṁ pi eshā° BC °tanuvarṇanibhā° BC °ti etino evaṁ lū(C °va lu)hā° C °prahāṇena || B °prahāṇen | . — 12. C °kshava eta°. — 13. BC °eko bhava° C °çravaṇabrāhmaṇa taṇḍulāhāratāya° B °ṇāḥ taṇḍulāhāratāye° B °ranti | taṇḍulacūlaṁ pi taṇḍulo° C °vividhehi pi taṇḍulavikṛitehi pi yāyenti || . — 15. C °ṇḍulaṁ me dvi° BC °tiyaṁm ā°.

16. B °kshavaḥ | ekaṁ° C °kshava ekataṇḍulam advitīyam āhāraṁ° BC °kṛiçaṁ anu° C °prāptaṁ a°. — 17. C °asitaparvāni vā evaṁ° BC °aṁgāpra° nsaḥ surya°. — 18. BC °rṇaṁ vivaliyāṁ vā° C °gopāṇasa° B °gopānaçi° C °ṇi vivalāni vithilokenti vithikāçe° B

नाम उभयतो पार्श्वे विवटायां शाहनागारशालायां गोपानसीअन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव च पांशुलिकानि पांशुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव कक्षवका अभून्सुः सर्वासामनुत्तरं कर्तव्यं । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्टकास्थिकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम तिक्तालाबु शारदिकं हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटकजातं एवमेव शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं निगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्टकमेव परिगृह्णामि उच्छ्रेष्यामि तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उच्छिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः ॥ अपि हि जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतेना एवं लूहप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षव एतदभूषि ॥ सन्ति हि इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणा तिलाहार-

°lokyanti vitikâçanti e° ca pâmçuli° C °ca pâṃḍulikântarâṇi viratâni vithilokenti vithikâmetanḥ | B °kâni pâṃḍalikântarâ° lokyenuḥ vitikâsetanḥ | .

3. B °ma janapadaṁ vâ ushṭapathaṁ vâ e° C °ushiraṁpadaṁ vâ evaṁm e kakshavakalâ a° B °m eva khavakahâ a° rvâṇâm anuttara sakarttavyaṁ | C °raṁ karttavyaṁ | . — 4. B C °nâma vadûnâmâlî u° m evaṁ me pṛi° C °prishṭhakaṇṭhasthitâni abhûnsuḥ | . — 5. BC °katârako dû° to ga° to kṛi° B °prakâsanti | a° BC °m evaṁ akshi° C °târako abhû° çatnuḥ | .

8. BC °kâlâṁbu çâ° B °çârdikaṁ° BC °nnaṁ ami° â samilâtaṁ saṁpu° C °puṭajâtaṁ e° BC °shi amilâtaṁ samilâtaṁ saṁpûṭa(B °puṭakajâtaṁ | . — 9. BC °prishṭikaṇṭha° C °m evaṁ pa° B °rigṛihnâmi uccheshyanti | tatrai° C °gṛihnâmi uchreṣhyati tatraivaṁ eva°.

11. C °sushṭhu ca a° C °trâ pâṃḍukṛi°. — 12. B tasya taṁ me bhi° C tasya taṁ bhikshavaḥ pâṃḍukṛitâni gotrâ° mârjaṁto pûtiromâni kâye româ çirshatnu | B °pûtilomâni eromâni çîryetsuḥ api°. — 13. C abhi jitaṁ sâ° B °sâmantehi | go° C °mehi striyo° °rusho ca | e° C °hatsuḥ | B °nsuḥ kâ°. — 14. C kârako dâni çravaṇo gauttamo syâmako madgulacchaviṁ | dâni çravaṇo gauttamo yâpi° B kâlako dâni çramaṇo gauttagauta° dgulacchaviṁ dâ° me yo pi me°.

16. B yo pi me° C yâpi te sâ çu° BC °varṇṇanibhâ sâpi santa° C °vaṁ luprâṇenâ | B °lûhaprâṇena | . — 17. C °vanto çravaṇo brâhmaṇo tilâhâvatâye çuciṁ pra° B °tilâhâra°.

तायै शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । ते तिलं पि आहारं आहरन्ति तिलचूर्णं पि तिलोदकं पि पिबन्ति विविधाहि पि तिलविकृतीहि यापेन्ति । यं नूनाहं एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरेयं ॥ तस्य मे भिक्षवः एकं तिलमद्वितीयमाहारमाहरतो अयं कायो अधिमात्रं कृशतामापन्नो अभू[illegible]षि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि असीतकपर्वाणि एवंरूपाणि मे अङ्गप्रत्यङ्गानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभूषि । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये वा वाहनागारशालाया गोपानसीअन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिभासेन्ति एवमेव मे पार्शुकानि पार्शुकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठिकण्ठकानि अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारा दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालं अभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवो पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्ठकमेव परिगृह्णामि उत्थिहिष्यामि तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्ठु च अभिसंस्कारेण उत्थिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जतो पूतिमूलानि काये रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि

1. C te hi tilāpi āhā° BC °rati | tilacū° C °kaṃ pi pivaṃnti vividhehi pi ti° hi jāyanti |. — 2. B °ekatila° BC °yam āhara°. — 3^{1}. B °reyaṃ yasya°. — 3^{2}. C yasya° BC °ekatila° C °hāra aharanto ayaṃ° B °haranto | ayaṃ° BC °kṛçaprā°. — 5. C °kālaparvāṇi evaṃ° B °aṣṭaka° C °bhūtsuḥ |.

6. C °thā nāma° BC °evam evaṃ me ha°. — 7. B °çve vivaṭāye° C °çve vivartāye vā vāhanaçālāçālāyāṃ go° B °gopanasīantarāṇi vivaṭāni vītilokyanti vītikāmnti | eva° C °vītilokyanti vītikāçanti evam eva me pāṇḍulikāhi pāṇḍukānta° B °me pāṃçulikāhi pāṃçukānta° C °tāni loke vītilokyetsuḥ | B °vītilokyensuḥ sayya°. — 9. BC °vaṭṭanaveṇi u° C °evaṃ eva me pṛṣṭhikaṇṭha° B °evam evaṃ me pṛṣṭikaṇṭha° C °bhūtsuḥ. — 10. BC °çanti | eva° C °m evaṃ me bhikṣavo akṣiṣu° BC °nsuḥ | dū° B °saṃkrāntetsuḥ | C °saṃkrāmensuḥ |.

13. C tadyathā tiktālikaṃ tiktā° BC °ktālambū hari° nnaṃ ami° B °ti saṃmilātaṃ saṃpūṭajātaṃ | ia kha° C °ti samilātaṃ saṃpuṭajātaṃ | evam evaṃ me çī° ṣi | ami° puṭajātaṃ |. — 15. BC °yaṃ parigṛhṇiṣyāmīti | pṛ° B °eva parigṛhṇā u° C °eva parigṛhṇe ucchreṣyati tatrai° B °ṣyati | tatrai°.

16. C °sādhū ca su° ṣu ucchipitvā pāṃçukṛ° ucchrihi° B °rjeyaṃ tasya°. — 17. C °vaḥ pāṃçukṛ° BC °rimārjento pā° C °pūtimulāni kā° BC °çīrṣetsuḥ api°. — 18. C api jīnaṃ ahaṃ° C °grāmehistriye°.

जितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छवि दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि अन्तर्हिता एतेन एवंरूपप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ सन्ति खलु इहैके भवन्तः श्रमणब्राह्मणाः सर्वशो अनाहारताये शुद्धिं प्रज्ञपयन्ति । यं नूनाहं सर्वशो अनाहारताये प्रतिपद्येयं ॥ तस्य मे भिक्षवः सर्वशो अनाहारताये प्रतिपन्नस्य अयं काय अधिमात्रं कृशताप्राप्तः अभूषि । सय्यथापि नाम कालपर्वाणि वा असीतपर्वाणि वा एवरूपाणि मे अंगप्रत्यंगानि अभून्सु । सय्यथापि नाम अजपदं वा उष्ट्रपदं वा एवमेव मे हनुका अभून्सुः । सय्यथापि नाम उभयतो पार्श्वे विवटाये शाहनागारशालाये गोपानसीये अन्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्ति वीतिकाशेन्ति एवमेव मे पार्शु[१४२]लिकानि पार्शुलिकान्तराणि विवटानि वीतिलोकेन्सुः वीतिकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम वट्टनवेणी उन्नतावनता एवमेव मे पृष्ठकण्टका अभून्सुः । सय्यथापि नाम ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे उदुपाने उदकतारका दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्ति एवमेव मे अक्षिषु अक्षितारका अभून्सुः दूरगता गम्भीरगता कृच्छ्रदर्शनाये संप्रकाशेन्सुः । सय्यथापि नाम शारदिकं तिक्तालाबु हरितच्छिन्नं आमिलातं भवति संमिलातं संपुटजातं एवमेव मे शीर्षकपालमभूषि आमिलातं संमिलातं संपुटकजातं ॥ स खल्वहं भिक्षवः पुरिमं कायं परिगृह्णीष्यामीति पृष्ठिकण्टकमेव परि-

1. C kâlako dâni çravaṇo gauttamo sdgulacchavim̃ dâni çravaṇo gauttamo yâpi° B kâlako dâni çramaṇo gautamo çyâ° ṇo gauttamo ma° ṇo gauttamo yâpi°. — 3. BC yâpi se sâ (C °rṇâ) çubha° pi sa antarhi° C °eti evam̃duhaprahâṇeno |. — 4. C °kahavo e° BC °ahi santi°. — 4. C °bhavato sarvaço anâhâratayai çu° B °tâyai pratipadyeyam̃ | sa khalv aham̃° (6). — 5. C °tipadyanti | iyam̃°.

6. C iyam̃ sa khalvaham̃ bhikshavo sa° B sa khalvaham̃ bhi° C °rutâye prati° yam̃ kâye adhi° B °kâyam̃ adhimâ° BC °kṛiçaprâ° C °prâpto câbhûshi |. — 7. C °asitaparvâṇi vâ evam̃rû° B °nuḥ sayya°. — 8. C sadyathâ°. — 9. C (a une interversion et intercale ici la phrase de la l. 15) sadya° B °rçve trivargayeyâ vâhanâ° C °rçve trivahâye vâ vâhanâgâlaçâlâyâm̃ gopâṇasî° varttâni vîthilokyenti vîthikâçenti || evam̃ me pâṇḍukâhi pâṇḍulikârâṇtâni vivaṭâni vîthilokelsuḥ | B °lokyanti vi° m eva me pâm̃rçukâhi pâm̃çupakântarâṇi vi° lokyensu vîtikâmetsuḥ |.

11. C sadyathâ° ma yattamâni nama° B °ṭṭanâmâlîm̃ nama° C °m evam̃ mo° BC °kaṇṭhakam̃ a°. — 12. C sadya° B °paçyime° sti | evam e° C °nti | etam evam̃ mo° B °kâsetsuḥ | C °kâçetsuḥ |. — 15. C sadya° B °çâladikam̃° BC °tiktalâm̃bû hari° nnam̃ amilâ° ti samilâtam̃ sam̃puṭajâtam̃° C °m evam̃ me çî° shi amilâ° B °shi | amilâ° BC °tam̃ samilâtam̃ sam̃puṭâ(B °ṭaka)jâtam̃ |.

17. BC °yam̃ parigṛihnishyâ° B °pṛishṭika° C °shṭhikam̃ṇṭhakam̃ evam̃ parigṛihnâti uchhreshaṃ̃ ucchrishyanti | ta° B °gṛihnâmi ucchesyam̃ ucchesyanti | ta° BC °traira ca kubja° tâpi |.

गृह्णामि उत्क्षेपन्ति तत्रैव अवकुब्जको प्रपतामि ॥ न खल्वहं भिक्षवः साधु च सुष्टु च अभिसंस्कारेण उच्छ्रिहित्वा पांशुकृतानि गात्राणि पाणिना परिमार्जेयं । तस्य मे भिक्षवः पांशुकृतानि गात्राणि परिमार्जतो पूतिमूलानि रोमाणि शीर्येन्सुः । अपि हि नितं सामन्तेहि गोचरग्रामेहि स्त्रीयो च पुरुषा च एवमाहन्सुः । कालको दानि श्रमणो गौतमो श्यामको दानि श्रमणो गौतमो मद्गुरच्छविको दानि श्रमणो गौतमो । यापि मे सा शुभवर्णनिभा सापि मे अन्तर्हिता एतेन एवंरूपप्रहाणेन ॥

तस्य मे भिक्षवः एतदभूषि ॥ ये केचिद्भवन्तः श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एतावत्पारमितो इमं पि न केनापि संभुणन्ति ॥ अतीतं भिक्षवः अध्वानं एतरहिं पि भिक्षवः प्रत्युत्पन्ने ये केचिद्भवन्तो श्रमणा वा ब्राह्मणा वा आत्मोपक्रमिकां शरीरोपतापिकां दुःखां तीव्रां खरां कटुकां वेदना वेदयन्ति एत्तावत्पारमितो इमं पि न केनापि संभुणन्ति ॥ न खो पुनरहं अभिजानामि इमाये दुष्करचारिकाये कंचिदुत्तरिमनुष्यधर्मं अलमार्यं ज्ञानदर्शनं विशेषाधिगमं साक्षात्कर्तुं नायं मार्गो बोधाय ॥ अभिजानामि खलु पुनरहं पूर्वं प्रव्रज्याये अप्रव्रजितो पितुः शाक्यस्य उद्यानभूमीये शीतलायां जम्बुच्छायायां पर्यङ्केन निषण्णो विविक्तं कामैः विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स्या[143b]त्खलु पुनः सो मार्गो बोधाय ॥ तस्य मे भिक्षवो वसतो तदनुसारि विज्ञानमुदपासि । स एव मार्गो बोधाये । न खलु पुन सो मार्गो लभ्यो कृशेन वा दुर्बलेन वा कान्तकायेन वा सवंशो वा अनाहारताये प्रतिपन्नेन । यं नूनाहं

1. C °ucchrihitvā pāṇḍukṛ° trāni pā° mārjayaṃ. — 3. C °vaḥ pāṇḍukṛ° B °romāṇi çīyeyuḥ | C °romaṇi yesu api°. — 4[1]. C °mehi striyo° BC °puruṣo ca e° B °suḥ kāla°. — 4[2]. C kālako dāni çravaṇo gautamo adgulaccha° B °dgulaccha° C °çravaṇo° B °tamo yo pi°.

6. B yo pi se sā çubhā varṇṇa° C yāṃ pi so çubhatanuvarṇṇa° BC °rhitā | eti° B °eva lābhāyena || C °evaṃ lahano | . — 7[1]. C °kshavo e° B °ahi ye ke°. — 7[2]. C °çravaṇo vā brā° kramikāṃ duḥ° ṭukāṃ vedanāṃ vedaya° BC °nti | tat tāvat pā° C °mito imaṃ pi keci nāpi santuvaṃti || B °imaṃ pi keci nātisaṃbhuṇanti || . — 9. C °taṃ bhikshavo adhvā° hiṃ bhi° tpannehi ye ke° B °nne ye hi keci° C °nanto brāhmaṇo vā çravaṇo vā ātmoprakra° B °maṇo vā brāhmaṇo vā ā° C °çarīro duḥ° BC °yanti | etā(C °taka) ca pāramite(C °tā) imaṃ° C °saṃstuvanti | .

12. C na khalvahaṃ punar bhikshuvaḥ abhi° d uttarimanu°. — 14. BC sa tasya abhijñā° B °mi || khalu° C °pūrvapravra° BC °jyāyair pravraji° B °nisharṇṇo viviktaṃ° C °nisharṇṇo | vivikta kāmair vivikta pāpa° BC °çīlaṃ vive° dya viharanti || .

17[1]. C °bodhāye B °dhāya tasya°. — 17[2]. C °kshavo santo tadanuvasāri° BC °udupāsi (C °si |) sa e°. — 18[1]. B °dhāye na kha°. — 18[2]. C °ryo sabhye(oa tye) va kṛishena vā du° B °labhye kṛishena vā du° C °ça vā anye āraṇyetāye pra°. — 19. BC °andārika(C

औदारिकमाहारमाहरेयं . . . . मम प्रतिचारे (?) तेन लूह-प्रहाणेन . . . . सचेतनो यापयिष्यसि । वयन्ते रोमकूपविवरान्तरेषु दिव्यामोजामध्योहरिष्यामः ॥ तस्य मे भिक्षव एतदभूत् ॥ अहं खलु सर्वशो ऽनाहारं प्रतिजानामि सामन्तकेहि पि मे गोचरग्रामेहि स्त्रियो च पुरुषा च एवं संजानन्ति अनाहारो श्रमणो गौतमो इमा च देवता लूहाधिमुक्ता लूहाभिप्रसन्ना रोमकूपविवरेहि दिव्यामोजामध्योकिरेन्सुः सो मम स्यात्संप्रजानमृषवादो ॥ स खल्वहं भिक्षवः संप्रजानमृषावादभयभीतो संप्रजानमृषावादं परिवर्जयं जुगुप्समानो अलं भोति तां देवतां प्रतिक्षिपित्वा अनुसुखमौदारिकमाहारमाहरेयं ॥ स खल्वहं भिक्षवो मुद्गयूषिकृतं भुंजेहं कुलत्थयूषं पि हरेणुकायूषं पि ॥

स खल्वहं भिक्षवः अनुपूर्वेण कायबलस्थामं जनयित्वा सुजाताये ग्रामिकाये मधुपायसं गृहीत्वा नागनन्दीकालसमये येन नदी नैरंजना तेनुपसंक्रमित्वा नद्यां नैरंजनायां गात्राणि शीतलीकृत्वा येन स्वस्तिको यावसिकः तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं यावसिकं तृणमुष्टिं याचित्वा येन बोधियष्टि तेनुपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये पुरतो अन्यतराग्रतृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुंजित्वा ऋजु प्राचीनाभिमुखो पुरिमं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिमुपस्थापयित्वा स खल्वहं भिक्षवः विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ सवितर्कविचाराणां व्युपसमाद्ध्यात्मसंप्रसादाच्चेतसो एकोतिभावा अवितर्कं अवि-

°kā)m āhā ° reyaṁ ma(C °ta)ma praticā(C °vā)re tena lū(C °hu)haprahāṇena(C °hāreṇa) saceta° B °cetanā yā° C °cetanā nāyāparishyasi | .

2. B vayanto ro° BC °kūpe viva° C °jām adhyohari°. — 3¹. BC °shi a°. — 3². C °rvaço anāhāratāyo pratipannena | yaṁ nūnāhaṁ sarvaço a ° mi | sāmantakā° BC °purusho ca e° C °çravaṇo gautamo imāṁ ca me de° B °imāṁ ca devatā° C °tā luhā ° kā luhābhi ° m adhyaki° BC °kiretsuḥ so° C °so yama syāṁ saṁ° B °mṛikhāvādo | .

6. C °kahaṁ saṁprajāna mṛishāvādabha° B °vaḥ saṁprajānā mṛishavādabha ° jānā mṛishādaṁ° C °parivarjje ju° B °alaṁeti° C °devatā pra ° khaṁ odāri° B °kham audāri°. — 8. BC °hayaṁ bhi° C °mudgapūshavikṛi° B °mudgayūshaṁ pi kṛitaṁ° C °cchapūshaṁ pi ha° B °cchayūsha pi hareṇukā° C °reṇḍupūsha pi | . — 10. C °ṇa kāye varasthā° B °kāyavarasthāmaṁ yānayitvā su° BC °gāmitāye madhupāye saṁgṛihī(B °hi)tvā nāga-(C °gama)nadīkāla° B °mayena nadī° C °maye yana nadī nairañjanāto tenopa° B °līkṛitā yena° BC °ko yāvaçikaḥ teno° C °stiko yāvaçikaṁ tri° B °stikaṁ yāvaçikaṁ tṛiṇamushṭhiṁ yāci° C °yācitvā yena bodhiyashṭiye pa° B °tenanupa° C °anyatarāgraṁ tṛi° B °tṛi-kaṁ yāci° C °ṇasaṁstaraṁ° C °trishkṛitya pra ° di paryyaṁkam ā ° ju prācīnā ° rimaṁ kāye praṇi° B °kāye praṇi° BC °ṇidhāya prati° C °m evaṁ kāmai° BC °kāmai viviktaṁ pā° C °tarka savicā°.

18. B sa vitarka° C °tarkkasavicāraṁ vyu° B °dāc caitaso° C °ekotībhāvā° C °jaṁ pra-tisu° B °rāmi sa pī°.

चारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स प्रीतेर्विरागादुपेक्षकश्च विहरामि स्मृतश्च संप्रजानं सुखं च कायेन प्रतिसंवेदया[143a]मि यत्तदार्या आचिक्षन्ति उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स सुखस्य च प्रहाणा दुःखस्य च प्रहाणात्पूर्वे च सौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाद्दुःखासुखमुपेक्षास्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन . . . . अभिनिर्नामयामि । स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यामि च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां ॥ सत्वां प्रजानामि इमे भवन्तः सत्वाः कायदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादकाः मिथ्यादृष्टिकाः ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपातं नरकेषूपपन्ना ॥ इमे पुनर्भवन्तः सत्वा कायसुचरितेन समन्वागताः मनःसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिका ते सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोः तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगतिं स्वर्गं कायं देवेषूपपन्नाः ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथा समाहितेन चित्तेन परिशुद्धेन पर्यवदातेन अनंगणेन विगतक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिञ्ज्यप्राप्तेन रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानदर्शनप्रतिलम्भाये चित्तमभिनिर्हरामि अभिनिर्नामयामि अनेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरामि । सय्यथीदं एकां पि जातिं द्वे पि जाती त्रयो पि जाती चत्वारो पि जातीं पंचापि जातीं दशापि जातीं विंशति जाती त्रिंशति जाती

1. B °prīto virā° C °prīte virāgād uvaikṣṇa° BC °smṛitiś ca ° jānaṁ su° C °āryya aciksbanti u° B °upakshakaḥ°. — 4. C sa sukhasya prahāṇa pūrvaṁ ca sau° B °saumanasyayor a° C °staṅgamā duḥkhā ° ddhaṁ cartha dhyā°. — 5. C °kshavas tathā° BC °cittena abhi° C °rnāmayomi | B °rnāmayena sa di°.

6. C °krāntāmānu° B °shyantena sa° C °satvā pa° B °paçyati cya° BC °cyavantāṁ upapadyantāṁ(C °ntā) suvarṇṇāṁ durvarṇṇāṁ suga° B °rga hīnāṁ° C °hīṇāṁ praṇī° BC °gāṁ sa°. — 8. C °bhavanto satvā kāyo duçca° B °kāyo duçca ° na samatvāgatā° C °āryyeṇām apa° B °ṇāṁ avāda° C °dakā mithyādṛishṭikāto saṁmyagdṛishṭikarma ° heto taddhetoḥ tapratya ° durgatiṁ vini° C °shūpapannāḥ | B °nnā ime°.

11. BC °r bhagavantaḥ° B °kāyo sara° C °āryyāṇāṁm ana° BC °kāḥ saṁmyagdṛishṭikā te sa(C °saṁ)myagdṛishṭikarma ° ddhetoḥ tapratya° C °devaṁshūpapannaḥ || . — 13. C °kshavas tathā° C °anaṅgaṇena vigatopakleçena mṛi° B °anaṁgatena vigatena kle ° dukarma° C °karmaṇīyena sthitenāniñjyaprā ° nekavidhi pūrvaṁ nivā°.

17. B °ekaṁ pi jātiṁ duve pi jātiṁ tra° C °ekam api jātiṁ dvayam api jātiṁ tra° BC °yo pi jātiṁ catvā° C °ro pi jātiṁ pacam api jātiṁ daçam api jātiṁ viṁçam api jātiṁ triṁçam api jātiṁ catvāriṁçad vā jāti paṁcāçaṁ vā jātiṁ jātiṁçataṁ° B °paṁcāçaṁ vā jātiḥ jātiçataṁ° C °taṁ vā jātiṁsahasraṁ vā jātiṁ anekā pi saṁvartakalpā vā saṁvartavivartakalpā vā anekā pi saṁvartakalpā anekāpi vivartakalpā anutrāham āsi | evaṁnā° B °ayutrāham āsi | evaṁnā° C °ro evaṁmāyuḥ° B °saṁvedai se ta°.

चत्वारिंशद्वा जातीः पंचाशं वा जातीः जातीशतं वा जातीसहस्रं वा अनेका पि संवर्तकल्पा वा अनेका पि संवर्ता अनेका पि विवर्ता अनेका पि संवर्तविवर्तकल्पा अमुत्राहमासी एवंनामा एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी । सो ततो च्युतो अमुत्र उपपद्ये ततो च्युतः इहत्वमागच्छामि इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वेनिवासमनुस्मरामि ॥ स खल्वहं भिक्षवः तथ समाहितेन चित्तेन परिशुद्धे[43b]न पर्यवदातेन अनंगणेन विगतोपक्लेशेन मृदुना कर्मण्येन स्थितेनानिञ्ज्यप्राप्तेन रात्र्याः पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटकालसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषर्षभेण पुरुषधौरेयेण पुरुषाजानेयेन पुरुषपद्मेन पुरुषपुण्डरीकेन सत्पुरुषेण महापुरुषेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना मतिमेन स्मृतिमेन गतिमेन धृतिमेन द्युतिमेन सर्वसो सर्वत्रताये ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तं एकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमना ते भिक्षवो भगवतो भाषितमभ्यनन्देंसुः ॥

अथ शुद्धोदनः स्वप्नं पश्यति ॥

पश्यामि पुत्र सुपिने रजनावसाहं
अभ्युत्थितं गजवरं मणिजालच्छन्नं ।
मध्ये पुरस्य अध्वनावस्थितो च रात्रौ
निर्धावते पुरवरा अभिक्रम्यमानः ॥
तं दृष्ट मह्य सुपिने विपुलं च हास्यं
अभ्युत्थितं रुदितमेव च अप्रमेयं ।
कम्पे च मे संपरितप्तं शरीरमन्त-

4. C so tataḥ cyuto a * padyate | tato* B *dye | tato cyutaḥ ichchetvam â* B *iti sakâraṁ* C *iti sâkâlaṁ so deçaṁ*. — 5. C *khalvaṁ tathâ* B *çuddhe paryavadâtena cittena pariçuddhena* C *anaṅgaṇena vi * dunâ karmaṇena sthi * nâñjyena prâpto* B *me aruṇodghâtakâle sama* C *ruṇoghâṭakâ* B *rajañnyâṁ ya* C *jñena purushapa* C *dhṛitimena dyûtimena sarvaço sarvatratâye jñâtañvyaṁ prâptavyaṁ bodhavyaṁ sarvan taṁ e* B *ekacittaṁ kaha * ttarâyâṁ samyaksaṁbodhi* C *ttarâ saṁmyaksaṁ*.

12. C *ttamanâ teçra bhi * shitam abhyanandetsuḥ çuddho* B *detsuḥ || . — 14. C *dana sva* BC *ti paçyâ*. — 15. B *tra çupine* BC *ratnâva* C *gajavaro maṇijâlaṁ cchannaṁ*.

17. C *purusha adhva* BC *sthitâ râ* B *râtre nirddhâvite | puravarâ* C *râtrer niddhâvito | punaḥ varâ abhishekaṁ pramânaḥ yaṁ dṛi*. — 19. BC taṁ(C yaṁ) dṛishṭvâ mahya* C *ruditaṁ ruditaṁ evaṁ ca a* B *meyaṁ kampe*.

21. C *me sapari * rîraṁ antaḍhaṁ* B *haṁ | samuddhatâni kiṁ tu bhavi* C *ddhatâni kiṁ tu bha*.

दृष्टं समुद्गमति किं तु भविष्यते मे ॥
अथ लोकपाल अवचू मनुजप्रधानं
मा भाय भूमिपति संजनयाहि हर्षं ।
हन्त शृणोहि फलं यं सुपिनस्य तत्त्वं
समुत्थितं बहुजनस्य विबोधनार्थं ॥
एषो महागुणधरो विजहित्व राज्यं
द्वितियामथैव चतुरा स्वजनं च स्फीतं ।
निःसंशयं वरवनं अनपेक्षमाणो
निर्याष्यते पुरवरा विदितं स भोतु ॥
एतस्मिं निर्मिते अनेकविधं ति दुःखं
आयिष्यते सुपिनि यं हसितं ति सत्वं ।
यं रोदसि सुपिनि दानि सुखं अनन्तं
श्रुत्वा भविष्यति खिन्नं जितशत्रुसंघं ॥

मातुःस्वसापि सुपिनं पश्यति ॥

मातुःस्वसा अवच कांचनराशिवर्ण
पश्यामि पुत्र सुपिने ऋषभं सुजातं ।
श्वेतं सुचारुककुदं अतिरिक्तशृंग
शृङ्गारसंस्थितगतिं प्रतिपूर्णदेहं ॥
सो गर्जति सुमधुरं कपिलाह्वयातो
निर्धावते हृदयदृष्टिपथं हरन्तः ।
न च कश्चि तं प्रसहते अभिगर्जमानं
प्रतिगर्जितुं कुमुदराशिनिभं सुजातं ॥

2. C °avocat | manu° B °avaca anuja° BC °dhânam abhâya bhû° B °raham hanta°. — 4. C hañta° BC °phalayaṁ supi° C °nârtha | .

6. B °jyaṁ dvitîyâ tathai° C °jyaṁ dvitîyaṁ ca tathai° BC °caturo sva° B °sphitaṁ nih°. — 8. B °çayam abdam anape° C °çayam avaram anape° BC °puravarâḥ vi° B °viditaṁ bhota || C °bhonta || . — 10. C etasmiñça ni° °pini maṁ hasitaṁ ti satvaṁ | .

12. B °supinaṁ dâni sukham anantaraṁ çru° C °supiniṁ ma yâni sukham aṇantaṁ çru° B °shyati | jinaṁ° C °trusaṁghân | . — 14. C °svaçâ avaca°. — 15. B °çyâmi || pu° C °rishabha su° B °jâtaṁ çve°.

17. C °kudaṁ atiriktaṁ çriñgaṁ çriñgârasaṁsthitagatipûrṇṇa° B °ktaçriñgaṁ °sthitaṁ gatipratipûrṇṇa°. — 19. BC °ti madhu° °to niddhâ° C °vate drishtipatha haranto || B °ntaḥ na ca ka°.

21. C na kaçcit prasa°.

ते देवराज अवचत् कथं वदन्तं
मा रोद शाक्यकुलनन्दनजातराग ।
वक्ष्यामि ते अवितथावचनं विजानं
आनन्दयामि उपजानय त्वं सुखानि ॥
अल्पेन[144]पुरुषवरं कुशलोपपेतं
एषो नरर्षभ गतीमतिनां विधिज्ञः ।
हित्वा त्रयं पुरुषसिंहवरो पुरे च
निर्गम्य ते अभिलपे पुरुषर्षभत्वं ॥
सो पि अमृतं अचलमच्युतमप्रकम्प्यं
निर्वाणमप्रतिसमं प्रतिबुद्धचक्षुः ।
निर्दिश्य तं पुरुषसिंहवतो महर्षिः
यं श्रुत्व तीर्थिकगणा दिशतां व्रजन्ति ॥

यशोधरापि सुपिनं पश्यति ॥

अथ राहुलस्य जननी इदमब्रवीत्ति
मैत्रोत्तरेण मदनेन निबद्धचित्ता ।
देव शृणोहि यथ अद्य मयापि दृष्टं
सुपिनं मनोरमं फलं च मे तद्भवेयात् ॥
शुद्धोदनस्य किल राजकुलं नरेन्द्र
मेघो समन्तं घनेन समाददन्तो ।
लोकत्रयं प्रवरतोयधरो सुघोषो
विद्युत्प्रदीप विप्रद्योतयंतो बहूनि ॥

1. C taṁ do° BC °avaca ka° C °rudanto ârodanâ° B °ntaṁ ârodanâ° BC °kulânanda° C °râgaṁ | B °râga va°. — 3. C vakshâmi te° B °mi taṁ avi° BC °tathavacanaṁ vijâla (C °vijano) ânanda° C °pajâni ca taṁ sukhâ° B °pajânaya sukhâni aha°. — 5. C °lopayotaṁ | e °rshabha bhagavatinâṁ vidhijña hi° B °gatinâṁ vidhijñâḥ hi°.

7. B °trâ jânaṁ° C °trâ jâlaṁ ca puru° B °vara | pu° (se °varâ pu°) B °nirgamya | te a° BC °abhilashaṁ purushaḍhabhatvaṁ so°. — 9. B so pyutaṁ acala° C so py etam acala °prakampya nirvâ° B °prakampyaṁ | nirvâṇaprati° kshuḥ ni°.

11. BC °çrutvâ ti°. — 13. C °çyati sâpratam | . — 14. B °râhunasya ja° bravît || mai° nena maṇiba° C °citto | .

16. BC °supinaṁ pi mano° C °bhaveyâ | . — 18. B °kulâ nare° C °kulo nare° C °meghaḥ sama° BC °manta kshaṇe° C °na ca samâ° B °nto loka°. — 20. C °pravaratoya° BC °dharâ sugho° C °dyunpradipa vilodayato ba° B °dipa vimalodayato bahûnâṁ | ° C °bûtâṁ | .

सो शीतलं विमलमप्रतिमं प्रसन्नं
वारिं प्रवृष्य मधुरं अभिगर्जमानो ।
वर्षेति सागरधरो शयने निदाघं
एषो पि अन्तःसुखितो स सहांपतीको ॥
ब्रह्मा अथ उपगमित्व इदं अवोच
तां राजलस्य जननीं शृणु मा विषीद ।
इदं फलं तव अयं सुपिनो महार्थो
संपूर्यते चपलमेव जनेहि प्रीतिं ॥
शुद्धोदनस्य अयमात्मजो चाक्षनेयो
लोकत्रयं जलधरो इव वर्षमाणो ।
प्रह्लादयिष्यति महापरितापतप्तान्
धर्मं ध्रुवं कथयमप्रतिमं जनेत्वा ॥

बोधिसत्वो पि पंच महासुपिनां पश्यति । परमसंबोधिप्राप्तो श्रावस्त्यां भिक्षूणां व्याकरोति ॥ तथागतो भिक्षवो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो पंच महासुपिनानि अद्राक्षीत् ॥ तथागतस्य कतमानि पंच ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वे सम्बोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उच्चशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरु पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे च महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि । दक्षिणे पि महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभून्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं प्रथमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

1. BC sâ çîta° B °vimam aprati° C °vimalaṁ pratimoprasannaṁ° B °prasaññnaṁ vâripravishṭo madhu° C °pravishṭamadhp ° garjjamânaṁ | B °mânâ varshe°. — 3. B varsheti sâ° C varshati dharâdharasâgarapayamnidâghaṁ esho° B °dâghaṁ dharmaṁ esho pi tanta sukhito sa sukhâpatiko bra° C °esho pi to antamkhito sa sukhâyati | ko bra°. — 5. B brahmâ | atha upâgami° C ko brahmâtha upâgamitvam idaṁ avocat | tâṁ râ° B °janani çri° C °janani çriṇu mâṁ nishîde | B °shida i°.

7. C itthaṁ phalaṁ° BC °supine ma° B °rtho sampûrya° C °pûrvate° BC °ca phalaṁ°. — 9. B çuddhodanya a° BC °mâṇo pra°.

11. C °shyati namahâ° B °taptâu | dha ° pratimajanetuṁ ha° C °pratimajjanetuṁ | . — 13². C °supinaṁ ca pa°. — 15. C °kshavah pûrvaṁ saṁbodhi° B °pûrvasaṁbodhi ° saṁbodhi pañca° C °supinâ adrâ° B °drâkshit | .

16. BC °pûrvasaṁbo° C °uccaçayanam abhû°. — 17¹. C °bimbopamaṁ abhûshi | . — 17². BC °mâ vâho ohitâ abhûshi || paçci° C °kshiṇa vâhâ o° B °ṇâ vâhâ ohitâ a°. — 19¹. BC dakshiṇâni mahâ° B °pâdatalâni o° bhûtaḥ || . — 19². C °gatehi bhikshavo pû° BC °pûrvasaṁbodhi°.

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलादभ्युद्गम्य यावन्नभमासञ्च अस्थासि ॥ तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसं[144b]बुद्धो इमं द्वितीयं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितका प्राणका कालशीर्षका पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि छादयित्वा अस्थान्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वं सम्बोधिमनभिसंबुद्धो इमं तृतीयं महास्वप्नमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुना नानावर्णा अनेकवर्णा च चतुर्हि दिशाहि वैहायसं गत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघ्रित्वा सर्वश्वेता अपविधिन्सुः । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं चतुर्थं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमं चंक्रमे । तथागतो भिक्षवः पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धो इमं पंचमं महासुपिनमद्राक्षीत् ॥

तथागतस्य भिक्षवो पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य इयं महापृथिवी उच्चशयनमहाशयनमभूषि । सुमेरु पर्वतराजा बिम्बोपधानमभूषि । पुरस्तिमे महासमुद्रे वामा बाहा ओहिता अभूषि पश्चिमे महासमुद्रे दक्षिणा बाहा ओहिता अभूषि दक्षिणे महासमुद्रे उभौ पादतलानि ओहितानि अभूषि । यं पि भिक्षवः तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चीरिका नाम तृणजाति नाभिमण्डलादभ्युद्गम्य यावन्नभमासञ्च अस्थासि । यं भिक्षवः तथागतेन इमं च लोकमभिज्ञाय

1. C °kshavo pû° BC °pûrvasaṁbo° B °sya sîhinikâ nâma tṛi° C °bhyudgamya° B °bhyugamya yâvannâbha°. — 2. B °pûrvasaṁbo° C °rve bodhi° °mahâsuṁ adrâ°. — 4. C °kshavaḥ pû° BC °pûrvasaṁbo° C °prâṇakakâla° BC °rshako pâ° C °sthâsuḥ |. — 5. C °gatehi bhi° C °pûrvabodhi° B °pûrvasaṁbo°.

7. C °kshavo pûrvasaṁbo° B °nânâvarṇṇo ane° tuhi diçâ° C °çâhi vaihâyasam âgatvâ ta° C °pâdatatalâni° B °upakshipitvâ sa° C °upajighitvâ sarveçvetâ apa° BC °aparidhyetsuḥ |. — 9. C °to hi bhi° °rve bodhi° C °catur mahâ°.

11. BC °pûrvasaṁbo° C °buddhasya mahânto mî° B °mâno cakramaṁ cakrame | C °maṁ cakrame |. — 12. C °imaṁ pañca mahâ° °drâkshit ||. — 14. C °kshavaḥ pûrvasaṁbo°. — 15[2]. C °bimbopanam a°. — 15[3]. B °vânâ sâbo ohitâ abhûshi || pa° kshiṇa vâhâ ohi° C °kshiṇe vâhâṁ ohi° B °bhûshi | dakshi°.

17. C yaṁ pi me bhi° BC °gatena anu° C °ttarâ saṁmyaksaṁbodhim anabhi° B °ddho | ayaṁ° C °mahâsvasvapnasya°. — 18. B °thâgataḥ pûrva saṁ° C °thâgato pû° B °sya sîhinikâ nâma° BC °nâbhimaṇḍa° B °d abhudga° C °dgasya yâ° B °yâvannâbha° BC °bhaṁ âsâdya° C °asthâsi |. — 20. C °kshavo ta° C °paraṁ ca lokaṁ sadevakaṁ lokaṁ samâra°

परं च लोकमभिज्ञाय सदेवकं लोकं समारकं सब्रह्मकं सश्रमणब्राह्मणीं प्रजां सदेवमनुष्यां वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिपरिवर्तं द्वादशारमप्रवर्तितं श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनः लोके सह धर्मेण यमिदं चत्वार्यार्यसत्यानि । सय्यथीदं दुःखं आर्यसत्यं दुःखसमुदयमार्यसत्यं दुःखनिरोधं आर्यसत्यं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदार्यसत्यं । इमां च पुनर्भिक्षवः तथागतस्य एवंरूपां धर्मदेशनां श्रु|145ª|त्वा भूम्या देवा घोषमुदीरयेन्सुः एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं त्रिपरिवर्तं द्वादशारं अप्रवर्तितं केनचि श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा ब्रह्मेण वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखमिति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च । भूम्यानां देवानां घोषं श्रुत्वा अन्तरीक्षेचरा देवा चातुर्महाराजिका त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरतिपरनिर्मितवशवर्तिन इतो तत्क्षणं तन्मुहूर्तं यावद्ब्रह्मलोकं घोषमभ्युद्गम्य एष मारिष भगवता वाराणस्यां ऋषिपतने मृगदावे त्रिपरिवर्तं द्वादशारं अनुत्तरं धर्मचक्रं प्रवर्तितं अप्रवर्तितं केनचित् श्रमणेन वा ब्राह्मणेन वा देवेन वा मारेण वा केनचिद्वा पुनर्लोके सह धर्मेण इदं दुःखं इति अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधः अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपदिति । अयं तस्य महासुपिनस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वं संबोधिमनभिसंबुद्धस्य लोहितकप्राणका कालशीर्षा पादतलेहि यावज्जानुमण्डलानि छादयित्वा

BC °prajām sadevamānuṣā(C °ṣāṇān)yām vārā° C °ṛṣipattane° B °pravartitam | tri° C °pravartitam tripari° çakāra apra° B °çakāram apra° C °çravaṇena vā brā° B °çramaṇena brā° B °tyāni ‖ sayya°.

4. BC °tyam duḥkhamsamuda° C °nirodham āryasatyam duḥkham āryyasatyam duḥkhasamudayam āryasatyam duḥkhanirodha āryasatyam duḥkhanirodhagāmili prati° BC °pratipadam ā° tyam i°. — 5. BC imam ca pu° C °evarūpām dha° nām kṛtvā bhūmyām de° B °yātsuḥ e° C °yotsuḥ | eṣā mā° kram pravartitam tripariva° BC °dvādaçākāram apravartikam kenaci çramo(C °ciççrava)ṇena° B °brāhmaṇena vā devena vā brāhmaṇena vā mārena° C °devena vā mārena° B °ni pratipaditi ‖ tam bha° BC °lokānukampāya(C °ye) ma° C °janakayā° BC °ṇām ca bhū°.

12. C bhūmyām devānām gho° rikṣacarā devāç cātu° B °kṣecarām devā° C °rmitavaça° BC °vartita ito° C °tmuhurtta yāvadbrahma° gavato bāraṇa° BC °dvādaçākāram a° C °kram pravartitam kenacit çravaṇena° C °reṇa vā kenacid vā puna loke saha dharmeṇa idam° C °rodho ayam du° B °pratipraditi ‖.

18ª. BC °pāko yam°. — 18ᵇ. BC °kṣuvaḥ te tathā° C °pūrva sambo° çirṣakā pāda° B °çirṣa pāda° ṣṭhānuḥ bahu eāhi bhi° C °nuḥ | bahu eām bhi° tā yāvu tathā° BC °sugatam svargakāyam de°.

अभ्यागम्सुः बहू एतर्हि भिक्षवः जनता या तथागते अधिकारकर्माणि कृत्वा कायस्य भेदात्परं मरणात्सुगती स्वर्गकाये देवेषूपपद्यन्ति । अयं तस्य स्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतस्य पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धस्य चत्वारि शकुना नानावर्णा चतुर्हि दिशाहि वैहायसं समागत्वा तथागतस्य पादतलानि उपजिघित्वा सर्वश्वेताः अप-क्रमिंसुः चत्वारिमे भिक्षवः वर्णाः कतमे चत्वारः क्षत्रिया ब्राह्मणा वैश्या शूद्राः ते तथागते ब्रह्मचर्यं चरित्वा अकोप्यां चेतोविमुक्तिं प्रज्ञाविमुक्तिं साक्षात्कुर्वन्ति । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको ॥ यं भिक्षवः तथागतो पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो महतो मीढपर्वतस्य उपरिमनुपलिप्यमानो चंक्रमं चंक्रमे पुरस्तिमायां पि च भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो [145b] मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितो अनुपलिप्तचित्तो । दक्षिणायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचायितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । पश्चिमायां पि च भिक्षवो दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तः । उत्तरस्यां पि भिक्षवः दिशायां तथागतो विहरति तत्रापि च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पूजितो अपचितो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां अनध्यवसितो अनधिमूर्छितः अनुपलिप्तचित्तो । अयं तस्य महास्वप्नस्य विपाको यं तथागतो भिक्षवः पूर्वे संबोधिमनभिसंबुद्धो इमां पंच महास्वप्नां अद्राक्षीत् ॥ इदमवोचद्भगवानात्तमनास्ते च भगवतो भाषितमभ्यनन्दे ॥

2. BC °pāko yaṃ°. — 3. C °kshave ta° °sya pūrvasaṃbo° °rṇā anekavarṇā catu° C °saṃbhutvā tathā° °tāḥ aparijhiñsuḥ | catvāri° B °aparijhimsuḥ° C °kshavaḥ katame catvāro kshetriyā° B °raḥ kshetrā brā° °drāḥ ye tathāte bra° C °drāḥ ye tathā° °hmacaryya cari° sākshān kurvanti | .

7ᵃ. BC °pāko yaṃ°. — 7ᵇ. C °gate pūrvasaṃbo° °rvata upari° B °māno cakramaṃ cakrame pu° BC °rati | tatrā° C °pi ca bhikshavaḥ satkṛto māni° B °māçito pū° °çayanāçanaglā° B °pratyabhai° BC °shkārāṇāṃ° B °mūrcchiḥ anu° °tto dakshi°.

11. C dakshiṇayāṃ pi ca bhikshavaḥ di° C °māçito pū° B °ṇāṃ anavadhyasito anadhi° C °mūrcchitaḥ° B °anupalaptacittoḥ paçci° C °citto | . — 14. C °kshavaḥ di° C °apacāyito lā° pūjitaḥ apacāyito lābhī cī° °sitaḥ anadhimūrcchito anupaliptacitto.

17. C uttarāyāṃ pi ca bhikshavo di° BC °rati | tatrā° C °apacāyito lābhī cīvarapaṇḍa° B °bhī cīvarapā° C °sitaḥ anadhi° B °nulipta° C °cito | . — 20. C °pūrvasaṃbo° BC °svapnām adrā°.

21. B °ad bhagavān | .

इति श्रीमहावस्तुअवदाने शुद्धोदनस्य पंच महास्वप्ना समाप्ता ॥

बोधिसत्वस्य दानि एतदभूषि । दुष्करमिदं अगारमध्ये वसन्तेन एकान्तसंलिखितं एकान्तमनवद्यं एकान्तपरिशुद्धं पर्यवदातं ब्रह्मचर्यं चरितुं । यं नूनाहं अगारस्यानगारियं प्रव्रजेयं ॥ बोधिसत्वो राजानमामन्त्रयति प्रव्रजिष्यामि ॥ राजा आह ॥

मा दानि मा कमललोचन चारुरूप
शोकं जने सुविपुलं त्वय विप्रहीणो ।
माता च ते असुलभं मरणं निगच्छेत्
ततः कीदृशं सुखमेतं तथा विशिष्टं ।
यस्य कृतेन मम च स्वजनं स्वराष्ट्रं
सत्यजिष्यसि बहुदुःखो हि स विप्रयोगो ॥
पर्याकुला मि दिशता प्रतिभान्ति सर्वे
शीतोष्णदंशमशकाचलभूमिभागा ।
वसो वनेषु मृगवारणघातिकेषु
भैरण्डभैरवरुतेषु महद्भयेषु ॥
निष्क्रान्तरेण मनसा कृतमोक्षबुद्धिः
मार्यं च ताव मम पुत्र वर प्रसीद
जीवामि यावदहं याव च सा हशैव ।
किंकारणं तव विनिर्गमनं निशाम्य
न[146a]ष्टं विनाशमुपयास्यति मे शरीरं ॥

1. B iti çriçuddhodanasya° C °svapnaṁ samâptaṁ ‖ B °svapnâs samâptaṁ ‖. — 2². B °shi dushka°. — 2³. C °madhyâvasanto ° hmacaryya cari°. — 3. B ya nûnâ° C °riyaṁ vrajeyaṁ | B °jeyaṁ bo°. — 4³. C °jishyati ‖. — 4⁴. C °âhaṁ ‖.

6. B mâṁ dâ° BC °ni mâṁ ka° C °rûpaṁ ço° B °labhetauḥ vipulaṁ trayâ hi vipra°. — 8. BC mâ mâtaraṁ ca ahaṁ ca tvayâ vihîno | C °ṇo | asurabhi mara° BC °kidṛçam duḥkhaṁ sukhaṁ ita(C °to) yad viçi°. — 10. BC °mama ca bandhu sva(C °sva)janaṁ° C °saṁ sarâshṭra çeyyashyasi abahu° B °shṭraṁ çrajyâshyasi ‖ bahu° BC °duḥkhâ(C °ḥkha) viya viprayogo paryâ°.

12. C °kulâni diçatâṁ pratibhonti° BC °rve | çî° C °shṇadaçama° B °bhâgâ tra° C °bhâgâ trâ°. — 14. B trosau vane° C trâsau vane° BC °raṇaghatikeshu° B °keshu | bhairaṇḍabhîrava° C °keshu bhairaṇḍabhîruvaru° B °raṇḍabhîra° BC °yeshu ni°.

16. B °buddhiḥ | âryaṁ(?) ca tâvat mama pu° C °buddhiḥ âryyaṁ ca tâvat mama putravara prasîdaḥ | jî° BC °yâvacca ahaṁ tâvanca(C °va ca) sâ i° C °haivaṁ B °haiva kiṁ°. — 19. B °ṇaṁ | tava° C °mya | tasvaṁ vi°.

राजा दानि पंचानां राज्ञान शतानां प्रेषितं । आगच्छथ कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ ते दानि आगता कुमारं बहुप्रकारं याचन्ति । मा अभिनिष्क्रमाहि त्ति ॥ बोधिसत्वो दानि राजानं च ते च राजानो एतदवोचत् ॥ सचेत् मम महाराजा चतुर्हि पदेहि प्रतिभुको भवति प्रतिजानामि ते राज न निष्क्रमिष्यं पुरवरातो ॥ राजा आह ॥ भवामि ते प्रतिभुको पदेषु चतुष्षु शीघ्रं पुत्र उदीरेहि पुरा प्राणा जहन्ति ॥ कुमारो आह ॥

यौवने वर्तमानस्मिं जरा मे मा खु आगमे ।
आरोग्ये वर्तमानस्मिं व्याधि मे मा खु आगमे ॥
जीविते वर्तमानस्मिं मरणं मा खु आगमे ।
संपत्तीषु रमियासु विपत्ति मा खु आगमे ॥
तदा हिक्कारहक्कारा देवसंघा प्रमुंचिषु ।
साधु साधु महासत्व साधु अप्रतिपुद्गल ॥
सुभाषितान्ते एतस्मिं भवक्षा परिषा इयं ।
हृष्टा आत्तमना सर्वे प्रीतिसुखसमर्पिता ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखशोकसमर्पितः ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्वमिदमब्रवीत् ॥
स्वयं हि पुत्र जानाहि कस्य एतं न विद्यति ।
जरा व्याधि मरणं च विपत्तीषु न मे गतिः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त त्रिषु महाराज पदेषु प्रतिभूर्भव ।
ततो मया विनाभावो न ते जातु भविष्यति ॥

1[1]. B °preshitham âga° C °shitam âga°. — 1[2]. C °kâmah | B °kâmo te dâ°. — 2[1]. B °nti mâm a° C °nti mâm a°. — 2[2]. B mâm abhi° C mâm abhi° C °mâhiti | B °mâhinti bo°. — 3[1]. B °tvo | dâ°. — 3[2]. BC °dehi prâti antako bhavati(C °ti |) mama pratijâ(C °jo)nâmi te râjânam nishkra(C °shka)mi°. — 5[2]. C °te prâtibhu ° tursha çî° B °putro udî°.

6. B kumâra â°. — 7. C °mânesmim° BC °me mam ma âgame | . — 8. BC ârogya va° C °mânesmim vyâdhim me° BC °me matu â°. — 9. C °mânesmim° BC °nam me khu âgamam | . — 10. BC °ramyâsu vi° C °vipattimam ma âgamam | B °tti mam ma â°.

11. B yathâ hikvâramkvârakilikilâ karetsu ca | C yathâ hi kâlakilikilâ karetsu devasam°. — 12. B mahâsâdhu satvasâdhu ca çîghrame apratipudgala yashu || C °mahâsatva sâdhu çîghram apratipudgalah. — 13. B °shitam te eta° C °shitam te eta° BC °parishad iyam | . — 14. BC citto âttama° C °rpitâh | . — 15. C °rpito | .

16. C °rnnehi na netre°. — 17. B °sya etena vi° C °sya etat na vi°. — 18. C °vipattim 19°. — 20. BC hantas trishu° B °pratirbhû bhava | .

राजा आह ॥

ददाम्येषु पुत्र पदेषु प्रतिभुतामहं तव ।
ततो निवर्तये चित्तं मूनि उदाहरतो भव ॥

कुमारो आह ॥

दिव्या मे भोन्तु कामगुणा ते च भोन्तु सर्वदा सुखा ।
ते च नित्या शुभा भोन्तु अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥
अप्सरा मधुरं गगने परिगायेन्तुः वरतूर्यद्धिवरं प्रवरं ।
मधुरं मणितं सुखितं सहितं वरनूपुरमण्डनआभरणा ॥
न खु रज्यति सत्पुरुषस्य मनो मदनेषु यादृशमुदाहरति ।
विजहिष्यति काञ्चनबिम्बनिभां वसुधामनेकलब्धार्थचितां ॥
एवं च दुःखितो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
प्रसीद पुत्र कस्य सुखा कामगुणा तथा शुभाः ॥

कुमारो आह ॥

हन्त अन्यानि वक्ष्यामि द्वे पदानि महीपते ।
यदिच्छसि एवं समानं तेषु मे प्रतिभूर्भव ॥

राजा आह ॥

इदमभ्युपगच्छामि प्रतिभूत्वं अहं तव ।
देहि पदेहि [146b] आख्याहि मा च विप्रवहाहि मे ॥
अहंकारं ममकारं मा संजाये कदाचि भो ।
महन्तो न्यो वा महीपाल अत्र मे प्रतिभूर्भव ॥

2. BC na vāmishu pa° B °tibhūtām a° C °tibhūtam ahaṁ tataḥ | . — 3. C °rtaye cittaṁ mamam udāharato bhavat | B °cittaṁ me mūle udāharato bhava ‖ . — 5. BC divyaṁ me bho° C °ca bhontu sadā sukhā | .

6. B °bhontū a° C °pratirbhūr bhavaḥ | . — 7. C apsarāṁ ma° B °dhurā gaga° C °gagane pa° BC °parimāyetaṁḥ° C °ddhipravaraṁ | B °ddhipravaraṁ varaṁ | . — 8. C madhuraṁ sukhinaṁ sahitaṁ sahi° BC °varānu(C °nū)pūrmaṇḍābharaṇā ‖ . — 9. BC na khu rājyāsyani(? C °rājyāni) sapu(B °tpu)ru° C °m udāhati B °ti si°. — 10. BC vivahi° B °shyati | kā ° nibho vasu° C °nibhau vasundharāṁ ano ° lābhau tāṁ | B °labhārthaṁ nitāṁ ‖ .

11. B °ḥkhitāṁ rāja māraṁ abruvīt | C °rājā māraṁ ca eta°. — 12. C °sukhakāmaninda tathā° B °khākāmāninda tathā° C °çubhā | . — 14. C hantu a° B °kshyāsi dve°. — 15. C yadicchasi me samnā ° r bhavaḥ ‖ .

18. C dehi pa ° hi mā ca vi°. — 19. C °mamākālaṁ ātmajāye° B °mā sma jāye°. — 20. C °hanto vā ma° BC °pāla ahaṁ me pra° B °tirbhū bha° C °r bhavaḥ | .

ततो महेश्वरा वाचा व्याहरेन्सु नभे स्थिताः ।
त्वं खु भेष्यसि संबुद्धो सर्वबन्धनसूदनो ॥
किंकारणं न तेषां हि वचनानां सदेवके ।
लोके अस्ति उदाहर्ता यानि भाषसि चक्षुमां ॥
ततो शुद्धोदनो राजा दुःखग्रन्थसमर्पितः ।
अश्रुपूर्णेहि नेत्रेहि बोधिसत्त्वमिदमब्रवीत् ॥
नामाप्यहं न जानामि एतेषां पुरुषोत्तम ।
पदानि यानि कीर्तेसि नाथ प्रतिभुवो अहं ॥

कुमारो आह ॥

अलं चिरेण एकस्मिं पदे प्रतिभुवो भव ।
ततो इहैव निवसिष्यं रम्ये कपिलसाह्वये ॥
भवे दानि अहं पुत्र एकस्मिं पदे तव भवे ।
प्रतिभुवो शीघ्रं ब्रूहि उपगतं मया वह ॥

कुमारो आह ॥

इहैव वसतो मह्यं प्रासादवरलोकके ।
सर्वनीवारणापगतं चित्तं मे वर्ततां वशात् ॥
ततो देवा च यक्षा च गन्धर्वा च सदानवा ।
नागराक्षससंघाश्च अहो धर्मं उदीरयन् ॥
अहो परमवादिस्य परमार्थाभिकांक्षिणो ।
अत्र परमवाक्यानि प्रभवन्ति मुहुर्मुहुः ॥
ततो दीनमनो राजा कुमारमेतदब्रवीत् ।
नाथावासो मह्यं पुत्र अश्रुवेगं प्रमुञ्चति ॥
ततो देवमनुष्याणां प्रामोद्यजननीं गिरां ।

1. B °çvaro vā° BC °retau nabho sthitaḥ ‖. — 2. C °ndhanasūdanaḥ ‖. — 3. C °ṇa ca teshāṁ vaca° B °shāṁ ca vaca°. — 5. C °rpitāḥ ‖.
7. C °ttamaṁ ‖ B °ttamaḥ ‖. — 8. BC pādāni yā° C °si nāth prati°. — 10. C °de prātibhu°.
11. C °hvayaṁ ‖. — 12. BC °putro eka° C °de tadbhavet ‖ bhave prā° B °bhave (? ca bhava) ‖. — 13. C prātibhu° BC °ghraṁ bruhi u° C °mayā ‖. — 15. C ihaivaṁ va° varalambake ‖.
16. C °varaṇopaga°. — 17. C °devāvā ca ya°. — 18. BC °rayaṁ ‖.
21. B °m etat abra° C °m etam abravīt ‖. — 22. BC nāhravaso°. — 23. B °shyāṇāṁ prā° ṇī girā ‖.

बोधिसत्वो उदीरेन्तो पितरं समध्यभाषति ॥
अहमजरमारोग्यममृतं पार्थिवोत्तम ।
विपत्तिभयनिर्मुक्तं अभिसंख्ये असंस्कृतं ॥
राज यन्नित्यं यत्सुखं यच्छुभं तत् मया स्वयं ।
प्राप्तव्यमिति न सन्देहः परित्यज्य धृतिं लभ ॥

अथ खलु राजा शुद्धोदनो यं कुमारो जम्बुच्छायायां ध्यायति तं दृष्ट्वा चिन्तासागरं प्रविष्टो ॥ यदि कुमारस्य शान्तेहि ध्यानेहि चित्तमभिरमति मा हैव तावदस्मितस्य ऋषिस्य सत्यं व्याकरणं भविष्यति । यन्नूनाहं कुमारस्य विस्तीर्णमन्तःपुरमुपस्थापयेयं विविधानि उद्यानानि कुर्यात् यत्र कुमारो क्रीडिष्या रमिष्या प्रविचारेष्या न च अभिनिष्क्रमणे चित्तं करेष्या ॥

अथ खलु शुद्धोदनेन कुमारस्य विस्तीर्णो अन्तःपुरो उपस्थापितो बहूनि स्त्रीसहस्राणि विविधानि च नानाप्रका[147*]राणि अशोकभण्डपकानि कारापितानि अवसक्तपट्टदामकलापानि मुक्तपुष्पावकीर्णानि यत्र कुमारो क्रीडिष्यति प्रविचारयिष्यति न च नं अभिनिष्क्रमणे चित्तं करिष्यति ॥ राजा दानि शुद्धोदनो अन्तःपुरे सन्दिशति ॥ सुष्टु कुमारमभिरमापेथ नाट्यगीतवाद्येन यथा कुमारो अभिनिष्क्रमणे चित्तं न करेष्या ॥ कुमारो पि दानि कामेषु आदीनवदर्शी अनर्थको सर्वकामभोगेहि । एवंरूपेषु च उद्यानेषु देवभवनसदृशेषु अन्तःपुरेषु अप्सरसदृशेषु रतिं न विन्दति । अभिनिष्क्रमणे चित्तं अभिरमति न च बोधिसत्वो केनचिच्छोदयितव्यो दुःखो यं संसार इति । सर्वधर्मेषु वशवर्ती स्वयमेव सामतो विरक्तो भवति उद्विग्नमानसो स्वयं चित्तमुद्वेजयति । अहो संसारो प्रकृतिदुःखमपरिमितमुपद्रवशतानि दर्शयति ॥

1. B °udireto pi° C °udirato pi° mabhāshati | . — 2. C aham ātmakumārogyam amṛ° B aham ajāram ā° vottamaṁ | C °vottamaṁ | . — 3. C °bhayaṁ nirmuktaṁ adhigamya saṁkṛ° B °aṣe asaṁskṛtaṁ | . — 4. C rājā maya nityaṁ° B rājan maya nityaṁ° C °tat mayā prā°. — 5. C °tyajati dhṛiti labhā || B °dhṛitir labhā || .
6. C °kumāra jaṁ° BC °sāgaram apravishṭo yadi°. — 7. BC °mati | mā ha° °d aṣitasya° C °tasya satyavyāka°. — 8. C °stīrṇam amntaḥ° C °ramyā pravicāreyā na ca a° C °abhikramaṇaṁ cittaṁ° B °maṇa cittaṁ°.
11. C °khalu rājñā ṣu° °ṇṇo ntaḥpura u° C °bahuni stri° kārāṇi ca aço° B °çokapaṇḍa° C °ṣḍapaṭākāni kā° BC °avaçakta° B °pravicarishyati° C °rayishyati | na cainaṁ abhi°. — 14. BC °re saṁdiçati sushṭu°. — 15. BC °petha | nāṭya° °dyetha ya° B °kareyyā ku°.
16. C °ādinavaṁ darçāvī anarthikā saṁrvakāma° B °anarthikā sarvakā sarvakāma°. — 17. B °parasadṛiçe ratiṁ°. — 18. C °abhikramaṇe evaṁ cittaṁ° B °kenaciccheda(ou °ecbida)° C °cicchādayi° B °iti sarva°. — 19. B °vaçavartī svayam eva syāmato° C °rtī svayam evaṁ syāmato°. — 20. BC °saṁsāra pra° BC °duḥkha apa° C °mita upadra°.

अथ खलु कुमारो उपरिप्रासादशिखरगतो उपविष्टो तमेव ध्यानं मनसा करोन्तो आसति यं से जम्बुच्छायायां लब्धं । न गीतशब्दा न नृत्यरवशब्दा न प्रमदागणां रूपवन्तां स्वादीयति । तमेव चिन्तयन्तो आसति ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो अन्यतरं पुरुषं पृच्छति ॥ किमिदं भो पुरुष कुमारस्य अन्तर्पुरे न गीतरवशब्दो नृत्यभेरीमृदंगवीणावंशपणवरवशब्दः श्रूयते कुमारस्य किं चित्तस्य दौर्मनस्यं ॥ अथ खलु या लुम्बिनीवने देवता निवासिका सान्तरीक्षे स्थित्वा राजानं शुद्धोदनमब्रवीत् ॥ महाराज कुमारं वितर्कयाहि । विरक्तो तव पुत्रो सर्वकामगुणरतीहि नचिरेण छिन्दिष्यति सर्वतृष्णाबन्धनां निरवशेषां याश्यति तपोवनं सुपरीत्तं मानयिष्यति । इदानिं खलु नृपति सिद्धार्थो राजवंशो प्रासादवरगतो प्रमदागणपरिवृतो अनित्यं दुःखं नैरात्म्यं परिभावयति शरीरे ॥ अथ खलु राजा शुद्धोदनो तं देवतासकाशातो श्रुत्वा परिदीनमुखवर्णो शोकार्दितो कुमारस्य सकाशमुपसंक्रान्तः इदमब्रवीत् ॥ किमिदं पुत्र परिदीनवदनो शोकार्दितो उपविष्टो सि मा किं[147b]चित् शरीरस्य प्रतिपीडां पश्यसि मा धनक्षयं उपलक्षसि मा परचक्रभयं उपस्थितं आचक्षाहि मे पुत्र शीघ्रं किमर्थं ॥

कुमारो आह ॥ अस्ति तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि व्याधिरारोग्यमाक्रमति मरणं जीवितमाक्रमति तं तात जीर्णां मृतान्तरं प्रत्यवेक्षामि ॥ क्षीयन्ति सर्वसंस्कारा गिरिनदीजलचंचला परमायासधर्मा अनुसंवत्सरं आयुः क्षीयति मरणासन्नं भवति इमां तात शरीरे प्रतिपीडां पश्यामि ॥ अस्ति तात धनक्षयं पश्यामि सर्वधर्म रिक्तकं तुच्छकं असारकं मायोपमं वंचनीयं विसंवादकं नास्ति धनस्य स्थिति तं

1. C °prâsâdavaragato u° m evam sthyâ° B °ânti | yaṁ° C °cchâyâṁ la° BC °labdha na gî°. — 2. BC °gîtaravaçabdo(C °bde) na nṛtyaravaçabdo(C °bde) na pramadânâṁ gaṇânâṁ râ-
pavantaṁ svâ°. — 3¹. C °m evaṁ cittayamâno â° B °cittamano â°. — 4. C °antaḥpureṇa
gî° paṇavaravaçabdo çrûyate | ku° B °bdaḥ çruya° C °daurmanasyaṁ jâyate | -
6. C °lu yâṁ lumbini° B °yâ lumbini°. — 7¹. C °tarkehi vira°. — 7². C °guṇerati°
B °suparîttaṁ bhâ°. — 9. BC jîrṇaṁ khalu° C °râjavaṁço prâ° C °duḥkhaṁ° BC °çari-
raṁ | . — 10. B °khavarṇo çoka° C °krânto i°.
12. C °çokâ ardito° B °bhito si mâṁ kiṁcicit ça° C °si mâṁ kiṁcita çarîrasya pra-
pîḍâṁ° BC °paçyati mâ dha° C °dhanakṣayaṁ u° kimartha | . — 15¹. BC °pîḍâ paçyâ-
(C °çyâ)mi vyâ° C °kramati | taṁ ahâta jîrṇṇe mṛtâ° B °tâte jîrṇaṁ° BC °pratyave-
kshyâmi | -
16. C jîvanti sa° B °rvasaṁkârâ C °skârâ giri° BC °calâ prasannayâsadha° C °dharmatu-
saṁvatsa° B °tusaṁvatsa° BC °imaṁ tâta°. — 18. C °dhanam akshayaṁ dṛçyati sarva°
B °paçyati sarvadharmaṁ çaktakaṁ tuccha° caniyâṁ ca saṁvâdakaṁ° C °saṁvâdikaṁ nâ°
B °sthiti tâṁ saṁbâ° C °ti tâṁ bodhati vâ saṁkrânti sâ para° B °saṁkrântir vâ sparasparaṁ
bhâva tâ°.

संबाध्यति वा संक्रामति वा परस्परं । इमन्तात धनक्षयं पश्यामि ॥ अस्ति परचक्रभयं दृश्यति धर्मसंस्कारदोषभयं हस्तच्छेदा कर्णच्छेदा शीर्षच्छेदा विविधा नानाप्रकारा अनेकपर्यायेण अस्मिं काये दुःखानि संक्रमन्ति । इमं तात परचक्रभयं पश्यामि ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ अलं पुत्र मा एतं चिन्तयाहि । सम्प्रति तरुणो प्रथमयौवनगतो सि राज्यकृत्यमनुभवाहि विस्तीर्णे अन्तःपुरे यौवनसमन्नो ताहि सार्धं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि मा प्रव्रज्याये चित्तं करोहि ॥ कुमारो आह ॥ यदि मे तात अष्ट वरां अनुप्रयच्छसि ततो अहं न भूयो एतमर्थं चिन्तयिष्ये ॥ राजा आह ॥ आख्याहि मे पुत्र शीघ्रं कीदृशानि अष्ट वराणि यानीच्छसि यदि शक्तिर्वा बलं वा अस्ति ततो ते प्रदास्यामि । किं पुत्र मम राज्यं परिहायिष्यति यदहं तव पुत्र वरं न प्रदास्यामि ॥

कुमार आह ॥ इमानि मे तात अष्ट वराणि अनुप्रयच्छाहि । यदि मे यौवनं जरा नाक्रमेया । यदि आरोग्यं व्याधिर्नाक्रमेया । यदि मे जीवितं मरणं न हरेया । यदि मे त्वया सार्धं विप्रयोगो न भवे । एदृशमन्तःपुरसम्परसादृशं विस्तीर्णो च ज्ञातिवर्गो न विप्रवेशेया राज्यातो च ऐश्वर्यातो च न विपरिणामान्यथीभावो भवेया । ये पि मया मम ज्ञातमात्रेण अमृतसुखेन अभिनिमन्त्रिता तेषां पि [148a] सर्वेषां क्लेशप्रशमो भवेया । ममापि जातिजरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ पुत्र कुतो मम एदृशं च शक्तिर्वा बलं वा अस्ति यदहं इमां एदृशां अष्ट वरा प्रयच्छेयं । ये पि ते पुत्र पूर्वा राजानो दीर्घायुष्का यथा महासम्मतो राजा महातेजो दृढधनुः शतधनु निमान्धातु युगन्धरप्रभृतयः

1[2]. BC °hastacchedāṃ ka° C °rṇṇacchedāṃ nāçacchedāṃ çī° B °rṇṇacchedāṃ çī° BC °rshacchedāṃ vivi° C °prakārāṇā ane° °ryāyena | asmiṃ kā° °kramati B °kramati | . — 4[2]. B °tra mām etaṃ ci° C alaṃ mām etaṃ ci° BC °yāhi saṃ°. — 5[1]. BC °stīrṇṇāsi te a° C °yauvanesaṃpanno° BC °nno sahi sā° C °sārddha krīḍehi ramehi pra° B °krīḍahi ramahi pravi° C °cārehi pravrajyāya cittaṃ karoti || B °rohi kumā°.

7[2]. BC °shṭa varām anu° °si | tato° BC °ahaṃ ca bhū° C °m artha ci°. — 8[2]. C °putra kīdṛçī° B °shṭa varāni prayacchasi° C °ṇi yad icchasi | ya° °sti tato pra° BC °syāmi kiṃ°. — 9. BC °rājya pari° B °shyati tad ahaṃ° C °shyati | tad ahaṃ tavaṃ putra va°.

11[1]. C kumāro ā°. — 11[2]. B °varāni a° C °cchāmi prathamayauva°. — 11[3]. B yadi me jaura°. — 12[1]. C yaṃ ārogyaṃ vyādhi nā°. — 13[1]. C °yoge na°. — 13[2]. B edṛçaṃ antaḥpurarapa° C °puraṃ edṛ° B °jñātirvarga na vi° C °vargaṃ na vi° B °veçayā rā° °çvaryāto° BC °ṇāmānyathībhā°. — 15. B °ntrito te° C °ntrito | teshāṃ pi sarvakleçapra° BC °praçamā bha°.

17[2]. BC °çaṃ vā ça° °haṃ imām edṛçām ashṭa° B °shṭa va pra° C °pravecchayaṃ | . — 18. B °tra yauvanāṇāṃ rājā° C °pūrvāṇāṃ rājā° BC °thā mahāsamanto rājā° C °çintāyugandhanapra° B °yugandhanapra° C °shāpito B °pitāḥ kuto°.

कुरुराजवंशा ते पि च पुत्र सर्वे अनित्यतावशेन पर्यन्तोपनीता नाममात्रा च शेषाः स्थापिताः । कुतो पुत्र मे बलं शक्तिर्वा अस्ति तव इमे ईदृशानष्ट वराननुप्रयच्छितुं ॥ कुमारो आह ॥ यदि तात न उत्सहसि त्वं मम इमानष्ट वराननुप्रयच्छितुं अहं च ते निमन्त्रेमि वरामरणस्य अन्तो भवेया ॥ राजा आह ॥ जीर्णो वृद्धो गतयौवनश्च ततो मम मृतस्य पश्चात्प्रव्रज्याहि ॥ कुमार आह ॥ उद्यं अनुभवाहि तात जीवन्तो पुनर्द्रक्ष्यसि मम इह सर्वगतिविमुक्तं सर्वतृष्णाछिन्नं सर्वदुःखविगतं सर्वज्वनाक्लेशापरीतस्य सर्वबोध्यङ्गरत्ना भावयन्तस्य ॥

अथ नृपति तस्य प्रमदागणानुपदर्शयति । इमन्ते पुत्र उदारं वरविमलकमलनयनमणिरुचिरपीनपयोधरा शुकनिभांसगात्रा विचित्राभरणा कठिनशुभवासितकरचरणा सुकुमारप्रवरभ्रमरांजनकेशा रक्तांशुकप्रावरणवलयमणिमुक्तिकहारावनद्धा तुलाकोटिवलयनूपुरपंचाङ्गिकतूर्यनिनादं कुर्वन्ति । एताहि पुत्र अभिरमाहि मा प्रव्रज्यामभिकांक्षाहि ॥ कुमार आह ॥ पश्य तात स्त्रीसंज्ञो भवेय यो अत्र रज्येया कल्येया प्रमयेया ॥ राजा आह ॥ तव कीदृशी संज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ ममात्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ राजा आह ॥ कीदृशी ते पुत्र विपरीतसंज्ञा भवति ॥ कुमारो आह ॥ एदृशी मे तात विपरीतसंज्ञा भवति । यथायं कायो यत्र युक्तो आगच्छति गच्छति यत्र स्थाति निषीदति यत्र भाषयति तूष्णीं भवति यत्र बाहिरं शून्यं निरीहकं बलं दुर्बलं माया च विसंवादकं सर्वमेव धर्मकायं प्रवदन्ति ॥ राजा शुद्धोदनो आह ॥ यदि पुत्र रूपेण न रज्यसि [148a] किमिदं निष्पुरुषेण रज्यसि कं त्वं दर्शनमुपलक्षयसि ॥ कुमारो आह ॥ यदिदं

2. C °putro me° BC °asti na ca ime idṛçā°. — 3b. B °utsaha tvaṁ° C °imāṁ ashṭa°. — 4b. C °yauvanasya tataḥ mama mṛitakasya° BC °paçcāt pravra°. — 5a C °māro ā°. — 5b. C udagrā sau° °e drakshasi° B °kshyasi | ma° C °jvarakleçā° °bhāvayaṁtasya ||.

8a. B °gaṇā rūpada°. — 8b. C imaṁ me putraṁ udā° °kamalanayanā maṇi° °yodharāṁ çukra° B °dharāṁ çakra° BC °gātrāṁ vici° °raṇāṁ kathinaçubhavāsi(B °vāsi)takaraçaṇāsuku° keçā rajaṁçuka(C °kra)prā° B °ktikāphāravaruddhā tilakāpilakānupalapaṁcā° C °hāravaruddhā tilakāpiraknopuraṁ paṁcā°.

11. BC etāhi pu° kāṁkshayāhi ||. — 12a. C paçya tāta° BC °saṁjñā bhaveyā so a° B °tra rājye° C °dyeka ||. — 13b. C °saṁjñā ||. — 14b. B °sati | yathā°. — 15b C °tāta mama vipa°.

16. B °yo yantrayukto ā° C °yukta āga° °yatra sthāsi nishi° B °āgacchati | yatra sthāsi nishi° C °çūnya nirīhakaṁ balaṁ abalaṁ māyā ca visaṁvādikaṁ sarvakāyadha° B °visaṁvādakaṁ sarvam evaṁ dha° BC °dharmakāyā pravadanti ||. — 18b. C °rūpeṇa na rakshasi | ki° B °jyasi | ki° C °m idaṁ purusha na nishpurushena kena darça° B °sheṇa na rakshasi na kena darça° BC °çanaṁ mupala(C °ra)kshayāmi ||. — 19a. C °māra ā°. — 19b. C °m uparantayā | ya° BC °yantraṁ vijñā°.

तात संसारनाटकमुपलक्षयामि यच्चविज्ञाननटवेदनविकारं जनयति । त्रैधातुकं रंगं स्थानं सत्वानां कृतविकृतिषड्गतिषु रंगं प्रविशति तृष्णास्नेहवरं च क्लेशशतानां गाम्भीरता । एवं पुरिमा कोटि न प्रज्ञायति परस्परं नाटकं सत्वानां वंचनपटु-सविपाटकं ॥ नास्ति सो सत्वो वा सत्वकायो वा यो संस्कारेषु न खलीकृतो न वंचितो यथापरं गुरुजनेषु । ततो उद्यममनुभवाहि तात संसारनाटकं विनिवर्तयित्वा समर्थनिर्वाणपुरमनुप्रवेक्ष्यामि यत्र जरामरणं नाक्रामन्ति पूर्वमेव पदं परिमार्गयिष्ये यत्तं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि परिमार्गितं ॥

राजा आह ॥ इमं ते पुत्र विमानं देवभवनसदृशं समृद्धं तव चान्तःपुरं त्वं पि पुत्र अभिरूपवां वरलक्षणपुण्यसहस्रचितो किमिदं पुत्र रतिं न विन्दसि अपि तु निष्क्रमणमेव अभिकांक्षसि विहाय नगरपुरं ॥ कुमारो आह ॥

गतिषु सत्वसमानसो शृणोहि
मम तात मे येन न अस्ति रति ।
जराव्याधि रिपुर्मरणं तृतीयं
अभिमर्दति तेन मे नास्ति रतिः ॥
यदि नित्यसुखं आतुमनो भवे
यदि वात्मनो दुःखबलं न भवे ।
यदि संस्कृतमत्ययमिदं न भवे
अथ किंच ममातु रतिर्न भवे ॥
उपलभ्यति कायो करण्डसमो
उपलभ्यति काये च सर्पसमा ।

1. C °kaṁ raṅgasthânaṁ sa° vikṛitashaḍgati paraṅgaṁ pra° B °vikṛitishaḍgatâṁ paraṁgaṁ pra° B °kleçaçatâtaṁ gâbhiratâ evaṁ° C °bhînatâ | . — 3. C °tvânâṁ vacana° pâkaṭaṁ | B °pâṭanaṁ | . — 4. C °tvo satvo vâ satvakâyo vâ yo tâ yena saṁ° B °vâ yo na saṁ° C °shu narkhali° BC °neshu tato°. — 5. B tato ugram anu° B °maṁsnâta° tvâ samarthu ni° C °pravekshâmi | ya° BC °daṁ parimâgayishye(C °gayeshyâṁ |) yo te pa° C °makehi arha° B °makehi gathâgathehi a° C °ntehi saṁmya° mâgataṁ || .

8. C °vimânâṁnâṁ devaparasadṛi° BC °ddhaṁ tava cû° C °cântahpu° bhirupavâṁ° B °rûpaṁ varalakshaṇapuṁṇya° C °hasraucitaṁ | ki° B °sracitaṁ ki° C °shkramanam evaṁ abhi° BC °nagaraṁpuraṁ || .

11. BC °ta yena me nâsti ratir jarâ°. — 13. B °dhi riyur ma° C °ripu mara° BC °tena mama nâsti ratir ya°. — 15. B °khaṁ âtma bhave | yadi° vâ âtma° C °khaṁ âtmabhavejaṁ yadi vâtma° ḥkhavaraṁ na bhaved | .

17. B yadi saṁkṛi° C °daṁ na bhaved atha kasya ma° B °athaṁ kasya ma° r na bhave upa° C °r na bhavet | . — 19. BC upalabhyati kâye kara° C °ṇḍasamâ upalabhyati vâne ca sarpa° B °samo upalabhyati | amitra°.

उपलभ्यति स्कन्ध अमित्रसमा
अथ किम्ह ममातु रतिर्न भवे ॥
यदि कायो करण्डसमो न भवेत्
यदि वा तव सर्पसमा न भवे ।
यदि स्कन्ध अमित्रसमा न भवे
अथ किम्ह ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि . . . .
. . . . . दुःखक्रिया न भवेत् ।
यदि जातिजरामरणं न भवेत्
अथ किम्ह संसाररतिर्न भवेत् ॥
यदि शून्यग्रामनिलयो न भवे
यदि तं विरागवधको न भवेत् ।
संस्कारधातु समयो न भवेत्
अथ किम्ह ममातु रतिर्न भवेत् ॥
यदि शिष्यप्रतोदमिदं न भवेत्
यदि राजकुलस्य भयं न भवेत् ।
यदि सर्वभयं त्रिभवे न भवेत्
अभिनिष्क्रमणो ममतो न रतिः ॥

अथ राजा शुद्धोदनो यदा सर्वोपायेन न शक्नोति कुमारस्य चित्तं विनिवर्त-[149b]यितुं तदा राज्ञो एवं भवति ॥ यदि न केनचिदुपायेन शक्नोमि कुमारस्य चित्तं विनिवर्तयितुं यं नूनाहं यत्तिका कपिलवस्तुनगरे कन्या तां सर्वां कुमारस्य उपदर्शयामि न क्वचित्तत्रगतायाः कन्यायाः कुमारस्य चित्तं अभिरमेत् ॥

1. B °amitraskandhasamâ atha° C upalabhyati amitraskandhasamâ | atha° B °ratir na bhave yadi vâ° C °ratir na bhave | . — 3. C yadi kâryakaraṇḍasamâ na bhavet | yadi vâ° BC °vâ tava sarpa° C °bhavet | . — 5. C °mâ na bhavet | a° B °mâ na bhavet | a°.

7. BC yadi saṁ(C °sa)vacanânaduḥ° B °bhaved yadi°. — 9. C °ṇaṁ bhavet | a° B °ṇaṁ na bhavet | a°.

11. B °yo na bhaveyaṁ | yadi taṁ° C °yo na bhavet | ya°. — 13. BC yadi saṁskâ° C °skâravadhatta sabhayo° BC °yo na bhavet | a° C °mamâtra ra°. — 15. BC °pracodam idaṁ na bhavet | yadi râ° B °kulabhayaṁ° C °kulaṁ bhayaṁ°.

17. B °tribhave na bhaved abhi° BC °nishkra(B °shkrama)ṇa evaṁ mama tâta amṛitaṁ ‖ . — 19. C atha khalu râ°. — 20. BC yadi na ke° yena na çakno° yituṁ | yaṁ nû° yâni na kâṁ ja° C °j janakâyâḥ kaṁnyâ° bhiramate | .

बोधिसत्वो पितरमभिमन्त्रयति उद्यानभूमिं निर्यास्यामीति ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन अमात्या आज्ञप्ता ॥ यावद्राजकुलं यावच्च उद्यानभूमिं अत्रान्तरे प्रतिजागरथ सिक्तसंमृष्टं विततवितानं चित्रदूष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु धूपयन्त्राणि माल्ययन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणी मानापिकानि रूपशब्दगन्धानि उपस्थापेथ अमानापिकानि उद्वर्तापेथ । यथा कुमारो उद्यानभूमिमभिनिष्क्रान्तो न किंचिदमनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि यावच्च राजकुलं यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथाज्ञप्तं मार्गं प्रतिजागरितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा कुमारस्य पुरतो न किंचिज्जीर्णो वृद्धो व्याधितो वा काणो वा खोडो वा दर्दुरो वा कच्छूलो वा कण्डूलो वा विचर्चिको वा अन्यो वा किंचिदमनापं कुमारस्य उद्यानमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महार्हेण महारत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यातस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां करोन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अञ्जलीशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च चूर्णवर्षाणि प्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तदान्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि जीर्णो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतं वयमनुप्राप्तो श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवङ्को पुरतोप्राग्भा[149b]रो दण्डमव-

1b. B rájño ça° BC °ņattá yá°. — 2. C °atráñtaram pratijâgŗithá si° ptam oçakta° B °osaktapatradá° C °lápam dhupi° B °ŗņņam deçadeçeshu° C °kirņņam deçodeçeshyasthu dhúpayantráņi naţa° B °máļyayantráņi naḥ narttakaņi° C °svayám kumbhatúni mâná° B °çabdegandhá° sthápetha amanamáyikáni udvarttáyetha | C °amanápikáni upasthápetha |.

6b. C °d amanâñpam pa° BC °çyeyá evam°. — 6b. C °rájñá va° C °lam yâvaccam tâm° B °bhûmi yathâjarttam má° jágratam° C °sthápitáḥ ya° dhito vá káço vá khá° B °ḍo vá dardaro vá kaņḍûlo kacchulo° C °ṣkramataṣya°.

11. BC °mahárham ca sapta° C °purvaho vá° tsáraņam karo° B °ņám karentá gacchanti | ya°. — 13. C °ro námápikáni paçyanto námáyikáni ça° B °ro mánáyikám nirúpáņi paçyanto mánáyikáni ça° ņvanto mánáyikáni ga° C °ņvanta | námáyikáni ga° C °añjalimçata° B °aņi praticchanto vi° rsháņi sampratisanno kapi° C °rsháņi sapratichanno kapi° B °bhúmi nirdhá° C °ţikáreņa ca kumbhakáreņa çuddhávásadevaputrahi jirņņo puru° nirmiņito jirņņa vŗiddham mahallakam adhvagatavaya° B °rmito jirņņam vŗiddham mahallakam adhva° BC °nupráptam çve° B °bhagnagopá° BC °kro puratapra° abhyayamánai° C °nai gátrai° B °trai gaccha° BC °cchantam |.

ष्टम्भमानैर्गात्रैर्गच्छन्तो ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतवयमनुप्राप्तः श्वेतशिरो तिलकाहतगात्रो भग्नो गोपानसीवङ्को पुरतःप्राग्भारो दण्डमवष्टभ्य प्रवेधमानैर्गात्रैः गच्छति ॥ सारथि आह ॥ कुमारो किंच ते एतेन पृच्छितेन एष पुरुषो जीर्णो नाम वयपरिणतशरीरो । गच्छाम उद्यानभूमिं तहिं देवकुमार पंचहि कामगुणेहि क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि जराधर्मा जराधर्मतायामनतीताः । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रति ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं उद्यानगमनाये ॥

कुमारो पुनर्निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो पुनर्निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ महाराज कुमारो जीर्णं पुरुषं दृष्ट्वा निर्यातो न भूयो उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ राज्ञो भवति । मा हैव यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं । सुष्ठु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ प्रविचारापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ यथा देवलोके एवं कुमारस्य एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति । तमेव जीर्णं पुरुषं स्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो आह ॥ उद्यानभूमिं निर्धाविष्यामीति ॥ राजा आह ॥ मानापिकानि रूपशब्दानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं अभिनिष्क्रमन्तो न किंचिद्मनापं पश्येय ॥ एवं राज्ञो वचनमात्रेण अमात्येहि याव च राजकुलं

1[1]. B °nātvaṁ tañ° BC °tāṁ kim i°. — 1[2]. C °enaṁ pra° BC °kulo pṛcchati(C °ti |) ji° C °ṇṇo tila° °sirakāro puratoprā° BC °gbhārā daṇḍa° °ṣṭavyaḥ prakha° B °nai gātraiḥ° C °traiḥ ‖. — 4[2]. B kumāra kiṁ ca° C kumāra kin te etena pṛ° na esho pu° BC °riro ga°. — 5. C °udiṁ tarhi de° BC °kumāro paṁ°.

6[2]. B °m api janadharma jarādharmatā° C °m api jarādharmatāyā° BC °tītāḥ ya°. — 7. C °ratiḥ | . — 8[2]. C sārathiṁ niva° BC °nāya kumā°. — 9[1]. C °punaḥ nivartti° BC °viṣṭho ‖ . — 9[2]. B °amātyaṁ pṛ° C °amātyāṁ pṛ°. — 10[1]. C bho bhāne° B °r nivṛtto u° C °r nirvṛtto u°. — 10[2]. B amātya ā°.

11[1]. C °shṭvā niyanto° B °shṭvā niyanto° C °rgato | . — 11[2]. BC °vati mā°. — 12. C °haivaṁ ya° BC °thā asitena ṛshiṇā ku° °shyati rā°. — 13[1]. C °hpure saṁdṛishṭaṁ B °hpure dṛishṭam su°. — 13[2]. C °ḍāyetha rāmayetha pra° BC °cārayetha | nā° °meyā (C °yā |) evaṁ kumārasya yathā°. — 14. B yathā loko | (C °ke) evaṁ ku° C °ti va-rtīnti |.

16. BC tam evaṁ ji° C °jīrṇṇa pu° BC °rati apa°. — 17[1]. B aparaṁ kāreṇa ku°. — 17[2]. C °bhūmi nirddhāvishyāmi ‖ . — 18. B mānāyikāni rū° °petha | yathā° BC °bhūmi abhi° C °shkramaṁtasya purato(p. min. l. 4)° B °cid anāpaṁ°. — 19. B °pratijāgrataṁ° B °cuhā sthānabhūmi niryā° °ṇo vā khoḍo va draḍolo vā kaḍulo vā kacchu° paṁ | ku°.

यावच्च तां कुमारस्य उद्यानभूमिं यथागतं मार्गं प्रतिजागरितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिता यथा उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य पुरतो न कश्चिज्जीर्णो वा वृद्धो वा व्याधितो वा काणो वा खञ्जो वा दर्दुरो वा कुण्ठो वा कच्छुलो वा विचर्चिको वा अन्धो वा किंचिदमनापं कुमारस्य उद्यानभूमिमभिनिष्क्रमन्तस्य पुरतो न तिष्ठेया ॥ एवं कुमारो महा[150b]र्हेण मणिरत्नचित्रेण यानेन महता राजानुभावेन महता राजर्द्धीये महतीये विभूषाये उद्यानभूमिं निर्यान्तस्य राजपुरुषा वामदक्षिणेन उत्सारणां कारयन्ता गच्छन्ति यथा कुमारो न केनचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो मानापिकानि रूपाणि पश्यन्तो मानापिकानि शब्दानि शृण्वन्तो मानापिकानि गन्धानि घ्रायन्तो उभयतो वामदक्षिणेन अञ्जलिशतसहस्राणि प्रतीच्छन्तो विविधानि च पुष्पवर्षाणि संप्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्धावन्तस्य घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन तथा अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि व्याधितो पुरुषो पुरतो अभिनिर्मितो शूनहस्तपादो शूनेन मुखेन पीतपाण्डुवर्णो दकोदरिको नाभीये दकधाराये प्रवहन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यमानो अच्छायणीयो सविमकारको ॥ बोधिसत्वो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति । भो भणे सारथि किमिमो पुरुषो एवं प्रतिकूलो पीतपाण्डुकवर्णो शूनहस्तपादो भिन्नमुखवर्णो नाभीये दकधाराये स्रवन्तीये मक्षिकासहस्रेहि खाद्यति ॥ सारथि आह ॥ कुमार किन्ते एतेन पृच्छितेन एषो पुरुषो व्याधिना परिगतशरीरो गच्छाम उद्यानभूमिन्ताहि देव क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि व्याधिधर्मा व्याधिधर्मतायामनतीता । यत्र नाम जातस्य जरा प्रज्ञायति व्याधि च प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । रूपस्य

4. BC °ro mâhârahe(B °hena) mpta° C °ddhiye mahatâye vi° kalnne utsâharaṇâ kâra° B °tsâraṇâ kâra° BC °nti ‖ ya°.

7. C °ro mânayikâni rû° B °ro mânâpikâni rû° BC °çyanto mânâyikâni ça° B °ṇvanto mânâyikâni ga° C °ghrâyanti ubhayaṁ vâma° B °ubhayo vâma° C °jaliṁçata° cchantaḥ vividhâni pushpavarshâṇi cûrṇavarshâṇi saṁ° BC °reṇa ca çuddhâvâsade° kehi ca deva° C °rusho purusho purato abhinirmiṇito çûnyahasto pâdau çunyena mu° B °stapâdau çûne° rṇṇo dakodariko nâbhîye dakavarâye pra° C °rṇṇo dakodaliṁ nâbhîye dakavâlâye prahavanti ‖ ya° ma° dyamâno ayakshâṇi shoḍaçave° B °dyamâno adrikshâṇashoḍaçave° BC °rako bo°.

14². B °cchati bho° C °cchati kiṁ ima puru°. — 15¹. BC °pîto pâṇḍukavṛtto çû° C °mukho varṇṇo nâbhiyo da° BC °dakavârâye° C °khâvati ‖.

17. C kumâraṁ kiṁ te etena pṛ° C °gacchâ udyânabhûmiṁ tahi devahi krî°. — 18. C kumâro ha ‖. — 19¹. B °pi vyâdhidharma vyâdhidharmatâ° C °pi vyâdhidharmmatâyâ vyâdhidharmam ana° B °tâ ya°. — 19². B °nâma yâtasya° C °nâma lâyâtasya râ prajñâyati vyâdhiṁ ca prajñâyati atra° B °dhi ca prajñâyati ‖ atra ca paṇḍi° BC °ratiḥ rû°. — 20. C °balasya prathamaṁ sarvendriyaṁ vadhaḥ° B °ndriyâṁ vadhaḥ° C °vyupaçramo ci° B °çrayânâṁ ni° bhaçritânâṁ gri° C °tâçrayânâṁ gri° te vapuṇya gra° BC °vyâdhisya kâ rodrijet ‖.

व्यसनं बलस्य मरणं सर्वेन्द्रियाणां वधः शोकानां प्रभवो रतिषूपशमो चित्ताश्रयाणां निधि धर्मस्योपशमः गात्राश्रितानां गृहं यो लोकं पिबति पृथु वसति व्याधिस्य को नोद्विजेत् ॥ कुमारो आह ॥ सारथि निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानगमनाये ॥ कुमारो पुनः निवर्तित्वा गृहं प्रविष्टः ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यां पृच्छति ॥ भो भणे किं कुमारो निवृत्तो उद्यानभूमिं न निर्यातो ॥ अमात्या आहंसु ॥ महाराज कुमारो व्याधितं पुरुषं दृष्ट्वा निवृत्तो न भूयो उद्यानभूमिं निर्यातो ॥ राज्ञो भवति । मा हैवं यथा असितेन ऋषिणा कुमारो व्याकृतो तथा भविष्यति ॥ राज्ञा [150b] कुमारस्य अन्तःपुरं संदिष्टं ॥ सुष्ठु कुमारं क्रीडापेथ रमापेथ नाट्येहि गीतेहि वादितेहि यथा कुमारो गृहे अभिरमेया ॥ एवं कुमारस्य यथा देवलोके एवंरूपा अन्तःपुरे संगीति वर्तन्ति । न च कुमारस्य संगीतिषु मनं गच्छति तमेव जीर्णं च व्याधितं च पुरुषं समनुस्मरति ॥

अपरकालेन कुमारो भूयो पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूमिं निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राज्ञा अमात्यानामाज्ञप्ति दिन्ना । कुमारो उद्यानभूमिं निर्यास्यति उद्यानभूमिमलंकारापेथ मार्गं प्रतिजागरेथ नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसंमृष्टं विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं चोक्षपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि नटनर्तकल्लमल्लपाणिस्वर्याकुम्भतूणिका नानाविधानि च रूपाणि शब्दानि गन्धानि उपस्थापेथ यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिद्मनापं पश्येया जीर्णं व्याधितं वा काणं वा खोडं वा दद्रुलं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा अन्धं वा गिलानं वा । यथा कुमारो न किंचिद्मनापं पश्येया तथा करोथ ॥ वचनमात्रेण च राज्ञो

3[b]. C sârathim ni° BC °dyânam gamanâye kumâ°. — 4[b]. C °nivartiayitvâ griham pravishṭo ‖ B °pravishṭhaḥ | . — 5[a]. BC °ṇe hi kumâ° B °nirvṛitto° BC °mim nirgato ‖ . — 5[b]. B amâtya â°.

6. B °shṭvâ nirvṛitto° C °shṭvâ nirvṛito na° B °mim nirgato râ°. — 7[b]. C mâ haivam ya° B mâ hera ya° BC °thâ açitena° C °shiṇâ vyâ° B °shyanti | . — 8[a]. BC râjño ku° °hpure samdṛishṭam su°. — 8[b]. C °nâṭyehi gitehi vâdyehi ya° B °vâditehi | ya° meyâ evam°. — 9. B °nti na ca°. — 10. C °gitishu° B °mana gaccha° C °cchati | tam evam jirṇṇam ca vyâdhim ca tam ca pu°.

12[b]. BC tato a° BC °râjâ amâ° °nnâ kumâ°. — 13[b]. B °nagaram ca a° °tha yâvac ca râjakumârasya udyânabhûmi si° BC °pushpayantrâṇi na° B °svayâkumbhatûṇikâ mânâyikâni ca rû° C °rûpâṇi çabdâni | yathâ° B °gandhâni yathâ ku° bhûmi niyânto na kamcid a° C °niryyântasya na kamci° BC °jirṇṇo vyâ° C °vyâdhim tam° C °khoḍam vâ dradulam vâ kaṇḍulam vâ kacchu° B °dadrulam vâ kaṇḍulam vâ kacchu° C °giranam vâ° B °gilânas vâ yathâ°.

20[a]. B °cid anâpam paçyati yâ tathâ° BC °thâ karotha vaca°. — 20[b]. C °treṇa râjño° BC °pathâm pra° C °jâgritam° B °jâgratam° C °dakshiṇetâ ca pu° B °usârupam karonti | ya° C °niryyâto na kim° B °cid anâpam paçyeyâ evam°.

अमात्येहि यथावत्तं प्रतिवायितं वामदक्षिणतो च पुरुषाः स्थापिता ये तस्य उत्सारणां करोन्ति यथा कुमारो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ एवं कुमारो सप्तरत्नविचित्रेण यानेन वितानवितानेन श्वेतच्छत्रपट्टदामकलापेन हेमजालसंछन्नेन सर्वेज्ययनेन नन्दीघोषेण सप्तुरमवानेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतीये विभूषाये महता समुदयेन प्रमयतो वामदक्षिणेन अंजलिशतसहस्राणि संप्रतीच्छन्तो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्याति । घटिकारेण च कुम्भकारेण शुद्धावासदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि मृतको पुरुषो कुमारस्य पुरतो निर्मितो मञ्चके समारोपितो पुरुषेहि नीयते ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि परिकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि करुणं प्रलपन्तेहि ॥ कुमारो तं दृष्ट्वा सारथिं पृच्छति ॥ भो भणे [151'] सारथि किमिदं पुरुषो मञ्चकमारोपितो विनीयति ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि ॥ सारथि आह ॥ कुमार एषो पुरुषो मृतो ज्ञातीहि मञ्चकमारोप्य अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि श्मशानं नीयति ॥ कुमारो आह ॥ भो भणे एष सारथि मृतो पुरुषो पितरं वा मातरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा ज्ञातिमित्रसालोहितं वा चित्तं वा जंबुद्वीपं पश्यति ॥ सारथि आह ॥ नाम कुमार न एष मृतो पुरुषो मातरं वा द्रक्ष्यति पितरं वा भ्रातरं वा भगिनीं वा मित्रज्ञातिसालोहितं वा चित्तं वा जम्बुद्वीपं ॥ कुमारो आह ॥

मरणं तव मम च तुल्यं नैव प्रभुः न बन्धु
खलु यत्र परिवर्तते दुर्जयं दुर्विनीतं ।

3. B °vitatavitánam vihárena oa° C °oçakta ° sañcchena suvajjamtihi sanandigho° B °santehi sanañdigho° C °jano mahato rájaparivárena mahatá rájánubhávena mahato rájarddhiye ° mahato samu° B °riddhiye vibhú ° añjalim çata° C °añjalim çata ° cchanto vividháni ca pushpavarshani sampraticchanto | kapi°.

7. C °mbhakárena çuddhovásadevaputra ° ddhávásakehi° B °rasya purusho nirmi° shehi nijato jñá° C °aicanto jñá° BC °paripúrna° C °uram pídyanto | sirathi° B °uram padantehi karunam pralampatehi kumá°. — 10b. B °m áropim avinlya jñá ° ram pindantehi ‖ C °pidanta°.

12b. BC kumáro s° C °ñcakam anáropya açrukanthehi radanmu° B °uram pindantehi smaçánam nirjati ‖ C °pidyantehi°. — 14b. B °ne evam sá° C °rudo mátaram va pitaram vá bhrá ° ginim vá miyajnátisárohi° B °giní vá jñá ° sárohitam° C °tram vá jambudvi° B °jambudipam° C °çyanti |.

16. C átma ku° BC °kumárena e° C °esho bhú° B °kshyati | piram vá bhrá° C °mitrajñáti° B °sárohitam vá° C °hitam vá mitram vá jambu° B °tram vá jambudviyam |. — 18. BC maranam khalu tava ca mama° C °naivam ça° BC °trah na bamdhu ritu pa(C °sha)ta pari ° nitam na ça°.

न गणयति कुलीनं न नीचं न नाथवन्तं
दिनकर इव निर्गतो अत्र मार्गेण याति ॥

सारथि आह ॥

कामां संपत्तिं राज्यलक्ष्मीं रतिं श्रीं
एतां पृच्छाहि सर्वलोकप्रधानां ।
किं तुह्यं रौद्रं रोगसंतापमूलं
मृत्युं तं दृष्ट्वा यो विनाशो नराणां ॥

बोधिसत्वो आह ॥

जीर्णातुरं मृतं दृष्ट्वा यो नोद्विजति संसारे ।
शोचितव्यः स दुर्मेधा अन्धो ध्वनि यथा नष्टः ॥

कुमारो आह ॥ भो भणे सारथि वयमपि मरणधर्मा मरणधर्मतायै अनतीता । यत्र नाम जातस्य व्याधि प्रज्ञायति जरा प्रज्ञायति मरणः प्रज्ञायति अत्र पण्डितस्य का रतिः । निवर्तेहि रथं अलं मे उद्यानभूमिगमनाये ॥ कुमारो ततो एवं प्रतिनिवर्तित्वा पुनः गृहं गतो ॥ राजा शुद्धोदनो अमात्यानां पृच्छति । किं कुमारो भूयो प्रतिनिवर्तितः न उद्यानभूमिं निर्गतो ॥ अमात्या आहन्सुः ॥ देव कुमारेण मृतको पुरुषो मंचके समारोपितो ज्ञातीहि अश्रुकण्ठेहि रुदन्मुखेहि प्रकीर्णकेशेहि उरं पीडेन्तेहि आर्तस्वरं रवन्तेहि श्मशानं नीयन्तो दृष्टो । तस्य तं दृष्ट्वा संवेगो जातं । ततः एव प्रतिनिवृत्तो ॥ राज्ञो शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ मा हैवं निमित्तकानां ब्राह्मणानां सत्यवचनं भविष्यति ये ते एवमाहन्सुः । प्रव्रजिष्यति [151b] कुमारो ॥ राजा दानि कुमारस्य अन्तःपुरं दूतो प्रेषितो । वर्षवरा कंचुकीया च सुष्ठु कुमारं

1. B °gaṇarati ka° BC °linaṃ nīcaṃ nātha° B °rbhitha atra° C °rbhitaḥ atra°. — 4. C kāmā saṃpatti rā° C °rati çriḥ etaṃ pṛ° B °tiṃ çriḥ etaṃ pṛ° C °lokapradhā°.
6. B kin te raudra ro° C kiṃ te raudra rogaṃsatāpa° BC °mṛityuṃ dṛ°. — 9. BC jirṇṇo āturaṃ° C °shṭvā yā no udvi° BC °re ço°. — 10. C çocitavyo | sa durme° B °çocitavyaḥ | sa du° C °nashṭo ‖.
11². B °rmatāyaiḥ anatītā ya° C °rmatāyair anati yatra°. — 12. C °vyādhiṃ pra° jarāṃ pra° maraṇaṃ pra° BC °ratiḥ ni°. — 13¹. BC °thaṃ | alaṃ° BC °bhūmiṃ gamanāye kumā°. — 14¹. C rā çu°. — 14². C °rtito na u°. — 15¹. B amātya āhansuḥ de° C °āhaṃsuḥ ‖. — 15². C °cake çasamāro jñā° B °ropitā jñā° °raṃ piḍantehi ā° C °pīḍyante ārtta° B °ravantehi smaçānaṃ nirīyanto dṛishṭo tasya° C °çmaçānaṃ nirīyanto dṛishṭvā tashṭvā saṃve°.
17. B °vego taṃ ta°. — 18¹. C tato evaṃ pra°. — 18². BC rājā çu°. — 18³. B mā haiva ni° shyati ‖ ye° C °hataṃḥ |. — 19. B °shyati ‖ kumāro rā°. — 20¹. BC °shito va°. — 20². BC °kīyā ca | su° B °pethu | nṛi° C °petha rampetha nṛi°.

क्रीडापेथ नृत्यगीतवादितेन यथा कुमारो अभिरमेया ॥ ते दानि अन्तःपुरिका कुमारं सुष्ठु अभिरमेन्ति नृत्येहि गीतेहि वादितेहि न च कुमारस्य अत्र चित्तं वा मनो वा नान्यत्र तां एव जीर्णातुरामृतां स्मरति ॥

कुमारो भूयः अपरकालेन पितरमापृच्छति । तात उद्यानभूम्यां निर्यास्यामि दर्शनाये ॥ राजा आह ॥ यस्य कुमार कालं मन्यसि ॥ राज्ञा अमात्यानामाज्ञप्तं । उद्यानस्य भूमिमलंकारापेथ नंदनवनमिव देवराजस्य नगरं च अलंकारापेथ यावच्च राजकुलं यावच्च राजकुमारस्य उद्यानभूमिं सिक्तसम्मृष्टं कारापेथ विततवितानं चित्रदुष्यपरिक्षिप्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं देशेदेशेषु च पुष्पयन्त्राणि धूपयन्त्राणि नटनर्तकऋल्लमल्लपाणिस्वर्यांकुम्भतूणिकं प्रतिजागरापेथ मातापिका पि च रूपशब्दगन्धां यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया जीर्णं वा व्याधितं वा मृतं वा अन्धं वा काणं वा श्वोडं वा दद्रुरं वा कण्डूलं वा कच्छुलं वा विचर्चिकं वा तथा करोथ ॥ अमात्येहि आज्ञप्तमात्रेहि यथा राज्ञो संदिष्टो तथा सर्वं प्रतिजाग्रापितं देशेदेशेषु च पुरुषा स्थापिताः यथा कुमारो कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यान्तो न किंचिदमनापं पश्येया ॥ कुमारो पि दानि सहस्ररत्नचित्रेण यानेन हेमजालप्रतिच्छन्नेन स्वलंकृतेन सुविभूषितेन सवैजयन्तीकेन सनन्दिघोषेण सधुरप्रवाणेन उच्छ्रितध्वजपताकेन सामात्यो सपरिजनो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महता वियूहाये महता संवृद्धिये महता विभूषाये कपिलवस्तुतो उद्यानभूमिं निर्यातो ॥ निर्यान्तस्य घटिकारेण कुम्भकारेण शुद्धावासकायदेवपुत्रभूतेन अन्येहि च शुद्धावासकायिकेहि देवपुत्रेहि कुमारस्य

1. C tâ dâni a ° ramâpenti | api ° ttaṁ vâ manaṁ vâ nânyatra tânaivaṁ jirṇṇenâturâṁ mṛtâ smaranti | B °tâṁ evaṁ jirṇṇenâtu°. — 5¹. C tâ udyâ°. — 5². C °kumârasya kâ° BC °nyasi râ°. — 5³. B °nâm âjñaptaṁ udyâ°.

6. C udyânabhûmiṁ alaṁkârâpetha nandana° B °mim alaṁkâlâpetha | caṁda° C °vanam i devarâ ° kulaṁ yâvac ca râjakulodyânaṁ bhû ° ktasaṁçṛ° BC °oçakta° C °ṇṇaṁ deçedeshu ca pushpayantrâṇi dhupayaṁtrâṇi naṭa° B °dhûpayaṁtrâṇi naṭa° C °tûṇikâ pra° B °tûṇikaṁ | pratijâgarâpetha | mânâyikâ pi ca° BC °bhûmi niryânto° C °nto na kiṁ ° daṁ vâ edulaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kacchulaṁ vicitraṁ vâ tathâ° B °dadrulaṁ vâ kaṇḍulaṁ vâ kacchulaṁ vâ cidraṁ vâ tathâ°.

12. B °ttamâtrehi ya ° jâgrataṁ° C °jâggritaṁ° BC °pitâḥ | yathâ ku° C °bhûmi niryyâ°. — 16. C °vaijayantikena sanandighoṣa makho° BC °rapravâreṇa u° C °bhâvena mahatâ jaṛi ° vṛiddhiye mahatâ vibhû° BC °bhûmiṁ niryâ(C °ryyâ)ntasya°.

18. C °ghaṭikâreṇa ca kumbhakâreṇa çuddhâvâsadevaputrabhû° B °mbhakâreṇa çuddhâvâsakadevaputrabhû ° vâsayikehi ca devaputre ku° C °vâsakehi ca devaputrena kumâ ° vrajito kâshâyâmbarâ praçântendri iryyâpathe saṁpanna yuga ° harehi kapi° B °kapila râja°.

पुरतो प्रव्रजितो निर्मितो काषायाम्बरधरो प्रशान्तेन्द्रियो इरियापथसंपन्नो युग-मात्रप्रेक्षमाणो जनसहस्रे कपिलराजमार्गे ॥ सो दानि प्रव्रजि[156ᵃ]तो कुमारेण दृष्टो दृष्ट्वा च पुनरस्य मनो प्रसीदे । अहो प्रव्रजितस्य प्रशान्तं ॥ कुमारो तं प्रव्रजितं दृष्ट्वा पृच्छति ॥ आर्यं किमर्थं सो प्रव्रजितो ॥ प्रव्रजितो आह ॥ कुमार आत्मदमशमथपरिनिर्वाणार्थं प्रव्रजितो ॥ कुमारो तं प्रव्रजितस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो ॥ कुमारो आह ॥ प्रव्रजितो खलु नाम

कषायपटावलम्बितप्रकर्षी वितीर्णो जनविकीर्णे ऐन्द्रमार्गे ।
भूरिक्षमत्सरआवकीर्णगात्रो शरवने यथ एकचक्रवाकः ॥

मृगी शाक्यकन्या आनन्दस्य माता । सा कुमारं तादृशीये लक्ष्मीये तादृशाये विभूषाये कपिलवस्तुतो निर्यान्तं दृष्ट्वा गाथाहि कुमारं अभिस्तवति ॥

निर्वृता खलु ते माता पिता पुनः ते निर्वृतो ।
निर्वृता पुनः सा नारी यस्य भर्ता भविष्यसि ॥

बोधिसत्वस्य निर्वाणशब्दं श्रुत्वा निर्वाणस्मिं एव मनं प्रसीदे तिष्ठे संप्रस्कन्दे ।

निर्वाणघोषं श्रुत्वान निर्वाणे श्रोत्रमाददे ।
निर्वाणमनुत्तरं दृष्ट्वा ध्यायते अकुतोभयं ॥

कुमारेण तं निर्वाणं ध्यायन्तेन मृगी शाक्यकन्या नावलोकिता नाभाष्टा ॥ तस्या दानि मृगीशाक्यकन्याये दौर्मनस्यं संजातं । एत्तकस्य जनकायस्य मध्यतो मया कुमारो अभिस्तुतो न चानेन अहमवलोकितापि ॥

शुद्धोदनेन राजकुमारस्य षड्ढालको नाम हारो कारापितो पंचपुरुषशतेहि

2. C °reṇa drishṭvā ca punaḥ mana pra° B °sya mana prasīde aho°. — 3ᵃ. BC °sya prajñānaṁ ku°. — 4ᵃ. C āryyaṁ ki° vrajitaḥ ‖ B °jito pravra°. — 4ᵇ. C kumāro ātma°.
6ᵃ. B °nāma kāshāya° C °nāma kāyāya pa° BC °rṣhī vistīrṇṇo janakapilena(C °karitena) aindramārgeyaḥ | (C °yaḥ bhū°). — 8. C bhūlaka° B bhūrṇākama° BC °larājāvakī° çaravare gata e° vākaḥ mṛ°. — 9ᵃ. C °kyakaññyā° BC °mātā sā ku°. — 9ᵇ. C °kalmīye tādṛçīya tādṛçāye vibhū° B °shṭvā | gāthā° C °thābhir abhista° BC °vati nirvṛ°.
11. BC nirvṛitā(C °tāḥ ‖) punas te mātā pitā nirvṛ°. — 12. BC nirvṛitā(C °tāḥ) punaḥ sā nārī nirvṛitā(C °tā) yasya°. — 13. BC °sya virvāṇaça° C °ledaṁ çrutvā nivāṇasmiṁ evaṁ ma° B °sīdeti tishṭhe° BC °nde nirvā°. — 14. BC °tvāna ni(B vi)rvāṇaçrotam ādade ni°.
16ᵃ. C °kyakaññyā° B °lokito nābhāshṭhe tasyo°. — 16ᵇ. B tasyo dāni° C °mṛigīya çākyakaññyāye daurmanasya maṁjātaṁ | . — 19. B °kāropito paṁ°.

अपावुरीयति ॥ तस्य अपावुरीयमाणस्य समन्तायोजनं शब्दो गच्छति ॥ पंच राजान शतानि नगरं परिवारेत्वा स्थिता ॥ राजा अभिषेकं भाण्डं कारापेति । पुष्यनक्षत्रे कुमारमभिषिंचिष्यं ॥ बोधिसत्वस्यापि एवं भवति । पुष्यनक्षत्रे अभिनिष्क्रमिष्यन्ति ॥ शुद्धावासा देवा बोधिसत्वमाहन्सुः ॥ कालो सि महापुरुष तुषितकायाच्च्युतो कालो सि मातुः कुक्षिं अवक्रान्तो कालो सि जातो कालो च ते अभिनिष्क्रमितुं कालनिर्माणसम्पन्नो चासि महापुरुष । बहु त्वां जनता अभिकांक्षति कर्षका विय उदकपरीचया महामेघां ॥ ईश्वरो देवपुत्रो गाथां भाषति ॥

सम्यग्वितर्कय बोधिसत्व एवं वितर्कयंति विद्वांसः ।
उत्पन्न ते कुशलस्य मूला यथा वितर्कयसि सम्यक् ॥

महेश्वरो गाथां [152b] भाषति ॥

अभिनिष्क्रम महावीर अभिनिष्क्रम महामुने ।
सर्वलोकस्य अर्थाये बुध्याहि अमृतं पदं ॥

महाब्रह्मा आह ॥ सचे ख महापुरुष नाभिनिष्क्रमिष्यसि सप्तमे दिवसे सप्तरत्नानि प्रादुर्भविष्यन्ति राजा त्वं भविष्यसि चक्रवर्ती चातुर्द्वीपो विजितावी धार्मिको धर्मराजा सप्तरत्नसमन्वागतो । नमतो इमानि सप्त रत्नमयानि प्रादुर्भवन्ति सय्यथीदं चक्ररत्नं हस्तिरत्नं अश्वरत्नं मणिरत्नं स्त्रीरत्नं गृहपतिरत्नं परिणायकरत्नं एवं सप्तमं । पूरं च ते भविष्यति सहस्रं पुत्राणां शूराणां वीराणां वराङ्गरूपिणां परसैन्यप्रमर्दकानां वराणां ॥ सो इमां चत्वारि महाद्वीपां सय्यथीदं जम्बुद्वीपं पूर्वविदेहं अप-

1². C *rājānaṃ ça* BC *çatânām na* BC *sthitā rā*. — 2. BC *shekaṃ bhā*. — 3¹. C pushyanakshetre* B *kumāra abhi* C *shiñcishyat | . — 3². C pushyanakshetre* B *kshatrena abhi* C *shyati | . — 5¹. C *okranto* B *jāto kālā ca te* BC *tuṃ | kālaṃ ni* B *rupanno ca se ma* C *rnāmasaṃpannaṃ ca so ma* BC *rusha bahu*.

6. BC baho tvaṃ ja* C *kāṃkshati | ka* BC *rshakā ciya udakaparikshayā* C *meghaṃ iça* B *meghāṃ iva*. — 8. BC samyag vi(C *k vi)tarkayasi bo* C *tvasyaivaṃ vi* BC *rkayanti | vidvāṃsaḥ(C *dvānaṃ) utpa*. — 9. BC *nnakuçalamūlā(B *la) yathā vi * jāna mahe*.

11. C *shkramya ma * shkramya ma*. — 12. BC *buddhyāhi*. — 13². BC *mishyasi | saptame* C *rbhavishyati | rā * kravartti caturdvi* B *rtti caturdvīpo vijito vijitāvi* BC *gato ne*. — 15. BC *sahyato | imāni sa* C *prārdurbha* BC *rbhavanti ‖ sayya(C *dya)thi* C *cakraratnaṃ eva* B *ptamaṃ pūraṃ*.

17. C puraṃ ca* B *shyati | saha* C *hasra putrā* B *çūlāṇāṃ vi* C *rūpināṃ pa* BC *rddakānāṃ balānāṃ vijitāvi | . — 18. B *dvīpāṃ | sa* C *pāṃ | sadyathi * ttaraṃ ku * girimpa* BC *khilāmaṇḍalakām adaṇḍe* C *ṇḍena asa* BC *dhammeṇa abhi*.

रागोदारिकं उत्तरकुरुं सागरगिरिपर्यन्तां अखिलां अकण्टकां अदण्डेन अशस्त्रेण अनुत्पीडेन धर्मेण अभिविजिनित्वा अध्यावसिष्यसि ॥

राज्ञो तुषितभवनाच्चवित्वा मातुः कुक्षिमोक्रमे अर्धरात्रे समये ॥ बोधिसत्वो प्रतिबुद्धो पश्यति अन्तःपुरमोसुप्तं काचिद्वीणामुपगुह्य काचिद्वेणु काचिन्नकुलं काचित्सुघोषं काचित्तूणवं काचिच्चन्द्रीसकं(?) काचित्सम्भारिकां काचित् महती काचिद्विपञ्चिकां काचिद् ढक्कपटहं काचिद्वल्लकिं काचित् मृदंगं काचित् मुकुन्दं काचित्पणवं काचिद् झर्झरकं काचिदालिंगं काचित्परिवादिनी काचिद्धन्ने हस्तं कृत्वा काचित् मृदंगं शीर्षे कृत्वा काचित्परस्परस्य उत्सङ्गे शीर्षं कृत्वा काचित्परस्परस्य अंशे बाहां कृत्वा काचित्परस्परस्य उपगूह्य काचिद्दामदष्टिकातो विच्छिन्नगात्रा कासांचित् मुखातो लाला स्रवति ॥ बोधिसत्वस्य एवं भूमीगतमन्तःपुरं प्रतिकाष्ठं दृष्ट्वा अन्तःपुरे श्मशानसंज्ञा उत्पन्ना ॥ बोधिसत्वेन पर्यङ्कातो उत्थिहित्वा काशिकसूक्ष्माणि प्रावृतानि करण्डकातो गृह्य छन्दको च से उपस्थापको उपस्थापितो । उपनामेहि मे छन्दक अश्वं कण्ठकं ॥ छन्दक आह ॥ कुमार अर्धरात्रे समयो किं एतस्मिं देशकाले अश्वकार्यं ॥ वैश्रवणभवनसदृशो वेश्मो अभिरम किं ते अश्वकार्यं इमं देशकालं । अप्सर[153b]गणसन्निभं अन्तःपुरं अभिरम किं ते अश्वकार्यं ॥ एवमिदानीं बहुप्रकारं छन्दको आलपति । कुमार नायमश्वकालो

3a. B °nāc cavitvā° C °mātur kukshi °rātre samaye | . — 3b. C °çyanti antaḥpuraṁ osu° m upagṛihya kācid veṇuṁ kācit nakulaṁ° C °t tūṇakaṁ kāciç çabdīsakaṁ kācit sambhārikāṁ kācit mahatī kācid vandakaṁ kācit kuṇṭakaṁ kācid vallakaṁ kācit mṛidaṅga kācit mukundaṁ° B °tiṁ kācid vaṁdikaṁ kācid ḍhaṁkkuṭakaṁ kācid vallikiṁ kācit mṛidaṁgaṁ kācit mukundaṁ° B °vaṁ kācid dardduraṅkaṁ kācid āliṅgaṁ kācit pari° C °vaṁ kācid dardulakaṁ kācid aliṁdgaṁ(?) kācit pari° B °d galle hastaṁ | kṛitvā kācit mṛi° C °t mṛidaṁdgaṁ çirasho kṛitvā kācit parasparasya aṁçe bāhaṁ kṛitvā kācit parasparasya upa° B °rasya aṅge kṛitvā kācit parasparasyam upagṛi° °trā kāsāṁcit sukhāto° C °trā kāsāṁcit mukhāto°.

10. B °satva evaṁ° BC °evaṁ bhavati gantuṁ antaḥ° B °raṁ pratishṭā prakṛitvā ante° C °ṛṭhaṁ kṛitvā antaḥpure° BC °utpannā(C °tpanno) bo°.

11. C °paryyaṁkāto utthahitvā kaçikaçūkshmāṇi° B °çikaçūkshmāṇi prā° °ṇḍakāto cchanda° BC °ndako vanaṁ upasthāpa° °pito upanā°. — 12. B kumāro a° C °samaye ima°. — 14. B vaiçravaṇe bha° C vaiçravaṇasadṛi° B °dṛiçe veço abhiramaṁ ki te açva° C °abhiramanti te açvakāryaṁ | imaṁ° BC °kālaṁ apsa°. — 15. B °ḥpure abhirama kin te açvakāryaṁ imaṁ deçakālaṁ apsaragaṇasannibhaṁ antaḥpuraṁ abhiramaṁ ki te açvakāryaṁ na da idā° C °ḥpure abhiraman ti te açva°.

16a. B na da idānīṁ° C na ca idānīṁ ba °ṇḍaka ālāpayati | B °ālapayati ku°. — 16b. BC kumāra ayaṁ açva° C °çvakāle rā° B °kiṁ | idā°.

रात्रारहेहि कुमार शयनेहि इमं शयनकालं किं इदानीमश्वकार्यं ॥ कुमारो आह ॥ छन्दक इदानीं मे अश्वकार्यं उपनामेहि मे कण्ठकं ॥ छन्दकस्य भवति । यथा कुमारो इमस्मिं देशकाले कण्ठकं याचति सुप्तप्रसुप्तस्य जनस्य नूनं कुमारो अभिनिष्क्रमितुकामो ॥ तेन दानि कण्ठकं पल्याणयन्तेन उच्चेन स्वरेण आरावं मुक्तं यथा राजा बुध्येय जनो च सर्वो कपिलवस्तुस्मिं । छन्दकस्वरेण न दानि ततः कोचिद्विबुध्यति । देवेहि सर्वस्य जनस्य आभ्यन्तरस्य बाहिरस्य चोस्वोपनं कृतं । कण्ठकेनापि बोधिसत्वस्य उपनामयन्तेन उच्चेन स्वरेण हीषितं मम हीषणशब्देन राजा शुद्धोदनो विबुद्धिष्यति जनकायो च तेन समन्तायोजनं स्वरेण अभिविज्ञापितं न कोचिद्विबुध्यति ॥ देवकोटिसहस्रियो कपिलवस्तुं समागताः गन्धमाल्यमादाय बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमणस्य पूजार्थं ॥

बोधिसत्वो कण्ठकं हयराजं आरूढो देवसहस्रेहि च नभगतेहि पुष्पवर्षं ओसृष्टं मान्दारवाणि महामान्दारवाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि मंजूषकाणि महामंजूषकाणि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि पारिजातकानि दिव्यानि सुवर्णपुष्पाणि दिव्यानि रूप्यपुष्पाणि दिव्यानि रत्नपुष्पाणि दिव्यानि चन्दनचूर्णानि दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि च गन्धोदकशीतलानि कपिलवस्तुनः समन्तेन षष्टि योजनानि जानुमात्रं दिव्यं कुसुमौघं संवृत्तं समन्ताच्च षष्टि योजनानि दिव्यगन्धोदकेन कर्दमं संवृत्तं अभवत् तूर्याणि च दिव्यानि कोटिसहस्रनियुता संप्रवादयेन्सुः दिव्यानि च संगीति निर्वर्तेन्सुः अप्सरसहस्राणि च प्रगायेन्सुः

2¹. B °kanthakaṃ || . — 3. C °shkramitaṃ kâmaḥ tadâ°. — 4. B te dâni kaṇṭha° C tadâ dâniṃ kaṇṭha° BC °pallânatena u° B °reṇa ârocamuktaṃ | ya° C °ârâvamuktaṃ ya° B °râjâ dhya(?)ya jano° C °sarve kapi ° stu cchanda° B °stu kapilasvareṇa°. — 5. C °reṇa naṃdâni tato kecid vi° B °taḥ kvacid vi°.

6. B °janasyam âbhya° C °janasya abhyantara vâhi° BC °oçopanaṃ kṛitvâ kaṇṭha°. — 7. B °mayanti na ucce ° reṇa hishitaṃ° BC °mama bhishaṇa° C °çabdaṃ na râjâ° B °janakâye ca° C °janakâyâ ca tena samantayo° B °samantoyoja ° taṃ na kvacid vi° C °taṃ na kenacid vi°. — 9. B °gataḥ ga° C °gato gandha ° jârtha bo° B °rthaṃ bo°.

11. BC °ârûḍhâ de° C °nabhegavatehi pu° B °nabhagavehi pu° C °shpavarsha osṛi° B °mahârocamâni° C °mahârocamânâni maṃjûshakâṇi mahâmaṃjûshakâni bhishmâṇi samanta° B °mahâbhishmâni || samanta° BC °candranacûrṇṇâni divyâni agu° C °rucûrṇṇâni divyâni tamâlapatracûrṇṇâni divyâni kaçalacûrṇṇâni divyâni ca çiṃgamândha° B °keçalacû° çitalâṇi ka° C °stuno samantena shashṭhi yojanâni jâ° BC °mâtraṃ divyaṃ kusu° C °samantâ ca shashṭi yojanânâṃ divyaṃ gandhodake° B °e ca shashṭi joyanâṃ divyaṃ gandhodake ° vṛittaṃ || bhagavân tâni ca° C °vṛittaṃ || bhagavâ cutâni ca° B °srakoṭiniyuta saṃpra° C °srakoṭini saṃpra° BC °vâdyetaḥ divyâni ca saṃgîti nivartetaḥ a° C °srâṇi ca sapravâdyetaḥ caturhi° B °pravâdyetaḥ ca gâyetaḥ ca caturhi°.

[153b] च गायेषु च । चतुर्हि महाराजेहि कण्ठकस्य पादा गृहीता ॥ कण्ठकजातानुगामी अनुयात्रं पेलवको च निष्क्रान्तो यदि न समजवो तेन भवामि ॥ छन्दकसहजो सुप्रतिष्ठितो नाम यक्षो पंचशतपरिवारो । तेन षड्डालकद्वारमपावृतं घोषं च निगृहीतं ॥

अथ बोधिसत्वो महान्तं हस्तिकायं अवहाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रामति महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ बोधिसत्वो जातीये अर्त्तीयन्तो जातिसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति । [महान्तमश्वपत्तिकायमवहाय महान्तं रथकायमवहाय महान्तं पत्तिकायमवहाय महान्तं भोगस्कन्धमवहाय महान्तमैश्वर्यमवहाय महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति ॥] बोधिसत्वो [जातीये अर्त्तीयन्तो] मरणेन अर्त्तीयन्तो मरणसमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थाय अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ शोकेहि अर्त्तीयन्तो उपायासेहि अर्त्तीयन्तो उपायाससमतिक्रमणं मार्गमधिगमनार्थं अगारादनगारियमभिनिष्क्रामति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्वो परिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण यौवनेन समन्वागतः अगारादनगारियमभिनिष्क्रमति ॥ न खलु भिक्षवः बोधिसत्वो व्याधिपरिजुञ्जेन परिजूर्णो अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति । अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अग्रेण परमेण आरोग्येन समन्वागतो अगारादनगारियं अभिनिष्क्रमति ॥ न खलु पुनर्भिक्षवः भोगपरिजुञ्जेन परिजूर्णो

1. C °pādāṃ gṛhītvā kaṇṭha° B °gṛhīto kaṇṭha°. — 1. C °nugāmaṃ | anuçrotaṃ palavako ca nikrānto° B °pelacako ca ni° BC °di na bhavāmi samajavo na tena bha(C °samajavena bha)°. — 3. BC cchandako saha°. — 3. B tena paṭṭālakadvā° C °tena shadvāram a°. — 5. C bodhi° BC °abhikrāmati ‖ mahā° BC °bhogakaṃdha° B °m aiçvam avahāya mahāntam jñā° C °ryam avahāyaṃ agārā°.

7. C bodhisatva jātiye° B °artīyanto | jātisa° BC °kramaṇaṃ mā° B °abhikramati ma°. — 9. C °çvakāyam avahāya mahāntaṃ ratha° C °bhogandham ahāya mahāntam ai° BC °ryam avahāya ‖ agārā°.

11. C °jātīye artīyanto jātisamatikramaṇaṃ mārgam abhigamanārtha agārā°. — 13. C çokehi artīyanto yamālevehi atīdhento dammanasehi artīāyanto | upāyāse °nto upāyasamati° B °sehi artīyanto upāyasasamati° C °nārtha agārā° B °rthaṃ agād a° C °niṣkramati | . — 14. C °puna bhikshavo bo° B °dhisatva jarāparijñāto agārā° C °dhisatva jarāparijñānena parijñānena parijñāto agārā°. — 15. C °bhikshavo bo° C °samanvāgato agārā° B °rayaṃm abhi°.

17. C °khalu punar bhikshavo bodhisatvo bhoga° B °dhiparijñātena parijñāto agārā°. — 19. C °bhogaparivuktena parivukto agārā° B °bhogaparijñānena parijñāno agārā°. —

अगाराद्‌अनगारियं अभिनिष्क्रमति। अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो महान्तं भोगस्कन्धमवहाय अगाराद्‌अनगारियं अभिनिष्क्रमति॥ न [154a] खलु पुनर्भिक्षवः बोधिसत्त्वो ज्ञातिपरिजुण्णेन परिजूर्णो अगाराद्‌अनगारियं अभिनिष्क्रमति। अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो महान्तं ज्ञातिवर्गमवहाय अगाराद्‌अनगारियं अभिनिष्क्रमति॥

शैलाः संधूपेंसुः सलिला चलेंसुः सागरो च निरामितो क्षुभ्ये देवा च दिव्यं चन्दनचूर्णमोकिरेंसुः। दिव्यानि अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मुक्तपुष्पवर्षाणि ओकिरेंसुः॥ इयं महापृथिवी अतीव षड्विकारं कंपे प्रकम्पे संप्रकम्पे बोधिसत्त्वस्यैव तेजेन अप्रमेयस्य च उदारस्य च महतो ओभासस्य लोके प्रादुर्भावो अभूषि। या पि ता लोकान्तरिकाः अन्धकारा अन्धकारार्पिता तमिस्रा तमिस्रार्पिता अघा असंविदितपूर्वा यत्र इमे चन्द्रमसूर्या एवं महर्द्धिका एवं महानुभावा आभया आभां नाभिसंभुणन्ति आलोकेन वा आलोकं न स्फरन्ति ता पि च तेन ओभासेन स्फुटा अभून्सुः। ये पि तत्र सत्त्वा उपपन्नाः ते पि अन्योन्यं संजानेन्सुः। अन्ये पि किल भो इह सत्त्वा उपपन्ना। एकान्तसुखसमर्पिता च पुनस्तत्क्षणं तन्मुहूर्तं सर्वसत्त्वा अभून्सुः॥ ये पि तत्र अवीचिस्मिं महानरके उपपन्नाः अतिक्रम्यैव देवानां देवानुभावं नागानां नागानुभावं यक्षाणां यक्षानुभावं। ध्यामानि च अभून्सुः मारभवनानि निष्प्रभाणि निस्तेजानि निरभिरम्याणि॥ कोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः द्विकोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः त्रिकोशिकान्यप्यत्र खण्डानि प्रपतेन्सुः योजनकान्यप्यत्र खण्डानि प्रप-

1. C °hântaṃ gaskandha° C °agâraṃ aṇd anagâri°. — 2. C atha khalu bhikṣha° B °jñâtiparijñânena parijñâto agârâ° C °jñâtiparijanena parijñâto agâtâ ° riyam abhi°. — 3. C na khalu bhi ° satva ma° B °ya agâyâd ana° C °nishkramati çilâṃ°. — 5. B °saṃdhûpetsuḥ salilâ lalatsuḥ sâga° C çilâṃ saṃdhopetsuḥ salilalaṃsu sâyaro ca niramiko kshubhya de° B °nirâmiko kshu° B °cûrṇṇaṃm âkiretsuḥ | C °cûrṇa okiletsuḥ agu°.

6. BC agurucûrṇṇâni divyâni cûrṇṇâni divyâni keçalacû ° kiretsuḥ | . — 7. BC imaṃ mahâ° B °dvikâlaṃ kaṃpe saṃkampe saṃprakampe bo° C °raṃ kampe pra ° tasyairaṃ te°rbhâvaḥ | abhûshi yâ°. — 9. BC °ntarikâḥ andhakârâ(B °ro andhakârâ)pitatvâ tamiçrâm (C °srâm iti) abyitvâ aghâsaṃ vidhipûrvâ° C °ryâ evaṃ maharddhiko evaṃ maharddhikâ evaṃ mahânubhâvâ âbhayâ âbhirâsaṃbhun° B °saṃbhuṇati | â ° na spharanti | tâ° C °ranti tâṃ pi ca te ° bhâsena sphu° B °abhûtsuḥ ye°.

12. B °papannâs te pi° BC °jânetsuḥ anye°. — 13. BC °nnâ e°. — 14[1]. C °sukhamarpi ° hûrtta sarva° B °nsuḥ ye pi ta°. — 14[2]. B °nnâḥ abhinishkramayaṃ | devânâṃ° C °nnâḥ abhinishkramyairaṃ devânâṃ° C °yakshânâṃ ya° BC °kshânubhâvaṃ vyâmâni°.

16. C °mâni raṃ abhû ° bhavanâni ca nishpra° B °bhâni nirabhiramyâni nistejâ koçikâ°. — 17. B koçikâ ° patetsuḥ dvikoçikâ ° patetsuḥ trikoçikâṃnyapya ° patetsuḥ jojana ° patetsuḥ | C kroçikânyapyatrâ khaṇḍâni prapatetsuḥ trikoçikânyatra khaṇḍâ ° patetsuḥ yojanâyatra kha ° patetsuḥ.

शेसुः । ध्वजाग्राण्यपि चाव प्रपतिसुः । मारो च पापीमां दुःखी दुर्मना विप्रतिसारी अन्तःशल्यपरिदाघजातो अभूषि ॥

बोधिसत्वे खलु पुनः भिक्षवो अभिनिष्क्रमन्ते अतीव पुरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव दक्षिणा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव पश्चिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव उत्तरा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि । अतीव हे[154b]ष्टिमा दिशा अतीवोपरिमा दिशा परिशुद्धा पर्यवदाता अभूषि ॥ अतीव चन्द्रमसूर्याणामुद्गमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूत्सुः अतीव पथगमनानि अतीव योगमनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव नक्षत्राणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव तारकरूपाणि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव चातुर्महाराजिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि । अतीव त्रायस्त्रिंशानां यामानां तुषितानां निर्माणरतीनां परनिर्मितवशवर्तिनां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूषि ॥ अतीव मारभवनानि ध्यामानि अभूत्सुः । दुर्वर्णा निष्प्रभाणि ध्वजाग्राणि मारकायिकानां देवानां मारो च पापीमां दुःखी दुर्मनो विप्रतिसारी ध्यामवर्णो अन्तःशल्यपरिदाघजातो ॥ ब्रह्मकायिकानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूत्सुः । शुद्धावासानां देवानां भवनानि परिशुद्धानि पर्यवदातानि अभूत्सुः । एवं च तेषु शुद्धावासेषु देवेषु परीत्ताभानां सम्यक्संबुद्धानां अधिष्ठितानि चंक्रमा निषद्यानि शय्यानि तानि पि अतीव परिशुद्धानि अभूत्सुः पर्यवदाता ॥ शुद्धावासा देवा अतीव हृष्टा अभूषि उदग्रा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता नागानामधिपतयो नागराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औप-

1[1]. BC °jāgrāṇiṃ a ° teṣuḥ mā°. — 1[2]. BC °ḥkhī daurmanā°. — 3. BC °satvo khu° C °punar bhiksha ° manto ati ° ryyapadātā°. — 4[1]. B °çā pariçuḍā pariçuddhā°. — 4[2]. B °ryapadātā°. — 5. B °uttaradiçāto pari° C °çā paryyava°.

7. B °sūryāṇāṃpāṃ° BC °dgamanāni pari ° nsuḥ | ativa patha° C °thagamanāni atirā oga°. — 9[1]. B °kshatrāṇi pari°. — 9[2]. C °rūpāni pariça°.

11. B °striṃçānā yā° C ° avarttināṃ de°. — 13[1]. C ativa ca māra° BC °dhyānāni abhūnsuḥ(C °tsuḥ |) du°. — 13[2]. C °bhāṇi dhvajāgāni mārakāyikāṃ devatā māro° B °grāṇi mānakāyikāna devatā māro° C °durmanā vi ° ri dhyāvanto varṇṇo° B °dhyāmavanto varṇṇo° C °çalyopari° BC °jāto bra°. — 15. C °bhūtsuḥ | .

16. C °devānāṃ pari ° bhūtsuḥ. — 17. C °rītābhānāṃ saṃmya ° kramāṇiṣadyā° C °tānyapi ati ° dāta ‖ . — 19. B çuddhāvāso de° BC °hṛshṭo abhūshi | u° C °prītisumanasyajātāḥ. — 20. B °satvo khu° C °satva khalu punaḥ bhiksha° B °yāvatāṃ nāgānāṃ° C °yāvattāṃ nāgāṃ adhi ° rājānāṃ aṇḍa° B °rājāno | aṇḍa ° tikāyaṃm abhi° C °tikāyaṃ abhi ° tvam evaṃ pashkaretsuḥ | agārā° B °akaretsuḥ agārā ° jānāṃ ho°.

पादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनामभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायमभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करित्सुः अगारादनगारियं प्रव्रजितुं ॥ बोधिसत्वे खलु पुनर्भिक्षवः अभिनिष्क्रमन्ते यावता सुवर्णाधिपतयो सुवर्णराजानो अण्डजा वा जरायुजा वा संस्वेदजा वा औपपादुका वा ते महतीं चतुरंगिनीं सेनां अभिनिर्मिणित्वा महान्तं हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं अभिनिर्मिणित्वा बोधिसत्वमेव पुरस्करित्सुः ॥ नगरदेवता बोधिसत्वस्य गच्छतः पुरतः [155ᵃ] स्थित्वा दीनमना आह ॥

नाग नाग अवलोकयाहि मे
सिंह सिंह अवलोकयाहि मे ।
सत्वसार अवलोकयाहि मे
सार्थवाह अवलोकयाहि मे ॥

कपिलाह्वयातो निर्गम्य अवलोकिय पुरवरं पुरुषसिंहो शाक्यकुलानन्दजननो इमां गिरामुदीरयति ॥

अपि नरकं प्रपतेयं विषं च खादेतु भोजनं भुंजे ।
न तु पुनरिह प्रविश्य अप्राप्य जरामरणपारं ॥

अयं भिक्षवः बोधिसत्वस्य अभिनिष्क्रमणसम्पदा ॥

बोधिसत्वो देवसहस्रेहि चतुर्हि च महाराजेहि संप्रतिगृहीतो कपिलवस्तुतो दक्षिणेन द्वादश योजनानि नीतो मल्लविषयं अनोमियं नाम अधिष्ठानं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ तहिं बोधिसत्वो प्रतिष्ठितो छन्दको च ॥ बो-

3. B °tve ‖ puna° C °tve khalu puna° B °yāvato suvarṇṇā° C °yāvattāṃ suvarṇṇādhipataye suvarṇṇa° BC °dukā vā taṃ mahāntaṃ catu° C °senāṃ abhinirmāya mahā ° stikāyam açva ° thakāyaṃ abhinirmāya bo ° tvam evaṃ pu ° retsuḥ | B °retsuḥ naga°.
6. C °cchantasya purato sthitvā dīnavadanā āha ‖ . — 8. B nāgānāga a° C nāgānāṃgaṃ avalokayāmi siṃhaṃsiṃhaṃ avalokayāmi | B °me siṃhaṃ siṃha a°. — 10. C me satva°.
12. C °hvayotaṃ nirga° B °hvayāto nirga° C °lokaya puruṣaparaṃ puruṣaṃ siṃhaṃ çakyakulanandija° B °kulanaṃdaja°. — 14. BC °khāditaṃ° B °bhuñjen na°. — 15. B na khu (na tu) na ahaṃ pra° C na bhuvaṃ ahaṃ pravi° B °viçyaṃ aprā° BC °maraṇaṃ pāraṃ (C °raṃ ‖) a°.
16. BC °dā bo°. — 17. C °hasrā catu° B °hasrā ca catu° C °jehi ca saṃ° C °yojanaṃ nīto ‖ ma ° ṣaya anāma adhiṣṭhānaṃ° B °anesyaṃ nā ° ṣṭhasya āçra ° dūre tahiṃ°. — 19¹. C °pratisthito° B °ko ca bo°. — 19². C °açvarājaṃ ccha° BC °cati | mahā° C °gantāmi° BC °lpesi | kṛta° C °mishyaṃ pravrajiteṣvaram° B °vritya vara°.

धिसत्वो छन्दकस्य हस्ते आभरणानि च देति कण्ठकं च अश्वं छत्ररत्नं च पितुश्च शुद्धोदनस्य संदिशति महाप्रजापतीये गौतमीये सर्वस्य च ज्ञातिवर्गस्य आरोग्यं करोमि कृतकृत्यो आगमिष्यामि प्रवर्तितवरधर्मचक्रः ॥ छन्दको आह ॥ मातुः पितुः न उत्कण्ठितं स्या ते ॥ बोधिसत्वो आह ॥ छन्दक

इच्छामेवमहं तव दोषदर्शी
मोक्षार्थं मोक्षमति स्वजनं त्यजामि ।
जातस्य जन्मनि कथं पुनर्भवेथा
इष्टेन बान्धवजनेन विप्रयोगः ॥
यदि न मरणं नो जातं स्यान्न रोगजरादयः
यदि च न भवेदिष्टत्यागो न चाप्रियसंश्रयो ।
यदि च विफला नो स्यादाशा सुखं च न चंचलं
विविधविषया मानुष्यकिं इमापि रतिर्भवेत् ॥

छन्दको आह ॥ त्वं नाम आर्यपुत्र निर्दिष्टो सर्वशास्त्रकुशलेहि चातुर्द्वीपनतिर्भविष्यसीति । न तं सत्यं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ भो भणे छन्दका किमन्यं च भणितं तेहि नैमित्तिकेहि कुशलेहि ॥ वर्तति खु सत्यकालो यदि ते मम गौरवं अस्ति ॥ छन्दको आह ॥ एषो भणामि । अथ वा विजहित्वा मेदिनीं प्रव्रजति भवति भवरागहन्ता चग्रोपदर्शी इह द्वितीयं ॥

बोधिसत्वस्य एतदभूषि । कथं प्रव्रज्या च चूडा च ॥ बोधिसत्वेन असिपट्टेन चूडा छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवानामिन्द्रेण प्रतिच्छिता त्रायस्त्रिंशभवने पूज्यति

3ᵇ. B mâtuḥ mâtuḥ na utkaṇṭhitasyati ‖ C mâtuḥ na utkaṇṭhasyeti | . — 5ᵃ. C °satva âha ‖ . — 5ᵇ. B °m evaṁ ahaṁ ta ° rçimaḥ mokshârthaṁ âkshamayatiḥ sva° C °kshârtha mokshayati sva°.

7. C °sya jatmani ka° BC °veyâ | 8ᵃ B °bândhavena janena ca vipenyogaḥ ya° C °janena ca viprayogo ya°. — 9. BC °raṇaṁ jâta syân-na ro° yaḥ | yadi na bha° B °d-ishṭityâ° C °saṁçrayo BC °yo yadi°.

11. B °phalâ taṣyâ° C °phalâ tasya âçâ sukhaṁ tava cañcaraṁ vivi° B °khaṁ tava caṁ° BC °shayo mânushesmiṁ° B °imâṁ pi ra° C °imâm api ra°. — 13ᵃ. B °nirdishṭo° BC °câtudvîpagatir bha°. — 13ᵇ. C etaṁ sa° BC °tyaṁ bo°. — 14ᵃ. BC °satva â°. — 14ᵇ. C °ndako ki° BC °bhi va°. — 15. B °rttati khu sa ° di te | mama° C °ravam asti ‖ .

16ᵃ. BC °medinî pravraja(C °jishya)ti | bhavati bhavarâ° C °darçi i°. — 18ᵃ. C °tra-syaitad a° B °bhûshi kathaṁ°. — 18ᵇ. B °dâ ca bo°. — 18ᵇ. B °satva na asipaṭṭena cûḍâ chi° C °sipaṭṭena cûḍâ chinnâ sâ cûḍâ ca ° ndreṇa pravicchitâ tra° C °jyati cûḍâmahaṁ ca°.

चूडामहं च वर्तति ॥ [155b] समसमं कण्ठको बोधिसत्वस्य पादां लिहति । बोधिसत्वो अनपेक्षो प्रक्रमति ॥

प्रव्रज्यां कीर्तयिष्यामि यथा प्रव्रजि चक्षुमां ।
जीर्णं व्याधगतं दृष्ट्वा अविगमसमे मुनिः ॥
योनिशो लब्धसंवेगो महाप्रज्ञो विपश्यको ।
दृष्ट्वा आदीनवं लोके प्रव्रजि अनगारियं ॥
अवहाय मातापितरं ज्ञातिसंगमनं तथा ।
निर्यासि कपिलवस्तुतो अश्वमभिरुह्य कण्ठकं ॥
अवहायाथच्छन्दकं छित्वान गृहबान्धनां ।
सर्वमेतमवसृज्य अनपेक्षो एव प्रक्रमेत् ॥

यं दानि बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमित्वा अनोमियातो अधिष्ठानातो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमस्य नातिदूरतो छन्दको निवर्तितः सकण्ठको आभरणानि च विसर्जितानि राज्ञो शुद्धोदनस्य कौशल्यं संदिष्टं महाप्रजापतीये गौतमीये तथान्येषामपि ज्ञातीनां । यशोधराये न संदिशति ॥ यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रः तं भिक्षूहि श्रुतं । भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ कथं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ नाहं भिक्षवः एतरहिं एवानपेक्षो प्रक्रान्तो । अन्यदापि अहं यशोधराये अनपेक्षो प्रक्रान्तः ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो ऽतीतमध्वाने उत्तरापथे तक्षशिला नाम नगरं तत्र वज्रसेनो

1[1]. B °kaṇṭhako bo° dāṃ lihati | . — 1[2]. C °satva ana° kramī pravra° B °mati pravra°. — 3. BC °dhyāmi | ya° B °māṃ ji° C °māṃ ruṇa kāla°. — 4. C °labhate munim || B °munih yo°. — 5. C °mahāpaçyeti paçyako | .
7. C °jñātiṃ ca saṃgamaṃ ta°. — 8. C niryyānsi ka° BC °stuno a° C °açvaruhya kaṃthakaṃ | . — 9. B °hāyaçva° C °hāyachandako cchitvā grihe bāndhavaḥ B °tvā grihabāndhavāṃ°. — 10. C °ksho evaṃ prakramate yadi | .
11. B °atopiyāto° C °atopijāto adhisthānā ° dūre cchandako nivartiato || sacchandako sakaṃṭha° B °rtitaḥ || sacchanno sakaṃṭha° ṇāni ca | visa° B °jñātināṃ | . — 13[2]. B yathā bha° C °bhikshubhi çru° BC °çrutaṃ bhi°. — 15[1]. C bhikshu bha°. — 15[2]. C kathaṃ bhagavāṃn yaço° BC °anāpe°.
16[1]. C °etarhiṃ evāna°. — 16[2]. C °krānto | . — 17[1]. C bhikshu āhaṃsuḥ || B °nsuḥ a°. — 18. C °kshavo bhūta° B °kshavaḥ atī°. — 19. B adds °the takshāçilā° C °pūrva bhi° B °mno nā çre° BC °çreshṭhiputro° B °takshāçilāto° C °vārāṇasiṃ ga° B °cchati | a° dāya ca dā°.

नाम श्रेष्ठिपुत्रो अश्ववाणिज्येन तक्षशिलातो वाराणसिं गच्छति अश्वपण्यमादाय ॥ सो दानि गच्छन्तो अन्यत्र वाराणसीये सार्थो चोरेहि विप्रहतो । वणिजा हतविहता कृता सर्वे अश्वा हृता ॥ सो दानि सार्थवाहो मृतकेन पुरुषकुणपेन आत्मानं प्रतिच्छादेत्वा शयितो एवं न हतो ॥ यदा ते चोरा तं सार्थवाहं हतविप्रहतं कृत्वा अश्वगणमादाय गता तदा सो यशसेनो अश्ववाणिजो उदकध्मेन वाराणसीं नगरं प्रविशित्वा शून्यागारे शयितो ॥ तां एव दानिं रात्रीं वाराणसीये नगरे चोरेहि राजकुलातो सन्धिं छित्वा प्रभूतं द्रव्यं हृतं । प्रभाताये रात्रीये राजकुले सन्धिः छिन्ना अमात्येहि दृष्टा ॥ तेहि राज्ञो निवेदितं ॥ महाराज राजकुले सन्धिः छिन्ना ॥ राज्ञा आयत्ता ॥ प्रत्यवेक्षथ राजकुलं ॥ अमात्येहि प्रत्यवेक्षन्तेहि दृष्टं प्रभूतं द्रव्यं हृतं [156a] ॥ तेहि राज्ञ आरोचितं ॥ महाराज प्रभूतो राजकुलातो द्रव्यं हृतं ॥ राज्ञा अमात्या आयत्ता ॥ मार्गथ तां चोरां ॥ ते राजआणत्तीये तन्मुहूर्तं वाराणसीये चोरा मार्गीयन्ति सर्वगृहाणि लोकीयन्ति देवागाराणि शून्यागाराणि ॥

ते राजभटा मार्गन्ता तहिं शून्यागारं प्रविष्टा यत्र यशसेनो अश्ववाणिजको चोरेहि विप्रहतो शयितो ॥ सो दानि मार्गश्रमेण च रात्रीजागरेण च चिन्ताये च आक्रान्तो प्रसुप्तो सूर्ये पि उदिते न विबुध्यति ॥ सो तेहि राजभटेहि चौरा मार्गन्तेहि दृष्टो रुधिरेण सिक्तावसिक्तगात्रवस्त्रो सद्रव्यो शयितो तेषां राजभटानां च दृष्टा एतदभूषि ॥ अयं चौरो राजकुलमोषको ॥ सो दानि राजभटेन पादेन

2[1]. B °vārāṇasīmye° C °sārtha caurehi° B °rtho cārehi viprahato va°. — 2[2]. BC va(C vā)ṇijaṃ hata(C °tā)vihatā hṛtvā sa° B °hṛtā so dā°. — 3. C °kena manuṣyakūṇapeṇa ātmā° B °trā çacito na evaṃ° C °çayitena evaṃ° BC °hato yadā°. — 4. C yadā te caurā taṃ sā° vihataṃ kṛ° B °grahaṇam â° B °gatā | tadā° C °gatāḥ tadā so vajase °ṇasīṃ na° B °ve çayito tāṃ eva dā°.

6. C tān evaṃ dāni rātriṃ vārāṇasiye nagare caure° B °hṛtaṃ pra°. — 7. C °kule saṃdhiś echi° BC °echinnāḥ a° B °dṛishtvā tehi°. — 8[1]. B °taṃ ma°. — 8[2]. C °saṃdhir echinnāḥ B °nnāḥ rājñā°. — 9[1]. BC °ttā pra°. — 9[2]. C °kule amā° B °kulaṃ amā°. — 9[3]. C °drashṭavyaṃ hṛitaṃ ‖ B °hṛitaṃ tehi°. — 10[1]. B tehi | rājñā ârocitaṃ ma°. — 10[2]. B °hṛitaṃ rā°.

11[1]. B rājño a° C rājā āpattā amā° BC °ttā mā°. — 11[2]. C mārgetha tāṃ caurān te rā° B °rāṃ te rā°. — 11[3]. BC °rājā āpa° C °ṇattāye | tatmuhurtta vā° B °rgīyanti sa° C °sarve gṛi° vāgārāṇi pānāgārāṇi çū° BC °nyāgārāṇi te rā°. — 14. C °bhaṭṭa mārganta tāhiṃ çū° BC °shṭā ya°. — 15. C °rātrijāga° BC °krānto suptāsupto sū° C °sūryya pi u° BC °buddhyati so te°.

16. B °rgantehi dṛi° BC °vasikto gātro savastro° B °stro dravyaṃ suçarīro teshāṃ° C °stro savastro dravyaṃ mūlaçarīro teshāṃ°. — 18[1]. C °kulaso esha ko so dā° B °shako so dā°. — 18[2]. C °ṭāna da° B °pito utti°.

प्रहारं दत्वा उत्थापितो । उत्तिष्ठ पाप चौर असि नाम त्वं राजकुलं धर्षयसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको भीतो त्रस्तो उत्तिष्ठन्तो किमेतं ति ॥ ते दानि राजभट्टा आहन्सुः ॥ असि नाम त्वं पाप चौर राजकुलं पि धर्षयसि ॥ सो दानि आह ॥ आर्या प्रसीदथ नाहं चौरो अश्ववाणिजको अहं ति ॥ ते दानि राजभट्टा आहन्सुः ॥ एदृशको अश्ववाणिजको भवति यादृशो त्वं पापचौरो त्वं ॥ तेहि स उदीरयन्तो पश्चाद्बाहुं बन्धयित्वा राज्ञो उपनामयितो ॥ एवं देव शून्यागारे ग्रथितो लब्धो ॥ राजा पि चण्डो च उग्रशासनो च । तेन आणत्तं ॥ गच्छथ णं अतिमुक्तकश्मशाने नेत्वा शीवशूलकं करोथ ॥

सो दानि पश्चाद्बाहुं बन्धनबद्धो मद्यपानेन पाणी वध्यकण्ठगुणेन खरस्वरेण पटहेन वाद्यमानेन असिशक्तितोमरधारेहि पुरुषेहि वध्यघाटकेहि परिवृतो जनसहस्रेहि अतिमुक्तकश्मशानं निर्णीयति नगरवीथिं च संप्राप्तः । तहिं च श्यामा नाम अग्रगणिका आढ्या महाधना महाकोशा प्रभूतजातरूपरजतोपकरणा प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेया ॥ सो दानि सार्थवाहः वध्यं नीयन्तो ताये श्यामाये अग्रगणिकाये दृष्टो । सह दर्शनमात्रेण गणिकाये तस्मिं सार्थवाहे प्रेमं निपतितं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

पूर्वे वासनिवासेन प्रत्युत्पन्ने हितेन वा ।
एवं संजायते प्रेमं उत्पलं [156b] वा यथोदके ॥
संवासेन निवासेन प्रेक्षितेन स्मितेन च ।
एवं संजायते प्रेमं मानुषाणां मृगाण च ॥

1. B °cauro asi° C °si nomaṃ tvaṃ rājakule dharshayasi |. — 2¹. B °bhītos trasto C °m etan ti | B °taṃ ti te dā°. — 2². C °hatsuḥ ||. — 3¹. C °cauraṃ rājakulam api dha°. — 4¹. B ārya pra° C āryya pra°. — 5¹. B °ço tvaṃ hi cauro tvan tehi°. — 5². BC °hi sudira° C °nāmito |.

6. C evaṃ te ca çū° C °labdhā ||. — 7¹. C °ugraçāsane ca B °udagrāsano ca tena°. — 7². BC °ttaṃ ga°. — 7³. C °muktakaṃ çmaçāne nitvā° B °muktake çiçāne netvā° C °çūnyakaṃ°. — 9. C °nenā pāni baddhe kaṇṭha gu° B °nena pāṇi vaddhyakaṇṭha guṇena || svara° B °paṭāhena° C °shehi badhyaghā° °muktaṃkaṃ çma° B °muktakaṃ çma° °nirṇāyati | ga° BC °vīthi ca samprāptaḥ(C °pto) ta°.

11. B tahiṃ ca tahiṃ ca çyā° C tahiṃ ca tahiṃ çyā° C °āḍhyo mahādhano mahākoço prabhūtajā° °she vā | B °she vā so dā°. — 13. C °rthavāho vadho nīya° B °haḥ vadhyānīya° °dṛṣṭo saha°. — 14. C sa darça°.

16. C °sena vratyutpannena hena vā |. — 17. C °premaṃ utpalaṃ vā ya°. — 18. C °kṣhitena smitena ca | B °smitena ca evaṃ°. — 19. C °saṃjāyate pre° B °premaṃ mā° °mṛgāṇya ca | B °gūṇāṃ ca |.

यत्र मनं प्रविशति चित्तं चापि प्रसीदति ।
सर्वत्र पण्डितो गच्छे संसयो वै पुरे भवेत् ॥

सा दानि गणिका तहिं अश्ववाणिजके जातीसहस्राणि प्रेमानुबद्धा । तस्या तहिं अत्यर्थं प्रेमं उत्पन्नं ॥ तस्या दानि एतदभूषि । यदि एतं पुरुषं न लभामि मरिष्यामि ॥ सा दानि तन्मुहूर्तं चेटिकामाह ॥ अमुके गच्छ मम वचनेन एतां वध्यघातां वदेहि अहं वो एतकं हिरण्यसुवर्णं दास्यामि मा एतं पुरुषं घातेथ । अन्यो पुरुषो आगमिष्यति एतद्वर्णो एतद्रूपो च तं गृह्य तं मारेथ ॥ तथा च जल्पसि द्वितीयो न जानीते ॥ ततः सा चेटी गत्वा तेषां च घातकानां यथासन्दिष्टं आरोचयेसि ॥ तस्या ते वध्यघातका आहन्सुः ॥ बाढं एवं भवतु ॥ ते दानि कृतान्तसूनिकां गच्छन्ति ॥ तहिं दानि गणिकाकुले श्रेष्ठिस्य एकपुत्रको द्वादशवर्षिकेन क्रमेण प्रविष्टको दश वर्षा अतिक्रान्ता द्वे वर्षा अवशिष्टा ॥ तथाह ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां दुवे शता ।
सहस्रं माया राज्ञानां स्त्रीमाया हि अनन्तिका ॥

सा दानि गणिका श्रामा तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य अग्रतो भोजनं अपनेति व्यञ्जनं च । श्रेष्ठिपुत्रो पृच्छति ॥ स्यान्मे किमिमं भविष्यति ॥ सा आह ॥ आर्यपुत्र तं मे वध्यं दृष्ट्वा कृपा उत्पन्ना । तस्या मे एतदभूषि । स्वयं इमं भोजनं हरिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो आह ॥ मा त्वं स्वयं गच्छे चेटिं प्रेषेहि ॥ सा आह ॥ को जानाति दास्यति वा चेटी न वा दास्यतीति । स्वयं आहरित्वा दास्यामि ॥ ततो सो श्रेष्ठि-

1. C yatra ma° ganti ci°. — 2. C sarvaṃ pi paṇḍita gacche° B °cche saṃsto vai pure bhaved sā dā° C °sante sa vipulaṃ bhaved |. — 3¹. B °nijako jā° ni | pramānānubaddhā ta° C °nubaddhā ta°. — 3². BC tasya tahiṃ° C °tyartha pre° B °premyaṃ u°. — 4¹. BC tasya dā°. — 5¹. C so dāni tanmuhūrtaṃ°. — 5². BC °nena | etāṃ° C °ghāṭetha |.

7¹. BC °shyati | etadvarṇṇo etadrūpaṃ(C °drupo) bhaktaṃ gṛ° C °hya ta mārotha |. — 7². C °dvitīyaṃ na jā°. — 8. C °tvā tathā teshāṃ° B °ghāṭakā° C °saṃdṛishṭaṃ° B °dishṭhaṃnu āro° BC °catesi ||. — 9¹. BC tasya te badhya° C °ghāṭakā āhaṃsuḥ | B °suḥ vā°. — 9². B vāḍhaṃ || evaṃ bhavatu te dā°. — 9³. C te dānikadṛishṭā sūnika gaccha° B °dāni kaṭṭamāsanikaṃ gacchanti tahiṃ°. — 10. C tahi dāni gaṇikā ku çre° BC °çreshṭhisya 0 ° kena kriyena pra° C °dve varshā ava°.

12. C °yā kshatri°. — 13. BC sahasramāyā rā° B °nāṃ strimāyā hi°. — 14. BC °sya çreshṭhiputra ° naṃ vara(C °raṃ)veti vyañjanaṃ ca çre°. — 15¹. BC çreshṭhiputro°. — 15². C syāt me° B °me kiṃ imaṃ°. — 15³. C °kṛipān utpa° BC °tpannā ta°.

16¹. BC tasya me°. — 16². BC çreshṭhipu°. — 17¹. C °gacchati ce°. — 17². B °āha ko jā°. — 17³. C kā jānāti dāsyāmi vā ceṭī na° B °nāti vā ceṭī°. — 18¹. BC svayaṃ nāhara°. — 18². C tataḥ so° BC °çreshṭhipu° C °putra āha ||.

पुत्रो आह ॥ आनेहि अहं गमिष्यामि मा त्वं स्वयं गच्छाहि ॥ सा दानि भूयस्या मात्रया मायां दर्शयति । आह ॥ न होति मा आर्यपुत्रो गच्छतु अहं गमिष्यामि ॥ श्रेष्ठिपुत्रो पि आह ॥ न हि मा त्वं गच्छ अहं गमिष्यामि ॥ गणिका आह ॥ यथा आर्यपुत्रस्य अभिप्रायो भवतु अहं वा गच्छेय आर्यपुत्रो वा ॥ सो दानि श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय प्रस्थितो ॥ ताये दानि गणिकाये चेटी उक्ता ॥ गच्छ यदा एषो श्रेष्ठिपुत्रो घातितो भवति ततः तं पुरुषं प्रतिच्छन्नं आ[157a]नयाहि यथा न कोचित्पश्येया याव दानि सूर्यो अस्तमेति ॥ सर्वो जनकायो निवृत्तः ते च वध्यघाताः श्मशानमनुप्राप्ताः सो च श्रेष्ठिपुत्रो तं भोजनमादाय उपगतो । तेन सो भोजनो तस्य वध्यस्य उपनामितो । तेहि दानि वध्यघातेहि तं श्रेष्ठिपुत्रं घातेत्वा सो अश्ववाणिजको ओमुक्तः ॥

सो दानि ताये चेटिकाये प्रच्छन्नं तं गणिकाकुलं प्रवेशितो ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तमुहूर्तके उच्छापितो स्नापितो महार्हं वस्त्रं परिहापितो महार्हे पर्यंके उपविशापितो गन्धमाल्यं च उपनामितं भोजनमुपनामितं । पंचहि कामगुणेहि समर्पितः समङ्गीभूतो ॥ उभौ क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति ॥ सो दानि प्रथमको श्रेष्ठिपुत्रो द्वादशवर्षप्रविष्टो आसि । यदा घातापितो तदापि द्वे वर्षाणि सर्वोपकरणं मातापितृणां सकाशातो आनीयति ॥ सो दानि अश्ववाणिजको तं वर्तनं तादृशं पश्यिय शोकसमर्पितो पाण्डुवर्णो भवे । न भुक्तं पि यं भोजनं तं छन्देति मा हैवं अहं पि तथा एव हनिष्यामि यथा सो पुरिमको श्रेष्ठिपुत्रो ॥ सा दानि गणिका तं अश्ववाणिजकं पृच्छति ॥ आर्यपुत्र एत्तको कालो

1[1]. B °gacchāmi | C °gacchāhi |. — 1[2]. B so dāni°. — 2[2]. B na bhūti° C °āryyaputrā ga° B °mi çre°. — 3[1]. BC çreshṭipu° C °tro āha ‖. — 3[2]. C °hi māṁ tva gacchatha ahaṁ°. — 4[1]. C °yo tathā bhavatuṁ | ahaṁ vā gacchedu ā° B °vā so dā°. — 4[2]. C sā dā° BC °çreshṭipu° B °to tā°. — 5[1]. BC °uktā ga°. — 5[2]. B °ghāṭito bha° C °ghāṭiko bhavati | tato taṁ° BC °cchannam āna° C °navāhi yathā kenacit paçyeyāṁ ca dāni° B °na kvacit paçyeyā ca dāni° C °ashṭam eti |.

7. C sarve janakāye nirvṛito tena ca va° B °yo nirvṛittaḥ tena ca va° C °ghāto çma° B °tāḥ çāçānam a° C °prāptā | so° BC °çreshṭipu° B °gato tena°. — 9[1]. B °mito te°. — 9[2]. C °ghātehi taṁ° BC °çreshṭipu° C °ghāṭetvā mo açva° °ṇijako ‖ B °ahtaḥ so dā°.

11[1]. B °çito so°. — 11[2]. C sā dā° jakāṁ tatmurttake utthāpito° B °hūrttake utthāpito° BC °mahārntaṁ va° C °rihāyino ma° B °rihāpino ma° upadiçā° C °diçāyito ga° B °ca upanāpitaṁ bho°. — 13. C tadā pañca° ṛppito samagrāṁ bhūtā abhan°. — 14[1]. B °yanti so dā°. — 14[2]. BC °çreshṭipu° B °darçava° C °vishṭam āsi |. — 15. C °ghātāpito°.

16. BC °ko tāṁ vartamānaṁ tādṛçāṁ pa° C °paçyeyā ço° ṛṇṇo bhavet ‖ B °bhave na bho°. — 17. C yena bha° BC °kiaṁ pi ye bhojanaṁ na cchande(C °de)ti mā° B °haiva a° BC °evaṁ hanishyāmi | yathā tu so pu° BC °çreshṭipu°. — 19[1]. C °çvavāṇija° B °cchati ā°. — 19[2]. B °te kutaḥ āryaputra° C °te kuto āryyaputra iha° BC °bhiratāṁ na° B °udagra kena°.

यतः आर्यपुत्रो इह प्रविष्टो न च ते पश्यामि अभिरतं न तुष्टं । केन ते वैकल्यं किं प्रार्थयसि कस्य वा ते अभिलाषो तं लभिष्यसि ॥ सो दानि अश्ववाणिजको आह ॥ सा अस्माकं नगरी तक्षशिला उद्यानोपशोभिता पुष्करिणीहि च तत्र च अभीक्ष्णं जनो उद्यानयात्रां निर्धावति क्रीडार्थं तानि चोद्यानानि तां च उद्यानक्रीडां उदकक्रीडानि च समनुस्मरामि ॥ गणिका आह ॥ आर्यपुत्र इहापि वाराणस्यां उद्यानानि पुष्करिण्यश्च आरामानि च पुष्पफलोपेतानि रमणीयानि यदि आर्यपुत्रस्य उद्यानगमने अभिप्रायो निर्धावामि उद्यानभूमिं क्रीडार्थं ॥ सो आह ॥ वाढं निर्धावामो ति ॥

ताये दानि गणिकाये अन्यतरा उद्यानभूमी सिक्तसंमृष्टा कारापिता । तं अश्ववाणिजकं कोमलशयने प्रक्षिपित्वा खाद्यभोज्यं च पानं च गन्धमाल्यं च आदाय चेटीहि पु[157b]रस्कृता निष्क्रान्ता ॥ तेन दानि अश्वसेनेन श्रेष्ठिपुत्रेण सा गणिका उक्ता ॥ एतां पुष्करिणीं प्रतिसीराहि प्रतिवेठापेहि विश्वस्ता उदकक्रीडां क्रीडिष्यामः न कोचित्पश्यति ॥ तस्या गणिकाये भवति । सुष्ठु आर्यपुत्रो अल्पति तत्र विश्वस्तं क्रीडिष्यामः न च नं कोचित्प्रत्यभिजानिष्यति ॥ ताये दानि गणिकाये पुष्करिणी प्रतिसीराहि वेठापिता । ते दानि उदकक्रीडाये क्रीडन्ति रमन्ति प्रविचारयन्ति उभये अनुतीया ॥ तस्य दानि अश्ववाणिजकस्य भवति । यदि अहं अद्य न पलायामि न भूयः शक्यं पलायितुं ॥ सो दानि पानं अग्रे स्थापयित्वा तां गणिकां पायेति यदा च एषा प्रमत्ता भवेदहं तदा शक्येयं पलायितुं ॥ गणिका पि पश्यति प्रेम्णेन पश्यति मां आर्यपुत्रो पायेतीति । सा दानि पिबन्ती मत्ता

1. C °sho ta bhavishyasi |. — 3. BC so asmā° B °çobhitaḥ pu° C °çobhito pu° ṇīhi yaṁ tatra° C °no udyānajātrāṁ° B °niddhāvati° C °dyānakrīḍā dakaṁ krīḍāni ca sa° B °dyānakrīḍāṁ devakrīḍāṇi ca sa°. — 5². C °ihaṁ api vā° B °pushkiriṇyāç ca ārā° C °shkariṇyā ca ārā° B °di āyapu° C °gamanābhiprā° °rddhāvati u° ḍārtha ||.

7. BC °āha vā°. — 8. B °ḍhaṁ || ni°. — 9¹. C °nyataro u° bhūmiṁ si° B °mī çiktasaṁsṛishṭā kārāpitā taṁ a°. — 9². C tam açva° jakaṁ aruddhapuṇyaṁ prakshayitvā khā° B °onaddhapuṇya prakshi° ya ceṭihi pu° C °skṛito nishkrānto te° B °shkrānto |.

11. BC te dā° na çreshṭipu° B °kā e°. — 12. C ekāṁ pushkariṇī pratiçīlehi prativeṭāyehi vi° B °shkaraṇīṁ pratisīharāhi prativeṭāyehi vi° C °stā uda° maḥ || na kvacit paçyishyati | B °maḥ na kvacit pa°. — 13¹. BC tasya ga° vati su°. — 13². BC °maḥ | na ca naṁ(C °taṁ) kvaci°. — 14. C °kāye sā pushkariṇīṁ pratiçīlehi veṭāpitāti | B °sīharāhi veṭāpitā |. — 15. C dā° ḍā ca krīḍanti ra° B °ḍāye krīḍanti ra° C °anitriyā |.

16¹. C °ṇijasya°. — 16². BC °dya na parāyāmi° C °bhūyo ça°. — 17. C °dāni udyānam açreshṭ sthā° B °dāni yā(ca pā)naṁ agrocchishṭayitvā tā gaṇikā yāyeti | yathā ca e° C °kāṁ yāpeti | yathā ca esho pra° BC °haṁ ca na ça°. — 18. C °premena paçya māṁ ā° tro yāpantīti | B °tro yāyetīti |

संवृत्ता ॥ सो दानि यक्षवाणिजको तेषां चेटीनामाह ॥ गच्छथ यूयं भाण्डमूले आसथ वयं विश्वस्ता उदककीडां कीडिष्यामः ॥ ता दानि चेटी एकान्ते भाण्डमूले आसन्ति ॥ ते दानि उभयो पुष्करिणीमोतीर्णा उदककीडनकेहि कीडितुं ॥ सो दानि यक्षवाणिजको तां श्यामां कण्ठे समालिंगं कृत्वा निवर्तेति मुहूर्तं धारेत्वा उत्थक्षति । श्यामा जानाति आर्यपुत्र उदककीडां करोति । एवं तेन यक्षवाणिजेन वज्रसेनेन भूयोभूयो चिरतरं निवुड्डिय धारेति श्यामा च पीडियति वज्रसेनो च तहिं उदके निवुड्डापिय करोति अल्पप्राणा संजाता ॥ वज्रसेनस्य भवति । मृता एषा श्यामा अयं वेला मम पलायनाये ॥ सो दानि श्यामां मृतामभिज्ञात्वा पुष्करिणीये सोपानके स्थपेत्वा इतोऽतः प्रत्यवेक्षित्वा पलायते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥

तेषां चेटीनामेतदभूषि । चिरायेन्ति अत्र पुष्करिणीयं आर्यपुत्रो आर्यधीता च कीडार्थं न च सानं किंचित्कीडनानां शब्दं शृणोम गच्छाम जानाम ॥ ते दानि पुष्करिणीं अल्लीना पश्यन्ति च तां श्यामां तत्र पुष्करिण्यां सोपाने मृतिकां शयमानां । कथंचिदाश्वासयन्ति ॥ सा दानि श्यामा तेहि चेटीहि तन्मुहूर्तं चोमूर्धिकमाश्वापिता सर्वं च से उदकं मुखेन आ[158a]गतं ॥ सा दानि श्यामा यं वेलं प्रत्याश्वस्ता ततः चेटीनि पृच्छति कहिं आर्यपुत्रो ति ॥ चेटी आहन्सुः ॥ आर्यधीते न खलु आर्यपुत्रो कहिंचिद्दृश्यति भवितव्यं पलानो ॥ सा आह ॥ मा चिरं करोथ नगरं प्रविशामः ॥ ता दानि नगरं प्रविष्टा ॥

1^{1}. B °ceṭinām āha ga°. — 1^{2}. B °tha | yū° BC °yaṁ bhaṇḍa° B °çvastodaka ° maḥ te°. — 2. B te dā° C tā dā ceṭikā e° BC °nte bhaṇḍa° C °santaḥ te dā°. — 3^{1}. C °ubhaye pushkiriṇīṁ otī° B °uyoti° BC °tīrṇodaka° C °kakrīḍantebi krīḍi°. — 3^{2}. B °kaṇṭhe samālaṁviṁ kṛitvā nivartiati mu° C °rteti mūhū° B °tvā udyaduti çyā° C °tvā udya(?)çyā°. — 5^{1}. C °putrodaka° B °krīḍyāṁ karoti e°. — 5^{2}. C °na bhūyo bhūyaḥ ciratamaṁ vibuddhiya dhāreti çyā° B °raṁ nivuṭiya dhāreti çyā° B °pīḍeyiko va° C °pīḍāṅiko vajase° BC °no ca taṁhi uda° C °ke nivuttio(?)piya° BC °roti | alpa° C °prāṇā sajātā va° B °prāṇā saṁjāta va°.

7^{1}. C vajasena° BC °ti mṛi°. — 7^{2}. B mṛito esha çyā° C °velā gamana palā°. — 8. C °çyāmā mṛi° BC °mṛitābhi° BC °pānamaṁ° C °petvā itas tato pra° B °vekshetvā pa° shāṁ te-shāṁ°. — 10^{1}. B °ceṭināṁ e° C °ṭīnāṁ eta° B °shi ci°. — 10^{2}. C valokyantā atra° B vilokentā | atra° B °ṇīyam āryapu° C °ṇīyaṁ āryyadhītā° B °naṁ kiñcin krīḍa° cchāma jajāma te dā°.

11. C °nī pushkariṇī alli° BC °paçyati ca° C °shkariṇīṁ so° BC °mṛittikāṁ ça° nāṁ kathaṁ°. — 12^{1}. BC °cid açvasanti | . — 12^{2}. C °tehi ceṭehi ta° B °hūrtta | comūrddhikāṁ laṁbāliya saravaṁ° C °rddhikāṁ laṁbāliya saravaṁ° C °udaka mu°. — 14. C °pratyudaçva° B °pratyucvastā° C °tataç ceṭi° BC °ti kahiṁ° C °āryyāāryyaputreti ‖ . — 15. B °naḥ āryadhite°.

16^{2}. C °hiñci dṛiçya° lāyanaḥ ‖ . — 17^{1}. C °tha nakharaṁ pravekshāmaḥ | B °kshyāmaḥ tā°. — 17^{2}. BC tā dāniṁ nagaraṁ pravekshyāmaḥ tā dāni nagaraṁ pra° C °vishṭe | .

सा दानि श्यामा गणिका तन्मुहूर्तं चण्डालां शब्दापियान आह ॥ अहं युष्माकं एत्तकं च एत्तकं च हिरण्यं उपजीवनं दास्यामि इच्छामि प्रत्ययमृतकं पुरुषं अनादृष्टं आनीयन्तं ॥ आहन्सु ॥ बाढं आनीयति ॥ तेहि श्मशानं गत्वा प्रत्ययमृतको पुरुषो अनादृष्टो आनीयते यथा न केनचिद्दृष्टो ॥ ते दानि चण्डाला उपजीवनं दत्वा विसर्जिता ॥ ताये दानि श्यामाये सो मृतको पुरुषो गन्धोदकेन स्नापयित्वा गन्धेहि अनुलिम्पित्वा अहतेहि वस्त्रेहि वेठित्वा अमुखिं मर्चापित्वा सुवर्ड कृत्वा तेषां चेटीनामाह ॥ सर्वं एककण्ठा रोदनं करोथ एवं च वदथ आर्यपुत्रो कालगतो आर्यपुत्रो कालगतो ति ॥ तेहि चेटीहि यथायथा ताये श्यामाये सन्दिष्टं रोदनं कृतं ॥ महता जनकायेन गणिकाये श्यामाये गृहे रोदनशब्दं श्रुत्वा श्रेष्ठिपुत्रो कालगतो ति । तस्य श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितृभिः श्रुतं सो अस्माकं एकपुत्रको कालगतो ति ॥ ते दानि रोदनं करोन्ता तं गणिकाकुलं गताः सर्वो च ज्ञातिवर्गो । गणिकावीथिजनेन समाख्याति ॥ ते आहन्सु ॥ अपहरथ एतां अस्मं पश्चिमदर्शनं पुत्रं पश्याम ॥ तस्या दानि गणिकाये एतदभूषि । यदि अस्मं हरिष्यन्ति ततो बुद्धिष्यन्ति तदहं खण्डखण्डं छिन्दिष्यं ॥ सा तेषां आह ॥ मा तुम्हे अस्मं अपहरिष्यथ ॥ ते आहन्सुः ॥ किंकारणं ॥ सा आह ॥ यं कालं आर्यपुत्रो ग्लानो तं कालं मया उक्त आर्यपुत्र गच्छाहि मातापितॄणां कुलं । सो दानाह । एत्तकेहि वर्षेहि न गतो न इदानीं गमिष्यं यावद्वार्त्तीभवामि ततः गमिष्यं मातापितॄणि द्रष्टुं । सो दानि यं वेलं न वार्त्तीभवति व्याधिना च ग्रस्तो ततो नं अहं संदिष्टा मा मे

1[1]. C °tatmuhûrtta çaḍḍâviṇâna° B °ṇḍâla çaḍḍâ°. — 1[2]. BC ahaṁ ca yu° C °ṣhmâkaṁ ettakaṁ ca hilaṇyaṁ suvarṇṇam upaji° BC °rushaṁ anâ° C °nâdṛishṭaṁ°. — 3[1]. C te âhaṁsuḥ ‖ B °nsu vâ°. — 3[2]. B vâṭaṁ âni° C vâḍha âni°. — 3[3]. BC °nîyato | yathâ° B °kenid dṛishṭvo | . — 4. B °ṇḍâla u° C °naṁ dṛishṭvâ visarjitaṁ | . — 5. C °ndhodakaṁ snâ° lipiṁ kṛtvâ arha° BC °rhatehi vastrehi veṭhitvâ sû(B °samu)suniṁ° C °cetînâm âha ‖ .

7. C sarvaṁ e° BC °ekaṇṭhâ roda° rotha | evaṁ ca vadetha â° B °tha â° âryaputro kâlagateti | C °tha â° gato kâlagateti | te dâni ro° (l. 11[1]). — 8. B °kṛitaṁ maha°. — 9. B °çreshṭipu° gateti | . — 10. B °çreshṭipu°.

11[1]. B °karontâ° C °taṁ gato sarvâ ca jñâtivargâ gaṇi° B °rgo gaṇi°. — 11[2]. C °nena saṁsmârayanti ‖ B °nena sammâyati te â°. — 12[1]. C °nsuḥ | B °nsu apa°. — 12[2]. B °tha | etâṁ cammumaṁ paçcî° C °etâṁ ca imaṁ paçyâma darçana pa° çyâmaḥ ‖ B °çyâma ta°. — 13[1]. B tasya dâ°. — 13[2]. B °ddhishyanti | tad a°. — 14[1]. C sa teshâm âha ‖ . — 14[2]. C mâ tuhme cammaṁ avaha° B °anaṁ avaha° C °shyati ‖ . — 15[1]. B °âhaṁsuḥ kiṁ°. — 15[2]. B °gaṁ sâ°. — 15[3]. B sâ sâ âha ‖ . — 15[4]. B yaṁ kâlaṇaṁ âyaṁ putro glânâ taṁ° C °glânâṁ taṁ kâ° yâ uktaḥ âryya° BC °pitṛiṇâṁ° C °ṇâṁ mûlaṁ ‖ .

16[1]. C so tân âha ‖ . — 16[2]. B °rshehi nagarâto ito idâniṁ gami° C °to ito idâniṁ gamishyaṁ ‖ sâ teshâm âha ‖ yâvadvarttî gamishyaṁ bhavâmi tato mâtâpi° B °d varttibha° BC °pitṛiṇi dra° B °shṭuṁ so°. — 18. B °velaṁ varttîbhavati | vyâ° C °velaṁ narttati bhava° dhinâṁ ca grasto tato taṁ ahaṁ saṁdṛishṭaṁ mâ° B °shyati | ettaka me pri° rehi mayâ°.

मृतस्य मातापितृणां ज्ञातीनां वा दर्शयिष्यसि एतकं मे प्रियं क| 58 b |रोहि । मया च आर्यपुत्रस्य प्रतिज्ञातं न आर्यपुत्र मृतकं कस्यचित् मातापितृणां वा ज्ञातीनां वा उपदर्शयिष्यामि । कामं आत्मानमुपसंक्रमेयं न पुनरार्यपुत्रस्य शरीरसंदर्शनं करेयं । ततो यदि तुम्हे एवं यमुं अपहरथ आत्मानं अहमुपसंक्रमेयं । एवं मया आर्यपुत्रस्य चरिमकाले प्रतिज्ञातं ॥ श्रेष्ठिस्य भवति ॥ एवमेतं यथा एषा जल्पति यत्कारणं एषा मम पुत्रस्य अत्यर्थं प्रिया मनापा च आसि या मरणकाले पि मम पुत्रेण एषा न परित्यक्ता एषापि च मम पुत्रस्य भावानुरक्ता हितकामा च आसि अस्माकं च पुत्रको मृतो अनमनीयो एषो यों यदि वयं एतत्पुत्रं मृतं न लभामः तस्मादपनेतु यमुं ॥ श्रेष्ठिना आगत्तं ॥ मा अपहरथ यमुं यथा मम पुत्रस्य मरणकाले अभिप्रायो तथा भवतु ॥ सो दानि महता सत्कारेण नगरातो निष्कासिय एकान्ते ध्यायितो ॥ सा दानि गणिका अतिकरुणानि रोदति शोचति परिदेवति बहूनि मायानि दर्शयति । निवारीयन्ती येन चिता ततः अभिमुखा धावति इच्छति चितायां पतितुं सर्वजनेन निवारिता चितायां पतन्ती ॥ तस्य दानि श्रेष्ठिपुत्रस्य मातापितृणामेतदभूषि ॥ इमा श्यामा गणिका अस्माकं पुत्रस्य इष्टा च दयिता च आसि एतायेपि च अस्माकं पुत्रो इष्टो च दयितो आसि यं नूनं वयमेतां श्यामां गृहं प्रवेशामः या अस्माकं पुत्रस्य दर्शनं भविष्यति ॥ तेन दानि श्रेष्ठिना सा श्यामा राजकुलातो अनुज्ञानापेत्वा गृहं प्रवेशिता ॥ सा दानि ओमुक्तमणिसुवर्णा ओदातवस्त्राम्बरधरा एकवेणीधरा तपस्विजनसमाचारं शोचन्ती आचरति । श्रेष्ठिपुत्रस्य च मातापितृणामेतदभूषि । अस्माकमेषा एक-

2. B *pitṛiṇāṁ* C *tṛṇāṁ vā darça*. — 3. B kāmam ātmā* C kāmām evam upa* B *meyaṁ | na puna* BC *rīraṁ saṁ* B *yaṁ tato*. — 4. C tataḥ yadi tumhevaṁ ca mu upahara* B *tumhevaṁ evaṁ ca upahara* C *tmānam aha * meshyaṁ | . — 5¹. C *trasya ca parima*. — 5². BC *çreshṭisya bhavati eva*. — 5³. B *thā esho ja* C *thā eshāṁ jalpati | yaṁ kāraṁ esho mama* B *rthaṁ kriyā* C *priyo manā* B *nāpa ca āsi | yā maraṇakāraṇakāle* BC *ṇa eshā ṇa pari* B *tyaktvā eshāpi ca mama* C *tyaktāḥ eshāpi ma * raktāḥ hitakāmā ca āsi || asmā* B *āsi || asmā* C *rtho ye yadi va * bhāma | asmad apane* B *bhāmaḥ | asmad apane*.

9². C *çreshṭinā* BC *taṁ mā a*. — 10. C *ekāntaṁ dhyā*.

11. C sā dāni apragaṇi* BC *çayati nivā*. — 12. BC *rīyanti | yena* B *cittā tataḥ* C *citto cāsiyaṁ tato 'bhimu* C *dhāvanti icchati cittāyāṁ pati* B *sarvejano * nti tasya*. — 14¹. C *dāni çre* BC *çreshṭipu* B *tṛṇāṇām eta* C *tṛṇāṁ eta*. — 14². B imaṁ çyā* C *shṭā ca parāyitā ca āsi || etā* B *si etāryasha ca asmākaṁ putro ishṭo ca dayitā āsi yaṁ* C *to āsi | yaṁ*.

16. BC *çreshṭinā* B *jānāyetvā* C *jānāmetvā*. — 17. C *suvarṇṇa odā * ṇidharā tajasana apra * canti ā*. — 19¹. C çreshṭipu * tṛṇāṁ eta* B *tṛṇāṇām eta*. — 19². C kamākam esho ekapa* B asmākam eshāṁ eshā eka * cati sa dā*.

पुत्रस्य शोचति ॥ सो दानि श्रेष्ठि सभार्यको यथा च पुत्रकं तथा तां श्यामां वेट्ठति ॥

कदाचिद्दानि तक्षशिलका नटा वाराणसीमागताः । ते दानि नटदारका भिक्षार्थका तं श्रेष्ठिकुलं प्रविष्टा ॥ ताये दानि श्यामाये तेषां नटदारकाणामुत्तरापथकं भाष्यं प्र[159a]गृहीतं । सा तां नटदारकां पृच्छति । कुतो यूयं ति ॥ ते आहन्सुः ॥ उत्तरापथका वयं ॥ सा आह ॥ कतमातो अधिष्ठानातो ॥ ते आहन्सुः ॥ तक्षशिलातो ॥ सा आह ॥ योन(?) प्रत्यभिजानथ यूयं तक्षशिलायां श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको ॥ नटदारका आहन्सुः ॥ आम प्रत्यभिजानाम ॥ सा आह ॥ शक्यथ मम व्यापारं कर्तुं ॥ ते आहन्सुः ॥ बाढं शक्यामो ति किं कर्तव्यं ॥ सा आह ॥ इमं श्लोकं श्रेष्ठिपुत्रस्य वज्रसेनस्य सन्तिके भणथ ॥

या त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

ते दानि नटदारका अनुपूर्वेण तक्षशिलामागता अश्ववाणिजकं वज्रसेनमुपसंक्रमित्वा आहन्सुः ॥

या त्वं सालेहि फुल्लेहि श्यामां कौशेयवासिनीं ।
गाढं अंकेन पीडेसि सा ते कौशल्यं पृच्छति ॥

सो दानि वज्रसेनो श्रेष्ठिपुत्रो तं श्लोकं श्रुत्वा तां नटदारकां गाथया प्रत्यभाषे ॥

1. BC °çreshṭhi bhârya(C °ryya)ko yathâ ca pu° B °ceshṭhati | . — 3[1]. B °çilâkâ na vârâ° (ou plutôt °naṭâ vâ°?) C °çikâto vârâ ° dârikâ° BC °gatâḥ te dâ°. — 3[2]. C °bhikshottakâtaṃ çreshṭhikulaṃ° B °bhikshâttakâ taṃ çre° B °shṭâ tâye°. — 4. C °dârikâṇâm u° B °paṭhaṃ kaṃ bhâ° BC °bhâshya pra°. — 5[1]. C °dârikâṃ kṛcchati BC °cchati ku°. — 5[2]. C °yûyan ti || B °ti te â°.

6[1]. B °nsuḥ utta°. — 6[2]. B °mâto âsthâ°. — 7[1]. B °nsuḥ ta°. — 7[2]. C yona pra° B °naṃ prabhijâ ° lâyâṃ || çre° BC °çreshṭhiputro(C °trah) vajasono°. — 8[1]. C °dârikâ°. — 8[2]. C âtma pra ° nâmo | . — 9[1]. C °âhansuh || . — 9[2]. C °pâra kartuṃ || . — 9[3]. C °kyâmeti° BC °ti | kiṃ°. — 10[1]. B so âha || . — 10[2]. C °kaṃ tasya vajasenasya çreshṭhiputrasya santi° B °çreshṭhipu°.

12. BC yat taṃ sâ° C °sârehi phullahi çyâ° BC °vâçinîṃ | . — 13. C vâḍhaṃ âṅgena pî° B °kauçalya pṛi°. — 14. B °dârako a° C °dârikâ anu ° ṇa taxhaçi° B °âgatvâ va° BC °kaṃ vajase° C °nsuḥ yat taṃ°.

16. BC yat taṃ sâ° C °sârehi phu° C °kauçalyavâçinîṃ | . — 17. B gâḍhaṃ a° C vâḍhaṃ âṅgena° B °çalya pṛi°. — 18. BC °vajase° C °çreshṭhipu ° dârikâṃ gâthâye pra° B °gâthâyâ°.

रागाभिभूता न सुखं शयन्ति
कृतानुकारं प्रतिकर्तुकामा ।
नराः कृतघ्ना न सुखं शयन्ति
वैरप्रसंगी न सुखं शयन्ति ॥

तं वो न शद्दधाम्यहं वातो वा गिरिमावहे ।
कथं सा मृत्तिका नारी मम कौशल्यकं भणे ॥

ते दानि गण्डदारका आहंसुः ॥

नापि सा मृष्यते नारी गत्पन्यमभिकांचति ।
एकमेवाधरा बाला त्वामेव अभिकांचति ॥

श्रेष्ठिपुत्रो वज्रसेनो आह ॥

असंस्तुतं मे चिरसंस्तुतेन
न निर्मिणेया ध्रुवमध्रुवेण ।
इतो प्यहं दूरतरं गमिष्यं
ममापि सा अन्यं न निर्मिणेय ॥

स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं स भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन वज्रसेनो नाम अश्ववाणिजको अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन नगरे वाराणसीये गणिका श्यामा नाम अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषा सा भिक्षवः यशोधरा तेन कालेन तेन समयेन वाराणस्यां

1. B °khaṁ svayanti kṛ° C °khaṁ svayanti vairaprasaṁgi na sukhaṁ çayanti | kṛtā° B °pratikarttuṁ kāmā narāḥ° C °rtikāmā narāḥ°. — 3. C °khaṁ svayanti | vaira°. — 5. BC haṁbho na çra° B °ddadhyāmya°.

6. C °mṛttikā°. — 7. C °dārikā ākanaṁ | B °mā nāpi°. — 8. B °te nāri napya°. — 9. BC °lā tvāṁm evam abhi°. — 10. BC çreshṭhiputro° B °vajase° C °vajasena āha ||.

11. BC asaṁstutaṁ(B °ta) me ci° C °na saṁstutaṁ me na ni° B °yā dhuvam adhruveṇa | C °yā dhruvam adhruveṇa |. — 13. B °dūraṁ ga° C °dūrataraṁ gamishyaṁ mamāpi so anyam nirmiṇe syā || B °mā pi so anyena nirmiṇe |. — 15. C atha khalu punar bhikshu° BC °vajaseno nā ° ahi nai°.

16¹. C °ahṛṣya |. — 16². C °hetor ahaṁ°. — 16³. C °kahave tena kā° BC °vajaseno°. — 17. C °gaṇikā çyā nāma° BC °ahi nai°. — 19¹. C °hetor e°. — 19². C esha sma bhikshavo yaçodha°.

नगरे श्यामा नाम अग्रगणिका अभूषि । तदापि अहं एताये अनपेक्षो एतर्हिं पि एताये अनपेक्षो ॥

समाप्तं श्यामाये जातकं ॥

अथ भिक्षू आहन्सुः [159b] ॥ भगवां यशोधराये वधे निर्मीयन्तो त्रायितो । बहुकरा भगवतो बोधिसत्वभूतस्य संसारे संसरन्तस्य यशोधरा आसि ॥ भगवानाह ॥ बाढं भिक्षवः बहुकरा यशोधरा आसि तथागतस्य संसारे संसरन्तस्य । अन्यदापि अहं एताये यशोधराये अभिवहसगतो रक्षितो ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे उग्रसेनो नाम राजा राज्यं कारयति कृतपुण्यो महेशाख्यो सुसंगृहीतपरिजनो दानसंविभागशीलो महाकोशो महावाहनो । तस्य तं राज्यं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च आकीर्णजनमनुष्यं च सुखितजनमनुष्यं च प्रशान्तदण्डडमरं सुनिगृहीततस्करव्यवहारसंपन्नं च ॥ तस्य दानि तहिं जनपदे चम्पको नाम नागराजो प्रतिवसति कृतपुण्यो उत्सद्कुशलसंचयो अनेकनागशतसहस्रपरिवारः ॥ तस्य दानि चंपकस्य नागराज्ञो भवनं देवभवनसंनिभं सप्तरत्नमयानि विमानानि सर्वर्तुकानि सर्वकालिकानि पुष्पफलानि रत्नमयायो पुष्करिणीयो उत्पलपद्मनलिनिकुमुदपुण्डरीकसंछन्ना ॥ ताये पुष्करिणीये अविदूरे वैडूर्यस्तम्भप्रासादो रत्नामयो मुसारगल्वतलास्तृतो ॥ तस्य च राज्ञो षोडशनागकन्यासहस्राणि अन्तःपुरं ॥ सो दानि तहिं नागभवने यथा देवराजा तथा मोदति ॥ सो दानि अष्टमीं चतुर्दशीं पंचदशीं त्रिष्कृत्वो पक्षस्य चतुर्महापथे उपोषधं उपोषति । अष्टाङ्गसमन्वागतो ओसृष्टकायो विह-

1. B °pekshâ etara ° pekshâ ‖ C °pekshâ etarhi pi etâ ° pekshâ ‖. — 3. B atha bhikshûm âhansuḥ ‖ samâ° C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmâye jâtakam samâptam ‖. — 4ᵃ. C bhikshu bhagavantam âhaṃsuḥ ‖ B °kshûm âha°. — 4ᵇ. C bhagavân yaço° BC °vaddho ni° C °trâpite ‖. — 5ᵃ. B °kare bhu° C °re samsara° rà âsi ‖.

6. BC °rà âha ‖ ta° C °thâtathâga ° re samsaramtasya anya° B °ntasya anya°. — 7ᵃ. C bhikshu â° B °âhaṃsuḥ ‖. — 8ᵃ. B °kshavaḥ bhû° C °kshavo atîtam adhvâ°. — 9. C °dhvâno naga ° çîlo mahâbalo mahâkoço° B °ça mahâvahane tasya°.

11. B °riddhim ca sphîtam ca kshe° BC °damara sunigṛ° C °saṃpannâ ca ‖. — 13. BC °kritapuṇyo u° C °kulaṃsaṃvayo a° B °dakulasam° C °râco B °râraḥ tasya°. — 14. C C °lâni ratnamayâni pushkariṇîye padumaütparanalini° B °tnamayâye pushkiriṇîye utpa° C °cchannâḥ ‖.

17. C °nîye abhidû° B °vaidûrya° C °ratnamayâyo musâgalva° B °mayo musâra°. — 18ᵃ. C °nâgakaṃnyâsa ° pure ‖ B °puraṃ so°. — 18ᵇ. C °râja tathâ°. — 19. C °shṭamîm caturda ° daçî trishkṛitya paksha° B °trisakṛitvâ paksha°. — 20. BC °aṣṭâṅgaka° C °kâye vi°.

रति ॥ सो दानि नागराजा तहिं चतुर्महापथे उपवासं समादत्तो अहितुण्डकेन दृष्टो । तेन सो अहितुण्डिकेन चम्पको नागराजो ततः चतुर्महापथातो गृह्य सर्पकरण्डके प्रक्षिप्तो आसति । नापि तस्य अहितुण्डिकस्य कुप्यति न अनारद्धीयन्तो महायशो महातेजो नागराजा इच्छति सजनपदां वाराणसीं भस्मीकरेया ॥ तत्र सर्पकरण्डे तं व्रतमनुपालेन्तो [160a] आसति ॥ तेनापि नागराज्ञा परिवारस्य निमित्तानि आचिक्षितानि यदि मम एत्थ चतुर्महापथे उपवासं समादत्तस्य कोचिद्विहेठेय तहिं नागभवने निमित्तानि भविष्यन्ति । यदि इह नागभवने एतानि वनस्पतीनि संमिलायेन्सुः एतानि च उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकानि ततो जानेथ बद्धो सो नागराजा । यदि एतानि वनस्पतीनि सर्वाणि सर्वशुष्कपत्रा भवेन्सुः एतानि च पुष्करिणीनि निरोदकानि भवेन्सुः ततः जानेथ हतो नागराजा ति ॥ तेन दानि चम्पकेन नागराज्ञा अहितुण्डकेन सर्पकरण्डके बद्धेन तहिं नागभवने एतानि निमित्तानि प्रादुर्भवन्ति ॥ ते दानि नागा च नागकन्या च तहिं नागभवने तानि निमित्तानि दृष्ट्वा सर्वे उत्कण्ठिता बद्धो नागराजा । किं ततो । एकमेको समर्थो तं नागराजं ततः अहितुण्डिकस्य हस्तातो मोचयितुं न च तं नागराजं मोचयन्ति ॥ यत्कारणं पूर्वे व नागराजेन परिवारस्य संदिष्टं । यदि मम उपवाससमङ्गिस्य कोचिद् हरेय वा बंधेय वा न युष्माभिस्तस्य केनचिद्प्रियो वा विप्रियो वा कर्तव्यो । यत्कारणं एष मम व्रतोत्तमं ॥

तस्य दानि नागराज्ञो अग्रमहिषी षोडशानां स्त्रीसहस्राणां . . . . . । तायै च वाराणसीं गत्वा राज्ञो उग्रसेनस्य उपरिप्रासादवरगतस्य नागराज्ञो ग्रहणं समिदाममारोपितं ॥ राजा उग्रसेनो तस्या नागिनीये सकाशातो चम्पकस्य ना-

1. C °kena prakshipto âsa° (l. 3) B °shṭo tena°. — 2. B °hâpathoto gṛi°. — 3. B °hîyañti | mahâla° C °hîyanti mahâvaro mahâtejo° BC °padaṁ vârâ° B °bhasmîkareyyâ | C °reyyâ | . — 4. C °rpakaraṇḍa taṁ vra° B °pâlanto°. — 5. C °râjâ pari ° kahacitâni yadi mama etthaṁ ca° B °ttasya kâcid viheṭheye | tahiṁ° C °d viheṭheya ta° B °bhavishyañti yadi°.

7. C °iha nâgarâjñâ parivârasya iha nâgabha° BC °vanaspatini saṁ° B °yetsuḥ etâ° C °baddhaḥ so nâgarâ° BC °râjâ etâni°. — 9. BC etâni ° tîni sarveṇa sarvaṁ çu° B °çuka-patrâ bhavetsuḥ e° C °patrâṇi bhavetsuḥ etâni va pu° BC °ṇîna niro° C °kâni vahatsuḥ | tato jâ° B °bhavetsuḥ ta°.

11. C °râjña ahituṇḍikena° B °tâni nitâni°. — 12. C °gâ ca nâgakaññyâ ca tahiṁ° C °nirmittâni dṛi° BC °râjâ kiṁ°. — 13. C °tataḥ e° B °tato e°. — 14. C °tato ahi° B °tuṇḍikasya hastâte mâkshayi° BC °râjaṁ na mo°. — 15[1]. BC °rve ca nâ° B °shṭaṁ yadi°. — 15[2]. C sadi ma° BC °pavâsamaṅgisya kvacid ha°.

17. C °ṇaṁ vâ eshe°. — 18[1]. C °gramahishi sho° BC °ṇâṁ tâye°. — 18[2]. C °prâsâdâ vara ° ṇaṁ saṁnidâ° B °ṇaṁ saṁnidhau°. — 20. C °senas tasya nâgi° B °tasya nâgi° BC °çâto ca°.

गराज्ञो तं गुणपरिकीर्तनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । राजा तां नागकन्यामाह ॥ निषीदाहि वा स्वकं वा भवनं गच्छाहि यावत्सुदूता तं नागराजमन्वेषिय आनयन्ति इति ॥ नागिनी आह ॥ महाराज अहितुण्डिकं संतोषयित्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा तं नागराजानं मोचेहि मा राजाज्ञया ॥ राजा आह ॥ नागिनि एवमस्तु अहितुण्डिकं परितोषेत्वा ग्रामवरेण वा हिरण्यसुवर्णेन वा चंपकं नाम नागराजानं मोचयिष्यामि ॥ सा दानि नागकन्या उग्रसेनस्य काशिराज्ञो आह ॥ शरणगतो ते महाराज चंपको नाम राजा सार्धं [160b] षोडशहि स्त्रीसहस्रेहि ॥ एवमुक्त्वा सा नागकन्या अन्तरहिता ॥ राज्ञा उग्रसेनेन समन्ता दूता प्रेषिता । चम्पको नागराजा उपवाससमंगी अहितुण्डिकेन गृहीतको तं आनेथ ॥

मनसा देवानां वचसा पार्थिवानां
अचिरेणाढ्यानां कर्मणा दरिद्राणां ॥

राज्ञो उग्रसेनस्य वचनमात्रेण राजदूतेहि अहितुण्डको सनागराजो आनीतो ॥ राज्ञा तं अहितुण्डिकं परितोषेत्वा ग्रामवरेण हिरण्यसुवर्णेन च चंपको नागराजो मोचित: ॥ मुक्तमात्रो च चम्पको नागराजा देवराजविषयो संवृत्तो नागभवनो च यथापौराणं संवृत्तं देवभवनसन्निभं तस्य च नागराज्ञो परिवारो यथापौराणं भवनं दृष्ट्वा प्रीता तुष्टा संवृत्ता । मुक्तो नागराजा ॥

सो दानि नागराजा उग्रसेनेन काशिराज्ञा सार्धं एकपर्यङ्केन निषण्णो ॥ सो तं काशिराजं निमन्त्रेति इच्छामि महाराज यं सपरिवारो मम भवनं पश्येसि ॥ राजा आह ॥ यूयं नागा तीक्ष्णविषा च क्रोधना च । न शक्नोमि नागभवनं गन्तुं ॥ नागराजा तमाह ॥ महाराज सशरीरो सो महानरके प्रपतेया यो

1¹. C °gakaññyām ā°. — 1². B °yāvat sadūtā° C °dūtāṁ taṁ° B °rājanam anveshi || ya ā° C °nveshaya ā° BC °gacchaṁti iti || . — 3². C °kaṁ santoshu° B °suvarṇṇana vā° C °rṇṇe vā taṁ°. — 4². BC nāgini eva° C °toshitvā° B °suvarṇṇena vā caṁ°.

6. BC °gakaññyā°. — 7. C °ko nāma mahārāja sārddha shoḍaçehi strī° BC °sehi sva°. — 8¹. BC °m uptkā sā nā° C °gakaññyā antarhito | . — 8². C rājño ugrasenena samanto dū° B °grasena sa° shitā campa°. — 9. C °pavāsamaṅgi ahi°. — 10. B °acirāṇāḍhyā° C °rmaṇāṁ da°.

12. C °treṇa rājadū° tuṇḍehi tuṇḍiko nā° B °tuṇḍako nā°. — 13. B °hiraṇṇyasu° kshitaḥ mu° C °kshito mu°. — 14. C °tro cā ca° B °jā devarājaṁ vi° BC °shayaṁ saṁvṛtto° B °tto devabhavanasanni° C °ne ca yathāpaurāṇasaṁvṛittaṁ de° paurāṇaṁ nāgabhavanaṁ dṛ° B °paurāṇaṁ nā bhavanaṁ dṛ° C °prīto tushṭo saṁvṛtto | .

17¹. BC °jā so dā°. — 17². C °ekaparyyaṅkena nishaṇṇā sa taṁ° B °shaṇṇo so taṁ°. — 17³. C sa taṁ °ntreti | I° vāro na mama°. — 19². C °krodhanā ca | . — 20². BC °ja saçarī° BC °prapateyo va yushmā° B °shmākaṁm edṛ° C °shmākaṁ edṛ° B °pūrvakārī° BC °jīveyānarūpateyā | .

अथाकर्मेदृशं तव पूर्वोपकारिणमपकृत्वान जीवं नरके पतेया। सचन्द्रतारा पृथिवी पतेया नद्यो च प्रतिस्रोतं वहेन्सुः। न त्वेवं अहं मृषावादं भाषेया तव च कृतं न जानेया॥ राजा आह॥ यथा नागराजस्य इष्टं तथा भवतु। पश्यामि ते भवनं॥ राज्ञा उग्रसेनेन अमात्या आणत्ता। युज्यन्तु रथा हस्ति अश्वा विविधानि च यानानि नागराज्ञो भवनं द्रक्ष्यामः॥ वचनमात्रेण राज्ञो अमात्येहि प्रतिजागृतं॥ राजा सामात्यपरिजनो सयुग्यबलवाहनो चम्पकेन नागराज्ञा सार्धं एकयानमभिरुहित्वा महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारभेरीपटहशंखशब्दसन्निनादेन वाराणसीये नगरातो निर्यात्वा येन चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं तेन प्रयासि। यावत्तां यानानां भूमि ताव यानेहि यात्वा पद्‌चारेण चंपकस्य नागराज्ञो भवनं प्रविष्टो सपरिवारो॥ सो दानि तं चम्पकस्य नागराज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसंनिभं पुष्पफलोपेतेहि वृक्षसहस्रेहि उपशो[164a]भितं नानाप्रकारेहि च माल्येहि उपवासितं पुष्करिणीहि च रत्नामयीहि उपशोभितं उत्पलपद्मनलिनिकुमुदपुण्डरीकसौगन्धिकसंछन्नाहि नानाविचित्रेहि च रत्नमयेहि कूटागारेहि प्रासादेहि च वैडूर्यस्तम्भेहि मुसारगल्वास्तृतकेहि॥ तत्र काशिराजा चम्पकेन नागराजेन रत्नामये पर्यंके उपविशापितः॥ तानि षोडश नागकन्यासहस्राणि चंपकं नागराजं उपक्रम्य पृच्छन्ति। कथन्ते अमित्रमध्ये वासो आसि कथं ते क्षुधापिपासा विनोदिता कथं वा ततः मोक्षो आसि॥ नागराजा आह॥ लब्धो मे यथोचितमन्नपानं एतेन च काशिराज्ञा मोचितो॥ ता दानि षोडश नागराजकन्यासहस्राणि राज्ञो उग्रसेनस्य प्रीता तुष्टा संवृत्ता मुक्तानां पंच वैडूर्यमिश्राणि वाहशतानि दिन्नानि॥ चम्पकेन नागराजेन सर्वा-

1. BC °ndratāraṃ pṛ° C °thivī gaṅgā° B °vahensuḥ | — 2. B °sheyā | tava° BC °tava cikṛitaṃ°. — 3². BC °naṃ rā°. — 4¹. BC rājño ugrasena a ° ṇattā(C °ttāḥ) yu°. — 4². BC yujyatu ra° C °dhānāni ca yā ° garāja bhava° BC °vano dra°. — 5. BC °rājñā a°.

6. B °sāmātyāpari ° hano caṃpakanāga° B °yānam abhirohitvā° C °bhirohitvā° C °ddhiyena mahatā ja ° hikkārameripaṭahaśaṃkha° BC °khasaṃninādo° C °nagarāto ni° BC °yena caṃpaka°. — 9. C yāvattā yānā° C °tāvad yānehi°. — 10. C °phalopatehi vṛi° BC °srehi upaçobhitaṃ | nānāpra° B °upayāsi° C °kārehi mālyehi ca upa° B °pushkiri° BC °bhitaṃ | utpa° C °tparmadumapuṇḍarīkanalinīsu° B °ṇḍalikasau° C °cchannāni nānāvi° B mbhehi ca musā° C °vaiḍūryehi stastehi musāgalvastṛitakehi ‖ B °stṛipatakehi ‖ .

15. C °rājā ratnā° B °taṇāpayo parya° C °çāpito | .

16¹. C tāni dāni shoḍa ° gakaññyāsahasrāṇi caṃ° BC °caṃpakanāga° B °nti katha°. — 16². C kathaṃ te a ° so āsi | kathaṃ te° B °āsi ‖ kathaṃ te° C °pāsā prativino ° kato āsi | . — 18². BC °thodakam anna° C °nena eṣa rājño bhavanaṃ paçyati° (p. xiv, l. 1) B °rājño mo°. — 19. B °çrāṇāṃ ca vāha°. — 20. B °sarvakāraṃ u ° çati | do° C °bhavanaṃ sanni° B °bhaṃ rāja°.

कारं उग्रसेनस्य राज्ञो भवनं पश्यति देवभवनसन्निभं ॥ राजकुलं परिरक्षितं अग्निदाघो च उत्पन्नो चम्पकेन नागराजेन निर्वापितः ॥

इति श्रीचम्पकस्य नागराजस्य परिकल्पपदं समाप्तं ॥

अथ

का नु विद्युद्दिवाभासि सरसि चिय तारका ।
ताम्रपादपयष्टिर्वा पुष्पिता वनमन्तरे ॥
असि त्वं नन्दने जाता जाता चित्ररथे वने ।
देवी असि वा गन्धर्वी न त्वं असि हि मानुषी ॥

नागकन्या आह ॥

नाहं देवी न गन्धर्वी न महाराज मानुषी ।
नागकन्याहं भद्रन्ते अर्थीनी इह आगता ॥

राजा आह ॥

चित्तान्तचित्ता विप्लुतेन्द्रियासि
नेत्रेहि ते वारि स्रवन्ति किन्ते ।
नष्टं हि किंची अभिप्रार्थयन्ती
इहागता तानि न दीर्घं ब्रूहि ॥

नागकन्या आह ॥

यमुग्रतेजं उरगो त्ति आहु
नागो ति मं आहु जना जनेन्द्र ।
तमग्रहे पुरुषो जीवितान्वितं
तं बन्धना मुंच पतिं मे देव ॥

1. BC °kshitam | asti° C °pito ||. — 3. C çrîmahâvastuavadâne campa ° râjâjâtakasya pari° B °râjâtasya pari° BC °lpapadâ sa°. — 4. C kâ nu vi° BC °dyur ivâ° C °bhâsa tu sara° B °si usara° BC °kâḥ nâmrapâda°.

6. B °shpitâ ca ramantare | C °shpitâ ca ramantike |. — 7. BC nandana(C °vâva)dane jâtâ jâtâ ci°. — 8. B devim asi ca ga° C devîm asi gandharvo na° BC °na te anyâni mâ° B °nushîḥ ||.

11. C °bhadram te a° B °n te arthî iha°. — 13. B cittânta° C °ndriyâ çrî netrehi te shâṇi çra° B °vârî çra°. — 15. C nashṭehi kimcâbhi° B °shṭam kiu abhi° C °rthayanti i° B °dîrghatam kruhi || C °dîrghatam bhuvih ||.

17. BC °gakamnyâ°. — 18. BC yam udagratejâ u° C °ragortti âhuḥ nâgoti nâhu janâ° B °gortti mam âhu | nâgoti na âhu janâ° BC °janendram |. — 20. BC °purusho(C °sha) jîvati jîvitânvitam(C °tam |)ba° C °me ca devâḥ na°.

नगरं पि नागो भस्मीकरेया
तथा हि यावच्च बलोपपेतो ।
धर्मं तु नागो अयं याचमानो
हस्ततलमागच्छे वनीपकस्य ॥

राजा आह ॥

कथं विजानेय गृहीतनागो
स उग्रतेजो बलस्थामवन्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्ततलमागच्छे वनीपकस्य ॥

ना[161b]गकन्या आह ॥

चतुर्दशीं पंचदशीं च अष्टमीं
चतुष्पथे गच्छति नागराजो ।
ओसृष्टकायो विचरन्तो नागो
हस्ततलमागच्छे वनीपकस्य ॥
एवं विजानेसि गृहीतनागो
सो उग्रतेजो बलस्थामप्राप्तो ।
दुरासदो दुःप्रसहो भुजंगो
हस्ततलमागच्छे वनीपकस्य ॥

राजा आह ॥

निषीद वा तिष्ठहि त्वं च नागि
गच्छाहि वा ताव स्वकं निवेशनं ।
यावन्ति दूता गतो नीयतां ति
अन्वेषिषुः नागनृपं यशस्विनं ॥

1. C °raṃ nāgo bha ° revā | tathā° B °hi yā balo°. — 3. B °nāgo arya pāpamāno° C °ccheya vanī° B °varṇāpa°.

6. B °ya mṛitanāgo nam ugra° C °ya mṛite nāgam ugratetejo balasthāmaviryyavanto | B °sthāmanto | . — 8. C durāsadā duḥ ° ra āgacchasi vanī°. — 10. C nāgakaññyā°.

11. BC °rdaçi paṃ° B °shṭamiṃ ca catu° C °shṭamiṃ caturpatho ga ° rājā | . — 13. C °shṭashṭhakāya vimaranti nāgaḥ haṃ bhaavam āgacchati vaṇipakasya | B °go haṃ tvam ā°.

17. C °rāsadā dushprasaho bhu ° gacchasi vanī°. — 20. B nisīdo vā tishṭha vā tāṃ vandni gacchi° C °shṭhati vā vanāhi gacchahi° BC °tāvat svakaṃ°.

22. B yāva mī dū° C yāvad bhūmi dūtā gatā nāya tantu sarve° B °gatā nāya taṃ tu sarve° BC °shi se nāgarājā yaça°.

नागकन्या आह ॥

धर्मेण मोचेहि असाहसेन
ग्रामेण निष्केन च गोशतेन ।
ओसृष्टकायो निगृहीतनागो
पुण्यार्थिको मुञ्चतु नागराजो ॥

राजा आह ॥

धर्मेण मोचेष्यमसाहसेन
ग्रामेण निष्केण गवां शतेन ।
ओसृष्टकायो च भुजंगो गच्छतु
प्रीतो च संपद्यतु नागराजा ॥

नागिनी आह ॥

षोडश स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डला ।
वारिवासगृहाश्रिता आर्य त्वां शरणागता ॥

राजदूतेहि अहितुण्डिको च नागराजा च आनीतो ॥ राजा उग्रसेन आह ॥

देमि निष्कशतं भव्यं स्थूला च मणिकुण्डला ।
चतुःशतं च पर्यङ्कं दामकपुष्पसन्निभं ।
भार्या च सदृशीदेवी मुञ्चतु उरगाधिपः ॥

अहितुण्डिको आह ॥

विना तु दाना वचनान्नरेन्द्र
मुञ्चामिमं धार्मिको नागराजा ।
महानुभावो परलोकदर्शी
महायशो सो च न संविहेठयो ॥

1. C nâgakaññyâ*. — 2. B *movehi* C *mokshevehi*. — 4. B osrishthakâyo * punyarthiko mucyantu nâ* C *rthiko ucyantu nâ*.

7. BC *cedhyam̃ asâ* B *grâmana ni* C *shkena ga*. — 9. B *kâyo gacchatu bhujago prito ca campo*.

11. C nâgini âha ‖. — 12. BC *srâṇi ama* C *ṇdalâḥ vâ* B *ṇdalâ vâri*. — 13. C vârîvam̃ ca grihâsritâm̃ âryya* B *rivo grihâsrito nâryo tvâm̃ çaraṇam âgatâ ‖. — 14¹. BC râjâdû* C *garâjo ca*. — 14². C *sena âha ‖. — 15. C *nishkâçatam̃*.

16. B *kam̃ damako pu* C *kam̃ damakam̃ pu*. — 17. C bhâryyâ ca sa* B *drigâm̃ de * cyatam ura*. — 19. BC *dânâ tu vacanân na(C *nâ na)rendram̃ muñcâmimâm̃ dhâ*.

21. C *pamaloka * lo ca na sam̃vihethayo | B *lo vacana sam̃vihethayo |.

मुक्तो चम्पको नागो काशिराजानं भाषति ॥

नमो ते काशिनां राज नमो ते काशिवर्धन ।
अंजलिनो प्रगृह्णामि पश्य राज मो निवेशनं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

सुदुष्करं नाग मया कृतं ते
दुःखासि त्वं बन्धनादसि मुक्तः ।
जातो च लोके न कृतानि जानति
मा खुल्ल मे नाग कृतं न जाने ॥

नागराजा आह ॥

नरकम्हिं जीवेय चिरं स कामं
मा काथिकं किंचि लभेय साधु ।
यो बाधते पूर्वकरिस्स राज्ञो
अस्मादृशो तुम्ह कृतं न जाने ॥

राजा आह ॥

तुम्हे हि मे तीक्ष्णविषा उदारा
महाबला चिप्रकोपा च नागा ।
नागाहमेतं अभिश्रद्दधामि
मो त्वं अमनुषो मनुषस्य क्रुद्धो ॥

नागराजा आह ॥

नरकम्हिं सो क्षितितले पतेया
....ऊर्ध्वपादो अधोशिरो ।

1. BC °kto caṁpako° C °jāna bhā°. — 2. C namas te kāçinām° BC °rājā na° C °namas te kāçivarddhanaṁ | B °rddhane | . — 3. B añjalin te° C añjaliṁ te° B °paçyāmi rājā so niveçanāni | C °rājā niveçanaṁ | . — 5. C °ḍkhāsi me tvaṁ badhanād asi kto | B °ktaḥ jā°.

7. C yāto va lo° B jāte ca lo° C °kritā vijānatha | mā khu° B °ti mā khu° C °sa se nāga°. — 10. C narakesmiṁ so° B °smiṁ sa ciraṁ jī° C °raṁ vekāmāpikaṁ kiṁ° B °jīvemā kāyi(?)kaṁ° BC °kiṁcil labheya | sādhū so(C °ya sādhu so |) bhāvitaṁ pū°.

12. BC °rvakāriṣya rājaṁ asmā° C °amindriṇo° BC °tujya kṛi°. — 15. C tuṣphehi ca tīkṣṇavirā u° glāham aham a°.

17. C °taṁ aniçra° mā yo tvaṁ° B °mi | yo tvaṁ° BC °amānusho mānusha° B °sya na kruddhu nāga° — 20. C °kistale° B °ktistare pateyā ūrddhapādo adhosiro | C °teyā urddhapā° çiro | .

यो बाधते पूर्वकरिस्य राज्ञो
[164a] अथाकृतो तुह्य कृतं न जाने ॥
अप्येव वातो गिरिमावहेय
चन्द्रो च सूर्यो च क्षिति पतेय ।
सर्वा च नद्यो प्रतिस्रोता वहेयुः
न त्वेवहं राज मृषा भणेयं ॥

राजा आह ॥

यथेहं नागराजस्य तथा भोतूरगाधिप ।
यथा तुवं च याचेसि पश्यामि ते निवेशनं ॥

राजा उग्रसेनो अमात्यानाह ॥

युज्यन्तु ते राजरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युज्यन्तु सुवर्णच्छन्ना
द्रक्ष्याम्यहं नागनिवेशनानि ॥

अमात्या आहंसुः ॥

युक्ता इमे अश्वरथा सुचित्रा
कम्बोजका अश्ववरा सुदान्ता ।
हस्ती च युक्तास्ते सुवर्णच्छन्ना
निर्यातु (राजेन्द्रो) महाबलेन ॥
ततो च राजा निर्यासि सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातीसहपुरस्कृतो ॥

1. B yo bādhite° C yo bodhite° BC °pūrvopakāri° B °rājañ samā° C °rājan samāndriço° BC °tujya kṛ°. — 3. C apyeva kṛitañ giri sā bhaveya ca° B °giri sābhaveya ca° BC °candro sū(C °su)ryo ca° C °pateyā | . — 5. C °çrota vahetaṇḥ na tvevaṃ ahaṃ° B °hotsuḥ | na tve° BC °rājā mṛsho bhaṇeyaṃ | .

7. BC *omettent ces deux mots.* — 8. BC yathehiṭhanāga ° thā bhotū(B °bhobhū)ragādhipaḥ(C °paḥ |) ya°. — 9. B yathā tvañ ca yā° C yathā ca tvañ yācesi nāgarājā paçyāmi ca | te° BC °te nāganiveçanāni ‖ . — 10. B °tyā āha ‖ C °tyānām āha ‖ .

11. C pūjyantu° B yujyañtu te rā° C °ratho muci°. — 13. B hastī ca yu° C hastiç ca pūjya° BC °trā(C °trā |) drakshyāmi nāga°.

16. C yuktante açvara° B °ktā me açvara° C °jakā ashṭavaro sudānto ha° B °nā ha°. — 18. C hastiç ca yu° B °varṇṇā ccha° BC °ryātu mahā° C °balenā ta°. — 20. C tataç ca | rā° BC °senā catu ° sā mitrā°.

21. B °skṛito bha°.

भेरी मृदंगा पटहा च शंखा
वाद्येंसु वेणू उग्रसेनराज्ञो ।
निर्याति राजा महता बलेन
पुरस्कृतो नारिगणस्य मध्ये ॥

गत्वान काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
अद्राक्षीन्नागराजस्य देवानां भवनं यथा ॥
आम्रजम्बूहि संछन्नं कोकिलगणसेवितं ।
अद्दर्शी नागराजस्य काशिराजा निवेशनं ॥
समन्ततो वनगुल्मा पुष्पिता सर्वकालिका ।
मनोज्ञगन्धं प्रवायन्ति नागराजनिवेशने ॥
सुवर्णरूप्यसोपाना पुष्करिण्यो अभिनिर्मिता ।
पद्मोत्पलसंछन्ना नानाद्विजनिषेविता ॥
वैडूर्यस्तम्भप्रासादा मुसारगल्वतलास्तृता ।
अद्दर्शी नागराजस्य काशिराजा निवेशने ॥
प्रविश्य काशीनां राजा नागराजनिवेशनं ।
पर्यंकस्मिं उपविष्टो जातरूपमये शुभे ॥
दृष्ट्वान तं आगतं च नागराजं च चम्पकं ।
काशिराजेन सार्धं च कृत्वान अंजलिं गता ॥
पृच्छति नागकन्या ददामि अभिवमध्यमि ।
ततो पिपासां क्षुधां च कथं तव विनोदये ॥

1. BC °vādyetsu veṇu(B °ṇuṃ) ugrasenasya(B °naç ca) rājño ni°. — 3. C niryāta || rā° B niryāti || rā° C °skṛtāni nā° BC °nāriga ° dhye ga°.

6. C °kahit nāga° BC °devabha°. — 7. BC asrujaṃ krubi saṃ° C °cchannāḥ ko°. — 9. B °gulmapu° C °gulmeshu pushpikā sa° B °lika mano°. — 10. B °gandhapra° C °rājā ni° BC °çanaṃ | .

11. C °sopānāṃ pushkariṇyo 'bhi°. — 12. BC padmotpa° C °tparasaṃcchannāç ca nā°. — 13. BC addarçā nāgarājasya kāçirājā niveçanaṃ | vaiḍū° C °prāsādo musāgalva° B °dā musāragalvatalāstṛ°. — 14. BC °niveçanaṃ | . — 15. BC °garājāniva° B °çanaṃ pa°.

16. B payaṅkasmin upāvi jā° C paryyaṃkesmiṃ upāviçya jā°. — 17. C °taṃ ca āgataṃ nāgarājā caṃpakasya ca || B °rājā caṃpayakaḥ | . — 18. C kāçirā °rddhaṃ ca so kṛtāṃjaliṃ pṛ° B °kṛtāñjalim anu pṛ°. — 19. BC °cchati | nāgakaṃnyā° B °nyā kathaṃ sāç ca āsi° C °nyā sā kathaṃ ca āsā ami°. — 20. C tato kshudhāpipāsāç ca ka° B °pipāsākshudhāṃ ca ka°.

नागराजा आह ॥

यथोचितं लभ्यति अन्नपानं
क्षुधापिपासाय विनोदनार्थं ।
अयं च मे . . . . . काशिराजा
क्षिप्रं नाम मोचये बन्धनातो ॥

ता दानि षोडश नागकन्यासहस्राणि उग्रसेनं काशिराजमभिष्टवेन्सुः ॥

एवं नन्दाहि भद्रन्ते काशिराज सबान्धवो ।
यथा वयम[163b]द्य नन्दाम दृष्ट्वानमुरगाधिपं ॥
एवं नन्दाहि त्वं राज सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथा वयमद्य नन्दाम समग्रा पतिना सह ॥

मुक्तान ते वाहशतानि पंच
वैडूर्यमिश्रान ददामि राज्ञे ।
अन्तःपुरे भूमि समास्तरा हि
निष्कर्दमा लिपिमति नीरराज ॥
तं तादृशं अथ स राजा दृष्ट्वा
अन्तःपुरं देवविमानकल्पं ।
नारीगणेन परिचर्यमाणो
अनुशास्ते काशिपुरं समृद्धं ॥

राजा उग्रसेन आह ॥

त्वं कंचुकाम्बरधरो सुवस्त्रो
तव चापिन्तो अनुपमवर्णो ।
दिव्येहि कामेहि समङ्गिभूतः
किमर्थं नाग भुवि त्वं चरेसि ॥

2. C °nnapāna kshu°. — 4. BC °ca me kāçi°.

6. C °ṣakanyā° B °udagrasenaṁ° BC °stavetsuḥ evaṁ°. — 7. BC evaṁ nayehi bha° C °bhadanto kā ° ndhavaḥ | B °ndhavā | . — 10. C °ndāma samāgrā°.

11. BC °rājan | . — 13. B °samasta° C °samastalā hi ni° B °nishpadaṁ mā bheshyati ni° C °mā bhavishyati ni° BC °rāja taṁ tā°. — 15. BC °çaṁ || atha sa rāja ṛiṣhṭaṁ (B °shṭhaṁ) antaḥ°.

17. C °ryamāno anu° C °samriddhaṁ || . — 20. BC °cuke paradharā suvastriyāyanti (B °nti |) anopavarṇṇā divye°.

22. B °mehi saṁmaṅgi° C °samanvagibhūto ki° BC °martho nā° B °ga bhavanaṁ ca° C °ga bhūvanaṁ ca°.

नागराजा आह ॥

नान्यत्र भवे मानुषको जनो तु
संचिन्त्यति सो दिवसंगमो वा ।
योनिमहं मानुषीं प्रार्थयन्तो
तस्य कारणाय तपं चरामि ॥

राजा उग्रसेनो चिन्तयति ॥

दृष्टा नागा च नागी च प्रार्थयन्ता मानुषं भवं ।
किं करिष्यामि शुभं कर्मं अपायसमतिक्रमं ॥
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूण अन्तिके ॥
ते स्कन्धा तानि धातूनि तानि आयतनानि च ।
आत्मानं च अधिकृत्य भगवानिममर्थं व्याकरे ॥
अनवराग्रस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
चम्पको हं तदा आसि नागराजा महर्द्धिको ।
यशोधरा नागकन्यासि एवं धारेथ जातकं ॥
एवमिदमपरिमितं बहुदुःखं
उच्चनीचं चरितं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

भगवानाह ॥ तदाप्यहं भिक्षवः नागभूतो अहितुण्डिकेन बद्धो मांसार्थं यशोधराये मोचितो । अश्ववाणिजको पि सन्तो वाराणसीये संजातो मोचितो ॥

इति श्रीचम्पकनागराजस्य जातकं समाप्तं ॥

2. C °bhava mā° BC °jane tu saṃcintyata | so ° di(B °dvi)vasaṃ yamo vā yo°. — 4. BC yonimahaṃ°.

7. BC dṛṣṭvā nā° B °rthayatā manu° C °rthayatā mānuṣaṃ bhavaṃ | . — 9. BC °nivāsa bha° C °gavān pūrve jātim anu°. — 10. B °m ākhyāsi° C °khyāsi sākhā bhikṣuṇaṃ antike |.

11. BC °tāni āyatya°. — 12. C °imānam adhi° B °bhavon etam a° C °bhagavān etam artha vyā°. — 14. C °ko nāgarājā haṃ tadāpyaham āsi nā°. — 15. BC °nāgakaṃnyā°.

16. B evam imam apa° C °ramidaṃ ba° BC °rāṇaṃ vigatajva°. — 18. C °jvaraṃ vigatabhaya°. — 20². B °mahāmarthaṃ yaço° C °māsārthaṃ yaço°.

21. BC °sya saṃjāta°. — 22. C śrīmahāvastuavadāne campako nā°.

छन्दको बोधिसत्वेन अभिनिष्क्रमन्तेन अनोमियातो अधिष्ठानातो निवर्तितो । छन्दकश्च कण्ठको च कपिलवस्तु आगता ॥ राजा शुद्धोदनो श्रुत्वा छन्दको आगतो कण्ठकमादाय छत्रं च आभरणानि च राजकुलातो बाहिरद्वारशालां निर्धावितो सान्तःपुरो यशोधरापि कण्ठकं ग्रीवायामुपगृह्य प्ररोदन्ती आह ॥ कहिं ते कण्ठक कुमारो नीतो किं मया तव अपराद्धं छन्दकस्य च यं यु[163a]ष्मेहि मम सुखप्रसुप्ताये कुमारमादाय गता अहं च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं भवति विधवाकृतं ॥ छन्दको आह ॥ किमस्माकं अपराधं कृतं अहं पि उच्चेन स्वरेण आरयामि । कुमारेण अभिनिष्क्रमन्तेन कण्ठकेन उच्चेन स्वरेण हीषणाशब्दं कृतं न च युष्माकं को पि विबुध्यति ॥ देवसहस्रकोटीयो अन्तरीक्षे समागता ॥ इमां मल्लभूमिं अनोमियं नाम अधिष्ठानं नीतो वसिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदस्य नातिदूरे ॥ कुमारेण लुब्धकस्य काशिकानि दत्वा काषायाणि गृहीतानि स्वयं चूडा असिपत्रेण छिन्ना सा च चूडा शक्रेण देवराजेन प्रतिच्छिता ॥ ततः मो कुमारेण आभरणानि दत्वा निवर्तितो । एवं च अहं सन्दिष्टो । पितरं मे कौशल्यं पृच्छेसि मातृस्वसाये पि सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य । कृतकार्यो पि परिपूर्णसंकल्पो आगमिष्यामि ॥ यशोधरा च षष्टिसहस्रं च अन्तःपुरं सर्वं च शाक्यराष्ट्रं रोदित्वा परिदेवित्वा स्वकस्वकानि निवेशनानि गता ॥

छन्दकस्य राजकुलं प्रवेशित्वा राजार्हं भक्तं अन्नपानखाद्यभोज्यं उपनामितं । कण्ठकस्यापि मधुम्रक्षितानि मोदकानि उपनामितानि तथा अन्यमपि राजार्हं खाद्यभोज्यं मोदकप्रकाराणि च कण्ठकस्य पुरतो राशीकृता न च कण्ठको परिभुंजति ।

1. C °nomijāto adhi°. — 2¹. BC °ç ca kanthako° C °lavastum āga° BC °gato ‖. — 2². B °dvālaçā ° vito çāntaḥ° C °grīveyām upagṛ° B °rodantiṃ āha ‖. — 4. C kahin te kumā° B °n te kanthaka ku ° to kiṃ me yā ta° C °parādhaṃ ccha° BC °sya cāyaṃ yā° C °sukhaṃpra ° māradāya gato ‖ ahaṃ° B °tā | ahaṃ° C °shashṭhīsaha° BC °ḥpuraṃ bhavehi vidha°.

7². C °dhaṃ kim asmākam aparādhaṃ kṛtā ahaṃ° B °āravāmi ‖. — 8. B °ntena kanthakena u° C °ccena svā° BC °reṇa hīsha°. — 9. C °riksho samāgataḥ ayaṃ malla°. — 10¹. C °vaçishṭhasya ṛi ° padāsya nāti° B °dūre kumā°. — 10². C °sya kaṇçi° BC °svayam varaṃ asi° B °treṇa cchi° C °cchinna sā°.

12. C tataḥ kumā° B tataḥ mām kumā° C °ṇāni vartito | B °datvā niva°. — 13¹. C °saṃdṛishṭo BC °dṛṣṭo pita°. — 13². C °pṛcchasi | mātuḥ svasāpi° B °si | mātṛsvasāpi sarvasya jñā°. — 14¹. B °kārye pi° C °kāryyaparipūrṇṇaṃ saṃ° BC °kalpo ā°. — 14². B °dhāro ca shashṭe ca saha° C °shashṭhī sahasraṃ cāntaḥ° BC °ḥpuraṃ sārddhaṃ ca çā° B °rāshṭaṃ ro° C °rājaṃ rodi°.

17. B °kule prave° C °rhaṃ pratītaṃ annapānaṃ khā° B °bhojya u°. — 18. B kanthakasyā° dhumakshi° BC °anyasyāpi rājārhasya khādyabhojasya mo° C °prakāprakārāṇi° C °puravo rāçiṃ kṛitvā na°.

बोधिसत्वं समनुस्मरन्तो सर्वकालमश्रूणि प्रवर्तेति । अन्तःपुरिका च अंशुकेहि दुकूलेहि पट्टोर्णेहि च महार्हेहि राजार्हेहि वस्त्रेहि कण्ठकस्य अन्ये अश्रूणि प्रमार्जेन्ति अन्ये शीर्षं प्रमार्जेन्ति अन्ये ग्रीवं प्रमार्जेन्ति अन्ये पृष्ठं प्रमार्जेन्ति अन्ये स्कन्धं प्रमार्जेन्ति अन्ये बाहुं प्रमार्जेन्ति अन्ये सन्धिं प्रमार्जेन्ति अन्ये वालधिं प्रमार्जेन्ति अन्ये पादानि परिमर्दयन्ति अन्ये मधुघटितानि आलोपानि मुखे अल्लीयन्ति अन्ये नानाप्रकाराणि खाद्यकानि अल्लीयन्ति अन्ये उक्कारिकानि अल्लीयन्ति अन्ये मोदकानि अल्लीयन्ति सुवर्णरूप्यमयेहि भाजनेहि रत्नविचित्रेहि राजारहाणि पानानि अल्लीयन्ति न च कण्ठक आहारं करोति । बोधिसत्वस्य शोकेन अनाहारो च कण्ठको कालगतो बोधिसत्वमप[163b]श्यन्तो । तस्य कालगतस्य राज्ञा शुद्धोदनेन महता राजानुभावेन शरीरपूजा कृता । समनन्तरकालगतो च त्रायस्त्रिंशेहि उपपन्नो शिखण्डिस्य देवपुत्रस्य पुत्रत्वमभ्युद्गतो कण्ठको नाम देवपुत्रो महर्द्धिको महानुभावो अन्येषां पूर्वोपपन्नानां देवसहस्राणां देवपुत्राणां दिव्येहि दशहि स्थानेहि अभिभवति । तद्यथा दिव्येनायुषा दिव्येन वर्णेन दिव्येन सुखेन दिव्येन ऐश्वर्येण दिव्येन परिवारेण दिव्येहि च रूपेहि शब्देहि गन्धेहि रसेहि दिव्येहि च स्पर्शेहि ।

यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रो वैशारिकशासनसंजातो तदायुष्मता महामौद्गल्यायनेन देवेषु चारिकां चरमाणेन कण्ठको देवपुत्रो दृष्टो दृष्ट्वा च पुनः गाथया अध्यभाषे ।

1[1]. B *satvo sama* C *kâlam açrû* B *lam açruṇi* C *vartâyati | . — 1[4]. B *rikâ vaḥ nâ* C *rikâ vo aṃçukehi dukulehi patroṇṇehi mahârakehi râjarhe vastre* B *patrollehi ca mahârakehi râ * strehi kanthakasya* BC *nye açruṇi pramârjenti | anye çî* B *grîve pra* C *grîvaṃ pramârjeti anye pṛishṭiṃ pramarjeti anye skandhaṃ pramârjati | anye bâ* B *prishṭe pra * ndhaṃ pramârjenti | anye bâ* B *nye baladhiṃ* BC *rdayanti | anye ma* B *dhumakahitâni laṃpâni mukhe alliyanti | anye nâ* C *kahitâni laṃpâṇi mukhe alliyanti | na ca kanthako âhâraṃ karoti | anye nânâprakârâṇi khâdyakâni alliyanti | anye ukkârakâ vi alliyanti | anye mo* B *ijakâni alliyanti | anye u * dakâni alliyanti | su* C *modakâni alliyanti | anye suvarṇṇamayâni rûpya* B *râjârahâṇi pâṇâni alliyanti | na ca*.

8. B *kena âhâ* C *hârâ ca kaṇṭha * satvo paçyanto | . — 9. C *gutasya râjño çu* B *ddhodanena ma* C *mahâtâ râjâ * pûjâṃ kritâ | . — 10. B samantarakâragato* BC *te ca trayastriṃ* C *nyopâṃ pû* BC *rvopapannâṃ deva(C *vaputro)saha* C *daçehi sthâ*.

13. C *shvarya divyehi rûpehi divyehi çabdehi divyehi gandhehi divyehi rasehi divyehi sparçehi | .

16. C yadâ ca bha * cakra vai* BC *sâriko çâsa* B *jâte | tadâ* C *jâtaṃ | tadâ âyushmato mahâ* C *punar gâthâm abhâshe | B *gâthâyâ a*.

चन्द्रो यथा पंचदशीं नक्षत्रपरिवारितो ।
ओभासेति दिशां सर्वा तारका विगता प्रभा ॥
तथोपममिदं वेश्म दिव्यं देवपुरे तव ।
प्रज्वाल्यमानो वर्णेन आदित्यो व विरोचसि ॥
मुक्तारगलमुक्ताहि मणिलोहितकाहि च ।
चित्रा सुसंस्कृता भूमि न चात्रोद्वायते रजः ॥
वैडूर्यस्य सुवर्णस्य स्फाटिकरूपियस्य च ।
कूटागारशुभाख्याना प्रासादा ते मनोरमा ॥
प्रासादानां च अविदूरे पुष्करिण्यो सुनिर्मिता ।
वैडूर्यफलकसोपाना सुवर्णवालिकसंस्तृता ॥
तासां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
अभ्युद्गता ब्रह्मपुरं च अम्बराद्
वातेरिता सर्वदिशा प्रवान्ति ॥
तेषां च तीरेषु द्रुमा सुजाता
महा महान्तं विटपं समुद्गता ।
संपुष्पिता भान्ति दिशा चतस्रो
द्विजेहि घुष्टा रुचिरस्वरेहि ॥
संछन्ना पुण्डरीकेहि पदुमेहि उत्पलेहि च ।
नानावर्णेहि पुष्पेहि वान्ति सर्वदिशो दिशो ॥
एकमेकस्मिं तूर्यस्मिं षष्ठि नृत्यन्ति अप्सरा ।

1. BC °daçiṃ nakshu° C °kshatrâparivâro o° B °rito obhâ°. — 2. B °seti | di° C °diçâ sa° BC °vigatânabhâ tatho°. — 3. B °pamaṃ veçma° C °daṃ vaçma° BC °puraṃ tava | . — 4. BC prajvâlyamânâ varṇṇe° C °ditye ca vi° B °tyo ca vi°. — 5. C muktâgalva° kâni ca | B °kâṇi ca | .

6. C °bhûmi câtra udvayata rôjo vai° B °trodvayate râjaḥ vai°. — 7. B °ṭikâ rû° C °rûpiya ca. — 8. C kuṭâ° çubhasthomâṃ prasâdâ mano° B °sthânâṃ prasâdâto mano°. — 9. C °nâṃ câbhidû° BC °pushkiriṇyâ su° C °rmitâḥ | . — 10. C °phalakhaṃ° BC °pânâni su° C °vârikasaṃ° B °stṛtâ tâsâṃ ca tî°.

11. B °jâtâ mahânta viṭa° C °jâtâ mahantâ vitataṃ samu°. — 13. BC °pure ca a° B °mbarât vâte°. — 15. B °jâto mahâ mahântaṃ vi° C °jâtâ mahântâ vitataṃ samudgatâḥ.

17. C °shpitâ bhavanti di° C °catasro | dvi° B °catasro dvi° (?) BC °ghushṭo ruci°. — 19. BC °nnâ padmapuṇḍa° C °ṇḍalikehi kusumehi u° B °rîkehi sukumehi u° BC °tpalehi ca || . — 20. B °rvadiçe ekame°.

21. C ekaṃ ekasmiṃ tûryyasmiṃ shashṭhiṃ nṛ° B °kasmiṃ bhûryasmiṃ shashṭhiṃ nṛ°.

तासां च नृत्यमानानां दिव्यकन्यान कानने ।
दिव्यो निश्चरते शब्दो दिव्यकन्यागणे यथा ॥
सुवर्णपादे पर्यङ्के निर्मिते रत्नामये ।
संस्कृते सुविसृष्टे च स्वर्गकायस्मि मोदसि ॥
सुवर्णपादे पर्यङ्के निर्मिते रत्नामये ।
प्रेक्षमाणो दिशा सर्वा शय्या च उपशोभसि ॥
तस्मिं निषण्णं .... पर्यङ्के तूलिकास्तृते ।
अलंकृता देवकन्या वीजन्ति चा[164]मरेहि ते ॥
तवमेते अप्सरसंघा हेमजाला अलंकृता ।
बाहां विक्षीयं नृत्यन्ति गायन्ति च सुवादितं ॥
काचित्तत्र उपगायन्ति उपवादेन्ति अप्सरा ।
काचिच्च उपनृत्यन्ति संगीतस्मिं सुवादिते ॥
काचित्ते रुचिरं शब्दं मुंचन्त्यङ्गेहि सर्वशो ।
कासांचित्सर्वरोमेहि वान्ति गन्धा अमानुषा ॥
तं देवकन्याहि उपेतरूपं
निवेशनं ते यदुमुत्तराहि ।
सुवर्णकंचुककृतभूतिमेतं
भवनमहो संकृतमप्सरोहि ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वं अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलमूलेन त्रायस्त्रिंशोपपद्यथ ॥
किं त्वं कर्म करित्वान पूर्वे मानुष्यके भवे ।

1. C °nâṁ devakaññyâ° B °syakaññyâ ° nane di°. — 2. C divyâ niçca° B divyâç cara° BC °jakaññyâ°. — 3. C °paryyaṁkanirmite ratnâmate | . — 4. B °suviprishthe vâ sarvâ ca viyamâdasi | C °shṭe vâ sarva ca viyamo°. — 5. C °paryyake°.

6. C °mânâ diçâ° B °mâṇâ diçâ° C °sarve lira° BC °hmâ ca u° B °çobhite | . — 7. BC °nisharṇṇo paryaṁko(C °ryyaṁke) tû° C °stṛitam alaṁ° B °te alaṁ°. — 8. BC °kṛitâ de° C °vakaññyâ vi ° rehi câmarehi ca tvam ete°. — 9. BC tvam ete° C °lâ abhujjâtâ alaṁ°. — 10. BC °dite | .

11. C °ā tatropagâ ° vâyanti a° B °vâdanti a°. — 12. C kâcid upa° BC °nti upi° C °gîtesmiṁ B °ditâ | . — 13. C °ruciraçabde socyatyaṁ | gahi sa° B °muñcatyaṅge°. — 15. B C °devakaññyâ ° rûpâ nive°.

17. C °kaṁcukkhi bhûtam etaṁ° B °bhûtam etaṁ bhavâṁ agholaṁ° C °bhavâṁ utha- kṛitaṁ me apsa° B °tena sva apsa°. — 19. C °pûrve a°. — 20. C °mûlena vipâ° B °mûlena karmanâ trayastriṁçopapadyatha kiṁ tvaṁ°.

21. B °vi pûrve | mânushye bhave | .

केन कुशलमूलेन विपाकमनुभोषिमं ॥
केन त्वया वर्णं लब्धो आयुर्वंशो यशो बलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोषि अमानुषं ॥
किं त्वया कल्याणं कर्म कारित्वा अन्यासु जातिषु ।
केन कुशलकर्मेण विपाकमनुभोषिमं ॥
केन ते ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
केन कुशलकर्मेण स्वर्गकायस्मि मोदसि ॥
केनापि एवं ज्वलितो अनुभावो वर्णो च ते ।
केन कुशलकर्मेण सर्वा दिशां प्रभाससि ।
पृच्छितो देवपुत्र ब्रूहि कस्य कर्मस्यिदं फलं ॥
सो देवपुत्रो आत्तमना मौद्गल्यायनेन पृच्छितो ।
प्रश्नं पृष्टो वियाकर्षि स्थविरस्येति मे श्रुतं ॥
अहं कपिलवस्तुस्मिं शाक्यानां नगरोत्तमे ।
अट्टालकोट्टरचिते दृढप्राकारतोरणे ॥
गोधामुखनिर्यूहदृढार्गलकपाटतोरणे ।
हयगजरथाकीर्णे आवासि शाक्यश्रेष्ठिनो ॥
आकीर्णजनमनुष्ये नगरे साधुनिर्मिते ।
शुद्धोदनस्य पुत्रस्य सहजो आसि कण्ठको ॥
यदा चाभिनिष्क्रमेसि प्रव्रज्याये नरोत्तमो ।
तदा स वचनमाह वल्गुसम्यग्गिरं ब्रवीत् ॥

1. BC °nubhāsiyaṁ | . — 2. C °labdhaṁ | āyu varṇṇo yaço baraṁ | . — 3. B ṛiddhi ca pa° BC °vāro ca a° B °nubhāsi°. — 4. B °lyāṇa karma° C °lyāṇe karmakari pūrve anya° B °tvāna pūrve anyā°. — 5. C kuça° B °çalakarmeshu vi° bhasi māṁ | C °bhosi māṁ.

6. BC tena te bra°. — 7. C °kāyesmiṁ mo°. — 8. BC kenāsi e° C °litānubhāsā varṇṇo° B °lito nubhā° BC °ṇṇo ca te sarvā(B °rvāṁ) diçāṁ°. — 9. BC °bhāsati | . — 10. C °putro kruhi° B °tra kruhi° BC °rmasyedaṁ°.

11. C °putra ā° B °tamano maudgalyāyeṇa pṛi°. — 12. BC °shṭo vyāka ṛishi° C °rasya iti°. — 13. C °çākānāṁ naro° B °kyānāṁ ca naro°. — 14. B aṭṭalakhoṭakelacitte dṛi° C aṭṭālakhotakaraci°. — 15. C gādhāmu° BC °mukha ni° C °dhāgde kapāṭato° B °ṇe rasya | .

16. C ramyuḍaya° BC °thāmetruṇo āvāso çākyaçreshṭhi(C °shṭinya | . — 17. B °ṇṇa bahujanamanushya naga° C °shyeṇa naga° BC °rmite ça°. — 18. BC °jo haṁ kaṇṭha-(B °ntha)ko āsi | . — 19. C yathā cā° °shkramasi pra° B °shkramati pra° BC °ttame | . — 20. BC °dā sa jyāmija āha(B °ha ||) ba° B °ggiri bra° C °ggiri bra°.

तां सह गिरां श्रुणित्वा हर्षजातेन चेतसा
वेगजातो नमस्यन्तो वंदेहं पुरुषोत्तमं ॥
परेषां विषयं गत्वा उद्गतस्मिं दिवाकरे ।
मम छन्दकं च विहाय अनवेक्षो स प्रक्रमे ॥
तस्य ताम्रनखा चरणां जिह्वाया परिलेहिय ।
रोदमानो उदीक्षेयं गच्छन्तं पुरुषोत्तमं ॥
तस्यैव अदर्शनेन शाक्यपुत्रस्य श्रीमतो ।
खुराबाध उत्पदेत् ततो कालं करो[164b]म्यहं ॥
तस्यैवमनुभावेन विमानमावसाम्यहं ।
नारीगणसमाकीर्णं कूटागारं वरोत्तमं ॥
सचेद् मदनो गच्छामि शाक्यसिंहस्य सन्तिके ।
कण्ठको वचनं आह वंदेसि पुरुषोत्तमं ॥
एषो चाहमपि आमंत्रे वन्दितुं पुरुषोत्तमं ।
साधु खु दर्शनं भोति तादृशानां महर्षिणां ॥
तेन मया इदं लब्धं आयुवर्णयशोबलं ।
ऋद्धिं च परिवारं च अनुभोमि अमानुषं ॥
तेन मे ब्रह्मचर्येण संयमेन दमेन च ।
अयं मे तादृशी ऋद्धी अप्रतिकान्ता अमानुषी ॥
तं कर्म कुशलं कृत्वा यत्तं उपचितं पुरा ।
तेन कुशलकर्मेण विपाकमनुभवाम्यहं ॥
भोगा च मे उत्पद्येन्तु ये केचित् मनसि प्रिया ।
देवा च मे नमस्यन्ति तेषां च उपचितो अहं ॥

1. C °girā çru°. — 2. C °nto vandehaṃ pu° B °vadehaṃ pu°. — 3. BC °dgatasmiṃ°. — 4. C °kaṃ ca avahāya anavakṣo sa° B °kaṃ avahāya ana°. — 5. B °hṛdyāṃ palilehiya | C °hṛdyāṃ parilekhiya | .

6. C °yaṃ gachgeyaṃ gaccha°. — 7. C tasyaiṣaṃ ca a° B °mato | . — 8. BC khuro ā° C °bādha u°. — 9. C °mānam eva sā° B °mānam avasā°. — 10. C nārīgaṇasamākīrṇaṃ kūṭā°.

12. C °demi puruṣottamam | sādhu°. — 13. B °pi āmaṃtra vandi°. — 14. C °dhu sha darçanaṃ bhāti tādṛ° B °naṃ bhoati tādṛ°. — 15. C °labdhaṃ yava° B °yaçovaraṃ | .

16. C ṛddhiṃ° B ṛiddhi ca parivāro ca anu° C °sārṣpa anu°. — 17. C °yamena ayaṃ°. — 18. C ayaṃ te tā° C °ṛiddhiṃ pratikāntā amānuṣīṃ B °krānta amānuṣīṃ | .

21. C °upadyeśuḥ ye° B °dyetu ye° BC °manasiṃ priyaṃ | . — 22. C °ahaṃ upavito ahaṃ | B °ca upacitāṃ ahaṃ | .

तस्मिं चित्ते प्रसादेत्व दक्षिणीयेषु तादृशं ।
पश्याति रत्नभूतेन कर्म उपचितं शुभं ॥

इति श्रीमहावस्तुअवदानकथायां कण्ठकस्य व्याकरणं समाप्तं ॥

शुद्धावासेहि देवेहि तहिं अरण्यायतने काषायप्रावृतो लुब्धको निर्मितो । सो दानि बोधिसत्वेन दृष्टो ॥

तत्राद्राक्षीदरण्यस्मिं लुब्धकं काषायप्रावृतं ।
सो तत्र उपसंक्रम्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
इमौ काशिकौ गृह्णित्वा देहि काषायं त्वं मम ।
सो तौ काशिकौ गृहीत्वा देति काषायं लुब्धको ॥
ततः काषायं गृह्णित्वा तुष्टो आत्तमनो अभूत् ।
सो पथो मे वरो धीरो उत्तमार्थस्य प्रार्थये ति ॥

बोधिसत्वो धर्मारण्यं वसिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं प्रविष्टः ॥ वसिष्ठो पि ऋषि बोधिसत्वं दृष्ट्वा विस्मितो को अयं भविष्यति मानुषो वा देवो वा शक्रो वा ब्रह्मा वा यस्य कायस्य प्रभाये सर्वमिदं तपोवनमोभासितं ॥ सर्वे ते वटुका बोधिसत्वं दृष्ट्वा त्वरितत्वरिता स्वकस्वकानि पर्णकुटीनि प्रधाविता नानाप्रकाराणि फलानि गृह्य पानीयं च बोधिसत्वमुपसंक्रान्ता ॥

तत्र दृष्टं महाप्राज्ञं तापसं तपतां वरं ।
वसिष्ठं नाम गोत्रेण ददर्श च जगाम च ॥
ताम्रधूमार्जुनजटं ज्वालमिव अदर्शि तं ।

1. C °kshîṇeshu°. — 2. C paçyanti ratnacchatrabhûtena karmopacitaṁ ça° B °karmâṁ upa°. — 3. C °yâṁ kaṁṭha° B °yâṁ kanthakasya°. — 4¹. B °vâsehi de° C °vehi aranyâ° B °shâyaprâvṛi° ka nimito |.
6. BC °kshîd aranya(C °nye)smiṁ lubdhako kâ° B °vṛita so ta° C °vṛitaḥ so taṁ°. — 7. BC so ta (C °taṁ) tatropasaṁ° C °ida va°. — 8. BC °çika gṛi° B °gṛihnitvâ C °gṛihitvâna de° BC °shâye tvaṁ°. — 9. BC °shâyau lu°. — 10. B °gṛihnitvâ C °gṛihitvâ tu° bhû | B °bhûte pathe°.
11. B pathena varo dhiro° C pathe me varo dhî° uttarseti prârthayeti |. — 12¹. B °dhamâra° C °shṭhasya ṛishi° âçṛa |. — 12². C vaçishṭo pi ṛishiḥ bo° B °ṛishiṁ bo° shyati | mâ° C °sho ca | de° kro vâ devo vâ bra° C °sarve imaṁ° B °idaṁ sarva°. — 14. B °tukâ bodhi dṛi° °ritatvaritâ svaka° C °tvaritatvaritaṁ svaka° hya tânipaṁ ca bo° BC °krânto |.
17. C °tâpasaṁ tapatâm varaṁ |. — 18. BC vaçishṭaṁ nâ° B °rçana jagâma ca |. 19. BC °mâru(C °ra)najataṁ(B °ṇadbhataṁ) jaṭaniyam akarshi taṁ |.

आसीनं मुनिमव्ययं निर्वातमिव सागरं ॥
अभिगम्य च धर्मात्मा तं मुनिं शाक्यपुंगवो ।
अनुज्ञातो प्र[165a]विहाय भूमियां उपविष्ट स ॥
समुद्र इव गम्भीरो वीर्यवां हिमवानिव ।
शाक्यराजसुतं दृष्ट्वा महर्षिं विस्मितो अभूत् ॥
को न्वयं वपुषा श्रीमान् ज्वलन्त्यनुपमद्युति ।
सुवर्णो धूमापगतः दीप्यमानो यथानलः ॥
व्यूढोरस्को महाबाहुः सुप्रशस्तकराङ्गुलि ।
समन्तकुक्षिय वृत्तो एणवृत्ति कटीमहान् ॥
कांचनस्तम्भसदृशो गोवृषाक्षो महाद्युतिः ।
शार्दूलवृषभस्कन्धः पद्मपादकरो नघः (?) ॥
शरीरलक्षणैरस्य ज्वालितशतगुणार्चितैः ।
शोभते शरीरं तस्य नक्षत्रैरिव चन्द्रमाः ॥
विभूषणा नैव गात्रेषु रचिता अनुच्छपिका ।
शरीरं भूषयन्त्यस्य लक्षणानि महात्मनः ॥
मेरुमण्डलसारेण गच्छता गजगामिना ।
आक्रान्ता सहसा पद्भ्यां रणतीव वसुन्धरा ॥
स्निग्धगम्भीरशब्देन स्वरेण अनुनादिना ।
त्रिलोकमर्हते कृत्स्नमाज्ञापयितुमोजसा ॥
व्यंजनानि हि या यस्य लक्षणानि च लक्षये ।

1. C °rvântam i°. — 2. C °tmâ taṁ mu° B °kyaççapuṁgavaṁ | C °kyapuṁgavaṁ | . — 3. BC °jñâta praviṣhṭâ° B °bhûyamyâm upaviçentaḥ samu° C °bhûtâyaṁ vyuma praviçamaḥ | . — 4. C °va gaṁbhîro° B °va gaṁbhîrâ vi° BC °vîryâvahimapârçva | .

6. C °çrîmân ajvalanty ana° BC °dyutiṁ | . — 7. C çârdûlavṛṣabhaskandhapadmapâdakaro nadaḥ (cf. l. 11) | suva° BC °varṇṇadhû° C °dhûmrepagataḥ jô(?)pamânâ ya° B °taḥ jôpamânâ ya°. — 8. C vyûhora° BC °prasasta° C °stakulâṅguli | . — 9. C °cakshustraṁ jânavṛi° B °kshu travyâ na vṛi°. — 10. C kâñca° co gopṛishṭokshe ma° B °vṛikshâkshe° C °dyutim nagâ(?) çarî° (l. 12).

11. B °karâmaṁḍaṁga | . — 12. C °nâiḥ tasya jâlaçatguṇaiçcitaiḥ B °guṇocitaiḥ | . — 13. BC çobha(C °bhe)tasya çarîrasya naksha° C °nâraṁâ sibhâ°. — 14. C °naivaṁ gâ° BC °câñyana(C °ñâ)câpatâ | . — 15. BC °shayantasya la° B °naḥ meru°.

16. C merumaṇḍalasâgarena gacchantâ gajagâminaḥ | B °mino | . — 17. C âkramantâ sahasâbhyâṁ vasupativa vasu° B âkrânte saha °dbhyâṁ vanati° BC °ndharâṁ | . — 18. C °mbhîrasa ça° B °mbhîrasaṁdena svareṇadhyanu° C °reṇadhyanunâdinâ | . — 19. C °rhata kṛtsnâ âjñâ° BC °payato° C °tu tejasâ | .

युक्तो यं सर्वभूतानां त्रिलोकपतिरीश्वरः ॥
प्रभया पूरयन्तेष स्वशरीरसमुत्थया ।
तपोवनमिदं सर्वं उदयन्निव भास्करो ॥
अशीतिव्यंजनोपेतो द्वात्रिंशद्वरलक्षणः ।
सनत्कुमारप्रतिमो कुमारो द्युतिमानयं ॥
सर्वलक्षणसंपन्नं सर्वभूतमनोहरं ।
कुमारं परिपृच्छेयं महर्षिं उपगम्य तं ॥
गन्धर्वशशिसंकाश देवगर्भोपम युवा ।
कस्य त्वं किंनिमित्तं वा तपोवनमुपागतो ॥
सत्यानुपरिवर्तिन्या सर्वभूतात्मया गिरा ।
श्लक्ष्णया प्रियवादिन्या बभाषे स नृपात्मजः ॥
इक्ष्वाकुवंशप्रभवः शुद्धोदननृपात्मजः ।
विहाय पृथिवीं राज्यं उज्झित्वा मोक्षमाश्रितः ॥
लोकान्तु बद्धमिदं दुःखैर्दृष्ट्वैवं समभिद्रुतं ।
मोक्षार्थमभिनिष्क्रान्तो जातिव्याधिजरादिभिः ॥
यत्र सर्वं न भवते यत्र सर्वं निरुध्यते ।
यत्रोपशाम्यति सर्वं तत्पदं प्रार्थयाम्यहं ॥
एवमुक्ते महाप्राज्ञो महात्मा सत्यवागृषिः ।
उवाच वदतां श्रेष्ठं शाक्यराजकुलोदितं ॥
ईदृशेन हि वृत्तेन वृत्त्या लक्षणसंपदा ।
प्रज्ञया च महाभाग न किंचिद्यं न प्रापये ॥

1. B °lokapratim īçva° C °lokâpatim îçvaro ‖. — 2. B °pûrayetye°. — 3. C °sarva udayanniva bhâskarah ‖ B °dayanneva bhâskare ‖. — 4. C °janampeto dvâ° kshaṇa ‖. — 5. C °pratimâ ca ku° BC °mârâ dyu°.

7. C °echeya maha° mgatâm ‖. — 8. C °saṁkâçaṁ de° B °saṁkâço de° pamaṁ yu° C °pamaṁ yuvân ‖. — 10. BC °âtmajâṁ girâṁ ‖.

11. C °kshṇayâni priyaṁvâdi°. — 12. B °pravabhaḥ çu° C °prabhavo çu°. — 13. B °pṛithivî râ° C °sthitâ ‖. — 14. C lokânto ba° B lokanto ba° r duḥkhaṁ dṛi° C °r duḥkhaiḥ dṛishṭevaṁ sa°. — 15. BC °shkrâtuṁ jâ°.

16. C yatra sarvena bha° B °vate tatra yatra° C °tra sarva niru° B °niruddhyate ‖. — 18. C evaṁm ukte°. — 19. BC °çreshṭaṁ çâ° kulâditaṁ ‖. — 20. C idṛi° BC °hi vṛittena(C °ttehi) vṛityâ la°.

21. C prajñepâra mahâbhoge na ki° B °hâbhâge na ki° BC °ñcid yatra prâ° B °prâpayo ‖.

बोधिसत्वो [165b] दानि वैशालिं गतो आराडं कालामं अल्लीनो । निर्विं-दित्वा नायं मार्गो नैर्याणिको ततो राजगृहं गतो ॥

गत्वा च सो राजगृहं मागधानां गिरिव्रजे ।
पिण्डाये अभिसरेसि आकीर्णवरलक्षणः ॥
तमद्दशासि प्रासादात् श्रेणियो मगधाधिपः ।
प्रसन्नचित्तो दृष्ट्वा च अमात्यां इदमब्रवीत् ॥
इमं भवन्तो पश्यन्तु आकीर्णवरलक्षणं ।
आरोहेण च सम्पन्नं युगमात्रं च प्रेक्षति ॥
उत्क्षिप्तचक्षुर्मेधावी नायमूनकुलोदितो ।
राजदूतानुबन्धन्तु कहिं वासमुपेष्यति ॥
ततो तं संदिशिता दूता पृष्ठतो अनुबन्धिषु ।
गमिष्यति कहिं भिक्षुः कहिं वासमुपेष्यति ॥
पिण्डाये चारं चरित्वान निष्क्रम्य नगरान्मुनिः ।
पाण्डवं अभिसरेसि अत्र वासो भविष्यति ॥
ज्ञात्वा च वासोपगतं एको दूतो उपाविशत् ।
अपरो क्षिप्रमागम्य राज्ञो आरोचये तदा ॥
एष भिक्षुः महाराज पाण्डवस्मिं पुरस्ततः ।
निषण्णो वृक्षमूलस्मिं एकाग्रो सुसमाहितः ॥
द्वीपीव सुतनुं चित्रं व्याघ्रं वा गिरिसानुजं ।
सिंहं वा गिरिदुर्गस्मिं महासिंहो मृगाधिपः ॥
ततो च राजा त्वरमानो अमात्यां अध्यभाषति ।

1a. B °satva dāni vai °ḍaṃ kālāmaṃ | a° BC °allīto ni°. — 1b. C nirviṇitvā nāyaṃ mārgo nairyāṇiko ti | tato° B °nairyāṇiko | tato° C °gataḥ B °gato gatvā°. — 3. BC °rājagri C °mādhakānāṃ gi° B °dhānaṃ | gi° BC °hvaye pi°. — 4. C piṇḍāya abhi° BC °kīrṇa-vaṃ°. — 5. BC °çāsi prāsādāt seniāo maga° C °dhipā.

8. Omis dans C. B āroha ca saṃpannaṃ°. — 9. C °kahu medhāvī nāyaṃ urakulohitaḥ || B °nāye ū(?)nakulohito | . — 10. C °rājadūto nu° BC °sam upeçyati | .

11. C tato sa prishṭhato dūta saṃdiçito anu° B tato sau saṃdiçato dūto pri°. — 12. B °bhikshuḥ ka° BC °peçyati | . — 13. C piṇḍācāraṃ cari ° shkrame nagarāṃ munih | . — 14. C °dyaṃ | . — 15. C °upādiçat | .

16. C °rocāte tadā | . — 17. C esho bhikshur mahā ° raskritaḥ || B °sitaḥ ni° — 18. BC °sharṇṇo vri° C °mūlasmiṃ° BC °ekāgre susa°. — 19. B dīpivāṃ su° C dvīpivāṃ su°. — 20. C °durgasmiṃ°.

21. C °rājā tvara° BC °mātyāṃ adhya°.

क्षिप्रं पन्थं विशोधेथ इच्छाम पुरुषोत्तमं ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
क्षिप्रं पन्थं विशोधेन्सु: स्वयं राजा इहेष्यति ॥
ततो च ते राजदूता महामात्रा यशस्विनो ।
गत्वा राज्ञो निवेदेन्सु: शुद्धो ते देव पाण्डवो ॥
ततो च निर्यासि राजा सेना च चतुरंगिनी ।
मित्रामात्यपरिवृतो ज्ञातिसंघपुरस्कृतो ॥
यानातो ओतरित्वान पद्सा उपसंक्रमे ।
सारायणीं कथां कृत्वा एकमन्तो उपाविशि ॥
निषद्य प्रमुखो राजा बोधिसत्वमभाषति ।
उदग्रो त्वमसि राज्ञः अश्वारोहो च सैनको ॥
ददामि भोगां भुंजाहि जातीं चाख्याहि पृच्छितो ॥

बोधिसत्व आह ॥

निजजनपदो राज हिमवन्तस्य पार्श्वतः ।
धर्मवीर्येण सम्पन्नो कोशलेषु निवासितो ।
आदित्यो नाम गोत्रेण शाकियो नाम जातिये ॥
ततो कुमा प्रव्रजितो हं न कामां अभिप्रार्थये ।
प्रहाणाय गमिष्यामि वेश्मं मुक्त्वा रत्नामयं ॥
तं खो तथा भोतु सुप्राहि निर्वृतिं
बोधिं च प्राप्तो पुनरागमेसि ।

1. C °prañ pañthe vi° B °drakshâma purushottamaḥ | . — 2. C tato va te° B °râjâdû° BC °dûto ma° B °svine | . — 3. B °çodhetaḥ sva ° heṣveti | . — 4. BC tato ca râ° B °dûto ca ma° C °dûtâto ma° svinaḥ ‖ B °svine | . — 5. B °râjâ niradenaḥ° C °niveditaḥ çu° BC °çuddhâ te° C °pâṇḍulo | B °ṇḍavo | .
6. B °niryati senâ° C °ryâti senâ ca caturaṅgini BC °ni mitrâ°. — 7. C °vṛtaḥ | jñâ° B °vṛta | jñâ° skṛitya yânâ°. — 8. C °ritvâna padasâm upa° B °tvâna | pa° krame si°. — 9. B °yaṇi kathâm° C °yaṇîyaṁ kathâṁ° B °upaviçi ni° C °upaviçitvâ ni°. — 10. C nishidya pra°.
11. C ugra tva ° râjño açvâhairo sainko | . — 12. C °bhuñjehi jâtiṁ câ°. — 13. C °satvo âha ‖ . — 14. B °padâ râjâ hi° C °râjâ hi°. — 15. C °ryeṇa sa ° vâçine | B °vâsine | .
16. C âditya nâma°. — 17. C tato kumârapra° BC °jito hani naniṁ râja kâmâṁ abhiprârthayâmi | . — 18. BC °shyâmi sammajjaṁ ra°. — 19. BC taṁ khu ta° C °apriçelu ni° BC °tiṁ | bodhiṁ ca vira samprâpto bodhiprâpto bodhi(C °dhiṁ) puna° C °gamesi | .

मह्यं पि ध[166ᵃ]र्मं कथयेसि गौतम
यमहं श्रुत्वान व्रजेय स्वर्गंति ॥

बोधिसत्व आह ॥

तं खो महाराज तथा भविष्यति
बोधिं स्पृशिष्यामि न मे च संशयो ।
प्राप्तो च बोधिं पुनरागमिष्यं
धर्मं च ते देशयिष्यं प्रतिगृणोमीति ॥

बोधिसत्व उद्रकं रामपुत्रं आज्ञासि नायं मार्गो निर्याणिको ति । ततो पक्कम्य गयां गतो ॥ गयाशीर्षे पर्वते तिस्रो उपमा प्रतिभायेन्सुः ॥ ततो उरुविल्वां गतो पिण्डाय प्रविष्टो ॥ काश्यपो पुरतो उरुविल्वां पिण्डाये प्रविष्टो ॥

चीवरणं विग्रहित्वा शृणोथ एकाग्रमानसा सर्वे ।
यथा पुरिमजिनसंगमो यशस्विनो बोधिसत्वस्य ॥
प्रव्रज्यामभ्युपेत्वा अराडउद्रकं वने अपरितुष्टो ।
प्रक्रमि दिशं प्रदक्षिणां पुरिमजिननिसेवितं देशं ॥
पिण्डाये प्रतिचरन्तो उरुविल्वां प्राप्तो कनकनिष्कनिभो ।
ग्रामिकघरं आगमि नरनारिसमाकुलं काले ॥
अथ ग्रामिकस्य धीता नामेन सुजाता पण्डिता कुलीना ।
तं दृष्ट्वा राजपुत्रं प्रकम्पिता प्रीतिवेगेन ॥
अश्रूणि प्रवर्तयन्ति पुरतो स्थिता हि सप्रतिस्सगौरवा ।

1. B °dharma katha° C °dharma kârayasi ‖ gauttamaḥ yam a° B °tamaḥ yam a° tvâna gaccheya sva°. — 3. C °satvo âha ‖ . — 5. BC taṃ khu ma° shyâmi | na mamâtra saṃ° C °çayâ | B °çayâ prâ°.

6. C °dharma deça° B °dharmaṃ te de° ṣomi te | . — 8ᵃ. BC °satvaṃ udrakaṃ nâmapo° C °putrakaṃ alli° ryâṇikâ ti | B °ko ti tato°. — 8ᵇ. C °yâṃ tato gayâ° B °gato gayâ°. — 9ᵃ. C °çîrshaparva° uvopamâ pratibhâyetsuḥ | B °yetsuḥ tato°. — 9ᵇ. C °urupilvâṃ° BC °gatâyâṃ piṇḍâya(C °ye) pravishṭo kâçya°. — 10. BC °vilvâ piṇḍâya(C °ya) pra°.

11. B khîvaraṇaṃ° C khîmuravaraṃ vi° BC °grammanasâ° C °sarva yathâ° B °rve yathâ°. — 12. C °thâ pûri° BC °majana° C °svinaḥ bo° BC °tvasya pra°. — 13. BC °jyâye bhyu° C °râḍa ugrakâ dane tushṭo pra° B °drakâ vane a° shṭo pra°. — 14. C °diçâh ‖ pradakshiṇaṃ pu° B °diçâ pradakshimaṃ pu° BC °rimajana° taṃ dinaṃ pi°. — 15. BC °nto | uruvilvâṃ kanakanishka(C °nakavimba)nibho grâ°.

16. B °ghâram a° C °kaṭâram upâ° B °nârisamâkulaṃ | kâle ‖ C °kulakâle | . — 17. BC °ṇḍitâ kuladhitâ | . — 18. BC °gena açruṇi°. — 19. BC açruṇi pra° to sthitehi sa(C °sva)gaurava â°.

आलपति राजपुत्रं मा त्वं निवर्तयस्व नरवर ॥
चन्द्रप्रतिपूर्णवदन मा मा निवन्तु सर्वतो निगमा ।
अतृप्ता हि मम नयना तव वीर निरीक्षमाणाये ॥
किं तु खु सुचारुविक्रम सुरूपलक्षण वराभरणधारि ।
प्रक्रमसि अतृप्ताया सर्वान्धकृतो यं मे हृदयं ॥
मा शृणाति देवतानां गिरां नगरतानां च भाषन्तां ।
एष खलु कपिलवस्तुतो शुद्धोदनराजवरपुत्रो ॥
सा तस्य दर्शनतृषा निर्धाविता गुणशता कीर्तयति ।
वरपुरुष विप्रहीनो स्वबन्धुजनस्य कथं आसी ॥
प्रमदागणसंपरिवृता रुदन्ति अनुगच्छन्ति कनकवर्णा ।
परिदेवते च करुणं अटविवनमुखे प्रपद्यन्तं ॥
सुखिता वनेषु सकुना मृगा च वनदेवा वनराजा च ।
ये राजहंसगतिकं वीक्षन्ति वनेचरं वीरं ॥
सुकुमारमृदुकगात्रं कमलदलनिभेहि पादतलेहि ।
कथमाक्रमसि वसुधां तृणकुशशरसंस्तृतविदुर्गां ॥
मृष्टान्नरससमुदितो नानारसप्रवरबृंहितशरीरो ।
मूलफलपत्रभक्षो भेष्यसि कथं निर्झरवनान्ते ॥
कनकवदन[166b]पादे वरास्तरे कुसुमसंकुले शयने ।
सुपियान कथं शयिष्यसि तृणकुशशरसंस्तृततलेषु ॥
श्रुणियान वरेन्द्र भवने पटहविपुष्करनिनादसंगीति ।

1. B âlepati râ° C âsapati râ° BC °tram niva° B °rttaye(?)dya ravarâ candra° C °varâ candra°. — 2. BC °rnavadamânâ nitya° B °nigama âtṛ° C °nigamo âtṛ°. — 3. BC °hi me na° C °mânâye ‖ . — 4. B ke nu khu° C kâ nu khu sucârumânâye vikrama surupala° rabhâra° BC °dhâri prakra°. — 5. B °masim atṛ° BC °pâyam sa° C °sarvalândhavâd ayam me° B °ndhakadhâyam me hṛdayam sâ çru° C °dayam mâ çru°.

6. C mâ çruṇati de° ° râm nacâṇâm babhâshekâm ‖ B °râm nagarâṇâm ca bhâ°. — 7. B eshâm kalakapilava° C eshâm kapila° BC °danasya râ° C °râjasya tava pu°. — 8. BC °çatâni kîrttayati vara°. — 9. BC °hînabandhu° C °katham âsî pra° B °âsî pra°. — 10. BC pramadagaṇa° C °vṛtaḥ ru° BC °dantim anugacchanti ∣ ka °rṇam pa°.

11. C °dyante sakhi° B °ntam sakhi°. — 12. C °khu samku° BC °ca vanada(B °dai)-vateshu mṛi° jâca ye râ°. — 13. BC °râjavitu(C °kdra)gati kshati vane°. — 14. C sukusuma phu° C °pâdavavâtare°. — 15. B katham âkra ° dhâm ∣ tṛṇakuçaçaram sam°.

16. B °nnarasamuditâm nâ ° rîre mûla°. — 17. B °trasaphalâbhaksho bheshyati ∣ katham° B °nânte kana°. — 18. B °ntashâde vadâsta° BC °stareṇa kusu°. — 19. C supiyâne ka ° kuçaçayane sam° B °kuçaçayanam°. — 20. C çrutiyâna° B °bhavanapatâhetripashka° C °ṭahe trirushka ° gîti çru°.

श्रोष्यसि खरां भयकरां संक्षपितगजगर्जितनिनादां ॥
मूलफलपत्रसफला ते भवतु दिशा अनुयमृगसंघा ।
मा तृषितक्षुधितश्च ते शिला तपे वनेचर शरीरं ॥
ग्रीष्मपरितापितस्य ते भवतु सलिलगर्भमण्डपोपवनं ।
शिशिरे च विगतजलदो दिवाकरो भातु गिरिदरीषु ॥
राक्षसयक्षभुजंगपरिवारं तव देवगर्भसुकुमारं ।
नक्षत्रचन्द्रभवरं हृदयनयनानन्दनशरीरं ॥
सो विन्ध्यपादपार्श्वे गजवर इव पद्मिनीमभिजयन्तो ।
प्रविशति तपोवनान्तं मृगीव विविधं वनचरस्य ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुणतरुकुसुमसंप्रमिश्रे रक्षे ।
क्वचि वनदेवोपतप्ता क्वचित्क्रमकुञ्जरविनया ॥
क्वचिद्विपुलघनपत्राग्रप्रलम्बफलैः तरु चलंकृत अनम्यैः ।
क्वचि शीर्णो कोटरतरु वनपादपगुल्मवृतमूलो ॥
क्वचि पद्मसरो सुरूपो क्वचि गिरिसरितालाभो वनः धीराः ।
तापसकुलाश्रमा क्वचि कोकिलशुकमोरपरिगीता ॥
क्वचिद्विवरतृणाङ्गला क्वचित् . . . . . . शरपत्रवरत्ना ।
क्वचित् चरुचमरमहिषा क्वचित्क्वचिद् व्याघ्रसिंहगणाः ॥
क्वचि रक्तपल्लवलता तरुणतरुप्रलम्बिता नाना ।

1. B çroṣyasi° C çroṣyasi kharām bhayaṅka° BC °karām saṃsthitanija°. — 2. B °lā ca ta bhavatu te di° C °lā ca te bhavantu te di° BC °diçā | anu° B °saṅghāṃ ātṛ° C °ghā tṛ-ahi°. — 3. B °sya | te çilāpattaṃ vane° C °lāpattavane°. — 4. BC °tu çalilagarbha° pavane çiçi°. — 5. C °re ca piça° BC °jalalā divākaro bhāti | gi° °dhu rākṣasa°.

6. C °yakṣāhibhujagavanadevato deva° B °jaṅgamavanadevata deva°. — 7. C °candravaktṛ° B °ndravanalṛi° BC °hṛdayaṃ nayanamandana ça°. — 8. B so vidhyapāda° dhanto pra°. — 9. B °çati | tapo° C °povanaṃ | taṃ çṛi° B °vividhavaranacarasya | C °vividhavanavaraṃya. — 10. BC kvacid rakta° C °saṃmañjalidharinyo | B °mañjalidharāṇye |.

11. BC kvacid vana° C °pā kvacin kramakuñja° B °t kramakuñja° bhagnā kva°. — 12. B °lāsa pralamba° C °lāçā pralamba° BC °pitalarataru alaṃ° C °laṃ to agamya kva° B °kṛtaḥ agamya kva°. — 13. BC kvacijjirṇṇa(B °rṇṇa) ko° B °ravanavadapagurmañcitamūlā kva° C °ravanapādapagulmākaitamūlā kva°. — 14. B kvacit padmasara sarū° C kvacit padmasarurupā kva° BC °cid giri° C °saritābhā vanaḥ° B °tālabhiravanaḥ° BC °viraḥ tāpa°. — 15. B °çrama kva° BC °cit koki° gītā kvacid vi°.

16. BC °varatṛṇa(C °ṇa)jaguṇo kva° C kvacid çalitā ca çarīravallitarakārkacaravaru° B °cit nṛṣitā ca çarivallitarakārkacaravaru°. — 17. BC °racamaramahi° C °ṣhā kvacid vyā° BC °d vyāghra siṃ°. — 18. BC kvacid rakta° pata(C °patta)ralatā pralambita(C °tāḥ |) nānā a°.

उद्यानगमनशान्ता प्रमदायो विय निद्रायन्ति ॥
क्वचि कुरवकतरुशिखरी प्रकुसुमितो बालपुष्पसुविबुद्धो ।
निद्रामलितनयनानां नारीणामिव विबुद्धानां ॥
मधुरपवनेरिता क्वचि नानाद्रुमकुसुमचितवनशाखा ।
आलम्बन्ति परस्परं प्रमदा सखीना वियान्योन्यं ॥
क्वचि कुप्यकवनशाखा प्रकुसुमिता तारुणप्रहसमाना ।
अनुवेल्लिता. . . . सहोदरमिव वत्सला प्रमदा ॥
क्वचि किंशुका कुसुमिता वनराजिवनान्तरे गुहकुले वा ।
रक्ताम्बरोत्तरीया प्रमदा विपुलाक्षिये वनिता ॥
क्वचित् वसुमतिप्रदेशो नवसंपुष्पितपुष्पैः संछन्नो ।
आभरणभरितवसना समलंकृतप्रवरा नववधू व ॥
क्वचि कठिनकण्ठ[167a]कलता मृगमहिषवराहाणा पदाङ्किता ।
शबरशरआहतानां मृगाण रुधिरेण सिक्तानि ॥
क्वचि गजकर्णनिकरो चिति वने पटपाण्डुराकारशकलो ।
क्वचि व्याघ्रकेशरिहता विषादि नरवारणवराहा ॥
क्वचि राक्षसप्रलापा पिशाचकुम्भाण्डभैरवरुतानि ।
क्वचि गुह्यकभणितानि निशासु पवनेषु प्रचरन्ति ॥
क्वचित् निशासु जलधरा गर्जन्ति प्रतिनन्दति आम्रवणा ।

1. C °gamanaçântâ° BC °dâ viya nidrâkabyâ kva°. — 2. C °ci kulavakaruçikhare pra° BC °sumitâni vya° C °vyakapushpâsuvi° BC °ddho nidrâ°. — 3. B °litenayanânâṁ ni° BC °baddhya(C °ddhya)mânânâṁ | (B °nâṁ). — 4. C °pavanâni tâni kva° B °nemitâ kva° BC °cit nânâ° C °drumanadrumaka° BC °khâ â°. — 5. BC âlaṁbanti° B °nti | pa° BC °dâ ça-tilâ viya anyonyaṁ kva°.

6. BC kvacit kupya ° mitatarunna(C °rupa)prahasamâno(C °nâ) anu°. — 7. C anuve-llitada° B °llitâda° BC °dakaçâ sahodaram iva vâtsarâ pramadâ kva°. — 8. C °jivanântare° BC °le vâ raktâ°. — 9. BC °ttarayâ pra° B °vipulakshyate va nitâ | C °vipulakshete va°. — 10. C kvacit kusu° B kvacit dhasuma ° deçâ na ca saṁpushpitakukshi saṁchannam âbha° C °deçâ nava ° shpita kvacit saṁchannam âbha°.

11. B °dhrânya | C °dhânâ |. — 12. BC kvacit kaṭhinakaṇṭha(C °ṭhin)kala° B °râ-haça | pa° C °râhaluṇṭhâ pa° B °ketâ ça°. — 13. BC çavala(C °vara)çatâhatânâṁ | mṛgâṇi rudhiraçiktâni | (C °ktâ) kva°. — 14. BC kvacid gaja ° ro kshiti gaṇe° C °pâṇḍu-lata ° kalpâ kva° B °kalpa kva°. — 15. BC kvacid vyâghra° B °keçahatâ° BC °vishâ(B °khâ)-ditanaravâ°.

16. BC kvacid râksha° C °piçâçaku° BC °ṇḍaçubha(C °bhai)rava°. — 17. BC kvacid gu-hya° C °hyakahyakabha°. — 18. C °çâsu dharâ ga° ndanti vyâ° B °ndati | vyâ° BC °lagaṇâ bhai°.

. . . . भैरवकरा करोन्ति रूपाणि च बहूनि ॥
पादपवनस्मिं तस्मिं विहरति सो सर्वलोकहितकामो ।
चण्डमृगराक्षसानां हृतवक्रमानेन यो रम्यो ॥
यथ चात्मनो मृगपतिः सर्वजगद्धितं ततो विशेषेण ।
प्रार्थयति सत्वसारो सत्वान तदपिदमाचर्यं ॥
एकैकसत्वमोक्षणे यदि कल्पमसंख्यं सर्वसत्वानां ।
दुःखमनुभोमि तारेयं सर्वसत्वानां व्यवसितमिदं ॥
सत्वसारस्य यद्भुयो दुष्करं वने चरित्वा कर्मक्षये ।
स्मृति लब्धा यत्र पथास्मि गतो नायं मार्गो मोक्षाये ॥
अस्ति तस्मिं मति पूर्वे जंबुद्रुमे शाक्यराजमुद्याने ।
प्रथमं ध्यानं समाद्दयि स भविष्यति बोधिये मार्गो ॥
न च शक्यं दुर्बलेन कृशेन परिशुष्करुधिरमांसेन ।
बोधिमभिगन्तुं यदहं पुनराहारमभ्यवहरेयं ॥
देवता अवोच मा त्वं आहरयाहि मा ते यशो परिहाये ।
वयमोजं गात्रेषु तुह्यं उपसंहरिष्यामथ ॥
तस्मासि चाहं सर्वंशो सततमनाहार इत्यभिज्ञातो ।
योजये मह्य तेहि उपसंहारितं मृषा अस्या ॥
सो अनृतवचनभीतो अलमिति तां देवतां प्रतिक्षिपिय ।
मुद्गकुलत्थहरेणुका फाणिकृतं यूषमुपभुंजे ॥

1. BC °ronti | rū° C °pāni ca° BC °hūni pā°. — 2. C °vanesmiṁ viha° B °nasmiṁ | ta° BC °kāmo caṇḍa°. — 3. BC °kshmāṇāṁ hṛidaya bahu° ramyo(C °myā) ya°. — 4. BC yathātmānaṁ mṛigapate sarva° taṁ | ta° sheṇa prā°. — 5. BC °ti satvo mānu° B °ro satvā sa tadāpida° C °ro satvān tadāpi ida° B °ryaṁ eke°.

6. C ekaikasatva° saṁkhyaṁ duḥkha° B °tvānāṁ duḥkha°. — 7. BC duḥkham anubho(C °bhā)mi | tāre° nāṁ dhyavasi° daṁ sa°. — 8. BC °rasya | sha° C °shkara vane° C °karmaṁkshaye BC °ye smṛi°. — 9. BC smṛitiṁ la° B °bdhā pathapathenāsmi gato | nā° C °bdhā viyathathenāsmiṁ gamigato nā° B °kshāye asti°. — 10. BC °smiṁ gami pū° B °pūrvajaṁbu° C °pūrvaṁ jambudruma çā° B °dyāna prathā°.

11. C °maddhiṁ sa bha° B °mādadhi so bha° BC °shyati | bodhāya mārgo na ca çā°. — 12. BC °çākya durba° nasna bo°. — 13. BC °ntaṁ | yad a° reyaṁ deva°. — 14. B °tvaṁ āhāram āharayāhi° C °tvaṁ āhāraṁ āhārayāmi mā te°. — 15. BC vayaṁ ojaṁ gātreshu upa° B °shyāmathaḥ | C °shyāma | .

16. BC tasmāsi a° B °tataṁm anāhāro i° C °tatamanohara i° BC °jñāto oja°. — 17. BC ojeçca mahyato vā u° shā asyā amṛita va°. — 18. C °bhītā alam iti | tāṁ deva° BC °piya mu°. — 19. B °kulaccha(ou °ttha?)hareṇukāpāṇitaṁ yū° C °kolesthahareṇukāpārtha yū° B °bhuṁje anu°.

अनुपूर्वं च शरीरे कासं च बलं च संजनेत्वान ।
आहारं समन्वेषि उरुविल्वमुपागमि स साधु ॥
अथ सा पूर्वजनेत्री सुजाता नामेन प्रस्थितकुलीना ।
न्यग्रोधपादपमूले तिष्ठति मधुपायसं गृह्य ॥
किं ब्रह्मचारि अवचा कर्शितमायासितं तव शरीरं ।
सा पायसं ददत्वा परिकीर्तय राजपुत्रस्य ॥
राजर्षिभिश्च तस्य आसि मधुपायसं तव सुजाते ।
तां अवचि पार्थिवसुतो किमर्थमेतं ददसि दानं ॥
जातिशतानि जनेत्री अभूषि या तस्य शुद्धसत्वस्य ।
सा प्रतिभणेसि मधुरं प्रार्थेमि समृध्यतु मह्यं ॥
हिमवन्तपादपार्श्वे नगरं कपिलाह्वयन्ति [167b] विख्यातं ।
दिशविदिशविश्रुतयशं प्रमुदितनरनारिसंकीर्णं ॥
तस्मिं नगरे कुमारो पुत्रो शुद्धोदनस्य शाक्यस्य ।
अवहाय बान्धवजनं वनं गतो राज्यमुत्सृज्य ॥
षड्वर्षं तस्य व्रजतो तपोवने उग्रे भैरवे वने ।
दानेन मे तस्य भवति प्रणिधी परिपूरिया ॥
तेन तपेन वरो यं मार्गेति मे स समृध्यतु अर्थौ ।
अहमपि तेन पथेन गच्छेय महानरवरेण ॥
ततो प्रादुरासि वाचा अन्तरीक्षादमानुषी ।
सुजाते एषो सो धीरो शाक्यराजकुलोदितो ॥

1. C anupûrvaṁ çarirasthâ° B °rvaṁ çari° BC °tvâna âhâ°. — 2. B âhârasamañgaveshi uru° C °veshi uru°. — 3. C °sujâtanâme ° çdito kulino nya° B °çditâ kulinâ nya°. — 4. BC °grihya kiṁ bra°. — 5. BC °cârî ava° B °vaca darçanaṁ nayanitaṁ kritaṁ çariraṁ | C °vaca darçanaṁ yam idaṁ kritaçariraṁ | .

6. C so pâyasaṁ dadetvâ parikirttayitvâ râ° BC °sya râja°. — 7. C °pâyasan tava | sujâtaṁ ava° B °yasaṁ tava | sujâtâ taṁ ava°. — 8. BC taṁ ava° antaṁ ki° C °taṁ daddasi jânaṁ jâ° B °dânaṁ jâ°. — 9. BC jâtiça° B °shi tasya çu° C °shi jâtasya çu°. — 10. B °tibhavati bhaṇenesu madhu° C °tibhaṇataḥ madhu°.

11. C °hvayanta vi° BC °khyâtaṁ diça°. — 12. B çrutayaçaṁ pra° C °çrutayasaṁ pra° BC °nârîkaṁ°. — 14. C °ndhavajanaṁ vanagato° B °naṁ sarvabândhavajanao vanagato° — 15. C °vrajya tapo° B °vraja tapo° BC °ugrabhairavavaru(C °vavane) tasya dâne°.

16. C °ṇidhi pariye | B °ṇidhi paripûriye tena°. — 17. BC °varo yaṁ mârga(C °rge)ti so samṛi° B °rtho aha° C °rtho ham a°. — 18. C ham a° BC °reṇa ta°. — 19. C tataḥ râdurahi vâcâ° B °durahi vâcâ° BC °kshât mânushi sujâ°. — 20. C sujâtena esha so dhîro kyarâ ° ditaḥ e°

एतेन तपा आचीर्णा दुष्करा रोमहर्षणा ।
शुष्कशोणितमांसेन नानारूपा तपोवने ॥
ते निर्वाणि उत्सृज्य प्रक्रमे वरपादपं ।
यत्र अतीता संबुद्धा प्राप्ता संबोधिमुत्तमं ॥
ततो अश्रूणि वर्तेन्ति शोकमल्लसमर्पिता ।
कंपमाना नरव्याघ्रं कृतांजलि उवाच सा ॥
दृष्टो सि भैरववने उग्रतपाभ्युत्थितो समनमेव ।
दृष्ट्वा मे शोकमथितं हृदयं प्रीतिं समनुभोति ॥
षड्वर्षाण ममायं न सुखपूर्वा सुखाय शय्यानि ।
शोकशरातापेन यत्र तपमनुचिन्तयन्तीये ॥
तं खो राजं जनी च पिता च अभिवत्सला च मातुस्वसा ।
तव श्रुत्वा तपसो ये प्रीतिसुमनसो भविष्यन्ति ॥
होहिन्ति कपिलनगरे तूर्यशतनिनादितानि भवनानि ।
आनन्दप्रमुदितानि प्रहसितनरनारिसंघानि ॥
मधुपायसमुपभुक्त्वा पुरिमभवशोचिये यत्र निर्धाती ।
द्रुमराजपृथिवीषण्डे अमृतमधिगतो पद्मशोकं ॥
व्याकरि नरप्रदीपो जातिशता पंच जननी मह्यानि ।
एष्यन्ति अनागते अध्वनि प्रवेक्षिलो जिनवतो ति ॥

इति श्रीमहावस्तुने सुजाताव्याकरणं समाप्तं ॥

1. BC etena tena ta° B °tapācirṇṇā° C °tapa cirṇṇa du°. — 2. C °māṃsena nā° BC °rūpo tapo°. — 3. BC °me varapā° C °pādape |. — 5. C tato çruṇi° B °açruṇi° BC °vartanti°.

6. B kampamāni nara° BC °tāñjalim svā°. — 7. BC drishṭvāsi bhai° B °bhairavavane ugra° C °bhairavānugratapād abhyu° BC °mena dṛi°. — 8. BC °shṭvā ma ço° C °daye prīti sama° B °prīti samanubhoti ahadra°. — 9. B °rshāṇi | mamādya na° C °rshāṇi mamādya na° BC °pūrvasukhā° yyāni(C °mi) ço°. — 10. B çokarutāmye | tatra tapam a° C çokarutāye | tatra tapa° yantiye taṃ° B °yanti | ye taṃ°.

11. BC taṃ khu rājaṃ janā(C °rājpitā° BC °svasā tava°. — 12. BC °tvā tapa nityaṃ prītimānasā bha°. — 13. C hohiti kapilavastunaga° B hohiti ka° BC °nagarāto tū° vanāni ānu°. — 14. B °ghāni madhu°. — 15. BC °yasaṃ samupabhuṃjikā pū° B °mabhavaja netriye bhavaṃ ghāti | C °mabhavanajanetriye bhava nghāti ||.

16. C °ṭhavikhaṇḍe° BC °dhigata pa° kaṃ vyā°. — 17. B °ri narapradīpo | jā° BC °jātiçatā pañca pañca janani mahyani bha°. — 18. B °shyati anā° C °shyati || anā° BC °prasvartāyi ||. — 19. B sujātā°.

अथ बोधिसत्वो उरुविल्वाये सेनापतिग्रामकातो पिण्डाय चरित्वा नानाप्रकाराणां पूपानां भरितेन पात्रेण निर्धावति काश्यपो च पूरणो रिक्तकेन पात्रेण निर्धावति ॥ सो बोधिसत्वेन पृच्छियति ॥ आयुष्मं काश्यप लभति भिक्षा ति ॥ सो दानि काश्यपो बोधिसत्वं गाथायमध्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि पापग्रामेहि एकापि भिक्षा न लभ्यति ॥

अथ बोधिसत्वो काश्यपं पूरणं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

प्रस्कन्दको |168a| बलाकल्पो उज्जंगलो च जंगलो ।
एतेहि भद्रग्रामेहि पश्य पात्रं भरितं प्रभू ॥

यं बोधिसत्व अकामकानां मातापितॄणां अश्रुकण्ठानां रुदन्मुखानां अभिनिष्क्रान्तो राज्ञा शुद्धोदनेन पुरुषा विसर्जिता । कुमारस्य दिवसवार्तां निवेदनेथ ॥ ततो यं कुमारो अनोमियं गतो वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदं ततो प्रवृत्ति आगता ॥ यं वशिष्ठस्य ऋषिस्य आश्रमपदातो वैशालिं गतो ततो च राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालियं अराडं कालाममुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं वैशालितो राजगृहं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहे उद्रकं रामपुत्रमुपसंक्रान्तो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राज्ञा श्रेणियेन बिम्बिसारेण विविधेहि भोगेहि प्रवारितो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं राजगृहातो गयाशीर्षं पर्वतं गतो ततो पि प्रवृत्ति आगता ॥ यं गयाशीर्षातो पर्वतातो उरुविल्वां गतो नदीये नैरंजनाय तीरे उरुविल्वके वनषण्डे ततो राज्ञो शुद्धोदनस्य प्रवृत्ति आगता ॥

1. C bodhi ° rāṇāṃ rūpānāṃ bhari° B °rāṇāṃ pūyānāṃ bharitena pātreṇa nirddhāvati | kā° C °rddhāvitīti || . — 3[1]. C bosatvena pṛcchiyati | B °yati ā°. — 3[2]. BC āyuṣmāṃ kā° B °kāçya la°. — 4. C °thāye adhya°. — 5. B yaskanda° BC °ṇṇaṃgalo jāgalo ca | .
6. C °mehi eko pi bhikṣāṃ la° B °mehi ekāṃ pi bhikṣāṃ na la°. — 7. C °thāye adhyabhā°. — 8. BC °ndako rupalākalpo ujjaṃgalo ca | . — 9. C °ritaṃ rūpāṇāṃ | B °ritaṃ pūyānāṃ | . — 10. BC °satvaṃ akā ° nto rājā ça° B °mena sa puru° C °rjitāḥ | .
11. C °niti etha | . — 12. B °vaçiṣṭasya ṛ° C °ttim āgatāḥ yaṃ° B °gatā yaṃ°. — 13. C °vaçiṣṭha° B °padātā vai° C °çāligato pi rājā ça° B °liṃ gato | tato ca rājñā ça° BC °āgatā yaṃ°. — 14. C °ḍaṃ kalāpaṃ upa° BC °āgatā yaṃ°. — 15[1]. C °vaiçānito rā° BC °haṃ gato pi pra° B °gato | . — 15[2]. C °he uddakā rāmaputro upasaṃkrāntaḥ tato° B °kaṃ rāmapu°.
16. C °rājño ça° B °çreṇiyena bimbiçālena vi° C °yena bimbisāre° BC °rito | tato° C °āgatāḥ yaṃ°. — 17. C °taṃ gataḥ ta° B °taṃ gato | ta ° gataḥ yaṃ°. — 18. BC °lvāṃ gata(C °taḥ) nadī ca nai° C °rañjanāye ti ° ṇakhaṇḍe tataḥ rā° B °ṣaṇḍa | tato rā°.

यं उरुविल्वके वनषण्डे उग्रं च तपं तपति महान्तां च प्रतिदधाति ततः प्रवृत्तिं गच्छति ॥ यं बोधिसत्वो आस्फानकं ध्यानं ध्यायति मुखतो च नासिकाश्रोतेहि च उभयतो च कर्णश्रोत्रविवरान्तरेहि बोधिसत्वेन आश्वासप्रश्वासा उपरुद्धा तेषां पुरुषाणां भवति कालगतो कुमारो ति सो पि उच्छ्वसति न प्रच्छ्वसति तेहि गत्वा कपिलवस्तुं राज्ञो शुद्धोदनस्य निवेदितं । महाराज कालगतो कुमारो ति ॥ राजा न पत्तीयति । तेषां पुरुषाणां पृच्छति । कथं यूयं जानथ कुमारो कालगतो ति ॥ ते आहन्सुः ॥ महाराज उग्रेण तपेन लूहाहारताये च कालगतो नापि उच्छ्वसति न प्रच्छ्वसति काष्ठभूतो आसति । ततः अस्माकं भवति यथा कुमारो न उच्छ्वसति न प्रच्छ्वसति कृशो च दुर्बलशरीरो कालगतः कुमारो ति ॥ राज्ञो दानि शुद्धोदनस्य एतदभूषि ॥ यादृशा कुमारस्य गर्भावक्रान्ति आसि यादृशा च देवसहस्रेहि पूजा कृता गर्भसंक्रमस्य यादृशाये च विधीये लुम्बिनीवने उद्या[168b]नि कुमारो जातो जातमात्रो च पृथिवीयं सप्त पदानि प्रक्रान्तो दिशा च अभिलोकितो महाहसितं च उहसितो वचनं प्रव्याहृतो अहं लोके अग्रो ज्येष्ठो श्रेष्ठो पूज्यो देवानां च मनुष्याणां च यादृशानि च कुमारे जातमात्रे आश्चर्याद्भुतानि अचेतना पृथिवी कंपिता देवसहस्रेहि च पूजा कृता यादृशा च अभिनिष्क्रमणसम्पदा आसि तत्र न एदृशा महापुरुषा अल्पायुष्का भवन्ति ॥ भवितव्यं कुमारो यथा पूर्वं प्रव्रज्याप्रव्रजितो सीतलाये जम्बुच्छायाये पर्यंकेन निषण्णः शान्तं समाधिं समापन्नो भविष्यति । तदेते जानन्ति कालगतो कुमारो ति ॥ सो दानि तेषां पुरुषाणां आह ॥ गच्छथ कुमारस्य सकाशं न कुमारो कालगतो शान्तं समाधिं समापन्नो । कुमारस्य

1. B °paṁ ca tapya ° yaṁ ca pratijāroti tataḥ° C °pratigatoti tato pravṛ°. — 2. C °satram āsphoṇakaṁ° B °kaṁ dhyāyaṁ dhyāyati | lūkhatā ca nāçikaçrotehi ca ubha° C °yati | lūkhatā ca nāçikā ca çutehi ca ubha° BC °vivarantare° B °ti nāpi u ° çvasato | tahiṁ satvā ku° C °pravasati | te tahiṁ satvo kapila°. — 5. BC °māro rājā°.

6¹. C rājā patīi°. — 7¹. C °pena lūhāratā° B °uvasati na pra° C °praçvati kāshta āsati | B °kāshṭabhūto°. — 8. C tato asmā° B °rbalaṁ çarīraṁ kāla° C °gato ku° B °ro ti rā°. — 9. C rājño çu ° nasyaitad abhavat | . — 10. BC yādṛço ku° B °rasya garbhavakrānta āsī° C °krānto āsī | yādṛço ca kumāro deva° BC °kṛitvā garbhasaṁkramāṇā yādṛiçāye° C °nivana udyā ° yā ca abhiniṣhkramaṇasampadā āsī | abhilokitā ma° BC °hāhasitaṁ bahuhasitam vacanaṁ pratyahṛito haṁ(B °haṁ |) loke° B °agrashkeshṭo çre° C °jyeshṭo çreshṭe pū ° dbhujāni ace° B °dbhutāni | ace ° jā kritā | yā° C °yādṛi ca abhi ° dā āsī || tatra° B °rusho alpā° C °dā alpeyu ° santi tasya ku°.

16. B °jyā āpravrajito sītalā° C °jyāpravrajito çītalā° B °yāye karyaṁ ° sharṇṇaḥ çā° C °sharṇṇo | çā° B °ntaṁ samādhi samāpa° C °nno kumāraṁ bha° B °shyati | . — 19¹. C °çaṁ na kumāraṁ kumāraṁ kumāraṁ kālaṁgato° B °gato | çā° C °paṇṇaṁ ku° B °nno ko°.

दिवसप्रवृत्तिं मम आरोचेथ ॥ ते दानि पुरुषा भूयो उरुविल्वां गताः तपोवनं च प्रविष्टाः कुमारं च अरोगं स्वस्थिवर्णं समाधितो व्युत्थितं पश्यन्ति ॥ ते दानि पुरुषा विस्मिता पण्डितो राजा शुद्धोदनो ॥ यदा भगवां प्रवृत्तवरधर्मचक्रो एतं प्रकरणं भिक्षूहि श्रुतं ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं राजा शुद्धोदनो तेषां आप्तपुरुषाणां श्रुत्वा कुमारो कालगतो ति नाभिश्रद्दधाति ॥ भगवानाह ॥ न हि भिक्षवो न एतरहिं एव एष राजा शुद्धोदनो ममान्तरेण कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति । अन्यदापि ममान्तरेण एष कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधाति ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने नगरे वाराणसी काशिजनपदे अपरो ब्राह्मणो ॥ तेन अष्टचत्वारिंशद्वर्षाणि कौमारं ब्रह्मचर्यं चीर्णं वेदा च अधीता ॥ तेन दानि अष्टचत्वारिंशद्वर्षात् कौमारं ब्रह्मचर्यं चरित्वा वेदा च अधीत्य नास्ति अनपत्यस्य लोके पि धर्मो दारं कृतं अपत्यो च उत्पादितो ॥ तस्य भवति ब्राह्मणस्य । परिभुक्ता मानुष्यका कामा समयो मे प्रव्रजितुं ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां ब्राह्मणीमामन्त्रयति । भवति आमन्त्रेमि [169a] प्रव्रजिष्यामीति ॥ सा नं आह ॥ ब्राह्मणस्य वा पुत्रस्य को विवेष्यति मम वा को विवेष्यति । यदि तव अभिप्रेतं प्रव्रजितुं अहं पि प्रव्रजिष्यामि अहं पि तपश्चरणं करिष्यामि अहं पि ब्रह्मचर्यं चरिष्यामि । यथापि त्वं तपश्चरणं करिष्यसि तथाहं पि तपश्चरणं करिष्यामि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ एव-

1. BC °uluvilvāṁ gatāḥ(C °to) tapo° B °vishṭāḥ kumā° C °shṭā kumāraṁ ca pravishṭā kumā° BC °raṁ ca ārogava°. — 2. C °dāni vismito paṇḍitarājā°. — 3. BC °vṛtte prava° C °etaṁ bhikshu prakara ° kahubhi çru° BC °taṁ bhi°. — 4¹. C bhikshur bhaga°. — 4². BC °ahām adṛishṭa° C °ṇāṁ vacanaṁ çru° BC °gateti nā ° dhāti a(B °ti | an)nyadāpi yaṁ kāla(C °laṁ)gato kumāro ti ‖. — 5². C na bhikshavo naitarahiṁ evaṁ esha° B °hiṁ evaṁ esha° C °lagateti çrutvā nābhi°.

7. C °pi esho mamā ° ṇa kalagateti | çru°. — 8¹. C bhikshavo ā° B °āhaṁsuḥ ‖. — 8². C °gavān ‖. — 8³. C °kshavaḥ atīta° B °kshavo bhū°. — 9. BC °hmaṇo tena°. — 10¹. B tena tena ashṭa° C °rshāt komā ° ryaṁ ūrṇaṁ vedā ca adhītā ‖ B °rṇaṁ vadāta adhītā ‖. — 10². C °tvā vedā ca adhī° BC °dhītā nā ° sya lokā pi dharmadānaṁ(B ?) kṛitaṁ | a(B °ana)patye ca utpādito tasya°.

12¹. B °ti | brā° BC °sya pari°. — 12². B paribhukta mā° C °bhu mānushyakām āsamayo me pra°. — 13. C °ṇīṁ āmantra°. — 14¹. C °āmantrayasi pravrajishyami iti ‖ B °jishyamīti. — 14². C sā taṁ āha ‖. — 14³. BC °hmaṇya kvacid ve(C °ciddhe)shyati mama vā kvacid ve(C °ddhe)shyati | . — 15. BC °va abhipre° B °karishyāmi ahaṁ pi brahmacaryaṁ° C °ryyaṁ karishyāmi | B °mi yathā°.

16. C yathopi° BC °shyasi | tathā°. — 17². BC °jāhi te dā°.

गच्छतु त्वं पि प्रव्रजाहि ॥ ते दानि वाराणसीतो निर्गता ॥ अनुहिमवन्ते शाहंजनी नाम आश्रमपदो । तहिं गौतमो नाम महर्षि प्रतिवसति पंचशतपरिवारो चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञो ॥ सो दानि ब्राह्मणो ताये ब्राह्मणीये सार्धं तहिं शाहंजनी आश्रमपदं गत्वा गौतमस्य ऋषिस्य मूले प्रव्रजितो । सापि ब्राह्मणी प्रव्रजिता ॥ तेन दानि तस्य आश्रमपदस्य अविदूरे आश्रमो मापितो तृणकुटी पर्णकुटी च कृता । तस्या पारंगाये तापसीये एकान्ते तृणकुटी कृता ॥ तेहि दानि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्तेहि बाहिरकेन मार्गेण युज्यन्तेहि घटन्तेहि व्यायमन्तेहि ध्यानानि च अभिज्ञा च साक्षात्कृता चतुर्ध्यानलाभी पंचाभिज्ञा महात्माना संवृत्ता उग्रतपाश्रिता ब्रह्मचारी ॥ यं अपि आनेन्ति मूलविकृतिं वा फलविकृतिं वा कोद्रवकं वा श्यामाकं वा प्रियंगु वा भंगं वा मासादिकं वा शाकं वा मूलकं वा ततः तस्या पि पारंगाय समसंख्याये संविभागं करोति ॥ तेषां भवति । किं इमस्य माणवकस्य नामं भवतु ति ॥ तेषामेतदभूषि । अयं माणवको श्यामवर्णको भवति इमस्य माणवकस्य श्यामको ति नाम ॥ तस्य दानि माणवकस्य तेहि मातापितुहि श्यामको ति नाम कृतं ॥

तहिं आश्रमपदे सो माणवको उन्नीयति । एवमनुपूर्वेण सो माणवकः यं कालं संवर्धितो पादेहि चंक्रमितः ततो यं एवं मृगपोतकेहि सार्धं रमति ॥ मैत्रीविहारी ऋषयो महात्माना । तेषां मृगपक्षिणः न सन्त्रसन्ति ॥ मृगपक्षिसहस्रेहि तं आश्रमपदं उपशोभितं । यं वेलन्ति मृगपोतका मातरो स्तनं पिबन्ति ततः श्यामको पि तेहि एवं मृगपोतकेहि सार्धं तं मृगीये स्तनं पिबति । यस्या यस्या मृगीये अल्लीयति सा एव स्तनं पायेति यथा स्वकपोतकं पायेति तथा श्यामकं पि

1¹. BC °rgamya ssu°. — 1². B °pade | C °pade tahiṁ°. — 2. C °gautamo° BC °sati | pañ° B °bhijño so dā°. — 3. BC °ni brahmaṇo (C °na) tā° C °brāhmaṇīye° B °rdhaṁ tahiṁ sāhuñjani ā° C °gautamaṣya ṛṣi° B °jito sāpi°. — 4. C omet la phrase. — 5. C °darya abhidū° C °çramo mapito°.

6². C °kṛitāṁ tehi° B °kṛitā tehi°. — 6³. C tahiṁ āçra °santehi rakena mārge° B °santehi mavantakena mārge ° lābhī pañcā° C °bhijñā sā dāni mahānasaṁvṛitto ugra° B °çritā | ugra° C °pāçatā bra°. — 9. C yaṁ çehi ānenti mulavikṛ° B °mulavikṛ° C °kṛitāṁ vā koladravaṁ vā çyā° C °praçālikaṁ vā çā ° lakaṁ vā | tato tasyā° B °syā pi paraṅgā° C °chhasaṁkhyāya saṁvibhā°.

11¹. B °ti kiṁ°. — 11². C kiṁ imasya° BC °bhavabhūti ta°. — 12¹. BC °vaṇa ima° C °nāmaḥ | B °nāma tasya°. — 13. C °pitṛihi çyā ° ti nāmaṁ kṛi°. — 14¹. C tahiṁ āçra°. — 14². C °ayrito | tato evaṁ taṁ mṛi ° takā tena ayati | tehi mṛigapotakehi sārddhaṁ° B °maṇā mai°. — 15. C °hābhoga | B °hābhā teshāṁ°.

16². C °na santrasyanti mṛi° B °santi mṛi°. — 17. C °ra stanaṁ shivanti | tataḥ° B °ro stanaṁ pibanti tataḥ° C °gīya stanaṁ pibanti | B °gīye tanaṁ pi°. — 18. BC yasya yasya mṛi° C °yati | sa evaṁ sta° B °sa eva tanaṁ pāyeti | ya° BC °yathā taṁ sva° B °takaṁ pāyanti | tathā° C °takaṁ pāyanti | etāṁ sa çākaṁ pi pāyanti | B °makaṁ pi pāyanti |.

पायेति ॥ एवं सो श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे तेहि मृगपोतकेहि पक्षीहि च सार्धं संवर्धति ॥ यतो यतः मृगपोतका च पक्षी च गच्छन्ति तत्र तत्र श्यामको ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि परिवारितो गच्छति । ते पि मृगपक्षी ऋषिकुमारेण सार्धं अभिरम[169a]न्ति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो उटजे शयितो भवति ततः अनेकमृगपोतका च पक्षी च नानाप्रकारा उटजस्य द्वारमूलमन्वासन्ति यावत् श्यामको ऋषिकुमारो ततो उटजातो निर्धावितो भवति । ततः आश्रमपदस्य परिसामन्तं गच्छन्ति ॥ श्यामको तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे अभिरमति मृगपक्षी पि तेन श्यामकेन सार्धं तहिं आश्रमपदे अभिरमन्ति ॥ शयितस्यापि ऋषिकुमारस्य आश्रमपदे मृगपोतका च मृगा च पक्षी च अनुपरिवारित्वा आसन्ति । यदा उत्थितुकामा भवन्ति मृगपोतका च पक्षी च ततो तं श्यामकं ऋषिकुमारं मुखतुण्डकेन प्रतिबोधयन्ति ॥ एवं सो ऋषिकुमारो तेहि मृगपक्षीहि सार्धं आश्रमपदे संवर्धति ॥ यं वेलं ऋषिकुमारो विवृद्धो संवृत्तो ततः मृगाजिनाजिनेन निवस्तो च प्रावृतो च ॥ या तत्र आश्रमपदे भवति मूलविकृतिर्वा फलविकृतिर्वा कोद्रवो वा श्यामको वा छिन्नको वा प्रियंगुर्वा भङ्गं वा प्रासादिको वा शाकं वा मूलका वा तमार्गयित्वा मातापितृणां उपनामेति। उदकमानेति काष्ठानि आनेति तृणकुटिपर्णकुटीनि संस्थापेति । तमाश्रमपदं सिंचति संमार्जति ॥ परमगौरवेण तेषां मातापितृणामुपस्थिहति । प्रथमं मातापितरं प्रतियरति पश्चात् स्वयं आहारं करोति । यत उपादाय ऋषिकुमारो विज्ञप्राप्तो ततः उपादाय न कदाचिद्-

1. C °çyâmaka ṛshi° BC °çramamñpa° C °de tahim mṛi° C °sârddha saṁ°. — 2. BC °kahi ca anvaṁ | tasya tasya çyâ° C °ro tarhi mṛigapakshihi°. — 3. C °kahihi ṛi° BC °ramanti |. — 5. C °velam ṛshikumâraṁ udajo° B °ro udhaje° BC °ntr | tataḥ(C °to) ane° B °kâra udhaja° BC °dvâlamu° C °lam atvâsanti yâvaṁ çyâmako° B °mâsanti | yâva° C °ro tataḥ udajâ°.

6. C tatar âçra° nvâti | . — 7. C çâmako tarhi mṛi° ramanti | mṛi° kahi tena° BC °ramanti ça°. — 8. BC °kahi anu° B °sati | C °sati ya°. — 10. C yadâ ca mṛi° BC °santi | mṛi° C °kahi ca çyâ° bodhanti | B °bodhanti |.

11. C °sârddha âçra°. — 12. C yaṁ velam ṛshi° B °saṁvṛito ta° C °mṛigânâṁ ajino ni° B prâkṛito ca yâ ta° C °prâvṛito ca tatra°. — 13. C °bhavanti mûlavikṛitir vâ patravikṛitir vâ pushpavikṛitir vâ kopadravo vâ çyâmako vâ echinnako vâ priyaṁgu vâ bhaṁgaṁ vâ prâdiko çâkaṁ vâ mulakaṁ vâ tam â° C °parṇâmati |. — 15. C uddakaṁ âneti kâ° B °tṛṇakuṭiparṇakuṭini saṁsthâpeti tam â° C °ṛṇakuṭini saṁsthâpyeti tam â°.

16a. B °cati samârjati | C °saṁmârjati. — 16b. C °ravena teshâṁ mâ° B °hati pra°. — 17. C °raṁ parivasati paçcâ° B °pratiramati | paçcâ° ram pada upâ°. — 18. C padam upâdâca ṛi° pto tatar upâdâye ṛishikumâra vijñaprâpto upâdâye na ka° B °taḥ upâdâye na ka° C °âharaṁ kṛitaṁ pûrvaṁ |.

दत्वा मातापितृणामाहारं स्वयं आहारं कृतपूर्वो । एवं श्यामको ऋषिकुमारो तहिं आश्रमपदे मातापितरमुपस्थिहति ॥ इष्टेन कान्तेन प्रियेण मनापेन कालो गच्छति ऋषिकुमारस्य मातापितरं उपस्थिहन्तस्य ॥ मातापितरो पि तहिं आश्रमपदे प्रतिवसन्ता जीर्णा संवृत्ता दुर्बलशरीरा चक्षुपरिहीणा परप्राणेया अशक्ता आत्मना आहारविधानं कर्तुं उदकहाराय वा गन्तुं तृणकुटीय वा पर्णकुटीय वा वेषितुं ॥ श्यामको ऋषिकुमारो तेषां मातापितॄणां वृद्धानां जीर्णानां दुर्बलशरीराणां चक्षुहीनानां सर्वहितोपधानेन उपस्थिहति दश कुशलां कर्मपथां समादाय वर्तति प्रासादिको ऋ[170a]षिकुमारो अभिरूपो दर्शनीयो शुभेन कर्मणा अभिनिर्वृतः मातापितृवर्तको कौमारब्रह्मचारी उग्रतपसाश्रितो प्रान्तशय्यासनविहारी महानागो प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां राक्षसानां पिशाचानां कुम्भाण्डानां किन्नराणां किन्नरीणां मृगाणां पक्षीणां प्रियो सर्वभूतानां ॥ यतो यतो ऋषिकुमारो गच्छति मूलहारी वा पत्रहारी वा पुष्पहारी वा फलहारी वा ततो ततो मृगपक्षीहि च देवनागेहि च किन्नरेहि किन्नरीहि च संपरिवृतो गच्छति ॥

सो दानि घटमादाय मृगपक्षीहि संपरिवृतः देवनागेहि च किन्नरेहि च किन्नरीहि च उदकहारी गिरिनदीं ओकस्तो ततः उदकघटं परिपूरयति ॥ पेलियक्षो नाम काशिराजा महाबलो महाकोशो महावाहनो मृगव्ये चरन्तो वातजवसमेन तुरगेण मृगमनुव्रजति । उत्क्रान्ता बलवाहना न कश्चन तं प्रदेशमनुप्राप्तो ॥ यथोक्तं भगवता धर्मपदे ।

गति मृगाणां पवनं आकाशं पक्षिणां गतिः ।
धर्मो गतिर्विभागीयानां निर्वाणमर्हतां गतिरिति ॥

1. B °çramapadaṁ mā° BC °sthihi |. — 2. BC °kālā gacchanti | ṛṣi° °stasya mātā°. — 3. B °vasanto jīrṇṇo saṁ° C °saṁvṛitto du° BC °rīro cakshu° B °hīṇo para° C °prāneyān aśakyo ātma āhārā vidhā° B °tmanā āhāraṁ vidhā° °rttuṁ | uda° °rāya vā gantuṁ° C °kuṭiyaṁ vā parṇṇakuṭiyaṁ vā veshṭituṁ B °pallakuṭīya vā veshṭituṁ çyā°.

6. C °ddhāṇāṁ jī° °kshuparihī° B °kṣurhīnānāṁ sa° C °sarvehitopradhānena upa° B °hitopadhānena upa° C °kuçalakarma° B °vartteti prā° C °vartteti prasādi° °ro abhirūpo | abhi° BC °darçanīyo çu° C °vṛitto mā° BC °pitṛikarttako kau° C °gratapasaṁ āçri° BC °hābhogo° C °piçācāṇāṁ kumbhā° °rāṇāṁ mṛi° BC °bhūtānāṁ yato ya°.

11. B °cchati | mū° BC °pushpāhārī vā phalāhārī vā | (C °vā) tato tato mṛi° B °to gacchati |. — 14. C °vṛito | devanāgehi ca kinnarakinnarī° B °hāriṇi girinadīṁ okaste | ta° (sic °sto ta°) C °hārī girinadīṁ okasto° B °ghaṭā pari° C °ghaṭaṁ ādāya paripūrayi |. — 15. C peliya nāma yakshe kāçirājā mahāba° B peliyaksho nā° B °no mṛigādhyeṇa çaraṁ sk° C °no mṛigādhyayane nirgato | vā° °rajena mṛigaṁ a° B °nuyātrati° BC °ti u°.

17. BC °vāhano na kāçca° C °çanaṁ padam anuprāptāṁ | B °pradeçam anu°. — 19. C gati mṛigāṇāṁ pava° B °nāṁ pava° BC °pakshiṇāṁ°. — 20. C °rmo gatiḥ vibhā° °nāṁ nirvāṇam ahatāṁ° B °ṇam ahatāṁ gatir iti |

सो मृगो तहिं एव वनखण्डे नष्टो ॥ राजा तहिं वनखण्डे श्यामकऋषिस्य ततो गिरिनदीतीरतो उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोति । तस्यैतदभूषि मृगस्य एतं शब्दं ति न मनुष्यचरितो अयं वनो ॥ तेन दानि यतो तं शब्दं श्यामकऋषिस्य उदकघटं भरन्तस्य ततो क्षुरप्रं क्षिप्तं ॥ सो दानि क्षुरप्रो ऋषिकुमारस्य हृदये निपतितो विषकृतो ॥ ते मृगपक्षिणो तेन विषकृतस्य क्षुरप्रस्य शब्देन शब्दवेधिनयेन दिशो दिशं प्रपलाना ॥ श्यामकऋषि उदकघटं नदीतीरे स्थापेत्वा करुणानि परिदेवति ॥ मांसस्यार्थं मृगवराहा हन्यन्ति । चर्मणार्थाय सिंहव्याघ्रा द्वीपिनो हन्यन्ति । वालार्थं चमरीयो हन्यन्ति । दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति । भैषज्यार्थं तित्तिरकपिञ्जलानि हन्यन्ति । अस्माकं पुनर्नैवं शक्या मांसेन कार्यं कर्तुं न चर्मेण न केशेहि न दन्तेहि कस्मार्थाय वधं अहेठका अदूषका अनपराधिनो एकेन इषुणा त्रयो जना हता । अहो यथा संप्रज्वलितो अध[170b]र्मो ॥ सो च श्यामकऋषिकुमारो तथा परिदेवति काशिराजो च तं प्रदेशमनुप्राप्तो पश्यति तमृषिकुमारं परिदेवन्तं अजिनजटावल्कलधरं महाभागं अश्रु प्रपातेन्तं ॥ सो राजा तमृषिकुमारं क्षुरप्रेण आहतं दृष्ट्वा भीतो त्रस्तो संजातो । मा हैव मे सनगरजनपदं शापेन भस्मीकरिष्यति ॥ सो ततो अश्वातो अवतरित्वा श्यामकऋषिस्य कुमारस्य मूर्धा निपतितो ॥ भगवं मृगसंज्ञेन मया एतं इषु क्षिप्तं अजानमानेन अश्रुं मापयिष्यं भगवन्तं ये चैते अश्रुबिन्दू भूमिं पतन्ति केवलकल्पं जम्बुद्वीपं एते अश्रुबिन्दू दहेंसुः

1[a]. BC °hiṃ tahiṃ me vana° BC °nashṭā rā°. — 1[b]. BC °ṇḍe vanāntareṇa aparāṇi mṛigayūthāni(C °ṇi) paçyati(C °ti |) tāni dṛishṭvā rājñā kshuraprasamutritaṃ çyā(C °syā)-ma° B °marishiṣya ca tato° C °shiṣya ca | tataḥ gi° BC °bharaṃtasya tena dāni° (l. 3). — 2. C °çabdaṃ iti | manu° B °bdaṃ ti ni manu° C °carato ayaṃ vanaḥ so rājā° B °va-no | so rājā° (cf. m. 5). — 3. C °bdaṃ syāma° °ntasya tataḥ kshuraprakshi° B °rapra-kshiptaṃ so dā°. — 4. BC °ni khura° C °ṛishiṣya hṛi° BC °krito te mṛi°. — 5. BC °kshu-rapra(C °prā)sya çabdaṃ çṛiṇoti° (l. 2, paçya'a) vano(C °naḥ) so rājā çabdaṃ(C °bda)vedhi-gandhena° (l. 5) C °ço darça pra° B °daçaṃ pra° °nā çyā° C °kānāḥ syāmaka°.

6. BC °çyāma(C syāmā)ka rishi° C °re sthape°. — 7[a]. C māṃsaçṛi(?)thārthe mṛi° B °syārthe mṛi° C °rāho ha°. — 7[b]. C °ghrā dipa°. — 8[a]. C °rīyā ha°. — 8[b]. B °nāgo ha°. — 8[c]. C °tistira° B °tittaraka° °nā n°. — 9. B °punar aivaṃ° C °ṃsena na ke° °ntehi kalpā(?)rthāya° BC °dhino kena° C °trayo jayaho yathā°.

11[b]. B °saṃjva° BC °rmo so ca°. — 11[c]. C so ca syāma° B °çyāma rishi° BC °va-ti | kā° C °jo ca taṃ pradeçaṃm anuprāptaḥ paçyati ca te° B °paçya ca tam ṛi° BC °pra-pātetuṃ | . — 13. C °kshuraprena āha | taṃ dṛi° BC °jāto mā°. — 14. B mā heva° BC °bhasmaṃ kari°. — 15. C so tataḥ syāmako ava° B tato çyāmako ava° C °tvā syā-mari°.

16. C bhagavān mṛiga° B bhagavāṃ mṛigasaṃjñena° C °evaṃ ishu° BC °shyaṃ | bha-gavantaṃ(C °vana) ye caite bhagavan açru B °çru(ṇi)vindu bhūmi(C °mi ni)pata° B °la-kalpajaṃ° BC °vindu dahetsuḥ(C °tsuḥ |) ki° C °punar asmadra°.

किमंग पुनः अस्मद्विधानां बालानां ॥ येन भगवानाह एकेन इषुणा त्रिवर्गं हतन्ति एतं न विजानामि । भगवानेको न त्रिवर्गो । कथं एकेन इषुणा त्रयो जना हताः ॥ ऋषिकुमार आह ॥ महाराज मम मातापितरौ जीर्णा वृद्धा दुर्बलशरीरा चक्षुहीना ब्रह्मचारी महात्मा सदेवकस्य लोकस्य दक्षिणीया परमाग्नेया अहं च तेषामुपस्थायको । प्रथमं तेषामाहारविधानं करोमि पश्चादात्मनो यं किंचित्तेषां उपस्थानपर्यन्तं अहं सर्वं करोमि नास्ति तेषां अन्यो कोचिद्यो मामं उपस्थिहेय ततः मया हतेन ते पि हता । नास्ति मया मृतेन तेषां जीवितं । तदेतेन कारणेन जल्पामि एकेषुणा त्रयो जना हता ति ॥ काशिराजा श्यामकमृषिकुमारं आह ॥ तीक्ष्णविषकृतेन इषुणा हृदयस्मिं आहतो सि मया अजानमानेन जानामहं यथा तव जीवितं नास्ति । तं वरे एकं सत्यं प्रतिश्रुणामि । राज्यं अर्धं स्फीतमवहाय तव गुरुमातापितरं अहं परिचरिष्यं ॥ यथा त्वया परिचीर्णा तथा अहं परिचरिष्यं ॥ ऋषिकुमारो आह । महाराज तेन मे शोकशल्यो हृदयातो अपगतः ॥ एतं वचनं श्रुत्वा यथा सत्यप्रतिज्ञो भवेसि मे गुरुषु तथा करोहि महीपाल महान्तं ते कुशलं भविष्यति । तेषां महाभागानां उपस्थानपरिचर्यं कृत्वा एतं महाराज उदकघटमादाय एताये एकपदिकाये मम मातापितॄणामाश्रमपदं गच्छेसि । मम वचनेन अभिवादनं पृच्छेसि । श्यामर्षि अभिवादनं पृच्छति एवं चा[171b]-ह । मृतो वो एकपुत्रको तत्र शोचितव्यं न रोदितव्यं जातेन जीवलोके अवश्यं मर्तव्यं अनमनीयं स्थानं तत्र शक्यं रोदितेन वा शोचितेन वा लब्धुं न शक्यं स्वयं-

1. BC °ha ‖ e° C °kena triṣuṇā tri° C °hataṃ ti evaṃ na vi° BC °nāmi bha°. — 2a. BC bhagavan e(C °n | e)kena trivargo na ka°. — 2b. C katham eke° B °athaṃ | e°. — 3b. C °rau jarṇṇa vṛiddho da° B °jirṇṇo vriddhā° C °rira cakshushihina bra° B °kshushihinā bra° B °hānāṃ sa° C °hānanā sadevakasya da° B °paraprame° C °teshāṃ upa°. — 5. BC °teshāṃm a° C °tmanā yaṃ° B °yaṃ kocit te° BC °nyo kvacid yo° C °sthiheya ta° B °heya | ta° BC °hatā nāsti°.

7b. B °etaṃ tad e°. — 7b. C tad ena tena kālena janana jalpāmi | eke isho° B °lpāmi | eke° C °hata ti BC °ti kāçi°. — 8. C °çyāma ṛishi° B °çyāmaçiri°. — 9. C °hṛdayasmiṃ° B °to si | mayā ājanamā° BC °jānamahaṃ. — 10a. B °ṇāmi rājyaṃ |. — 10b. BC °ruddhu sphi° C °sphitām ava° °pitarā ahaṃ°.

11. BC °yā parikīrṇṇena tathā a° C °haṃ pi pa°. — 12b. B °rāja mama me ço° C °rāja mamā me ço° °gato etaṃ°. — 13. BC °naṃ çrutvā° C °tyapratijñā bha° BC °bhavasi | me gu° °hīpālah(C °lah |) ma°. — 14. C evaṃ āha ‖ mṛito vo ekaputrako tan na çocitavyaṃ na roditavyaṃ | te ° tvā evaṃ mahārā ° tam āhāya° B °pitṛṇām āçra° C °triṇāṃ āçra° C °gacchāsi |.

16b. C çalmarishi a° B °çiri a ° cchasi | evaṃ cā mṛi°. — 17. C °a na çocitavyaṃ roditum jāte° BC °çyaṃ karta° C °rtavyaṃ | yaṃ ata ° citena labdhuṃ | na ça° B °citena vā laghuṃ na ça° C °karmāṇāṃ° BC °yāsuṃ sāpi°.

कृतानां कर्मणां पलायितुं । नापि मम एकस्य मरणं सर्वसत्वा मरणधर्मा । तस्मा शोचिष्यथ मा उत्कण्ठिष्यथ । सर्वेहि प्रियेहि मनापेहि नानाभावो विनाभावो ॥ यथा महाराज सत्यप्रतिज्ञो मे गुरुषु भवसि तथा करोहि ॥ एवं संविदित्वा ऋषिकुमारो विपरिणतशरीरो कालगतो ॥

राजा ऋषिकुमारं कालगतं विदित्वा रोदित्वा परिदेवित्वा अश्रूणि संमार्जित्वा तमुदकघटमादाय ताये एकपदिकाये यथोपदिष्टाये श्यामकर्षिरिणा तमाश्रमपदं गच्छति ॥ समनन्तरप्रक्रान्तो च काशिराजा श्यामकर्षिरिस्य मृतातो श्यामकर्षिरि च मृगपक्षिशतेहि मृगपक्षिसहस्रेहि परिवारितो देवेहि नागेहि यक्षेहि किन्नरेहि किन्नरीहि तथान्येहि भूतेहि । ऋषिकुमारं परिवारेत्वा महान्तं आरोदनं करेन्सुः महान्तं निनादं अकारेन्सुः । नूनं सो पापकर्मो तमातो तमं गमिष्यति अपायेषु अपायं गमिष्यति येन ताव अहेठकस्य अदूषकस्य अनपराद्धस्य अपराद्धं ॥ सर्वं वनखण्डं ता च पर्वतदरी तं च आश्रमपदं भूतनिनादेहि निनादितं मृगपक्षिरवेहि च आरावितं ॥ श्यामकर्षिरिस्य मातापितरो तानि भूतानि श्रुत्वा मृगपक्षिरवाणि श्रुत्वा चिन्तामापन्ना । किमिदं अद्य अस्माभिः कदाचिदीदृशानि भूतानां निनादशब्दानि श्रुतपूर्वाणि न एदृशानि मृगपक्षिरवशब्दानि श्रुतपूर्वाणि मा हैव श्यामकर्षिरि सिंहेन व्याघ्रेण वा अन्येन वा व्याडमृगेण विहेठितो भूदिति ॥ यादृशानि एतानि निमित्तानि यादृशो च अस्माकं हृदयो अनिर्वृतो यथा च मे अक्षीणि परिस्फुरन्ति ॥ ते च तथा अनिर्वृता कायेन च चित्तेन च श्यामकर्षिरिं विचिन्तेन्ति । काशिराजा च तमाश्रमपदमनुप्राप्तः मृगपक्षिशतानि च ततः आश्रमपदातो भैर-

1². C °dharma taṁ mā ço° B °mā ta°. — 2. BC °vinābhāvo yathā°. — 3¹. BC °tijñā me gu°. — 3². B °gato ṛṣ°. — 5. C °saṁmārjayitvā ta° makarṣiṇā taṁ āçra°.
7. C °çyāmakariçisya māto çyāmariahi ca° C °rehi kinnarehi kinnari° BC °tehi yakṣ°.
— 9. BC °rivāritvā mahāntaṁ ā° C °naṁ karetsuḥ | B °naṁ karetsuḥ mahā° daṁ aka-
retsuḥ | . — 10. C nūnaṁ sā pāpakarmāto tatottamaṁ° B °mātottamaṁ° BC °mam gamiṣyati | āpāyeṣu āpāyaṁ° B °yaṁ gamiṣyati | yena taṁ ca ahe° C °yena ca | ahe° BC °naparāddhasya apalabdhaṁ(B °labdhaṁ |) sa°.
12. C sarve vanakhaṇḍa tāṁ ca parva° B °ṇḍaṁ tāṁ ca parvatadariṁ taṁ ca ā° C °darīṁ ca tam āçramaṁpadaṁ bhūtanidānehi nirnādi° B °bhūtanidānehi ninādi° B °ārapitaṁ | C °ārāpitaṁ | . — 13. C çyāmakariṣkasya° B °çarasya° (corrigé de °ṛṣiṇā°). — 15. BC °dṛça nānābhiḥ° C °d edṛçā bhūtanirnā° B °bhūtāni nirnā° C °ṇi anādṛçāni mṛç° B °pūrvā mā heva çyāmakaçiri° (corrigé de °ṛṣiṇā°) C °makariṣi siṁhena vā vyā° B °vihiṭhita° C °heṭhitā bhū°.
16. C °hṛdaye anirvṛttaṁ | yathā° B °tto | yathā° C °kṣīṇi phalaphuranti B °ṇi pharaphuranti | . — 18. BC °anirvṛtā° C °nirvṛtā | B °nirvṛtā kāye°. — 19. B °prāptaṁ pada° C °padaṁ anu° B °tāni ca | tataḥ āçramāto padātāto bhai° C °çramapadāni ca bhai° BC °bhairavāṇi rāvāṇi(C °ṇi ca) ravanto pra° C °lāni | .

वासि एवासि एवन्ता प्रपन्नाता । अयधो अत्याधिकं सन्नका ॥ काशिराजा एकमन्ते वृक्षदण्डे अश्वं बंधित्वा तं उदकघटमादाय श्यामकर्षिरिस्य मातापितृणां सकाशमुपसंक्रा[71b]न्तो ॥ अभिवादयामि भगवन् ॥ ते पृच्छन्ति भद्रका ॥ को तुवन्ति ॥ राजा आह ॥ भगवन् अहं पेलियक्षो नाम काशिराजा कच्चिद्भगवानिह तपोवने सुखं भवति व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये उत्पद्यन्ति मूलफलानि कोद्रवं श्यामाकं शाकमूलं अल्पाकिसरेण लभ्यति अल्पा वा व्याधि शरीरे अल्पा दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ तं खु महाराज सुखं वसामः इह अरण्ये व्याडमृगानुचरिते निर्मनुष्ये आश्रमपदे मूलपत्रफलानि च कोद्रवश्यामाकमूलकानि अल्पकिसरेण लभ्यन्ति अल्पो च व्याधि शरीरस्मिं अल्पानि च दंशमसकसरीसृपसंस्पर्शा काये उपनिपतन्ति । कच्चित् महाराज तवापि अन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कच्चिदपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च ते राज्यं सुभिक्षं निरुपद्रवं ॥ सो दानि आह ॥ तं खु भगवन्नन्तःपुरे कुमारामात्येषु बलवाहनकोशकोष्ठागारेषु क्षेमं निरीतिकं निरुपद्रवं पौरजानपदा अनुवर्तन्ति प्रतिराजानो न कच्चिद् अपराध्यन्ति देवो च कालेन वर्षति शस्यानि संपद्यन्ति क्षेमं च राज्यं सुभिक्षं च निरुपद्रवं च ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ महाराज एताहि शिविकाहि निषीदाहि यावच्छ्यामकर्षिरि आगच्छति उदकाहारी गतको ततो ते फलोदकमुपनामेष्यति ॥ एवं च तेहि ऋषीहि उक्तो राजा प्ररुण्डो ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महाराज किं रोदसि ॥ राजा आह ॥ भगवं यस्य यूयं कीर्तयथ श्यामकर्षिरि आगमिष्यति फलोदकं उपनामेष्यतीति सो

1¹. B °ayadhi °nirasto kāçi°. — 1². C °udakaṁ ghaṭa °kāçaṁ upasaṁ° BC °nto abhi°. — 3¹. B °vādayomi° BC °gavanta pṛ°. — 3². BC °ntā ko bhavanti | . — 4². C °rājā kaṁcid bhaga° C °bhavatīti | vyā° B °bhavati | vyā° C °ahye āçrama° B °daṁçamasakaçarī° ye upatipatanti te dā°.

7². B °ahhānsuḥ taṁ°. — 7³. B taṁ khu mahārāja sukhe ca sāmaḥ | iha° C °çramapadaṁ mū° phalena ko° B °phalena ca ko° C °lpakiçalena labhyati | alpo ca sa vyā° B °vyādhi çirī° C °rīramiṁ a° çamaçakasarī° B °çamasakaçarīrasṛ° B °nti kacci°. — 10. BC °ntaḥpuraṁ ku° C °vāhanā koçakoshṭāgā° B °vāhano koçakoshṭāṁgā° C° tikaṁ nirūpadravaṁ pauraṁ jā° jāno na kiṁcid aparadhya° B °no na kaṁcid aparaṁdhyanti° BC °lena kālaṁ va° C °rshanti çasyā° B °rshati | çasyā° C °kshemaṁ ca te rā° B °maṁ ca te rā°. — 14. BC °bhagavān anta° vāhano koçakoshṭāgā° ni(C °rū)padravaṁ jana° no na kaṁci(B °kaṁci)d apara(B °raṁ)dhyanti(C °nti |) devā ca kālena kālaṁ va° B °dhyanti | kāle° BC °jyaṁ ca su°.

17. B °hiṁ viçikā° hāri ga° C °hariṁ gataka tataḥ phalo uda°. — 18. C °ṛishihi° ruṇḍe | . — 19¹. BC °nti ma°. — 20. C °yūyaṁ kīrttayatha çyā° B °tha | çyā° C °çirī ā°.

कालगतो अयं च उदकघटो मम हस्ते विसर्जितः अभिवादनं च वः पृच्छति एवं च संदिशति । न शोचितव्यं न रोदितव्यं । न शोचितेन वा रोदितेन वा कोचि-दर्थो । सर्वेण सत्वेन अवश्यं मर्तव्यं । नैव मरणं मम एकस्य सर्वसत्वा मरण-धर्माः च्यवनधर्मा न स्वयंकृतानां कर्मणां पलायितुं शक्यं ॥ ते पृच्छन्ति ॥ महा-राज कथं श्यामशिरि कालगतो ॥ राजा आह ॥ अहं मृगव्ये अ[172ª]श्वन्तो वातजवसमेन तुरङ्गेण मृगमनुव्रजन्तो तमुद्देशमनुप्राप्तो उदकसमीपं यत्र श्याम-शिरिः घटं पूरेति । तत्र च वनगहने सो मृगो नष्टो ॥ तस्य श्यामशिरिस्य तं उदकघटं भरन्तस्य शब्दं शृणोमि । तस्य च मे तदभूषि । स एव मृगो उदकेन गच्छतीति ॥ तस्येदं गच्छन्तस्य शब्दं शृण्वतो मम येन तं शब्दं तेन विषकृतो शु-रप्रो क्षिप्तः । सो श्यामकशिरिस्य हृदये निपतितो । एव ऋषिकुमारो काल-गतो ॥ ते दानि तस्य राज्ञो श्रुत्वा प्ररुण्डा अश्रुकण्ठा रुदन्मुखा परिदेवेन्सुः ॥ महाराज मांसार्थं मृगवराहा हन्यन्ति चर्मार्थं सिंहव्याघ्रद्वीपियो हन्यन्ति दन्तार्थं हस्तिनागा हन्यन्ति भैषज्यार्थं तित्तिरलोपाका हन्यन्ति अस्माकं पुनर्महाराज न मांसकार्यं न चर्मं न केशा न दन्ता । तत्कस्य हेतोः वयमहेठका अदूषका अन-पराधिनो एकिना इषुणा त्रयो जना हता ॥ काशिराजा त्रयो प्रणिपतित्वा क्षमापयति ॥ भगवं यदि ते युष्माकं अश्रू भूमिं निपतन्ति ते केवलकल्पं जम्बुद्वीप-मपि दहेन्सुः किं पुनरस्मद्विधानां बालानां ॥ अहं राज्यमवहाय स्वजनं सर्वा-

C °phalā nda° BC °tīti ‖ so ca kā(C °ca ā)laga° C °rjjito abhivādavarā pṛ° B °vādanaṁ va caḥ pṛ° BC °çati na ço°.

2². C °citena vā ca ro° na vā keci° B °ditena vā kaci° BC °rtho sarve°. — 3¹. C °ma-tavyaṁ evaṁ mara°. — 3². BC nai(C e)vaṁ ma° C °karmaṇāṁ pa° taṁ na ça°. — 4¹. BC tena pṛ° C °pṛcchiyanti ‖ B °nti mahā°. — 5². C ahaṁ° BC °haṁ mṛgamadhye apra° C °ṇvakā vā° racaiṇgeṇa mṛ° mīpe ya° çiri ghaṭaṁ°.

7¹. BC °vanagrahaṇe so mṛ° °ṣṭo ta°. — 7². C °riṣya taṁ udakaṁ gha°. — 8¹. C ta-syaivaṁ etad a° B °shi sa e°. — 8². C °cchanti teshāṁ° B °cchantīti ‖. — 9. B °ga-cchaṁtasya çabdaṁ mama yena° C teshāṁ taṁ çabdaṁ tasya maye yena taṁ° viṣakṛ-tena kṣurapra kṣhipto so çyā° B °kshurapre kṣhiptaḥ so çyā°. — 10². C °sho ṛ°.

11. BC °prarundo açrukaṇṭho ruda° C °mukho pari° BC °vetsuḥ mahā°. — 12. B °mā-ṁsārthaṁ mṛ° B °carmārthaṁ siṁ° C °yo hanyanti hālārthaṁ camarīya hanyanti dantā° B °tittarālopakā° C °tiralāvakā° BC °nyanti ‖ asmā° C °rājena āmsakāryāyakaṁ° B °ma-kāryāyakaṁ C °carmaṁ na ke° ntā no ‖. — 14. C °ṭhaka vaya° B °toḥ ‖ vaya° BC °dhina kinā i°. — 15. B °yati bha°.

16. C bhagavaṁ ye te yushmākaṁ açu bhū° BC °bhūmi nipa° C °kevalaṁ kalpaṁ jaṁbudvīpam pi da° B °lpaṁ jaṁbudvī° BC °dahetsuḥ ‖ kim asmā punar°. — 17. B °hāya svajanasaṁbandhasya iha asmākaṁ° C °hāya svajanasaṁbandhasya iha yu° BC °shyāmi ‖ yathā çyā° ciri(B °riya) sthitā ‖ na vā ca(C °ca) upastha°.

मातं इह युष्माकं उपस्थानं करिष्यामि यथा श्यामकशिरिस्य उपस्थितं तथा व च उपस्थिहिष्यामि ॥ ते दानि आहन्सुः ॥ महाराज वयं अन्धा चक्षुर्हीना न प्रतिबला तं प्रदेशं गन्तुं विना प्रतीतरेण । नयेतु महाराजा अस्माकं तं प्रदेशं यत्र श्यामकशिरिः ॥ वयन्तं ऋषिकुमारं सत्यवाक्येन उपस्थापेष्यामः सत्यवाक्येन च तं मृगविषं हनिष्याम ॥ तस्य राज्ञो भवति । यादृशा इमे ऋषयो महाभागा प्रतिबला एते तमुपस्थापयितुं ॥ सो आह ॥ नेमि वः भगवन्तं प्रदेशं यत्र श्यामकशिरी ॥

ते दानि तस्य राज्ञो स्कन्धे हस्तं कृत्वा तं प्रदेशं गता ॥ श्यामकऋषिस्य शीर्षं उत्सङ्गे कृत्वा पारना श्यामकशिरिस्य माता मुखमण्डलं पाणिना संपरिमार्जन्ती बहुप्रकारं रोदति परिदेवति ॥ शून्यो आश्रमपदः श्यामकशिरिणा विहीनो भविष्यति । वनदेवता करुणं परिदेवित्वा गमिष्यति । मृगपक्षिणो पि श्यामकशिरिं अपश्यन्तः आश्रमपदातो [172b] करुणं परिदेवन्ता गमिष्यन्ति ॥

ऋषि आह ॥ पारने मा रोदाहि मा शोचाहि किं रुदितेन शोचितेन वा किंचिदर्थो भवति ॥ वयम्पि उग्रतपचीर्णचरितावितो ब्रह्मचारी समर्था वयं एतं सत्यवचनेन उत्थापयितुं । तं करोम सत्यवचनं येनास्य मृगविषं हनिष्यामः जीवितं च उपस्थपेष्यामः ॥ तेहि दानि तस्य सत्यवचनेन तं मृगविषं हतं ॥ यथा त्वया पुत्र न जातु कस्यचिद्विषमं चिन्तितं मैत्रचित्तो सर्वसत्त्वेषु तथा तव हतो मृगविषो भवतु ॥ यथा त्वया न जातु अदत्त्वा मातापितृणां आत्मनो आहारं कृतं तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ यथा तव पुत्र मातापितरौ नित्यकालं शीलं परिशुद्धं

2b. C °āhaṃsuḥ | . — 2b. C °kṣurahīnā na prati ° ṇetareṇa | . — 3. BC °rāja yuṣmākaṃ° B °caṃ ṣa çyā° C °taṃ ṣo çyā° BC °riḥ vaya°. — 4. B °taṃ satyavākyena upasthāpeṣyāmaḥ° C °upasthapeṣyāmaḥ na ca taṃ mṛ ° ṣyāmaḥ ta°. — 5a. B rājña bha° BC °ti yā°.

6a. B °āha nemi° C °āha ye°. — 6b. C nemi vo bhaga°. — 8a. B °dāni tasya° BC °datvā taṃ° B °gatā çyā° C °gatāḥ çyā°. — 8b. BC çyāmakarisi(C °kaçiri)sya çī ° risya mātā mu° C °mārjayanti | ba° BC °vati çū°. — 10. C °mapado çyā° BC °hino bha° C °ṣyanti na ca de°.

11b. C °karuṇa pari ° miṣyāti | . — 11b. B °çiriṃ apa° C °çyanā āçramapadāṃ karuṇāṃ paridevatāṃ gami°. — 13a. C pārṇṇo rodāhi māhi kiṃ ruṇdena çocite ca kiñci° B °cito vā kiñci°. — 14. C °gratapaṭīrṇṇaṃ cari° BC °ritāvina bra ° martho vayaṃ° B °yaṃ | e° C °nena upasthāpayituṃ BC °tuṃ taṃ ka°. — 15. BC °nenaṃ | ye° C °miṣyāmo jīvitaṃ ca na upasthāpayiṣyāmaḥ B °peṣyāmaḥ | .

16a. C °nena na te mṛ° B °nena te mṛ° C °ṣaṃ haṃ taṃ yathā°. — 16b. C °rasatvena | tathā° BC °tathā na bahavo mṛ°. — 18. C °yā na jānāti ada° BC °adatvā mā° C °(ṇāṃ tejāsu° (page suiv. l. 1). — 19. B °rakṣitau tathā°.

रूपतः तथा तव हतं मृगविषं भवतु ॥ सो दानि ऋषिकुमारो तेषां मातापितॄणां तेजानुभावेन सत्यवचनेन स्वकेन च सुचरिततेजेन यथा शयितको पुरुषो उत्थेया तथा विजृम्भन्तो उत्थितो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन श्यामको ऋषिकुमारो ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन श्यामको नाम ऋषिकुमारो अभूषि ॥ अन्यो सो भवति ऋषि श्यामकस्य पिता । एषो शुद्धोदनो राजा तं कालं श्यामकस्य पिता अभूषि ॥ अन्या सा तेन कालेन तेन समयेन श्यामकस्य ऋषिकुमारस्य पारगा नाम माता अभूषि । एषा सा मायादेवी अभूषि ॥ अन्यो सो पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि ॥ नैतदेवं द्रष्टव्यं ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ एष भिक्षवः आनन्दस्थविरस्तेन कालेन तेन समयेन पेलियक्षो नाम काशिराजा अभूषि । तदापि भिक्षवः एष शुद्धोदनो राजा मम कारणेन कालगतो ति श्रुत्वा न श्रद्दधाति । न सो महाराज कालगतो श्यामकऋषि मृगविषेण सो मोहितो । नेहि त्वं अस्माकं तं प्रदेशं वयं तं मृगविषं सत्यवचनेन हनिष्यामः तं च श्यामकर्षिं उत्थापेष्यामः ॥ एतरहि पि एष शुद्धोदनो राजा मम अर्थाय कालगतो ति श्रुत्वा नाभिश्रद्दधा-[173a]ति ॥

समाप्तं श्यामकजातकस्य परिकल्पं ॥

लोकोत्तरस्य लोके अपरिमितयशस्य लोकनाथस्य ।
पूर्वचरितं भगवतो ... गुणवतो प्रवक्ष्यामि ॥
न हि बोधिसत्त्वचरितं सदेवगन्धर्वमानुषे लोके ।

1. C °sucaritena yena yathā śa° B °sucarite tejo° C °buddhyeyā° BC °yā | tathā vi°. — 4[1]. C °khalu yu° syād anyo sa tena kā° C °śyāmaśirī ṛṣikumāro abhūṣi nai°. — 5[2]. C °hetor ahaṃ so°. — 5[3]. C °khalu tena kā° C °śyāmaśirī nāma°.

6. C °so bhagavati ṛṣini śyāmakaśirīsya kumārasya pi° BC °pitā abhū(C °ahu) śu°. — 7. C saha śu° taṃ taṃ samayaṃ śyāmakaśirīṛṣikumārasya pitā° B °taṃ śyāma°. — 8. C anyo so tena kā° yena śyāmaśirī ṛṣiku°. — 9[1]. C °devī anyo°. — 9[2]. C °khalu kāśirājā nāma abhūṣi || B °bhūṣi nai°. — 10[1]. C °hetor ahaṃ sa esha bhi°. — 10[2]. C °sthavira tena kā° B °śirā abhū°.

11. B °te ti | śru° C °śradadhāti | . — 12. C °śirī ṛṣikumāra mṛ° C °moditaḥ na hi tvaṃ°. — 13. C °asmākaṃ prade° ahaṃ satyaṃvaca° B °nishyāmaḥ | taṃ ca° C °śirīṃ upasthāyemaḥ | . — 15. C °lajjateti nābhi°.

17. C iti śrīśyāmakaśirījātakaparikalpaṃ samāptaṃ || . — 18. C °ttarya loke° BC °thasya pi°. — 19. C pūrvaṃ ca° BC °rito bhagavato gu°. — 20. B °tvasya cari° C °tvasya cari° BC °loke śakya°.

शक्यमभिभवितुं केनचि तेन दशबलो अनभिभूतो ॥
यं यं तथागतानां स्मृतिये बलं तासु तासु जातीषु ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकम्पमानानां ॥
तं सुचरितं भगवतो कल्पशतसहस्रसंचितगुणस्य ।
अहमभ्युदाहरिष्यं अवधानं देथ सत्कृत्य ॥
तेन समयेन भगवां वानप्रस्थान तापसकुलस्मिं ।
अत्यन्तशुद्धे सत्वं उपपद्यिष बुद्धिसम्पन्नो ॥
तस्य मातापितरो जीर्णा च अभून्सुः चक्षुविहीना ।
एतेषामुत्पन्नो हिताय लोकोत्तरो . . . . ॥
सर्वमनवद्यगात्रो स्त्रीणां सौम्यको विशालाक्षो ।
तदेव तस्य नामं अभूषि श्यामो ति तं जातं ॥
आश्चर्यं ऋषिकुमारं यो पश्यति मानुषो वा देवो वा ।
रूपगुणपारमिगतं निध्यायन्तो स न तृप्यति ॥
स्वयमेव बोधिसत्वो किं कुशलं गवेषथ समादियति ।
शुक्लं कुशलं धर्मं तं च समादाय वर्तेति ॥
अखण्डमकल्माषं परिशुद्धं दुष्कृतं कुशीदेहि ।
स्वयं चरति ब्रह्मचर्यं परं च तत्र नियोजयति ॥
मातापितृषु वीरो उपस्थपेत्वा तीव्रं परिचरति ।
ब्रह्मचर्यं ब्रह्मचारि स्वयं ब्रह्मचारिव्रतं चरति ॥

1. BC °bhavatum° B °ci | tena° C °cittena da° BC °bhûto yat°. — 2. BC yat tathâ° B °smṛitibalaṁ° C °smṛitibalânâṁ | tâsu tâ° BC °shu mai°. — 3. C maitreyâ ca ka° BC °nukaṁpânâṁ taṁ su°. — 4. BC °sucari bhaga° C °hasraṁsavitaçu° BC °bhasya aha°. — 5. C °vadhanaṁ de° ṭkṛityena sama° B °tya tena sa°.

6. C °vâṁ vâgaprasthâna tâye sakulasmiṁ atya°. — 7. BC °çuddhaṁ satvo upapadyitha | bu° upannâ tasya°. — 8. C °rṇṇâ cabhûtaṁ ca° BC °kahurvihînâ ca(C °ṇâ ca |) te°. — 9. BC teshâṁ u(C °shâm u)papadya(C °dyâ)hi tâye lokottarâṁ sa°. — 10. C sa svaya° (*omet les quatre vers suivants jusqu'à la ligne 14*) B °tro riddhimânâṁ sau° kaho tad e°.

11. B °nâma abhûshi | çyâ° laṁ âçca°. — 12. B °yo vâ rû°. — 13. B °pâramitaṁ nidhyâyanto na tṛipyati svaya°. — 14. C °sa evaṁ bodhisatvaṁ kiṁ kuçala gaveshi | yaṁ sa° B °çala gaveshi(?)yaṁ sa° C °mâdiyati çu°. — 15. C °varttanti | B °rtteti akha°.

16. BC akhaṇḍaṁ akalmâ° C °lmâkhaṁ pari° B °shkṛitaṁ duçidehi svayaṁ°. — 17. C °ryaṁ paraṁ tatra°. — 18. B °pitrishu vî° C °tṛishu dayiteshu vî° pasthâpetvâ nairaṁ tîvraṁ° B °tvâ naraṁ tîvraṁ pa° ti bra°. — 19. B brahmacârî sva° C °caryaṁ brahmacârî svayaṁ brahmacârivratam° B °svayaṁ ca brahmaca (… *ici une correction illisible*) carati tasyâ°.

तस्यासि समादानं प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
न खु मे प्रपद्यथितव्यं चन्येषु परप्रणेय्येषु ॥
मूलफलमाहरन्तो गिलानका जीर्णका वयोवृद्धान् ।
प्रेमेन गौरवेण च सत्कृत्य गुरुन्नुपस्थास्यं ॥
अन्नेन च पानेन च गिलानभैषज्यानुप्रदानेन ।
वस्त्रैः शय्यासनेन मातापितरं उपस्थास्यं ॥
अपि चाव बोधिसत्वो मातापितरं भणासि मा खु भवे ।
न खु ताव शोचितव्यं अहं व परिचारको अस्मि ॥
तं अवच श्यामसुन्दरि चीरंभाजी च मा च तव पापं ।
उत्पथपन्थमतस्य च तुह्य मा बाधेन्तु भूतानि ॥
मान्सवधिरार्थिनो पि मृगराजा अतिबला च मातंगा ।
मार्गाद्पक्रमन्तु ते मा च ते बाधेन्तु भूतानि ॥
मृगपोतकेहि सार्धं प्रतिवसति आश्रमेषु र[173ᵇ]मणियेषु ॥
मृग इव मृगेहि सार्धं वसति अरण्ये ऋषिकुमारो ॥
तस्य तहिमाश्रमपदे प्रतिवसतो शमदमप्रहाणस्य ।
मैत्राय च करुणाय च लोकं अनुकंपमानस्य ॥
प्रादुरहु काशिराजा नृपति महावाहनो महेशाख्यो ।
सो तस्मिं आश्रमपदे वासयति मृगा च पक्षी च ॥
राजा वनान्तरेण अदर्शि एणीमृगाण यूथानि ।
दृष्ट्वान त्वरितत्वरितो वितने धनु सन्दहे क्षुरप्रा ॥

1. BC °pitṛishu da° B °daditeshu na shu me°. — 2. B na shu me° BC °prapadyetavyaṁ | a(C °vyaṁ ga)udhe pa° C °raprāṇeyaṁ shū mū° B °ṇeyeshu mū°. — 3. BC °ntu glāna° C °vṛiddhāṁ pre° B °ddhān premne°. — 4. B °manena gau° tya gurukṛitya gurum upa° C °gurupadhā° BC °sthāsyaṁ anne°. — 5. C °grānabhai° BC °nena va°.

6. BC vastraçayyāçanena ca mā° C °sthāmasyaṁ BC °syaṁ api°. — 7. BC °nāsi | mā khu bhave na khu tā°. — 8. B °tāpa çoci° BC °vyaṁ ahaṁ ca pa° ko asti te°. — 9. BC te ava ° odari ciraṁ ° paṁ utpa°. — 10. BC °sya ca tahya me(C °ma) paṁ santu bhūtāni mā°.

11. BC mātmaru° B °rthinā pi mṛi° BC °taṁgā mārgā°. — 12. BC °ṛgāvapa ° ntu | mā ca tehi saṁbhutāni mṛi°. — 13. BC °sati | āçramesha ca ramaṇīyeshu(C °shu ca) mṛiga°. — 14. B °rddhaṁ vasati° C °mārah | . — 15. BC tasya tahiṁ āçra° C °vasati sante | ksha° BC °çasya mai°.

16. BC °lokam anu ° sya prādu°. — 17. BC °r ahi kāçirājā mahati mahārā°. — 18. B °pakshi ca rājā° C °kshī ca rā°. — 19. BC °reṇa | adeçi(C °deçi) mṛi°. — 20. C °shṭvāni tvarito vi° BC °sandhihe kshurapră(C °pro) eshe°.

एषो अश्वावाही अभिलग्नो ओसरे मृगाभिमुखं ।
सकलतुरंगश्रेष्ठं प्रकीर्णशिरजं त्वरितगामिं ॥
संप्रति च ऋषिकुमारो कलशं आदाय प्रस्थितो उदकं ।
अवगाहि ताव गिरिनदिं यत्रा च मृगा च पक्षी च ॥
अथ परमक्रोधकुपितो सो राजा आमतेन चापेन ।
अनुधावन्तो मृगान् न अद्रशि कुपितो ऋषिकुमारं ॥
तेन मृगस्य क्षुरप्रो संदहितो येन आहतो श्यामः ।
विषलिप्तेन अविषमो शल्येन समर्पितो पतितो ॥
सो अवच हन्यमानो केनासि अदूषको पिता माता ।
एकेषुणा त्रयो हता संप्रज्वलितो पुन अधर्मो ॥
दत्ताय नाम कारणा हनन्ति नागा मृगा च मांसार्थं ।
चमरी च वालहेतोर्द्वीपियो पार्थाय चर्मस्य ॥
मह्यं पुनर्न दन्ता न पि चर्मं न शिरजा नापि च मांसं ।
किस्य नु नाम कृतेन अवेठका हता भविष्यामः ॥
सो तां गिरां श्रुणित्वा राजा अधिगम्य तं ऋषिकुमारं ।
अनुनेति अनर्पेति च अज्ञानता आहतो भगवान् ॥
नैषो क्षुरप्रो संधितो समाहतो सि मया अज्ञानन्तेन ।
क्षमज्ञानन्तेन यतं एतं मया अत्ययामेव ॥
यं च परिदेवन्तो भणेसि एकेषुणा हता त्रीणि ।

1. B °açvavāhi ani° C °açvavāhim ani° mṛgābhiḥ mukha saka° B °khaṃ saka°. — 2. B sakaaturaṅgaçreṣṭhaṃ pra° C °turaṅgaṃ çreṣṭhaṃ | pra° BC °gāmiṃ saṃ°. — 3. C °kumāraṃ ka° BC °karaçam ādā° kaṃ ava°. — 4. BC °gāhi || te ca girinadi(C °dī) tra° BC °mṛgā pakṣi(C °kṣī) ca |. — 5. BC °pena saṃmdhā°.

6. C °dhāvato mṛgāṇāmadarçi kupā° B °gāṇāmaddaçi° BC °māran tena mṛ°. — 7. B C °saṃdhito yena° C °çyāmo vi° B °çyāmaḥ vi°. — 8. C °çalyena sa° °titaḥ so a° B °titaḥ so a°. — 9. BC °avaca(B °ca |) dhṛyamāno kenāsmi adūṣakā pitā mātā putrā e°. — 10. C ete ishuṇā trayo janā hatā° B °hatā | saṃ° te punaḥ adha° C °punar adha° B C °rmo da°.

11. BC dattā ca nā(B °kā)makāra° C °hanti | nāgāḥ mṛgāçca māṃsārthaṃ B °hanaṃti nāgāḥ mṛ° rthaṃ cama°. — 12. BC °heto dvīpiya ca saddhā(C °dvā)pi ca° B °carmmamyā ma°. — 13. BC °nā nāpi carmma(B °rmmaṃ) na çi° māṃ ki°. — 15. C °jā abhigamya° BC °mya tam ṛṣikumāraṃ anu°.

16. B anunehi anupeti ca ayānato hato bhagava nai° C anunehi anupeti ca ayānato hato bhagava neṣho°. — 17. BC nai(C ne)ṣho° C °sho khurapro° BC °dhito āhato si(C °si |) mayā ajānantena kṣha°. — 18. B °kṣhataṃ | e° yā kṣhamayatu deva yaṃ ca° C °yā kṣhamayatu deva yaṃ ca°. — 19. B °veṃ | eke° C °eke ishu° BC °ṇi vyā°.

वियाहर ब्रह्मचारी एतं मे अर्थमाख्याहि ॥
तं अवच बोधिसत्वो प्रियेषु मातापितृषु दयितेषु ।
कारणमुपसंजनेत्व इमां गिरामभ्युदीरेमि ॥
ते मे चिरब्रह्मचारी माता च पिता च जीर्णका वृद्धा ।
तेषामन्धचक्षुषाणामहमेव गतिश्च नाथश्च ॥
तेषामनाथमरणं उपस्थितत्वेन राज शोचामि ।
ते मह्यमपरिचीर्णा अनाथमरणं मरिष्यन्ति ॥
एतेन हेतुना अहं भणामि एकेषुणा हता बीथि ।
किंचि त्वयि पोषियन्तो न हतो .... भविष्यामि ॥
काशिपतिः तीक्ष्णबुद्धि तेनापि अस्य संभावितो अर्थो ।
तं अवच ऋषिकुं[74a]मारं प्रणम्य शिरसा हि पादेषु ॥
निरयं अहं पतिष्यं अदूषकं ऋषिपुत्रं हनित्वान ।
एतादृशा हि हत्वा नरकेषु न मुच्चितुं शक्या ॥
ये पि तव अश्रुबिन्दू पतन्ति अत्यन्तगुणवतस्य ।
लोकमपि ते दहेन्तुः किं पुन अस्मादृशा बाला ॥
सत्यं भणामि यदि मे मरणेन जीवितं तव भवेय ।
प्राणमपि अहं त्यजेयं न चैव संविद्यते स्थानं ॥
तीक्ष्णेन विषकृतेन हृदयस्मिं आहतो सि ऋषिपुत्र ।
जानामि जीवितं तव नास्ति न च मे प्रियं भवति ॥
एवं च ते महायश प्रतिशुणिष्यामि तं मे पत्तीय ।

1. BC vyāhari bra° B °cāri ataṁ me° C °ri ayaṁ me a°. — 2. C °pitṛṣhu da° BC °te-shu ka°. — 3. BC ka(C kara)ṇam ° netvā i° B °direkaṁ | C °dirammi ||. — 4. B taṁ me ci° cāri pitā ca ji° C °ri pitā ca ji° BC °ddhā teshā°. — 5. B °kshushonāṁ a° C °kshushonām ehaṁ evaṁ gatiḥ nāthaçca ||.

6. BC °sthitan te rājā ço°. — 7. B °mahya aparicirṇṇā° C °mahyaṁ aparipiṇṇa mā°. — 8. C °tunāha ahaṁ bhaṇesi | eko ishuṇā traya hatā° B °ṇāmi | eko° BC °ṇi kiṁ°. — 9. B kiñcit trayi poshyantā me° C kiñcit ayayi pashitaṁ tān na ha° BC °hatā bha°. — 10. BC °tiḥ rājā tīkshṇa° B °buddhī tena so saṁ° C °pi so saṁ° BC °rtho taṁ a°.

11. BC °deshu ni°. — 12. C °parishyaṁ° BC °kaṁ ṛishiṁ hanitvāna etā°. — 13. C °hi hanitvā narakeshu na muñcituṁ | çakyā me°. — 14. C me ti tavra açru° BC °vindu po° tanya la°. — 15. BC °te dehetuḥ kiṁ puna a(C °nar a)smadṛçāṁ bālā(C °bāṁ) sa°.

16. BC °yadi mara° vet ||. — 17. B prāṇām api° C °vidyato sthā° BC °naṁ ti°. — 18. C °kshṇe ca vishu° dayesmiṁ B °hato °si || ṛishiputra jā° C °ta si | rishipai jānā°. — 20. C °hāyaça prati° BC °ni tam evaṁ (B °tām me) pratiya satyaṁ°.

सत्वं हि जीवलोके प्रतिष्ठितं एष परमार्थं ॥
राज्यमपहाय स्फीतं स्त्रीयो च कामांश्च परित्यज्य ।
मूलफलमाहरन्तो गुरू तवाहं परिचरिष्यं ॥
तं श्रवच बोधिसत्वो खरं मम शोकशल्यपरिदाघं ।
अपनयसि राजकुंजर इमां गिरामभ्युदीरेन्तो ॥
इदमेव उदककुम्भं आदाय इमाहि एकपदिकाहि ।
अथाक्रमाश्रमपदं गत्वा वचनेन मे भणेसि ॥
अभिवादनं पुनःपुन भणेसि त्वं मातरं च पितरं च ।
कालगतो वो पुत्रो सो च वो अभिवादनं आह ॥
न कथंचित् शोचितव्यं नापि च अर्थेन शोचितेनार्थो ।
ज्ञातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
एषा क्षिप्रानुपूर्वा न सुचिरं जीवितं मनुष्याणां ।
मरणं पर्यवसानं आढ्यानां दुर्गतानां च ॥
नापि च स्वयंकृतानां कर्माणां फलं पलायितुं शक्या ।
चक्रपरिवर्तकस्य हि उपरिपतति सुखं च दुःखं च ॥
नापि च मनोन्वितानां मया श्रुतं नापि चाहं जानामि ।
क्षणिकस्य दुर्बलस्य च संस्कारगतस्य अध्रुवतां ॥
नापि . . . . . मरणं नापि च मम एष एदृशं दुःखं ।
अनुभूतो एष अर्थो न किंचि लोके अनागम्यं ॥
एषो मे शोकशल्यो यं जीर्णा चक्षुषा च परिहीना ।
होहन्ति शोकवशगा तव शुणित्वान वृत्तान्तं ॥

1. C °tsthitaṁ | esho pa° B °tishtitaṁ | esha° BC °mârthaṁ apa°. — 2. BC apahâ° C °sphîtaṁ ca strî° B °sphitaṁ ca striyoç ca kâ ° jya mû°. — 3. BC °guru tavâ°. — 4. C °khara me ço° B °kharaṁ me ço ° ghaṁ vya°. — 5. C °giraṁ udîrayanto B °girâm anyudî°.

6. C °u evaṁ uda° BC °kumbham âdâ ° kâhi asmâ°. — 7. B °tvâ | va° C °bhaṇasi a° B °ṇesi abhi°. — 8. C °naṁ punar punaḥ bha° B °naḥ puno bha° BC °ṇesi | mâ° BC °pitaraṁ kâla°. — 9. BC °to ca pu° C °so ca ko abhi°. — 10. C °thaṁ ci çocita° BC °vyaṁ nâpi ca ° tena vâ kvacid artho jâ°.

12. BC °pûrvâ suci°. — 14. BC °karmmaṇâṁ p.apalâ° B °tuṁ | cakyâ cakra°. — 15. C °sya hi upalati su° C °duhkha ca nâ° B °duḥkhaṁ ca nâ°.

16. B °ca manâçpîtânâṁ° C °ca manaçcintânâṁ mayâ çrutaṁ | nâpi nâhaṁ° BC °haṁ na jânâmi kaha°. — 17. C °kahasnika ° laaya ca saṁâ° BC °dhruvatâ nâpi (C °tâ râçca)° — 18. BC nâpi ye (C râçca ye pe) te pi iti mara° C °mama evam edṛ° BC °ḥkhaṁ anu°. — 19. B °to | asha° BC °kiṁcilloke anâgamya cabo°. — 20. BC °jîrṇṇo cakshu° C °hînâ.

21. C hohati ca° BC °çrnitvâna°.

स्वामि च पञ्च दानिं काशिवर्धन सत्यप्रतिज्ञो भवेसि ।
तं मे गुरूस्सु पारिचर्याये जनाधिप भविष्यति ॥
तं महार्थं जीर्णेषु दुर्बलेषु च पण्डिता प्रशंसन्ति ।
परिचर्यं हि जनाधिप त्रीणि पि तस्यास्ति स्थानानि ॥
पुण्यं च नाम होहति यशो च कीर्ती च कुशलमूलं च ।
पृच्छाहि काशिराज वचनमभिगमनं समुपस्थाहि ॥
साधूति श्रुत्वा[174b]न स विमनो अश्रूणि संप्रमार्जन्तो ।
प्रक्रमति काशिराजा मृतो ति श्यामो ति विदित्वान ॥
सम्प्रति च काशिराजा प्रक्रान्तो मृगशतानि च बहूनि ।
परिवारेन्सुः श्यामं पक्षिगणा देवता अपि च ॥
तं पश्चियान पतितं शयमानं मूर्छितं नदीतीरे ।
रोदेन्सुः देवता पि मृगपक्षिशतानि च बहूनि ॥
सो नूनं पापकर्मा तमा तमं दुर्गतीषु दुर्गतियं ।
गच्छति यो तव पापं चिन्तयति अपापधर्मस्य ॥
भूतानां च निनादो आकाशे पृथिवीये च निर्घोषो ।
वाता च विप्रवान्ति चिन्तयति अपि अहो कष्टं ॥
मा हैव ऋषिकुमारो विहेठितो याकृशानि दृश्यन्ति ।
रौद्राणि दारुणानि च हतहतशब्दानि सुबहूनि ॥
वाता प्रवान्ति कष्टं शकुना प्रव्याहरन्ति च खराणि ।
हृदयं च व्युत्थसानो सर्वो च अनिर्वृतो कायो ॥

1. BC syâme tha° C °tha pañâ sa dâ° BC °dâni kâçivaddhana sa° tijñâ bha°. — 2. C tam gurumasu pari° B °gurusu pari° BC °ryâya ja° pa bhavashya° B °ti ta ma°. — 3. C ta mahârtho jirṇeshu du° B ta mahâmrtho ji° leshu ca paṇḍitâ° praçaṁsanti pari° C °ṇḍito praçasanti. — 4. C °caryya hi janâdhipo triṇi pi tehâm asti° B °dhipaḥ | triṇi pi teshâṁm asti margâni pu°. — 5. B °hati | yaço ca kîrtti ca ku°.

6. C °kâçivaca° B °râjâ vaca° naṁ se upasthâhi | . — 7. C sâdhu ti° BC °çrutvâ vimano açruṇi saṁ° nto pra°. — 8. BC °mṛto ti çyâ° C °ditvâ saṁprati° B °ditvâ ‖ . — 9. C °bahûṇi pari° B °hûni pari°. — 10. B °renzu çyâmaṁ ‖ pakshi° BC °tâ pi ca taṁ pa°.

11. BC °tire ro°. — 12. BC rodetsuḥ(C °tsuḥ ‖) devaṁtâpe mṛi° tâni bahûni so nû°. — 13. C °karmântama durgatishu durgatiyaṁ ga° B °mâ tâmântama durgatishu du° yaṁ ga°. — 14. BC °cchati | yo ta° ti apâ(B °)yadha°. — 15. BC °viyena nirghosho vâ°.

16. C °cintayanti | ṛi° B °yati | ṛi° shṭaṁ mâ°. — 17. C °haivaṁ ṛi° ro hethi° BC °ṭhito | yâ° nâ ran°. — 18. B raudrâṇi dâruṇâ° C °ṇi dâruṇâ° rutarutaçabdâni ba° B °rutarûpaçatâni | bahûni vâ°. — 19. BC °kashṭâ çaku° râṇi hri°. — 20. C °yaṁ ca cyûtaṁ sthâ° B °vyutthaṁsthâ° BC °sarvâ ca a° C °anivṛito kâye ‖ B °yo eta°.

एते मनोवितर्का वर्तन्ति यो च पेलियक्षो नाम ।
प्रक्रमति आश्रमपदं मृगपक्षिगणा च सन्त्रस्ता ॥
भीता दिशो व्रजन्ति भयार्दिता देवता पि संभ्रान्ता ।
दुर्मनतरा अभूवुः निश्चलाशा पक्षनीयो ॥
न इमां दिशां मनुष्यो अमनुष्यो वापि क्वचिदागम्य ।
न पि दृष्ट्वा ऋषिकुमारं मृगपक्षिगणा भयं एन्ति ॥
निःसंशयं भविष्यति महद्भयो रोमहर्षणो सत्वो ।
यं पश्यिया मृगगणा सन्त्रस्यन्ति पक्षिसंघा च ॥
विदितविदितं उपगम्य मातापितरं अनागमनेन स्य ।
प्राघहरो पि सन्तं मधुराहि गिराहि अभिनन्दि ॥
ते अवच स्वागतं तव कुतो तुवं कस्य वासि त्वं दूतो ।
अन्धा स्म अचक्षुष्का भ्रामो च गतो उदकहारी ॥
राजाह अहं मृगव्यं काशिपुरा निर्गतो सह बलेन ।
नामेन पेलियक्षो अट्टामि मृगा गवेषन्तो ॥
कच्चि तव राजकुंजर वर्षति देवो रोहति च बीजं ।
अन्तःपुरं अरोगं मह्यं कुमारा बलायं च ॥
नगरेषु जनपदेषु च क्षेमं मे प्रकृतयो च अनुरक्ता ।
न च वर्धन्ति अमित्रा सर्वो च विवर्धति कोशो ॥
श्रमणेषु ब्राह्मणेषु च आरक्षो धार्मिको जनपदेषु ।

1. C °novirttakâ va° B °nti ‖ so C °peliçayanâso pra° B °liyaça nâmo pra°. — 2. B C prakramati(B °ti |) ca âçra° C °mrigapakshi° B °sam̃âstrâ bhî°. — 3. C bhîdâ di° B C °rditâ | devatâ yam̃(C °çâ) jñâtvâ du°. — 4. B °taro abhûmaḥ nipratyâ° BC °paçyâmasya na i°. — 5. C °çhim̃ manushya vâpi a° gamasya nâpi dṛi° B °gasya na pi°.

6. BC °bhayam enti nihsam̃°. — 7. B °shyati | mahadbha° yo sarvo yam̃ pa° C °yo sarvâ yam̃ pa°. — 8. B °paçviya mṛi° C °çyiya mṛi° BC °ntrasanti pakshisamghâ ca vidi°. — 9. BC vidito viditam̃° C °nâgamananâm asya prâ° B °nâgamanâm asya prâ° | . — 10. BC °ram̃ pi sa(B ?) santam̃° BC °ndi te ava°.

11. BC °si nandantu andhâ°. — 12. B °kshukâ çyâ° C °kshuko çyâ °kahârim̃ B °hâri râ°. — 13. BC râjâ âha ‖ aham̃° C °çipure ni° B °pure ni °ha calena nâ°. — 14. B °kaho atvâmi° C °kaho atvâmi | mṛi° BC °mṛiga gaveshanto ka°. — 15. BC kaçci(B kañcci)t tava râ° B °kum̃jaram̃ va° BC °hati vîjam̃ a°.

16. B antapuram̃° C °hpure arogam̃ mahyam̃ kumâra balabalâ° B °mâra ba° BC °gram̃ ca naga°. — 17. BC °mam̃ me pra° B °ktâ ca na°. — 18. B ca na vaddhiyanti° C na ca vardhiyanti | a° BC °trâ ca sarvâ ca virardhamti koço(C °so) çra°. — 19. C çravaṇeshu brâ° B °janapadeshu sa°.

वर्धंति न चैव हायति तृणानि च देमि सत्कृत ॥
युष्माकं पि चरखे तस्करव्याधवन्यव्यागतपरितस्मिं ।
न करोन्ति केचिद् हिंसां भूतानि यथोत्पन्नतानि ॥
पु[175b]ष्पफलं प्रभूतं आस्माकं शाकमूलकं प्रचुरं ।
अल्पक्लिसरेण लभ्यति अल्पा व्याधी शरीरस्मिं ॥
अचिरेण गतो कुमारो निषीद् एताहि पर्णशालिकाहि ।
तस्य धार्मिकस्य ऋतिरिव च मनोमनापस्य ॥
अथ विषकृतामनिष्टां प्राणहरां तस्य तापसकुलस्य ।
वाचां प्रव्याहरति राजा अभूमि वर्तेन्तो ॥
यं भवथ ब्रह्मचारी ऋषिपुत्रः धर्मचारि समचारि ।
सो संप्रति कालगतो सो वो अभिवाद्नं आह ॥
न कथंचि शोचितव्यं न पि बहुशोचितेन कोचार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण अवश्यं मर्तव्यं ॥
ते तां गिरां अनिष्टां अकान्तां अप्रियां श्रुणित्वान ।
अवचिंसु जीवितं खु मे उपरुन्धसि एवं वदन्तो ॥
सो अवच एषो अर्थो यथेन जातो यदा मया पापं ।
अविजाननेन कृतं एवं क्षमन्तु मे देवा ॥
अहमपि च एतमर्थं इहागतो यां श्रुतामृषिकुमारो ।

1. BC varddhanti na cai° C °caivaṃ hā° B °tya ṛa° C °tya so avaca taṃ kha rājya varahati devā rohati vījaṃ antahpūraṃ arogaṃ mahyaṃ | ṛa°. — 2. BC °araṇya taska° [*le passage depuis* taskara° *jusqu'à* °çirikāhi (l. 6) *se trouve répété dans* B (*cf. in* 7); *je désigne cette répétition par* b] b °bahuṃvāda° BC °bahuvāda° BCb °aniṃ na ka°. — 3. C °nti | kaci hiṃsā bhū° b °d hiṃçā bhū° BbC °gatāni pu°. — 4. C °phalaprabhū° B °çyāmakaçā° b °mūlapracūra alpa° BC °mūlaka pracu(B °cū)la alpa°. — 5. C °kiçaleça labhya° b °kilaleça labhyati | alpā° BbC °vyādhi çarira(C °ro)aniṃ naci°.

6. C °gatena kumāre nishida | etā° B °gate kumāgate kumāra nishida° b °gate kumāre nishida° BbC °rṇaçivi(Bb °rṇaviçi)kāhi tasya dhā°. — 7. B °rmāsya te avaca taskaraṇya taskaravyā° (*suit la répétition jusqu'à*) dhārmikasya° BC °r iva mano° B °nāyaṣya | C °nāpaçyānaḥ | . — 8. BC °kṛtaṃ arishṭha prāṇaharaṃ ta ° tasya vā°. — 9. B °haranti rājā açrupi° C °haranti | rājā açruṇi pravartantā yaṃ°. — 10. BC °hmacāri ṛi° C °ṛishiḥ putro dharmacāri samacāri so° B °macāri so°.

11. C so taṃpratu°. — 12. C °thaṃcit çocita° BC °vyaṃ nāpi ruṇḍena çoci° C °tena kovārthā | B °tena kovārtho | . — 13. BC °loke ava° C °mattavyaṃ BC °vyaṃ te tāṃ°. — 14. C °priyā çru° BC °trāna ava°. — 15. C °ciṃsuḥ ji ° paruṃdhasi e° B °paruṃdhasi | e° BC °jalpento so a°.

16. C °arthena yena jātena ya° B °paṃ avi°. — 17. C abhijāna° B °taṃ | evaṃ° BC °kshamantu devā aha°. — 18. C °m artha ihāgataḥ | yāṃ° B °to | yāṃ° BC °ro sā°.

वहेति च तां वहिष्यं अहं च देवा उपस्थायं ।
परिदेवति स माता इन्दीवरकुसुमसूतवर्णस्य ।
हसितभणितानि पूर्वं प्रियस्य पुत्रस्य चिन्तयन्ती ॥
हा दयित श्याम सुन्दर त्वया विनाभावसंभवो पूर्वं ।
मह्यं हृदयं दहिष्यति शुष्कं तृणकाष्ठमिव अग्नि ॥
शून्यमिममाश्रमपदं ख्यायति भयभैरवं वनभिरम्यं ।
भव्येन धार्मिकेण विहीनं ऋषिणा उदारेण ॥
यं नूनं सो सर्वा नो शक्ति काममहं तेन च श्रमं ।
तं मम यस्य वरतरं न आतु एतादृशं दुःखं ॥
अन्येहि नूना मन्ये कृता विचित्रा विविधा तपश्चर्या ।
तस्यैव कर्मविपाको यं स्म विहीना प्रियपुत्रेण ॥
रुदन्तेन शोचितेन महत्तरं पीडिता परिक्लिन्ना ।
भव्यस्य धार्मिकस्य अनुस्मरन्ती गुणशतानि ॥
ते अवच काशिराजं एवं सो याचितो तहिं नेहि ।
अन्धा स्म अचक्षुका स्म न स्म समर्था तहिं गन्तुं ॥
सो अवच तहिं सु नेष्यं तं देशं यत्र सो ऋषिकुमारो ।
अद्यैव नाम जीवे युवा स निहतो मृगविषेहि ॥
स काशिराजा . . . मार्गेण यथागतेन गच्छन्तो ।

1. BC vaha(C °ho)ti ca taṁ vahishyaṁ | ahaṁ ca de ° syaṁ pari°. — 2. BC °devatīsya mā° C °sutāvarṇṇa° BC °rṇṇasya hasi°. — 3. B °vigṇaṇavi hā da° C °vigṇanti ‖. — 4. C hā driyita ° bhāya saṁbhavo pūrve ma° B °va saṁbhavo pūrvaṁ ma°. — 5. B °yaṁ harishyati | çu° C °çushkāṁ kāshṭatṛṇam ivam agni BC °gni çū°.

6. C °nyam ivam āçra° B °nyam imāçra° C °daṁ ākhyā° BC °myaṁ bha°. — 7. B C bhavena dhā ° naṁ | ṛi ° ṇa yaṁ°. — 8. BC °rvā vo çakti° C °kāmā | marhatena ca çyāman tena ma° B °kāmam ahatena ca çāmaṁ te ma°. — 9. C °aya vaṁrata° BC °raṁ na tvam etā ° ḍkhaṁ same°. — 10. C °hi nūnā manye hi kṛ ° trā vimānāni tāni cānye ‖ B °trā vimānāni tāçcānye ‖.

11. B °ko yaṁ hā vihī° C °ko yaṁ ahaṁ vihī° BC °treṇa ru°. — 12. B rudena çe° C °tā parikilato bha° B °parikilato bha°. — 13. B °ranti | gu° C °ranti gu° BC °ni mā çoca pārage(C °gā) tvaṁ (C °tvaṁ |) nāpi rudena çocitena kovārtho(C °rtho) jātena jīvaloke sa[175b]rveṇa avaçyaṁ martavyaṁ | vayam api brahmacāri(C °ri) ciravicatā maithunehi yogehi ‖ kāma satyavākyaṁ tenāye vishaṁ haniahyāmaḥ | te avaca° (cf. ci-dessus p. 229, l. 19). — 14. BC °rājā evam° B °nehi a°. — 15. BC °kā sma na samatthā-(C °martha) tahiṁ° B °ntuṁ so a°.

16. BC °ca taṁ khu ne ° māro apya°. — 17. B °jīve yushmakaṁ nihate mṛigavishmitehi ‖ C °jīve yushmā nihatehi | . — 18. BC °rājā mā° B °thāgantena° BC °nto naci°.

नचिरस्य तं प्रदेशं चगमि यहिं सो चषिकुमारो ॥
तं पश्चियान पतितं शयमानं मूर्छितं नदीतीरे ।
मुखरतनमस्य माता करेण परिमार्जति रुदन्ती ॥
हा दयित एकपुत्र चकिंचनानां तुवं दरिद्राणां ।
बन्धु चबन्धूनां त्वं कथं चसि विहेठितो वत्स ॥
वनदेवता पि सत्वे न किंचिद्दर्शो यममनुष्यभूतेषु ।
पश्यन्ति किंचित् श्यामो सोके पि न वारितो वत्सो ॥
दुःखोढं यात्रान्नं विद्यते . . . . . बहुदृष्टशतानि ।
भवेन धार्मिकेन यहिं विहीना प्रियपुत्रेण ॥
ते नूनं करुणकरुणं मृगा च पक्षी च आश्रमपदस्मिं ।
श्यामकशिरिमपश्यन्ता गर्जन्ति रतिं चलभमाना ॥
मा शोच पारगे त्वं न पि बहुशोचितेन शोचार्थो ।
जातेन जीवलोके सर्वेण चवश्यं मर्तव्यं ॥
यथनपि च ब्रह्मचारी चिरविरता मैथुनेहि योगेहि ।
काहाम सत्यवाक्यं तेनास्य विषं हनिष्यामः ॥
यथ तुह्य श्याम सुन्दर पापे चित्तं न सज्जति कदाचित् ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्येहि च सत्यवचनेन ॥
यथ तव मातापितरो प्रीणं रक्षन्ति नित्यपरिमुदं ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्येहि च सत्यवचनेन ॥
यथा तव भवनेस्ती मानो च मदो च नास्ति मक्षो वा ।
तथ तव हतं मृगविषं उत्येहि च सत्यवचनेन ॥

1. BC °deçam agami ya ° ro tam̃ pa°. — 2. B °tire ma°. — 4. B °kim̃canakânãm tu° C °tuvo dari° BC °nãm bandhu°. — 5. BC °abandhunãm kasamesi vihe° C °heṭhito va-tsâ vana° B °ṭhito | vatsa ‖.

6. BC °rtho yam̃ ama ° shu pa°. — 7. C paçyanti° BC °nti ‖ kim̃° C °çyâmakam̃ pi na°. — 8. BC duḥsoḍhum̃ yatranna(C °tra na) vi° C °hutalaça° BC °tâni bha°. — 9. B C °putro te nû°. — 10. B °gâ ca pakshi ca â° C °numpadesmim̃ BC °smim̃ çyâ°.

11. C çyâmaçirim açirim apaçyanto gâhayanti ra° B °çyanto gâhanti ra° BC °mânâsu (C °nâh) ‖. — 12. C mâ ca pârage tvam̃ nâdi ra° B °tvam̃ nâpi ra° BC °ruṇḍena ço ° kovârtho(C °rthâ) jâ°. — 13. C °sarvaça ava°. — 14. C °ciravicatâ mai°. — 15. B kohâma sa° B kâhama sa° B °satyâvâ ° shyâmas | .

16. C yathâ tuhya çyâma sundaca yâye cittam̃ na sarjjati°. — 17. BC tathâ ta°. — 18. BC yathâ mâtâ° C °nityam̃ pari°. — 20. BC °tava bhâravato(C °taḥ) mâ° B °sti çrakaho vâ | .

21. BC tathâ ta° B °nena ca | .

अथ सो विजृम्भमाणो समुत्थितो अपगते मृगविषस्मिं ।
मातापितृतेजेन च सुचरिततेजेन च स्वकेन ॥
तं पश्यियान राजा समुत्थितं तेन सत्यवचनेन ।
संहृष्टरोमकूपो निपतति चरणेषु क्षमापयति ॥
तं अवच बोधिसत्वो सयुग्यबलवाहनो सदेवीको ।
सनगरनिगमजनपदो सुखी भवाहि महाराज ॥
पश्याहि काशिवर्धं [176a] न मातापितृगारवस्य निष्यन्दं ।
यथा समूहतं मृगविषं सुचरिततेजेन सुवचेन ॥
येषां मातापितरौ शुश्रूषा अञ्जलिः प्रणामः च ।
कर्तव्यं काशिवर्धन यदि इच्छसि स्वर्गं गन्तुं ॥
अस्मिं जम्बुद्वीपे रत्नानि आहरित्वा सर्वाणि ।
पूजय मातापितरं मातापितृषु न प्रतिकुर्यात् ॥
एवं न सुप्रतिकरं भणामि मातापितॄं महाराज ।
अनुकम्पाहि एते पूर्वाचार्या च लोकस्य ॥
देवानामिव तेषां संमानितव्यं मनुष्यदेवानां ।
येषां मातापितरौ लभन्ति पूजां न ते शोच्या ॥
या सा अभूषि माता तं कालं सा अभूत्तदा माया ।
शुद्धोदनो च राजा पिता भगवतो तदा आसि ॥
यो सो महानुभावो समुत्थितो तेन सत्यवाक्येन ।

1. C °vikṛimbhamâno sa° BC °gatena mṛi° C °vishayesmim BC °smim mâ°. — 2. C °tṛîyena sucari° B °tṛitejena sucari° BC °ritena ca sva°. — 3. C °tthitena satyena vâkyena saṁhṛi° B °nena vâkyena saṁhṛi°. — 4. C °romakupena pratipravaraṇeshu° B °kûpe nipati pa(su °ya)varaṇe ° yati | C °yati taṁ a°. — 5. B °yugyaṁ sahalavâhanaṁ sade° BC °devitaṁ sana°.

6. C °nijanajanapadaṁ sukhî bhavâdi ma° B °râjâ paçyâ°. — 7. C °nishâdaṁ yathâ°. — 8. B yathâ samahataṁ° C yathâ samahântaṁ mṛi ° ritena teje° B °ritaṁ teje° B C °jena svakena |. — 9. BC °rau çuçrushaṁ aṁ° B °jaliṁ praṇâmaḥ ca ka° C °jali praṇâmo ca ka°. — 10. BC °vyaṁ | kâ° C °yahi icchasi svargaga° B °icchâsi svargaṁ gantuye |.

11. C ye asmiṁ ja ° pe ratanânam âha° B °tnânam ahari ° rvâni pû°. — 12. C pûjayâ mâ° BC °raṁ ca mâtâpitṛishu°. — 13. C °pratikaraṁ bhaṇâ° BC °râjânu°. — 14. B C °nukampâhi | ete pûrvâcaryâ° B °ryâ ca lo° BC °sya de°. — 15. C °m ivaṁ teshâṁ saṁmânitavyaṁ | devamanu° B °vyaṁ | manu° BC °nâṁ ye°.

16. C °cocayo | B °çocayâ |. — 17. B sa abhû ° âbhi taṁ kâ° C sâ abhû ° tâ pi taṁ kâ ° bhûta | tadâ° BC °yâ çu°. — 19. B °mahânubhâgo sa° C °mahâbhâgo sa° B °kyena so â° C °kyena sâ â°.

सो आसि बोधिसत्वो भगवां श्यामो हि तं कालं ॥
यो सो अभूषि राजा तं कालं सो अनूषि आनन्दो ।
भगवतो आसि प्रेष्यो बहूनि जातीसहस्राणि ॥
नायं क्व पि संबुद्धो नापि च स्वयंप्रतिभज्ञितयन्थो ।
भूतं हि तद् भगवतो पूर्वचरितधर्मनिष्पत्तिः ॥

समाप्तं श्यामकजातकं ॥

बोधिसत्वो उरुविल्वाये तपोवने दुष्करं चरति । एकेन कोलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां कोलाहारताये प्रतिपन्नः । एकेन तिलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तिलाहारताये प्रतिपन्नो । एकेन तण्डुलेन दिवसं यापेन्तो अष्टादश मासां तण्डुलमाहारताये प्रतिपन्नो । अष्टादश मासा सर्वशो अनाहारताये प्रतिपन्नः ॥

एकं कोलं तदा भक्षे एकं तिलकतण्डुलं ।
कृषि स्य सम्बुद्धज्ञानं न वीर्यवन्तो संश्रये ॥
कालाशीतको सर्वो च एवं अंगानि मे अभूत् ।
विष्कम्भे यथोष्ट्रपदं हनुका मे तदा अभू ॥
जीर्णगोपानस्यान्तरिका योशीर्णा पार्श्वके यथा ।
एवं कायं महर्षिस्य तपेन परिशोषितं ॥
वेष्टनवेणीव दीर्घा उन्नतावनता यथा ।
एवमस्य पृष्टि कण्टक उन्नतावनता अभूत् ॥

1. C sâ âsid bodhi ° gavân paçyâ°. — 2. C yo so abhâshi ânando. — 3. C bhagavati jâtipremnâ ba° B °to jâtipremṇa ba° BC °jâtisahasrâṇi nâ°. — 4. BC nâyaṁ kapi saṁ° C °pratibhaṇiko grantha bhâ° B °bhâṇiko grantho bhâ°. — 5. C bhûtehi° BC °hi | tad bha° B °nipattiḥ ‖ C °shpatti ‖.

6. C iti çrîmahâvastuavadâne çyâmakajâtakaṁ samâptaṁ ‖. — 7². C °saṁ yâpanto a° lâhalatâ° panno ‖. — 8. C ekenâ tile ° saṁ yâpanto | a° B °nto | a° C °lâhâra° B °tiprapanno | C °panno ashṭâdaça mâsâ° (l. 10). — 9. B °lam âhâratâ°. — 10. BC °anâhâratâ° C °panno | B °nnaḥ ekaṁ°.

11. B °bhaksha | ekaṁ talakaṁ taṇḍulaṁ kra° C °bhakshe ekaṁ tilataṇḍulaṁ |. — 12. B kvaci çya sarvaṁ udbuddhâ na ca vî° C kvacit saṁbuddhajñânaṁ ca vî° BC °cyanto saṁçraya kâ°. — 13. B °çitako sarvo vâ e° C °sarvaṁ vâ | e° B °bhûd viskallesha yatho° C °bhûd vistare vaṁ yatho°. — 14. BC °ttoshṭha(C °shṭa)padaṁ hanukâ çe tadâ° B °abhûj ja° C °abhûrjja°. — 15. B jarjjarasâṇa va santarikâ° C jarjala çâvala va santarikâ° BC °odinno(C °ṇno) pâtuke tataḥ | e°.

16. B °shitaṁ va° C °shitaṁ ca ashṭa°. — 17. B veshṭhanâvâliva dî° C ashṭanâvâlîva dîrghâ ta notâvaṁnatâ yathâ B °rghâ taṁnatâva° BC °thâ e°. — 18. C evaṁma asya pṛshṭhi kaṇḍe kaçcid unna ° natâ anuttasya ne° B °bhût tasya°.

तथा नेभा प्रकाशन्ति उडुपाने व तारका ।
गम्भीरं स्व तदापानं कर्माराणां व गर्गरी ॥
शारदं वा यथालंबु हरितच्छिन्नमिम्लायितं ।
एवं शीर्षं महर्षिस्य तपेन प्रमिम्लायितं ॥
शान्तकायो महावीरो अच्युतं आत्मचेतसं ।
उग्रं तपं निषेवन्तो सर्वसत्त्वान कार[176b]णा ॥
न शक्यं च परिकीर्तयितुं सर्ववाचाय भाषतः ।
यं दुष्करं चरे वीरो सत्त्वां दृष्टान दुःखिताम् ॥
पक्षिणां च यथाकाशे पर्यन्तं नाधिगच्छति ।
यथापि सागरे वारि अप्रमेयो महोदधिः ॥
एवं लोकप्रदीपानां बुद्धानादित्यबंधुनां ।
न शक्यं गुणपर्यन्तं सर्ववाचाय भाषितुं ॥
अनाभिन्ना छवी तस्य पृष्ठीयमुपलेपिता ।
मात्रा च पतिता सर्वे न च वीर्यतो संसति ॥
गृह्णीय पुरिमं कायं पृष्ठिमं परिगृह्णति ।
यदा उत्थासि वेगेन मुखेन प्रपते मुनि ॥
चत्वारि देवता दृष्ट्वा कायं वीरस्य दुर्बलं ।
आहंसु मुनि कालगतो न च वीर्यतो सम्सति ॥
एवंरूपं तपमुग्रं चरन्ते पुरुषोत्तमे ।
विस्मयं लोक आपन्नो सदेवासुरमानुषो ॥

2. BC gambhīrasya ta° ṇāṃ ca ga° C °gargiri ga°. — 3. C çāradaṃ °cchinnā mi°. — 4. BC °prapilā° B °lāpitaṃ |.

6. BC °shevanto sarva° C °satvona kā°. — 7. C °kyaṃ pari° BC °sarve vācā° B °bhāshitaḥ |. — 8. BC yo dushka° C °shkaraṃ care vī° BC °ḥkhitān(C °tāna) | çakyaṃ parikīrttayituṃ sarva(C °rve)vācāya bhāshataḥ(B °shito |) yāṃ dushkarāṃ care viro satvāṃ dṛishṭāna duḥkhitām | çakyaṃ parikīrttayituṃ sarva(C °rve)vācāya bhāshataḥ | pa°. — 9. C pakshiṇaṃ yathā° B °ryyantaṃ adhi° C °ryyantom adhi°. — 10. C °re vāri tāṃ prameya maho° B °meyā maho°.

12. C °sarvaṃ vācā° BC °bhāshitaṃ |. — 13. B °liptāṃ chavin tasya pṛishṭhya° C °pā chaviṃ tasya°. — 14. BC °trā ve pati° B °sarveṇa ca vī° C °ryyanto saṃ°. — 15. B grihṇīshva pa° C grihṇīshya pa° B °pṛishṭimaṃ° C °pṛishṭhimaṃ° BC °grihṇati |.

16. B °dā uktā ve° C °dā ukto sī ve°. — 17. BC °vīryyasya du°. — 18. BC abhūnsu mu° C °ryyatā saṃsati |. — 19. C °tapaṃm ugraṃ° BC °rantaṃ purushottamaṃ |. — 20. B °lokam āpannaṃ sade° C °lokam āpannaḥ sade°.

एतमेवंरूपं उग्रतपं कुमारस्य श्रुत्वा राजा शुद्धोदनो आपृष्टपुरुषाणां सकाशातो महाप्रजापती च गौतमी यशोधरा च सर्वं च शाक्यराष्ट्रं उत्कण्ठिता । अपि च नाम कुमारो येमेण तावदुग्रातो तपातो व्युत्थितो येय ॥ यशोधराये पि एतद्-भूषि । न एतं मम साधु भवेय न प्रतिरूपं यमहं आर्यपुत्रेण दुःखितेन दुष्करं चरन्तेन तृणसंस्तरकेण लूहाहारेण अहमिह राजकुले राजार्हाणि भोजनानि भुञ्जेयं राजारहाणि पानानि पिबेयं राजार्हाणि वस्त्राणि धारयेयं राजार्हाणि शय्यासनानि कल्पयेयं ॥ यं नूनाहं पि लूखं च आहारं आहरेयं प्राकृतानि च वस्त्राणि धारयेयं तृणसंस्तरे पि शय्यां कल्पयेयं ॥ सा दानि लूखं च आहारं आहरेति प्राकृतानि पि वस्त्राणि धारयेति तृणसंस्तरके पि शय्यां कल्पयेति ॥

यदा च भगवां प्रवृत्तप्रवरधर्मचक्रो राजगृहे विहरति अर्धत्रयोदशभिक्षुशतपरिवारितो तदा राज्ञा शुद्धोदनेन छन्दको च कालोदायी च राजगृहं प्रेषिता भगवतो दूता । अनुकम्पिता भगवता देवा मनुष्या च ज्ञातीं पि भगवाननुकंपतु । यं च भगवां वदेय्य तं करेथ ॥ ते पि कपिलवस्तुतो राजगृहमनुप्राप्ता भगवन्तं [177ᵃ] च उपसंक्रान्ता यं च राज्ञो शुद्धोदनस्य संदेशं सर्वस्य ज्ञातिवर्गस्य तं सर्वं भगवतो आरोचितं ॥ भगवां च कालज्ञो वेलज्ञो समयज्ञो कालं च वेलं च समयं च आगमयति ज्ञातिभूमिं गमनाये ॥ भगवां छन्दककालोदायीनामन्त्रयति ॥ प्रव्रजिष्यथ छन्दककालोदायी ॥ ते अवचंसु ॥ राज्ञा शुद्धोदनेन आणत्ता यं वो भगवां वदेय्य तं कुर्याथ ॥ यं च पश्यन्ति नाप्यत्र नापितो नापि काषायाणि

1. C etaṁ rūpa tapaṁ ugraṁ kumārasyaitaṁ çru ° ddhodana | sahya pa° B °no adriṣṭapu ° jāpati ca | gau° C °mī ca yaçodharā ca sarve ca çā° B °sarvā ca çākyarāṣṭhiro utkaṇṭhito api° C °rāṣṭro utkaṇṭhito | . — 2. C api nāma ku ° rud udagrāto vyutthi yeyaṁ | B °yeyaṁ yaço°. — 3. BC °rāye ti e ° ahi na e°. — 4. BC °sādhā bha° B °reya | na pra ° saṁstaraṇena lū° C °saṁstareṇa lūhāhāre aha° BC °jeyaṁ | rājārahāṇi (C °jārhāni) pānā° B °çayyāya kalpeyeyaṁ | C °çayyāni kalpeyaṁ | .

7. C °dhārayeyaṁ striṇa° BC °çayyā kalpa°. — 8. BC °raṁ aha° B °reti | prā° C °dhārayeti tṛ ° staro pi ça° BC °çayyā ka°. — 10. C °gavān pravṛ ° harati | ārddhatrayodaçabhir bhikṣu° B °bhikṣhūçata ° to | tadā rā° C °shito bhagavato dūto anu° B °dūtā anu°.

12. C °aṁpito bhagavato de° B °aṁpitā | bha° BC °devamanu° B °jñātiṁ pi bha° C °jñātiṁ pi bha ° kaṁpayatu B °kampantu | . — 13¹. B °deyya | taṁ° C °deyyā taṁ°. — 13². C °prāptaḥ bha° B °pā | bha° C °rvasya ca jñā° B °etaṁ bha°. — 15. C °samayejño kālaṁ°.

16. C bhagavān cchanda ° dāyiṁ āma° BC °yati pra°. — 17¹. BC °tha | cchanda° B °kālada° B °dāyī te vayaṁ ca rā° C °dāyī te°. — 17². C te vayaṁ rā°. — 17³. BC rājño ça° B °deyya | taṁ° C °deyyā taṁ kuryyatha | . — 18. B °nti nāpyatra° C °tra nāpito kāṣāyāṇi yeṣāṁ° B °kāmāyāṇi ye ° tā pravrājiyāmaḥ° C °vrajiyāmaḥ te bha ° rttato | āhansu pra° B °rttato āhamsuḥ pra°.

येहि प्रावृता प्रव्रजेयाम: ते भगवन्तमनुवर्तन्ता आहन्सु: ॥ प्रव्रजिष्यामः भगवन् ॥ ते दानि भगवता एहिभिक्षुकाय आभाष्टा ॥ एषच भिक्षव: छन्दककालोदायी चरन्त तथागते ब्रह्मचर्यं ॥ तेषां दानि भगवता एहिभिक्षुकाये आभाष्टानां यं किंचिद् गृहिलिङ्गं गृहिध्वजं गृहिगुप्तिं गृहिकल्पं सर्वं समन्तरहितं त्रिचीवरा च प्रादुर्भूता सम्पूर्णं च पात्रं प्रकृतिस्वभावसंस्थिता च केशा ईर्यापथो च सानं संस्थिहे तद्यथापि नाम वर्षशतोपसम्पन्नानां भिक्षूणां एषा आयुष्मन्तानां छन्दककालोदायिनां प्रव्रज्या उपसम्पदा भिक्षुभावो ॥

आयुष्मां उदायी भगवन्तमाह ॥ भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता भगवतो तपोवने दुष्करं चरन्तस्य यशोधरापि रूक्षं आहारमाहरेति प्रावृतानि च वस्त्राणि धारेति राजारहाणि शय्यासनानि उत्सृज्य तृणसंस्तरके शय्यां कल्पेति ॥ भिक्षू भगवन्तं पृच्छन्ति ॥ कथं भगवं यशोधरा भगवतो अनुव्रता ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव यशोधरा मम अनुव्रता ॥ अन्यदापि यशोधरा मम अनुव्रता ॥ भिक्षू आहन्सु: ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि हि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वाने अन्यतरस्मिं अरण्यायतने शिरिप्रभो नाम मृगो प्रतिवसति प्रासादिको दर्शनीयो सुसंस्थितशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि पादेहि अंजितेहि अक्षीहि पंचशतमृगयूथं परिहरति ॥ तस्य दानि मृगराज्ञो अग्रमहिषी । सा तस्य प्रभावानुरक्ता अनुव्रता च ॥ तेन मृगेण मुहूर्तमपि वि[177b]नाभावो न भवति ॥ अपरो च नीलको नाम लुब्धको । तेन तहिं अरण्यायतने मृगाणां

1. C °sbyāma bha° BC °gavan te dā°. — 2[1]. C °rato etarahiṃ bhi° B °tā etarahi bhi° BC °shā e°. — 2[2]. C etad bhikshu° B etarahi bhi ° tha | tathā°. — 3. C °rato etad bhikshu° B °ratā etad bhikshu° BC °grihilingaṃ grihidhvajaṃ grihiguptiṃ griha(C °hi)-kalpaṃ° C °hitaṃ vare ca prādurbhūtāḥ | saṃbhakaṃ ca pā° B °tā saṃbhakaṃ ca pā° C °traṃ ca prakṛ ° çā iryyāpathe ca sā° BC °sātaṃ saṃsthihe tadya ° topasaṃpannā° C °bhikshuṇāṃ° BC °esha āyu° B °udakālo° C °loddāyinaṃ pra° BC °upasampado bhi° B °bhāve | .

8[b]. C °pavanesbkaraṃ varanta ° rūpi lukham āharam āharo° B °khaṃ āharam āhare° C °prāvṛtā ° bhūṣi çaryyāsa ° ke çayyaṃ ka° B °seyyaṃ ka°. — 10. C bhikshu bha° BC °pṛcchati | .

11[2]. C na hi bhi ° rahiṃ evaṃ ya° BC °dharāye ma°. — 12. B °vratā bhi°. — 13[1]. C bhikshu ā°. — 13[2]. B anyavadāpi°. — 13[3]. BC °kshavo bhū°. — 15. B °bhiva a° C °smiṃ aranyāyata° B °sati | prā° BC °pāyehi aṃ° B °tehi akshīhi paṃ°.

17. B °mahishī sā ta°. — 18[1]. C °tasya çiriprabhasya prabhā° B °rakta anuvrā° BC °tā ca te°. — 18[2]. C °muhurtam api vinābhi nā bha° B °vinābhi na bha°. — 19[1]. B °bdhako tena°. — 19[2]. B tam tahiṃ ° occhrito su çi°.

पाशा ओड्डिता ॥ सो गिरिप्रभो तेन महन्तेन मृगयूथेन संपरिवारितो तहिं अरण्यायतने चरमाणो बद्धो ॥ सर्वे च मृगा च मृगी च मृगराजं बद्धं दृष्ट्वा पलाना एका मृगी या तस्य मृगराज्ञो भक्तिमन्ता च अनुव्रता सा स्थिता न पलायति । सा च मृगी गिरिप्रभं गाथयाध्यभाषे ॥

विक्रमाहि गिरिप्रभा विक्रमाहि मृगाधिप ।
पुरा सो लुब्धको एति येन सो पाशो ओड्डितो ।
छिन्दे वारत्रकं पाशं न रमिष्यं त्वया विना ॥

अथ भिषयो गिरिप्रभो मृगराजा तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

विक्रमामि न शक्नोमि भूमौ पतामि वेगितो ।
दृढो वारत्रको पाशो पादं मे परिकर्तति ॥
रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्यसि तुवं भद्रे अन्येन पतिना सह ॥

अथ खलु भिषयः सा मृगी तं मृगराजं गाथाय प्रत्यभाषति ॥

रमणीयान्यरण्यानि पर्वतानि वनानि च ।
रमिष्याम्यहं त्वया सार्धं अपि अन्यासु जातिषु ॥
तेषां च विलपन्तानां मुखान च विक्रन्दतां ।
लुब्धको तत्र सो गच्छि पापकर्मा सुदारुणो ॥

सो दानि मृगराजा तं पश्यति लुब्धकं तदा दूरतो एव आगच्छन्तं कृष्णं पाण्डुरेहि

1. C so pi çi ° bho tena mahânto ° ramâṇe mahatâ tahiṁ pâçena baddho | B °mâṇa mahatâ mihato tahiṁ raṇyâyatane caramâṇe baddho sarve°. — 2. B °jaṁ ca taṁ dṛi° C °shṭvâ palâmâh | e ° ktimantrâ ca anuvrato ca sâ sthitâ na palâyati | . — 4. B °gâthâdhya° C °gâthâye adhya°. — 5. BC °prabho vi° C °dhipah | .

6. B puro so lu° C °ko eṭiye te pâço o° B °etiye te so pâço droḍḍi(?)to cchi°. — 7. C cchiṁdavâlâdakaṁ° B °vâradakaṁ pâçena ra°. — 8. C °thâye pra°. — 9. C vikramâmi na çaknoti bhûmau patâmi vegatau || B °mau patâmi ve°. — 10. C °vâlatrako pâço pâdaṁ me pa°.

11. B °ṇîyâṇyaraṇyâni° C °nyaraṇyâni pa°. — 12. BC ramishyati tu°. — 13. C °gî mṛiga°. — 14. B °nyaraṇyâni pa°. — 15. B ramishyâ ° tishu te°.

16. BC teshâṁ ca vila(C °ra)mantâ ° trâna krandanto lu°. — 17. B °ko | ta°. — 18. C °râjâ taṁ lubdhakaṁ ca so paçyati | durato evaṁm âga° B °dâ | dû° C °kâkaṁ pa° B °kâkshaṁ | pa° C °shâvishâdaa ° raṁ ca dṛishṭvâ punas tâṁ mṛi ° thâye pra° B °gâthâ pra°.

इमेहि रक्ताक्षं पुष्पवाद्समं नीलाम्बरधरं दृष्ट्वा च पुन तां मृगीं गाथाय प्रत्यभाषे ॥

अयं सो लुब्धको एति कृष्णो नीलाम्बरप्रावृतो ।
यो मे चर्मं च मांसं च छिन्दित्वा मह्यं हनिष्यति ॥

तस्याविदूरे सा मृगी येन सो लुब्धको तेन प्रत्युद्गम्य तं लुब्धकं गाथाये अध्यभाषे ॥

संस्तराहि पलाशानि असिं आवृह लुब्धक ।
मम पूर्वं वधित्वान पश्चा हिंसि महामृगं ॥

अथ खलु भिक्षवो तस्य लुब्धकस्य एतदभूषि ॥ मम दूरतो एव मृगा दृष्ट्वा पलायन्ति अदर्शनं गच्छन्ति इयं पुनर्मृगी अतीव अनुरक्ता आत्मत्यागं कृत्वा अभिमुखी आगच्छति नैषा भायति नापि पलायति ॥ सो दानि लुब्धको तस्या मृगीये विनयं दृष्ट्वा विस्मित आश्चर्यं प्राप्तो । यादृशी इयं मृगी । अस्माकं न ते गुणाः ये एतेषां । न ते तिरिच्छा येषां इमं एदृशं [178b] गुणमाहात्म्यं एदृशा दृढचित्तता एदृशा कृतज्ञता एदृशा च अनुव्रतता मुखतुण्डकेन आहारं पर्येषन्तो वयं तिरिच्छा ये वयं एदृशं महात्मानं मृगं उपघाता नाम ईठां उत्पादेम । मा वहेयं एतं मृगं पाशतो ॥ सो दानि लुब्धको तां मृगीं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

न मे श्रुतं वा दृष्टं वा यं मृगी भाषति मानुषं ।
त्वं च भद्रे सुखी भोहि मुंचामि ते महामृगं ॥

तेन दानि लुब्धकेन सो श्रिरिप्रभो मृगराजा पाशबद्धो मुक्तो ॥ सा दानि मृगी तं

2. B °prâkṛite | . — 3. C °carma ca mâsaṁ ca cchiṁditvâ° B °maṁ ca cchiṁditvâ°. — 4. C tasyâvidûrâ°. — 5. B sastarâ° C saṁstarehi pa ° siṁ âha vriha lubdhako | B °âvriha lu°.

6. BC °na paçyâ hiṁ°. — 7[1]. C °khavaḥ ta ° kasyaitad a°. — 7[2]. C °to evaṁ mṛi° B °yanti | ada ° gi | ati° BC °nutraktâ â ° G naisha bhâ° C °bhâshati nâ°. — 9. B °giye ca naiyaṁ dṛi° C °giye ca neyaṁ dṛi ° smito âçcaryya yâdṛi° B °smitaṁ âçcaryaṁ yâdṛi°. — 10[1]. BC °gi a°. — 10[2]. B °ṇâḥ | ya eteshâṁ na te° C °ṇâḥ yaiteṁshâṁ na°.

11. C na ete tiricchâ yeshâṁm imaṁ edṛiça | gu° B °çaṁ | guṇamâhâtmyaṁ edṛiçâ dṛiḍha° C °cittâto edṛiçâ kṛitajñatâto edṛiçâ ca anuvratâ | mu° B °vratâ mu° BC °raṁ paryyesha° B °cchâyâṁ va° C °cchâyaṁ va° BC °yaṁ edṛiçâ mahâtmanâṁ mṛi° B °mṛige upayatâ° C °mṛigaṁ upashayanto tâma heṭhâṁ° BC °dema mâ va°. — 13. BC °mṛiga pâçato | . — 14. B °ka tâṁ mṛigiṁ°. — 15. B °shṭaṁ vâdya mṛi° C °shṭaṁ vâ adya mṛi° shanti mânushivâcaṁ | B °mushivâcaṁ | .

17[1]. B te ca dâ° BC °kena sâ çi° C °baddhaḥ mukta pâçâ°. — 17[2]. C pâçâdani ° jâtaḥ lubdha°.

मृगराजं मुक्तं दृष्ट्वा आत्तमना प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता लुब्धकं गाथाये प्रत्यभाषे ॥

एवं लुब्धक नन्दाहि सह सर्वेहि ज्ञातिहि ।
यथाहं अद्य नन्दामि दृष्ट्वा मुक्तं महामृगं ॥
पूर्वेनिवासं भगवां पूर्वेजातिमनुस्मरन् ।
जातकमिदमाख्यासि शास्ता भिक्षूणमन्तिके ॥
ते स्कन्धा ते च धातवः तानि आयतनानि च ।
आत्मानमधिकृत्य भगवानेतमर्थं वियाकरे ॥
अनवरागस्मिं संसारे यत्र मे उषितं पुरा ।
शिरिप्रभो अहं आसि मृगी आसि यशोधरा ॥
आनन्दो लुब्धको आसि एवं धारेथ जातकं ॥
एवमिमं अनुपरीतं बहुदुःखं
उच्चनीचचरितं इदं पुराणं ।
विगतज्वरो विगतभयो अशोको
स्वजातकं भाषति भिक्षुसंघमध्ये ॥

समाप्तं शिरिप्रभस्य मृगराजस्य जातकं ॥

अथ बोधिसत्वं दानि उरुविल्वायां तपोवने नद्या नैरंजनायास्तीरे दुष्करचारिकां चरन्तं मारो पापीयां उपसंक्रम्य वदति ॥ किं प्रहाणेन करिष्यसि अगारमध्ये वस । राजा भविष्यसि चक्रवर्ति । महायज्ञानि च यजाहि अश्वमेधं पुरुषमेधं सोमप्रासं निरर्गडं पद्मं पुण्डरीकं च । एतानि यज्ञानि यजित्वा प्रेत्य स्वर्गेषु मोदिष्यसि बहु च पुण्यं प्रसविष्यसि । प्रहाणं च दुष्करं दुरभिसंभवं अन-

3. B °bdhako nandâ°. — 5. C °nivyasa bha° B °nivâsa bha°.
6. B °sâ | çâ° C °bhikshuṇa santike | . — 7. BC °dhâtava âyayata°. — 8. B âtmânadhi° C °m adhikṛ° BC °rthaṁ vyâkare | . — 9. B anarâgra°. — 10. C °prabhaṁ ahaṁ âsî mṛ° B °dharâḥ â°.
11. BC ânanda lu° C °âsî e° B °âsi | e ° kaṁ e°. — 12. C evaṁm imaṁ° BC °duḥkha uccanîcacaritaṁm idaṁ°.
16. C iti çrîmahâvastune çiri ° kaṁ samâptaṁ || . — 17. B °satva dâ° C °satvo dâ° B C °nî nîuri° C °m nadyâṁ nai ° nâyâṁ tîre du ° pânaṁ upa° B °yati kiṁ pra°. — 18. B °hânena ka ° madhyâvasâ | C °vasâi râ°. — 19¹. C °shyati ca° BC °rtti ma°. — 19². C °rushamedhaṁ gomedhaṁ so° BC °rîkaṁ ca etâ°. — 20. C °rgeshu âdishyasi bahuṁ ca puṇyaṁ praçavi° BC °vishyasi pra°.
21. B °saṁbhu(va °gu)yaṁ° C °bhuṁanti ana ° rihâni bra° B °vâsam || .

वयपुण्यापरिहाणि ब्रह्मचर्यवासं ॥ बोधिसत्वो आह ॥ नाहं पापीमं पुण्येहि अ-र्थिको ।

रमणीयान्यरण्यानि वनगुल्मां च पश्चिय ।
उरुविल्वाय सामन्ते प्रहाणं प्रहितं मया ॥
परिक्राम्य वायमन्तं उत्तमार्थस्य प्राप्तये ।
नमुचि करुणां वाचं भा[178b]षमाण इहागमत् ॥
कृशो त्वमसि दुर्वर्णो सन्तिके मरणं तव ।
संहर महाप्रहाणं न आशा तुह्य जीविते ॥
जीवितं ते हितं श्रेहं जीवन्पुण्यानि काहिसि ।
करोहि पुण्यानि तानि येन मेत्य न शोचसि ॥
चरन्तेन ब्रह्मचर्यं अग्निहोत्रं च जुह्वता ।
अनन्तं जायते पुण्यं किं प्रहाणेन काहिसि ॥
दूरं आशा प्रहाणस्य दुष्करं दुरभिसंभुणं ।
इमां वाचां भणी मारो बोधिसत्वस्य सन्तिके ॥
तं तथा इदानिं मारं बोधिसत्वो ध्यभाषत ।
कृष्णबन्धु पापीमं नाहं पुण्यार्थिको इहागतः ॥
अणुमात्रैः पुण्यैः अर्थो मह्यं मार न विद्यति ।
येषां तु अर्थो पुण्येहि कथं तां मार न वचसि ॥
नाहं अमरो ति मन्यामि मरणान्तं हि जीवितं ।
अनिवर्तं गमिष्यामि ब्रह्मचर्यपरायणः ॥

1[1]. C °mica â°. — 1[2]. BC °rthiko ra°. — 3. B °gulmâṅga pa°. — 4. BC °nte me prahâ°. — 5. BC nadînairañjanâ parikrâmya dhyâyantaṁ u°.

6. BC °ṇâṁ vadâṁ(B °ci) âha ‖ asamânante ihâgamaṁ | (C °maṁ) kṛi°. — 7. B kṛisho tva° C kṛisha ca âsi du° BC °durbala sa° C °ntime mara°. — 8. B °hara prahâṇaṁ nâ â° C °prahâṇaṁ no âsâ tu°. — 9. C °vitan te hi° BC °çreshṭaṁ puṇyâ° C °ṇyâni ca sakamihi karo°. — 10. BC °roti pu° C °yena yena pratyekena çocitavyaṁ çocasi | B °pretye na çocasi | .

11. B prakarantena te bra° C prakaronti na te bra °traṁ ca hajuhvataḥ | B °hnato | — 13. B duraṁ â° C duraṁ gamâsâ pra° B °bhibhu(ou °gu)ṇaṁ | . — 15. BC °thâdhaṁ° C °niṁ ya mâ ° shataḥ | .

16. C °shṇabandhu ca pâ° BC °pimâṁ nâ° C °ko iha | âgato a° B °ko iha âgataḥ | — 17. C aṇumâtrair puṇyaiḥ artha ma° BC °hyaṁ na vi° B °dyati ye°. — 18. C teshâṁ nârtha° B °shâṁ tu artho° C °hiṁ ca mâra vindyâ | B °mâra vinami | . — 19. C °ti a-nyâpi(?) mara° B °ṇyâmi mara° BC °ṇântahiṁ(C °hiṁ ca) jî°. — 20. C °vartia gami° B °carye parâyaṇaḥ sadi°.

नदीनामपि स्रोतांसि अयं वातो व शोषयेत् ।
किं मम प्रहितात्मस्य शोणितं नोपशोषये ॥
शरीरं उपशुष्यति पित्तं श्लेष्मं च वातकं ।
मांसानि लोहितं चैव अवजीर्यंतु सांप्रतं ॥
मांसेहि क्षीयमाणेहि भूयो चित्तं प्रसीदति ।
भूयो स्मृतिं च वीर्यं च समाधिं चावतिष्ठति ॥
तस्य चैवं विहरतो प्राप्तस्य उत्तमं पदं ।
नायमत्र यातं कायं पश्य सत्वस्य शुद्धतां ॥
अस्ति छन्दो च वीर्यं च प्रज्ञा च मम विद्यति ।
नाहं तं पश्यामि लोके यो प्रज्ञाणातो धारये ॥
. . . . ।
एषो सज्ञो प्राणहरो धिग्ग्राम्यं भो च जीवितं ॥
तस्मा स्मृतिमन्तो सन्तो संप्रजानो निरोपधिः ।
. . . . ॥
एषो हं च परं चित्तं भावयित्वान योधने ।
बलेन बलं भिन्दित्वा अनुष्ठेयमनुष्ठितो ॥
अहं बोधितरोरधस्तात् अप्राप्ते अमृते पदे ।
दृष्ट्वा नमुचिनो सेनां सन्नद्धामुत्सृतध्वजां ॥

1. C nadînâm api çrotâni ayam vâtâ praço°. — 2. B °hitatvasya çoṇi° C °hitâ tasya çoṇi°. — 3. B °patushyanti pi° C °shyanti pi° °shmam vâta° B °shmam ca mâmâ°. — 4. B mâmsâni ca | avajiryatu mâmse° C °caivam avajiryamtu samprataṁ | . — 5. C °nse hṛidayamâne bhiyâ vittam pra° B °nsehi hṛidayamânanehi ca | bhayâ cittam prasîdanti bhayâ smṛi°.

6. BC bhuyâ smṛitim ca viryya ca (B °ryyayam |) samâdhim cā° B °shṭhanti ta°. — 7. C tasya ca evam vi° B °virahitam ‖ prâptyasmâttame nâya° C °ptasya vatta°. — 8. C nâyam ato kshetam kâ° B °m atre kshata kâyam | yasya sa° C °yam yasya çuddhasya satvatâm | B °ddhatâm sati°. — 9. B °viryâ ca pra° C °ryyam pra°. — 10. C °ṇâta dhâraye | B °ṇâto dhâraye | BC °ye | esho°.

12. B esho samjam parihare dhigamya so caijîviddhi sujîvitam ‖ C esho samjaparihare dhigamasya so jîvati sujîvitam ‖ . — 13. BC tasya smṛi° C °smṛitimano santo prajâ° BC °jânasya smaliptati ni(C °pâni ti)ropadhih | esho°. — 15. C °yina ca yo dharasyâ calanevana bhi° B °tvâna ca yo dharasya bale°.

16. C °tvâ cânushṭeya aham° B °anushṭeya aham°. — 17. B °dhasḥṭât ‖ aprâ° B C °mṛitapada(B °da)smim çtibhâva(C °vam) dṛi°. — 18. C °taçitadhvajâm BC °jâm ya°.

युद्धाय प्रतियास्यामि नाहं स्थानार्थमुपाविशि ।
तामहं निवर्तिष्यामि सेनां ते अनुपूर्वशः ॥
कामा ते प्रथमा सेना द्वितीया अरति वुच्चति ।
तृतीया क्षुत्पिपासा च चतुर्थी तृष्णा वुच्चति ॥
पंचमा स्त्यानमिद्धं ते षष्ठी भीरु प्रवुच्चति ।
सप्तमा विचिकित्सा ते मानाथों भोति अष्टमा ।
लोभो ति श्लोको सत्कारो मिथ्यालब्धो च यो यशो ॥
एषा नमुचिनो सेना सन्नद्धा उच्छ्रितध्वजा ।
प्रगाढा अत्र दृश्यन्ते एके श्रमणब्राह्मणाः ॥
न तामशूरो जयति जित्वा वा अनुशोचति ।
तां प्रज्ञाय ते भेत्स्यामि आमपात्रं व अम्बुना ॥
वशीकरित्वान ते शल्यं कृत्वा सूपस्थितां [179ᵃ] स्मृतिं ।
आनन्दवीर्यो विहरन्तो विनेष्यं श्रावकां पि तु ॥
प्रमादमनुयुज्यन्ति बाला दुर्मेधिनो जना ।
संसारि ते अकामस्य यत्र दुःखं निवध्यति ॥
तस्य शोकपरीतस्य विनाशं गच्छि उच्छ्रिति ।
ततश्च दुर्मनो यक्षो तत्रैवान्तरहायिषा ॥

यथा बोधिसत्वो संप्रज्ञानं मृषावादं भयभीतो संप्रज्ञानमृषावादमेव विजुगुप्स-

1. BC °ddhâya pra(B °pra)tyayâçyâmi | nâhaṁ° B °sthânârthâya vishye taṁ nâ° C °sthânârthaṁ visho(?) tan nâ°. — 2. BC taṁ (C tan) nâhaṁ ni° C °vartiayishyâ° B °senâ te a° BC °aḥ kâ°. — 3. BC °thamaṁ se° C °tiya âyati vucyati | . — 4. C °pâçâ catutthîṁ krishnâ pravucyati | B °sâ catu°. — 5. C °mâ styânam i° °shṭhîthirûpânandatî | B °pramudita | .
6. C °te nâma artho bhoti sa | ashṭamâ lâ° B °shṭhamo lo°. — 7. BC lobho(C lâbhâ) ti loke satkâ° C °thyâmlabdho° B °thyâlabdho°. — 8. B °shâ munino se° C °shâ munînâ senâṁ sannaddha u° BC °jâ pra°. — 9. C °gâdha na dṛi° B °dhâ ca na dṛiçyante dhâ a° C °nte dhâ | e°. — 10. BC na taṁ âçuro jâyati jitvâ vâ nanu°.
11. BC tatraṁ pra° B °bhetsâmi â° C °traṁ ca a° B °traṁ ca abunâ | . — 12. B C °ritvâna ça° C °tvâ supasthitâ smṛi°. — 13. B °ryo virahanto vine° BC °kâṁ pi (C °kâṁ ca pri)thu prasâdam anu° (*les vers 14 et 15 sont répétés dans les deux manuscrits; nous désignons la répétition par* b *et* c). — 14. BC prasâda° c °mâdo anu° BC °yujyati | bâ° b °yujyanti bâla du° Cc °hârâ du° BC °dhinâ jano gaṁ° c °dhinâ janâ | . —
15. Cc °kâmakâmasya ya°.
16. B °ritasya viçâ gacchato sṛita | C °ritasya vicinâ gacchito sṛitâ | . — 17. B tato du° C °yakshâ tatrai° yitha | . — 18. C yadâ bodhisatvo samprajânaṁ mṛishavâdaṁ evaṁ vijugupsantaḥ sla° B °psanto | sla° C °ss iti ca tâṁ prati° BC °dârikasîrm âhâ° C °hṛidaṁ | tato paṁ° B °draracy(ca °ratyâ ni° C °krânto sa°.

न्तो अलमिति च तां देवतां प्रतिविपित्वा अनुसुखं औदारिकमाहारं अभ्यवहृतो ततो पंचका भद्रवर्गीया निर्विद्य प्रक्रान्ताः ॥ समाश्वसितो विश्रान्तो श्रमणो गौतमो शैथिलिको प्राक्रमिकं पुन औदारिकमाहारमभ्यवहृतं ॥

मारो पि पापीयां षड्वर्षाणि बोधिसत्वस्य दुष्करचर्यां चरन्तस्य पृष्ठतो पृष्ठतो समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी ॥ सो पि बोधिसत्वस्य षड्वर्षाणि अनुबद्धन्तो अलभन्तो वतारं अलभन्तो आलम्बणं अलभन्तो अभिनिवेशनं निर्विद्य प्रक्रान्तो ॥

यन्तात्र तव मारो न प्रसह्ये मारुतो व हिमवन्तं ।
तं मृत्युराजप्रणुदं पूजयति सदेवको लोको ॥

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ मोक्षाभिप्रायेण भगवता दुष्करं चीर्णं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतर्हिं एव मये मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे शाकुन्तिको शकुना निगृह्णीय आरक्षायतनेषु जालेहि च पाशेहि च पंजरेहि च उपरुध्य निवापेन पानीयेन च पोषिय पोषिय बहुबहूनि कृत्वा रूपेन अर्घेन विक्रीणाति ॥ तहिं अपरो शकुन्तको गृह्णीयान पंजरे उपरुद्धो ॥ सो दानि शकुन्तको पण्डितजातिको पश्यति ये ते शकुन्तका पूर्वं प्रक्षिप्ता पंजरे निवापपुष्टा बहुबहु ते अनेन क्रिणिय ततः पंजरेहि कड्ढियन्ति ॥ सो पश्यति शकुन्तको पण्डितजातिको । न एष अस्माकं शाकुन्तिको हितकामताये निवापं वा पानीयं वा देति अर्थहेतोः एष अस्माकं निवापं वा उदकं वा देति । यदा बहुबहु भवेन्सुः ततो रूपेन अर्घेन विक्रीये-

2. C °çravaṇo° BC °thiliko pa° C °punaḥ au°. — 4. C °pīṇḍāñ sha° C °caryā ca° BC °sya prishṭhato ca prishṭhato samanubaddho(C °ddhaḥ) avatârârthi avatâ(C °varâ)raṃ ga° B °shî so pi bo°. — 5. C °ddhanto alabhanto âlambaṇaṃ alabhanto abhi° B °nto ârambaṇaṃ alabhanto abhinivive°.

8. C yaṃ ca tatra ta °he mârutâ vâ hi° B °to yâ himavantaṃ taṃ mṛi° C °vanto taṃ mṛi°. — 9. B °râjaṃ praṇo° C °râjaṃ pramûdaṃ prapû° BC °devaloko ǁ. — 10¹. C °m âhataḥ ǁ. — 10². C °taṃ cirṇaṃ ǁ. — 10³. C omet cette phrase et la suivante.

11¹. C bhikshu â°. — 11². C °gavaṃ ǁ. — 12¹. C °kshavaḥ bhû°. — 13. C °dhvâna na° B °da çaku° BC °ko çakuno nigṛihaṇa a° C °jâlashu jâlehi ca pâ° BC °pañjalehi upanidâyena pâni° C °nîyena ca shoshiya va°. — 15. C tehi apa° BC °pañjaro u°.

16. C °ptâ pañjale ni° BC °taḥ pañjalehi° B °kaṭṭiniyantâni so pa° C °kaṭṭipariyanto so pa°. — 18¹. B °ti ǁ saku° C °ti çaku ° tiko naisha a° B °tiko na e°. — 18². C °ntike hitakamatâ° B °hoto esha°. — 20. BC °bhavetsuḥ(C °tsuḥ ǁ) tato° C °vikrâmayantaḥ tad a° B °vikrâyetaṃ tad a°.

[179b]स्तुः । तदहं तथा करिष्यामि यथा मे न कोचित्क्रीणिष्यति अधिकारं पि मे अलभमानो न कोचि गृह्णीष्यति ॥ तत्तकं आहारं करिष्यामि यथा नैव वड्डीभविष्यामि न वा मरिष्यामि ॥ सो दानि तत्तकं आहारं परिभुंजति उदकं तत्तकं पिबति यथा नैव वड्डीभवति नापि मरति चापि ॥ पुरुषो शकुन्तकानां क्रयिको आगच्छति ॥ ततो सो शकुन्तको तस्य पंजरस्य द्वारस्य अग्रतो एवन्तिष्ठति ॥ सो शकुन्तक्रयिको पुरुषो हस्तं पंजरे प्रक्षिपित्वा तं शकुन्तकं परामृशति न च तेनात्मं हस्तेन गच्छति उत्तोलेति न च गुरुको ॥ ततः पंजरातो एकान्तेन कृत्वा अन्ये वड्डुवड्डा शकुन्तका गुरुका ततो निलयं गृह्णति । तं शुष्कशकुन्तको ति ग्लानको ति कृत्वा न कोचि तं गृह्णाति ॥ सो पि शाकुन्तिको पश्यति । भवितव्यं स एष शकुन्तको ग्लानो ति यदा एषो ग्लानभूतो मुक्तो भविष्यति ततो निवापं च बहुतरकं भुंजिष्यति उदकं च बहुतरकं पिबिष्यति । ततः वड्डीभूतो समानो विक्राष्यति ॥ मा एषो अन्यानपि शकुन्तकां ग्लानां करिष्यति संसर्गेन पंजरातो निष्कुट्टिय बाह्यतो पंजरस्य अत्तीयति पाटियेकं निवापं लभति पाटियेकं पानीयं लभति यं वेलं वड्डो भविष्यति ततो विक्रायिष्यतीति ॥

सो पि पण्डितो शकुन्तको तस्य शाकुन्तिकस्य विश्वसेसि । यं वेलं सो शाकुन्तिको तं पंजरद्वारं मुंचति शकुन्तकानामर्थाये निवापस्य वा अर्थाये उदकस्य वा ततः सो शकुन्तको अप्रमत्तो न तं पंजरं प्रविशति । यं वेलं सो परोक्षो भवति

1. BC °yathâ me na kvacin krîṇi(C °ṇî)shya ° kâyaṁ pi° B °pi te me ala° C °alamâno na kvacid gṛihnishyati ‖ B °mâno koci gṛihṇishyati ‖. — 2. C °raṁ karishyâmaḥ ya° B °vaṁ vaḍḍîkarishyâmi na vâ ma°. — 3. BC °ni tan tathâ âhâraṁ tathâ âhâraṁ paribhuñjanti (B °nti |) u° C °dakaṁ ca tattavyaṁ ca pibati | tathâ nai° B °bati | ya° C °rati | yo pi pu° B °câpi pu°. — 4. C °nâṁ kvâpako â°. — 5¹. BC °jalasya dvâ°. — 5². C sa çakuntako kra° BC °jale prakshi ° râmiçati(B °ti |) na ca tâmâtmaṁ(B °taṁmâtmaṁ) haste° C °uttareti na ca gu° B °ttoreti na ca guruko ta°.

7. B °jalâto e° C °rukâ tataḥ nilayaṁ gṛihnati ‖ B °gṛihnanti | . — 8. C °tvâ na kvacit taṁ gṛi° BC °gṛihnâti ‖ . — 9¹. C sâpi çâkuntika pa° B °çyati bha°. — 9². B °vyaṁ | sa esha kunta° C °vyaṁ | saishe çakuntako glânâ ti yadâ eshaḥ aglâ° B °sho aglâna° BC °vishyati | tato ni ° hutara(C °raṁ)kaṁ ca bhavishyati | tataḥ va° (l. 11. *Conf. les variantes de la phrase* l. 12 *où sont transposés les mots* udakaṁ *etc. jusqu'à* pibishyati).

11. BC °vaṭṭibhâ ° mâno vi° C °krâmasya° BC °ti mâ e°. — 12. C °kuntakânâṁ glâ° BC °vishyati(B °ti |) udakaṁ ba(C °ca)hutarakaṁ pibishyati | saṁsa° C °saṁsargâto pañjalenâ tikuṭṭi° B °râto tiahkuṭṭiya vâjyâ(ou °hyâ)to pañjarasya artîyati pâṭiyakaṁ ni° C °rasya vaṭṭiyakaṁ pâṭiyati nivâpaṁ labhyati pâṭiyakaṁ pânîyaṁ labhyati yaṁ ve° B °ṭiyakaṁ pâni° BC °laṁ vaḍḍo bha° C °bhavati tato vikrâmâshyatîti | . — 15¹. B °ko tasya çakunlasya vi° C °viçvaṁbhati | . — 15². B °pañjaraṁ dvâ° C °nâm arthâya nivâpasya arthâya u° B °ni—sya ud arthâ° BC °pyandy— ca taṁ pañjara(C °rakaṁ) pra°.

17. BC °vati | ta° C °taṁ pañjarakaṁ praviçati pi nishkramiti ya° B °çati ya°.

ततो स्वयं तं पंजरं प्रविशति । यदापि पंजरकातो निष्कामितुकामः भवति ततो स्वयमेव निर्धावति । तं न कोचि ग्लानको ति कृत्वा निवारेति ॥ सो दानि शकुन्तको तथा दुर्बलशरीरो यथा ततो पंजरातो चद्वारेणापि प्रविशति विनिष्कमति पि ते पि तं शकुन्तको ग्लानको ति कृत्वा उपेक्षन्ति ॥ सो दानि यं वेलां जानति का विश्वस्ता मम एते शाकुन्तिका ति बहुतरकं च निवापं चरति बहुतरकं च पानीयं पिबति याव शक्यं पलायितुं [180a] दूरं उड्डीयितुं ॥ सो दानि यं वेलां समुत्साहीभूतो चयं मे कालो पलायितुं ति सो तस्य पंजरस्य उपरिं स्थित्वा ताये वेलाये तेषां शकुन्तकानां पुरतो इमां गाथां अध्यभाषे ॥

नाचिन्तयन्तो पुरुषो विशेषमधिगच्छति ।
पश्य चिन्ताविशेषेण मुक्तो स्मि च स्वबन्धनात् ॥

सो शकुन्तको एतां गाथां भाषित्वा ततो शाकुन्तिकस्य गृहातो उत्पतित्वा पुनः अरण्यं गतो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन शाकुन्तिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एष भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो शाकुन्तिको अभूषि ॥ तदापि मया एतस्य मारस्य शाकुन्तिकस्य पंजरातो मोक्षाभिप्रायेण दुष्करं चीर्णं ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

1. C °pañjakāto° BC °bhavati | ta° C °ni evaṁ ni° BC °riddhāvati taṁ°. — 2¹. C °na kvacit glāna°. — 2². B °ni çakuntakas tathā° C °pañjalakāto adhvāreṇāpi praviçati nishkra° B °rāto addhāro° BC °kuntiko glā°. — 4. BC °nati na viçva° B °te çaku° C °nti tataḥ bahutarakaṁ ca nivāyaṁ carati bahutaraṁkaṁ ca pā° B °pipāti yāva çakya palā° C °yāvat çakyaya palā ° raṁ utpāḍitum | B °raṁ uḍḍiyitum so dā°.

6. BC °tabhibhū° C °le parāyitum | so ta° (*ce passage depuis* °so tasya° *jusqu'à* °gacchati (l. 9) *étant répété dans* C (*cf.* l. 10), *je désigne la répétition par* c) Cc °upari sthi° BCc °gāthā adhya°. — 9. B °cintanto pu°. — 10. C °shena muto ayaṁ me kālo palāyitum | so tasya° (*cf.* l. 6) mukto smiṁ ca saha° B °smi ca ha°.

11. C °utka gri ° uyaṁ gataḥ ‖ B °nyaṁ yato ‖. — 13². C °kshavo yu ° d anyas sa tenaḥ kāle ° ntako nāma abhū° B °shi nai°. — 15. C °kshavaḥ tena kā° B °vas te kā°.

16². B anya so tena kā ° shi etad e°. — 17. C °kshavaḥ māro pāpīmāṁ tena kā° B °māra pāpī° C °yena sā çā°. — 18. C tato pi ma° B °mokshābhi° C °prāyena du°. — 20. C iti çrīmahāvastuavadāne ça ° kaṁ samāptaṁ ‖.

भिक्षू भगवन्तमाहंसुः ॥ बुद्धविषयेण भगवान् प्रकृतिभूतो मारस्य हस्तगतो वग्गुगतो पंजरगतो मुक्तो ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि बुद्धविषयेण एतस्य मारस्य हस्तगतो वग्गुगतो करण्डकगतो मुक्तो ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे परिपात्रिका नाम नदी ॥ तस्या कूले अपरमालाकारस्य वनमालं । असौ दानि मालाकारो मालाकर्मेव तं वेलं वनमालमागत्वा पुष्पाणि उच्चिनिय पुष्पकरण्डकमादाय मालाकारशालातो निर्धावति ग्रामाभिमुखो च प्रस्थितो ॥ ततो च नदीतो कच्छपो उत्तरित्वा गोमयं भक्षयति तस्य मालाकारस्य अविदूरे ॥ सो तेन मालाकारेण दृष्टो । तस्य एतदभूषि । शोभनो मम अयं अद्य कच्छपो खोभंको भविष्यति ॥ तेन दानि तं पुष्पकरण्डं एकान्ते स्थापिय सो कच्छपो गृहीतो ॥ सो तं तहिं पुष्पकरण्डे प्रक्षिपति । तं च सो कच्छपो मानुषिकाये वाचाये आह ॥ [180b] इमाहं कर्दममक्षितो ततो मयेतं पुष्पं कर्दमेन विनाशिष्यति । अथ मे उदके धोवित्वा करण्डे प्रक्षिप । नदेते पुष्पा न विनाश्यन्ति ॥ सो दानि मालाकारो पश्यति ॥ शोभनो खल्वयं कच्छपो गच्छामि तं अत्र उदके धोवामि । ततो एषा पुष्पाणि न विनाशिष्यन्ति कर्दमेन ॥ सो पैतृकविषयं शुण्डिकापंचमानि अंगानि प्रसारेत्वा तस्य मालाकारहस्तातो भ्रष्टो ॥ तहिं उदके गाढो ताये नदीये अविदूरे तटमुद्रेत्वा तं मालाकारं गाथाये आभाषति ॥

1a. BC °garuḍa çakunta(C °ntika)bhû° C °vaṃgato paṃ°. — 2a. C °buddhaviça °stagato vaṃgato ka° B °vagvagato ka°. — 3a. C bhikshu â°. — 3b. C °gavaṃ ‖. — 4a. C °kshavo bhâ° B °kshavaḥ ati°. — 5. C °ve'ñta° B °pariyâtrikâ nâ ° di ta° C °di kule a°.

6a. C kule a° B tasya kule a ° kûlasya vanamâlâm asau dâ° C °mâlam asau dâ°. — 6b. B °mâlâkâle C °lâkâlo mâlâsyaivaṃm taṃ ve° BC °laṃ mâlâkâra âga° C °ṇi uddhiriçya pushkaraṇḍa °kârito ni°. — 8. C tataç ca nadî° B °nadito ka ° ddhahitvâ° C °mâraskasya abhidû° BC °re so taṃ°. — 9. C °mâraka° BC °shṭo ta°. — 10a. C °tasyaitad abhûshi çobha°. — 10b. C çobhaṇaṃ mamâyaṃ a°. — 10c. BC °hito so taṃ°.

11. BC °raṇḍaṃ prakshi°. — 12a. BC so ca taṃ ka°. — 12b. C °mayaṃ taṃ pu° B °shpaṃ kadarmena vi°. — 13. B °kshipa tad a° C °kshipatat | . — 14a. C ete pu° B °vinaçyanti | C °vinaçyanti | . — 14b. BC °çyati ço°. — 14c. B °khalvayaṃ ka° C °khalvetaṃ kâ°. — 15. C tataḥ esho pu° B °esha pushpâni na vi° BC °çishyati ‖ kardamena mâ°.

16. BC mâ(C mâtâ)paitṛi° B °çuṇṭhikapaṃ° C °cunthikapaṃ° BC °ṃmâni ca aṃ°. — 17. C tahiṃm uda° BC °ke vaḍḍo tâ° C °dîye abhidûre tvâlam uḍitvâ taṃ mârakâ° B °dûre tvâḍaṃm uḍitvâ taṃ mâ° C °thâye adhya°.

निरामया पारिपात्रि कृषिकारका च कूलेन शक्तितो ।
कर्दमकृतो सि मालिक धोवित्व पेलाय मां प्रक्षिप ॥

अथ खलु भिक्षवः स मालाकारो कच्छपं गाथाये प्रत्यभाषति ॥

यङ्का मये संचितासु राज्ञा चिगणो यङ्को समागतो ।
तत्र तुवं भद्र कच्छप करण्डे मालकृते रमिष्यसि ॥

अथ खलु भिक्षवः स कच्छपस्तं मालाकारं गाथाये अध्यभाषे ॥

यङ्का तव संचितासु राज्ञा चिगणो यङ्को समागतो ।
मक्षो प्रलपसि मालिक लेपे भुंजथ भद्रकच्छपं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः पुनर्युष्माकं एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन भद्रकच्छपो अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन कच्छपो अभूषि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन मालाकारो अभूषि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो भिक्षवो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन सो मालाकारो अभूषि ॥ तदापि अहं एतस्य मालाकारस्य हस्तातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो । एतरहिं पि अहं एतस्य मारस्य विषयातो बुद्धिविशेषेण मुक्तो ॥

समाप्तं कच्छपजातकं ॥

अपि च न भिक्षवः एतरहिं एव एतस्य विषयातो मुक्तो अन्यदाप्यहं एतस्य हस्ता-

1. BC tiramaye pāripātri(C °tri) kṛshyakāraṇā ca mc ko(C °kā)lena çaktito ka°. — 2. B °like dhotipāna pelāya pra° C °like dhoviyāna mulāya prakshipato ‖. — 3. B °sah sa mārikā°. — 4. C °kā maya sandhitā° B °ye sandhitā ° jñā tigaṇe ka°. — 5. C tatra bhuvaṁ bha ° raṇḍa mā° BC °lakṛito ramishyati ‖.

6. C °kshavo sa ka°. — 7. BC °kā evaṁ sandhitā°. — 8. B °lapesi mā° C °layapesi mā ° lena bhuñjetha bha° B °bhuñjetha bha°. — 9¹. C °la punar bhikshavo yushmā ° d anyo sa tena kā ° po nāma a° BC °shi nai°. — 10¹. C °hetor ahaṁ°. — 10². C °kshavo tena kā° BC °lena tena sayena ka°.

11. C anye so tena kā°. — 12¹. C °hetor esha°. — 12². C °sho sa bhi ° pimāṁ tena kā°. — 13. C tadāpyahaṁ etasya mārasya vishayāto hastā buddhi°. — 14. BC °mālākārasya vi° C °ṇa muktah ‖.

16. C iti çrimahāvastuavadāne kaccha ° kaṁ samāptaṁh ‖. — 17. C °kshavo etarahiṁ evam eta° B °nyadāmyahaṁ°.

गतो विषयातो प्रमुक्तो ॥ भिक्षू आहंसुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानि [184ª] समुद्रकूले महावनषण्डं नानावनषण्डेहि नानावर्णेहि वृक्षेहि पुष्पफलोपेतेहि उदुम्बरवृक्षेहि उपशोभितं ॥ तहिं वानरो महान्तो वानरयूथस्य यूथपतिः ॥ सो तत्र वनषण्डे तेन वानरयूथेन सार्धं प्रतिवसति शान्ते प्रविविक्ते व्याडमृगपक्षिगणेहि निषेविते निर्मनुष्यचरिते ॥ सो च वानराधिपो तहिं समुद्रकूले महान्ते उदुम्बरवनवृक्षे शाखापत्राश्रयवने उदुम्बराणि भक्षयति ॥ ततो च समुद्रातो महान्तो शुशुमारो तं प्रदेशमागतो ॥ स तत्र समुद्रतीरे आसति । तेन वानराधिपेन दृष्टो ॥ तस्य शुशुमारं दृष्ट्वा कारुण्यं संजातं । कुतो च तेषां जलचराणां समुद्रमध्ये पुष्पो वा फलो वा । यं नूनमस्य इतो हं उदुम्बरफलानि ददेयं ॥ सो दानि तस्य ततो उदुम्बरवृक्षातो मधुरकाणि उदुम्बराणि पक्वानि वर्णसंपन्नानि रससंपन्नानि अयतो पातेति निपतितनिपतितानि च उदुम्बराणि भक्षयति ॥ एवं शुशुमारो पुनःपुनो तं प्रदेशं तस्य वानरस्य समीपं आगच्छति ॥ सो तस्य वानराधिपो आगतागतस्य वृक्षातो उदुम्बराणि पातेति ॥ ते दानि उभये वानरो च शुशुमारो च परस्परस्य प्रियमाणा संजाता ॥ तस्यापि दानि शुशुमारस्य भार्या तं स्वामिं अपश्यन्ती उत्कण्ठयति ॥ भवितव्यं मम स्वामिकेन अन्या शुशुमारी प्रगृहीता । ततः सो मम मूलातो गत्वा ताये सार्धं आसति ॥ सा दानि तं स्वामिकं पृच्छति ॥ कहिं त्वं मम मूलातो गत्वा आससि ॥ सो तामाह ॥ समुद्रतीरे अमुकस्मिं उद्देशे महावनषण्डे तत्र मम वानरो मित्रो

1[1]. BC bhikshu â°. — 1[2]. C °gavân ‖. — 2. BC °vaḥ bhû°. — 3. C °kahavaḥ s ° dhvânaṁ sa ° hâvanakhaṇḍe nânâ° B °khaṇḍe nânâvanashaṇḍe nânâvarṇṇe ° phalepe ° mbaravahulehi | u ° taṁ ta°. — 4. C °ro amahânto vânara° BC °tiḥ so°. — 5. C °tra vanakhaṇḍe ta° B °shaṇḍe ta° BC °sati | çâ° B °nte prativikte he° C °mushye ca°.

6. B °kûle mahatâ udumba° C °kûle mahânte udumbaravanavṛikshe çâkhâpa°. — 8[1]. B °mahanto° C °nto çiçumâ° B °mâro taṁ pra ° gato so ta°. — 8[2]. C °drakû âsati. — 9[1]. B °dṛishṭvo ta° C °dṛishṭvâ ta°. — 9[2]. C °sya çiçumâ° BC °mânaṁ dṛi° B °jâtaṁ ku°. — 10[2]. C kutra ca jala° B °tra ca te ° le vâ yaṁ nû°.

11. C °sya tato udumbarâto vṛi° C °pakvavarṇṇa ° grato yâni nipatitâni ca tâni u° B °grato yâti nipatitapatitâni ca tâni u° C °kshayanti ‖. — 13. C evaṁ çiçumârâni pûnarpuno taṁ pra ° cchati ‖. — 14[1]. B °ṇi yâteti | C °pâteni |. — 14[2]. C °naro ca çiçumâro rasya priyamânâ saṁjâtâḥ | B °mâro ca yasya priya°. — 15. C °ni çiçumâ° BC °rasya bhâryâ taṁ bhâryâ taṁ svâ° C °svâmi apa° B °minaṁ aspaçyanti u° C °yanti |.

16. C °nyâ çiçumâ°. — 17. C tato so ma ° ye sârdhaṁ â°. — 18[1]. BC sa dâ°. — 18[2]. C kahi tvaṁ ma ° sati |. — 19[1]. B so taṁ â° C so tam âhansuḥ ‖. — 19[2]. C °re amukasmiṁ u ° pena saḍḍha â° B °na sahye â° C °sâti |.

तेन सह आलापसंलापेन आसामि ॥ तस्या दानि शुशुमारीये एतदभूषि ॥ याव सो वानरो जीविष्यति तावदेषो मम स्वामि तहिं गत्वा वानरेण सार्धं आलापेन आसिष्यति । ततो तं वानरं मारापेमि तेन च मारितेन एषो मे स्वामिको न भूयो तं प्रदेशं गमिष्यति ॥ सा दानि शुशुमारी म्लानकं कृत्वा आसति ॥ सो तां शुशुमारो पृच्छति ॥ भद्रे किं ते कृतं किन्ते दुःखं किन्ते अभिप्रेतं आख्याहि किन्ति देमि आणापेहि ॥ सा तं आह ॥ आर्यपुत्र मर्कटहृदय[181b]स्य मे दोहलो । यदि मर्कटस्य हृदयं लभामि एवं जीवियं अथ न लभामि नास्ति मे जीवितं ॥ सो तां आह ॥ प्रमादं करोहि कुतो इह समुद्रे मर्कटस्य प्रचारो यदि अन्यत्र अभिप्रायो जलचरे तव उपस्थपेमि ॥ सा दानि आह ॥ न मे अन्यत्र अभिप्रायो मर्कटहृदये अभिप्रायो तं मे उपस्थपेसि यदि इच्छसि मे जीवन्तीं ॥ सो तां पुनःपुनो संज्ञपयति ॥ प्रसीदाहि भद्रे कुतो इह उदकमध्ये मर्कटो ॥ सा दानि ॥ यो सो तव समुद्रकूले मर्कटो वयस्यो तस्य वयस्यस्य हृदयं आनेहि ॥ सो आह ॥ प्रमादं करोहि सो मर्कटो मम वयस्यो च मित्रो च कथं अहं शक्यामि तस्य हृदयमुत्पाटयितुं ॥ सा दानि आह ॥ यदि न शक्नोसि मम मर्कटहृदयमुपस्थपयितुं नास्ति मे जीवितं ॥ सो दानि शुशुमारो ताये शुशुमारीये सुष्ठु उपगृहीतो समानो आह ॥ अहं जलचरो सो च मर्कटो स्थलचरो च वनचरो च यत्र चरति तत्र मम अगति । तत्कथं अहं शक्यामि तस्य मर्कटस्य हृदयमानयितुं ॥ यथोक्तं पण्डितेहि ॥

शतं माया क्षत्रियाणां ब्राह्मणानां द्वे शते ।
सहस्रं माया राज्ञानां स्त्रीणां माया अनन्तिका इति ॥

1². C °ni çiçumâ° B °shi yâ°. — 1³. C yâvat so vâ° B yâva so vânaro jî° BC °svâmim ta° B °rdhaṃ ‖ âlopena âçiṣyati ‖. — 3. C °raṃ âlâpena te ° shyati ‖. — 4². C °ni çiçumâ°. — 4³. B so taṃ çuçumâ° C so taṃ çiçumâraṃ pṛ°. — 5. C °dre kiṃ kri° BC °kṛtaṃ kin te duḥkhaṃ ti kin te abhi(B °sahiṃ)pretaṃ âkhyâmi kin ti de ° ṇayehi ‖.

6². C °ṭahṛidasya yasya me° BC °dophalo ya°. — 7¹. B yati ma° BC °dayaṃ labhâmi ‖ e°. — 7³. C so tâm âha ‖. — 8. C pramâdaṃ ka° B °kuto i° C °di anyesmiṃ abhi° B °bhiprâ jalacaresha ṇthâmemi ‖ C °caresha yo upasthâpemi ‖. — 9¹. BC so dâ° B °ha na me a°. — 9². C °tra abhiprâyo ma ° dayo me abhiprâyaṃ taṃ me u° B °hṛidayo abhiprâyo ta ° vanti ‖ C °vanti so°. — 10. C so taṃ punaḥ punaḥ saṃjñâpa° BC °yati pra°.

11². BC °to sâ dâ°. — 11². BC ° ni yo so ta°. — 12¹. B °mukûle ma° C °to vayasya asya vayasyasya hṛi° B °syo sya vayasyasya hṛi°. — 12². C pramâdaṃ ka° B °tro ca athaṃ ahaṃ çakyaṃ ta° C °haṃ çakyaṃ ‖ tasya hṛidayasya hṛi°. — 14¹. B so dâ°. — 15¹. B °tuṃ ‖ nâ ° taṃ so dâ°. — 15. C °ni çiçumâ° B °ye sushṭhu u ° no ‖ âha ahaṃ°.

16. C bhadre ahaṃ° B °stharacalo ca vanecaro carati ‖ tatra ma° C °nacaro va so carati ‖ tatra ma° BC °gati tat ka°. — 17². BC °ṇḍiteti ça°. — 18. BC °mâyâ kshatriyâ° C °ṇânâm ca dve çate ‖ B °ṇânâṃ dve çate ‖. — 19. BC sahasra mâyâ râ° C °jânâ strî-mâyâ a° B °strî ca mâyâ anantikâ ‖ iti so°.

सा दानि तस्य शुशुमारस्य आह ॥ एते वानरा फलभक्षा फललोला तस्य वानरस्य जल्पाहि । वयस्य एत्य समुद्रपारे नानावर्णानि वृक्षाणि नानाप्रकाराणि पुष्पफलपिण्डभारभरितानि आम्राणि जम्बूनि च पनसानि भव्यानि च पालेवतानि च चीरकानि च तिन्दुकानि पिप्पलानि च । आगच्छ तत्र त्वां नेष्यं नानाप्रकाराणि फलानि परिभुंजिष्यसि । ततो यदा तव हस्तगतो भवेय ततो तं मारित्वा हृदयं आनेमि ॥ तेन दानि शुशुमारेण अभ्युपगतं ॥ आनेष्यनास्य मर्कटस्य हृदयं प्रीता भवाहि न भूयो उत्कण्ठं करोहि मा परितप्याहि ॥

सो दानि शुशुमारो तां भार्यां च आश्वासेत्वा तं प्रदेशं गतो यहिं सो वनषण्डे वानराधिपो प्रतिवसति ॥ सो दानि तेन वानराधिपेन शुशुमारो दृष्टो । सो दानि वानरो तं दृष्ट्वा शुशुमारं प्रतिमोदित्वा पृच्छति ॥ वयस्य किं दानि सुचिरेण आगतो अस्मा[183ᵃ]कमवलोकयितुं किं क्षेमं मा वा किंचित् शरीरपीडा आसि ॥ सो दानि आह ॥ वयस्य क्षेमं च न च किंचि शरीरपीडा आसि अपि मे समुद्रपारं गत्वा आगत्वा ॥ सो तं पृच्छति कीदृशं समुद्रपारं भवति ॥ शुशुमार आह ॥ वयस्य रमणीयं समुद्रपारं नानाप्रकारेहि वृक्षसहस्रेहि पुष्पफलोपेतेहि उपशोभितं आम्रेहि च जंबूहि च पनसेहि च भव्येहि च पालेवतेहि उपशोभितं मातुलुंगेहि तिन्दुकेहि च पियालेहि च मधुकेहि च क्षीरिकेहि च अन्येहि च फलजातीहि येषामिह प्रचारो नास्ति । यदि तव अभिप्रायो आगच्छ नानाप्रकाराणि फलानि परिभोक्तुं तहिं गम्यते ॥ तस्य दानि वानरस्य फलभुक्तस्य फललोलस्य नानाप्रकाराणि फलानि श्रुत्वा तहिं समुद्रपारे गमनबुद्धी उत्पन्ना ॥ सो दानि तं शुशुमारमाह ॥

1¹. B iti so dā° C so dāni tasya çiçumā°. — 1². B etehām̃ narā phalabhakshā phalalolā ta° C etam̃ vānarā phalabhaktā phalalo° B °jalpāhi vaya°. — 2. B °phalapiṇḍibhā° C °phalapiṇḍitabhā° BC °mrāṇi jam̃būni ca pa° C °panasāni bhavyāni ca bharitāni ca pāle °rakāni tindukāni pipalā° BC °lāni ca āga°. — 4. BC °echa | tatra tan neshyam̃ (C °tam̃ nevyam̃) nā°. — 5. C °veyam̃ tato°.

6². C °ni çiçumā° BC °tam̃ āne°. — 6³. C °vāhi mā bhūye u° pyāmi | . — 8. B sā dā° C °ni çiçumā° BC °ro tam̃ bhā° C °so vanakhaṇḍe vā°. — 9¹. B °peṇa çuçumā° C °na çiçumā° B °dṛshṭho | . — 9². C °tam̃ çiçumā° B °dṛishṭam̃ çuçumā° BC °timoditvā°. — 10. C °dānim aciroṇa° B °ni sucireṇa ā° smākam evam̃ loka° C °mam̃ mayā kim̃cic çari°.

12¹. BC °mam̃ ca me kim̃ci ça(C °cit ça)rira(C °re) pīḍā āsi | api° C °āgatā so tam̃°. — 13². C çiçumāro āha | . — 14. C °āmrāhi ca jam̃° B °pālevate° C °piyāçālehi ca madhukehi ca kshīrikāhi ca anyāhi ca pha° B °kshīrikāhi ca anye ° tīhi ca ye° BC °pracarā nāsti | .

17. C °di tavābhi° rāṇi paribho°. — 18. B °kārāṇi pha° pāra gama° C °pāram̃ gamanabuddhir utpa°. — 19. C °tam̃ çiçumā°.

स्थलचरो कथं शक्येसि समुद्रपारं गन्तुं ॥ शुशुमारो आह ॥ अहं ते नेष्यामि मम इह ग्रीवायामाबद्ध उपगोहि उभयेहि च हस्तेहि कर्कटीय लग्नेहि ॥ सो दानि वानरो आह ॥ एवं भवतु गच्छामि यदि नेसि ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ ओतराहि अहं ते नेमि ॥ सो दानि वानरो उदुम्बरातो ओतरित्वा तस्य शुशुमारस्य ग्रीवायामाबद्ध उभयेहि हस्तेहि कर्कटीय लग्नो ॥ सो दानि शुशुमारो तं वानरं गृहीत्वा समुद्रं प्रतीर्णो नातिदूरे समुद्रस्य तं वानरं उदके चालेति ॥ सो तं वानरो आह ॥ वयस्य किं दानि मे उदके चालेसि ॥ सो नं आह ॥ वयस्य न जानासि कस्यार्थाय मया त्वमानीतो । तस्य मे वयस्यीये मर्कटहृदयस्य दोहलो । ततो मर्कटस्य हृदयस्यार्थाय त्वं मया आनीतो । सा मे वयस्य भार्या तव हृदयं खादिष्यति । एवं त्वं मया आनीतो ॥ सो दानि वानरो आह ॥ वयस्य मम हृदयो उदुम्बरे उत्कण्ठितो स्थपितो यथा जलचरो समुद्रं तरेयं न च अतिभारो भविष्याति । तद्यदि ते वयस्य मर्कटहृदयेन कार्यं ततो निवर्ताम ततो उदुम्बरातो तं मर्कटहृदयं ओतारियान दास्यामि ॥ तस्य दा[183a]नि मर्कटस्य यथाव्यवस्थस्य तेन शुशुमारेण पत्तीयितं ॥ सो दानि शुशुमारो तं गृहीय तहिं प्रतिनिवृत्तो यथान्तरेण तं वनषण्डमुदुम्बरमनुप्राप्तो ॥ ततो वानरो तस्य शुशुमारस्य ग्रीवातो उप्फारित्वा तं उदुम्बरं प्रक्रान्तो ॥ सो दानि शुशुमारो आह ॥ वयस्य ओतराहि एतं अतो उदुम्बरातो हृदयं गृहीय ॥ अथ खलु भिक्षवः सो वानरो तं शुशुमारं गाथाभिरध्यभाषे ॥

वड्ढो च वृद्धो च होसि प्रज्ञा च ते न विद्यते ।
न तुवं बाल जानासि नास्ति अहृदयो क्वचि ॥

1¹. C stharacaro° BC °pāra go°. — 1². C çiçumā°. — 1³. C °neshāmaḥ mama | ° pa-golhehi ubha° B °pagohi ubha° BC °stehi kakarī(C °ri)ya lagnehi ‖. — 3¹. C °echāhi yadi manasi | . — 3². C °ni çiçumā°. — 4¹. BC te tarāhi ahaṁ° B °haṁ te nesi ‖. — 4². C °tasya çiçumā° stehi kakarīyehi lagnehi | B °stehi kakarī°. — 5. C °ni çiçumā° rṇṇo nātidūrā° sya taṁ vārāna° ke coleti | B °ke väleti ‖.
7¹. B °ke bālesi | C °ke colesi ‖. — 7². C so taṁ āha ‖. — 7³. C °uttaḥ B °nīto ta°. — 8. BC tasya te vaya° B °yasīye ma° BC °haro | . — 9¹. B °nīto sā°. — 9². BC sā te va° C °ryā tavaṁ hṛ°. — 10¹. C °vaṁ tvayā ā°. — 10². B °mbare utka° C °mbarāto utkarito stha° thā halu° yaṁ na paṇḍānibhā° B °yaṁ na vaṁānibhā° BC °ro tava yāti ‖.
12. B °cyaṁ markaṭahṛdayaṁ nivartā° C °cyaṁ markaṭahṛdayaṁ no kā° ritāmaḥ ta°.
— 13. C °na çiçumā°. — 14. C °ni çiçumā° B °tinivṛtto° BC °khaṇḍaṁ pra° C °prāptaṁ | .
— 15. C °tasya çiçumā° to utphāri° B °to uṣphāri° C °taṁ umdubaraṁ prayhānto | .
16. C °ni çiçumā°. — 17¹. C °rāhi evaṁ ato unduṁula° BC °gṛhṇīyaṁ ‖ . —
17². C °khalavo so vānaro taṁ çiçumā°. — 19. BC vaḍḍā ca vṛddhipraçñā° B °jñā ya te na
vi° BC °te na°. — 20. B na tvaṁ bā° C na tvaṁ vo na ca jānāsi | nāsti nāsti ahṛ°
BC °dayo nāsti(B °sti |) pra°.

प्रत्युत्पन्नेषु कार्येषु गुह्यमर्थं न प्रकाशयेत् ।
रमन्ति पण्डिता बुद्धिं जलमध्ये व वानरः ॥
अलमेतेहि आम्रेहि जंबूहि पनसेहि च ।
यानि पारे समुद्रस्य अयं पक्को उदुम्बरो ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो बभूवि । न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन समुद्रतीरे वनषण्डनिवासी वानरो बभूवि ॥ अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो बभूवि । (न खल्वेतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । एषो सो मारो पापीयां तेन कालेन तेन समयेन महासमुद्रे शुशुमारो बभूवि) ॥ तदाप्यहं एतस्य हस्तगतो वशगतो बुद्धिविशेषेण विषयातो अतिक्रान्तो एतरहिं पि एतस्य अहं मारस्य पापीमतो विषयातो अतिक्रान्तो ॥

समाप्तं मर्कटजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ पश्य भगवन् कथमयं मारो पापीमां भगवतो तपोवने दुष्करचारिकां चरन्तस्य पृष्ठतो अनुबद्धो अवतारार्थी अवतारगवेषी अलभन्तो च अवतारं निर्विद्य प्रत्ययक्रान्तो ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवः एतरहिं एव एषो मारो पापीमां पृष्ठतो पृष्ठतो समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारगवेषी अलभन्तो च अवतारं निर्विद्य प्रत्ययक्रान्तो ॥ भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ अन्यदापि हि भगवं ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवो ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनप[183ᵃ]दे शाकु-

2. BC °dhye ca vānaraḥ alaṃ°. — 3. C °mehi jambuhi pa°. — 4. C pāri pāre sa° mharā ||. — 5^{a}. C °kahavo ya° BC °vanakhaṇḍanivāsi vā°.

6^{a}. B °bhavaṃ tad evaṃ°. — 6^{b}. C °hetor ahaṃ°. — 7. BC °so tena kā° C °re vanakhaṇḍe ni° B °nivāsi vā° C °bhi na khalvetad evaṃ draṣṭavyaṃ | tat kasya hetor anyo° (l. 8). — 8. C anyo sas tena ° yena çiçumā° B °mudre çuçuçumā° BC °bhi | tadāpya° (l. 10). — 10. C °pyahaṃm eta ° vaçagato bu ° hiṃ pi etasyāhaṃ mā°.

13. C iti mahāvastune ma°kaṃ samāptaṃ ||. — 14^{a}. C bhikshur bha°. — 15^{a}. C °shṭhato prishṭhataḥ a ° rārthi otāraṃ ga° B °rthī otāraṃ ga° B °bhanto co o° C °krānto || bhi°.

16^{a}. B °baddhā otārārthi atāragave°. — 18^{a}. C bhikshu bha°. — 18^{b}. C °gavan ||. — 18^{c}. C °gavāṃ āha | . — 19. BC °kshavo bhū°. — 20. C °kshavaḥ atī ° yaṃ kā° B °rthāye bālayāso oḍḍinivāpo° C °pāçeḥ oḍḍite ni° BC °ṇṇo ta°.

त्तिकेन अरण्यायतने शकुन्तकानामर्थाये कालपाशा ओड्डिता निवापो प्रकीर्णो । ततः एकान्तं गत्वा तेषां पाशानां दर्शनपथे आसति ॥ तहिं च अपरो शकुन्तको पण्डितजातिको अरण्यायतने महान्तं शकुन्तकयूथं परिहरति ॥ तस्य शकुन्तस्य यूथपतिस्य बुद्धिविशेषेण तं शकुन्तकयूथं वर्धति न परिहीयति । स तेषां शकुन्तकानां परिरक्षति शाकुन्तिकानामपि मूलातो चाण्डालकानामपि मूलातो मृगलुब्धकानामपि मूलातो बिडालकोट्टकानामपि मूलातो नकुलानामपि भंगकुलानामपि ॥ सो दानि शाकुन्तिकेन विततेन शकुन्तकयूथेन सार्धं तहिं अरण्यायतने विहरन्तो तहिं उद्देशे अनुप्राप्तो यत्र तेन शाकुन्तिकेन तानि कालपाशानि ओड्डितानि तं च निवापं प्रकीर्णं ॥ तेहि शकुनेहि तहिं उद्देशे चरन्तेहि तिलतण्डुलकोद्रवश्यामाकानां गन्धं घ्रायितं ॥ ते दानि तस्य निवापस्य तं गन्धं घ्रायित्वा इतः इतो निरीक्षन्तेहि दृष्टं तं निवापं तहिं पि उद्देशे सान्तं परिसमन्ता दृष्टं ॥ ते तं यूथपतिं शकुना आमन्त्रयन्ति ॥ यूथपति अत्र उद्देशे तिलतण्डुलानि च कोद्रवश्यामाकानि गच्छाम परिभुंजाम ॥ सो शकुनो तेषां शकुन्तकानामाह ॥ मा गच्छिष्यथ अयं अरण्यायतनं न इह निवापं तण्डुलानां कोद्रवश्यामाकानां वा प्रवृत्ति अत्र येषेषु एतानि धान्यजातानि भवन्ति तेषां केषांचित् न अरण्यायतने । नूनं अत्र देशे शाकुन्तिकेहि शकुन्तानामर्थाय कालपाशो ओड्डितो निवापो च प्रकीर्णो मा अत्र अल्लीयिष्यथ । येन अहं चरामि उद्देशेन तेन तेनापि चरथ ॥ तेन शाकुन्तिकेन तं महान्तं शकुन्तयूथं तहिं अरण्यायतने उपलक्षितो । ततो सो शाकुन्तिको दिवसे दिवसे अन्यमन्येहि प्रत्युद्देशेहि ॥ येहि प्रत्युद्देशेहि तेषां शकुन्तकानां गमनो प्रविचारो तेहि उद्देशेहि दिवसे दिवसे तानि कालपाशानि ओड्डि-

2[1]. C tato prakântam ga° B °rçane pa° BC °âsanti | . — 3. C °buddhaviçe° thaṁ vaddhati na° BC °yati sa te°. — 4. C °kshati | sâ çaku° BC °ntikân api mûlâto caṇḍâ° C °rçâlarakânâm api mûlâto mṛigalubdhakonâm api mûlâto vi° BC °shṭakân api mûlâto nakulân api bhaṁ° C °bhaṅgeṇa ku° BC °kulân api || .

7. BC °dânini sa(C °ça)kuntakâna viga ° kirṇṇaṁ tahi°. — 9. C °kuntakehi tahim udde ° çyâmakâni gacchâ° (l. 12). — 10. B °te nirikshu ° ddeçe pi sâtaṁ pari ° shṭaṁ te taṁ°.

11. B °kuntakam âmantrayati | . — 12. B °patiṁ atra u° drakaçyâmakâ° C °çyâmakâni gacchâmaḥ paribhuñjâmaḥ so ça° B °jâma so ça°. — 13[1]. C °kuntakas teshâṁ°. — 13[2]. B °gacchashyatha° C °gacchatha ayaṁ a° yatane ca iha° B °yatanâ ca iha° BC °çyâmakânâṁ vâ pravṛitti atra kaho° B °etâni ajâtâ ° nti keshâṁ ke° BC °cit || araṇyâyatane nû°.

16. C °naṁ atra pradeçe ° vâpo prakîrṇṇaṁ mâtra marayishyanti | B °mâ putram allîyishyatha | . — 17[1]. C yenâhaṁ ca° B °haṁ carami u° BC °ddeçe tena bhavesi caratha | . — 17[2]. C °akuntake° BC °çakuntakayûthaṁ ahiṁ a°. — 18. C tataḥ so° B °anye anyehi pra° C °tyadeçehi BC °çehi yehi°. — 19. C yehi teshâṁ° B °teshâ ça ° mano pavicâ° C °mano paricârantehi uddeçe° C °tâni vâla° B °reti tanu°.

तानि निवापानि च प्रकिरेति । सम्मतेन च यूथपति शकुन्तो तेषां शकुन्तानां तेहि तेहि प्रत्युद्देशेहि ततो कालपाशेहि निवापा च वारेति ॥ एवं कालपाशो-[183b]कासा गच्छन्ति ॥

तस्य शाकुन्तिकस्य तत्र चरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे शकुन्तानां निवापार्थाय विद्यन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये पि सन्तप्तस्य एवं भवति । इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति एते शकुन्ता एतेहि पाशेहि आलीयन्तीति ॥ ते च शकुन्ता यूथपतिस्य पृष्ठतो तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ति तत्र निवापं पश्यन्ति न च निवापपाशभूमिं आक्रमन्ति सर्वकालं चरन्तो कालपाशेहि निवापातो च आत्मानं रक्षन्ति ॥ शाकुन्तिको पि एको ततो पश्यति तां शकुन्तकां तेषां कालपाशानां परिसामन्तेन चरन्ता एवं च तस्य भवति । एते आलीयन्ति विकालं एते बन्धिष्यन्ति इदानि बन्धिष्यन्ति मुहूर्तं बन्धिष्यन्ति ॥ एवं शाकुन्तिको तहिं चरण्यायतने तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरातो दिवसे दिवसे बुभुक्षाये च पिपासाय च सन्तप्तो शुष्केन मुखेन स्फुटितेहि ओष्ठेहि शीतकालेन शीतेन दह्यन्तो उष्णकालेन उष्णेन पच्यन्तो वातातपेन दह्यन्तो खिन्नित्वा नित्यं विकालं चरित्वेन दुःखेन गृहं गच्छति हतो भवति ॥

स तु शकुन्तयूथं दृष्ट्वा अविज्ञानन्तं नित्यं तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे आगत्वा कालपाशानि च ओड्डेति निवापानि च प्रकिरेति ॥ सो दानि ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे तहिं चरण्यायतनं गत्वा तस्य शकुन्तयूथस्य गोचरे पुनः कालपाशं ओड्डित्वा

1. C °ntākānām̃ te °tyudeçe° B °nivāpo ca dhārehi | C °pā ca dhāreti | . — 2. C °tam̃ kālā gacchanti. — 4. C °ranyayatane tasya çakuntakayū °kuntakānām̃ nivāpo'rthāyā vidya° B °ntānām̃ nivorthā° BC °pipāçaye pi parantasya idā°. — 5. BC °ni vadhishyati | muhūrite(C °rite pi) badhishyati ete ça° çehiti ali° B °yanti | C °yanti me alliyanti | .

6. BC te tam̃ çakunta yū° C °yūthampa ° risāmantena carati | tam̃ ca nivāpam̃° B risāmantena carati tacca nigavāpam̃° BC °nivāpapāçam̃ bhū° C °sarvakālam̃ ca | tato kāla° B °lam̃ caratobālapāçe °rakshati | . — 9. BC çākuntako pi e° B °eko tāto paçya° C °eko tataḥ paçyati tām̃ çakuntakānām̃ te° B °tām̃ çakuntikānām̃ teshām̃ bālapā° C °rantā ca tasya° B °ntā ca tasya°. — 10. C etām̃ alliyanti te badhishyanti idāntim̃ badhishyat muhurttam̃ badhishyantīti | B etā alliyanti | vikalam̃ ete bandhishyanti | idā ° hūrttam̃ bandhishyantīti | .

12. B °ntika ahim̃ araṁnyā° C °ne tasya yū° B °ntasya yū° BC °pipāçāya ca sam̃tapto ça° C °shkena mu° BC °sphiṭehi çīta° C °lena çītehi na dahyanto | ushṇa° C °kahamikena hastena grihitam̃ gacchamti | hatā bhavanti se tam̃ çaka° B °cchanti hato bhavati se te ça°. — 15. C se tam̃ çakuntakayūtham̃° B se te çakum̃tayūtham̃° BC °jjanto nityam̃ tam̃ çakuntayūthasya° B °gocarantasya āga° C °gocarasya āgatvā kāla° B °trā bālapāçoni ca ° kirenti | C °kiritvā te dā°.

16. BC te dāni grī° B °trā tasya tasya ça ° rare puputaḥ° BC °naḥ bālapāçe(C °ça) oḍḍita nivāpā(C °pāçā)ni ca prakirṇṇāni(C °ṛṇāni) bālapāçāni oḍḍitvā nivāpā(C °pāni) ca prakiri° C °gatvā bālapāçe darça° B °gatvā bālapāçe darça°.

निवापानि च प्रकिरित्वा एकान्तं गत्वा कालपाशदर्शनपथे आसति ॥ सो च शकुन्तो यूथपति शकुन्तयूथं परिहरन्तो तेन महन्तेन शकुन्तयूथेन सार्धं तेषां कालपाशानां निवापस्य च परिसमन्तेन चरति ॥ शकुन्तका भूयो तानि तिलतण्डुलानि पुनो पुनः पश्यन्ति दृष्ट्वा दृष्ट्वा तं यूथपतिं आपृच्छन्ति । इमानि तिलतण्डुलानि चरेम ॥ यूथपति वदति ॥ मा अत्र आलीयथ कुतो इह अरण्यायतने तिलानां वा [184a] तण्डुलानां वा प्रवृत्ति येहि च तिलानि भवन्ति केदारेहि न शालिव्रीहितण्डुलानि भवन्ति अन्यानि च धान्यजातानि । मा आलीयथ अपक्रमथ इमातो उद्देशातो ॥ सो पि दानि शाकुन्तिको पश्यति ॥ एवं चिरं कालं मम इह अरण्यायतने एतेषां शकुन्तानामर्थाये खिद्यन्तस्य कालपाशानि च ओड्डेन्तस्य निवापानि प्रकिरन्तस्य अस्मिं एतस्मिं अरण्यायतनोद्देशे एवं चिरकालं विशीर्णो अत्र मया कालपाशानि च ओड्डितानि निवापानि च प्रकीर्णा न च कदाचिदेते शकुन्तका अत्र कालपाशेषु आलीयन्ति निवापानि वा चरन्ति ॥ बहूनि वर्षाणि खिद्यन्तस्य शीतकाले शीतेन दह्यन्तस्य उष्णकाले उष्णेन पच्यन्तस्य वातातपेहि च हन्यन्तस्य बुभुक्षाये पिपासाये शुष्यन्तस्य मम न कदाचि एत्तकेहि वर्षेहि परिश्रमन्तानस्य एवं महन्ततो शकुन्तयूथातो एको पि शकुन्तको हि हस्तमागतो ॥ को उपायो भवेया येनाहमेतां शकुन्तकानेहि कालपाशेहि बन्धेयं ॥ तस्य एतदभूषि ॥ यन्नूनाहं पत्रशाखेहि परिवेठित्वा एतं शकुन्तकयूथं येन एते कालपाशा तेन आक्रामेयं ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे ओलिम्बकेहि वातात-

1. C °pati çakuntayûthena sâ° B °riharantam̃ tena ahanta° C °sârddha te° BC °shâm̃ kâlapâ° C °sya ca sama° B °caranti(?) saku°. — 3. B saku° C °ṇḍulâni vâ pravṛitti kshetra° (l. 6) B °no puṇunaḥ°. — 4. B °ema yû°. — 5a. B °patim̃ jalpeti | . — 5b. B °tra âlîyatha° B °na tilâni vâ taṇḍulâni vâ pravṛitti kshe° BC °trehi ca tilâni caranti kedâ(C °nti |) kedâ)rehi ca çâ° C °çâlihi vrihitaṇḍulâni ca bha° BC °nti | anyâ° jâtâni mâ a°.

7. C °lîyitavya° BC °shyatha apaukra° C °imânito adarçâto so pa°. — 8b. C evam̃ ciraklam̃° C °ne eshâm̃ çakuntakânâm̃ arthâ° B °ntakânâm̃m arthâ° BC °jjanta(C °ntita)sya kâlapâçâni ca odde° C °ḍḍentasya nivâpâni ca prakirantasya alpasmim̃ imasmim̃ araṇyâyatana udde° B °cirakâram̃ vi° C °lam̃ evam̃ vistî° BC °yâ kâlapâçâ° C °çâni ca prakîrṇṇâ na ca kadâ° B °ntako atra° BC °tra kâlapâçmim alli° °ranti ba°.

12. C bahuni va° B °shṇakâle ushṇam na pa° C °çyantasya vâtâtapa° BC °pipâçâye çushkam̃ tasya° C °dâcid etta° BC °bhramamâṇo evam ahaṃ tato(C °taḥ) çakuntayû° C °ntakehi ha° BC °gato ko u°. — 15. C °ntakânâm̃ kehi kâla° B °ntakânantehi kâla° BC °badhayam̃ tasya°.

16b. B °shi yan nû°. — 16c. BC °ham̃ yatra° B °veḍhitvâ(ou °thi°?) ° BC °yena ete kâlapâçam̃(C °çâm̃) etena akâle(C °re)yam̃ ||. — 19. C °kshare so çakuntiko° C °pehi

येहि संतप्यन्तो क्षुत्पिपासापरिगतो पक्षशाखेहि आत्मानं परिवेष्टयित्वा तं महान्तं यूथं येन ते जालपाशा तेन संपरिकालेति ॥ अथ खलु भिक्षवो ते शकुन्तका तं शाखान्तिकं वृक्षशाखेहि संपरिवेठितं अतिदूरेण परिसक्रान्तं दृष्ट्वा यूथपतिं आमन्त्रयेन्सु ॥ यूथपति एष वृक्षो इमस्य शकुन्तयूथस्य बाहिरबाहिरेण गच्छति ॥ एवं स भिक्षवः यूथपति शकुन्तको तां शकुन्तां गाथाये अध्यभाषे ॥

दृष्टा मया वने वृक्षा अश्वकर्णा विभीतका ।
एवं च कर्णिकारा पि मुचिलिन्दा च केतका ॥
तिष्ठन्ते ते वने जाता अयायं गच्छते द्रुमो ।
नायं केवलको वृक्षो अस्ति तत्रैव किंचन ॥

अथ खलु भिक्षवः सो शाकुन्तिको ग्रीष्माणां पश्चिमे मासे ग्रीष्मिकेहि वातातपेहि संतप्तो खिन्नो भयो भणितो ताये वेलाये गाथामध्यभाषि ॥ [184b]

पुराणतित्तिरिको यं भित्त्वा पंजरमागतो ।
कुशलो जालपाशानां क्रमापक्रमन्ति भाषति ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनर्भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां शकुन्तकानां यूथपतिः परिकट्टको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं भिक्षवस्तेन कालेन तेन समयेन शकुन्तयूथपति परिकट्टको पण्डितजातिको शकुन्तको अभूषि ॥ अन्यो सो शाकुन्तिको अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एष भिक्षवो मारो पापीमां तेन कालेन तेन समयेन

saṁtapya° B °pehi samapyanto | kshutpipâsapariga° BC °gato yatra° C °yûtha°ye ° rikireti | B °rikileti ‖.

2. B °ve tena kantakâo taṁ çâkhâ° C °kantakânâṁ çâkhântikaṁ vṛikshehu çâkhe ° veshṭitaṁ | ati° B °veṭhitaṁ a° C °na parisaṁkrântaṁ dṛi° B °sakkântaṁ dṛi ° yetsuḥ yû°. — 4¹. C °saha vṛi° B °thasya vârirarâhire°. — 4². BC evan te bhi° C °vaḥ sa yû ° ntakâto tâṁ çakuntâ gâ°.

6. BC dṛishṭvâ ma° C °bhîtakî ‖. — 7. B evâ ca ka° BC °ṇṇikâ ca mucilindâ ca ke° C °ketakî ‖. — 8. C tishṭaliyaṁ vane° B °shṭhante vane° BC °cchate drumo |. — 9. C °vṛikshâ asti tatraiva kiṁ° B °astyatraiva°. — 10. C °khavo so çâ° B °vaḥ sa çâ° C °shmâṇâṁ paçcî°.

12. B purâṇattitarako punar ayaṁ° C °ṇattitarako punar ayaṁ° BC °bhitvâ paṁ° B °jalaṁ â° BC °ganto |. — 13. BC °lo bâlapâ° B °nâṁ krame apakramatheati bhâ° C °nâṁ kramopakramaṁti bhâ°. — 14². C °lu bhikshavo yu° BC °rikaṭṭako pa ° shi nai°.

16². C °kshava tena kâ° BC °thapati(C °tiḥ) kaṭṭako paṇḍi° B °shi a°. — 18². B °kshava mâro pâpimâṁnatena kâ° C °mâṁstena kâ° B °yena çakuntako a°.

शाकुनिको अभूषि ॥ तदापि एषो मम कामपाशानि च जालानि च निवापानि च ओड्डित्वा चिरं कालं पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारं गवेषी अलभन्तो च अवतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो । एतरहिं पि एष मम षड्वर्षाणि तपोवने दुष्करं चरन्तस्य पृष्ठिमेन पृष्ठिमं समनुबद्धो अवतारार्थी अवतारगवेषी अलभन्तो अवतारं निर्विद्य प्रत्यवक्रान्तो ॥

समाप्तं शकुन्तकजातकं ॥

भिक्षू भगवन्तमाहन्सुः ॥ भगवता सुभाषितस्य अर्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥ भगवानाह ॥ न भिक्षवो एतरहिं एव सुभाषितस्य अर्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं । अन्यदापि मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ॥

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम हरिणो प्रतिवसति प्रासादिको रमणीयो मनोरमशरीरो रक्तेहि खुरेहि रक्तेहि शृङ्गेहि चित्रेहि अक्षीहि चित्रोपचित्रेण कायेन महान्तं मृगयूथं परिहरति पण्डितो बुद्धिमन्तो कुशलमूलपुण्यउपस्तब्धो ॥ तस्य मृगस्य पुण्योपचयेन तं सर्वं मृगयूथं सुखितं नानाप्रकाराणि भोजनानि चरमाणा शीतलानि च पानीयानि पिबमाना तहिं अनुहिमवन्ते प्रतिवसति अभीता अनुत्रस्ता न केनचित् शक्यं विहेठयितुं मनुष्येण वा व्याडमृगेण वा परित्रायकसंपन्ना [185a] ॥ शीतकाले उष्णप्रदेशेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति उष्णकाले शीतेहि वनषण्डेहि तं मृगयूथं परिकड्ढति प्रियो देवानां नागानां यक्षाणां

1. BC °ma bâlapâçâ° BC °kâraṁ pṛishṭimena pṛishṭimaṁ° C °maṁ abaddho | avatârârthi avatâraṁ ga° B °veshi | ala° C °veshi alpabha°. — 3. C °esho ma° BC °sya pṛishṭimena pṛishṭimaṁ° C °baddhaḥ avatârârthi avatâraṁ gaveshi abhalanto° B °târaṁ gaveshi ala°.

6. C iti çrîmahâvastuavadâne ça ° kaṁ samâptaṁ | ✓ — 7¹. C bhikshu bha°. — 7². B bhâshita bhaga°. — 8². C °kshavaḥ etarahiṁ evaṁ su° B °rahim eva su ° çonitaṁ°. — 9¹. C °subhârthitasyârthâya mâ°. — 9². C bhikshur bhagavantam âha°. — 10². BC °vaḥ bhâ°.

11. C °surupo nâ ° trehi kâye° B °riharati | paṇḍi° C °puṇyopasta° BC °bdho tasya°. — 14. BC °râṇi caramâṇâ(C °ṇo) çî° C °pâṇîyâni pibamânâ pi tahiṁ° B °bamânâni tahiṁ° BC °bhîtam anutrastâ° C °kenaci ça ° abyeṇa vâ cyâḍamṛigena vâ pari° BC °mâ çîta°.

17. BC °rikaṭṭati° C °çîtalehi tehi vanakhaṇḍehi taṁ° BC °rikaṭṭati° C °priyo ca devânâṁ nâ° B °vanadevânâṁ mṛi°.

किन्नराणां वनदेवाणां मृगाणां तथान्येषां पि भूतानां ॥ अथ खलु भिक्षवः शक्रो देवानामिन्द्रो तं मृगं जिज्ञासनार्थं लुब्धकरूपमात्मानमभिनिर्मिणित्वा येन सो सुरूपो मृगराजा तेनोपसंक्रमित्वा तं मृगराजमाह ॥ मम सुभाषिता गाथा अस्ति यदि आत्ममांसं परित्यजासि ततो गाथां श्रावयिष्यामि ॥ सो मृगराजा तस्य लुब्धकस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो यदि पाहं इमेन विनाशधर्मेण सुभाषितं शृणोमि महतानुग्रहेण अनुगृहीतो भवामि ॥ सो दानि मृगराजा तं मृगलुब्धकं आह ॥ परित्यजामि आत्ममांसं सुभाषितस्य अर्थाये श्रावेहि मे सुभाषितं शीघ्रं अविघ्नेन ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य ताये धर्मगौरवताये प्रीतो संवृत्तो ॥ सो तं आह ॥ वरं एवंरूपाणां एव सत्पुरुषाणां पादपांसुरजो न सौवर्णो पर्वतो । सत्पुरुषाणां पादपांसुरजो शोकहरणाय संवर्तति सुवर्णपर्वतो पि शोकवृद्धिये संवर्तति । शक्रो देवानामिन्द्रो मृगराजस्य जिज्ञासनं कृत्वा तत्रैवान्तरहायि ॥

सुरूपं नाम हरिणं लुब्धको एतदब्रवीत् ।
अस्ति सुभाषितगाथा मांसं देहि शृणोहि मे ॥
यदि विनाशधर्मेण मांसेनाहं सुभाषितं ।
शृणोमि मांसं ते देमि शीघ्रं ब्रूहि सुभाषितं ॥

लुब्धको आह ॥

सतां पादरजः श्रेयो न गिरि काञ्चनामयं ।
सो रजो शोकहरणाय स गिरि शोकवर्धनः ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलु पुनः भिक्षवः युष्माकमेवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनुहिमवन्ते सुरूपो नाम मृगयूथपति परिकड्ढको धार्मिको मृग अभूषि ।

1. C °devânâñam indro° B °gaṁ vijñâ° C °bdhakaveçam âtmâ ° aa so surupo°. — 3. BC °to gâthâ çrâvayishyâmaḥ || . — 4. BC °tvâ priyo saṁ° C °bhavâsi | .

7. C °jâmi tava âtmânaṁ sumaubhâshyati tasya ca | arthâ ° taṁ çrighram avighnataḥ ça° B °ghnena ça°. — 8¹. C °kro ca de°. — 9¹. C varnir evamrûpâṇâṁ satpu° B varṇaṁ rûpâṇâṁ evaṁ satpu° C °varṇaṁ pa°. — 9². C °dapâṁçurajo sokanâhâya samvartteti° B °jo sokahâṇâya saṁvartteti° C °vṛiddhîye° BC °ye samvartati | . — 10. C °râjajijñâsanâṁ kṛi° B °sya vijñâ ° hâyi surû°.

12. C surupo nâ°. — 13. C °shitâ gâthâ mâtma de°. — 14. C °ṇa mâtsaṁ dehi çṛiṇohi me | yadi vinâçadharmeṇa mâmse° B °shitaṁ çṛi°. — 15. C çṛiṇomi mâtsa âtmânaṁ çṛ° B °mi | mâmsam âtmâni çṛ° BC °ghraṁ bruhi°.

16. C lubdhâko â°. — 17. BC °ro na gari kâñcana°. — 18. B sa rajosokahâ°. — 19². C °le bhikshu ° syâd anya sa tena kâ° BC °thapati(C °tiḥ) parikaṭṭako dhâ° C °mrigo a°.

नैतदेवं द्रष्टव्यं । तत्कस्य हेतोः । अहं सो भिक्षवः तेन कालेन तेन समयेन अनहिमवन्ते मृगयूथपति परिकड्ढको सुरूपो नाम धार्मिको मृगराजा अभूषि ॥ तदा मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं एतरहिं पि मये सुभाषितस्यार्थाये मांसशोणितं परित्यक्तं ॥

सुरूपस्य मृगराज्ञो जातकं समाप्तं ॥ [185b]

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवान् राजगृहे विहरति गृध्रकूटे पर्वते महता भिक्षुसंघेन सार्धं पंचहि भिक्षुशतेहि ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो एते चान्ये च संबहुला शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्ताये रात्रीये केवलकल्पं गृध्रकूटं पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन भगवांस्तेनोपसंक्रमित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीसा एकांशीकृता प्रांजलिकृता भगवन्तमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तसंस्थितस्य नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्को उदपादि ॥ इमं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च साधु भगवां पि एतरहिं भिक्षूणां भाषे ॥ भगवतो संमुखं प्रतिश्रुत्वा संमुखं प्रतिगृहीतं तथत्वाय धारयिष्यन्ति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भगवान्नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेन अनुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च

1. C °kshavo tena kâ ° nte surupo nâma mṛigayûthapati kaṭṭako dhârmiko mṛigo abhûshi | B °yûthapati kaṭṭako°. — 5. C iti çrîmahâvastuavadâne surupasya mṛi°.

6. B °çrutañm ekasmi sama ° kûte parvate° C °ghena sârdhaṁ pañcahi bhi° B °pañcahi bhikshu°. — 7. C °lu nando ca devapu sunando ca devaputroto suma° BC °sumato ca devaputro içva(C °iva)ro ca devaputra mahe° C °bahulâ ca çu° BC °trâ atikrântavarṇṇâ(B °rṇṇo) atikrântâ° BC °kevalaṁ kalpaṁ° C °gṛidhakutaṁ pa ° rṇṇenâbhâ ° na bhagavâṁs teno° C °kâṁçîkṛitâḥ prâṁjaliṁkṛitâ bha ° mâno ekâ° B °mânâ e°.

12. C °cetasâ pari° B °di imaṁ°. — 13. C idaṁ eva ° pûrva ca sâdhû bhagavân api eta° BC °hiṁ pi bhi° C °bhikshuṇâṁ bhâ° BC °she bha°. — 15. B °to mukhaṁ pratiçrutvâ saṁmukhaṁ prati tatha° C °to saṁmukhaṁ atiçru ° hîtvâ tatha° BC °shyaṇâṁ ca sdhi°.

17. C °dhivâsteti | bhagavâ na° B °seti | bhagavâ na° C °tushṇabhâ°. — 18. BC °lu nandano devaputro sunandano ca devaputro sumato ca devaputro î(B °î)çvaro ca devaputro mahe° B °to tushṇî° C °tvâ bhagavato pâ° B °trishkṛitya pradakshikṛitvâ tatrai° C °ntarhâyaṁsu || B °yetsuḥ || .

देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो भगवतो तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा भगवतः पादौ शिरसा वन्दित्वा भगवन्तं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा तत्रैवान्तरहायिंसुः ॥

अथ खलु भगवांस्तस्यैव रात्र्या अत्ययेन येन संबहुला भिक्षवः तेनोपसंक्रमित्वा प्रज्ञप्त एवासने निषीदि ॥ निषद्य खलु भगवान् तां भिक्षूनामन्त्रयति ॥ दोषा भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनश्च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो अभिक्रान्तवर्णा अतिक्रान्तायां रात्र्यायां केवलकल्पं गृध्रकूट पर्वतं वर्णेनावभासयित्वा येन तथागतस्तेनोपसं[186']क्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकमन्ते अस्थासि सगौरवा सप्रतीशा एकांशीकृता तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्तस्थितस्य भिक्षवो नन्दस्य देवपुत्रस्य अयमेवरूपो चेतसो परिवितर्को उदपासि ॥ अयं अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ अथ खलु भिक्षवः नन्दो च देवपुत्रो तथागतमेतदवोचत् ॥ अयं भगवन् अवलोकितं नाम व्याकरणं पुरिमकेहि तथागतेहि अर्हन्तेहि सम्यक्संबुद्धेहि भाषितं च भाषितपूर्वं च ॥ साधु भगवां पि एतरहिं भिक्षुणां भाषेया । भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति । तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च ॥ अधिवासेति भिक्षवः तथागतो नन्दस्य देवपुत्रस्य तूष्णीभावेनानुकम्पामुपादाय ॥ अथ खलु भिक्षवो नन्दो च देवपुत्रो सुनन्दो च देवपुत्रो सुमनो च देवपुत्रो ईश्वरो च देवपुत्रो महेश्वरो च देवपुत्रो तथागतस्य तूष्णीभावेनाधिवासनां विदित्वा हृष्टतुष्टा आत्तमना प्रमुदिता प्रीता सौम-

4. B °huto bhi° C °mahidi nisha° B °shidi nisha°. — 5. BC °dya | kha° C °bhikshuṇām āma° B °bhikshuṇāma°. — 5². C °kshavo nando ca de° ndo ca de° mana ca devaputravaputro ī° B °sunando ca devaputro sunando ca devaputro sumanaçca devaputravaputro ī° çvaro ca devaputro atikrāntakarṇṇo atikrā° C °heçvaro ca devaputro atikkantavarṇṇo atikrāntāyāṁ rātryāṁ kevalaṁ kalpaṁ° B °gṛdhrakū° B °yenas tathāgatas te° C °prañā ekāṁ° thāgatam evaṁ na° B °gatam e nama° BC °māno ekānta°. — 10. B °kshavā na° vitarko u° C °tarkā u°.

11. C °kita nā° ntehi saṁmya°. — 12. BC °vaḥ naṁdo ca de° C °m etad avoca | — 13. BC °bhagavān ava° C °ntehi saṁmya° B °taṁ ca sabhā° C °taṁ ca bhāshitaṁ pūrva ca sādhu°. — 14. C °bhagavān iti | e° B °gavaṁ pi e° BC °sheya bhi°. — 15. B bhikshu bha° C bhikshur bhagavato saṁ° BC °shyanti taṁ bha°.

16. B °shyati | ba° BC °ṇāṁ ca adhi°. — 17. C °kshavas tathā° C °gata na° B °trasya bhūshṇī°. — 18. C °kshavaḥ na° no ca devaputro içvaro ca de° tro ma° B °na ca devaputro mahe° sya bhūshṇī° ditvā cittāvashṭo ātta° C °ditvā citto hrishṭo ātta° B °muditapri° C °prītisaumana° uditvā tathāgatam evaṁ ca tri° BC °shkṛtya pra° hāyataṁ | -

नक्षत्राता तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा तथागतमेव च त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणी-कृत्वा तत्रैवान्तरहायेन्सु: ॥ तत्र ते भिक्षू भगवन्तमेतदवोचत् ॥ साधु भगवान् भिक्षूणामेतमर्थं भाषे भिक्षू भगवतः संमुखं श्रुत्वा प्रतिगृहीत्वा तथत्वाय धारयिष्यन्ति ॥ एवमुक्ते भगवान्तां भिक्षूनेतदवोचत् ॥ अवलोकितं भो भिक्षवो व्याकरणन्तं शृणोथ साधु भो शृणोथ मनसिकरोथ भाषिष्यामि च ॥ साधु भगवन् इति ते भिक्षू भगवतः प्रत्यश्रोषीत् ॥ भगवां सो तां एतदुवाच ॥

यदा भिक्षवो बोधिसत्वो अपारिमातो ती[186b]रातो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मेहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवा ते पि तथागतमग्राये परमाये पूजाये पूजयन्ति अग्राय परमाय अपचिताय अपचायन्ति शुद्धावासा च देवा अष्टादश आमोदनीयां धर्मान्प्रतिलभन्ति ॥ कतमे अष्टादश ॥ पूर्वयोगसंपन्नो महाश्रमणो ति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । पूर्वोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठतामनुप्राप्नुवन्तो च अनुत्तरं च लोके शुभोत्पादसंपन्नो कल्याणोत्पादसंपन्नो अग्रोत्पादसंपन्नो ज्येष्ठोत्पादसंपन्नो श्रेष्ठोत्पादसंपन्नो प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्नो निश्रयसंपन्नो उपधानसंपन्नो उपस्थानसंपन्नो संभारसंपन्नो अविपरीतधर्मं श्रमणो देशयिष्यति नैर्याणिकं लोकोत्तरं असाधारणं अव्याबाध्यं गम्भीरावभासं महाश्रमणो धर्मं देशयिष्यति सर्वाकारप्रतिपूर्णं सर्वाकारपरिशुद्धं इति शुद्धावासा देवा आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति ॥ यद्भिक्षवो बोधिसत्वो अपारि-

2^{1}. BC katamo bhikshavaḥ avalokite(C °kita) nâma vyâkaraṇe ‖ evaṃ ukte tân bhikshavaḥ bhagavantam etad avocat ‖ bhagavanmûlakâ bhagavan dharmâ bhavannetṛkâ bhagavan bhavanti pratiçaraṇâ bhagavantâ(C °to) evaṃ uttari(C °ri)saktavyâ bhagavato iṣâhyiṁ-(B °shyiṁ)bhâvenâdhivâsanaṁ vistareṇa kartavyaṁ | tatra° C °tra tehi bhikshur bhaga°. — 3^{1}. C °n bhikshuṇâm etam artha bhâ° BC °she bhikshu saṁmu° B °gṛhetvâ° C °hitvâ tathatvâ tathatvâya dhâ°. — 4^{1}. C °gavan tâṁ bhikshuṇ eta° B °bhikshun e°. — 5^{1}. C °taṁ câ bhi° B °taṁ so bhi° ṇante çroṇa sâ° C °ṇante çroshyatha sâ° BC °dhoro çṛ°. — 5. B sâdhu bha° BC °gavân iti° C °ti ‖ tehi bhikshur bha° B °bhikshu bha° C °vato pratyaçroshi bha°.

6. BC °gavân so taṁ e(C °tas e°)tad u° B °vâca yadâ°. — 7. C °kshavaḥ bo° °tvo apârimâtro tîrâ° B °mâto tîrâto pâ° C °kati abhivilokanaṁ pû° B °echamânehi | ye pi te maheçâkhye devâ pi ta° C °çâkhya de° BC °pûjaye° B °jayanti | agrâ° C °grâye paramâye aparimitâye apacârayanti ‖ çu °yâṁ dharmâṁ pratilabhanti ‖ yo bhikshavo bo° (l. 17). — 10. B °daça pû°.

11. B °saṁpannâ ma° °ço ti | çu° °sâ devâ âmo° °ni pû°. — 12. B °jyeshṭatâ° °prâvanti ca anu° °ṇotpâdaṁ saṁpanno kalyâṇotpâdasaṁpanno agra° B °çreshṭotpâdasaṁpanno pra° °nibhasampanno saṁbhârasampanno aviparîtadharmaṁ çrama° °shyati | nai° vyâvadhyaṁ yaçaṁ° B °shyati | sarvâkârapratipû° °çuddhaṁ iti | çu° vâ âmodanîya dharmaṁ pratilabhanti yad bhi°. — 17. C yo bhikshu° °tvo apârimâtro pârimaṁ B °te

मानो पारिमं तीरं अभिविलोकेति अभिविलोकनापूर्वंगमेहि धर्मेहि समुदागच्छमानेहि ये पि ते महेशाख्या देवपुत्रा ते पि तथागतं अर्थाये पूजाये पूजयन्ति अर्थाये परमाये अपचिताये अपचायन्ति शुद्धावासा देवा इमानि अष्टादश आमोदनीयां धर्मां प्रतिलभन्ति ॥ अपि हि चेदं भिक्षवः सेन्द्रका देवा सब्रह्मका सप्रजापतिका महान्तं आमोदनीयं धर्मं प्रतिलभन्ति । यावज्जीवं च भिक्षवः बोधिसत्वा न च तावत्सर्वेण सर्वं कायिकेन क्षमेण समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं वाचिकेन क्षमेण समन्वागता भवन्ति न तावत्सर्वेण सर्वं चैतसिकेन क्षमेण समन्वागता भवन्ति न तावद्भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वगुणसमन्वागता भवन्ति नापि ताव भिक्षवः बोधिसत्वा पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्ति वा तिष्ठन्ति निषीदन्ति वा यस्मिं भिक्षवः पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यथं नि[187a]हनन्ति महन्तीं च चमुं पराजिनन्ति महं च घोषं निश्चरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च स्वस्त्ययनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणीयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारितथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां च अनुप्राप्नुवन्ति असममधुरतां च अनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां च अनुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानामारम्बणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां च वर्णानामारम्बणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति भूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितभारतां च अनुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां च अनुप्राप्नुवन्ति पृथिवीसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति आपस-

mānunaṁ° C °lokanāyapūrvaṁ° B °nehi | ye ° çākhyo de° C °çākhyehi devaputra te° B °jayanti | agrā ° cāyati | cu° C °cāyati çu° BC °shṭādaçā mudanīyaṁ dharma pra(C °rmān pra)tila°.

4. B °labhati yā°. — 5. C ḍāvata ca bhi° B °jjīvaccā bhi ° dhisatvena ca tāvat sa° C °dhisatvo na ca tāvat sa ° yikena stkāmena samanvāgatā bhavati | na tāvat sa° B °bhavanti na tāye sarveṇa sarvaṁ vāci° BC °vanti | na tā° C °sarve cetasi° BC °vanti | na tā° C °kshavaḥ bodhi ° nvāgato bhavanti | nāpi tāvad bhikshavo bodhisatvo pṛi° B °gacchati | va tishṭhanti nishīdati vā ya° C °cchanti ca tishṭhanti nishīdati ca | ya ° kshavo pṛi° BC °satvo nishī ° kshaṁ nihananti(C °nti |) mahantiṁ(C °hantiṁ) ca camuṁ parā° B °jinanti | mahaṁ° C °nanti mahati ca o ° nçcārathi° BC °pnuvanti | anu° (*les deux mss. mettent le signe | après anuprāpnuvanti toutes les fois que ce mot se répète dans la suite de la phrase, à moins que le contraire ne soit noté*) BC °lokeçre° B °çreshṭatā ° neyatāṁ anuprāpnuvanti | sa anu° BC °sa(C °saṁ)myakaṁ ° kāritaṁ tathā vādi° C °vāditam anuprāpnuvanti | yathā vāditaṁ tathā kāritaṁ anuprāpnuvanti | apratisamatāṁ cānuprā° B °vāditam anuprāpnuvanti || apratisamatāṁ ca a° BC °vanti | samamadhuratāṁ ca a(C °dhuratāṁ cā)nuprā ° nti | mahā(C °ha)ntānāṁ varṇānāṁm ārabaṇa(C °na)m anu ° nti | bhū ° varṇānāṁm āra(C °la)mba ° vanti || mahā (C ° | maha)ntānām utpādānāṁ(B °nā) ni° B °bhāranītāṁ ca a° C °yatāṁ cānuprā ° yatāṁ cānu ° visamacittatāṁ cānu° B °nti | āya-

समचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततामनुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति विज्ञानचक्रसमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदूपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां च अनुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति कामसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति धनसंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति शय्यासंपदं च अनुप्राप्नुवन्ति आत्मवृषभितां च कायवैशारद्यं च अनुप्राप्नुवन्ति वाचावैशारद्यं चित्तवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति पृथुवैशारद्यं चानुप्राप्नुवन्ति प्रज्ञासंपदं चानुप्राप्नुवन्ति सर्वकुशलधर्मवशिभावपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ यतो च भिक्षवो बोधिसत्वा सर्वेण सर्वं कायिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति वाचिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति चैतसिकेन स्थामेन समन्वागता भवन्ति अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वा तं पृथिवीप्रदेशं निश्राय गच्छन्त्यपि यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा नि[187b]षीदित्वा महान्तं यक्षं निहनन्ति महतीं च चमुं पराजिनन्ति महान्तं च ओघं उत्तरन्ति अनुत्तरां च पुरुषदम्यसारथितां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां लोकज्येष्ठतां अनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकश्रेष्ठतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च लोकालङ्घ्यवचनतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च दक्षिणीयतामनुप्राप्नुवन्ति अनुत्तरां च सम्यक्संबोधिमनुप्राप्नुवन्ति यथावादितथाकारितमनुप्राप्नुवन्ति यथाकारितथावादितमनुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमतां चानुप्राप्नुवन्ति असमधुरतां चानुप्राप्नुवन्ति अप्रतिसमभागतां चानुप्राप्नुवन्ति महन्तानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति भूतानां वर्णानां आरम्बणमनुप्राप्नुवन्ति महन्तानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति पृथिवी-

samu° C °āpāsamacittanāṁ cānu° BC °tejāsamacittatām a(C °ttanāṁ cā)nu° B °vāyūsa° C °yusamacittanāṁ cānu° C °vijñānacakrasamacittanāṁ cānu° B °kācilindi° BC °mṛdūpamacittatāṁ(C °ttanāṁ) ca a° C °lopamacittāṁ ca anuprāpnuvanti | balasaṁpadaṁ ca anuprāpnuvanti | indriyasaṁpadaṁ cānuprāpnuvanti ‖ stha° B °indriyānaṁ ° nti ‖ stha° C °dhanasaṁpadaṁ cānu ° dyasaṁpadaṁ cānu° C °çayyāsaṁ° C °çyāsaṁpadaṁ cānu° BC °ṣabhikāya(B °yaṁ) vaiça° C °vācāvaiçāradyaṁ cānuprāpnuvanti | cittavaiçā° B °jñāsaṁpadaṁ cānuprāpnuvanti sarva° C °ṇuvaçapāra° BC °mitāṁ cānu°.

7. C °kṣavaḥ bodhisatvo sarveṇa sarvakāyi° B °nvāgato bhavanti | vācikena sthāmasaṁpadaṁ ca samanvāgatā bhavanti | ce° C °sikena samanvā° B °samanvāgato bhavanti ‖ | atha° C °satvo taṁ pṛ ° ntyapi tiṣṭhantyapi yasmiṁ ° satye ni ° kalaṁ niharati | mahatīṁ ca camuṁ saṁpara° B °harati | ca camuṁ° BC °uttaranti | anu° C °ṣadamyasārathinaṁ anuprāpnuvanti | mattaraṁ ca satvamārataṁ cānuprāpnuvanti | anu° (après anuprāpnuvanti *les deux manuscrits mettent toujours le signe* |) BC °çreṣṭatām a° B °lokajye° BC °jyeṣṭatām a° B °styavayatām anu° C °styayanam anu° B °neyatātām anu° BC °rāṁ ca saṁmya ° nti yathāvāditaṁ(B °taṁ tathā)tathākā ° nti | yathākāritaṁ tathāvādi(B °tathā kāri)tam anu° B °tisaratāṁ cānu° C °dhuratāṁ cānuprāpnuvanti | mahantānāṁ varṇānāṁ ālambanam a° B °bhāgaṁ cānu °nti | mahatānāṁ varṇā° C °bhūtānāṁ vaṇānāṁ ālambanam a° BC °mahatānām utpā ° rbamacittānāṁ cānu° BC °tpa-

समचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति आपसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति तेजोसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति वायुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति चित्रारम्बणभूतानामुत्पादानां निदानमनुप्राप्नुवन्ति ओहितभारतां चानुप्राप्नुवन्ति कृतकार्यतां चानुप्राप्नुवन्ति विडालवनखण्डोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति काचिलिन्दिकमृदुसमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रकीलोपमचित्ततां चानुप्राप्नुवन्ति इन्द्रियसंपदं चानुप्राप्नुवन्ति बलसंपदं च स्थामसंपदं च धनसंपदं च नियमसंपदं च शिक्षासंपदं च आज्ञानुपमितां च कायवैशारद्यं च वाचावैशारद्यं च चित्तवैशारद्यं च पृथुवैशारद्यं च प्रज्ञासंपदं च सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

षोडशांगसमन्वागतो भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महात्मानं यथं निहनन्ति etc. . . . . सर्वकुशलधर्मवशितापारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥ कतमेहि षोडशेहि ॥ संवर्तमाने खलु लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो उद्दहति विवर्तमाने च पुनर्भिक्षवो लोके सर्वप्रथमं पृथिवीप्रदेशो संस्थिहति मथीतं चाप मध्ये संस्थिहति । न खलु पुनर्भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो प्रत्यन्तिकेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो मध्यिमेहि जनपदेहि संस्थिहति । न खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो म्लेच्छेहि जनपदेहि संस्थिहति अथ खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो आर्यावर्तेहि जनपदेहि संस्थिहति ।

samacittânâm̃ cânu ° nti | tejosamacittânâm̃ câ(B °nâñcâ)nu ° nti | vâyusamacittânâm̃ cânuprâpunvanti | ° B °ttâlambaṇa° C °cittânâm̃ vanabhûtânâm̃ cânuprâpunvanti | 9 ° punvam̃nti | kṛitakârya ° trastrobhogaparitta° BC °kâcalindikamṛidusama(B °samacittatâm̃ cânu° B °kîlopamacittâtâm̃ cânu ° ndriyasam̃padam̃ cânuprâpunvanti bala° C °sthâbhlatâm̃ ca kâyavaiçâradyatâm̃ ca prithuvaiçâradyatâm̃ ca prajñâ° B °kâyavaiçâradyâm̃ ca vâ ° radyâm̃ ca ci ° radyâm̃ ca pṛi ° radyâm̃ ca prajñâ° BC °jñânasampadâm̃ ca sarvakuçalavaçitâm̃ ca pâramí°.

9. C °kshavo sa pṛi° BC °vati | ya° C °smim̃ prithivîpra° B °vipraçe bo° C °deçe bodhisatvo nishî ° haranti | mahatim̃ ca camum̃° (*je ne relève pas ici les variantes des manuscrits dans cette répétition que, pour abréger, j'omets dans le texte; elles sont d'ailleurs sans intérêt*) B °kuçalamûladharmavaçitâm̃ ca pârami° C °dharmatâm̃ ca vaçipâramitâm̃ câ° B °punvanti | cayato ca bhikshavo bodhisatvo sarveṣu sarvam̃ kâyikena sthânena samanvâgatâ bhavanti vâcikena sthânena samanvâgatâ bhavanti | cetasikena sthânena samanvâgatâ bhavanti || kata°.

11¹. B °deçehi sam̃°. — 11². C samvartamâ ° tu bhikshavo loke sa ° vipadeçe udda ° kshavaḥ loke sa° B °vo loke sarvam̃pratha° BC °deçe sam̃nthihati praçi°. — 13. C °r bhikshavo sa pṛi ° deçe pratya ° sthihanti || atha° B °sthihati || atha° C °bhikshavo sa pṛi° B °thiprade° C °deçe sam ° sthihanti | . — 15. C °na khalu punar bhiksha° BC °deçe mlecchehi jânapa ° ti | atha° C °kshavo sa° BC °prithipradeçe âryâ(C °ryyâ)varta(B °nte)hi jânapade°.

समय भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति सुसंस्कृतावितकृतो पाणितलजातो । अनोदके चित्रउत्पलपद्मकुमुदनलिनिसौगन्धिकानि जातानि भवन्ति । अभिज्ञातो च भिक्षवः सो पृथि[188b]वीप्रदेशो भवति । अभिलक्षितो च भिक्षवः सो पृथिवीप्रदेशो भवति । महेशाख्यसत्वसंसेवितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । दुष्प्रधर्षो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । अपराजितो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । न खलु पुनर्भिक्षवः तस्मिं पृथिवीप्रदेशे कोचिदेव सत्वो अवतारं गच्छति यदिदं मारो वा मारकायिको वा । देवानामनुगृहीतो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । यदिदं सिंहासनन्ति पृथिवीमण्डले संख्यातो भवति भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो । वज्रोपमो च भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो भवति । चतुरंगुलमात्रा च भिक्षवः तत्र पृथिवीप्रदेशे तृणानि जातानि भवन्ति नीला मृदू मयूरग्रीवासन्निकाशा अभिलक्षणा कुण्डलावर्ता: । ये पि ते भिक्षवो राजानो चक्रवर्तिनो तं पृथिवीप्रदेशं अधिष्ठिहन्ति नान्यत्र चेतियार्थं ॥ एवं खलु भिक्षवः स पृथिवीप्रदेशो षोडशांगसमन्वागतो भवति यस्मिं पृथिवीप्रदेशे बोधिसत्वा निषीदित्वा महान्तं यशं निहनन्ति etc. . . . . सर्वकुशलधर्मवशिपारमितां चानुप्राप्नुवन्ति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो उरुविल्वाये दुष्करचारिकां चरित्वा सुजाताये ग्रामिकधीताये मधुपायसमादाय येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये तीरे गात्राणि शीतलीकृत्वा सुजाताये ग्रामिकदुहितु: मधुपायसं भुंजित्वा

1². C °kshavo sa prithipradeçe bhavati | asaṁkṛito pā° B °vati | anatakṛitavitakṛito pāṇitalajāto | . — 1². C anodakacitto utpa ° linisaugandhikā°. — 2. C °kshavo sa pṛi ° deçe bha°. — 3. B °kshitā ca bhikshavaḥ sa pṛi° C °vaḥ sa pṛi°. — 4¹. C °çākhyo satva ° kshavo sa pṛi° B °vaḥ pṛi° C °vati | aparā°. — 4². B dushyodha°. — 5. C °kshavo sa prithipra°.

6. C °kshavo tasmiṁ pṛi ° çe kāçcid eva° B °çe kāci ° tāra gacchati | ya° C °tāraṁ adhigacchati | yam idaṁ mā ° kāyikā vā B °yikoyikā vā | . — 7. C °deçe bha°. — 8. C yam idaṁ siṁ ° thimaṇḍale° B °thivīpradeço maṇḍa° C °khyātā bha° B °vati | sa bhi° BC °ço bhavati | . — 9². C °reṁ ... B °pamā ca bhi° C °kshavo sa prithipra°. — 9¹. B °pamā ca bhi° C °deçe tṛiṇā° BC °nti | nīlā mṛidu mayū ° grīvā ca bhi° B °trāya bhi ° prade tṛiṇā° C °deçe tṛiṇā° BC °nti | nīlā mṛidu mayū ° vṛtāḥ ye pi°.

11. C °thipradeçam adhishṭhihaṁti | nā° B °nā | nā° BC °yārtho || . — 12. C °kshavo sa pṛi ° deçe sho ° anvāgato° BC °bhavanti | yasmiṁ° C °kshaṁ niharati | mahāntaṁ ca casmiṁ° B °nihananti | mahā° (je laisse de côté les variantes du passage que je ne répète pas dans le texte; elles sont sans intérêt particulier) BC °dharmavaçi(C °çi)pāramitāṁ cānu°. — 15. C °kshavaḥ bo° B °ru ādāye ça° C °tīre grātrā ° hitur madhu ° yāṁ kaṁsapātraṁ° B °yāṁ kaṁsa° C °hiṁ evaṁ dvāvihārā kalpa ° netiye || B °bhate | netiye ||

नद्यां नैरंजनायां कांसपात्रं प्रवाहित्वा तस्मिं एव दिवाविहारं कल्पयित्वा स्मृति प्रतिलभते स्मेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो सायाह्नकालसमये येन नदी नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा नदीये नैरंजनाये गात्राणि शीतलीकृत्वा येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे ॥ अद्राक्षीद्भिक्षवो बोधिसत्त्वो महासत्त्वो अन्तरा च बोधियष्टीये अन्तरा च नदीये स्वस्तिकं यावसिकं तृणराशिलंबकं ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो येन स्वस्तिको यावसिकस्तेनोपसंक्रमित्वा स्वस्तिकं तृणानि अयाचि ॥ अदासि भिक्षवः स्वस्तिको बोधिसत्त्वस्य तृणानि ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वस्तृणमुष्टिमादाय येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमे न चाद्राक्षीत् मारो पापीयां गच्छन्तं । तदनन्तरं च भिक्षवो मारस्य पापीमतो स्मृति अभूषि । सो स्मृतिमनुस्मरन्तो अद्राक्षीद्बोधिसत्त्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं च अग्रोत्पादं श्रेष्ठोत्पादं ज्येष्ठोत्पादं युगोत्पादं प्रणिधिपूर्वोत्पादं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तं । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषी अनन्तकारीकरणतायै महासंग्रामविजयायै अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणतायै ॥ अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वं तं महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच मोरशतानि बोधिसत्त्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकृत्वा अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच शतपत्रशतानि बोधिसत्त्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच क्रौंचशतानि बोधिसत्त्वं गच्छन्तं अभिप्रदक्षि-

3. C °nāma nandikālasamaye nadī nairañjanā tenopa° B °nāma nadikālasamayena nadī nai° C °dhiyaṣṭis teno° BC °krame adrā°. — 5. C °kabavaḥ bodhisatvaṁ ātarā ca bodhiyaṣṭi antarā ca nadī° BC °dīye yena nairañjanāye(B °yā) svastiko yāvasi(C °ṇi)ko tṛṇakāçilambako ‖.

6. BC °yāvaçiko teno°. — 7. C adrākshīd bhikshu°. — 8. C °kabavaḥ bodhisatvās tṛimushṭi° B °s tṛimushṭi; C °pīmāṁ ga°. — 9. BC °smṛitiṁ a° B °shi ta smṛi° C °shi taṁ smṛi°. — 10. C °kshīt | bodhi° BC °tvaṁ atītavikrā°.

11[1]. C °mantaṁ | alīnavikrāntaṁ vikramantaṁ | . — 11[2]. B dushyadharmāvikrā° C °mantaṁ | siṁha°. — 12[1]. B °krāmantaṁ vikra°. — 12[2]. C °mantaṁ | nāgavikrāntaṁ vikramantaṁ | ṛi°. — 12[3]. B °kramantaṁ ca a° C °mantaṁ | agrotpādaṁ yugotpādaṁ jyeshṭotpādaṁ çreshṭotpādaṁ praṇidhipūrvotpādaṁ | B °jyeshṭotpādam yugo°. — 14[1]. B °krāmantaṁ vikramantaṁ apa°. — 14[2]. B °krāmantaṁ vikrama°. — 14[3]. B °krāmantaṁ vikrama°. — 15[1]. C °krāmantaṁ vikrama°. — 15[2]. C °karaṇaçatāyaiḥ ma° jayāyair anu° haraṇatāyaiḥ ‖.

16. BC °dhisatvo taṁ ma° C °ṇikaronta anuvartiṣyetsuḥ | pañca jīva° B °vartiṣṭsuḥ pañ°. — 18. B °cchantaṁ | abhi° vartiṣṭsuḥ pañ°. — 19. B °vartiṣṭsuḥ |.

णीकरोन्ता [189b] अनुवर्तेन्सुः । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच वत्सशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच पूर्णकुम्भशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः । पंच कुमारीशतानि बोधिसत्वं गच्छन्तमभिप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वस्य एतदभूषि ॥ यथा च इमे पूर्वोत्पादा यथा च पूर्वनिमित्ता अव्याहतामनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्ये ॥

अत्राद्राक्षीद्भिक्षवः कालो नाम नागराजा बोधिसत्वं अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं दृष्ट्वा च पुनरेतदवोचत् ॥ एहि महाश्रमण येन महाश्रमण मार्गेण गच्छसि भगवां पि महाश्रमणो क्रकुच्छन्दो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यसि ॥ भगवां पि महाश्रमणो कोनाकमुनि एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ त्वं पि अद्य महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यसि ॥ भगवानपि महाश्रमणो काश्यपो एतेन मार्गेण गतो सो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो । त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण गच्छ अद्य त्वं पि महाश्रमण अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधिष्यसि ॥ एवमुक्ते भिक्षवः बोधिसत्वो कालं नागराजमेतदवोचत् ॥ एवमेतं काल एवमेतं नाग अद्य अहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि ॥

1. B °gacchaṁtam abhi° C °cchati abhi° B °kshiṇaṁkarontā° BC °vartteṁsuḥ ‖ . — 2. BC pañca vāça(C °sa)çatāni° C °nuparivarttetsuḥ B °rtiteṁsuḥ ‖ . — 3. C pañca kuṁbhaça° B °pūlakuṁbhaça ° varttetsuḥ ‖ atha khu° (l. 5) C °varttayetsuḥ ‖ . — 4. C °kshiṇaṁ karontaṁ anuparivartteṁsuḥ ‖ . — 5ᵃ. C °kshavaḥ bodhisatvasyaitad a°. — 5ᵇ. BC °vyāhatam anu° C °rāṁ saṁmya°.

7. BC °kshīd bhiksha° B °traṁ abhīta(?) vikrāntaṁ vikramaṁtaṁ dṛṣ° C °bhītavikrāntaṁ mahāvikrāntaṁ vikramaṁ dṛṣ°. — 8. C ehi mahāçramaṇa mārgo° B °yena mahāçramaṇa °rgeṇa gaccha° C °bhagavān api mahāçramaṇo° B °teṇa mārge gato° C °sau anuttarāṁ saṁyaksaṁbuddho abhisaṁbuddha tvaṁ pi° B °ddho tvaṁ pi°. — 10. B °mahāçramaṇaḥ ‖ eta° C °mahāçramaṇa a ° rgeṇa gacchā ‖ tvaṁ pi adya mahāçramaṇa anuttarāṁ saṁmya°.

11. C bhagavān api mahāçramaṇa ko° B °çramaṇa kānākamuni° BC °to sau anu° C °ttarāyāṁ sa°. — 12. C mahāçramaṇo eta ° çramaṇa anuttarāṁ saṁmya ° buddhishyasi ‖ . — 13. C bhagavāṁ pi mahāçramaṇo° B °çramaṇā pi kāçya° C °to sau anuttarāṁ saṁmyaksaṁbo ° ddho tvaṁ° B °ddho pi°. — 14. B pi ma° C °mahāçramaṇa e° B °maṇa eteṇa mā° C °gacchā ‖ adya tvaṁ mahāçramaṇa anuttarāṁ saṁmya ° saṁbuddhishyasi ‖ .

16ᵃ. C °kshavo bo ° laṁ nāma nāga°. — 16ᵇ. C evaṁm etaṁ kālo evam etaṁ mahānāga° B °ttarāyāṁ sa° C °rāṁ saṁmyaksaṁbuddham abhisaṁbuddhishyati ‖ .

अथ खलु भिक्षवो कालो नागराजा बोधिसत्वं गच्छन्तं संमुखाभिः सारूप्याभिर्गाथाभिः अभिष्टवे ॥

यथा गच्छति क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
तथा गच्छसि महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथायं रत[190a]ति पृथ्वी कांस्यपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारात्रिमासिकं ।
अवभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा निधानं तेजेन स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वाता प्रवायन्ति यथा वृक्षा विनामिता ।
यथा द्विजा निकूजेन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
बुद्धानामेवमुत्पादो एवं बोधि अलंकृता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च मण्डं (?) पुष्पेहि स्फुटं तिष्ठति पण्डित ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मौरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा शतपत्रशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।

1. C °ksharaḥ kâ° BC °khibhiḥ sarû° C °thâbhir abhi°. — 3. BC °çyopaçiri ca (C °rîya) tathâ°. — 5. C °ttamaṁ | B °ttamaṁ nih°.

6. C °viraṁ a°. — 7. B °ṇati mahâprithivi kâṁçapâtri tâḍitâ nih°. — 9. BC °ca sadanaṁ mahyaṁ° C °ndhakârâtrimâsakaṁ | B °ndhakârâtrimâsakaṁ | . — 10. C °sarvva adya°.

11. BC °thâ vidhâ° B °ṇḍitâḥ | C °ṇḍitâ | . — 12. C nimaṁçça ° shyasi | buddhâ° (*donne la suite dans cet ordre* : 15, 16, 13, 14, 17, etc.). — 13. B °gnitâṁ | . — 14. C °kûjanti adya ° shyati || yathâ ca° B *donne la suite dans cet ordre* : 17, 15, 19, etc. *et omet les lignes* 16 *et* 18. B °shyasi | yathâ ca me pushpaṁ hi spha°. — 15. B °tpâdâ a° BC °bodhim alaṁ° B °kṛitâ | yathâ man°.

16. C °viro adya bu°. — 17. B yathâ ca me pushpaṁ hi spha° C yathâ madani pu° ṇḍitâ | B °ṇḍitâ | buddhâ°. — 18. C °viro a ° shyati || . — 19. C °ca akarinta pra°. — 20. B °viraṁ a° C °viro a°.

21. C °patrâṇa çatâ° B °rati tvâ°.

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रौंचजीवकगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कोयष्टगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा चक्रगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भगता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्यागता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा द्वात्रिंशति काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं महावीर अद्य जिना विरोचसि ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तो अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तो अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तो दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तो सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तो नागविक्रान्तं विक्रमन्तो ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तो हंसविक्रान्तं विक्रमन्तः अग्रोत्पादाये विक्रमन्तो ज्येष्ठोत्पादाय विक्रमन्तो श्रेष्ठोत्पादाय विक्रमन्तः पूर्वोत्पादाय विक्रमन्तो युगोत्पादाय विक्रमन्तो शत्रुदमनार्थाय विक्रमन्तो अपराजितत्वाय विक्रमन्तो आजानेयविक्रान्तं विक्रमन्तो महापुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तो हितैषिणन्त-

1. C °viro a ° si | yathā krauñcaga° (C *remplace la* l. 2 *par la* l. 4, *la* l. 4 *par la* l. 8 *et la* l. 8 *par la* l. 2). — 4. C yathā krauñcaga°. — 5. B °hāvi adya° C °viro a°. — 7. B °viro a° C °shyasi || yathā ji° (l. 2, *cf.* l. 1). — 8. BC yathā cā...gatā°. — 9. B °viro a ° shyati ||.
11. B °viro a°. — 12. C °thā kanyā°. — 13. B °viro a ° shyati | . — 14. C °çati kā ° lakshaṇi ca | B °kshaṇe | . — 15. C °vira adya buddho bhavishyasi || B °virah prabham ji°.
16. C °khaluḥ bo ° dīnavikrāntaṁ vikramantaṁ | alīnavikrānto vikramanto || dushpradharshyavikrānto vikramanto | siṁhavikrānto vikramanto | nāgavikramanto | rishabhavikrānto vikramanto | haṁsavikrānto vikramanto | agrotpādā vikrānto vikramanto jyeshṭotpādā vikrānto vikramanto çreshṭotpādā vikrānto vikramanto pūrvotpādā vikrānto vikramanto yugotpādā vikrānto vikramanto | çatrur damanārthāya vikrānto vikramanto | aparājitāya vikrānto vikramanto | ajānīya vikrānto vikramanto | mahāpurushavikrānto vikrama-

कारीकरणताये महायग्रामविध्वंसाये अनुत्तरस्य अमृ[190b]तस्य हरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधियष्टिये अभ्यन्तराये समन्तभद्रं तृणसंस्तरं प्रज्ञपयित्वा बोधियष्टिं पुरिमजिनचित्रीकारेण त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा निषीदि पर्यंकमाभुजित्वा ऋजुकायं प्रणिधाय प्रतिमुखं स्मृतिमुपस्थापयित्वा अनु प्राचीनाभिमुखो ॥

समनन्तरंनिषण्णो च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वो पंच संज्ञा प्रतिलभति ॥ कतमा पंच ॥ क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा शुभसंज्ञा हितसंज्ञा अद्य पाहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यन्ति ॥ समनन्तरंनिषण्ण च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वो इमां पंच संज्ञा प्रतिलभते ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो अन्तःशल्यपरिदाघजातो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वस्य पुरतो स्थित्वा महागीतं विय गाये महापैलावेपं विय प्रयच्छे न च तं बोधिसत्वं चित्रीकारेति ॥ अथ खलु भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो दशविधं महाउहसितं उहसे ॥ कथं भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो दशविधं महाउहसितं उहसे ॥ महर्द्धिको खि महाश्रमण महानुभावो न मे श्रमण मोक्षसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्वं संचूयमानो महाउहसितं उहसे ॥ म-

nto ‖ hitaishiandhanakārikaraṇatāyaḥ mahāsaṁgrāmavijayāyaiḥ anutta * mṛtasya haraṇatāye mahāvikrānta vikramanto yena bodhiyashṭis teno* B *adinavikrānto vikranta ahinaṁ vikrāntaṁ vikramanto dashyadharmo vikrāntaṁ vikramanto siṁ * nto nāgavikrā * kramantaṁ ṛishabhavikrāntaṁ vikramanto haṁ * kramantaḥ | agro * trudanarthāya vikramanto apari * purushavikrāmantaṁ vikramantaṁ ‖ hitaishianandhakārivāraṇatāyair mahāsaṁgrā* C *mitvā bodhiyashṭiye abhya* B *draṁ tṛiṇasastaraṁ pra * dhiyashṭipo* C *jinavicitrikālena tri* B *jinacitrikālena tri* C *ṛyaṅkam ābhuñji * khaṁ smṛityum upasthā* B *smṛityum upasthā* C *prāvānābhi* BC *kho sama*.

6¹. C *kshavaḥ bo* B *bhanti ka*. — 6². C katamāni pañca | tadyathā | kshe*. — 7. C *rāṁ saṁmya* BC *shyati | . — 8. BC *shaṇṇā ca pu* C *kshavaḥ bodhisatva i*. — 9. BC *rmanā anto* C *çalyopari* BC *gītam vigāya(B *viya gāye) mahāvailākshe(C *ksha)pā viya prayacche * satvā citrikāresi ‖ .

11. C *kshavo mā* B *vaḥ māre pā* BC *ḥkhī durmanasya(C *syā)jāto aṁtaçalya* C *dhisatva saṁ* BC *saṁkshuyamāno* B *hāsahasi* C *taṁ ūhase | maharddhi* (l. 15). — 13. B *syajāto a * taṁ ūhase maha*. — 14. B *sani çramaṇa mahānu* C *sani çravaṇo mahānu* C *çravaṇo mokshasi iti | mā* B *siti | mā* BC *duḥkhadaurma(C *rmma)nasya* B *hçalyo pari * saṁkshuyamāno* BC *se | māro pāpīyāṁ(C *māṁ) duḥkhī daurma(C *ḥkhā daurma)nasyajāto bodhisatvaṁ saṁkshu(C *ksha)yamāno maheçā*.

16. BC *sanā çravaṇa(B *ṇo) na me çramaṇa(C *çravaṇaṁ) mokshya(C *ksha)si | māro* C *duḥkhā daurmanasya * hçalyo pari* B *hçalyā pari* C *ghajātaḥ bo* B *saṁkshuya* C *saṁkshayamā*.

हेमाख्यो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ महाप्रतापो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तः[191ᵃ]शल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ महावृषभो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ महाविजयो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ महासैन्यो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ महाबलो ह्मि श्रमण न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ मनुष्यभूतो सि श्रमण अहं पुनर्देवपुत्रो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ मातापितृसंभवो श्रमणकायो ओदनकुल्माषोपचयो उत्सादनपरिमर्दनस्नपनभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयः कायो न मे श्रमण मोक्ष्यसीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥ एवं भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाघजातो बोधिसत्त्वं संपूयमानो महाकुहसितं जहसे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छम्भी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिरा-

2. B °po smiṁ çramaṇena me çramaṇo mo° C °po smiṁ çravaṇena me mokshasi° B °sti | mā° B °duḥkhadau° C °daumanasya ° hçalyapa°. — 4. B °bho smiṁ çramaṇena me° C °bho smiṁ çravaṇena me çravaṇo mokshasi° BC °sti | mā° B °duḥkhadau°.

6. B °jaye smi çramaṇena me çramaṇo mo° C °jaye smiṁ çravaṇena me çravaṇo mokshasi iti | mā° B °sti | mā° C °daumanasya° B °hçalye pari°. — 8. C mahāsaṇyo smiṁ çravaṇena me çravaṇo mokshasi° B °nyo si çramaṇena çramaṇa mo° BC °sti | mā° C °daumana° B °dāghato bo° C °ghajātā bo° B °yamānaṁ mahā°. — 10. C °lo smiṁ çravaṇenā me çravaṇo mokshasiti | māro° B °smi çramaṇena me ° sti | māro° C °daumanasya° BC °antaçalya ° mahe ūhasi°.

12. B °bhūto smi çramaṇa a° C °bhūto smiṁ çravaṇe a °tre na me çravaṇo mokshasi° BC °sti | māro° C °daumanasya° BC °dhisatvo saṁ°. — 14. C °pitṛbhāvo çravaṇakā° BC °odanakālmā° C °shocayo u ° rimadanasa ° dharmo mama punaṁ mano° B °reno sa-mapuramano° C °nomayakāyena çravaṇo mokshasi iti | māro° B °sti | māro° C °daumanasya° B °syajāto bodhi° C °hçalyajāto bo°.

18. C °kshavo māro°. — 20. B °cchabhito vigu° C °cchabhi vigu ° kāraiḥ mā ° pimāṁ abhi° B °maṁ ‖ abhigajjed emaṁ ca bhi°.

कारैर्मारं पापीमं अभिगर्जे । एवं च भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छंभी विगतरोमहर्षो चतुर्दशभिराकारैर्मारं पापीमं संमुखं अभिगर्जे ॥ तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि । सद्यथापि नाम बलवां मल्लो दुर्बलं मल्लं तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सद्यथा नाम बलवां वृषभो दुर्बलं वृषभं तेन हि ते पापीमं मर्दिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम हस्तिनागो कदलिं असारिकां तेन हि ते पापीमं निहनिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम बलवां मारुतो दुर्बलं द्रुमं तेन हि ते निहनिष्यामि ॥ सद्यथापि सूर्यो अभ्युद्गच्छमानो सर्वखद्योतकं तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम चन्द्रो अभ्युद्गच्छमानो सर्वता[191b]रकरूपां तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम हिमवां पर्वतराजा सर्वकालपर्वतांस्तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ सद्यथापि नाम राजा चक्रवर्ती पृथु प्रत्येकराजानो तेन हि ते पापीमं संनिर्जिनिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम भद्रो अश्वो आजानेयो सर्वाश्वखडुङ्कां तेन हि ते पापीमं सन्त्रासयिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम सिंहो मृगराजा सर्वक्षुद्रमृगां तेन हि ते पापीमं संमोहजालं छेत्स्यामि ॥ सद्यथापि नाम बलवां मनुजो दुर्बलं जालं तेन हि ते पापीमं संमोहजालं दहिष्यामि ॥ सद्यथापि नाम अनलो उपादानं तेन हि ते पापीमं नखीकरिष्यामि ॥ यथापीदं निष्यन्दसंयुक्तो तेन हि ते पापीमं अभिभविष्यामि ॥ यथापीदं अभिप्रज्ञायुक्तो तेन हि ते पापीमं उत्तारित्वा अभियन्त्रित्वा वामयित्वा निर्जिनित्वा अभिक्रमिष्यामि । अत्र च पापीमं न भूतिर्भविष्यति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो मारं पापीमं चतुर्दशभिराकारैः संमुखं अभिगर्जे ॥

1. C °kshavo bo ° harshaḥ caturdaçebhi âkâraiḥ mâro pâpimâ saṁ° B °rdaçar âkârai mâraṁ pâ°. — 2. C °pimâṁ ni°. — 3. C sadyathâ ° lavân mâruto durbala durmadlaṁ | tena hi te nihanishyâmi | sadyathâpi nâma balavân mallo du ° B °durbala mallaṁ°. — 4. C sadyathâ nâ ° rbalo mṛishabhaṁ° B °bhaṁ | te°. — 5. C sadyathâ ° go kavariṁ sâ° B °go kasaliṁ sâmikâṁ° C °hanishyati.

6¹. (*La phrase est omise dans C.*) B °rutaṁ durbalaṁ durmaṁ | tena hi tehi te nihanishyâmi | . — 6². C °sarve khadyo° B °pimaṁṁ abhi°. — 7. B °candrâ abhyudayamânâ sarva ° pimaṁṁ abhi°. — 9. C °jâ sarve kâlaparvatâṁ tena hi pâpi° B °hi pâpimaṁṁ abhi°. — 10. C sadyathâ ° kravarti pṛi° B °shyâmo | .

11. C sadyathâ° BC °dro açvâjâneyâ sarvâçvakhaṇḍa° B °hi pâpi° C °pimaṁ mantrâsa°. — 12. C sadyathâ° B °ho mṛiga sarva° C °jâ sarve kshu° B °gâṁ | tena te pâ° C °chetsyâmi | . — 13. BC °balavân manujo° B °rbalaṁ jâlaṁ | tena° C °modajâlaṁ dahi°. — 14. C sadyathâpi nâma analâ u ° pimaṁ sdhikari° B °piman sdhikari°. — 15. BC °daṁ nishadanayukto°.

16. C yathâ prajño(?)yukto° B °daṁ abhiprajñâyukto° BC °hi pâpimaṁ utta(B °sta)ritvâ abhigrathi(B °grasi)tvâ trâ° C °yitvâ vinirjitvâ abhikra°. — 18. B °caturbhir â°.

भिक्षू भगवतो पृच्छेन्सु ॥ यं भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य एकशीर्षे संपत्तीये समन्वागतं गृहं अभूषि असाधारणा च भोगा भगवां च आराधितो प्रव्रज्या उपसंपदा च लब्धा निष्क्लेशता च प्राप्ता । कस्यैतं भगवं ज्योतिष्कस्य गृहपतिस्य कर्मफलविपाकः ॥ भगवानाह ॥

भूतपूर्वं भिक्षवः अतीतमध्वाने इतः एकनवतिमे कल्पे राजा अभूषि बंधुमो नाम ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य बन्धुमती नाम राजधानी अभूषि । चक्रवर्तिपुरी विस्तरेण ॥ राज्ञो खलु पुनः भिक्षवो बन्धुमस्य विपश्यी नाम पुत्रो अभूषि ॥ अथ खलु भिक्षवः विपश्यी बोधिसत्वो अपरस्मिं देशे गत्वा अगारस्मा-अनगारियं प्रव्रजित्वा अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो ॥ कदाचि दानि राजा बन्धुमो भगवतो विपश्यिस्य दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छाहि भगवं स्वकां जन्मभूमिं अस्माकं अनुकम्पार्थं ॥ अथ खलु भिक्षवो भगवां विपश्यी राजदूतवचनं श्रुत्वा येन स्वका जन्मभूमिस्तेनोपसंक्रमि सार्धं अष्टषष्टीहि अ[192a]र्हन्तसहस्रेहि ॥ तेन च कालेन तेन समयेन बंधुमतीयं राजधानीयं अनङ्गणो श्रेष्ठि आढ्यो महाधनो प्रभूतवित्तोपकरणो ॥ अश्रोषीत्खलु अनङ्गणो गृहपति एवं चैवं च भगवां विपश्यी आगच्छति सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि ॥ तस्य दानि एतदभूषि । यं नूनाहं सर्वप्रथममेव भगवतो पादवन्द उपसंक्रमेयं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपति शीघ्रशीघ्रं त्वरमाणरूपो भगवतो पादवन्दको उपसंक्रान्तो ॥ अद्राक्षीत् अनङ्गणो गृहपतिः भगवन्तं विपश्यिं दूरतो एवागच्छन्तं प्रासादिकं (यावत्) भिक्षुसंघप-

1[1]. C bhikshu bhagavantaṁ pṛcchetsuḥ | B °cchetsu paçya°. — 1[2]. C °gavan jyotikasya gṛi ° dṛçiparamasaṁpatti° B °çīye saṁpa° BC °shi | asā° B °ṇā ca bhāgā° BC °bdhā niklaçatāṁ ca prāpto(C °ptaḥ) kasyai°. — 3. C °vipākā || . — 5. C °kshavo atī ° dhvāne ito eka° B °time kakalpe° BC °shi | baṁ ° ma rā°.

6. B rājño kha° C °punar bhikshu° B °sya bandhumati nā ° shi cakra°. — 7[1]. C °vartipuri° B °rī | vi° BC °ṇa rā°. — 8. C °vaḥ vipaçyi bo° B °tvā agāriyā°. — 9. C °vipaçyāya dū° B °sya dutaṁ° C °preshayati | . — 10. C °gavan svakaṁ ja° B °svakaṁ janmuna(ou °ṭāna°?)bhū°.

11. C °gavān vipaçyi rā ° kā jatmabhū° BC °kramitvā sā° B °rddhaṁ ashṭashashṭhihi arha°. — 12. C tena kālena tena sama ° ṅgaṇo nāma çre° B °kālena sama° BC °çreshṭi ā ° cittopakaraṇo a°. — 14. B abhū(corrigé en °çro°?)shit | khu ° rddhaṁ ashṭashashṭhihi °rha° C °shashṭhihi arha°. — 15[1]. B °shi yaṁ°. — 15[2]. C yannūnā ° thamaṁ ānam evaṁ bha° B °thamānam e ° to pāde vanda u° C °pāde vando u°.

16. C °anaṅgaṇo nāma çreshṭi gṛi° BC °nto adrā°. — 17. BC °kshit | ana° C °ṅgaṇo nāma gṛi ° to evaṁgacchantaṁ dṛshṭvā prāsādikaṁ yeli bhi° B °dikaṁ | ye bhikshu°.

रिवृतं ॥ अथ खलु अनङ्गणो गृहपति: येन भगवां (याव) भगवन्तमेतदवोचत् ॥ अधिवासेहि मे भगवन्त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन (याव) तूष्णीभावेन ॥

अत्रोपी राजा बंधुमो एवं चेव च भगवां विपश्शी आगच्छति महता भिक्षुसंघेन सार्धं अष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि ...... तेनान्तनगरं अलंकरोथ ॥ (यावत्) महता राजानुभावेन (यावत्) अद्राक्षी प्रासादिकं (यावत्) निमन्त्रेति (यावद्) अधिवासितं मे महाराज अनंगणस्य गृहपतिस्य त्रैमासभक्तेन सार्धं भिक्षुसंघेन ॥ राजा श्रुत्वा उत्कण्ठितो एवं जातो ॥ अनंगणो गृहपति ममतो अपृच्छित्वा अनवलोकित्वा अपक्रमात्रं कृत्वा भगवतो सकाशमुपसंक्रान्तो भगवां च निमन्त्रितो । असाधुमेतं ॥ भगवां राज्ञा उक्तो ॥ एवं दिवसभक्तं मम भवतु द्वितीयं तस्य ॥ भगवानाह ॥ यदि अनंगणो अनुजानाति एवं लभ्यं ॥ राजा दानि अनङ्गणस्य दूतं प्रेषेति (यावद्) आगतं ॥ राजा आह ॥ प्राप्तं आगतं कालं तव गृहपति यं राज्ञो विलोमं वर्तसि । मम अनापृच्छियान निमन्त्रेसि । न त्वं जानसि मह्यं सो पुत्रो विपश्शी आगतो । वोसिराहि भगवतो त्रैमासं भक्तं सार्धं भिक्षुसंघेन ॥ गृहपति: आह ॥ न वयं देवस्य अपक्रमान्तो अपि तु किं देवो पुण्याधिको वयं नाधिको अपि तु यथा देवस्य इष्टं भवति तथा करिष्यामीति निमन्त्रितो मे भगवां ॥ अथ खलु बंधुमस्य एतदभूषि । सचेदहमाग्रहं मा ताव गृहपती करोहि न च मे अनुजानिष्यति न च मे भगवां विपश्शी आत्तमनो भविष्यति न च मे अधिवासयिष्यति ॥ तस्य एवं चिन्तयमानस्य गृहपतिं आमन्त्रयति ॥ तेन हि गृहपती भक्तवारं करिष्यामि । एकदिवसं मम भवतु द्वितीयदिवसं तुभ्यं भवतु ॥ आह ॥ तावं

1. C °ágaṇo náma gṛihapati yena bhagaváñátenupaṁsaṁkramitvá yávad bhagavanta° B °váṁ yena bhagavanta°. — 2. C °másabhukte°. — 3. C °shid rájá° BC °cedaṁ ca bha° C °ágacche ma° B °ágaccha ma° C °shashṭhihi arha° B °shashṭhihi arahantehi sahasre° C °tenántaḥ na° B °karetha |. — 4. C °vena yávadrákshit prásá° BC °sádiko yávat ni° °vásito me° C °patiná traimásaṁ bhukte° B °traimásaṁ bhu° BC °ghena rájá°.

7[1]. C °nṭhitan | evaṁ jitaṁ | B °vaṁ jito hanaṁga°. — 7[2]. C °ti mama pṛi° B °to pṛcchi° kshaṇaṁ n°. — 9[1]. BC °taṁ bha°. — 9[2]. B °gavaṁ rájña ukte || C °gavan rájña uktá ||. — 9[3]. C evaṁ di° BC °divasaṁ bhaktaṁ° C °tiye | tasya° B °tiye | (?) tasya bhaga°. — 10[1]. BC °ti | evaṁ labhyaṁ rá°. — 10[2]. C °ni anaṅgaṇya dú° BC °ti | sá°.

11[2]. C práptaṁ ká° C °rájñaṁ vilomaṁ vartteti |. — 12[1]. C °nápṛcchiyáva ámantresi. — 12[2]. C °tvaṁ prajánási || ma° BC °vipasya á° C °osirehi bhagavan tatraivaṁ másaṁ°. — 13[2]. C °patir áha ||. — 14. BC °tu kin devo pu° ko api tu yadá de(C °dá di)vasya ishṭá bhavati(C °ti |) tadá kari° C °shyati ni° B °nimantrato° C °gaván ||.

16[2]. C °má táva gṛi° BC °shyati | na ca me bhagaváñ(C °gavana) vipa°. — 18[1]. B °ntrayati tena°. — 19[1]. C °tubhyaṁ bha°. — 19[2]. C °kartaṁ | B °rtuṁ pra°.

तत्किं न शक्यं कर्तुं ॥ प्रज्ञापितं ए[192b]कं दिवसं राज्ञो भक्तं द्वितीयं अनंगणस्य ॥ अनंगणो दानि गृहपति यत्तकं एकदिवसं राज्ञो भक्तं ततो अनंगणो अपरस्य अवश्यं विशेषं करोति ॥ अथ खलु राजा बंधुमो महामात्यं आमन्त्रयति ॥ तस्य दानि ग्रामणि अनङ्गणस्य गृहपतिस्य स्वापतेयं बहुतरकं न मम त्ति यदिदं गृहपतिस्य भक्तं संपद्यति न मम तं संपद्यति अथ देवस्य पश्चिमकं दिवसं पश्चिला विशेषं करोति । तेन हि ग्रामणि तथा कर्तव्यं यथा अनंगणस्य गृहपतिस्य उत्थेयं भवे यं वारयिष्यति ॥ न शक्नोति किंचित्कर्तुं यावत्त्रैमासिकं समाप्तं द्विदिवसा अवशेषा चतुर्दशी च राज्ञो भक्तवारं पंचदशी च गृहपतिस्य ॥ राज्ञो दानि बंधुमस्य सुनिहतो नाम चन्दनारामो महान्तो च विस्तीर्णो च शीतलो च सुगन्धो च प्रासादिको च दर्शनीयो च ॥ राज्ञा दानि पश्चिमके दिवसे चतुर्दशीयं सर्वं चन्दनवाटं सिक्तसंमृष्टं कृत्वा ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं एकमेकस्य चन्दनवृक्षस्य एकमेकस्य भिक्षुस्य शतसाहस्रिका आसनप्रज्ञप्ती क्रियति । चत्वारो दारका सर्वालंकारविभूषिता सुवर्णरूप्यमयदण्डेन सर्वश्वेतेन चामरेण वीजयन्ति ॥ एकैकातेन कुमारिका सर्वालंकारविभूषिता पुरतो शतसाहस्रिकानि गन्धयोगानि अनुलेपनां पीषयन्ति पृष्ठतो हस्तिनागा सर्वालंकारविभूषिता हेमजालप्रतिच्छन्ना अवदातानि छत्राणि धारयन्ति ॥ राज्ञो आयत्तीया यावत्ता बन्धुमती द्वादश योजनानि समन्ते न केनचित् शलाका विक्रीणितव्या यो क्रीणाति

1. BC °ṇasya | anaṁgaṇo nāma gṛihapati yattakaṁ eka(C °kaṁ)divasaṁ rājño bhaktaṁ dvitīyaṁ anaṁgaṇasya | anaṁgaṇo dā°. — 2. C °ekaṁ di° ktaṁ | tataḥ anaṁgaṇo apa° B °to anaṁgaṇo avaçyaṁ niveçanaṁ° C °çyaṁ nirddeçaṁ°. — 3. B °rājñā baṁ° C °rājño baṁdhumo mahā° B °yati kasya°. — 4. BC kasya° B °grāmaṇi a° C °sya gṛihapati svā° bahutaraṁkaṁ na mamanti | yad i° B °na mamanti yad i° C °ktaṁ saṁpadyati na mamanti taṁ saṁpadyanti || āha de° B °taṁ saṁpadyati || āha || devasya paçyimako divase paçyimatvā vi° C °çcimako divase paçyi°.

6. BC rājā āha || tena °ṅgaṇasya gṛi° C °tisya ca kalemaṁ bha° B °tisya ukalapaṁ° BC °va yaṁ dhārayishyati na ça°. — 7. BC °rtuṁ | yā° C ° traimāsaṁ saptame divase avaçe° BC °çesho catu° BC °paṁcadaçiya gṛihapatisya rā°. — 8. B °nāma vanda° C °nāma candanārāmo mahanto° B °mo mahanto ca vistīrṇā ca çī°. — 10. C rājño dā° B °ni paçyimake° C °çcimakoḥ divasehi caturdaçiye rājño sarvaṁ° B °yaṁ sarve candanavāṭā siktaṁ° C °vāṭyā siktaṁ saṁ° B °sṛishṭāṁ kṛi° C °lāpaṁ dhūpanaṁ mu° B °pitadhūpinaṁ mu° B °bhikshāsya° C °çatasahasrāṇi āçanapraçjñapto diçati vṛiksha catvā°.

13. B vṛiksha catvā° C °dārako sarvā °shitaṁ suvarṇṇaṁ rū° BC °rūpyamayena da°. — 14. C °kumārikā sarvālaṁkāravibhūshitā pu° B °rikā sarvākāravibhūshitā pu° C °srikāṇi ga° lepanī pī° BC °nāgaṁ sa° shitaṁ he° upannaṁ ava° B °cchatrāṇi dhā°.

16. BC rājñā āyattiyā(B ° yantiya)vattāṁ° B °ndhumati dvā° C °tāṁ nagarīṁ dvā° cit çalākā vikramenitavyā° B °cit çalā vikreçitavyā° BC °vikriṇati | tasya° B °tha e°.

यो विक्रीणाति तस्य वधदण्डं दातव्यं पञ्चय । एवं वारियन्तो सो गृहपति किं करिष्यति केनाप्यन्नं पच्यति अवारितो । (?) न केनचित्क्रीणितव्यं (यावद्) वधदण्डं दातव्यं (यावद्) अवारितो (?) शनं (?) व्यंजनं न भविष्यति ॥ कुतो गृहपतिस्य पञ्चांका उद्यानकृता आसना प्रज्ञपीयन्ति (यावत्) कुतो हस्ति ॥ ततो अनङ्गणेन दानि गृहपतिना एवरूपां संपत्तिं श्रुत्वान शोकपरिग्रहविद्धहृदयो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो आसति ॥ सो दानि करुणं [173] प्रध्यायति ॥ सो दानि चिन्तेति ॥ यदि तावदहं काष्ठं न लभिष्यं शलाकाभ्येव शक्यं परिप्रापयितुं अथ च न लभिष्यं व्यंजनस्थार्थाये इदं पि शक्यं परिप्रापयितुं अन्यानि व्यंजनानि सज्जिष्यं शोभनानि प्रणीतानि । अपि तु मे एवरूपो चन्दनवाटो नास्ति आसनप्रज्ञप्ती च मे न तादृशी भविष्यति । चत्वारो दारका दारिका च मे न भविष्यन्ति हस्तिनागा च मे न भविष्यन्ति ॥ तथा सो उत्कण्ठितो ॥ तस्य पुण्यतेजेन शक्रो देवानामिन्द्रो उपसंक्रमित्वा यत आह ॥ गृहपति मा उत्कण्ठाहि भक्तं उपस्थाहि भक्तं प्रतिजागाहि सर्वं भविष्यति । अहं आसनप्रज्ञप्ती करिष्यं मण्डलमात्रं तं मापयिष्यं शोभनं सालंकृतं च कारयिष्यं ॥ गृहपति आह ॥ को त्वं मारिष ॥ आह ॥ गृहपति शक्रो हं देवानामिन्द्रो ॥ गृहपति मुदितो चन्दनकाष्ठेन व्यंजनं पाचयति । घृततैलकुण्डं भरित्वा ततो यथा भद्रमुष्टिकानि ओतारियति तेन भक्तं सज्जियति ॥ शक्रो देवानामिन्द्रो विश्वकर्मं देवपुत्रमामन्त्रयति ॥ भगवतो च भिक्षुसंघस्य च महन्तं मण्डलमात्रं समन्वाहर प्रणीतं च शय्यासनं ॥ साधु मारिषेति (यावत्) प्रतिश्रुत्वा

1. L evaṁ vaitaryaṁ so gṛi° C evaṁ vāryantaṁ gṛi° B °vāryantaṁ taṁ gṛi° ° ktaṁ parya avārito na° C °ti avācito na°. — 2. C na kenacit kriṇi° B °cit kriṇitavyaṁ | yā°. — 3. C kuto gṛi° B °kṛi āsanā pra° C °kṛito āsanā prajñapriyanti yāvat kuto hasti. — 4. C tataḥ aṅga ° dṛiça sampattiṁ çrutvā ca ço° B °patti çrutvā ca çoparica° BC °viddho hṛi°.

6[2]. B so dāni ciketi pa°. — 7. B °tāva haṁ kāshṭaṁ na labhishyaṁ çalākāuyeṇa çakyaṁ pariprāpayituṁ tathā ca° C °lākānyena çakyaṁ pariprāyapituṁ tathā ca° C °kyaṁ pratipātayituṁ | anyā° B °nāni sajjishyaṁ° BC °tāni api°. — 9. B °ço canda° C °nda-nāvāṭo° C °āsanena pra° BC °shyasi | . — 10. B catvāro dāru° C catvāri dāraka dāri° BC °rikā ca me na bhavishyati ha ° shyati na (C °ti | na)°.

11[1]. B na prā so u° C na māru so u°. — 11[2]. C °tvā agra° B °tah | āha gṛi°. — 12. B °patiḥ mā utkaṇṭhāhi upasthāhi bhaktaṁ pratijāgrehi sarva bhavi° B °pratijāgrāmi sa°. — 13. C °prajñapti ka° ° ṇḍalamātraṁ ta māpa° BC °bhanaṁ cā° B °kṛitāṁ ca°. — 14[2]. C °patir āha | . — 15[1]. BC °ha gṛi°. — 14[4]. B °pati | ça° C °patiḥ çakro de°. — 15[1]. B °candenakā°. — 15[2]. B °tailaṁ ku° C °tvā tataḥ yathā bodiṁana° C °hitā yadi tena°.

16. C °karma devaputram āma°. — 17. C °kshusaṁghasya maha° BC °ṇḍalamātraṁ sama ° samaṁ sā°. — 18. B °ti yāva ° C °shati | yāvan prati° BC °treṇa mahato maṇḍa° ādushṭhitahastāṇi ti(C °ta pra lavana ° pyamayaṁ ca patraṁ ca pushpaṁ ca phalaṁ cāpe yāvata lo° C °yasya tālaka ° rasyaṁ yatraṁ ca pha° C °d āsanaprajñaptiṁ kṛi° BC

ततो विश्वकर्मेण देवपुत्रेण महन्तो मण्डलमालो अभिनिर्मिणित्वा अष्टषष्टीसहस्राणि तालवनमभिनिर्मिणित्वा सुवर्णमयस्य तालस्कन्धस्य रूप्यमयं पत्रं च पुष्पं च फलं चापि (यावत्) लोहितिकामयस्य स्कन्धस्य वैडूर्यमयं पत्रं च फलं च (यावद्) आसनप्रज्ञप्ती कृता एकमेकस्य सध्यग्र एकमेकस्य भिक्षुस्य अर्थाये चत्वारश्च देवपुत्रा सर्वालंकारविभूषिता वामदक्षिणे स्थिता मोरहस्तकेहि वीजमाना चत्वारो देवकन्या सर्वालंकारभूषिताः अनुवातमेव दिव्यानि अनुलेपनानि पीषिन्सु ॥ एकमेकस्य भिक्षुस्य एकमेकं हस्तिनागं एरवणेन सादृशानि पृष्ठतो सप्तरत्नां छत्रां वैडूर्यमयेहि दण्डेहि धारेन्ति एरवणो च हस्तिनागो भगवतो उपरि छत्रं धारेति ॥ तं महामण्डलमालं यावज्जानुमात्रं दिव्यपुष्पावकीर्णं मृदुका च वाता ओवायन्ति । तस्मिंश्च तालवने वातसंघट्टिते दिव्यो घोषो निश्चरति ॥ (याव) भगवतो कालमारो[193b]चेन्ति । (यावत्) प्रविशति ॥ निषीदि भगवान्ततो गृहपति राज्ञो दूतं प्रेषेति ॥ आगच्छ देव अद्यैव पश्चिमकं दिवसं संघं परिविषिष्यामः सहितका ॥

राजा दानि भद्रं यानमभिरुहित्वा संप्रस्थितः ॥ अद्राक्षीद्राजा वस्तुसो दूरतो एवागच्छन्तं सर्वपाण्डुरं हस्तिनागं दृष्ट्वा च पुनरेतदभूषी । निःसंशयं गृहपतिना सर्वपिण्डमयं हस्तिनागं कारापितं ॥ सो दानि आगतः प्रविशित्वा तं एदृशं नानाविधूहं पश्यित्वा आश्चर्यजात उपजातं आश्चर्यमिदं गृहपतिस्य पुण्यतेजेन ॥ ग्रामालुकेनापि दानि पुरुषेण दधिघटं आनीतं प्राभृतार्थं ॥ सो पंचहि पुराणशतेहि कीयकेन याचितो ॥ सो दानि ग्रामालुको पुरुषो संचिन्तेति पश्यति । मा तावद्-

°kṛitam ekamekasya sta° B °bhikshusya arthâ° C °rthâye catvâri devaputa° BC °sthitâ mo° C °stehi vijayamânâ° B °jamâno catvâro° C °ro devakaññyâ sarvâkâlavi ° ai alakhitesuh | B °ni yishetsuh ||.

6. B °bhikshusya ° C °gaṁ airavaṇe° BC °ryamayâni daṇḍâni dhârenti e(B °ali | ai)râvaṇo° B °dhâreti taṁ°. — 9. BC °lamâtraṁ yâ(C °jâ)vajjâ ° traṁ divyaṁ pu°. — 10ᵃ. B tasmiṁ tasmiñcca° BC °ṭṭito di°. — 10ᵇ. C ye yâvad bhaga° B yâca bhagavato kâla âlocanti | C °rocanti.

11ᵃ. BC yâvan pravi° C °pravishṭo ni° B °ti ni°. — 11ᵇ. C °vân tataḥ gri° B °preshate |. — 12. C °adyaivaṁ pa° B °adya deva pa° C °divasaṁ çalpaṁ pariviçishṭâmas sahitako | B °saṁ çatya pariviçishyâ ° takâ râ°. — 14ᵃ. B °draṁ yânam a° C °draṁ yânam abhi ° sthito | B °taḥ adrâ°. — 14ᵇ. C °gacchantaṁ° B °ntaṁ | sarva (?)° C °gdutaṁ ha ° nar e drishṭvâ ca punar e°. — 15. C °hapatir vâ sarva° B °pati vâ sarva°.

16. C °gata praviçitvâ taṁ sadṛi ° çritvâ âçcaryyayâtâḥ rûpa ° çcaryya idaṁ° B °çcaryyaṁ jâtarûpâjâtaṁ âçcaryaṁm idaṁ° C °patipuṇya° BC °jena gri°. — 17. B grâmelâko° C grâmeluko ° taṁ prâvṛitârthaṁ | B °rthaṁ su°. — 18. B °tehi kriyike C °kriṇike°. — 19ᵃ. B °grâmalûko° C °grâmaluko° B °ti mâ tâ°. — 19ᵇ C mâ târa ime tâvad arthâm âkarshaka niçca° B °me tâvad artha° BC °rthaṁ cikitsati tattakaṁ evaṁ ta°.

मे (यावद्) अर्धमासकं भिक्षवे (??) [यावत्] सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तन्तकं एव ॥ ततो राजा बन्धुमो अनंगणेन मान्यपरिनायकं अर्थं च पुनः पंच पुराणशतानि किमेतं भविष्यति ॥ सो दानि पृच्छति ॥ किमेतं भविष्यति ॥ आहंसुः ॥ भगवां विपश्यी सार्धमष्टषष्टीहि अर्हन्तसहस्रेहि परिविषीयति ॥ सो दानि चिन्तेति । दुर्लभं तथागतानां (यावत्) संबुद्धानां लोके प्रादुर्भावः । यं नूनाहं इमेन दधिघटकेन बुद्धप्रमुखं भिक्षुसंघं स्वयमेव परिविषेयं ॥ सो दानि स्वयमेव सर्वसंघे (यावद्) अर्थं याचित्वा तन्तकं एव ॥

ततो राजा बन्धुमो अनङ्गणेन गृहपतिना सार्धं तादृशकेन व्यूहेन भगवन्तं सश्रावकसंघं परिविषति ॥ यदा भगवां भुक्तावी धौतहस्तो अपनीतपात्रः ततो गृहपति प्रणिधिं करोति ॥ यो यं मम देयधर्मपरित्यागात्पुण्याभिष्यन्दः कुशलाभिष्यन्दः सुखस्याधारणं मे दिव्यं उपभोगं भवेया तं च असाधारणं एतादृशं च शास्तारं आरागयेयं । सो धर्मं देशेय तथाहं आज्ञानेयं प्रव्रजित्वा निष्क्लेशो भवेयं ॥

भगवानाह ॥ स्यात्खलो भिक्षवः एवमस्यादन्यः स तेन कालेन तेन समयेन अनङ्गणो नाम श्रेष्ठि अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं । ज्योतिष्को गृहपतिः स तस्मिं काले तस्मिं समये अनंगणो नाम गृहपतिरासि [यावत्] तस्य प्रणिधि सर्वार्थसिद्धः ॥

अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघ[194ᵃ]जातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥ कथं च भिक्षवः मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥ महर्द्धिकं एताहं समानं मा हैव श्रमणो अभिभविष्यतीति मारो

2. C tataḥ rā°. — 3¹. BC °ti ki°. — 3². C °ti to ā°. — 4¹. B °mur bhaga°. — 4². C °shashṭhihi arhanta° B °yati so dā°. — 5¹. BC °ti du°. — 5². C °bhāvo yaṃ° B °vaḥ yaṃ°.

6¹. C °dhighaṭena buddhapramukhehi bhikshusaṃghe svayam evaṃ pari° B °sheyaṃ so dā°. — 6². BC °yam evaṃ sarva° C °ttakam evaṃ | . — 8. BC °badhumo° C °kena vyuhe° B °ntaṃ çrāva° C °vakasaṃ pari°. — 9. C °pātro tataḥ gṛ° BC °roti yo°. — 10. BC °deyaṃ dharma° B °ṇyābhiçyanda kuçalābhiṣanda su° C °ṇyābhiṣyandasukha° BC °divyāṃ u° B °bhoga bhaveyā | taṃ° C ° veya | taṃ° B °rāgaveyaṃ | .

12. C so me dharmaṃ deçeye tathāhaṃ ājā° B °deçehe tacchāhaṃ ājā° tvā niklaço° C °niḥkleço°. — 13². C °d anyas sa tena kā° mo çreshṭi a°. — 14¹. B °vyaṃ jyo°. — 14². C °lena tasmit samayenaṅgaṇo° B °tir āçi yāva° siddhāḥ || C °siddho.

16. C °daurmanasya° BC °lyaparidāgha° C °çākārasama° vitaṃ paridevaṃ | B °vitaṃ paridevo kathaṃ° — 17. C kathaṃ bhi° kkhi daurmanasyajātau anta° nvāgato mahā° B °nvāgata mahāpari° rideva maha°. — 19. C °rddhiko ca vata° BC °vata haṃ samāno mā° C °mā haiva çramaṇo abhi° B °çramaṇā abhi° BC °tīti | māro° C °daurmanasya°.

पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाप्रभावं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महेशाख्यं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाप्रतापं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महावृषभितं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाविक्रमं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि ॥ महास्थामं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । महाबलं वत मे समानं मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । मनुष्यभूतो[194b]श्रमणो गौतमो अहं पुनर्देवपुत्रो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवि । मातापितृसंभवो श्रमणगौतमस्य कायो औदारिको ओदनकु-

2. BC °vata me sa° C °mā haiva me çravaṇo gau° BC °gautamo a° °tīti | māro° C °daumanasya° B °hāparideviṃ paridevo | . — 4. C °haiva çravaṇo gautamo° B °haiva çramaṇaṃ gautamaṃ abhi° C °shyati | māro° B °titi | māro° C °daumanasya° B °syajāto paridāgha antaḥ mahā°.

6. (*la phrase est répétée dans* B, *la répétition est notée sous* b) b °vata me mā hai° C °haivaṃ çravaṇo gau° b °tamo a° Cb °shyatīti | māro° B °iti | māro° C °daumanasya° b °antaçalya° C °antoçalya°. — 8. B °shabhitaṃ ca me sa° C °haivaṃ çravaṇo° BC °titi | māro° B °duḥkhadau° C °daumanasya °ntaçalya° (?). — 10. C mahāvijayaṃ ca vata me sa° haiva çravaṇo (?) gau° B °gautamo a° BC °titi | māro° C °daumanasyajāto antaḥ °vitaṃ paridevo | mahābalaṃ° (l. 13).

12. *La phrase est omise dans* C. B mahāsamāvate me samā ° shyati iti | māro ° vitaṃ paridevo || . — 13. C °laṃ ca vata me çravaṇo gau° B °laṃ vate me sa° BC °titi | māro° BC °daumanasya° C °ghajāto mahā°. — 15. C °bhūto | va vata me samānaṃ mā haivaṃ çravaṇo gautamo ahaṃ° B °çramaṇo gautamo ahaṃ ° C °tro abhi° BC °titi | māro° C °daumanasya° B °vo mā°.

18. C °saṃbhavaḥ çramaṇo gautamasya kāyo audārikā oda° B °audāriko° C °bhāshyasayo ucchā° B °yo occhā° C °rdanaṃpanabhe° B °manayakāyo mā haiva çra° C °haiva çravaṇo gautamo° BC °titi | māro ° ḥkhī daumanasya°.

आयोपचयो आच्छादनपरिमर्दनमुपलभेदनविकिरणविध्वंसनधर्मो मम पुनर्मनोमयो कायो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । ये पि ते शूरा वीरा परमपुरुषास्ते पि मे इमस्य मानुष्यस्य परिनिषेधं पि न जानन्ति मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । यथा यथा खलु पुनर्मे एवं भवति अथ अहं श्रमणं गौतमं अभिभविष्यामीति तथा तथा मे तेन मनसिकारो मे चित्तमेव निरुध्यति मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । विषयति च मे सेना मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यति इति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । स्वानि वत मे भवन्ति गाथानि मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । मोघं वत मे उत्थानं आकुलो वत मे व्यायामो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे । ये पि ते मे स्वविषयकायिकदेवपुत्रा ते श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो मा हैव मे श्रमणो गौतमो अभिभविष्यतीति मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो महापरिदेवितं परिदेवे ॥ एवं खलु भिक्षवः [195ᵃ] मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो षोडशाकारसमन्वागतं महापरिदेवितं परिदेवे ॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशता-

3. C °çūro vīro pa° BC °mānushaṣya° C °kaheyaṁ pi na jānanti mā haiva çravaṇo gauttamo° B °shyati iti ‖ māro pā° ṇkhī dormo° C °daumanaṣya°.

6. C °punaḥ me e° banī çravaṇo gauttamo abhibhavishyatītī | tathā ta° B °mauṅgautama abhibhavishyāmīti | tathā ta° C °thā atma° BC °sikāro me kalu° C °pramevaṁ ni° haiva çravaṇo gauttamo abhi° BC °iti | māro° C °daumanaṣya°. — 9. C nishadyati ca me çravaṇo gauttamo abhi° BC °iti ‖ māro° C °daumanasya° °ve ṇa çra°.

11. B sra(? or sva)ṇāni vata° C na çramaṇā vata° B °uti yātrā° C °çravaṇo gau° BC °iti | māro° C °daumanasya°. — 13. C °kulo vyāyā° C °çravaṇo° BC °iti ‖ māro° C °daumanasya°. — 15. B ye pi mata sva° C °trā te çravaṇasya gauttamasya a° BC °sya anyataro pari° C °haiva çravaṇo gauttamo° B °haiva çrama° ° tamo abhi° C °shyati iti | māro° B °iti | māro° BC °duḥkha dau° C °daumanasya° °vitaṁ paridevitaṁ paridevo ‖.

18. C °daumanasya° ° ghaṭṭo mahāparidevitaṁ paridevo | sho° B °çākārasamanvāgataṁ. 21. C °kaluro ha° BC °taṁ parigrihne |.

कारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥ अयं च भिक्षवः बोधिसत्त्वो अभीतो अछम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतमार्यमानं प्रगृह्णे ॥ महान्तमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रतिपूर्णं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । प्रणीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । परिशुद्धं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अविपरीतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अपूर्वं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नैर्याणिकमर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । लोकोत्तरं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । असाधारणं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अव्यावध्यं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अनागतं अर्थं प्रार्थयमानो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोकोत्तरलोके सुखं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके तं दुःखं यं मे न उपादिन्नं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति सा लोके रमणीयता या मे न परित्यक्ता तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति लोके चित्रियं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । नास्ति तं लोके ऐश्वर्यं यं मे न परित्यक्तं तस्य अर्थस्य आहरणतायै बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । न खलु पुनः कामरतिहेतोः बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अथ खलु विरक्तः सर्वसंस्कारेषु सर्वसंस्कारवीतिक्रमं प्रापयिष्यामीति बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । पूर्वोत्पादसंपन्नो बोधि[195b]सत्त्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अर्थोत्पादसंपन्नो बोधिसत्त्वो आर्यमानं प्र-

1. C °bhayo ro° samatvāga° BC °nam parigṛhne(C °hne |) mahā°. — 2. C °naṃ parigṛhne | B °pratigṛhne | . — 3. C °pūrṇṇam arthaṃ° BC °rthayamānaṃ bo° C °satva ā° BC °gṛhne | . — 4. B °artha prā° C °yamānaṃ bo° BC °gṛhne (et ainsi toujours avec n) | . — 5¹. C °satva āryya°.
6. C °satva āryya° C °gṛhne | aryā° (l. 9). — 8. B °yamāna bo°. — 9. C °dhyaṃ artha pra°. — 10. C °yamāna bo°.
12. C nāsti loke taṃ sukhaṃ yam me na° B °khaṃ tasya tasya artha° C °satvaṃ āryya°. — 13. B °khaṃ ya me na u° C °khaṃ yam me na u° B °nnaṃ tasya āha° C °satva āryya°. — 14. C °stā sa lo° tā yaṃ me na parityaktaṃ ta° B °yā ya me na parityakto ta° C °satvaṃ ārya°.
16. C nāsti taṃ lo°. — 17. B °ke ecya° C °ryyaṃ yam me na°. — 18. C °ratirhetoḥ bo° B °heto bo°. — 19. C °rakto sarvasaṃskārotikrama prā° B °kramaḥ prā°. — 20. BC pūrvotpādasaṃpannā bo°.
21. BC °pannā bo° C °satva ārya°.

गृह्णे । प्रणिधिसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । निःश्रयसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपचारसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । उपलम्भसंपन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । सम्भारसम्पन्नो बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढसमादानो ह्यस्मीति कुशलेहि धर्मेहि तं मया समादानं मयपूर्वं नापि भंजिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । दृढचित्तो ह्यस्मि स्थितचित्तो या खलु पुनर्दृढचित्तेन स्थितचित्तेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिमधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । महाद्रुमो ह्यस्मि अपरिमितचेतसो या खलु पुनः महाद्रुमेन अपरिमितचेतसेन भूमी अधिगन्तव्या तां भूमिं अधिगमिष्यामीति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । अयेन पुनः वीर्येण अयां भूमिं अधिगमिष्यं अयं मे वीर्यमिति बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । तां भूमिमधिगमिष्यामि यां भूमिमधिगम्य महतो जनकायस्य अर्थं करिष्यामि बोधिसत्वो आर्यमानं प्रगृह्णे । एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो द्वात्रिंशताकारसमन्वागतं आर्यमानं प्रगृह्णे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुर्करे ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुरकरे । तद्यथेदं छन्दोपस्तब्धं वीर्योपस्तब्धं स्मृत्युपस्तब्धं समाध्युपस्तब्धं प्रज्ञोपस्तब्धं ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो पंचविधं आर्यक्षितं प्रादुरकरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं

1[1]. C °panná bo°. — 1[2]. C °panná bo° BC °nam̃ grihne | . — 2[1]. C °panná bodhisatva árya°. — 3[1]. *La phrase est répétée dans* B *et* C; *les deux mscr. ont dans la répétition* sam̃bhárasam̃panno°. — 3[2]. C °ḍhasamádánaham̃ asmíti ku° dána bhagnapúrva ná° satva árya°. — 5. BC °ham asmi sthi(C ° asmim̃ sthi)tacitto yam̃ vá pu° mim adhiganta(C °ntam̃)vyá° C °bhúmi adhi° grihne | agra°.

7. B °ham asmim̃ aparimitacetaso | yathá khalu punaḥ yathá khalu punaḥ mahádrumena aparimitacetasena bhúmim adhigantavyá tam̃ bhúmim̃ gadhi° miti | bo°. — 9. C °grena púnar víryyena ayám̃° C °yam̃ me adhirírya°. — 10. BC tam̃ bhúmim a(B ° mig a)dhigamishyá° B °mi yam̃ bhúmim adhigamya° C °yám̃ bhúmim adhigamishyam̃ mahato janakayárthaya kari° B °káyasya kartham̃ kari°.

11. C °kshavaḥ bo° BC °to acchambhí vi° C °avágatam̃ bodhisatvo árya°. — 14. *Les syllabes* °maharsho° *sont rongées dans* B. C °áryyasmim̃ tam̃° B °ryasmim̃ tam̃°. — 15. B °to acchabhí vi° C °raho pañca° ryyasmim̃ prádurkare | B °prádur arakare.

16. C sadyathá° B °samádhyápastabdham̃ pra° C °samádhyárastabdham̃ prajñástabdham̃|. — 17. C °kshavaḥ bodhisatvo abho° BC °harsho pam̃° B °vidham árya° C °vidharmáryyasthitam̃ prádurkare | . — 19. C °kshavaḥ bo° simham̃vilokí°.

आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥ सय्यथीदं असंविग्नं विलोकेति । असंत्रस्तं च विलोकेति । असंप्रभीतं च विलोकेति । विगतभयरो[196a]महर्षं च विलोकेति ॥ एवं खलु भिक्षवः बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविलोकितं विलोकेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ कथं च भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ सय्यथीदं अभीतं च विजृम्भेति अविग्नं च विजृम्भेति असन्त्रस्तं च विजृम्भेति त्रासेन्तो च पुन मारं च मारपर्षदं च महासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥ एवं च खलु भिक्षवो बोधिसत्वो चतुर्विधं आर्यमहासिंहविजृम्भितं विजृम्भेति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो महासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥ कथं च भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासे ॥ सय्यथीदं अभीतं उक्कासे असंविग्नं च उक्कासे असंत्रस्तं च उक्कासे अच्छम्भितं च उक्कासे ॥ इदं च पुनर्भिक्षवो बोधिसत्वस्य आर्यमहासिंहउक्कासितं । त्रिसाहस्रमहासाहस्राय लोकधातौ ये जना सर्वे शब्दं अश्रोषीत् ॥ एवं खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो चतुर्विधं आर्यमहासिंहउक्कासितं उक्कासि ॥

अथ खलु भिक्षवो मारो पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो अन्तःशल्यपरिदाघजातो

1. C °kshavaḥ bo° B °rvidha ârya ° rvidham âryyaṁ mahânâgaṁ viloki°. — 2. C sadyathidaṁ asavi° B °daṁ ‖ asaṁvignâ vi° BC °kesi |. — 3¹. BC °kesi |. — 3². BC °kesi |. 3³. B °harsho ca° C °harsho vi° BC °kesi |. — 5. BC °siṁhaṁ viloki° C °taṁ viloti |.

6. C °khalu bodhisatvo bhikshavaḥ abhito° B °rvidha ârya° C °siṁhaṁvikṛimbhitaṁ vikṛiṁbheti |. — 7. B °dhaṁ âryye mahâsiṁhaṁ vikṛimbheti | B °siṁha vijṛimbheti |. — 8. C sadyathidaṁ abhitaṁ ca vijṛistesi | asaṁvignaṁ° B °bhitaṁ ca vijṛimbhesi avignaṁ° BC °gnaṁ ca vijṛimbhesi | saṁ(C ° | asaṁ)trastaṁ ca vijṛimbhesi(C °si |) trasaṁto ca punaḥ a(B °puna ma)riṁ ca mârapa° C °siṁhaṁ vijṛimbhi° jṛistesi | B °mbhesi |. — 10. C evaṁ kha ° kshavaḥ bo ° siṁhaṁ vijṛimbhi° BC °mbhesi |.

12. C °taṁ ukkâse |. — 13. C °raho mahâsiṁham ukkâsi°. — 14. C sadyathi ° bhitaṁ ukkâsitaṁ | asaṁvignaṁ ukkâse | asaṁtrambhaṁ ukkâse acchaṁbhitaṁ ca ukkâse | B °sitaṁ ca ukkâse acchaṁbhitaṁ ca ukkâse |. — 15. C °kshavaḥ bo° B °sya âryaṁ ma° C °siṁhaṁ u°.

16. C triṁsâhasra ° dhâtû ya janâ çabdam açro° B °tau ya janâ sarvaçabdam açro°. — 17. C °kshavaḥ bo° B °tvo âbhi° C °siṁhaṁ ukkâsitaṁ ukkâse |. — 19. C °kshavaḥ mâro° B °vo mâra pâpi° C °daumana ° glajâto mahantiṁ caturaṅgasenâṁ° B °raṅginiṁ senâṁ° C °çaladaṁ nirnâdam a° B °çabdaṁ nidânam akâ°.

महतीं चतुरंगिनीं सेनां सन्नाहयित्वा येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्वस्य पुरतो स्थित्वा महान्तं घोषं महान्तं शब्दनिनादमकार्षीत् ॥ सद्यथीदं इमं हरथ इमं निहरथ इमं वधथ मारसेना भद्रमस्तु वो ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छंभी विगतभयरोमहर्षो सुवर्णवर्णबाहां चीवरातो निर्णामयित्वा जालिना हंसराजेन ताम्रनखेन सुचित्रराजिकेन आचारसमप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन दक्षिणेन पाणिना त्रिष्कृत्वो शिरसमुपरिमार्जे दक्षिणेन पाणिना पर्यंकं परिमार्जयित्वा दक्षिणेन पाणिना पृथि[196b]वीं पराहनति ॥ अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वेन पाणिना शीर्षे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीये पराहताये इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरवे । तद्यथापि नाम भिक्षवो महतीये मागधिकाये कंसपात्रीये गिरिकन्दरगताये शिलापट्टे संपराहताये गम्भीरो भीमरूपो घोषो अनुनदे अनुरवे एवमेव भिक्षवो बोधिसत्वेन दक्षिणेन पाणिना शिरे परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पर्यंके परामृष्टे दक्षिणेन पाणिना पृथिवीये पराहताये (इयं महापृथिवी गम्भीरभीमरूपं अनुनदे अनुरवे) ॥ सा मारसेना तावत्सुसमृद्धा तावत्सुसंनद्धा भीता त्रस्ता व्यथिता संविग्ना संहृष्टरोमजाता तेन विचरेन्सु तेन विलयेन्सु हस्तिनो पि सानं संसीदिन्सुः अश्वा पि सानं संसीदिन्सुः रथा पि सानं संसीदिन्सुः पदाता पि सानं संसीदिन्सुः प्रहरणा पि सानं संसीदिन्सुः । अपरे हसेषु प्रपतेन्सुः

2. C sadyathi° B °dam idam haratha imam ni° C °dam imam haratha imam haratha | imam nirharatha imam nirharatha | bandhatha bandhatha mâ° B °vadha mâra °stu to | . — 3. C °to acchambhi vigataroma° B °achambhi vi° C °suvarṇṇavarṇṇam bâ° sturaṇapena tâ° BC °sucitrarâji° B °ekavarṇṇam mṛi° C °lpakoṭikuça° B °gatena dakshiṇena pâṇinâ triḥkṛitvâ çi° C °trishkṛitya çi° BC °ryaṃkam(C °ryaṃka) parimârjja(B °rjayi)tvâ°.

8. C °kshavaḥ bo° B °tvena pâṇinâ çirshe parâmṛishṭhe dakshiṇena paryaṃkam prithiviyam parâha° C °çirshe parâmṛishṭe dakshiṇena pâṇinâ paryyaṃke prithiviyam parâhateyam i° B °imâm mahâ° C °thiviyam gambhi° B °de anuravo || . — 10. C sadyathidam nâ °kshavaḥ ma °lâpaṭṭasamparâ° B °mbhiro smarûpâye gho° C °bhismarûpo° B °rave | e° C °rave | evamm eva bhikshavaḥ bo° BC °çira(B °ro) parâmṛishṭe dakshiṇena pâṇinâ paryaṃ(C °nâ yoyam)ke parâmṛishṭe dakshiṇe(B °ṇena) pâṇinâ prithiviyam parâhatâ(C °te)yam sa mârase°.

15. BC °bhîtâs trastâ° C °gnâ hṛshṭaromajâtena vicaretsuḥ | hasti° C °caretsu tena vilayetsu ha° BC °sino(C °nâ) pi sânam saṃsîdetsuḥ a° sîdetsuḥ(C °tsuḥ |) ra° sîdetsuḥ (C °tsuḥ |) padâ(B °dâtâ) pi sâ° sîdetsuḥ pra° sîdetsuḥ |.

17. BC hastesha(C °sha sânam) prapatetsuḥ apare smaddhakâ(C °kâmâ) prapatetsuḥ apare asa(B °pate apa)ka° patetsuḥ apare a° tetsuḥ(B °tsuḥ |) apare vimana(C °ṇa) pâ° patetsuḥ apare da° tetsuḥ |.

अपरे ऽधोमुखका प्रपतेन्सुः अपरे अपकुब्जका प्रपतेन्सुः अपरे उत्तानका प्रपतेन्सुः अपरे वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अपरे दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः । मारो च पापीमां दुःखी दौर्मनस्यजातो ऽन्तःशल्यपरिदाहजातो एकान्ते प्रध्याये काष्ठेन भूमिं विलिखन्तो । श्रमणो मे गौतमो विषयं अतिक्रमिष्यतीति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छंभी विगतभयरोमहर्षो विविक्तमेव कामैर्विविक्तं पापकैरकुशलैर्धर्मैः सवितर्कं सविचारं विवेकजं प्रीतिसुखं प्रथमं ध्यानमुपसंपद्य विहरे । सवितर्काणां सविचाराणां व्युपशमादध्यात्मसंप्रसादा चेतसो एकोतिभावादवितर्कमविचारं समाधिजं प्रीतिसुखं द्वितीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सप्रीतिविरागादुपेक्षकश्च विहरे स्मृतः संप्रजानं सुखं च काये । यत्तदार्या आचक्षते उपेक्षकः स्मृतिमां सुखविहारी तृतीयं ध्यानं उपसंपद्य विहरे । सो सुखस्य च प्रहाणात्सर्वसौमनस्यदौर्मनस्ययोरस्तंगमाद्दुःखासुखमुपेक्षा स्मृतिपरिशुद्धं चतुर्थं ध्यानमुपसंपद्य विहरे ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्त्वो ऽभीतो ऽच्छंभी विगत[197]भयरोमहर्षो रात्र्या पूर्विमे यामे दिव्यचक्षुर्ज्ञानदर्शनप्रतिसंलम्भाय चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामये । स दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्त्वां पश्यति च्यवन्तां उपपद्यन्तां सुवर्णां दुर्वर्णां सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सर्वां प्रजानाति । इमे भवन्तः सत्त्वा कायदुश्चरितेन समन्वागता वाचादुश्चरितेन समन्वागता मनोदुश्चरितेन समन्वागता आर्याणामपवादका मिथ्यादृष्टिका ते मिथ्यादृष्टिकर्मसमादानहेतोः तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणादपायदुर्गतिविनिपाते नरकेषूपपन्नाः । इमे

2. C māro pā ° ḥkhī daumana° BC °antaçalya ° ṣṭena bhūmiṁ vilikhanto çra°. — 4. C çravaṇo me gauttamo vishayaṁ abhikra°. — 5. C ° kshavaḥ bo ° kuçalai dharmmḥ savitarkasavicā° B °rkaṁ savicārair vive° C °saṁvidya°.

7. B savitarkaṁ savicārā° C savitarkkasavicārāṇāṁ vyupaçamād adhyā° B °vyupaçamād adhyā ° dā cetasā eko° C °cetasā | eko °rkasavicāraṁ sa° B °rkasavicā°. — 9[1]. C saprītevirā° C saprītavirād upe ° re smṛito saṁ°. — 9[2]. BC °sukhasaṁvihārī°. — 10. C se sukhasya prahāṇā dukhasya ca pra° BC °prahāṇāt sa° B °t sarvaṁ ca saumanasyadau° C °daumanasyayo ° gamā duḥkhā ° pekshā smṛitiṁ pari° C °peksha smṛ° C °saṁsadya°.

13. C °kshavaḥ bo ° bhayo roma° BC °divyasya cakshu ° saṁlāpa citta° B °ttam abhinirhare a°. — 15. B °abhyakrānta sa° BC °cyavantāṁ upa° C °dyantā suva° BC °duvarṇṇāṁ suga° C °rmopagatāṁ sa ° jānāti | B °jānanti | .

16. C °bhagavanto satvāṁ kā° BC °kāya(C ° ye)duçcaritena samanvāgatā vāyāduçca° C °dakā mithyādṛishṭikarma° B °dakā mithyādṛishṭimithyādṛishṭikarma° BC ° tos tanpratya° C °tyayā kāyasya ° rgatiṁ vi° BC °nipātaṁ nara° C °shūpapannaḥ. — 19. C° r bhagavanto kā ° cāsucaritena samanvāgatā | mano° BC °dakāḥ samyagdṛishṭikās te samyagdṛishṭikarma° C °mmadharmasamā° B °ddhetos tanpratya° C °tyayā kāya° BC °t svargaṁ kāyaṁ de° C °shūpapannā.

पुनर्भवन्तः सत्वाः कायसुचरितेन समन्वागता वाचासुचरितेन समन्वागता मनोसुचरितेन समन्वागता आर्याणामनपवादकाः सम्यग्दृष्टिकाश्च सम्यग्दृष्टिकर्मसमादानहेतोस्तद्धेतोस्तत्प्रत्ययात्कायस्य भेदात्परं मरणात्स्वर्गकाये देवेषूपपन्नाः । इति दिव्येन चक्षुषा विशुद्धेनातिक्रान्तमानुष्यकेन सत्वां पश्यति च्यवन्तामुपपद्यन्तां सुवर्णा दुर्वर्णा सुगतां दुर्गतां हीनां प्रणीतां यथाकर्मोपगां सत्वां जानाति ॥

अथ खलु भिक्षवः बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या मध्यमे यामे पूर्वनिवासानुस्मृतिज्ञानाये चित्तमभिनिर्हरे अभिनिर्नामयेसि । सो नेकविधं पूर्वनिवासं समनुस्मरे । सद्यथीदं एकां वा जातिं द्वे वा जाती त्रीणि वा जाती चत्वारि वा जातीं पंच वा जातीं दश वा जाती विंशं वा जाती त्रिंशं वा जातीं पंचाशं वा जाती शतं वा जाती सहस्रं वा जाती शतसहस्रं वा जातीं संवर्तकल्पं वा विवर्तकल्पं वा संवर्तविवर्तकल्पं वा अनेकान्यपि संवर्तकल्पां अनेकान्यपि विवर्तकल्पां अनेकान्यपि संवर्तविवर्तकल्पां अमुत्राहमासि एवंनामो एवंगोत्रो एवंजात्यो एवमाहारो एवमायुःपर्यन्तो एवंसुखदुःखप्रतिसंवेदी इति साकारं सोद्देशं अनेकविधं पूर्वनिवासमनुस्मरति ॥

अथ खलु भिक्षवो बोधिसत्वो अभीतो अच्छम्भी विगतभयरोमहर्षो रात्र्या पश्चिमे यामे [197b] अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेण पुरुषद्र्येण पुरुषशूरेण पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषपद्मेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना निक्रान्तेन विक्रान्तेन पराक्रान्तेन अर्थिकेन अप्र-

3. C °satvān paçya° B °cyati cyavantā° BC °durvarṇāṁ suga° BC °hīnāṁ prā° C °gāṁ satvāṁ jānanti ||.

6. B °rnāmayesi | . — 8. C sadyathi° B °daṁ || ekaṁ vā jātiṁ° BC °dve vā jātiṁ tri-(C °triṁ)ṇi vā jātiṁ catvāriṁ vā jātiṁ pañca(C ° caṁ) vā jātiṁ da° C °daçaṁ vā jātiṁ viṁ° BC °viṁçaṁ vā jātiṁ triṁ° C °triṁçaṁ vā jātiṁ catvāriṁçaṁ vā jātiṁ pañcā° B °triṁçaṁ vā jātiṁ pañcā° BC °cāçaṁ vā jātiṁ(C ° tiṁ) çataṁ vā jāti(C ° tiṁ) sahasraṁ vā jātiṁ(C ° tiṁ) çatasahasraṁ vā jātiṁ(C °tiṁ |) saṁvarttakalpāṁ vā vivarttakalpāṁ vā (C °vā anekānyapi) saṁvarttavivarttakalpāṁ(C ° lpā) vā anekā(C ° kāṁ)nyapi saṁvarttāṁ anekānyapi vivarttāṁ anekā(C ° kāṁ)nyapi saṁvarttavivartta(B ° rttā)kalpāṁ(C ° lpaṁ) amutrāham āsaṁ | evaṁnā° saṁvedī iti(C ° ti |) sā° C °sākāraṁ so° dhaṁ apūrvanivāsaṁ samanu° B °nivāsaṁm anu°.

15. C °kāluṇaḥ ho° B °dhisa abhī° C °ruṇoghāṭakālasamaye° B °dravyeṇa ahurushaçūlena purushavī° C °siṁhena purushapadmena purushakumu° jāneṇa purushadhaureṇa anu° °thinātikrāntena vikrāntena parākrantena arthi° BC °rthikena gacchanti | ekena apra-(C ° na pramā)ṇe° B °eṇapakrishṭhena viharante ga° BC °prāptavyaṁ boddhavyaṁ abhisaṁboddha(C °bodha)vyaṁ | sarva° kāyā(B °yā |) anu°.

अत्तेन आतापिना प्रहितात्मेन व्यपकृष्टेन विहरन्तेन गतिमतानुस्मृतिधृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञामता सर्वज्ञो सर्वज्ञतायै ज्ञातव्यं प्राप्तव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वन्तं एकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धे । तद्यथीदं इदं दुःखं अयं दुःखसमुदयो अयं दुःखनिरोधो अयं दुःखनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इमे आस्रवा इमो आस्रवसमुदयो अयं आस्रवनिरोधो अयं आस्रवनिरोधगामिनी प्रतिपत् । इह आस्रवा अशेषा निरवशेषा निरुध्यन्ति व्युपशाम्यन्ति प्रहाणमस्तं गच्छन्ति । यदिदं इमस्य सतो इदं भवति इमस्य असतो इदं न भवति । इमस्योत्पादादिदमुत्पद्यते । इमस्य निरोधादिदं निरुध्यति इति पि । अविद्याप्रत्ययाः संस्काराः संस्कारप्रत्ययं विज्ञानं विज्ञानप्रत्ययं नामरूपं नामरूपप्रत्ययं षडायतनं षडायतनप्रत्ययं स्पर्शः स्पर्शप्रत्यया वेदना वेदनाप्रत्यया तृष्णा तृष्णाप्रत्ययमुपादानं उपादानप्रत्ययो भवो भवप्रत्यया जाति जातिप्रत्यया जरामरणशोकपरिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा भवन्ति । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य समुदयो भवति । इत्यपि अविद्यानिरोधात् संस्कारनिरोधः संस्कारनिरोधाद्विज्ञाननिरोधः विज्ञाननिरोधात् नामरूपनिरोधः नामरूपनिरोधात् षडायतननिरोधः षडायतननिरोधात्स्पर्शनिरोधः स्पर्शनिरोधाद्वेदनानिरोधः वेदनानिरोधात्तृष्णानिरोधः तृष्णानिरोधादुपादाननिरोधः उपादाननिरोधाद्भवनिरोधः भवनिरोधाज्जातिनिरोधः जातिनिरोधाज्जरामरणशोकप[198a]रिदेवदुःखदौर्मनस्योपायासा निरुध्यन्ते । एवमस्य केवलस्य महतो दुःखस्कन्धस्य निरोधो भवति ॥ सर्वसंस्कारा अनित्याः सर्वसंस्कारा दुःखा सर्वधर्मा अनात्मानः ॥ एतं शान्तं एतं प्रणीतं एतं यथावदेतं अविपरीतं यदिदं सर्वोपधिप्रतिनिःसर्गो सर्वसंस्कारसमथा धर्मोपच्छेदो तृष्णाक्षयो विरागो निरोधो निर्वाणं ॥

3. C udyathi° B °thidaṁ ‖ idaṁ duḥ° C °idaṁ duḥkhaṁ ayaṁ duḥkhaṁsamu° B °pratipad ime â°. — 5. C ime âçra ime âçravasamu° B ime âçravâ ime âçravâ ime âçravasamu°.

6. B °çravo açeshâ nirava° C °çravâto açeshâ nirava °cchati | B °cchanti yad i°. — 7^{1}. C yam idaṁ idam asya santo bhavati imasya asanto idaṁ na°. — 8^{1}. BC °pi avi°. — 8^{2}. C avidyâpratyayâḥ saṁskârâ saṁskârapratyaraṁ vijñânaṁ vijñânapratyayaṁ | nâmarûpaṁ nâmarûpaṁ pratyayaṁ | sha ° âyatanaṁ pratyayaṁ | sparça sparçapratyayaṁ | vedanâ vedanaṁ pratyayaṁ | tṛishṇâ tṛishṇaṁ pratyayaṁ | upadâ ° dânaṁ pratyayaṁ | bha ° vapratyayaṁ | jâti jâtipratyayaṁ | ja ° daurmanasyaupâyâso bhavanti | .

12. C evaṁm asya ke° B °duḥkandha°. — 13. C °t shaḍâyatananirodhoḥ sha ° ḥ vedanânirodhâ tṛishṇânirodhaḥ tṛishṇânirodhâd vedanânirodhaḥ vedanânirodhâd u° BC °çokaparidedu ḥkha° C °khadaurmanasyo°.

18^{1}. BC °ti sa°. — 18^{2}. BC sarvasaṁskâro ani° B °saṁskarâ duḥ° C °skâroḥ khâ sarvadha ° tmâno | . — 19. B °avirtaṁ° C °etaṁ yad idaṁ sarvo° B °rvasaskâ° BC °rasamartho dha° B °cchedutṛ° C °cchedaḥ tṛ ° dho nirvâṇam ‖ .

अथ खलु भिक्षवो तथागतस्तस्मिं समये इदमुदानमुदानेसि ॥

सुखो पुण्यस्य विपाको अभिप्रायश्च ऋध्यति ।
क्षिप्रं स परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
परतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥

ये भवन्ति अल्पपुण्यस्य विघ्ना ते न भवन्ति पुण्यवतो । बलवां भवति समाधि सम्भारतो पुण्यानां । यद्यदेव देवलोके अथ वा चक्रवर्तिमनुष्येषु कृतपुण्यः प्रार्थयते तस्य ऋध्यते तस्य । अथ वा पुनर् प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतपदमशोकं मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिपद्यते । अल्पकिल्बिषेण बोधि उत्तमा स्पर्शिता इह मया प्रज्ञाये वीर्येण च दुःखं मोचितं मारमोहितं गुणं प्राप्ता च सर्वज्ञता मारो च निहतो सबलवाहनो भस्मीकृतो अन्तको तस्मिं बोधिद्रुमोत्तमे स्थितो हं ॥

सप्ताहं एकासने देवकोटीसहस्राणि पूजयेन्सुः ॥ तस्मिं आसने दिव्यं चन्दनचूर्णं ओकिरेन्सुः पुष्पेहि च मान्दारवेहि ओकिरेन्सुः दिव्यानि तूर्याणि उपरि अपघट्टितानि प्रवादेन्सुः तदा देवा च दिव्यानि चन्दनचूर्णानि उपरितो प्रकिरेन्सुः दिव्यानि च अगुरुचूर्णानि दिव्यानि केशरचूर्णानि दिव्यानि तमालपत्रचूर्णानि दिव्यानि मान्दारवाणि पुष्पाणि प्रवर्षेन्सुः महामान्दारवाणि पुष्पाणि कर्कारवाणि महाकर्कारवाणि रोचमानानि महारोचमानानि भीष्माणि महाभीष्माणि समन्तगन्धानि महासमन्तगन्धानि मंजूषकाणि महामंजूषकाणि पारिजातकपुष्पाणि दिव्यानि सुव-

1. C °kshavah tathâgato tasmim° B °gatas tasmim°. — 2. C °kho papunyapunyasi° B °nyavipâ° C °çca ridhyati | B °çcaridhyati | . — 3. C °pram ca pa° B °pram pa ° nirvrittim°. — 4. B °to ahe upa° B °kâ anta°. — 5. BC °knoti kṛi° B °karttum vai | .
6¹. C °ghnân te na bhavanti ca | puṇyavanto B °to ba°. — 6². C balavân bhavanti samâ° BC °mâdhim sambhâ°. — 7. BC yadi ye ca deva° B °loke | atha ° thâ ridhyate tasya | (ca °tasyâ). — 8. B athâ vâ pu° C °puna prârtha° BC °yanti ni° C °cyutam pa° BC °te alpa°. — 9. C °kiṇalepa bo° BC °ttamo spa° C °sparçitâ | i° B °mokshayitum bhâ° C °mocitum bhâ° BC °hitam gu° B °jñâtâ | mâ ° to ham saptâ°.
11¹. C °kotîsa° BC °yetuh. — 11². BC tasmim âsane divyam(C ° vya) candanacûrṇam okiretuh pushpehi ca mâ(B °mândâ)ravehi okiretuh divyâni(C °ṇi) tûryâṇi upari a(C °nil)gha ° dyetuh ta ° to prakiretuh divyâni(B °ni ca) agu° B °keçaravû° BC °tvadrumâni divyâni(C °ṇi) mândâravâni pu(C ° pû)shpâṇi pravarshetuh(C °tuh |) mahâmândâravâṇi pu(C °pû)shpâṇi karkâ(C ° ṇi kakâ)ravâṇi mahâkarkâravâni(C °ṇi) ro° B °ni bhîshmâni mahâbhî° B °pâtrjâta ° C °pârijâtapushpâṇi divyâṇi suvarṇapushpâṇi rûpyapushpâṇi divyâṇi ratnamayâṇi pushpâṇi pravarsha° BC °rshetuh (C ° tuh |) divyâni(C ° ṇi) triṃçaccha(B ° çaccha)trasahasrâṇi divyâni(C °ni ca) ratnamayâni antarîksha(C °ksho)smim° C °tâni âcchâ ° BC °yetuh pi° C °saikaṃkalpa°.

वपुष्पाणि रूप्यपुष्पाणि सर्वरत्नामयानि पुष्पाणि प्रवर्षेन्सुः दिव्यानि चित्रच्छत्रसहस्राणि दिव्यानि रत्नमयानि अन्तरीक्षे प्रादुर्भूतानि च्छादयेन्सुः जिनकायं शैलं रत्नामयं स्तूपं वा सुवर्णमयं अनेककल्पकोटिकुशलमूलसमन्वागतं ॥

अथ खलु [198ᵇ] भिक्षवः संबहुलाश्च शुद्धावासकायिका देवा येन तथागतस्तेनोपसंक्रमित्वा तथागतस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा एकान्ते स्थितासु सगौरवा सप्रतीसा एकांशीकृता प्रांजलीकृतास्तथागतमेव नमस्यमाना ॥ एकान्ते स्थिता भिक्षवः ते संबहुलाः शुद्धावासकायिका देवपुत्रा अशीतिहि आकारेहि मारं पापीमं संमुखं अभिगर्जेन्सुः ॥ कतमेहि अशीतीहि ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । न खलु पुनरहं पश्यामि श्रमणस्य गौतमस्य कंचिद्देवमनुष्येषु विपक्षं यन्नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । ये पि ते सर्वविषयकायिका देवपुत्राः श्रमणस्य गौतमस्य अभ्यन्तरो परिवारो यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः पूर्वयोगसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः निर्वाणसन्निका भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः श्रुतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः अनूनाचारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः गंभी-पक्षान्तिसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम

4. C *nditvā ekānte sathāsi | sagau* B *sthitāsuḥ sagau* C *pratīsā ekāṁ * īkṛtā tathāgatam evaṁ namasyamāno B *mānā e*.

6. BC *pīmāṁ saṁ* C *mukhī abhi* BC *jyeinsuḥ || . — 8ᵃ. BC *tīhi na*. — 8ᵇ. B *pīmaṁo eta*. — 9. C *mi çravaṇasya gauttama kaçci devaṁna* BC *nuṣyasmiṁ* B *kṣepeya yannū* C *naṁ yaṁ nūnāhaṁ çravaṇo gauttame ni* B *haṁ çramaṇe gautame nirvidya avakrameyaṁ nāma*. — 10ᵃ. B nāma te* C *nāmaṁ te*. — 10ᵇ. C *tāḥ çravaṇasya gauttamasya abhya * haṁ çravaṇo gauttame* B *haṁ çramaṇo gautame ni * meyaṁ na nā*.

12ᵇ. C *haṁ çravaṇo gauttame ni*. — 13. C *pīmaṁ etad a*. — 14. (*Phrase omise dans* B) C *çravaṇo gauttame ni*. — 15ᵃ. (*Phrase omise dans* B) C *pīmaṁ etad abhūṣi || evaṁrūpā satvāḥ pūrva* (C *répète ici les quatre dernières phrases avec les variantes suivantes :* *çravaṇo gauttame ni * meyaṁ na * ṣi | e * haṁ çravaṇo gauttame ni * meyaṁ na nā * ṣi ; *puis, il fait suivre les phrases des lignes* 17 *et* 18, *et continue comme* B). — 15ᵇ. B etadrūpāḥ sa* C *nāḥ bha* BC *nti | yaṁ* C *çravaṇo gauttame ni*.

17. (*Phrase omise dans* B, *voir* l. 15ᵃ) C *tvāḥ anunāca * haṁ çravaṇo gauttame ni*. — 18ᵃ. (*Omis dans* B). — 18ᵇ. BC *krāntisampa* B *nti | yaṁ nū* C *çravaṇo gauttame ni*. — 19. C *pīmāḥ e* B *ṣi e*.

ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा गर्भस्थितिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः जातिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कुलसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लक्षणसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अनुव्यंजनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कृताधिकारा धर्मसम्पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणसं[199a]पन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः वर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः स्वरवर्णसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अध्याशयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा सत्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः सर्वविभूतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः कायकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वाचाकर्मसंपन्ना

1. C °satvāḥ ga° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 2¹. B °shi e°. — 2² B evarūpāḥ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. C °çravaṇo gauttamo ni°. — 5¹. B °shi e°. — 5². C °satvāḥ la° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°.
7. C °satvāḥ anu° B °tvān anu° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8¹. B °shi e°. — 8². C evarūpāḥ satvā kṛ° B °kṛitāḥ kṛitādhi° C °dhikārasampa° B °dharmāsampa° BC °nti | yaṁ° C °çramaṇo gauttamo ni°. — 10. C °rūpās satvāḥ ka° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °çramaṇo gau°.
11². C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °kālavallasaṁ° C °kālavallabhamañjupaṇṇā° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14¹. B °shi e°. — 14² C °satvāḥ adhyā °haṁ çravaṇo gauttamo vividya°. — 15. B °shi e°.
16. C °satvāḥ satvasaṁ° B °tvā satvasaṁ° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 17¹. B °shi e°. — 17². C °rūpā satvāḥ sa° BC °evavibhūsaṁ° C °vati | yaṁ nū° B °nti | yāṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 18. B *transporte après la phrase de la p. 289, l. 5, les phrases de ces lignes 18 et 19 suivies d'une répétition (que je désigne par b) des phrases de la l. 20.* — 19. (*voir la note précédente*) C °çravaṇo gauttamo virvidya° B °nividya°. — 20¹. B °shi evaṁ° b° shi eva°. — 20² B evarūpāḥ satvāḥ vācakarmasamanvāgatā bha° C vācā° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः चित्तकर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः सत्वसारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः सारप्रवरसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः अपरिहाणिधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा अभिरूढसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपास्सत्वाः यापनकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः चारित्रसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वाः महाकरुणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य [199b] अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा आवाससंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा महेशाख्यत्वसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा धर्मैश्वर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा महाधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतदभूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विंद्य अ-

1. B °shi evaṁrûpâḥ satvâḥ satvasâra° (l. 3). — 2. (omis dans B) C °çravaṇo gauttamo ni°. — 3¹. (omis dans B). — 3². BC °teâḥ satvasârathisaṁ° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 4. B °pimaṁ te satvâ sâra°. — 5. C °rûpâs satvâḥ° BC °sârathipravara(C °vala)-saṁ° nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°.

6¹. B °shi evaṁrûpâḥ satvâḥ kâya° (B place ici les phrases 288, 19; 20¹; 20², 289, 1). — 6². B evarû° C °rimâṇidha° BC °nti yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 7. B °shi e°. — 8. B evarûpâḥ° C °bhirûhanasaṁ° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9¹. B °shi e°. — 9². C °rûpâḥ satvâḥ yâvacanakasaṁ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°. — 10. B °shi e°.

11. B evarû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 12¹. B °shi e°. — 12². B evarû° C °satvâḥ ma° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 13. B °shi e°. — 14. B evarû° C °satvâḥ â° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15¹. B °shi e°. — 15². B evarû° C °satvâḥ ma° BC °çâkhyasaṁ° B °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°.

16. B °shi e°. — 17. C °satvâḥ svayaṁ dharmmasaṁ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°. — 18¹. B °shi e°. — 18². B evarû° C °rûpâ satvâḥ ma° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 19. B °shi e°. — 20. B evarû° C °satvâḥ lo° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

पक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकविचयसंपन्ना भवन्ति यन्नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं । न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा लोकप्रविचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा ऋद्धिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा बोधिपक्षिकधर्मसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपास्सत्वाः उत्थानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वीर्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्मृतिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वास्समाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा प्रज्ञासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्[२००a]भूषि । एवंरूपाः सत्वा विमुक्तिज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा प्रतिभानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपा सत्वा व्याकरणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ lokanicayasaṁ° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °meyaṁ na nâ°. — 2. B °shi e°. — 3. C evaṁsatvâḥ rûpâḥ lokavicaya° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 4[1]. BC °pîmaṁ eta° B °shi e°. — 4[2]. B evarû° C °satvâḥ ṛi° B °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. B evarû° C °satvâḥ bodhipakshmakadha ° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyarpakra°.

7[1]. B evarûpâḥ satvâḥ upasthânasaṁ° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 8[1]. B °shi e°. — 8[2]. B evarû° C °satvâḥ vi° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 9. BC °pîmaṁn eta° B °shi e°. — 10. B evarû° C °satvâḥ smṛi ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evarû° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni° B °nividya°. — 12. B °shi e°. — 13. B evarû° C °satvâḥ pra° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 14[1]. B °shi e°. — 14[2]. B evarû° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 15. B °shi e°.

16. B evarû° C °rûpâs satvâḥ vimukti° BC °nti | yaṁ nû° C °çravaṇo gauttamâ ni° BC °nividya°. — 17[1]. B °shi e°. — 17[2]. B evarû° C ° satvâḥ pra ° haṁ çravaṇo gauttamo ni° B °no gotamo° C °rvidya apakra°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvâḥ vyâ ° haṁ çravaṇo gauttamo ni°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपास्सत्वा धर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा अनवद्यधर्मदेशनासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा दर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्ञानदर्शनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा आनिंद्यसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्य अपक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपा सत्वाः परित्राणसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा पूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा युगोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वाः कल्याणोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा अग्रोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा ज्येष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूपि । एवंरूपाः सत्वा श्रेष्ठोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूना[२००b]हं श्रमणो

1[1]. B °shi e°. — 1[2]. B evaṁ° C °satvāḥ dha ° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvāḥ anavadyadharmasampannā bha ° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evaṁ° C °satvāḥ jñānadarçanasampannā bha° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. B evaṁ° C °satvāḥ sarvadarça° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nirvidyā°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. C °rūpās satvāḥ rūpasampannā° B °haṁ nirvi° C ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. B evaṁ satvā anendriyaṁsaṁ° C °satvāḥ rūpā anendriyaṁsaṁ° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo ni°. — 10[1]. C na nāga te° B °shi e°. — 10[2]. B evaṁ° C °satvāḥ satvaparitrāṇaṁ bha° BC °nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11[1]. B °shi e°. — 11[2]. B evaṁ° C °satvāḥ pū ° çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 12. B °shi e°. — 13. C °satvāḥ yu ° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 14[1]. BC °pīmaṁ evaṁ°. — 14[2]. B °kalyāṇasaṁpa° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15. B °shi evaṁ°.

16. C °satvāḥ agrotpādasaṁpannā bha ° haṁ çravaṇo gauttamo nirvidya apakra°. — 17[2]. C °jyeshṭotpā° BC °tpādasaṁ ° nti | yaṁ nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 18. B °shi e°. — 19. C °satvāḥ çre° BC °çreshṭotpā° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमन्नेतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वाः प्रणिधिपूर्वोत्पादसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा निःश्रेयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा उपचयसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा उपलक्षणकुशला भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा संभारसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचांगिकसमाधिसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यपंचज्ञानिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा आर्यमहापंचज्ञानिकसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा एकाग्रमनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अरणासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणे गौतमे निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अरिसैन्यप्रमर्दनसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्र-

1[1]. C °pīmam̃ eta° B °shi e°. — 1[2]. B evarū° C °praṇiḍipū ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 2. B °shi e°. — 3. C °satvāḥ niḥçreyasam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 4[1]. B °shi e°. — 4[2]. B evarū° C °satvāḥ upaca ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 5. B °shi e°.

6. C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarū° C °satvāḥ satvā sam̃bhā ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 8. B °shi e°. — 9. C °satvāḥ āryya° BC °mādhim̃ sam̃° C °çravaṇo gauttamo ni° B °rvidyā apa°. — 10[1]. B °shi ārya°. — 10[2]. C °satvāḥ aryya ma° BC °mādhim̃ sampannā° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

11. C °shi | evam̃rūpāḥ satvā āryyapañcāṅgikasam̃pannā bhavanti | yam̃ nūnāham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apakrameyam̃ | na nāma te pāpimam̃ etad abhūshi | B °shi e°. — 12. B evarū° C °satvār āryyapam̃° BC °nti | yam̃ nū° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 13[1]. B °shi evarū°. — 13[2]. C °satvāḥ ā ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 15[1]. B °shi evarū°. — 15[2]. B °tvā grama° C °tvār ekāgra ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa° B °nirvidyā°.

16[1]. °shi evarū°. — 16[2]. C °satvāḥ araṇāñasam̃ ° ham̃ çravaṇo gauttamo nirvidya apa°. — 17. B °shi e°. — 18. B evarū° C °satvāḥ ari° B °bhavam̃ti yam̃° C °çravaṇo gauttamo nirvidya apa°.

मणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूसंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा स्वयम्भूधर्मतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये धर्म[201 a]ताये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा कृतपुण्यतासंपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा अग्राये परमाये वर्णसंपदाये संपन्ना भवन्ति यं नूनाहं श्रमणो गौतमो निर्विद्यापक्रमेयं ॥ न नाम ते पापीमं एतद्भूषि । एवंरूपाः सत्वा वर्णसंपन्ना ते पुनः पापीमं सत्वा दुष्प्रधर्षा भवन्ति । पञ्च पापीमं यावत् महद्वयं अपराधं ॥ एकमन्ते स्थिता भिक्षवः शुद्धावासकायिका देवा मारं पापीमं इमेहि अप्रीतीहि आकारेहि संमुखं अभिगर्वेन्सु ॥ इदमवोचद्भगवान् राजगृहे विहरन्तो गृध्रकूटे पर्वते इमस्मिंश्च पुनर्व्याकरणे भाष्यमाणे पंचानां भिक्षुशतानां अनुपादायाश्रवेभ्यश्चित्तानि विमुक्तानि आत्तमनसो भिक्षू भगवतो भाषितमभिनन्देन्सु ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं समाप्तं ॥

एवं मया श्रुतं एकस्मिं समये भगवां वैशाल्यां विहरति आम्रपालीवने महता भिक्षुसंघेन सार्धं महता च बोधिसत्वगणेन ॥ अथ खलु विशुद्धमति भिक्षुरुत्थायासनादेकांशं चीवरं प्रावरित्वा दक्षिणं जानुमण्डलं पृथिव्यां प्रतिष्ठापयित्वा येन

1[1]. B °shi n°. — 1[2]. B evarû° C °satvâḥ eva ° çravaṇo gautamo nirvidya aprakra°. — 2. B °shi e°. — 3. B evarû° C °satvâ eva ° çravaṇo gautamo nirvidya apa° — 5[1]. B °shi e°. — 5[2]. B evarû° C °satvâḥ âgrâ° B °rmatâtâye saṁ° C °çravaṇo gautamo nirvidya apa°.

6[1]. B °shi e°. — 6[2]. B evarû° C °satvâḥ kritapuṇyâsaṁ ° haṁ çravaṇo gautamo nirvidya apa°. — 7[1]. B °shi e°. — 7[2]. B evarû° C °satvâḥ agrâ° B °dâye samanvâgato bha° C °çravaṇo gautamo nirvidya apa°. — 9[1]. B °shi e°. — 9[2]. B evarû° C °pâḥ satvâḥ varṇasaṁpannâç ca punaḥ satvâ du° B °nnâ ca pu° dharsho bha° C °vati |. — 10[1]. C °yâvad ayaṁ° B °mahâvad ayaṁ° BC °dhâṁ a°. — 10[2]. B ekatamantasthi° C °sthito bhi° C °devâḥ mâ ° çitihi â° BC °rgetsuḥ |.

12. C °vyâkaraṇaṁ bhâshamâṇe paṁ° vehiya cittâ° B °vebhyoç cittâ° C °bhikshu bha° BC °ndetsuḥ ||. — 15. C iti çrîmahâvastuna ava ° ma sutraṁ°.

16. C °çrutam ekasmiṁ° B °tasmin ekasmin samaye° C °gavân vaiçâ° B °ti âçramapâ° C °pâliva ° kalena saṁghe° B °rddhaṁ mahâtâ ca bo°. — 17. B °çuddhirmati bhi° C °ddhamatir nâma bhi ° tthâya âsanâto ekâṁ° BC °kâṁçari° C °prâvaritvâ dakshiṇajânu° stenâñjaliṁ° BC °praṇamayitvâ bha°.

भगवांस्तेनांजलिं प्रणामयित्वा भगवन्तमेतदुवाच ॥ यद्भगवता बोधिसत्त्वभूतेन बोधिमण्डं उपसंक्रमित्वा बोधिमण्डे स्थिहित्वा व्यवलोकितं सर्वलोकहिताय सर्वलोकसुखाय तं भगवां निर्दिशतु तं भविष्यति बहुजनहिताय बहुजनसुखाय लोकानुकम्पाय महतो जनकायस्यार्थाय हिताय सुखाय देवानां च मनुष्याणां च बोधिसत्त्वानां च महासत्त्वानां महन्तो धर्मालोको कृतो भविष्यति आश्वासो च दत्तो भवति ॥ अथ खलु विशुद्धमतिर्भिक्षुः ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

कथं त्वं लोकप्रद्योत अप्रमेय निरुपधि ।
नैरंजनां तरितो सि हिताय सर्वप्राणिनां ॥
ये निमित्ता अभूत्तत्र तरमाणे नरोत्तमे ।
व्याकरोहि महावीर तथागत महामुनि ॥
यथा ते लोकप्रद्योत बोधिमण्डो [201b] अलंकृतो ।
तथा हि मे पृच्छितो ब्रूहि अर्थकामहितंकर ॥
यथा उत्तमा बोधि प्राप्ता त्वया लोकस्य चेतिय ।
यथा पापीमं प्रहनेसि कृष्णबन्धुं ससैन्यकं ॥
दश ते यथा स्वयंभू सत्त्वसार निरुत्तरा ।

. . . .

अचिन्त्यप्रभावो च भ्रमसि दिशा सर्वा सार्थवाह नरमरुपूजित शतकृत्वो महर्षे । क्रमसि यथैव हंसराजा हिमवरपाण्डरो शुद्धो धार्तराष्ट्रो वरसुरवर अकिलान्तकायो । व्रजसि दिशतो विदिशा तावदेव देवासुरनागयक्षसंघा मनुभवना कृत्वा

1. BC °dhimaṇḍe upa° BC °hitvā nāgiva° B °loki sarva° C °kitaṁ sarvalokahitā° khāya ta bhagavān nirdiś° BC °nukaṁpāya mahato° C °to janakasyārthā °shyāṇāṁ ca mahā° B °shyāṇāṁ ca mahābodhisatvā mahā° BC °hāsatvānāṁ ca mahato dharmaloko ° tto ca bhavati ‖.

6. C °çuddhamati bhikshus tāye ve°. — 8. C °dyoto apra°. — 9. C nairajanāṁ taritvāna hi° B °taritāṁ na hi°. — 10. C °ttā at tatra taramāṇo naro° B °ttaro |.

11. B °hi mah. . . . . . (quelques syllabes rongées). . . munini | C °hi mahāvira tathāgata mahāprabhah A °hi ma. . . . muniṁ |. — 12. C °dyotā bodhimaṇḍe a°. — 13. BC °cchito brahi arthaku ma° C °mahatiṁ karaṁ |. CM °mā prāpto bodhi lokasya cati yathā° B °ptā loke lokasya°. — 15. B °pimaṁ paha. . . . (quelques syllabes rongées). . . nyakāṁ | A °pimāṁ ha. . . . . nyakāṁ | C °pimām jo hantā krishṇabandhu sasainyakāṁ |.

16. C darçata vaṁ svayaṁbhūṁ ca sa° BC °ttaro ‖ yithhi°. — 18. C °diçā sarvārthavāharaṇamarupūjitaḥ | çatā° B °pūjita çata° BC °krita maha°. — 19. C °thaivaṁ haṁsarājā° BC °dhho vārttarāshṭro° C °shṭro ca sa° BC °suravara kilanta(C °lanta)kāyo vra°. — 20. BC vrajasi diçato vidiça tāvad eva(C °vaṁ) devāsu° ghā manubhavanā kritasarvajñamahālāṁ sthitāṁ yathā°.

सर्वविश्वप्रवर्णाभ्भूमां । यथैव दृश्यां भूमां सुवर्णबिम्बं अभिभवति तथा शास्ता सर्वलोकमभिभवति । कुसुमितो रत्नकायो लक्षणेहि यथा गगनं प्रतिपूरं तारकेहि । पुण्यशतसहस्रेहि कोटि परा न विद्यति सुगतस्य एकलामे ॥ न ते स्ति कोचित्समसमो सर्वलोके कुतो विशिष्टो तावदेव सर्वा संप्रभासि दश दिशता समन्ता सहस्ररश्मि यथा अन्तरीक्षे ॥ अलंकृतस्ते दशबल आत्मभावः द्वात्रिंशकलक्षणेहि घनातो मुक्तो यथा कार्त्तिकस्मिं चन्द्रो व शोभते ॥ यथा तारकेहि सहस्रशीतिं चतुरो अशीति अन्यतरं शाक्य येहि घोषो अंगसहस्रेहि अविकल्पा पंचपुरा परिगृहीता भगवतो येहि भगवतो वाचा (?) ॥ मुखतो गन्धो भगवतो चन्दनस्य प्रवायति । अतुलियमप्रमेयं बुद्धवेत्रं अपरिमितं भरित्वा समेति विन दोषमोहं । त्रिसाहस्रा सर्वा यदि पि लोकधातु पूरा भवे शिखाशिरि सर्षपेहि शक्यं गणेतुं स्यात्सर्षपा एकमुहूर्ते विचक्षणेन न त्वेव शक्यं गणयितुं सर्वसत्वधातू दशसु दिशासु अपरिमिता अनन्ता या हि भगवतो चन्दनस्य घ्रायित्वा गन्धं प्रतिलभे । शान्तिभूमि धीर अतुल्य महाकरुणावीर महाप्रतापवन्तवां भिषज सत्वानां । नाथ अनुपम्मिश दक्षिणेय शरणगतानां जिनप्रवर स्वयंभो ॥ कस्तुति हि जनये त्वां स्तुवन्तो ॥ तथा हि वर्णो भगवतः अप्रमेयो ॥ अनन्तवर्णं हतरागं शान्तचित्तं शरणं व्रजेम त्वा अभिभुं अनभिभूतं ॥ भवेय अन्तं गगणं व्रजतो शक्यं समुद्रं पि ततः क्षपेतुं न शक्यं

1. BC °gdhām suvarṇṇa° C °lokam abhi kusu°. — 2. B °to ratakāye° C °to ratnkāyo° B °pūra tā° C °pūrṇṇatā° BC °kehi puṇya°. — 3¹. B °koṭi porā navanavati su° C °koṭi purā çatasahasrehi koṭi purāṇavanavati sutatasya e° BC °ekarāme na te°. — 3². C na tenāsti kiñcit sa° B °sti kiñcit sa° çiṣṭho tava de° C °shṭo tava de° BC °d eva sarve samprabhāsi | da° C °diçatām sama° B °srarasmī yathā° C °ikṣāntarikṣha alaṁ° B °kale alaṁ°. — 5. C °kritās te daçabara ātmabhāvo dvā° BC °triñçaka(C °çatka)saḍitala° nātra mu° C °rttikasmiṁ° BC °ndro ca çobha° B °bhate ta yatha°.

6. B yatha kārakāhi sahasra° C yathā vārake ° dhe aṅgasahasrihi avikalpā paṁ°. — 8. C °khato gandhaḥ bha°. — 9¹. BC °liya apra° C °aniyaṁ bha° la doshamoham tri° B °haṁ tri°. — 9². BC trisāhasrasarvā° B °rvā ye pi hi (C °yaṁ pi) lokadhātu purā° C °bhavet çikharani sarshapa° B °ve çikhaçiri° C °pehi çakyaṁ gaṇayituṁ° BC °syāt | sarshapo e° C °rttena vicakshaṇena na tvaivaṁ gaṇa° tvadhātuṁ daçasu di° BC °mita anantā (B °ntā ye)hi bha° tilabhe kahanti°.

12. B kahanti | bhumi° C kahanti | bhumi dhī° tula mahākaru° BC °pratātaha° C °lavān abhishaṇa satvā° B °vāṁ bhishaṇa satvā°. — 13. B °anulipta° C °çaraṇaṁ sva° C °svayambhūḥ | B °yambhuḥ |. — 14¹. C kaḥ tpi° BC °ye tastutavan tathā°. — 14². C °gavato a° BC °meyo ana°. — 15. C anantaḥ varṇṇaṁ hataroga çāntaci° B °hataroga çā° je..tvā abhibhuṁ° BC °bhūtaṁ bha°.

16. C bhaveyaḥ anantaṁ gaganaṁ vra° ° mudre pi tataḥ kshapayituṁ tathā° B °taḥ kshayituṁ na çakya ji° taṁ tathā°.

जिने बलप्रमाणं चयेतु । तथा हि संबुद्धो संभूतबलो ॥ सिंहं नरेन्द्रं दशबलं अ-प्रमेयं पृच्छामि ॥ वीर हतराग शान्तं चित्तं ध्यानेन शुद्धा दशदिशता असंगतिता(?) स मे प्रश्नं हितकर व्याकरोहि ॥

कल्पकोटिसहस्राणि अप्रमेयमचिन्तिया ।
चरितो भोति अर्था[209a]य सर्वज्ञो द्विपदोत्तमो ॥
दानं शीलं च क्षान्ति च ध्यानानि च निषेविता ।
प्रज्ञा च चरिता पूर्वं कल्पकोटिशतां बहूं ॥
आग्नेयमणीनां या आभा गगने विद्युतान वा ।
नक्षत्राणां चापि या आभा जिह्मवर्णा भवन्ति ता ॥
नास्ति देवो वा नागो वा यक्षो कुम्भाण्डराक्षसो ।
यस्य एतादृशकायो यथा ते नरनायक ॥

सुरासुरवरपूजनीयो गुणकृतवन्दितो सत्कृतो महर्षे प्रभंकर द्विपदेन्द्र सत्वसारवर पुरुषर्षभ चेतियं नराणां । भ्रूविवरललाटे ऊर्णाभागो यथा गगने सुविशुद्धरश्मि राजते भगवतो यथा कार्तिके मासे विमलो विरोचते चन्द्रो पूर्णमास्यां ॥ नील-विमलनेत्रा नायकस्य सुरुचिरोत्पलवर्णसंनिकाशा विमला शुभा प्रभा ॥ संरोचते च मुखवलना नरनारीणां नरेन्द्रदन्ता विमलपाण्डरा सुजातसमसहिता हिमवर-

1¹. B °ddho saldu° C °balā si° B °lo siṃ°. — 1². C ṃsaṃ naro° BC °rendra daça° B °mi vi°. — 2. B °hatasarāga° C °hatasarā gagaṇāntaṃ ci° C °çuddhaḥ daça diçadi° BC °diçatā asaṃgati(B ° titā) samapraçnaṃ° C °hitakaraṃ vyā°. — 4. C °meyaṃm acintiyo ‖ B °atiyā cari°. — 5. B °bhoti | arthā° C °rthāye ābhā jihmabalā bhavanti nāsti devo vā nāgo vā yakṣo kumbhāṇḍarākṣaso | carito bhonti arthāye sarvajño° B °ttamā dā°.
6. BC dānaṃ çīlaṃ kṣāntiṃ ca dhyānaṃ(C ° nā) niṣevitā pra°. — 7. B °pūrvakalpa° C °pūrvakoṭikalpaçatāṃ° BC °hūṃ agne°. — 8. BC agneya°B °ṇīnāṃ ya ābhā gagane° C °nāṃ yaṃ ābhā gagaṇe vidyutāṃ na vā BC °vā nakṣa°. — 9. B °ṇāṃ ca pā yā ābhā jihmavallabhā bhavanti | C °ṇāṃ ca pāṣārjjihmabalā bhavanti | . — 10. C nā devo° C °yakṣo ku° C °yakṣā kumbhāṇḍarākṣasaḥ yasya° B °kṣasā | .
11. C °dṛçā kāya yathā° BC °thā tena na nāyakaḥ | . — 12. BC surāsuravarapūjanīyaṃ gu° ndita satkṛ° C °dvipadeṃndra° B °ndra satvāsā°. — 13. BC bhruvi ° lāṭe ūrṇṇāgātre yathā° C °thā gagaṇe suvi° B °ne çuviçuddha° BC °çmirājā ca bha ° mala viro° C °rocase candro°. — 14. B °natra nā° C °netre nā° BC °sya praruci° BC °vimalaçu° C °çubha pra°. — 15. BC saroca ca sukha(C ° khila) ja° C °janānāṃ naranārī° BC °ndradatta vimapa-(C ° malapā)ṇḍaro | sujā° B °himahalasaṃnikāçā mukhaṃ dalasaladasaṃprakāçā daçadalabala tathā° C °mibhāsā mukhodaraḥ sakalasaṃprakāça daçadaçaiva tathā° BC °daṃ te çā°.

सन्निकाशा मुखं दुमवरसंप्रकाशं दशनञ्च तथा विशदं । ते शास्तुनः तनुकसूक्ष्मरश्मीभिरास्तृता वररसवती शोभति जिह्वा नायकस्य प्रयानकसमतुल्यवर्णा च दिया जनसंज्ञापनी । सुखंदद च आभाजालेन वर्णं ललाटं सभ्रूमुखं च शोभे यथैव चन्द्रमसो । सुखसमाहितनीला दशबल भगवतो शीर्षे केशा । शाक्यसिंह ग्रीवा ते शोभे यथा सुवर्णकम्बु यथा ओवाहा च जिन समा । अभेद्यो सिद्धार्थपूर्वो भगवतो चात्मभावो । प्रभासि लोके दिशता समन्ता । विशिष्टवाक्य चतुस्तनमुद्र कर्मविपाकं करोहि इमां गिरां भाषमाणः सर्वको लोको अभिनमते आवर्जितो करितो पृष्टा दशनखअंजलीहि ॥

एवमुक्ते भगवां विशुद्धमति भिक्षुं एतदवोचत् ॥ साधु साधु भिक्षु साधु खलु पुनस्ते भिक्षु यस्त्वं तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि । शोभनं ते भिक्षु प्रतिभानं भद्रिका परिमीमांसा यदेवं हि भिक्षु प्रतिभायसि । एवं पि तेषां कुलपुत्राणां कर्मविपाका प्रतिभायन्ति येषामयं धर्मपर्यायो हस्तगतो भविष्यति । न ते मारस्य पापीमतो वशनता भविष्यन्ति । नापि तेषां मनुष्या वा अमनुष्या वा अवतारं लभिष्यन्ति ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ उदारकुशलमूलचरिता ते हि भिक्षु ते हि सत्वा येषां अर्थाय त्वं एतमर्थं परिपृच्छ[209b]सि बोधिसत्वानां महासत्वानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छितव्यं मन्यसि यमिदं बोधिसत्वानां लोकपरिणायकानां सर्वसत्वचारिकविशेषसंप्रस्थितानां । त्वं भिक्षु सत्वानामर्थाय त-

1. B °naḥ tanumasa° C °naḥ tanukasûkshmarasmibhiḥ stritâvadrasaravâvati° B °khamarasmibhistritâ ca varasaravâvati° BC °jihmanâ° B °lyabalâ ca di° C °lyavarâ ca di° janaṁ sajñâyani | B °jñâyani | . — 3. BC °dadâ ca â° C °jâocam hadiha la° BC °lâṭa va bhrû-(B °va ru)mukhe ca ço°. — 4¹. B °nila vâshabalo bha° C °nila vâshpabalo bha° BC °keçâ çâkya°. — 4². BC °siṁho gri° B °suvalakaṁbu° C °suvarakaṁcuka yathâ ovâhâ | B °thâ ovahâya jina samâ | . — 5. BC abhedyâ siṁ° C abhedyâ sihârtoddha° tmabhâvaḥ | B °bhâvo pra°.

6¹. BC °ntâ vi°. — 6². B viçishṭâ vâkya° dra kalparipâka ka° C °dra kalpavipâkaroḥi ° shamâṇo | sarve te lokam abhinamatam â° B °ṇaḥ sarve te lo° ritrâ pri° C °ritvâ drishṭvâ daçanakhaṁ añjalihi ‖ . — 9¹. C °gavâna viçu° C °bhikshum eta°. — 9². C sâdhu sâdhu bhikshavaḥ ya tvaṁ tathâgataṁ etam a° B °m etem arthaṁ° C °pricchatitaṁvyaṁ | anyasi B °cchitavya manyasi ço°. — 10. C çobhanaṁ te bhi° rimimâṁsâ° B °si evaṁ°.

12. C °bhâvanti | ye° B °nti | ya° C °ryâya hastaṁgato°. — 13. C °mato bhavishyati nâ° B °gato bhavishyati | . — 14. C °mûlo carito tehi bhi° B °caritâhi te hi bhi° C °bhikshu te satvâḥ yeshâṁ arthâya tvaṁ arthaṁ pa° BC °hâsatvânâṁ tvaṁ°. — 15. BC °bhikshû satvâ° C °nâm arthaya tathâ° cchitavyaṁ | anyasi yad idaṁ bo° tvavârikoviçe° sthitâ tvaṁ bhi°.

17. B evaṁ bhi° BC °bhikshû satvâ° B °cchati | ya° C °cchati | yad idaṁ bo° ṇâyakânâṁ sarva° BC °sthitânâṁ bhi°.

थागतं परिपृच्छामि यदिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरिणायकानां सर्वसंशयच्छेदप्रभेदकौशल्यसमन्वागमसंप्रख्यितानां । भिक्षु सत्वानामर्थाय तथागतमेतमर्थं परिपृच्छसि यदिदं बोधिसत्वानां महासत्वानां लोकपरिणायकानां दानविशेषाभियुक्तानां क्षान्तिविशेषाभियुक्तानां ध्यानविशेषाभियुक्तानां प्रज्ञाविशेषाभियुक्तानां ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

तुषिते भवने दिव्य च्योतरित्वा हिमसमो नागो भवित्व षड्विषाणो ।
राज्ञो ऽग्रमहिषी प्रविष्टो कुक्षिं ततो त्रिसाहस्र प्रकम्पे लोकधातु ॥
तद सुविपुल आभा सुवर्णवर्णा इमं सर्व साहस्रलोकधातु ।
उपरि यावभवग्र प्रज्वलन्ते यद जिनः कुक्षि प्रविष्टो संभवानो ॥
शक्रशतसहस्र सब्रह्मकोट्यो जिनं वरकुक्षिगतं नमस्य नित्यं ।
उपागमि दिवसे पि अर्धरात्रे न च व्रजि इमे अविसर्जिता कदाचित् ॥
तूर्यं च शतसहस्रसंप्रघुष्टं उपरि नभे स्फुट सर्वदेवताहि ।
दिव्यं प्रहाय चन्दनस्य चूर्णं अथ पुनरन्ये पताकछत्रहस्ता ॥
.... दिव्या प्रवर्षि वरकुसुमा च उत्पलस्य ।
मधुकरकरविंका सुवर्णमाला याव जिनो कुक्षिं प्रविष्टो संभवानो ॥
यद जायेता बुद्धो सत्वसारो देवानं इन्द्रो धारये संहृष्टः ।
वस्त्रं विशिष्टं सुरुचिरं कौशिकेयं जाम्बुनदस्य समनिभं कांचनस्य ॥
यदा च भूमिस्थितो बोधिसत्वो सप्त पदां चक्रमे हृष्टचित्तो ।

2. BC bhikshu satvánâ(B °nâñ)m arthâ° C °pṛcchasi | yad idaṁ° B °echesi | yam ida bo° C °dânaviçeshâbhiyuktânâṁ çîlaviçeshâbhiyuktânâṁ kshântiviçeshâbhiyuktânâṁ vîryaviçeshâbhiyuktânâṁ dhyâ°. — 5. C °gavân tâye ve° B °gâthâ abhâ°.

6. BC tushitabhava° C °vane ogiritvâ himasamo nâgo° B °okiritvâ°. — 7. BC °jño gramahiṣî(C °hishîṁ) pra° C °tataḥ tri° BC °prakampo lo° C °dhâtuṁ suvi° B °dhâtu ta°. — 8. C suvi° B tadâ suvipu° BC °ṛṇavarṇṇâ(C °varṇṇo) hare i° hasraṁ lo° tuṁ upa°. — 9. C °yâvad bhavâgre prajvarante | yadâ jino ku° B upari yâvad bhavâgraḥ prajvalate | yadâ ji° jino çakra°. — 10. C sakrasatasaha° BC °hasrabrahmako° BC °jina va° B °namasi nityaṁ u° C °namasyi nityaṁ.

11. B upagami di° C upagâmi di° BC °se ti arddha° B °treṇa ca vrajime avi° C °treṇa va vajime avisarjjito ka°. — 12. B turyaṁ çatasahasra praghushthaṁ n° C tûryyaṁ çatasahasraṁ praghu° BC °sphuṭa sa° vatehi | . — 13. BC °vyaṁ grahâya ca candanâ cû° B °cûrṇṇaṁ || a° C °cûrṇṇam atha° B °nye pakâka° BC °hastâ di°. — 14. BC divya pravarshi yadruma varaku° B °tpalasya | . — 15. B madhukarîkaravîñka su° C madhukarakalaviñka su° BC °mâlyâṁ yadâ ca ji° C °prajano | .

16 BC yadâ jâye jinasatva° vânâm i° C °hṛshṭo sa° B °shṭaḥ va°. — 17. C °çishṭo su° BC °sucirañ kâçikasmiṁ jâ(B °ja)mbu° B °nibho kâñcanasya yadâ° C °nibhâ kâñ°. — 18. C °bhûmiṁ sthitaḥ bo° dâṁ caṁkrame hṛishṭo citto | .

अहं खु लोके असदृशं करिष्यं अन्तं जराय मरणक्रियाय ॥
तद् प्रकम्पे वसुमति षड्विकारं आभा च मुक्ता दिशता समन्ता ।
दिव्या शब्दा प्रवादिता अन्तरीक्षे अशीति सहस्रा अनु देवतानां ॥
दिव्या च चूर्णा नभतो प्रपतें चन्दनस्य सुवर्णशुभा देवपुत्रा ।
मन्दारवेहि ओकिरे बोधिसत्त्वं प्रामोद्यजाता मरु हृष्टचित्ता ॥
एकूनत्रिंशो वयसा[203b]नुप्राप्तो परिपाचयित्वा जगद्बोधिसत्त्वो ।
त्यजित्व राज्यं रतनवरां च सप्त काषायवस्त्रो अभु बोधिसत्त्वो ॥
सो प्रव्रजित्व विदु बोधिसत्त्वो षड्वर्षयुक्तं चरे दुष्कराणि ।
सो मानवस्य विचितं प्रविष्टो ग्रामिकधीता दृष्टि बोधिसत्त्वं ॥
सुवर्णपात्री च उदग्रचित्ता भृंगारं गृह्य रतनविचित्रं ।
अष्टाङ्गुपेतं शुभपारिपूर्णं तद् आचमेसि ऋषि बोधिसत्त्वो ॥
वर्णेनुपेतं सुरसंप्रणीतं गन्धेन च उपनये भोजनं च ।
एवं च भुञ्ज वने वेलजाता बुद्धो भवे कवचितो जयमेहि ॥
इमं च हीनं विवर्जिय दृष्टिभावं चरेय शुद्धं अग्रपवनब्रह्मचर्यं ।
वर्जे कामं दुःखकरं रोगमूलं सेविय बुद्धां हतरजनिष्क्लेशां ॥
भाषित्वा गाथामिमां एवरूपां सेनापतेर्दुहिता हृष्टचित्ता ।
नमस्यमानांजलिय बोधिसत्त्वं मुंचित्वा अश्रु इमं वाचं भाषे ॥
सुलब्धलाभो महिपति बिम्बिसारो अशोकप्राप्तो परिवृंहिताढ्यो ।

1. C aham khalu lo° BC °sadriço karishyati anta(C °ntah) jarâmaranakriyâ (C °yipâ)-ya |. — 2. BC tadâ prakampe° B °sumati sha° C °sumatîm sha° B °ram | â° C °samantâh di° B °ntâ ca di°. — 3. BC °vyâ ca çabdâ pravâditam antarikshe | açîti(C °tim a) bhâ de° °nâm di°. — 4. C °cûrnam nabhâto prapato canda° B °rnâ nabhâto prapata canda° C °sya subhavarnam de° B °suvarnam çubham | de° BC °trâ manda°. — 5. C °jâto maru°.

6. BC °vayase(B °senu)nuprâ° °satvâ |. — 7. BC tyajitvâ râ° B °jyam ratnavarâm° C °ratanam varâm° B °abhûd bo° °tvo so pra°. — 8. C °vidah bo°. — 9. C °pravishtah tadâ grâ° B °shto tadâ grâ° C °dhitâ tâdriçi bo° B °driçi bo°. — 10. C °pâtrî ca u° BC °bhringâra grihya(C °hya) ratanavici°.

11. B ashtânguphe° BC °rnam tadâ âcame(C °se)si ri° °tvo bala°. — 12. B °tam gandhena ca u° B °janam |. — 13. BC °bhaveya kava°. — 14. C °jahiya bhâvam° BC °çasaluhra° C °caryya |. — 15. BC varjeya kâ° B °kâmi duhkhikaram° C °kâmam duhkhakaram ro° °lam sevaya buddhâ hata° çân |.

16. B bhâshitvam gâthâm imân tava evarû° C bhâshitva gâthâ imâm tad evarû° °nâpatih duhi° B °nâpatiduhi° °tâ nama°. — 17. BC °syamânâ añjali(C °li)ya bo° B °tvam muñcitvam açru ime vaca bhâshe | C °muñcita açru ime ca bhâshe |. — 18. C °labdhâ mahipati° BC °ti bimbisâ° C °pto ti pari° BC °hitâçâ | âjñâ ya(C °âcchadya)ayâ°.

यस्यायं विजिते स्थितो बोधिसत्त्वो अयं अनुत्तरां प्राप्स्यति बोधिमग्रां ॥
भुंजित्वा भक्तं मम क्रकुच्छन्दो व्रजेत्स्वयंभू द्रुमं पादपेन्द्रं ।
प्रभासयन्तो दश दिशा समन्ता जाम्बुनदस्य यथ सुवर्णयूपो ॥
कोनाकमुनी महर्षिगणीयः भुंजित्व भक्तं व्रजि बोधिमण्डं ।
अदीनचित्तो अचलो असंप्रवेधि यस्यामि कायो स्फुटो लक्षणेहि ॥
यस्यामि नामं तद् काश्यपो पि जाम्बूनदसमनिभविग्रहस्य ।
भुंजित्व भक्तं मम विदु सत्त्वसारः व्रजेत्स्वयंभू द्रुमवरं पादपेन्द्रं ॥
ये भद्रकल्पे अनुत्तरा दक्षिणीया भेष्यन्ति धीरा हतरजनिष्क्लेशा ।
पूजेषि सर्वा अनुत्तरबोधिहेतोः न मह्य कांक्षा अन्या हि अस्ति किंचित् ॥
ये अन्तरीक्षे इह देवपुत्राः ते चन्दनेनोकिरे बोधिसत्त्वं ।
याचां भावे मुदितवेगजाता सेनापतेर्दुहिता लब्धकामा ॥
पूर्वेनिवासं स्मरेसि सुजाता प्रेमं जनेत्व शुभं बोधिसत्त्वे ।
बुद्धान कोटिनयुता सहस्रा भुक्ता भक्तं मम गता बोधिमूलं ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो येन नैरंजना तेनोपसंक्रमित्वा मुहूर्तं अस्थासि । सर्वेहि पादतलेहि धरणीं प्रकम्पेसि ॥ अथ खलु तस्मिं समये महान्तः पृथिवीचालो अभूषि भीषणो सरोमहर्षणो येन पृथिवीचालेन इ[303b]यं त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु समा अभूषि पाणितलजाता सुमेरुश्च पर्वतराजा चक्रवाडमहाचक्रवाडा च पर्वता निमिन्धरो युगन्धरो ईषांधरो च पर्वता खदिरकाश्वकर्णो विनतको सुदर्शनो च सप्त पर्वता द्वीपान्तरिका तथान्ये कालपर्वता पृथिव्यां ओसन्ना अभूषि

1. BC °jita sthi° C °tvo adyāntaliṁ prā° BC °payasi bo° B °m agrā | . — 2. C °cchandaḥ vra° BC °jeta svayaṁ° B °yaṁbhu dru° C °drumapā° C °pendra. — 3. BC prābhā° C °deṣa sa° B °mantā jambu° BC °sya yathā su° C °ṇṇarūpo ko° B °ṇṇapūryo ko°. — 4. C °nīyo | bhuṁ° B °vrajito bo° C °vrajito maṇḍaṁ | . — 5. B °tto abalo asaṁ° C °tto abaro āsaṁ° BC °sphuṭalakṣha° B °ṇehi yasyā°.

6. C yasyāpi nā° B °po pi jāṁbunadasya samani° C °jāmbunadasya samaniṁ savigra°. — 7. C °tvasāraṁ vra° °yaṁbhuḥ dru° B °yaṁbhu dru° B °varapā° C °varapapendraṁ | . 8. B °janishkileçā | . — 9. C pūjenti sarvā° C °hetoḥ | na me ° kshā anupami asti° B °kshā anuyami asti°. — 10. B °te candeyanakire bodhisatvāṁ vā° C °kila bodhisatvā vā°.

11. BC vācāṁ ca bhā° B °pate. .hita la° C °pate ohita°. — 12. C °nivāsa sma° BC °janetvā çubha bodhisatvā(C °tvāḥ) bu°. — 13. B °koṭīnayu ° hasrāṁ shashṭhiṁ bhutvā bha° C °hasrāṁ shashṭhi bhuṁjitva bha°. — 14a. C °janā tena° BC °hūrtta a°. — 14b. C °prakaṁpesi | . — 15. C °mahānto pṛ° BC °bhūshi | bhī° B °romaharshi(?)ṇā yena° C °lena | syaṁ tri° BC °trisāha °hasro loka° B °dhātū samā abhūshi | pā° C °dhātuḥ çalakacakra° (301, 3) B °nimiṁdhara yugandhara īçaṁdharā ca dirako çvakarṇṇā ninatako diçavidiça nabhā tathā parvatā çītāntarikā tathānye ° antrāyāmuddhavena mahā°.

बोधिसत्वस्यानुभावेन । महासमुद्राश्च संक्षुब्धा अभूषि बोधिसत्वस्यानुभावेन प्रज्ञायेन्सुः ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः शकटचक्रप्रमाणमात्रेहि जाम्बूनदस्य सुवर्णस्य पद्मेहि शतसहस्रपद्मेहि शतसहस्रपत्रेहि नीलवैडूर्यजातीहि मुसारगल्वकेहि शिरिगर्भपिञ्जरेहि स्फुटा अभूषि अष्टापदविनिबद्धा महांश्च ओभासो प्रादुर्भूतः येन ओभासेन महानिरया भीष्मा उपशान्ता अभूषि । सर्वे नैरयिका सत्वा सुखिता अभूषि । सर्वे तिर्यग्योनिगताः सुखिता अभूषि । सर्वे यामलौकिका सत्वाः सुखिता अभूषि परस्परं मैत्रचित्ता बोधिसत्वानुभावेन । महान्तेन ओभासेन सर्वा त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु ओभासिता अभूषि ॥ तेन खलु पुनः समयेन त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये यावतका देवेन्द्रभवना नागेन्द्रभवना यक्षेन्द्रभवना गरुडेन्द्रभवना ते सर्वे एकोभासप्रभासा अभूषि ॥ सर्वत्र बोधिसत्वस्य आत्मभावतामनुप्राप्तां संजानन्ति ॥ तेन खलु पुनः समयेन यावतका त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातुये देवा नागा यक्षा गन्धर्वा असुरा गरुडा किन्नरा महोरगा ते सर्वे स्वकस्वकेषु आसनेषु न रमेन्सुः बोधिसत्वस्यानुभावेन । बोधिसत्वस्य श्रियं असहन्ता ते सर्वे येन बोधिमण्डं तेनोपसंक्रमेन्सुः पुष्पमाल्यगन्धछत्रपताकावाद्यधूपनविलेपनपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन असंख्येयेहि अप्रमेयेहि बुद्धक्षेत्रेहि अभिक्रान्तकान्ता बोधिसत्वाः देवतावेषमभिनिर्मिणित्वा उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठेन्सुः दिव्यउत्पलपद्मपुण्डरीकपरिगृहीता ॥ तेन खलु पुनः समयेन अयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुः शक-

1. B °shi | bo° na prajñāyetsuḥ | . — 2. B °puna samye° dhātūḥ çakaṭa° C °tuḥ çaṭakacakra° rṇṇasya padumehi sahasrehi nīlavai° B °rṇṇasya padu° jātīhi musālagalva° C °musāgalvakeçarehi çiri° BC °sphuṭo abhū° B °shi | ashṭā° C °dddhā mahāṁtaçca° BC °çca obhāsa prā° C °rbhūta | ye° yā mahābhī°.

6°. C °nairakāyikā satvāḥ su°. — 7. BC °bhūshi | para° C °dhisatvasyanu° BC °vena mahā°. — 8. C °ntenāvabhāse° B °ntenācabhāse° BC °hāsāhasro lo°. — 9. B °hāsāhasro ye lo° C °hāsāhasro lokadhātuye yāvattakā devendrabhavano nāgendrabhavano yaksho° C °kobhāsā ābhāsā° B °kobhāsābhā°.

11. BC °bhāvanām anuprāptaṁ saṁ°. — 12. C °punas samayena yāvattakā tri° B °hāsāhasra ye lo° C °kaḥ rakshasā gandha° metsuḥ | bo° B °metsuḥ bo° BC °vena bo°. — 14. BC °çiri asa° C °hanto | te sarve ye° dhimaṇḍe teno° B °dhimaṇḍa tenopasaṁkrametsuḥ pu°. — 15. C °punaḥ asaṁkhyehi apra° BC °pramehi bu° B °kshetre abhi° BC °bhikrāntehi krānta bo° B °dhisatvaḥ de° C °dhisatva de° B °upari anta° shṭhetsuḥ di° C °shṭhetsu || di° hīto divyacandanacūrṇṇaparigṛhītā | B °hīto || .

18. C °trisāhasraṁmahā° BC °kaṭapramāṇehi jā° B ° jāmbunada° C °nīravaiḍūryyānādehi ayu° B °ryaṁādehi | ayu° BC °yutāmu(C °ayu !) koçarehi çirinigarbha(B °rbbhe)bhuñjehi bhūmitalam upādāya(C °ya |) yāvadbhavāgraṁ sphuṭaṁ a(B ° ṭam a)bhūshi | agantukehi koçakā(C ° çake)hi çiri(B ° risha)garbhapañjarehi bhūmitalam upādāya

[२०५]रुचकप्रमाणेहि जाम्बूनदसुवर्णपदुमेहि शतसहस्रेहि नीलवैडूर्यनालीहि प्रभूतशो केशरेहि [शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटमभूषि आगन्तुकेहि केशरकेहि] शिरीषगर्भपंजरेहि भूमितलमुपादाय यावद्भवाग्रं स्फुटं अभूषि आगन्तुकेहि बोधिसत्त्वेहि देवनागयक्षेहि च असुरगरुडकिन्नरमहोरगेहि च ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो महतो देवगणस्य पुरतो नैरंजनां नदीं उत्तीर्णो ॥ तेन खलु पुनः समयेन नैरंजनाये नदीये अशीति छत्रकोटीयो जाम्बूनदसुवर्णानां छत्राणां प्रादुर्भूता बोधिसत्त्वस्य उपरि स्थिहेत्सुः अशीति छत्रकोटीयो रूप्यमयानां अशीति छत्रकोटीयो अश्मगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो हस्तिगर्भमयानां अशीति छत्रकोटीयो लोहितिकामयानां अशीति छत्रकोटीयो मणिमयानां प्रादुर्भूता बोधिसत्त्वस्य उपरि स्थिहेत्सुः । अशीति च नागकोटीयो एकमेकस्य नागो अशीतिनागकोटिपरिवारो लोहितमुक्तापुष्पपरिगृहीता येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वं पूजयेन्सुः पुरिमकेन पुष्पोपचारेण ॥

अथ खलु कालो नागराजा स्वजनपरिवारः स्वकातो भवनातो अभ्युद्गमित्वा येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा बोधिसत्त्वस्य पादौ शिरसा वन्दित्वा बोधिसत्त्वं प्रांजलीकृतो प्रेक्षमाणो गाथाभिरध्यभाषे ॥

बोधिं पर्येषमाणो त्वं बोधिसत्त्वो विशारदो ।
नैरंजनां चरित्वान बोधिमूलमुपागमे ॥
नानाद्विजसंघरुतं वरपादपमण्डितं ।
वरपुष्पफलोपेतं विशाखस्थाय यावता ॥
यत्र ते लोकप्रद्योता आगता बोधि प्रापुणे ।
क्रकुच्छन्दो कोनाकमुनि काश्यपो च महामुनि ॥

yâvadbhavâgraṁ sphuṭaṁ a(C * ṭam a)bhûshi(C *shi |) âgantukehi bo* C *asurehi maho*.

6. C *rañjanâ nadîm uttîrṇo | . — 6. BC *koṭîye jâmbûnadasuvarṇânâṁ(C *rṇna) chatrâ *satvasya upa(C * pari)sthihetsuḥ(C *tsuḥ |) aç* B * açîtiṁ cchatrakoṭîyo hasti* B *açîtiṁ cchatrakoṭîyo lohita * çîtiṁ cchatrakoṭîyo maṇi* C *chhâta | bo * hetsuḥ | B *hetsuḥ aç*.

11. B açîtiṁ ca nâ* C açîti nâga * shpaparigrihîtâ yena* B *shpaparigrihîtâ yena* C *jayetsuḥ | pûrima* B *jayetsuḥ puri*. — 15. C *nâto abyudga * rasâṁ vandi * jalikrito pre * bhir abhâshe || B *thâbhi adhya*.

17. C bodhi paryya * tvo viçârado. — 19. BC *gharuto varapâdamaṇḍito | . — 20. B *pato tri * yâ yâvata | C *yâvad yatra*.

21. C yatra ta lo*. — 22. C krakutsaṁdo nokamuni * hâmuniḥ | B *hâmuniṁ taṁ de*.

तं देशं लोकप्रद्योतो उपागमि लोकनायको ।
यो सो आदित्यबन्धूनां शाक्यानां परमो मुनिः ॥
ते देवसंघा मुदिता सर्वे हर्षितमानसाः ।
पुष्पमेघसमानोघां तामकार्षि वसुन्धरां ॥
स्वभवनेषु आगत्वा पूजेन्ति लोकनायकं ।
प्रदक्षिणं बोधिसत्त्वं शुद्धावासा समागता ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि दिव्येहि मनुजेहि च ।
महारवेहि श्रेष्ठेहि बोधिमण्डं अलंकरे ॥
वृक्षा ततोमुखा सर्वे बोधिम[२०४b]ण्डे वने नमे ।
येन स प्रवरो देशः पूर्वबुद्धनिषेवितः ॥
यापि च बोधिमण्डस्मि देवता वृक्षमाश्रिता ।
सा बोधिसत्त्वं दृष्ट्वान तोषेसि च अनागुणं ॥
चैलं च भ्रामये दिव्यं वस्त्रं च प्रमुंचसि ।
सा दिव्यै रत्नचूर्णैश्च ओकिरेसि नरर्षभं ॥
नानाविधानां गन्धानां दिव्यानां मानुषाण च ।
चतुर्दिशाश्रिता वाता बोधिमण्डे प्रवायेन्सु च ॥
दिव्या च तूर्या वाद्येन्सु अन्तरीक्षस्मि शोभना ।
संगीतिं विविधां कुर्वन् मञ्जुघोषां मनोरमां ॥
ओभासः सुमहा आसि बोधिमण्डस्य रश्मिभिः ।
येन सर्वो देवलोको स्फुटो आसि तदनन्तरं ॥

1. B °dyotoḥ u° C °nâyaka | . — 2. C °bandhunâṁ çâ° B °ndhûnâ çâ° C °muni | . — 3. C °mânasâ | . — 4. B °meghâ samâṁ ogho tavâ kâçi vasuṁdharâṁ | C °meghâṁ samânoghâtamâkâçi vasuṁdharâṁ | . — 5. B vâshâvaneshu âga° C teshâṁ vaneshu âgatvâ yujyenti lokanâyakaḥ | .

6. C °gata || . — 7. C mandara°. — 8. C mahâravehi çre° BC °çreshṭehi bodhi° C °laṁkṛtaṁ | . — 9. B °dhimaṁḍule vana°. — 10. C °pravarâ de° buddhevita | B °buddhinishe°.

11. C pâpi ca bo° BC °dhimaṇḍesmiṁ° C °ksham açritâ | B °çritâḥ | . — 12. C sa bo° shtvânomeghotsu ca anâ° B °shetsu ca anâ°. — 13. B vailaṁ tatrâmashe di° C vairaṁ ca bhrâ° B °ndanaṁda pramuñcahi | C °muñcasi | . — 14. C so divyaiḥ ratnacurṇṇena okiresâ nararshabha | B °kireçâ nararshabhaḥ nânâvi°. — 15. B °vyânâṁ ca mânushâṁ | C °nushâni ca | .

16. C °pravâyayetsuḥ | B °yetsu ca | . — 17. B °dyetsu antarikshesmiṁ ca ço° C °dyensuḥ | antarikshesmiṁ°. — 18. BC °mañjogho°. — 19. B abhâsṭṛiḥ (?) su° C °sumano âsi maṇḍâna raçmibhi | B °ṇḍânâṁ ca rasmibhiḥ yena°. — 20. BC yena ca devaloke sphu° C °âsi tadanantara B °ntare | .

जिह्मवर्णा अभूहित्वा विमाना रत्नामया ।
जाम्बूनदसुवर्णेहि बोधिसत्त्वस्य रश्मिभिः ॥
मन्दारवेहि पुष्पेहि ओकिरेन्ति नभे स्थिताः ।
देवपुत्रसहस्राणि बोधिसत्त्वं महर्द्धिकाः ॥
श्रुणित्वा अतुलं घोषं कालो नागो महर्धिकः ।
हर्षितप्रीतसंतुष्टो नागकन्यापुरस्कृतो ॥
क्रीडारतिसुखं दिव्यमुज्झित्वा सर्वमागतो ।
चतुर्दिशं विलोकेत्वा पश्यते पुरुषर्षभं ॥
वैरोचनं वा गगनस्मिं सर्वरश्मिसमागतं ।
अर्चित्वा मुदिततुष्टो बोधिसत्त्वं समालपे ॥
यादृशा लक्षणा पूर्वबुद्धान पुरुषोत्तम ।
ककुच्छन्दे कोनाकमुनि अभूषापि नरोत्तमे ।
काश्यपे जिने च लक्षणा तथागते पुरुषोत्तमे ॥
समा जालावनद्धा तेषां चरणा सुप्रतिष्ठिता ।
लाक्षारसप्रसेकवर्णा सहचक्रा महर्षिणां ।
दृष्टा पादतला जाता स्वस्तिकैरुपशोभिताः ॥
पादांगुलीषु सर्वत्र नन्द्यावर्त उद्गता ।
भासन्ति लोकनाथानां अद्भुतां चित्रमेदिनीं ॥
उच्छङ्खलपादा ते नाथ दृश्या यादृशो तुवं ।
मदज्योतना गुल्फायो अंगुलीयो सुघट्टिता ॥

1. BC jihmalalā abhū° B °vimāna ra° C °vimānā catnāmayā | . — 2. C jañbunada° B jañbūnadasuvarṇahi bo° C °çmibhi | . — 3. C °sthitā | . — 4. C °trasahasrehi bo° BC °dhisatva maha° B °rddhikāḥ çru°. — 5. C °ṣaṃ nālo nāgo maharddhiko | .
6. BC °prīṇitaṃ tu° C °gakaññyā°. — 7. B °divyam ujhi° C °gatāḥ | B °gatā | . — 8. C °lokyatvā paçyañte puru°. — 9. C °vā gagaṇasmiṃ saraçmiṃ ca samā° B °smiṃ saraçmim āgataṃ | . — 10. BC °ditas tuṣṭho (C °shṭā) bo° C °satvāmāraye | B °mā-laye | .
11. B °pūrvabuddhā °ttame | C °ttamo | . — 12. BC °cchando ko° B °bhūcca naro° C °ttamāḥ | . — 13. B kāçyapo jino° C °çyapa jino ca la° gata pu° ttamaḥ | . — 14. C saṃmālāvana° BC °ddhā caraṇā teshāṃ° B °shāṃ prāvaraṇā | su pratishṭhitā lā° C °shāṃ pracāreṇa saṃpratishṭhita | . — 15. C °raṇā mahārāsenikā prasekavarṇṇā paracakra ma-harshiṇāḥ || B °raṇā saha | rāsenikā paracakrā maharshiṇā | .
16. BC °datare jā° B °bhitāḥ pā°. — 17. B °nandi āvarddha uddhatā | C °adiāvartta urddhatā | . — 19. B ucchrañcapādā° C °pādānto nātha° BC °tha idṛçā° ço bhuvaṃ | . — 20. BC na ujjatana gu° B °gushphāyo añguliyo aghaṭṭiyo | C °gushphāyāṃ tathā lekhita bhave | .

दीर्घाङ्गुली ताम्रनखा जालेहि उत्सदेहि च ।
चरणा लोकनाथानां प्रवृत्ता चित्रमेदिनी ॥
एणीजंघा च ते आसि शिरिगर्भोपसन्निभा ।
जानुका गुप्तगुल्फा च तथा लोकहिता भवे ॥
गजहस्तसदृशा बाहू आसि तेषां महर्षिणां ।
सिंहपूर्वार्धकाया च न्यग्रोधपरिमण्डला ॥
हाटकं यथा उत्तप्तं कांचनच्छविशोभना ।
अनोनतेन कायेन पाणीहि जानुका स्पृशे ॥
मृगराज्ञो हि यथा तेषां कटी वट्टा सुसंस्थिता ।
कोशवर्णिगुह्य[३०५b]मेढ्रं हयराजस्य यादृशं ॥
ओदातमाचारं तेषां जानूनि च सुनिष्ठिता ।
गम्भीरनाभा ते आसि पूर्वबुद्धा महर्षिणो ॥
रजोकर्णेन (?) अस्पृष्टो कायो तेषां महर्षिणां ।
सुवर्णच्छवी च ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ॥
एकैकरोमा ते आसि ऊर्ध्वाग्ररोमराजिनो ।
नीलप्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहिती भवां ॥
संवृत्तस्कन्धा भूवेषां यथा ऋषभस्य तादृशी ।
प्रह्वर्जुगात्रा ते नाथा आसीसु इमे उत्सदा ॥
फलिकोपमांसवाहा अनुपूर्वमनुद्गता ।
नारायणसंघटना ईदृशा यादृशो भवां ॥

2. B *lokanáthá* BC *náḿ áya(C *pa)ta citra* C *diní | . — 3. C *ási giriçigarbha* B *ási girigarbho* BC *pasam̃nibhá | . — 4. BC jánukam̃ gupta*. — 5. BC gajanága-sadṛç* C *ásit teshám̃* B *rshiṇaḥ sám̃* C *ṇám̃ | ano* (l. 8; C *range ces vers dans l'ordre suivant* : 5, 8-12, 6, 7, 13, etc.).

6. B *púrvarddhikáyá* C *púrvá marddhikáyá ca nyagro*. — 7. C hátlakam̃* BC *ttapta kám̃* C *çobhanáḥ | rajo*. — 8. BC anonamattána káye* C *pánihi jánuká spṛi-çet | . — 9. BC *rájñá(C *jñám̃) himavám̃ teshám̃ kaṭi(C *ṭi) vatta(C *ttá) samanvitá (C *táḥ) | . — 10. B koçáva* C *stiguṇameḍram̃ ha* B *medhram̃ (?) ha*.

11. BC odátam akálam̃ te(C *lan te)shám̃ janeṇa ca su* C *nisthitam̃ | B *sthitam̃ | . — 12. C *nábhi te á * harddhiṇo siñha* B *hashiṇo | . — 13. BC rajogatena aspṛishṭá káyo* C *rshiṇá | . — 14. C *cchavim̃ ca te náthá ídṛiçá* BC *çá sádriço*. — 15. C *ro-mán te ási uddhágra* B *úrddhágra*.

16. C nílá pra* B *hitá bha*. — 17. C *ttaskam̃dhá bhút teshám̃ ṛisha* B *mdhá bhúç-caisham̃ ṛi * sya yádṛiçí | C *sya yádṛiçí tathá pra*. — 18. B *hvarju(?)gá* C *nátha ási su imotsadá | B *dá pha*. — 19. B phaliko * mvahá* C *savoho anu * ddhatáḥ. — 20. B *ghatana* C *ná ídṛiçá yádṛiçá bha* B *yádṛiçe bhavám̃ | .

तुंगनखा ताम्रनखाः कैलासशिखरोपमाः ।
अचर्चिहत्तदेहेषां कायमतीव शोभितं ॥
ग्रीवा कम्बुसमा तेषां अनुपूर्वसमुद्गता ।
सिंहहनू च ते नाथा तथा रसरसाग्रिणः ॥
चत्वारिंशत्सुवट्टा दन्ता तेषां महर्षिणामभून् ।
अभूत्सु शुक्लदंष्ट्रा ते ईदृशा यादृशो भवां ॥
प्रभूततनुजिह्वाय सर्वं छादेन्सु स्वं मुखं ।
दुवे च कर्णाग्राणि ते नासां च परिमार्जिषु ॥
अष्टांगसंप्रपूर्णा च वाचा तेषां महर्षिणां ।
सर्वदर्शिणां सत्या च आज्ञेया सर्वप्राणिनां ॥
ब्रह्मस्वरा च ते आसि करविंककलस्वरा ।
दुन्दुभिस्वरघोषा च प्रेमणीयस्वरा पि च ॥
जलेरुहो व कनको दशशतरश्मि भासति ।
तथा भासेन्सु नाथानां मुखा आदित्यबन्धुनां ॥
आयता अभिनीला च नेत्रा तेषां महर्षिणां ।
नासा च उन्नता शोभे सुवर्णयूपोपमा यथा ॥
भ्रुवन्तरेणाभूत्तेषां वरजातिमहर्षिणां ।
ऊर्णा हि प्रकाशयन्ती मृदुका तूलसादृशा ॥
महानलं चाभू मुखं चन्द्रो वा पूर्णमासिये ।

1. C °mranakhā kai° B °kailāçaçi°. — 2. C °kāyaṁ ati°. — 3. B grivā kaṁrutsamā° C °vā kaṁbusamā te ° rvasamūgatāṁ | B °rvasamuṁgatā | . — 4. C sihanu ca te nā° B siṁhahanu ca te nā ° thā rasarasoçriṇaḥ | C °sāçritā | . — 5. C °riṁça suvaṭā da° B °vaṭā da ° rahiṇā | C °rahiṇām abhūt | .

6. C suçukladantā te nāthā īdṛçā° B °kradaṁṣṭrā te ī° dṛçā bha° C °yādṛçā bhavān | . — 7. B °bhūtatanūji° BC °hvā ca sarvaṁ(B °rva) cchādetsu saṁmukhaṁ | . — 8. C duve ca sakalāgrāni nāçe ca parimārjetsuḥ | B duve ca kalāgrāṇi nānāçā ca parimājetsuḥ a°. — 9. BC °prapūrṇā(B °pūrvā) ca vā° B °hushināṁ | C °rshiṇā | . — 10. BC °darçi satyā (B °tya) ca ā° C °ājñāyā sarvaprāṇicāṁ | .

11. C brahmarā ca te ā°. — 12. B indubhi° C indubhiṁsva ° svarāṇi ca | . — 13. C jaleluhako janaka da° B °ruhako kanaka da° BC °raçmiva bhā° B °bhāsayati | . — 14. BC °bhāsetsu nā° C °tyabaṁdhunāṁ.

16. BC nāçā ca u° B °rṇayūshopamo yathā | C °yūthāpamadyathā | . — 17. BC purushānta° B °retā bhū ° shāṁ balo jāti° C °shāṁ ca rājāti°. — 18. B durṇṇā hi° C urṇṇā hi° BC °prakāçi ca vātā mṛi° C °dukatā° BC °lasadṛçā | . — 19. BC mahānilā ca. . u(C °ca bhrū) mukhāṁ candro°.

रत्नाग्रीव च दिशा सर्वा ताय प्रभासिषु ॥
नीला च मृदुका केशा कालिन्दिकसादृशा ।
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता तथा लोकहितो भवां ॥
उष्णीषशीर्षा ते नाथा ईदृशा यादृशो भवां ।
अनुलोकितमूर्धानि सुरेहि असुरेहि च ॥
महाप्रभा हि ते बुद्धा अतिगृह्णन्ति रश्मिभिः ।
केतुराजेन चन्द्रो व प्रभाय अतिगृह्यते ॥
एतां च अन्या च पश्यित्वा निमित्ता लक्षणानि च ।
सर्वाणि बोधिसत्वस्य इदं वचनमब्रवीत् ॥
यथा ते देवपुत्रा ते पूजनार्थाय उत्सृताः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
अजितां जालिनीं तृष्णां भवनेत्रीं समाहितः [205b] ।
प्रज्ञाशस्त्रं गृहीत्वान छेत्स्यसे मारबन्धनं ॥
अद्य त्वं सर्वतो शैलं क्लेशपरिवेष्टितं ।
विधुनिष्यसि रागाग्निं बोधिं प्राप्तो नरोत्तम ॥
संघाटीपटं पात्रं च चीवरस्य वर्णता तथा ।
यथा मे दृष्टा नाथानां तथा च लोकहिता तव ॥
सर्वे प्रदक्षिणावर्ता एदृशा भोन्ति पुङ्गला ।
यथा व्रजसि सिंहो व अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
शैलोपमं अप्रकम्प्यं समाधिं च जिनोपमं ।

1. C ratnā agnī ca (sa °va) odi° B °grīva odi ° rvā tāṁ ca pra° C °rvā tāṁ prabhāsishu diçā || . — 2. C °çā kālindi°. — 3. BC °hitā bhavet | . — 4. C ushṇirshe te ya° B °çīrshe te ya ° çā yādṛiçā bhavet | C °yādṛiçā bhavān anavaloki°. — 5. B anuloki° C °murddhi surehi a°.

6. C °bhā te buddhāç ca a° BC °abhigṛihna°. — 7. B °adro pra° C °ndro ca a °prabhoyaṁ° BC °yaṁ abhigṛihnishu | . — 8. C etām anyāç ca paçyi° B °paçitvā ni° C °nirmitā laṁbanāni ca | B °itā nilaṁbanāni ca | . — 9. C sarvādhibodhi°. — 10. B yadā ca te de° C yadā ca devaputre pā° B °janāthāya otsakāḥ | C °utsargāḥ.

11. C °vīre a°. — 12. C °triṁ ne yaṁ prabhāṁ | . — 13. BC °gṛihītvā ca che° C °tsyase mā°. — 15. B vidhūni° C °dhunishyasi° BC °si rogāgniṁ° C °bodhiprāpte narottame | B °ttamaṁ | .

16. B °ṭīpaṭapātraṁ° C °ṭīpatrapātraṁ° BC °rṇnaṁ yathā | . — 17. C evaṁ me dṛi° BC °dṛishṭvā nā° C °tathā nāṁ tathā lohita varṇatā | B °lohitā tava | . — 18. C sarvapra ° nti puṁgalā | B °nti puṁga(sa °dga)lo | . — 19. C °vrajesi siṁ° BC °ho ca adya°. — 20. B çailopiyaṁ aprakaṁpiyaṁ sa° C °prakraṁpiyaṁ sā°.

बोधिमण्डे निषिदित्वान दृढवीर्यः समारभे ॥
स तस्य वचनं श्रुत्वा कालनागस्य भाषितं ।
तुष्टो उदग्रसुमनो बोधिमूलमुपागमे ॥

श्रुत्वान अतुलं घोषं कालनागो महाबलो ।
बोधिसत्त्वस्य वेगेन भवनातो समुद्गतो ॥
अञ्जलीं प्रगृहीत्वान दशपूर्णाङ्गुलीन्तथा ।
अभिष्टवे बुद्धवीरं बोधिमण्डं व्रजन्तकं ॥
यथा मृदु इमे वाता वायिष्यन्ति शुभं सदा ।
सुरभिमनोज्ञगन्धा नात्युष्णा नातिशीतलाः ॥
यथा च कुसुमवृष्टिं प्रवर्षेन्तु इमं देवता ।
सुगत तव इहार्थं भेष्यति द्विपदोत्तम ॥
प्रदक्षिणावर्तां माये तुष्टो हृष्टो प्रमोदितो ।
प्रीतिमना उदग्रो च सुवर्णखं पि निष्काम ॥
यथापि तूर्यसहस्रं संप्रघुष्टं उपरि नभसि स्फुटं देवताहि ।
हृष्टप्रमुदितचित्तवेगजातो भविष्यसि बुद्धो विशिष्टो सर्वलोके ॥
यथा च प्रभा न भाति अद्य काचिदुपरिविमाना कृता च जिह्मवर्णाः ।
यथा प्रशान्ते भूमि षड्विकारं भविष्यसि अद्य अतुल्यो दक्षिणीयो ॥
यथ च धामयन्त्यंबराणि भीष्मं मारबलं भंक्षित हृष्टचित्ता ।
छत्रध्वजपताका च धारयन्ति भविष्यसि बुद्धो न मह्य अस्ति कांक्षा ॥

1. C °vîryya sa° B °bhavet | . — 2. C °tasya vacanaṃ çrutvâ kâlo nâmasya bhâ°. — 4. BC °balaṃ | .

6. B añjaliṃ pra° gulî ta°. — 7. BC °ntakâ | . — 8. BC yathâ prithu ime vâtâ° C °tâ vâsishyanti ime yathâ | . — 9. B °sugandhânâṃ tûshṇî nâti° C °ndhânâṃ tûshṇî nâhiti çîtalâ | . — 10. BC °rshetu i° B °iva de° C °vatâṃ | .

11. B sugatavaro rahatvaṃ bheshyasi dvi° C sugatavardhaṃ bheshyâmi bhavanti dvi° BC °ttamaṃ | . — 12. B °kshiṇamâha tushṭo pramuditâ ca pri° C °kshiṇaṃ mârsha tushṭâ pramuditâ. — 13. B °manâ | u° C °manâ pi ca | u° BC °dagrâ ca su° C °khaṃ muñcâmi nikriye B °khaṃ muñcâpi kirkiye tûrya°. — 14. C tûrya ° sraṃ praghu° B °sraṃ | sapra° BC °nabhaṃ sphu ° vatehi | . — 15. BC °gajâtâ bhavishyasi || (C °shyati |) sambu ° loke yathâ°.

16. B °prabhâ na bhâyi | anya° BC °jihmabalâḥ | . — 17. BC °praçarate bhû° C °shyati | adya atulâṃ dakshiṇîya B °shyasi | adya atulyo dakshiṇeyo ya°. — 18. BC yathâ ca bhrâ° BC °bhîshmaṃ mâragaṇasaṅghaṃ bhaṃ(C °bho)ji ° ttâ ccha°. — 19. B cchatraṃdhva° BC °tâkâ dhâ° C °yanti | buddho mama asti° B °shyasi | bu°.

यथा च मधुरं दुन्दुभी नदन्ति गगनतलं स्फुटं सर्वस्वरेहि ।
यथा च कुसुमा वर्षे देवसंघो भविष्यसि लोके सदेवके स्वयंभूः ॥
यथा च करिय अंजलिं नमस्यिं अभिस्तवे देवसहस्र हृष्टचित्ता ।
कनकप्रभो विशिष्टो दक्षिणीयो भविष्यसि बुद्धो नराण जयवादी ॥

अथ खलु बोधिसत्वो येन वृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा तेन खलु पुनः समयेन सर्वावन्तो बोधिमण्डो ओसक्तपट्टदामकलापो अभूषि । उच्छ्रितध्वजपताको छत्रकोटिसमलंकृतो रत्नसूत्रविचित्रितो धूपितधूपनो रतनवृक्ष[२०६ª]परिवृतो चीवररसंस्तृतसंस्तृतो चन्दनचूर्णअभ्योकीर्णो रत्नौघविचित्रो ॥ तेन खलु पुनः समयेन अनेकानि देवशतसहस्राणि उपरि अन्तरीक्षे प्रतिष्ठिहित्वा धूपनपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । छत्रध्वजपताकपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यउत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकपरिगृहीता नमस्यन्ति बोधिसत्वं । दिव्यचन्दनचूर्णपरिगृहीता बोधिसत्वं नमस्यन्ति । दिव्यरत्नचूर्णपरिगृहीता दिव्यरत्नपुष्पपरिगृहीता अनिमिषं प्रेक्षमाणा बोधिसत्वं नमस्यन्ति ॥ तत्र अन्या देवता सुवर्णमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथा स्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा रूप्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा वैडूर्यमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा स्फटिकमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सप्तरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा शतसहस्ररत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा लोहितचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा

1. C °dhura dundubhi nadanti gaganata° BC °tala sphu° C °sphuṭa sarvehi amba° B °sarvaṃ amba°. — 2. BC °suma varsho(C °rsha) de° B °si | lo ° ke svayambhūḥ ya°. — 3. C °riyaṃ añja ° smiṃ asti tad eva saha°. — 4. BC kanakanibhaṃ viçishṭaṃ dakshiṇeyaṃ bha° B °si | bu° C °rāṇāṃ a°. — 5. C °naḥ samayana sarvāvanto bodhimaṇḍe oçakta°.

6. B °patākacchatrako sama° C °cchatrakoṭisama ° travicitro dhūpi ° panaṃ ratnavṛiksha° rasaṃstṛto saṃstṛitaḥ canda° BC °taugho vicitro | . — 8. C °gṛihītā bo° B °gṛihīto bodhi°. — 10¹. BC °patākā pari°. — 10². BC °vya utparapadu° C °hītā bodhisatva namasyanti | .

11. BC divyaṃ canda ° nā di°. — 12. BC divyaṃ ratna° C °cūrṇṇaṃparigṛihītā bodhisatva namasyanti | divyaratnacūrṇṇaparigṛihītā ani ° kshamāṇā bo° B °kshamāṇā bo°. — 13. B °anyado° C °anye de°. — 14. C °muktīye anye devāḥ rū°. — 15¹. C °devāḥ vai°. — 15². C °yaṃ de bo°.

16¹. C °vṛiksha saṃjā°. — 16². BC °vṛiksha saṃ°. — 18. BC °kāye dhimu° C °muktīye | anye° B °kāye | anye°. — 19¹. B °sya vanditaratanamaya bo° C °sya vanditanamaye bo°.

परस्परस्य वाञ्छितरत्नमयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा पीतचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सिंहचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रसचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥ यथापीदं स्वकस्वकाये अधिमुक्तीये अन्ये देवा गिरिसारचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यअगुरुचन्दनस्य बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नामयं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा सर्वरत्नालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मणिरत्नविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा दिव्यनीलवैडूर्यालंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा मुसारगल्वमणिविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अश्मगर्भमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा हरितगर्भमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा . . . . . मणिरतनविचित्रं बोधि[206b]वृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः सुप्रभासमणिरतनविचित्रितं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा अमृताश्मगर्भेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा समन्तचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सुचन्द्रेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवास्सूर्योभासेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः स्फटिकविचित्रं अन्ये देवाः सूर्यविकासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः चन्द्रोभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा ज्योतिप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवा विद्युप्रभासेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः समन्तालोकेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा मुक्ताप्रभेहि मणिरत्नेहि समलंकृतं । अन्ये देवा अप्रतिहतप्रभेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवा रतनसमुच्छ्रयसमलंकृतं । अन्ये देवाः सर्वलोकाग्रमूलेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवाः शक्राभिलग्नेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवा रत्नपत्रेहि सम-

2^1. C °ndanamaya bo°. — 3. C °muktiye | anye° B °ktiye ‖ anye de° C °vṛiksha saṃ° B °saṃjānti | . — 4. C °vṛiksha saṃ°. — 5^1. B anya de°. — 5^2. BC °kṛita bo°.

6. C °vṛiksha saṃ°. — 7^1. C °vṛiksha saṃ°. — 7^2. B °devā susāra° C °musāgalva° citraṃ bo°. — 8. B anya de° C °ṇiratnavi°. — 9. C °ṇiratnavi° — 10. C °ṇiratnavicitritaṃ bo°.

11. B anya de° C °devā su° °ṇiratnavi° B °citritaṃ bo°. — 12^1. B °amṛitāçcagarbhe° C °amṛitāçvagarbhe° °ratnehi°. — 12^2. B saṃnye° C °samantehi candre°. — 13. C °devā sucandre° kṛitehi bo°. — 14. B °nti anye°. — 15. C °devā sphaṭikavicitraṃ samalaṃkṛitaṃ bodhivṛiksham saṃjānanti | anye devāḥ sū°.

16^1. C °devāḥ jyo° taṃ | anye devāḥ sama°. — 16^2. (omis dans C). — 17. B anya de°. — 18^1. C °devāḥ mu° BC °muktapra°. — 18^2. C °lhehi ratnehi sa°. — 19. B anya de° C °devāḥ samucchriyasama°. — 20. B anya de° BC °lokagrasatehi maṇiratane(C °ṇiratne)hi sa°.

21^1. B °çakrābhilagne° C °ratnehi sa° B °taṃ anye°. — 21^2. C °devāḥ ra° B °tnapattihi sama° BC °taṃ anye°.

लंकृतं । अन्ये देवा उरगगर्भमणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये चन्द्रनप्रभेहि समलंकृतं । अन्ये लोहितिकेहि समलंकृतं । अन्ये गजपतीहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये महेश्वरदत्तेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये रसकेहि समलंकृतं । अन्ये गोमेदकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये देवा शशेहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये लालाटिकेहि मणिरतनेहि समलंकृतं । अन्ये शिरिगर्भेहि मणिरतनेहि अन्ये तालिकेहि मणीहि एतेहि च अन्येहि च दिव्येहि मणिरतनेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति ॥

येषां देवानां ततोनिदानं कुशलमूलो परिपाचिष्यति अनुत्तराये सम्यक्संबुद्धाये ते यथाकुशलमूलेहि बोधिवृक्षं संजानेन्सुः । नीलमुक्ताहारेहि लोहितमुक्ताहारेहि श्वेतमुक्ताहारेहि कण्ठनिष्केहि सुवर्णसूत्रेहि कुण्डलेहि मुद्रिकाहि परिहारकेहि वलयकेहि नूपुरेहि वेष्टनकेहि मुद्राहस्तकेहि आवापकेहि रतनदामकेहि पट्टदामकेहि पुष्पदाम[207a]केहि सुवर्णकेयूरेहि रत्नहारेहि रुचकहारेहि मन्दारवदामेहि हंसदामेहि सिंहलताहि वजिरादारेहि स्वस्तिकेहि एतेहि चान्येहि च दिव्येहि आभरणेहि समलंकृतं बोधिवृक्षं संजानेन्सुः ॥ येषां बोधिवृक्षं भक्षित्वा कुशलमूलानि त्रायन्ति ते देवाः स्वलंकृतं बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये एतेहि चान्येहि च यथापरिकीर्तितेहि अलंकारेहि बोधिवृक्षं समलंकृतं संजानन्ति ॥ तत्र केचिद्देवा योजनं उच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये देवाः पंचयोजनमुच्चत्वेन । अन्ये दशयोजनमुच्चत्वेन ।

1[2]. C °devāḥ uragarbhamaṇihi sa° B °uragarbha°. — 1[3]. C anye devāḥ canda°. — 2[1]. C anye devāḥ lohitikehi sama°. — 2[2]. anye devāḥ gajapatihi maṇiratnehi sa°. — 3[1]. C anye devāḥ mahe ° ttehi sama°. — 3[2]. C anye devāḥ ra°. — 4[1]. C anye devāḥ go° BC °gomasake° C °kehi ratnehi sa°. — 4[2]. C °devāḥ çaçakehi maṇiratnehi sa°. — 5[1]. C anye he vā (?) lālatake maṇiratnehi sa° B | anye lāṭṭikehi maṇi°. — 5[2]. C anye devāḥ çirigabhehi maṇiratanehi | anye devā tālikehi maṇihi ratnehi etehi cānyehi ca divyehi maṇiratnehi samalaṁ° B °rbhehi maṇiratanehi | anye tānikehi maṇihi ca etehi anye ca di°.

8. C °to koçalamūlo nidānaṁ paripācishya° BC °shyati | anuttarāye saṁmya° C °ddhāye yathākuçalehi bo ° jānatsuḥ | B °ntsuḥ | . — 9. BC nīlamuktahārehi lo° C °hitamuktāhārehi çve° B °kaṇṭhaniṣkehi su ° trehi kuṇḍikehi mudri° C °kuṇḍikehi mudri ° hi nūpurehi çva° B °kaṇṭhaniṣkehi su ° trehi kuntikehi mudri° C °kuṇḍikehi mudri° hi nūpu-

rehi jamastarakehi mudra° B °hārakehi calaya ° purehi yashṭarakehi mudraha° BC °stakehi ovātakehi ratana(C °tna)dama(B °makā)hi paṭṭa° C °ṭṭadāmehi pushpadāmehi suvarṇṇaorehi ratnadāmehi mandāravadāmehi rucakradāmehi haṁsadāmehi siṁharatāvajinakāpurehi sva° B °rūpakayū ° hi haṁsadārehi siṁ ° jinakorehi sva° C °cānyehi ca yathāparikīrttehi ca di° B °vyehi ca ābha° BC °jānetsuḥ | .

14. B °lāni yāyanti te de° C °devāḥ svalaṁ ° kṛta saṁ°. — 15. C °cānyehi yathā° BC °rttitehi alaṁ°.

16. C tatra devā kecid yojanam ucca ° nti | anye devā dviyojanatriyojanam uccatvena bodhivṛkshaṁ saṁjānanti | anye devā caturyojanam uccatvena bodhivṛkshaṁ saṁjānanti | . — 17[1]. B °sāḥ yaṁcayo°. — 17[2]. C anye devāḥ daça°.

अन्ये विंशद्योजनमुच्चत्वेन । अन्ये त्रिंशद्योजनमुच्चत्वेन । अन्ये चत्वारिंशद्योजनमुच्चत्वेन । अन्ये देवा पंचाशद्योजनमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । अन्ये योजनशतमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । यथास्वकस्वकेन ज्ञानेन बोधिवृक्षमुच्चत्वेन संजानन्ति । सन्ति देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवा दीर्घायुष्का पूर्वजिनकृताधिकारा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । सन्ति देवपुत्रा अभिसंजातकुशलमूलनिर्याता यावद्भवाग्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षं संजानन्ति । तत्र केचिद्देवा सर्वरत्ननिर्यूहं सिंहासनं बोधिवृक्षमूले अद्राक्षुः । दिव्यं चतुर्योजनमुच्चत्वेन दिव्यदुष्यसंस्तृतं रत्नजालसंछन्नं किङ्किणीजालसमलंकृतं । अन्ये देवा योजनशतसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा योजनसहस्रमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा अर्धतृतीययोजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा द्वे योजनशतानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा योजनशतमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा पंचाशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा चत्वारिंशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा त्रिंशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा विंशद्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा दशयोजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा चतुर्योजनानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा त्रियोजनमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा द्वियोज-

1[1]. C °nye devāḥ viṃçadyoja° B °tvena anye°. — 1[2]. C °nye devāḥ triṃça°. — 1[3] C °nye devāç catvāriṃçadyoja° B °tvena bodhi°. — 2[1]. C °tvenaḥ | bo°. — 2[2]. C °nye devāḥ çatayojanam ucca°. — 3. BC °vṛkshaṃ u° B °cchatvā saṃ°. — 4[1]. C °devāḥ jana° B °vā jana° C °vṛksha saṃ°. — 5[1]. C °devāḥ dī° B °dhikā yo°.

6. C °vāgra paryyantam ucca°. — 7. C °d devāḥ sarvaratnaniryyūhaṃ° B °niryūhaṃ° BC °çetsuḥ | . — 8. C °janasahasram ucca° C °dushyasaṃstṛtaṃ ratnajālaṃ saṃcha° B °tanajālaṃ saṃchannaṃ kiṅkaṇījālasamalaṃ° C °nnaṃ kiṅkiṇīkajālasamalaṃ°. — 9[1]. C °devāḥ yojanasaha° BC °çetsuḥ | . — 9[2]. C °devāḥ yojanaçatasaha° BC °çetsuḥ | . — 10. B anya de° C °devāḥ a° BC °rdhatṛtīyojana° C °çetsuḥ B °çetsu a°.

11. B anya de° C °devāḥ dve° B °çatānim ucca° BC °çetsuḥ | . — 12[1]. B anya de° C °devāḥ triyo° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 12[2]. C °devāḥ pañcāçayojanaçatam ucca° B °nānim ucca° çetsuḥ a° C °çetsuḥ | . — 13. B anya devā° C °devāḥ catvā° janam ucca° B °janaçatāni u° ddarçetsuḥ a° C °ddarçetsuḥ | . — 14. B anya de° C °devāḥ triṃ° BC °çetsuḥ | . — 15[1]. B anya de° C °devāḥ viṃ° uccasana siṃ° B °hāsanānim addaçetsuḥ a° C °çetsuḥ | . — 15[2]. B anya de° C °devāḥ da° B °janaçatāni ucca° sanānim a° BC °çetsuḥ | .

16. C °devāḥ ca° tvenam adda° | B °hāsanāni uccatvena siṃhāsanānim adda° BC °çetsuḥ anye(B °nya) devā(C °vāḥ) triṃçadyojanāni uccatve(B °tvena uccatve[a 27°]) na siṃhāsanam(B °sanāni)m addaçetsuḥ | . — 17[1]. B anya de° C °vāḥ triyo° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 17[2]. B anya devā triyojanānim ucca° C °devāḥ dviyojanaṃ ucca° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°.

नानि उच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा योजनमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा त्रिक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा द्विक्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा क्रोशमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा सप्ततालमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा षट्तालमुच्चत्वेन अन्ये देवा पंचतालं अन्ये देवा चतुस्तालं अन्ये देवा त्रितालं अन्ये देवा द्वितालं अन्ये देवा तालमात्रं बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा सप्तपौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये देवा षट्पौरुषेयमुच्चत्वेन सिंहासनमद्राक्षुः । अन्ये पंचपौरुषेयं अन्ये चतुष्पौरुषेयं अन्ये त्रिपौरुषेयं अन्ये द्विपौरुषेयं । अन्ये देवा पुरुषमात्रमुच्चत्वेन बोधिवृक्षस्य मूले सिंहासनमद्राक्षुः ॥ तत्र ये लूहाधिमुक्तिकाः सत्त्वा ते तृणसंस्तरे निषण्णं बोधिसत्त्वमद्राक्षुः । तृणसंस्तरे निषीदित्वा बोधिसत्त्वो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यतीति ॥

अथ खलु पुन बोधिसत्त्वः सदेवमानुषासुरस्य लोकस्य पुरतो येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमित्वा बोधिवृक्षं त्रिष्कृत्वो प्रदक्षिणीकृत्वा पुरिमकां तथागतां समनुस्मरन्तो निषीदि पर्यंकमाभुंजित्वा ऋजुं कायं प्रणिधाय प्रतिमुखां स्मृतिं प्रतिष्ठापयित्वा ॥ तत्र चैवं बोधिवृक्षमूले निषण्णस्य बोधिसत्त्वस्य मुखमण्डलं भासति तपति विरोचते । तद्यथापि नाम महासाहस्रलोकधातुविसृतं सूर्यमण्डलं वा । यस्य तेजेन सर्वावन्ता त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातु जिह्मवर्णा अभ्यात् ॥ तद्यथापि

1. B anya de° C °devāḥ yo ° çetsuḥ | B °ddaçetsuḥ | . — 2[1]. B anya de° C °devāḥ tri° BC °trikoça ° nam adaçetsuḥ | . — 2[2]. C °devāḥ dvikroçam uccatve° B °dvikoça ° hāsanam addaçetsuḥ kro° C °çetsuḥ | . — 3[1]. B kroça° C anye devāḥ kro° B °çetsuḥ | . — 3[2]. C °devāḥ sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 4. C aññya devāḥ shaṭṭālaṁ anye devāḥ paṁ° B °shaṭṭālaṁm ucca° C °devāḥ catu ° vās tritā ° nya devāḥ dvi ° vās tālamā ° kshasyaḥ mū° B °mūre siṁ° C °sanaṁm addaçetsuḥ | B °ddaçetsuḥ a°.

6. C °vās sapta ° çetsuḥ | B °çetsuḥ a°. — 7[1]. C °devāḥ sha ° hāsam adda° BC °çetsuḥ a°. — 7[2]. C anye devāḥ paṁ ° sheya anya devā catu ° sheya | anye tri° B °anya tri ° yaṁ anya dvi°. — 8. C anya devāḥ pau° BC °hāsanam addaçetsuḥ | . — 9. C °tra ye lukhā° B °lūhādhi° C °çasantare nisharṇṇaṁ bo° BC °çetsuḥ tṛi°. — 10. B °rāṁ saṁmya°.

12. C °khalu bodhisatvo sade ° sya lokaṁ purato° B °loke para ° mūla tena° C °shkṛtya pradakshi ° rimakānāṁ tathāgatāṁ sama° B °gato sama° C °smaranto nishī ° jitvā ṛiju kāyaṁ praṇi ° smṛitiṁm upasthā°. — 15. BC °cedaṁ bo ° sharṇṇasya bo° B °tva mukha ° sati tapati vi°.

16[1]. C sadyathidaṁ nā° BC °hāsāhasraṁ lo° C °dhātuṁ vi° BC °laṁ vā ya°. — 16[2]. BC °hāsāhasro lo° C °dhātuṁ jihmavarṇṇaṁ asyāt | . — 17. C saryyathā° B °nāma jaṁbūnada° C °jambunadasya suvarṇṇasya biṁbasya pu ° sibālakalo masi° B °çākalo maṇinibhā | sa tapati viro° C °bhā sa na tapa° BC °svarā | e° C °m evaṁ bo ° hāsāhasrelo° B °hāsāhasro lo° C °dhātus tejena abhāshi abhibhūtaḥ | .

नाम जाम्बूनदस्य निष्कस्य पुरतो निदग्धस्थूणा काला मषिनिभा न तपति न विरोचति न च भवति प्रभास्वरा एवमेव बोधिसत्त्वेन त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः तेजेन अभिभूता अभूषि ॥ तत्र ये देवपुत्रा याव अकनिष्ठातो उपरि बोधिसत्त्वं निषण्णं अद्राक्षुः तत्र भूम्या देवा समानं बोधिसत्त्वं अद्राक्षुः ॥ तथा अन्तरीक्षे या-[२०४']चातुर्महाराजिका देवा त्रायस्त्रिंशा यामा तुषिता निर्माणरति परिनिर्मितवशवर्ति मारभवनातः सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानन्ति ॥ एवं ब्रह्मा देवा ब्रह्मकायिका देवा ब्रह्मपुरोहिता देवा महाब्रह्मा देवा आभा देवा आभास्वरा देवा शुभा देवा परीत्तशुभा देवा अप्रमाणशुभा देवा शुभकृत्स्ना देवा बृहत्फला देवा अबृहा देवा अतपा देवा सुदर्शना देवा अकनिष्ठा देवा सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्सुः ॥ ये च त्रिसाहस्रमहासाहस्राये लोकधातूये कुशलमूलसमन्वागता सत्त्वा पर्यन्तस्थायिनः ते सर्वे सिंहासनगतं बोधिसत्त्वं संजानेन्सुः ॥ ये अवरुप्तकुशलमूला सत्त्वा पुरिमजिनकृताधिकारा कामधातुपर्यापन्नाः ते मारं न पश्यन्ति न संजानन्ति बोधिसत्त्वस्य पूजां करोन्ता बोधिसत्त्वं नमस्यमानाः बोधिसत्त्वानुभावेन ॥

अथ खलु मारः पापीयां स्वकं बलं ध्यामबलं संजानति सर्वावतीं च त्रिसाहस्रमहासाहस्रां लोकधातुं अभिनतां येन बोधिसत्त्वो । महासत्त्वश्च इमं प्रतिसंशिक्षति । न तावदहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धिष्यामि यावन्न मारं पापीमं सार्धं बलकायेन सहजमागतं पराजिष्यामि मा सत्त्वानामेवं भवेया अनाश्चर्यमेतं यं बोधिप्राप्तेन मारो निगृहीतः स्वकं च स्थानं ऋद्धिप्रातिहार्येण बोधिसत्त्वः महे-

3. C °yāvad akani° B °nishṭāto° C °to vapari bo ° sharṇṇaṃ addaçetsuḥ | tatra bhū° B °sharṇṇaṃ addetsuḥ tatra bhū° BC °bhūmyāṃ devā samāṇaṃ bo° C °çetsuḥ | . — 4. C tathāntari ° devās trāya ° rmitavaçavartti° B °riti mārah bha° BC °bharaṇātaḥ(C °to) samāsenagataṃ° C °dhisvṛikshe saṃ°.

6. C evaṃ brahmā devo brahmakā° BC °hābrahmā ābhā° C ° svarā devā çubhā devā apramāṇaçubhā devā parittaçubhā devā çubhakṛitsnā° B °rittaçubhā devā çubhā devā parittaçubhā devā apramāṇaçubhā devā devā çubhakṛitsnā° BC °nishṭā devā samāsana(C °naṃ)gataṃ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ca tri°. — 10. C °hāsāhasraḥ ye dhātuye ku° B °tūye çulamū° BC °mūlāsama° C °tā satvāḥ paryyanto sthā° B °ryantaḥ sthā° BC °rve samāsana(C °naṃ)gataṃ bo° C °netsuḥ | B °netsuḥ ye ava°.

11. C ye avalupta ° pannās te mā° BC °raṃ paçya° B °rontāṃ bodhisatvo namasya°. — 14. C °māro pāpimāṃ sva° B °piyā sva° BC °dhyāmba ° jānanti(C °nti |) sarvāvatī ca tri ° hāsāhasrā(C °sro) lokadhātu abhi ° tvo mahā°. — 15. C mahāsatvo idaṃ prātisaṃ° B °kshati na tā°.

16. BC °rāṃ samya° C °buddhishyāmaḥ | yā° BC °pimaṃ sārddhaṃ° B °gataṃ parāji° C °mi | mā satvanām evaṃ° B °tvānāṃ evaṃ ° veyā anāçcaryāṇam idaṃ yaṃ° C °hito svakaṃ ca sthānaṃ ca ṛiddhiprātihāryyeṇa bodhisatvo mahe ° prāpta bodhisatvar iti | mama cāmuṃ ° eye samyaksaṃbodhye ca ° yishyanti | .

सर्वस्य लोकस्य पुरतो उपदर्शितुकामः एवं दृढस्थामवेगऋद्धिप्राप्तो बोधिसत्त्व इति च सत्त्वा च अनुश्रिक्षित्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधिये चित्तमुत्पादयिष्यन्ति ॥ अथ खलु मारो पापीमां दुःखी दुर्मनो शोकशल्यविद्धः प्रतिराजसंज्ञां बोधिसत्त्वे उपस्थापेत्वा चतुरंगिनीं मारसेनां उद्योजयित्वा बहुयोजनशतां हरित्वा येन बोधिवृक्षमूलं तेनोपसंक्रमि बोधिसत्त्वं पश्चिमायामो ति ॥ सो न प्रभवति बोधिसत्त्वं द्रष्टुं चक्षुर्विभ्रममनुप्राप्तः सचेद्बोधिसत्त्वो मुखवाटकोविरेया येन स्थामेन बोधिसत्त्वो समन्वागतो अभूषि । सचेदयं त्रिसाहस्रमहासाहस्रो लोकधातुर्वज्रमयो महापर्वतः अभविष्यत्तां लोकधातुं बोधिसत्त्वः परमाणुरज[२०४b]सदृशीं विधूनित्वा असंख्येया लोकधातुयो अभ्युत्क्षिपेया न च एको पि परमाणुरजो द्वितीयेन परमाणुरजेन सार्धं समये ॥ बोधिसत्त्वो च ततो मारपरियाये बहूं सत्त्वां कुशलमूलानद्राक्षीत् ये इमं बोधिसत्त्वस्य एवंरूपं ऋद्धिप्रातिहार्यं दृष्ट्वा अनुत्तराये सम्यक्संबोधाय चित्तमुत्पादयिष्यन्तीति । एतमर्थपदं बोधिसत्त्वो संपश्यमानो आगमेति न ताव अभिजिनित्वा मारं सबलवाहनं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यामीति ॥ अथ खलु भगवां ताये वेलाये इमां गाथामध्यभाषे ॥

यथा स्वयंभू स्थितो बोधिमूले
शाक्यान राजा सुविशुद्धसत्त्वो ।
सुवर्णबिम्बं यथ दर्शनीयो
जाम्बूनदं अपगतसर्वक्लेशो ॥
ओभासजाता दिशता अभूषि
मारश्च सो अनु कृच्छ्रप्राप्तो ।

2. B *ḥkhī daurmano çoka* C *ḥkhī daurmanasya ço* B *viddha pra* BC *jasaṁjñā bodhisatve(C *tvo) upasthāmetvā catu* B *huyojanaçatā hari* BC *kramitvā bodhi* C *shyāmeti. — 5. BC *ced yadi bodhisatvo* C *khavātaṁ o* B *satvo samanvā*.

7. C *trisāhasramahā* BC *sāhasro lokadhātu(C *tuḥ va)jamayo(C *ye) mahāparva* C *rvato abha* B *shyantāṁ lokadhātuṁ* C *shyantāṁ lokadhātūṁ bodhisatvo paramāṇurajasadṛçāṁ vidhū* B *dṛçī vidhūnitvā saṁkhyā lo* bhyutkshipeyā na ca e* C *eko pi ekam api pacamāṇu * jena sārddha samayā | B *rddhaṁ samayā | . — 10. C *tataḥ māraparisāyaṁ ba* B *bahuṁ satvāṁ* C *mūlāṁ adrākshīt | ye i* B *lān adrakshit | ye i* C *ṛddhiṁ prā * rāya saṁmyaksaṁbuddhāye ci* B *cittaṁ utpā* C *shyantīti ‖ .

12. C etam artham padaṁ* BC *meti | na* C *tāvad aji * rāṁ saṁmya* B *bodhi saṁbu* C *buddhishyāmīti ‖ . — 13. C *gavān tāye ve * thām abhāshe | B *thā adhya*. — 15. C *svayambhūḥ sthi* B *yaṁbhu sthi*.

17. BC *yathā darça*. — 19. C *çatām abhū* B *shi | mā* BC *sto abhū kṛ* C *prāptaḥ | B *pto kiṁ*.

किं तं हि नाम मह्यं भेष्यतीति
रतिं न विन्दामि विमान अस्मिं ॥
विमान सर्वा अभु व्योमवर्णा
प्रासादश्रेष्ठा वरचन्दनस्य ।
सुवर्णसूत्रा स्फटिकप्रवाडा
मा स्तु च्यविष्ये इतो अद्य स्थानात् ॥
स्फुटा गवाक्षा रुचिरार्धचन्द्रा
मुसारगल्वकवचिता च गर्भा ।
वैरोचनस्स जगती विशिष्टा
आभा अभू भविष्यति किं नु अद्य ॥
शीर्यातो मह्यं मकुटो प्रभुतो
शुभा च आभा विगता ममाद्य ।
संगीति मह्यं स्थिता अप्सराणां
मा स्तु च्यविष्ये इतो अद्य स्थानात् ॥
जाम्बूनदेन यथ कांचनेन
व्योमे विमाना कृतजिह्मवर्णा ।
इमे ये दिव्या इमे ये विमाना
जिह्मा अभू उपगते बोधिसत्त्वे ॥
सो चाद्रुशासि भगवन्तं स्वयंभुं
निषण्णं सिंहं यथ दुष्प्रधर्षं ।

1. B kiṁ na hi nā° C kiṁ ne hi nāmaṁ mama mahya bhavishyati ra° B °hyaṁ bhavishyati ra° C °na vṛindāmi vimānam asmiṁ || B °ndāmi nāmimā vimā°. — 3. BC °abhā vyo° B °mavallā prā° C °mavarṇnāṁ prā° BC °çreshṭā vara° B °ndanyā su°. — 5. C °ṛṇṇasutrā° B °sūtro spha° C °pravālā mā° C °ātar evam asthāt | B °ito hi taṁ sthānāt | .

7. C °rddhācandrāḥ musāgalvā kavacitasya garbhā | B °galvā kavacita tāṁ sagārbhā vai°. — 9. B °gati viçishṭu ā° C °gatī viçishṭo ā° BC °ābhā bha° C °vishyaṁ adhunā bhavishyati° BC °ti | kiṁ tu adya çī°.

11. B çīryato mahya maku° C çīryyanto ca mama mahya mukūṭa pra° C °çubhā vigatā ca ābhā | mamādya B °tā | mamādya saṁ°. — 13. BC °sthitam apsa° vishya i° C °iter adya°. — 15. BC jāmbunadena yathā kāñcanena sthyāmāvime ca (C °vilola)kṛi° B °vallā | C °varṇṇāḥ | .

17. C iyam evā divyā iyaṁ me vi° B ima ya di° C °mānāḥ ji° satvo | B °satve so°. — 19. B so addṛiço tādṛiço si bha° C so addṛiço tādṛiçasimo bhavantaṁ° B °yaṁbhavaṁ nishaṇṇaṁ siṁha yathā praduahyaṁ dharshaṁ viçu° C °bhuṁvaṁ tu siṁhaṁ yathā nishaṇṇo | praduahyadharmaṁ gajaatra°.

विशुद्धसारं जगसत्वसारं
जाम्बूनदस्य यथ यूपो भाति ॥
देवा दिवि प्रतिष्ठिता मुक्तिहारा
सुवर्णकम्बूरुचिरा मनोज्ञा ।
सुवर्णसूत्रां ग्रहिय प्रहृष्टा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
सुवस्तिकाश्च शुभा अर्धचन्द्रा
सिंहोष्ठलादि स्फुटा बोधिवृक्षे ।
विद्युप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति मुदितदेवपुत्रा ॥
चन्द्रप्रभां च रतनां ग्रहेत्वा
सूर्यकान्ता च रतनां गृहेत्वा ।
वैरोचनां मणिरत्नां ग्रहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
मुक्ताप्रभा च रतनां ग्रहेत्वा
ओभासयन्तां शुभदर्शनीयां ।
प्रामोद्यजाता मुदितहृष्टचित्ताः
अलंकरोन्ति भग[209a]वतो बोधिवृक्षं ॥
समन्तचन्द्रां मणिरतनां ग्रहेत्वा
रतनावलिं सुरुचिरदर्शनीयां ।

1. C gajasatvasāraṁ viçuddhasāraṁ suviçuddhasāraṁ | jāmbuna° B °jāmbunadasya yathā yūpa bhāsa devehu di° C °yathā yūtha bhāsa devehu di°. — 3. B divyā pra° C divyāni ca muktihārāḥ su° B °muktihārā suvalkakañcanarucitā | manojñā su° C °kañcanarucitā manojñāḥ su°. — 5. B suvallasū° C °rūpacitrāṁ grihiya prahṛishṭo | a° B °grahiya prahṛi° roti bhu° B °nti | bhu° C °gavatā bo° kshaṁ so svasti° B °kshaṁ çovasti°.

7. B çovastikā çu° C suvastikāça(?) çu° BC °çubha a° B °siṁhalatā° C °siṁhamutāhi° BC °sphuṭe bodhivṛiksha vi°. — 9. C vidyunprabhāṁ° BC °nti pramu° C °trāḥ ca° B °trā ca°.

11. C °bhāṁ ratanāṁ grihitvā sū° B °bhāṁ ca ratanāṁ gra° ntā ratanāṁ grihetvā sūryākāntaratanaprapradhāna vai° C °ryakāntiṁ ca ratanāṁ pradhāna vai°. — 13. C °rocanā ca ratanāṁ grihitvā | alaṁ° B °tvā jālaṁ° nti | bhu° vṛikshe mu°. — 15. B muktaprabhā rata° C muktaprabhā maṇiratanāṁ grihitvā abhāsantāṁ ca çu° B °obhāsantāṁ çubhadanīyaṁ prā°.

17. BC °jātā pramu° B °tāḥ alaṁka°. — 19. C °maṇiratnaṁ grihitvā ratnāva° BC °liṁ surucirāṁ darça°.

गोमेदकां मणिरतनां गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
अन्ये गृहेत्वा शुभलोहिताक्षं
शिरिगर्भमुक्तां रतनां गृहेत्वा ।
. . . .
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
रक्ताङ्कियो च रुचकां गृहेत्वा
महेश्वरां सुरुचिरवर्णवन्ता ।
कर्केतनां च रतनां गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नीलां च मुक्तां तथ श्वेतमुक्ता
रक्तां च मुक्तां शुभदर्शनीयां ।
हर्षं जनेन्ताश च देवजाता
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ज्योतिकां च मणिरतनां गृहेत्वा
ये चन्द्रसूर्यौ अभिभवन्ति तेजसा ।
विशेषप्राप्ता मणिरतनां गृहेत्वा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
नागामणीं च शुभदर्शनीयां
गुह्या विशुद्धार्चिषो मोदमाना ।
नभे क्षिपित्वा तद् ऋद्धिमन्तो
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
ब्रह्मा सहस्रा उपगता बोधिमण्डं

1. C gomasakāṃ° B gomesakāṃ° C °ṇiratnāṃ gṛhitvā a° °vṛkshe | raktā° (l. 7). — 3. B °hitākshaṃ çi° °tvā alaṃ°.

6. B °vataḥ bo° °kshaṃ | grahetvā tadā alaṃkaronti bhagavato bodhivṛkshaṃ | . — 7. B lakkāṅviyāṃ ca ru° C raktāṅiyāṃ ca rucakāṃ gṛhitvā° BC °çvaraṃ suruci° C °cīraṃ varṇavanto | B °vallavantā karke°. — 9. C °nāṃ gṛhitvā a°.

11. C nīlaṃ ca° BC °tathā çve° C °tamuktāḥ ra°. — 13. C harsha ja° B °roti bha° C °vṛkshe | . — 15. C jyotiṃ ca vā maṇi° B °tikaṃ vā maṇi° C °nāṃ gṛhitvā ye candramasūryābhi° B °adramasū°.

17. C °ṇiratna gṛhitvā° B °vataḥ bo°. — 19. BC nāgāmaṇiṃ ca su(C °çu)bha° B °guhyaviçuddhāṃkshiye mo° C °çuddhāṃ kshipe modamānāṃ B °mānā nabhe°.

21. C °tvā tato ṛ° B °da riddhimantā alaṃ°. — 23. B brahma sa° C brahmā sahasrāṃ u° °ṇḍaṃ çakrāçca devā a° B °çakāçca devā a°.

शक्रश्च देवो अधिपति गुह्यकानां ।
येहि दृष्टा पुरिमकलोकनाथा
ते देवता च प्रणता स्वयंभुं ॥
आभास्वरा उपगता देवपुत्रा
शुभा च देवपुत्र शुभकृत्स्ना ।
.... रूपा च बृहत्फला च
अतपा सुदर्शना च अकनिष्ठा
अलंकरोन्ति भगवतो बोधिवृक्षं ॥
संछन्नो सर्वो अभु बोधिवृक्षो
रश्मीं सहस्रां किरे अप्रमेयां ।
दिव्यैर्मणीभिः प्रतपति बुद्धचैत्रं
सर्वा सहां अभिभवे लोकधातुं ॥
तस्यैवं चित्तमभू प्रमत्तबंधुनो
मा हैव मे च्यावये आसनातो ।
एषैव राजा भवे देवतानां
न चास्य अस्ति समो सर्वलोके ॥
अथापि बुद्धो भवे धर्मस्वामी
शून्या विमाना भवे देवतानां ।
देशेत मार्गं शिवशान्तिक्षेमं
न भूय मह्यं भवे ईश्वरत्वं ॥
उत्सन्नप्राप्तं भवे बुद्धचैत्रं
माराण कोटी संयोजयन्तो ।

2. B yehi dṛishṭvâ puri° C ye dṛishṭa dṛishṭvâ purimako lo° BC °nâtho te de° B °natâ pra° C °svayambhûḥ | B °yaṃbhû | . — 4. B °gata de° C °tâ devaputro çubhâ ca devâ çubhakâinâmaḥ || rû° B °bhakâçinâma rûpâ°.

6. C rûpo bṛihatphalâ ata° °rçana akaṃ° B rûpâ bṛihatphalâsu | apâtasudarçanâ sudarçana alakalonti bha°. — 9. B °chamnâsarvâ abhû bo° C °abhût bodhi° B °ksho | rasmiṃ sa° C °raçmiṃ sahasrâṃ kilam apra° BC °meyaṃ | .

11. B divyai maruḍhiḥ pratapati(?) bu° °traṃ sarvâsahâṃ abhibhava lo°. — 13. B °ttam abhû pama° C °cittam abhûn pama° na mâ haiva me cyâvayed âsa°. — 15. C °samâ sa°.

17. C °ddho bhaved dharma° B °svâmi | sunyâ° C °mî çûnyâ vinâ bhave de° B °nâ bhaved devatânâm deçe°. — 19. BC deçenti mâ° C °mârge çivaçâ° BC °maṃ | na bhû° C °ya mârgaṃ bhaved îçva° B °ve îçva°.

21. BC °ved buddha° C °râna koṭi sayo° B °koṭisayo°.

सन्नद्धवर्मा कवचितवर्मा
संग्रामकाले भवथाप्रमत्ता ॥
उद्योजयित्वान स मारसेनां
उपसंक्रमित्वा वरपादपेन्द्रं ।
अद्राक्षीत्कृष्णो तथ बोधिसत्त्वं
सूर्यां सहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥
तस्यैव चित्तं अभू वेपमानं
एषो न शक्यो मये धर्षणाये ।
लोकेश्रियेतं रतनं गहेत्वा
राज्यानपेक्षं जनयित्व छन्दं ॥
दिव्यं च चूर्णं वरचन्दनस्य
जाम्बून[209b]दस्य रतनामयं च ।
दिव्यां च गृह्य वरसारगन्धां
सो बोधिसत्त्वमोकिरे वेगजातो ॥
एकांसं कृत्वा वसनं कृतांजलि
प्रदक्षिणं निदहि जानु भूम्यां ।
संहर्षितो ऽनिमिषं प्रेक्षमाणः
सो बोधिसत्त्वं स्तवे तस्मिं काले ॥
रूपेण त्वं असदृशो पुण्यवन्तो
वर्णेन शुद्धं सदृशो न प्राप्तो ।

1. B saṃnaddhavavarmaka° C °ddhavarmakavacitavarmitāṃmaṃ | saṃgrā° B °citavarmitāva saṃgrā° le bhavethāpramatto | C °mattāḥ. — 3. B °yitvā mārase° C °yitvā na ca mārase°. — 5. BC °ahņo bo° C °dhisatvo sū° B °sūryasaha° C °sraṃ ca ya° BC °yathānta°.

7. B °cittam abhū vetyamā° C °abhuā vaityamānaṃ | esho na çakyaṃ maye dharsaṇāye. — 9. B lokashram etaṃ ra° C lokeshpam etaṃ naṃ gṛhitvā | rājyāna ape° B °rājye ape° BC °pekshāṃ jā° C °yitvā chandaṃ.

11. B °ndanasya jāṃbunadaṃ ratnāmayaṃ ca di° C °jāmbunadaṃ ratnamayaṃ ca di°. — 13. C °sāragaṃdhāṃ | so° B °ndhāṃ | so bodhisatvo oki° C °satvaṃ oki° B °jātā | . — 15. BC ekāṃça kṛtvā va °jaliṃ pra° B °kshiṇāṃ nidahiya jā° C °kshiṇā nidahiṇa jā° BC °myāṃ saṃ°.

17. B saṃharshamāṇaḥ anime° C saṃharshamānā animekshamāṇo | so bodhisatvo abhistave vegajāto | tasmiṃ ca kāle BC °kāle rū°. — 19. BC °ṇa ca asadṛço pu° °rūpena (C °na vā) sadṛço prāpto saṃpra°.

सुसंप्रज्ञानो मरुपूजनीयो
लोकैकवीरो स्थितो वृक्षमूले ॥
न तुभ्य अस्ति सदृशो कुलोत्तरो
देवो व नागो मनुजो व लोके ।
सर्वां अभिभोसि दिशतां शिरीये
घनाभ्रमुक्तो गगने व चन्द्रो ॥
तवा हि ते पूजनिया भुंजाहि
सप्त रत्नानि प्रवरोत्तमानि ।
चक्रं प्रवर्तेहि महिं आवसाहि
चातुर्द्वीपो राजा परिभवाहि ॥
तुवं च प्राप्ता दिश प्रेक्षमाणो
अदीनचित्तो च अनन्ततेजो ।
देवसहस्रानभिभोहि आभा
विदग्धस्थूणां यथ सुवर्णबिम्बं ॥
द्वात्रिंशतीहि स्फुटो लक्षणेहि
विरोचि कायं तव सत्वसार ।
शोभासि राज्ञे स्थितो अप्रमत्तो
प्रशासि सत्वां पितरो व पुत्रां ॥
चत्वारि द्वीपां वशि ईश्वरत्वे
न च करेसि इह अनुशास्तिं ।
त्वं ऋद्धिप्राप्तो विचरेसि लोके
शिष्यो ते भेष्यं यथ एकपुत्रो ॥
इस्त्रीसहस्रैः सह क्रीडमानो

1. BC samipra° C °no marûpû° B °nîyo eko vî° C °kaiko vî°. — 3. C °tubhyam a° BC °kulottari de° B °vo ca nâ° C °vo vâ nâgo vâ manujo vâ loke B °ge | ma°. — 5. B sarve abhi° °kto gaganacandro tarâ° C °ye ca candramâ tarâ°.

7. B °pûjanîyo bhuñjhuñ° C °pûjanîye bhuñjâhi sarvara° BC °ratnâñ pra°. — 9. BC °rttehi mâhim âva° C °rdvipe ratnapa° B °rdvipa ratnapa° °vâhi tvañ°.

11. BC tvañ ca prâpto di° B °jo de°. — 13. C devâḥ saha° °bhoti â° B °bhoti | â° sthûṇâ yathâ su° C °sthûnâ yathâ su°. — 15. C °sphuṭalaksha° BC °viroca kâ° C °sâraḥ | .

17. C °sthitam apra° praçâsi sa° B °prasâsi sa° C °tarâ ca pu° B °ro ca putrâñ | . — 19. B °pâñ vaçi içva° C °pâñ vaçi isvaratve na karetaḥ iha anuçâsti tvañ | B °karetan iha°.

21. C çiddhi ca pra° B °caretan lo° BC °çishyate bhe° C °bheshyasi yathâ e°. — 23. C ishṭisahasraiḥ°.

मह्यं राज्यं च गिरिहिमप्राप्तो ।
दास्यामि तुभ्यं रतनानि सप्त
भवाहि राजा चिदु चक्रवर्ती ॥
भविष्यते पुत्रसहस्रं तुभ्यं
शूराण वीराण महाबलानां ।
वरांग[रूपान] परसैन्यप्रमर्दकानां
ससागरान्तं जये लोकमेतं ॥
इमा च पश्य वर नारकन्या
पुष्पा गृहीत्वा वरचन्दनस्य ।
प्रावन्तरीये शुचिवसननिवस्ता
गीते कलासु परमार्थप्राप्ता ॥
वीणां गृहीत्वा पणवां मृदंगां
शंखां च वेणुं च सुघोषकां च ।
संभारिकां नकुलकिंफलां च
उपगीयमाना तद वृक्षमूले ॥
अन्ये क्षिपित्वा गगणे स्थिहन्ता
चूर्णा क्षिपन्ति वरचन्दनस्य ।
जाम्बूनदस्य रतनामयं च
क्षिपन्ति चूर्णं तव भोन्ति सर्वे ॥
हाहाभेरीशंखपणवनिनादे
प्रासादश्रेष्ठे रम त्वं कुमार ।
पुष्पं च गन्धं च विलेपनं च

2. B °sapta bhu° C °saptaḥ bhu°. — 4. BC °hasra tubhyaṃ° C °vīrā mahābalāṇāṃ valāṅgarū° B °lānāṃ varāṃ°.

6. C valāṅgarūpāṇ para° B °rūpāna para° C °rddakā sasā° B °nāṃ | sasā° BC °garāntāṃ jaye e(C °yed e)kaṃsukāṃ |. — 8. BC ime ca pa° B °rakanyāṃ pu° C °rakanyāna puṣpāṇi gṛhītvā°. — 10. BC syād anta° C °civasanā nivastrā çite kalā° B °sā çite kalākalāsu° BC °prāpto |.

12. C °ṇāṃ grahe ° daṅgā çaṃkhā° B °kāṃ ca eka°. — 14. B ekarinakula° C ekelinakulakakiṃphalikā gṛhītvā upagīyamānā tato vṛ° B °upagāhyamāṇā tada vṛ°.

16. BC °gagane vimuntā(C °nto) cū° B °kṣipanti va ° sya jā°. — 18. BC jāmbuna ° nti | cūrṇṇā tava°. — 20. B hāsa bherisaṃkha° C hāsābhiniçaṃkha° BC °ṇavo ninā° B °çreṣṭhe ra° C °çreṣṭho ra ° māro |.

22. BC °nīhaṃ ca rucirāṃ vilepanaṃ bhuṃ° C °ko ha |.

भुंजाहि तव परिचारको हं ॥
चक्रं च नागो हयवरो मंजुकेशो
वैडूर्यमणिरत्नं विशिष्टं ।
स्त्री च श्रेष्ठा धनधरो खड्गको
परिणायको रत्ना भवन्ति सप्त ॥
तवाधिपत्ये निवसं कुमार
शुश्रूषको मृदु[210°] भाषमाणं ।
श्रुत्वान ते वाक्य सुखी भविष्यं
मृषा च भाषे न च एवरूपः ॥
सत्ये स्थिहित्वा लभये सुरूपं
कायं विशिष्टं स्फुट लक्षणेहि ।
व्यंजनेहि तथ अनुव्यंजनेहि
प्रभासमानो स्फुट लक्षणेहि ॥
सो मंजुघोषो कलवल्गुभाषी
उल्लोकयित्वा दिशता समन्ता ।
अष्टांगुपेतां (निनादये) वाचां
शृणोहि यक्ष गिरां भाषतो मे ॥
राजा भविष्यं अहं सर्वलोके
बुद्धित्व बोधिं वशिप्राप्तिषेमां ।
पुत्रा च भूता मम अप्रमत्ता
काहिन्ति श्रुत्वा मम आनुशास्तिं ॥
ममापि सप्त रतना विशिष्टा

2. C °yavara maṇi ° ḍūryyaratanaṁ maṇiṁ vi° B °ḍiṭaṁ stri°. — 4. C striyā ca çreshṭā dhanadharo khaḍgaka° B °çreshṭā dhana ° ko ratanāni bhavanti | C °tnāni bha°.

6. C saptā te cādhi° C te vādhipatye vivasuti ca kumāraṁ çu° B °nivasantaṁ ca kumāraṁ çuçruyantā gira mṛi° C °çuçrūyanto girā mṛidubhāshaḥ māro | B °māṇaḥ çru°. — 8. BC °tvā te vākyaṁ sukhi bhaviyaṁ° B °mṛishaṁ ca bhāsena ca e° C °sena ca evarūpaḥ | B °rūpāḥ satye°. — 10. C satyaṁ sthihitvā labheya rūpo kā° B °bhaye rūpakā° C °sphuṭa laksha° B °ṇehi vyaṁ°.

12. C vyaṁjanaṁhi ta° BC °tathā a° B °ṇehi so°. — 14. C °bhāshi u° B °shi | u° ntā ashṭāṁ° C °mantāḥ | .

16. BC °petā mamade girāṁ çṛi(C °çrimuḥ çṛi)ṇo° C °yakshā girabhā° B °giri bhāshataṃe zā°. — 18. B °ke | bu° C °dhitvā bo° B °māṁ pu°. — 20. BC putrā abhū C °mattāḥ kā° B °tā | kā° C °çānti | B °çāti mamā°. — 22. C °nāni viçi° nti buddhatvam eva agra° B °dhiṁ bo°.

भेष्यन्ति बुद्धित्व मे अग्रबोधिं ।
बोध्यङ्ग सप्त पुरिमजिनप्रशस्तान्
तां च लभित्व भवति अप्रमत्तो ॥
चत्वारो अन्यामहं ऋद्धिपादां
ध्यानप्रमाणां तथ मार्गश्रेष्ठं ।
बुद्धित्व सत्वानि समन्तज्ञानि
अभिप्राप्तो दिशतां विजेयं ॥
जुगुप्सनीयाः सुखहीना हि कामा
न अत्र विज्ञो लभे आश्विसंसं ।
एषो हि मार्गो नरके तिरिश्चे
यमस्य लोके वक्रप्रेतलोके ॥
अधर्मकामा रत मैथुनस्मिं
तमान्धकारे प्रयाता समन्ता ।
विहीनतेजा श्रुतशुक्लधर्मा
ते कामसेवी नर एवरूपाः ॥
दुर्गन्धपूति अशुचिं अनार्यं
न तत्र जातु रता शुद्धसत्वाः ।
वालो नये तत्र विशेषसंज्ञां
न पण्डितो जानति तत्र छन्दं ॥
समृद्ध पक्षे यथ शाल्मिचैत्ये
विद्युत्पतेया अशनिवरचक्रं ।

2. C bodhyaṅga parimakeshu ajiro pra° BC °çastân | tâm (C °tâm ca) labhitvâ bha° C °vanti pra° B °vati pramatto catvâ°. — 4. C catvâra anyâm aham riddhi° B °pâdâm | dhyânaprâmâṇâm ta° C °dhyânâmprâmâṇâm tathâ mârgaçreshṭhâm | B ° çreshṭhâm buddhi°.

6. B °jñâni | abhi ° shyami ja°. — 8. C vijigu° B °yâḥ duḥkhahînâḥ kâmâ °yâḥ duḥkhâprahîṇâḥ kâmânam na atra labhed vidhijñâḥ | anvasmiṃça esho° B °vijña labhe anusmiṃça esho°. — 10. C °mârge nara ° maç ca loke° B °hupetaloka adha° C °loko |.

12. BC °ratasamni° C °thunesmim tamandha° B °smim | tamatamandha° BC °kareṇa pra° B °samantâ vi° C °samantâḥ vi°. — 14. B °çukradha° C °dharmâḥ te° B °pâḥ du°.

16. B durgandha° C °jâtas tataḥ çu° B °rataḥ ça ° tvâḥ vâlâna°. — 18. B vâlânato tatra° C vârâ nale tatra viçeshasaṃjñâ na pa° BC °ṇḍitâ jâ°. — 20. BC °mṛiddhe (C °ddhi) pakshe yathâ çâ° C °niralasvakrâḥ | B °cakra |.

तथैव शुक्ला परमार्थधर्मा
कामनिदानं अफला भवन्ति ॥
पृथग्जना तु रता हीनसेवी
जात्यन्धभूता अबुधा रमन्ति ।
रमन्ति ते अबुधचेतसेन
न कामतृष्णां जने बोधिसत्त्वो ॥
संवर्तनीयं यथ बुद्धक्षेत्रे
हुताशने प्रज्वलिते नभस्मिं ।
रमणीय आभा मणिं स्फारिकां वा
तथैव कामां विचिकित्सु [शुक्ल]धर्मा ॥
विसृष्ट वध्यो यथ पार्थिवेन
लभेय मोक्षं श्रियं स्वस्तिभावं ।
न हीनकामां प्रतिसेवमानो
लभेय चर्यं तु जिनानुज्ञातं ॥
उच्चारो शुष्को यथ दह्यमानो
जुगुप्सनीयो परमदुर्गन्धो ।
न राजपुत्रो तर्हि भवति उदग्रो
तथैव कामा गर्हित पण्डितेहि ॥
ग्रीष्माण मासे यथ पश्चिमस्मिं
लवणोदकं जनयि तृषां नराणां ।
तथैव कामां दुःख [प्रति]सेवमानो

1. B °dharmakāmaṁ nidānā a° C °dharmāḥ kāmāṁ nidānā aphala bha°. — 3. B °rata hi° C °rato hi ° dhā na jānti | B ° dhā na jānti jālā°. — 5. C jātā ca jānti abudhā ca cetasāḥ na kā° B jātā ca jānti abudhā cetasā na kāma ° seya bodhisatvo saṁtva° C °janetvā |.

7. BC °nīya(B °ya ‖) atha bu° C °nabhesmiṁ | B °smiṁ mamaṇi°. — 9. B mamaṇi° C na maṇi na ābhā mayiva cchāyi vā tathai° B °bhā maṇiva cchā ikā vā | tatha ° māṁ vicitkinsuḥ çu° C °çukla ‖ dharmā ni° B °rmā ni°.

11. C niçiṣṭa yathā pā° B niçṛṣṭa° B °yathā pā° BC °çriya sva° C °sti tāvat | B °vaṁ na hi°. — 13. C na hīnakā° B °no la ° jñātaṁ u°. — 15. C uccāraçu° B uccāraçu ° BC °yathā da° C °mānaḥ ju° B °no | ju ° ndho na rā°.

17. B °tro taṁ hi bha ° gro | ta° C °dagrāḥ ta° B ° garahita pa ° hi grī°. — 19. BC °yathā pa° C °çcimesmiṁ° B °masmi la° C °jana tṛi° B °tṛiṣṇāṁ na°.

21. C °duḥkhakarase ° no ajñāyaprā° B °no | ājñā ° ti bālatṛi° C °ti bāratṛi°.

अज्ञानमाप्तो जनयति कामतृष्णां ॥
यं तेहि पूर्वं पकृतवृक्षफुप्फकेहि
यूथं च अन्यं अनुगतमात्मभावे ।
प्रस्यन्दमानं वहिमुखेहि काये
[210b] न अत्र विज्ञो जन सौमनस्यं ॥
सिंहाणमाला यथ श्लेष्मपूरं
कफो च पित्तं अनुगतं मस्तरोमं ।
सदा श्रवन्ते अशुचि जिगुप्सितं च
न अत्र विज्ञो जने सौमनस्यं ॥
कामभिद्रार्थं प्रपतिषु दुर्गतीषु
उत्पादयं दुःखं नरा वेदयन्ति ।
मुद्गा च माषा यथ कुम्भप्राप्ता
तथैव छिन्ना नरकेषु सत्वा ॥
असीहि छिन्ना बहुविधमात्मभावा
शक्तिशरेहि पुन पि संप्रभिन्ना ।
बाला करोन्ति विविधं अनिष्टं
न अत्र जातु अभिरतु बोधिसत्वो ॥
रूपेहि वृद्धो भवति सम्मोहजातः
यो कामतृष्णां जने अल्पबुद्धिः ।
स्वयं च सेवि दुःखकररोगमूलं
यथा श्मसाने कुणपं शृगालः ॥

2. BC yaṁ te(B yaṁ te)hi purupakṛita vṛikshaphuṭpha(C °shpha)kehi yûthaṁ ca anya anugataṁ(C °tâṁ) âtma°. — 4. BC °ndamano na vahi(C °rhi)mukhehi kâye(C °ye) na atra° B °janeya mânushaṁ sa siṁ° C °janeya mânuçaṁ siṁ°.

6. B siṁhânamâlâ yathâ puna çle° C siṁhânamâre yathâ punaḥ çleshma kapo tha pi° B °pûra kapo tha pi° C °mushtarugaṁ | B °starugaṁ sadâ°. — 8. B °nte | açuci vigu° C °ci vigupsataṁ atra° B °psitaṁ atra° BC °jñâne jane(C °na) sau°. — 10. BC kâmaṁ mi° B °prapatishu du° BC° duḥkha naro vedayati | .

12. C mudgâ mâshâya kumbhaprâptâ tathaiva svinnâ° B °mâshâ ca ya ° prâpto tathaiva svinnâ° C °satvâḥ ‖ . — 14. B asihi cchannâ ba° C °vidhaṁ âtma° BC °bhavo çakti sa(C °kihi çaṛe° C °punar api saṁprabhinnâḥ | B °bhinnâ bâ°.

16. B °nishṭhakarma na jâ° C °nishṭhakarmaṇo abhi° B °tvo rû°. — 18. C rûpehi vṛiddho bha° B °hi baddho bha° C °bhavanti sammohajâto ye° BC °janayati alpa°. — 20. B so yaç ca sevi duḥ° C svayaṁ ca sevi duḥ ° thâ çmaçâne kuṇape çṛigâlâḥ | B °kuṇape çṛigâlaḥ mâ kṛi°.

मा कृष्णबंधु मम मोहनार्थं
कामां प्रशंस गर्हिता पण्डितेहि ।
अंगारकर्षू यथ संप्रपूर्णा
तथैव कामां त्यजे बोधिसत्त्वो ॥
न कामसेवी हि इमं प्रदेशं
द्विजाभिघोषं स्फुट पादपेहि ।
न चापि एवं स्फुट लभयेहि
सेवित्व कामां लभे आत्मभावं ॥
रक्षित्व शीलं अशबलब्रह्मचर्यं
सेवित्व धुतां हतरजा निष्क्लेशा ।
भावित्व चापि बहुकल्पकोटी
विशिष्टो भोति (स्फुट) आत्मभावो ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिमभवे अभूषि
शान्तीउपेतो सद अप्रमत्तो ।
शोधेत्व मार्गं विविधं अनन्तं
सो अद्य लप्स्ये वर अग्रबोधिं ॥
भगवतो सार्थवाहो हितकरो अप्रमत्तो
पुरतो स्थित्वा अवच स कृष्णबन्धु ।
शृणोहि तात मम गिरां भाष्यमाणां
मा अत्र दोषं प्रजने अप्रसादं ॥
यद्देव जातो अद्दृश पुण्यवन्तो
कम्पे सशैला वसुमति षड्विकारं ।

1. B °mohanârthe kâ° BC °prasaṁçâ(B °ça) garahitâ° B °paçutehi |. — 3. C aṅgârakashṭha yathâ saṁ° B °karshû yathâ saṁprapûrâ tathai° C °pûrṇâ tathai°.

7. B °mâṁ labhate âtma° C °mâṁ labhed âtma°. — 9. BC rakshitvâ çî° B °asabala bra° C °açabalabra°.

11. BC °bahuvidha kalpa° B °viçishṭa bhoti âtma° C °viçishṭibhavati | âtmabhâvâ |. — 13. B °draçîl pu° C °draçîri pûrima° BC °abhûmi kshântiṁ upete taye s(C °te trayam a)pra° B °matto sâdhu°. — 15. B sâdhu° C °dhaṁ anantaṁ so° B °anantaṁ | adya° C °varam agrabo°.

17. B bhavato sârtha° C °purataḥ sthi° nitbhub çṛ°. — 19. BC °bhâshamâṇâṁ° BC °jana aprasâ°.

21. C ye daiva jâ° B yed eshu jâ° dṛçaṁ puṇyajâlâṁ kaṁpa saçai° C °dṛçe puṇyavaṁto ka° mati shaḍvikâlaṁ oldâ°.

ओभासिता इम दिशता अनूपि
दिव्या च वाया अघट्टिता संप्रवाति ॥
दिव्यां छत्रां धारये देवपुत्राः
ध्वजपताकैः स्फुटो बुद्धक्षेत्रो ।
येना भ्रमेन्सु मरुगणा देवसंघा
अप्रमादं जनयि अदीनसत्वा ॥
एषो चक्षुर्भविष्यति सर्वलोके
आलोकभूतस्तिमिरं निहत्वा ।
एषो अन्धकारं विधमे दुःखितानां
मा अप्रमादं जनेहि बालबुद्धे ॥
एषो हि येन भविष्यति सर्वलोके
त्राणं च द्वीपं शरणं परायणं ।
अकरित्वा नरमरु च प्रसादं
घोरं व्रजन्ति निरयं अवीचिं ॥
एषो हि लोके असदृशो दक्षिणीयो
एषो हि लोके सततं हितानुकम्पी ।
एतं सत्कृत्वा नरनारिसंघा
च्युता सुखी [२११ a] भवे इह सर्वलोके ॥
यो अत्र मानं जने न प्रसादं
पुण्योपपन्ने धुतरजे शाक्यसिंहे ।
न तस्य जातु भवे स्वस्तिभावो
च्युतश्च क्षिप्रं व्रजे दुर्गतीषु ॥

1. C °diçatâm abhû° B °ca vâdyâ(?) ca âgha° C °dyâ ca agha° BC °ṭṭita sam̃° C °pravâdiḥ di°. — 3. C °vyâm̃ ca chhatrâm̃ ca dhâ° BC °rayetaḥ de° C °putro | dhvajâpakâkaiç ca sphu° B °buddhapu(*effacé?*)trai ca°. — 5. B catâ bhâmayetaḥ na maru° C velâ bhramatau ma° B °gatâ de° C °sam̃ghâḥ | apra° yâbyaiâ adînasatâḥ e° B °satve | —
7. C °sho ca cakshu° B °kalu bhavi° C °bhûto bhavastimiram̃° B °bhûtaḥ bhavatimiram̃°. — 9. BC °ndhakâra vi° C °ndhatarâ duḥ° B °dhamano duḥ° C °apramâdam̃° BC °janetvâ hi bâ° C °ddhi | e°.
11. C °hi evam̃ bha° loko | trâ° yaṇam̃ parâyanam̃ a°. — 13. BC anukari° B °maru apramâda gho° C °ru apramâdam̃ | gho°. — 15. B °dakshaṇeyo° C °kshiṇeyam̃ | e° BC °kampi satkṛ°.
17. C °nârîsam̃ghâḥ cyu° vet | iha°. — 19. B yo tra mâṇam̃ vilam̃jane apra° C °nam̃ ciram̃ jane aprasâddham̃ pu° BC °ṇyopamete dhuraje° C °sim̃ho | . — 21. C °bhavet svastibhâvo cyutâç ca° B °vraja du°.

एषो हिमां अचलचलं प्रभेत्ति
अभ्युत्क्षिपित्वान ते सागरातो ।
क्षेत्राण कोटीनयुता क्षिपेय
स्थामेन लोके समो नास्ति सैन्यं ॥
एषो समुद्रं जलधरं वारिपूर्णं
असुरनिकेतं उदधिं समन्ततेजं ।
शोषेय सर्वं दृढव्रतो अप्रमत्तो
एषो हि सर्वमभिभवे मारसैन्यं ॥
ब्रह्मं च शक्रं अभिभवे गुह्यकां च
नागासुरा च मनुजा महोरगा ।
विदग्धचूर्णां यथ सुवर्णबिम्बं
पीडे नारायणं जिन घनशरीरो ॥
एषो यथेष्टा गिरिवरं चक्रवाडं
पाणितलेन समरजं करेय ।
न एष शक्यो उपगतो बोधिमूले
चालेतुं वीरो दृढव्रतो अप्रमत्तो ॥
चन्द्रं पतेया नभतो मेदिनीये
इयं च भूमी स्थिहि नभे आत्मनेन ।
प्रतिस्रोतं सर्वा नदीयो वहेयुः
न चैव शक्यो दृढव्रतो चालनाय ॥

1. B °hime tam acalaṁ amuṁ pravetti aññyukshipi° C °himetaṁ acaram amuṁ pravetti anyukshipi° B °râto kshe°. — 3. C kshetrâna koṭina ábhâṁ nikshi° B °ṭina ábhâṁ kshi° BC °peyâṁ sthâ° BC °ke mama sam(C °ma) nâsti°. — 5. C °mudrâṁ ja° B °rṇṇaṁ | a° BC °udadhi samantâ(C °ntâḥ |) tejaṁ ço°.

7. C çosheya sarvaṁ nabhasi yacitta piḍâ nârâ° (l. 12; C a ensuite l'ordre suivant : 13, 15, 7, 9, 17, etc.) B çosheya sarvaṁ | ..vrato a ° ite | esho°. — 9. B °bhi..guhyakâṁ ca | nâ °ragâ vidâ° C °ragâ ca vida°.

11. C °sthûnâ yathâ suvarṇṇabiṁbaṁ candraṁ° (l. 17, cf. l. 7) B °sthûnâ navasijacittaṁ piḍâ nârâ° C °ṇaṁ avajira ghânaçarîraṁ | . — 13. C esho gṛihe ° ṇitaṁlena° BC °rajâṁ ka°. — 15. C °çakyaṁ upa° B °çakya upa ° tuṁ vîra dṛi° C °vîra dṛidho vra ° Ito esho hi° (l. 8, cf. la note l. 7).

17. B yathâ suvarṇṇabiṁbaṁ candraṁ yata ° nîye | iyaṁ° C °imaṁ ca bhûmiṁ nabhe sthihi â° B °mi nabhe sthihi âtmanena pra°. — 19. C pratiçrotaṁ sa ° hetaṁ na° B °hetaṁ | na° BC °çakyaṁ dṛi° C °nâyaṁ | .

यथा गजेन्द्रः सुबलवां षष्टिहायनः
षड्दन्तनागो समुच्छ्रितकायो ।
पादेन भिन्दे अविमणो आमभाण्डं
तथैव सर्वा करिष्यति मारसैन्यां ॥
मारो ह्युवाच स दुःखितो सार्थवाहं
अमेमि किं मा यथ बालबुद्धि ।
सन्नद्ध सेना कवचितवर्मिता च
करिष्यिमस्य कृतकृतस्यान्तरायं ॥
वर्षा सहस्रा मया यो पोषितो हि
उच्चग्घतीह अयं मम ज्येष्ठपुत्रो ।
सो गौतमस्य अमूरिह अनुयात्रो
अवसादयिष्यन्तो समारसैन्यं ॥
उदुम्बरस्य यथ पुष्प जातं
वर्णोपपेतं सुरुचिरं मंजुगन्धं ।
तथैव बुद्धा हतरजा निःक्लिशा
कल्पान कोटीनयुतेहि भोन्ति ॥
अपद्धर्मं पितरं विपन्नशीलं
पाहेष पुत्रा करुणां जनेत्वा ।
पुत्राण एवं प्रकृति तस्य भोति
अनुकम्पको हि न अहं अमित्रो ॥
सुमेरुमूर्ध्नि यदि नरो आरुहित्वा

1. BC yathâ candragajendraḥ(C °ndro) | su° C °vâṁ shashṭhihoyano shadanto nâga° B °naḥ shaddanto nâ° BC °samuddhitvakâyo | . — 3. C °bhindena abhishano âtmabhâ°. — 5. BC °sârthavâho trâ° C °ḥkhitâṁ sâ ° si kiṁ vâ yathâ bâlabuddhiḥ | B °yathâ varabuddhi saṁ°.

7. B saṁnaddha° BC °senâṁ ka° B °vacidharmmatâ kari° C °vaciṁ(os °mhiṁ) ca dharmatâḥ karishyam asya dṛi ° râyaḥ | B °râyaṁ va°. — 9. BC varshasahasrâ mayâ ayâ(C °yâ ca) yoshitâ(B °to) hi uccagghati° C °jyeshṭaputro | B °tro sau°.

11. C °gautamasya atuliyajñânapâtro apramâdayanto° B °sâdayanto°. — 13. C udumba° BC °yathâ pu° B °rupopetaṁ suruciṭaṁ mam° C °jughoshaṁ | . — 15. C tathaiva bu ° jâ niḥkileçâ° B °leçâ | kalpâ° C °koṭinayu° B °nti apra°.

17. C saddadha ° panaṁ çîlaṁ gruleya çuddhakaru°. — 19. BC putreṇa evaṁ° C °kritiṁ tasya bhavati° C °kṛitiṁ ca tasya bhavanti anu° BC °smi nâhaṁ amitro su°.

21. C °merusa mûrddhnâ yathâ hi yaṁ manushâm ârahitvâ | âtmâ° B °rddhnaya yathâ narom âruhi ° imâna muṁ° BC °mahâlala(C °le)maṁ.

आत्मानं मुंचेय महीतलस्मि ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
अंगारकर्षू परमा प्रपूरा
तत्र पतित्वा मरी बालबुद्धिः ।
लभेय सौख्यं शरीरे पतित्वा
न बोधिसत्वे अहितानि कृत्वा ॥
असिं गृहीत्वा सुनिशितं तैक्ष्णधीतं
मुखे करित्वा स्वके ओहरेय ।
लभेय सौख्यं स्थिय ततो स्वस्तिमा[२११b]वो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
क्षुरेहि मार्गे यथ आक्रमन्तो
वर्षसहस्रं अथ वर्षकोटि ।
लभेय सौख्यं स्थिय ततो स्वस्तिमावो
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
विलीनलोहं पिबंतो अल्पबुद्धिः
लभेय सौख्यं उदरे सुदीप्ते ।
संछिन्न अन्ते यकृद्वृक्कफुप्फसे च
न बोधिसत्वे परुषाणि कृत्वा ॥
अयोगुडां पि गिलन्तो ज्वलन्तां
लभेय सौख्यं उदरे प्रदीप्ते ।
संछिन्ने यकृद्वृक्कफुप्फसे च

2. B °çalile pati° C °çarire pati°. — 4. C aṅgârakarpura paramaprapûrâṁ | tatra° B °rshû paramâṁsaprapûrâṁ tatra° C °tvâ ca maru° B °ru vâlabu°.

6. C °saukhyaṁ tato âtmabhâve | na bo° B °çalile patitvâ na svastibhâvo na bo° BC °satvo ahi°. — 8. BC °dhautaṁ | mu ° reya labhe°. — 10. C °bhâve | na bo° B °satvo paru° BC °tvâ kalu°.

12. BC kshureti mâ° B °yathâ akra° C °tha apramanto° B °sraṁ || atha ° ṭi labhe° C °koṭiṁ labhe°. — 14. B °satvo pa° C °satvo paru° BC °tvâ vili°.

16. B °pibato a° C °pibato abu° BC °ddhiḥ | la ° re udîpta saṁ°. — 18. C °mama antaṁ yakṛtvṛkka° B °dvṛkshaphu° C °shphase | na bo° B °se ca | na bo°. — 20. C ayoguḍâ pi giratâṁ jvalatâṁ || labhe° B °gilato jva ° khyaṁ siya tato udare prakshipte saṁ° C °dîptaṁ saṁ° BC °chinnayakṛ° B °vṛkshaphu° C °vṛishaphaphasena | na bodhisatvâ paru° BC °tvâ çai°.

न बोधिसत्त्वे पचयाति कृत्वा ॥
शैलो महन्तो यथ चक्रवाडो
क्षिप्तो नभातो पतितो नरस्य मूर्ध्नि ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्त्वे पचयाति कृत्वा ॥
अंगारवर्षं इषुअसितोमरा च
क्षिप्ता नभातो पतिता आत्मभावे ।
जनेय सौख्यं सिय ततो स्वस्तिभावो
न बोधिसत्त्वे पचयाति कृत्वा ॥
प्रकम्पं सहसा अयं लोकधातुः
कल्याण कोटी धरितु करेण ।
चित्तं च ज्ञातुं विविधा नराणां
न संस्कारातो मुनिचालनाये ॥
प्रक्षं समुद्रे जलधरे वारिपूर्णे
मध्योदके ज्वालितुमग्निस्कन्धं ।
सुमेरुमात्रो प्रभंकरो धूमकेतुः
न संस्कारातो मुनिचालनाये ॥
शीलेनुपेतो व्रतसूक्ष्मो शान्तिये च
तपे व्रते च पुरा पारप्राप्तः ।
स केशरिर्वा मृगपति जातवेगो
नादं नदन्तो जिनो मारसैन्ये ॥

1. C °mahāntam̃ ya° °vāḍam̃ kshi° B °ḍo | kshi° bhāto praptato nara° C °bhāto pratato narasya mūrddhni ja° B °rddhne ja°. — 4. C janaye saukhyam̃ si tato° BC °va | na bo° °tvā aṅgā°

6. C °kadhām̃ i° B °karshām̃ i° BC °ishutsi° C °kshipta na° tita ātmabhāve ja° B °bhāve | . — 8. C °satve paru°. — 10. C °sehni a° dhātum̃ | ka° B °kalyāṇako° C °koṭi dha° BC °reṇa ci°.

12. BC citrām̃ ca jñā° B °tum̃ tridhā na° C °tum̃ trividhāna° BC °ṇām̃ | na° to munirā(B °va)canāye ṣa°. — 14. B °kyam̃ jala° C °dhare vā° BC °madhyodake(C °dhyodakam̃) jvalita agniskandhe su°.

16. BC °dhūmrake° C °ketuḥ | na mañcata° BC °munidhare vā(B °vā)canāye çī°. — 18. C °nupetā asantuno ca | ta° B °pure pāraprāptah sa ke° C °pure prāpta sa ke°. — 20. B °gapakshi jātavego jāto nādam̃° C °gapakshi jātāç ca sa vegajāto nā° no māram̃ sai° BC °sainyam̃ ya°.

यथा महन्ते प्रपतितो पीह कूपे
आक्रान्तसत्वो यथ स्यन्दमानो ।
अचो संप्राप्तो दिशमप्रजानो
तथा तव भेष्यति मार सैन्यं ॥
पश्चाहि त्वं तात ते देवपुत्रा
रूपेणुपेता कृतपुण्यकर्मा ।
चूर्णा गृहित्वा वरचन्दनस्य
उदग्रचित्ता अभिकिरे बोधिसत्वं ॥
सर्वा सहस्रा स्फुट देवताहि
विमान सर्वा विजहित्य आगताहि ।
नभे स्थिहित्वा अवकिरि पुष्पचूर्णैः
बोधिसत्वं प्रमुदिता ओकिरन्ति ॥
मा पापचित्तं जनय विशालबुद्धे
दुरासदा हि महासार्थवाहा ।
दुर्गतिषु प्रपतिषु पांसुकूले
अपेय तातो दुःखी कृच्छ्रमाप्तः ॥
ये अत्र प्रेमं जनयिषु गौरवं च
ये सत्व एतं शरणं उपेन्ति ।
अपायभूमी विजहिय अचिरेण
सर्वे स्पृशन्ति अजरं अशोकं ॥
जनीसुतो पितं अवच विशालबुद्धि
विचित्रां पुष्पां गृहिय मनोज्ञां ।
अभ्योकिरित्व जगसत्वसारं

1. B yathâhama° C yathâha pra° BC °to miha kû° C °tyandhaḥ satva° BC °yathâ syandamânâ(C °no) a°. — 3. BC akaṇa sa(C °ma)prâpto diça aprajâno tathâ tava°. — 5. B °hi tâta° C °hi tâta ta de°.

7. C cûrṇam̃ grihâtvâ va ° cittâm̃ a° BC °abhikare bo°. — 9. BC sarve sahasrâm̃ sphu° C °gatâhi nabhe°.

11. C °vakili pushpa ° dita kiranti | B °dite kiranti sah°. — 13. B mâ yâpa° BC °labuddheḥ du° C °pâpam̃ ci ° rthavâho | B °rthavâhâ du°. — 15. C °rgatishu pra° BC °patishu paçukâle apa° B °tâtâ duḥ° C °duḥkhakṛicchraprâpto ye° B °ptaḥ ye°.

17. B °vam̃ ca | ye sa° C °tvam etam̃° B °nti apâ°. — 19. C °bhûmi vi ° ṇa sarva spṛi° B °spriçanti a° C °ajaraṃ°.

21. C janir suto pi ava° B °pitâ ava °çâle bu° C °buddhiḥ vici° BC °grihitya ma° B °jñâm̃ abhyo°. — 23. BC °kiritvâ° C °jagatsatva ° rvânta se° BC °sma ni°.

सर्वाणि सेनां करेय भक्ष ॥
निधानं लब्ध्वा यथ अन्धसत्वा
अपक्रमाणे न भवेय दोषो ।
तथा च लब्ध्वा महादक्षिणेयं
प्रमादमन्तु जनयसि अप्रमादं ॥
हिरण्यधारं यथ अक्षमाणं [२१२
प्रवर्षमाणो गृहे बालबुद्धिः ।
उत्क्रोशमाणो भवेय अविद्वं
तथैव तातो न सहं महर्षि ॥
विमानं लब्ध्वा यथ चन्दनस्य
मनोज्ञगन्धं शुभदर्शनीयं ।
ततो निष्क्रमित्वा प्रपते इह कूपे
तथैव तातो अहं महर्षि ॥
मणिविमाने रुचिरे प्रभास्वरे
सिंहासनातो यथ उत्थिहित्वा ।
अंगारकर्षू प्रपते निष्क्रमित्वा
तथैव तातो अहं महर्षि ॥
प्रासादं लब्ध्वा यथ कांचनस्य
जाम्बूनदस्य शुभदर्शनीयं ।
ततो त्यजित्वा प्रपते अर्णवस्मिं
तथैव तातो अहं महर्षि ॥
सुवर्णनिष्कां यथ चोरयित्वा

2. BC °dhāna labdhā ya° B °tvā | apa° C °tvāḥ | apa° BC °māno na° C °veya toshaḥ tathā°. — 4. BC tathā ca labdhā mahā° ṇeyaṃ | prasādabandhā(C °ndhuṃ) yaṃ seyam a(B °seyaṃ saya a)prasādaṃ(B °daṃ |) hi°.

6. C °kshamātraṃ || pra° māṇo gṛihītvā bā° B °māṇo gṛi° ddhiḥ u°. — 8. B ukroçamāṇo va° C ukroça° BC °jeyā cya° C °na sahesa maharshiḥ vimā°. — 10. BC vimāna labdhā ya°.

12. C °nihatvā pra° BC °prapatemiha kū° C °maharshi maṇi°. — 14. BC maṇir vimā° C °to utthi°.

16. C °karpu pra° B °ni | shkra° C °harshi prā° B °rshiṃ prā°. — 18. BC prāsāda labdhā ya° C °canasya subhada° B °canasya | jāmbuna° BC °nīyaṃ tato°. — 20. BC tato caritvā pra° C °teç ca arṇṇa° BC °ṇṇave tathai° C °va tāto a° harshi | .

22. C °mici° BC °gṛīveṇa taptā dhāraṇe ca loke | .

यीवाय ताम्रं धरयेय लोके ।
तथैव लब्ध्वा मुनिं दक्षिणीयं
प्रमादबन्धु जनयसि अप्रसादं ॥
अमृतस्य पात्रं यथ ओग्गिरित्वा
विषस्य पात्रं पिबेद्बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा महादक्षिणीयं
प्रमादप्राप्तो जनयसि अप्रसादं ॥
यथा अभित्वा शुभनीलनेत्रा
उत्पाटयेय (स्वयं) बालबुद्धिः ।
तथैव लब्ध्वा मुनिं दक्षिणीयं
प्रमादबन्धु जनयसि अप्रसादं ॥
अहो स्मृतिं हि अपचिनोहि मार
दिव्यं गृहीत्वा वरमुक्तिहारं ।
ओभासयन्तं द्विगता प्रभाय
मा अप्रसादं जनयाहि तात ॥
यथा च एषो इह लोकधातुं
ओभासि सर्वां शुभरूपधारी ।
भिन्दित्व मेघं महचक्रवाडं
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा ॥
यथा च एषो स्थितो वृक्षमूले
सुमेरुमूर्ध्ने अभिभवि देवपुत्रा ।
नात्र प्रदेशे स्थितो कामसेवी
मा अप्रसादं जने कृष्णबन्धु ॥
न अस्ति सत्वो त्रिभवस्मि तात

2. B °labdhā muni dakshi° C °labdhā mahaddakshiṇīyaṁ° B °yaṁ prasādaṁ°. — 4. C manushyapātraṁ pibed bāraho° B manushyapātraṁ ya° BC °ddhiḥ ta°.
6. BC °labdhā ma° C °kshiṇīyaṁ | pramodapra°. — 8. C °natro | utpādayāmi varahā° B °tpāṭayeyaṁ bā° BC °ddhiḥ ta°. — 10. BC °labdhā mu° C °bandhuṁ ja°.
12. B aha smṛi° C ahaṁ smṛitiṁ apa° BC °apacihi mā° C °māraḥ divyaṁ gṛihītvā°. — 14. C °gatāṁ prabhākaḥ | mā °daṁ janayehi tāta B °janāhi tāta | .
16. C yathā ca loke i° bhāsa sarvā çu° dhāriṁ bhi° B °dhāri | . — 18. BC °nditvā meruṁ ya°. — 20. BC °sthita vṛi° C °rdhi devaputrāḥ naivāyu atra° B °abhibhava de°.
22. BC naivā(C °vāya) atra pradeço sthi° C °to ca kāma | mā krishṇabandhu janeya prādaṁ nāsti° B °kāmavedhi mā ° shṇabandhuḥ nāsti°. — 24. BC nāsti° B °tvo sti bhava° C °bhavesmiṁ tāta yaḥ | yo e° B °ta yā e° C °nyavanto adri°.

यो एवरूपो भवे पुण्यवन्तो ।
अवभासमानो यथ रश्मिराजो
तथा निषण्णो मुनि बोधिमूले ॥
यथा निषण्णो जिनो ककुच्छन्दो
प्रभासमानो द्रुम वृक्षमूले ।
तथाद्य कायो स्फुटो लक्षणेहि
मा भव तात जने अप्रमादं ॥
कोनाकगमो यथ लोकनाथो
विपुलचक्षुस्तिमिरस्य घाती ।
प्रभासमानो दिशतां श्रिरीये
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले ॥
इहैव नामं अभु काश्यपो ति
समन्तचक्षुर्वरदक्षिणीयो ।
सो पि निषण्णो इह वृक्षमूले
बुध्यसि वीरो वरअग्रबोधिं ॥
ये भद्रकल्पे अभु लोकनाथाः
संबोधिप्राप्ता मुनि देवदेवा ।
पूर्वे निषण्णा इह वृक्षमूले
बुध्यन्सु वीरा शिवअग्रबोधिं ॥
[बुद्ध]सहस्रचत्वारि जिना हि पूर्वं
इह निषण्ण द्रुमवरपादपेन्द्रे ।
[३१२b] अनागता हितकर लोकनाथा
प्राप्स्यन्ति ते पि वरअग्रबोधिं ॥

2. BC *yathā rasmi(C *çmi)rā * sharṇṇo mu*. — 4. BC *nisharṇṇo ji*.
6. C *sphuṭa la * pramodaṁ ko*. — 8. C *mo suviçu* B *yathā lo * kaho timi* BC *ghāti prabhā*. — 10. BC *çiriyo(B *yo |) so pi nisharṇṇo(C *ṇṇu) iha* C *mūle | buddhaṁsu virā çivaagrabodhiṁ samantacakshur varadakshiṇīye | yaçaṁ*.
12. B *abhū kā* C *abhūt kāçyapo ti so pi ni* B *ṇṇo so pi ni*. — 14. BC *sharṇṇo i* B *le | bu* C *le | buddhā çiriyo va* BC *buddhyasi * dhiṁ ye bhā*.
16. B *abhū lokanāthaḥ saṁ* C *abhūd lokanātho | saṁ * prāpta mu* B *prāpta mu* C *vadevāḥ pū*. — 18. B *sharṇṇā i* C *sharṇṇo i* B *dhyatsu virā çivaa* C *çivam agra*. — 20. C buddhā sahasre ca* BC *catvarhi jinehi nāmaṁ i* B *nisharṇṇā dru* C *iha drumavaraṃṇa pādapendrā || B *pendrā ana*.
22. BC *kara lo* C *nātha prā*.

भाषित्व गाथामिममेवरूपां
महाश्रुतीति परनामधेयो ।
मुक्तिहारं चिपि गौतमस्य
उदग्रचित्तो परवेगजातो ॥
विद्युप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो
दिव्यं गृहीत्वा शुभकल्पदूष्यं ।
सो बोधिसत्त्वं मुनि प्रेक्षमाणो
उदग्रचित्तो साये बोधिमण्डे ॥
मनोज्ञघोषं कृतं सत्वसारो
. . . . ।
न कश्चिदस्ति समो सर्वलोके
तथासि पूर्वचरितो महर्षि ॥
त्यागानि पूर्वे चरं कल्पनन्तां
त्यक्ता विशिष्टा तव राजधानी ।
हस्तिगता अश्व तत्र पुष्पयानं
तेन प्रभासि दिश सत्वसार ॥
त्यक्ता भार्या तव चात्ममांसं
पुत्रा च धीता नयनात्ममांसं ।
त्यक्तं पूर्वं प्रियउत्तमांगं
तेन प्रभासि दिशतां समन्ता ॥
त्यक्तं दिव्या रतनानि शुभा
नाना विमाना स्फुटरत्नचित्रा ।
नक्षत्राभा नभे विद्युताभा

1. C °gâthâ imam evamrû ° smṛitinâ va° B °smṛitiṁ ti va° C °dheyaṁ | B °dheyo mu°. — 3. C °gauttama°. — 5. C vidyunpratishto pu° B °pratishṭo pa° C °vyaṁ grihitvâ°.
7. C °satvo mu ° mâno u°. — 9. BC °ruta satvasâro(C °ra) na ka°.
11. B °loka tathâ° C °pûrva carito maharddhi tyâ °. — 13. C tyâgani pû° B tyâgyeni pû° BC °pûrvaṁ câre ka° C °nantâ tyaktvâ(ou °ptâ) viçishṭo tada râjadhâniṁ ha° B °tyaktâni viçishṭâ tada râjadhâniṁ | . — 15. BC °gatâ açva°.
17. C °câtmamâtsaṁ | pu° BC °putrî ca dhitâṁ na° C °mâtsaṁ | . — 19. C °priyam uttamâṅgaṁ | te ° manâḥ | .
21. B divyâ vimânâ ca çu° C divyâ vimânâni ratnâni çu° BC °nâgâ vi° C °citrâḥ âbhâ°. — 23. C âbhâ nakshetrâ nabhe vidyutânâṁ sarve nibhâsâ purato jinasya B °âbhâ | nabhe vidyutâṁnâṁ sarve nibhâsi purato jinesmi(?) | .

सर्वां विभासि पुरतो जनस्य ॥
भाषित्व गाथाभिम एवरूपां
वियुप्रतिष्ठो परो मारपुत्रो ।
वस्त्राण कोटीनयुतां सहस्रां
क्षिपे नरेन्द्रे वरवीरजातो ॥
कल्याणमित्रा पि तं धारयेन्तु:
मा अप्रसादं जनये बहुबुद्धेः ।
न शक्य एषो विमलप्रभो महात्मा
धर्षेतुं भूयो सुभिमारसनातो ॥
अश्रद्दधानो वचनं दुर्बुद्धिः
ईर्ष्यां च क्रोधं जने कृण्वन्तु ।
सो दुष्टचित्तो अबुधो च जातो
भूयश्च मात्रं जने अप्रसादं ॥
माराण कोटीशत सन्निहित्वा
सन्नाह्य मारो बहुमारसैन्यं ।
बोधाय विघ्नं तद कर्तुकामो
स पापचित्तं जने हीनबुद्धिः ॥
यक्षाण कोटीनयुता सहस्रा
नागासुरा मनुजमहोरगा च ।
गन्धर्वपुत्रा बलस्थामप्राप्ता
उपसंक्रमेन्सु: यतो पादपेन्द्रं ॥
शिरां गहित्वा महघोररूपां

2. C °gâthâ imevañrû ° dyunpratishṭo paru mâcapu° B °dyupravishṭo pa° BC °tro va°. — 5. B vastre na ko° C vastrâ na ko ° yutâ sa ° pena candrâṁ varave°.

6. C kalyânami° B kalyâṇaḥ mi° BC °trâ pi tu dhârayetauh | mâ a(C °mâm a)pra° B °janayi ba° C °janayi bu̇ghuñdhe na ça° B °ddhoḥ na ça°. — 8. C °bho mahâṁ mahâtmya bhu° B °hâtmyacitta bhû° BC °mani ha°. — 10. C açraddadhâ° B °dhânâ sa ° ddhiḥ irshyâ ca krodhaṁ ja° C °irshyâ ca jodhaṁ (?) ja° BC °ahyahañdho se°.

12. BC °dho ajâ ° aya mâtrâṁ ja°. — 14. C °koṭiṁ saha saṁnihitâ | samaddhamârâṁ ba° B °çata saṁnihitvâ bahu° BC ° nyaṁ bo°.

16. B °kartaṁ kâmâ sa pâ° C °kartuṁkâmaḥ | sa pâ ° ttaṁ jana hî°. — 18. C °hasrâṁ | nâgâsurâṁ manujâ mahoragâ gandha° B °suramanujañmaho°. — 20. C °barasthâmaprâptâḥ u° B °metauh ya° C °metauḥ | yata varapâdapendraḥ çi°.

22. C çirâṁ gṛihîtvâ° B °pâṁ saṁnaddha° C °ddhaautaul a° B °ghorapakshi vi° C °ghorapakshi vi°.

सन्नद्धवर्मी अतिघोरप्रेक्षी ।
विद्युत्क्षिपेभि असनि प्रवर्षे
उपसंक्रमन्तो वरपादपेन्द्रं ॥
शक्तिं गृहीत्वा इषुतोमरं च
असिं गृहीत्वा क्षुरतीक्ष्णधारां ।
मालाविलम्बी किलिकिलायमाना
उपक्रमेन्सुः सिंहपादपेन्द्रं ॥
सिंहाश्च व्याघ्रा तुरगा गजाश्च
उष्ट्रा गवा गर्दभाद्या[३१३']विकृत्या ।
आशीविषप्रगृहीतशिरांसि
उपसंक्रमेन्सुः यतो बोधिसत्वो ॥
अन्ये गृहीत्वा महदस्थिस्कन्धां
प्रदीप्तशीर्षा विकृतस्वभावा ।
क्षुरमसारी च विनष्टनासा
मारस्य सेना स्थित बोधिमूले ॥
रथसहस्राणि च बोधिमण्डे
ध्वजपताका च समन्तघोषा ।
जालाविचित्रा शुभवादिता हि
ध्वजाग्रमूर्धे च समन्तघोषा ॥
समन्त त्रिंश स्फुट योजनानि
[यक्षसहस्रेहि महाबलेभिः ।]
चतुर्दिशं चोपरि च नभातो

2. B vidyun kshipanti° C vidyut kshipanti° BC °nantāṁ va°. — 5. C °ktiṁ grihītvā ishutomadā ca | asiṁ grihītvā kshu° B °kshuradhārāṁ | .

6. C mārañ vilambi kilikridyamānā | u° B °mālaṁ vilaṁ kilikilikrīḍamānā u° metsuḥ siṁ° C °metsuḥ sarasiṁ°. — 8. C °turaga gajā° B °vā gardhabhāç cāntarā° C °vā garddabhaç cāntarūpā | . — 10. B āçīvishāṅgramītyabdhaçiranti vā u° C °shasaṁpragrihītya abdaṁ | çirāṁsi vācāgnī u° metsuḥ yataç ca bo° B °metsuḥ yata° BC °tvo a°.

12. C anyaṁ grihītvā | ma° skandhaṁ pradīptaçirshāṁ vikṛtīya bhāva B °pīnçikahā vikṛtā abhāvā | . — 14. C kshuramasāprasārī vi° B °sārī vi° C °nāsāḍyathā hastapādā mārañ ca sai° B °māra sai°.

16. C rathaṁśahu ° kāç ca samandighoshāḥ | . — 18. C jālovi° BC °citrāṁ ça° dātāṁ hi dhva° C °mūrddhni ca° BC °ghoshāṁ | . — 20. C °nāni te yakshasaṁghā° (p. 221. l. 1) B °rdiçaṁ upari nibhāṁto triṁça sphuta yojanāni | te ya°.

22. C °ghorā | .

ते यक्षसंघा परमसुघोररूपा ॥
असिं गृहीत्वा निशितां सुतीक्ष्णां
युगप्रमाणोपगतो कृष्णबंधु ।
सो बोधिसत्त्वं अवच प्रदुष्टचित्तो
उत्तिष्ठ शीघ्रं इतो आसनातो ॥
समन्तत्रिंश स्फुट योजनानि
यक्षसहस्रेहि महाभैरवेहि ।
न शक्यं भिक्षु प्रव्रजितुं कहिंचित्
नाशाय क्षेप्स्ये यथ वेणुखण्डं ॥
ततो प्रमुंचि गिरां बोधिसत्त्वो
षडांगुपेतां मधुरां सुघोषां ।
सर्वे ते सत्त्वा भिक्षु मारभूता
न च समर्था मम रोममिंजितुं ॥
एको सि भिक्षु स्थितो वृक्षमूले
सेना च नास्ति तव एवरूपा ।
कस्य बलेन न सिया समर्थं
तं मारसैन्यं तव रोममिंजितुं ॥
दाने च शीले च क्षान्तिये च
वीर्ये ध्याने बहुकल्पकोट्यो ।
प्रज्ञाये श्रेष्ठाय भवे अप्रमेये
न मह्यमस्ति समो सर्वलोके ॥
मैत्र्याविहारी करुणाविहारी

2. C rûpâṇiṁ gṛihitvâ ni° tikshṇâ yugopra° B °kshṇâṁ | yu° mânopa° C °gatâ kṛishṇabañdhuḥ | . — 4. B °satvam ava° C °satva aṃava° ttotthihi çî° B °utthihi çî° nâto sa°.

6. B samantatriṁça° C samantatriṁça° ni yaksho sa° B °hasre ma° BC °mahâbhayehi | . — 8. B °bhikshuṁ pravra° C °tuṁ karhicin na câdya° B °hiñcin navâdyaṁ cche°. — 10. C °muñci gi° poṭaṁ ma°.

12. C °rve ca satvâḥ çiya mâ° B °tvâ çiya mâ°. — 14. B eka çi bhi° C °le senâç ca te nâsti° B °senâ te nâsti° pâ ka° C °rûpâḥ | .

16. C kâsyâ balena siṁhâsanaṁ yadi mâraç ca sai° B °lena di siṁhâsanaṁ mâ° BC °nyaṁ manna ro°. — 18. C dânena çîlena ca kshântiye ca vîryyeṇa dhyâ° B °le ca te kalâ° koṭyoḥ pra°. — 20. BC °jñâye(C °ya) çreshṭâya bhavati(B °ti) apra° B °meyâ na° C °meyo na° BC °sti sarva°.

22. B °atho cari°.

सत्वान अर्थे चरितो बोधिचर्या ।
बुधित्व बोधिं मम बुद्धज्ञानं
सत्वां प्रमोच्याम्यहु कृष्णबन्धु ॥
अच्छिद्रशीलो पुरिमे भवेसु
कल्याण कोटीनयुता अनन्ता ।
समाहितो वज्रसमो अभेद्यो
सो अद्य प्राप्स्यं वर्अग्रबोधिं ॥
यावन्ति सेना तव कृष्णबन्धु
सर्वे भवेन्तु वशि ईश्वरत्वे ।
ते वज्रपाटसम आयुधेहि
न च समर्था मम रोममिंजितुं ॥
शून्या निमित्ता प्रणिधी विभाविता
न सत्वसंज्ञा . . . . ।
न मारसंज्ञा न विहिंससंज्ञा
एवं स्थितस्य अचलो सि पाप ॥
न रूपसंज्ञा न पि शब्दसंज्ञा
नापि रससंज्ञा न च गन्धसंज्ञा ।
न स्प्रष्टव्यसंज्ञा. . . . . . .
एवं स्थितस्य असमर्थो सि मार ॥
न स्कन्धसंज्ञा न मे धातुसंज्ञा
अध्यात्मसंज्ञा च विभाविता मे ।
यथान्तरीक्षं हि अभावभूतं
एवंस्वभावा हि च सर्वधर्माः ॥

2. C °labhed buddhajñâne satvâṁ pra° adhuḥ | . — 4. C °velau ka° B °veṣu | kalyâṇa ko° yutâmanantâ sa° C °yutânanantâḥ | .

6. BC samâdhivajra(C °ja)samâ abhedyâ(B °dyâ |) so° BC °dhiṁ yâ°. — 8. B °bandhuḥ bhaveṣu bhaveṣu îçva° C °bandhuḥ sarve bhavetsu manim îçva°. — 10. C °ḍasamam âhitebi na ca samarthâ mama romam i°.

12. C °ṇidhi vibhâ° C °jñâ na mâ° B °jñâ evaṁ sthi°. — 14. C °mârasaṁjñâ | na vihiṁ° si pâpe na rû° B °pâpa na rû°.

16. BC °rûpasaṁjñâ | nâpi ca ça° BC °rasasaṁjñâ na gaṁdhasaṁjñâ na°. — 18. C na sparçasaṁjñâ | e° B °vyasaṁjñâ e° C °marthâsi mâraḥ na ska°. — 20. C °skandha na me dhâ° B °ndhasaṁ na me dhâ°.

22. C °rikshe hi a° bhûtâṁ evaṁ° B °bhûtâṁ hi evaṁ° C °dharmâ | .

जालेहि चित्रेहि दृढवेगेन
पराहने वसुमतिं बोधिसत्वो ।
सा षड्विकारं चलिता लोकधातु
शब्दं च आसी तद भीष्मरूपं ॥
कंसस्य पात्रीं यथ मंजुघोषां
पराहनेय पुरुषो प्रहृष्टो ।
एवं तथैव रणे लोकधातु
यदा हने वसुमति [213b] बोधिसत्वो ॥
त्रस्ता अभूषि तद मारसेना
भीता पलायि च बहुयोजनानि ।
चतुर्दिशं नैव च प्रेक्षमाणा
पश्यन्ति बुद्धं यथ रश्मिराजं ॥
अन्ये रथेहि पते मेदिनीयं
गर्जन्त मेघा यथ अन्तरीक्षे ।
यथ हस्तिनागा च महार्णवस्मिं
तथैव सर्वा हत मारसैन्याः ॥
दिव्यां च पुष्पां प्रकिरेसु देवा
चूर्णं प्रवर्षेन्सु च चन्दनस्य ।
मन्दारवा ओकिरे बोधिसत्वं
समन्ता त्रिंश स्फुट योजनानि ॥
देवसहस्रा नभे अप्सराणि
भ्रामेन्सु अन्ये दिवि मुक्तिहारं ।

1. BC jâlvicitre °parâhate° B °smati bo° C °smati bo°. — 3. B °ḍvikâlaṁ calite lo° C °raṁ ca vile° BC °dhâtuṁ ça ° da bhavishyi rûpaṁ | . — 5. BC kâṁsasya pâtri ya ° ghosho parâhane(C °ṇe)ya purushâ gra°.

7. C °thaiva ca raṇe° B °raṇa lo° C °dhâtuṁ ya °mati va bo° B °mati bo° C °satve | . — 9. C °senâṁ bhî° BC °parâye°.

11. C caturdaçenai ° mâṇo paçyaṁti bu ° tha raçmijâlaṁ | . — 13. C °the mahîpati medi° B °te medani° C °rjante meghâ°. — 15. C yatha hanti nâgâ° B °stinâthâ ca ma° BC °rṇavasmiṁ° C °sainyâṁ | B °sainyâh di°.

17. C divyâṁ ca devâṁ prakiresu pushpâṁ cû° B °alpâṁ ca prakiretsu de° C °rṇṇaṁ pravarshenhu canda° B °rshetsu ca canda°. — 19. B maṁdâra okiretsuh bo° C mandaravâ okiretsu ca bo° BC °mantas triṁça°.

21. C devâ sahasra na° B °hasre nabhasthe a.° metsu anye° C °metsu aye°.

गाथाभि गीतेहि चपरे स्तवेन्सुः
प्रध्याये तूष्णीं दुःखि कृष्णबन्धुः ॥
सप्ताहपूरं दुःखि मारसैन्यं
द्रुमस्य मूले चमु कृच्छ्रप्राप्तं ।
जात्यन्धभूतं दिग्भ्रमसज्ञानं
बुद्धस्य शोभे यथ रश्मिराजो ॥
परस्परं रथशत भज्यमाना
पश्यितु हतां महिं प्रकम्पमानां ।
ते निर्मिणित्वा विकृतात्मभावां
उपसंक्रमेन्सुः वरपादपेन्द्रं ।
न ते पुराणां प्रतिलभेन्सु रूपां
सर्वे अभून्सुः भयभीतरूपा ॥
यथैव तन्ते यो विहगो निबद्धो
तथा कृष्णबन्धुः धरणीतलस्मिं ।
सप्ताहपूरं सबलो ससैन्यो
समोहजातो न प्रभोति गन्तुं ॥
रूपधातो उपगता देवपुत्राः
सर्वे समग्रा प्रमुदितवेगजाता ।
अवचरमाणां अवकिरे चूर्णधारां
दिव्यां विशिष्टां वरचन्दनस्य ॥
ध्वजान कोटीनयुता सहस्रा
उच्छ्रापयेन्सुः नभे देवपुत्राः ।

1. BC °vetsuḥ pra° C °dhyāpaye tū° BC °shṇī duḥkhi(C °ḥkhī) kṛ°. — 3. BC °hapuraṁ duḥ° C °ḥkhi ca mā° °sya mūrdhni abhūk kṛcchra°. — 5. B °bhūtāṁ di° C °bhūtā di° °jānāḥ bu° B °jānāṁ bu° °rājño | C °rājñaḥ | .

7. C °sparaṁ rathāhaṇata saprabha° BC °bhajamāna paçyitu(C °çyantu) dahyata mahiṁ° B °mpamānā | C °mpamāno | . — 9. C te nirmiṇitvā° B °nirmiṇitvā° C °bhāvaṁ u° BC °meisu va°.

11. C °pratirabhe° BC °bhetsu rūpāṁ° C °bhūtsu bha° B °bhūtsu bhayabhītāṁ rūpā | C °ti rūpāḥ | . — 13. C °thaiva lato viha° B °te yo viha° °ddho tatha kṛ° C °rapiṁ tarasmiṁ || B °ṇītalesmiṁ saptā°. — 15. B °ptāhapuraṁ° C °raṁ sarvaloka sainyaṁ samo° B °nyo | sa mo° C °to nabhaprabho° B °ntuṁ tataḥ rū°.

17. C tataç ca rūpadhātu u° C °trāḥ sarvaṁ sa° C °jātāḥ | . — 19. C °māṇām avacire cū° B °avaçire cū° C °vyāṁ viçiṣṭā va°.

21. C °hasraṁ u° BC °yetsu na° C °trāḥ | patā°.

पताकपट्टैः स्फुट बुद्धक्षेत्रं
यदा हुने वसुमति बोधिसत्वो ॥
दिव्या च वाद्या प्रपथि अन्तरीक्षे
संगीति दिव्या अभु देवतानां ।
पुष्पां प्रवर्षे नभि देवपुत्रा
यदा हुने वसुमति बोधिसत्वो ॥
यावन्ति वृक्षा अभु मेदिनीये
सर्वे अभू कुसुमानन्तगन्धाः ।
भूत्वा निमित्ता प्रणिधि विभाविता
एवंस्वभावं वदते स शब्दं ॥
दिव्ये विमाने स्थिति मेघमूर्ध्ने
नागे विमाने तथ सागरस्मिं ।
मनोज्ञघोषा असुरपुरेषु शब्दाः
यदा हुने वसुमति बोधिसत्वो ॥
यं कालं रश्मिं अवसृजति बोधिसत्वः
पाणितलातो कुशलचितातो ।
तदा स्पृशेत नरकान्तिरिच्छां
यमस्य लोका प्रपति सर्वलोके ॥
विह्वलजातां वसुमति अद्दशेत्सुः
माराण कोटि प्रपतति मेदिनीये ।
संबोधिप्राप्तं मुनिमद्दशेत्सुः
चन्द्रसहस्रं यथ अन्तरीक्षे ॥

1. B *kapaṭṭai sphuṭa* C *ḥ sphuṭa bodhikshe* B *dā hunaiva vasumati bo* C *sumati va bo*. — 3. C *padyantari* BC *abhū de* C *vatāñinām | . — 5. C *putrāḥ yathā ha *mati va bo*.

7. B *kshā abhū me* C *kshā abhūt medinīye savai abhūn kusutamananta* B *kusumamañtegandhāḥ çā*. — 9. B *mittāni bhāvayet | e* C *mittāni bhāvayetsuḥ e* B *date si çabdaṁ di* C *dato si ça*.

11. B divya vimāna sthita meha mūrddhne nāgā vimānā tatsāgarasmiṁ | C divā vimānāt-thitamīhamūrddhnaḥ nāgā vimānā tada sā*. — 13. B *mati bo* C *mati va bo*. — 15. C *laṁ raçmim avati bo* B *laṁ rasmim avaçiti bo* C *çalam ucitāto | B *citāto | .

17. C *narakāṁ tiricchā bhāshasya lokā pratati sarvaloke | B *loke si*. — 19. B vihvalajātā vasumati addaçetsuḥ mā* C vihvarejātāḥ vasumati adda * ti pratapati medinīyaṁ | B *tati cedaniye | .

21. BC *prāpta(C *ptā) mati addaçetsuḥ ca * hasra yathā*.

परस्परस्य तद् उत्थहित्वा
भूयस्या मात्रया तत मेदिनीयं ।
नमातो चित्रा यथ चित्रपट्टा
तथैव सा तद् अनु मारसे[११५^a]ना ॥
असक्तसक्तो वरबोधिसत्वो
विगतभयो चतुजितो पुण्यचेतो ।
पूर्वचरित्वा वरधर्मश्रेष्ठं
प्रभासि लोके यथ रश्मिराजः ॥
इदं च दुःखं अयं च समुदयः
तथा निरोधो अय मार्गश्रेष्ठो ।
इमस्मिं सतो इमो प्रादुर्भोति
इमस्मिं नष्टे इदमस्तमेति ॥
अविद्या हेतु भवसंस्कृतस्य
तं प्रत्ययं भवति ज्ञानताय ।
विज्ञानहेतु भवे नामरूपं
प्रत्ययं च तं भवति षडिन्द्रियस्य ॥
षडिन्द्रियं भवति तत्र स्पर्शजातं
स्पर्शो च हेतु भवे वेदनानां ।
संवेदयन्तो जायति तृष्णानु
तृष्णाप्रत्ययं भवति उपादानं ॥
उपादानहेतुं भवं संचरन्ति
जातीजरामरणं तथैव व्याधिः ।

1. C °sya tatha uttha ° yasya mā°. — 3. B °sā tā abhū mārasainyā | C °sā tāṁ abhūt mārasainyāḥ | . — 5. B asantasanto°.

7. C °çreshṭam prabhāsi lo ° tha raçmirā°. — 9. B idaṁ duḥkhaṁ ayaṁ samu° C °ḥkham iyaṁ samu ° B °dho padamārga° C °dho padamārgaçre° BC °çreshṭā i°.

11. C imasmiṁ na te ime prādurabhūti idam astam eti idam āha bodhiṁ | B °rddhoti idam a°. — 13. BC adyā he ° bhavatu(C °ti) jānāya | . — 15. C °tu bhavanāma° BC °tyayaṁ bhavati°.

17. BC °jātaṁ sparçā va hetu bhava veda° B °nāṁ saṁ°. — 19. C saveda ° ti tṛshṇāro sajñātrishṇāya tasmiṁ samjñā upādānaḥ | B °ti tṛshṇalo trishṇāya tasmiṁ upādāya upādānaḥ°.

21. BC °hetu bhava samçaranti° C °jātiṁ tathā jarā° B °dhiḥ ça°.

शोका च भोन्ति परिदेवितानि
आयासा (?) भोन्ति दुःखदौर्मनस्यं ॥
प्रतीत्यधर्मं प्रविचितो बोधिसत्वः
निरोधक्षयामविकल्पि सर्वज्ञानि ।
तेषां च एवं प्रकृतिं पश्यमानो
अतुल्यं प्राप्तो वरमग्रबोधिं ॥
यदा च प्राप्तो वरमग्रबोधिं
विशुद्धचक्षु जिनो अप्रमेयं ।
प्रवृत्तज्ञानो दिशता अप्रसंगो
त्रैलोक्ये शब्दो व्रजि परंपराय ॥
पराहता दुंदुभि अप्रमेया
शब्दो अभूषि तद अप्रमेयो ।
अशोकप्राप्ता नरनारिसंघा
देवा च नागा मनुजा महोरगाः ॥
आचासमुद्रा उपगता देवपुत्राः
कोटीसहस्रा नयुता अनन्ता ।
ते अंजलिं दशनखं प्रगृहीत्वा
अभिस्तवे दशबलं पारमाप्तं ॥
समुद्रमध्ये यथ शैलराजा
सुमेरुमूर्ध्ने यथ वैजयन्तो ।
सूर्यसहस्रं यथ अन्तरीचे
एवं प्रभासि जिनो बोधिमूले ॥
यस्यार्थं दानं पुरिमभवेषु दिन्नं

1. B çokâṁ ca° C çokâṁ ca bhoṁti pari° BC °tâni duḥkhâ ca bhonti sukha dau° C daumanasyaṁ | B °syaṁ pra°. — 3. C °citâ bodhisatva ni° B °tvaḥ | ni° BC °dhna te-shâṁm sri° C °kari sa° B °jñâna te°. — 5. C °eva pra° BC °kṛti paçyamânâ | a (C °nâsha) tulyaṁ varam agra° B °bodhi yadâ° C °bodhi viçu°.
7. B °prâptâ va° C °ddhacakshu ji° BC jina aprameyaṁ pra°. — 9. C pravittajñâ° catâpramaṁ° B °diçatatâ a° BC °vrajishu paraṁ° C °râyaḥ paraba° B °râya parâ°.
11. C parahatâ° BC °shi tadâ aprameyâ(B °yâ |) açe°. — 13. B °nârînaṁ° C °saṁ-ghâḥ | de° B °vâsa devanâgâ°. — 15. C °nantâs te aṁ°.
17. C °pragṛhîtvâ a° çîraraṇâdaprâ° B °balapâra°. — 19. C °râjâḥ su°.
23. BC yasyârtâ dânaṁ° C °rimaṁbhaveshu adinnaṁ yaṁ câpi çîlam açaṁsâ | rakshanti pûrvâ B °maṁ yaṁ câpi çîla aça° kahi pûrvo yeshâṁ°.

यस्यापि शीलमग्रवरं रचितं पूर्वे ।
यस्यार्थं प्रज्ञा परमा निषेविता
सा ते नरेन्द्रवर प्राप्त बोधिः ॥
चक्षुष्मन्तो तिमिरस्य हन्ता
विनाशधर्मनिधनं सत्त्वसारः ।
स्वयंभूप्राप्तः नरवरसार्थवाहः
न कश्चित्ते समसमो सर्वलोके ॥
अवभासिता ते सर्वलोकधातु
घना विमुक्तेन यथ चन्द्रमेण ।
तव दिव्य आभा प्रतपति देवतानां
नागासुराणां च महोरगाणां ॥
सुमेरु शक्यो तुलयितुं शैलराजा
परागकृत्वा शत एतकानि ।
मात्रा च कृत्वा समा सर्षपेण
न बुद्धवर्णो क्षपितुं जिनानां ॥
महासमुद्रो यथ वारिपूर्णो
करेण गृह्य गणयितुं शक्यो बिन्दू ।
कोटीसहस्रा नयुता शतानि
न शक्यं वर्णं भाषितुं जिनानां ॥
शक्यं भवाग्रं ज्ञातुं त्रिसहस्रां
इह सर्वभूमिवृक्षवाततेजः ।

2. B yeshāṁ asti prajñā paramā° C yeshāṁ asti prajñāḥ pāyapālaṁ aniahe ° remlrā varaprāpta bodhiṁ cakshu°. — 4. B cakshushpadā timitārasya° C cakshushpadāā timi° nā | nāça vināsadhanaṁ nidhānaṁ buddhiṁ punar viçya satvasārah | B °nā nāçanidhanaṁ nidhānaṁ punar buddhi satvasārah sva°.

6. C svaṁyantu prāpto naraṣārthavāha na kaçci sama° B °kaḥ na kaçci°. — 8. C °dhātāḥ ghanā ca mukto ya° B °ghanāvamukte ya° adramā | C °adramāsu | . — 10. C tathā di° C °prapatati de° C °surāṇāṁ ca ma °gāṇāṁ | .

12. C °ru çakyam atuliya çai° B °yitu çai° jā palāgrakṛi° C °rājāḥ balāgrakṛi°. — 14. B °tvā samasarsha° C °tvā samasarshyape na vartta ca buddho kshu° B °ddhavarṇno kshu°.

16. C °mudraṁ yathā vāripūrṇṇaṁ balena gṛi° B °rṇṇa palena grihya mānayituṁ° BC °çakya vindoṁ | . — 18. B °kyaṁ vallaṁ bhā° C °kyaṁ varṇṇa bhā°. — 20. BC çakyaṁ rajāgraṁ kṛitvā(C °tya) trisa(C °sā)hasra jñātuṁ iha sarvabhūmi | vṛi° B °vṛikshāvātateju tṛi° C °vṛikshāç ca vātate°.

तृ[११४b]णलताओषधिवीर्यसंख्यां
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वे ॥
भिंदित्व वालं शतं वा सहस्रं
शक्यंतरीक्षं गणयितुं समार्थं ।
चतुर्दिशानां शत एत्तकानि
न बुद्धवर्णो क्षपयितुं शक्य सर्वे ॥
या सत्वधातु गणयितुं शक्य सर्वां
रोमां च तेषां पि च केशा मूर्ध्नि ।
तेषां पि काया पुरिमा अतीता
न शक्य वर्णं क्षपयितुं जिनानां ॥
ये सत्व श्रुत्वा गुणमेवरूपं
प्रसन्नचित्ता स्मरे लोकनाथं ।
तेषां सुलाभा विजहित्व दुर्मतीयो
बोधी च तेषां मता नचिरेण ॥

पुनरपरं भिक्षू तथागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधित्वा सप्ताहपूरं एकपर्यंकेनातिनामेसि ॥ अथ खलु भूम्यवचरा देवा अन्तरीक्षेचरा देवा चतुर्महाराजिका च देवा त्रायस्त्रिंशा च देवा यामा च देवा तुषिता च देवा निर्माणरती च देवा परनिर्मितवशवर्ती च देवा महाब्रह्मा च ब्रह्मकायिका च ब्रह्मपुरोहिता च ब्रह्मपारिषद्या च आभा च परीत्ताभा च अप्रमाणाभा च आभास्वरा च शुभा

1. C triṇolatâ° B °aushadhî na bu° C °saṁkhyâ na bu°. — 3. BC °vâlaṁ çataṁ° C °saṁ çakyaṁntarikshaṁ ganayi° B °ṇayi sabhâgraṁ catu°. — 5. BC °çâna çata° B °ddhavallo kshapayituṁ na çakya sarvaṁ yâ° C °kshayayituṁ çakya sarvâ yâ satva°.

7. C °dhâtughe(?) ga ° tuṁ sarvaro° B °kyaṁ | sarvâ ro ° shâṁ'pi ca ke° C °shâṁ apâ ca keça mûrddhnih || B °ddhni te°. — 9. B teshâm api ka° BC °rimâm ati° C °çakya varṇṇaṁ ksha° B °çakya vallaṁ kshapayitu ji°.

11. BC °rûpâṁ pra° C °cittâṁ smarato° BC °nâthâṁ | . — 13. C °shâṁ sa çabhâ vi° B °sarabhâ° BC °bodhiṁ ca teshâṁ ma(C °s)to naci°. — 15. B °bhikshu tathâ° C °bhikshus tathâ° B °râṁ saṁmyaksaṁ° C °bhisaṁbuddhitvâ saptâhapûrṇṇaṁ ekaparyyaṁkenâ°.

16. BC °bhûmyâṁ vacarâ° C °rikshacarâ devâḥ caturmahâ ° kâ ca devâḥ trâyastriṁçâç ca devâs tushitâç ca devâḥ nirmâṇaratîç ca devâḥ para ° rtâ ca devâḥ ma ° dyâç ca âbhâç ca pari ° pramâṇâbhâç ca âbhâsurâç ca çubhâç ca çubhakṛitsnâç ca bṛi ° lâç ca avṛi ° çâ ca yâvadakanishṭâḥ ca devâḥ saptâhapûrṇṇaṁ tathâ° B °nishṭâ ca devâ saptâhapûraṁ tathâ° C °dhimaṇḍe vara° BC °mahâsâhasro lo° C °pûraṁ ekâ°.

च अप्रमाणशुभा च शुभकृत्स्ना च बृहत्फला च अबृहा च अतपा च सुदृशा च यावअकनिष्ठा च देवा सप्ताहपूर्वं तथागतं बोधिमण्डवरगतं सत्करोन्ति गुरुकरोन्ति मानयन्ति पूजयन्ति सर्वावती च त्रिसाहस्रमहासाहस्रा लोकधातुः सप्ताहपूर्वं एकालंकारा अभूषि ॥ अथ खलु भगवां तायें वेलाये इमां गाथामभाषि ॥

सप्ताहपूर्वं संबुद्धो बोधिं बुद्धित्व उत्तमां ।
आसनातो न उत्थेसि सर्वलोकस्य चेतियो ॥
देवकोटीसहस्राणि गगणस्मिं समागता ।
पुष्पवर्षं प्रवर्षेन्सु सप्तरात्रमनूनकं ॥
उत्पलां पदुमां चम्पां पुण्डरीकां मनोरमां ।
सहस्रपत्रां रुचिरां तत्र देवा प्रवर्षिषु ॥
मारश्च दुर्मनो आसि काष्ठेन लिखते मही ।
जितो स्मि देवदेवेन शाक्यसिंहेन तायिना ॥
त्रायस्त्रिंशा च यामा च तुषिता ये च निर्मिता ।
परनिर्मिता ये देवा कामधातुप्रतिष्ठिताः ॥
लोहितं चन्दनं दिव्यं अगुरुं अथ चम्पकं ।
दिव्या च पुष्पवर्षाणि अन्तरीक्षेण ओकिरि ।
अक्षमात्राहि धाराहि बुद्धवेन्तं फली इमं ॥
ब्रह्मकोटिसहस्राणि गगणस्मिं समागताः ।
वर्षन्ति कुसुमं चूर्णं दिव्यं लोहितचन्दनं ॥
भूम्या देवा उपादाय शुद्धावासाः स्वयंप्रभाः ।
एवं परं[215a]परा आसि देवताहि परिस्फुटा ॥
छत्रध्वजपताकाहि अन्तरीक्षं परिस्फुटं ।

4. BC *thām abhashi | . — 5. C *pūrṇṇa sam * tvam utta*.
6. C *tthehi sa* BC *tiyā | . — 7. C *gagaṇesmim*. — 8. C *rshetshuh sa* B *rshet-su sa*. — 10. B *varshetsuh | C *varshayet || .
11. C mārāç ca durmanā āsi* BC *si kaṇḍena* B *khate mahīm | C *mahām | . — 12. C jinosmim deva* B jitosmim deva* C *tāyitā | . — 13. C *ça ca jāmāç ca tu * rmitāḥ | . — 14. C parini* C *devāḥ kā * tisthitāḥ | B *tishtitāḥ | . — 15. C *gurum atha* B *tha caṃyakam | .
16. BC *rshā ca antarikshe ca oçiri(C *ri |) akha*. — 17. B *mātrañhi dhā* C *mātrāñhi dhārehi bu * linakam | . — 18. B *koṭisaha* C *gagaṇesmim*. — 20. C bhūmyām devām upā*.
21. B etam param* BC *devatehi pariephuṭam(C *tam |) ccha*. — 22. C * tāhi antarikshe pa*.

करोन्ति पूजनां श्रेष्ठां संबुद्धस्य शिरीमतो ॥
आभा च विपुला मुक्ता बुद्धक्षेत्रं परिस्फुटं ।
भवाया लोकधातूयो भिसवर्णा भवेंसि च ॥
प्रशान्ता निरया आसि बुद्धक्षेत्रस्मि सर्वशो ।
शीतीभूता च अंगारा सत्वा च सुखिता अभू ॥
येषां नैरयिकं दुःखं परिक्षीणं तदन्तरं ।
निरयेषु च सत्वा ते देवेषु उपपद्यिषु ॥
संजीवकालसूत्रेषु तपने च प्रतापने ।
प्रशान्तो रौरवे अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
अवीच्यां अथ संघाते प्रत्येकनिरयेषु च ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
यावन्ता लोकधातुषु प्रत्येकनिरया अभू ।
प्रशान्तो सर्वशो अग्निः लोकनाथस्य रश्मिभिः ॥
ये च तिरश्चानयोनीयं मांसरुधिरभोजना ।
मैत्राय स्फुटा सर्वे न हिंसन्ति परस्परं ॥
छत्रध्वजपताकेहि बोधिवृक्षो अलंकृतः ।
कूटागारेहि संछन्नो देवपुत्रेहि निर्मिता ॥
खाणू च कण्टकवना च शर्करा सिकता पि च ।
समन्ता बोधिमण्डातो हेष्टा भूमी प्रतिष्ठिताः ॥
रत्नामयीये भूमीये बोधिमण्डं परिस्फुटं ।
या इह बुद्धक्षेत्रस्य देवपुत्रेहि निर्मिता ॥

1. B karoti pūjāṃ çreshṭāṃ saṃ° C karoti ° çreshṭāṃ saṃ ° matā ‖. — 2. B °vipurā mu°. — 3. C sarvāgrāṃ lo ° yo agnisaṃvarṇṇaṃ bha° B °yo'gnisaṃva ° vesi pra°. — 4. B °ddhakshatresmi° C °kshetresmiṃ sarvaço |. — 5. B çītībhūtā° C °tībhūto ca aṅgāni sa ° tāṃ abhūt |.
6. B °rayikā duḥ° C °rayikāṃ duḥkhā pa° B °rikshaṇaṃ° C °kshīnān tada°. — 7. BC °trā na deva° B °upapadyetaḥ |. — 8. BC °jīva kā° B °tre ta°. — 9. B praçāntā lo° rau°. — 10. C °ghāte pra°.
11. BC °çāntā sa°. — 12. C °nirayā abhūt | B °abhūḥ |. — 13. BC °çāntā sarva° C °agniloka ° sya raçmibhiḥ |. — 14. C °janāḥ |. — 15. C maitryāya sphu° BC °hiṃ santi para°.
16. C °vṛkshe alaṃkṛtaṃ |. — 17. C °chhannaṃ deva atre ° rmitāḥ ‖ B °rmitaḥ |. — 18. C khāṇḍā ca kaṇṭakāle ca çarkkalā si° B °ṇā ca kaṇṭhakāle. .ça° BC °katāya ca |. — 19. B °tishṭitāḥ | C °shṭhitā |. — 20. C °dhimaṇḍe pa° B °dhimaṇḍa parisphuṭe |.
21. BC yāniha bu ° rmitaṃ |.

देवपुत्रसहस्राणि धरणियं प्रतिष्ठिता ।
धूपनेत्रां गृहेत्वान पूजेन्ति लोकनायकं ॥
हेठा च धरणी सर्वा पद्मेहि परिस्फुटा ।
जाम्बूनदसुवर्णाश्च बुद्धतेजेन उद्गताः ॥
ये चापि व्याधिता सत्वा दुःखिता अपरायणाः ।
अरोगा सुखिता भूता बुद्धरश्मिपरिस्फुटाः ॥
जात्यन्धा रूपां पश्येन्सुः लब्धा चक्षुं विशारदं ।
परस्परं चालपेन्सु बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
रागाद्याप्यपि च दोषा मोहाश्च तनुनो कृताः ।
यं कालं शाक्यसिंहेन प्राप्ता बोधि महर्षिणा ॥
प्रासादा सविमाना च कूटागारमनोरमाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं नरनारी च किंनराः ।
सर्वे ततोमुखा आसि बोधिसत्वस्य तायिनः ॥
देवता देवपुत्रा च देवकन्या च शोभनाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
नागा चाप्यथ गन्धर्वा यक्षा कुम्भाण्डराक्षसाः ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणः ॥
दारिका दारका चैव शय्यासनावशायिताः ।
ततोमुखा संस्थिहेन्सु येन बोधि महर्षिणो ॥
ये चाप्याभरणा दिव्या विशिष्टा [315a] रत्नामयाः ।

1. B °rāṇi dhāraṇīyaṁ° C °rāṇi dhāraye yaṁ pra°. — 2. C °gṛihītvāna pūjayanti lo° BC °nāyakaṁ | . — 3. C heshṭā ca dha° BC °sarvāṁ padu° C °mehi ca parisphuṭaṁ | B °sphuṭāṁ | . — 4. B jāmbunada°. — 5. C °satvāḥ duḥkhitām anaparā°.
6. C °raçmiparisphuṭā | B °sphuṭāḥ | . — 7. C °rūpa paçyetuḥ la° B °çyetuḥ labdhā ca°. — 8. BC °raṁ cārayetan (C °tuḥ) lo°. — 9. C rāgāç cādyadhikadoshā mohā ca ta° B °doshamo ° unnākṛi° C °nunā kṛiyāḥ ‖ (?). — 10. B °kāle çā° C °rshiṇāḥ | .
11. C °dā ca vi °ramā | B °ramāḥ sarve°. — 12. C °yino | . — 13. C °kshetresmiṁ°. — 14. C °satva tāyinaḥ | . — 15. C °vakanyā ca devaputrā ca ço° B °trā ca devakanyā°.
16. B °rshiṇā | C °rshiṇāḥ | . — 17. C nāgāç cāpya ° kshasā | . — 18. BC °rshiṇāḥ | . — 19. C dācako dārī ° yyāsanaçāyitā | B °yyāyāna avaçāyitāḥ | . — 20. BC °mukhāṁ saṁ° B °hetsu ye° C °hetuḥ ye ° rshiṇāḥ | B °rshiṇā | .
21. C °maya | .

आबद्धा आसि देवानं सर्वे ततोमुखा अभू ॥
नागानां अथ यक्षाणां पिशाचराक्षसान च ।
तेषां चाभरणा सर्वे येन बोधि ततो गताः ॥
देवानामथ नागानां यक्षाणां राक्षसान च ।
ततोमुखा विमानानू येन बोधि महर्षिणो ॥
नूपुरा वलया चैव अथ वा परिहारकाः ।
बोधिप्राप्तस्य बुद्धस्य येन विलम्बिताम्बरं ॥
जनान हारा च कण्ठे निष्काणि शोभनानि च ।
आवद्धका मनुष्याणां येन बोधि निरिंगिता ॥
मुक्तिहाराश्च आवद्धा विचित्रा मणिकुण्डला ।
कटका च मुद्रिका च येन बोधि निरिंगिता ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं सत्वधातू अचिन्तिया ।
जानन्ता वा अजानन्ता येन बोधि निरिंगिता ॥
वाता च शीतला वाये मनोज्ञगन्धा मनोरमाः ।
समन्तबुद्धक्षेत्रस्मिं बोधिप्राप्तस्य तायिनो ॥
यावन्ति बुद्धक्षेत्रस्मिं देवा नागा च मानुषा ।
असुरा च किन्नरा यक्षा सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपनेषां गृहेत्वान सर्वे तेन सुखस्थिता ।
पूजयन्ति लोकप्रद्योतं बोधिमण्डे प्रतिष्ठितं ॥
अंजलीहि नमस्यन्ति गाथाभिरस्तवेन्सु ते ।

1. B °sarva tehi mu° C °rve te pi mu ° bhût | . — 2. C °tha vâ yaksha pi° B °râkshâna ca | C °sâni cà te°. — 3. C teshâm âbharaṇâ° B °sarver yena bo° BC °bodhim ta°. — 4. B devânâṁm atha°. — 5. B °rshiṇâ | C °rshiṇâh | .

6. B nûpûro varayâ° C nupûro vala° B °hâyakâh | . — 8. BC janâ(C °nâni) ca harshâ ca kaṇṭhâ(B °kaṁṭhâ) ni° B °shkâra ço° C °shkâla çobhaṇâh | . — 9. B °kâ manûpyâṇâṁ ye° C °bodhiṁ nigallikâ | B °nigallita | . — 10. C °hârâ ca â ° ṇḍalo | .

11. B te kuntikâ ca mu° C te kuṇḍikâ ca muṁdrikâ ye° B °bodhiṁ nilimgitâ | C °dhi nilimgitâh | . — 12. C °kshetrasmiṁ° B °smiṁ atva° BC °dhâtu a°. — 13. C yânantâ vâ° B °ajânanto ye ° dhi nilimgitâ | C °nilimgatâ | . — 14. C °lâ tâye mano°. — 15. C samantâ buddhakshetrasmiṁ° BC °yino | ekaputra(C °tre)smiṁ yaṁ premnaṁ ça(C °ca) çrutvâ(C °çrutvâ) ca pratishṭhitâ(C °tâh) | mâtâpitṛi(C °tṛi)ṇâṁ ishṭa(C °shṭâ)eşa evaṁ âsi(C °sî) tadantaraṁ | .

16. B yâvanti bu° C °kshetrasmiṁ de ° nushâh | . — 18. C °trâṁ gṛihitvâna sarvan tena sukhâsthitâh | . — 19. C °dyota bo ° tishṭhitaṁ | B °tishṭitaṁ | . — 20. C añjalîhi nama ° thâhi ca sta° BC °vetsu te | .

पूजां करोन्ति बुद्धस्य बोधिमण्डे प्रतिष्ठिता ॥
सर्वे आसन्नं पश्यन्ति लोकनाथं प्रभंकरं ।
नं कश्चिद्दूरे संजाने व्याममात्रे यथा स्थितं ॥
न कश्चित् पृष्ठतो बुद्धं लोकधातूय पश्यति ।
सर्वा दिशा हि बुद्धस्य संमुखां पश्यति पूजां ॥
वामदक्षिणपार्श्वेहि न कश्चिल्लोकनायकं ।
संजानति महावीरं सर्वे पश्यन्ति नायकं ॥
धूपितं बुद्धक्षेत्रस्मिं धूपनं च तदन्तरं ।
समन्ता बुद्धक्षेत्राणां गंधेन कोटियो स्फुटा ॥
न शक्यं गणनां कर्तुं एत्तिया सत्वकोटियो ।
पश्यित्वा श्रियं बुद्धस्य संबोधिमभिप्रस्थिताः ॥
तृणा च अथ काष्ठा च ओषधीयो वनस्पती ।
सर्वे ततोमुखा आसि येन बोधि महर्षिणो ॥
को अयं ईदृशान्धर्मो लोकनाथेन दर्शितो ।
श्रुणित्वा न सिया तुष्टो अन्यत्र मारपक्षिकात् ॥
न शक्यं सर्वं ख्यापेतुं वाचया अपि भाषतः ।
या श्रिरि आसि बुद्धस्य बोधिप्राप्तस्य तायिनः ॥
येहि च दृष्टो संबुद्धो बोधिमण्डे प्रतिष्ठितः ।
पूजितश्च महावीरो ते श्रुत्वा तुष्ट पण्डिताः ॥
शीलस्कन्धे च [216a] अच्छिद्रे ये भिक्षू सुप्रतिष्ठिताः ।
ते श्रुणित्वा इदं सूत्रं हर्षं काहिन्ति भद्रकं ॥

1. BC °shṭhitaṁ | . — 2. C °rva âsannaṁ pa°. — 3. C kaçci° BC °ne vyama°. — 4. C °çcin prishṭato° B °t prshato° C °lokadhatû° B °lokadhatûm apaçyati | . — 5. B °rvâ diçyâ hi bu° C °diça hi buddhasya bodhimaṇḍe pratisthitaṁ | sarve âsanaṁ paçyanti lokanâthaṁ jinaṁ bhavet | vâ° B °khâṁ dṛçâm iti | .

6. C °nâyake | . — 7. BC °jânanti ma°. — 8. BC dhûpanaṁ bu° C °kshetresmiṁ dhûpitaṁ ca tadantaraṁ | . — 9. BC samaṁtâ bu° C °ṇâṁ gandhena° BC °sphuṭaṁ. — 10. BC °gaṇanâ ka°.

11. BC °çiri buddhasya ye bo°. — 12. C °naspatiḥ | . — 13. B °rshiṇâ | C °rshiṇâḥ | . — 14. B ko idṛ° C ko yaṁ idṛçâ dha° °rçitâḥ | B °rçitâṁ eva°. — 15. C çrunitvâ° B çruṇi | tvânna si° pakshivât | C °pakshikân | .

16. C °sarvam âkhyâtaṁ vâcayâ siddhabhâ°. — 17. C yâ çiri âsi° B °yino | . — 18. BC °dṛishṭa saṁ° C °buddhaḥ bo° tisthitâ pû° B °tisthitaḥ | . — 19. B °vira te çrutvâ tushṭhi pa° C °tushṭi pa°. — 20. B °skandhana acchidre ye bhikshûshu prati° C °cchinde ya bhikshushu pratisthitâḥ | .

21. C °harsho kâhinti gauravaṁ | .

क्षान्तिसौरत्यसंपन्ना अलीनकायमानसाः ।
अर्थिका बुद्धज्ञानेन तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि आश्वासिता सत्त्वा मोचिष्यि उपपद्यतां ।
बुद्धित्व उत्तमां बोधिं तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥
येहि पुरिमका बुद्धा सत्कृता द्विपदोत्तमा ।
इदं च सूत्रं श्रुत्वान तुष्टा भेष्यन्ति महर्षिणः ॥
येहि ते कृपणा सत्त्वा अन्नपानेन तर्पिताः ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि ते अधना सत्त्वाः धनेहि प्रतिच्छादिताः ।
ते इदं सूत्रं श्रुत्वान बुद्धे काहिन्ति गौरवं ॥
येहि च पूर्वं बुद्धानां चैतिया मापिता शुभाः ।
श्रुत्वा वरप्रसादा ते सु भेष्यन्ति प्रीणिताः ॥
येहि पुञ्जं सद्धर्मो लोकनाथस्य धारितो ।
त्यजित्वा लाभसत्कारं ते सु भेष्यन्ति प्रीणिता ॥
ये ते असंस्कृतायुश्च दण्डकर्मेहि वर्जिताः ।
औरसा लोकनाथस्य ते हि करिष्यन्ति पूजनां ॥
ये ते मैत्रेयं संमुखं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये ते सिंहं महानागं पश्यित्वा लोकचेतियं ।
काहिन्ति विपुलां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
केतुस्य लोकनाथस्य ये हि करिष्यन्ति पूजनां ।

1. C °allīno kāyamānasā | B °līnā kā°. — 2. C °tushiahṭir bha°. — 3. BC °āçvasitā (C °to) santo mo° C °mocayishyopapadya°. — 4. C °tvam utta°. — 5. C yehi ca purimā bu°.

6. BC °tushṭo bheshyati maharshiṇāḥ | . — 7. C °satvāḥ annpāyena° B °tvā anupāne°. — 8. BC te idaṃ çrutvā° B °ddhe kāṃhiti gauravaṃ yathā° C °hinti ca sagaura°. — 9. C °dhanena pra°. — 10. C °daṃ sutraṃ çru°.

11. B °ca vīryaṃ° C °nāṃ cetiyā° — 12. BC °varaprāsādā te sbu bheshyanti prīṇi-(B °ṇī)tāḥ | . — 13. C yehi pūrvaṃ saddharmaṃ ca lo° B °paiṇjaṃ saddha° BC °ritā | . — 14. C °tkāra te° BC °tesha bha°. — 15. BC °asa(C °saṃ)kṛtāyaç ca da° B °rjitā | .

16. C asatā lo ° sya sahu bheshyanti harshitāḥ | B °sya yehi ka ° nāṃ | arthikā° (p. suiv. l. 1). — 17. C °treya saṃ ° ssaṃ kāṃhi°. — 18. C kaṃhinti vimalāṃ tushṭāṃ pūjā harsho°. — 19. C ye ca siṃ ° cetiyā kā°.

21. C °karishyati pū°.

आर्यिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
प्रद्योतस्य च बुद्धस्य ये करिष्यन्ति पूजनां ।
आर्यिका बुद्धज्ञानेन तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ज्योतिंधरं च ये बुद्धं पश्यित्वा अपराजितं ।
पूजां महतीं काहिन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
सुनेत्रं लोकप्रद्योतं ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति ।
अप्रमाणाय पूजाय तेषां हर्षो भविष्यति ॥
द्वौ बुद्धौ कुसुमनामानौ लोकनाथौ तथागतौ ।
ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
मरुं च द्विपदश्रेष्ठं संबुद्धं वदतां वरं ।
ये दृष्ट्वा सत्करिष्यन्ति तेषां हर्षो भविष्यति ॥
पुष्यं च अग्रसंबुद्धं पश्यित्वा द्विपदोत्तमं ।
ये काहिन्ति परमां पूजां तेषां हर्षो भविष्यति ॥
ये गृद्धा लाभसत्कारे शिक्षाविज्ञाननिश्रिता ।
अल्पेच्छं तं श्रुणित्वान तेषां त्रासो भविष्यति ॥
ये च संगणिकारामा मार्गवासे प्रतिष्ठिता ।
विवेकं श्रुत्वा बुद्धस्य न तेषां दौर्मनस्यता ॥
एवं दुःशीला श्रुत्वान एवं बुद्धेन भाषितं ।
गता लोकप्रदीपस्मिं तीव्रं काहिन्ति गौरवं ॥
ये ते व्याकृता बुद्धेन बोधिसत्वा अनागता ।
सूरता सुखसंवासा तेषां तुष्टिर्भविष्यति ॥

2. C °tasya ca bhikshusya yo ka°. — 3. BC °jñānena jya°. — 4. B °raṁ ca ye | buddhaṁ paçyi° C jyotidharaṁ tathāgataṁ | ye boddhasya aparājitāṁ pū° B °jitāṁ pujā ma°. — 5. B pujā mahatí kāntihi | te° C pūjāmarhati kāhiti | su° B °shyatti | .

6. C °dyotaḥ teshāṁ harsho bhavishyati | ye dṛi°. — 7. C apramāṇāya pūjitāḥ | dvau°. — 8. C °kusumau nāmā°. — 10. C °dvipadaṁ çre° BC °çreshṭaṁ saṁ° C °vadatām varaṁ | .

12. C teshāṁ ca agra°. — 13. BC kāṁhinti ° shyati | imasmiṁ bhadrakalpasmiṁ te udagrā bhavishyati | ye gṛi(C °vṛi)ddhā°. — 14. C ye vṛiddhā lā ° tkāre (?) ji ° niçritāḥ | B °niçritā | . — 15. BC alpecha tasa çru° C °tvā teshāṁ°.

16. C °ṇikā mārgā gaṇa ° tishṭitāḥ vi° B °tishṭitā | . — 17. C °çrutvāna teshāṁ daumanasyatāḥ | B °syato | . — 18. BC °ḥçila çru°. — 19. BC °na te lo° C °dīpasmiṁ° B °vraṁ kāṁhinti°. — 20. C °gatāḥ | .

21. C suratā° B °sūratā su°.

येषां विपतंशा नास्ति बुद्धज्ञानातो सर्वज्ञः ।
ते इमं सूत्रं श्रुत्वान भेष्यन्ति सुखिता नराः ॥
[216b] येहि पुरिमा बुद्धा सत्वसारा
गुरुकृता सत्कृता पूजिता नरेन्द्रा ।
प्रयतमनाः श्रिष्ट बुद्धज्ञाने
नरवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
ये च अविकलाः समन्तगुणा
वरगुणकोटीशतोपपन्ना ।
ये च धरन्ति धर्मं बुध्यमानं
मुदितमना सुगतस्य शासनस्मिं ॥
ये च अचपला — ।गुरवा
अमुखरा नो च अभू विकीर्णवाचा ।
.... न मानुपेता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥
येषां अपरित्यक्त बुद्धज्ञानं
एवं विरजा च अतुल्यमनन्तबोधि ।
ये च चरन्ति व्रतमप्रमत्ता
जिनवरवर्णं श्रुणित्व तुष्टा भोन्ति ॥

चतुर्हि भिक्षू धर्मेहि समन्वागतः तथागतो पूर्वे बोधिसत्वचारिकां चरन्तो सर्वलोकअभ्युद्गततामनुप्राप्तः ॥ कतमेहि चतुर्हि ॥ अच्छिद्रेण शीलस्कन्धेन.....

1. B °jñānāt sarva° C °jñānāc ca sarva°. — 3. C °rimaṃ buddha satvaḥ satkṛitā gurukṛitā sadā | mānitā pūjitāç caiva narendro praṇa° B °ndrā praṇa°. — 5. C praṇatā muktā | viçishṭā bo° B °nāḥ viçishṭha bu ° nena naravaravarṇon° C °jñānena ca naravaravarṇṇaṃ ca çru° BC °ṇitvā tu° C °nti dvipadottamaṃ | .

7. B yeshām avi° C yeshāṃm avi ° mantaḥ çu ° koṭiçato° BC °çatena upagata | . — 9. C °ran dharma pradu ° ditamanā su°.

11. C °parā anu° B °palā anubaddhatā anu° C °khardto ca abhūd vikilavācā | B °vikilavācā | . — 13. B nāmanenupetā jinavaravalla çruṇitvā tushṭo bhanti | C nāmenanupetā jinavaravarṇṇaṃ çruṇitvā tushṭo bhavanti ye°. — 15. C °tya ananta bodhisatvatejaṃ bhavati | B °bodhi ye ca°.

17. BC ye caranti° B °nti | apramattā jñānavara çru° C °vrataṃ apramattā jñānavaravarṇṇanidhāna sakaladharma çrutvā çru° BC °ṇitvā tushṭo bhonti | . — 19. C °bhikshu dha ° ūpaia bodhisatvo cāri° B °tilāçatapūrvo bo ° rikāṃ caranto sarve lo ° ptaḥ ka°. — 20b. C achiṃdrena çī° B °ndhena sa° C °ndhena cittāça sarvasatvahitacittāça aprasatvao°.

..... सर्वसत्वहितचित्तताय सर्वसत्वसौहितचित्तताय ॥ इमेहि भिक्षुः चतुर्हि धर्मेहि समन्वागतः तथागतो पूर्वं बोधिसत्वचारिकां चरमाणो इमं एवरूपं सर्वज्ञानमनुप्राप्तः ॥

अथ खलु भगवांस्तायें वेलायें इमां गाथामभाषि ॥

शीलस्कन्धो धनं श्रेष्ठं लोकनाथस्य शासने ।
न सुवर्णं न च रूप्यं धनं भिक्षुस्य वर्णितं ॥
शीलं व पूजेतु शास्तु शासने सुप्रतिष्ठितो ।
दुःशीलो छन्दितो दूरं न सो बुद्धस्य श्रावको ॥
शीलं रक्षित्वा अच्छिद्रं पश्यन्ति द्विपदोत्तमा ।
लोकनाथा महावीरा द्वात्रिंशवरलक्षणाः ॥
मैत्राया शीलस्कन्धेन अरण्यवासे च उत्सुकः ।
सूरतः सुखसंवासो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
अल्पेच्छो अल्पसन्तुष्टो सूरतो सुसमाहितः ।
हिरीओत्रप्यसंपन्नो एतं श्रामण्यकं धनं ॥
साधुशीला भिक्षू हि सर्वे तृष्णां छित्वान जालिनीं ।
सप्त बोध्यङ्गाभावेन्ति एतं श्रामण्यकं धनं ॥
शून्यतां शान्तां भावेति भवा च विरतो मुनिः ।
भवदुःखा असारा च एतं श्रामण्यकं धनं ॥
सो सो महाधनो भवति यो एवं प्रतिपद्यति ।
प्रतिपत्तीय संपन्नो स खु भिक्षु महाधनो ॥

1. C °bhikshuḥ catu° B °rmehi samanvā° BC °thāgatapū° C °pūrvaṁ bo° °ramā | imaṁ evaṁrū° BC °rūpasahajñā°. — 4. C °thām abhāshi ç°. — 5. C °skandhe dha° BC °çreshṭaṁ lo°.

6. C °suvarṇṇa na va rū°. — 7. C çīlavān pūjyati çāstā çāsa° B çīlaṁ vā pūjyatu° C °shṭhitāḥ | . — 8. C °lo cchandito dū° BC °dūre na so°. — 9. C °kshitva acchidraṁ paçyatva dvi° B °çyati dvi° BC °ttamaṁ | . — 10. C °triṁçadvara° B °ṇāḥ nai°.

11. C maitryāya çī° °raṇyāvāsena'u°. — 12. BC çūrataḥ su° C °saṁvāsa | e° B °ettaṁ çrā°. — 13. BC alpechā alpa° C °shṭa suratah su° B °sūrata su°. — 14. C hiriotasyasaṁ° B hiriotrasyasaṁ°. — 15. C sādhuçīlo bhikshu tṛishṇā cchitvānācana jā° B sādhuçīlo bhikshūbhi sarve°.

16. BC °bodhyaṅgāna bhāveti evaṁ çrā°. — 17. BC °çānta bhāve(C °va)ti bhava(C °va) abhirata° B °muniḥ balā duḥ°. — 18. B balā duḥ° C balaṁ duḥkhāsasorājyaṁ etaṁ°. — 19. BC °hādhanaṁ bha°. — 20. C pratipatrīyaṁ sampanna sukhaṁ bhi° B °nna sukha bhikshū ma° C °dhanaṁ | .

शीलसंपन्नो यो भिक्षुः स आढ्यो ति प्रवुच्चति ।
न हि मुक्ताप्रवाडेहि भिक्षु भोति महाधनो ॥
शीलवां सुखसंवासो भिक्षु भोतु अहिंसको ।
न हि चीवरलाभेन व्रजते भिक्षु स्वर्गतिं ॥
शीलं शुचि निषेवित्वा वर्जेति सर्वअक्षणां ।
न ज्ञातिलाभं एष[२१७a]णं शासा भिक्षु प्रशंसति ॥
शीले आमोदं कृत्वान स्वर्गो भोति न दुल्लभो ।
प्रियो मनापः सर्वेषां यत्र यत्रोपपद्यति ॥
शीलं रक्षेय मेधावी प्रार्थयन्तो त्रयो सुखां ।
प्रशंसां चित्तलाभं च प्रेत्य स्वर्गे च मोदनं ॥
शीलं प्रावरणं श्रेष्ठं अलंकारं प्रभास्वरं ।
शीलेन शोभितो भिक्षुः ददन्तो न विहन्यति ॥
शीलेन परिशुद्धेन कायो भोति प्रभास्वरो ।
न चास्य जायते दाघो मरणे प्रत्युपस्थिते ॥
शीलेन परिशुद्धेन फलप्राप्तिर्न दुल्लभा ।
किमंग पुनः स्वर्गंति मोक्षमार्गं च पश्यति ॥
शीलेन शोभितो भिक्षुः परिशुद्धेन मार्दवो ।
न हि शाठ्येन मायेन भिक्षु भोति प्रशंसितो ॥
शीलवां च असन्तस्तो न सो भायति कदा च न ।
न कदाचिद्युतागसं गच्छति भूतदुर्गतिं ॥

1. BC çîlañsaṁ° C °vucyati | . — 2. BC °muktipravâde(C °re)hi bhi°. — 3. C çîlavât sukha° BC °bhikshû bhoti ahiṁ° C °sakaḥ na hi cî°. — 4. B °bhikshû sva°. — 5. C °niseviti varjeti sarve akshâṇâṁ | .

6. B °shanta çâ° C °shanto çikshâd bhikshu prasaṁçati | B °bhikshu prasaṁçati | . — 7. C °bhoga saṁkṛ° B °svarge bhoti du° C °bhoti durlabhoḥ | . — 8. C °manâpa sarve°. — 9. C °rakshati me ° nâo traya sukhâṁ. — 10. B prasaṁça citta° C prasaṁçobhitalâlaṁ na pre°.

11. BC çîlaṁ âvaraṇaṁ çreshṭaṁ a° B °laṁ âraṁ pra°. — 12. BC °kshuḥ dadata na vi° B °nyanti | . — 13. C °bhouti prabhâsvaraṁ | . — 14. C °ta dosho ma ra °sthitaḥ | . — 15. C °ddhena pâr na dullabhâḥ | .

16. B kim âṅga pu° C kim aṅgena punar svarga°. — 17. C çîlena ço° B °çobhite bhi°. — 18. C °bhouti pra° B °prasaṁçito. — 19. C °sto na çobhayanti kadâ na ca | B °bhâyanti kadâ°. — 20. C na yuve snigdhasaṁbhûtaḥ kadâcishu sadurgatiṁ | B °d yutogasaṁ kadâ cid bhûshu durgatiṁ | .

शीलवां भोति अल्पार्थो अल्पकृत्यो गुणे रतो ।
समाधिं लभते क्षिप्रं न चापि प्रमादं गच्छति ॥
शीलस्कन्धेन गुप्तेन भिक्षु भोति विशारदो ।
न तस्य हन्यते चक्षु पश्यित्वा जिनश्रावकां ॥
शीलं च भिक्षु शोधित्वा निवासं पुरिमं स्मरे ।
कल्पकोटीसहस्राणि संप्रजानप्रतिस्मृतो ॥
शीलस्य च स निष्यन्दो यं निरीषीय गच्छति ।
ब्रह्मलोकं महावीरो सर्वलोकस्य चेतियो ॥
शीलेन परिशुद्धेन दिव्यं चक्षु विशुध्यति ।
न तस्यागमनं भोति बुद्धचैत्येषु सर्वशो ॥
शीलेन सुसमाप्तेन अप्रमेयतथागतः ।
च्युतोपपादं जानाति सर्वसत्वान नायको ॥
शीलवां विचरे लोके अप्रमत्तो प्रधानवां ।
न तस्य दुर्लभो भोति बुद्धघोषो मनोरमो ॥
शीलवां प्रियो सत्वानां भवति सर्वत्र पूजितो ।
सत्कृतो मानितश्चापि शुद्धचित्तो अनंगणो ॥
शीलेन परिशुद्धेन भवनं पश्यते नरः ।
विमानं रुचिरं श्रेष्ठं अप्सरोगणसेवितं ॥
शीलेन परिशुद्धेन भवनं पश्यते नरः ।
सुमेरुमूर्ध्नि रुचिरे त्रायस्त्रिंशानमालये ॥
शीलेन परिशुद्धेन यामां पश्यति देवतां ।
तं चैव नगरं दिव्यं अप्सरोहि परिस्फुटं ॥

1. C °bhonti alpārthaṃ alpaṃkṛito guṇe rataḥ | B °guṇo rato | . — 2. BC °praṃ na cā° C °pramoda yacchati | . — 3. B °bhikṣhū bho°. — 5. C °çodhitvā nirāpaṃ pu° B °rima smare | .

6. C °ṇi saṃjāna° B °jānapratismṛito | C °smṛitāḥ | . — 7. C °sya ca saṃniṣyanda ye niri° B °sa niṣyandā ye niri° cchati bra°. — 8. B °vira sa° C °viraṃ sa° °sya cetiyo | B °tiye | . — 9. B °diviyaṃ ca° C °kṣhur viçu° BC °çuddhyati | .

11. C çīlena ca susamāhitena aprameyas tathāgato | . — 12. B °yakā | C °yakaḥ | . — 14. C °llabho bhonti bu° ramā çī°. — 15. C °priya satvānāṃ bhonti sarva °jitaṃ | .

16. C satkṛita māni° ddhasatvo anaṅgaṇo | B °naṅgaṇe çī°. — 18. BC vimāna rucirāṃ çreṣhṭhaṃ apsa°. — 20. C °mūrddhni rucire jayanti trayastriṃçatānanā° B °cire jayanti trayastriṃçatamālayo | .

22. B °sphuṭāṃ | .

शीलेन परिशुद्धेन तुषितां पश्यति देवतां ।
विमानां पश्यति तेषां विचित्रां रत्नामयां ॥
शीलेन परिशुद्धेन निर्माणरती पश्यति ।
सुनिर्मितां देवपुत्रां पश्यति च स्वलंकृतां ॥
शीलेन परिशुद्धेन देवां पश्यति शोभनां ।
परनिर्मितवशवर्ती विमानेषु प्रतिष्ठिता ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यते मारनालयं ।
मणिवितानसंछन्नं अप्स[217b]रोगणसेवितं ॥
शीले चामीन कृत्वान ब्रह्मां पश्यति देवतां ।
जांबूनदविमानं च मणीहि प्रतिमण्डितं ॥
शीलवां पश्यते भिक्षु देवां च ब्रह्मकायिकां ।
ब्रह्मपुरोहितां देवां विमानेहि प्रतिष्ठितां ॥
शीलवां पश्यते भिक्षुर्विमानेषु प्रतिष्ठितां ।
ब्रह्मपार्षद्यां च देवां महाब्रह्मां च देवतां ॥
शीलस्कन्धेन सम्पन्नो आभां पश्यति देवतां ।
विशिष्टां पश्यते तेषां विमानां रत्नामयां ॥
शीलवां पश्यति भिक्षुः शुभां देवा महर्द्धिकां ।
पश्यते शुभकृत्स्ना पि अप्रमाणाभां पश्यति ॥
शीलं विशुद्धं रक्षित्वा परीत्तशुभां पश्यति ।
देवपुत्रसहस्राणि रूपधातुप्रतिष्ठितां ॥
शीलेन परिशुद्धेन पश्यति च बृहत्फलां ।
तथा अवृहां अतपां पश्ये सुदृशां च सुदर्शना ।

a. C vimânâ manyate teshâṁ vi° mayaṁ |. — 3. B °ṇaratiṁ paçyanti |. — 4. C °paçyanti ca svayaṁkṛitân çîle°. — 5. C °devân paçya°.

6. C °rmitavaçavartti° B °shṭhitaṁ |. — 7. B °mânamâla°. — 8. C °vitânaṁ saṁnacchannam apsaraṁgaṇa° B °channam apsaro°. — 9. B çîlenâbho° C çîlena bhagavân kṛitvâ brahmaṁ pa°. — 10. C jâmbuna°.

11. C °paçyate bhi° B °bhikshuṁ devâṁ°. — 13. C çîlavân paçyate bhikshuḥ vimâ°. — 14. B °rshadyâṁ mahâ° C °devâḥ mahâ°. — 15. C °saṁpannaṁ abhâ paçyanti devatâḥ |

16. B °çishṭhâṁ pa° C °çishṭi pa° mânaṁ ca ra° mayaṁ |. — 17. C °devâṁ maha°. — 18. C °kṛitsnâṁ ca apramâṇâṁ ca bhâsati | B °nâbhâṁ pi ca |. — 19. C °rakshanti apari° B °trâ na pari° C °çyati |. — 20. C °ṇi rupadhâ°.

21. C °pariçuddhi paçyanti ca bṛi°. — 22. BC °sudṛiçâṁ sudarçanâ(C °nâṁ) ca |.

शीलेन परिशुद्धेन शुद्धावासां पि पश्यति ॥
ये तत्र परिनिर्वायि वारिसिक्तो यथानलो ।
ते पि तां भिक्षू पश्यन्ति शीलं रक्षित्व शोभनं ॥
शीले अप्रसक्तः सदा अभूषि
पुरिमभवेषु विशिष्टलक्षणाः ।
तेन दशबलं उपेति शास्तुं
तस्य विरोचति कायो लक्षणेहि ॥
शीले सदा समाधी अप्रमत्तश्च
चरति जिनः पुरिमा अनन्तकल्पां ।
तेन भवति लोकधर्मस्वामी
गगणगतो यथा सूर्यो रश्मिराजो ॥
एवं शीलं परिशुद्धमाचरित्वा
अपरिमितं तथा अनन्तकल्पं ।
सुगतो लंकृतः शोभते लक्षणेहि
मुखातो वाति गन्धं चन्दनस्य ॥
इमां गुणां सततं विपश्यमाना
जिनवरवर्णितं शीलं रक्षमाणाः ।
विहरथ पवने उदग्रचित्ता
मुनिवर पूजित येहि ते प्रणीता ॥
दृष्ट पुरिम बुद्ध सार्थवाहा
हतरजा सत्कृत पूजिता स्वयंभू ।

1. C çīlena pa° vāsā pi pa°. — 2. B °thānaro | . — 3. te pi taṁ bhi° C te pi taṁ bhikshu pa° laṁ rakshanti çobhitaṁ | . — 4. BC çīlena apa° C °çasala sadā abhūshi pūri° B °shu | vi° BC °çishṭhalakshamāṇaḥ(C °ṇo) te°.

6. C °balā upenti çā° B °balaṁ upenti çāstuṁ | nishiviro ceti kāyaḥ la° C °stuṁ nidhi virocati | āyaḥ la° BC °ṇehi çī°. — 8. B çīlaṁ sadā | sadā samādhim° C çīlaṁ sadā samā° B °naḥ | parimānanta° C °rimāṁnanta° BC °kalpān tena bha°. — 10. B °bhava lo° B °svāmi | gagaṇa° C °mi gaṇa ° thā sūryyaraçmirājo | B °rājo abhū | .

12. BC °çuddhaṁ cari° B °mitaṁ | ta° BC °thāgato ana° C °ntagalpaṁ | C °lpaṁ su°. — 14. B sugataç ca alaṁkṛitaḥ | ço° C °gato alaṁkṛitaṁ ço°.

16. C °satata vi° māno ji° B °māṇo jinavaravarṇṇataṁ | çī° C °laṁ rakshiyamāṇāḥ BC °ṇāḥ viha°. — 18. BC °ttā | mu° B °hi tena na pra° C °hi tona nu pra° BC °praṇī-(C °ṇa)tā kṛi°. — 20. BC kṛishṇabandhuṁ | pari° C °rthavāha hatara° jito | sva° B °jitā | sva° BC °svayambhu echa°.

छन्दो जनितो बोधिये वराये
इमे गुणाः शुक्ला उदया बोधिसत्वाः ॥

पुनरपरं भिक्षवो शीलपरिशुद्धः तथागतः समाधिपरिशुद्धः प्रज्ञापरिशुद्धः विमुक्तिपरिशुद्धः विमुक्तिज्ञानपरिशुद्धः क्षान्तिपरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो सौरत्यपरिशुद्धो पि भिक्षवः तथागतो मैत्रापरिशुद्धो भिक्षवः तथागतो करुणामुदितापरिशुद्धो पि भिक्षवो तथागतो ॥ एवं परिशुद्धस्य भिक्षो तथागतस्य यः सत्कारं कुर्यात् पुष्पमाल्यगन्धध्वजपताकाहि वाद्यअनुलेपनेहि न तस्य पुण्यस्य शक्यं पर्यन्तमधिगन्तुं । नापि सो पुण्यस्कन्धं अन्तरेण शक्यं क्षपयाय अन्यत्र त्रीहि यानेहि [318a] अन्यतरान्यतरेण यानेन यावन्न परिनिर्वाणं तस्य पर्यन्तः ॥ तत्कस्य हेतोः ॥ यथा एवं हि भिक्षो तथागतो अप्रमाणः सर्वेहि गुणेहि तथा एवं भिक्षो तथागते प्रतिष्ठापिता दक्षिणा अप्रमाणा अपर्यन्ता अचिन्तिया अतुलिया अमापिया अपरिमाणा अनभिलाप्या ॥ यश्च खलु पुनः भिक्षो तथागतमेतरहि तिष्ठन्तं यापयन्तं सत्करेया गुरुकरेया मानेय पूजेया पुष्पेहि गन्धेहि माल्येहि छत्रेहि ध्वजेहि पताकाहि वाद्येहि धूपेहि विलेपनेहि अन्नपानयानवस्त्रेहि यश्च परिनिर्वृतस्य सर्षपफलमात्रमपि धातुं सत्करेया इदेतं समसमं ॥

अथ खलु भगवां तायं वेलायं इमां गाथामभाषीत् ॥

बोधाय चित्तं नामेत्वा हिताय सर्वप्राणिनां ।
यस्तूपं लोकनाथस्य करोति अभिप्रदक्षिणं ॥
स्मृतीमन्तो मतीमन्तो पुण्यवन्तो विशारदो ।
भोन्ति सर्वत्र जातिषु चरन्तो बोधिचारिकां ॥

3. B °vaṁ bhikshoḥ çî° C °vaṁ bhikshoḥ çîlapariçuddho tathâgatasya samâdhi° B °thâgato samâdhi° C °kshântipariçuddhaḥ bhikshavo tathâgato sau° B °maitrâpi pari° C °muditâpariçuddho pi bhikshavaḥ ta° BC °thâgato evaṁ°.

6. B °ryât | pushpa° C °japatâhi vâdya° BC °kyaṁ paryyaṁto adhi°. — 8. B °ntareṇa anyaṁ kshapaṇâya | anyatra trihi yânehi° C °ntareṇa apayâya | anyatra gṛihi yânehi° B °râ anyatareṇa° C °ryyanto | . — 10. BC yathâ evaṁ hi bhikshoḥ ta(C °kshos ta)thâgato° C °mâṇa sarvo° B °bhikshoḥ tathâgata° C °vaṁ bhikshos tathâgato° BC °pratishṭhâpita° C °kshiṇâ aprayya° B °mâṇâ aparyyaṁtâ aci°.

12. BC yataç ca khu° C °kshavas tathâ° °rahiṁ ti° BC °chatrehi dhvajehi patâkâ(C °ke)hi vâdya° °nehi annapânayâ(B °nayâna)vastre° C °vṛitasya tathâgatasya sarsha° °traṁ adhidhâtuṁ°.

16. C °gavân tâye ve° B °bhâshita | C °bhâshi | . — 18. BC yastûpaṁ° C °karonti abhi°. — 19. C smṛitimanto matiranto pu°. — 20. B °rikâṁ de°.

देवनागान यक्षाणां राक्षसानां च पूजितो ।
भोति सर्वत्र जातीषु स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
वर्जेति अक्षणां अष्टौ ये केचिद्देशिता मया ।
आरागेति क्षणं एकं बुद्धोत्पादं सुशोभनं ॥
वर्णरूपेण संपन्नो लक्षणेहि अलंकृतो ।
उपेतो वरवर्णेन अदीनमनमानसो ॥
आढ्यो महाधनो भोति पुण्यवन्तो अनीर्षुको ।
पश्यित्वा लोकप्रद्योतं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
न सो मुह्यति धर्मेषु नैरात्म्यं दृष्ट शून्यतां ।
प्रसादं लभते क्षिप्रं धर्मेण सो च कोविदो ॥
श्रेष्ठिकुलेषु आढ्येषु स्फीतेषु चोपपद्यति ।
अतिदानपतिः शूरो मुक्तत्यागो अमत्सरी ॥
ये केचिज्जंबुद्वीपस्मिं विशिष्टा कुलशोभनाः ।
तत्र सो जायते वीरो हीनां च परिवर्जयेत् ॥
गृहपतिमहाशालो श्रियतेजेन तेजितो ।
पूजितो भवति सर्वत्र स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
ब्राह्मणमहाशालश्च प्रज्ञावन्तो बहुश्रुतो ।
क्षत्रियमहाशालश्च आढ्यो भोति महाधनो ॥
राजा पि धार्मिको भोति जंबुद्वीपस्मिं ईश्वरो ।
प्रशासति इमां च सर्वां मेदिनीं गिरिकुण्डलां ॥
चक्रवर्ती महर्द्धिकः सप्तरत्नान ईश्वरः ।

1. B devânâ° C °ṇâçâ ca ya°. — 2. C bhonti sa° B °sarvajâ°. — 3. C varjjeti ashṭhau ye ko° B °kshaṇâm ashṭhau ye ke°. — 4. C ârogyeti ksha°. — 5. B °alaṁto | C °laṁkṛitâḥ upe°.

6. B upetya balavarṇṇe° C °to balavarṇṇe°. — 7. C °anirsinko | . — 8. C paçcatva lo ° dyoto satka°. — 9. C °shu drishtvâ nairâtmya çû° B °dṛishṭvâ çû°. — 10. C °rmeṇa ca ko° B °rmeṇa yathâ ca ko°.

11. BC çreshṭhiku° C °sphîteshu ca popadyati | B °shu ca utpadyati | . — 12. C °pati çreshṭa mu° B °muktatyâ° C °go amtsari | . — 13. C °çishṭho kulaçobhanâ | . — 15. C °patiḥ mahâçâla çi° B °çâlaṁ çi° C °jena tejitejito | .

16. C °ti savatraṁ kṛi ° kshiṇî | . — 17. C °çâlasya pra ° çrutâḥ | . — 18. BC kshetri°. — 19. BC °bhoti mahâdhano jaṁbû(C °jambu)dvî° C °dvîpasmiṁ îçvaratvaṁ pra° B °smiṁ | îçvaro pra°. — 20. C °ca sarvamedinîṁ | girikaudaraṁ cakra° B °nîṁ | gi ° lâṁ cakra°.

21. C °vartti mahardhiko saptaratnam içvaro mahyaṁ prati° B °ptaratnam îçvaraḥ | .

राज्ये प्रतिष्ठितो बुद्धं सत्करोति पुनर्पुनः ॥
च्युतश्च गच्छते स्वर्गं प्रसन्नो बुद्धशासने ।
शक्रो पि भोति देवेन्द्रो मेरुमूर्धनि ईश्वरो ॥
सुयामो भोति देवेन्द्रो भोति संतुषितो पि च ।
निर्मितो पि च देवेन्द्रो वशवर्ती [218b] च ईश्वरः ॥
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं ईश्वरो भोति पण्डितो ।
सत्कृतो देवकोटीहि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
न शक्यं भाषणक्षपणं कल्पकोटिशतेहि पि ।
ये स्तूपं लोकनाथस्य करोन्ति अभिप्रदक्षिणं ॥
न जातु अन्धो काणो वा भोति कल्पान कोटिभिः ।
बोधाय चित्तं नामेत्वा यो वन्दे शास्तु चैतियं ॥
विशुद्धां लभते नेत्रां विशालां नीलशोभनां ।
चैतियं लोकनाथस्य कृत्वा अभिप्रदक्षिणं ॥
उपेतो बलवीर्येण न कौसीद्यं स गच्छति ।
अप्रमत्तो सदा भोति स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
दृढवीर्यो दृढस्थामो धौरेयो दृढविक्रमो ।
कौशल्यं गच्छते क्षिप्रं स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
अग्निविषेण शस्त्रेण न जातु कालं करोति च ।
कालं करोति पूर्णेन आयुःक्षीणेन पण्डितो ॥
विश्रुतो राजधानीषु राष्ट्रेषु निगमेषु च ।
रूपेण धर्मशोभेहि स्तूपं कृत्वा प्रदक्षिणं ॥
शुचिगात्रो शुचिवस्त्रः शुक्लधर्मप्रतिष्ठितो ।
ततो न सेवते कामां चरन्तो बोधिचारिकां ॥

1. C mahyaṁ prati ° buddho satvo sohita punaḥ punaḥ | . — 2. C ataç câpi gate svarga pra°. — 3. C çakro pi bhonti devendro bhonti saṁtushi° B °mûrddhni î°. — 4. C °shito pi ca | . — 5. C nirmitâ pi ca devendro vaçavartî ca içvaro | .

6. C °lokesmiṁ içva° B °bhonti pa°. — 8. BC °shaṇâ kshapaṇâ kalpa°. — 10. BC °bhonti ka° B °bhiḥ dṛidhavî° (l. 16).

11. C bodhaya ci ° sta cetiyaṁ | . — 12. C °netra vi°. — 13. C cetiyaṁ lo ° tvâ nabhi pradakshiṇâṁ | . — 14. C upetya varavîryyeṇa na kaṃcidya gacchati | . — 15. C °bhonti sdâ°.

16. B dṛidhavî° C °sthâmaḥ dhau° B °reya dṛidhavi°. — 18. C °streṇa na kâ° BC °laṁ kurvanti ca | . — 19. C kâlaṁ kurvanti purṇṇe° C °ṇena dhandite | . — 22. B °gâtrâ çuciva° C °gâtro çucivastro çukla ° tishṭhito | . — 23. B °to nishevate kâ° C °to nishevite kâ°

पुष्पस्य मालां कृत्वान यः स्तूपे उपनिक्षिपे ।
चित्तं बोधाय नामेत्वा न सो जातु विहन्यति ॥
एतश्चवित्वा मृतो हि त्रायस्त्रिंशां स गच्छति ।
विमानं लभति क्षिप्रं विचित्रं रत्नामयं ॥
कूटागारांश्च प्रासादां अप्सरोगणसेवितां ।
मालां स्तूपे दहित्वान त्रायस्त्रिंशेषु भुंजति ॥
अष्टांगवरसंपूर्णां सुवर्णवालुकसंस्तृतां ।
वैडूर्यस्फाटिकाकीर्णां दिव्यां पुष्करिणीं लभे ॥
भुंजित्वा विभवां दिव्यां परिपूरेत्व पण्डितो ।
च्यवित्वा देवलोकातो मनुष्यो भोति भोगवां ॥
तेन च कुशलमूलेन आरागेति तथागतं ।
पूजेति द्विपदश्रेष्ठं अप्रमत्तो विचक्षणो ॥
न सो ह्र्यति रागेन नापि द्वेषेण क्षीयति ।
न जातु भोति संमूढः पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
अरक्तश्च अदुष्टश्च अमूढः संवृतेन्द्रियः ।
भोति सर्वत्र जातीषु पूजेत्वा लोकनायकं ॥
जातीकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
सत्कृतो भोति सर्वत्र मालां दत्वान चैतिये ॥
चक्रवर्ती अपि राजा शक्रो पि भोति ईश्वरः ।
ब्रह्मा पि ब्रह्मलोकस्मिं मालां दत्वान चैतिये ॥
पट्टदामं ददित्वान लोकनाथस्य चैतिये ।

1. C pushpavarṇṇasya mālāṁ kṛitvā yaḥ stūpe uparikshipe | . — 3. B itaç cavitvā mṛitehi trayastriṁ° C °tvā nimantrehi trayastriṁçā sa ga°. — 5. C kūṭāgāreç ca prāsādān apsa° B °vitaṁ | . — 6. BC °na trayastriṁ°. — 7. B ashṭāṅgaja(?)lasaṁpūrṇṇaṁ suvarṇṇavārikasaṁstṛitāṁ | C ashṭāṅgajalasaṁpurṇṇā vārisaṁsiktasaṁstṛitāṁ | . — 8. C °stīrṇṇā di° shkiraṇī labhe | B °pushkiriṇīṁ°. — 9. C °pūrṇetva paṇḍito | . — 10. C °nushyā bhonti bhogavān | .

11. C °ārogy°. — 12. C pūjenti dvipado çreshṭo saṁpramatto° B °çreshṭhaṁ apramattā vicakshaṇā | C °kshaṇaḥ | . — 13. C na so hradati rāgena nāpi do° B na se jayati rā°. — 15. B °dushṭhaç ca amā° ndriyaṁ | .

16. C °nāyakaḥ | . — 18. C na sakṛito bho° BC °datvāna ce° C °cetiye | . — 19. C cakravarttir api rājā çakro° B °varttīn api rā° ti iça° C °īçvaraḥ | . — 20. C °lokesmiṁ° BC °datvāna° C °cetiye | .

21. C °cetiye | .

सर्वे स्य अर्था वर्तन्ति ये दिव्या ये च मानुषाः ॥
हीनां च कुलां वर्जेति न स तत्रोपपद्यति ।
आढ्यश्च धनवां भोति जम्बुद्वीपस्मि ईश्वरो ॥
रूपेणाथ भोगेहि च वर्णेन अथ ऋद्धिया ।
विशिष्टो भोति सर्वत्र पूजां कृत्वा तथागते ॥
जातिकारश्च सो भोति न सो राजेन ह्रीयति ।
जानते दोषं कामानां ब्र[२१९a]ह्मचर्यं समादिये ॥
रूपेहि अथ शब्देहि रसेहि अपराजितो ।
न करोति पापकं कर्मं पूजेत्वा द्विपदोत्तमं ॥
गन्धेहि अथ स्पर्शेहि न जातु स च ह्रीयति ।
स्मृतिमां संप्रजानश्च भोति पूजेत्व नायकं ॥
न तस्य चौरा राजानो धनस्कन्धं परामृषे ।
अग्निर्वा अपकरोति पूजां कृत्वा तथागते ॥
शोकं च शोकवैराग्यं न सो जातु निगच्छति ।
पद्मदामं ददित्वान पुष्पं च लोकनायके ॥
सर्वत्र भोति जातीषु अशोक अनुपद्रुतो ।
पूजेत्वा लोकप्रद्योतं चक्रवर्ती महर्द्धिको ॥
सुप्रतिष्ठितहस्तपादो अङ्गशोभां निगच्छति ।
वर्णरूपेण संपन्नः पूजेत्वा लोकनायकं ॥
वर्जेति पापकं कर्मं चरन्तो बोधिचारिकां ।
पश्यन्ति द्विपदश्रेष्ठं ये लोकस्मिं सुदुर्लभा ॥

1. B sarvasyârthâ vartionti* C sarvâṁ ca arthâ vattenti* BC *divye ye ca mâ*. — 2. C hînâ ca kulâṁ ca varjjeti na saṁ ta* B hînâṁ ca kule varjetvâ na sa*. — 3. C aḍhyaç ca* B *ti jaṁbudvî* C *ti jâṁbudvipasmiṁ içvaraḥ | B *smi içvaro | . — 4. BC *geḥi varṇṇenâtha riddhiyo(C *ṣo) | . — 5. C *gataḥ | .
6. C *râjâ na hrî*. — 7. B *dosha kâ* C jânanto doshakâinâṁ brahmacaryya samâdiṣet | . — 10. C *jâtu na ca hrî* B *jâtu saṁ ca hrî*.
11. B *nâyakâṁ | . — 12. B *caurâ râjono dhanaskandha parâ*. — 13. BC *vâ âpaskaro(C *ro vâ) pûjâṁ*. — 14. BC *ca çokaçailânyaṁ(C *nyâṁ) na so*. — 15. C *dadatvâ * nâyakaṁ | .
16. C *nupadrito | . — 17. C *dyoto cakra * riddhikaṁ | . — 18. BC *ṭṭitâhasta* B *pâdâṁ aṅgaçobhaṁ ni* C *pâdâṁ ca aṅga*. — 19. C *ṇa sampanno pû * nâyaṁ | . — 20. C vajjetvâ pâ* B *rma caranto bo*.
21. C paçyanto dvipadaçreshṭaṁ yaṁ lokasmiṁ* B *padâṁ çreshṭhâṁ yalloka* C *dullabhâ | .

कल्पकोटीसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
भुंजित्वा सौख्यं समन्तो बुध्यते बोधिमुत्तमां ॥
मालाविहारं कृत्वान लोकनाथस्य धातुषु ।
अभेद्यपरिवारेण राजा भोति महर्द्धिको ॥
वर्जेति पापकां धर्मां ये आर्येहि विवर्जिता ।
चरति कुशलां धर्मां ये बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
प्रियश्च दयितो भोति सत्कृतश्च प्रशंसितो ।
देवानामथ नागानां ये च लोकस्मि पण्डिता ॥
महता परिवारेण शोभमानो महायशो ।
पूजयति द्विपदश्रेष्ठं संबुद्धमपराजितं ॥
यत्र सो जायते गेहे पुण्यतेजेन तेजितो ।
तं कुलं सत्कृतो भोति राष्ट्रेण निगमेन च ॥
मालाविहारं कृत्वान चित्तं बोधाय नामये ।
तस्यैषा भोति संपत्ति या बुद्धेहि प्रशंसिता ॥
न सो कुब्जो च खंजो वा खलितो वा विचंक्रमो ।
अलंकृतो जनयेहि यत्र यत्रोपपद्यति ॥
दरिद्रं सत्व पश्यित्वा धनेन अभिच्छादये ।
असंहरणीयश्च सो चरन्तो बोधिचारिकां ॥
इमां च वसुधां सर्वां ओशिरित्वा महामतिः ।
अदीनचित्तो सो भोति न सो जातु विषीदति ॥
पुत्रांश्च धीतरांश्चैव भार्यां कल्याणभद्रिकां ।
ओशिरित्वान सो याति यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
पूर्वालापी च सो भोति सुमुखश्च सुदर्शनः ।

1. C °çatâni ca nayu°. — 2. BC °saukhya sa°. — 3. C mâlyâvi°. — 4. BC abhedyaṁ pari° C °vâreṇa çobhu°. — 5. B °pâpakaṁ dha° varjase | .
6. B ceti ku° hi prasaṁçitâ | . — 7. B priyaç ca dayito bho°. — 9. C °çobhatena mahâlala | . — 10. C pûjenti dvi° B °jayanti dvipadaṁ çre° C °çreshṭaṁ saṁ°.
12. BC °tkṛito bho°. — 13. C mâlyâvi° B °vihâlaṁ kṛi° C °nâmate | . — 14. B tasyaishâṁ bho° C tasyaishâṁ bhonti saṁpattiṁ yaṁ ca bu° B °tti yaṁ bu° C °ddhe praçaṁsitâḥ | . — 15. B na so bubjo° C °kubjena yaṁjaṁ vâ kha° BC °vicakramo | .
16. B °hi yatro yatropa° C °dyanti | . — 17. C °satvaṁ paçcitvâ°. — 19. BC imaṁ ca° B °sarve osari° C °osiri° hâmati | B °hâmatiḥ adi°. — 20. C °tu nishîdata | .
21. C putrâṁ ca dhitarâṁçcaivaṁ bhâ° B çadhitarâṁ || . — 22. BC °tvâna so jâti yo bo°. — 23. BC °pî ca bho° C °mukhâ ca sudarçanaḥ | .

न सो हन्यति ईर्योये न च मानेन कदा चन ॥
सो अनीपुं सूरतञेव चानिये पारमिंगतो ।
हितैषी गुणसंपन्नो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
रतनं सर्वलोकस्मिं उत्पादस्तस्य दुर्ल[219b]भो ।
अनिंदितो दक्षिणीयो यो बोधिमभिप्रस्थितो ॥
गगणे निमिषे शक्यं वालेन गणेतु तारका ।
न तस्य गुणपर्यंतं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
शक्यं सर्वेषां सत्वानां चित्ताध्वचित्तं जानितुं ।
न तस्य गुणपर्यंतं शक्यं वाचाय भाषितुं ॥
महासमुद्राश्चत्वारो वालेन मिनतां तथा ।
नागकोटीसहस्राणि न तस्य गुण भाषितुं ॥
ये रोमा सर्वसत्वानां गतिषु षट्सु ये जने ।
गणेतु निमिषे शक्यं न तस्य गुण भाषितुं ॥
यथेयं वसुधा सर्वा आपस्कन्धे प्रतिष्ठिता ।
निर्मितुं शक्यते वालेन न तस्य गुणा भाषितुं ॥
देवागारमुपादाय ये कल्पस्थायिजीविनो ।
ये यवान्तरेण वृत्ता ये च भूमि अनागता ॥
पुष्पा फलानि च शक्यं गणयितुं विजानता ।
न तस्य बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
भाषेयुस्तस्य शूरस्य वर्णमालां मनोरमां ।

1. C namo ha° B °nyati irshyāye na na mā° C °rshyā ca kadā cid yena mānasaḥ | . — 2. C so anlya sura° B °rahu sura° C °gataḥ | . — 3. C °saṁpannā yo°. — 4. C °lokasmiṁ u° B °tpāda tasyā° C °dullabhaḥ | . — 5. C °kshiṇiye bo° B °kshiṇiyā yo bo°.

6. B gaganesmiṁ nimittaṁ ça° C gaganesmiṁ nirmitaṁ çakyaṁ bale gaganetakaṁ | B °lena gaganottakaṁ | . — 7. BC °paryantaḥ ça°. — 8. BC na ça° C °citta jā°. — 9. B °ryantaḥ ça°. — 10. B °mudraç catvāra cālena ninikan tathā | C °mudra catvāra vālena gaganesituṁ.

12. BC °roma sarva° C °nāṁ shaḍabhiḥ gatishu jage gane° B °shaḍebhi jage | . — 13. C gaṇetuṁ nirmita çakyaṁ° B °nimittaṁ na çakyaṁ çakyaṁ tasya°. — 14. C °vasudhāṁ sa° BC °sarve ā° C °tisthitā | . — 15. BC nimittaṁ ça° B °kyate çālena° C °bālaṁ na ta° shitaṁ | .

16. C devyāgā° B devānāgām upā° C °dāya dhyāyinām kalpasthāyināṁ | B °no dhyāyināṁ | . — 17. C yenāṁtare vṛi° B ye akrāntare vṛi° C °bhūmishu anāyako | . — 18. BC pushpaphalāniç ca çakyante te(B °nte na te)shāṁ vi(C °shāṁ ca abhi)jānatā(C °tāḥ) | . — 19. BC çaleni anyulānāṁ ca bhāshe° B °rasya | varuṇa° C °rasya ca | varṇa° māṁ ca na tasya guṇa bhāshituṁ | ye ta° B °nāṁ yas ta°.

न शक्यं बुद्धपुत्रस्य गुणपर्यन्त भाषितुं ॥
कोटीशतसहस्राणि यः से करेय अप्रियं ।
देवा मनुष्यां वर्जेत्वा निरयस्तस्य गोचरः ॥
अन्धो अचक्षुको भोति दुःखितो अपरायणो ।
उत्पीडां बोधिसत्वानां यः करोति अविद्दसु ॥
च्युतो अवीचिं गच्छेया दारुणं भयभैरवं ।
महता आत्मभावेन दुःखां वेदेति वेदनां ॥
योजनआत्मभावेन भोति तत्रोपपद्यते ।
समन्तमण्डलाकीर्णो समन्तपरितापितो ॥
पंच शीर्षसहस्राणि आत्मभावे प्रतिष्ठिता ।
एकशीर्षे च जिह्वानां शता पंच अनूनका ॥
हलानां शत एकस्मिं जिह्वाये प्रतिपादिता ।
तं पाचेति महाघोरं पापकर्मस्य तत्फलं ॥
अवीचिपतस्थविस्तान तपनं च प्रतापनं ।
वेदेति तत्र दुर्मेधो पौराणां दुष्कृतं नरो ॥
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति अविद्दसु ।
न तस्य सुलभो जातु भेष्यति मानुषो भवः ॥
कोटीशतसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
दुःखा वेदनां वेदयति ततोभिद्दाणं पश्यति ॥
मञ्जाघासो विषो भोति अभिमर्दो भयानको ।

1. B yas tasya bu° C ye tasya bu° B °sya | guṇaparyaṁta bhā°. — 2. C devakoṭiçata° B koṭiçata° BC °srāṇi çatāni na sukaraṇyā | apriyaṁ apriya(B °yamano) devā°. — 3. C desānāṁ manu° °sya bhogetvā gocarādhya aca°. — 4. C °ḳkhito parāyaṇāḥ tasya guṇapa-ryaṁta bhāshituṁ | u°. — 5. BC utpādāṁ bo° B °ti acidṛço | C °ti abhidṛçā | .

6. B °vici ga° BC °ccheyā so dāru°. — 8. BC yojanāṁ ātma°. — 9. BC °kirṇṇā deśā(C °sāḥ) sama° B °ritrāyitā | C °tāpitāḥ | . — 10. B °srā ātma ātmabhave° C °srā-ṇāṁ ātmabhāve pratisthitā | .

11. BC °çirshā ca ji° C °nimako | . — 12. C phalā °smiṁ jihūyā pra° B °jihvayā pra° C °ditaḥ | . — 13. B taṁ pāpeti ma° C taṁ pāteti ma°. — 14. C aviciṁ ca cyu-tā°. — 15. C °rmedhaḥ pau°.

16. BC °putrāṇ yaḥ(C °ya) ka° B °ti abhiddaçāna | C °ti abhidarçano | . — 17. C tasya ca su° BC °surabdha jātuṁ bhe° B °to manu° C °nushā bha°. — 19. C °ḳkhāṁ ve-danāṁ vedetvā tato° B °yanti tato° BC °nidāni paçyati | . — 20. BC maṁjāghaso visho bhoti alamarddo° C °yānako | .

उत्पीडनं करित्वान बुद्धपुत्राण तायिनां ॥
क्षुधापिपासामधिगतो पापकर्मस्य तत्फलं ।
न सो भोजनं लब्धान जातु तृप्तीय भुंजति ॥
ततो च्यवित्वा यमलोके महाद्रोणिषु खज्जति ।
न त्राणं लभते [२२०ª] जातु कृत्वा उत्पीड भिक्षुणां ॥
ततो च्युतः कालगतो मानुषं लोकमागतो ।
जात्यन्धो भोति दुर्मेधो दुष्टचित्तो असंवृतो ॥
वाचा दुर्भाषिता भवति असत्या घोषपापिका ।
मनुष्येहि खादितान क्षिप्रं गच्छति दुर्गतिं ॥
कल्पकोटीसहस्रेहि न जातु बुद्धं पश्यति ।
उत्पीडां बुद्धपुत्राणां यः करोति असंवृतो ॥
यस्तु बुद्धपुत्राणां करोन्तो रक्ष धार्मिकां ।
वर्जेति दुर्गती सर्वा क्षिप्रं गच्छति स्वर्गतिं ॥
आढ्यो महाधनो भवति बलवन्तो विशारदो ।
स्मृतिप्रज्ञाय संपन्नो सुखितो भोत्यनुपद्रुतो ॥
यदा च लोकप्रद्योता भवन्ति परिनिर्वृता ।
पश्चित्वा बुद्धस्तूपानां सत्करोन्ति पुनर्पुनः ॥
को इमानिदृशा धर्मा श्रुत्वा बुद्धस्य भाषितां ।
प्रमादं बुद्धपुत्राणां न करेया पुनः पुनः ॥
यत्र बुद्धसहस्राणि शतानि नयुतानि च ।
यथा वालिका गंगाये एत्तकां कल्प सत्करे ॥
यत्र प्रलुज्यन्ते सद्धर्मं लोकनाथेन दर्शितं ।

1. C °putreṇa tāyi° B °putrāṇa tāyinām̃ | . — 2. C °pāsādhi°. — 3. C °tṛiptim̃ ya bhum̃°. — 4. C °yamale kshipram̃ kṛi°. — 5. C °tpīḍya bhi°.

6. C °cyuto kā°. — 8. B °shito bha° C °vanti asatyā yecapā° B °tyā yethapapikā | . — 9. C °gacchanti du°. — 10. C °buddhama paçyati | .

11. BC utpīḍā bu° B °ṇām̃ ya karo°. — 12. B yasto ° roti pūjām̃ dhā° C °roti rakshām̃ dharmikām̃ | . — 13. C vrajati durgatim̃ kshipram̃ sarvam̃ ga° B °ti sarvām̃ kshi ° rgatim̃ | . — 14. B °ti varavanto°.

16. B °loke pra° BC °paranirvṛitā(C °tāḥ) | . — 17. C °stūpabuddhānām̃ sa°. — 18. BC kā i° C °mān idṛiçān dharmā çru° B °dharmam̃ çru° BC °shitam̃ | . — 19. C °kareyya punar punaḥ | . — 20. C °çatāni ca na°.

21. BC °vālika gam̃°. — 22. C ye ca pralujyanti saddharmo lo° B °jjati saddharmaḥ a° C °thena deçitāḥ | B °rçitaḥ a°.

एकरात्रिंदिवं चापि धारये पुण्यं विशिष्यति ॥
अहं च पूजितो भोति बुद्धज्ञाने प्रतिष्ठितः ।
ते पि च पूजिता बुद्धा धर्मं बुज्झन्ति धारिते ॥
प्रलुज्जमाने सद्धर्मे यो रक्षे शास्तु शासनं ।
कल्पकोटीसहस्रेहि न सो जातु विहन्यति ॥
कायेन सुखितो भोति न स रोगं च गच्छति ।
अमनापसहस्रेहि न जातु संहरीयति ॥
क्षान्तिये भोति संपन्नो सूरतः सखिलो मृदुः ।
मैत्रचित्तश्च सत्वेभ्यो रक्षिता शास्तु शासनं ॥
सुखितो प्रमुदितः प्रतिक्रोशं
प्रतिलभति पुरिमनिरोधदृष्टं ।
सर्वा जहति अक्षणां अशेषा
जिनवरधर्मं धारेत्वा बुज्झमानं ॥
कवचितो सदा भोति लक्षणेहि
यथा गगनं प्रतिपूरं तारकेहि ।
स मधुरवचनो मनोज्ञघोषो
जिनवरधर्मं धारेत बुज्झमानं ॥
हीनकुलविवर्जितो स भोति
सुखितं येषु न अस्ति दौर्मनस्यं ।
आढ्य सुखित भोति भोगवां च

1. C ekaṁ rātridi° BC °divasaṁ cā° C °dhārayet punya vi° B °raye idaṁ punyaṁ°. — 2. C °pūjaya bhoti bu° B °bhoti bu° C °shṭhitā | . — 3. C °ca pujyate buddhāṁ dha° B °pūjita bu ° rmaṁ bujjanti dhā° C °dharmaṁ bujyaṁti dhā° BC °dhāritha | . — 4. C pralujyamā° B pralujjamāne saddharme pralujjanti ca vāritha | pralujjamāne saddharme yā rakshesyātu° C °rme yā raksha çātu°. — 5. C °so hanyati jātu ca | .

6. C °khitā bhonti na sa rāgaṁ sa ga° B °gaṁ na sa gacchati | . — 7. B amanopa°. — 8. B °nno suratah° C °nne surato sa°. — 9. C °citte ca satveshu ca ° stu çāsanaṁ | . — 10. C °tah pritih kro° B °tah pratikoçaṁ pratilabhati | pu° C °labhoti ca | pu ° rodhaṁ saṁdṛ° B °drishṭhaṁ sarvāṁ°.

12. C °kshaṇā | açeshāṁ jinavare dharma° B °çāṁ | aç° C °bujyaṁ māṁ kvacit | sadā° B °naṁ kavici°. — 14. C kvacit | sadā° B kavicita | sadā° C °bhoti ca laksha ° thā pratigaganaṁ pure | manojña° B °pūratā | rako hi sama°.

16. C manojñaghosho tārako madhu ° nojñah || jinava° B °sho | ji° C °bujyamānāṁ ui°. — 18. C °varjjitasya bhonti su° B °rjitāsya bhonti su° BC °khita ye°. — 20. C āḍhyo sukhita bhogavāṁ° BC °vāṁ aji° C °bujyamānaṁ | .

जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
स्थामवर उपेति वीर्यवन्तो
विचरति सर्वा वसुन्धरां अदीनो ।
बुद्धशतसहस्र सत्करोति
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
स्मृतिमतिगतिवन्तो पुण्यवन्तो
परमसुखकृतु भोति नरामरेषु ।
वि[१९०b]दु परमप्रशस्त जंबुद्वीपे
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
परमसुरूपमभिरूपदर्शनीयो
प्रिय भवति नरनारीणां मनुष्याणां ।
सुरुचिर प्रशस्तु पुण्यवन्तो
जिनवरधर्मं धारेत्व युज्यमानं ॥
कल्पशतसहस्रकोटी पूरं
गुणस्थाविर्यसंगतो अनन्तज्ञानी ।
नो च लभेय सर्वं चानुशंसं
जिनवरशासनं युज्जितं धरेत्वा ॥
येषामिमं पुरिमसूत्र शास्ता
दशबलधारि प्रकाशि देवदेवो ।
तेषामिदं नराणां हर्षसंप्रकम्प्यं
भविष्यति पश्चिमे काले वर्तमाने ॥
भाषिष्य जिनवरधर्मं निर्वृतानां

2. C °peya viryyara° B °peta virya° C °sarvavasuṁ°. — 4. B °tha;outi ji° BC °rma dhaṁ° C °tva pralujjyamānaṁ | B °naṁ smṛ°.

6. B °gatavanta pa° C °gadimanta pa° °kṛita bho° BC °ti sa narā° C °rāmareshu. — 8. C viduḥ pa° °pramastaṁ jaṁ° B °çastaṁ jaṁ° °retvā lu° C °tva pralujjyamānaṁ | . — 10. C °ma surūpa abhidarçaniyo priya bha° BC °riṇāṁ | manuṣāṁ su°.

12. C °cira praçasta pa° °tva lujyamānaṁ | . — 14. B °tipurāṁ guṇastaviyasaṁgato antajñāni no ca° C °ti puro guṇastaviya antajñānino ca°.

16. BC °labhiya sa° C °nusaṁço | ji° B °çaṁso ji °çāsaneshu jina dhareyo | C °çāsaneshu jinayo dhareyo yeshā°. — 18. BC °ri devadevaṁ | . — 20. C °shāṁ imaṁ nagariṇāṁ° B °nagarāṇāṁ harshapratāptaṁ bha° C °harshaprakaṁpya bha° BC °kāle vartamāne | .

22. BC °eṣu dharma jina° °ti gauraveçaṁ (B °ṣa) | .

श्रद्धाय तेषां धरयति गारवेण ।
दानं च देति अपरिमितचेतियेषु
पूजेति संघ भगवतो च गारवेण ॥
प्रलुज्यमाने जिनवरशासनस्मिं
धारेति शास्तु वरधर्मनेत्री ।
सो तं अकरित्वा शुभकर्मश्रेष्ठं
नोपक्रमे शुभं कालकर्म ॥
सर्वे च सत्वा सियु लोकनाथा
समन्तचक्षू हतरजनिष्क्लेशा ।
ते कल्पकोटीनयुतां सहस्रां
भाषेयु वर्णा जिनवरे पुष्पदिन्ने ॥
पापं च कर्म विजहति सर्वकालं
श्रेष्ठं च धर्मं प्रकरि उदग्रचित्तो ।
चरित्वार्थं सुचिरं चारिकासु
सो बुद्धो लोके भवति अतुल्यो ॥
यः सार्षपेण सूक्ष्मतरं गृहीत्वा
धूपेय गन्धं भगवतो चेतियेषु ।
तस्यानुशंसां शृणोथ मे भाष्यमाणां
प्रसन्नचित्ता जहिय क्लेशां ॥
सो पुण्यवन्तो चरति दिशासु
अरोगप्राप्तो दृढव्रत अप्रमत्तो ।
विनेति लोकां चरयन्तो चारिकां
प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥

2. C °cetiyeshu° B °garâtva gâraveṇa | C °to tva gâraveṇaṁ | . — 4. C prulujyamâ° çâsanesmiṁ°.
6. C °taṁ kari° BC °çreshṭaṁ nopakrame çubhe kâ° B °kâlaṁ karmaṁ | . — 8. BC °siya lokanâtho samantarakshu ha°. — 10. BC °sheya va° dinnaṁ | .
12. C °çreshṭaṁ ca dharmmaṁ pra°. — 14. BC caritvârthaṁ° C °buddha lo° vanti atuliyaḥ° B °tulo | .
16. C yaḥ sarvepeṇa sû° raṁ gṛihitvâ dhû°. — 18. B °nuçaṁsâ çri° C °nuçaṁçâ çri° BC °mâṇâ pra° B °ttâ tahiya° C °ttâ tahiṁ yashkileçâṁ | . — 20. BC °ṇyavanto cara° prâpta dṛi° B °tto vi°.
22. BC vineti çokâṁ cara°.

राज्यं च प्राप्तो जिन सत्करोति
महानुभावो विदु चक्रवर्ती ।
सुवर्णवर्णो स्फुटो लक्षणेहि
मनोज्ञगन्धां लभते सर्वकालं ॥
तस्य दुःखं नास्ति दौर्मनस्यं
न भोगां हीनां विचरति चारिकासु ।
आढ्यश्च भोति धनवां प्रभूतभोगो
यशोयप्राप्तो विचरति सर्वलोके ॥
उपसंक्रमि बहुजनं पृच्छमानो
धर्मं विशिष्टं जिनशासनस्मिं ।
विनेति कांक्षां विरजं भाषमाणाः
श्रुत्वा च धर्मं लभे सौमनस्यं ॥
न पापकर्मं करि हीनबुद्धिः
ज्ञानं तु ज्ञात्वा परमं विशिष्टो ।
करोति दिव्यं शुभप्रेमणीयं
शोधेति चक्षुं विधमति अन्धकारं ॥
न तीव्ररागो भवति न तीव्रदोषो
न तीव्रमोहो भवति मनुष्यलोके ।
चरन्त सुखं आशयवप्राप्त[२२१a]र्थं
करोति अर्थं अपरिमितमनन्तं ॥
न कस्यचिद्भवति प्रदुष्टचित्तो
न भोगहानिर्भवते कदाचित् ।
न तस्य नीचो भवति जनस्य
धूपेन गन्धं जिनचैतियेषु ॥

1. BC rájye ca prá° C °viduç cakravartiḥ | . — 3. C suvarṇṇo sphuṭala° B °ṛṇṇa-varṇṇá sphuṭala° C °gandhá la°. — 5. C na tasya° BC °ḥkhaṁ nápi dau° B °syaṁ na bho(= °bho)gahínáṁ vitarauto cá° C °syaṁ na bhogahínáṁ vicari cári°.
7. BC °ça bhavati dha° B °bhútalabhágo ape ° rvaloke | . — 9. BC °kramitva (B °tváṁ) bahujana pṛcchamánáya dha° C °çishṭhaṁ jinaçásanasmiṁ |.
11. C °káṅkshá gi° máṇá çrutvá ca dharma labhet saumu° B °saurmanasyaṁ | . — 13. B °ddhiḥ | jñánajñátaṁ pame viçi° C °jñánánujñátaṁ paramo viçishṭaṁ karo°.
19. C °rontu artha° B °roti | artha° C °rimitántaṁ | .
21. B na tasya kaçcid bha° dushṭhaci° hánir bha° C °háni bhavate°. — 23. BC °tasya nīyo bha° C °pelya ga°.

विशुद्धचित्तो विमलो विधूतपापः
शान्तः प्रशान्तः परशमेनुपेतः ।
कल्पान कोटी नयुता शतां चरित्वा
बोधिं अतुल्यां स्पृशति अदीनचित्तो ॥
सत्वान कोटीनयुतां सहस्रां
मार्गे अशोके परमे स्थपेत्वा ।
वर्तेत्व चक्रं अनुत्तरं सर्वलोके
निर्वायि पश्चा हतरजो निष्किलेशो ॥
पताकं दत्वा भगवतो चैतियेषु
जनयेत् छन्दं कथयन्ति बुद्ध लोके ।
सो पूजनीयो भवति जनस्य
चरन्तु श्रेष्ठो जिनचारिकायं ॥
विघुष्टशब्दो भवति विदु प्रशंस्यः
शुद्धं विशुद्धं लभे आत्मभावं ।
उद्वीक्षणीयो भवति जनस्य
देवान नागान गुरु पूजितश्च ॥
सुवर्णवर्णो सद आत्मभावो
लाभी च भोति शुभचीवराणां ।
कर्पासिकानामथ कम्बलानां
क्षौमदुकूलान च कौशिकानां ॥
ये जंबुद्वीपे कुलश्रेष्ठ भोन्ति
आढ्या महात्मा बहुधनस्वापतेया ।
तत्रैव तस्य भवतोपपत्ति

1. C °dhûto pâpaḥ çânto praçânto praçamamânupetaḥ | B °çametam anupetaḥ ka°. — 3. B kalpâṇa ko° C °çatâ cari ° tulâṁ spṛi°. — 5. C °koṭinayu ° srâṁ ca mâge açoke paramamârga çive sthite ca | sthavitvâ va° B °paramo çiva | sthapitvâ va°.

7. B vartitatvaṁ cakraṁ° C vartiasva cakraṁ a ° rvâpi paçcâ ha ° jo kishkileço | . — 9. BC °datvâ bha ° to jâtîyeshu janayet | chanda(C °yeta echandako) kathayan buddhaloke | .

11. C °nasyasya cara° BC °çreshṭhâṁ ji°. — 13. C °ghushṭhaça ° ti viduḥ praçaṁço suddhaṁ vi° B °çaṁsaḥ çuddhaṁ vi° C °bhod âtma°. — 15. B ucikshaṇî° C uccaikshaṇî° B °devana nâgâ° C °gânâṁ gu°.

19. C °tha kaṁbarâṇâṁ kshemaṁ du ° na ca kauçalânâṁ | B °kauçakârâṇâṁ | .

21. C °kule çreshṭa bho° BC °âḍhyo ma ° dhanasâpade(C °te)yâ | . — 23. BC tato va tasya° B °bhagavatopapatti° C °bhagavato tatopapattiṁ varjjeti hînâ kulenâpi daridrâ | .

वर्त्तेति हीणा कुला ये दरिद्रा ॥
येन तस्य क्वचिज्जनियति ईश्वरत्वं
प्रदुष्टचित्तो न भवति कश्चि सत्तो ।
पापं च कर्म नरहति सो परेषां
विशुद्धशीलो भवति सदाप्रमत्तो
अमत्सरी भवति अनाग्रहीतः
सो मुक्तत्यागो भवति यशोऽग्रप्राप्तो ।
न जीविकार्थं जनयति सो परेषां
विपुलप्रज्ञो भवति सदा प्रशान्तो ॥
पश्चिम बुद्धं महासार्थवाहं
करोति पूजां सद हृष्टचित्तो ।
छत्रैः पताकैः ध्वजगन्धमाल्यैः
सदा चरन्तो अग्रवरब्रह्मचर्यं ॥
मनुष्यलोके गुरुकृत सत्कृतो च
देवेषु दिव्यं लभति विमानश्रेष्ठं ।
मनोज्ञवर्णं सुरुचिरदर्शनीयं
रजताभिच्छन्नं मणिस्फटिकेहि ॥
[चित्रं] सुमेरुमूर्धे लभति ईश्वरत्वं
सर्वे च देवा अभिनन्त प्रियभूता ।
धर्मेण तेषां जनयति सौमनस्यं
न जातु भोति परमप्रमत्तो ॥
ततो च्यवित्वा भविष्यति मनुष्यलोके
राजान श्रेष्ठो वरचक्रवर्ती ।
न तस्य पापं जनयति कश्चि सत्वः

2. C yena ya tasya° B °sya kaçcijja° BC °janayati içvaratve pra° B °çcit satvo | C °çcit sa satvo | . — 4. C °rmaṁ grahaṇati so pa.° ddhaçatro bhu°.
6. C °rī bhavati anugrihito so mu° vanti aço°. — 8. C °nayati so pa.° bdo sadāpramatta | . — 10. C paçcitva bu° tapūjā siya hrishṭhacittaḥ | B °rittoḥ cha°.
12. C °patākair dhvaja° sadācarivanto aga°. — 14. C °gurusatkṛi° BC °çreshṭaṁ | . — 16. C °ciraṁ da° BC °yaṁ(B °yaṁ |) rājābhi° B °hi si°. — 18. C °meruṁ mū° te° C °bhoto pa° mattaḥ | . — 20. BC dharmeṇa
22. C teshāṁ cya° B °ke | rā° C °rājāna çre° BC °çreshṭo vara° C °kravarti | B °rtī na ka°. — 24. C °paṁ janayati ka° BC °kaçcit satvaḥ(C °tva) pri° C °nāpā bhu°.

प्रियो मनापो भवति जनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
लभित्व सौख्यं सुचिरं मर्त्यलोके ।
गत्वान देशं पुरि[३७७]मजिनान बुद्धं
सो बोधिं बुद्धे अजरमरामशोकां ॥
ध्वजं दहित्वा हतरजमलसारे
तं च प्रभूतं लभे सो चिरेण ।
प्रभूतकोशो भवति अनोपमप्रज्ञो
परिवार तस्य होति अदीनचित्तो ॥
लभित्व भोगां विभजति भुंजते च
न तस्य त्रासो भवति न दौर्मनस्यं ।
राजा सो तुष्टो वितरति ग्रामराष्ट्रं
न पापचित्तं जनयति तस्मिं जातु ॥
श्रेष्ठी विशिष्टो भवति प्रभूतकोशो
गृहपतिस्य रतनविचित्रितांगो ।
पुत्रो च राज्ञो अथ वा अमात्यो
राजा च भवति बलचक्रवर्ती ॥
वर्जेति सो हीनकुलानि सर्वान्
विशिष्टभोगं कुलरत्नं लभित्वा ।
सदाप्रमत्तो भवति अलीनचित्तो
वर्जेति कामां यथ मीढकुम्भं ॥

2. B kalpāṇa ko° C °koṭina° B °labhishya saukhyaṁ cuciraṁ°. — 4. C gatvāna deśi pu° B °deçī pu° BC °jinā(B °no)na vastraṁ so bodhi bu° B °ramaramaçokaṁ | C °ramarāçokāṁ | .

6. C °daritvā ha° straṁ taṁ ca° B °sire taṁ prabhū° bhe ro cirena pra° C °labhante cireṇa | . — 8. B °ço bhavati | ano° C °ço bhavati anāpramatto sadā prasanto parivāra tasyo | adīnacitto lābhi° B °tasyo bhavati adī° tto la°. — 10. C lābhi° gāṁ vibhamjati bhogāṁ vibhogatena | na tasya° B °bhuñjate | na ta° C °vanti daurma° BC °syaṁ rā°.

12. C rājasya tu° BC °rāshṭraṁ | na pā° C °janayati° BC °jātu çre°. — 14. BC çreshṭo viçi° C °bhavanti | pra° B °pati ratanaṁ | vicitrimāṅgo putro° C °tiçca ratnaṁ vicitrāṅgaputra°.

16. C putro atha vā amātyo | rājā bhavanti ba° BC °rtī va°. — 18. B varjeti | so hīnakulā sarvān aviçishṭhabhogāṁ ku° C °rvān | viçishṭabhogaṁ kulaçreshṭaratnaṁ sadā° B °tvā sadā°. — 20. C sadā labhitvāpramatto bhavanti | varje° B °citto | varje° C °yathā mī° BC °mbhaṁ viçi°.

विशिष्टरूपं लभते यशांश
कुले च श्रेष्ठे भवतीश्वरश्च ।
परिवारसाश्च भवति अभेद्यो
पुरस्कृतश्च भवति जनेन ॥
न चित्तशूलं जनयति सो परेषु
प्रसन्नचित्तो सदा अप्रमत्तो ।
न तस्य अपि लभते न शक्यं
उल्लोकनीयो सद पुण्यवन्तो ॥
प्रमादं सो न चरति पुण्यवन्तो
सुसंप्रजानो सद सो मनुष्यो ।
सुनिगृहीतो भवति मुक्तचित्तो
न तस्य....धर्मस्य अन्तो ॥
सुतीक्ष्णगात्रो भवति विशिष्टो
सुविशुद्धचित्तो भगवां सत्यवादी ।
यथार्हितानां जने सौमनस्यं
त्राणं चरेय च परायणं च ॥
स वै करित्वा बहुकामनुष्यं
प्रतिष्ठिहित्वा महाज्ञानस्कन्धे ।
अच्छिद्र मण्डं वरपादपेन्द्रं
बुद्धो अतुल्यो वरअग्रबोधिं ॥
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं

1. B °çishṭharū° C °çishṭa labha° B °kshanśera ku° C °kshaṇáccákule° BC °le çakyeshṭe | (B °shṭo) bhava ° çca pari°. — 3. BC °sāra lasyo bhavati abhe° C °bhedyā | pu° BC °ça bhavati ja°. — 5. B °citto | sadā° C °citto sadā a° BC ° matto na ta°.

7. C °le na çakyaṁ u ° nīyaṁ sadā pu° B °sadā pa ° nto susaṁpra°. — 9. C pramādamāno carati susaṁprajāno sa puṇyavanto pramādaṁ māno carati susaṁprajāto | sa puṇyavanto sadā so manu° B °jāto | sadā so ma° BC °shyo suni°.

11. B °ktacisya dharmasya anto | C °ktacittasya dhanasya anto | . — 13. C sutīkshṇagātrā sadhiçishṭo suvi° B sutīkshṇagātrā bhavati suviçishṭo çuvisuddhacitto sa bhaga° C °tto sa bhavati satya° B °vādi | . — 15. C °janai sau° B °trāṇaṁ caleyaṁ ca pa° C °trāṇaṁ caraṇa ca parāyaṇa ca | .

17. B sarve kari° C sarve cari° B °kāmanasya paristhitvā mahā° C °manasya paristhipitvā mahajñānaskaṁdhe | B °skandho gacchi°. — 19. C acchidra maṇḍaṁ° B °ira shaṇḍaṁ varapādasamudraṁ° C °tulyaṁ vara°.

21. BC °jāmbuna ° traṁ ça°.

जाम्बूनदस्य इमं बुद्धचैत्यं ।
अर्घं क्षपेतु शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
न तस्य कायो भवति विवर्णो
दृढे स पीठे...... यच्छति ।
आलोकप्राप्तो चरे सर्वलोके
दहित्व दीपं भगवतो चेतियेषु ॥
यदा च भोति जिनप्रादुर्भावो
आसन्नप्राप्तो भवति तथागतस्य ।
पुत्रो च भ्राता अथ पिता वा ज्ञातिको
सो श्रावकत्वं लभे नचिरेण ॥
बुद्धान चैत्या नयुतामिता सहस्रा
पूरा भवेयुः यदि सर्षपाणां ।
अर्घं क्षपेतुं तुलय्य जानितुं वा
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
अग्रार्हं बुद्धो वरदक्षिणीयो
चर्यां चरित्वा चारिकां विशिष्टां ।
कारित्व पूजां गुणसागरस्य
विपाको अस्यो भवति अनोपमो ॥
वैडू[222*]र्यरत्नेहि मणीहि पूरा
सर्वा सियायं महालोकधातु ।
अर्घं क्षपेतु शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥

2. C *kshapetum çi* BC *çiri evarû* B *rûpân | na bu* C *stûpe rayato ekapradî* BC *dîpam na ta*. — 4. C *kâya bhava* B *ryo* | dṛiḍham sapîṭho phalikhamtu(C *bhu)jo sechu*.

6. B *pto cara sarva* C *dariva dî*. — 8. B *bhoni ji* BC *prâdurbhâvo âçannaprâpto bhagavato tathâ*. — 10. BC *bhrâtâ ca atha* C *pitâ ca jñâtiko vâ so* B *pitâ jñâtṛiko vâ so*.

12. C *ddhâna kshatrâ* BC *yutopamâm sahasra pû* B *bhavetsuḥ | iha samapâṇam |* C *bhavetsu samapâçam |*. — 14. B *tulayiyitum jâ* C *tum turayitum jâ*. — 16. B agrâha bu* C agrâraham bu* B *dakshaṇî*. — 18. C *sâgaramsya vipâ *pame | B *pamâ |*. — 20. BC *ṇihi puro* C *sipâya sahâ* B *dhâtum | C *dhâtum | sarvaçiriyam mahaloka-dhâtum vastrân na çayyâm vividhâni tasya çakyam kshu*.

22. C *kshapetu çiri eva* B *çiri eva* C *ekapradîpam |*.

कार्षापणेहि सहलोकधातुं
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं ।
शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
चेत्रसहस्रा वरचंदनेन
हेष्टा उपादाय भवाग्रपूरं ।
शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
चेला सहस्रा वङ्गवस्त्रपूरा
यं देवलोके शुभकाशि दुष्यं ।
शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
देवेषु दिव्या च रत्ना विचित्रा
नागासुरमनुजमहोरगानां ।
शक्यं चपयितुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
ये दिव्यगन्धा नरदेवलोके
तेहि भवेया सहा संप्रपूरा ।
शक्यं चपेतुं शिरिमेवरूपां
न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं ॥
प्रमाणं शक्यं दिशि विदिशासु ज्ञातुं
आकाशधातु अयमेत्तिको ति ।

1. C kârṣâpaṇe° B karshâyaṇehi°. — 3. B °kyaṁ kshepe° BC °taṁ vidha evarû° C °dharayatâṁ ekapradî°. — 5. BC kshetraṁ saha° B °pûrâṁ ça°.

7. BC °kyaṁ kshepetuṁ çiri eva° B °pâṁ | na bu° C °kapradîpaṁ | . — 9. BC kshetrâṁ saha ° rî yo deva° C °kaçmiṁ du°.

11. BC °çiri eva° B °rûpâ na buddhasya stû° C °buddhaṁ stû ° kapradîpaṁ | . — 13. C donne les vers 16 et 18 deux fois; la répétition est notée sous c. C °vyâ ratanâ(C °nâṁ) vici° BCc °surâmanu ° nâṁ ça°. — 15. B çakyaṁ kshepa° C çakyaṁ kshepetuṁ vidha eva° c °kshepetuṁ° Bc ° çiri evarû° B °pâṁ | na bu ° kadrîpaṁ | Cc ° kapradîpaṁ |.

17. BC °sahasaṁpra°. — 19. BC °kyaṁ kshepetuṁ çiri eva(C °vaṁ)rû° C °kapradîpaṁ |.

21. BC pramâṇa ça ° dhâtumayam e(C °yam a)ttikâni |.

न बुद्धस्तूपे धरयतो एकदीपं
प्रमाण शक्यं गणयितुं पुण्यस्कन्धे ॥
छत्रं मे दिन्नं भगवतो मारुतानां
बुद्धोत्तमस्य व्रजतो नरर्षभस्य ।
चित्तं प्रसादेत्व नरोत्तमस्मिं
मा बुद्धकायं तपे रश्मिराजा ॥
सो तं करित्वा अहं धर्मश्रेष्ठं
शतं सहस्रं भवशक्र आसु ।
ब्रह्मापि आसि अहं ब्रह्मलोके
शतसहस्रं दद्दिय जिनस्य छत्रं ॥
राजा अभूषि अहं चक्रवर्ती
शतसहस्रं दशदिशाचरो भूयः ।
श्रेष्ठी अभूत् धनवां प्रभूतकोशो
गृहपति बहुधनो पुण्यवन्तो ॥
विंशस्य कोटि सुगतोत्तमानां
आगमित मे गुरुकृत सत्कृता च ।
शय्यासनेहि..............
विहारास्तेषां कृतगन्धलिप्ताः ।
दौर्गन्धियं अपगतं सर्वं मह्यं
उष्णं च शीतं विवर्जितं मे ॥
तुष्टो च भोमि परमोद्ग्रचित्तो
पूजां च तेषां परमोत्तमानां ।
करोमि अलंकृत्वा शुभदर्शनीयं

1. C *passe ll.* 1-5. B °paṁ | pra ° skandha ccha°. — 3. B cchakyaṁ me ° rutāyāṁ | bu°. — 5. B °detvāna utta ° kāye tama rasmi° C nabuddhakoye titiramirājā | so°.

7. BC °çreshṭaṁ çataṁ sa ° kra āhu | . — 9. BC °si āhu bra° C °lokaṁ ça° BC °sraṁ tadeya(C °yaṁ) ji°.

11. B °ahi āhu ca° C °ahi āhu varacakra° B °daçavicavarāṁ bhūyaḥ çre° C °diçacaravaṁ bhūyaḥ. — 13. B çreshṭi a° C çreshṭi abhūd dhana ° bhūtako gṛ° BC °nto viṁ°. — 15. BC viṁçaçca ko° B °mānāṁ | āgamitā me gu° BC °kṛitā ça°.

17. BC çayyāsanehi vihāyas teshāṁ°. — 19. C saugandhi° BC °gate sarva°.

21. C °bhomi udagra° B °si paramo udagra ° shāṁ paramotamāṁ | . — 23. C karohi aham alaṁkaritvā yathā darçanoyo° (*page suivante*, l. 6) B °alaṁkaritvā ça ° yaṁ me dadya cchatraṁ ji°.

दृष्टिव चक्षं जिनचेतियेहि ॥
तस्यापि भोति शुभ आत्मभावो
द्वात्रिंशतीहि स्फुट लक्षणेहि ।
येहि स्य नित्यं प्रतपति आत्मभावः
यूपो विशिष्टो यथ कांचनस्य ।
जाम्बूनदस्य यथ दर्शनीयो
असंप्रकीर्णो स्फुटो व्यंजनेहि ॥
अभिज्ञप्राप्तो भवति भिक्षुश्रेष्ठो
चरन्तो नित्यं जिनचारिकासु ।
न भोगहीनो भवति कदाचिद्
देवान भोति गुरु पूजि[२२२ᵃ]तो च ॥
न कामभोगे रमते कदाचिद्
विशुद्धशीलो सद ब्रह्मचारी ।
समादियित्वा पवनं व्रजित्वा
चरित्वध्यानो सुविशेषप्राप्तो ॥
न ध्यानहानिर्भवते कदाचित्
न बोधिचित्तं जहते कदाचित् ।
मैत्राविहारी सद हृष्टचित्तो
दृष्टिव चक्षं जिनचेतियेषु ॥
वाद्येषु पूजित्व नरर्षभस्य
न शोकशल्या प्रसहन्ति तस्य ।
मनोज्ञघोषो च मनुष्यलोके
स्वरं च तस्य विशुद्ध भोति ॥
विशुद्धश्रोतो च उदग्रचित्तो

2. B °âtmâbhâvo dvâ° °yehi yehi°. — 4. B °tyaṁ patapati â° °sya jâ°.
6. B jâmbunada° C °rçansyo atra praki° B °nîyo aprakî° BC °ṭo dyaṁjanehi | . — 8. C abhidyaprâ° °shakaçreshṭo cara° B °shuçreshṭo cara°. — 10. C °vanti kadâci devâna bho°.
12. B °bhogau rama° C °gaiḥ rama° C °bmacârim | . — 14. B samâdiçitvâ° BC °pto sa°.
16. BC na dhânahâ° C °hânim bhava° BC °vate kadâcit | na bo° B °hate kadâcit maitrâ° C °hate kadâcin mai°. — 18. C maitrâvi°. — 20. C vâdyatra pû° °çalyo prahasanti° B °çalyo prasahantasya mano°.
22. C °ghoshaṁ ca manu° BC °ke | sva° B °raṁ vata° BC °bhoti vi°. — 24. B °tto | vi° C °tto viçuddhaçakshu ca su° BC °jâto çro°.

विशुद्धचक्षू च सुसंप्रजानो ।
श्रोतेन्द्रियेण सुउपेतो भोति
वादेन्त्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
जिह्वास्य भोति तनुदर्शनीया
पद्मप्रकाशा यथ पुण्डरीकं ।
रक्त प्रवाडा यथ देवतानां
यं यं स्वरं वोसिरे दर्शनीयं ॥
न जडो भोति षविज्ञो [कुब्जो] न खंजो
न पि विच्छिन्नांगो विशिष्टो भोति ।
प्रवराद्मा भोति प्रवरात्मभावो
वादेन्त्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न तस्य कश्चिज्जनो दुर्मनो स्यात्
देवा च नागा मनुजा महोरगा ।
आश्वासप्राप्तो चरे सर्वलोके
वादेन्त्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
न जातु गिलानो भवे पाण्डुरांगो
न चापि कुष्ठी नापि च किलासी ।
प्रशंसनीयं लभे चात्मभावं
वादेन्त्व वाद्यं जिनचेतियेषु ॥
प्रभूतचित्तो च चकुब्जगात्रो
उत्तप्तवर्णो यथ सुवर्णबिंबं ।
दृढसमाधि च चसंप्रवेधी

2. C °ndriyena upekalu bhoti | vâdyetva vâdyaṁ° B °ṇa su upekshata bhoti | vâdyetvâ vâdyaṁ° BC °shu ji°. — 4. C jihvasya bho° B °ti tadanuda° BC °nîyo padma° B °prakaçâyaḥ | pa° C °prakâçe | pu° BC °ṇḍarîke rakta°.
6. C °pravâya ca de° B °ḍâya ca de° BC °yaṁ yaṁ smaraṁ o° C °oçiro da°. — 8. B na jaḍḍo bho° BC °bhoti na jaḍo aji ° pi niççitâṅgo vi° B °çishṭha bhoti pra° C °çishṭa bhoti pra°. — 10. C pravarâtmabhâvo vâdevâdetva° B pravarâtma bhoti | pravarâtma°.
12. C °no daurmanasyaṁ devâ ca nâgâ âçvâsaprâ° B °no daurmanasyaṁ de ° nujo mahorago | â°. — 14. C âçvâsaprâ ° ke vâdyetva vâdyaṁ°.
16. C °girâço bha° B °girâmo bhave pâṇḍulâge na câpi kushṭi nâpi ca ki° C °câpi kushṭi nâ° BC °lâsi | . — 18. BC praçaṁçanîyaṁ° C °labhed âtma° BC °vaṁ vâditva°. — 20. B °tto akubja° C °tto avakubja° plavarṇṇâ yathâ suvarṇṇabiṁbaṁ | B °biṁbaṁ dṛi°.
22. C dṛiḍhaṁ sa° B dṛiçaṁ sa° BC °mâdhiṁ ca asaṁ° C °prabodhi vâdyetva° B °veshiṁ vâde°.

वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
देवेषु सो . . . . . ईश्वरत्वं
मनुष्यलोकं पि गतु पूजनीयो ।
उत्तप्तवीर्यो भवति अमर्दनीयो
वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
न सो कहिंचिज्जने अप्रसादं
न चापि किंचित्परुषं भणाति ।
पैशुन्य सर्वं विजहति सत्यवादी
वादेत्व वाद्यं जिनचैतियेषु ॥
अलंकारां कृत्व जिनचैतियेषु
स्नापित्व स्तूपानि तथागतानां ।
विशुद्धवाक्यो स्नपयित्व स्तूपं
रजो धोवमानो विरजस्य स्तूपा ॥
धर्मं करित्वा करिकारधर्मं
आरोग्यप्राप्तो चरे सर्वलोके ।
प्रशंसनीयो भवते जनस्य
कारीषि दत्वा जिनचैतियेषु ॥
अचण्डशीलो च अरिक्तधानो
प्राप्नोति सेवां धनसमृद्धं ।
आज्ञां करोति बहुकां जनस्य
कारीषि दत्वा जिनचैतियेषु ॥
श्मशानसंज्ञां जनयते इष्टिकासु

2. BC devesu lho īçvaratve manu° B °loke api ganto pū° C °loke upagantuṁ pū° BC °nīyo na°. — 4. C °yo vādyetva pādyaṁ°.

6. B na lokahiṁ° C naru kahiṁcijjanaye apramādaṁ na cāpi kiṁcit paru° B °pi kiṁcin paru°. — 8. C °hati satvavādī vādyetva° B °tyavādī vāde°. — 10. B kārikṛ° C kāritvakṛ° B °snāyitva stū° C °pitvā stū°.

12. C °vākyā snāpetya stū° B °kyo snāpetya stū° B °paṁ rajadhonamānaṁ | aarajasya smṛtya karikāradha° C °paṁ rajadhautamānaṁ narajāsya apriṣhṭāḥ |. — 14. B karikāradharmaṁ ā° C dharmaṁ ca kāritva ka° dharma ā° BC °rvalokaṁ |.

16. BC prasaṁçanīyo° B °sya kā riṣhi datvā ji° C °rishu datvā ji°. — 18. BC °prāptā na se° C °sei dhanam alpasatyaṁ | B °dhana alpasatyaṁ anyaṁ karo°. — 20. B anyaṁ karoti ba° C anya karo° BC °bahu ātmanasya | (C °syā) kā° B °kā riṣhi datvā ji° C °kāriṁ datvā.

22. BC smaçānasaṁjño ja° mahilā ca na ra° B °ktavitte |.

न कामलोलो च न रक्तचित्तो ।
लाभाय छन्दं [३२३ᵃ] जहति अशेषं
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
न चित्तपीडां जनये परेषु
न खाद्यभोज्येन जने सौमनस्यं ।
न च दरिद्रो स न चापि रोगी
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
अभिन्नपक्षो न च तस्य भोति
पूजेति बुद्धं सततं अभेद्यो ।
बुद्धं च धर्मं जिनश्रावकां च
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
क्षेत्रा सहस्रा बहवो अनन्ता
जाम्बूनदेन सिया सर्वपूरा ।
शक्यं क्षपेतुं गिरिमेव कृत्स्नां
न तैलबिन्दुं जिनस्तूपे दत्वा ॥
सदा च भोति वशि आत्मचित्ते
न चेष्टमानो व्रजति कदाचित् ।
अभिन्नहस्तो च अभिन्नपादो
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
उन्मार्गं सर्वं पि जहाति तेन
येन व्रजन्ते बहुदुर्गतीयो ।
विशोधितो स्य भवे स्वर्गमार्गो
कारीषि दत्वा जिनचेतियेषु ॥
नामेत्व चित्तं सहलोकनाथे

2. B lâbho ca cchando ja° C lâbhâva cchando ja° B °kârishî datvâ ji° C °riti datvâ ji°.
6. C na câpi dâridrya na câpi osarehi kârishi datvâ ji° B °dro na ca sa ohi kârishi datvâ ji°. — 8. B °bhoti satatam̐ abhedyâ pûjoti buddham̐ jina° C °buddham̐ satatam̐ abhedyâ | . — 10. B jinaçrâ° C °dharmam̐ ca jina çrâva kârishî datvâ ji° B °kârishi datvâ ji°.
12. C kshetrât sahasrâm̐ bahantu jâ° BC °jâmbunade° B °dena çriyâ sa° C °siya sarvapûrṇṇe çakyam̐°. — 14. C °kyam̐ kshepatum̐ çiri evam̐trâ° B °çiri eva° BC °vindu jinastûpa datvâ(C °tvâ |) sadâ°.
16. B °âtmaceti na ceshṭa° C °âtmabhâvo na ceṭamâno°. — 18. C °sto ca abhinnavâde kârishi datvâ ji° B °kâṛishi datvâ ji°. — 20. BC °jahati tena bhonti yena vra°.
22. BC °dhitâ(C °ta) syâ çore eva° C °rgo kari° BC °vishu datvâ ji°. — 24. B nâmahâ ci° BC °tam̐ siyalokanâthaiḥ tai(C °thais taiḥ)°.

तैलस्य बिन्दुं जिनचैतियेषु ।
ददेय एकं शतधा करित्वा
तं पुण्यस्कन्धं क्षपयितुं न शक्यं ॥
यष्टिका गृह्य भगवतो चैतियेषु
पुण्यस्यार्थाय नरो चेडयेय ।
न तस्य जातु अमनोज्ञगन्धं
कायो स्य गन्धं लभे चन्दनस्य ॥
कल्पान कोटीनयुता सहस्रां
विशिष्टकायो भवते शुभाङ्गो ।
विघुष्टशब्दो वरलक्षिताङ्गो
शोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
विमानश्रेष्ठं लभते सुगन्धं
दिव्यं मनोज्ञं वरचन्दनस्य ।
न तत्र तृष्णां जनये कदाचित्
शोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कोटीसहस्रं लभते अप्सराणां
मनोज्ञगन्धा च सुदर्शनीया ।
तासां न तृष्णां जनये कदाचित्
शोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
अष्टाङ्गुपेतां जलशोभमानां
उद्यानश्रेष्ठां लभते पुष्करिणी ।
दिव्योत्पलेभि च शोभमाना
शोधित्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥

2. C dadeyam ekaṁ° B °çatadhya kari° BC °tvā na pu° B °skandho kaha°. — 4. BC ishṭi(B ishi)kaṁ gri° dhu puṇyasya arthāya naro(C °ya jano) cetiyeshu | puṇyasyā(C °sya) arthāya naro vedhayeyaṁ | (C °yaṁ) na°.
6. C °jñagandho kāyasya gandhaṁ labhe° B °jñagandhaṁ labhe° BC °bhe canda°. — 8. B °çobhakā° vato çu° C °vata çubhāngo vi°. — 10. B vighushṭhaçabdo caralakshaṇāngo ço° C °lakshaṇāngo |.
12. BC °çreshṭaṁ la° °sya na ta°. — 15. BC °cit || ço° sya ko°.
16. C °labhati apsa° BC °gandhaṁ su°. — 18. BC °cit | ço° B °çodhatva° C °shṭāpā pu°. — 20. C °pataṁ ja° BC °çreshṭāṁ la° C °riṇyāḥ | B °riṇyāḥ di°.
22. B divyotpaleshi çobha° C °lehi çobha°.

परिवारस्तस्य भवते अनुरूपं
दिव्यं च घोषं शृणोति विशुद्धं ।
संगीतिशब्दानि सुरासुराणां
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
कथां च धार्मीं शृणे देवतानां
संस्कारा सर्वे च दुःखा अनित्या ।
ग्राह्यं च भोति वरदान दानं
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
जराभिभूतो उपगतो स्वर्गलोकं
न तस्य भूयो इतो दुर्गतीयो ।
स बुद्धं च पश्यति मर्त्यलोके
शोधेत्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
कथां च कृत्वा शुभ देव[113^{b}]तानां
स्थापेत्व देवा ध्वजबुद्धस्तूपं ।
कालं करित्व उपगमि मर्त्यलोके
शोधेत्व स्तूपं पुरुषोत्तमस्य ॥
सो जातमात्रो स्मरे कल्पानकल्पां
ये पूर्व बुद्धा पूजित सत्कृता च ।
नामं च तेषां स्मरति गणं च धर्मं
शोधेत्व स्तूपं द्विपदोत्तमस्य ॥
अनुलेपेन भगवतो यो करोति
पूजां विशिष्टां सुमनोज्ञघोषां ।
सो लब्धलाभो विचरति सर्वलोके
आदित्यसारो वरगन्ध दत्वा ॥

1. B pagi(?) vâtasyo bhavatânu° C °vâra tasyo bhavate anurupaṁ di ° çoti çuddhaṁ | . — 3. B °bdâni pura âsu° C °bdâni puraḥ âsu°. — 5. BC kathaṁ ca dharmo çrunye° C °skâra sa ° ḥkhâm anityâ | B °tyâ grâ°.

7. B °varadânaṁ ço° C °varadânamadânakaṁ ca ço°. — 9. BC janâbhibhûyo upa° C °gato sva° BC °loke na ta°.

11. B sa bu° C sa buddha dharmaṁ ca pa° BC °çyati satyalo°. — 13. BC °sthapetya de° C °devâḥ ba ° ddhajñâne | . — 15. B °martaloke°.

17. C °mâtrepa smarayesi kalpâṁ pûrvaṁ ca bu° B °pûrva bu°. — 19. B nâmaṁ ca ca te°.

21. BC °lepanena bha° C °shtâṁ sujñagandhâṁ so la°. — 23. B °ke | âdi° C °ke | adi° BC °sdha datrâ pra°.

प्रभुञ्जकाले जिनशासनस्य
न सो इहागच्छति जम्बुद्वीपे ।
स्वर्गेषु संधावति तस्मि काले
गन्धानुलेपं करियान स्तूपे ॥
दुर्गन्धकायां सुजुगुप्सनीयां
वर्जेति नित्यं स्थितो शीलस्कन्धे ।
सदा चरन्तो इह ब्रह्मचर्यं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
इतो च्यवित्वा मरुस्वर्गलोके
अथ सहस्रा तुलयति अप्रमेयां ।
करोति अर्थं बहुदेवतानां
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
यस्मिं च काले नरा भोन्ति आढ्या
अदुष्टचित्ता मृदुमार्दवा च ।
तस्मिंस्तु काले स्थितो जम्बुद्वीपे
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
अपायभूमिं विजहिय सर्वां
आसन्नप्राप्तो स जिनस्य भोति ।
प्रतीतो भवति सुखप्रेमणीयो
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
विशिष्टवाक्यो भवति सुघोषो
प्रियो मनापो जनसत्कृतो च ।

1. C °bujyakâ° B °jinaçâsana° BC °sya ‖ tato i° C °hâgacchasi jambûdvî° BC °pe sva°. — 3. C °vati kâla tasmiṁ | ga° B °le | ga° BC °lepanaṁ ka° B °yâna stû° BC °pe du°. — 5. B °adhakâmâṁ su° C °mâṁ sujo° BC °yâṁ ‖ varjje ° skandho sa°.
7. C sadâ vara° BC °ryyaṁ | ga° C °nnepaṁ° B °yâna stû° BC °pe i°. — 9. BC °ke‖ adha sahasru tu° C °tulatiyameyâṁ B °yâṁ karo°.
11. BC °nâṁ | ga° C °lepa da° B °yâna stû° BC °pe ya°. — 13. B °nti âdyo ‖ adu° C °nti âdhyo | aduṣṭacitto mṛdumadavâ ca tasmi° B °vâ ca tasmi°. — 15. BC °dvîpe | ga° B °yâna stû° BC °stûpe apâ°.
17. B °vijahi sarvâṁ | âsanna° C °vijahi satvâ sarvaṁ | âsanna° BC °prâptâṁ jina° B °sya bhavati prati°. — 19. C prapri bha ° ṇîyaṁ | ga° B °ṇîyo ‖ ga° BC °nulepanaṁ da° B °diyâna stû° BC °pe viç°.
21. C °çiṣṭâ vâkyo° BC °to ca sa°.

मुखं च तस्य भवे सुप्रसन्नं
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
राजापि भोति वरचक्रवर्ती
श्रेष्ठी अमात्यो गृहपति पुण्यवन्तो ।
बुद्धो पि [भोति] प्रभंकरो धर्मस्वामी
गन्धानुलेपं ददियान स्तूपे ॥
मणिहारं दत्वा जिनचैतियेषु
उद्यचित्तो प्रमुदितो वेगजातो ।
सो भोति राजा सह लक्षणेहि
महानुभावो सुकृतो चक्रवर्ती ॥
मणिविमानं रुचिरं प्रेमणीयं
विचित्रवर्णं लभे दर्शनीयं ।
प्रासादमयं रत्नामयं च
महारहाहि स्फुट वेदिकाहि ॥
सो राजधानीं लभते विशिष्टां
नारीगणेहि नरसंप्रपूरां ।
समां सुजातां सुविभक्तरूपां
प्रभूतभोगां बहुजनो समन्ता ॥
सुभिक्षक्षेमां अपगतशर्करां
पुष्पावकीर्णां स्फुटावसक्तदामां ।
सुमनोज्ञघोषां प्रियदर्शनीयां

1. BC °nnaṁ | ga° B °gandhanu° C °lepe dadi° B °yāna stū° BC °pe rā°. — 3. BC rājā vibho ° vartī || çreshṭi(C °shṭi) amā ° nto bu°. — 5. BC °bhaṁkaradha° B °lepa dadiyāna stūpe | .

7. BC °ṇivālaṁ datvā ji°. — 9. C so bhavati rā° BC °rājasya sa(B °du)lakshu° C °kṛtaç cakra°.

11. C °naṁ ruru° BC °premaṇīyaṁ vi ° rçanīyaṁ pra°. — 13. B °nāmayaṁ mahārahakanehi sphu° C °yaṁ ca | olokanehi sphu ° kāhiḥ so°. — 15. BC so rūpadhārī labha ° çishṭaṁ(C °shṭaṁ |) nā°.

17. B °jātaṁ su ° hasamantā subhi°. — 19. B °bhikshakshamā apa° C °bhikshamā(C °ajnā apa° B °çarkkara pushpā ° rṇṇāṁ sphuṭāvaçakta° C ° tā avaçakta°.

21. B °antishṭha uptaṁ ba° C ° antishṭaguptaṁ ba ° madhya udyānarasyāṁ çuddharūpāṁ | prabhūtabhogāṁ bahuçā samantāḥ subhikshamānā apagataçarkkarāṁ ca | pushpāvakirṇṇā sphuṭā avaçaktadāmāṁ sumanojñaghoshāṁ priyadarçanīyāṁ | antishṭaguptaṁ bahuçālimadhye udyā°.

अर्गडगुप्तां वज्रप्राकारमध्ये ॥
उद्यानरम्यां शुभशतसन्निनादां
जालविचित्रां [२२६a] सुखसंप्रवेशां ।
ध्वजपताकाहि स्फुटां सुरम्यां
छत्रेहि च्छन्नां शुभदर्शनीयां ॥
न तत्र चोरा न शठा न धूर्ता
राज्ये भवन्ति परवित्तहारी ।
ईर्यापथेन उपपेत सत्त्वा
विजिते वसन्ति सदा मैत्रचित्ता ॥
यतश्च देवां व्रजति सुपुण्यो
स्वर्गेषु भोति परिपृच्छनीयो ।
किं कार्य शुक्लं कथमाचरेम
यदा व्रजेम इतो मर्त्यलोके ॥
बुद्धांश्च क्षिप्रं लभे दर्शनीयां
पश्यित्व सो पूजति लोकनाथां ।
बोधाय च्छन्दं जनयति पूर्वं कृत्वा
तेनैव बुद्धा इतरत्र व्याकरोन्ति ॥
बहुज्ञानी भवति महानुभावो
विशेषभूमिस्थितो च यशस्वी ।
चित्तप्रसादं भगवतो एकं कृत्वा
कल्पसहस्रं जहे दुर्गतीयो ॥
आरोचयामि इमु भाषमाणो
मा कोचि कांक्षां जने भाषतो मे ।

2. C *saninâda | jâ* B *saṁninâdaṁ jâ* BC *jâlâṁ vici* B sukhatrâṁ supraveçâṁ ‖ . — 4. BC dhvajâpatâkâhi sphuṭâ suramyâṁ cchatrâhi channâṁ*.

6. BC *râjye bhavati paracittahâniṁ ‖ . — 8. B *thena sampeta* C *thena sa upetasattvâṁ jivite santi ca sadâ* B *jita santî sadâ* C *cittâḥ | .

10. BC *puṇyâ sva* C *svargaṁshu*. — 12. BC *kâryya çu* C *çukla ka* to sa martte iha dharmaloke | . — 14. B *kshipre la* BC *bhed dakshi* C *paçyanti te san pûjyati lokanâthaṁ | .

16. C *yati ca pû* BC *pûjâṁ kṛ* C *roti | . — 18. B alujñâni bha* C anujñâ bha* bhâvâ vi* BC *bhûmiṁ sthi* B *tve ci*. — 20. C cittopra* B *satâ e* C *sato eka kṛ* ṛpatiṁ yo(?) | B *rpate ya | .

22. C *imaṁ bhâshayâmî mâ kaçci kâṅkshâ ja*.

मा बुद्धज्ञानं विप्रिया ब्रवीषि
भवेय यथा सुदुःखितो कृच्छ्रप्राप्तः ॥
यो जालकानि उपनये चैतिकेषु
लोकप्रदीपे महापुण्यक्षेत्रे ।
सो मारजालं विधापिय अप्रमत्तो
भोति नरेन्द्रो दशबलो निष्क्लेशो ॥
अपायभूमिं विजहति अप्रमत्तो
सदा च बुद्धं इतरथ सत्करोति ।
सदा च भोति बलचक्रवर्ती
समन्तलोकं उपगत पुण्यवन्तो ॥
देवेषु भोति मरुपति पूजनीयो
दिव्यं च आयुं लभे तत्र चिरं ।
यशं च दिव्यं तथापि च दिव्यवर्णं
दिव्यं च सौख्यं अनन्तमीश्वरीयं ॥
रूपां च शब्दां तथ पुनर्गन्धश्रेष्ठां
स्पृष्टव्यां तथा लभे देवभूतो ।
उल्लोकनीयो भवति महानुभावो
न कामतृष्णां जनयति अप्सरासु ॥
ततो च्यवित्व व्रजति मनुष्यलोकं
सुगन्धिताङ्गो भवति विशिष्टवर्णो ।
न पारिहाणिं लभते कदाचित्
क्षोरेल जालं जिनचैतिकेषु ॥

1. C °ciṁ prāpta bhaveyā pa ° ṭkhita kṛi° B °cchraprāptaḥ yo jā°. — 3. C °ni upanaye ce° B °yeshu | lo ° dipo mahā ° kshetre so mā°. — 5. BC so mālajā° C °jālaṁ viridhāni ca apramatto | bhogā nare° B °tto | bhutā narendrā daçabalā nishkileçā apā° C °balanishkileço.

7. C °miṁ daçabala apra° BC °tto | sadā°. — 9. B yadā cā bho° C yadā ca bho° B °rtti | santaya lo° BC °loke u° B °gata puṇyavanto BC °nto de°.

11. C devaisha bhonti maru° B devesha bho ° rupatti pū° C °āyūṁ labhet tatra°. — 13. BC °içvaro yaṁ rū°. — 15. C °n tatha pūrṇagaṁdhāṁ | çreshṭāṁ santabdhāṁ labhed deva° B °tathā pu ° çreshṭāṁ | spashṭabdhāṁ labhe° BC °bhūto u°.

17. B °llokanī bha° BC °bhāva | na kā° C °paurāṇam. — 19. C °lokaṁ | su° BC °rṇṇo na pā°.

21. C °hāni la° B °hāṇi labhavo kadācit | cchore° C °cit | cchaletva jā° B °shu çā°.

शूरो च भवति दृढव्रत अप्रमत्तो
न कामभोगे सुरतिं जनेति ।
नैष्क्रम्यतो भवति अदीनचित्तो
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
सो अक्षणानि परिवर्जयित्वा
क्षणा च तस्य भवन्ति विशिष्टा ।
बुद्धान पूजां अतुलियां सो करोति
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
न बोधिचित्तं विजहति सो कदाचित्
न अपद्रशीलो भवति असंवृतो वा ।
धर्मं विरागं लभे सो विशुद्धं
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
दौर्वर्णियं च जहे सर्वकालं
दौष्प्रज्ञियं च विजह[२२५b]ति सो अशेषं ।
विशेषप्राप्तो विचरति सर्वलोके
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
लाभी च भोति शुचिभोजनानां
वस्त्रां विशिष्टां लभे सुवर्णचित्रां ।
रङ्गोपपेतां सुरुचिरदर्शनीयां
छोरेत्व जालं जिनचेतियेषु ॥
अभ्युद्गिरित्वान जिनचेतियेषु
निर्माल्यं तुष्टो प्रमुदितो वेगजातो ।
दुःखां खरां वाचं (?) जुगुप्समानो

1. B çûlo ca bha° C çûro bha°. — 3. C naiṣkramyamâno bha° B °shkramâto bha° ti° echoletvaraṃ jâ° °sha so a° C °tto echoletva satvaṃ jâ°. — 5. BC °bhavati viçishṭho |. —
7. C buddhaç ca pû.° ti echâletva jâ° B °ti echâletva jâ° °sha na bo°. — 9. C °dhiṣatvaṃ vija°.
11. B °echoletva° C °echoletva°. — 13. B dauvarṇṇayaṃ jahe° C dauvarṇṇaṃiyaṃ ca jahe° B °sarvaṃ kâ° C °laṃ dushpra° B °shprajñayâṃ ca vi°. — 15. B °ke echoletva jâ° C °echoletvâ jâ°.
17. C °nâṃ citrâṃ viçishṭa labhe° B °nâṃ vistrîṃ viçishṭîṃ labhe°. — 19. B °yâṃ echâretva° C °yâṃ echâletva°.
21. C °rmâlya dushṭo° B °lyaṃ dushṭo° C °jâtoḥ |. — 23. C °kharâṃ ca sa jugupsanîyaṃ âcâ° B °kharâṃ jugupsanîyâṃ âcâ°.

आरागये सो दशबलसार्थवाहं ॥
प्रासादिको भवति विशुद्धकायो
उलोकनीयो बहुजनपूजितो च ।
न तस्य राजा भवे दुष्टचित्तो
यो चैतिये अपनयि जीर्णपुष्पं ॥
कुमार्ग तस्यापिहिता भवन्ति
यो शीलस्कन्धे स्थितो बोधिसत्वो ।
अभ्युद्धरेया जिनचैतियेषु
ओसिरे पुष्प पुरिमं शिवानं ॥
शोकं च दोषं च जहे सर्वकालं
रागां च काये जहे सर्वं अशेषां ।
आश्वासप्राप्तो सो अनन्तकल्पां
यो चैतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
बुद्धो च भोति महसार्थवाहो
अनन्ततेजेन महपूजनीयो ।
अलंकृतो भवति विशुद्धकायो
यो चैतिये अपनये जीर्णपुष्पं ॥
पंच ददेया सुरभिदिव्यपुष्पां
मान्दारवां अथ पाटलां वा [निर्माल्यां] ।
यो जीर्णं पुष्पं अपनये चैतियेषु
विपाकु तस्य भवति स शोभमानो ॥
न तस्य काये क्रमति विषं न शस्त्रं
हुताशनं ज्वलितो अग्निस्कन्धो ।

2. BC °jito ca na ta°. — 4. BC °dushṭhaci° B °tto yā ceti° BC °yi jīrṇapushpaṃ | .
6. C kumāga tasyāpi ° ndhe sthita bo° BC °tve abhyu°. — 8. B °yeshu | osirapu° C °osire pu° BC °naṃ ço°. — 10. B °laṃ | rāgaṃ ca kā° C °laṃ rāgaṃ ca kā.° rvaçeshāṃ | B °shāṃ āçvā°.
12. C °pto so ananta° B °lpāṃ | yo ce° BC °shpāṃ bu°. — 14. C °tejo marūpā° B °nīyo alaṃ°.
16. B °kāyo | yo ce° C °kāyo yo ce° B °shpaṃ paṃ°. — 18. B °pushpaṃ | mā° C °pushpaṃ mandā° B °ravāṃ atha pā° C °pāṭalāṃ vā° BC °rmālya so°. — 20. BC so apanaye catiyeshu | vi° C °pākakūṭasya° B °tasyo bha° BC °ti sa çobhano(C °ne) na ta°.
22. C na tasyaiva kā ° straṃ | hu ° naṃ ca jvalitā agniskandhau ca° B °tāsano jvalitāgniskandho ca°.

चौरा पि तं न प्रसहन्ति पापा
यो जीर्ण पुष्पं अपनये चेतियेषु ॥
न तस्य पुण्यं सुकरं प्रकीर्तितुं
यत्नेन पुण्यं सुमहत् गृहीतं ।
ओसक्तपुष्पं जिनचेतियेषु
कोरेत्व तुष्टो प्रमुदितवेगजातो ॥
उद्विद्धकायो भवति उदारो
सदा चरन्तो शुभकर्मयेहं ।
न तस्य दूरे वरमग्रबोधि
कोरेत्व निर्माल्यं जिनस्य स्तूपे ॥
यो चन्दनं किरेय नायकस्य
छन्दं जनेत्वा परमार्थबोधे ।
सो भोति लोके सद पूजनीयो
प्रासादिको सुमनो तेजवन्तो ॥
तस्यैव राज्ञो प्रणमति सर्वलोको
देवा नागा च मनुजा महोरगा [च] ।
सर्वां सहस्रां कुसुमितलोकधातुं
प्रशासि धीरो ततो ईश्वरत्वे ॥
ये तस्य राज्ये निवसन्ति लोके
प्रतिष्ठन्ति ते वरबुद्धिज्ञाने ।
ते सर्वपापेषु अतिक्रमित्वा
देवमनुष्येषु चरन्ति धर्मं ॥
परिवारस्तस्य भवति अभेद्यो

1. B cauro pi ° pâpaṁ sa° C cauro pi taṁ na prajahanti pâpaṁ yo° B °jirṇnapu°. — 3. C °oyaṁ mahatâ gṛi° B °oyaṁ sumahata gṛi°. — 5. C °ahu echâdetva° B °ahu | echo° BC °jito u°.

7. C °kâye bha° C °ro | sa° B °ule | ça° BC °grahitaṁ na ta°. — 9. B °sya dure va° BC °varamagrabodhiṁ echore(C °de)tva nirmâ(B °nirmâ)lya ji°.

11. C yo candanaṁ ca kare° B °naṁ kare ° ndaṁ janayitva pa° C °netra pa° BC °bodhaye | . — 13. B °ukye prâ° BC °dikâ su°. — 15. C °râjâ praṇa ° loke de° BC °devâ ca nâ° C °ragâḥ sarvâṁ°.

17. BC °srâṁ sukumi ° taṁ prâsâsi sî° C °ratvaṁ | . — 19. BC °shṭhate ti vara°.

21. BC °shu abhikra° C °devâmanu°. — 23. BC °vâritasyâ bhavati abhedya pa° C °ti-vanto pra° BC °prajñâvanto | .

पुण्यवन्तो धृतिवन्त प्रज्ञवन्तो ।
आ[२२५ᵇ]यासप्राप्तो विचरति सर्वलोके
यथाभिप्रायं जनयति तेषु प्रीतिं ॥
प्रपूरवाक्यं स्वराङ्गं भवति शुद्धं
ज्ञापेति सत्वान् सुमधितव्यञ्जनवाक्यो ।
न तस्य कोपि जने ईरयेयं
उल्लोकनीयो भवति बहुजनस्य ॥
प्रियवच दानं तथ अर्थचर्यां
समानार्थता च बहुजनस्य ।
अकुष्टवन्तो न जनेति रोषं
यो अंगुलीहि नमे बुद्धस्तूपं ॥
न सो अपायं प्रपतेय भूयः
वर्जेति हीनां कुल मर्त्यलोके ।
आढ्यश्च सो भोति प्रभूतकोशो
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
देवेन्द्र भोति सत देवलोके
मनुष्यभूतो पि च भोति राजा ।
न पारिहानि च कदाचि तस्य
यो अंजलीये वन्दति बुद्धस्तूपं ॥
अयुक्तवाचं न कदाचि भाषे
सुभाषितं भाषति नित्यकालं ।
अतृप्त सत्वा वचनेन तस्य
यं सो प्रमुंचेद्वरमेकवाचं ॥

2. C °priti |. — 4. BC °ti çuddho jñâyeti° C °satvâm̃ sumukhilo ḍha°.
6. C °tasya kâri(?) jane° B °ko vi jane° BC °niyam̃ bha° °naeyu pri°. — 8. BC °nam̃ | ta° °caryâm̃ sa° B °nârthâm̃ ca ba° C °rthavanto ba° BC °sya a°. — 10. C akushṭe na ja° B akushṭava° BC °sham̃ | yo angu(C am̃ja)lîhi na° °stûpe na so apâ°.
12. BC na so apâ° B °yaḥ | va° BC °kula martyaloké âḍhya°. — 14. BC °ço || yo am̃jaliye va° °pam̃ de°.
16. B °loke | ma° C °loke ma° B °râjâ na°. — 18. B na khâri hâ° BC °hânim̃ ca kadâcit tasya° B °sya | añjaliye va° C °liyo vadanti bu°. — 20. BC ayoktapatram̃ na kadâcid bhâshe m°.
22. B °vâcâm̃ |.

कालं करोन्तो जिनमद्दशासि
मनोज्ञघोषां वसे राजधानीं ।
सो इन्द्रकीलि स्थित लोकनाथं
पुष्पां गृहेत्वा अभिकिरे वेगजातो ॥
स्वकस्मिं गृहे जिनमद्दशासि
भुंजित्व भक्तं वदन्त धर्मं ।
प्रसादजातो जिन सत्करोति
गृहीत्व पात्रं व्रजे नायकस्य ॥
प्रतिगृह्णते तस्य जिनोऽन्तिकातो
आख्यान चित्तं चरितं उदारं ।
तस्य यशो भेष्यति देवलोके
विशिष्ट लोके असदृशो दक्षिणीयो ॥
गृहीत आत्मा सुगतेन पात्रं
सो वेगजातो परितुष्टचित्तो ।
उल्लोकयित्वा तद देवलोकं
जनेय छन्दं इममेवरूपं ॥
मोचेय सत्वां बहुदुःखप्राप्तां
अन्धान चक्षु भिय सर्वलोके ।
आलोकप्राप्तो तमतिमिरस्य घाती
अतीर्णसत्वानहमपि तारयेयं ॥
अमुक्त मोचेयमसंस्कृतातो
स्पृशित्व शान्तां वरमग्रबोधिं ।
चरे अहं दशदिशा असंप्रकंपो
तुलित्व ज्ञानं दुःखितां प्रमोचे ॥

1. B °rontā jinaru adriçāmi ma° C °ronti jinam addriçāmi ma ° dhānī | . — 3. BC °kīlo sthi° C °slpām grihitvā° BC °bhikile ve°. — 5. C svapañcakasmim gri ° daçāmi bhum° B °daçāñai bhum° C °kam ca va° BC °danti dha°.
7. BC prāsāda° B °vrajemsya°. — 9. BC °grihnate° C °jino nti° BC °cittam°.
11. B °viçishthalo°. — 13. C °trum si ve° B °jāta pari°. — 15. B °trā tta devalo° C °tada lovalokam janeya echandañai yam eva° B °chandasi yam eva°.
17. C °satvo ba° BC °prāptam andhā°. — 19. C °pto tamatimirasya ghātī attirna° pi tārampeyam | .
21. C °[illegible] nmam ° tu prisi° BC °çānto vara°. — 23. C rahañ hi daçamahim hi sa pra° B cale aham daçahi sam° BC °buddhatva jñā° C °ḥkhita pramuca | .

ज्ञात्वान तस्य प्रणिधिमेवरूपां
यथा ते चित्तं ततो बुद्धज्ञाने ।
स्मितं करित्वा जिनो व्याकरोति
बुद्धो तुवं भेष्यसि लोकनाथो ॥

इदमवोचद्भगवानात्तमना विशुद्धमति भिक्षुः सदेवमानुषासुरलोको भगवतो भाषितमभ्यनन्दे ॥

अवलोकितं नाम सूत्रं महावस्तुस्य परिवारं समाप्तं ॥

बोधिसत्वो यथा वीरो नैरंजनामुपागमे ।
अथ कालो महा[२२५b]नागो एकको व अनुचिन्तयत् ॥
यथायं रणते पृथिवी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीरो बोधिं प्रादुर्भविष्यति ॥
रणतीं पृथिवीं श्रुत्वा शब्दघोषसमाकुलां ।
भवनातो उत्तरित्वान समन्तां स विलोकये ॥
विलोकयन्तो महानागो असदृशं पुरुषोत्तमं ।
अग्निस्कन्धं ज्वलमानं विद्युं वापि घनान्तरे ॥
नैरंजनायां तीरे अद्भुतगामि अनिघो पुरुषसिंहो ।
घृतकृतनिभाननसं नागो काल भवनं वन्दे ॥
ततो उद्ग्रो समानो प्रीतिसुखसमर्पितो ।
बोधिसत्वं नमस्यन्तो इमां गाथामभाषत ॥
यादृशा मे पुरा दृष्टा लोकनाथा महायशाः ।
तेषां तुवं पि सदृशो अत्र मे नास्ति संशयः ॥

1. B °ṇidhi evarū° C °yathaiva ci° BC °ddhajñāne smi°. — 3. C °buddhaṃ stavaṃ° B °buddho tu°. — 5. B °viçumati bhi° C °mānuṣo ca loko°.

7. C iti çrīmahāvastuavadāne avalo°. — 8. C °yadā vīro nai°. — 9. BC atha kolo ma° kakeçam anu° B °ntayasa | C °ntayaṃ | . — 10. C yathā raṇate pṛ° B °vī kaṃçapā° C °pātreva tā°.

11. BC niḥçaṃsayaṃ°. — 12. C raṇatiṃ pṛ° BC °thivī çru°. — 13. C °samantena vi° B °ntāṃ na vi°. — 14. C °lokayaṃ ma° B °asadṛçā pu° C °dṛça pu°. — 15. B °dyaṃ vātra gha° C °vāta gha°.

16. C °gāmī anighoṣa pu° B °gho | puru°. — 17. BC °nāgakālasamaye bhavanāto vande ||. — 18. BC °dagrā sumano pri°. — 19. C °bhāṣi || B °ṣati | . — 20. BC °dṛṣṭvā lo° C °yaçā | .

यथा उद्धरसे पादं दक्षिणं पुरुषोत्तम ।
दिशामभिविलोकेन्तो अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथेयं रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रकं ।
ओभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा विमानो तेजेन स्फुटो तिष्ठति सर्वशो ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला मेघा विधुता मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा चीवरनिक्षेपा यथा च अवगाहसि ।
नैरंजनां शीतजलां अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा नैरञ्जना रम्या कुसुमेहि समाकुला ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च पुष्पा वर्षन्ति देवा क्षिपन्ति अम्बरा ।
वृक्षा च प्रणता सर्वे अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

शुचिजलं च वहते प्रतिपूर्णं
पार्थिवोत्तमसुतो अवगाह्य ।
अभ्युदयन्तो अभिषेचयित्वा
उपागमे पुरिममुत्तनिपक्वां ॥
सर्वंमहीं सचतुर्द्वीपसशैलां
खेडपिण्डं व अनपेक्षो जहित्वा ।

1. C yathā me uddha° BC °ttamaṁ | . — 2. C °lokyanto a° B °vishyati | . — 3. C yathāyaṁ ra° pātreva tāḍitāḥ | . — 4. B °vīro a° C °vīro a° shyati || . — 5. B °bhagavān ma° C °bhagavan ma° BC °kāratimisakaṁ | .
6. B °shyati || . — 7. C °vimāna° sphuṭaṁ ti° B °rvaço nih°. — 8. B niḥçaṁçayaṁ° C niḥçaṁçayaṁ saṁçayaṁ ma° BC °vīro adya°. — 9. C °çuddha ma° BC °yakaḥ | . — 10. BC niḥçaṁçayaṁ° vīro a° B °vishyati | .
12. C °rañjanā çī°. — 13. C °kulāḥ | . — 14. BC niḥçaṁçayaṁ mahāvīra a°. — 15. B °pushpa va° C °pushpa varsheti devāḥ kshapanti° B °sā kshapanti° BC °mbarāḥ | .
16. C vṛkshāgra praṇa° B °shyati || C °shyati çu°. — 17. B °pratipūrṇṇa(?) pā° BC °vagrāhya° B °hya gātra abhyu° C °hya gātrābhyu°. — 19. BC °sheeestā upādhame | pu°dyāṁ sa°.
21. C sarvaṁ mahīṁ sa ca° BC °caturdvī° lāṁ | khedapiṇḍam iva a° tvā yāce°.

याचे स्वस्तिकं तृणां वरसिंहो
यत्र निषत्स्य स्पृशे वरबोधिं ॥
तस्य तृणां मृदुकतूलनिकाशां
स्वस्तिको कनकबिम्बनिभस्य ।
वेगवातु अददे तृणमुष्टिं
तां गृह्य च मृदुतूलांगुलपाणिः ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वो सिंहविक्रान्तं विक्रमे अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणता[226ª]ये । नागविक्रान्तं विक्रमे । ऋषभविक्रान्तं विक्रमे । हंसविक्रान्तं विक्रमे । क्रोष्टुविक्रान्तं विक्रमे । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमे । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमे । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमे । अपराजितविक्रान्तं विक्रमे । महापुरुषविक्रान्तं विक्रमे । अलीनविक्रान्तं विक्रमे । अदीनविक्रान्तं विक्रमे । अहीनविक्रान्तं विक्रमे । अभीतविक्रान्तं विक्रमे । हितैषीअनन्धकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमे । महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये विक्रान्तं विक्रमे ॥

अथ खलु बोधिसत्त्वं सिंहविक्रान्तं विक्रमन्तं । नागविक्रान्तं विक्रमन्तं । ऋषभविक्रान्तं विक्रमन्तं । हंसविक्रान्तं विक्रमन्तं । क्रोष्टुविक्रान्तं विक्रमन्तं । दुष्प्रधर्षविक्रान्तं विक्रमन्तं । अग्रोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । श्रेष्ठोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । पूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । युगोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । प्रणिधिपूर्वोत्पादविक्रान्तं विक्रमन्तं । शत्रुमथनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अपराजितविक्रान्तं विक्रमन्तं । महा-

1. BC °sharuṇo spr̥çe vara°. — 3. B °ṇāṁ mridukūla° C °dutūlani ° bhasyā va° B °sya va°. — 5. BC °tu adaye tr̥ṇ BC °gr̥hya mr̥ṇ° C °lāṁgulīṁ pāṇiḥ ‖.

7. BC °amr̥tasya āraṇatāye | . — 9[2]. BC dushyadha° C °dharmavikrā°. — 9[3]. C agrotpādavikrame | . — 10[1]. BC çreshṭotpā°.

11[3]. BC çatrurmatha°. — 12[2]. *Le passage compris entre 12[2] et la fin du paragraphe est répété dans B et C, la répétition est désignée par b c.* — 13[1]. c° kramena | . — 13[3]. Bb Cc atītavi°. — 14[1]. Cc °ahitandhamakārī° b °anandhakārī° C °çatāyair mahā°. — 14[2]. C mahāgrā° c ° yāye amr̥tasya anuttarasya āha° C °mr̥tasya āraṇatāye mahānāgavikrā° bc °tāye mahāvikrā ° kramati ‖ a° BC °krame | all°.

16[1]. C °satvo siṁ°. — 17[1]. C haṁsavikrāntaṁ | taṁ vikrama°. — 17[2]. C kroṁçavikrā°. — 17[3]. BC dushyadha° C °dharmavikrā°. — 18[1]. C agotpāda° kramaṁ çre°. — 18[2]. C çreshṭotpā°. — 19[1]. C °mantaṁ | pūgo(?)tpādavikrāntaṁ vikramantaṁ | praṇi°. — 20[1]. BC çatrurmatha° C °kramaṁ | . — 20[2]. C °kramaṁ | . — 20[3]. C °kramaṁ.

पुरुषविक्रान्तं विक्रमन्तं । अलीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अदीनविक्रान्तं विक्रमन्तं । अभीतविक्रान्तं विक्रमन्तं । हितैषी अनन्धकारीकरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं । महासंग्रामविजयाये अनुत्तरस्य अमृतस्य आहरणताये महाविक्रान्तं विक्रमन्तं पंच चाषशतानि बोधिसत्त्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच हंसशतानि बोधिसत्त्वं अनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच क्रौञ्चशतानि बोधिसत्त्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच मयूर[226b]शतानि बोधिसत्त्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच जीवंजीवकशतानि बोधिसत्त्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुपरिवर्तेन्सुः । पंच कन्याशतानि बोधिसत्त्वमनुप्रदक्षिणीकरोन्ता अनुवर्तेन्सुः ॥

कालो नाम नागराजा अद्दशि दृष्ट्वा च पुनर्बोधिसत्त्वमेतदुवाच ॥ एहि महाश्रमण एहि महाश्रमण येन त्वं महाश्रमण मार्गेण आगच्छसि स भगवां पि महाश्रमण क्रकुच्छन्दो एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि अद्य महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य तुवं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्यसि । येन महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवानपि कोनाकमुनि एतेन मार्गेण आगतो सो च अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेण आगच्छसि अद्य त्वं पि अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्यसि । येन त्वं महाश्रमण मार्गेणागच्छसि भगवां महाश्रमण काश्यपो एतेन मार्गेणागतो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धो त्वं पि महाश्रमण एतेन मार्गेणागच्छसि अद्य त्वं पि सम्यक्संबोधिमभिसंबुधिष्यसि ॥

अथ खलु कालो नागराजा बोधिमण्डं गच्छन्तं गाथाभिरभिस्तवे ॥

1². C °kramaṁ | . — 1³. C adina °kramaṁ | B °kramantaṁ | adīnavikrāṁta vikramantaṁ | ati°. — 2¹. B atīlavikrā° C °kramaṁ hi°. — 2². B °ahimandha° C °ahandhakā° BC °mavikrāṁta vikramaṁ | . — 3. BC tāye mahāsaṁ° C °kramaṁ | pañcā vāṣa° B °mantaṁ | pañca rāṣa° C °satva anu° B °ntā anuparivartitetsuḥ | C °ntā | anuvartitetsuḥ | . — 4. B °kahiṇīkarokaronta° C °nupari° BC °rtitetsuḥ ‖ . — 5. B °anuvartitetsuḥ | . 6. BC °rtitetsuḥ ‖ . — 7. C °vañjīvaçatā °ntā pari° BC °rtitetsuḥ ‖ . — 8. BC pañca kaṅnyā °rtitetsuḥ ‖ . — 10¹. C °ṣi adarçi dṛṣ °sa bodhi°. — 10². C ehi mahāçravaṇa yena tvaṁ mahāçravaṇa mārge° BC °rgeṇa āgacchasi ‖ sa bha° C °bhagavān apī mahāçravaṇo krakucchando e° to sau ca anu° ddho tasmin mahāçravaṇo sta° B °ddho tasmin samā mahāçravaṇa sta° BC °cchasi | adya° C °rāṁ saṁmya°.

14. B tena mahāçravaṇo mārgeṇāgacchasi | bha° C yena mahāçravaṇena mārgeṇa āgacchasi | bha° to sau ca anu° dhim abhisaṁbuddho tvaṁ pi mahāçravaṇa e° BC °cchasi | adya° B °ttarā samya° C °ttarā saṁmya° B °dhyati ‖ .

17. C °çravaṇa mārgeṇāgacchasi | bhagavān mahāçravaṇa kāçya° B °po etenā mārgeṇā° B °ddho ‖ tvaṁ° C °çravaṇa e° B °cchasi | adya° C °pi saṁmya°.

अथ कल्पसहस्राणि वशिभूतसहस्रकोटीमनुचीर्यं ।
दृष्ट्वा तदा भवन्तं काश्यो शाक्योत्तममवोचत् ॥
मार्गेण येन गच्छसि द्विपदोत्तम अद्भुत असंभीत ।
अद्य जिनपारमितार्थं सर्वसत्वान चरितं बुध्यसि ॥
येन ते पुरिमा बुद्धा मृदुमार्गेण प्रस्थिता ।
तेन त्वं प्रयातो वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
ककुच्छन्दो भगवां बुद्धो मुनि कोनाकसाह्वयो ।
काश्यपो भगवां बुद्धो भवां येतेन प्रस्थितः ॥
येन गतो ककुच्छन्दो कोनाकमुनि च काश्यपो ।
एतेन त्वं गच्छ वीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा तृणानि गृह्णासि यथा यायसि स्वस्तिकं ।
यथोपेषि महीखण्डं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा इमे शुद्धावासा वशीभूता कृतपुटाः ।
नमस्यन्ति तर्हि एवां सत्का[227ᵃ]रो शाक्यसुता समः ॥
पुरिमेहि यथा विमानं तेजेन स्फुटं सर्वशः ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च भवनं मह्यं अन्धकारतमिस्रवं ।
अवभासेन स्फुटं सर्वं अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च विमला मेघाः विशुद्धा मम नायक ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च रणते पृथ्वी कंसपात्रीव ताडिता ।

1. BC °vaçibhū° C °koṭīni anupūrṇṇaṁ dṛ° B °koṭim anucīrṇṇaṁ dṛ°. — 2. BC °vocat mā°. — 3. BC °yena eva siddhipadottama(C °mah) | adru° bhītaṁ adya°. — 4. BC adya jinikshayāya sarvasatvacaritāni bu°. — 5. C yena te° B °buddhyā mṛ° sthitā te°. 7. C °hvayaḥ | . — 8. C °gavāṁ buddho bhavān pathena prasthito | . — 9. C yenāgato kra° muni kāçya°. — 10. BC çīrī ca tena tvaṁ° C °vīra adya°.
11. BC °gṛihṇāti yathā vāca(C °vāyāsi va)°. — 13. C yathime° BC °puṭaiḥ | . — 14. BC °syanti(C °nti sa) tu hyemāṁ° BC °satkāra° B °suta samaḥ | C °suta same | . — 15. C yathā vimāna purimakehi teja° B purimakehi yathā ° sphuṭaki sarva° C °taṁ ca tiṣṭhati sarvāṇo ni°.
16. C nissaṁçayaṁ vīra adya° B niḥçaṁçayaṁ mahāvīraḥ adya° C °ṣyati | . — 17. B °bhavane ma° BC °kāratimisakaṁ | . — 18. B abhāse ca sphu°. — 19. C °netrī viçu° BC °yakaḥ | . — 20. BC niḥçaṁçayaṁ° C °vīra adya°.
21. C °ḍitāḥ ni°.

निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा च वाता वायन्ति यथा वृक्षा निरिंगिता ।
यथा द्विजा निकूजन्ति अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मेदिनी पुष्पेहि समभिभूतमण्डिता ।
बुद्धानामेव उत्पादे एवं भोति अलंकृता ॥
यथा वायसशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पत्त्रशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा हंसशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा क्रोञ्चशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा मोरशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा जीवकशता पंच करोन्ति त्वा प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा पूर्णकुम्भशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा कन्याशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
निःसंशयं महावीर अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
संमुखं पि च जिनपारमिताये

1. BC niḥçaṁsayaṁ° C °virah adya°. — 2. B yathā vāto vāyanti° C °ca vāto vāyaṁanti° B °nilingitā | C °nilingitā |. — 3. C °dvijā hi kūja° B °jāni kujanti°. — 4. BC °sarvāyaṁ bhūta°. — 5. C °nām evam utā evaṁ° B °evam utpādā evaṁ bho° C °kṛitāḥ |.
6. C °ranti tvā pra°. — 7. BC niḥçaṁsayaṁ mahāviro a°. — 8. C yathā paṁtraçatā° B °patraçatā° C °nti tvā pra° BC °saṁ ni°. — 9. BC niḥçaṁsayaṁ mahāviro(C °raḥ) adya° B °buddhaḥ bha°. — 10. C *passe les lignes* 10-13.
11. B niḥçaṁsayaṁ°. — 13. B niḥçaṁsayaṁ ° buddha bha°. — 14. C yathā mauraça°. — 15. B niḥçaṁsayaṁ° B °viraḥ a° C °viro a°.
16. C yathā jivaṁjivaçatā°. — 17. BC niḥçaṁsayaṁ° C °viro adya°. — 18. C yathā pūrnnaçatā paṁ° C °nti tvā pra°. — 19. BC niḥçaṁsayaṁ°. — 20. B °thā kaṁcyaçatā° C °thā kaṁnyā ° nti tvā pra°.
21. BC niḥçaṁsayaṁ mahāviraḥ adya°. — 22. BC āmukhehi ca ji ° upagamo° C °buddhe ni° BC °ṣhadya ssa°.

उपागमे पुरिमबुद्धनिषद्यां ।
स्वस्तिकयाचे स लोकप्रदीपः
उपाविशे महिरुहायसमीपे ॥

अथ खलु कालो नागराजो बोधिसत्वं सिंहासनगतमभिस्तवे ॥

यथा मृदूहि आलेहि संस्तरित्वान संस्तरं ।
यथा पर्यंकमाभुंजसि अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
यथा वायसशता पंच करोन्ति त्वां प्रदक्षिणं ।
समीपे द्रुमराजस्य अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥
त्वं पि नरवीर चरियां अद्य निषेवसि पूर्वं अनुचीर्णां ।
धक्ष्यसि त्वं शठसैन्यं नमुचय समागतस्य सपदानं ॥
यथा द्वात्रिंशती काये महापुरुषलक्षणा ।
निःसंशयं मारसैन्यं प्रभंजित्वा विरोचसि ॥
अद्य त्वं [227b] साश्रवं चित्तं क्लेशमदसूदन ।
ज्ञानेनोत्पाटयित्वान बोधिं प्राप्य विमोक्ष्यसि ॥
अद्य ते सह धर्मेण प्रतिवक्ता न भेष्यति ।
इति कालो महानागः उरगाणां वरोत्तमः ।
हृष्टो प्रांजलिको आह अद्य बुद्धो भविष्यसि ॥

बोधिसत्वो कालं नागराजानं संरागेति ॥ एवमेतं महाकाल एवमेतं महानाग अद्याहं अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्यिष्यं ॥

तं च कालमवचि द्विपदेन्द्रो
प्रीतिहर्षपरिबृंहितकायो ।

2. B svasti | kālepa lo° C svastikāleya lo° dīpo u° BC °upariṣu mahīru° C °mīpe ‖. — 3. B °stavo ya°. — 5. C °mṛdūhi jā° BC °tvā namaskaritvāna(C °na maṁ)jaharaṁ ya°.
6. C °ni ābhujasi a° B °jasi ‖ adya°. — 7. C °nti tvā pra°. — 8. C śatadru° B sama-dru° BC °drumasya rā°. — 9. BC °naravīracaritāṁ nishe° BC °pūrvam anu° C °nuvia-tīrṇaṇaṁ | B °rṇṇāṁ dhakshasi°. — 10. B dhakshasi śaṭha° C drakshyasi śaṭha° BC °nyaṁ haya(C °hapa)rājarathaṁ sapa° B °taṁ ya°.
11. B °ti ye kāye° C °ti hi kāye ma° ṇāye nih° B °ṇā nih°. — 12. B nihśaṁśayaṁ°. — 13. C °śravā ci° BC °ttaṁ kleśa° C °śamasudanaṁ | B °madaśūdanaṁ jñā°. — 14. BC °notpādayi ° tsyati ‖. — 15. BC °tiraktrā na bhe°.
16. C °gaḥ turagā varo°. — 17. B hṛshṭāṁ prāṁ°. — 18¹. B °satvaṁ kālo nāgānāṁ saṁ° C °kālo nā° BC °saṁrādhati°. — 18². C °buddhishyaṁ | . — 20. BC taṁ ca kālo avaci dvipadendraṁ prī° C °rivṛṁhatikāyo ‖ B °vṛṁhatikāyo ‖.

अद्य काल वचनं तव सत्यं
अद्य बुध्यिष्य अनुत्तरबोधिं ॥
अपि महीधरा गिरिवरा न भवेया
चन्द्रसूर्य गगणा प्रपतेया ।
नैवाहमत्र गतो न भवेयं
बोधि प्रीतिमनसो भुजगेन्द्र ॥
मेरुशृंग अनिलो विधमेया
मेदिनी च गगणं च समेया ।
नाहृशा न हि सिंहासनश्रेष्ठे
उपगम्य अमृतं न स्पृशेयुः ॥
सो गिरं प्रमुंच तत्र निषण्णो
तिर्यं च द्रुमवरस्य समीपे ।
अद्य सर्वभवमूलमशेषं
उद्धरामि रजमोचयकाले ॥
स्तवित्व कालो संबुद्धं द्वात्रिंशवरलक्षणं ।
प्रदक्षिणं करित्वान तत्रैवान्तरहायिष ॥

निषण्णो बोधिसत्त्वो पंच संज्ञा प्रतिलभे ॥ तद्यथा अतीतसंज्ञा क्षेमसंज्ञा सुखसंज्ञा अचलसंज्ञा ॥ इमां च पुनः परसंज्ञां प्रतिलभते ॥ अद्यमहमनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुध्येयं [चत्वारि नीतयो तद्यथा साम दण्डो भेदो प्रदानो] ॥ अथ खलु मारो पापीमां येन बोधिसत्त्वस्तेनोपसंक्रमित्वा वैहायसे अन्तरीक्षे स्थितः प्रांजलीकृतः बोधिसत्त्वं नमस्यन्तो ॥ अथ खलु बोधिसत्त्वो मारं पापीमं इमाये गाथाये अभ्यभाषि ॥

1. C adya adya kā°. — 3. BC °mahīdharā giridharā na bha° ādrasūdrā gagaṇā pra- (C °ṇām prapateyā neva°. — 5. BC nevaham ta(B °ham ta)tra ayataṃ na bha° C °bhoti prītimāna° BC °bhujaṃgendra meru°.
7. C °dhamemā meli° BC °dini ca ga°. — 9. BC yādṛśā hi siṃhāsana(C °naṃ)śreshṭhaṃ u° ceteuḥ ‖.
11. C °pramukhaṃ ci tatra° BC °sharṇṇo tiryaṃ sa dru°. — 13. B °shaṃ utho° BC °rajamūla° le sta°. — 15. C stavitva kā° triṃśadvara° BC °ṇaṃ pra°.
16. BC °ntara nisha°. — 17¹. C nisharṇṇo | ho° B nishaṇṇo bodhisattva pañ°. — 17². C °sukhasaṃjñā a°. — 18¹. BC °saṃjñā pra°. — 18². B °budhyo(?)abhyo catvā° C °ddhyeshya-catvā° B °thā ‖ sā° BC °daṇḍomahbhedopapradāno(C °nā)‖. — 20. C °sthito prāñjalīkṛtā ho° B °taḥ prāñjali°.
21. BC imāṃ gā° C °ye avabhāve ‖.

वैहायसे तिष्ठसि अन्तरीक्षे
वेगप्रमत्तो मृगमण्डलीव ।
नमस्यन्तो प्रांजलि वन्दमानो
तं वन्दनीयं इह त्वं नमस्यसि ॥
अहं वो ईश्वरो राजा विधिता सर्वप्राणिनां ।
सुखदुःखस्य विद्वांसो लोके पर्यायकोविदु ॥
याव ते यौवनं वीर आरोग्यं च महायश ।
भुंज मानुष्यका कामां पितुर्निवेशने वस ॥
महीं रम्यां आवसेहि स्फीतां उदधिमण्डलां ।
महायज्ञानि यजमानो राज्यं कारेहि गौतम ॥
अश्वमेधं पुरुषमेधं पुण्डरीकं निरर्गडं ।
एतां यज्ञां यजित्वान होहिसि अमरो मरु ॥
एतां [२२८b] यज्ञा यजित्वान त्रायस्त्रिंशा महर्द्धिका ।
मोदन्ति कामकामां............... ॥
एवं त्वं हि मायं ब्रुहि करोहि वचनं मम ।
मा आगामिके विहन्याहि हित्वा सांदृष्टिकं फलं ॥
इमां गाथां भणे मारो बोधिसत्त्वस्य सन्तिके ।
तथावादिनं च मारं बोधिसत्त्वो ध्यभाषति ॥
प्रमत्तबुद्धि पापीमं कस्य अर्थं इहागतः ।
नैव त्वं ईश्वरो राजा न ब्रह्मा न प्रजापतिः ॥

1. BC °yasañ tiṣṭha ° lva(C °vañ) nama°. — 3. B namasyato prāñ° C °jalim vandāmi ° syati | . — 5. B °vo īçva°.
6. BC sukhasya ca duḥkhasya vidvāñso(C °imāñ so) lo° C °lokaparyyayako° BC °da yā°. — 7. B yāva te yau° C °vīram āro° BC °yaçaṁ bhuñ°. — 8. BC °ja manu° C °ṣyakā-nāñ° BC °pitur eva nive(C °vane)na āvasehi(B °hi |) ma°. — 9. BC °mahī ramyāñ sphī° udadhi ma°. — 10. C °ni jajamā° B °yajyamā ° jyañ kārehi gautamah | C °gautamah |.
11. C açvamedhaṁ puṇḍarīkaṁ samyakrod(?)nira° B °rīkaṁ samyakrgaḍ(?)na nira°. — 12. C etañ yajñā yaji° BC °hohasi amarā maru | (C °rum) e°. — 13. BC °tvāna traya° ddhikā mo°. — 14. BC °mām | . — 15. B gatam tvaṁ hañ mā° C gatāhaṁ tvañ mā° nañ ma mā ā°.
16. BC °vihañnyā°. — 17. B °dhisatvasanti°. — 18. C tathātathāvā° BC °ditam mā° C °māra bo° tvo 'dhya°. — 19. BC °ttabuddhe pāpīmañ(C °me) svena arthaṁ (C °rtha iha° C °gataḥ nai°. — 20. C naivañ tvañ i° pati |.

स च त्वमीश्वरो भूत्वा न मे याचेसि प्रांजलि ।
सुसमृद्धापि या जातिः हीनोत्कृष्टा च मध्यमा ।
तां नाहं अभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
सुसमृद्धा पि ये कामा हीनउत्कृष्टमध्यमा ।
ते पहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
ये पिमे पंच कामगुणा लोकस्य सुखसम्मता ।
ते पहं नाभिनन्दामि अनपेक्षो स्मि ते पि हि ॥
नागो यथा पाशं छित्त्वा दारयित्वा च बन्धना ।
गच्छति येनकामो च.................. ॥
छित्त्वा गृहबन्धनानि संयामि अहं पुरं वरं ।
अहो धर्ममुदीरयेंसुः हृष्टप्रमुदिता जने ॥

पुनर्मारो येन बोधियष्टिस्तेनोपसंक्रमित्वा उपरिवैहायसं अन्तरीक्षे अस्थासि ॥ बोधिसत्त्वो तं आह ॥ कस्त्वं ॥ मारो आह ॥

अहमीश्वरो मदकरो मरुमानुषाणां
महां सुरासुरवरो विषयानुवासी ।
संसारपंजरगता मदनाभिभूता
कामातुरा मुच्यन्ति मृत्युपाशा ॥
तं वाचया मधुरया परमार्थदर्शी
मारं ब्रवीत महिमण्डगतो महर्षि ।
आकल्पकोटि कुशलोघसमन्वितस्य

1. BC °jaliṃ | . — 2. C °ddhāpi yāṃ jā° ne utkṛṣṭamadhyamāḥ | B °tkṛṣṭaç ca ma°. — 3. BC na cāhaṃ abhi° B °mi napekṣhemiṃ pi te pi hi | C °pekṣhamiṃ te pi hi || nāgo°. C *donne ces vers dans l'ordre suivant* : 3, 8, 6, 7, 10; 4 *et* 5 *sont omis*. — 4. B °tkṛṣhṭhama°. — 5. B °pekṣhemiṃ te pi hi |.

6. C ye ca me °khasaṃmatāḥ | . — 7. C tenāpya° BC °nātinandā° B °anupekṣhemiṃ te pi hi | C °anupemiṃ hi te pi hi | gaccha°. — 8. B °thā pāśitvatā dārayitvā abandhatā | gaccha° C °yathā pāśitatvā dārayitvā ca bandhanāḥ | ye ca me°. — 9. BC gacchati yena kāma evaṃ echi(C °kāmenaṃ evaṃ echi)tvā gṛ°. — 10. BC echitvā gṛ° BC °aham | gaṃ° B °punavaraṃ aho° C °punar varaṃ aho°.

11. C °dharma u° dāna labhe | . — 13¹. BC °ha ka°. — 14. B °çvaro makaro maru° BC °ṇāṃ mahyaṃ surā° ṣayaṃ suvāsī saṃ°.

16. B °sārayaṃjaragata manobhi° C °gatā manobhibhūtāḥ | kāmāṃtulā mucyantu mṛ° B °bhūtā | kāmāntarā mucyata mṛ° BC °pāçāṃ taṃ vā°. — 18. BC °rṣī || mā° vīraṃ mahi(C °hī)maṇḍa° rahi yaṃ kalpa°. — 20. BC yaṃ kalpa° tasya | vaca° vasya ni°.

वचनं नरर्षभवतं नरपुंगवस्य ॥
चित्तशूरो सि यदि तवेश्वरत्वं
कामेश्वरो सि यदि चाक्रमणीश्वरो सि ।
कामातुरा हि स्त्रीणां मनुजेन्द्रगर्भं
पक्षि पतन्ति मणिरत्नविनाम्बिचूडा ॥
तेषामथा निपतितान महीश्वराणां
पृष्ठे पतन्ति पुरुषाणा स्त्रियो नमन्त्यः ।
ते कामरागमदवेगयुता हसन्ति
तस्मिं यथार्थि प्रमदा यमदासभूता ॥
सो दासतामुपगतो प्रमदाजनस्य
ऐश्वर्यतां वदसि पश्य यथासि मूढो ।
कामातुरस्य हि न विद्यति ईश्वरत्वं
माभू न चापि भविता इति निश्चितं मे ॥
सो हं तवाद्य सबलं युधि निर्जिनित्वा
प्रत्यूषोदये प्रतिभाते भवितास्मि बुद्धो ।
सिंहासनमनुगतो हि न कश्चि कृष्णा
उत्तिष्ठते नरवदे[२२८b]हगतो चयुद्धो ॥

मारो चाह ॥

किं गर्जसे द्रुमवरस्मि सुखं निषण्णो
न हि ताव पश्यसिह योधसहस्रमानि ।
सेनां पिशाचवज्रराक्षसयक्षसंघां

2. BC °çūrasmiṃ yadi asti tvaṃ (C °i)çvaratvaṃ | kāma° C °vyaktaṃm anīçva° B °nīçvaro si kā°. — 4. BC °ndragatā puṃ° C °ṇiratnamūri°.

6. BC °titāni mahī ° ahāna stri°. — 8. B °kāmarāmoda° C °kāmarāga(?)deve° BC °tasmiṃ kalaṇe pra°. — 10. BC so dāsyatām upagato pramadā yaṃ asu dāsa(C °saçva) bhūtā so dāsa(C °ta | sa dāsya)tām upagatā(C °to) pramadā janasya || ai° C °thāyathāsi mūḍhā kāmātu° B °thāsi mūḍhā kāmātu°.

13. C °sya hina vi ° tvaṃ || nābhūn na cā° B °tvaṃ || nābhūḥ na cāpi bhanitā i ° çcitā me so° C °niçcayā me so°. — 14. B °nijinitvā° BC °pratibhate bhavitāsma bu°.

16. B °sanām anu° C °sanām anugahi na kaçci kṛshṇaḥ u°. — 19. C °varasmiṃ sukhaṃ niṣhaṇṇo na hina tāvat paçya siṃhayam adya saha° B °nishaṇṇo na hitā ca paçya siṃha yodyamāna°.

21. C °çāça cā° BC °yakshasaṃghāḥ satu° B °ṇinisenāṃ mudi° C °sāṃ ca senāṃ mudi° BC °ditā bahumantramantrī(C °ntramantrāṃ) || .

चतुरंगिनीं मुदितां चक्रमत्तयन्तां ॥

बोधिसत्त्व आह ॥

यदि मारकोटिनयुतानि समागमेन्सुः
कुशलौघसंचयसंचितनरर्षभस्य ।
रोमं न इञ्जेय कुतो तुवं कृष्णबन्धु
प्रतिगच्छ किं विलपेसि निरर्थकेन ॥

मारो बोधिसत्त्वेन क्षिप्तो स्वकं भवनं गत्वा परिवारस्य आचिक्षति ॥ एषो मारिष बोधिसत्त्वो बोधिमण्डे निषण्णो अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबोधितुकामो । सो खाद्यातो व्यावयितव्यः मा मम विषयातो बहुजनकायमतिक्रामयिष्यति ॥ तत्र दानि जनीसुतो नाम पुत्रो आह ॥ तात मा से अन्तरायं करोहि अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अभिसंबुध्यतु । यादृशं मे अधिगतं गर्भावक्रमणं च जाति च अभिनिष्क्रमणं च यथा च बोधिमण्डे उपसंक्रम्य निषण्णो अद्यैव अनुत्तरां सम्यक्संबोधिं अभिसंबुध्यिष्यति । नास्ति सो सत्त्वो वा सत्त्वकायो वा बोधिसत्त्वस्य समर्थो अनुत्तराये सम्यक्संबोधये अन्तरायं कर्तुं ॥

निषण्णो सिंहो यथ दुष्प्रधर्षो
चौमासयित्व द्रिशां वृक्षमूले ।
न चैतदस्माकं कदाचि रोचति
यं एवरूपं अधिनाक्रमेसि ॥
शीलेन चा क्षान्तिये तपेन चैव
उपेतो सर्वपरमां गतिं गतो ।

1. C °tvam âha ‖. — 2. B yâdi° BC °yutâni samâgamebuḥ ‖ ku° C °ghamañcayañci° BC °citasya nara°. — 5. B rômaṃ na ichoye ku° C °ichcheya ku° BC °tu tava kṛi° C °bandhuḥ pra° °vilapitena nirartha° B °vilapâtena nirartha°.

7¹. C mâro sa bo°. — 7². B °risho bo° BC °nishaṇṇo anu° C °bhimabhisaṃbodhitukâmaḥ so sthâ° B °mo so sthâ°. — 9. B °to ‖ vyâvayitavyaḥ mâṃ mama vi° C °tavyaṃ ‖ mâṃ mama vi° °yam abhinishkramishyati ‖ B °yam abhikra°. — 10¹. C °janasuto nâ° B °janaṃ suto nâ°. — 10². BC °rohi ‖ anu° C °ttarâṃ samyaksaṃbodhaye a° B °dhaye anantarâya kartuṃ (l. 15)°.

11. C °daṃ me abhigarbhopakramaṇa jâtiṃ ca a° °shaṇṇo ‖ a°. — 13. BC °dhaye anantarâya kartuṃ ‖. — 15. BC nishaṇṇa siṃha(C °hâ) ya° B °dharsha a° C °dharshyo a°.

17. B °kadâ viro° C °dâcid virocati° BC °ya evarûpaṃ ṛiddhiṃ parâkrame°. — 19. BC cile ca kshântiye ka° C °kshântiṃ ye° B °tapena caiva upetâ sa° C °caiva upetâ sa° B °tiṃ gatoḥ ‖.

सो एवरूपो समुच्छ्रितध्वजो
गजो यथा भेत्स्यति चात्मबन्धं ॥
पश्य तुवं सर्वविपादउत्तमं तं
चन्द्रो यथा विभाति पूर्णमास्ये ।
कथं हि चित्तं क्रमते चबुधि
यो एवरूपां लभते विहेठां ॥
अंगारकर्षू प्रपतेय न कोचि
आशीविषं पि स्पृशे नो करेण ।
आत्मघ्नो चक्षो शुनकेहि पृष्ठे
सो अन्धकूपे प्रपते अचक्षुः ॥
एवं इमे भोन्ति परीत्तचेतसो
मन्त्रो च सो अस्ति तथाविधानां ।
ये एवरूपं परिशुद्धगोचरं तं
असद्दधाना प्रपतन्ति अचक्षुषो ॥
नचेवं एतं वचनं न गृह्णथ
मार्गस्थ उन्मार्गगता स्वरिष्यथ ।
पलायमाना द्विपता चतुर्दिशं
यथापि . . . भ्रष्ट कोष्ठुको ॥

तानो अमात्यो गाथां भाषति ॥

सर्वो मुक्तार्थस्मि समुच्छ्रितस्मिं
सम्मोहमासन्नो विसंज्ञबुद्धिः ।

1. B °rûpâ samu° C °rûpaṁ samu° BC °bhetsati â° C °ânmabhâñjanaṁ ‖ B °âtmabhañjanaṁ ‖. — 3. C paryaitevaṁ sarvâdupâdânam utta° B sarvalupâsam utta° BC °maṁ candro° B °thâ ço ca(?)bhati pû° C °çobhati pû° BC °mâsye ‖. — 5. BC °budhinâ yo e° C °vendirâ°.

7. B °karshû pra° C °karshu pra° BC °teya so na kori° C °rid âsid visham° B °âçîvisaṁmî spri° BC °çe so karena ‖. — 9. B °tyandha tra° C °tyandha çrasto° BC °prishṭhato so° B °se ndhakû ° pate cakshuko ° ‖ C °teya cakshusho ‖.

11. B °parîttacetaso cedam atra mânâsî ta° C °rîtacetaso vadâ ca manâstrâ tathâ nâsti vidhâ°. — 13. C ye caivaṁ rû° B ye rûpaṁ evaṁ pa° BC °raṁ açadda° B °kshoshâ ‖. — 16. C senâsam c° B °grihnatha mârgastha unmârgaga° C °grihnatha mârgaññstha upamârgagatâ smariñâdyatha ‖. — 17. C °mâna di° BC °thâpi bhrashṭaṁ kro(B °koshṭukâ kâla°; — 19. C °gâthâ bhâ°; — 20. C sarve svakârihesmiṁ samma° B sarve svakârtheṣmi samucchritesmiṁ sammo° C °ham ânnabhamanyu buddhiḥ ‖ B °n âsannabhamanyabuddhiḥ ‖.

यथा अयं देव असंप्रतीतो
मतिं अयुक्तां कुरुते जनीसुतः ॥

ततो मारो महासन्नाहं सन्नहित्वा आगतो बोधिसत्त्वसमीपं ॥ बोधिसत्त्वेन च उत्कासितशब्देन भग्नो ॥ पुनः मारो महासन्नाहं सन्नहित्वा बोधिमण्डे बोधिसत्त्वसमीपमा[229b]गतः महतीये चतुरंगिणीये सेनाये कुम्भाण्डयक्षराक्षसवतीये ॥ सुमना बिम्बोष्ठनं स्फुरित्वा हयसहस्रयुक्तवाहनं अभिरुहि चित्रचापधरो सन्नद्धकवचितो उच्छ्रितध्वजपताकः अनेकभेरीमृदंगपणवपटहशंखसंनिनादेन किलिकिलप्रक्ष्वेडितशब्दानि प्रमुंचमानाये भैरवाये विकृताये भूतगणसेनाये संपरिवृतो ॥ तद्यथा ॥ अन्ये अश्वमुखा अन्ये उष्ट्रमुखा अन्ये गर्दभमुखा अन्ये अजमुखा अन्ये मेण्ढमुखा अन्ये मृगमुखा अन्ये सिंहमुखा अन्ये व्याघ्रमुखा अन्ये द्वीपिमुखा अन्ये ऋक्षमुखा अन्ये श्वानमुखा अन्ये सूकरमुखा अन्ये बिडालमुखा अन्ये काकमुखा अन्ये कुक्कुटमुखा अन्ये गृध्रमुखा अन्ये कुररमुखा अन्ये अशीर्षका कबन्धा अन्ये एकशिरा अन्ये बहुशिरा अन्ये द्विशिरा अन्ये अचक्षुषो अन्ये एकचक्षुषो अन्ये बहुपादका अन्ये अपादका अन्ये अबाहुका अन्ये दशबाहुका अन्ये असिधरा अन्ये शक्तिधरा अन्ये तोमरधरा अन्ये भिण्डिपालधरा अन्ये शूलधरा अन्ये त्रिशूलधरा अन्ये हलधरा अन्ये चक्रधरा अन्ये मुसलधरा अन्ये मुद्गरधरा अन्ये परशुधरा अन्ये खड्गधरा अन्ये करंकधरा । अन्ये मुखतो ऽपि वमन्ति अन्ये सर्पा वमन्ति अन्ये पुरपर्यन्ता चक्रामुपरि अन्तरीक्षे भ्रामयन्ति ॥ अन्ये पादेन हस्तिनागं गृह्य बोधिसत्त्वं अभि-

1. B yathâyaṁ° C °to asaṁpratîti ayu°. — 3[1]. B °mâro mahâsa mahâ sannahi° C °nnâha sannahitvâ âga ko°. — 3[2]. B °satvena ca u° C °sitaçitaça° BC °bhagnoh ‖. — 4. C °re sannâ° BC °nnâha manna° C °gate mahatîmâ catu° B °hati catu° C °amdya ku° rûkshasa-sannipatîye B °rûkshasapatîye ‖. — 5. C °nâtâ sphari° tâka anakaiḥ bha° B °anekaiḥ bha° C °naraçaṅkha° BC °likilâ prakshve °mumcamânâ(C °mânâni ‖) bhairavâyaṁ vikṛtâyaṁ bhû°.

9. C anyo açva ° nye gardattamukhâ anye jâmukhâ anye manthamukhâ anye mṛ° B °nye gadarbhamukhâ anye ajâmukhâ anye maṇḍhamukhâ anye mṛ° C °nye miṁha° BC °çvânamukhâ anye çûkaramu(C °mukhâ anye sû° C °gridhramukhâ anye kuluramukhâ anye açirshakâ anye kabandhakâ anye ekaçilâ anye dviçirâ anye bahuçirâ anye cakshushi anye cai° B °abandha anye ekaçirâ anye bahuçilâ anye acakshusho anye dviçirâ anye ca° nye abâhukâ anye sabâhukâ ‖ anye açidharâ anye çakti° C °daçabâhukâ ‖ anye asidharâ anye dhanudharâḥ anye çaktidha° dharâḥ anye bhindipâradha° dharâḥ anye tri° dharâḥ anye hadharâḥ a° nye muçala° dharâḥ anye pa° B °dgaradharâ ‖ anye pa° B °dgadharâ anye karaṁkarâ anye mukha° C °dgadharâ anye kalaṁdharâḥ anye mukha°.

17. B °nye kalarapa° C °nye kalarapâryantaç cakrâṁ upari° B °bhrâmanti ‖. — 18. BC °pâdaṁ hasti°.

द्रवन्ति । अन्ये उष्ट्रं गृह्य अन्ये अश्वं गृह्य अन्ये गर्दभं गृह्य अन्ये कबन्धं गृह्य अन्ये करंकं गृह्य अन्ये आशीविषं गृह्य अन्ये सिंहं गृह्य अन्ये व्याघ्रं गृह्य अन्ये द्वीपिं गृह्य अन्ये ऋक्षं गृह्य अन्ये गवयं गृह्य अन्ये महिषं गृह्य अन्ये शीर्षकरोटीं गृह्य अन्ये पर्वतकूटानि गृह्य अन्ये समूलानि वृक्षाणि गृह्य । अन्ये अन्तरीक्षा च अंगारवर्षं पातयन्ति अन्ये आशीविषवर्षाणि पातेन्ति अन्ये उपलवर्षाणि पातेन्ति । अन्ये हस्तिषु अभिरूढा अन्ये अश्वेषु अन्ये उष्ट्रेषु अन्ये महिषेषु अन्ये गर्दभेषु अन्ये गवयेषु अन्ये मृगेषु अन्ये सूकरेषु अभिरूढा बोधिसत्वमभिद्रवन्ति ॥ नापि बोधिसत्वस्य रोमस्यापि इञ्जित[229b]त्वं चित्तस्य वा अन्यथात्वं ॥

अथ स भगवयान्तरथो पि बहुहयवारणयुक्तां सेनां ।
अभिनिर्मिणीत्वभियासि येन बोधिसत्वासनं श्रेष्ठं ॥
सो हयसहस्रयुक्तं वाहनमभिरुह्य विचित्रापधरो ।
वाचामुवाचमुदीरये हनथ हनथ गृह्णथ नं शीघ्रं ॥
कुंजरखरोष्ट्रवदना उष्ट्रमुखा मुसलपाणिनो रौद्रा ।
राक्षसगणा प्रतिभयं धमन्ति यतो मा अरिनिघाती ॥
अपराणि कबन्धानि आशीविषकाणि वहन्ति मेदिन्यां ।
इमं हनथ इमं गृह्णथ रवन्ति आर्तस्वरं घोरं ॥
अपरे मुखतो सर्पानपि विषं च वमन्ति. . . . ।
पादेन गृह्य गजेन्द्रमभिद्रवन्ति पिशाचगणाः ॥

1. B anye drashṭuṁ gṛi ° nye gadarbhaṁ gṛi ° C °gardavaṁ gṛi ° raṁkâ gṛi ° nye siṁhaṁ gṛi ° nye vyâghraṁ gṛi° BC °dvîpiṁ gṛi° C °gavayaṁ gṛihyaṁ anye ma ° nye çirshaṁ karuṭi gṛi° B °ṣîshakaroṭiṁ gṛi° C °parvataçṛiṁgâni gṛi° BC °vṛikshâṇi gṛihya anye anta°. — 4. C °rikshâṁ ca aṁ° BC °aṁgâravarshâ pâtaya° C °sharavarshâṇi pâtayanti | anye uparavarshâṇi pâtayanti || . — 5. C °hinheshu a garda° B °sheshu anye gadarbheshu a° C °nye çûkare°.

7. BC °syâpi iñjatatvaṁ ci° B °nyatatvaṁ corrigé en °thâtvaṁ || . — 9. BC atha sarvo saga° B °khe | ha° BC °hujanahaya ° nâṁ abhi°. — 10. B °ṇîya abhiyâsi ye° C °ṇîya abhiyâsi | bodhi ° sanâ çreshṭaṁ so° B °tvâsanagreshṭaṁ so°.

11. BC °dharo sâ°. — 12. C vâcam arugrâ ° dîraye natha ha ° tha gṛihnatha çi° B °gṛihnatha gṛihnatha na çi° BC °ghraṁ kuṁ°. — 13. BC °kharâsyavada° B °danâ drashṭamukhâ° C °ṇinâ rau° BC °drâ râ°. — 14. BC °nti | ya° B °arinighâtighâti apa° C °arinighâti apa°. — 15. BC °kâni ha(C °lâ)ha ° dinîyaṁ || .

16. B imaṁ gṛi°. — 17. BC apare ca sarppân a° B °nti te jaṁ pâ° C °nti | te jaṁ pâ°. — 18. B pâde gṛi° C pâdaṁ gṛi ° bhidhamanti piçâcagaṇâ parva° B °bhavanti pi ° gaṇâ parva°.

पर्वतशृंगानपरे उज्जिरमाना अभिद्रवन्ति मुनिं ।
अंगारवर्षमपरे वर्षन्ति नभे पिशाचगणाः ॥
क्षुरपर्यंता अपरे भ्रमेन्ति चक्राणि अन्तरीक्षगता ।
गगने च चटचटायति अतिनिर्घोरां करोति शब्दां ॥

अथ खलु बोधिसत्वेन चिम्कुलो शिरं परामृष चिम्कृत्वो पर्यंकं परामृष दक्षिणेन हस्तरत्नेन सुविचित्रराजिकेन लाक्षारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन ताम्रनखेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी संपराहता प्रनदे गम्भीर सुखरूपं अनुनदे अनुरवे । सव्यथापि नाम मागधिका कंसपाती पर्वतशृंगे संपराहता गम्भीररूपं अनुनदे अनुरवे एवमेव बोधिसत्वेन दक्षिणेन हस्तरत्नेन ताम्रनखेन सुविचित्रराजिकेन लाक्षारसप्रसेकवर्णेन मृदुना तूलसंस्पर्शोपमेन अनेककल्पकोटीकुशलमूलसमन्वागतेन पृथिवी पराहता तेन च पृथिवीशब्देन भिज्जे भुज्जे मनुज्जे मारगणे ॥ हस्तिनो पि सानं सीदेन्सुः अश्वा पि सानं सीदेन्सुः रथा पि सानं सीदेन्सुः पादा पि सानं सीदेन्सुः हस्ता पि सानं सीदेन्सुः प्रहरणा पि प्रपतेन्सुः दिशा पि सानं उज्झपेन्सुः अतीर्थेनापि नदीं नैरंजनां प्रपतेन्सुः । अन्ये वामेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये दक्षिणेन पार्श्वेन प्रपतेन्सुः अन्ये उत्तानका प्रपतेन्सुः अन्ये पादेहि प्रपतेन्सुः अन्ये जानुकेहि प्रपतेन्सुः अन्ये अधोमूर्धका प्रपतेन्सुः अन्ये कुब्जकु 230°| न्जका प्रपतेन्सुः भीता त्रस्ता परस्परमुत्क्रोशमाना ॥

सो करेण मृदुतूलुपमेन
आहनेय धरणीं द्विपदेन्द्रो ।

1. B °çṛiñgâṇ a(?)pare ujjiramâ° C °ulgaramâ°. — 2. BC °pâḥ kshu°. — 3. BC °ntâ ca bhrâma(C °maya)nti° BC °gatâ gagane°. — 5. B °ye va caṭa° BC °taṭayati ati(C °aṭṭaṃ ghanâḥ°. — 5. BC °tvena trishkṛito çi° B °myishâ ṭri° C °shya trishkṛito paryaṅka parâ° B °ryañka parâ° BC °mṛidunâ stûlasañja° B °ti samparahate pranade gambhî° C °hatâ pranate gambhirasaṃ°.

8. C sadyathâ° BC °mbhiryyarû° C °paṃ anurave || e° B °ne || evam e° C °ta evaṃ bo° pranavakavarṇena° B °sekavakavarṇena° BC °dunâ stûlasañjña° C °nvâgatena prithivîçabde° BC °bdena bhejje bujje pra° gane ha°.

11. BC °sîdetsuḥ açvâ pi sânaṃ(C °naṃ si)detsuḥ ra(C ° | ra)thâ ° detsuḥ(C °tsuḥ |) pâ ° detsuḥ | hastahi sâ(C ° hi na)naṃ sîdetsuḥ praha ° tetsuḥ di ° naṃ ujyetsuḥ | (C °jyatsuḥ) atîrthenâpi nadî nairañjanâ prapatetsuḥ | . — 14. C °vâmena pârçve° BC °tetsuḥ anye da ° tetsuḥ anye u ° tetsuḥ a° B °nye hiyekehi prapatetsuḥ anye jâ° C °nye kesi pâdehi prapatetsuḥ anye hi jânukehi prapatetsuḥ a° B °tetsuḥ anye â° C °mûrdhe pra° BC °tetsuḥ anye ara ° tetsuḥ(B °tsuḥ ||) bhî° B °ntikoça° C °mânâ so°.

18. BC °mṛidu(C °dunâ) tûlapâṇinâ âha ° adra ka°.

कम्पे मेदिनी ससागरशैला
तेन भग्ना च नमुः नमुचिस्य ॥
सो च जहे तदा बोधिसमीपं
बोधिसत्त्वतेजेन ते चरन्तो ।
अनेकतुरगवारणयोधा
अवगाढा नैरंजनां नाम तीर्थं ॥
पतितभयिताम्बरध्वजशस्त्राः
मारो सराक्षसगणो दिशां च ।
अप्रजानन्तो नैरंजनाम
प्रत्योत्तीर्णो विगतशस्त्रो तीर्थं ॥
योजनसहस्रमात्रं पलाना
आदित्यवेन रक्षसेना यथा ।
तथापि नो चाभया प्रकंपन्ति
जीवाथ दिव्या अ संशयमुक्ता ॥
अन्ये रक्षगणाः कण्ठावलग्ना
प्ररोदन्ति च मन्दारवां च ।
देवा प्रवर्षन्तु कर्कारवां च
हृष्टमना वाचमुदीरयन्ति ॥
विजयो पार्थिवस्य गगने च
दुन्दुभिशब्दो हिंकारशब्दो च ।

1. BC kampeya medinīṃ sasā° B °çailā | te° BC °tena bhagno namuḥ(C °muṃ) namucisya sa°. — 3. C so ca prajaha tadā bodhisatvasmi° BC °jena nāma te carātha | — 5. C °turaṃgavā° BC °raṇavaradhūta yothayadātāṇā(C °tān) nairañjanā nā(C °no)ma tīrtha pra°.

7. BC prapatitama° B °thito çvara° C °thitā °çvara° BC °çastrāḥ | mā° B °çāṃ ca a° C °çāṃ ca vidiçāṃ ca apra°. — 9. B °tīrthe pratyuti° C °tīrthe pratyuttīrṇo° BC °çīro ya°.

11. C °araprannā° BC °mātraṃ palāni ṛi ° sau çighrena rākshasaṃse° B °sā tathā°. — 12. B °prakapanti divyā ji° C °pratapanti divyāni ji° BC °jīvatha drishṭvāna saṃçayā mukta(C °ktāḥ) anye°. — 15. BC anyena rākshasagaṇāḥ kaṇṭhalagnā prarodanti | mandāravāṃ ca de°.

17. B devāṃ pra° C devāṃ ca pra° BC °varshi karkā ° shṭamanā(C °no) vācaṃ u°. — 19. BC vijaya vijaya(C °ya) pā° B °rthikasya gagane ca dundubhīnaṃ çabdo° B °saṃdānaṃ ca saddo° C °nadi bhuñjaṃ ca ca sabde°.

निर्मंदे त्रैलोक्ये प्रविधुतं च
नभं विमलं शास्तु विजयस्मिं ॥

देवपुत्रो देवलोकं गत्वा आह ॥

यो सो भावो सत्पुरुषोत्तमस्य
नैरंजनातीरमुपागतस्य ।
न शक्यं तद्वर्षशतेहि वक्तुं
प्रदेशमात्रं परिकीर्तयिष्यं ॥
दृष्टो मे जाम्बूनदकाञ्चनाभो
व्योमप्रभो ललितपरिचारो ।
संप्रस्थितो एकचरो अभूषि
नैरञ्जना याव च बोधिमण्डो ॥
सो ते क्रमां पद्मदलप्रकाशां
यथा यथा निक्षिपते महीयं ।
तथा तथा कम्पति साभिरामा
अनेकघोषाभिरता वसुन्धरा ॥
दृष्टा मे मारस्य चमू समागता
समन्ततो यक्षसहस्रकोट्यो ।
करोति त्रासं हृदयं प्रकम्पे
न सत्वसारस्य करोति इञ्जनां ॥
न चास्य भावं पृथिवीय ज्ञायते
समन्ततो देवसहस्रकोटियो ।
घोषं उदीरयन्ति भविष्यते जिनो

1. B nabhe vailokye pávidhûtam̃ na tam̃ bhavimala çâstu vijaye ‖ C nabhe vailâkyyam̃ vidhutam̃ nabham̃ vimala çâstu vijayam̃ ‖ . — 3. BC °putram̃ devalo°. — 4. BC °sm bhuyâd(C °sî) satpu°.
6. C °deça mâtram̃°. — 8. B drishtvo me jâmbunada° C drishtvo ma jâ° B °ñcanâbho vye° BC °prabhâ la° C °parici°. — 10. B °ekaravu abhû° C °ekaravâ abhû ° yâvaca bo° BC °dhimande ‖ .
12. B °kipam̃ ‖ . — 14. B °abhiratâ asu° BC °ghoshâm̃ bhirata(C °tâ) vasundharâm̃ ‖ .
16. B drishtyâ me° C drishtyâ me maurasya camu samâgatâh samu ° hasraiko° BC °kotiyo ‖ ° — 18. BC °sape ye na satva° C °roti i° BC °ñjanâ ‖ . — 20. B °kotiyo gho°.
22. BC ghosham udî° B °diyanti bha ° no ‖ pradri° BC °hrishta satrâ° C °yetah ‖ B °yetanh dri°.

प्रहृष्टा वस्त्राणि च भ्रामयेन्सुः ॥
दृष्टा मे पंचशता जीवंजीवका
मयूरहंसा करविंककोकिला ।
संप्रक्षिप्तेनैकरवा अभूषि
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ॥
दृष्टो मे मार्गो रतनेहि निर्मितो
नैरंजना याव च बोधिमण्डं ।
धूपस्य च पुष्पस्य च माल्यस्य
विचित्रपुष्पो सुमनोज्ञगन्धो ॥
भग्ने मारे सर्वशो हततेजे
पूर्वे यामे परिशोधये चक्षुं ।
मध्यमे च यामे मारनिघाती
पूर्वेनिवासचरिता करेसि ॥
उद्गते च अरुणे नरवृषे
[१३०b]यत्तकं पुरिमबुद्धानुबुद्धं ।
बुद्धधर्मं वशिता प्रापुणेसि
लोकनाथो भवरागनिघाती ॥

रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटसमये नन्दीमुखायां रजन्यां यत्किंचित्पुरुषेण सत्पुरुषेण महापुरुषेण पुरुषर्षभेण पुरुषदृप्तेन पुरुषवीरेण पुरुषनागेन पुरुषसिंहेन पुरुषनृपेण पुरुषपदुमेन पुरुषकुमुदेन पुरुषपुण्डरीकेण पुरुषपुंगवेन पुरुषाजानेयेन पुरुषधौरेयेण अनुत्तरेण पुरुषदम्यसारथिना विक्रान्तेन पराक्रान्तेन एकेन अप्र-

1. BC dṛishṭvā me pañ° C °tā jīvañjīvakaṃ mayū° B °tā jīvajīvaka mayū° BC °kilā saṃ°. — 5. BC °dhi || nai° °nā yāvad bodhimaṇḍaṃ dṛ°.

6. C dṛishṭvā me mā° B °janā vaca bo° C °yāvacca bo°. — 10. C bhagne māre sarvva hata° B °māre sarvare hata° BC °je purime pari° C °śodhate cakshuṃ |.

12. BC madhyame yā° B °nirghātī pū° C °nirghātī pū° BC °ritāni ena°. — 14. B dhare ca a° C dhata ca arunavare° BC °rabuddhiḥ yattakaṃ purimaṃ buddhānubuddhaṃ |.

16. BC °vaśitāni prāpuṇe lo° °ganirghātī ||. — 18. BC °yat kiṃcin purushena satpu° rishena purushariśabhena purushanṛpeṇa purushapadu(B °pada)me° C °ṇḍarīkena purushakumudena purushapuṅgavena purushajālena purushadhaureṇa anu° B °ṇḍarīkena purushapuṅgavena purushajñānayena purushadhaurayena || anu° °tena || 415 BC °pitā vya° B °tena | gati° C °prajñānamtena arthikena sarvatrajñātavyaṃ prāptavyaṃ abhisambodhavyaṃ sarvatram eka° B °ṇa sarvatra yajñātavyaṃ bo° ddhavyaṃ | sarvatram eka° C °kshaṇasamyakāya° BC °anuttarā sa(C °sam)myaksaṃbuddham abhi°.

मत्तेन आतापिना अपकृष्टेन प्रहितात्मेन विहरन्तेन गतिमता स्मृतिमता धृतिमता बुद्धिमता प्रज्ञावन्तेन आर्थिकेन आन्द्रिकेन सर्वशो सर्वत्र यज्ज्ञातव्यं बोद्धव्यं अभिसंबोद्धव्यं सर्वं तमेकचित्तक्षणसमायुक्तया प्रज्ञया अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभिसंबुद्धः । देवपुत्रा गन्धमाल्यं गृह्य स्थिता किन्नु खलु भगवतो चित्तं विमुक्तं ॥ भगवांस्तासां देवतानां चित्तेन चित्तमाज्ञाय तायां वेलायां तासां देवतानां इमं कांचाछेदनं उदानं भाषति ॥ छित्वा तृष्णां विरजानि रजं शुष्काश्रवाणि न स्रवन्ति छिन्नं वर्त्म न वर्तति । एषैव अन्तो दुःखस्य ॥

अथ नानावर्णा कुसुमघोषा
निपतेन्सुः सुविचित्रसुगन्धा ।
देवपुत्रकरतलविमुक्ता
देवराजनिदर्शिगिरेन्सुः ॥
यस्य वीर्यं गिरिसारसतुल्यं
यो सदा कृपातिलेव सिखीव ।
तस्य देवमनुजोपचितस्य
अंजलिं कुरुत अप्रतिमस्य ॥
यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांचा व्यपयान्ति सर्वा
यदा प्रजानाति सहेतुधर्मां ॥

अयं अनुलोमो प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

4ᵇ. C °sthitāḥ | kiṁ tu khu°. — 5ᵃ. C °gavān tāsāṁ° BC °devānāṁ ci° tāye tāsāṁ devatānāṁ i° C °kṣā ścchādanaṁ u° B °kṣāchedanaṁ° BC °dānaṁ bhā°.

6. BC chitvā tri° °jahesi rajaṁ° B °shkāsavāni na sravanti° C °shkāsavāni sravanti ... B °nnaṁ vatmaṁ na varttati | C °na vartamānā e°. — 7. C eshaivaṁ a° B °ta ... dukh°. — 8. BC °kusumaughā° B °ghā te patetsuḥ ‖ suvicitrasugandhyā de° C °ghā ... tapateksuḥ sucitraga°. — 10. B °kshipetsuḥ | C °kshiptyetsuḥ | .

12. B °viryya gi° C °viryya girisāgarasya stu° BC °khī ca tasya°. — 14. C °jamuḥ° BC °lim ‖ apra° °sya yadā°.

16. C °nti dharma ā° B °dharmmā ātāpino dhyayato brāhmaṇasya | . — 18. C atha sya kāṁ° °paryanti sarvākāṅkṣayaṁ yadā° B °panti sarvāṁ yadā° BC °dā aprajānāti | sahetudharmā yaṁ a°. — 20. BC yaṁ anu° C °moma pratītyasamutpādo ya° B °tpā-do ‖ .

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
अथास्य कांक्षा व्यपनेन्ति सर्वा
क्षयं प्रत्ययानां अवैति ॥

अयं प्रतिलोमः प्रतीत्यसमुत्पादः ॥

मारेण पापीमता मायका निर्मिता भगवतो पर्यङ्कं भिन्दन्ति । सूर्येण उदयेन सर्वे विलीना ॥

अथ खलु भगवान्ताये वेलाये इमं उदानमुदानये ॥

यदा इमे प्रादुर्भवन्ति धर्मा
आतापिनो ध्यायतो ब्राह्मणस्य ।
विधूपिता तिष्ठति मारसै[231ª]न्या
सूर्येणैव ओभासितमन्तरीक्षं ॥

अथ खलु भगवान्प्रथमसंबोधिप्राप्तो ताये वेलाये इममुदानमुदानये ॥

सुखो विपाको पुण्यानां अभिप्रायश्च ऋध्यति ।
क्षिप्रं च परमां शान्तिं निर्वृतिं चाधिगच्छति ॥
पुरतो ये उपसर्गा देवता मारकायिका ।
अन्तरायं न शक्नोन्ति कृतपुण्यस्य कर्तुं वै ॥
ये भोन्ति अल्पपुण्यस्य विग्रहा ते न भवन्ति बलवन्तो ।
बलवां भोन्ति समाधी संभारवतां सपुण्यवतां ॥
यदि यो च देवलोके अथ वा वशवर्तिनो मनुष्यो वा ।

1. C yathā ime° B °dharmā ātāpinā dhyāyato dhyāyataḥ brā° C °dharmā āgatāpino brā° BC °sya a°. — 3. B arthāsya kāṁ° C arthasya kāṅkṣo vyapanayanti° B °nti sarvāṁ kṣa° BC °pratyānāṁ(C °nāṁ) a° B °avaiti ‖. — 5. C °tiromaḥ prati° °tpādo mā° B °daḥ mā°.

6ª. C °nakāṁ ni° BC °rmito bha° °ndati | . — 6ᵇ. B sūryeṇa u° °ne vinīlā ‖ C °udayantena sarvaṁ vilīnā | . — 8. BC °m udānaye yadā°. — 9. BC °nti ‖ dha° °sya vi°.

11. B sūryeṇaiva obhāsai ‖ tāṁ antarikṣaṁ atha° C °yeṇaivaṁ obhāsitā antarikṣo atha°. — 13. BC °prathamaṁ saṁbodhiprāptaṁ tā° °mam udānaya(B °ye) su°. — 14. B °yaç ca ṛidhyāti kṣi° C °ṛidhyāti kṣi°. — 15. B °māṁ çāṁ nirvṛiti cā° C °vṛiti bhiṅga°.

16. C °to me upa° BC °yikā anta°. — 17. BC °knoti kṛi°. — 18. BC °te na bhonti puṇyavanto balavāṁ°. — 19. C balavā bho° BC °bhonti samādhiṁ saṁ°. — 20. BC yadi ye ca de° B °nuṣye akṛi° C °nuṣye | akṛi°.

अकृतं प्रार्थयते किंचि तथा तथ न ऋध्यते तस्य ॥
अथ वा पुन प्रार्थयति निर्वाणं अच्युतं पदमशोकं ।
मार्गं दुःखप्रशमनं प्रतिलभते अल्पकिसरेण ॥

अथ खलु भगवानाह ॥ लोकविजितं नाम समाधिं समापद्यते ॥ अयं लोकः सन्तापजातो स्पर्शोपरतो रागं वेदेति आत्मनो । येन येन हि मन्यन्ति ततो न भवति अन्यथा । भवे अयं लोको सक्तो भवे रक्तो भवाभिनन्दितो ॥ भवो यत्र भवति दुःखं भवति ॥ प्रहाणार्थं खलु पुनर्भिक्षवस्तथागतेन ब्रह्मचर्यं उच्यति ॥ ये हि केचि भवेन भवस्य निःशरणमाहुः सर्वे ते भवा अनिःशरणा ति वदेमि । ये वा पुनः केचिद्भिक्षवो भवेन भवस्य विप्रमोक्षमाहुः सर्वे ते भवा अविमुक्ता ति वदेमि ॥ उपधिं प्रतीत्य दुःखस्य संभवो सर्वोपधिक्षयतो भिक्षवो नास्ति दुःखस्य संभवो ॥ लोकमिमं पश्य पृथु अविद्यापरीत्तं भूतं भूतसंभवा अपरिमुक्तं ॥ ये केचिद्भवा सर्वे हि सर्वशताये संवर्तन्ति । सर्वे ते भवा अनित्या दुःखधर्माः परिणामधर्माः ॥ एवमेतं यथाभूतं सम्यक्प्रज्ञया पश्यते ॥ क्षीयति भवतृष्णा भवं नाभिनन्दति सर्वशो तृष्णाक्षयो निर्वाणं ॥ तस्य निर्वृतस्य भिक्षवः पुनर्भवो न भवति ॥ अभिभूतो मारो विजितसंग्रामो निर्जिताः प्लवः अपत्यक्तः सर्वभवो इति ॥

भगवान् सम्यक्संबुद्धो यदर्थं समुदागतो तमर्थमभिसंभावयित्वा बोधिमूले ब्रह्मशब्देन मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥ अनुत्तरां सम्यक्संबोधिमभि-

1. BC akrita prâ° B °yate tathâ karishyate tasya ‖ C °yate tathâ tathâ ridhya°. — 2. BC °punaḥ prâ° B °rvâṇa acyu° BC °padaṁ açokaṁ mârgaṁ°. — 3. BC °duḥkhaṁ praçamanaṁ prati° C °kiçaleṇa ‖. — 4¹. C °gavân mahâle°. — 4². B °nâma samâpa° C °nâma samâdhiṁ samâpa°. — 4³. BC alaṁ lo° °rço °parato râgaṁ vadati | âtmano yena ye°. — 5. BC °hi manyanti° C °te taṁ bha° B °te naṁ bha° BC °thâ bhave°.

6¹. BC °loko çakto bhave rakto bhavâbhi nandi taṁ bha°. — 6². C bhave ya° BC °ḥkhaṁ bhavati pra°. — 7¹. BC °rthaṁ ‖ kha° C °kshavaḥ tathâ°. — 7². BC °kei bhava(C °va)m kasya niḥça(C °ham)raṇa° °rve te bhavâ(C °vân) | aniḥsaraṇâ° mi ye°. — 8. C °punar kaṁcid bhikshavaḥ abhave° C °kshavu °bhavena° BC °haḥ | sarve° BC °bhavâ(C °vân) abhimuktâ°. — 10. BC upadhi pra° B °sarvaçopadhi° C °sarvaçopadhi° BC °vya saṁbhavo lo°.

11¹. BC °prithu avi° B °taṁ bhûtaraṁbha°. — 11². BC °d bhave sarve° °rthâ ‖. — 12. BC ye sarve° C °bhavâṁ ani° B °ṇâmadharmâḥ e°. — 13¹. B etam etaṁ ya° C °bhûtaṁ saṁmya°. — 13². BC °tṛshṇâ bhavantâ(C °ntâ °)bhi° °rvâṇaṁ tasya°. — 14. BC °ti abhi°. — 15. C °jitaṁ saṁgrâ° °rjitâ ça° B °upetyaṅgâ sarva° C °upaṅgâ sarva° BC °bhavâs iti ‖.

16. C °vân saṁmya° °te tam arthaṁ abhi° B °tam arthaṁm abhi° C °bhâvanaçabde° BC °gno anu°. — 17. C °râṁ saṁmya° °buddhatvâ pravṛtte dharmma° B °tte pravṛtte

संबुध्यित्वा प्रवृत्ते वरधर्मचक्रे महापरिषां समुदानयित्वा राजगृहे विहरति शास्ता देवानां च मनुष्याणां च सत्कृतो गुरुकृतो मानितो पू[231b]जितो अपचितो लाभाग्रयशोग्रप्राप्तो लाभी चीवरपिण्डपात्रशयनासनग्लानप्रत्ययभैषज्यपरिष्काराणां । तत्र च अनोपलिप्तः पद्ममिव जलेन पुण्यभागीयां सत्वां पुण्येहि निवेशयमानो फलभागीयां सत्वां फलेहि प्रतिष्ठापयमानो वासनाभागीयां सत्वां वासनायामवस्थापयमानो अमृतमनल्पकेन देवमनुष्यां संविभजन्तो प्राणकोटिशतसहस्राणां अमृतमनुप्रापयन्तो अनवराग्रजातिजरामरणसंसारकान्तारनरकादिदुर्गमहाप्रपातादभ्युद्धरित्वा क्षेमे शिवे समे स्वस्ते अभये निर्वाणे प्रतिष्ठापयमानो आवर्जयित्वा अङ्गमगधवज्जिमल्लकाशिकोशलकुरुपांचालचेतियवत्समत्स्यशूरसेनअश्वकअवन्तिदक्षिणदिशां । आर्ये दृढपराक्रमो स्वयंभू दिव्येहि विहारेहि विहरन्तो ब्राह्मेहि विहारेहि विहरन्तो आनिञ्जेहि विहारेहि विहरन्तो आर्येहि विहारेहि विहरन्तो शान्तेहि विहारेहि विहरन्तो बुद्धो बुद्धविहारेहि विहरन्तो जिनो जिनविहारेहि विहरन्तो ज्ञानको ज्ञानकविहारेहि विहरन्तो सर्वज्ञो सर्वज्ञविहारेहि विहरन्तो । चेतोवशिप्राप्तो पुनः बुद्धो भगवन्तो येहि येहि विहारेहि आकांक्षन्ति तेहि तेहि विहारेहि विहरन्ति ॥

एतं प्रकरणं भिक्षुभि श्रुतं यथा भगवतो बोधिमूले उत्कासनशब्देन मारः पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥ ते भिक्षू भगवन्तमाहंसु ॥ पश्य भगवन्नाश्चर्यं नरसिंहस्य मानक्रोधप्रमथिनः कथं च भगवतो उत्कासनमात्रेण मारो सबलायो निर्जितो । एकेनापि असहायेन मैत्रचित्तेन धीमता अनेकयवनयुता उत्कासनमात्रेण बलायो निर्जितो सिंहव्याघ्रतरक्षुद्वीपिवारणकुंजरा एकेन चन्द्रवक्त्रेण सब-

sara° BC °hāparishā samu ° rati ‖ çāstā° C °jito apacāyito lābhā ° trasayanāçanaglā° B °ça-yanāçanaglā ° jyaparishkārāṇām tatra°.

5. B °tehi pratishṭhāpayamāno amṛitam analpa° C °tehi pratishṭhāpayamāno vāsanābhāgīyām satvām vāsanāyām avasthā° B °shyām saṁvibhañjanto | prāṇa° BC °anuprāpento anavarāgra jā° B °nārakāntā ° rakavindur mahāprapātā° C °rakavidur mahā ° cime some sive ° shṭhāpayamāṇo āvarjjiyi° B °payamāno āvarjje ° dhavajrimalla° C °dhavajimalla° BC °çikauçala° C °cetivatsaçū° BC °çūlasenadiçādaçāṁ(C °çā ca) açvakāavanti | .

10. C °krame sva ° vyena vihāreṇa viharanto brā° B °vyena vihā ° niñjahi vihā ° ryehi vihārehi viharanto | sāntye ° nto jino jinavihā°.

14. BC °pā na pu° B °buddhā bha° C °kshati tehi vi° B °viharanti | .

16. BC evam pra ° çabde mā ° gno te bhi°. — 17. C °bhikshu bha ° hansuḥ | B °naḥ paçya°. — 18. C °gavan āçca° BC °pramathinaḥ° C °kāsanamātre° BC °ṇa mālo saba ° to e°. — 19. BC °pi sahā° C °citrena dhī ° trena sabalāgro nirjito siṁghravyāghra° BC °tarakshuñi dvī° C °rjitaḥ mārc pāpimāṁ sabalo savāhanapāyana ye ca pāpā° B °pāpamayāya(?) pāpā° C °crame u°.

कायो निर्जितो पापीमां पापमतो च पापाचारपरिश्रमः । उक्काशनमात्रेण सबलकायो कथं जितः ॥ भगवानाह ॥ किं भिक्षवः आश्चर्यं तथागतेन परसंबोधिप्राप्तेन बोधिमूले उक्काशनशब्देन मारः पापीमां सबलवाहनो जितः । अन्यदापि मये कुमारभूतेन उक्काशनशब्देन एष पापीमां सबलकायो निर्जितः ॥ भिक्षू आहन्सुः ॥ अन्यदापि भगवन् ॥ भगवानाह ॥ अन्यदापि भिक्षवः ।

भूतपूर्वं भिक्षवो अतीतमध्वानं नगरे वाराणसी काशिजनपदे तत्र रा[३३७ a]जा सुबन्धु नाम कृतपुण्यो महेशाख्यो महाधनो महाकोशो षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ऋद्धं स्फीतं प्रशान्तदण्डव्यवहारतस्करं क्षेमं सुभिक्षं निरीतिकं निरुपद्रवं आकीर्णजनमनुष्यं । तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य षष्टि नागसहस्राणि दन्तदन्तकल्पितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि सुवर्णालंकारभूषितानि सधुरप्रवाणानि सहस्त्यारोहाणि [इषुतोमरपाणिनो] षष्टि अश्वसहस्राणि सैन्धवानां शीघ्रप्रवाहिनां सर्वालंकारभूषितानां षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिच्छन्ना द्वीपिचर्मपरिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तकानि सधुरप्रवाणानि उच्छ्रितध्वजपताकानि षष्टि धेनुसहस्राणि सर्वाणि कामदोहीनि षष्टि स्त्रीसहस्राणि आमुक्तमणिकुण्डलानि सर्वालंकारभूषितानि षष्टि पर्यंकसहस्राणि सुवर्णमयानि रूप्यमयानि दन्तमयानि षष्टि सुवर्णपात्रसहस्राणि षष्टि रत्नमयानि सहस्राणि षष्टि निधानसहस्राणि । विंशद्ब्राह्मणसहस्राणि नित्यभोजनानि । प्रभूतं धनधान्यकोशकोष्ठागारं प्रभूतदासीदासकर्मकरपौरुषेयं प्रभूतं अमात्यभटबलाग्रं प्रभूतं धनध-

1. C °khâsanamâ°. — 2². C °māro pāpī ° na bhagno | . — 3. BC °mârebhû° C °khâsanaça° B °khâçaça° C °saha pâpi°. — 4. C bhikshu â°. — 5². B °kahava bhû°.

6. B °râjâ vasuba° C °subadhu nâ ° ço shashṭhînaṁ na ° ddhaṁ ca sphîtaṁ ca praçâ° B °çântaṁ daṇḍa° C °skarakshe ° shyaṁ sukhitajana° BC °nirîtakaṁ° C °manushyaṁ | B °shyaṁ tasya°. — 9. C °subhusya shashṭhi nâ ° rṇṇâlaṁkârabhûshitâni sukhulapra° BC °vâhâni na sahastyârohâṇi | ishutomra(B °ma)rapâṇino(C °nâ) shashṭi(C °shṭhiṁ) açva° C °çîghravaṁ pravâhiṇîṁ sarvâlaṁkâlabhûshitânâṁ | shashṭhi ratha° B °ṁsacharmmpâṇi siṁ° vâ vyâghracarmmaparicchinnâ dvî ° ricchinnâni sunandi° C °vyâghracarmmaparicchinnâni sunandi ° shâṇi sarve dantamayâni | shashṭhi suvarṇṇapâṇisahasrâṇi sarva° B °shâṇi savaijayanta° C °jayantikâni sakhu° B °khulapravâlâni || u° C °vârâṇi ucchritadhva ° kâni | shashṭhi dhe ° dohinînâṁ | shashṭhi strî° B °dohinâṁ shashṭi strîsahasrâṇâṁ âmu ° ṇḍalânâṁ sarvâ° C °rvâṁ kâlabhûshitâni | shashṭhi paryyaṅkasa ° pyamayâni dantamayâni | shashṭhiṁ suvarṇṇapâṇisahasrâṇi | shashṭhi ratnamayâni pâṇisahasrâni | shashṭhi nidhâ° B °dantamayâni shashṭhiṁ suvarṇṇaṁ pâṇisahasrâṇi || shashṭi ratnamayâni sahasrâṇi shashṭiṁ ni°.

17¹. C shashṭhi viṁçabra°. — 17². B °sheya prabhûtaṁ amâ° C °sheyâ prabhûtaṁ amâtyabhaṭaba ° taṁ yaṁtadhana° BC °nagaṇakoçaṁ | .

सुगुणकोशं ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य शयनगृहे महन्तो इक्षुस्तम्भो प्रादुर्भूतः । तस्य दानि इक्षुस्तम्भस्य मध्ये एकं इक्षु सर्वशोभनं प्रादुर्भूतं इतराणीक्षुस्तंबान्यभिभवति वर्नेनापि वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः इक्षुस्तम्भं दृष्ट्वा विस्मितो चिन्तासागरमनुप्रविष्टो ॥ कस्येदं भविष्यति निमित्तं कल्याणं वा पापकं वा ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यां शब्दापयित्वा आमन्त्रेति ॥ भवन्तो शयनगृहे मे महान्तो इक्षुस्तम्भो प्रादुर्भूतो तस्य इक्षुस्तम्भस्य मध्ये एको इक्षु सर्वशोभनं प्रादुर्भूतं सर्वां इतराणामभिभवति वर्णेनापि तेजेनापि पलाशेनापि । तं भवन्तो प्रत्यवेक्षथ आचक्षथ कस्येतं निमित्तं भद्रकं पापकं वा यं दानि वो कर्तव्यं तं करोथ ॥ ते दानि ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्याश्च इक्षुस्तम्भं प्रत्यवेक्षन्ति पश्यन्ति अद्भुतं प्रासादिकं दर्शनीयं चतुरमणीयं दृष्ट्वा च पुनः राज्ञो सुबन्धुस्य वचेन वद्धापयित्वा एतदवोचन् ॥ दिष्ट्या वृद्धि महाराज कल्याणं निमित्तं अन्तःपुरे प्रादु[२३२ b]र्भूतं । अतो ते महाराज इक्षुस्तम्भातः कुमारो प्रादुर्भविष्यति कृतपुण्यो महेशाख्यो महातेजो दुरासदो दुष्प्रधर्षो दुष्प्रसहो प्रासादिको दर्शनीयो देवानां च मनुष्याणां च । तं देवस्य प्रियं भवतु ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञा सुबन्धुना प्रणीतेन खादनीयभोजनीयेन संतर्पयित्वा संप्रवारयित्वा हिरण्यसुवर्णस्य उत्सङ्गां कृत्वा विसर्जिता ॥

सो दानि इक्षुस्तम्भो अहोरात्रेहि संवृद्धो कालान्तरेण महन्तो इक्षुस्तम्भो संवृत्तो सो पि मध्यमको इक्षुस्तम्भो महन्तो वेणुप्रमाणो इक्षु संजातो शोभनो च दर्शनीयो च परिणाहवन्तो च सर्वांनिक्षुस्तम्भानभिभवति ॥ तस्य दानि राज्ञो सुबन्धुस्य

1. BC °râjâ su° C °bandhunasya ça.° nto ikshustambhasya madhye° B °kshustambo prâdubhûtaḥ tasya°. — 2. B °ni ikshustambasya° C °bhanam prâdurbhûtâ | tâni ikshvâstam° B °taḥ tânikshvâstam ° ti | ba° C °jenâpi | . — 3. C °ndhuḥ tam ikshvâkustambham dṛi° B °kshustamba dṛi° BC °pravishṭho ka°. — 4. BC °ti ‖ ni°. — 5. C °câryyam çabdam viçânu âmantrayati | B °yati bha°.

6. C °mhâko ikshustambhasya madhye° B °hânto ikshustambasya madhye e ° rvâ shanchayabhi° C °rvâsantam çâpyabhi° BC °ti varṇṇe° B °palâçenâpi tam bha°. — 8. C °bhavanto pra ° kshatha ‖ kasyaitam tambhakam pâpakam câ yam dâ° BC °vyam tam karotha ‖. — 9. C °hmaṇa puro ° câryya tam ikshustambham pra° B °ikshuḥstambham pra° B °çyanti | adbhu° C °nîyam ca vakshu ° shṭvâ ca puna râ° C °etad uvâca |.

11. BC dṛishṭvâ vṛi° C °ja kalpâṇam nirmittam antaḥpura prâ°. — 12. C atas te ma° mbâto ku° BC °shyati ‖ kṛi° C °dharshyo dushprasa° BC °ṇâm ca tam de°. — 14b. B °tu te dâ°. — 14b. B °khâdaniye bha ° rpayitvâ sampravâryitvâ hiraṇya(?)su° C °rpayitvâ sampravârayitvâ hi ° tsamgatvâ vi°.

17. C °ni ikshustambho aho ° hi samvardhati kâlâ° B °trehi samvartti kâlâ° C °mako ikshustambho mahanto veṇupramâ° B° to kâmalo° C °nâhayanto ca savâm ikshustambhon abhi°. — 19. B tasya so dâ ° ruci nâma° C °rucinâ nâma ° mâye pushkalaiâye samanvâgato ‖.

अग्रमहिषी सुरुचिरा नाम प्रासादिका दर्शनीया अक्षुद्रावकाशा परमाय शुभवर्णपुष्कलताय समन्वागता ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः अग्रमहिषीय सुरुचिराय सार्धं राजार्हे शयने शयितः क्षौमकपट्टदामकलापे धूपितधूपने मुक्तपुष्पावकीर्णे सुवर्णमये रूप्यमये दीपवृक्षेहि ..... कुब्जवामनकिरातवर्षवरकांचुकीयेहि आवर्तेहि ॥

अथ खलु ततो इक्षुस्तम्भातो रात्र्या पश्चिमे यामे अरुणोद्घाटकालसमये मूलद्वारातो कुमारो प्रादुर्भूतः प्रासादिको दर्शनीयः अक्षुद्रावकाशः परमाये शुभवर्णपुष्कलताये समन्वागतः ॥ ततो सो कुमारो सुरुचिराये देवीये प्रतिगृहीतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः तं कुमारं इक्षुस्तम्भातो प्रादुर्भूतं दृष्ट्वा विस्मितो । आश्चर्यं किद्दृशो एषो सत्वो भविष्यति यो इक्षुतो प्रादुर्भूतो ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य सप्तरात्रं रमणीयानि जातकर्माणि करोति । श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकेषु अन्ये च महाजनकाये सप्ताहं विचारेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं गन्धमाल्यविलेपनं वस्त्रां च तैलप्रनालिका प्रवाहिता घृतप्रनालिका प्रवाहिता नानाप्रकाराः पानप्रनालिका प्रवाहिता । महन्तो ज्ञातिवर्गो समागतः बहूनि राजशतानि समागतानि बहूनि ब्राह्मणसहस्राणि समागतानि । महन्तो आमोदो सुबन्धुस्य गृहे वर्तति । तूर्यशतानि संप्रवाद्यन्ति संगीतिशतानि निवर्तन्ति ॥ सर्वं नगरं सप्ताहं सत्कृतं ॥ तदनुपाचं राजा सप्ताहं जातकर्माणि कृत्वा सप्ताहस्यात्ययेन ततो राजा सुबन्धुः ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्याणामामन्त्रयति ॥ भवन्तो कुमारस्य सदृशं नामं करो[233a]थ ॥ तेषां दानि भवति । एषो कुमारो इक्षुतो जातो भवतु इमस्य इक्ष्वाकुन्ति नामं ॥ ते दानि ब्राह्मणा राज्ञो निवेदेन्ति यं

2. C °gramahiṣiya suru° B °rājāhe çaya° BC °oçakṭapaṭṭa(C °ṭṭa)dā° B °lāpadhūpi° C °lāpadhūpanadhūpane mu° B °muktāpushpāvakīrṇaṃ suvarṇṇa° BC °rūpyamaye rū° °kubja kubjavāmanavirāta(C °necirāt)varshavarakāñcu°.

6. C °ṭakāle samaye mū° °māro prādu° °çanīyo akshu° °kāço paramāye pushkalavarṇatāye samanvā°. — 8¹. C °cirā de°. — 8². C °rājño subandhusa taṃ ku° BC °smita 4°. — 10. C °bandhu | ku°.

11. B °sāu anye ca mahājanakāye saptā° °ṇeti || annaṃ° C °ṇeti | annapā° °lepana vastraṃ ca tai° BC °tailapraṇālikāya(C °ye) pravāhitāyaḥ(C °tāye) ghṛitapraṇā(C °locālikā pravāhi(B °hitā) nānāprakārāḥ pānapraṇā(C °kārāṇi prāṇapraṇā)likā pravāhitā(C °tā |) maha°. — 13. BC °tivargā samāgataḥ(C °to) bahuni rā° C °rājāçatāni bra° B °çatāni | bahūni bra° C °sāni samā°. — 15. BC mahato ā° C °ndhussaya gṛihe vattati | .

16¹. BC °dyati saṃ°. — 16². C sarvanagara° BC °taṃ tada°. — 17. C °yena | tataḥ rājā su° °cāryyāṇāṃ āmantra° B °cāryān āmantra°. — 18. C bhadantasya ku° °dṛiçānāmaṃ ka° B °dṛiçānāmanaṃ(?) akarotha || . — 19¹. BC °vanti esho°. — 19². BC °kshvākunti nā° — 20. C °rājño nivedyantiṃ taṃ mahā° B °vedanti taṃ mahārājaṃ e° °tu || ima° C °kshvākunti nā°.

महाराज एषो कुमारो इयुतो जातो भवतु इमस्य कुमारस्य इक्ष्वाकूति नामं ॥ सो दानि राजा सुबन्धुः कुमारस्य नामं ब्राह्मणानां सकाशातः श्रुत्वा प्रीतो संवृत्तो । सदृशं कुमारस्य नामं स्थापितं ॥ अन्ये पि कुमारस्य नामं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ताः ॥ तथा दानि ब्राह्मणानां राज्ञा सुबन्धुना प्रभूतं खादनीयं भोजनीयं दत्वा संप्रवारिता प्रभूतं हिरण्यसुवर्णं दत्वा विसर्जिताः ॥

तेन दानि राज्ञा सुबन्धुना तस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रीयो सपरिवारा अनुरूपा उपस्थापिता या कुमारं अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या स्तनं पायेति अन्या उच्चारप्रस्रावमाकर्षति अन्या उत्सङ्गेन धारयति ॥ एवं दानि सो इक्ष्वाकु राजकुमारो चतुहि धात्रीहि सम्यगुपस्थिहियमानो सम्यक्परिचरीयमाणो यथा उत्पलं वा पद्मं वा कुमुदं वा पुण्डरीकं वा कूलांतेहि एवं स वड्ढीयति ॥ यथोक्तं भगवता ॥

कृतपुण्यो हि वर्धति न्यग्रोधो इव सुभूमिया ।
जातो सुपन्यके व द्रुमो सो ऽपुण्यः विवद्धति ॥

एवं दानि सो कुमारः संवर्धियमानो यं कालं सप्तवर्षः अष्टवर्षो वा संवृत्तो ततः शिक्षीयति लेखायं पि लिपीयं पि संख्यायां पि गणनायां पि मुद्रायां पि धारणायां पि हस्तिस्कन्धे पि अश्वस्कन्धे पि धनुषि पि वेलुपि पि धाविते लंघिते प्लविते इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे छेद्ये भेद्ये संग्रामशीर्षे राजमायासु सर्वत्र शिक्षितगुणगृहीतो मातृज्ञो श्रामण्यो ब्राह्मण्यो अभिवादनवंदनप्रत्युत्थानशीलो आवर्जनसंपन्नो मार्दवसंपन्नो अपरुषो अकर्कशो निवातो सुखसंवासो पूर्वालापी प्रियभाषी राज्ञो इष्टो

2. C °ṣāto ṣru° BC °tto sadṛ°. — 3¹. C °maṁ sthāpi°. — 4. BC °bhojanīyaṁ datvā saṁpravā(C °cāritā prabhū(C °bhūtaṁ) hi° ṛṇyaṁ datvā vi°.

6. BC te dāni cā° C °nā tasya catvā° sthāpito yo kumāraṁ° B °sthāpito yā kumāraṁ anyā udvalhatteti° BC °ti su(C °sū)peti anyāṁ sta° C °naṁ pāyeti | anyā uccā° B °pāyeti || anyā uccā° srāvaṁ akarshati | anyā utsaṁ° C °srāvaṁ apakarsha°. — 8. C° ni ikshvāku rā° C °tehi saṁmyag upasthitāhiyamāno saṁmya° riyamāṇo yathā° B °dumaṁ vā mukudaṁ vā pu° BC °ṇḍarīkaṁ vā kulaṁtehi(B °hi ||) evaṁ sa ba° ti yatho°. — 10. B °vato kṛ°.

12. C °puṇyehi varddha° BC °grodhā i° C °iva bhūmijāyato anu° B °miyā jā°. — 13. B jātaḥ anu° C jāyato anu° BC °ke viya drumo || (C °drumaḥ) so° C °puṇyo vilubyati || — 14. C °kumāro saṁvarddhiyamā° ptavarsho ashṭavarsho vā saṁvarddhā tataḥ ṣekhī° B °vṛtto || tataḥ se° ti lekhāyaṁ pi lipiyaṁ pi saṁkhyā° C °lipiyaṁ pi saṁkhyā° ṇanāyaṁ pi mudrāyaṁ pi dhā° BC °varushuṁ pi dhā° C °dhāvite plavite i° dalhe niyuddhe chede bhede saṁgrā° B °chadya vadye bhe° BC °ṣīsho(C °sha) rājamāyāsu° C °tra suṁṣci° tejño pitṛjño ṣramaṇya brā° bhivādanapratyu° ko āvarjitasaṁpanno mārda° B °rjanasaṁpanno mārda° BC °khasaṁvāso pūrvāla(C °valā)pi pri° B °priyabhā° C °bhāshī rājño

देवीये अन्तःपुरस्य इष्टो अमात्यानां इष्टो सर्वस्य भटबलाग्रस्य इष्टो पुरोहितश्रेष्ठिस्य नैगमजानपदस्य प्रतिराजानामिष्टः च प्रियो च मनापो च अल्पातंको समाये सम्यग्विपाचनीये ग्रहणीये समन्वागतो न चातिशीताये न चातिउष्णाये ऋतुविपरिणामाये दीर्घायुष्कः चतुरशीति वर्षसहस्राणि आयुःप्रमाणं ॥ यथोक्तं भगवता ॥

सर्वसत्त्वा मरिष्यन्ति मरणान्तं हि जीवितं ।
यथाकर्मं गमिष्यन्ति पुण्यपापफलोपगाः ॥
निर[333b]यं पापकर्माणो कृतपुण्या च सद्गतिं ।
अपरे च मार्गं भावेत्वा परिनिर्वायन्त्यनास्रवा इति ॥

सो दानि राजा सुबन्धु चिरं दीर्घमध्वानं धर्मेण राज्यं कारयित्वा चतुरशीतिना च वर्षाणामत्ययेन कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो इक्ष्वाकुना कुमारेण राज्यं प्रतिलब्धं ॥ ततः राजा वाराणस्यां पैतृकेहि पट्टेहि नगरसहस्रेहि राज्यं कारयति निहतदण्डो निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो अकण्टको अनुरक्तजनपदो महाबलो महाकोशो महावाहनो विस्तीर्णान्तःपुरो बहूनि स्त्रीसहस्राणि सर्वाणि च अपजातापत्यानि । न कस्याचित्पुत्रो वा धीता वा अस्ति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः कालान्तरेण राज्यं कारयित्वा चिन्तासागरमनुप्रविष्टो । मम विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं न मे पुत्रो सिया मा हैव तावदहं अपुत्रो कालं करेय । ततो मे इमं विषयं प्रत्यर्थिकेहि आक्रमिष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः पुरोहितेन सार्धं निमन्त्रयति ॥ कथं मे पुत्रो भवेयाति ॥ पुरोहितो तमाह ॥ महाराज एतं स्त्रीआगारं अष्टमिं चतुर्दशिं पंचदशिं विशुद्धो पक्षस्य चोषिरितव्यं । ततो

ishṭa devāyaṁ antaḥ° B °rasya ishṭá amátyá° BC °bhaṭṭaba° °çreshṭasya nai° B °naigamá-jánapa° C °nám ishṭo ca pri° °po ca bahumato ca alpátaṁká ca samáse samya° B °lpátaṁká samáye° BC °vahgatá na cátiçítá° C °riṇáye dírgháyukto catu° B °yuktaḥ caturaçítiṁ varsha°.

5. BC °tatá sa°.

6. BC °rvasatva mari° C °nti maraṇántehi ji° B °ṇántar hi ji°. — 7. C °pápaṁ pha°. — 9. C °nirvántyaná°. — 10. C °bandhuḥ ci° °jyaṁ kárayati | catu° BC °ladharmáṇáṁ saṁya° B °kshvákúná kumá° C °kshvákunákuná kumá°.

12. C tato rájá ikshvákuḥ várá° °tṛkehi sha° BC °shashṭhihi naga° B °yati | nihatada-ṇḍo° BC °tra akaṇṭhako anu° C °ço mahábalaváhano vi° °ḥpuro bahúni stri° °rváṇi aprajá-táni pratyáni B °játápratyáni na ka°. — 15¹. C °kasya cit pu° B °kasya cit | putro vá asti so°. — 15². B °kuḥ kárántare° °stáo mama°.

16. C °hairaṁ ta° °reyo |. — 17. C tato me i°. — 18. C °sárdhaṁ mantra°. — 19¹. C °bhitam áha |. — 19². C etaṁ striyágá° °rdaçi paṁ° B °rddaçi paṁ° BC °rdaçi tri° C °trishkṛtiṣa pa° B °trikshatto yaksha° C °çirilavyá tataa ta° B °tavyá |. — 20. C °aṣ-rope ca i° B °kshvákuḥ kála°

कुमारो भविष्यतीति विस्तीर्णो च इक्ष्वाकुकुलो भविष्यति । सो दानि राजा इक्ष्वाकु पुरोहितस्य सकाशातो वचनं श्रुत्वा अलिन्दादेवी अग्रमहिषी राजकुले स्थपेत्वा तानि अन्यानि बहुस्त्रीसहस्राणि त्रिखुत्तं पक्षस्य ओशिरिष्टा । गच्छथ येन यस्या अभिप्रेतं सा तेन सार्धं रमतु ॥ एवं दानि राजकुलातो बहूनि सहस्राणि निर्धावितानि हृष्टमनसः सर्वालंकारविभूषिताः मृगिका इव संवक्ता द्वारे द्वारे उपासन्ते काचिज्जल्पन्तीयो लोभये अपरा हसन्तीयो अपरा धावमाना अनुधावन्ती । सर्वे स्वन्तिता आसि सर्वे आसि प्रमूर्छिता । इक्ष्वाकुराजनगरे मनुष्यसाहि राजपत्नीहि सार्धं प्रमुदिता प्रमूर्छिता आसि ॥

अपरो दानि पुरुषो सुबन्धुकुलातो जातिसंपन्नो मनुष्यभूतो कायसुचरितेन समन्वागतः वाचासुचरितेन समन्वागतो मनःसुचरितेन समन्वागतः दश कुशलकर्मपथ समादाय वर्तित्वा मनुष्येषु च्यवित्वा त्रायस्त्रिंशे देवनिकाये शक्रो नाम देवराजा उपपन्नो ॥ सो दानि समन्वाहरति । कहिं सो राजा सुबन्धुः काये वर्तमानो ति जीवति वा मृतो वा [434] ति ॥ सो दानि पश्यति यथा राजा सुबन्धुः कालगतो तस्य इक्ष्वाकु नाम पुत्रो तेन राज्यं प्रतिलब्धं । तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुरोहितेन विषमा गतिः दिन्ना अयोग्या असदृशा सुबन्धुकुलस्य त्रिखुत्तं पक्षस्य हस्तियागारं ओशिरितव्यं प्रजाये अर्थाये ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो ब्राह्मणवेषमात्मनो निर्मिणित्वा जीर्णो वृद्धो महल्लको अध्वगतो वयमनुप्राप्तो वलीहि परिगतशरीरो पलितशिरो तिलकाहतगात्रो सो इक्ष्वाकुस्य राज्ञो द्वारं गत्वा आह ॥ अहं इक्ष्वाकुं पश्यितुकामो ॥ प्रतिहाररक्षो राजकुलं प्रविष्टः राज्ञो इक्ष्वाकुस्य निवेदेति ।

1. B °tvā anindā° C °tvā aliṁdāde ° gramahishiṁ rā° B °gramahishiṁ° BC °sthāpitvā ā° C °bahūṇi stri ° ṇi trishkṛityaṁ pa ° çirishṭā yasya abhi° B °shiā ga°. — 3. B gaccha-tha | yena yasya abhi° C yasya abhiprāyaṁ sā te° B °taṁ sā dena°. — 4. C °hūni stri-ṇām° BC °hṛishṭhama° C °manasa sarvālaṁkāravibhūshitāni mṛi° B °shitā grimikā iva saṁbhrashṭā drā° C °sā dvāre upā° B °jalpiṁtinaṁ lo° C °lpantinaṁ lo ° mantiye aparā° B °mantiye | aparā° BC °mānī anu° C °nudhāvanti | .

7. BC °litā āsi pūrve āsi pramūrcchitā i°. — 7. C °mushyāḥ tāhi rājapa ° rdhaṁ pramuditā pramū° B °hoditā pramūrcchitā | āsi apa° C °sā |. — 9. C aparā dā ° bandhuḥ ku ° aṁbaddho ma ° vāgato vākan° B °vākasucaritena sucaritena samanvā° C °gato manasucaritena samanvāgato | daça° BC °thasamādāyaṁ vartti ° tvā (B °tvā |) trayastriṁ°.

12. BC °ti ka°. — 12. C °hiṁ sā rā° BC °kāne vartamānāni ji° C °to vati | . — 13. B °bdhaṁ ta°. — 15. B °tiḥ | di ° laṣya trishkṛtattaṁ° C °laṣya trishkṛityaṁ pakshasya sthiyā strayāgā° B °striyogā° C °çiritavyā pra° B °ritavyā pra°.

16. C °bruma sīrṇi ° llako mahallako a ° BC °ko adhvagatavayam anu° C °prāptaḥ vali ° litaçiro tilakāragā° B °litaçilo tila°. — 18. BC °kshvāku paçyatu° C °kāmaḥ pra°. — 19. C °praviṣṭo rā° B °vedati | .

महाराज ब्राह्मणो द्वारे स्थितो राजानं द्रष्टुमिच्छति ॥ राजा इक्ष्वाकु आह । स्वागतं ब्राह्मणस्य प्रविशतु ॥ तेन दानि प्रतिहाररक्षेण सो ब्राह्मणो राजकुलं प्रवेशितः ॥ राजा वृद्धं ब्राह्मणं दृष्ट्वा प्रत्युत्थितो ॥ स्वागतं ते ब्राह्मण निषीदाहि इमस्मिं आसनं ॥ सो दानि ब्राह्मणो जयेन वर्धापयित्वा उपविष्टः ॥ राजा तं पृच्छति ॥ ब्राह्मण कुतो दिशातो आगतो किं मार्गसि किन्ते रुच्चति किन्ते देमि ॥ ब्राह्मणो आह ॥ महाराज दूरतो स्मि प्रदेशातो आगतो तव उदारं कीर्तिशब्दश्लोकं श्रुत्वा इक्ष्वाकुः विश्रुतं पक्षस्य स्त्र्यागारं ओशिरति प्रजाये अर्थाये ति । ततः राज स्त्रियाय अर्थिको दूरतो स्मि देशातो आगतो ततो मे स्त्रियाये प्रतिमानेहि ॥ सो दानि राजा ब्राह्मणस्य वचनं श्रुत्वा प्रीतः तुष्टः संवृत्तो कांचुकीयमामन्त्रयति ॥ भो भणे कांचुकीय शीघ्रं इमस्य ब्राह्मणस्य मम स्त्र्यागारं उपदर्शेहि । या से स्त्री रोचते तामस्से देहि ॥ तेन दानि कांचुकीयेन ब्राह्मणो अन्तःपुरं प्रवेशितो बहूनां स्त्रीसहस्राणां मध्ये ॥ ब्राह्मण एषो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्त्र्यागारो या ते स्त्री अभिप्रेता तां गृह्य गच्छाहि ॥ तेन दानि ब्राह्मणेन तेषां बहूनां स्त्रीसहस्राणां या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अग्रमहिषी अलिन्दा नाम देवी न कदाचित् राजकुलातो निष्क्रमति सा देवी तेन ब्राह्मणेन गृहीता । एषा मे भवतु ॥ सा दानि देवी प्रव्यथा । अयं ब्राह्मणो मम अप्पको वा पप्पको वा अथ वा उत्तरो । राजा इक्ष्वाकु दृढव्रतसमादानो मा हैवं मां इमस्य ब्राह्मणस्य उपस्थानपरिचर्याये ओसिरिष्यति ॥

तस्या दानि अलिन्दाय कुब्जा मालाकारी मालां गुह्यति । सा दानि कुब्जा

1^{1}. C °sthitaḥ rā°. — 2^{1}. C °gatasya brāhmaṇaṁ pra°. — 2^{2}. C °hanaṇa rā° B °loḥ praviçataḥ rā° C °veçito rā°. — 3^{1}. C rājā brāhmaṇaṁ vṛiddhaṁ dṛi° BC °tthito svā°. — 3^{2}. BC °taṁ ‖ te° C °te mahābrā°. — 4^{1}. C °yena vaddhā ° vishṭo rā° B °shṭaḥ rā°. — 5. C °to kim ājña(?)si kin te rucyati°.

6^{2}. B °dūrato smiṁ prade ° çabdaḥ çlo° C °çabdaṁ çlo ° kshvāku triṣkṛityaṁ pakshe° B °trishkuttaṁ pakshasya striyogāraṁ oçirili prajāye artheti ‖ C °sya striyāgāraṁ oçirili prajāye arthe |. — 8. C tato haṁ rā° BC °rājā striyāya ° mato smiṁ de ° striyāye pratibhāne(C °yehi ‖. — 9. C °prīta tushṭa saṁvṛitto kāñcuki°. — 10. BC ho bhane° C °kāñcuki ° mama striyāgā° B °mama styāgā°.

11^{1}. C yā sā strī rocate° BC °tām me de°. — 11^{2}. C °dāni kāñcuki° B °niṁ kañcuki° C °no mtapu° BC °dhye brā°. — 12. BC °kasya strigañjeya | te strī abhipretās tāṁ gṛi°. — 13. C °hāṇā strī° BC °strā yo rā° C °rājñā | ° gramahishi sā° BC °mati | sā ° hītā e°. — 15^{1}. BC °tu sā dā°. — 15^{2}. C °dāni pra° BC °ṭhā ayaṁ°.

16. B °mama appako vā pa° C °mama appako vā atha° BC °ttaro rā°. — 17. C °kshvāku dṛi ° dānaḥ mā haivaṁ me ima° B °hevaṁ ima ° ye osirishyati ‖ C °oçirishyati ‖. — 19^{1}. C tasya dā°. — 19^{2}. C °kubjāṁ taṁ° BC °ti brā°.

तं ब्राह्मणं वक्ष्यति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको तरुणीं स्त्रीमिच्छसि । न त्वां कदाचित्[234b]तरुणी स्त्री हस्तेन वा पादेन वा स्पृशेया गच्छ किं ते अलिन्दाये देवीये या अपरित्यक्ता राज्ञो इक्ष्वाकुस्य ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां कुब्जां आह ॥ अल्पोत्सुका तुवं कुब्जे मालां गृह्णाहि प्रियो अहं अलिन्दाये देवीये यथा तुवं मान्ये ॥ तस्या दानि अलिन्दाये देवीये अन्या चेटी वर्णकपीषिका । सा दानि तं ब्राह्मणं वक्ष्यति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको ग्रथमलगन्धिको दुर्गन्धो न तव देवी द्रष्टुं पि इच्छे किं पुनः स्प्रष्टुं । गच्छ किन्ते अलिन्दाये या राज्ञो इक्ष्वाकुस्य अपरित्यक्ता ॥ सो दानि ब्राह्मणो तां चेटीमाह ॥ अल्पोत्सुका तुवं चेटी वर्णकं पीषेहि प्रियो अहं अलिंदाये देवीये यथा तुवं मान्ये ॥ सा दानि अलिंदा देवी आह ॥ न मे केनचिदुपायेन एषो ब्राह्मणो चोटयिष्यति ॥ सा दानि देवी उच्चेन कण्ठेन प्रक्रन्दिता । ताये देवीये रुदमानाये परिवारो पि से प्रक्रन्दो । तत्र अन्तःपुरे महन्तो आरावशब्दो ॥ अश्रोषी खलु राजा इक्ष्वाकु उपरिप्रासादवरगतः अन्तःपुरस्य उच्चशब्दं महाशब्दं । सो दानि राजा वर्षवरां कांचुकीयांश्च पृच्छति ॥ भो भणे किं येष स्त्रीणां आरावशब्दः श्रूयति ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया आह ॥ देव तेन ब्राह्मणेन अलिन्दा देवी गृहीता । राज्ञेन मे इक्ष्वाकुना प्रवारितं या ते स्त्री अभिरुचिता तां गृह्णाहीति । ततः मे एषा मयगु । ततो सा देवी अलिन्दा प्रक्रन्दा देवीय रुदमानाय परिवारेण पि से आरावो मुक्तो ॥ सो दानि तं प्रतिश्रुत्वा स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टो तं ब्राह्मणं वक्ष्यति ॥ ब्राह्मण त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको यदि राजकुले इच्छसि नित्यभक्तिकं भोक्तुं तत्ते दास्यामि किन्ते अलिंदाये देवीये अन्यां गृह्णाहि ॥ सो दानि आह ॥ महाराज

1¹. C °ruṇāṁ strīm ichhasi | B °si na°. — 1². BC na tvaṁ kadā° B °ruṇīṁ strī ha° C °spṛçe vā ga° B °spṛçe vā gaccha° C °viye yām apari°. — 4. C °lāṁ gṛihnāhi pri° viye yaṁ ceṭi va°. — 5¹. B° ceṭi (avec un signe de correction au-dessus de ṭi) va° C °ceṭi varṇakamaddhikā | B °pīṣhikā |. — 5². BC sa dā° C °dāni brā° B °ti brā°.

6. C °hallāko çayanavastra ° pi ikshe puna pra° B °icche punaḥ prashṭuṁ gaccha°. — 7. BC °aliṁdāye yā rā° °sya aparityaktā ||. — 8¹. BC °yo taṁ ce°. — 8². BC °ṭī vaḷakaṁ° C °kaṁ pi se hi pri° BC °yathā vaṇnaṁ sā°. — 10¹. C °ocirishyati | B °shyasi |. — 10². BC sa dā° C °ucca kaṇṭho na pranditāḥ tāye° B °ditā tāye°.

11. B °damānāya pari° C °damānaye pari° BC °vārā pi° C °runda |. — 12¹. B °ārāpaçabda ayo°. — 12². C °shit || kha° B °shi || kha° C °uccapalabdaṁ |. — 13. BC °rshavaraṁ kāṁ° C °kīyāṁ ca pṛi°. — 14¹. B ho bha°. — 15². C tena dā°. — 15. BC °hītā rā°.

16². B °ritā yā te° C °ritā tayā strī° BC °gṛihnāhīti ||. — 16³. C tato me° BC °te tato°. — 17. C °adā prarundā deviya rundādaya rudamānaya parivāreṇāpi me ārā°. — 18. C sā dā° m antapuraṁ° B °lpati brā°. — 19. C °hallāko yadi rā° °tyabhaktaṁ bho° BC °anyaṁ gṛihṇāhi ||. — 20¹. C °diho kāçanako ca°.

अहं जीर्णो वृद्धो कासनको च मुहूर्तं मुहूर्तं मूर्छयामि । न शक्नोमि स्वयं उत्थिहितुं स्वकां शैय्यां ओमूत्रेमि तदेनामेव देहि तुवं एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे परिचरिष्यति । मा भवानिक्ष्वाकुः मम स्त्रीयाय प्रवारयित्वा पश्चादनुतप्याहि । अथ दानि भवानिक्ष्वाकु मिथ्यायाचनां करोतीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्वा अनुतप्यामि अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तवेतं न इच्छति । विस्तीर्णं मे अन्तःपुरे बहूनि स्त्रीसहस्राणि या ते स्त्री रुचति तां गृह्णाहि तायें सार्धं अभिरमाहि सा [435*] ते उपस्थिहिष्यति ॥ ब्राह्मण आह ॥ अलं महाराज एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मन्दं प्रेक्षति । एषा एव मे भवतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मृगीभावं च प्रेक्षति । एषा मे भोतु या तिष्ठति मानिनी तिष्ठमाना अनवद्यांगी मुखं अश्रूहि सिंचति । अलं मे महाराज अन्तःपुरिकाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उत्थापयिष्यति एषा मे उपस्थास्यति एषा मे परिचरिष्यति मा भवानिक्ष्वाकु मम स्त्रीं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ दानि (याव) गच्छामि ॥ राजा इक्ष्वाकु आह ॥ (यावद्) अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणा सुकुमारा तं ते न इच्छति । अयते वृषला कुब्जा मैथुनार्थिका दासी ते अयं भवतु येन त्वं इच्छसि तेन तां नेहि एषा ते उपस्थास्यति ॥ कुब्जा आह ॥ महाराज एषो ब्राह्मणो पूतिवक्त्रो पलितमुखो बदरीकुसुमो व सुदुर्गन्धो छगलो व गन्धघ्रातो । विषं भुक्त्वा मरिष्यं मये मे देव एतस्य देहि । इमं खादिरं भयांगं मारेष्यं रहोगता ॥ सो दानि ब्राह्मणो आह ।

1. B na çaknoti svayam u° C °m utthihituṁ° BC °omutre °yishyati | e°. — 3. C mā bha °kuḥ mama striyā pra °tvā paçcā anu°. — 4°. C °bhavāṁ ikshvā° BC °roti â°. — 5. B °mi nāpi dadatvā anutapyā° C °datvā ano °halliko iyaṁ ca de °kumari taṁ te na icchati | B °echasi | .

6. C °bahuni strisahasrāṇi yā te stri ru° B °te stri rucca° BC °gṛihṇāhi tā° C °abhiledi°. — 8°. C °shā meva bha° BC °ta yaṁ tishṭhati° C °ti mānini tishṭhatimānā°. — 9. C °shā evaṁ me bhavati yaṁ tishṭhati° B °ta yaṁ tishṭhati°. — 10. C °shā evaṁ me bhavatu yaṁ tishṭhati māni ti° B °ta yaṁ tishṭhati° BC °khaṁ açrupihi siñcati i°.

11. C °ntaḥpure antaḥpurikāye eshā evaṁ me de °tu esho me u° B °me upasthāpayishyati° C °ne upasthāpayishyati | eshā me paric° C °paricayishyati mā bha° BC °ku mama stri pravā(C °cā)rayitvā° C °nutavyāhi | . — 14°. C °yāvad gacchāmi | . — 14°. C °kshvā āha | . — 15°. C °ddho iyaṁ° B °llako | i °mārā taṁ° C °mārāḥ taṁ°. — 15. B °vṛishalā° B °kukshā mai °ta yenetaṁ i° C °yena taṁ icchasi | tena taṁ nehi eshā te u° B °si tenetaṁ nehi°.

17°. C °pūtibali pali° B °pūtibaṁ palitamukho vadari° C °kusumā vā sadurga° B °me vā sadurgo °lo va gandhagrasto vi° C °lo va gandhasto vi°. — 18. BC °bhuṁjitvā mari° C °ce maṁ deva etasya devi | . — 19°. B °raṁ angamaṁga mā° C °raṁ aṅge aṅgaṁ ma°

सर्वकुब्जेहि मे वैरं ये केचित्पृथिवीनिश्रिता ।
यथायं नृपतः कुब्जा मम इच्छति घातितुं ॥

एवं महाराज कुब्जाये एषा एव मे देवी भवतु एषा मे उपस्थास्यति एषा परिचरिष्यति । मा भवां मम स्त्रियं प्रवारयित्वा अनुतप्याहि । अथ तव मिथ्यायाचनां करोसीति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ राजा आह ॥ नाहं ब्राह्मण मिथ्यायाचनां करोमि नापि दत्वा अनुतप्यामि । अपि त्वं जीर्णो वृद्धो महल्लको इयं च देवी तरुणी सुकुमारा तं ते न इच्छति । यदि त्वं तरुणो भवेया तं एषा देवी उत्कण्ठेया अपि तु नाहं मिथ्यायाचनां करोमि गच्छ गृह्य अमिंदां देवीं येन प्रेक्षसि ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो इच्छाकृतं प्रतिलभित्वा हृष्टः तुष्टः प्रीतो संवृत्तो ॥ अमिंदां देवीमालिंग्य ततः प्रवेशं प्रवेशयन्तो तस्या एव उपरि प्रपतितो स्थीमहस्तेहि अट्टहासो मुक्तो । देवीये कल्याणो अनुरूपः पुरुषो लब्धः ॥ अमिंदापि देवी अश्रुकण्ठा रुदन्मुखी प्रलपन्ती ब्राह्मणेन हस्ते गृह्य आकड्ढति कड्ढीकियति इतो च इतो च लग्गति । उच्छ्वसन्तेन प्रश्वसन्तेन अश्रूहि वहन्तेहि आलापेन गच्छन्ती प्रदेशे देशे क्षौमचेलेन सुसंगृहीतां कृत्वा अनालम्बन्ती राजगृहातो कड्ढीयमानी निष्कासिता विकलीभूता [335b] च संवृत्ता ॥

तेन ब्राह्मणेन नगरस्य अनुप्राकारं दरिद्रग्रामे वंकजर्जरशालां निर्मिणित्वा जर्जरमंचे तृणपलाशं प्रज्ञपितं खण्डघटकं उदकस्य स्थापितं ॥ तत्र अमिंदा देवी प्रवेशिता वस्त्रेहि नष्टप्रणष्टेहि आभरणेहि भूषप्रभूषेहि शेषावशेषेहि न कदाचि-

1. C sarvakubjehi me vailaṁ ye° BC °thivīm°. — 2. BC yatrayaṁ°. — 3. B °bjāye eṣo eva C °bjāye eṣā evaṁ me de° tu eṣo me upasthānāhi eṣāṁ pariṇayiṣyati |. — 4¹. BC °bhavāṁ imaṁ strī° C °striyā pravāra°. — 4². BC yathā tava° B °rohi | ā° C °rohi ā°. — 5². BC °pi dāni ana°.

6. C °hallako i° B °ruṇīṁ su° C °māru taṁ° BC °ti yadi°. — 7. B °hya aliṁdā devī m° C °aliṁdā de°. — 9. C °hṛṣṭo prīto saṁvṛto alaṁ°. — 10. BC °m āliṁgitāh(C °to) praveça pravepayanto° C °tasyaivaṁ u° B °tasmai vā paripapadito strī° C °hāsā mukta de° B °kto de°.

11¹. C °anurūpo labdho |. — 11². B °çrukaṇṭho ru° C °çrukaṇṭhī ru° khī pralapaṁtī bra° B °lapantaṁ brāhmaṇa haste gṛhye ākaḍḍati kaḍḍāṁ kriyati | ? C °gṛhye ākaḍḍikaḍḍāṁ kriyati | ito ca ito lagnati uçva° B °ggati uçva°. — 13. C ucvasantena açruhi vaha° B uçvasantena praçva° na açruhi vahantihi nālāya galanti pradeçe deçe omntrantena su° C °hi nālāya galanti yaṁ deçe omntrantena su° B °anilavanti | rā° C °anāravanti rā° to kaḍḍiyamāni niṣkāsitā vikilibhūto ca saṁ° B °vikilibhū° BC °vṛtta ||.

16. C °daridagrāme ca vakajarjjaraçā° B °grāmā vakajarjjaraçā° C °rmiṇitvā° BC °rjjaramaṁca tṛṇa° B °çdapata° C °kaṁ udaka°. — 17. BC °vastrehi çastrapraçastrehi ābha° C °ṇehi lagunpralagne° BC °ṣehi yo na kadā° B °bhūmi spriṣṭhā pāda° C °dakāhi kahaṇikaṣhateti || B °ṣṭāhi | anā°.

त्यादेहि भूमिं स्पृशा पादुकाहि भद्राहि अनामुक्तेहि पादेहि चलविचलेहि ॥ ततो सो ब्राह्मणो तत्र अर्बरशालामध्ये निषीदित्वा आह । भद्रे सुनिवसा भवित्वा पादानि मे धोवाहि स्वकानि च पादानि धोवाहि ततो रमाहि वरन्ते रमितो अहं सुष्टु भद्रे रामेहि सम्यक् मां भद्रे रमापेहि भणितेन मे भद्रे रमापेहि भणितेन मे भद्रे रमापेहि ॥ एवं दानि सा देविये सर्वरात्री एवं मे रामेहि एवं मे रामेहि उत्थापेहि संविशापेहि संविशापेहि त्ति गता रात्रिये प्रभाताये अरुणोद्गमनकालसमये ततो शक्रो स्वरूपेण स्थितो अंगदकुण्डलदिव्यशरीरधारो उदारेण वर्णेनावभासयित्वा वरविमलकुण्डलधरो देवराजा भवित्वा स्वयंप्रभा ओसृष्टा वर्णेन सर्वशाला सामन्तेन ओभासिता ॥ सा दानि अलिन्दा देवी शक्रं देवानामिन्द्रं स्वरूपेण दृष्ट्वा रात्रिन मूर्छिता । किं मया कृतं यमेतेन सार्धं न रमितं ति । शक्रो देवानामिन्द्रो अलिंदां देवीं वरेण प्रवारयति ॥

शक्रो हि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यं किंचित् मनसेच्छसि ॥

सा दानि अलिंदा देवी शक्रस्य देवानामिन्द्रस्य प्रांजलिं कृत्वा एतदुवाच ॥ शक्रो मे वरेण वारेति एवं वदेमि पुत्रो मे वरो ति ॥ तस्या दानि इन्द्रेण भेषज्यगुडिका दिन्ना । इमां गुडिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततः ते पुत्रो भविष्यति सिंहसदृशो बलवां परसैन्यप्रमर्दनो । उत्साहिनास्य लोके समसमो न भविष्यति । अपि तु वर्णेन रूपेण पापको भविष्यति यस्मिं अहं न हृष्टाय उपस्थितो ॥ इन्द्रो

1. B °rjjaramadhye C °rjjaramacche ni°. — 2. C °sunivastrā bha° BC °me dhovāhi sva° B °kāni ca padā° BC °n te ramito ° sushṭu bha° C °samyaksaṁbhadre ramāpehi bhaṇite me bhadre ramāpehi | e° B °samyaksaṁbhadre ramepehi bhaṇi ° lite me bha° pehi e°. — 5. B °devī sarvarātriṁ(C °triṁ) evaṁ° C °me ramehiṁ evaṁ° BC °hi uṭhāpehi saṁ° viçāpehiṁ ti gatāyā ca rātriprabhātā(C °tāyā) aruṇodga(C °ṅga)manakā° C °tataḥ çakra svarūpeṇa sthitaḥ aṅgadakuṇḍaladharo° BC °yitvā valavima° C °rājo bha° yaṁ prabhā utsṛshṭho varṇṇe° B °bhānte srishṭā varṇṇe°.

9. BC °ecchitā kiṁ°. — 10. C °ramishyanti | .

11. C °liṁdā de°. — 12. B çakro haṁ samiṁ de° C çakro haṁ samiṁ bhadre sināṁ i° BC °ndro trayastriṁçānām içvaro(C °rah) varaṁ°. — 13. C °bhadra yaṁ kiṁ ° ecchāmi | B °secchāmi | . — 14¹. B °ndrasya prāja°. — 14². B °ṇa vare° C °ṇa radeti° B °putrā me varehi | C °tro me varehi | . — 15. BC tasya dā° B °jragutikā° BC °ma° imāṁ°.

16. C °guṭikāṁ ° tatas te pu° B °ti siṁhāçayi(?)te ba° C °siṁho sadriço ba°. — 17. B °ke çamasamo na bha°. — 18¹. C °tu balena rūpena pā° B °tu vallena rūpena yāvako bha° C °ti yas taṁ ahaṁ°. — 18². C °valaṁ datvā ja° B °datvā ja° C °ntarhiparitvā trayastriṁçe de° B °hāparitvā trayastriṁ°.

दानि अलिन्दाये देवीये वरं दत्वा अंतरधायमन्तरहापयित्वा त्रायस्त्रिंशदेव-निकाये प्रत्यस्थासि ॥

सा दानि अलिंदा देवी तां भैषज्यगुडिकां अंशुकस्य कोणे बन्धित्वा राजकुलं प्रविष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे मम पुत्रो भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा देवी राज्ञा इक्ष्वाकुना दूरतो एव द्वा[336a]र-शालायां प्रविशन्ती दृष्टा पद्मवर्णेन मुखेन परिशुद्धेहि इन्द्रियेहि । राजा दानि देवीं पृच्छति ॥ पद्मवर्णो ते मुखो परिशुद्धानीन्द्रियाणि सुखं रात्रिं शयिताये क्रीडारती वा अनुभूता किंचित्ते उदारो कल्याणो लब्धो ति ॥ सा दानि देवी आह ॥ महाराज कुतो मे शयिताये सुखं क्रीडारतिर्वा अनुभूता । शक्रो मो देवानामिन्द्रो मे ब्राह्मणवेषं निर्मिणित्वा इहागतो । ततः मे सर्वरात्रि उत्थापेहि सर्वेहि गता प्रभातायां रात्र्यां अर्धोद्घाटकालसमये तं ब्राह्मणवेषमन्तर्धाप-यित्वा इन्द्रः स्वरूपेण स्थितः सर्वा च दिशां वर्णेनावभासयित्वा अहं वरं प्रवा-रिता वरं वरेहि भद्रे ।

शक्रो स्मि देवानामिन्द्रो त्रायस्त्रिंशान ईश्वरो ।
वरं वरेहि मे भद्रे यत्तुवं मनसेच्छसि ॥

तत्र महाराज पुत्रवरो याचितः पुत्रं मे वरं देहि ॥ तेन शक्रेण मम भैषज्यगुडिका दिन्ना इमां गुडिकां उदकेन विलोलयित्वा पिबाहि ततो पुत्रो भविष्यति सिंहास-नपीठो बलवां परसैन्यप्रमर्दको उत्साहेन से लोके समसमो न भविष्यति अपि तु वर्णरूपेण पापको भविष्यति यं ते अहं न इच्छनुष्ठाये उपस्थितो ॥ सो दानि राजा

3. C sa dā° B °devīṁ tāṁ° C °guṭikāṁ aṁ° °ṇo bandhitvā rā° B °vishṭa padma°. — 4. C °stīrṇṇe anta°. — 5. C °devīṁ rā° B °çantīṁ dṛ° BC °dṛishṭvā ra° C °mukha pa-riçuddhaindriyena rā° B °çuddha indriyehi rā°.

7. BC padmavarṇṇā(C °rṇṇa) te mukhā pari° C °ddhāni indriyāṇi su° B °sukha rā° yitā krī° C °yitā krīḍāṁ vā ratiṁ vā anu° B °bhūshitā° C °udāro ka° BC °labdhoti ‖. — 9ᵃ. BC °yitā su° C °sukha krīḍāṁ ratiṁ vā anu° B °vā abhūtā ça°. — 9ᵇ. C °naveṣa nirmiṇitvā° B °ṇavesha ni° C °gataḥ tato°. — 10. C tato me° BC °gatā(C °taye) pra° C °indra eva° °ṇa sthito sarvā va di° °bhāsayitvā° BC °ritā(C °tā |) varaṃ bhadre çakro°.

14. BC çakro haṁ asmiṁ de° °ndro traya° °nam i(C °m Īçva° B °ro va°. — 15. BC °yan te manasa icchā(C °sam icchas)i |

16ᵃ. C tato me ma° C °cito putro me°. — 16ᵇ. C °kreṇa devānām indreṇa mama bhai° guṭikā dinnā imaṁ guṭikāṁ u° B °guḍi ode° °bāhi | tato° C °bāhi tatas te pu° BC °siṁhāsapiṭhā ba° C °rdakaḥ | utsā° ke samasamā na bhavishyanti | api° B °shyati | api varṇṇa° C °pakoç ca bhavishya | yaṁ te sthitaṁ na hṛ° B °shyati | yaṁ te ahaṁ na-sthāta° C °shṭā aham evam upasthitā | . — 19. C °rubhāsi pā° B °shṭo yā(?) dā°.

श्रुत्वा देवीये कष्टो ॥ या दानि त्वं मया अनुज्ञाता किमर्थं त्वया न इहनुष्टाय उपस्थितो ॥ तेन दानि राज्ञा देवीये भैषज्यगुडिका रोषेण आछिन्ना ॥ सो दानि राजा भैषज्यगुडिकां शिलायां निघृषयित्वा उदकेन विलोलयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां कुशाग्रेण पिबनाये दिन्ना । सापि अनिंदा देवी ततो भैषज्यगुडिकातो पिबनाये न लभति मा देवी पापकं पुत्रं जनयिष्यति ॥ सा दानि अनिंदा देवी चेटीनां पृच्छति ॥ कहिं सा भैषज्यगुडिका कृता ॥ चेटीयो आह ॥ देवी तव सा भैषज्यगुडिका राज्ञा गृहीत्वा निषदायां निघर्षयित्वा पंचानां मानविकानां देवीशतानां पिबनाये दिन्ना ॥ देवी पृच्छति ॥ कतमाये निषदाये सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ति ॥ चेटी आह ॥ इमाए देवि निषदाय सा भैषज्यगुडिका ओघृष्टा ॥ सा दानि अनिंदा देवी निषदाय उदकबिन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण विद्धाग्रं कृत्वा अभ्यवहृते । ताये अपि देवीये कुक्षि: प्रतिलब्धो । एवं दानि पंच देवीशतानि कुक्षिमन्तानि संवृत्तानि ॥

तानि दानि पंच देवीशतानि नवानां वा दशानां वा मासानामत्ययेन प्रसूतानि । [236b] एकूनपंचकुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अनुद्रावकाशा परमाये शुभाये वर्णपुष्कलताये समन्वागता । अनिंदाये पि देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादः महोदरो काणो मषिराशिवर्णो । ते दानि वर्षवरा कंचुकीया च राज्ञो निवेदयन्ति ॥ महाराज एकूना पंचशता देवी प्रसूता एकूना पंच कुमारशता जाता प्रासादिका दर्शनीया अनिंदाये देवीये पुत्रो जातो दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो काणो मषिराशिवर्णो ।

1. C pâdâni ca tvaṁ° B °tvaṁ dâni mayâ° C °shṭâ me upasthitâ | B °to tena°. — 2a. C °guṭikâ°. — 2b. C °jâ tâṁ bhai.° guṭikâṁ° B °ḍikâ çi° C °ghṛishṭayitvâ u° bhâti devîçatâ kuçâgreṇa pi° BC °banâye°. — 4. C sa pi aliṁ° B °dâ de tato° C °guṭikâ° BC °bhati | mâ° B °shyati sâ dâ°. — 5. C °ṭîna âpṛicchati | B °ṭîn âpṛicchati kahiṁ°.

6a. C °guṭikâ°. — 6b. B ceṭâyo°. — 7. BC devi tatu sâ° C °guṭikâ râ° BC °gṛihîtvâ nishi(C °shî)dâ° C °vikâṇatâ da° B °banâye°. — 8b. C kapamâye nishidâye sâ° B °nishidâ° BC °guṭikâ oghṛishṭâ ti(C °shṭeti |) ce°. — 9b. C imâya devi nishidâye sâ° B °nishidâ° C °guṭikâ oghrishṭa | B °ghrishṭhâ | . — 10. BC °devînâṁ nishi(C °shî)dâ° B °vindu kṛi°.

11a. B tâ api° C tân api devîye kukshî pra° B °labdhâ | . — 11b. B °kshimatînî saṁ° C °kshimatînâṁ saṁ°. — 13. BC °ṇîtâni a°. — 14. C ekunapaṁ° B °çata jâ° C °dâ darça° mataâgatâ. — 15. C °rvarṇṇo dudṛiço° B °loshṭo sthûla° C °shṭho sthûlaçira sthûlapâdo ma° BC °lo mâsharâçi°.

17a. B °vâsavaro kaṁ° yati mahâ° C °yati | . — 17b. BC °sûtâ pañca kumâraçatâ jâtâ(B °tâ |) ekûnâ prâsâ° B °sâdi darça° C °to duvarṇṇo dudṛiço sthûloshṭo sthûlaçira° BC °lo mâsharâçi° °rṇṇo çru°.

श्रुत्वा पुनः राजा इक्ष्वाकुः रुष्टो दौर्मनस्यजातो संवृत्तो । यं मया देवीये गुडिका पिबनाये न दिन्ना मा सा पुत्रं जनयिष्यतीति तत्कुतो देवीये एवंरूपो पुत्रो जातो ॥ वर्षवरा कंचुकीया आह ॥ महाराज यत्र देवेन निषदाय सा भैषज्यगुडिका निष्ठ्यूता तत्र ताये निषदाये देवी उदकबिन्दुं कृत्वा कुशाग्रेण जिह्वाग्रेण आस्वादितं ततो देवीये पुत्रो जातो ॥ राजा आह ॥ मा मे कदाचिद्देवीये पुत्रो अग्रतो तिष्ठतु न इच्छामि एवंरूपं द्रष्टुं ॥ सो दानि इक्ष्वाकुः तेषां पंचानां कुमारशतानां एवंरूपाणां वर्णाढ्यं श्रुत्वा प्रहृष्टतुष्टो । तेषां रूपवन्तानां कुमाराणां अनिंदाये पुत्रं स्थापयित्वा महार्हं रमणीयानि जातकर्माणि क्रियन्ति श्रमणब्राह्मणकृपणवनीपकेषु अन्यस्य जनस्य विश्राणेति अन्नं पानं खाद्यं भोज्यं वस्त्रं गन्धं माल्यं विलेपनं तैलप्रणालिका प्रवाहिता घृतप्रणालिका च नानाप्रकारा पानप्रणालिका प्रवाहिता ॥ एकमेकस्य कुमारस्य चत्वारो धात्रियो उपस्थापिताओ । कुमारस्य अन्या उद्वर्तेति सुपेति अन्या उच्चारप्रस्रावमपकर्षति अन्या स्तनं देति अन्या उत्सङ्गेन धारयति ॥ अनिंदाये देवीये पुत्रे धात्रियो न दिन्ना । ततो अनिन्दाये देवीये स्वका उपस्थायिका दिन्ना ॥ एवं दानि ते कुमारा वर्धीयन्ति वर्धीयन्ति ॥ ततो राजा इक्ष्वाकुः सर्वेषां तेषां पंचानां कुमारशतानां कुशमिश्राणि नामा कृतानि । कोचि इन्द्रकुशो कोचिद्ब्रह्मकुशो कोचिद्देवकुशो कोचिदृषिकुशो कोचित्कुसुमकुशो कोचि द्रुमकुशो कोचि रत्नकुशो कोचित् महाकुशो कोचि हंसकुशो कोचि क्रौञ्चकुशो कोचि मयूरकुशो एवमादि सर्वेषां कुशमिश्राणि नामा कृतानि [२३७] अनिंदाये देवीये पुत्रं कुशो ति नामं कृतं ॥

1¹. B °rushṭho dau° C °daumanasya° B °vṛitto yâ ma°. — 1². BC yâ mayâ de° C °pibannâye na dinnâḥ mâ sâ tam̃ pu° B °nâ nam̃ pu° °tîti ‖ tat ku° C °viyedri° °tro jâtaḥ ‖ B °jâto va°. — 3³. C °vena nishîdâye sâ bhai° °guṭikâ° B °ghṛishṭhâ ta° BC °tra ye nishîdâye devî(C °viye) u° B °hṛitato de° C °jâta ‖. — 5². C °kadâci deviye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro agra° B °tro jâto ‖ râjâ âha ‖ mâ me kadâcid deviye putro agra° BC °dṛiṇa dra°.

6. C °kshvâkus teshâm̃ pam̃° hṛishṭo tushṭo B °tushṭho te°. — 7. C °rmâṇi kṛitâni kriyanti | çravaṇabrâ° kebhya anya° B °crâneti | annam̃° C °gandhamâlyam̃ vilepanam̃ tatailapraṇâlikâ pravâhitâ nânâ° B °ghṛitapraçâlikâ vâ nânâ° C °pânapravâhitâ | B °pânapraçâlikâ pravâhitâ e°.

11¹. B °dhâtṛiyo u° C °dhâtriyo u° BC °tâyo ku°. — 12¹. C °dvatteti | anyâḥ supe° B °rtteti anyâ supe° BC °ccâraprasrâva° B °rahati ‖ anyâ sta°. — 13¹. B °dhâtṛiyo° C °dhâtriyo na dinnaḥ tato°. — 13². C °viye tvakâ u° °yikâ dinnâḥ e°. — 14. C °vaddhiyanti ‖. — 15. C °kuḥ teshâm̃ sarveshâm̃ pam̃° B °tâni koci |° C °tâni kvacid |°.

16. C kvacid indrakuço kvacid brâhmaṇakuço kvacid de° °ço kvacid ṛi° kvacit kusumakuço kvaci drumakuço kvacid ratna° B °d ṛishikuço kecit kusumadrumo koci ratna° C °ça

राजा दानि इक्ष्वाकुः सर्वेषां एकूनपंचकुमारशतानां दारककीडापनकानि नानाप्रकाराणि देति देवीये पुत्रस्य कुशस्य कीडापनकं न देति ॥ ततः कुशो कुमारो यं वा कीडापनकं अभिप्रेतं भवति तेषां भ्रातॄणां आच्छिन्दित्वा कीडित्वा रमित्वा पुनर्देति ॥ एवं दानि राजा इक्ष्वाकुः तेषां कुमाराणां नानाप्रकाराणि कीडापनकानि देति हस्तियानं अश्वयानं रथयानं नानाप्रकाराणि उदाराणि राजार्हाणि कुशस्य कुमारस्य यानं न देति । कुशो पि कुमारो यं से यानं अभिप्रेतं भवति हस्तियानं वा अश्वयानं वा रथयानं वा युग्ययानं वा शिबिका वा स्यन्दमानिका वा गल्ली वा अर्धगल्ली वा पत्त्रयानं वा आकाशयानं वा तेषां भ्रातॄणां आच्छिन्दित्वा वहित्वा च पुनर्देति किंमेतानि रक्षित्वा ति ॥ एवं दानि ते कुमारा विवर्धमाना यं कालं विज्ञप्राप्ता सप्तवर्षा वा अष्टवर्षा वा ततो शिक्षीयन्ति लेखायं पि लिपियं पि संख्यायं पि गणनायं पि मुद्रायं पि धारणीयं पि हस्तिस्मिं पि अश्वस्मिं पि रथस्मिं पि धनुस्मिं पि वेणुस्मिं पि धाविते प्लविते इष्वस्त्रज्ञाने युद्धे वा नियुद्धे वा छेद्ये वा भेद्ये वा हेद्ये वा संग्रामशीर्षायां वा राजमायाचार्ये सर्वत्र निष्ठिता गतिंगताः ॥ कुशकुमारं न कोचि शिल्पं शिक्षयति स्वकाय बुद्धीय स्वकाय प्रज्ञाय स्वकेन वीर्येण सर्वेषां तेषां भ्रातॄणां अन्यस्य महाजनकायस्य सुशिक्षितः । इष्वस्त्रज्ञाने सुशिक्षितो सर्वशिल्पायतनेहि अपरापरेहि च सर्वेषां कुशो कुमारो विशिष्यति ॥

तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ यं नूनाहं इमां पंच कुमारशतां मीमांसेयं को इमेषां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा इक्ष्वाकुना

kvacit mahâ * kuço kvacin krauñcakuço kvacit mayûrakuço kvaci haṁsakuço itye * çrâni nâmâni kṛ* B *çrâṇi nâmâ kṛitâni salimdâ* C *çuddha kuço ti nâma kṛitaṁ | .

1. C *pañcaçatânâṁ dârakaṁ krî * râṇi devî* B *çasya krîḍâyanakaṁ*. — 2. C tato kuço * shâṁ bhrâtṛîṇâṁ* BC *ṇâṁ acchi*. — 4. C *kshvâkus teshâṁ* BC *ni deti | hasti* C *çrayânaṁ catha* BC *rhâṇi | kuça*.

6. C *çirikâçya vâ syandakânikâ vâ gallikâ vâ agalli vâ pa* BC *patrayânaṁ vâ âkâça* C *bhrâtṛîṇâṁ acchinditvâ aṇḍitvâ vâhitvâ vâ pu* B *ṇâṁ acchinditvâ vâhitvâ vâ punar de 6 | ki* C *kshiteti | . — 9. BC *kumâro vi* C *tataḥ çekhiyanti le* B *lipiyaṁ saṁ nammiṁ pi ca kasmiṁ pi dhâvite javi pla* C *nammiṁ pi ca kasmiṁ pi ca dhâ* BC *jñâne yuddha vâ ni(B *ti)yuddhe vâ chedye(C *chede) vâ bhe* C *bhedye vâ hâthe vâ saṁ* B *râjâmâcâryaṁ | sarva* C *râjâmâtyâcâryyaṁ sarva* B *çcitrâ pati* C *çcitâ pa gati*. — 14. C *raṁ na kvaciç çilpaṁ çikshiyati* B *kshayeti* C *buddhiya svakâ * ṇa teshâṁ sarveshâṁ bhrâ * janakâya suçikshito i*.

16. C *shâṁ kumâro virçishyati | . — 18. B *ti yaṁ nû*. — 18. B *çatânâṁ mîmâṁseyaṁ ko* C *çatânâṁ mâṁsavaṁ ko*. — 19. B te dâni râjâ i* C te dâni râjâ B *râṇi eko * modako mahântaṁ te* C *ko mahântaṁ kṛito | te * rehi modakânâṁ ma-

पंच मोदकशता कारापिता एको मोदको महान्तो तेषां मोदकानां मध्ये स्थापितो अपरेहि मोदकेहि ओच्छादितो यो एतं महान्तं मोदकं गृह्णीष्यति तमहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः तं मोदकराशिं कृत्वा पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति । शीघ्रं वीहि तावेहि मोदकराशितो एकमेकं मोदकं गृह्णथ ॥ ते दानि कुमारा सर्वे प्रथमं पि धाविता पश्चात्कुमारो प्रधावितो । सो कुमारो सर्वेषां धातृणां वामदक्षिणेन [337b] हस्तेन अवगृह्हित्वा तं महान्तं मोदकं गृह्णीते ॥ तस्य राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति । एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति । एषो च दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो काणो मषिराशिवर्णो अप्रियो प्रतिकूलो दर्शनाये । को एतं राज्यं धारयिष्यति । यं नूनाहं द्वितीयं पि इमां कुमारां जिज्ञासेयं । आहारदेशकाले इमे कुमारा संमुखं परिवेषापयिष्यं । यो एतेषां प्रथमं भोजनं प्रतीक्षिष्यति अहं ज्ञास्यामि एषो ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः आहारदेशकाले तां पंच कुमारशतां शब्दापयित्वा पुरतो निषीदापयित्वा भोजनं आलीपयति । ते पि कुमारा भोजनं प्रतिपालेन्ति । सो कुशो कुमारो तं भोजनं भूमिये प्रतीच्छति यत्तकेन स भोजनेन अभिप्रायो तं भूमीयं ओदनस्य राशिं करोति । तत्रैव उपरि व्यंजनानि प्रतीच्छति पृथिवीनिश्रितं भुंजति ॥ तस्य दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य एवं भवति ॥ एषो कुशो कुमारो ममात्ययेन राजा भविष्यति पृथिवीश्वरो पृथिवीनिश्रितं परिभुंजति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकु अपरेण कालेन पुरोहितं पृच्छति । उपाध्याय को इमेषां कुमाराणां ममात्ययेन राजा भविष्यति ॥ पुरोहितो आह ॥ महाराज एषो हि कुशो कुमारो देवस्यात्ययेन राजा भविष्यति । एतस्य राजलक्षणा: ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः

dhye sthāpito aparehi modake ° dito yām evaṁ modakaṁ° B °dito yā evaṁ modakaṁ° BC °grihṇishya° B °syāma esho° C °syāmaḥ | esho°.

3. B sā dā° C °dakaṁrāçiṁ kritvā tāṁ paṁ° B °yati çī°. — 4. C çrīghraṁ tihi tārehi modaka° B °ghraṁ grihṇāle° BC °grihnatha || . — 5. BC °ni kumāro sarve° tu so°.

6. B °stena alagū°. — 7¹. BC °ti e°. — 8. C esho ca duvarṇṇo durdri° B °ça sthūloshṭo sthūlaçi° BC °kālo mahoharāçi° B °priyo patisthūlo darçayeko | e° C °priyo apratikulo darçanāya ko | a°. — 10¹. BC ko | etaṁ° B °rājñaṁ dhā° °ti yaṁ°. — 10². C °mārā ji° B °rāṁ vijñāsayaṁ āhā°.

11¹. C āharade° B °saṁsukhaṁ paridoçā°. — 11². C °cehishyaṁ | ahaṁ°. — 12. C °āharyade° BC °lipayitvā te°. — 13¹. BC tenāpi ku° C °pālayanti so°. — 13². C °naṁ bhūmiye praticchati | yatta ° çiṁ kritvā ka°.

16. C tatraivam upari° B °bhuñjanti | . — 17. BC °shyati | prithivīçra° C °çvaro niçri°. — 18. B °kāreṇa pu° BC °ti a°. — 20¹. C °sho kuço° B °vishya |.

21¹. BC °çāḥ so°. — 21². C °rāja i°.

पुरोहितस्य श्रुत्वा दुःखितो संवृत्तो ॥ को उपायो भवेया यं एषो ज्येष्ठो कुमारो समात्ययेन राजा न भवे । यं नूनाहं राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानानि निखनेयं अदृष्टानि केनचि । यो इमा निधानाम्समात्ययेन जानेया बुद्धेया उत्खनयेया सो राजा भवेया अथैवं नाम अन्यो कुमारो राजा भवेया ॥ तेन दानि राज्ञा इक्ष्वाकुना राजकुले देशे देशे गुह्यप्रदेशेषु महानिधानं निखतं अदृष्टं केनचि ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः दीर्घस्याध्वनो अत्ययेन मरणकालसमये अमात्यामनुशासति ॥ भो भणे अमात्या यो इमेषां पंचानां कुमारशतानां समात्ययेन इमानि निधानानि व जानेया बुद्धेया उत्खनयेया तं राज्येन अभिषिंचथ । अन्ते निधिः बहिर्निधिः न चान्ते न बहिर्निधिः चतुर्णां शाक्यराजानां हेष्टतो चतुरो नि[238ᵃ]धिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः वृक्षे निधिः पर्वते निधिः यतो च वैरोचनो अभ्युदेति ततः निधिः प्रभंकरादित्य यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यो अमात्याहो इमां कुमारो निधानां जानाति उत्खनापेति अनाचिखितो तं राज्येनाभिषिंचथ । सो च राजा भविष्यति ॥ सो दानि राजा इक्ष्वाकुः एवममात्याननुशासित्वा कालधर्मेण संयुक्तो कालगतो ॥

ते दानि पंच कुमारशता पितुः कालगतस्य राज्यहेतोः अन्यमन्यं विवदित्वा अहं राजा अहं राजेति न चान्यमन्यं विहिंसन्ति धार्मिकत्वात् ॥ तदा अमात्या कुमाराणां वदन्ति ॥ कुमाराहो मा विवदथ । तेषां वो राज्ञो इक्ष्वाकुस्य आज्ञप्ति-

1. B °yâ ya esho° C °yâ yo esho° B °bhave yaṁ nû° C °bhaveyaṁ | yaṁ°. — 2. C °le deçe deçe mahânidhânaṁ grihyapra° °neyâ | adṛi° B °neyâ adṛi° BC °dṛishṭaṁ kena° B °ci yo° C °cid yo i°. — 3. C °imâṁ ni° BC °neyâ na bu° B °ddheyâ uptakamoyeyâ so° C °ddheyâ nâpta(ou °kha?)nopeyâ so râ° °veyâ anahpetaṁ nâma° B °yâ | appeta nâma° BC °anye ku°. — 4. BC °khanaṁ adṛi° B °kenaci so° C °kenacit so dâ°.

6. C °kshvâku di° B °dhvano tyeyena ma° °tyân ânuâ sahitena bho° C °tyânâm anuçâ°. — 7. C ho bhaṇe° B °çatânâṁ amâtya° BC °dhânâni vâ jâ° B °ddheyâ uptakanâyeyâ te râjye° C °ddheyâ upta(°pla?)nâpeyâ taṁ râ° B °abhiṁcatha ante°. — 8. B ante nidhiḥ na cânte na vahir nidhiḥ catu° C ante nidhiḥ anyaṁ tena vahi nidhiḥ catu° BC °turṇâ râjaçâkânâṁ heshṭato caturo° C °yojanenidhiḥ mocanenidhiḥ vṛi° BC °gre nidhiḥ yato ca vai° °bhyude(C °dde)ti | tataḥ(C °tato) ni° C °karoditya yatrâ° C °ni eti putro nidhiḥ yatra de° °pi nidhito° B °pi nito nidhiḥ yo amâho imâṁ° C °ro nidhânaṁ jânanti upta(ou °pla)nâyeti anâvishkṛitaṁ | taṁ râjyaṁ na abhi° B °jânâti | uptakânâpeti | anâcitikaṁ taṁ râjye° BC °abhiṁcyatha.

15ᵃ. C °evaṁ mamâtyayenânuçâsayitvâ° BC °yuktâ kâ°.

16. C °çatâni pi° °sya râjyaṁ hetoḥ anye anyaṁ vivâdi° B °hetoḥ | anyam anyaṁ vidi°. — 17. C °mâtya ku° B °nti ku°. — 18ᵃ. C °vivâdatha. — 18ᵇ. BC na teshâṁ râjñaḥ C °jñâ) i° °sti pi°.

का अर्हो । पितरि मरणकालसमये संदेशो दिन्नः यो पितरि संदेशं जानिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ कुमारा आहुः ॥ अमात्याहो एवं तु यथाकालं पितरि संदेशो दिन्नो आख्यायथ ॥ ते दानि अमात्या पंचानां कुमारशतानां पुरतः तं राज्ञो इक्ष्वाकुस्य संदेशं परिकीर्तेन्ति । अन्ते निधिः वहिर्निधिः नैवान्ते न वहिर्निधिः चतुर्णां शाकराजानां हेष्टतो चतुरो निधिः समुद्रे निधिः सागरे निधिः योजने निधिः मोचने निधिः यूपाग्रे निधिः पर्वताग्रे निधिः यत्र च वैरोचनो अभ्युदेति ततो निधिः प्रभंकरादित्यं यत्रास्तमेति तत्र निधिः यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः । कुमाराहो इमं वो पितरेण इक्ष्वाकुना संदेशो दिन्नः यो युष्माकं इमान्निधाना निक्षिप्तां जानिष्यति उत्खनयिष्यति सो च राजा भविष्यति ॥ एकूनपंचकुमारशता निधानान् कीर्तियमानान्न जानन्ति न बुध्यन्ति कुशो महाबुद्धिर्महामीमांसको सर्वं अर्थं उपगतो परिशुद्धो ॥ सो दानि आह ॥ अयमेतं पितरि वचनं तव भो निवेदयिष्यामि ॥ ये युष्माभिर्निधाना परिकीर्तिता तान्सर्वानुत्खनापयिष्यं ॥ यं तातेन वुत्तं अन्ते निधिः अभ्यन्तरं राजकुलद्वारे देहलाय अभ्यन्तरतो निहितो निधिः ॥ तं प्रदेशं अमात्यहि उत्खनापितं महानिधानं ॥ यन्तातेन वुत्तं वहिर्निधिस्तथैव देहलाय बाह्यतो निहितो निधिः । तं पि महानिधानं कुमारेण उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं नैवान्ते न वहिर्निधीति तं मध्यमद्वारे देहलाये हेष्टतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं

1. C pitaraṁ maraṇa ° ye saṁdeśaṁ yo pitaraṁ saṁdeçaṁ°. — 2[1]. BC kumâre âhuḥ (C °âha) | . — 2[2]. BC amatyâ° C °vaṁ tu ° yathâ aemâ ° deçe di°. — 3. B °kîrtianti ante° C °kîrttayanti | . — 4. B antar nidhiḥ° C ante nidhiḥ vahi nidhiḥ nai ° nâṁ heshṭatoç caturo° B °heshṭato catu ° gare nidhiḥ moca° C °gare nidhiḥ jojane nidhiḥ mo° BC °rvatâgre nidhiḥ yato ca vai° B °vailocano° BC °bhyuddeti tato nidhiḥ (B °dhiḥ |) pra° C °ditya yatrâstam eti tatrâpi nidhiḥ° B °hîyati tatrâ°.

8. B kumârâ pi i° BC °maṁ vâ pi° C °dinno yo yu ° dhânâ nikshiptâṁ jâ° B °dhânâ nikshitâṁ jânishyati uptanîyishyati | so vâ râ° C °uptkanâkayishyati so râ°. — 10. C ekunapaṁ° BC °çatâṁ nidhânâṁ kîrttaya° C °so mahâbuddhiḥ mahâmîmâṁçako sarvârtham upaga ° çuddhaḥ | .

11[1]. C amâtyâho aha°. — 12. C °rtitâs tâṁ sarvân uptkanâpa° B °rvân uptkânâpa° C °shyaṁ yaṁ tâ°. — 13. BC yaṁ tâtena vu° C °nte nidhin ti | abhya° B °ntaraṁ râjakumâraṁ râjakula° BC °dvâle deharâya abhyantaratâ nihi ° dhiḥ taṁ°. — 14. C °tyehi pkanâpi° B °uptkânâpitaṁ | ma° BC °naṁ tena°. — 15[1]. C tena vuttaṁ vahir nidhin ti ta° B tena vuṭaṁ vahi° BC °syaivaṁ deharâya°. — 15[2]. C °uptkanâpi° B °uptkânâpitaṁ yan tâ°.

16. C yaṁ tâtena vu° B °vuṭaṁ | nai° B °vahiḥ nidhi ti taṁ° C °r nidhin ti | taṁ ma ° hatâya heshṭato nihi° B °heshṭato nihi ° dhiḥ taṁ°. — 17. BC °pi kumâreṇa mahânidhânaṁ uptkanâpi(B °pkânâpi)taṁ | .

उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं चतुर्णां शालराजानां हे[238b]ष्टतो चतुरो निधि यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पर्यंको शालमयो सुवर्णपादेहि ओनद्धः शय्यां कल्पयति तेषां पर्यंकपादानां हेष्टतो चतुरो निधिः ते पि कुमारेण महानिधाना उत्खनापिता ॥ यन्तातेन वुत्तं समुद्रे निधिन्ति या राजकुलअशोकवनिकायां क्रीडापुष्करिणी तत्रापि निहितो निधिः । तत्रापि कुमारेण क्रीडापुष्करिणिकातो उत्कड्डापितो ॥ यन्तातेन वुत्तं सागरनिधिं ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य स्नापनशालाये उदुपानं तत्रापि निहितो निधिः । तं कुमारेण उदुपानातो महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं योजने निधिन्ति यस्मिं प्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं युज्यति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं मोचने निधिन्ति यत्र अभिरुहणप्रदेशे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य यानं मुच्यति हस्तियानं वा अश्वयानं वा युग्ययानं वा तत्रापि निहितो निधिः । तं कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं वृक्षाये निधिन्ति यत्र राज्ञो इक्ष्वाकुस्य दर्शनशालायां महावृक्षं तस्य सूर्येण उदयन्तेन यत्र अग्रच्छाया निपतति अस्तमितेनापि सूर्येण यत्र पश्चिमा छाया निपतिता तत्रापि निहितो निधिः । ते पि कुमारेण द्वे महानिधाना उत्खनापिता ॥ यं तातेन वुत्तं पर्वते निधिन्ति यत्र शिलापट्टे राज्ञो इक्ष्वाकुस्य शीर्षस्नानं वर्णकं च विलेपनं च पिष्यति तत्र हेठतो निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यन्तातेन वुत्तं यत्र वैरोचनो भ्युदेति निधिन्ति यत्र तातो इक्ष्वाकु रघुणा स्नातो तत्रापि निहितो

1. B yan te tâtena° C yan te tântena vu° BC °heshṭato catu° °dhiḥ | ya° C °tra pa-ryyaṁkena mayâ su° BC °rṇṇapâtrehi o° C °onaddho çeyyâṁ° BC °yati | teshâṁ pa° nâṁ heshṭato catu° nâ uptkanâpi° B °pitâ ya°. — 4. B °tâṁ | sa° BC °nti yo râjyaṁ (B °râ-jakyaṁ) açe° C °pushkariṇî° B °pushkiriṇî°. — 5. C °krîḍyâpushkari° BC °riṇikâto° C °o-tkanâpi° B °kkaṭṭâpitâ | .

6. C yaṁ tâte ° gare nidhiṁ ti yatra râjno i.° lâya udupânaṁ tatrâpi hi nihi° B °trâpi hito nidhiḥ taṁ°. — 7. C tam api ku ° naṁ uptkâpitaṁ B °uptkanâpitaṁ | . — 8. B °dhin ti tasmiṁ° BC °jyati | hasti° C °vâ yugyeyânaṁ° BC °uptkanâpitaṁ yan tâ°. — 9. BC °tâṁ | mo ° bhilakshate(C °kshaṇe) pra° C °mucyati hasti° B °mucasmiṁ pradeçe râjño ikshvâkusya yânaṁ hasti° BC °açvayânaṁ vâ yânâyânaṁ vâ ta ° dhiḥ taṁ°.

11. BC °uptkanâpi° B °taṁ yan tâ°. — 12. C yaṁ tâte vu° BC °tâṁ | vṛkshâ° C °kshâgranidhi ° ksham tasya suryyeṇa u° B °graccâyî nipatati° C °pi suryyena pa° B °mâcchâ nipati° C °mâcchâyâ nipatati tatrâ°. — 14. C °uptkanâ° B °uptkanâpitâ yaṁ tâ°. — 15. BC °tâṁ | parva ° lâpatrâ râjño° B °çirshamânâ ° rṇṇakaṁ ca vile° C °rṇṇa-kaṁ vilepanaṁ ca yishya ° tra haṭhe nihi° B °heto(?) nihi°.

17[1]. B °ukrvânâpitaṁ yan tâ° C °upikanâpitaṁ | . — 17[2]. B °tâṁ | ya° BC °bhyu-ddeti nidhin ti yatra tâ(C °trâ)to | ikshvâ° C °hito nidhiḥ taṁ° B °dhi taṁ°.

निधि । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं पि तातेन वुत्तं यत्र प्रभंकरादित्य अस्तमेति तत्र निहितो निधि त्ति यत्र इक्ष्वाकु कालगतो तत्रापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानं उत्खनापितं ॥ यं तातेन वुत्तं यत्र देवा महीयन्ति तत्रापि निहितो निधिः यत्र राज्ञा इक्ष्वाकुना पंच कुमारशता परिविषापिता तत्रापि निहितो निधिः । तं पि कुमारेण महानिधानमुत्खनापितं ॥ एवं तेन कुशेन कुमारेण तानि निधानानि उत्खनापियमानानि अमात्या च कुमारा च पुरोहिता च ब्राह्मणराजाचार्या च भटबलाग्रा च नैगमजानपदा च सर्वे कुशस्य कुमारस्य तत्र निधानेषु उत्खनापियमानेषु विस्मयमापन्ना । अहो [२३५b] कुशस्य कुमारस्य महाबुद्धि महामीमांसा यत्र दानि राज्ञो इक्ष्वाकुस्य राजकुले देशे देशे महानिधानं निहितं तं सर्वं कुशेन ज्ञातं सर्वं च उत्खनापितं । एषो राजा भविष्यति ॥

तेषां दानि अमात्यानां एवं भवति । मा हैव तावत्कुशेन कुमारेण अन्येषां कुमाराणां श्रुतं भविष्यति भूयो भूयो अन्येनार्थेन जिज्ञासेम ॥ ते दानि कुमाराणां अमात्या जल्पन्ति ॥ कुमारा यो युष्माकं सर्वा देवान्वन्दित्वा प्रथमं सिंहासने उपविशिष्यति सो राजा भविष्यति ॥ ते दानि एकूनपंचकुमारशता नानाप्रकाराणि यानानि अभिरुहित्वा शीघ्रं शीघ्रं त्वरमाणरूपा येन देवकुला तेन देववन्दका प्रधावन्ति ॥ सो पि कुशो कुमारो येन सर्वसौवर्णं अभिषेचनीयसिंहासनं तेनोपसंक्रमित्वा चतुर्दिशं देवानां अंजलिं कृत्वा पूर्वराजचित्तीकारेण च तं सिंहासनं प्रदक्षिणीकृत्वा उपविष्टः ॥ सो हि कुशो कुमारेहि अमात्येहि भटबलाग्रेहि

1'. C taṁ api kumāro ma° naṁ upkanā° B °ukvanā°. — 1'. C yaṁ tātena vu° m eti tata nihito nidhiṁ ti yatra° B °hito nidhiṁ ti yato ikshvā°. — 3'. BC °reṇa vuttaṁ mahā° C °dhānam upkanā° B °utkanā°. — 3'. BC yatra de° B °hiyaṁnti° BC °dhiḥ yaṁ pi tātena vuttaṁ | yatra rā° C °çatāni pari° B °pitā | tatrā° dhiḥ taṁ°. — 5. B °nam utkānā° || C °nam upkanā°.

6. BC evaṁ tāni ku° B °kuçalena kumāreṇa çatāni ni° B °utkanāpi° C °upkanāpi° jācāryaç ca bhaṭṭabalā° BC °dā ca sarva ku° tra nidhāne utka(C °upka)nāpi° C °panno | B °panno a°. — 8. B aho ḥ koça° C °buddhiḥ mahāmiçā yatra° B °mīmāṁsā yatra° C °naṁ nāṁnihi° taṁ | taṁ sarva ku° B °hitaṁ taṁ sarva kuçalena jñā° C °jñātaṁ sarva ca ukkāpitaṁ e° B °utkanāpitaṁ e°.

12'. C mā heva° B °va tā kuçe° C °çena kumā° kāçoto° BC °çruto bha° ti | bhūyo bhūyo(C °yaḥ) anye° B °rthena vijñāsemo | C °semaḥ te dā°. — 13. C °dāni amātyo kumārāṇāṁ ja° B °amātyo ja° BC °jalpati ku°. — 14. BC °rāho yu° B °sarvaṁ de° C °devāṁ vandi° ne upaparviçishyati so° B °upaviçyati || so rā° shyati te dā°. — 15. BC °rūpa ye°.

17. B °sarvaṁ sau° BC °abhecanīyaṁ siṁ° citrīkara° C °ṇīkṛtya upatishṭhaḥ bho hi° B °vishṭa || . — 19. BC bho hi kuço° B °kumāro hi amātye° C °kumāro amātyehi bhaṭāhe° C °naigamajānapa° BC °abhaṭṭhihi naga° C °nigamajānapa° °recilo | eaho rājeti evaṁ°.

च नैगमजनपदेहि च अयं पण्डितो ति कृत्वा राज्ये अभिषिक्तो सर्वेहि पट्टीहि नगरमहत्तेहि निगमजनपदेहि राजामात्येहि कुमारेहि च अभ्यर्चितो एषः राजा ति । एवं दानि कुशो कुमारो राज्यं प्राप्तो ॥

सो दानि राजा कुशो यं कालं राज्यं प्राप्तः ततो मातरं अलिन्दां देवीमभिवादयित्वा सत्कृत्वा गुरुकृत्वा मानेत्वा पूजेत्वा एवं दानि राजा कुशो चिरं कालं धर्मेण राज्यं कारापयित्वा अपरेण कालेन तां देवीमलिन्दां मातरं विज्ञपेति अम्बे भार्यां मे अग्रमहिषीमानेहि प्रासादिकां दर्शनीयां यस्या अन्या स्त्री सदृशा न भवेत् ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण प्रासादिकां दर्शनीयां भार्यां दास्यति । पापिकां एव रूपेण भार्यां आनयिष्यामि या ते उद्वासं न करिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे यदि पापिकां मे भार्यां आनयिष्यसि न तामहं पापिकां भार्यां पादेन वा पाणिना वा स्पृशेयं । प्रासादिकां दर्शनीयां मे भार्यां आनेहि । न मे अम्बे श्रुतं वा दृष्टं वा राजा पापिको ति नापि राजा पापिकाये स्त्रियाये सार्धं अभिरमति शोभनां च मे भार्यां अम्बे आनेहि ॥ अलिन्दा देवी आह ॥ पुत्र सुखं जायापतिका अन्योन्यसमलक्षणा संवसन्ति न चान्यमन्यं अभिमन्यन्ति । कल्याणरूपा भार्या पापकं रूपेण पतिं अभिमन्यति । क[237b]ल्याणरूपो पतिः पापरूपाये भार्याये अभिमन्यति ॥ यादृशा ते पुत्र भार्या योग्या तादृशान्ते भार्यां आनयिष्यामि पापिकां रूपेण या ते पुत्र नाभिमन्यिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे न मे पापिकाये भार्याये कार्यं । असदृशां मे रूपेण भार्यामानेहि ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र को ते पापकस्य रूपेण कल्याणरूपां भार्यां दास्यति ॥ कुशो राजा आह ॥ अम्बे दूरातो मे अर्धहिरण्यसुवर्णेन व्ययकर्मेण कल्याणरूपां भार्यां आनेहि ॥

3. C °jyaṁ prapto | . — 4. B °ptah || ta° BC °jetvā | evaṁ° B °apalena kālena tāṁ devīṁm ali° C °lindā māta° B °vijñeti ambe bhāryā me agramahiṣiṁ āne° C °jñapeti | ambe bhāryyā me agra ° nyāyāṁ stri°.

8². C pūtra° C °dāsya pāpi°. — 9. C pāpikān evaṁrū° BC °bhāryā āna° C °mi | ya te u° BC °lāpaṁ na°. — 10². B °di pāpikān me bhā° BC °bhāryāṁ ca ānayi° C °si | na tāvad ahaṁ° BC °çeyaṁ prā°.

11. C °bhāryyā ā° B °nehi na me°. — 12. BC °çobhanaṁ ca me bhā° C °bhāryyā ā°. — 14. B °khaṁ jāpati° C °khaṁ jāpatikā anyonyaṁ samalakṣhiṇāḥ saṁvasanti na ca° nyati | . — 15. BC °pāpakarūpeṇa pati(C °tinā) abhi°.

16¹. C °bhimanyeti || . — 16². C yādṛçā te putra bhā ° dṛçā te bhāryyā ānayi° BC °mi | pāpikāḥ rū° C °yān te putre nā°. — 18². B ambe durāto me na me pā° C °na me pāpakāye bhā° B °ryaṁ a°. — 18³. B adṛçā me rū° C °dṛçāyena bhāryā°. — 20¹. C rājā kuço āha || . — 20². BC ambe durā° C °vyapakṛṣhṭena kalyā° B °rmena karmeṇa kalyā° C °bhāryyā ā°.

सा दानि अलिंदा देवी अमात्यां पुरोहितां शब्दापयित्वा आमन्त्रयति ॥ भवन्तो राज्ञो कुशस्य भार्या अग्रमहिषी आनेथ यादृशा राजकुले बहूनां स्त्रीसहस्राणां अग्रमहिषी ज्येष्ठा भवेया ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता च देवीये प्रतिश्रुत्वा समन्ततो नगरजानपदेषु ब्राह्मणा च दूता च विसर्जिता । गच्छथ भवन्तो यादृशा इह कन्या राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य योग्या भवेया तादृशीं कन्यां आनेथ ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च षोडश जनपदानन्वेषमाना शूरसेनेषु जनपदेषु कान्यकुब्जं नाम नगरं तत्र अनुप्राप्ता ॥ तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा राज्यं कारयति । तस्य सुदर्शना नाम धीता प्रासादिका दर्शनीया यस्या सर्वे जंबुद्वीपे रूपेण सदृशा अन्या कन्या नास्ति ॥ सा दानि राजधीता महता राजर्द्धीये महता राजानुभावेन महता समुदयेन चतुर्घोटं अश्वरथं अभिरुहित्वा वयस्यकाहि च चेटिकाहि च परिवारिता उद्यानभूमिं निर्धावति । तेहि ब्राह्मणेहि दूतेहि च दृष्टा । तेषां दानि भवति । इयं राजकन्या सुष्ठु प्रासादिका दर्शनीया इयं राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी योग्या ॥ ते दानि ब्राह्मणा दूता च अपरं दिवसं कल्यतो एव प्रावरिय निवासयित्वा च राजकुलद्वारे स्थिता । यं कालं राजा महेन्द्रको दर्शनशालायां उपविष्टो ते दानि ब्राह्मणा दूता च राज्ञो निवेदयित्वा पुरतः स्थिता ॥ सो दानि ब्राह्मणो राज्ञो महेन्द्रकस्य जयेन वर्धापयित्वा एतदुवाच ॥ महाराज वाराणस्यां कुशो नाम राज्ञो इक्ष्वाकुस्य पुत्रो सो ते सुदर्शनां स्वधीतरं भार्यार्थाय वरेति ॥ सो दानि कुशो राजा अभिषिक्तो यत्र षष्टीनां नगरसहस्राणां राज्यं कारयति ॥ त[२४०']स्य महेन्द्रकस्य भवति । अनुरूप एतादृशस्य पुरुषस्य सम्बन्धो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तं ब्राह्मणं दूतं च कल्प-

1[1]. C °liṁdāṁ deviṁ amā°. — 1[2]. C °bhāryyā agra° BC °tha | yā° C °bahunāṁ strī° mahishi jye°. — 3. C °nagararājā° BC °hmaṇa ca dū° C °rjitāḥ ‖ B °rjitā gaccha°. — 5. C °bhagavato yā° ha kaṁnyā rā° kalivākusya pu°.

6. C °hmaṇadūtā ca shoḍaśamahājanapadāt anve° B °padāt ‖ kaṇṭhamānā çū° C °çūlase° deshu kaṁnyaku° B °deshu kaṇḍakubjaṁ° C °tram anuprāptāḥ ‖. — 7. C °ndrako marddakarājā°. — 8. C °rīyā manoramāṁ yasyā sarva jaṁ° B °sarvaṁ jaṁ° C °dṛçā kanyā°. — 9. B °caturdyoṭa açvaratha abhiruhitvā ca yasya kāhi ca ce° C °caturghoṭa açvaratha abhitvā ca yasyā kāhi ca ceṭīhi ca parivāritāni udyā° B °vati tehi°.

11. BC °dṛishṭvā te°. — 12[1]. C °jakaṁnyā su° BC °sushṭu prā° C °yaṁ rājña ikshvākusya agra°. — 13. C °hmaṇadū° B °kalpata evaṁ prā° C °kalpayato evaṁ pravaliya nivā° B °riya 'nivā° C °dvāle sthi°. — 14. C °upaviçyaḥ te dā° B °shṭo | te dā° C °hmaṇadūta ca° C °vato sthi° BC °sthito |.

16. C °vaddhāpa°. — 17. C mahārājā vā° B °putre sā te su° C °tro sā te sudarçanā dhī° B °rçanā sva° C °rthāya vati |. — 18. BC °bhishikshi° C °kshito ya° BC °shashṭhīnāṁ°. — 19[1]. BC °vati anu°. — 19[2]. BC °rūpaṁ e° C °bandhaḥ so° B °ndho so°. — 20. C °ndrakas taṁ brā° B °ca kalpate bha° C °lpati bha°.

ते ॥ भवन्तो वयस्य: राजा कुशो मम भवति देमि से धीतरं भार्यार्थं ॥ सो दानि ब्राह्मणो मोदकानि क्रीणिय ब्राह्मणां शब्दापेत्वा मोदकानि वारेति । भवन्तो अयं महेन्द्रको मद्रकराजा राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुपुत्रस्य धीतां सुदर्शनां प्रपत्नी प्रयच्छति । तं भवन्तो उदकं प्रयच्छन्तु ॥ ते दानि ब्राह्मणा च दूता च ब्राह्मणस्य वचनं कृत्वा राजानं महेन्द्रकमामन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीमनुप्राप्ता ॥

ते दानि ब्राह्मणा च दूता च अमात्यानां पुरोहितानां निवेदयन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा ते दानि अमात्या पुरोहिता च अलिंदाये देवीये निवेदेन्ति ॥ तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जम्बुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं । तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा । तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ श्रुत्वा अलिन्दा देवी हृष्टा प्रीता संवृत्ता । अनुसदृशा मे पुत्रस्य भार्या लब्धा ॥ सा दानि अलिन्दा देवी पुत्रस्य कुशस्य रोचयति ॥ पुत्र तादृशा कन्या लब्धा यस्या सर्वे जंबुद्वीपे अन्या कन्या रूपेण सदृशा नास्ति । शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका दर्शनीया ॥ सो दानि राजा कुशो मातुर्वचनं श्रुत्वा हृष्टो प्रीतो संवृत्तः ॥ अमात्यपारिषद्या ब्राह्मणपुरोहितराजामात्यानामन्त्रेति ॥ भवन्तो

1¹. C vayasya rā° BC °demi me dhī°. — 1². C °no modakāṁ vikriṇiyā caṁ brā° B °no modakā kriṇiyāṁ ca brā° C °bdāpitvā mo° ni vārayati | . — 2. C °ndraka marddako rājā rājño kuçasya ī°. — 4¹. C °nto ukaṁ pacantu. — 4². BC °dūtā ca brāhmaṇānāṁ va° C °naṁ çrutvā rā° °yitvā saṁprasthito | B °sthitā anu°.

7¹. BC °hmaṇo ca dū° C °dūto ca a° BC °nti tādṛ°. — 7². C tādṛço kanyā labdhā ye sarve° B °bdhā yā sarvaṁ ja° C °anyāḥ kaṁnyā rū° dṛço nāsti. — 8. B çūlasenaṁ nāma ja° C çūlasene nāma janapadaṁ kaṁnyāku° B °padaṁ kanya° C °ndrako nāma marddako rāja tasya° B °drako nāma rājā tasya°. — 9. B °nīyā çru°. — 10. C te dā° °ryeṁ nivedayanti | B °vedanti | .

11. C °çā kaṁnyā la° BC °bdhā yā sarvaṁ ja° B °sti çū°. — 12¹. C çūlasenaṁ na° padaṁ ka° B °çūrasenaṁ nā° padaṁ kanyakubja nāma nagara tatra°. — 12². BC °jā tasya°. — 13. B °nīyā çru° C °nīyā manoramā çru°. — 14¹. C °prītā saṁtuṣṭā saṁvṛttā B °ttā a°. — 15¹. B °bdhā sā°. — 15². C °tādṛçī kanyā la° BC °bdhā yā sarva(B °rvaṁ) jaṁbu C °pe anyā kaṁnyā rū° BC °sti çū°.

16. BC çūra(C °la)sena nā° padaṁ ka° C °ndrako marddakanāma rā° B °madrako rā° C °nīyā manoramā | . — 18. C so dāni mātu° to saṁtuṣṭo | . — 19¹. BC °tyapariṣa°

शूरसेने नाम जनपदे कन्यकुब्जं नाम नगरं तत्र महेन्द्रको नाम मद्रकराजा तस्य धीता सुदर्शना नाम। गच्छथ तां मम कुशेन आनेथ ॥ ते दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या राज्ञो कुशस्य प्रतिश्रुत्वा चतुरंगं बलकायं सन्नाहयित्वा महता समृद्धिये महता विभूषाये प्रस्थिता ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये तेषां प्रस्थितानामेतदभूषि ॥ को नु खलु उपायो भवेया यथा सा सुदर्शना राजधीता न जानेया केदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण ॥ तस्या दानि अलिंदाये देवीये भवति एवं ॥ यं नूना[160b]हं गर्भगृहं कारेयं यत्र राजा कुशो भार्याया सार्धं क्रीडेया रमेया परिचारेया न च सा जानेया केदृशो राजा कुशो त्ति ॥ ताये दानि अलिंदाये देवीये तादृशं गर्भगृहं कृतं सिक्तोपसिक्तं ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं यत्र राजा कुशो क्रीडिष्यति रमिष्यति परिचारिष्यति ॥

ते पि दानि अमात्या पारिषद्या ब्राह्मणपुरोहिता राजाचार्या अनुपूर्वेण शूरसेनेषु जानपदेषु कन्यकुब्जं नाम नगरमनुप्राप्ता ॥ ते दानि येन महेन्द्रको मद्रकराजा तेनोपसंक्रमित्वा राजानं जयेन वर्धापयित्वा पुरतो स्थित्वा एतदुवाच ॥ महाराज जामाता ते कुशो राजा आरोग्यं परिपृच्छति सपरिवारस्य यं च महाराजेन प्रतिज्ञातं तां मे धीतां सुदर्शनां भार्यार्थं देहि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तानमात्यपारिषद्यां ब्राह्मणपुरोहितराजाचार्यानभिनन्दित्वा प्रतिसंमोदित्वा राजार्हाणि वस्त्रालंकाराणि परिभोगानि च दिन्ना ॥ ते दानि अमात्यपारिषद्या तत्र कलहं कालं विहरित्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयन्ति ॥ महाराज चिरगता स्म विवाहः क्रियतु गच्छामः ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको महता राजर्द्धिये

C °râjacâryyam âmantrayati | . — 19'. B bhagavanto çurasenaṁ nâ° C °çûlasena nâ° BC °napadaṁ kanya° C °ko nâmaraddakarâjâ° BC °rçanâ nâma ga°.

2'. BC gacchatha | tâṁ° B °ânatha | . — 2'. B °tyâ pariaha° C °câryya râjñâ ku° tiva-cana çru° turaṅga baraka° B °turaṅgaṁ ba° C °mṛiddhiye° BC °shâye prasthi° C °sthitâḥ | . — 4. C °shâṁ saṁpra° m etabhûshi. — 5. C °thâ so su° B °darça râja° C °ke-dṛiçâ kuça râjâ va° B °ṇa ta°.

6. BC tasya dâ° vaṁ ya°. — 7. C °kârayeyaṁ | yatra° B °kâreyaṁ | yatra° C °deyyâ rameyyâ pari° B °kuça tti || C °kuçeti. — 9. C °oçakta° BC °kîrṇṇaṁ | yatra°.

12. C °câryya anu° ṇa çûlasenashu janapa° B °senaṁsha jâ° kubjakânâma nagaraṁm anu° C °prâptaḥ || . — 15. B °cchati | sapa° BC °vârasya pañca mahârâja° jñâtaṁ tân me dhî° ryârtha dehi.

16. C °ka tâṁ amâ° BC °mâtyâ pâri° C °shadyâ brâ° ditvâ râjârahehi paribho° B °ditvâ râjârahehi vastrâlaṁkârehi paribho° BC °bhogena ca di° B °nnâ te dâ°. — 18. C °amâtyâ pâri° tra pratya° laṁ virahitvâ°. — 19. C °ja aciragatasya vi° B °ja aciragatâ sya vi° BC °haḥ kriyatu°. — 20. C °ko mahatâ râjariddhiye mahatâ râjariddhiye mahatâ râjanu° B °khasaṁninâda vivâha°.

महता राजानुभावेन महतो जनकायस्य हक्कारहिक्कारभेरीमृदंगपटहशंखशब्दनिनादेन विवाहधर्मं कृत्वा धीता सुदर्शना राज्ञो कुशस्य भार्या दिन्ना ॥ ते दानि अमात्या पुरोहिता विवाहधर्मं कृत्वा राज्ञो महेन्द्रकस्य आमन्त्रयित्वा प्रस्थिता । अनुपूर्वेण वाराणसीये उपवनं अनुप्राप्ता ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता महता सत्कारेण महता समुदयेन वाराणसीं नगरीं प्रवेशिता ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजकुले प्रवेशिता ॥ येन श्वश्रू अलिंदा देवी तेनोपसंक्रमित्वा श्वश्रुये पादां शिरसा वंदित्वा पुरतः प्रत्युस्थासि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तां वधूं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये राजधीताये सार्धं तहिं गर्भगृहे अज्योतिके महारहेहि उपभोगपरिभोगेहि क्रीडन्तो रमन्तो परिचारयन्तो आसति ॥ तत्र दानि राजधीतुः सुदर्शनाये तहिं गर्भगृहे अज्योतिके राज्ञा कुशेन सार्धं क्रीडन्तीये रमन्तीये परिचारयन्तीये ए[२४१ª]तदभूषि ॥ इमं राज्ञो कुशस्य इक्ष्वाकुकुलं ऋद्धं च स्फीतं च क्षेमं च सुभिक्षं च अनन्तरत्नाकरं अयं च अस्माकं शयनगृहो अज्योतिको दीपा पि न दीप्यन्ति । परस्परं हि चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो राजा कुशो वर्णरूपेण नापि स राजा कुशो जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी वर्णरूपेण । एतमाथ अन्तरं न परिबुध्यामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे नैव रात्रं न दिवा दीपा दीप्यन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजानं कुशं रहोगतं पृच्छति ॥ महाराज अयं राजकुलो ऋद्धो च स्फीतो च अनन्तरत्नाकरो इमस्मिं चास्माकं शयनगृहे नैव रात्रौ न दिवा दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं चक्षुहि न पश्यामो नैवाहं जानामि कीदृशो मे भर्ता नापि महाराजा जानाति कीदृशा मे सुदर्शना देवी । तदेतत्कारणं न परिबुध्यामि कस्या-

2. B °jño mahindra° C °sthitāḥ anu°. — 4¹. BC °vane anuprā° C °prāptāḥ ‖ . — 4². C °ahaṁ mahānaga° çitāḥ | . — 5. B °jakumāre praveçitā ye°.

6. BC yena svaçrū a° mitvā svaçrūyaṁ pādāṁ(C °dā) çira° C °purato pra°. — 7. C °alīṁ mahā° B °vadhū dṛ° C °vadhu dṛ°. — 9. C °jadhatāye sārddhe tahiṁ° B °he ajotike mahā° manto pravicā° C °parivārayanto ā°. — 10. C °nāye sārddhaṁ tahiṁ° B °he ajotike° BC °krīḍayantīyaṁ ramantīyaṁ pravicārayantīyaṁ e°.

12. C °kshvākulaṁ çiddhaṁ ca sphītaṁ ca kshe° yaṁ cāsmā° BC °gṛhe ajotike dīpā (C °po) pi° B °na dīyanti | . — 14. C °cakshuhi na paçyāmaḥ | nai° mi kīdṛço rājā kuço na jānāmi kīdṛço me su° B °nāpi sa rājā kuço rājāti kīdṛço me su° ṇa e°.

16. C evaṁ tatra° BC °tra anantaraṁ pari° C °buddhyāmi° B °mi | kasyā° C °naivaṁ rātriṁ na divā dīpo dīpyanti ‖ . — 17. BC °rājā kuçaṁ°. — 18. C °jakulo ṛ° ntaratnākaro i° BC °imaṁ cāsmā° C °divasu dīpā° BC °ndhakāra ta° C °saṁvasāmaḥ paraçyāmi naivā° hāṁjo jā° BC °ti | kīdṛçā me su° vī tad e°.

21. BC °mi | ka° ya yushmākaṁ ça° pā na dīpayanti ‖ .

यं अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि अहं पि एतं न जानामि कस्यार्थाय अस्माकं शयनगृहे दीपा न दीप्यन्ति । माता मे जानिष्यति तां पृच्छाहि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राजधीता प्रभाताये रात्रीये यं कालं राजा कुशो निर्धावितो भवति वस्त्राणि च प्रावरित्वा अलंकारं च बन्धयित्वा अलिंदाय महादेवीये पादां वन्दनाय उपसंक्रान्ता ॥ सा दानि सुदर्शना श्वश्रूये पादां वन्दित्वा आह ॥ भट्टि अयं राजकुलो ऋद्धो स्फीतो च अनन्तरत्नाकरो अस्ति च अस्माकं शयनगृहे नैव दिवा न रात्रिं दीपा दीप्यन्ति यथा अन्धकारे तथा संवसामो परस्परं अपूहि न पश्यामः किमत्र कारणं यं अस्माकं गृहे दीपा न दीप्यन्ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने युष्माकं उभये जायापतिका उदाररूपा रूपेण अन्यं कंचि समसमं न पश्यामि । तं मा युष्माकं परस्परं उदारं रूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेयाति । अपि तु एवं च मे देवानामुपयाचितं चिरकालं अस्माभिः यदा मे वधुकाये सुदर्शनाये पुत्रो वा धीता वा भवेया ततो द्वादशमे वर्षे परस्परं पश्येयाथ ॥ एषो अस्माकं कुलधर्मः ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता आह ॥ पापं खलु तात भट्टाये देवानामुपयाचितं चिरकालमस्माभि: परस्परं न द्रष्टव्यं ॥ अलिंदा महादेवी [२४१ᵇ] आह ॥ पुत्रि किं करोमि एवं मे उपयाचितं देवानामपि रक्षामि मा युष्माकं परस्परं उदारवर्णरूपं दृष्ट्वा उन्मादं गच्छेया ति ॥ एवं दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता चिरेण कालेन तां श्वश्रुं प्रतिपतिय नां विज्ञपे-

1[b]. BC devī ahaṃ° B °pā na dīpayanti | . — 3. B °trī yaṃ kā° BC °bhavato vastrā° laṃkālaṃ ca ba° C °liṃdāye mahā° dāvā vandiya u° B °dāṃ vandiye upa°. — 5. B sa dā° nā svaçrūyaṃ pā° C °çvaçruyaṃ pā°.

6. C bhartte iyaṃ rājakule ṛddho ca sphīto ca ananta° B °çayanagṛ° C °rātriṃ dīpā dīpayanti ya° B °rātri di° pyanti || yathā andhakāra tathā saṃ° C °saṃvāsāmaḥ paraspa-raṃ na na paçyāmo k;° B °kahūhī na paçyā° BC °yaṃ yuṣmākaṃ° C °kaṃ çayanagṛ° B °he dīpe na°. — 9ᵃ. B aliṃdo ma° C aliṃdā devī || pu°. — 9ᵇ. BC putrī su° B °tiko u° na | anyaṃ koci sama° C °ṇa anye kvacit sama°. — 10. B ta mā yu° C taṃ ā yu° paṃ dṛṣṭo utsāhaṃ ga° B °utpādaṃ ga°.

11. C °upayācitaṃ yadā me bandhukāye su° B °taṃ cirakāraṃ asmā° C °veyā tataḥ dvā°. — 13ᵃ. C eṣham asmā° BC °rmaḥ sā dā°. — 14. C pāvayaṃ khalu tāvartiāye devānām upacācitaṃ cirakāram asmā° B °bhaṭṭāye devānām upajācitaṃ cirakālamṃ asmā°. — 15ᵇ. BC putrī kiṃ° C °vaṃ upayā° kalāmi | ā yu° dāraṇipaṃ varṇṇaṃ dṛ° BC °ṣṭvā utpādaṃ gaccheyānti | .

17. C °jñaptāḥ sa dā°. — 19. C sa dā° reṇa tāṃ° B °reṇa kāreṇa tāṃ° C °nipratiyā na vijñapemi lha° B °patiyā naṃ vijñepemi lha°.

सि ॥ भट्टे इच्छामि स्वामिकं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ भगनि पुत्रि कालेन तं पश्यिष्यसि ॥ सा दानि सुदर्शना पुनर्पुनः तां श्वश्रु विज्ञपेति । भट्टे इच्छामि एकं वारं द्रष्टुं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति । इयं सुदर्शना राजधीता कुशं पश्यितुकामा यदि से न विनोदयामि कौतुकं महान्तं भवेया । सा अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने सुष्ठु सुवे ते राजानं कुशं दर्शयिष्यामि दर्शनशालायां जनस्य दर्शनं च दत्तं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राजं कुशं आमन्त्रेति । पुत्र एषा सुदर्शना राजधीता त्वां पश्यितुकामा त्वं च पापको रूपेण मा सुदर्शना तवेदृशं रूपं दृष्ट्वा चित्तस्य भवे अन्यथात्वं यो तेषां पंचानां कुमारशतानां सर्वेषां कुमाराणां दर्शनीयतरो प्रासादिकतरो भवेया स राजेति कृत्वा राजासने निषीदापयित्वा ततो सुदर्शनाये उपदर्शयितव्यो एषः राजा कुशो ति । ततो सुदर्शना जानेय एकशो राजा कुशो ति ततः चित्तं न प्रतिहरिष्यति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे एवं क्रियतु ॥ तेषां दानि कुमाराणां कुशद्रुमो कुमारो प्रासादिको दर्शनीयो । सो दानि कुशद्रुमो राजार्हेहि वस्त्रेहि च आभरणेहि च अलंकृत्वा यथा राजा तथा अलंकृतो दर्शनशालाये राजकृत्ये सिंहासने राजेति कृत्व उपविशापितो । ते पि कुमारा सर्वे अलंकृताः सुभूषिता कृता स्वकस्वकेषु आसनेषु उपविशापिता ॥ अमात्या पि पुरोहिता भटबलाग्रा श्रेष्ठिनैगमग्रामग्रामिकजनपदा सराजका परिषा यथा देवपरिषा विरोचति ॥ सो दानि राजा कुशो भ्रातुः कुशद्रुमस्य कुमारस्य राजासने निषण्णस्य छत्रं गृह्य वामे पार्श्वे छत्रं धारेति ॥ सा दानि अलिंदा देवी वधुकाये सुदर्शनाये सार्धं अपरेहि च बहूहि देवीशतेहि परिवारिता राजकुलातो निर्धाविता सिंहपंजरे स्थिता ॥ अथ खलु अलिंदा महादेवी वधुकाये सुदर्शनाये

1[1]. BC bhartide I° C °icchami svâ°. — 1[2]. BC °lena te pa° C °çyishyâmi | . — 2[1]. C sa dâ° nâ punah punas tâm° çvaçru vijñepeti bha°. — 2[2]. BC bhartte icchâmi | ekam... C °drashṭavyaṁ | B °shṭuṁ ta°. — 3[1]. C °viye bhavaṁti | . — 3[2]. BC °yadi me na vi° B °tukaṁ shânsu bhaveyâh || C °tukaṁ mâ me shaṁsu bhaṁveyâ | . — 5. B °shṭu suce te râ° C °ne sushṭu ca te râ° BC °râjâ kuçaṁ (C °ça) darçayi°.

6. C °râjâ ku° mantrayati || . — 7. BC °dhitâ tvaṁ paçyi° C °tukâmah tvaṁ ca pâpako rupe° rçanâ bhave edṛi° B °rçanâ bhavedṛi° C °bhaved anya° BC °tvaṁ | yo(C °yâ) e° C °shâṁ kumâraçatânâṁ darçani° BC °niyo prâ° veyâ tatah râje° C °shidita tato BC °yyâ || e° C °sho râjakuçeti | B °kuçeti tato°. — 10. B °jâne edṛi° C °kuçeti tato na ci°.

11[2]. C °vaṁ kriya° BC °ùu te°. — 12. B °niyo so°. — 13. C °strehi câbha° B °çayito te pi°. — 14. B °kṛitah su° C °kṛitâ su° B °çayitâ || . — 15. C °bhaṭṭabalâgrâ çreshṭhinaigamâjanapado grâmigrâmaka sarâkyâ°.

17. C °nishaṇṇasya achatraṁ grihyaṁ vâmapârçve°. — 18. BC °vadhukâye su° C °bahuni devîça°. — 19. BC °ri vadhukâye su° C °shanṇakaṁ u°.

कुशद्रुमं कुमारं राजासने उपनिषण्णकं उपदर्शयति ॥ [illegible] पुत्रि सुदर्शने एषो ते भर्ता पश्याहि नं ॥ सा दानि सुदर्शना कुशद्रुमं कुमारं राजासने निषण्णं दृष्ट्वा प्रीतमनसा सुलब्धा मे लाभा यस्या मे भर्ता एदृशो अभिरूपो प्रासादिको दर्शनीयो सर्वां च राजपरिषामभिभवति रूपेण ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता परिषां च अभिविलोकयति यावत्तस्या सहस्रस्त्रीपुरुषेहि सो राजकुलो छत्रधारो दृष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये तं राजकुलं छत्रधरं दृष्ट्वा मनसं प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ मातुं अलिन्दां महादेवीं भणति ॥ भट्टे शोभति राजा कुशो कुमारा च कृतपुण्या दर्शनीया सर्वा च राजकुला परिषा शोभति यथा देवपरिषा । अपि च एषो छत्रधारो अप्रशंसनीयो न अनुरूपो सदृशस्य राज्ञो देवपुत्रसमस्य एदृशो छत्रधारो विकृतरूपो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो । एतेन छत्रधारेण सर्वा सा राजकुलपरिषाश्रिरी उपहता । एवं विस्तीर्णे राज्ये नास्ति अन्यो पुरुषो यो राज्ञो छत्रं धरेया ॥ यदि मे भर्ता इच्छति प्रियं कर्तुं तदेषो छत्रधारो राज्ञो सामन्तके न तिष्ठेया अन्यं पुरुषं छत्रं धारापये ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्रि सुदर्शने मा एवं वदाहि न रूपेण कुलं भवति यदेषो छत्रधारो रूपेण पापको अपि तु गुणेहि महात्मको शीलवन्तो सत्यवादी धार्मिको पुण्यवन्तो बलवां परराष्ट्रप्रमर्दको एतस्यानुभावेन अस्माकं षष्टीहि नगरसहस्रेहि सनिगमजानपदेहि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादेति । एतस्यानुभावेन सर्वे वयं सुखं जीवाम ॥ एवं दानि अलिंदाये देवीये सा सुदर्शना

1. C putri sa° BC °paçyahi°. — 2. B so dā° C so dāniṃ kuçadrumaṃ sudarçanā kumā ° nisharṇṇa dṛ° B °nisharṇṇaṃ dṛ° C °prītimanā sula° BC °yasyā me bhārttā° C °sarvāṃ rāja °bhava rū°. — 4. BC °kayati | yāvat taṃ sahasrā(C °hasā)stri° B °dṛshṭo tasya°.

6. BC tasya dā° C °rçanāya taṃ rājakyaṃ cchatradhāraṃ° C °daumanasya°. — 7¹. C °alindā devīṃ° BC °ti bha°. — 7². B bhartte ço °māro ca kṛ° C bhartti ço kuço kumāro ca °puṇyo darçanīya sa° BC °bhati | yathā de ° shā api°. — 9. C °tradhāraḥ apa° C °yo na urupo asadṛça° B °nurūpo asadṛça° B °sthūloshṭo sthūlaçi° C °daro kālyo māshurā° B °kālo māshurā° BC °ṇṇṇo ete°.

11. C ete cchatra° C °sarvāsāṃ rāja° BC °jakyā pari°. — 12¹. B °vistīrṇṇā rājyo nāsti° C °vistīrṇṇo rājyo nāsti °cchatraṃ dhāreyā | B °cchatra dha°. — 12². C °mebhaṭṭa i° BC °icchasi pri° B °cchatraṃ dhāreyā | yadi me bhartte icchasi priyaṃ kartuṃ tad esho cchatradhāro rājñe sāma° BC °shṭheyā | anyaṃ °dhārāpayehi | . — 15¹. C °ti yadaisho ° dhārmiko pu ° vāṃ parāshṭra ° kaṃ shashṭhīnagara° B °kaṃ shashṭhihi nagara° C °srehi sanigamajanapadehi na kvacin pratya° B °dehi sa koci° C °heṭhāṃ utpā°.

17. C °jīvāmaḥ | B °jīvāma e°. — 18. C °aliṃdā de ° sā saṃjñā prāptāḥ sā° B °sā saṃprāptā | .

संप्रप्ता ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञा कुशेन सार्धं रहोगता अच्छति ॥ महाराज एवं विस्तीर्णे तव राज्ये नास्त्यन्यो पुरुषो यो तव छत्रधारो भवेय । यो तव एदृशो छत्रधारो अदर्शनीयो । यदि मे इच्छसि प्रियं कर्तुं तदेतं छत्रधारं मेल्लेहि अन्यं पुरुषं छत्रधारं स्थापेहि ॥ राजा आह ॥ मा एतं छत्रधारं निन्दहि किं रूपेण कृत्यं भवति । यो गुणेन सम्पन्नो किं रूपं तस्य करिष्यति । सो छत्रधारो महात्मा गुणेन कल्याणो च महाबलो च तस्य अनुभावेन इमानि षष्टि नगरसहस्राणि न कोचि प्रत्यर्थिको हेठां उत्पादयति ॥ एवं दानि सुदर्शना देवी राज्ञा कुशेन संप्रप्ता ॥

सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां दे[२४७ᵇ]वीं पश्यितुकामो मातरं अलिंदां देवीं विज्ञापेति । अम्बे अभिप्रायो मे यथा सुदर्शनां देवीं पश्येयं ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र त्वं पापको रूपेण यदि सुदर्शना जानेया एदृशो राजा कुशो दूरूपेण ग्लानमेतं विद्यति यं सुदर्शना उपक्रमेण आत्मानं मारेया ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किं शक्या कर्तुं । उपायो चिन्तयितव्यो यदहं सुदर्शनां पश्येय सा च मे न जानेया को एषो ति ॥ अलिंदा देवी आह ॥ पुत्र एष अस्ति उपायो यदा सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि उद्यानभूमिं निर्धाविष्यति उत्पलानि पद्मानि च पुष्पितकानि द्रष्टुं ततो त्वं प्रकृतैव उद्यानं गत्वा पद्मिनीये कण्ठमात्रो ओतरित्वा पद्मपत्रेण शीर्षं प्रतिच्छादयित्वा आससि । तथा वयं करिष्यामः यथा यत्र देशे तुवं पद्मिनीये स्थितको भविष्यसि तेन सोपानेन सुदर्शना पद्मिनीये पद्मानामर्थाय स्वयं ओतरिष्यति । कत्वारणं सुदर्शनातीव पुष्पलोला पत्रलोला च ततो मां त्वं यथाभिप्रायं पश्यिष्य-

1². BC °rça°. — 2. BC °rçavistirṇṇaṃ tava rājyaṃ nā° nyo yadi°. — 3. BC °kartuṃ | ta° C °llehi anye pu°. — 4³. C °nindohi kiṃ rupe° B °bhavati yo gu°. — 5¹. B °ṇena sampannā kiṃ°. — 5³. C °kalyāṇāṃ ca mahāla° ni shashthi naga° ni na kocin prarthyako heṭhān utpā°.

7. C °rçanāṃ devīṃ paçyi° (l. 9). — 9. C °dāṃ devi vijñapeti | B °peti a°. — 10¹. B açvaabhi°.

11. B °jāneyāṃ edṛ° C °jāneyāṃ | edṛ° B °dyanti ‖ yaṃ° C °dyati paṃ aa°. — 13¹. B ambe ki çākyā ka° BC °kartuṃ u°. — 13³. B °tavyo | ya° C °tavyaḥ ya° rçanā sā ca me na yāneyā°. — 15¹. B °sha yatra u° BC °rāhi devehi sā° C °bhūmiṃ ni° B °rddhārayishyati ‖ udyānāni pa° C °shyati udyānāni pa° to taṃ pratikṛitae ca udyānaṃ° B °tvaṃ pratikṛitvaiva udyānaṃ gatvā padmaniya kaṇḍamātre o° C °padmaniya kaṇṭhamātre ottari° yitvā āçati yathā va° B °yitvā āça yathā va°.

18. BC yathā vayaṃ(C °varaṃ) karishyāmaḥ | yathā de° shyasi ‖ tena° B °tena sopā° C °sopānena sa° BC °rçanāya padmi° C °uttari°. — 19. C °rçanā ti° tralola ca tataḥ sa tvaṃ° B °to naṃ tvaṃ°.

मि ॥ तत्र दानि राजकुले मालाकारेहि उत्पलानि च पदुमानि च पुण्डरीकानि च सौगन्धिकानि च फुल्लितानि नानाप्रकाराणि च माल्यानि प्रवेशियन्ति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि उत्पलानि पदुमानि फुल्लितानि दृष्ट्वा तां धात्रुं अलिंदां देवीं विज्ञपेति ॥ अम्मे इच्छामि वापीयो द्रष्टुं फुल्लितकेहि उत्पलपदुमकुमुदपुण्डरीकेहि ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्याहि सर्वं वापीयो निर्धाविष्यामः ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि मा वै सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं वापीयो दर्शनाये निर्धाविष्यति । यदि तां पश्यितुकामः ततो प्रकृत्येव उद्यानभूमिं गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषो राजा कुशो ति ॥

सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्येव उद्यानभूमिं गत्वा अन्तःपुरिकां प्रतिपालेन्तो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो येन सोपानेन सर्वबहूनि पदुमानि च पुण्डरीकानि च तत्रोत्तरित्वा पद्मपलाशेनात्मानं छादयित्वा आसति ॥ अन्तःपुरिका च सर्वा निर्धाविता । यादृशं नन्दनवनं अप्सरगणेहि [243a] भरितं उपशोभति तादृशो समुद्यानं तेन राजान्तःपुरेण ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तासु वापीषु उत्पलपद्मकुमुदपुण्डरीकां फुल्लितकानि रमणीया दृष्ट्वा अपरासु देवीषु अल्पति ॥ देवीहो आगच्छथ वापीषु पदुमानि गृह्णीष्यामः ॥ तान्देवीयो आह ॥ सुष्ठु देवि

1. B °kula mâ° BC °likâbhi u° C °padmâni ca puṇḍarikâni ca phûlli° B °dumâni ca puṇḍari° C °lyâni praveçayanti | . — 2. C °dâni tâni u ° mâni phûlli ° lîñdâ de ° jñapenti | B °jñaptei | . — 4. B bhatte i° C °shṭuṁ phûlli°. — 5ª. BC °sushṭu pa° C °hi sarvâṁ vâ°.

6. B so dâ° C sâ devî aliñdâ râ° B °râjñâ ku° BC °yati pu°. — 6ᵇ. C putra ya kha° B putraṁ kha° °si sarvo su° C °si sarvâṁ su°. — 8. BC yadi so paçyi °kṛityena u° C °gatvâ antaḥpuriṁkâṁ pratipâlentâ âsati || so dâni râjâ kuço yena sopânena sarvaṁ bahuni padumani ca puṇḍarikâni ca tatrottaritvâ padmapalâçenâtmânaṁ cchâdayitvâ tatra deçe° BC °shṭhâhi || yathâ te so ° nâ na yâneyâ e°. — 10. BC °triye prâkṛitake ve° pratikṛityena u° C °purikân pra° BC °lentâ âsa°.

11. C °sopâṇena sarvâṁ bahuni° B °sarve bahû° C °padmapuṇḍarika tatra uttari° B °trottari° C °padumapalâçena âtmânam âcchâda°. — 12ª. C °rikâni ca sarvâ° B °rvân nirddhâvitâ yâdṛi° C °vitâḥ yâdṛi°. — 13ª. C °yâdṛiça nanda ° psarogaṇe ° dṛiçaṁ tam udyâ° BC °râjâ antaḥ° B °pureṇa bharitaṁ sobhati tâdṛiçaṁ udyânaṁ tena râjâ antaḥpureṇa | . — 15. C so dâni ° vî tâsu sarvâṁ vâpî ° tparapadumaku ° rikaṁ phûlli ° ṇîyâni dṛi°.

16. C °vî âgacchata vâpi° BC °gṛihṇâmhyâ°. — 17ᵃ. C °devî âha | . — 17ᵇ. B sushṭu de° C sushṭu de° BC °devi gṛihṇâmhyâ° C °shyâmiti pa°.

गृह्णीयामो पद्मानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तहिं अन्याहि देवीहि येन सोपानेन राजा कुशो स्थितो तेन सोपानेन सुदर्शनां अग्रतो कृत्वा ओकस्ता ॥ ताय दानि सुदर्शनाये पद्मानां कृतेन हस्तो प्रसारितो पद्मं गृह्णीयामीति । ततः कुशेन राज्ञा सहसा आलिंगिता ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये देवीये एवं भवति उदकराक्षसेन गृहीता ॥ सा दानि अविधा अविधा प्रवेशिताहमुदकराक्षसेन खज्जामि उदकराक्षसेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका सर्वा एकान्तीभूता स्थिता राजा कुशो देवीय सार्धं क्रीडिष्यति सा दानि सुदर्शना देवी अविधाविधन्ति खज्जाति उदकराक्षसेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति राज्ञा कुशेन यथाभिप्रायं कृतं तदा सुदर्शनाये देवीये परिवारेण संकथवर्णिकर्मं कृतं । कटच्छु ज्वलिता शान्तं समितं ते पापं दिष्ट्यासि उदकराक्षसेन मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना ताहि अपराहि देवीहि सार्धं तहिं दिवसं पद्मिनीये क्रीडित्वा रमित्वा परिचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना देवी राज्ञो कुशस्य शयनगृहं प्रविष्टा ॥ राजा जल्पति ॥ देवी पद्मिनी पद्मनाय गता न मम पद्मानि आनीता । न ते अहं प्रिये प्रियो ति ॥ देवी आह । महाराज कुतो मे पद्मानि ओकस्ता अहं वापी पद्मानि गृह्णिष्यामीति ततो हं उदकराक्षसेन आलिंगिता मनाक्षि उदकराक्षसेन खादिता । ततो स्मि अन्तःपुरिकाहि मोचिता ॥ यादृशो महाराज सो तव रूपधारी तादृशो तव पद्मिनीये उदकराक्षसो मन्यामि एकमाताय जाता ति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ।

1. C °vī tahim anyā° yena sopānena rājā kuço sthito tena sopānena su° tvā ekāntā[illegible] B °stā tāya°. — 2. C tā dāni su° ye padumānāṃ krite ca hasto°. — 3. C tato kuço° B °kuçena rā° BC °hasā āliṃgato (C °gato) ||. — 4. C tasya dā° B °hitā sā dā°. — 5. C °dāni avidhābhidhā pra° tā 'ha udaka° khajjāsi uda° B °khajjāti uda° BC °khajjāmīti ||.

6. C °ekāntabhūtā sthitāḥ rā° ya sārdha krīḍishyati ramishyati | sā dā° B °shyati | sā dāni° C °rṣanā abhidhāvanti rasyati antaḥpurikā codakarā° B °vī avidhāvidhanti sayati | antapurikā codaka°. — 8. C °laṃ yānāti rā° BC °rājā ku° B °kritaṃ tathā su° ṛvakarmaṃ°. — 10. BC kaṭacchu jva° B °paṃ drishṭyāsi° C °paṃ dṛshṭvāsi u° sena muktā |.

11. BC °deminiya krī° B °kāla rā° C °pravishṭo |. — 12. C °vishṭo | B °vishṭā rā°. — 13[a]. C °jā kalpayati de° B °ti de°. — 13[b]. BC devīṃ padmi° B °gatā te mama padmināntā || C °gatā na te mama padminī ānī°. — 14[a]. B °haṃ priya priyo ti || C °haṃ priye priyo ti ||. — 14[b]. BC °tā vahaṃ vāpīṃ padminīṃ grihnishyāmiti | ta° sena āliṃ° C °nāsmiṃ uda°.

16. C tato 'smiṃ antaḥ° B °to smiṃ antaḥ° C °hi socitā BC °citā yā°. — 17. C °hirājo so ta° rūpo udakarākshasa manyā° B °rūpodakarākshasa manyā° BC °mi || e° B °ekāmātāyaṃ jāto ti so° C °mātāyaṃ jāteti ||.

देवि मा भूयो पद्मिनीं पश्यनाय निर्धावसि । अहं पि तव वापीये मनाक्षि उदकराक्षसेन खादितो हि ॥

तव राजकुले आम्रकाले राजकीयेहि आम्रपालेहि नानाप्रकाराणि आम्राणि प्रवेशि[243b]तानि ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तानि नानाप्रकाराणि आम्राणि दृष्ट्वा श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टि इच्छामि आम्रवनानि द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि सुष्ठु पश्चाहि श्वे आम्रवनानि निर्धावयिष्यामि ॥ ताये दानि अलिंदाये महादेवीये आम्रपाला शब्दापयित्वा आज्ञप्तिका दिन्ना ॥ श्वः सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं आम्रवनानि पश्यनाय निर्धाविष्यति ततो आम्रवनं सिक्तसंमृष्टं करोथ । वसनचित्रेहि दूष्येहि आम्रदण्डानि वेठेथ ओसक्तपट्टदामकलापं धूपितधूपनं मुक्तपुष्पावकीर्णं आम्रवनं अलंकरोथ ॥ ते दानि उद्यानपाला महादेवीये अलिंदाय वचनमात्रेण तमुद्यानं आम्रवनं अलंकृतं ॥ सा दानि अलिंदा देवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र श्वे खलु आगमिष्यति श्वे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकमाम्रवनं पश्यनाय निर्धाविष्यति । यदि मे पश्यितुकामो सि सुदर्शनां राजधीतां ततो प्रकृत्यैव गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानाति एषो सो राजा कुशो ति ॥ सो मातुर्वचनं प्रतिश्रुत्वा प्राकृतकेन वेषेण प्रकृत्यैव आम्रवनं गत्वा सर्वस्यारामस्य यो सर्वशोभनो आम्रो तस्य हेष्टा स्थितः ॥ सा दानि सुदर्शना अन्तःपुरिकाहि परिवृता महता राजर्द्धिये महता राजानुभावेन नानाप्रकारेहि सुविचित्रेहि राजरथेहि आरुहित्वा आम्रवनं प्रस्थिता ॥ सा दानि सुदर्शना देवी यानातो ओतरित्वा बहुहि देवीगणेहि परिवृता तं आम्रवनं प्रविष्टा । यादृशं चित्ररथे मिश्रकावने देवानां

1a. C devi mā bhū * rdhāvati ‖. — 1b. C aham api ta * piyagamanā* B *piya manā*. — 3. C *kule amrapāle rā* BC *rājanyehi āmrapā(C *kā)ehi nānāprakārāṇi rājakula praśe*. — 4. C *tāni nāprakā* C *alindā mahā* B *peti bha*. — 5. B bhartte i * drashṭum a*.

6a. C alidā ma* B *lindām ma*. — 6b. B putrī sushṭu pa* C *sushṭu paçyāmi çu*. — 7. B *dinnā çvaḥ* C *dinnāḥ suda*. — 8. C suda* BC *rçanām rājadhitām antaḥ* B *si-ktammarį*. — 9. C *trehi pushpehi āmrada* BC *vedatha* C *oçakta * lāpadhūpanadhū-panam mu* B *lāpam | dhūpi*. — 10. C *dyānapāra mahādevīya alim*.

12b. B putro yam* BC *la āmesi çu*. — 14. C *dhitām | tato* B *krityeva ga* C *kṛi-tyeva āmravanam ga* BC *shṭhāhi | ya * nāti ‖ esho so(B *so) rājā kuço ti so mā*. — 15. C *kena prakṛityeva āmra* B *veçena prakṛityeva āmravanam āmravanam gatvā sarve ārāma* C *tvā sarve ārāma * bhanam āmram tasya heshṭhāḥ sthi sā dā* B *bhanā āmro tasya heshṭhe sthitaḥ sā dā*.

17. BC *purakāhi* C *vṛitāḥ ma * ṛiddhiye mahārāmbhā * sthito sā dā*. — 19. BC *ro-hitvā bahū(C *huḥ)ni de* C *vṛitāḥ tam ā * nam pratishṭhatāḥ yā* B *vanam pratishṭā yā*.

त्रायस्त्रिंशानां यावका कोविदारा देवपरिवृता शोभन्ति तादृशं राजनं आम्रवनं ताहि राजान्तःपुरिकाहि परिवृतो शोभति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि सार्धं तमाम्रवनं अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती वरवराणि आम्राणि उच्चिनन्ती आम्रफलानि च भुञ्जन्ती नानाप्रकाराणि च पुष्पजातानि उच्चिनन्ती यावदाम्रवनस्य मध्ये अनुप्राप्ता यत्र राजा कुशो आसति ॥ सो दानि राजा कुशो आम्रमूलातो उत्थिहित्वा सुदर्शनाये देवीये उमूर्धिकाये आलिंगितो ॥ सा दानि सुदर्शना भीता सन्त्रस्ता जानाति वनपिशाचेनास्मि गृहीता ति ॥ सा दानि अविधाविध त्ति प्रवेशिता वनपिशाचेन खज्जामि वनपिशाचेन खज्जामि त्ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका इतो च इतो च [२४४ᵃ] पलायन्ति । राजा कुशो सुदर्शनाय सार्धं आम्रवने क्रीडति रमति परिचारयति सापि सुदर्शना अविधाविधं वक्षति धावथ अन्तःपुरिकाहो वनपिशाचेन खज्जामि ॥ ता दानि अन्तःपुरिका यं कालं जानन्ति यथाभिप्रायो राज्ञा कुशेन सुदर्शनाये सार्धं क्रीडितं रमितं परिचारितं ततः नानाप्रकाराणां पुष्पाणां उत्संगे गृह्णियान तं देशं गता ॥ ता दानि बहूनि देवीशतानि पुष्पमुष्टीहि राजं कुशं ओकिरन्ति शब्दं च करोन्ति । धिक्पिशाच धिक्पिशाच त्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीमोशिरित्वा राजकुलं प्रविष्टो ॥ तस्या दानि सुदर्शनाय देवीये परिवारेण संलग्नं बलिकर्मं कृतं । कटच्छु ज्ञालापिता शान्तं शमितं पापं दिष्ट्यासि वनपिशाचेन जीवन्ती मुक्ता ति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी अपराहि देवीहि सार्धं तहिं आम्रवने यथाभिप्रायं दिवसं क्रीडित्वा रमित्वा प्रविचारयित्वा विकाले राजकुलं प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राज्ञो कुशस्य शयनगृहे प्रविष्टा ॥ रा-

— 20. BC °vânâṁ trayastriṁ° C °çânâṁ yatra° BC °trake kovidâre devâ(C °vâḥ) pari° C °vṛitâḥ ço° BC °naṁ tahiṁ râjâ°.

2. C °riddhaṁ taṁ â° naṁ anucakramiṁmanti anuvi° B °kramanti anuvicaranti vanavarâ° C °caranti | va° BC °vanavarâ° B °nrâṇi noccranti âmraphalâni ca bhuñjanti nâ° C °nrâṇi uccirenti âmraphalini ca bhurjjanti | nâ° B °ni uccirenti yâ° C °ṇi uccaraṇti yâ° prâptaḥ yatra râjo kuço âçati | B °prâpto yatra°. — 5. B °unmuddhikâye° C °unmuddhikâye°.

6. B °hito ti || C °hiteti | . — 7. B so dâ° BC °dhanti pra° B °pravakshitâ° BC °jânanti || . — 9[1]. C tâ dani a ° kâ ito itaç ca pa° B °rayati | sâpi° C °nâ avidhâbhidhâṁ vakshya° B °nâ avidhâvidhaṁ vakshyati dhâvataḥ antaḥ°.

12. C °ramâya sâ° B °darçanaye sâ° C °ritaṁ || tato nâ° B °ritaṁ tataḥ° BC °utsaṅgaṁ grihniṣâ° C °gatâḥ | . — 14. C °bahuni de ° mushṭihi râ° karoti dhi°. — 15[2]. C dhik piçâça dhi ° çâçeti | B °dhik piçâcenti | .

16. C °vîya pari° BC °vâro salagnaṁ° C °karmaṁ kṛi°. — 17. BC °cchu jâlâvi(C °lâvi°)taṁ çâ° C °ntaṁ sami° BC °paṁ drishṭyâsi vana° C °jivanti mu° BC °kâmi || . — 18. C °mitrâ parickrapi ° vishṭo || . — 20[1]. B °vishṭo || . — 20[2]. B °ti de°.

श्रा जल्पति ॥ देवी आम्राणि संपश्यनाय निर्धाविता न ते आम्राणि आनीतानि न ते अहं प्रियो ॥ देवी आह ॥ महाराज कुतो मे आम्राणि । निर्धाविता स्मि आम्राणि पश्यनाय ततः मे वनपिशाचेन आलिंगिता मनाक्मि वनपिशाचेन खादिता । ततो हं अन्तःपुरिकाहि वनपिशाचस्य हस्तातो मोचिता ॥ महाराज यादृशो तव छत्रधारो यादृशो पद्मिनीउदकराक्षसः तादृशो आम्रवने वनपिशाचः सर्वे त्रयो जना मन्ये एकमाताय जाता ति सर्वे समसदृशा ॥ राजा कुशो आह ॥ देवि मा भूयो आम्रवनं पश्यनाय गच्छ । अहं पि तथाम्रवने मनाक्मि वनपिशाचेन खादितो ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन सुदर्शना देवी श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य हस्तिवाहिनीं द्रष्टुं । शृणोमि राज्ञो कुशस्य विस्तीर्णा हस्तिवाहिनी षष्टि हस्तिसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आह ॥ भो पुत्रि स्नुषे राजहस्तिवाहिनीं पश्यनाय निर्धावसि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी हस्तिमहामात्रं शब्दापियाण आणत्तिका दिन्ना ॥ स्नुषे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरिकाहि सार्धं राजकां हस्तिशालां पश्यनाय निर्धाविष्यती[454]ति । ततः हस्ती च हस्तिशालां च अलंकरोहि ॥ सो दानि हस्तिमहामात्रो अलिंदाय महादेवीये आणत्तिकाये श्रुत्वा सर्वा हस्तिवाहिनीं षष्टि हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि दन्तपतिमोकानि शुण्डापतिमोकानि सखुरप्रयाणानि । सा च हस्तिशाला सिक्तसंमृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ओसक्तपट्टदामकलापा धूपितधूपना ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राजं कुशमामन्त्रयति ॥

1. BC °âmrâni sa(C. °se)paçya° C °vito na te âmrâ° B °vitâ ne te âmrâ° C °ayam priyo ‖ . — 2². BC °ṇi mi°. — 3². B °vitâ | sâ âmra° C °vitâ sma âmrâ°. — 4². C tato ham a° çicahastâto movitâ | . — 5². C yâdṛiço tava° C °kshaso tâdṛi ° çâcu sarva tra° B °nye | e° C °mâtâyam jâyanti sarve samasadṛiçâ ‖ B °jânâti sarve°.

7². C devi mâ°. — 7². BC °vanavriçâ ° ditonti | . — 9. B °aliñdâm mahâ° C °alindâ devîm vijñapenti | B °peti abhi°. — 10. C °vâhinîm ahashṭhîm sahasta° B °hinîm shashṭhîm hasti°.

11². B °hudâm ma°. — 11². B °putri su° BC °râjâhastivâhanam pa° C °paçyamânâ° BC °rddhâvati ‖ . — 12. C °mâtrâm ça° B °âṇantikâ° C °dinnâḥ suve°. — 13. BC °jakyâ hasti° C °çâlâyâm pa° BC °shyati ti | . — 14. B °taḥ hastim ca hasti° C °taḥ hastim çâlâm ca alamkarotha | B °karonti | . — 15. B °âṇantikâye çrutvâ° C °tikâ çrutvâ° BC °tvâ sarva hastivâhivâhinî(C °hinîm) shashṭi(C °shṭhi) hastisahasrâ° C °rvârañkârehi a° ntaparikarmokâni çuṇḍâ° B °ntapatikemokâni çuṇḍâ ° kâni çaklâu° BC °khuraprabhâṇi ni ca ha°.

18. C °siktasamṛishṭâ ° ṛṇṇâ kṛitâ oçakta ° pitam dhûpanam | B °pitadhûpanâ muktapushpâvakîrṇṇâ kṛitâ ‖ . — 19. BC so dâni°.

पुत्र यं खलु जानेसि सुवे सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकां हस्तिशालां निर्धाविष्यति पश्यनाय । ततः प्रकृत्येव हस्तिशालां गत्वा तत्र देशे आसन यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो ति ॥ सो दानि राजा कुशो मातुः प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये हस्तिमेण्ठवेषेण प्रकृत्येव हस्तिशालां गत्वा हस्तिनो मूले सुदर्शनां प्रतिपालयमानो आसति ॥ सापि दानि सुदर्शना श्वश्रुय अलिन्दाये सार्धं सर्वाहि च अन्तःपुरिकाहि परिवृता राजार्हेहि अवरयेहि अभिनिर्हित्वा हस्तिशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि अवरयातो ओतरित्वा बहूहि चेटीशतेहि परिवृता हस्तिशालां प्रविष्टा । सो पि राजा कुशो हस्तिनो मूले हस्तिमेण्ठो ति कृत्वा सुदर्शनां निध्यायमानो आसति ॥ सा दानि सुदर्शना देवी ताहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र हस्तिशालाय अनुचंक्रमन्ती अनुविचरन्ती यं कालं प्रतिनिवर्तिता राजकुलं गच्छामीति राज्ञा कुशेन प्रत्यर्थेण हस्तिलण्डेन आप्यायन्तेन सुदर्शना देवी पृष्ठितो आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि हस्तिलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुं अलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे एतस्य राजकस्य हस्तिमहामात्रस्य दण्डो दातव्यः । शक्या एतेन या राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी तां हस्तिलण्डेन आहनितुम्ति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी आह ॥ भवतु पुत्रि मेल्लेहि एषो राजको हस्तिमहामात्रो अवध्यो किं शक्यं कर्तुं ॥ एवं दानि सुदर्शना श्वश्रुये संज्ञापिता ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे प्रियं मे राज्ञो कुशस्य अग्रमाहिषीं द्रष्टुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ सुष्टु पुत्रि खो राज्ञो कुशस्य अग्रवाहनं पश्यनाये निर्धावाहि ॥ [२५५'] सा दानि

1. C putraṁ kha ° ntaḥpureṇaṁ sā° BC °jakyaṁ ha ° ti | paçyanāya ta°. — 2. C tataḥ pra° BC °kṛityeva ha° C °āsadhyā yathā te su ° yā eṣo rā°. — 3. BC °triya hastimaṇṭha° C °veṣena prakṛityeva hastiçā° B °kṛityeva hastiçā° BC °tvā hastinā mū ° mānā āsati | . — 5. C °çvaçruyaliṁ ° vṛito rā ° vishṭa | .

7. BC °ūlātarahi° C °bahuni ce ° lāṁ praviçya | . — 8. BC °ço hastinīṁ(C °nāṁ) mūlaṁ hastimaṇṭhāti kṛi° C °ryanāṁ vidhyā°. — 9. C °vī tābhi antaḥ ° çālāyāṁ anucaṁ ° manti anuvicaranti | yaṁ° BC °miti | rājñā(C °jño) ku° C °stimaṇṭhena vā° BC °āpāyantena su° C °āhatāḥ tā°.

12. C °çitā | . — 13¹. B °çvaçru aliṁdā ma° C °alindāṁ mahādeviṁ vijñāpenti | . — 13². B bhartte i° C °dātavye ça°. — 14. BC °gramahishi(C °shī) sā hasti ° hanitumti (B °nimiti) ‖ . — 15. C °devim āha ‖ .

16¹. BC °putri me ° jakyā hasti° C °mātrā a° BC °kiṁ kartuṁ ‖ . — 16². C °çvaçruyaṁ saṁ°. — 18¹. C °lena tāṁ çvaçrum aliṁdā ma° BC °viṁ evaṁ dāni vijña° C °pemti | B °pehi bha°. — 18². C bhartte pri° BC °priyo me°. — 19¹. BC sushṭu pu° B °putrīsvo rājño° C °tri so rājño ku ° çyanāya ni° B °vāhi sā dā°. — 20. C °ni asādā mahāde° B °liṁdāṁ mahāde° C °mātrāṁ ça° B °ānantikāṁ dati çvo°.

अलिंदा महादेवी अश्वमहामात्राणां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ एषो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धाविष्यति । तं दानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वाणि अलंकरोथ अश्वशालां च सिक्तसंमृष्टां मुक्तपुष्पावकीर्णां करोथ ॥ तेहि अश्वरक्षेहि अलिंदाये महादेवीये आणत्तिकां श्रुत्वा सर्वाणि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वालंकारेहि अलंकृतानि । सा च अश्वशाला सिक्तसंमृष्टा मुक्तपुष्पावकीर्णा कृता ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राज्ञस्य कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र कुश यं खलु जानेसि सा सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकं अश्ववाहनं पश्यनाये निर्धाविष्यति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृष्टवाडवशालायां गत्वा तत्र देशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः राजा कुशो त्ति ॥ सो दानि राजा कुशः मातुर्वचनं प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये अश्वरक्षवेशं कृत्वा अश्वानां घासं विकिरन्तो आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुये अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वाहि चान्तःपुरिकाहि रत्नामयीं शिबिकामारुहित्वा अश्वशालां प्रस्थिता ॥ सापि दानि सुदर्शना शिबिकातो प्रत्योरुहिय बहूहि देवीशतेहि परिवृता अश्वशालां प्रविष्टा ॥ सो पि राजा कुशो अश्वानां पृष्ठतो स्थितः सुदर्शनां निध्यायन्तो ॥ सापि दानि सुदर्शना अपराहि अन्तःपुरिकाहि सार्धं तत्र अश्वशालायां अनुचंक्रमित्वा अनुविचरित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः कुशेन राज्ञा प्रत्ययेन अश्वलण्डेन वाप्यायन्तेन पृष्ठिमेन आहता । तानि राजार्हाणि वस्त्राणि अश्वलण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता श्वश्रुं अलिंदां महादेवीं आह ॥ भट्टे इमस्य अश्वरक्षस्य दण्डो दातव्यः । लब्धा एतेन राज्ञः कुशस्य

1. C sā anda° B °ṛçandāṁ rā ° jakyu açva° C °jakyāṁ açva ° çyamāya ni°. — 3. B tāṁ dāni shashṭhīṁ açva° C to dāni shashṭīṁ açva ° roti | açva° B °rohi | açvaçālāḥ ca si° C °çālā ca siktasaṁmṛishṭaṁ mu° B °ṛishṭaṁ mu° C °kīrṇṇaṁ ka° BC °rohi tāni açva°. — 4. BC tāni açvalaṅgehi(B °hi ‖) sāṁ° B °shashṭhi açva° C °shashṭhi açva°. — 5. C °kta-saṁmṛishṭā° B °ktasanmṛishṭā°.

6. C °alimindā ma ° vi rājñasya ku°. — 7. C °kuço yaṁ° B °nesi so su° C °anta-pureṇa sārddha rā ° çyanāya ni°. — 8. B °kṛityevā° C °kṛityena açva ° rçanā jāneyā esho rā° BC °çanti ‖. — 10. C °kuço mā ° çvalaṇḍaveçaṁ° B °çvaraṅgaveçaṁ° BC °açvānaṁ ghā° C °yamānā |.

12. C sāpi dā° C °çvaçuye alimdāye sārddhaṁ° BC °tnāmayī çi°. — 13. C sā dā ° to pratyāruhi devī° B °bahuhi devī° C °vṛito açva ° vishṭo |. — 15a. C °sthito su°. — 15b. B so pi dā° C °parehi antaḥpurikāhihi sā ° yāṁ anucakramitvā yaṁ kā ° kulaṁ gacchāmi ti | tato ku° B °cchāmīti ‖ tataḥ° BC °pṛishṭimena āhatā(C °tāḥ) tāni°.

18. B °çvalaṅgena vi°. — 19. C °alimdā de° B °limdām mahādevī āha ‖. — 20a. C bhartte i° BC °çvaraṅgasya da° C °tavyo | B °tavyaḥ la°. — 20b. C labhyā yatena rājño ku ° mahishī açva° B °hishī açva ° nīnaṁ ti ‖.

अग्रमहिषी पञ्चालच्छन्देन आहरितुं ति ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्र मयेति एते राजकन्या अवरुद्धा अवध्या किं शक्या कर्तुं ॥

सा दानि सुदर्शना अपरेण कालेन श्वश्रुमलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ अम्ब अभिप्रायो मे राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं द्रष्टुं । श्रुतं मे विस्तीर्णा राज्ञः कुशस्य रथवाहिनी षष्टि रथसहस्राणि ॥ अलिन्दा महादेवी आ[245b]ह ॥ सुष्ठु पुत्रि श्वो राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाय निर्धावाहि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य रथपालां शब्दापयित्वा आणत्तिकां देति ॥ श्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राज्ञो कुशस्य रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धावयिष्यति । तेहि दानि रथपालेहि महादेवीवचनं श्रुत्वा अपरज्जुकातो षष्टि रथसहस्राणि युक्तानि सिंहचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सर्वानन्दिघोषाणि सर्वेत्रयन्तिकानि सखुरप्रवालानि उच्छ्रितध्वजपताकानि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी राज्ञो कुशस्य निवेदयति ॥ पुत्र यं खलु जानेसि श्वो सुदर्शना राजधीता अन्तःपुरेण सार्धं राजकुलं रथवाहिनीं पश्यनाये निर्धावयिष्यति । यदि सि पश्यितुकामः ततो प्रकृत्येव रथशालां गत्वा तत्र प्रदेशे तिष्ठाहि यथा ते सुदर्शना न जानेया एषः सो राजा कुशो त्ति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अलिंदाये महादेवीये सार्धं सर्वेण च अन्तःपुरेण राजरथेहि रथेहि अभिरुहित्वा रथशालां प्रस्थिता ॥ सो पि राजा कुशो मातरि प्रतिश्रुत्वा प्रभाताये रात्रीये प्रकृत्येव रथवाहनशालां गतः रथपालवेषेण रथानां मूल आसति सुदर्शनां प्रतिपालयमानो ॥ सापि दानि सुदर्शना राजधीता अवरथातो ओरुहित्वा बहूहि देवीशतेहि परिवृता रथशालां प्रविष्टा ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अपराहि देवीहि सार्धं रथशालामनुचंक्रमित्वा यं कालं निवर्तिता राजकुलं गच्छामि त्ति ततः राज्ञा कुशेन प्रत्ययेन गोमयपिण्डेन वाम्यावलेन

1[1]. C mahâdevî alimdâ devî â°. — 1[2]. B °çvaraṅgâ avadhyâ° C °çvalaṇḍe avadhyâ°. — 3[1]. C °apaleṇa kâ ° alimdâ ma ° vijñâpenti | . — 3[2]. C bhartte abhi° BC °shṭaṃ çru°. — 4. BC °stirṇṇo râjñaḥ(C °jño) ku ° hinîṃ shashṭhîṃ(shṭîṃ) ra°. — 5[1]. C alimdâ ma° B °lindâṃ ma°. — 5[2]. BC sushṭu pu° C °tri so râ ° çyanâye ni°.

6. BC °tharâhinîṃ çabdâ°. — 7. BC sâ mda° C °hini paçya°. — 9. BC te dâni° B °shashṭhi ratha° C °shashṭhîṃ ratha ° ktâni siṃhâhacarmaparivṛitâni dvî° B °pâṇḍukamba° C °khurapravâlâṇi uchrita°.

13[1]. B putraṃ khalu° BC °jânâsi si su°. — 14. BC °krityeva ratha ° shṭhâhi | ya° C °esho so° BC °çonti | . — 15. C °rveṇa cântaḥ°.

17. BC °krityeva rathaçâ° C °gate rathapâravesha ° thânâṃ mûle âsa ° ti pârayamânâḥ | B °yamânâ | . — 19. C so pi dâni° BC °bahuhi de°. — 20. B °devehi sârdhaṃ ra ° nucakrami° BC °gacchâminti | tataḥ° B °kuçena pra ° atena prishṭhe âhatâ | C °âhatâni râjâ°.

पृष्ठे आहता ॥ तानि राजार्हाणि वस्त्राणि गोमयपिण्डेन विनाशितानि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अग्रमहिषीं अलिंदां महादेवीमाह ॥ भद्रे इमस्य रथपालस्य दण्डो प्रणामयितव्यो । लभ्या एतेन राज्ञो कुशस्य अग्रमहिषी गोमयपिण्डेन आहनितुं ॥ अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि मर्षेहि एष राजक्यो रथपालः अवध्यो राज्ञो रथकोशधारो किं शक्या कर्तुं ॥ सा दानि सुदर्शना ताय अलिंदाय महादेवीय संज्ञप्ता ॥

तत्र दानि अपरेण कालेन या राजक्या हस्तिशाला तत्राग्निः मुक्तो महान्तो अग्निदाहो प्रज्वलितो ॥ हस्तिमेण्ठसहस्राणि महामात्राणि च अन्यश्च महाजनकायो सन्निपतितो [246a] हस्तिशालां निर्वापयिष्यामः न च शक्नोन्ति तं अग्निदाघं परिनिर्वापयितुं अन्तःपुरं पि तेन अग्निभयेन सर्वं भीतं सन्त्रस्तं संवृत्तं मा इमं पि राजकुलं दहिष्यतीति ॥ ता दानि सर्वाः अन्तःपुरिका यतो हस्तिशाला ततो निर्धावमाना आसन्ति को शक्नोति एतं हस्तिदाघं परिनिर्वापयितुं ति ॥ महाजनकायं खिज्जन्तो न च शक्नोन्ति तं अग्निदाघं निर्वापयितुं न च शक्नोन्ति तानि हस्तिशालाय पटलानि घनानि महन्तानि बजजनउत्तकानि पातयितुं ॥ तस्मिंश्च कालान्तरे राजा कुशो वहिर्नगरे अनुचंक्रमन्तो अनुविचरन्तो अच्छति । तस्य दानि राज्ञो अमात्येन पुरुषेण निवेदितं ॥ महाराज यं खु जानेसि या राजक्या हस्तिशाला तत्र अग्निः प्रज्वलितो ॥ श्रुत्वा च पुनः राजा कुशो हस्तिस्कन्धवरगतः जवेन तां हस्तिशालां सपरिवारो आगतो ॥ सर्वाहि अन्तःपुरिकाहि राजा आपतन्तो दृष्टो तेन राज्ञा आपतन्तेन तानि प्रदीप्तानि पटलानि एकेनोत्साहेन सपच-

1. BC °alimdā ma(B °dān ma)hā°. — 2. B bhartte i° C °thapārasya daṇḍo pradāpayitavyā la° B °vyo la°. — 3. BC labhyā yatena rā° gramahi(C °hi)ṣhi go° C °gomayena pi°. — 4. B °limdām ma°. — 4. BC putri marshe° BC °eshā(C °sho) rājakyo rathapālah atadhyo(C °lo abandhyo) rājño°. — 5. C °dāni çudarçanā tāye alimdāye devya saṁjñākāh tatra°.

7. BC °lito ha°. — 8. BC hastimaṇṭha° trāṇāṁ ca anyaç ca(C °nye ca) mahāja° tāṁ nirdhāpayi° knoti taṁ(C °ti etaṁ) agnidāghaṁ(C °dāhaṁ) pari° C °rvāyituṁ antaḥ° ttaṁ mā imam api rā°.

11. C sarvāṁ antaḥ° B °rvāḥ purikā° C °tato niddhāpayamānā āsati kiṁ çakno° B °rddhāyamā° nti kiṁ çaknonti | etaṁ° C °yituṁ mahā° B °yituṁ ti mahā°. — 12. B °khijjantaṁ na ca çaknoti | taṁ agni° C °jjantaṁ ca na çaknoti taṁ agnidāghaṁ nirvāpayi° BC °knoti tāni hastiçālāya pāṭalāni gha°. — 14. C tasmiṁ ca kālā° ço vahinagare anucakramamanto anuvi° B °re anucakra° yanti tasya° C °yvanti | . — 15. C °rushena ni°.

16. B °hārāje yaṁ°. — 17. C °skandhavaragato javo° BC °āgato sarvā°. — 18. BC °jā āpa(C °āya)ntamto dṛshṭvā tena rājñā āpa(C °āya)ntakena tā° C °prajñaptāni paṭalāni ekaeshe utyena sayakaha° B °ekahesaiye sayakaha° BC °lakaṇḍakāni tataḥ(C °to) hasti°.

कानि सततकण्टकानि ततः हस्तिशालातो बाह्यमुखं क्षिप्तानि ॥ ये पि हि हस्तियो वरत्रेहि बद्धानि तानि बन्धनानि हस्तेन चटचटाय छिन्दति । ये पि हस्तिशाला अग्निना अभियस्ता तानि उत्क्षिपित्वा अग्निभयातो एकान्ते क्षिपति । एवं दानि कुशेन राज्ञा मुहूर्तेन हस्तिशाला निर्वापिता सर्वा हस्तिवाहिनी अग्निदाघातो मोचिता एको पि न हस्तिदग्धो नाबाधितो ॥ तत्र दानि अनेककोटीशतसहस्राणि राज्ञो कुशस्य तादृशं वीर्यपराक्रमं दृष्ट्वा हक्कारसहस्राणि प्रवर्तेन्ति । अन्तःपुरं पि राज्ञो कुशस्य तादृशं पुरुषपराक्रमं दृष्ट्वा सर्वं प्रीता तुष्टा अहो राज्ञो कुशस्य बलो अहो पराक्रमं ॥ तत्र दानि अपरा कुब्जा हर्षिता येन जाता राजा राजा ति कुशं संरावेति ॥

सिंहसुपीठो बलवां शोभे सुविपुलो महां ।
खे चन्द्रो इव आभाति समन्तपरिमण्डलं ॥
चकोरताम्रायताक्षो कामदेवो व शोभति ।
हस्तिनो मोचये राजा स्थामोपेतो नरर्षभो ॥

सो दानि राजा कुशो तस्या कुब्जाय प्रीतो दायं देति संवारेति वरं ॥

भद्रिका खु अयं कुब्जा या राजानं प्रशंसति ।
काशिकानि ते वस्त्राणि ददामि चतुरो अहं ॥

सा दानि सुदर्शना राजधीता तां कुब्जां कुशस्य वर्णं भाषमाणां श्रुत्वा तस्या दानि सुदर्शनाय राजधीतु एवं [246b] भवति ॥ एषः राजा कुशो भविष्यति

1. B °trehi varddhāni tā° C °trehi varddhāvitāni tā° stena cchataccliatā° BC °cchindenti |. — 2. B ye hi ha° C °gā agninā agnigra° tkshiyitvā agnibha° B °ekatomante kshipanti || C °kshipitvā agnibhayāto ukshipanti |. — 4. BC °muhurtto° C °çālā nirddhāvitāḥ | sarvāṁ hastiçālā nirddhāvitā sarvāṁ hastivāhi° mocito e° B °citaḥ e° C °na hastidagdho°. — 5. B °hakkārasahasrāṇi vartanti |.

7. C °purushaṁ parākramaṁ dṛ° sya balo parā°. — 8. C °gajātāḥ rājā rājeti kuçaṁ sarājeti | B °çaṁ sarāveti |. — 10. BC siṁhā su(C °sa)pīṭhā balavāṁste(C °sto ca) vipula(C °lo) mahāsu(C °sa)kha candro°.

11. BC khacandro ca ābhāti | samanta(C °ntena) pari° laṁ cako°. — 12. B cakolatā° BC °vo ca ço°. — 13. C °sthāmapato nararshabhaḥ |. — 14. C °rāja koçe° BC °tasya kubjā° C °prīte dānaṁ de° BC °saṁrāveti va naṁ | (C °ti ca naṁ) bha°. — 15. BC °drikā cadayaṁ | ku° B °hjā rājānaṁ prasaṁçati kā° C °prasaçati kā°.

16. C °çikāni vastrā° B °strāṇi da° ture ahaṁ |. — 17. BC °shamāṇāṃ çrutvā (C °tvā |) tasya dā° C °rçanā rājadhītāḥ e° B °bhavatu |. — 18. C esho rājā çuço bhavishyati | yasyaishāṁ kubjāṁ varṇṇaṁ° B °eshāṁ kubjā°.

यस्य एषा कुब्जा वर्णं भाषति ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता राजस्य कुशस्य तादृशं वर्णरूपं दृष्ट्वा मानसं से प्रत्याहतं दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता ॥ सा ताव एदृशो मम भर्ता एवं दुर्वर्णो दुर्दर्शो स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो स्थूलपादो महोदरो कालो मषिराशिवर्णो पिशाचस्य च एतस्य च नास्ति किंचित् नानाकरणं ॥ सा दानि सुदर्शना देवी तस्या कुब्जाये कुपिता आह ॥

न नाम एताये कुब्जाये जिह्वाये अस्ति छेदको ।
सुतीक्ष्णेन शस्त्रेण या राजानं प्रशंसति ॥

सा दानि कुब्जा सुदर्शनां देवीं गाथाये संज्ञपेति ॥

प्रतितर्जेन्ति राजानो बंधनेन वधेन वा ।
तस्मात्स्य वर्णं भाषामि रक्षं जीवितमात्मनो ॥

सा दानि सुदर्शना देवी राजं कुशं तादृशं दृष्ट्वा दुर्वर्णं दुर्दर्शं दृष्ट्वा तत्र राजकुले एवं रमणीये देवभवनसन्निभे अनन्तरत्नाकरे रतिं न विन्दति अन्नपानेन से छन्दः नोत्पद्यते । नाहं खाद्यामि न भोक्ष्यामि किं जीवितेन मे यदहं पिशाचेन सार्धं संवसामि ॥ सा दानि सुदर्शना राजधीता अनुअलिंदां महादेवीं विज्ञपेति ॥ भट्टे मुञ्चाहि मे कान्यकुब्जं गमिष्यामि मातापितुः सकाशं ॥ यदि मे न ओसिरिष्यसि मुहूर्तेन उपक्रमेमि आत्मानं मारयिष्यं ॥ तस्या दानि अलिंदाये महादेवीये एवं भवति ॥ वरं अयं राजधीता जीवति नैव मृता ति ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी आह ॥ पुत्रि गच्छ यत्र ते अभिप्रायो ॥

1. B °çaṁ varṇṇaṁ rā° C °saṁ se pratyāhritaṁ° B °rmanasyaṁjātā saṁvṛittā tāva° C °vṛitta | . — 2. B tāvat mātā ca edṛi° C tāṁ ca mātā ca edṛi ° vaṁ duvarṇṇo dudṛiço sthuloṣṭha sthulaçiro sthulapādo° B °sṭho sthūlaçiro sthūlapā ° lo māsharāçiṇṇa varṇṇo piçā° C °kālo māshoraçivarṇṇo piçāçcasya etasya vā nāsti° B °etasya vā nāsti | kiṁ° C °kiñcin nānāka° B °ṇaṁ sā dā°. — 5. C °deviye tasya ku° B °tasya ku°.

6. B na nāme etā ° echedako asti°. — 9. C °baṁdhanena ca | . — 10. BC tasmād varṇṇaṁ bhāshāmi rakshaṁ°.

11. C °tādṛiçaṁ dṛiṣṭvā duvarṇṇa dudṛiṣṭvā tatra rā ° vaṁ na ramaṇī° B °yīyaṁ devabhavanaṁ sanni° C °ntaratnākaro ratiṁ na viṁndanti | anapānena sacchando no° B °ndanti annapānena se echaṁdaḥ no° BC °dyate nāhaṁ°. — 13. BC nāhaṁ dāsyāmi na bho° C °jīvite yad ahaṁ piçācena sārddha saṁ° B °rddhaṁ saṁvasāmi | . — 14. C °alin-dā mahādeviṁ vijñapenti | . — 15¹. B bhartto mu ° shyāmaḥ | mā° C °shyāmaḥ mā° BC °çaṁ yadi°. — 15². BC °osarishyasi(C °si |) muhurtte° C °kramesi ā°.

16. C tasmā dā° B °bhavati varaṁ°. — 17¹. C °ahaṁ rāja° BC °jīvanti nai° C °naivaṁ mṛi° — 17². C °limdā ma°. — 18. C °putraḥ ya dā°.

सा दानि सुदर्शना राजधीता कुब्जाद्वितीया अपररचं अनिर्धावित्वा वाराणसीतो निर्यात्वा प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जं गता मातापितुः सकाशं ॥ सो दानि राजा कुशो विकाले शयनगृहं प्रविष्टो सुदर्शनां देवीं न पश्यति । राजकुले समन्तेन मार्गियमाणा न कुहचिल्लभति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनां देवीं न लभन्तो उत्कण्ठति शोचति परितप्यति । एवं विस्तीर्णे अन्तःपुरे सा न लभति ॥ यदा से विदितं यथा सुदर्शना देवी कुब्जाद्वितीया ज्ञातिकुलं गता सो दानि राजा कुशो मातरं अलिंदां विज्ञपेति ॥ अम्बे अहं पि गच्छामि कन्यकुब्जं श्वशुरस्य महेन्द्रस्य मद्रकराज्ञो सकाशं सुदर्शनां देवीमानयिष्यामि ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी पुत्रस्य कुशस्य वचनं श्रुत्वा कन्यकुब्जं गमिष्यामीति ततः पुत्रस्नेहेन राज्यतृष्णाये [247a] च मूर्छिता प्रस्खलिता च भया धरणीतले प्रपतिता पुत्रशोकसमन्विता ॥ अहो मम मन्दभाग्याये अनर्थं । पर्येषिता यतो इयं मया महेन्द्रस्य कन्यकुब्जकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना इहानीता ततो न जानामि कथं मे पुत्रस्य राज्ञो कुशस्य भविष्यति ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी पुत्रं कुशस्य जल्पति ॥ पुत्र त्वं इक्ष्वाकुराजपुत्रो सुकुमारो सुखसंवृद्धो जानपदा च शकुनका कम्बलपरिधाना च दिवसकर्मनूपाहारा च कथन्ते मार्गगमनं भविष्यति । राजा कुशो आह ॥ अहं अम्बे नृत्यगीतवादेन अन्याहि च मायाहि विविधेहि च उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयन्तो गमिष्यं मा उत्कण्ठतु अम्बा ॥ सो राजा कुशो तां मातरं संज्ञापयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयति ॥ भ्राता

1. C sa dā * rreṇa anyakubjaṃ * B *çaṃ so dā*. — 2. C *dāni kuço vikāle yaṇag* B *pravishṭho su * çyati rāja*. — 3. B *tracid dṛ*. — 4. C *devim alabha* B *çaṃ | pari*. — 5. BC *stīrṇṇe antaḥ* C *purenti labha* B *purenti na labhanti yā se*.

6. C yā vare vidi * B yā se vi * vi kubjadvi* BC *gatā | so* B *mātaraṃ aliṃ* C *mātaraṃ alindā devī vijñapenti | . — 7. B *cchāmi karṇṇakubjaṃ çvaçurasya mahe* C *kanyakubjam çvaçrasya madra* BC *rçanā devīṃm ānayi*. — 8. C *liṃndā mahā* B *liṃdāṃ mahā* BC *shyāmīti | tataḥ(C *to) putrapre* C *rājyaṃtṛshāye ca mūrchitā praskha*.

11¹. C aho ma manda* BC *narthaṃ pa*. — 11². C paryyashitā kaveyaṃ mayā* B *shitā kaleyaṃ mayā* C *ndrakasya kaṃnya*. — 13. BC *ni āha || alindā* B *lpati pa*. — 14. C *bhaksho kamla* B *divasaṃ karma*.

16². B ahante nṛ* C *gītavādyena anyehi ca māyāhi ca visi* B *ātmāno* C *lpayaṃ tam gumi * tu ambe ||. — 17. BC *kuço(C *çaṃ) tā māta* C *jñāpayitvā bhrā * jye pratishṭhāpayati | bhrātaraṃ kuçadrumaṃ rājye pratisthāpayati | B *shṭhāyati | . — 18. C imāni te shashṭhī nagara * nigamajanapadā* B *dāni cçvaryaṃ kā * māni te shashṭhīni hasti* C *shashṭhī hasti* C *hemajālapraticcha* B *nnāni sakhalapravāṇī shashṭhīni açva* C *shashṭhim açva * rve salayavānāṃ çi* B *ndhavānāṃ çi* BC *ghrandhinīṃ sarvā *

इमानि ते षष्टि नगरसहस्राणि सनिगमजानपदानि ऐश्वर्यं कारापेहि इमानि ते षष्टि हस्तिसहस्राणि सर्वालंकारविभूषितानि हेमजालप्रतिच्छन्नानि सघुरप्रयानानि षष्टि अश्वसहस्राणि सर्वे सैन्धवानि शीघ्रवाहीनि सर्वालंकारविभूषितानि षष्टि रथसहस्राणि सिंहचर्मपरिवाराणि व्याघ्रचर्मपरिवाराणि द्वीपिचर्मपरिवाराणि पाण्डुकम्बलप्रतिच्छन्नानि सनन्दिघोषाणि सवैजयन्तिकानि सघुरप्रयानानि उच्छ्रितच्छत्रध्वजपताकानि इमानि ते वाहनानि । इमं राज्यं परिपालेहि याव मम आगमनं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां संदिशति ॥ एषो वो कुमारो कुशद्रुमो राजा मम यावदागमनं । एवं जानथ । तथा एव राज्यं समनुशासथ धर्मेण च पौरजानपदां परिपालेथ ॥ सो दानि राजा कुशो अमात्यानां एवमनुशासयित्वा भ्रातरं कुशद्रुमं राज्ये प्रतिष्ठापयित्वा मातरमलिंदां महादेवीं अभिवादयित्वा प्रदक्षिणीकृत्वा सप्ततन्त्रिकां वीणामादाय उत्तराभिमुखो प्रस्थितो ॥

राजा कुशो विविधेहि उपायेहि आत्मनो वृत्तिं कल्पयंतो कन्यकुब्जं श्वसुरं येन गच्छति अनुपूर्वेण कन्यकुब्जस्य विषयमनुप्राप्तः ॥ तत्र अन्यतरस्मिं ग्रामे वासमुपगतो अपराये वृद्धाये शालाये प्रतिश्रयो दिन्नो ॥ तत्र ग्रामे उत्सवो च वर्तति । [247b] सो दानि राजा कुशो ताये वृद्धाये पृच्छति ॥ पुत्र इह ग्रामे उत्सवो वर्तति अत्र ग्राममध्ये तत्र किंचिदन्नपानं लभिष्यसि ततः आहारं कृत्वा प्रतिक्रमिष्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो तस्या वृद्धाय श्रुत्वा ग्राममध्यं गतः ॥ तेन दानि राजा कुशेन तादृशी वीणा वादिता गीतकं गायितं यं सर्वो ग्रामजनो आराधति । एतस्य दानि कुशस्य ग्रामजनेन प्रीतेन समानेन नानाप्रकारस्य खाद्यकस्य पूरं गोपिटकं दिन्नं महान्तं अलिन्दं ओदनस्य दधिकलशं च नानाप्र-

tāni shashthi(C °shṭhiṁ) rathasahasrāṇi siṁ° C °siṁhacarmaparivṛtāni vyā° °mbarapraticcha° C °dhvajapratākāni° B °vāhanāni imaṁ°.

6. C °jyaṁ pratipālehi yāvat mama ā°. — 7[1]. BC °nāṁ saṁdiçati |. — 7[2]. C °drumarājā ma° BC °mama jānatha(B °tha |) to gaccha(C °taṁ āgaccha) |. — 8[1]. BC °tha tathā°. — 8[2]. BC °evaṁ rājyaṁ° C °jyaṁ abhivyapaharatha rājyaṁ samanu °rmeṇa ca pa °ra jānapadāṁ° B °ṇa ca yo ra jānapadāṁ parilethā | C °ripālatha |. — 9. C °tyānāṁ samanu° BC °ra alindāṁ mahā° B °mukhā prasthito | C °sthitā |.

13. B °yanto | kanya° C °nyakubjakaṁ çvaçurakaṁ ye° BC °ptaḥ tatra°. — 14. C °gataḥ aparā° °āye pratiçrayo dinnaḥ tatra°. — 15. C °vo varttati | B °vo vā varttati |.

16[1]. C °vaçyati | B °cchati pu°. — 16[2]. BC °rttati | tatra grā° °cid anna(C °nnā)pānaṁ labhishyati tataḥ° C °hāra kṛ°. — 18. C °rāja kuço tasya vṛddhāye çru° B °grāmamadhyaṁ gataṁ | C °grāmamadhye gataḥ. — 19. B °rājā koçe° C °gāyitā yo sarva grā° B °gāyitā yā sarvo° BC °dhyati no tasya dā°. — 20. BC no tasya dā° C °tena samāne° BC °jjakasya puraṁ gopuraṁ piṭa° C °ntaṁ alindaṁ o° BC °odanaç ca dadhi°.

काराणि च व्यंजनानि ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन खाद्यभोज्यं सर्वं वृद्धाये शालां प्रवेशितं ॥ सा दानि वृद्धा प्रभूतखाद्यभोज्यं दृष्ट्वा (पूर्णं महान्तं गोपिटकं नानाप्रकारस्य च खज्जकस्य पूर्णं पिटकं द्विन्नं महान्तं अलिन्दं ओदनस्य नानाप्रकाराणि च व्यंजनानि तेन दानि राज्ञा कुशेन प्रवेशितं दृष्ट्वा च पुनर्वृद्धा) प्रीता संवृत्ता । अथ एषः गान्धर्विको एकाहारं कृत्वा पश्चिमे यामे गमिष्यति तं शेषं खाद्यभोज्यं मम द्वैमासिकं त्रैमासिकं वा भक्तं भविष्यति ॥ तेनापि दानि राज्ञा कुशेन तस्या वृद्धाये आलापं करन्तेन एकार्धं च यन्त्रं गोपिटकं खज्जकस्य प्रखादितं । सापि वृद्धा जानाति । इदानिं पि मुहूर्तकेन पि एषो मम खज्जकशेषं दास्यतीति । तेनापि दानि राज्ञा कुशेन बुभुक्षितेन सर्वं तं गोपिटकं खज्जकस्य खादितं न एकं पि खज्जकालोपं शेषकृतं ॥ तस्या वृद्धाये एवं भवति ॥ यदा इमेन गान्धर्विकेन तं महान्तं गोपिटकं खज्जकस्य सर्वं खादितं आशितो एषः भविष्यति । न धारयिष्यति एषो भूयो इमं अलिन्दं मोदकस्य खादितुं । एवम्मम चिरस्य कालस्य भक्तं भविष्यति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन मार्गंगतेन बुभुक्षितेन महान्तं अलिन्दं मोदकस्य तं च दधिकलशं तानि च व्यंजनानि नानाप्रकाराणि सर्वं परिभुक्तं । तस्या वृद्धाये न किंचि शेषकृतं ॥ सा दानि वृद्धा निराशा संवृत्ता आविधाविधं प्रदिशय धावति प्रवेशितकायो मनुष्यरूपेण मे पिशाचो गृहं प्रविष्टः मम खादितुकामो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्बे किमारवसि किं च द्रवसि । ग्रामस्मिं न च का पि पापका वसन्ति मा त्रसाहि मा रवाहि । इमां एकरात्रिं वसित्वा श्वे गमिष्यामि ॥

सो दानि राजा कुशो प्रत्यूषनिर्गमकाले उत्थाय प्रस्थितः अनुपूर्वेण कान्यकुब्जं

1. C °sarva vṛi°. — 2. C sa dāni vṛi° BC °dṛṣṭvā puraṃ mahā° °jjakasya puraṃ gopi° C °utaṃ alidaṃ o° BC °odanasya nānāpra° °janāni | tena dāni rājñā(C °jño) ku° C °puna vṛiddhā prī° °vṛittāḥ |. — 5. C °esho gandha° B °shaḥ gandharviko ekāhaṃ kṛi° BC °miṣhyati | taṃ çe° C °bhojya mama dvaimāsikaṃ traimāsikaṃ vā° BC °viṣhyati |.
6. C te dāni° BC °tasya vṛi° B °ddhāye alāpaṃ° C °ddhāye ārāvaṃ ka° B °ekārddha ci yantaṃ° C °rddhaṃ vā yantraṃ go° °sya pravādito so pi° B °ditaḥ so pi vṛi°. — 7. BC sa pi vṛi°. — 8. C idānim api mu° BC °muhurttakaṃ pi° BC °jjakaṃ çeshaṃ° B °syanti |. — 9. BC °khajjarūpaṃ çe° C °çeshaṃ kritaṃ |. — 10¹. BC tasya vṛi° °vati yadā°. — 10². C °esho bha°.
11. C °aliṇḍaṃ mo° B °aliṇḍā modanasya°. — 13. B te dāni° C tena dā rā° °mārgaṃgato° °ntaṃ aliṇḍa mo° B °alinda modanasya taṃ ca dadhi° C °vyañja mama khāditukāmaḥ° (l. 16). — 14. B °çeshaṃ kritaṃ so dā°. — 15. B so dā° °çā saṃvṛitto aviddhāviddhāṃ pradeçitā dhā° °viṣhṭaḥ mama°.
17¹. C °āravasi kiṃ rava°. — 17². C grāme 'smiṃ na ca ko pi pā° BC °pakā pi vasa° C °mā trasāhi mā° B °sāhi mā pravastāhi mā ra°. — 18. C °rātriṃ va° B °triṃ vasitvā°. — 20. BC °shadeça(C °ça)kāle° C °sthito a° °prāptaṃ || sa° °çālāyāṃ praviṣhṭo B °lāṃ praviṣhṭo |

अनुपूर्वेण मा[468a]लाकारशालां प्रविष्टो । मालाकारमहत्तरकस्य अल्लीनो अहं पि इमहिं वसिष्यं अहं पि अत्र कर्मे कुशलो ॥ तत्र दानि मालाकारशालायां राजन्यानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटा च माला च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि कण्ठगुणानि च गन्धमकुटानि च मालाश्च सुकृतानि सुनिष्ठितानि च सुविचित्राणि च आकारवंतानि च करोति यथा सर्वे मालाकारा वृद्धा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणो आचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको च इमानि एदृशानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि च मालाश्च तादृशानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यथा अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वा । सर्वाणि च राजा कुशो आत्मनो नामकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्य एतं कर्मान्ति ॥ तानि कण्ठगुणानि गन्धमकुटानि मालाश्च राजकुलं प्रवेशिता सुदर्शनाये उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि पुष्पजातानि केदृशानि सुकृतानि सुविचित्राणि सुनिष्ठितानि नानावर्णानि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं कण्ठगुणं च मकुटं च मालावरं च गृहीतं आबन्धामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एतद्भवति । कुशस्य एतं कर्मान्ति राजा कुशो प्राकृतकेन वेशेन इहागतो भविष्यतीति ॥ सा दानि सुदर्शना तानि कुशेन कृतानि भेत्त्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च वुच्चति अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शने किं त्वमिमानि सर्वशोभनानि कण्ठगुणानि मकुटानि मालाश्च भेत्त्वा अन्यानि प्राकृतानि गृह्णासि ॥ सा तामाह ॥ एवं मे एतर्हि एतमेव मे भवतु ॥ न च रहस्यं तत्र कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो मालाकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः

1. B °kālamaha° C °kāramahattarakasya mūle allīno | ahaṃ pi imahiṃ vaçiṣyaṃ ahaṃ pi atra kuçalo karmaḥ tatra° B °līno ahaṃ pi imaṃhi vaçiṣyaṃ°. — 2. BC °nyāni kaṇṭhe(B °ṭhe) gu° °lā kri(C °krī)yanti | . — 3. BC °çāṇi kaṇṭhe gu° B °ṭāniç ca mālā° C °tāni sukṛtāni suniçcitāni suvitrā° B °trāṇi ca | ākāra° °ronti | yathā° C °rve kālākārā dṛ°.

6. C °ṇo cāryyaputo ° bhanā çilpiko yo i° B °bhanāni çilpikā ya i° BC °edṛçāni kaṇṭhe gu° C °ndhamakūṭāni ca mālo ca tādṛçāni sukṛtāni suniçcitāni suvicitrāṇi ca karo° B °niṣṭhitāni karo° C °smābhir na kadā° B °pūrva sarvā°. — 8. C °yā rājā kuçasya evaṃ ka° B °nti tā°. — 9. BC °ni kaṇṭhe gu° C °ndhamakūṭā ° paṇāmayanti.

11. B °citrāni° C °suniçcitāni nānā° B °niṣṭhitāni nānā°. — 12. B °naṃ kaṇṭhe gu° C °naṃ kaṇṭhe guṇa ca ma° BC °kuṭāṃ ca mālāṃ va(C °lān va)raṃ gṛhītaṃ(B °taṃ |) ābandhāmi nti yā° B °sya nāmakaṃ tasyā°. — 14a. C °ahyati | . — 14b. BC °ni prakṛtakāni gṛhṇati | . — 15. B °bhaginīṃ ca vocati | antaḥ° C °bhaginī ca vacyati antaḥ° BC °kāhi suda°.

16. C °çobhaṇāni° BC °kaṇṭhe gu° BC °ni prakṛtāni gṛhṇa(C °hne)si | . — 18a. B sā tām āha | . — 18b. C °etam etaṃ bha°. — 18c. C yaṃ tatra rahasyaṃ ta na ka°. — 20a. C °jā kuç mā° °le vaçitvā° B °le vaçitvā artha no°. — 20b. C tato ni° °mālākārasya mū°.

निर्धावित्वा कुम्भकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृते नानाप्रकाराणि कुम्भकारभाजनानि क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो तादृशानि कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे कुम्भकारा दृष्ट्वा विस्मयमापद्यन्ति । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको य इमानि एदृशानि कुम्भकारभाजनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु [२४८b] च कुशो राजा स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन आलिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मं ति । ताहि दानि अन्तःपुरे दासीहि तानि कुम्भकारभाजनानि राजकुलं प्रवेशितानि सुदर्शनाये च उपनामियन्ति । पश्य सुदर्शने इमानि कुम्भकारभाजनानि यादृशानि शोभनानि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि यन्ते रुच्यति तं गृह्णाहि । सा दानि सुदर्शना तानि कुम्भकारभाजनानि यं सर्वशोभनं सर्वदर्शनीयं तं गृह्णीष्यामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मं ति । सा दानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतका निर्मतिगृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि देवीहि । सुदर्शने एदृशानि भाजनानि न कदाचिदिह राजकुले प्रवेशितपूर्वाणि एवं शोभनानि । किस्य त्वं एतानि शोभनानि भाजनानि न गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो कुम्भकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निष्क्रमित्वा वर्धकिमहत्तरकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कृतेन नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति । आसन्दिका पि क्रियन्ति मञ्चका पि

1. C °krite te nánâ° B °ntí°no°. — 2. C °niçcitâni suvicitrâṇi âravantâni karo° B °nishṭitâni âkâra° roti iti | yathâ° C °thâ sarvaṁ kumbhakâraṁ dṛi° B °m âpadyeti | . — 4. B °lyâṇâcâyapu° C °çobhaṇo çilpiko yo i° B °lpikâ yo i° C °edṛiçâni ku° kṛitâni suvicitrâṇi âkâra° B °nishṭitâni âkâra° C °smâbhir na ka° BC °rvâṇi sarve°.

6. C °svakaṁ saṁjñâpâtrake° BC °khati | ya° C °rçanâ jâne°. — 8. BC ti dâni a°sitâni kumbha° B °praviçitâni | su° panâmîyanti paçya°. — 9. B °nishṭitâni yan te ruca° C °niçcitâni yaṁ te rucyati taṁ grihṇâti | B °grihṇâti || .

11. B °grihnâshyâ° C °grihṇâmiti | yâ° BC °nâmakaṁ tasyâ°. — 12ᵃ. BC °ti ku°. — 12ᵇ. BC °karmaṁ ti | . — 13ᵃ. C so dâ° melletvâ° BC °grihṇâti | . — 13ᵇ. C °rçanâ tâtare vucyati bha° B °mâtaraṁ va° C °nîhiṁ pi devehi pi° B °vîhi pi su°. — 14. C °rçane dṛiçâni bhâṇḍjanâni na ka° BC °bhanâni ki°. — 15. B kiçya traṁ | e° C °bhanâni bhâñja° BC °grihṇasi(C °si |) sâ°.

16ᵇ. C °tena evaṁ me bha° BC °tu yaṁ°. — 18ᵃ. BC °le vaçitvâ arthâ(C °rtha) nopalabhyate(C °ti) | . — 18ᵇ. C tato ni° B °varddhantimaha° C °sya le alî° BC °no || °. — 19. C °tena nâpra° B °rddhantibhaṇḍâ° C °rddhaki kriyanti. — 20. C °ndikâ pi kriyanti ravâhantikâ mañca pi kriyanti pîṭhikâ pi kriyanti ça° B °ndikâ pi kriyanti ravahanti mañcakâ

क्रियन्ति पीठका पि क्रियन्ति शय्यासनका पि क्रियन्ति पादफलकानि पि क्रियन्ति भद्रपीठकानि पि क्रियन्ति अयक्का पि क्रियन्ति फेलिकानि पि क्रियन्ति अंतकोटान्यपि क्रियन्ति अन्यानि च नानाप्रकाराणि वर्धकिभाण्डानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे वर्धकिनो दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एतृशानि वर्धकिभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि करोति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो आत्मनो नामकं संज्ञाभावकेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया राज्ञो कुशस्येदं कर्मान्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि तं वर्धकिभाण्डं राजकुले प्रवेशितं । यानि सर्वशोभनानि तानि विचिनित्वा सुदर्शनाये उपनामीयन्ति । [२४९ᵃ] सुदर्शने पश्य पश्य इमानि वर्धकिभाण्डानि यादृशानि शोभनानि दर्शनीयानि । यतो अभिप्रेतं तं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना या तत्र सर्वशोभना आसन्दिका वा मंचका वा पीठका पादाश्रया वा पादफलका वा भद्रपीठा वा अयक्का वा अंतकोटा वा फेला वा फेलिका वा तं गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं ॥ तस्या दानि एवं भवति । कुशस्येदं कर्मान्ति ॥ सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यं प्राकृतकं गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातये वुच्चति भगिनीहि च ताहि च अन्तःपुरिकाहि । सुदर्शने किस्य त्वं इमानि एतृशानि वर्धकिभाण्डानि शोभनीयानि

pi kriyanti pīṭhikā pi kriyanti çayyāçayikā pi kriyanti | pā° C °nakā pi kriyanti pā° B °phalakāni pi kriyanti | bha° C °phalakā pi kriya° pīṭhāni kriya° B °ṭhakāni pi kriyanti ayakkā pi kriyanti helakāni pi° C °kkā pi kriyanti helakāni pi kriyanti aṁtakoṭānyapi anyā° B °aṁtakoṭā ° nti | anyā° C °ṇi ca varddhakibhaṇḍāni kriyanti | B °kibhaṇḍāni°. — 3. B °çāni tādṛçāni varddhakibhaṇḍā° C °rddhakibhā ° niçcitāni suvicitrāṇi ākāra° B °niṣṭhitāni ākāra ° ronti | yathā sarva varddhantino° C °thā sarvaṁ varddhakibhaṇḍāni dṛ° panno aho° B °panno | . — 5. B °lpikā yo imāni edṛçāni ca imāni edṛçāni varddhaṁtibhaṇḍā° C °rddhakṛtbhāṇḍāni suniçcitāni karo° B °niṣṭhitāni karo° C °smābhir na kadācit dṛṣṭa° BC °rvāṇi sarve°.

7. B °yā rājñā kuçasya°. — 9¹. B °rddhantibhā° C °rddhakibhā°. — 9². C °sarvaçobhanāni tāni nirminitvā su° BC °rçanāye u° C °nāmiyanti | B °nti su°. — 10. B °imāni ivarddhanti | bhaṇḍā° C °kibhaṇḍā° BC °nīyāni ya°.

11. C yan tatra abhipretaṁ gṛ°. — 12. BC °rçanā yaṁ tatra sa° bhanaṁ āsandi° C °ndikā vā mañcako vā pīṭhako vā pādāçra° B °ṭhako sādāçra° BC °daphala(C °la)kkaṁ vā bha° ṭhā vā aya(B °apa)kkā vā ava(B °ata)koṭā° B °gṛhṇimīti yā° C °gṛhṇanti iti | yā° B °çyati kuçya nāmakaṁ | . — 14. B tasya dā° vati ku°. — 15². C sā dāni te me° BC °gṛhṇāti | .

16. C °mātare aburyati bha° BC °nīhi ca tāni ca anta° kāhi ca su°. — 17. C °ne kiṁsya° B °imāni ca edṛçāni ca varddhatibhā° C °imāni etādṛçāni ca varddhakibhāṇḍāni me- lli° BC °gṛhṇāsi | .

मेषित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे तेहि इमानि एव मे भवन्तु ॥ यं तव रहस्यं तं न कस्यचिद्‌ आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो वर्धकिस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धावित्वा चोडकधोवकस्य मूले अल्लीनो ॥ तत्रापि राजान्तःपुरस्य कुलेन चोडकानि धोवीयन्ति सुदर्शनाया पि चोडकानि तत्रैव धोवीयन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुदर्शनाये वस्त्राणि प्रत्यभिजानाति । सो दानि राजा कुशो तानि सुदर्शनाय चोडकानि तादृशानि धोवति तानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलानि धौतानि यथा सर्वे धोवका चोडका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि चोलकानि एदृशानि सुधोवितानि सुप्रक्षालितानि चौक्षाणि निर्मलानि धोवति यानि अस्माभिः न कदाचि दृष्टपूर्वाणि ॥ राजा कुशो स्वकं नामकं नखाग्रकेण संक्षामात्रकेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मं ति ॥ तानि दानि अन्तःपुरदासीहि तानि चोलकानि राजकुलं प्रवेशितानि यानि देवीनां चोलकानि तानि देवीनामुपनामितानि यानि अन्तःपुरिकानां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकानां दिन्नानि । तानि दानि अन्तःपुरिका सुदर्शनाचोलकानि पश्यन्ति अवदातानि चौक्षाणि निर्मलानि । ता दानि विस्मयं लभन्ति सर्वशोभनानि सुदर्शनाय चोलकानि सुधोतानि च चौक्षाणि निर्मला द्विगुणं त्रिगुणं सुदर्शनाय धोवापनिकमर्हन्ति ॥ सुदर्शनापि तानि वस्त्राणि दृष्ट्वा शुक्लानि निर्मलानि ची-

1². C alaṁ etehi | ˚ yaṁ etehi bhavatu yaṁ˚ B ˚ntu yaṁ˚. — 2. C ˚cikṣati | . — 3¹. C ˚rdhakisya˚ BC ˚vasitvā a˚ ˚labhyati(C ˚to) | . — 3². C tataḥ ni˚ B ˚ḍakadhāvaka-sya˚ C ˚dhovikasya˚ B ˚llīna tatrā˚. — 4. B ˚tena coḍakāni dhāvīyanti su˚ C ˚rçanāni pi co˚ ˚ni tatra dhovī˚ B ˚vīyanti sā dā˚. — 5. B sā dā˚ BC ˚bhijānanti | .

6. B ˚kuçasya tāni su˚ C ˚rçanāye coḍakāni tādṛç˚ ˚kṣālitā cau˚ BC ˚caukṣāṇi ni˚ B ˚thā sarvaṁ dho˚ C ˚rve dhautakā coḍa˚ B ˚m āpannaḥ aho˚. — 8. B ˚çobhanāni çi-lpikā yo i˚ C ˚coḍakāni sudho˚ B ˚prakṣālitāni cau˚ C ˚rmalāni dhauvati yaṁ asmābhir na ka˚ B ˚ti yaṁ asmā˚ BC ˚pūrvāṇi cā˚. — 10. B ˚ṣu stakaṁ˚ C ˚bhallātakena saṁ˚ BC ˚khati | yathā˚.

11. B tā dā˚ C tā dāni antaḥpurikāhi tāni coḍakāni rā˚ B ˚sīhi tāni coḍakāni rā˚ BC ˚veçanti yāni devīnāṁ colu(C ˚caukṣa)kāni tāni de˚ ˚ mitāni antaḥpurikāṇāṁ colo-(C ˚coḍa)kāni tāni antaḥpurikāṇāṁ(C ˚purikāṁ) di˚ C ˚nnāti | B ˚nnāni tāni dā˚. — 14. C tā dāni antaḥpuri˚ BC ˚nti | ava˚ B ˚kṣāni ni˚ BC ˚tāni tā dā˚. — 15. B ˚dāni vippalabhyanti sarva˚ C ˚dāni vittaṁ labhyaṁti sarvaçobhanāni sudarçanāye colakāni sudhovitāni ca caukṣāni nirmmalāni dvi˚ B ˚dvigaṇḍaṁ trigaṇḍaṁ su˚ BC ˚dhovāyanikam arghati su˚.

17. BC ˚rçanā pi tā˚ C ˚strāni dṛ˚ ˚vṛttāḥ yaṁ ca deçeti coḍako dho˚ B ˚vṛttā yaṁ ca deçanta coḍa˚ C ˚llātake ˚ mātrakena li˚ BC ˚likhati colu(C ˚coḍa)kā nāmakaṁ karoti | tatra te ku˚.

[२४९ᵇ]ता संवृत्ता याव यत्र देशान्ते चोलधोवनको महात्मकेन संग्रामाचकेन लिखन्तो चोलकं नामकं करोति तत्र तं कुशस्य नामकं दृष्ट्वा कुशश्चेदं कर्मान्ति । सा दानि न स्वयं प्रतीच्छति उपस्थायिकाये गृह्णावेति ॥ तानि सर्वान्तःपुरिका स्वकस्वकानां वस्त्राणां धोवापनिकं चेटीनां हस्ते देन्ति । सा दानि सुदर्शना न इच्छति वस्त्राणां धोवापनिकं दातुं ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च । सुदर्शने यदा तव चोलकानि सुधोवितानि सुधौताणि सर्वाणि चेलकानि तस्य धोवापनिकं न देसि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीप्यति सो अन्येन कालेन ॥ यं तत्र रक्ष्यं तं न कश्चिद् आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो धोवकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावित्वा रजमहत्तरकस्य मूले आसीनो तत्रापि च रजकशाले राजान्तःपुरस्य चोलकानि रज्यन्ति सुदर्शनाय पि चोलकानि रज्यन्ति ॥ तत्रैव सो राजा कुशो सुदर्शनाये चोलकानि प्रत्यभिजानाति । तेन कुशेन ताये सुदर्शनाये चोलकानि सुरक्तानि रंगरक्तानि सुविचित्राणि नानाप्रकाराणि तादृशानि रक्तानि यथा ते सर्वे रजा विस्मयमापन्ना । अहो अस्माकमाचार्यपुत्रो शोभनः शिल्पिको यो इमानि एतृशानि सुरक्तानि सुविचित्राणि चोलकानि रजति यान्यस्माभिः न कदाचित् दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं महात्मकेन संग्रामाचकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशश्चेदं कर्मन्ति ॥ ताहि दानि अन्तःपुरिकादासीहि यानि यानि देवीनां चोलकानि तानि तानि देवीनां यतानि यानि अन्तःपुरिकाणां चोलकानि तानि अन्तःपुरिकाणां दिन्नानि । सुदर्शनाचोलकं

3. C °dāni svayaṁ na praticchati upasthāyikāye° BC °gṛihnāva° B °vati tā°. — 3. C °strāṇāṁ dho ° kaṁ cetīnā haṁste de°. — 4. B °strāṇi dho° C °strāni dho°. — 5. C °mātara cu° BC °kāhi ca su°.

6. C °rçanāye yadā tava codakā ° kshāni sarvāṇi ca laṁ° B °luñcako ta° BC °deti ‖. — 7. B °shyasi so° C °shyanti so° BC °lena yaṁ°. — 8. C °syacid ācikshati |. — 10. C °rāja kuço° BC °vaçitvā° C °artha nāyaṁ labhati |. — 10. C tato ni ° trāpi ca so kuço rājā° B °trāpi ca so kuçalo rājā° C °sya codakā ° rçanāpi codakāni rakshanti |.

12. C tatraivaṁ so dāni rā ° ye codakā ° jānanti | B °bhijānati te°. — 13. B °rçanāya su° C °suraktāni suvicitrāṇi colakāni yonyasmābhiḥ raṁ° BC °çāni raktāni ‖ yathā° C °te sarvāṁ rajakā vi° BC °panno aho°. — 15. C °bhano çi ° kāni colakāni tāni yāni sunā° B °lakāni yānya° C °cid dṛishṭā° B ° dṛishṭāpū°.

17. C °lātakena saṁ° BC °khati ‖ ya ° daṁ karmenti |. — 18. C tāni dā° B °sīhi tāni colakāni tāni tāni devīnāṁ yantāni yā° C °sīhi tāni codakāni devīnāṁ yantāni yāni antaḥpurikāni co° BC °nnāni su°. — 20. C sudarçanācodakaṁ antaḥ ° nnitā imāni sudarçanāya codakāni tāni suraktāni sunicitāni suvicitrāṇi imāye°.

अन्तःपुरिका दृष्ट्वा विस्मिता इमानि सुदर्शनाये चोलकानि तानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि इमाये सुदर्शनाये द्विगुणं त्रिगुणं रंजापनीयं दातव्यं ॥ ता दानि चोलकानि सुदर्शनाये उपनामितानि ॥ सा दानि सुदर्शना तानि चोलकानि सुरक्तानि सुदर्शनीयानि सुविचित्राणि दृष्ट्वा तुष्टा प्रीतिसौमनस्यसंवृत्ता याव यत्र देशे रजको भल्लातकेन अङ्कं करोति तत्र देशे [२५०ᵃ] पश्यति कुशक नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्य तं कर्मन्ति । सा न प्रतीच्छति उपस्थापकाये प्रयच्छति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका स्वकस्वकानां चोलकानां रंजापनिकं चेटिकानां हस्ते देन्ति सा सुदर्शना रंजापनिकं न इच्छति दातुं ॥ सा मातरे च भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वुच्चति । सुदर्शने यथा तव चोलकानि सुरक्तानि सुविचित्राणि दर्शनीयानि ततः त्वं यावद्विगुणं त्रिगुणं रंजापनिकं दातव्यं तन्न इच्छसि दातुं ॥ सुदर्शनाह ॥ किं युष्माकं चिन्ता दीयति मो अन्येन कालेन । यं तत्र रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशः रजकस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभ्य ततो निर्धावित्वा ततः तट्टुकारमहत्तरकस्य मूले अल्लीनः ॥ तत्र दानि राज्ञो महेन्द्रकस्य आणत्तिया अन्तःपुरस्य अर्थाय नानाप्रकाराणि सुवर्णरूप्यमयानि रत्नप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो सुवर्णमयानि रूप्यमयानि च रतनप्रत्युप्तानि भोजनभाजनानि पिबनभाजनानि च तादृशानि करोति सुदर्शनीयानि सुसंस्थितानि यथा एको पि तट्टुकारो नास्ति यो तादृशानि भाजनानि शक्नोति कर्तुं ॥ ते दानि तट्टुकारा तादृशानि दृष्ट्वा

3ᵃ. C °codakâ°. — 3ᵇ. B °dṛishṭhvâ tushṭâ prîtimanasyasaṁvṛittâ yantaṁ yatra ca de° C °prîtimanaso saṁvṛittâḥ yaṁ te tatra ca de° BC °çe kuçakâ bha° C °lâṭake° BC °nti | tatra° C °çe likhati ku° BC °kaṁ tasyâ°.

6ᵃ. C kuçasyaitaṁ ka° B °nti sâ°. — 6ᵇ. C sa na svayaṁ pratîcchati upasthâpakâ° BC °ye praticchati || . — 7. BC °colakânâṁ raṁjâpanikaṁ (C °şiyaṁ) ce° B °ceṭikânâṁ hasta° C °sto denti | sâ su ° pani na i° B °panikâṁ na i°. — 8. C sâ mâtarehi ca bha° B °mâtarehi ca bha° C °antapurikâhi ca vacyati | B °ccati su°. — 9. C sudarçanîye yadi tava codakâ° B °yadi tava° C °trâni darçanîyâni taṁto taṁ yâvat dviguṇaṁ tri° B °triguṇaṁ jâpanikaṁ tan na°.

11ᵃ. C °ççanâ âha || . — 11ᵇ. C °shyasi | sa anyo° B °nti | sa anyo° BC °lena yaṁ°. — 11ᶜ. C yaṁ tra ca ° syacid âcikshati | . — 13. C °kuço raja° BC °vasitvâ° C °artho nopalabhyati || tato° B °vitvâ | tataḥ° C °vitvâ tambakâramaha ° lîno tatra° B °lînaḥ tatra°. — 14. C °ndrakasya ânanti antaḥ ° rthâye nânâ° BC °varṇṇanya rû° C °pâni bhojanabhâñjanâni pibanaṁbhâñjanâni ca kriyanti |.

16. C °rupyamayâni ratanâmayâni ca pratyuptâni ° bhojanabhâñjanâni pibanabhâñjanâni ca tâdṛiçâni ca ka° C °eko tambakâro° B °ṭṭakâras nâsti || yo tâ° C °çâni bhâñjanâni na ça°. — 19. C °ni tambakâro tâ ° panna âha°.

विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि रत्नभाजनानि करोति यानि अस्मेहि न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राज्ञा कुशः स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मान्ति ॥ ता दानि राजकुलानि सुवर्णरूप्यमयानि भाजनानि यं कालं सर्वाणि निष्ठितानि तेन तट्टुकारमहत्तरकेन राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यानि कुशेन भाजनानि कृतानि तानि दृष्ट्वा विस्मयति । यादृशानीमानि रत्नप्रत्युप्तानि भाजनानि कुशेन इमानि आचार्येण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रकः तानि रत्नभाजनानि च वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते देति । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुय मे सुदर्शनाये यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तानि रत्नभाजनानि अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उपनामिता[250ᵇ]नि । देवि इमानि ते रत्नभाजनानि राज्ञा प्रेषितानि देवी च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णन्तु पश्चादन्यासां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना मातये उक्ता भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने इमानि व ते रत्नभाजनानि पितनभाजनानि पितरे प्रेषितानि त्वं तावद्यथाभिप्रायं पूर्वं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां यथाभिप्रेतं गृह्णाहि ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं च सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णामि त्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मान्ति । सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतशिल्पिकेन कृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना ताये मातये भगिनीहि

1. BC °bhanā çi° C °lpikā yo i° çāni ratanāni ka° B °roti | yā° C °roti | yā pi a ° pūrvāṇi sarvāṇi sarve° B °rvāṇi sarve°. — 2. C °kuço sva° BC °khati | ya°. — 4. C °yāni bhāṃḍa° B °nāni | yaṃ° C °ṇi niçcitāni tena ca tambakāramaha° B °tena ca taṭṭakāraṣya maha°. — 5. C °çena bhāṃḍāni kṛitāni dṛi°.

6. C °çāni imāni ratna ° māni āryyaputreṇa kṛi°. — 8. C °ndrako tāni ca ratanabhāṃjanā°. — 9. BC °veçatha mahādevīnāṃ dhī° C °dhītuye ca me su° BC °pūrve dadha | paçcā° C °rāṇāṃ devī ° nāṃ vā | B °rikāṇāṃ vā te°. — 10. B °rsharavarikāṇāṃ kāṃ° C °rshavarā kāṃcukīyehi tāni ca ratanabhāṃjanāni antapu ° devīyeṃ u°.

12. B devī 5° C °imāni ratanabhāṃjanāni rājño pre° BC °dhītāni ca te su° evaṃ gṛihnantu° B °rāṇāṃ dashyati | sa° BC °sāṃ antaḥ°. — 14. C °varṣati bha ° ntaḥpurikā°. — 15. B °imāni ca te° C °imāni ratna° C °nabhāṃjanāni pitunaṃbhāṃjanāni pitā° C °yathābhipretaṃ pū° BC °evaṃ gṛihnatha° C °nyāsāṃ tāu devī° B °shyati | sa ° nāṃ yathābhipre° BC °taṃ gṛihnāhi ||.

17. C °bhanaṃ kṛitaṃ ca suniçcitaṃ ākāravantaṃ gṛihnāmiti | yā° B °gṛihnāmiti pa°. — 19¹. BC °tī ku°. — 19². C °syaitaṃ ka°. — 19³. C °dāni tasya me ° nyāni prākṛitakāni çi ° na kṛitāni kṛitāni gṛihnāmi | B °gṛihnāti ||.

च अन्तःपुरिकाहि च मुखति वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च । सुदर्शने त्ति त्वं एवं-रूपाणि दर्शनीयानि रत्नभाजनानि सर्वशोभनानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ अलं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ अन्तत्र रहस्य तस्य कस्यचि आचिखति ॥

सो दानि राजा कुशो तट्टकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततो निर्धावित्वा सुवर्णकारमहत्तरस्य मूले आलीनो । तत्रापि राजकुलाश्रितिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि सुवर्णाभरणानि क्रियन्ति मूर्धापिधाना पि क्रियन्ति पादाभरणानि पि क्रियन्ति सुवर्णमाला पि क्रियन्ति किलञ्जका पि क्रियन्ति वेठका पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति करण्डा पि क्रियन्ति मुखफुल्लका पि क्रियन्ति बिम्बा पि क्रियन्ति पारिहार्यका पि क्रियन्ति कटका पि क्रियन्ति श्रोणिभाण्डिका पि क्रियन्ति पादाभरका पि क्रियन्ति नूपुरा पि क्रियन्ति पादाङ्गुलिवेठका पि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि सुवर्णाभरणानि करोति उदाराणि कल्याणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि सुनिर्वापितानि सुनिर्वान्तमलकषायाणि मृदूनि कर्मणियानि प्रभास्वराणि तादृशानि करोति यथा ते सुवर्णकारा सर्वे दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना: । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्त[251a]नि करोति यथास्माभि: न कदाचि दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुश: एवं नामकं संज्ञामात्रकेन शिक्षति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येतं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि सुवर्णकारेहि यं कानि

1. BC °niyāni(B °ni |) imāni edriçāni ratanabhā(C °bhāni)ja° C °grihnasi | B °grihnāsi | . — 3a. C °tena etadaitam me bha° B °tam evam me bhavatu ya°. — 3b. C °sya cid ācikshati | B °kshati | . — 5a. C °ço tambakārasya° BC °vaçitvā° B °artha no° C °labhyate | . — 5b. BC °līno ta°.

6. BC °rājā āçatti(B °rti)kāye antaḥ° C °bharaṇāni kriyanti mū° °staraṇikā pi kriyanti suvarṇamālā pi kriyanti karaṁkañjarā pi kriyanti veṭṭakā pi kriyanti maṇi° B °mālā pi kriyanti karañjakā pi kriyanti veṭakā pi kriyanti maṇi° BC °karaṇḍā pi kriyanti mu°bimbā pi kriyanti(C °yati) pārihārakā pi kriyanti kaṭakā pi kriya(C °kriyam)nti çroṇibhāṇḍi (B °bhaṇḍikā) pi kriyanti pādā(C °da)starakā pi kriyanti ne(C °no)pu° °ṅgulaveṭakā pi°.

12. C °bharaṇāni karonti | udārāṇi sukṛitāni kalyāṇāni suniçcitāni sunirvāpitāni sunirvāntavantamalakapāyāni mṛiduṇi karmāṇiyāni prabhā° B °shṭhitāni sunirvāpanāni sunirvāntavantamalakashāyāṇi mṛiduni karmāṇiyāni prabhāsvarāṇi tādṛiçāni karoti | te suvarṇa° C °roti | te suvarṇakārā° BC °sarve yathā dṛi° C °panno aho°. — 15. B °çilpako yānimāni e° C °çilpako yo yānimāni e° °kṛitāni suniçcitāni ākāra° B °kṛitāni sunishṭhitāni ākāravantāni karokaroti | yadāsmā° C °ti | yadā 'smābhiḥ na kadacid dṛishṭa° BC °rāja sarve°.

17. C °kuço evaṁ° BC °khati | ya°. — 18. C °varṇakāra° °ṇāni suniçcitāni te sarve° B °ṇāni nishṭitāni taṁ° C °ndrakasya alipitāni | B °aya alapi(sa °yi)tāni | .

आभरणानि निष्ठितानि तं सर्वं राज्ञो महेन्द्रकस्य आरोचितं ॥ सो दानि राजा यानि कुशेन राज्ञा आभरणानि कृतकानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नः अहो यादृशानीमानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि शोभनानि कुशलेनाचार्यपुरुषेण कृतकानि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषयति ॥ गच्छथ इमान्याभरणानि महादेवीये सुदर्शनाये च यथाभिप्रेतं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां देथ सर्वासां च अन्तःपुरिकाणां देथ ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया च तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामेन्ति ॥ देवि इमन्ते सुवर्णाभरणं राज्ञा प्रेषितं । त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रेतं पूर्वं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकाणां ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां सुवर्णाभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं गृह्णामि ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येतं कर्मान्तं । सा दानि तं मेल्लित्वा प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातये वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वं एवं विपरीतिका यानीमानि सर्वशोभनानि सुवर्णाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलेनाचार्यपुरुषेण कृतानि तानि मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णसि ॥ सुदर्शना आह ॥ अलं मे एतेन इममेव मे भवतु ॥ यमत्र रहस्यं तत्र कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो सुवर्णकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावियान मणिकारमहत्तरकस्य मूले आलीनो । तत्रापि राजार्थिकाये अन्त-

1. BC °rājā drsht̤vā yāni° C C °panno aho° B °kr̥tāni sunisht̤hi° C °kr̥tāni suviṣṭhitāni co°. — 4. C °ndraka nyābharaṇāni varṣavarā° BC °rāṇāṁ kāṁ° C °yāṇāṁ haste prahitā gaccha° B °shati ga°. — 5. BC gacchatha | i° C °rṇanāyae ca yathābhiprāyaṁ te pū° BC °vitāṁ detha | sarvā° C °sāṁ cāntaḥ° BC °kānāṁ detha(C °dhe) tāni va°.
6. BC tāni varsha° B °nti de°. — 8¹. BC °rṇam ya° renā gr̥hnatha | . — 9. C °rāṇāṁ de° sāṁ cāntaḥ°. — 10. C °kr̥tāṁ sunishṭhitāṁ ākā° BC °gr̥hnāminti(C °nti |) pa° C °yāvan paçya° BC °kaṁ tasyā°.
12¹. C °syedaṁ ka° B °nti sā dā°. — 12². BC °kāni çi° B °gr̥hnitāni sā dā° C °gr̥hṇāni. — 13. C °nīhi cāntaḥ° BC °yehi ca su°. — 14. BC °rītikā | yānimā(C °nīsā)ni sarvaçobhanāni suvarṇā(C °rṇanā)bharaṇāni sukr̥tāni sunishṭ(C °niçci)tāni ā° C °ṇa kr̥tāni ne° lpakakr̥takāni gr̥° BC °gr̥hṇasi | .
17¹. BC °imam evaṁ me bha°. — 17². C yaṁ raha°. — 19¹. BC °suvarṇakā° le sayitvā° C °labhyati | B °bhati tataḥ°. — 19². C tato ni°. — 20. C °pi rājā ārn° BC °mahāmaṇi° C °pravāraspha ṭikamaṇigalvā° B °hitikāhāro pi kriyanti arddhahāro pi kriyanti maṇika° C °hitikāhārā pi kriyanti maṇikuṇḍalā pi kriyanti maṇivalayā pi kriyanti ratana-

पुरस्ता अर्थाये नानाप्रकाराणि आभरणानि क्रियन्ति मुक्तामणिवैडूर्यशंखशिलाप्रवालस्फटिकमुसारगल्वलोहितिकाहारा पि क्रियन्ति अर्धहारा पि क्रियन्ति मणिकुण्डला पि क्रियन्ति मणिवलया [251b] पि क्रियन्ति रत्नमयानि मूर्धपिधानानि अङ्गदानि पि क्रियन्ति केयूराणि पि क्रियन्ति मेखला रत्नामयानि क्रियन्ति । सो दानि राजा कुशो तादृशानि मणिआभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे ते मणिकारा दृष्ट्वा विस्मयमापन्ना: । अहो कलाणाचार्यपुत्र: शोभनो शिल्पिको यो इमानि ईदृशानि आभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्ता करोति ये अस्माभिरदृष्टपूर्वा । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञामात्रेण लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्यैतं कर्मं ति । तेहि दानि मणिकारेहि यं कालं आभरणानि निष्ठितानि तं वेलं राज्ञो महेन्द्रकस्य अल्लीपितानि ॥ सो दानि राजा यानि कुशेनाभरणानि कृतानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्न: । अहो कलाणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको तान्याभरणानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते प्रेषित्वा । गच्छथ एतान्याभरणानि महादेवीय सुदर्शनाय च यथाभिप्रायं पूर्वं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्त:पुरिकानां देथ ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया तान्याभरणानि राजकुलं प्रवेशित्वा महादेवीय सुदर्शनाय च उपनामयन्ति । देवि इमानि मण्याभरणानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिमतं गृह्णथ । पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्त:पुरिकानां दीयति ॥ सा दानि सुदर्शना तेषां मण्याभरणानां यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं तं गृह्णाति ति याव पश्यति कुशस्य नामकं । तस्य एवं भवति । कुशस्यैतं कर्मं ति ।

mayāṇi mūrdhhnipidhā° B °tnamayāṇi mū ° ṅgadānā pi kri° C °keyūlāni pi kri° BC °mekharā(C °rāni) ratnā° C °lnāmayā pi kriyanti ‖.

5. B °dṛçoni maṇi° BC °kṛitāni sunish(ṭi(C °niççi)tāni ākā ° roti | yathā° C °ṇikarā dṛ° pannā aho° B °unāḥ aho°.

6. B °māni idṛ° C °māni edṛçā° BC °kṛitāni sunishṭi(C °niççi)tāni ā° C °ntāni kare° B °ronti | ye a° BC °rvā sarve°. — 8. C °mātreṇa li° BC °khati | ya°. — 10. C °yāni nirddhishṭāni taṁ ve° B °yāni nishṭitāni taṁ velaṁ rājñā mahe°.

11. BC °rājā dṛishṭhvā yā° C °ṇāni sukṛi ° panno aho° B °pannāḥ aho°. — 12ᵃ. BC °obhanāni çi° B °lpikā | . — 12ᵇ. C °preshati ga° B °shitā ga°. — 13. BC gacchatha | e° rvaṁ datha | paçcā° C °rvāsā cāntaḥ° BC °kānāṁ ca datha | . — 15. C °upanāmenti | B °upanāmyanti | .

16. C °imāni maṇçābharaṇāni yaṁ tra sarvaçobhanaṁ rājñā° BC °grihantha. — 18ᵇ. C °ṇāni yaṁ tra rahasyaṁ sarva° BC °kṛitaṁ sunishṭi(C °niççi)taṁ ā° C °grihṇanti yāvat paçya° B °grihnāminā yā ° çyati | ku ° kaṁ tasyā°. — 20¹. BC °ti ku°. — 20². C °çasyedaṁ ka°.

सा दानि तं मेञ्जित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे च वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च ॥ सुदर्शने किं त्वमेवं विपरीता या त्वमेदृशकानि मण्डनाभरणानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कुशलशिल्पिककृतानि मेञ्जित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतानि गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ अयं मे एतेहि इममेव मे भवतु ॥ यन्तत्र रहस्यं तन्न कस्यचिदाचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो मणिकारस्य मूले वसित्वा अर्थं नो[252a]पलभति । ततः निर्धावित्वा शंखवलयकारमहत्तरकस्य मूल आलीनो । तत्रापि राजाग्रतिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि पि क्रियन्ति । नागदन्तवलयका पि क्रियन्ति अंजनीया पि क्रियन्ति दन्तसमुद्गका पि क्रियन्ति रोचनपिशाचिका पि क्रियन्ति दन्तभृंगारका पि क्रियन्ति दन्तविहेठिका पि क्रियन्ति दन्तपादमया पि क्रियन्ति सीहका पि क्रियन्ति शंखका पि क्रियन्ति शंखशय्या पि क्रियन्ति शंखमयानि पि तैलभाजनानि गन्धभाजनानि वर्णकभाजनानि क्रियन्ति शंखमृणालका पि क्रियन्ति शंखमुद्रका पि क्रियन्ति शंखवलयका पि क्रियन्ति शंखमेखला पि क्रियन्ति शंखवोचका पि क्रियन्ति शंखशिबिका पि क्रियन्ति शंखचर्मका पि क्रियन्ति ॥ एवं नानाप्रकाराणि शंखगजदन्तमयानि भाजनानि आभरणानि च सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यथा सर्वे शंखगजदन्तकारका दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । अहो कल्याणाचार्यपुत्रः शोभनो शिल्पिको यो इमानि एदृशानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च करोति यं अस्माभिर्न दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संश्रा-

1ᵃ. BC °gṛihṇāti | . — 1ᵇ. C °tare vu° BC °yehi ca m°. — 3. BC °kiṁ tvaṁm eva vipari(C °rītā yā° C °dṛiçāni° B °dṛiçakāni maṇḍā° C °nāni sukṛitāni suniçcitāni ā° B °çalaçilpakṛi° BC °gṛihṇāsi | . — 5ᵇ. BC °imam evaṁ me bha°.

7. BC °vaçitvā° C °artha nopalabhyati | . — 8ᵃ. C tato ni°. — 8ᵇ. C °rājā āṇa° prakāraṁ çaṁ° B °prakāçitaṁ çaṁ° C °ṇāni bhāñja° B °kriyaṁti | . — 10. C °añjanakā pi kriyanti daṁntasamudgatā pi kriyanti rocanapiçācanakā pi kriyanti dantabhṛiṁ° B °rocanapiçācakā pi kri° C °vihaṭhakā pi kriyanti dantapādakāna kriyanti sīṁ° BC °siṁhakā (C °kāna) pi kriyanti çaṁkhakānyapi kriyanti çaṁkhakā pi kriyanti çaṁkhaça° C °yyā pi kriyanti | tailabhāñjanāni gandhabhāñja° BC °rṇṇabhā(C °bhāñ)janāni pi kriyanti çaṁkhamṛiṇā(B °khamunā)lakā pi kriyanti çaṁkhavalga(C °vartta)kā pi kriyanti(B °nti |) çaṁkhavapakā pi kriyanti çaṁkhamekhalā(C °khalā) pi kriyanti | (C °nti çanti) çaṁkhavaca(C °voca)kā pi kriyanti çaṁkhaçi°.

16. C °yāni bhāñja° B °tāni ca su° C °kṛitāni ca suniçcitāni ā° BC °roti | ya° B °dantakāraka dṛiṣṭvā° C °pannā aho°. — 18. B aho alyā° C °putro ca ° dṛiçā çaṁ ° yāni bhāñja° BC °roti | yaṁ a ° evāni sarve°. — 20. C °irakena ll° BC °khati | ya ° nayā arya jaca(C °jano na) jāneyā kuça°.

सार्वकेण शिक्षति यथा सुदर्शना आनेया कुशस्थैतं कर्मं ति ॥ तेहि दानि शंखदन्तकारेहि तं कालं सर्वाणि कृतानि यथाज्ञप्तानि राज्ञो महेन्द्रकस्य उपनामितानि ॥ राज्ञा तं कुशस्य कर्मं दृष्ट्वा उदारशोभनं सुकृतं राजार्हं विस्मयमापन्नः । अहो याव इमानि कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ कुमारामात्येहि पि अभिलक्षितानि राजपुरुषेहि पि अभिलक्षितानि कुशेन कृतानि शंखगजदन्तभाण्डानि दृष्ट्वा विस्मयमापन्नाः । इमानि कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतानि ॥ राज्ञा महेन्द्रेण वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते तान्याभरणानि भाजनानि च प्रेषितानि । गच्छथ अन्तःपुरं प्रवेशेथ महादेवीये धीतुश्च मे सुदर्शनाये यथाभिप्रायं प्रथमं देथ ततः पश्चादन्यासां देवीनामन्तःपुरिकानां च ॥ ते दानि वर्षवरा कांचुकीया तान्याभरणानि भाजनानि च गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितानि महादेवीये उ[352b]पनामितानि । देवि इमानि ते शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि च राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना पूर्वं यथाभिप्रायं गृह्णथ पश्चादपराणां देवीनां दीयिष्यति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना तानि शंखगजदन्तमयानि आभरणानि भाजनानि दृष्ट्वा अन्येषां सुकृतं सुनिष्ठितं कल्याणं शोभनं कुशेनाचार्यपुत्रेण कृतकं दृष्ट्वा हस्ते प्रणामितं गृह्णीष्यन्ति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्यैतं कर्मं ति । सा दानि तं मेल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशशिल्पिकृतानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुदर्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि च अन्तःपुरिकाहि च वर्षवरेहि च कांचुकीयेहि च वुच्चति ॥ सुदर्शने किं त्वं एकृशीका

1. C °dāni gaja° °yi kṛitāni sarvasyāntaḥpurikāhi yathā âṇattakāni rājño° B °kṛitāni sarvasya antaḥpurasya yathā° BC °mitāni rājā°. — 3. C °çobhanāni sukṛitaṁ rājāhaṁ vi° pannaṁ | B °nnaḥ aho°. — 4². C °çāni imā° leṇācā° treṇa sukṛi° BC °tāni kumā°. — 5¹. C °sheṇāpi a° khadaṁtarājabhā° B °çaṁkharājabhaṇḍā° C °panno | .

6¹. BC imena kuça(C °çale)nācā° treṇa tāni rā°. — 6². C rājño maheṇa varsha° °pānī bhāṁja° BC °shitāni ca gaccha°. — 7. B gacchatha | antaḥ° C °veçatha | mahā° BC °detha | ta° C °tato paçcā°. — 9. B °rshavarāṇām kāṁ° C °ṇāni bhāṁja° BC °pura peçe° C °viya u° BC °mitāni devi°.

11. C °ṇāni bhāṁjanāni rājñā° BC °gṛihṇatha || paçcā° dīyati | sarvā° kāṁcāh sā dā°. — 13. BC °rçanā mātāye vuccati bhaginīhi ca antaḥpurikāhi ca varshavarehi ca kāṁcukīyehi va(B °ca)ccati | imāni te sudarçane çaṁkhagajadantamayāni âbharaṇāni ca bhā(C °ṇi bhāṁjanāni ca pitrā preshitāni tvaṁ ca te (B °ṁ ca mātā ca te) mahādevī pūrve yathābhiprāyaṁ gṛihṇatha | paçcād aparāṇāṁ devīnāṁ(C °nā) sarvāsāṁ ca a(C °ṁ cā)ntaḥpurikāṇāṁ dīshyati | sā dāni sudarçanā tāni çaṁ° C °ṇāni bhāṁja° kṛitaṁ suniçritaṁ kalyāṇaṁ ço° cāryyaṁpu° BC °hasto praṇāmi(B °mito) gṛihṇishyan ti°.

16¹. BC °ti ku°. — 16². C °syaira karmānti | . — 16³. C °kuçaluçilpakṛi° B °çilpakṛitāni gṛihṇāti | Cc (cf. in l. 18) °gṛihṇāni | . — 17. Cc °nīhi ca varsha° B °rpurihi ca varsha°. — 18. Cc °dṛiçāni viparītikāni imā° C °çobhanāni kṛitāni sukṛitāni sa° s °ra

विपरीतिका यानि इमानि सर्वशोभनानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि अध्यायाचार्यपुत्रेण कृतकानि मेलित्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिककृतानि गृह्णासि । किमिमानि सर्वशोभनानि न गृह्णासि ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ एवं मे एतेहि एतमेव मे भवतु ॥ यं तव रहस्यं तन्न कस्यचि आचिक्षति ॥

सो दानि राजा कुशो शंखदन्तकारस्य मूले वसित्वा विशेषं नोपलभति । ततः निर्धावियान यन्त्रकारस्य मूले आश्रितो । तत्र राजाज्ञप्तिकाये अन्तःपुरस्य अर्थाये नानाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टदण्डकानि क्रियन्ति । क्रीडापनकानि च विविधानि च यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति । वीजनकानि पि यन्त्रमाष्टानि क्रियन्ति । तालवृन्तकानि पि मोरहस्तका पि पादफलका पि आसन्दिका पि यन्त्रमाष्टपादका महाशालिका पि यन्त्रमाष्टकानि कंकणका पि यन्त्रमाष्टका । नानाप्रकाराणि च पक्षिणो यन्त्रमाष्टकानि क्रियन्ति शुका पि यन्त्रमाष्टका शारिका पि कोकिला पि हंसा पि मयूरा पि शतपत्रा पि कारंड[253a]वा पि मोरम्बा पि जीवंजीवका पि तैलकुण्डिका च यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । नानाप्रकारं च फलाफलं यन्त्रमाष्टका क्रियन्ति । भव्यानि च दाडिमानि च मातुलुंगानि च वीरसेनकानि च द्राक्षालतिका च आम्राणि च जाम्बूनि च पिप्पलानि च कपित्थानि च नालीकेराणि च पनसानि च चोरिकाणि च नीपानि च कदम्बानि च खर्जूरलतिका च । एवं नानाप्रकाराणि यन्त्रमाष्टभाण्डानि क्रियन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तादृशानि

bhanāni sukṛitāniṣhṭitāni â° BC °suniṣhṭitāni â° C °putreṇa kṛitāni me° C °gṛihṇāsi | sâ dāni (ci-dessus l. 16²) °gṛihṇāsi | (*cette répétition est désignée par c*) Bc °gṛihṇāsi | .

4². BC °hi etam evaṁ me bhavatu yaṁ ta°. — 4³. C °tan nā kasyacid âcikshati | B °eyacikshati | . — 5¹. B sā dā° ntasya kārasya mû° BC °vaçitvā° C °shaṁ arthaṁ nopalabhyati | . — 5². C tato ni° yāna yantrakā° B °no ta°.

6. B tataḥ rā° C tato rājāṇahitāye a° rasyārthā° ṇi yantramashṭa° B °niamashṭhada°. — 7. B °niamashṭhakāni ca kri° C °shṭakāni ca kriyanti. — 8¹. C °kāni ca jantamāshṭa kri° B °niamāni kri°. — 8². C tālakaṇṭhakā pi pādaphullakāni pi â° B tālavaṇṭhakāni pi mo° ṭakā pi pādaphullakāni pi āsandikā pi jantamāshṭapādakā mahā° ntamāshṭhakāni kaṁ° C °likā pi jantramāshṭakā pi ucāni pi jantramāshṭakāni kaṁ° BC °kaṁkaṇakā(C °kāni) pi ya(C °ja)ntramāshṭakā | . — 10. C °ṇo jantra° BC °çukā pi janta(C °ntraṇ)māshṭhakā pi çālikā pi ko° C °haṁsamayurā pi çatapatrā pi kāraṇḍavā pi mo° B °trā pi karaṁḍakā pi mo° vakā pi talaku° C °tailakuṁḍikā ca jantra° B °ntramāshṭhakā kri°.

13. C °prakārakālaṁ ca phalāphalaṁ jantra° kāni kri°. — 14. C bhavyāni ruḍādimāni ca mātu° rasenakāni ca drākshāratikāni ca â° BC °mrāṇi ca jāṁbūni ca pipā(C °piçā)lā° C °kelāni ca panasāni ca kadambā° B °kerāṇi ca panasoni ca kabi° mbāni ca kharjjuralatikā ca | C °kharjjurakāni ca | .

16. C °ṇi jantra° B °shṭabhaṇḍā° C °ni kriyanti | . — 17. C °rāja ku° ṛçāni jantra° BC °ntramāshṭhabhaṇḍāni sukṛitāni suniṣhṭa(C °niçri)tāni â° B °roti yantra sarve jantakāra° C °yaṁ te jantra° BC °mitā abo°.

यन्त्रमाटभाण्डानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यं ते सर्वे जन- कारका दृष्ट्वा विस्मिता । अहो कल्याणाचार्यपुत्रो शोभनो शिल्पिको यो इमाये- दृशानि माटकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि करोति यान्यस्माभिः न कदाचिद्दृष्टपूर्वाणि । सर्वेषु च राजा कुशो स्वकं नामकं संज्ञामात्रकेन लिखति यथा सुदर्शना जानेया कुशस्येदं कर्मन्ति ॥ तेहि दानि यन्त्रकारेहि यदा सर्वभाण्डं निष्ठितं ततः राज्ञो उपनामितं ॥ राजा दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तानि कुश- कृतानि दृष्ट्वा विस्मितः । अहो यादृशकानि इमानि यन्त्रमाटकानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि ॥ तेन दानि राज्ञा तानि भाण्डकानि वर्षवराणां कांचुकीयानां च हस्ते दिन्नाः । गच्छथ अन्तःपुरं प्र- वेशेथ महादेवीय धीतुश्च मे सुदर्शनाये प्रथमं देथ पश्चादपराणां देवीनां सर्वासां च अन्तःपुरिकानां देथ ॥ तेहि दानि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि च तं भाण्डं गृह्य अन्तःपुरं प्रवेशितं महादेवीये उपनामितं धीतुश्च सुदर्शनाये । देवि इमानि ते यन्त्रमाटकभाण्डानि राज्ञा प्रेषितानि त्वं च धीता च ते सुदर्शना यथाभिप्रायं प्रथमं तं गृह्णथ पश्चादन्यासां देवीनां दीयति सर्वासां च अन्तःपुरिकानां ॥ सा दानि सुदर्शना यं तत्र सर्वशोभनं सुकृतं सुनिष्ठितं आकारवन्तं दृष्ट्वा तत्र हस्तं प्रसा- रेति गृह्णामीति यावत्पश्यति कुशस्य नामकं । तस्या एवं भवति । कुशस्येदं क- र्मन्ति । सा दानि तं मैल्लित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णाति ॥ सा दानि सुद- र्शना मातरे वुच्चति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि वुच्चति ॥ सुदर्शने किस्य त्वं विपरीतिका या त्वमिमानि सुकृतानि सुनिष्ठितानि आकारवन्तानि कल्याणाचार्यपुत्रेण कृतकानि तानि मैल्लि[253b]त्वा अन्यानि प्राकृतकानि कुशिल्पिकृतकानि गृह्णासि किं सर्वशोभनानि न गृह्णासि ॥ सु-

2. B °çobhanâ çi° BC °imânyedṛ° C °çâni jantramadahṭa ° kṛitâni suvicitrâṇi âkâ° B °kṛitâni sunishṭitâni â° C °smâbhir na kadâ°. — 4. C °trakena li° BC °khati | ya° B °rçanâ yâne°. — 5. C te dâni yantrakâre° B °ntakârehi yadâ° C °bhâṇḍâm nishṭitam tato râ° B °ṇḍam nishṭitam | tataḥ°.

6. C °ndrako madrakarâjâ ° vismito | B °smitaḥ aho°. — 7. B °ntramâṭhakâni sukṛ° BC °kṛitâni sunishṭi(C °niççi)tâni â°. — 8. C te dâ° BC °tâni bhaṇḍâ° C °hasta dinnâni ga° B °nnâḥ ga°. — 9. B °thamam netha paççâ°.

11. B °rçanâye de° C °rçanâye i°. — 12. B deviye imâni te yantramaṭṭa° C imâni te jantramârdaṭaka ° prâyam sudarçanâ pra° BC °gṛihṇatha | pa° B °dîyati | sarvâ° C °rvâsâm antaḥ°. — 14. C °kṛitam suniçcitam â ° tâmeva gṛihṇâmi° B °mti | gṛihṇâmi°.

16². B °bhavatu ku°. — 17¹. BC °gṛihṇâti | . — 17². B °mâtara va ° kiṃhi vaccâ va°. — 19. C ° sunishṭitâni â° BC °kuçilpakṛitâ(B °kṛitakâ)ni gṛihṇâsi kiṃ sa ° nâni(B °bha) gṛihṇâsi ||.

दर्शना चाह ॥ यथं मे एतेन एतमेव मे भवतु ॥ यं तत्र रहस्यं तत्र कोपि जानाति ॥

सो दानि राजा कुशो यन्त्रकारस्य मूले वसित्वा वर्षं नोपक्रमति । ततः निर्धावियान वरुटानां महत्तरकस्य मूले आलीनो ॥ तत्र राजार्हाणि वरुटभाण्डानि नानाप्रकाराणि क्रियन्ति शीतलकानि च तालवण्टकानि च छत्राणि च छत्रपालकानि च करण्डकानि च वेत्रमण्डकानि वेत्रमेधिका च वेत्रपेठकानि च एवं नानाप्रकाराणि च वरुटभाण्डानि राजाकुलस्य अन्तःपुरस्यार्थाय क्रियन्ति ॥ तत्र कुशो राजा तेहि वरुटेहि सार्धमन्तःपुरस्य नानाप्रकाराणि वरुटभाण्डानि करोति यथा सर्वेषां तेषां वरुटानां एको पि न शक्नोति तादृशानि कर्तुं ॥ ते दानि यत्र काले यथाज्ञप्तानि सर्वाणि च वरुटभाण्डानि कृतानि ततः तानि भाण्डान्यादाय राज्ञो अल्लीपितानि ॥ राज्ञा वर्षवराणां कांचुकीयानां हस्ते अभ्यन्तरमन्तःपुरस्य वर्जितानि प्रथमं महादेवीये सुदर्शनाये च उपनामितानि ॥ ते इमानि राज्ञा प्रेषितानि यूयं प्रथमं गृह्णथ यथाभिप्रेतानि पश्चात्सर्वस्यान्तःपुरस्य दीयति ॥ महादेवीये यान्यभिप्रेतानि गृहीतानि सुदर्शनापि वृणाति ॥ गृह्ण त्वं भद्रे वरुटभाण्डानि यानि ते अभिप्रेतानि ॥ सा दानि यानि तानि वरुटभाण्डानि शोभनानि चोदाराणि च सुकृतानि च उदाराणि राजार्हाणि बहुधनविस्मयकराणि च स्वयं राज्ञा कुशेन कृतानि राज्ञा कुशेन स्वकेन नामेन संज्ञां लिखितां दृष्ट्वा इमानि कुशेन कृतानीति मेज्ञित्वा अन्यानि प्राकृतकानि वरुटभाण्डानि गृह्णाति ॥ सा दानि

1°. C °tena evam evaṁ me bha° B °tam evaṁ me bha°. — 1°. C °na kenij jñ°. — 2°. C °ro jantra° BC °vaçitvā°. — 3°. C tato nirddhāviyāna vaṭūṭāyāṁ mahattarasya mū° B °varuḍhānāṁ maha° BC °līno ta°. — 4. B °varuḍhabhaṇḍā° C °varūṭabhā° B °tālavaṇṭhakāni ca cchatrapotakā ca pālakāni ca kalaṇḍakāni ca vaḍamañcakāni | vetramoḍhakāni ca vetrapethikāni ca evaṁ° C °tālavaṇḍakāni ° cchatrapotakāni ca vetramañthakāni vetramañkāni vetrapeṭhakāni ca | evaṁ° BC °ṇi ca varuḍha(C °rūḍha ca ta)bhaṇḍā° C °rājā āni°.

7. C °tehi ca varūṭehi sārddha antaḥ° B °tehi varuḍhehi sā ° sya prakā° C °ṇi varūṭābhaṇḍā° B °ṇi varuṭhabhaṇḍā° BC °roti | ya.° shāṁ varūḍhā(C °ṭā)nāṁ°. — 9. BC °dāni tatra kālaṁ(B °la?) yathā(C °thā ā)ṇa ° ṇi ca varuḍha(C °rūṭā)bhāṇḍāni kṛ° B °taḥ tāni bhaṇḍāny ā° BC °rājñā alli°.

11. B °ukināṁ ha° C °aya visarjjipanā° BC °rçanāye utā°. — 12. BC °grihnatha | yathā° B °bhipetāni paçcā° C °1 sarvāsāntaḥ° BC °abyati mahā°. — 13. C °viye abhāya-bhi°. — 14. BC grihna tvaṁ aho varuḍha(C °rūḍha ca ta? *de même partout dans C*)bhā° B °yāni te abhi°. — 15. C °tāni varūṭabhā ° bhanāni cūrṇṇāni ca sa° B °bhanāni colāni ca su° karāṇi va sva° C °karāṇi svayaṁ° B °kṛtāni | rājñā° C °kṛtāni svake° BC °saṁjñā likhitā dṛ° C °varūṭabhāṇḍāni cūrṇṇāni ca sukṛtāni sā dā° B °grihnāti |.

18. BC °mātaca va° C °kāhi ca varsha° BC °rahavarāṇāṁ kāni° C °sukibi pi |.

मातरे युवति भगिनीहि पि अन्तःपुरिकाहि पि वर्षवरेहि कांचुकीयेहि पि । सुदर्शने किं शोभनानुदाराणि वस्टनाण्डानि मोक्षित्वा अन्यानि प्राकृतकानि गृह्णासि ॥ सा दानि आह ॥ इमानि मे भवतु अलमेतेहि ॥ यं तव रहस्यं येन सुदर्शना तानि राजभाण्डानि न गृह्णाति तं च ते न जानन्ति ॥

सो दानि राजा कुशो तथापि वस्टमूले वसित्वा अर्थं नोपलभति । ततः निर्धावित्वा यो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो महानसो तत्र प्रविष्टो सूपकारमहत्तरकस्य अल्लीनो ॥ अहं पि इमहिं एव आसिष्यं यं कर्मं [254a] आणापेसि तं करिष्यं । अहं पि तव कर्मे कुशलः ॥ तेन दानि सूपकारमहत्तरकेन राजा कुशो तत्र महानसे स्थापितो आणत्तिकापि दिन्ना । अत्र कर्म करोहि ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र राजकुले महानसे तादृशानि मांसप्रकाराणि च व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि सिद्धेसि यथा सर्वेहि तेहि राजकृत्येहि सूपेहि न कदाचिदृष्टपूर्वं प्रागेव सिद्धं । यतो पि च महेन्द्रको मद्रकराजा जातः न से कदाचिदेदृशो रसो परिभुक्तपूर्वो ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको यं कालं भक्ताग्रमुपविष्टो तानि मांसप्रकाराणि व्यंजनप्रकाराणि च शाकप्रकाराणि च भोजनप्रकाराणि च उदाराणि अम्ललवणमधुरतिक्तकटुककषायाणि यानि राजा कुशेन सिद्धकानि राजा महेन्द्रको परिभुंजन्तो न तुष्यति ॥ विस्मितः सो राजा सूपमहत्तरकं पृच्छति । भो भणे केन सूपकेन ममाद्य आहारो सिद्धो । यतः जातो न मे कदाचिदेदृशो रसाग्रो जिह्वाग्रेण स्वादितपूर्वो ॥ सो दानि सूपमहत्तरको राजानं प्रांजली कृत्वा विज्ञपेति ॥ देव अन्य अपरो आगन्तुको सूपो महानसं प्रक्षिप्तो । तेन महाराजस्य आहारो सिद्धो ।

1. C °varṇitabhā° B °varutabhā° nyāni | pra° BC °pratyavarāṇi(C °ni) gṛihṇāsi |. — 3a. C °alam etehi BC °hi yaṃ°. — 3b. C °jabhaṇḍā° BC °gṛihṇāti taṃ°. — 5a. BC °ṇ tato pi varu(C °rū)ṭamūlāto vasitvā°. — 5b. C tato ni° ndrakasya mardakarā° B °rājā mahāna° vishṭho sū° C °shṭo supa° B °ttarasya a°.

7. BC °imaṃhi evam osishyaṃ (C °eva osishyaṃ) yaṃ° C °karmma ā°. — 8a. B °karmakuçalaḥ te° C °kuçalo te°. — 8b. C °ni supa° se sthāpi āṇattikāye dinnā °ta° B °sthapi āṇattikā me dinnā a°. — 9a. C °teu° B °rohi so dā°. — 9b. C °kṛṣe mahā° çāni māṃsaprakārāṇi va vyaṃ° C °bhojanaprakārāṇi ca bhojanaprakārāṇi ca amla° B °ṇi ca | amla° BC °shāyāṇi raṃdhehi yadā sarve° C °kṛityehi rājakṛityehi sū° pūrve prāg eva siddha | B °siddhaṃ yato°.

12. BC °ndraka madrakarājñā(C °jño) jātaḥ na ca se (C °sa) kadā°. — 13. B °bhaktograṃ upavishṭho | tāni° C °māṃsaprakārāṇi vyaṃjanaprakārāṇi ca bho° dārāṇi ca udāṇi amla° ṭukashā° BC °shyati vismi°.

17a. C vismito | so° B vismitaḥ | so° C °ttarakaṃ°. — 17b. C bo bha° BC °ye supa° B °hārā siddho | C °hāra siddho |. — 18. C yato jā°. — 19b. C °saṃ prasthito te°. — 20. C tenādya mahā° B tenā mahā°.

तस्य दानि राज्ञो भवति । कुशलो सो सूपो नानाप्रकारेहि संगृह्णितव्यः सो प्रियायितव्यः यथा न कहिंचित् गच्छेया ॥ सो दानि राजा सूपमहत्तरकमामन्त्रयति ॥ भो भणे सूप आनेहि तं सूपं येन ममाद्याहारो सिद्धो यावन्न पश्यामि ॥ तेन दानि सूपमहत्तरकेन यं कालं राजा भक्तायमुपविष्टो ततो नं राजा कुशो उपनामितः एषो सः सूपो येन महाराजस्य आहारो सिद्धः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा राजं कुशं पश्यति दुर्वर्णं दुर्दृशं स्थूलोष्ठं स्थूलशिरोपादं महोदरं कालं मषिराशिवर्णं दृष्ट्वा च पुनः राजा विस्मितः । अहो मा ताव मा ताव शोभनो नाम एदृशो प्राकृतरूपो एदृशो रसविज्ञानो रसाग्रो ॥ सो दानि राजा तं सूपं समाश्वासेति । वृत्ति शोभना यथाज्ञप्तं प्रज्ञप्ता ॥ राजार्हाणि च खाद्यभोज्यानि अग्रतः उपविशापयित्वा खादापितो पिबनाये च दिन्नं मात्रा च से आज्ञप्ता ॥ राज्ञेन दानि महेन्द्रेण आणत्तिका दिन्ना । एषः सूपः अनावृतद्वारो राजकुलं प्रविशतु ॥

एवं दानि [254b] तत्र राजकुले सत्कृतो सम्मानितो वसति राज्ञो दृष्टः सर्वेषां कुमाराणां अमात्यानां भटबलाग्राणां दृष्टो च प्रियो च मनापो च ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा वर्षवरां कांचुकीयां च आमन्त्रयति ॥ भवन्ताहो एषः सूपो विश्वस्तमन्तःपुरं प्रविशतु अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको भवतु ॥ सो दानि राजा कुशो विश्वस्तं राजकुलं प्रविशति ताहि पि अन्तःपुरिकाहि एषो ऽस्माकं राज्ञा क्रीडापनको दत्तो ति । ता दानि अन्तःपुरिका तेन सार्धं विश्वस्तं क्रीडन्ति केचि कुर्वन्ति पृष्ठिमं आरुहित्वा नानावाहिकाये वाहेन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो अ-

1[1]. BC °ti ku°. — 1[2]. BC °grihnitavyaḥ° B °so priyāta° C °priyotavyo ya°. — 3. BC ho bhoṇe° B °ṇe sūpe ānehi° C °ṇe sūpo yena mamā ° ddho yāvat taṁ paçyi° B °yāvan na paçyi°. — 4. C °dāni supa ° laṁ rājā bhuktā° BC °vishṭa | tata naṁ(C °to taṁ) rājā° C °mito | esho so supo ye ° hāra siddhaḥ | B °hārā siddhaḥ | . — 5. B °ndrakaṣya madra° C °ndrako marddakarājā° B °çyati duvarṇṇaṁ durdṛi° C °çyati | duvarṇṇaṁ dudṛiçaṁ sthulosḥṭho sthulaçiro sthulapādo mahadaro kālo māsharāçi° B °taṁ mālarāçi° C °smito | .

7. C °sa mā tāva çobhanāni nā° B °çobhanāni nā° BC °po edriço(C °çaṁ) rase vijñānaṁ rasāgra | . — 8. C °taṁ supaṁ agra°. — 9[1]. B °çobhenā ya°. — 9[2]. C °grato upaviçā°.

11[1]. C °āṇatti°. — 12[2]. C esho sūpo anā°. — 13. B °tkritā samnā° C °tkṛitaḥ saṁmāni ° jño ishṭo sarve ° rāṇāṁ amātyānāṁ bhaṭṭaba°. — 14. C sā dā° ndrako marddaka° B °rshavarā kāṁ°. — 15. BC bhavantoho eshaḥ(C °sho) sū° C °po viçvastaṁ° BC °pura pra° C °praveçatu | esho antaḥpurikā°.

16. C °ça viçvaṁstaṁ rāja° Cc (cf. l. 19) sho smā ° ko datteti tā dā°. — 18. B °pṛishṭiṁ se° Cc °pṛishṭiṁ me ā°. — 19. C °rikāhi pi esho (l. 16) smā ° antaḥpurikāhi° (cette répétition est marquée par c) c °rikāhi vāhiyamāno saha ° ye drishṭaḥ | .

न्तःपुरिकाहि वाहियमानः सहसा सुदर्शनाये दृष्टो ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं पश्चित्वा एव भीता सन्त्रस्ता तासामन्तःपुरिकानां हष्यति चीयति परिभाषति । तथ्या स्त्रीभिः पुरुषं वाहयितुं ति ॥ ता दानि अन्तःपुरिका आहन्सुः ॥ सुदर्शने किं तुवं अस्माकं हष्यसि चीयसि परिभाषसि । यदि वयमिमं क्रीडापनकं एष तव पतिर्भोति ततो से ईर्ष्यायसे ॥ सुदर्शना आह ॥ एषा मम या ईर्ष्या सा भवतु अपि तु न शक्यः युष्माभि एषः वाहयितुं या एतं वाहयिष्यति तस्या अहं न माता भविष्यं ॥ सा दानि सुदर्शना राजं कुशं अन्तःपुरे दृष्ट्वा दीनमुखवर्णा शोकार्दिता नापि से अल्लीयति न प्रलापन्देति ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने इमहिं पि तुवं मम पश्चियान उत्त्रससि ॥ सुदर्शना आह ॥ किं दानि सो इहागतो सि आश्चर्यं यदि सो आगच्छन्तो रात्रिं वा दिवसं दृष्टो आगतो सि न च वनपिशाचो एषो ति त्वं न केनचिद् हतो सि । विस्तीर्णं राज्यं विस्तीर्णमन्तःपुरं गच्छ स्वकं राज्यं क्रीडाहि रमाहि प्रविचारेहि इमहिं किं करिष्यसि ॥ राजा कुशो आह ॥ सुदर्शने नाहं त्वया विना गमिष्यामि । दिशा मे न प्रतिभायन्ति यतो हमिहागतो ॥ सुदर्शना आह ॥

किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं ।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा समुद्रराक्षसं यथा ॥
किं दानि अहं करोमि कस्य वा गरहाम्यहं ।
उत्त्रसति हृदयं दृष्ट्वा मृगी भ्रान्ता व लुब्धकं ॥

1. BC °çaṁ paçyati | tā eva(C °vaṁ) bhī° °hpurakāṇāṁ° B °shyati kshipati pa°. — 3¹. BC °purusho vā°. — 3². C °ntaḥpurikā āhatsuḥ | B °ntuḥ su°. — 3³. C °tuva a° BC °shyasi kshipa(C °pe)si paribhāshasi | . — 4. B °ime kri° C °ḍāpanaṁkaṁ esho bhe°tpatir bhoti | tato so irshyā° B °shaḥ tada patir bhoti | tato se i.° se su°. — 5². BC esho mama yo icchā so bha° C °çakyo yushmābhir esho vāhayituṁ | ya etaṁ vāhayitaṁ ya etaṁ vāhāyishya° B °tuṁ ya etaṁ vā° ti tasya ahaṁ° C °tasyāhaṁ° BC °na mātā bha°.

7. BC sa dā° B °khavarṇṇa ço° C °çokārttināpi se° BC °alli(B °lī)yati nāpalāyan deti | . — 8². B °imahi pi tu° C °imehi yi tuṁvaṁ ma° na utrasyasi | . — 9². C idāni se ihā° B °ni se ihā° BC °di si āgaccha° saṁ dṛishṭvā yato si na ca vina(C °vinā)pici° B °sho hi te tena kenacid ato si visti° C °sho hi ta kenakenacid datto si visti°.

11. BC vistīrṇṇeṣu(C °rṇṇa) rājyaṁ vi° C °gacche svakaṁ° mahi paricā° BC °rehi imaṁhi kiṁ°. — 13². C °te 'ham ihāgataḥ | . — 15. BC kiṁ vānahaṁ karomi kasya taṁ(C °daṁ) gara°.

16. C uttrasyanti ca me hṛi° B °sati me hṛi° mudre rākshā° C °kshasaṁ | ya° B °yathā ki°. — 17. C yasyā dānyahaṁ karoti kasya° B kidam anya haṁ karo° garahayāmyahaṁ | . — 18. C uttrāsanti me hridayaṁ mṛigī dṛishṭvā bhrānta lu° B °ti me hṛida° bhrāntā lu°.

अतर्जको यथागतं रात्रिंदिवं अनुव्रजन् ।
गच्छ कुश स्वकं राज्यं नेच्छामि दुर्वर्णं अहं ॥

राजा आह ॥

अहं खु बृह[255b]ति कामे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
तव कामेहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥
नाहं गमिष्यामि सुसंवृत्तोरु
दिशां न जानामि यतो स्मि आगतो ।
संमूढरूपो विचरामि लोके
मत्तो स्मि कामैः मृगमन्दलोचने ॥

देवी आह ॥

विक्षेपो तव चित्तस्य यमनिच्छन्तिमिच्छसि ।
अकामां राज कामेसि नैतं पण्डितलक्षणं ॥

कुशो आह ॥

अकामां वा सकामां वा यो नरो लभते प्रियां ।
लाभं तत्र प्रशंसन्ति अलाभो तत्र पापको ॥

देवी आह ॥

प्रभोसि स्त्रीसहस्रं पि एककारेण रामितुं ।
एकस्त्रियाये कामेन महद्दुःखं निगच्छसि ॥

1. BC antarjuko yena hatam̃ rā° C °divasam ākulam̃ | ekam̃mano vrajanto va sva° B °vam̃ ekamano vrajanto gaccha°. — 2. C svakam̃ gaccha rājyam̃ kuçaḥ | necchāmi du-varṇṇa drashṭum̃ me aham āgāram icchasi | B °duvarṇṇam aham̃ āgāre ‖. — 3. C rājā kuça āha ‖. — 4. C °ti syāme° BC °suçre(B °suço)ṇi ta° B °dhyame ta°. — 5. B tama kāmehi mahanto rā° C tamakāhi mahato rājyam̃ vinā pi pārthivaḥ | B °jyam̃ pi nāpi prārthaye nā°.

6. B °vṛitte di° C °vṛittapārthivaḥ diçām̃ na jānā yadi yasmim āgato | B °mi yasmin āgato ‖. — 8. B sam̃gūharū° C sammharū °loke mahato smi kāmair mṛiga° B °loke mahato smim̃ kā° C °ndarocane ‖.

11. B °potiva° C °po tam̃ va° BC °sya ayam̃ necchasi icchati ‖. — 12. B amākām̃ rā° C akāmam̃ rāja kāmeti naivam̃ pa°. — 14. B °sakāmam vā yo°. — 15. B lābha tatra pra° C lābha tam̃tra pra°.

17. BC prabhosmim̃ strī° C °hasranti | eka° B °ekarāvena°. — 18. BC °striyāyena kā° B °mahām iha vicuṇena duḥ° C °mahāduḥ°.

राजा आह ।

नेतं दुःखं प्रजानामि यशस्विनि वर्णशालिनि ।
सुचीर्णं ब्रह्मचर्यं त्वं मे भार्या भविष्यसि ॥

देवी आह ।

धिगस्तु ते ब्रह्मचर्यं चर्यं ते भवतु पापकः ।
सुमखी वा सृगाला वा परत्र कामयिष्यसि ॥

कुशः आह ।

मा एवं अवचि भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
श्रमणा पि वयं साधु ब्रह्मचर्येण शोभते ॥
ते पि भद्रे सुचीर्णेन इह चीर्णेन शोभति ।
स्वर्गेषु उपपद्यन्ति त्रिदशी कामकामिनो ॥
सचे भद्रे अहं ब्रूमि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
न ते अन्यो पती अस्ति इति सिंहस्वरो कुशः ॥

देवी आह ।

सचे व सत्यं वचनं नैमित्तिकं भविष्यति ।
न ते भार्या भविष्यामि कामं छिन्दाहि खण्डशः ॥

राजा आह ।

नाहं छेत्तुं तवेच्छामि सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
अच्छिन्ना येव त्वं भद्रे मम भार्या भविष्यसि ॥

1. C kuço âha ‖ . — 2. B °prajâti yaçahsvini vallalâ° C °yaçahsvini varnâlikkini | . — 3. C tuvo sucîrņņabra° C °me bhâyâ bha°. — 5. BC vigatas tu te bra° B °pâpaka m°. 6. B sunakhî va srigâlâ parantuṁ kâ° C sunakhî va çrigârâ vâ varantum amayi°. — 7. C kuço âha ‖ . — 8. C °dre çreņila tanu° B °sroņi°. — 9. B °ņâ mi vayaṁ°. — 10. BC °sucîrņņena çobhati eva°.

11. BC °rgeshûpapadyanti | (C °dyeti) tri° C °kâmakâmini tat° B °no tat°. — 12. C °dre haṁ krumi sutanu° B °haṁ kruhi sutanu°. — 13. C °te pati anyo asti° B °ita siṁhasvaru° C °kuço | . — 15. C saraivaṁ satyaṁ va° B °canaṁ nemitti°.

16. B °khaņḍaça ‖ . — 17. C râja âha ‖ . — 18. BC °echetuṁ tava°. — 19. C °aid ya ca tvaṁ° B °nnâ ye ca tvaṁ°.

अहमं च मम राज्यं बहुद्रव्यं बहुपुरुषं ।
अनन्तबहुप्रपंचं बह्वाच्छादनभोजनं ॥
सो इं राज्यं च राष्ट्रं च छोरयित्वा इहागतः ।
तव कामाहि मुह्यन्तो राज्यं पि नाभिप्रार्थये ॥

देवी आह ॥

पाषाणो खनसे कूपं कर्णिकारे च कर्णिकां ।
त्वं यातं यानेन वन्धेसि यं अनिच्छन्तीमिच्छसि ॥
अनिच्छन्तीं मामिच्छेसि अकामिनी च कामसि ।
गच्छ तुवं स्वकं राज्यं आत्मानं हि किलामसि ॥

राजा आह ॥

न एतं किलमथं मह्यं ब्रह्मचर्यं इदं मम ।
परत्र एव तुवं भार्या मह्यं भद्रे भविष्यसि ॥

देवी आह ॥

एतं तव ब्रह्मचर्यं उपायं भोतु पापकं ।
शुनखिं वा शृगालिं वा गर्दभीं वापि प्रार्थये ॥
ततो सो राजपुत्रो शूरो युद्धे अप्रतिपुद्गलः ।
कुशो अमात्यप्रज्ञो इदं वचनमब्रवीत् ॥

1. C °jyaṁ ca bahushṭaṁ bahupaurushaṁ | B °jyaṁ bahushṭaṁ bahupurushaṁ | . — 2. BC °ntabahupāpakā tava(C °kā taṁ ca) bahvā° C °hvācchādanabhājanāḥ ‖ B °bhojana | . — 3. C °gato | B °taḥ ta°. — 4. B tameyaṁ kāmehi maho ca rājyaṁ° C tayā kāmehi matto ca rājyaṁ°.

6. C phālāne kha° BC °paṁ kaṇḍikāro ca karṇi(C °kaṇṇi)kā | . — 7. B taṁ vā-taṁ° C taṁ vā jā ° nicchanti icchasi | B °nicchantim icchasi | . — 8. C anicchantimamicchasi akāmakāmanti kāmasi | B akāmenti kāmenti kāmesi gaccha°. — 9. C °tmānaṁ ca kili° B °tmānaṁ kilā°.

11. C naitaṁ kilam evaṁ mahyaṁ° B °kilam etaṁ mahyaṁ°. — 12. B °tra me ca tavaṁ bharyā° C °tra mevaṁ tuvo bhā°. — 14. C evan te bra° B etaṁ te bra° C °caryaṁ ca upāyaṁ bho°. — 15. B °khiṁ vā çrigā° C °khiṁ vā çrigālīṁ vā ga°.

16. C tato sau rājaputreamiṁ çūlo yuddhe ca puṅga(?)va ‖ B °çūro ruddhasmi puṅgavaḥ | . — 17. B kuço marṇāprajño i° C kuça yaṁ ca mannja prājño i°.

गच्छन्तो पि अहं भद्रे सुश्रोणि तनुमध्यमे ।
निगडेहि ते बन्धेयं किन्ते काहिन्ति ज्ञातयः [255ᵃ] ॥

देवी आह ॥

तमेव धर्मं अपरायं यन्ते उत्पादितं पुरा ।
तमेव धर्मं स्मरमाणो यं मे बन्धितुमिच्छसि ॥

राजा आह ॥

प्रभोमि ते अहं भद्रे मण्डयित्वा प्रजापति ।
येमिच्छकं प्रचारेतुं पिता ते किं करिष्यति ॥
प्रभोमि स्त्रीसहस्रं पि एकराजेण रामितुं ।
त्वमेव मे वरं भद्रे शुद्धन्ति प्रजापति ॥

देवी आह ॥

जानामि ते महाराज बलवां च नरर्षभः ।
दुर्वर्णो दुर्दृशो चासि निसर्ग्रो सि महीपति ॥
स्थूलोष्ठो स्थूलशिरो च स्थूलांगो पि महोदरो ।
पश्यितुं त्वां न इच्छामि आत्मानं मा किलामय ॥
एते उद्विद्धप्राकारा अट्टाट्टालककोष्ठका ।
ये च वहन्ति नागेहि एते हि वारयन्ति ते ॥
एते शक्तीहि युध्यन्ति तोमरेहि शरेहि च ।
असीहि च सुतीक्ष्णेहि त्वां लभेयु प्रजापति ॥

1. C gacchanti te ahaṃ° B °nto te haṃ bhadre suçoṇi° C °suçreṇi° B °me mi°. — 2. C nigalehi te ba° B nigaḍihi te bandheyaṃ kin ta kohinti° C °tayo |. — 4. C °dharma aparāyan te u°. — 5. C tam evaṃ dharma sma° BC °māṇā yaṃ°.

7. B prabhāsi te ahaṃ° C °patiḥ |. — 8. C °prāviretu pitā tyaktuṃ kari° B °prācāretu pi° ahyasi |. — 9. BC prabhosi strī° C °hasrehi e° B °ṇa nāmi°. — 10. B tvayeva me° C tvayīvaṃ me°.

12. BC na jā° C °baravāṃ° B °lavān nara°. — 13. BC duvarṇṇo° C °dudṛço° B °ço vāsi ni° C °ryo hi mahī° B °hipatiḥ |. — 14. B °loṣṭo sthūla° BC °çiro sthūlāṃ°. — 15. BC paçyatu(C °tuṃ) tvāṃ na paçyāmim ātmānaṃ ca ki° C °lāmasi |.

16. BC ete aviddha(C °ddhā)prā° B °kāraṃ aṭṭāṭṭilako khoḍakā C °aṭṭāṭṭālakakhoḍakā |. — 17. B yaḥ vāyanti | nāge° C yo ca vāyanti nāge° BC °ete(C °te hi) dhāraya°. — 18. BC °çaktihi yu° C °yuddhyanti° BC °marehi nāgehi(C °gehi ca |) ç°. — 19. C asihi su° BC °kṣṇehi tvaṃ labheyaṃ pra° C °patiḥ |.

एवं दानि राजा कुशो सुदर्शनाये सार्धं अन्यमन्यं नानाप्रकारं परिभाषति । न च कोचि जानाति एषो राजा कुशो ति ॥

तव दानि प्रातिसीमकेहि प्रतिराजानेहि श्रुतं महेशाख्येहि महाबलेहि महावाहनेहि । महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना नाम प्रासादिका सुदर्शनीया राज्ञो कुशस्य मूलातो पलायित्वा पितुः सकाशमागता । न च से राजा कुशो पति रुचति दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥ तेहि दानि सप्तहि राजानेहि चतुरंगबलकायं संनाहयित्वा हस्तिकायं अश्वकायं रथकायं पत्तिकायं सुदर्शनाये अर्थाये समागता ॥ तेषां दानि सप्तानां राज्ञां यो सर्वावरो सो दुर्मति नाम राजा तेषां सप्तानां राज्ञां बलवत्तरो च महेशाख्यतरो च ॥ ते दानि सर्वे सप्त राजानः महता समुदीये महता विभूषाये प्रस्थिता अनुपूर्वेण कन्यकुब्जस्योपवनमनुप्राप्ता ॥ तेन दानि महेन्द्रकेण मद्रकराज्ञा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकस्य दूतो प्रेषितो । एषा मम धीता सुदर्शना कुशस्य राज्ञो भार्या ततः न शक्या मया अन्यस्य दातुं ॥ ते दानि सप्त राजानः महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रतिवचनं श्रुत्वा रुषिता कुपिताश्च स्वकस्वकेहि स्कन्धावारेहि कन्यकुब्जं नगरं समन्तेन वेठियान स्थिताः ॥ सो पि राजा महेन्द्रको नगरं प्रविशित्वा द्वाराणि घट्टेत्वा चोपको आसति ॥ तस्य दानि महेन्द्रकस्य मद्रकरा[256ᵃ]ज्ञो एवं भवति ॥ अहं खलु इमेहि सप्तहि राजानेहि अवरुद्धो धारियामि सर्वे च मे राजानो महेशाख्या महाबला न प्रतिबलो हं एतेषां युद्धं दातुं यदापि एकस्य धीतरं दास्यामि अन्ये राजानो विरुधिष्यन्ति किं दानि करोमि ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको धीतुः सुदर्शनाये रुष्टो परिभाषति ॥ किस्य त्वं स्वामिकस्य मूलातो पलायित्वा इहागता यदहं तव कृतेन सप्तराजानेहि अवो-

2. C na ca kvacij jānati e° B °jānati e° C °ṣo ti ca | . — 3. C °çākhyehi mahāba° BC °nehi mahe°. — 4. C mahendrakasya madra° B °nīyā rājñā ku° BC °to pālayi° C °pitu sa°. — 5. BC na ca me rā ° ccati duruṛṇo°.

6. C °barakāyaṁ saṁ ° rṇṇāye samagatāḥ | . — 8. B °yo sarvayaṁvarā so durgati nā° C °yo sarvāryavarā so durmati nāma rājā teshāṁ rājñāṁ balasatta° B °çākhyaḥtaro ca |. — 9. C °dāni sapta rājāno mahatā savṛ ° bjasya upa ° prāptaḥ tena°. — 10. B °drakarājā teshāṁ° C °drakarājñām ekame°.

11. C °bhāryyā tato na ça°. — 12. C °jāno mahendrakasya rājño° B °drakarājñā pra° kehi khandyarā° C °khandhyāvāre kanyakubjaṁ nāma naga ° ntena vetiyā° B °vediyā°. — 14. C °rājño mahe ° pi ghaṭṭitvā° B °ghaṭṭetvā°. — 15. C °ṣya marddakarā° B °drakasya rā°.

16. BC °ddho dhārayāmi(C °ri) sa° C °rve ca me rā° B °çākhyā mahābalā mahābalā na pra° C °çākhya mahābalāḥ apratibalo ham ete° B °haṁ | ete° C °tṛṇ | a dāni yakasya rājño dhī ° syāmi ahaṇṇe rājāno virūhishya° B °viruhishya°. — 19ᵇ. C kiñsya tvaṁ° BC °ddho dhārayāmi | .

यष्टी धारयिष्यामि । यदि मे एतेषां सप्तानां कोचि हेठां उत्पादयिष्यति ततो ते सप्त खण्डानि कृत्वा तेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं दास्यामि ॥ सा दानि सुदर्शना पितुर्वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता मातामामन्त्रयति ॥ अम्मे यदिमे सप्त क्षत्रिया परस्परं विरुधित्वा घातयिष्यन्ति ततः ध्मा-यित्वा(?) अस्थीनि संहरयित्वा ततो मे एडूकां कारापयेसि । तत्र च एडूकाद्वारे कर्णिकारवृक्षं रोपापयसि । ततो ग्रीष्माणामत्ययेन प्रथमे प्रावृषमासे वर्तमाने सो कर्णिकारवृक्षो सर्वपरिफुल्लो भवेया हेमप्रकाशवर्णः । ततो मे स्मरेसि । एदृशा मे वर्णेन धीता सुदर्शना आसीति ॥ सा दानि महादेवी धीतुः सुदर्शनाये वचनं श्रुत्वा भीता संत्रस्ता दुःखदौर्मनस्यजाता संवृत्ता अश्रुकण्ठी रुदन्मुखी आह । कथं मे धीताये विनाशो भविष्यति ॥ तस्या दानि सुदर्शनाये एवं भवति । यादृशो राजा कुशो वीर्यबलपराक्रमेण समन्वागतो ततः एते न समर्था सप्त राजानः कुशेन सार्धं संग्रामं दातुं । यन्नूनहं राज्ञा कुशेन जीवितार्थिका सियां ॥

अथ खलु सुदर्शना येन राजा कुशो तेनुपसंक्रमित्वा नानाप्रकाराणि चाटुकानि करोति आधिवति च ॥ महाराज एवं मे पिता तर्जेति यदि एते सप्त राजानः किंचिद् हेठामुत्पादयेन्सुः ततो सप्त खण्डानि कृत्वा एतेषां सप्तानां राज्ञामेकमेकं खण्डं प्रदास्यं ॥ सो दानि कुशो राजा सुदर्शनाय बहुप्रकारं भाषति ॥ इच्छन्तं अहन्ते महान्तं चमत्कारं करेयं किन्त्वं पि मम कुर्यात् ॥ एवं दानि राज्ञा कुशो सुदर्शनाये सार्धं जल्पमानः आसति । ताय च सुदर्शनाय मातरे श्रुतं श्रुत्वा च

1. C °nāṃ kvacit | heṭhāṃ° B °shyati | tato° C °shyati | tatas te sapta khaṇḍā °nāṃ rājñā ekame°. — 2. B so dā° C °duhkhadau °jātānāṃ saṃ°. — 4. C °di me ete sapta° B °pta kshetri° BC °ruddhitvā ghāta(C °ta)yishyanti | tataḥ ashmā(C °tato asmā)yitvā asthīni sâharayetvā(B °tvā |) tato° C °elukāṃ°. — 5. C °tra ca elukadvā° B °tra ca melukadvāre karṇnikāre karṇnikāravṛ°.

6. C tato yadā grī° B °ṇam atyeyena pratha° C °tyayana pratha° B °shabhamāse varttā° ksho sarvapariphu ° veyā | he ° rṇṇaḥ tato° C °çavarṇṇo tato°. — 7. C tato me sma°. — 8¹. BC °āsti | . — 8². BC so dā° B °kaṇṭhi ru° C °kaṇṭho ru°. — 10¹. C katha me°. — 10². B °vati yā°.

11. C °ryabaraparā ° gato tātaḥ e° B °gato | tataḥ e ° sapta rājā ku° C °samarthā sapta rā kuçena sā° B °grāma dātuṃ | . — 12. BC yanvahaṃ° B °rājña kuça jī° C °rājā kuçena° BC °rthikā ayaṃ || . — 13. C °tenopasaṃ ° rāni cātukāni ka°. — 14. BC °rājñya ete° C °rājāno kiṃcid deṭhān utpādayetaṃḥ tato° B °ñcid deṭhāṃ utpādayetaṃḥ | tato° BC °tato me sapta kha°.

16¹. C °dānī rājā kuça sa°. — 16². BC icchantaṃ aha° B °kin te pi ma(or ma?)ma kuryāt || C °kin te pi ahaṃ mama ku°. — 17. C °lpamāno ā°. — 18. C tāye ca sudarçanāye māta° B °nāya matare° BC °ṇitvā kasya a(C °ayā)yaṃ kulo ni(B °dā) ayaṃ vaṇo vā yāṇo(C °yāno) vā carma° C °nāviko vā cāṇḍāro vā paukkaso° B °ṇḍālo vā paukkaso°.

पुन: राज्ञो कुशस्य दृष्ट्वा को स अयं कुब्जो वा अयं वेणो वा पाणो वा चर्मकारो वा नापितो वा चण्डालो वा पु[256b]क्कसो वा यो मे धीतां परिमार्गति तमेवैति च ॥ सा दानि सुदर्शना मातुरे अंजलिं कृत्वा आह ॥ अम्बे मा हैव मन्याहि न एषो वेणो वा पाणो वा दासो वा चर्मकारो वा । एषो राज्ञः इक्ष्वाकुस्य पंचानां कुमारशतानां ज्येष्ठपुत्रो कुशो नाम मा अम्बे एवं दासो ति मन्याहि ॥

शंखपाण्डुरसंकाशं नारीसंघनिषेवितं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
सुवर्णभाजनप्रयुक्तं नारीसंघसमाकुलं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नगरसहस्राणि ऋद्धं स्फीतमकण्टकं ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि नागसहस्राणि सुवर्णालंकारभूषिता ।
सुवर्णच्छन्ना मातङ्गा ईषादन्ता समुद्गता ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि अङ्कुशतोमरपाणिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि रथसहस्राणि नन्दिघोषअलंकृता ।
अयोमया सुयुक्तानि द्वीपिचर्मपरिच्छदा ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि चापहस्तेहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि अश्वसहस्राणि आजानेया हयोत्तमाः ।

3. C *turāṃjali kṛ*. — 3. C *haivaṃ ja* B *veṇo vā yāṇo vā dā* C *pāṇo vā dā* B *ro vā e*. — 4. C *rājño i* B *jyeshṭapu* C *nāmah mā ambe evaṃ dā* B *amba e* C *manyahi |.

6. C *khapāṃḍuralaṃkāçaṃ* BC *niseritaṃ*. — 7. B kshetri* C *sphiṭaṃ tvaṃ ca dā*. — 8. C *ruṇabhāṇḍasahasrāṇi raupyabhāṇḍaçatāni ca | nānāratnapratyu* B *bhājanasahasrāṇi ratnapratya* BC *tyuktāni nārī*. — 9. B kshetri* C *sphiṭaṃ na tvaṃ dāso ti ma* B *tvaṃ ce dā*. — 10. B shashṭiṃ na* C shashṭhiṃ na* B *ṇi riddhaṃ sphītaṃna a* C *sphiṭaṃ aka* BC *kaṇṭhakaṃ |.

11. B kshetri* C *sphiṭaṃ na tvaṃ dā*. — 12. B shashṭiṃ nā* C shashṭhiṃ nā*. — 13. C *varṇṇacchannaṃ mā* B *danto sa*. — 14. B *yehi iṭṭatamārapā* C *yehi ito toma*. — 15. C *sphiṭaṃ na tva dā*.

16. B shashṭiṃ ra* C shashṭhi ra *ghoshaṃm alaṃ* B *ghoshaṃ alaṃ*. — 17. B ayumba* C *cchadāḥ |. — 18. C *yehi vāpahaste ca varmi* B *stehi carmmabhiḥ |. — 19. B *kula sphi* C *sphiṭaṃ na tvaṃ dā* B *tvaṃ ve dāso ti*. — 20. B shashṭhiṃ aça* C shashṭhim açva *ṇi āyāne *ttamā ||.

सुवर्णमेखलधरा खत्तीयरतनामया ॥
आरूढा ग्रामणीयेहि पाण्डरकेहि वर्मिभिः ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
विंश ब्राह्मणसहस्राणि राज्ञो भुंजन्ति नित्यकं ।
दिवा वा यदि वा रात्रिं सदा सत्कृतपूजिता: ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
कुमाराणां शता पंच उपेता मातापितृतो ।
क्षत्रियस्य कुलं स्फीतं त्वं वै दासो ति मन्यसि ॥
षष्टि निधानसहस्राणि पिता च प्रपितामहा ।
. . . .
यत्र राजा कुशो नाम नराणां चापि ईश्वरो ।
एतस्य वर्णवीर्येण लोके नास्ति समासमो ॥

सा दानि सुदर्शनाये माता महादेवी इदं वचनं श्रुत्वा प्रीता संवृत्ता ॥ ईदृशो मे जामाता सर्वगुणेहि उपेतः ॥ सा दानि सुदर्शनाय माता धीतुर्वचनं श्रुत्वा मद्रकस्य मद्रकराज्ञो निवेदयति ॥ महाराज यं खलु जानेयासि जामाता ते राजा कुशो इहानुप्राप्तो ॥ सो राजा दानि देवीये वचनं श्रुत्वा भीतो संत्रस्तो संविग्नो हृष्टरोमकूपजातः ॥ राजा आह ॥ देवि हि किं उन्मत्तिकासि विक्षिप्तचित्तासि या एवं जल्पसि राजा कुशो इहानुप्राप्तो ति । कीदृशो राजा कुशो कहिं वा ते राजा कुशो दृष्टो । देवी आह ॥ महाराज नाहं उन्मत्तिका न विक्षिप्तचित्ता अपि तु एषो ते जामाता राजा कुशो यो ते महान[३५७b]से आहारं पचति यो ते अन्तःपुरिकानां क्रीडापनको ॥ राजा दानि श्रुत्वा भूयस्या मात्रया भीतो संत्रस्तो

1. C °meshalâdharâ khattiyarata° B °mekhuradharo khattratanâmayâ â°. — 2. C °mani pâṇa°. — 3. C °kula sphiṭaṁ na tvaṁ dâ° B °sphitaṁ va dâ°. — 4. C viñçad bra°.

6. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâ°. — 7. BC °râṇâ çatâ(B °çataṁ) paṁ°. — 8. C °sphiṭaṁ na tvaṁ dâso°. — 9. B shashṭiṁ nidhâ° C shashṭhiṁ nidhâ ° srâni pitâ ca pra° B °ni pitâpitâmahâ yatra°.

11. B °kuço îçvarâ | C °narâṇâṁ ca içvaro | . — 12. B eta varṇṇaviryyeṇa sarvaloke samasamo nâsti | C °sya varaviryyeṇa°. — 13¹. C °rçanâ mâ° B °rana çru°. — 13². C idṛç° BC °petâḥ sâ dâ°. — 14. C °adrakasya mardakarâ° B °yati mahâ°. — 15. C ayaṁ kha° B °râja ‖ ayaṁ kha° C °nesi jâmâ°.

16. C so dâni râjâ de ° tâ bhitâ saṁtrasto saṁvigna saṁhṛishṭa ° jâto ‖ . — 17². C °ttakâsi yaṁm evaṁ° B °ttakâsi ya evaṁ jalpasi ‖ râ° BC °prâpteti | . — 18. BC °dṛishṭvo ‖ . — 19². C °esho jâmâ° BC °ço yo ete mahânase(B °se âhâ)raṁ sa-nyeti | yo te antaḥ°.

21. C °daumanasya° B °tto na nie taṁ°.

दुःखदौर्मनस्यजातो संवृत्तो ॥ न मे तं दुःखं यं मे सप्त राजानो ओरुद्धकं धारेन्ति अपि तु एतं मे दुःखं महाराजा कुशो सुदर्शनाये रोषेण इहागतः भविष्यति सो च मे अवसानेन धारितस्य रोषेण किंचिदन्यतरमन्तरे हेठामुत्पादयिष्यति ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा भीतो संत्रस्तो स्वकमन्तःपुरं प्रविष्टः । राज्ञो कुशस्यांजलिं कृत्वा क्षमापयति । क्षमस्व महाराज यन्मया किंचिदपराद्धं ॥ सो दानि राजा कुशो श्वशुरमाश्वासयति । मा भीहि महाराज न मम किंचित् क्षामापयितव्यं ॥ सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा मुहूर्तं राजानं कुशं स्नानशालायां प्रवेशित्वा कल्पकेहि केशश्मश्रूणि कल्पापयित्वा शतपाकेहि गन्धतैलेहि अभ्यक्तो राजारहेहि स्नानचूर्णेहि स्नापितो राजारहेहि अनुलेपनेहि अनुलिप्तो राजारहेहि वस्त्रालंकारेहि प्रवारित्वा आमुक्ताभरणो श्वशुरेण सार्धं एकासने उपविष्टो । पंचाङ्गिकेन तूर्येणोपस्थिहिये च ॥

तेषां दानि सप्तानां राज्ञां बलायस्स उच्चशब्दमहाशब्दो नादो श्रुयति ॥ राजा दानि कुशो श्वशुरं पृच्छति ॥ महाराज कस्यैषो महाजनकायकोलाहलशब्दो श्रुयति ॥ राजा आह ॥ इमं नगरं सुदर्शनाये कृतेन सप्त हि राजानो समन्ता परिवारित्वा आसन्ति अहं च ओरुद्धको धारीयामीति । तस्यैषां राज्ञां बलायस्स शब्दो ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वशुरं संज्ञापयति ॥ मा भीहि महाराज अहं तथा करिष्यं यथा एते सप्त राजानो प्रणामिष्यन्ति वचनकरा च भविष्यन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो तं श्वशुरमामन्त्रयति ॥ महाराज एते सर्वे महेशाख्या हस्तिनागा सर्वे च अश्वाः सर्वे चतुष्पदा सर्वो जनकायो मधुसिक्थकेन कर्णा पिधापेहि मा मम सिंहनादं श्रुत्वा स्वकं सैन्यं भञ्जिष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो महेशाख्ये

1. C °duḥkheyaṁ° BC °renti | api° C °rājā kuço °gato bhu° BC °shyati | yo ca me° dhārit(C °taḥ) mā ro° C °alena kiṁ ° re heṭhām utpā°. — 3. B °aṁdra(ca °bhra°?)ahto ma° C °viahṭo rā°. — 5¹. C °kiṁcit ârâdhaṁ | B °parâdhaṁ | . — 5². C °çvaçruraṁ âçvâ° BC °yati mâ°.

6. C °kiṁcid ânâyita° B °cit mânâyitavyaṁ | . — 7. C °ndrako maddakarâjâ mu° yaṁ bhânaçâlâ° B °kuçaṁ mahârâjaṁ snânaçâlâṁyâṁ° BC °veçito kalpa° çmaçruṇi° C °râjehe mânacurṇno° atrâlaṁkâlehi pra° bharaṇa çvaçrureṇa sâ° B °viahṭho | .

11. B pañcâṅgikena bhûryeṇopa° C °ṅgikena tûryyeṇa upa° BC °sthihi | yaṁ ca teshâṁ°. — 12¹. C °hâçabdamahâçabdo nâ°. — 12². C °çvaçruraṁ° BC °ti ma°. — 13. C °lâharaṇa°. — 14². C °rçanâya kṛi° ptahiḥ râjâ° BC °jânaki sa° C °ntâ parivâritvâ âsanti da° B °santi | a° C °oyuddhako dhâriyâmîti | . — 15. B °bdo so dâ°.

16¹. C °çvaçruraṁ saṁ° BC °yati mâ°. — 16². BC °shyati | ya° C °praṇâmi°. — 17. C °çvaçruram â° B °suraṁm âma°. — 18. B °nâgâ sarve ca hastâḥ sarve catu° BC °dâ sarve jana° B °sithake° C °dhusikkâkanakavarṇno pithâyanti mâ° B °dhâpenti | mâṁ mama siṁ° C °nyaṁ bhaṁjishyanti | . — 20. C °hitâ mahato ja° garadvaram avadhârâpayi° B °vito te°.

हस्तिनागमभिरुहित्वा महता जनकायेन सार्धं नगरद्वारमवद्वारापयित्वा निर्धावितो । तेन राज्ञा कुशेन सिंहनादो मुक्तो । तेन सिंहनादं नदन्तेन सर्वे सप्त राजानो सबला सवाहना भग्ना । जीवग्राहं गृह्णीत्वा पश्चाद्बाहुगाढबन्धनं बन्धित्वा श्वशुरस्य महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो उपनामिता ॥ इमे ते महाराजानो ते सर्वे सप्त राजानो महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो प्रणिपतिता ॥ जयतु महाराजा शरणगता च महाराजस्य वयमेते आज्ञामात्रवचनप्रति[257b]करा भविष्यामः ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा जामातरं कुशं पृच्छति । पुत्र तव एतेषां सप्तानां राज्ञां कथाति किं करिष्यामो । यथा त्वं आणपेसि तथा करिष्यामः ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज सन्ति ते अन्तःपुरे प्रभूता धीतरो तावद्यथा सर्वे स्वामिकाना दातव्या इमे च सप्त राजानः सर्वे क्षत्रिया महाबला महावाहना महामात्रा विस्तीर्णराज्या । ततः महाराज एतेषां क्षत्रियाणां सप्त धीतरो सुवर्णसहस्रमण्डिता कृत्वा एकमेकस्य राज्ञो एकमेकां धीतां देहि । एते च ते सप्त राजानो जामातरो भविष्यन्ति पक्षो च ते बलवन्तो भविष्यन्ति । सर्वे च ते प्रातिसामन्तिका राजानो महाबलो महावाहनो महापरिवारो ति कृत्वा ओनमिष्यन्ति अनुवर्तिष्यन्ति न च ते कोचित्प्रतिराजा विवदिष्यति ॥ महेन्द्रको मद्रकराजा आह ॥ पुत्र सुष्टु एवं करिष्यति यथा त्वं आणपेसि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा तान् सप्त धीतरो एकमेकां सुवर्णप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेकां सुवर्णसहस्रप्रतिमण्डितां कृत्वा एकमेका एकमेकस्य राज्ञो धीता दिन्ना महता राजानुभावेन महता राजर्धीये सन्धी च कृता पुत्रपौत्रिका ॥ ते दानि सप्त राजानो महेन्द्रकेण मद्रकराज्ञा महता सत्कारेण सन्मानेन स्वकं स्वकं राज्यं प्रेषिता ॥ गच्छन्तु भवन्तो स्वकं स्वकं राज्यं कारापेथ ॥

2[2]. B °siṁhanādanadante° C °daṁ na sarvaṁ sapta° BC °vāhano bhagnā(C °gno) jī°
— 3. B °gṛihnitvā paçcā° C °gṛihitvā paçcā ° tvā çvaçurasya mahendrakarājño u°. —
4. B iman te mahā° C °titāḥ jaya°. — 5. BC °tu mahārāja ça° C °jñāmātrova° B °rasmapati°.

6. C °ko mandrakarā° BC °rājā mātā ku° C °kuçe pṛi°. — 7. C putra sis ° pitāḥ rājñāṁ ru ° shyāmaḥ ya°. — 8[1]. B °nayesi ta°. — 9. C °eyaṁ sarva svā° B °saḥ sarve kshetri° C °vāhano ma° B °rnarājyo |.

12. C ena ca te sa ° nti | pakkho ca te° B °kaho ca me ba°. — 13. BC °prātisāmanti° B °le mahāvāhanā ma° BC °rivārā iti kṛi° C °nuvartiyishyanti na ca te kvacin pra° B °kocin pra° C °rudvishyati || . — 15[2]. C °sushṭu evaṁ ka° B °karishyanti ya°.

16. C °drakarājā tāṁ sapta dhitaraṁ e ° sahasrāṁ pra° B °ekamekāṁ ekameka° C °ekamekām ekamaikasya rājño dhitā dinnāḥ mahatā rājānu ° ddhiye suvarṇasandhi ca kritā pu° B °ddhiyo suvarṇasandhi va kṛitā pu°. — 19. C °mahendrakarājñā° B °preshitaṁ g° C °preshitaṁ |.

सो दानि राजा कुशो तेहि राजेहि विसर्जितेहि कालहकालं वसित्वा श्वशुरकं महेन्द्रकं मद्रकराजानमामन्त्रयति । महाराज आमन्त्रेमि अहं पि स्वविषयं गच्छामि ॥ महेन्द्रो मद्रकराजा आह ॥ पुत्र मा गच्छाहि मम ते जीवितं दत्तं सर्वं मे राज्यं संशयातो मोचितं । अहं जीर्णो वृद्धो महल्लको गतयौवनो । अहं पिता त्वं पुत्रो त्वं राज्यं करोहि मा गच्छाहि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज चिरं मे आगतस्य राज्यं मे असंस्थितको माता मे उत्कण्ठिष्यति आमन्त्रेमि गच्छामि ॥ महेन्द्रको मद्रकराज आह ॥ अवश्यं गच्छसि ॥ राजा कुशो आह ॥ महाराज अवश्यं गच्छामि ॥ सो दानि महेन्द्रको मद्रकराजा धीतां सुदर्शनां शब्दापित्वा संदिशति ॥ पुत्रि पराक्रमयुक्तो तव भर्ता राजा कुशो एवं महाबलो महानुभावो येन त्वं च अहं च सर्वराज्यं संशयातो मोचितं यस्य सर्वे राजानो प्रणमन्ति । अरहसि पुत्रि सुदर्शने राजं कुशं भर्तारं [258a] प्रेमेण च गौरवेण च उपस्थिहेसि ॥ सा दानि सुदर्शना तं पितुर्वचनं प्राञ्जलिं कृत्वा साधूति प्रतिश्रुत्वा सो दानि राजा महेन्द्रको मद्रकराजा तां धीतां सुदर्शनां राज्ञो कुशस्य दत्वा महता सत्कारेण महता समुदयेन चतुरंगेन बलकायेन हस्तिकायेन अश्वकायेन रथकायेन पत्तिकायेन स्वकं राज्यं विसर्जितो । गच्छ पुत्र स्वकं राज्यं ॥

सो दानि राजा कुशो स्वकं राज्यं गच्छन्तो सोद्यानस्य अधिष्ठानस्य उपवने आवासितो तत्र महापद्मसरो । राज्ञा कुशेन तत्र पद्मसरे स्नायन्तेन उदकस्मिं आत्मनो प्रतिबिम्बं दृष्टं यादृशो दुर्वर्णो दुर्दर्शो अपक्रमणीयो । दृष्ट्वा च पुनः स्वकं शरीरं अप्रियं संवृत्तं एतदुवाच ॥ स्थानं च यं महेन्द्रकस्य मद्रकराज्ञो धीता सुदर्शना परिभवति मे विरूपेण दुर्वर्णेन दुर्दर्शेन असुच्छयेण अमूर्तं अहमा-

1. C °rājyehi vi° BC °kalyāhaṁ kālaṁ vasitvā° C °çvaçurakaṁ maho° C °ndrakaṁ mardakarā° B °drakaṁ rājā°. — 2. C °ccakasva vi°. — 3ᵃ. B mahendra madra° C mahendrako matraka°. — 3ᵇ. C °cchāhi rājehi mama te ji° BC °rvaṁ te rājyaṁ°. — 4ᵃ. BC °yauvano mocito(B °to |) ahaṁ°. — 4ᵇ. C °gaccha |. — 5ᵇ. BC °ciro me ā° C °āgatarājyā mo a° B °sya rājye mo a°.

7ᵃ. C °ndrako āha |. — 7ᵇ. C avaçyaṁ°. — 8ᵃ. C °rāja avaçyaṁ°. — 8ᵇ. C °bdāpitvā°. — 9. BC °rākramo yu° C °yuktaḥ te bha° B °kto tava bha° ço | evaṁ° C °saṁçayoto mocito | yasya°.

11. BC °putri su° C °sthitehisi | B °hesi sā dā°. — 12. C °naṁ prāñjaliṁ° B °ñjaliṁ kṛ° BC °çrutvā | so dā° C °ndrako rājā tāṁ° B °drako rājā tāṁ° C °nāṁ rājñā ku° BC °datvā mahatā satkā° C °harakāyena hasti°.

16. BC °nto | so dāni yasya a° C °dhiṣṭhānasya u° hāpadmasaro. — 17. BC rājā kuço tatra° B °nto | na a° C °dṛçe duvarṇṇo dudṛço a° BC °niyo dṛ°. — 18. BC °rīraṁ a°. — 19. B sthānaṁ ca me maho° C °sthānaṁ me maho° B °drakasya rā° ti | ime te rupeṇa duvarṇṇa° C °ti | ime te rūpeṇa varṇṇena dudṛçe° nāmāhaṁ ātmā°.

त्मानं उपसंक्रमेयं ॥ सो दानि आत्मानं च उपक्रमेण मारितुकामः ॥ शक्रेण देवानामिन्द्रेण त्रायस्त्रिंशे भवने समन्वाहृतो यथा राजा कुशो आत्मानं उपसंक्रमेत मारितुकामो ॥ तस्य शक्रस्य एवं भवति । एषो राजा कुशो बोधिसत्वो सर्वसत्वानां हितसुखार्थे प्रतिपन्नो । सो दुर्वर्णो दुर्दृशो ति कृत्वा आत्मानमुपसंक्रमितुकामः मारेष्यति सर्वलोके अनर्थो भविष्यति ॥ सो दानि शक्रो देवानामिन्द्रो दिव्यस्य लोहितमुक्तिकस्य एकावलिकाय मध्ये ज्योतिरसं नाम दिव्यं मणिरत्नं गृहीयान वैहायसमन्तरीक्षे स्थितो राजं कुशमामन्त्रयति ॥ महाराज मा आत्मानमुपक्रमाहि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं शीर्षे आबन्धाहि । ता एतेन आबन्धेन सर्वे जम्बुद्वीपे न कोचि पुरुषो वर्णरूपेण समसमो भविष्यति । अपि तु यथा इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधेहि ततः ते पौराणं वर्णरूपं भविष्यति ॥ सो दानि राजा कुशो तत्र पद्मसरे स्नापयित्वा विलेपनेहि विलेपित्वा राजार्हाणि वस्त्राणि प्रावरित्वा ता एकावलिका शीर्षे आबन्धा ॥ ततो तत्र पद्मसरे स्वकं मुखं निध्यायति याव जानाति अपि किंचिद्विशेषो । सो दानि प्रत्यवेक्षन्तो आत्मानं पश्यति प्रासादिकं दर्शनीयं यथा न कोचिज्जम्बूद्वीपे पुरुषो तेन वर्णरूपेण दृष्टपूर्वो । दृष्टा च पुनः राजा कुशो आत्मानं तादृशं उदारवर्णनिभं तुष्टो आत्तमनो संवृत्तो । न मे भूयो म[258b]हेन्द्रकस्य मद्रकराजो धीता सुदर्शना परिभविष्यति अन्यो वा कोचिद्दुर्वर्णो ति कृत्वा ॥

सो दानि राजा कुशो स्वके द्वारमूले स्थित्वा प्रविशामीति । ततो दौवारिकेहि

1¹. B °kramena mā° C °māritukāmena çakre°. — 1². C °vānām idreṇa° BC °ṇa trāyastriṁçe(C °çā) bha° C °hṛtaṁ | ya° B °hṛito | ya ° ço ātmānam u ° tukāme ta° C °tukāmaḥ ta°. — 3². C °khāya pra°. — 4. BC so duvarṇṇo dudṛiço° B °tmānaṁm u° C °tmānaḥ māre° BC °rushyati | sarva° C °ke artho bha° B °vishyasi | . — 5. C °nām idro divyasya sahitikamuktisya ekāvalikāya ° saṁ nāma divyā maṇi° BC °gṛihṇīyā° C °vaihāyasasam antarikshe sthitaḥ rājaṁ°.

7. BC °rāja mātmā° C °kramādi api tu imām evalikāṁ jyotiratnaṁ(?) çirshabaddhāhi B °çirshaṁ varddhāhi | . — 8. B °ddhena sarvaṁ ja° C °ddhena sarva ja ° po na koci purusho varṇṇena rū°. — 10. C °thā ïsi pau ° paṁ tatas tā ekā° B °valikā jyo° C °jyotīrasa° B °streṇāpi dhāvahi tataḥ° C °streṇa pi dhāvāhi tatas te pau°.

11. BC °snāpitvā vilepa° C °prāvalitvā ā°. — 12. C tataḥ tatra padumasare sva ° || yāvajjā° BC °nāmi asti° C °çeshaḥ | . — 14. BC °rçaniyasya na ko° C °sya na kocijjambudvī° B °kocijjaṁbūdvī° C °rṇṇarupe° BC °dṛishṭhapūrvo dṛishṭvā°. — 15. BC °dāvarṇṇaṁ(C °rṇṇaṁ saṁ)nibhaṁ° B °ito na me°.

16. C °bhūyaḥ mahe° BC °shyati || anyo° C °vā kvaci durarṇṇo° B °d durarṇṇo°. — 19¹. C °ço sake dvā° B °pravishyāmo ti | C °çyāmeti | . — 19². B tato dvāvāri° C tato dvandvārikehi dvārati° BC °ti kasya tvaṁ° C °rusho yo rājakulam ichasi°.

वारीयति को सि त्वं पुरुष यो राजकुलं इच्छसि धर्षयितुं । न त्वं जानसि राजा कुशो दुरासदो दुष्प्रसहो मा इमं मुहूर्तं अनयव्यसनमापद्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ अहन्ते स्वामी अहन्ते राजा कुशो ॥ द्वारपाला आहंसुः ॥ किं वयं राजं कुशं न प्रत्यभिजानाम यादृशो राजा कुशो । भद्रमस्तु यदि राजा कुशो एदृशो भवेया ततो परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेम: सर्वराज्यं च इक्ष्वाकुकुलं एवंरूपेण राज्ञा प्रासादिकेन दर्शनीयेन उत्तमेन वर्णरूपेण समन्वागतेन ॥ ततः राज्ञो कुशस्यैवं भवति । न मम एषो प्रत्यभिजानाति ॥ सो दानि राजा कुशो एकावलिकाज्योतीरसरत्नं स्वकेन वस्त्रेण अपिधेति । सो दानि द्वारपालो राजं कुशं स्वकेन रूपेण दृष्ट्वा भीतो सन्त्रस्तो प्रणिपतितो ॥ महाराज वयं न जानाम: महाराजा तुवन्ति ॥ सो दानि राजा कुशो राजकुलं प्रविशित्वा देवीये अल्लीनो । सा च से देवी वारेति ॥ को सि त्वं पुरुष कुतो वा यो राजकुलं धर्षितुमिच्छसि त्वं न जानासि राज्ञो कुशस्य दुरासदं अन्तःपुरन्ति मा राजकुलं धर्षेहि मा अनयव्यसनमापद्यिष्यसि ॥ सो दानि राजा कुशो आह ॥ देवि अहन्ते भर्ता अहन्ते कुशो राजा जानाहि ॥ सा दानि देवी आह ॥ न त्वं मम भर्ता न त्वं राजा कुशो किं वाहं न जानामि यादृशो राजा कुशो वर्णरूपेण । भद्रमस्तु यदि राजा कुशो ईदृशो वर्णरूपेण भवेया । ततो हं परमेण अनुग्रहेण अनुगृहीता भवेयं ॥ सो दानि राजा कुशो तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं पिधेति वस्त्रेण ततः यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि सुदर्शना आह ॥ महाराज किं शिक्षेमं मायाकारं विदर्शेसि ॥ राजा कुशो आह ॥ देवी न एषो किंचित् मायाकारो अपि तु अहमात्मानं उपक्रमेण मारेतुकामो । ततः शक्रेण देवानामिन्द्रेण मम एषा एका-

1. C na tva jāna° B na tvahaṁ jāna° C °rāja ku° maṁ muhurtte a° B °hūrtte a° C °dyasi ‖. — 3¹. BC °svāmi a°. — 3². B dvālapālā ā° C °āhatsuḥ |. — 3³. C °nāmaḥ yā° BC °jā kuço bha°. — 4. C °dram astu | ya° B °stu | ya° BC °yadā rājā° C °yā tataḥ pa.° °vena sarvaṁ rājyaṁ° BC °tena ta°.

6. C tato rājñā ku°. — 7¹. C na mamaiṣo°. — 7². B °līrāya jyoti° C °jyotirasa° BC °ṇa āpi°. — 8. C °rājā kuçaṁ sva° °shṭvā bhīto saṁtrastro pra° BC °tito mahā°. — 9. C °maḥ | mahārājan tuvan ti. — 10. C °deviya mūle allīno |.

11¹. B °vi dhāreti kasya tvaṁ° C °vi nidhyāyeti kasya tvaṁ°. — 11². BC kasya tvaṁ puruṣo kuto° C °dharshatu° B °jānāsi | rājño° BC °durāsado a° C °ntaḥpurikān ti mā° B °nti mo rājākulaṁ° C °dharshahi ° sanupayishyasi ‖. — 13². C °rttā ahaṁ te kuço rājā jānāsi |. — 15¹. C °rttā na tvaṁ rāja kuço kiṁ° BC °peṇa bha°. — 15. BC °stu | yadi rāja(C °jaṁ) kuço īdṛço° C °na saṁbha° B °ṇa bhayā |.

16. B °mena anu°. — 17. C °ço tān ekā° B °kāṁ yaṁ jyo° C °jyotirasaratnaṁ vastreṇa pidheti | tataḥ yathā paurāṇā varṇṇa°. — 18². B °ja kiṁsyeyaṁ mā° C °syedaṁ mā°. — 19². C devi na e ° pi tu ayam ātmā ° tukāmaḥ tato°. — 20. B °devāṇ indreṇa mama eṣo ekāva° C °ṇa mamaiṣo ekāva ° nnā taṁ jyotirasa°.

वलिका दृष्टा एतं ज्योतीरसरत्नं । महाराज मा आत्मानं मारे[२५९ᵃ]हि अपि तु इमामेकावलिकां ज्योतीरत्नं शीर्षे आबद्धाहि ततो सर्वे जम्बुद्वीपे अन्यो पुरुषो वर्णरूपेण सदृशो न भविष्यति । यदि इच्छसि पौराणकं वर्णरूपं ततो तं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधापेहि ततः ते पौराणकं वर्णरूपं भवति । मम शक्रेण देवानामिन्द्रेणानुग्रहो कृतो ॥ सा दानि सुदर्शना देवी आह ॥ अनुगृहीतास्मि शक्रेण देवानामिन्द्रेण येन तव एदृशं वर्णरूपं कृतं ॥ देवी आह ॥ महाराज मा कदाचिदेतं एकावलिकाज्योतीरसरत्नं पिधेहि सर्वकालं ते एवं समुदारवर्णं भवतु । सर्वराज्ञां सर्वजनकायस्य मनोरमतरो भविष्यसि ॥ एवं दानि राजा कुशो एतेन वर्णरूपेण देवपुत्रसदृशो मार्गं गच्छति ॥

तत्र दानि वाराणस्यां एकूनपंचकुमारशतेहि सर्वेहि च अमात्येहि सर्वेण च भटबलाग्रेण श्रुतं राजा कुशो आगच्छति । ते सर्वे राज्ञो कुशस्य प्रत्युद्गता ॥ राजापि कुशो हस्तिस्कन्धवरगतो चतुरंगेन बलकायेन परिवृतः आगच्छति ॥ ते दानि कुमारा च भटबलाग्रा च राजं कुशं न प्रत्यभिजानन्ति । ते दानि अन्यमन्यं पृच्छन्ति ॥ कतमो अयं राजा भविष्यति यो प्रासादिको दर्शनीयो महेशाख्यो उदारेण वर्णरूपेण हस्तिस्कन्धवरगतः आगच्छति कुशो पि राजा न दृश्यति ॥ तस्य राज्ञो कुशस्य एवं भवति । न एते मम प्रत्यभिजानन्ति ॥ तेन दानि राज्ञा कुशेन एकावलिकाज्योतिरसरत्नं हस्तिस्कन्धवरगतेन पाणिना पिहितं । ततः यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ ततो ते एकूना पंचकुमारशतानि अमात्या च भटबलाग्रा च राज्ञो कुशस्य स्वकं वर्णरूपं दृष्ट्वा भीता सन्त्रस्ता मूर्धेन प्रपतिता राजानमाह ॥ जय महाराज न वयं

1. C °rāja mātmā° pi tu imām e° kām jyotiratnaṁ° BC °te sarvaṁ jambu° B °ne pa-dri°. — 3. C °si paurāṇakaṁ varṇarūpaṁ kṛitaṁ | puis il transporte ici les phrases 6³, 6³ et 8¹ et continue : tato tān ekāvalikāṁ jyotirasa° B °taṁ | ekāvalikāṁ jyo° ṇa ādhāpe° C °ṇa āpidhehi tato te paurā° B °rāṇaṁkaṁ varṇa° ti mama°. — 4. C °kṛitaḥ | . — 5³. C °tāsmiṁ ça° B °devān indro° C °vām iṁdreṇa yena tavena tavedṛ°.

6³. Cette phrase et les deux suivantes sont dans C transposées à la ligne 3 q. v. — 6³. C °nia ekāvalivalikāya jotirasaratnaṁ vidha° B °likāya jyo° C °evakālan te e°. — 8¹. C °jyasya sarveja°. — 8². C °tvasadṛiça mārga gacchati | . — 9. C °ekunā paṁ° B °kūnā paṁ° çatāni sarvehi ca a° C °çatāḥ sarvehi ca amātyehi sarvaṁhi ca bha° BC °bhaṭṭaba° B °cchati te°.

11². B °skandhe varagato caturaṁgena barakā°. — 12. BC °bhaṭṭaba°. — 13¹. BC °pṛicchati | . — 13². C °ayaṁ bha° sādikā darça° skavaragato ā° B °skandhe varagataḥ āgacchanti | ku° C °jā na sadṛi° BC °çyati ta°. — 15. C °bhavati | .

16². BC te dā° B °ekāvalikāya jyo° C °likāya jyotirasa° skadhavara° B °skandhe vara°. — 17¹. C tato ya° B °taṁ tato°. — 17². C °ekunā paṁ° çatā amātyā ca bhaṭṭaba° B °balāgra ca rājño° C °kuçasya° B °kaṁ varṇṇaṁrū° C °mūrddhne pra° BC °titā yāna(C °nam) āha | . — 19. C °rājaṁ na va° nāma | mahārājo e° B °mah mahārāje aho hi | .

प्रणामः महाराज एषो ति ॥ सो दानि राजा कुशो भ्रातृणाममात्यानां च भट्टबलाग्रस्य च एतमर्थं निवेदयति । भवन्तो मम शक्रेण देवानामिन्द्रेण एषा एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं एतां ग्रीवे आबद्धामि ततो मे वर्णरूपेण अन्यो पुरुषो सदृशो न भविष्यति ॥ ते दानि कुमारा अमात्या भट्टबलाग्रं च राज्ञो एतदुवाच ॥ अनुगृहीता स्म शक्रेण देवानामिन्द्रेण यं महाराजस्य एदृशं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ एवं दानि राजा कुशो महता राजानुभावेन महता राजऋद्धीये वाराणसीमाग[२५९b]त्वा राजकुलं प्रविष्टो उदारेण वर्णरूपेण तामलिंदां महादेवीमभिवादयित्वा पादौ वन्दित्वा पुरतो स्थितः ॥ सा दानि अलिन्दा महादेवी राजानं कुशं न प्रत्यभिजानाति । पृच्छति कहिं पुत्रो कहिं वा राजा कुशो त्ति ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्मे अहन्ते पुत्रो अहं राजा कुशो ति ॥ महादेवी आह ॥ न त्वं मम पुत्रो न त्वं राजा कुशो त्ति । किमहं राजं कुशं न प्रत्यभिजानामि । किं राजा कुशो केनचि हतो वा मारितो वा यं न दृश्यति ॥ अहो अनाथमरणं मम यो मम एकपुत्रस्य विनाभावो संवृत्तः ॥ सो दानि राजा तां मातरं परिदेवमानां दृष्ट्वा तामेकावलिकां ज्योतीरसरत्नं वस्त्रेण पिधाय यथापौराणं वर्णरूपं संवृत्तं ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी तं पुत्रं स्वकेन वर्णरूपेण दृष्ट्वा प्रीतिमना संवृत्ता तं पुत्रं पृच्छति ॥ पुत्र केन ते एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ राजा कुशो आह ॥ अम्मे शक्रेण देवानामिन्द्रेण एकावलिका ज्योतीरसरत्नं दत्तं । ततो मे पिनद्धो एतेन मे एदृशो वर्णरूपो संवृत्तो ॥ सा दानि अलिंदा महादेवी प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता । दृष्टो मे पुत्रो एदृशेन उदारेण वर्णरूपेण यथा मे अभिप्रायो । सर्वा च अन्तःपुरिका एदृशं राजस्य कुशस्य उदारं वर्णरूपं दृष्ट्वा प्रमुदिता प्रीतिसौमनस्यजाता संवृत्ता ॥ सो दानि राजा कुशो यं कालं तामेकावलिकां ज्योती-

1. B °bhrâtṛiṇâṁm amâ° C °tṛiṇâṁm amâtyânâṁ ca bhaṭṭabalâgrasya caita°. — 2. B °eshâm ekâvalikâ jyo° C °eshân ekâvalikâ jyotirasa°. — 4. C °bhaṭṭabalâgrâ ca ra°. — 5[2]. BC °ço mahatâ râjânu° C °bhâveṇa mahatâ râjaṛiddhiyena vârâṇasî âga° peṇa tâṁ aliṁdâ mahâdevîn abhi° B °peṇa tân aliṁdân mahâde° C °dan vandyitvâ purato sthito ‖.
8. C °bhijânanti | . — 9[1]. C °kahiṁ me pu° ço ti ‖ B °ço nti ‖ . — 10[1]. C °ahan te pu° B °râja ku°. — 10[2]. C devî°. — 10[3]. BC °ço nti ‖.
11[2]. BC °kena vi hato vâ mâ° C °rito yaṁ°. — 12. C °ṇaṁ ma yo ekapu° B °ṇaṁ mama yo mama yo mama eka° C °vṛittâ | . — 13. BC °râjâ taṁ mâta° B °dṛishṭhvâ tâ° C °shṭvâ ekâvalikâṁ jyotirasa° ṇaṁ varṇṇaśîrû°. — 15. C °ai taṁ putrakaṁ na varṇṇa° traṁ pṛicchati | .
16[1]. C °kena edṛi° rûpeṇa yathâ me abhiprâyo saṁvṛittaḥ | . — 16[2]. C °jyotirasa°. — 17. C °pinidhâ eto° B °tena me edṛiçâ varṇṇa° C °vṛittaḥ | . — 18. C °vṛittâḥ dṛi°. — 19. BC dṛishṭvâ me pu° prâyo sa°. — 20. C sarvâ cântaḥ | pu° BC °rikâ ca e° C °çaṁ kuçasya râjasya udâ° shṭvâ prîtipramuditâ sau° B °tâ sâ dâ°.
21. B sâ dâni° C °ço yaṁ kâlaṁ tân e° kâṁ jyotirasa° B °devâm indre° BC °ndhati | taṁ (C° | yaṁ) kâlaṁ di° B °dheti | taṁ kâlaṁ paurâṇako varṇṇa°.

णिरत्नं शक्रेण देवानामिन्द्रेण दत्तं बन्धति तं कालं दिव्यो वर्तेति यं कालं तं मणिरत्नं पाणिना पिधेति तं कालं पौराणकवर्णरूपो भवति ॥ एवं दानि राजा कुशो वाराणस्यां निहतप्रत्यर्थिको निहतप्रत्यमित्रो उदारेण उपभोगपरिभोगेन राज्यं कारयति ॥

अथ खलु भगवांस्तस्मिं समये चतसृणां पर्षदां पुरतः अन्यस्य च महाजनकायस्य इमां गाथामध्यभाषि ॥

एवं पुण्यवन्तस्य अर्था सर्वे भोन्ति प्रदक्षिणाः ।
यथा राजा कुशो भार्याय ज्ञातीहि च समागतः ॥

स्यादो भिक्षवः एवमस्यादन्यो सो तेन कालेन तेन समयेन कुशो नाम राजा अभूषि । अन्यथा द्रष्टव्यं । अहं स तेन कालेन तेन समयेन राजा कुशो अभूषि । अन्यः स महेन्द्रको मद्रकराजा अभूषि । नैतदेवं द्रष्टव्यं [२६०a] । एषः सो महानामः शाक्यो । अन्या सा अलिन्दा नाम महादेवी । न एतदेवं द्रष्टव्यं । एषा मायादेवी । अन्या सा सुदर्शना । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषा सा यशोधरा ॥ स्यादो भिक्षवः एवमस्यात् । अन्यः स तेन कालेन तेन समयेन तेषां सप्तानां राज्ञां यो ज्येष्ठो दुर्मतिर्नाम । नैतदेवं द्रष्टव्यं । एषो सो मारो पापीमां । ते पि अन्ये राजानो मारपर्षा । तदापि मया उक्काशनशब्देन एषो मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो एतरहिं पि मया भिक्षवः बोधिमूले उक्काशनशब्देन एषः मारो पापीमां सबलो सवाहनो भग्नो ॥

2. C °rthikā nihatapratyamitrā u° gena rājyaṁ°. — 5. C °smiṁ kāle tasmiṁ sa° dāṁ purato anya°.

7. C °vanta arthā sarvaṁ bhavanti° B °rve bhavanti° C °pradanti pradakshi°. — 8. C °bhāryyā ca jñātihi ca sāgamo | B °gamaḥ | . — 9. C syāddo bhikshavo e° B °evaṁm asyād anya tena kā° BC °shi mā anya°. — 10[1]. C °drashṭavyaṁ | .

11[1]. C anyo sa mahe°. — 11[2]. B °vyaṁ e°. — 11[3]. C esho so mahānāmo çākyo anyā°. — 12[1]. C °ndā mahā° B °vī na e°. — 12[2]. C naitad e dra° BC °vyaṁ e°. — 13[1]. B esho māyā° C eshāṁ māyā°. — 13[2]. B °nā nai°. — 13[3]. C nitad e°. — 13[4]. B °shā ço yaço°. — 14[1]. C syāddho bhi° B °kshavar evam a° C °m asyād anyaḥ°. — 14[2]. BC °jyeshṭo durmatir nāma rājā nai°. — 15[1]. B °sho sā mā° BC °māṁ te pi°. — 15[2]. C °anyo rā°.

16. BC tadāpi uktāsa(B °pi mayā ukvāça)naçabde° C °vāhano bhagno | etarahi pi me° kaharo bo° B °le ukvāçanaçabde° C °kkāsanaçabdena esho mā° māṁ savāhano salam bhagno |.

COMMENTAIRE.

Page 1, ligne 1. — Sur tout le passage qui va suivre jusqu'à la p. 30, l. 6, il importe de comparer une version presque identique que nous en avons vue précédemment, I, p. 19 et suiv., et les passages afférents du commentaire.

Ligne 13. — J'ai dit dans le passage précité du commentaire que je considère सत्यपूर्णागर comme une fausse restitution de सत्व°, c'est-à-dire सत्त्व°, équivalant à लब्धपूर्णागर de l'autre liste.

Page 2, ligne 13. — Comme souvent dans ce style, l'exposition est ici embarrassée et confuse. J'entends que le bodhisattva naîtra à Râjagriha ou à Kauçâmbî; les devas, pour lui faire cortège et profiter de son enseignement, naîtront soit dans la famille du marchand Abhaya, soit dans la famille du maître de maison Ghoshila et d'autres notables.

Ligne 17. — Le pluriel तुम्हेहि n'est autre chose que l'équivalent du singulier त्वयि qui est employé dans les phrases précédentes, cf. I, p. 522. J'ai rétabli l'orthographe तुम्हेहि, connue par les inscriptions de Piyadasi; l'écriture तुम्पेहि m'en paraît être simplement une représentation arbitraire. La corruption accidentelle de पुम्हेहि ou तुम्भेहि ne me semble pas probable.

Page 3, ligne 19. — Cf. I, p. 533.

Page 4, ligne 3. — Cf. I, p. 143, l. 10 et suiv.; p. 200, l. 6 et suiv.

Ligne 9. — Scandez *stambhitâ*.

Page 5, ligne 5. — Mesurez naravarâ.

Page 6, ligne 10. — Il faut se souvenir de la forme *sadaṁ* = *sad* du pâli.

Page 11, ligne 9. — La première moitié de ce vers paraît différer ici de la ver-

sion antérieure. Il est cependant bien douteux que tout soit en bon ordre. Je m'explique l'épithète [illegible] comme un composé irrégulier signifiant : «entièrement sans tache».

Ligne 21. — Je ne serais pas éloigné de préférer une lecture [illegible], संप्रजन्य étant l'équivalent du pâli *sampajañña*.

Page 12, ligne 15. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer que ce passage, jusqu'à 13, 3, n'est qu'une nouvelle version des lignes précédentes et fait double emploi. Des faits de ce genre jettent de la lumière sur la composition de l'ouvrage. L'état fragmentaire de cette répétition se manifeste clairement dans le commencement de la ligne 21 où पुनः, dans l'état présent du texte, ne s'explique pas.

Page 13, ligne 1. — [illegible] appliqué aux fils du Cakravartin n'est pas très facile à expliquer. Peut-être faut-il lire [illegible] धीरो comme sujet.

Page 14, ligne 12. — J'ai conservé la leçon मातु; cette forme du nominatif n'a rien d'invraisemblable.

Page 15, ligne 6. — ऋतुपरिणामजे correspond à सम्यक्परिणामजे du premier passage (I, 211, 7). ऋतु implique donc l'idée de «régulièrement, à point».

Page 16, ligne 11. — उक्कुस se peut défendre par des analogies comme le pâli *pukkusa*.

Page 18, ligne 3. — साधू ति «en poussant des bravos».

Ligne 9. — J'entends शालभञ्जिका comme un abstrait formé à l'instar des abstraits féminins en *kâ* (cf. I, p. 522), littéralement : «elle cassera la branche de çâla»; c'est l'acte qui marque le moment de la délivrance de la mère du Buddha.

Page 20, ligne 19. — [illegible] ne peut se prendre que comme un accusatif pluriel à forme pâlie, *cf.* I, 513, 604, 620.

Page 22, ligne 8. — L'instrumental [illegible] correspond ici au locatif de l'autre version : un exemple de plus de l'équivalence fréquemment signalée (I, 373, 380, etc.) des deux cas dans cette langue.

Page 25, ligne 14. — «Des officiers sont envoyés par cinq cents rois pour saluer» le roi Çuddhodana. Pour [illegible] cf. ci-dessous p. 32, l. 18, et précédemment I, 310, 2.

Ligne 16. — Dans प्रव्रजिष्यति la formative du passif manque, comme souvent (I, p. 368, 563, etc.).

Page 26, ligne 1. — Pour le génitif मातुः, cf. I, 36, 14 : पितुः सार्धं.

Ligne 8. — Je n'ai pas besoin d'insister sur le caractère fort conjectural de plusieurs des corrections au prix desquelles j'ai essayé de restituer cette strophe. Je ne les donne qu'à titre d'essai.

Ligne 10. — La comparaison de la version antérieure recommande cette correction et l'élimination de पाद, de préférence à telle autre conjecture, comme मम पादवन्दो.

Ligne 13. — Cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. उपायन.

Page 28, ligne 7. — Pour rétablir exactement la mesure, nous avons le choix entre deux partis, ou d'écrire निशामिय, ou de compter comme longue la finale de निशाम्य. L'un et l'autre sont ici admissibles.

Page 30, ligne 8. — La correction गुरुमूलातो, «de son guru, en les apprenant de son guru», serait bien tentante. J'ai écrit : कुलातो, c'est-à-dire «de la famille, dans la famille de son guru»; l'emploi du suffixe तः est assez libre, on l'a vu par plusieurs exemples (cf. I, p. 449, etc.), pour que son application dans une fonction voisine de celle du locatif ne soit pas surprenante.

Ligne 10. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la lecture रूक्षवृत्ति. La forme ordinaire de रूक्ष est ici लूख, लूह (cf. ci-dessous p. 108, 233, 234, etc.); et, malgré l'emploi connu de *lūkha*, *lūkhajīvita* (par ex. : *Dhammap.*, p. 278) pour marquer une vie austère, on peut se demander si उच्चवृत्ति, selon la lecture de C, n'aurait pas été employé pour marquer une vie de «haute» perfection. Le रू que porte B, tant ici que plus bas (p. 33, l. 18), m'a décidé pour la correction रूक्ष.

Ligne 14. — Plus bas, p. 33, l. 14, nous retrouvons le même nom नालक. Dans le *Lal. Vist.* (p. 116) c'est नारद.

Page 31, ligne 17. — C'est évidemment l'accusatif राजानं que l'on attendrait. Peut-être à la rigueur le génitif se peut-il expliquer, en prenant राज्ञो स्वस्तिकारित्वा absolument : «ayant prononcé pour le roi la formule स्वस्ति स्वस्ति भगवन् ».

Page 32, ligne 18. — Pour la forme वेदियन्ति que j'ai introduite ici afin de serrer la tradition de plus près, cf. ci-dessus, I, p. 374, 403.

Page 33, ligne 5. — Sur les quatre «motifs» qui donnent aux «signes» toute l'importance que lui attribue le ṛishi, cf. ci-dessous p. 43, l. 6 et suiv.

Ligne 8. — Nous avons déjà rencontré ces formes en *e* de la 3e pers. de l'aoriste. Cf. par exemple, I, 369. — C'est dans l'Himâlaya que la légende ou le conte placent d'ordinaire les ascètes. Le *Lal. Vist.* (p. 115-123) ne manque pas à cette tradition en ce qui concerne Asita. La divergence de notre version à cet égard et la liberté qu'elle prend de le faire venir du Vindhya méritent peut-être d'être notées. — La qualification उत्पलगर्भ n'est rien moins que claire. Y aurait-il là une allusion à la fiction qui fait naître Krishṇa et Balarâma de deux cheveux du suprême Hari? (Cf. mon *Essai sur la légende du Buddha*, 2e édit., p. 324.) Ce serait dire qu'Asita est au grand Kapila comme Krishṇa est à Hari, qu'il est un autre Kapila.

Ligne 13. — Je ne vois d'autre ressource que de construire les accusatifs comme dépendant de वसति (ainsi que l'est parfois ब्रह्मचर्यं, cf. *Dict. de Saint-Pétersb.*, s. v. वस् (4), n° 3), dans le sens «vivre de.....», अकृष्ट «non labourée, sauvage».

Ligne 16. — देवगुण° ne s'explique guère. Je suppose que la vraie lecture serait सर्वगुण°.

Page 34, ligne 4. — समनति «il met en mouvement», pour «il voit se mouvoir», n'est guère admissible. D'autre part la corruption de पश्यति en समनति ou समाति est improbable. Peut-être faudrait-il lire उन्मनति = निरुन्मयति?

Ligne 11. — L'épithète प्रतिमन्तोशो de l'océan semble se référer à un obscurcissement des astres. C'est pourquoi j'ai écrit न विभान्ति. Cette conjecture me satisfait cependant assez peu; elle n'est pour moi qu'un pis aller. On voit mal pourquoi un mot comme विभान्ति se serait si fort corrompu sous la plume des scribes. Les autres mss. ne nous éclairent pas beaucoup: L., par exemple, lit : नक्षत्रणि चन्द्रमार्गं.

Ligne 14. — सम, ici : «au même moment, tout ensemble».

Page 35, ligne 3. — «De quelque événement que de pareils miracles soient le présage dans le monde, [il est sûr que] la naissance des buddhas est accompagnée de semblables prodiges.»

Ligne 6. — A घनेचो comp. l'épithète plus ordinaire घनन्वनेच (ci-dessus, I, 208, 5; ci-dessous, fol. 304a) qui en marque clairement le sens.

Ligne 11. — Je ne sais que faire de पंचसु. La correction दिशासु est satisfaisante pour le sens; pour la justifier dans la forme il faudrait considérer पंचसु comme une glose explicative qui se serait introduite dans le texte et y aurait supplanté la leçon authentique. Cette hypothèse est d'autant plus fragile que la classification des régions de l'espace en cinq — ce seraient ici les quatre points cardinaux et le zénith — n'est pas habituelle. Je ne propose donc la lecture दिशासु que faute de mieux et sans grande confiance. Pour l'idée en général, cf. ci-dessous, p. 41, l. 1. — Étant donnée la constitution présente du texte, le second demi-vers सर्वेश, etc. est dans la bouche du rishi. Au moment où, mis en éveil par les prodiges, il

examine le monde, et voit qu'un prince est né chez les Çâkyas, le nom de la bodhi résonne dans les espaces; alors il se dit : «Voici que circule le nom de Buddha; — je vais voir». काले semble impliquer ce sens : «quand le temps sera venu»; ce qui ne s'accorde pas avec le situation et le départ immédiat du ṛishi. Peut-être faut-il lire तं काले et traduire, en complétant le pronom régime : «Je [le] vais voir à cette heure [même], tout de suite.»

Ligne 13. — Le pluriel ते, etc., se rapporte à Asita et à ses disciples, bien que ceux-ci disparaissent dans la suite du récit.

Ligne 20. — J'ai ajouté पूर्णं qui complète le vers et qui est indispensable pour expliquer le double instrumental qui suit.

Page 36, ligne 9. — Pour ce vers cf. la répétition l. 13. Je doute fort, malgré cette confirmation, de la lecture admise dans le texte. Je ne la puis traduire que : «ils brillent comme des lunes faites [de main d'homme]».

Ligne 14. — समदा «les éléphants en rut». J'entends निश्चितार्कसदृशा «semblables au soleil fixé, arrêté». *Lotus*, fol. 149ᵃ, nous lisons ते चानिश्चिता भ्रमन्ते, où Burnouf traduit अनिश्चितो «sans s'arrêter»; fol. 168ᵇ सततं अनिश्चिता «sans s'arrêter jamais». Ici «arrêté» semble signifier «fixé» dans le corps d'un être, ou, comme nous pourrions dire, «incarné». Cet éclat s'explique par l'autre épithète : ces éléphants sont couverts d'ornements en forme d'étoiles (सतारका).

Page 37, ligne 1. — La lecture सुगोखिदं me paraît bien douteuse. Le seul sens que j'en sache tirer «bien percé», c'est-à-dire ayant beaucoup d'ouvertures, fenêtres et galeries, n'est ni très facile à admettre ni bien satisfaisant.

Ligne 3. — Nous sommes obligés, pour obtenir la mesure, et encore assez péniblement, d'admettre l'orthographe prâkrite °रोचन्ताणं.

Ligne 5. — Sur वेलासिका, c'est-à-dire वेला°, cf. ci-dessus, I, 621.

Ligne 9. — J'entends ओलग्गा dans le même sens à peu près que *osarapaghâna* en pâli (cf. Childers) et l'expression ओलग्गे महिला comme une figure, pour dire «réunies dans le lieu, dans la salle des gardes, qu'elles remplissent». Je n'ai pas besoin de rappeler les *Yavanîs* des drames.

Ligne 13. — कालो, c'est-à-dire कनितो.

Page 38, ligne 3. — किलंजक est pâli pour le sanskrit किलिंजक. Cf. ci-dessus, I, p. 600.

Ligne 6. — Pour स्थानं = स्थाणं cf. *Lal. Vist.*, 292, dernière ligne, et ci-dessus, I, 368.

Ligne 8. — On ne s'étonnera pas des changements brusques d'interlocuteur

On y est préparé par les maladresses et les incohérences de style fréquentes dans tout ce morceau, par exemple, ci-dessus, p. 37, l. 16.

LIGNE 13. — J'ai corrigé पट् dont पत्र me semble une altération pédante. Le ṛishi voit l'enfant posé sur l'étoffe précieuse comme un joyau sur un plateau.

LIGNE 15. — Pour le locatif लक्षणेषु, cf. ci-dessus, I, 603, etc.

PAGE 40, LIGNE 7. — Cette expression assez singulière s'explique par l'emploi très général de संमुखं pris adverbialement. On peut comparer plus bas (p. 351, l. 11-12) पश्यतः...सर्वे यान्ति तत्तोमुखा.

LIGNE 17. — शिवचाक्रूर्ं, ces paroles «qui méritent le nom de blanches, de favorables». Les premières de ces paroles sont tombées. On complétera par exemple : (न मम साधु) व्याकृतो, etc.

LIGNE 21. — Pour l'emploi absolu de शैक्षातुक, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 315.

PAGE 41, LIGNE 8. — La phrase se construit mal avec कहिं तु. Ne faudrait-il pas reconnaître une forme कहिन्तु équivalant à कुतः, et formée par le même suffixe हिन्तु pour हिन्तो usité en prâkrit pour l'ablatif? On remarquera que Hemacandra, III, 8, n'en limite pas, comme Vararuci, V, 7, l'emploi au pluriel.

PAGE 42, LIGNE 10. — J'ai éliminé दृढव्रता que je considère comme une glose ajoutée à संग्रहव्रता.

LIGNE 16. — श्रियद्वानी ne donne ni un sens ni une mesure convenable; mais je ne sais par quelle correction le remplacer.

LIGNE 19. — Dans la version du *Lalita Vistara*, l'épisode d'Asita se termine par une exhortation que le ṛishi adresse à son disciple; il l'engage à accepter la loi du Buddha dès que sa mission sera proclamée (p. 123, l. 13 et suiv.). C'est évidemment à cet ordre d'idées que se rattache la strophe précédente. Elle ne peut venir qu'après qu'Asita a quitté Kapilavastu et est rentré dans son ermitage. De là l'interversion que j'ai introduite. Elle ne suffit pas à rétablir complètement le texte qui est, dans cette fin de récit, visiblement altéré. Il manque au moins une strophe racontant le retour du ṛishi et indiquant qu'il s'adresse à Nârada.

PAGE 43, LIGNE 2. — Ces deux strophes se présentent bien brusquement. Elles sont fort en avance sur les événements, ne pouvant s'expliquer que comme des fragments d'un hymne récité, après sa mort, en l'honneur de Nârada. La première est incomplète et fautive. J'ai essayé de rendre à la première moitié la mesure régulière. Encore suis-je forcé de scander *nâmena*, ce qui du reste n'est pas rare ici.

Ligne 7. — Il va de soi que la désinence *âyai* représente l'instrumental. La vraie orthographe serait *âye*, l'instrumental prâkrit; c'est le pédantisme des scribes qui a rétabli la désinence la plus voisine de la déclinaison classique, *âyai* du datif. Le sens est clair : les signes sur le corps du bodhisattva sont apparents, bien distincts, profondément accentués et parfaitement irréprochables. — Pour l'énumération qui suit, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 583 et suiv. Il y a toujours quelques variantes d'une liste à l'autre. Celles que nous pourrions relever ici ne valent pas un examen détaillé. L'énumération paraît contenir deux ou trois signes de plus que n'en annonce le chiffre consacré de quatre-vingts. Il faudrait probablement fondre en une seule quelques épithètes qui sont disjointes dans l'état présent du texte.

Page 44, ligne 11. — J'ai corrigé विभक्तकेशाः en comprenant : «des cheveux régulièrement séparés», quelque chose comme un équivalent de अनाकुलकेशः du *Lalita Vistara* (122, 19).

Page 45, ligne 6. — द्रोंक que je ne trouve pas dans les dictionnaires doit avoir un sens analogue à celui que prend quelquefois *dîgho* en pâli (cf. Childers, s. v.) et désigner soit une espèce particulière de serpents, soit, en général, «un serpent».

Ligne 12. — त्र doit être mesuré long quoiqu'il représente इत्र, comme ci-dessous, p. 47, l. 14.

Ligne 17. — Cf. *Lal. Vist.*, p. 147, dernière ligne. J'ai restitué la fin du premier pâda d'après cette version. Mais la correction s'éloigne beaucoup de la tradition; il est probable que notre texte devait porter primitivement quelque autre épithète que je ne sais pas reconnaître sous les altérations des mss.

Page 46, ligne 6. — Le composé est irrégulier; il faudrait गणनाजितानां°. Je n'ai rien changé à cause des cas analogues qui ne sont pas rares. Cf. वचनकर्तृत्व, कमकृत्, etc.: ci-dessus, I, 476, 477.

Page 47, ligne 1. — Si je comprends bien ce distique, c'est la citation d'une sorte d'adage, destinée à expliquer pourquoi le roi s'inquiète de son fils précisément à l'heure du repas; et le sens général serait celui-ci : «Si on est attaqué on souhaite près de soi un brave, dans le conseil un habile homme, à l'heure du repas un ami à qui on puisse en faire les honneurs.» Je ne méconnais pas que cette manière d'introduction est passablement niaise.

Ligne 4. — Childers (s. v. *kirâto*) constate que les *khujjavâmanakirâtâdayo* sont mentionnés comme faisant partie de la suite des rois.

Ligne 8. — Il serait impossible de restituer cette strophe sans la comparaison

du *Lal. Vist.*, p. 151, l. 12 et suiv. Notre texte indique quelques leçons préférables à celles de l'autre version d'ailleurs beaucoup moins corrompue. C'est ainsi que j'ai conservé श्यामतां (sur श्याम, cf. ci-dessus, I, 407) que j'entends comme faisant antithèse à l'épithète suivante et marquant l'obscurcissement passager produit par l'ombre du jambu.

Ligne 14. — Cf. la strophe analogue, mais non identique, du *Lalita Vistara*, 151, 4.

Page 49, ligne 4. — अवकाश doit signifier ici d'une façon générale : «région, endroit».

Ligne 12. — Il y a ici une lacune certaine; il faudrait qu'on nous expliquât la transformation en chien du Devaputra. L'inadvertance doit peut-être s'expliquer par la répétition de la dernière partie de la phrase कोसिरकस्य, etc., qui aura amené une erreur du copiste. Les mots tombés dans la lacune auraient sans doute contribué à éclaircir le rôle du chien qui, d'après la phrase qui suit, «montre au roi des formes, des apparences diverses»; dans l'état, il est pour moi très obscur. Cf. plus bas, p. 52, l. 10 et suiv.

Ligne 20. — J'ai conservé l'orthographe *madhyima* qui correspond au prâkrit *majjhima*.

Page 50, ligne 11. — J'ai maintenu भवन्ते pour rester plus près de la tradition : भवन्तु donnerait un sens plus complètement satisfaisant.

Ligne 20. — समाहितं «la méditation».

Page 51, ligne 20. — Je ne me sens rien moins qu'assuré du texte et de la traduction de cette ligne. J'entends : «celui-là sacrifie la Sarasvatî et, après l'avoir offerte en libations, la ferait couler de nouveau, qui . . .», c'est-à-dire que l'aumône assure autant de mérite que des sacrifices où passerait en libations l'eau sacrée de la Sarasvatî incessamment renouvelée.

Page 52, ligne 13. — On pourrait compléter par गंधर्वं.

Ligne 15. — कुम्भथूनं se trouve en pâli (cf. Childers).

Ligne 17. — Les vers suivants étant nécessairement dans la bouche du Gandharva, il y a ici une lacune plus ou moins étendue.

Ligne 21. — Sur ब्रोसेत, cf. I, 511.

Page 53, ligne 11. — Nous avons relevé déjà des exemples de la troisième personne employée pour la première (I, 416); je ne crois donc pas qu'il ne

égard, et bien qu'il fût également aisé d'écrire इयमहं, — sa restitution doive paraître suspecte.

Ligne 14. — Je prends क्षिपिष्यन्ति comme une forme prâkrite du futur passif *क्षिपिष्यन्ते. Je n'ai pas besoin d'insister sur la formative en â pour *shy*. — Il est clair que l'addition सुगतिं est entièrement conjecturale.

Ligne 17. — Cette suite versifiée de l'histoire contient, on le verra, en raison des altérations du texte, de graves difficultés. Il semble que ce soient les derniers mots du ṛishi नाहं वहना यथुतं पि पार्श्वे qui y aient servi de point d'attache.

Page 54, ligne 3. — Malgré la forme moyenne, पाश् ne s'explique bien ici que dans le sens d'«offrir», sens rare, mais relevé par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*. — La répétition de l'expression कलहं द्योतं (p. suiv., l. 1) a malheureusement plus besoin d'éclaircissement qu'elle n'est capable d'en fournir au présent passage. J'entends : «il souleva une querelle, une compétition entre elles».

Ligne 6. — Je ne puis rien faire de योति. Il faudrait quelque chose comme तुलन्तु. Mais la restitution s'éloigne trop de la tradition pour que j'aie osé l'introduire dans le texte sans avertissement. — Ce qui suit est la réponse des filles d'Indra. Je prends तद्दिवं = तदिदं. L'emploi de *iyaṁ* = *idaṁ* n'est pas rare dans les inscriptions de Piyadasi. Sur सो, cf. I, p. 601.

Ligne 16. — वर्णाविदेषा se doit, je pense, expliquer en prenant वर्णं au sens d'éloge, gloire : «désireuses chacune de voir sa supériorité reconnue».

Ligne 20. — अनात्मना «mécontentes» est très clair; mais सात्मना ne peut s'entendre que comme impliquant cette nuance : «bienveillant pour tous», qui n'est pas dans la signification ordinaire du mot. L'amour de l'antithèse aura fait passer sur cette difficulté. Du reste il est douteux si c'est ce pâda ou le suivant qui est incomplet. On pourrait, en effet, rattacher सर्वेषु au second demi-vers, et, si on approuve mes essais de correction, on traduirait : «Ô belles! vous êtes en tout semblables; comment soulever (entre vous) une compétition sans précédent?» Ce qui amène la réponse des déesses.

Page 55, ligne 2. — Cette strophe est la réponse et l'excuse des déesses; elle ne peut se rapporter qu'au ṛishi qui a été mis en scène tout à l'heure; on peut admettre que Nârada soit son nom; mais il faut avouer que, appliqué à lui, le premier pâda s'explique malaisément. Peut-être l'auteur a-t-il voulu dire : «le ṛishi qui, de son nom, parcourt le monde entier», c'est-à-dire le ṛishi qui porte le nom de celui (Nârada) qui parcourt l'univers comme messager des dieux?

Ligne 6. — Cette nouvelle phase du récit commence *ex abrupto*; les transitions sont fort peu ménagées dans tout ce conte. On en peut juger par la strophe suivante qui passe, sans avertissement, au discours du ṛishi. Les premiers mots

इतो यो sont sûrement corrompus; le remède est malaisé à déterminer. Pour ce qui est de उमृतो, nous avons eu déjà des exemples d'un emploi très libre de l'ablatif (cf. plus haut, l. 315).

Ligne 19. — Pour conserver मां des mss., il faudrait prendre उपमानि comme une seconde personne dans le sens impératif. Il est beaucoup plus aisé de le considérer comme employé pour la première; c'est une forme d'aoriste régulière ici.

Ligne 22. — हि est le reste d'un impératif qui devait signifier : «fuis, échappe à», ou bien «détruis, anéantis». Il ne m'en vient pas à l'esprit qui convienne au mètre. — L'énumération est claire: तरप fait opposition à तन्द्री dans le sens d'«impétuosité». अनाह dans le sens de «chaîne» est attesté par le pâli.

Page 56, ligne 4. — La construction est embarrassée. Je comprends : «moi qui autrefois ne donnais pas et qui disais qu'ainsi (c'est-à-dire de ne pas donner) était parfait, et qui ai fait à tous l'éloge de cette conduite (qui consiste à ne pas donner)». — Dans la strophe suivante la lecture मित्रं श्रोत्रियकं पारिपन्थिकं n'est fournie par L qui, sauf les derniers mots पि नासे, se rapproche du reste de la lecture de mes mss. Je n'ai pas besoin d'avertir que je considère mon essai de restitution de la strophe comme extrêmement douteux. J'entends le dernier pâda (नासे pour नाशे) : «L'ambroisie même tournerait à la perte de celui qui l'obtenant n'en ferait pas l'aumône.»

Ligne 17. — La suite montre que स्थिता चातुर्दिशं signifie : «se tenant chacune dans la direction d'un des points cardinaux».

Ligne 20. — La conjecture que j'ai introduite dans le texte, qui est certainement altéré, m'a été suggérée par la comparaison du pâli *osadhitârakâ*. Je renvoie à Childers, s. v. *osadhi*. Cf. Kern, *Bijdr. tot de verklar. van eenige pâli-woorden*, p. 18.

Page 57, ligne 10. — Le sens de la strophe paraît être que la prospérité fait mépriser même la vertu.

Ligne 15. — Une des régions, le nord-est, étant attribuée à Çiva, ऐशानी दिश, j'ai tenté une correction qui reste pour moi douteuse.

Page 58, ligne 3. — Je suis très embarrassé de कुम्भकारिणीं. Faut-il lire आपृते? La réponse du rishi semble faire allusion à un conte dans lequel une femme vertueuse aurait renié et déserté ses devoirs pour avoir donné sa confiance à la femme du potier(?). — Le sens général de la strophe suivante paraît être qu'une confiance mal placée détruit toute vertu, que par conséquent l'œuvre de la confiance est une œuvre mauvaise. Mais le détail reste très obscur. देशि ne satisfait ni au mètre ni au sens; dans le pâda suivant सावद्येन s'explique par le pâli *sâvajja* au sens de «péché»; mais la construction n'est rien moins que satisfaisante; la traduction

littérale : «cette (çraddhâ) n'a-t-elle pas l'aspect destructeur par le péché?» est d'un amphigourisme par trop invraisemblable.

Ligne 8. — «Je te le dis en face.» — Cf. la ligne 10 de la page suivante.

Ligne 12. — Je doute fort que ce demi-vers soit en ordre : d'abord l'emploi de जहाति pour dire «abandonner (la place), disparaître» est suspect, et d'autre part la suite de la pensée est mal indiquée : «tu es (pâle) comme l'étoile du matin au moment où la nuit disparaît devant le soleil qui se lève».

Ligne 16. — शरभस्य कल्पिता «jetée en proie au çarabha». — लक्ष्यते est le passif : «est vu», cf. p. 60, l. 4. — Le dernier demi-vers est interrogatif : «Ne crains-tu pas étant seule ainsi?»

Ligne 21. — Je ne sais rien tirer de la leçon des mss. pour cette ligne. A la suivante, श्रद्धा est le nom même de la déesse; il faut donc admettre que सुधार्थं seul signifie «pour l'ambroisie, à cause de l'ambroisie».

Page 59, ligne 8. — Je ne puis entendre समाहिताः, etc., que dans ce sens : «ils sont uniquement appliqués à ce but», à savoir, gagner de l'argent.

Ligne 14. — Le mètre prouve qu'il existe une lacune dans le premier pâda. Dans le second, शीघ्र doit être corrompu et dissimuler une épithète formant avec शीघ्र un composé possessif.

Page 60, ligne 3. — «Une femme vulgaire n'entre pas ici; mais je sais que tu es marquée (du sceau) de la vertu?»

Ligne 11. — Nous sommes forcés d'admettre, étant donné le texte tel qu'il paraît devoir être constitué, que les paroles du ṛishi s'arrêtent au milieu de la strophe, et que le récit recommence avec सा सुश्रद्धा.

Ligne 17. — Entre les deux leçons वक et मुद्गरि, je ne vois pas de nom d'arbre à reconstituer avec évidence.

Page 61, ligne 1. — L'obscurité du troisième pâda me met hors d'état de constituer un texte probable ou de donner une traduction suivie pour cette strophe. La suivante est encore plus altérée. L lit तत्रामितप्रभा°, ब्रह्मान्नकृतं इ° et °तदात्मे मृ-त्तिका°. Je vois seulement par les deux derniers pâdas que le ṛishi remet l'ambroisie à la déesse Hrî qui s'apprête aussitôt à lui adresser la parole.

Ligne 12. — Je n'ai plus besoin de justifier le génitif त्रिदशानां après रोचितुं. Cf. l. 672, sl. — J'entends विजिगीषमाणा : «désireuse de triompher, de montrer sa victoire»; c'est ce qu'expliquent les paroles de la déesse à Indra : «Voici l'ambroisie, [le fruit de] ma victoire.»

Ligne 17. — Mâtali était revenu dans l'assemblée des dieux après avoir accompli le message dont l'avait chargé Indra; celui-ci l'envoie de nouveau pour

s'assurer près de Kauçika des motifs qui ont déterminé sa préférence. Faut-il croire qu'on ait pu former un aoriste अभिलक्षीः? Si on recule devant cette forme, il resterait la ressource d'écrire अभिलक्ष्य et de prendre le participe dans le sens actif.

Ligne 21. — प्रवतार, si telle est la vraie lecture, paraît désigner l'endroit où l'on arrête, où l'on remise le char.

Page 62, ligne 8. — Je ne sais comment corriger मनेतो ni कुम्बः; le dernier mot fait penser à कूबर; mais le sens de *timon* n'est pas possible ici. Il est vrai que le Çabdakalpadruma cité par le *Dict. de Saint-Pétersb.* donne कूबरी dans le sens de «voiture munie d'une *couverture*».

Ligne 13. — J'ai essayé de rendre le texte lisible en me rapprochant de la leçon de L. qui porte : यथाग्रं प्रकम्पमाना वसुधां महीं तथा वो विप्रम् , etc.

Ligne 20. — Il manque un premier pâda où le ṛishi devait expliquer ses griefs contre Çrî.

Page 63, ligne 1. — विप्रवादिक est pris comme nom abstrait au sens de «mensonge». — Il a été question précédemment (I, 624) des locatifs formés au moyen de मन्तके; अन्ते n'en est qu'un équivalent et संमुखान्ते en définitive = संमुखे. Le mot difficile est le dernier de la ligne : प्रव्रजित est condamné par le mètre; je n'écris प्रवार्जित qu'avec bien de l'hésitation. Le parallélisme du pâda suivant est pour faire admettre ici un mot de sens équivalent à उत्ह्लुग . Peut-on croire que *pravarjita* ait pu être détourné de son emploi technique pour dire «mis au feu, éprouvé»? C'est au moins hasardeux. — La ligne suivante n'est pas beaucoup plus certaine. A विपुलमाना qui ne donne pas de sens j'ai substitué विपश्यमाना qui est graphiquement très facile, mais que je suis obligé d'interpréter passivement (cf. p. 195, l. 2) : étant vue, observée; l'expression est d'une excessive platitude. Quant à सुरभी, je serais sans ressource si nous ne rencontrions plus bas (p. 354, l. 1) l'expression क्षान्तिसौरभ्य le «parfum de la résignation»; elle est consacrée et nous la retrouvons ailleurs, comme *Lal. vist.*, 557, 16; j'admets que सुरभी, par une métaphore hardie à coup sûr, revient à «résigné».

Ligne 6. — Je ne suis arrivé à restituer une apparence de texte dans cette strophe que par des corrections évidemment hasardeuses pour le deuxième et le troisième pâda : «Elle (la modestie) est désirable chez l'enfant, elle l'est encore chez le vieillard; elle peut amener la réconciliation même avec un adversaire (naguère) furieux.» Tout cela est d'une vraisemblance purement relative. L. lit स्थिरं च तुष्टि, etc. — La strophe suivante est encore plus obscure. Tout ce que j'y vois avec certitude, c'est qu'elle est dans la bouche de Mâtali; il paraît (5ᵉ pâda) dire au ṛishi que Indra, qui appartient au même gotra que lui — कौशिक est un nom bien

nomme d'Indra — désire le posséder (dans son ciel). Ces mots préparent la conclusion du récit telle qu'elle est exprimée dans le distique final.

Ligne 14. — Je ne puis comprendre उस्सद que comme marquant l'accumulation des skandhas, en d'autres termes l'existence corporelle, et je renvoie à l'emploi analogue de समुस्सय (I, p. 513). [illegible] m'est suggéré par la lecture [illegible] de L; le sens serait : «sans supérieur» = अनुत्तर.

Page 64, ligne 7. — Ce titre de [illegible] reste pour moi tout à fait énigmatique.

Ligne 8. — Il y a ici une transposition évidente. Cette question et l'histoire qu'elle amène ne devraient venir qu'après p. 73, l. 2.

Ligne 11. — Relativement à l'emploi de आराधेति dans le sens de «satisfaire», cf. *abhirâdhayati* en pâli, *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 322, 11 (cf. l. 8).

Ligne 14. — Cf. pour d'autres versions de ce conte, *Jâtaka*, éd. Fausböll, III, p. 107; Beal, *Romant. Leg.*, p. 82.

Ligne 17. — Je crains qu'il ne soit téméraire de conserver dans उपवने le masculin pour le neutre. Avec उपवनं, il faut substituer [illegible] (cf. I, 404) ou quelque équivalent. Cf. ci-dessous, l. 14, p. 69.

Page 65, ligne 3. — La nécessité de l'addition enfermée entre crochets — ou d'un mot équivalent — me paraît évidente. — La correction गर्भे est plus douteuse. Cette construction passive est un peu dure, et nous pouvons, dans ce style, toujours admettre aisément des incohérences de construction. — वग्गु ne peut avoir ici que le sens de «grand» qui lui est attribué en pâli (Childers).

Ligne 7. — J'écris गोमयानि ति faute de mieux; mais il est peu probable que l'on ait employé comme une image méprisante le nom d'un objet employé dans les cérémonies religieuses et purificatoires tel que la bouse de vache.

Ligne 12. — Je prends लूह comme = pâli लूख = रूक्ष, qui s'applique bien à la nourriture pour dire «grossier, désagréable». Cf. ci-dessous, p. 313, l. 9, p. 233, l. 5 et suiv., et tout à l'heure p. 69, l. 1 : अलूहं लूहयामि. — Le génitif भार्ये भार्याये ne peut signifier que : «relativement à sa femme, au sujet de sa femme».

Ligne 15. — «S'il y avait (c'est-à-dire s'il y avait eu) en elle de l'amour pour moi»; mais alors il nous faut le nominatif प्रेमा et non प्रेमं. La suite serait plus claire si गोधां était accompagné d'un adjectif comme सर्वां, अशेषां : «je ne partagerai avec elle rien de ce lézard, je mangerai [tout] le lézard».

Ligne 17. — [illegible] représente le génitif (absolu) comme nous avons vu faire [illegible] (l. 604).

Page 66, ligne 11. — ते ne peut se prendre ici que comme particule, le सो du prâkrit jaina.

LIGNE 15. — किमत्र धन्ताइं = «ce qui se passe». Cf. ci-dessus, l. 631.
LIGNE 17. — ते तं : «cette (conduite) dans les forêts».
LIGNE 21. — Cette strophe et la suivante ont été citées avec leurs équivalents en pâli et traduites par Minayeff, *Gramm. pâlie*, trad. Guyard, p. XXVIII-XXIX.

PAGE 68, LIGNE 11. — निमित्तस्य गृह्णना ne me paraît pas donner de sens satisfaisant. *Nimittaṁ gaṇhāti* s'emploie en pâli pour dire : «concevoir de l'amour», quelle que soit d'ailleurs l'origine exacte de cette locution. Le causatif निमित्तस्य ग्राहणा s'entend bien dans ce sens : «l'action de faire concevoir de l'amour».
LIGNE 20. — Je ne puis m'expliquer हस्तोक्त que dans le sens générique de «prédit», primitivement «annoncé d'après [les signes de] la main» (?).

PAGE 69, LIGNE 7. — Nous avons remarqué plusieurs fois l'absence de la formative du passif; nous allons tout à l'heure retrouver les orthographes पार्थयन्त et पार्थयन्तो; dans ces conditions, j'ai conservé l'orthographe de la tradition, si peu justifiable qu'elle paraisse.
LIGNE 11. — Pour une autre version de ce conte, cf. Beal, *Rom. Leg.*, p. 99.
LIGNE 16. — Le sens est clair : «ayant laissé derrière elle tous les autres animaux»; mais le génitif तेषां सर्वेषां ne s'explique que par une de ces confusions dont notre texte est si prodigue dans l'emploi des cas; au moins attendrait-on l'accusatif.

PAGE 70, LIGNE 1. — De ma correction धार्मसंज्ञाता on rapprochera la correction analogue de la p. suiv., l. 1; dans une certaine mesure elles se fortifient l'une l'autre. — यथा वस्माकं.....«faisons en sorte que nous ayons un mâle pour roi, sans pourtant manquer à notre promesse». प्रतिक्क à la façon pâlie, pour प्रतीक.
LIGNE 3. — On pourrait peut-être rester plus près de la tradition en lisant यं इच्छसि इं°, qui devrait s'entendre : «celui que tu désires comme épouse», en sorte que pour le sens les deux lectures reviendraient finalement au même. Mais la leçon que j'ai admise dans le texte a pour elle l'autorité de la répétition en vers (p. 71, l. 6).
LIGNE 6. — J'admets que गात्र est pris dans le sens de «charme», comme équivalent de लोमान dans la répétition versifiée, p. suiv., l. 10.
LIGNE 19. — Il semble que प्रतिचारेति doive ici signifier à peu près «attendre»: littéralement : «elle fait marcher, elle regarde venir (?)» — «Comme s'il était lui-même arrivé [premier] à la montagne», वा = इव. La tigresse le veut pour «maître» par une allusion au double sens de पति, comme s'il était personnellement le vainqueur de la lutte.

PAGE 72, LIGNE 17. — Il manque devant कतमत्र un verbe signifiant quelque

chose comme «remarquez, examinez». Il y a d'autant moins à s'en étonner que, comme je l'ai indiqué par les crochets, cette ligne est une interpolation accidentelle empruntée à la suite.

PAGE 73, LIGNE 13. — Nous avons à plusieurs reprises (cf. par exemple, I, 444) rencontré गुरुक signifiant, comme second terme de composition, «préoccupé de.....». Si ma restitution est exacte, nous l'aurions ici dans le même sens, mais sans régime : «voyant le prince préoccupé».

PAGE 74, LIGNE 2. — J'ai, dans यन्त्रकरके, reproduit ce qui me paraît être la lecture de C et de L; B est pour moi indistinct; il en est de même de M. Je ne retrouve ni ce terme ni aucun autre dont il puisse être l'altération dans l'énumération du *Lal. Vist.* (p. 178); et l'explication m'en échappe.

LIGNE 6. — L'instrumental ou l'ablatif dans la fonction du locatif, comme I, 541. A la ligne 8, dans नगरद्वेहु nous avons le cas inverse, le locatif pour l'ablatif.

LIGNE 12. — बहिर्नगरातो ne s'explique que comme l'ablatif d'un composé बहिर्नगर : «entre du dehors de la ville dans Kapilavastu».

PAGE 75, LIGNE 13. — मातापितृक est pour moi très obscur. Le mot ne me rappelle qu'une chose, c'est notre expression familière «fort comme père et mère».

LIGNE 20. — J'ai restitué ici une partie du passage transposé p. 74, l. 8; il est indispensable à l'intelligence de la suite. — एते दश क्रोशा : «il y a là (un champ de tir de) dix kroças». — घोच्छिता pour उच्छिता.

PAGE 76, LIGNE 7. — J'ai cru devoir respecter le sandhi कोचिदिहागतोति.

PAGE 77, LIGNE 3. — Depuis son aïeul Siṁhahanu personne n'avait pu tendre cet arc; en le tendant, Siddhârtha retrouve la «poigne perdue des Çâkyas».

PAGE 78, LIGNE 1. — Le participe शृणन्तो (à côté de शृणवन्तो) est suffisamment protégé par शृणाहि de la ligne 3.

LIGNE 12. — वायिनो se peut à la rigueur défendre comme un prâkritisme; mais, à dire vrai, la confusion matérielle entre वायिनो et वादिनो est fort aisée.

LIGNE 15. — धायिनो, bien entendu pour *वायिनो, à cause du pâli ध = च.

PAGE 79, LIGNE 4. — Pour la substitution de कस्माद् à यस्मार्थ, cf. les leçons des strophes suivantes. Elle est exigée par le mètre.

LIGNE 11. — Je traduis, non sans hésitation : «car aux méchants nous ne disons que ce qui convient aux méchants».

Ligne 14. — «Et celui qui demande n'est pas mal vu, mal accueilli par nous.»
Ligne 17. — Je prends सरणं comme équivalent de श्रुति.

Page 80, ligne 17. — अनन्यपक्षिका me paraît une correction indiquée par les nécessités de la mesure et par les exigences du sens. Je comprends : «sans former de factions, tous d'accord et unis».

Page 81, ligne 7. — सयं गहीतो «le serpent que l'on prend soi-même», c'est-à-dire avec la main, sans précaution.

Page 82, ligne 8. — «Son royaume est vaste, il commande jusqu'à Takshaçilâ.»
Ligne 15. — सो आगते.. nominatif absolu. Cf. I, 614, etc.

Page 83, ligne 17. — On trouvera d'autres versions de ce conte dans *Jâtaka*, III, p. 281 et suiv., Beal, *Rom. Legend*, p. 93 et suiv. Malheureusement elles ne sont pas, dans le détail, assez semblables à la nôtre pour nous éclairer comme il serait souhaitable sur plusieurs passages corrompus ou difficiles.

Page 84, ligne 1. — Ici commence une série d'énigmes dont j'ai le regret d'avouer que presque toutes m'échappent. Celle-ci est claire : «Je m'appelle du nom de la demeure du Tathâgata.» Le Buddha est dans le nirvâṇa, dont amṛta «l'immortalité» est un des synonymes bien connus. — La phrase suivante m'est inintelligible, je ne sais que faire de योधिगतो.

Ligne 3. — तच्छन्नं ne donne, que je voie, aucun sens; mais je ne suis pas plus heureux avec la lecture तच्छन्नं de L. Ce ms. lit ensuite, comme B, गमि qui a en effet l'autorité de la *lectio difficilior*. गमिन् ou गामिन् s'emploie bien comme second membre d'un composé, pour dire : «qui doit aller». Au moins faudrait-il कर्हिगामिनी, तर्हिगामिनी. योध्रमगतं n'est pas moins obscur.

Ligne 9. — त्रयो «trois choses», à savoir la tête et les deux yeux.

Ligne 15. — Outre que le vers paraît être incomplet, je ne vois pas quelle peut être la portée de बलावन्तं. Dans la strophe suivante, l'huile et le collyre semblent être caractérisés comme disparaissant, coulant vite (ओलिका); c'est le même sens que je suppose dans आसवं, et l'analogie sur laquelle s'appuie ma restitution du vers. Le premier hémistiche se pourrait peut-être compléter : ओलीनानि शीर्षं. Tout cela est bien hypothétique. Le second vers est peut-être moins douteux : en n'étant pas portés, les vêtements se conservent propres; c'est dans le *yâgâ* que l'on trouve du miel (खुद्द = pâli *khudda*, skr. क्षौद्र : cf. I, 616) et non dans l'eau.

Ligne 20. — L dans le second vers lit : अन्योन्यिका पन्ने पन्ने देहेन वर्णिता. J'ai constitué le texte en admettant le sens suivant : «Si l'huile et le collyre tiennent mal

si tu as les vêtements des jours de fête, le ciel t'en rend d'autres par la pluie », la pluie lave tes vêtements et humecte comme l'huile et le collyre tes cheveux et ton visage. La phrase suivante montre que Amarâ marche sous la pluie contre laquelle elle abrite la soupe (रागकुपट) qu'elle porte aux champs.

PAGE 85, LIGNE 5. — जीवनार्थे « pour servir de moyen de subsistance »; जीवमाने n'est pas intelligible.

LIGNE 9. — Je suis hors d'état de rien tirer du texte tel qu'il est donné par les mss. pour cette strophe.

LIGNE 12. — Même en admettant le reste comme possible, नेमापको demeure pour moi tout à fait mystérieux.

LIGNE 15. — Je suppose une forme वसुत्थ, d'après l'analogie du prâkrit *vasutha* dans les inscriptions de Piyadasi. Cette forme explique assez bien la corruption वसुत. Ce qui est plus malaisé c'est d'expliquer l'intrusion de तुहर, en admettant que je touche le sens général de la phrase : « Où est celui dont l'absence désole ta mère ? » c'est-à-dire : où est ton père ?

LIGNE 19. — Ici la correction est certaine. Si l'on compare la strophe explicative, on verra que la plaisanterie porte sur le soufflet de forge qui souffle mais ne vit pas. Cette plaisanterie se retrouve ailleurs sous une forme plus explicite, *Ind. Sprüche* de Böhtlingk, n° 1138.

PAGE 86, LIGNE 3. — पीडेति représente le passif, = पीडयति, पीडयते : « le fer est frappé par le fer », et dans la question : « le parent est frappé (molesté) par le parent »; le marteau et l'enclume sont également en fer. — Dans la stance suivante, je traduis : « Et je retournerai sans difficulté à notre village de Yavakachaka. »

LIGNE 7. — प्रमितृण ne m'est pas connu, et पक्केति, qui paraît revenir par deux fois dans la ligne suivante, est assurément corrompu; je suis hors d'état d'indiquer comment Mahaushadha tire de ces termes les indications qu'il y découvre sur sa route.

LIGNE 12. — Peut-être est-ce simplement इमं et non कामं qu'il faut rétablir.

LIGNE 14. — Le texte paraît être ici en ordre, le sens n'en est malheureusement pas beaucoup plus clair. On voit seulement que le vers doit contenir par voie d'allusion une invitation à visiter la maison de son père, comme le distique qui suit — strophes de la jeune fille et réponse du jeune brâhmane — se rapporte à leur mariage et aux cérémonies religieuses qui l'accompagneront.

PAGE 87, LIGNE 12. — सर्वचूर्णकर्म se peut à la rigueur expliquer « l'ouvrage minutieux, délicat entre tous ». On ne peut guère songer à écrire सर्वकौशलकर्म

«l'ouvrage exécuté par tous», puisque Mahaushadha remarque aussitôt que c'est le travail réservé aux plus habiles.

Ligne 16. — «Les huit», parce que l'«étui» forme lui-même une aiguille.

Ligne 17. — J'admets que कल्ङ्ग désigne une certaine imperfection — j'ignore laquelle — dans les aiguilles, qui est supprimée (निष्कृष्ट) dans celles de Mahaushadha. Quant à अहुगर्भसखा, j'ignore quel est le sens ou la forme exacte de la seconde partie du composé.

Page 88, ligne 5. — «Tu es ivre ou fou, toi qui...»

Ligne 11. — En supposant que mes corrections soient exactes, on traduirait : «Si ton père connaissait mes talents, lui-même me proposant à ton choix, ton vœu serait accordé par ton père.»

Page 89, ligne 17. — J'ai, comme plus haut, p. 77, l. 9, maintenu l'orthographe निर्णाद, bien qu'elle soit évidemment fautive. Il est possible qu'elle résulte d'une double confusion entre निषाद् et ह्रद.

Page 90, ligne 1. — Même en admettant ma restitution, il faut avouer que la double application de तस्य आहुणामस्य et de तस्य उपावरस्य à la même personne rend la construction pénible et embarrassée.

Ligne 11. — Le sens exact de प्रतिनावा ne m'est pas connu. Du sens distributif de प्रति je tire la conclusion que le mot doit désigner les petites barques sur lesquelles on descend du navire pour aborder au rivage. — Je comprends इति comme exprimant l'intention : आरुहिष्यतीति «il veut monter dans le canot».

Ligne 15. — वड्डक ou वर्द्धक doit désigner un vase ou quelque autre instrument que je ne sais comment préciser, ne trouvant ni en sanskrit ni en pâli d'emploi analogue.

Page 91, ligne 11. — J'admets que पर्नीयमध्ये est le reste d'une glose expliquant à qui s'adresse le jeune brâhmane, glose dont le voisinage a amené la transformation de करोथ en करोन्तु.

Page 92, ligne 6. — उत्तिरेयि représente, bien entendu, la première personne du potentiel. — Au vers suivant, le neutre बालानि pour le masculin : «beaucoup d'insensés».

Ligne 11. — Cette strophe n'est rien moins que claire pour moi. पूग s'employant pour dire «une masse, une quantité de...», j'admets que le mot a été fixé pour désigner une vaste mesure de capacité; je n'en ai du reste aucune preuve. [illegible] doit s'appliquer à l'océan : «l'océan d'où il sort...», c'est-à-dire «quand il sort de

l'océan une masse d'eau énorme, il ne s'en aperçoit seulement pas». J'entends le troisième pâda : «Et au-dessous de la surface de l'eau il y a des êtres vivants sans nombre.»

Ligne 18. — Je comprends : «Comment mettre de côté, violer les préceptes des dharmaçâstras?» qui interdisent de tuer des êtres vivants. — Peut-être, à la ligne suivante, faudrait-il lire सधर्मं; en tout cas, le sens est équivalent.

Page 93, ligne 2. — «Je vois la cause de ton opposition : c'est la crainte de voir l'océan supprimé; il ne creuserait plus de courant, il ne déracinerait plus les arbres; mais aussi serait supprimée cette barrière qu'on ne peut franchir pour atteindre l'autre rive.» (?)

Ligne 8. — Si cette lecture est exacte, on peut comprendre : «Je dis ceci et non pas cela»; en d'autres termes : «telle est ma volonté immuable». — नमेत, la première personne du potentiel : «Je ne saurais m'incliner, je ne reculerai pas devant le feu dévorant.»

Page 94, ligne 4. — Il y a ici des traces de structure métrique. J'aurais dû distribuer cette phrase en pâdas, comme j'ai fait ailleurs, p. 188, l. 16 et suiv.

Page 95, ligne 12. — Cf. I, 258, 14-15.

Ligne 15. — महं च paraît se rapprocher plus étroitement de la tradition; en soi la forme महन्तं serait plus probable.

Ligne 19. — °निवस्तो n'est qu'une curiosité orthographique, une prétendue restitution sanskrite pour le participe qui en pâli est bien connu sous la forme *nivattha*. Ailleurs (p. 430, l. 2) la tradition hésite entre les barbarismes *sunivastra* et *sunivasta*.

Page 96, ligne 3. — Sur समन्वाहृति, cf. I, 564.

Ligne 17. — Pour साद्गुणैर्, cf. I, 599.

Page 97, ligne 10. — «Par bonté d'âme le ṛishi lui répond naïvement et sans y chercher malice.»

Page 98, ligne 3. — Je ne sais qu'un moyen d'expliquer प्रावरको c'est d'y voir un vêtement précieux que l'heureux chasseur reçoit pour prix de son succès. Mais l'épithète त्रिगुणो s'accorde mal avec cette traduction. — «La ville des lions devenue la ville des brâhmanes», à cause de l'affluence des brâhmanes qu'y a attirés le sacrifice projeté.

Ligne 14. — La lecture des mss. me paraît justifier les détails par lesquels le

texte de cette strophe s'écarte ici de celui qu'en a donné M. Minayeff (*Gr. pâle*, trad. Guyard, p. xxxiii). सर्वं तं seul ne s'explique pas. Une épithète est nécessaire à छन्दं; il ne s'agit pas d'une inclination en général, mais d'une inclination impérieuse, soudaine, irrésistible. C'est le sens que je cherche dans सर्वान्तं que j'ai introduit par conjecture.

Page 99, ligne 1. La phrase केट्ठं, etc., a tout l'air d'une glose explicative de l'expression किं गुणनिर्वृत्ति.

Page 100, ligne 3. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après des lexicographes, गड au sens d'«obstacle»; bien que ce sens ne paraisse pas garanti par un usage connu, il convient bien ici : निर्गड «qui ne présente pas de difficulté, pas d'objection». Cependant nous manquons d'un verbe d'où dépende l'instrumental राज्ञा, tel que कृतं ou quelque équivalent. Peut-être निर्गड est-il une corruption d'un participe de ce genre; mais je n'en vois aucun dont la restitution soit aisée.

Ligne 16. — Avant निरुध्यन्ति il faut suppléer कार्याणि «des milliers d'affaires sont arrêtées».

Page 101, ligne 2. — Un exemple particulièrement frappant de l'oblitération des genres.

Ligne 12. — Pour l'expression जनपदस्थानात् voir un peu plus loin p. 113, l. 9.

Page 102, ligne 8. — Le second pâda est incomplet : il devrait rappeler les deux termes qui sont ici en jeu; il faudrait quelque chose comme पतिं विद्युल्लताम् (en admettant l'orthographe नेतां).

Ligne 11. — Il est clair que tout ce dialogue est versifié; j'ai complété कुमारक qui rétablit le mètre et qui explique bien l'erreur de la tradition.

Page 103, ligne 1. — Cf. un peu plus bas p. 105, l. 5.

Page 104, ligne 3. — «Dans le temps même où il venait d'être témoin des lamentations du roi.» Je n'ai pas besoin de dire que je considère cette restitution comme fort douteuse.

Ligne 8. — Le mètre paraît ici protéger la forme गालक, au lieu de गालवक.

Ligne 12. — La lecture वहन्ति बलौघिन्यो ne se peut comprendre que dans ce sens : «capable de porter des armées». Je la considère comme bien suspecte.

Page 105, ligne 5. — नियमो विनयमतो «la continence et la solitude».

Ligne 7. — Bien qu'il soit mesuré bref, व représente वा : «la mort ou la réunion avec Manoharâ».

LIGNE 17. — आरोहि et किन्नरैहि sont coordonnés à l'instrumental de इत et de साग impliqué dans le composé. उपलाहतां «divisée en un réseau de courants par les rochers sur lesquels elle se brise».

PAGE 106, LIGNE 1. — «Tout en marchant, Manoharâ cueille pour s'en parer les fleurs qui pendent à sa portée.»

LIGNE 3. — Peut-être, au lieu de ग्रथित qui est faible, vaudrait-il mieux corriger : ग्रथिता.

LIGNE 9. — Cf. Garbe, *Die indischen Mineralien*, p. 54.

PAGE 107, LIGNE 14. — Sur संगुणित, cf. I, 406 et suiv.

PAGE 108, LIGNE 2. — La lecture des mss. se pourrait à la rigueur conserver en admettant une association fautive du neutre et du masculin, et en divisant la phrase en deux propositions. L'emploi absolu de गच्छति n'étant pas dans les habitudes de ce style, j'ai cru préférable de rétablir la forme से, assez peu commune pour que les scribes aient une tendance visible à la méconnaître et à l'effacer. Cf. I, 618.

LIGNE 15. — आत्मना चतुर्थ «avec ses trois compagnons».

PAGE 109, LIGNE 7. — Les participes संस्कृत et अशोभित ne peuvent guère s'appliquer qu'à la ville; mais la longueur des développements qui précèdent a fait perdre de vue le genre de नगरं.

LIGNE 9. — On remarquera l'orthographe वायन्ति = वादेन्ति de B.

LIGNE 14. — Pour उत्कण्ठाणि cf. tout à l'heure p. 110, l. 15. — ते इच्छो समोदो «ces réjouissances semblent l'indiquer».

PAGE 110, LIGNE 1. — नेष्यति futur passif comme nous avons eu देक्ष्यति, etc.

LIGNE 9. — पत्तीयति est dans le style buddhique usité avec le sens de «croire, ajouter foi», comme *Lotus*, fol. 167^a^ al. On le retrouve dans le mâgadhî jaina (cf. Weber, *Bhagav.*, p. 273 suiv.). Le sens est nettement déterminé (et il faut d'après cela rectifier légèrement l'interprétation de M. Weber); quant à l'origine du mot, elle est très obscure; les étymologies proposées par M. Weber ne me paraissent pas convaincantes; mais je n'ai rien de mieux à y substituer.

PAGE 112, LIGNE 18. — Je suppose qu'on hissait des drapeaux aux portes pour indiquer l'ouverture des jardins.

PAGE 113, LIGNE 5. — दिष्ट्या वृद्धि en suppléant भवतु fait fort bien équivalent à la formule comme par les drames : दिष्ट्या वर्धसे.

PAGE 115, LIGNE 8. — On sait que le pâli a les deux orthographes सुकुमार् et सुकुमाल. La dernière semble indiquer une dérivation secondaire de सुखुम = सूक्ष्म, d'où *सूक्ष्माल : सुकुमार ne serait qu'une maladroite restitution soi-disant étymologique.

LIGNE 12. — La lecture et le sens ne me paraissent rien moins que certains. उल्लुप्तावलिकानि en admettant qu'il soit = पत्रलिप्तावलिप्तानि peut s'expliquer «couverts d'ornements». Quant à वातस्पर्शनिरोधानि je ne puis traduire littéralement que : «qui offre des obstacles à l'attouchement du vent»; c'est une manière de dire bien contournée.

PAGE 116, LIGNE 1. — En écrivant आनिरोधे j'admets que l'idée verbale contenue dans le substantif régit les deux accusatifs : «pour arrêter la poussière et la lumière».

LIGNE 10. — Pour वागुत्काहो, cf. I, 249, 13.

PAGE 117, LIGNE 2. — C'est l'accusatif que l'on attend plutôt que les génitifs *रज-आतपानां; il n'est pas aisé de les faire dépendre de कुर्वा. Il est vrai que nous avons rencontré plusieurs cas où le génitif est employé dans la fonction de l'accusatif. On peut admettre qu'il en est de même ici.

LIGNE 16. — On trouvera par exemple dans le Mahâsaccakasutta pâli cité par Oldenberg, *Buddha*, p. 427, l'expression équivalente : *sambâdho gharâvâso rajopatho abbhokâso pabbajjâ*.

PAGE 118, LIGNE 2. — Je pense qu'il ne peut y avoir de doute sur la lecture निर्ग्रन्थश्रावक, ni ici, ni à la ligne 9 de la page suivante. Nous aurions donc ici l'aveu exprès de l'antériorité du Jainisme.

LIGNE 4. — J'entends प्रजहथ : «rejetez, abandonnez (les choses terrestres)».

LIGNE 9. — Il est clair que, *Lal. Vist.*, 295, 17, c'est de même माढ : qu'il faut lire et non माढ़ comme l'édition. Pour वातप्रवाति, voir ci-dessus, I, 458.

LIGNE 13. — Je n'ai pas besoin d'insister sur les confusions de personnes. Le narrateur oublie par moments que le récit est mis dans la bouche du Buddha.

PAGE 119, LIGNE 5. — «Cette doctrine ne va pas pour celui qui la pratique à la suppression complète de la douleur.» La correction तत्करस्य me paraît certaine. Il est curieux que la même altération तत्कालुस्य se retrouve dans le *Lal. Vist.*, 296, 16. — Pour la correction पर्वोहिमवत्पार्श्वे, cf. *Lal. Vist.*, loco cit., et ci-dessous p. 120, l. 16.

LIGNE 8. — Il faut nécessairement un nom de lieu. J'ai complété राजगृहे, qui est indiqué par ce qui précède, qui est d'ailleurs conforme à la tradition du *Lal.*

Vist., 306, 3, et dont la chute s'explique assez bien par le voisinage d'un autre mot commençant aussi par ग.

LIGNE 14. — Peut-être serait-il préférable de corriger न चे en सचे.

PAGE 120, LIGNE 14. — La lecture des mss. समानाचार्य° se pourrait en elle-même fort bien défendre : « me trouvant dans ces vues, il m'admit au partage de la dignité de maître ». Mais l'analogie de tous les passages parallèles recommande trop clairement la modification d'ailleurs légère que j'ai introduite dans le texte pour qu'on puisse, je pense, refuser de l'approuver.

LIGNE 17. — Je traduis non sans beaucoup d'hésitation : « me trouvant dans cette situation au point de vue de la doctrine ». Cf. plus bas, l. 13, p. 16, नयदर्शन-समानो.

PAGE 121, LIGNE 1. — Pour les trois Upamâs, cf. *Lal. Vist.*, p. 309. Une version pâlie se trouve dans le Mahâsaccakasutta (Oldenberg, *Buddha*, p. 429).

LIGNE 9. — J'ai corrigé आर्द्रके d'après la répétition de la seconde « comparaison ». Je ne vois de construction possible dans les deux cas qu'en prenant काष्ठं et ses épithètes comme un accusatif. Je considère comme très probable que la vraie lecture serait आर्द्रं काष्ठं सस्नेहं. — Je n'ai pas osé toucher à समत्था ou समत्थो. On peut expliquer सो अभिमन्थन्तो comme un nominatif absolu. Je n'ai pas besoin de rappeler l'analogie des constructions pâlies avec *sakkâ* et *labbhâ*.

LIGNE 15. — Il est clair que notre texte कामेहि अव्यपकृष्टा … अव्यपकृष्टचित्ता est préférable à celui du *Lal. Vist.*, qui devrait être corrigé en conséquence. Il y a trois hypothèses successives : l'attachement à la passion de corps et d'esprit — le détachement de corps mais non d'esprit — le détachement complet de corps et d'esprit.

PAGE 123, LIGNE 18. — « Qui se trouvent sur le bord d'étangs charmants, qui ne croissent que dans la solitude. » Je prends प्रासाद्य = प्रासादिक. La seconde épithète n'est qu'un équivalent de विजनजनपदानि.

LIGNE 20. — J'écris सेतका en me fondant sur l'analogie des passages pâlis cités par Oldenberg, *loc. laud.*, p. 429, c'est-à-dire श्वेतका « blanche, pure ». Peut-être faudrait-il corriger en सुप्रतीर्था l'épithète qui suit; cependant la lecture संज्ञार्था « qui mérite son nom (sans tache) » donne un sens admissible.

PAGE 124, LIGNE 1. — Cf. Oldenberg, *loco cit.* प्रहाण est l'équivalent du pâli *padhâna* = effort : प्रहाणं प्रहरितुं équivaut à *padhânaṁ padahituṁ* (cf. Childers) du pâli. Je comprends : « C'est assez mettre sa foi dans les efforts d'un autre ascète (allusion à ses maîtres dont aucun ne l'a pu satisfaire). Il faut maintenant que moi-même je me livre à l'effort. »

Ligne 11. — La forme उपस्थुर, qui n'a rien de surprenant ici, explique même que उपस्थुव la leçon des mss. — गर्गरी «soufflet de forge», comme en pâli *gaggarî*.

Page 125, ligne 6. — Si समुह्हेन्तु est la bonne leçon et qu'il ne faille pas restituer समुज्जेन्तु comme à la ligne 3, je ne puis m'expliquer le mot que dans le sens de «se réunir, se précipiter en foule».

Ligne 8. — इल्लु n'est consigné dans les dictionnaires que sous la forme féminine इल्लि ou इल्ली.

Ligne 12. — कालपर्वाणि (cf. *Lal. Vist.*, 321, 3) pourrait s'entendre : «les membres de kâla», la mort. Cependant le voisinage de वर्णोलको ne favorise guère cette traduction. (Cf. page suiv., l. 17, al.) On attend un nom de plante. M. Foucaux lit «kâlikâ»; j'ignore si c'est sur le témoignage des mss. En tout cas la leçon काल ne peut guère être douteuse; du reste nous trouverons plus bas वर्णोलक au lieu du féminin वर्णोलको du *Lal. Vist.*, et p. 129, l. 7, वर्णोल au lieu de वर्णोलक. — Il est clair que, à la ligne 15, ma correction पर्शुका est assez désespérée. Très probablement la bonne lecture doit être moins éloignée de la tradition; et c'est inadvertance de ma part de ne la point découvrir. Pour tout ce passage on peut comparer *Lal. Vist.*, p. 319, 20 qui offre plusieurs analogies. A la ligne 18, पार्शुलिक paraît garanti par l'équivalent pâli *phâsulikâ*. A la rigueur la forme पांशुलिका ne serait pas impossible; mais la confusion de l'*r* et de l'anusvâra est assez aisée pour que j'aie préféré restituer पार्शुलिका. Pour la restitution पांशुलिया ou पार्शुलिकान्तराणि, cf. ci-dessous.

Ligne 16. — Ne sachant que faire de वट्टानावलि j'ai écrit वट्नवेणी en m'inspirant des deux passages 319, 13, et 321, 6 du *Lal. Vist.* La répétition p. 127, l. 5 porte वट्टनामाली; elle ne se rapproche que faiblement de cette conjecture qui reste nécessairement hypothétique; cependant à la page 128, l. 9 et 129, l. 12, les mss. portent वट्टनमाली qui favorise au moins ma lecture du premier membre.

Page 126, ligne 5. — On se souvient que le pâli oppose *middha* à मृन्न du sanskrit.

Ligne 9. — Je ne puis tirer de सितं (encore moins de ज्ञितं) rien de satisfaisant. De correction je ne vois que ज्ञातं : «la chose était connue dans tout le pays»; mais, outre qu'elle est médiocrement vraisemblable, elle donne un sens bien faible.

Page 127, ligne 12. — La lecture उच्छिहित्वा paraît assurée par un passage suivant, p. 128, l. 16. Je prends la forme comme équivalant à उत्थहित्वा pour उत्थाहित्वा, comme nous allons avoir कुलच्छ = कुलस्थ. Il est vrai que plus haut nous avons eu उच्छेहित्वा. Faudrait-il garder उच्छिहित्वा = उच्छ्रयित्वा pour उच्छ्रायित्वा?

Page 130, ligne 8. — Pour ce passage cf. *Lal. Vist.*, p. 329 et suiv. La concordance n'est du reste pas entière, et le texte publié du *Lal. Vist.* très corrompu. Je corrige एतावत् d'après la suite; on peut comparer l'emploi en pâli de *ettâvatâ*, je prends le neutre पारमितं comme un équivalent du féminin पारमिता, et je traduis : «c'est en vue de la perfection: mais par aucun moyen ils n'y atteignent».

Ligne 17. — वसतो ne donne aucun sens appréciable. Il est malaisé de décider quelle était la lecture primitive, peut-être च नत्र?

Page 131, ligne 1. — Il me paraît certain que le texte est ici altéré par plusieurs lacunes. Aux réflexions de Çâkyamuni est soudé un fragment du discours par lequel les devas lui offrent de lui rendre des forces sans qu'il prenne aucune nourriture apparente. Cf. *Lal. Vist.*, 330, 15 et suiv.

Ligne 5. — A लूहानुग्राहका le *Lal. Vist.* oppose रूक्षानुग्राहका. Entre les deux épithètes dont ni l'une ni l'autre n'est très claire, notre lecture me semble préférable, et je comprends : «les devas qui encouragent l'austérité, qui sont favorables à l'austérité». Ils ne veulent pas qu'un acte apparent de faiblesse en compromette aux yeux des hommes la pratique dans l'avenir.

Ligne 9. — कुलच्छ = कुलत्थ, comme nous avons vu इच्छत्व pour इत्थत्व, I, 417.

Ligne 11. — Il paraîtrait tout d'abord naturel de prendre नामनन्दी comme une apposition de नैरञ्जना; mais la place que le mot occupe rend cette conjecture, aussi bien ici que *Lal. Vist.*, 336, 4, difficilement admissible. Ce passage ne se peut du reste séparer d'un passage ultérieur (p. 264, l. 3) où नाममन्दी se doit corriger en नामनन्दी comme ici. Il ne reste qu'à prendre नामनन्दी comme une désignation de temps; je suis hors d'état d'en rendre compte, je me contente de comparer l'expression नन्दीमुखी रात्रि (cf. I, 554). Le passage cité du *Lal. Vist.* ne contredit pas à cette explication, au contraire. On peut croire seulement que पूर्वाह्णे y est une glose explicative introduite après coup dans le texte. C'est probablement le moment du lever du soleil qui est ici visé.

Ligne 17. — Pour la définition des quatre dhyânas, cf. ci-dessus, I, 552 suiv.

Page 132, ligne 6. — Il est tombé ici une série d'épithètes, comme on peut le voir par la comparaison d'un passage suivant, l. 14.

Ligne 10. — J'ai conservé l'accusatif °विनिपातं bien que la construction en soit assez obscure, et qu'il fût facile de reconstituer un composé °विनिपातनरकेषु. Il m'a paru suffisamment protégé par les accusatifs analogues च्यवनं, etc., de la phrase qui suit.

Page 134, ligne 1. — Si la lecture समुद्गाति est exacte, il faut comprendre : «devient violent, intense».

Ligne 4. — J'ai relevé plus haut un cas où सत्यं paraissait employé adverbialement dans le sens de : «certainement, réellement». Il semble bien que nous ayons ici un nouvel exemple de la même locution. Cf. encore p. 140, l. 10.

Ligne 7. — इत्थिका dans le sens de «femme» est connu par le pâli et par nombre d'exemples dans les inscriptions des grottes de la côte occidentale. — Je prends ता comme équivalent du neutre तद्.

Page 135, ligne 1. — C'est à Çuddhodana que s'adressent les Devas.

Ligne 5. — Si °चरणां et °दर्पितं sont corrects, ce sont des accusatifs qui déterminent धर्मं, et alors il faudrait entendre : «rejetant la société même des gens vertueux et purs». — Le pâda suivant est incomplet; on pourrait lire °सतीमतीनां वि°. — Comme il faut un verbe fini j'ai cru pouvoir écrire प्रजिहासे, la confusion entre *e* et *aû* étant fréquente. Je suppose de même au vers suivant que निर्दिश्य n'est qu'une orthographe accidentelle pour निर्दिशे.

Page 137, ligne 1. — J'ai opté pour la forme शौण्डिका de C qui se retrouve ailleurs.

Ligne 9. — अपविद्धिंसु:, «l'abandonnèrent, s'éloignèrent». Cf. ci-dessous, p. 139, l. 4, et le pâli *apaviddha*.

Ligne 10. — La proposition principale ne se trouve que p. 138, l. 18 : वर्णं तस्य महापुरुषस्य विपाको.

Page 139, ligne 6. — अकोप्य, pâli *akuppa*, «inébranlable».

Ligne 11. — अव्यवसित et अपरिमूर्छित doivent, dans cette formule, être à peu près synonymes; j'entends : «sans se fixer, sans s'attacher», ni aux hommages ni, en général, aux choses de ce monde.

Page 140, ligne 1. — Ce titre est, comme on voit, inexact. Il s'agit de cinq songes «du Bodhisattva».

Ligne 9. — Si ma restitution est exacte, ce qui demeure naturellement problématique, il faudrait prendre सुखं comme l'antécédent de यस्य : «Que sera dans ces conditions ce bonheur si grand en vue duquel tu auras abandonné moi (मम pour l'accusatif), tes parents, ton royaume?...»

Ligne 16. — निर्याणान्तरेण paraît certain : l'explication est pourtant difficile. Je propose de prendre अन्तर् dans le sens d'«obstacle» que nous avons déjà relevé, et निरय comme un équivalent de निर्याण (cf. ci-dessous, p. 144, l. 4). Je traduirais alors : «appliquant à l'idée de la délivrance ton esprit (jusqu'à présent) tenu à l'écart du nirvâṇa, contente-toi, mon fils, de marcher dans la voie que j'ai suivie».

Page 141, ligne 5. — Il est fort probable que cette ligne est en réalité un vers déguisé par les altérations du texte et les licences de la métrique. En lisant चतुरस्तु परेषु et en effaçant पुत्र, on aurait :

भवामि ते प्रतिभुको चतुरस्तु परेषु ।
शीघ्रं उद्योहि पुरा प्राणा दहन्ति ॥

Le rythme est bien d'une strophe vaitâlîya; on l'obtient, en effet, en admettant l'équivalence des syllabes रस्तु pour une longue, de la syllabe प्रा pour deux brèves. Il faut aussi mesurer bref l'e de हे dans उद्योहि. C'est sans doute beaucoup d'irrégularités pour un seul vers.

Ligne 18. — Pour cet emploi de गति, on peut comparer la locution गतिमत.

Page 142, ligne 3. — Le seul sens que je puisse tirer du dernier pâda est celui-ci : «Reste près de moi qui te parle, qui t'en prie.» Mais भव est si faible, et cet emploi de उदाहरति si forcé, que je ne crois guère à l'exactitude du texte.

Ligne 7. — La répétition inadmissible de मधुरं montre bien que tout n'est pas en ordre dans cette strophe. L'un des deux devrait probablement faire place à un substantif signifiant «chant» ou quelque chose d'analogue. Dans वर्णितं l'i paraît abrégé pour répondre aux exigences du mètre. Pour ce qui est de la strophe suivante elle a tout l'air d'une interpolation; elle semble destinée à corriger ce qu'aurait de choquant pour les lecteurs orthodoxes la seule pensée que le Bodhisattva pût souhaiter ou accepter les *kâmaguṇas*, les plaisirs des sens.

Ligne 19. — सेवायें, le potentiel : «que personne ne conçoive ni orgueil ni égoïsme».

Page 143, ligne 13. — उपगत «ce que tu as en esprit». Cf. I, p. 433.

Ligne 16. — वशितं दमितान् «soit sous l'empire de [ma] volonté, soit dompté».

Ligne 18. — Sur प्रहो धर्म cf. I, 236, 18 et la note.

Page 144, ligne 5. — J'entends : «En me perdant, prends courage (grâce à cette certitude que. . .).»

Ligne 9. — कुर्यात् , la troisième personne pour la première.

Ligne 18. — Un long chapitre du *Lalita Vistara* nous montre le Bodhisattva entouré dans son palais, au milieu des plaisirs du harem, des exhortations que les dieux font miraculeusement retentir à ses oreilles; c'est le चोदनापरिवर्त. Il est malaisé de douter que la remarque de notre texte ne vise ce passage et ne soit une critique décochée en passant contre une école rivale. — सामन्तो, une dérivation secondaire de सामं, équivalente pour le sens (cf. I, 369).

Page 145, ligne 3. — स्वादीयति «il goûte, il jouit de...». En pâli la forme correspondante *sâdiyati* est employée dans un sens analogue.

Ligne 7. — «Ô roi, connais le prince!»

Ligne 8. — Je prends सुपरीत्तं comme équivalent à परीत्तं ध्यानं, un certain stage de la contemplation. Cf. Childers, s. v. *paritto*.

Ligne 12. — L'emploi de मा semble impliquer ce sens : «Je n'imagine pas que...»

Ligne 16. — «Je considère que le vieillard est un autre mort», c'est-à-dire que la vieillesse n'est qu'une mort anticipée. C'est le seul sens que je puisse tirer de la lecture des mss. On pourrait songer à corriger मृतान्तं; mais on serait, pour obtenir un sens, obligé de prendre जीर्ण et मृत dans la valeur abstraite de «vieillesse, mort», ce qui paraît peu vraisemblable.

Page 146, ligne 1. — «Elle passe de l'un à l'autre.»

Ligne 8. — कोट्टागारे = °गा इमे.

Ligne 13. — «Ces femmes semblables aux Apsaras, ma nombreuse parenté, qu'elles ne disparaissent (?) pas! Qu'aucune décadence, aucune épreuve n'atteigne le royaume ni le pouvoir!»

Page 147, ligne 3. — La fin de cette phrase n'est rien moins que claire. Me référant à l'emploi de अभिनिमन्त्रित à la ligne 15 de la page précédente, je propose de traduire : «Si tu ne peux donner satisfaction à mes voeux, je t'invite, moi, à la destruction de la vieillesse et de la mort (que tu es impuissant à vaincre)», à savoir moyennant que son père le laisse libre d'aller conquérir et prêcher la doctrine rédemptrice.

Ligne 6. — Je n'ai pas osé réformer l'incohérence de la construction. En ce genre, presque tout est possible dans notre texte. Cf. dans la phrase suivante l'incohérence des genres.

Ligne 15. — विसंवादिता semble, d'après l'explication qui suit, exprimer «l'idée de contradiction». En effet, d'après le prince, toutes choses (धर्मकाय) aboutissent à la contradiction (विसंवादक), c'est-à-dire à l'inconsistance, dans l'individu, comme dans le monde extérieur (बाहिर).

Ligne 19. — «Comment vois-tu donc les choses?»

Page 148, ligne 1. — «Le monde (संसार) éveille, sous l'influence de la connaissance (विज्ञान) qui joue le rôle des machines, les impressions diverses d'une représentation dramatique.» — Les indications des mss. paraissent trop concluantes pour que l'on puisse concevoir beaucoup d'hésitation sur la lecture de la phrase qui suit; il ne faut pas se préoccuper outre mesure de ce que la construction a

d'un peu entortillé. Voici au moins comme je traduis : «L'univers avec les trois mondes est la scène, le lieu où se tiennent les êtres sous les déguisements qu'ils traversent dans les six voies de l'existence : le théâtre vaut par le désir, par l'amour : sur cette scène se donne carrière la profondeur de cent passions.»

Ligne 5. — La locution यथापरं गुरुतन्तेषु n'est pour moi rien moins que claire. J'entends : «et ainsi de suite parmi les ascendants», c'est-à-dire et il en a été ainsi de tout temps.

Ligne 11. — Les incorrections métriques qui restent dans cette strophe seraient en grande partie faciles à éliminer, plusieurs par de simples artifices d'orthographe :

गतिषु सन्नवलमनो शृणुहि

. . . .

नरुणापि तिर्युगतां गतिषु

Page 149, ligne 2. — Je considère ममातु comme = ममातो, une forme allongée au moyen du suffixe तः, qui serait prise comme équivalent de मम.

Ligne 22. — Il me paraît plus que douteux que la lecture soit correcte : le seul sens qui s'en puisse tirer — mais non sans quelque violence — est celui-ci : «pour voir si dans toute la population il n'y aurait pas une jeune fille dont s'éprenne le prince».

Page 150, ligne 9. — दद्री est un dérivé du skr. दद्रु, en pâli *daddu*, avec une transposition fautive de l'r. Un peu plus bas (p. 156, l. 12) B écrit une fois दद्रुल.

Ligne 11. — Il va sans dire qu'il faudrait कुमारस्य. J'ai d'autant moins dû supprimer cette incohérence qu'elle se reproduit dans la phrase suivante. Le mélange du neutre et du masculin ou de l'accusatif et du nominatif peut rentrer dans la même catégorie de phénomènes; il est si dur cependant que je n'ai pas osé le maintenir dans le texte.

Page 151, ligne 13. — Le *Lal. Vist.*, 228, 10, donne pour दकोदरिक l'équivalent उदराकुल. Je n'ai pas besoin d'avertir que la restitution des mots suivants est conjecturale et douteuse. — अद्दालवगोत est une restitution sanskritisante de *adakkhaya*. घोडवे des mss. s'explique bien par une première altération de गोगो en गोगो.

Page 153, ligne 1. — Sur पात्रज्ञ et पात्रिक, cf. Burnouf, *Introduction*, p. 449. D'après cette explication des termes, la maladie serait ici appelée : «le réceptacle de la pensée et des sens, . . . la demeure des corps et des sensations». Ces qualifications sont assez extraordinaires. De l'antithèse अर्थलोपवान je conclus qu'il faut

entendre que, en asservissant à la souffrance, la maladie donne une importance excessive aux sensations, aux préoccupations personnelles, et empêche l'homme de s'élever à la vie supérieure du dharma.

Page 154, ligne 19. — «La mort est également sûre pour toi, pour moi; elle ne connaît ni ami ni ennemi; comme les saisons qui reviennent infailliblement, elle est inévitable, implacable ...»

Page 155, ligne 4. — «Demande plaisirs, richesse, etc... [tu peux tout avoir]; pourquoi t'effrayer en voyant la mort...?»

Page 157, ligne 7. — Le sens admis par le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* pour un exemple de प्रजार्पित्, «distingué par...», convient bien ici. — La lecture उनविचेतों s'éloigne trop de la tradition pour prétendre à la certitude.

Ligne 11. — Pour la restitution de ce vers cf. *Jâtaka*, éd. Fausböll, I, 61.

Ligne 13. — Le texte cherche à exprimer le zèle pieux du bodhisattva en prenant pour point de départ un jeu de mots fondé sur le sens primitif du thème नीहरति : «il se fixe, il se jette sur cette idée du nirvâṇa».

Page 158, ligne 1. — Nous trouvons de même en pâli *apâpuranaṁ* (*Mahâvagga*, éd. Oldenberg, I, 5, 2) et *apâpuriyati*, *Jâtaka*, I, 63.

Ligne 2. — J'entends अभिषेके «en vue du sacre». Peut-être faut-il tout simplement lire अभिषेकनगरता.

Ligne 8. — सम्यग्गृहीतवांसि serait plus satisfaisant, si les exigences du mètre ne semblaient condamner cette lecture. Il ne paraît pas que यथा du vers suivant puisse être mis en corrélation avec एवं de celui-ci. Je traduis : «à la façon dont tu réfléchis, ô Sage! [il est clair que] tu portes en toi les racines de mérite (nécessaires).»

Page 159, ligne 3. — On remarquera combien les traits traditionnels principaux sont ici rapprochés confusément, sans transition et sous une forme heurtée.

Ligne 4. — Pour नकुल, cf. *Lal. Vist.*, 252, 1; pour सुजात, *ibid.*, 258, 8. — Sur चन्द्रोत्तमं je n'ai aucune lumière, et il est bien possible que la restitution चित्रचित्रकं soit superflue et que देवाद्विकं soit correct, ou aussi qu'il y faille substituer quelque composé dont वाहक ou वाहिक formerait le second membre.

Page 160, ligne 4. — पशुनामनेन = पर्णनामनेन.

Page 161, ligne 2. — Cette phrase, certainement altérée dans les mss., demeure

pour moi assez douteuse. Je pense qu'il s'agit d'un cheval «Pelavaka» né en même temps que Kaṇṭhaka; il l'entend hennir et sort pour le suivre, en se disant : voyons si je serai son égal en vitesse. Son intervention, ainsi entendue, est bien inutile, bien mal justifiée. Devant la persévérance avec laquelle les mss. écrivent वलोकन्ती je n'ai pas cru devoir m'éloigner de cette lecture, fût-ce pour rétablir l'a initial. De pareilles formes échappent forcément aux règles d'une orthographe rigoureuse.

Ligne 16. — Peut-être serait-il préférable d'écrire पटिहुणाति, à la façon pâlie, cette forme justifiant mieux la méprise des copistes dont l'ignorance explique la lecture des mss. L'emploi de पटिहुङ्ख est attesté par le pâli. Cf. Childers. La restitution me paraît en tout cas certaine.

Page 162, ligne 5. — Le sens de निस्तिमिते paraît être le suivant : «en plein calme» l'océan se prit à s'agiter.

Ligne 9. — Cf. précédemment I, p. 41 et les notes.

Page 163, ligne 8. — Étant donné que उद्गमन désigne nécessairement le levant et अस्तगमन le couchant, पथगमन ne peut s'appliquer qu'à la course des astres entre ces deux points extrêmes.

Page 164, ligne 6. — La Nagaradevatâ tient de même sa place dans les développements du *Lal. Vist.*, p. 272.

Ligne 15. — Le *Lal. Vist.*, 268, 2, dit सहस्रमनुपायदं.

Ligne 18. — J'ai écrit अनोमियां, au lieu de अनोमियं, d'après l'analogie du fleuve Anomâ que cite en cette circonstance la version singhalaise (*Jâtaka*, I, 64). C'est du reste la lecture que nous trouvons plus bas p. 189, l. 1, 4, et la lecture अनोमियाने que nous aurons tout à l'heure, p. 166, l. 11, suggère la même forme.

Page 165, ligne 5. — Je ne puis découvrir à ce pâda d'autre sens que celui-ci : «Je vois une faute en toi quand tu penses, quand tu parles ainsi», et ces paroles, comme l'indique la justification qui suit, ne peuvent se rapporter qu'à des représentations que Chandaka aurait faites au Bodhisattva sur sa fuite. Si tel est bien le sens, il est clair qu'il faudrait admettre avant ce vers une lacune d'une ou plusieurs stances mises dans la bouche de Chandaka.

Ligne 12. — «Ces plaisirs qui parmi les hommes s'offrent aux divers sens existeraient [réellement].»

Ligne 13. — Peut-être faudrait-il lire चातुर्द्वीपगतिं'. Cependant गतिं s'explique suffisamment par la prise de possession miraculeuse des quatre continents telle qu'elle est décrite dans la formule légendaire de l'avènement du Cakravartin.

Page 166, ligne 11. — Il faut ou corriger पीडितव्येन en ओपीडितव्यो ou prendre पातो impersonnellement, comme serait पातं.

Ligne 12. — Je vois mal comment सच्छन्नो pourrait être maintenu dans le texte. Cette forme est pourtant digne de remarque; elle reproduit l'orthographe pâlie, *channa*, du nom qui, dans le nord en général, et dans le Mahâvastu comme dans le Lalita Vistara, est régulièrement écrit छन्दक.

Page 167, ligne 12. — सोलीयन्ति, passif de सोडयति «sont fouillés».

Ligne 17. — Si la correction पट्टको अपितो que j'ai introduite dans le texte est justifiée, il faut admettre que cet argent dont le marchand est porteur représente ce qu'il a sauvé sur lui des mains des brigands.

Page 169, ligne 2. — पुरे = पुरः, comme en pâli. Je traduis : «L'homme sensé s'y engage [sans résistance]; il y a là [l'effet d']une intimité antérieure».

Ligne 7. — Peut-être faudrait-il restituer l'optatif ज्ञपेति. C'est en tout cas dans le sens du subjonctif que se doit prendre ज्ञपयति : «Dis-leur bien qu'aucune autre personne n'en saura rien.»

Ligne 10. — कृतान्तसूनिका, «la boucherie de Yama», serait une expression figurée pour désigner le cimetière où ont lieu les exécutions. Il est superflu d'avertir que je suis loin de considérer comme certaine cette tentative de restitution.

Page 171, ligne 17. — Je n'ai pas osé introduire dans le texte la forme *ciṭṭhayitvâ*, d'après B. Elle mérite du moins d'être signalée; elle repose sur le thème *ciṭṭhati*, *ciṭṭhai* du mâgadhî. Si l'on conserve la lecture पातेति, il faut suppléer इति à la fin de la phrase suivante qui est une réflexion du marchand; si, à cause du च qui suit वहा, on trouve la liaison peu vraisemblable, il ne reste qu'à lire पतेति en mettant également les deux propositions dans sa bouche.

Ligne 19. — पश्यति «considère» pris ici figurément. «La courtisane se dit : il me regarde avec amour.....»

Page 172, ligne 4. — निवर्तेति ici et dans les lignes suivantes signifie : «faire rester, retenir» sous l'eau. Un peu plus bas, j'ai conservé les formes निवुट्टिय, निवुट्टापिय qui sont possibles ici, et que je rapporte au même thème.

Ligne 10. — Il n'y a plus à revenir sur l'incohérence des genres. Cf. plus bas चेटेति.

Page 173, ligne 6. — J'ignore le sens précis de चमु, «cercueil» ou quelque chose d'approchant. Cf. PWB s. v. चमु n° 2.

Page 174, ligne 3. — Un passage de la Taittiriya upanishad (II, 8, cité par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*) porte la locution आत्मानमुपसंक्रामति, pour dire «s'approcher de, entrer dans l'âtman», qui reviendrait aisément au sens de «mourir». Si nous transportons ce sens ici, l'idée : «assurément je mourrais plutôt que de laisser voir le corps» serait fort convenable; l'analyse cependant serait trompeuse. आत्मन् est ici le réfléchi. Comparez en effet *Div. Avad.*, édit. Cowell-Neil, p. 264, l. 11, 12 (et aussi 272, 16; 21 où il faut corriger *tathopakrântâ*) : *upakrânta* y est employé dans le sens de «assaillir, frapper» et en fait «tuer». C'est bien l'idée de suicide qu'il nous faut. Cf. ci-dessous, p. 492, l. 1-2.

Ligne 17. — Il faut l'autorisation du roi pour enlever la courtisane à l'emploi de sa caste.

Page 175, ligne 2. — वेठति «il traite». Le verbe est passé ici au sens actif.

Ligne 4. — Çyâmâ remarque leur «parler septentrional».

Ligne 7. — योनं n'est sûrement pas correct. Rien n'indique un Yavana dans le marchand Vajrasena, et cette épithète, si c'en était une qui se rapportât à lui, ne serait pas placée de la sorte. Je soupçonne quelque particule, peut-être अरे तं «ah! alors. . .».

Page 176, ligne 5. — «Je ne vous crois pas, ou bien alors (si vous dites vrai) rien n'est plus impossible, et le vent pourrait enlever une montagne.»

Ligne 11. — Voici comment je comprends ce distique : «(non certes je ne retournerai pas près d'elle). Il ne faut pas que [renouvelant contre moi ce qu'elle a fait pour moi] elle substitue, à mes dépens, un nouveau venu à moi, son ancien ami, un ami sûr à celui qui n[e s]'est pas [montré] sûr. [Pour échapper] d'ici je fuirais encore bien plus loin; il ne faut pas que de moi elle fasse un autre». Pour tirer ce sens du dernier pâda je suis obligé de prendre मम dans la fonction de l'instrumental. C'est une liberté qui n'a certainement, dans notre texte, rien d'excessif.

Page 177, ligne 14. — Sur l'expression अस्मत्कुलसंबंध, cf. I, p. 372.

Ligne 20. — अष्टांग°, c'est-à-dire, je pense, en possession de la «Bonne voie» qui a huit qualités. Cf. l'énumération dans Burnouf, *Lotus*, p. 519. Cette épithète est en quelque sorte la détermination et l'explication de la suivante.

Page 178, ligne 18. — Il doit manquer un mot, sans lequel le génitif ne se construit pas bien, quelque chose comme «est à la tête, est entourée, de. . .».

Page 179, ligne 14. — J'entends देवराजविषयो «s'offrant aux regards tel que le roi des devas».

Ligne 20. — Ma restitution pour la fin de cette phrase me paraît plus que douteuse. Elle s'éloigne assez peu de la tradition, mais elle oblige à supposer que l'absolutif अपकृत्वान fait office de verbe fini, ce qui est possible, mais rare; revenant à la fin de la proposition sur l'idée qui le préoccupe surtout, le Nâga en répète sous une forme un peu différente les premiers mots. En revanche, la restitution सम्मार्जं, pour कुमार्जं qui s'explique par le voisinage de वो et नव, pour l'accusatif, ne présente aucune difficulté.

Page 180, ligne 1. — «La terre tombera avec la lune et les étoiles. . . . . , avant que je. . . méconnaisse ton bienfait.»

Ligne 18. — La correction यथोक्तिं, d'après p. 187, l. 2.

Ligne 20. — Cf. p. 187, l. 11.

Page 181, ligne 1. — Le récit tourne court. Il semble que ces deux dernières lignes soient le programme d'un développement nouveau, non rédigé, qui aurait montré le Nâga rendant au roi service pour service. On remarquera que la rédaction versifiée qui suit est évidemment incomplète au début. A en juger par ce passage (l. 3) et par d'autres (p. 219, l. 17) परिकल्प semblerait spécialement appliqué aux rédactions «en prose» des jâtakas.

Page 182, ligne 2. — «Tant il est doué de force». Cf. I, 592. — Si c'est bien याचमानो qu'il faut lire à la ligne suivante, cet emploi du mot, détourné de son ordinaire, devrait s'expliquer par la recherche d'une antithèse avec अर्थिकस्य : «en cherchant (littéralement : en demandant) la vertu, il est tombé au pouvoir d'un mendiant».

Ligne 6. — «Comment croire que. . . » Quant à गृहीतनागो, à en juger par निगृहीतनागो, l. 4 de la page suivante, गृहीत se doit entendre dans le sens de निगृहीत, littéralement : «qui a réprimé le Nâga», c'est-à-dire «qui a dissimulé sa force et son apparence de Nâga». L'épithète घोरतेजकायो commente celle-ci.

Ligne 22. — Si ma conjecture est fondée, नतो नोनतं représente l'ordre du roi à ses messagers : «Amenez celui qui a disparu.»

Page 183, ligne 16. — दामपुष्पवर्णाभं et सदृशदेवो sont deux composés irréguliers équivalents à पुष्पदामवर्णं et देवीसदृशो : «brillant comme des bouquets de fleurs», «semblable à une déesse».

Page 184, ligne 7. — «Tout ce qui vit dans l'univers est ingrat : ne va pas oublier ce que j'ai fait pour toi.» कुसं = खलु स्विद् .

Ligne 11. — «Qu'il ne reçoive aucune existence corporelle heureuse. . .»

Page 187, ligne 18. — Ce vers paraît terminer le récit primitif. La suite ne peut être qu'une addition édifiante.

Page 188, ligne 12. — Ce premier pâda se peut traduire, en prenant भवे pour une première personne : «Puissé-je n'être pas ailleurs, mais être une créature humaine.» Le suivant fait plus de difficulté. Rien n'empêche le Nâga de passer directement de l'existence de Nâga au ciel. D'ailleurs, représenté comme attaché à la loi, c'est plus haut qu'il doit viser, et en effet, c'est pour parvenir au nirvâṇa que le passage par l'humanité est indispensable. Il n'est donc pas possible de comprendre दिवसंगमो comme «l'entrée dans le ciel». Je ne vois qu'une solution, qui est d'entendre «la réunion avec l'espace, la vie humaine sous le ciel libre», par opposition aux demeures souterraines ou sous-marines des serpents. दिव se doit dès lors, comme souvent, interpréter = द्यु.

Page 189, ligne 12. — J'ai corrigé गां, qui est impossible, en गौ. C'est la première fois que nous rencontrons cette forme pour le nominatif. On sait qu'elle est expressément garantie dans cet emploi. Cf. ci-dessus, I, 601.

Ligne 13. — मातुस्वसा des mss. cache soit un accusatif coordonné à पितॄं, soit, ce qui est plus probable, un génitif construit, comme सर्वस्य [च] तालिवर्णस्य, avec श्रोतव्ये. C'est en admettant cette seconde alternative que j'ai adopté la leçon donnée dans le texte et dont la corruption s'explique bien aisément par des raisons graphiques.

Page 190, ligne 5. — Sur le sens de बालोप, cf. précédemment I, 616. — Il va sans dire que वर्तुषन्ति remplit irrégulièrement la fonction du causatif. — J'ignore le sens précis de उत्कारिकानि. Le mot se compare à उत्कारिका employé dans le sens de «cataplasme».

Ligne 16. — J'ai noté वैस्तारिक dans un passage du *Lotus* (fol. 17*); c'est धातु-वैस्तारिक que Burnouf traduit par «distribution des reliques». Le même sens convient ici, moyennant que nous admettions une irrégularité de construction qui n'est pas nouvelle pour nous : «occupé à la diffusion de la loi».

Page 191, ligne 2. — «Les étoiles disparaissent [en quelque sorte] du ciel», c'est-à-dire sont éclipsées par son éclat.

Page 192, ligne 4. — Le dernier mot étant sûrement चोदेमि, j'ai corrigé d'après le passage analogue p. 193, l. 7.

Ligne 9. — तवं «pour toi».

Page 193, ligne 15. — «Munie de portes . . . . solides et ornées de têtes de lézard.» La répétition de तोरण me fait craindre que ce vers ou le précédent ne soit altéré.

Ligne 20. — J'ai restitué वचनं d'après la ligne 23; la corruption d'une lecture si simple est surprenante; ce fait, joint à la distance qui sépare la conjecture du texte des mss., ne me la fait considérer que comme un pis aller.

Page 194, ligne 1. — «Au moment même où j'entendis cette parole. . . .» Cet emploi de सह se rapproche et de son emploi adverbial et de son emploi en composition que j'ai eu occasion de signaler ci-dessus, I, 390 et 548. — Dans संहृद् et, quatre lignes plus bas, dans अभिसेयं, etc., nous avons de nouveaux exemples du potentiel employé pour l'aoriste.

Ligne 11. — Pour le subjonctif गच्छाति, cf. I, 499, 535, etc.

Page 195, ligne 1. — तादृशं, c'est-à-dire «comme moi»; दक्षिणीयेषु «au Bodhisattva, entre tous les êtres dignes de respect». — पश्यति au passif, comme quelquefois: «On voit de bonnes actions accumulées, même par un râkshasa.» Tous peuvent accumuler des mérites, comme l'a fait Chandaka qui n'était qu'un cheval. Il serait beaucoup plus simple de lire पश्यति अश्वभूतेन . . . «on voit quel mérite a pu être de la sorte accumulé par un être qui n'était qu'un cheval». J'ai peu de doute que cette lecture ne soit la bonne.

Page 196, ligne 3. — La lecture उपविशा est exigée par le mètre; le sens réclame l'aoriste उपविशे. Nous avons ici un cas d'équivalence des orthographes *e* et *ya* qui paraît remonter sûrement à l'auteur même des vers. — Comp. p. 198, l. 13, la forme निष्क्रम्ये = निष्क्रम्य pour निष्क्रमे et ma note in p. 197, l. 7.

Ligne 7. — J'admets, pour me rapprocher de la leçon des mss., que दोसनानां serait ici écrit दोस° à la façon prâkrite.

Ligne 14. — «Ce ne sont pas des vêtements magnifiques, ce sont les attributs mêmes de sa personne qui en font l'ornement.»

Ligne 20. — «Par tous ces signes principaux et accessoires que j'énumère, il est marqué comme le maître souverain de tous les êtres, des trois mondes.» Il va sans dire que cette «énumération», comparée aux énumérations scolastiques des trente-deux lakshaṇas et des quatre-vingts anuvyañjanas, est fort incomplète: il serait oiseux d'insister sur des concordances partielles.

Page 197, ligne 2. — °समुच्छ्रया ne s'explique correctement que comme un ablatif = °समुच्छ्रयात्: «par la splendeur qui vient, qui s'échappe de tout son corps».

Ligne 7. — Les deux mss. portent महर्षि, non महर्षिः : il est d'ailleurs peu probable que le texte ait juxtaposé les deux qualificatifs कुमारे et महर्षि. Je maintiens donc महर्षि qui s'applique à Vaçishṭha : mais il faut que ce nominatif soit le sujet d'un verbe fini : ce qui nous amène à admettre qu'il faut suppléer इति après परिपृच्छेत् et prendre उपगम्य = उपगमे, comme nous venons de relever आविशत = आविशे. Sinon, la seule ressource serait de corriger परिपृच्छेत् et de prendre le potentiel comme faisant fonction d'aoriste.

Ligne 10. — La lecture सर्वभूतगमना paraît s'imposer. Le sens de l'épithète n'est pourtant pas très clair, quelque chose, sans doute, comme : «qui pénètre, qui va à tous les êtres».

Page 198, ligne 17. — पुरस्तातः = पुरस्तात् est le pâli *puratthato*, c'est-à-dire tourné vers l'est, *puratthâbhimukho*, dit le commentaire du Jâtaka (I, 66).

Ligne 19. — L'accusatif pour le nominatif. चित्रं = चित्रः.

Page 199, ligne 11. — J'ai laissé ce vers tel que le donne B, non que la lecture soit acceptable — elle ne se prête à aucune traduction — mais faute d'en trouver une très plausible à y substituer. Dans le *Lal. Vist.* (301, 1), le roi offre au Bodhisattva la moitié de son royaume. Ici même निमन्त्रयते, dans la réponse du prince, semble faire allusion à une offre analogue du roi. Cette considération m'avait fait penser à écrire :

तुष्टो त्वमसि राज्यं अश्वारोहं च सैन्यकं

«Sois satisfait, je te donne un royaume avec une armée de cavaliers.......»
Mais l'*açvâroha sainyaka* n'est rien moins qu'une formule consacrée, et je ne saurais donner grande confiance à cette tentative un peu désespérée de restitution.

Page 200, ligne 12. — En corrigeant पूर्विमजिनसंगम, je comprends la «rencontre avec les Jinas antérieurs», dans ce sens que le Bodhisattva va aller atteindre la bodhi précisément à l'endroit où les Buddhas antérieurs l'ont obtenue avant lui. Cf. le vers suivant.

Ligne 19. — Le mètre exige la lecture सपतिस्स au lieu de सप्पतिस्स qui est étymologiquement nécessaire et qui est exactement l'orthographe pâlie. Nous avons eu précédemment la forme samskritisante सप्रतीस. Cf. I, 516.

Page 201, ligne 2. — «Ne t'éloigne pas, mais ne t'éloigne absolument jamais (नित्यं सर्वतो), de ces lieux.»

Ligne 5. — Je n'ai pu restituer un sens qu'en admettant ici une nouvelle incohérence dans l'emploi des genres. — Au vers suivant on rétablirait la correction

grammaticale en se rapprochant de C. et en lisant गिरां नराणां च भाषतां. Mais ce sont des voix divines qu'entend Sujâtâ et les «hommes» n'ont ici rien à faire. J'ai donc préféré admettre un génitif incorrect भाषन्तां qu'exige le mètre.

Ligne 20. — Je suppose que त्रिपुष्कर désigne une espèce particulière de tambour à la «triple peau».

Page 202, ligne 3. — नये est bien douteux : que la souffrance causée par un sol rocheux ne vienne pas s'ajouter pour toi aux souffrances de la faim et de la soif.

Ligne 6. — Il faut compléter भवतु, si, comme je le pense, ma restitution परिवारं c'est-à-dire «entouré de, protégé par...», est exacte.

Ligne 9. — «Écoutez [la description de] cet ermitage [à l'aspect] varié dans la superbe forêt.»

Ligne 14. — Je prends वीरा: comme un vocatif qui s'adresse aux auditeurs du récit, comme le पुरोध de tout à l'heure.

Ligne 16. — Je ne découvre pour पृथिला ni sens ni restitution admissible. Il est du reste inutile de remarquer combien sont hypothétiques plusieurs des lectures que j'ai par conjecture admises dans ces vers.

Page 203, ligne 6. — कुरवक ne m'est pas connu comme nom d'arbre. Le sens du second vers m'échappe à cause de la corruption du texte : je ne sais comment rétablir le premier composé. Dans le second pâda le mètre semble recommander la correction de l'obscur सहोदरं en सादरं qui, malheureusement, n'éclaircit pas le sens général.

Ligne 15. — त्रिपादि, au pluriel, malgré la forme.

Page 204, ligne 3. — La forêt «que rend agréable la présence du saint qui impose le respect aux bêtes féroces et aux râkshasas».

Ligne 9. — J'entends तत्र पथे अस्मि गतो.....

Ligne 15. — Pour cette première personne en *matha*, cf. I, 394. Je n'ai pas cru devoir supprimer cette particularité, bien que la forme ordinaire, donnée par C., s'accommode mieux au mètre.

Ligne 19. — कुलम्ह, pour कुलत्थ comme plus haut, p. 131, l. 9. Le *Lal. Vist.*, 331, 6 porte हानीकृतं मुद्गं पूर्व, ou, d'après une autre lecture donnée en note, काणीकृतं पूषूष: c'est suivant toute apparence काणिकृतमुद्गयूष qu'il faut lire, c'est-à-dire de la purée de pois mis en bouillie. कानार्य est ici sûrement corrompu. J'ai d'après ce précédent écrit काणिकृतं, qui, je dois l'avouer, s'explique moins bien que काणिकृतमुद्ग°.

Page 205, ligne 7. — Si la lecture est exacte, सुजातं aurait, appliqué à गुडपायस, le sens de «bien fait, bien préparé», par allusion bien entendu au nom de Sujâtâ.

Ligne 15. — Il est clair que les vers suivants s'ajustent mal à ce qui précède, c'est un fragment de quelque autre version du même récit. Il n'est pas aisé, tant la contexture de ces *récits* est lâche, d'en marquer la fin avec précision. Le discours de Sujâtâ pourrait à la rigueur reprendre après les çlokas, p. suiv., l. 7.

Ligne 17. — «Que cet objet souhaitable qu'il poursuit au prix de ces austérités, que cet avantage me soit assuré! puissé-je moi aussi m'engager dans cette voie avec le plus excellent des hommes!»

Page 206, ligne 15. — Sur अवनेसो, cf. I, 566.

Page 208, ligne 1. — Les leçons des mss. étant inadmissibles, j'ai écrit पतिट-स्थित, en me fondant sur l'emploi pâli de la locution *padhânaṁ padahati* (cf. Childers, s. v. *padhânaṁ*), la confusion s'étant faite complète entre *padhâna* et *pahâna*.

Ligne 4. — अनुसति, une restitution prétendue pour [illegible] considéré sans doute comme prâkritisant.

Ligne 10. — Pour cette adoration du Bodhisattva se mouvant dans le sein de sa mère, cf. *Lal. Vist.*, p. 76 suiv. — Pour la correction अवस्थितं, qui me paraît indispensable, cf. I, 566.

Page 209, ligne 7. — J'ai signalé précédemment (I, 632) l'emploi de ममान्तरेण pour dire «après». Cette traduction n'est pas possible ici. Il n'est pourtant pas difficile de découvrir pour les deux emplois un terrain commun et comme un point de convergence. Nous avons plus haut rencontré अन्तर् dans le sens d'«obstacle» (cf. encore p. 140, l. 9), dérivé de l'idée d'*interposition* inhérente au mot. ममान्तरेण se traduirait ainsi assez exactement «dans ma disparition, quand j'aurai disparu»; cette même traduction serait applicable ici où il est question seulement d'une disparition temporaire; on peut traduire: «après mon départ» ou «en mon absence», ou quelque formule équivalente. Il est vrai que, dans la répétition de cette phrase à la fin de notre récit (p. 219, l. 12 et 15), la locution ममान्तरेण est remplacée par les expressions मम कारणेन et मम अर्थाय. Il serait, je pense, téméraire d'y toucher; mais la seule traduction qu'elles permettent est «à propos de moi». Il paraît difficile d'attribuer à ममान्तरेण une pareille signification.

Ligne 12. — Il faut suppléer इति après एतं.

Ligne 15. — प्रसाद्रिक ne m'est pas connu comme nom de plante, mais je ne sais quelle lecture substituer, peut-être *prasâdrapaḍikâ*? En lisant निवेश्यति, je suis forcé d'admettre que le redoublement de निवेक्षि a été indûment introduit au futur. Cela n'est pas pour nous étonner surtout dans une forme aussi incorrecte que वेश-

ति. La question qui s'impose est celle-ci : «Qui prendra soin de votre fils? qui prendra soin de moi?» Je ne crois donc pas que कोऽचिद् puisse être maintenu. L'emploi de चिद् dans une acception pour laquelle परिचिद् est seul consacré peut surprendre. On peut cependant traduire littéralement : «qui se donnera du mouvement pour. . .?», ce qui rend mieux compte du génitif.

Page 210, ligne 17. — Nous sommes obligés par la construction de prendre गतस्ते comme représentant le génitif.

Page 211, ligne 14. — Le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* donne, d'après le Çabdakalpadruma, चीन comme désignant une espèce particulière de grains.

Page 212, ligne 4. — परप्राणेय se peut, il me semble, expliquer : «dont la vie dépend des autres», qui a besoin pour vivre du secours d'autrui. La concordance des mss. paraît interdire aucun changement. Je dois dire pourtant que, dans la rédaction en vers (ci-dessous, p. 221, l. 2), la mesure réclame परप्रणेय «qui est obligé (étant aveugle) de se faire conduire par d'autres», et pourtant là encore C au moins a la longue प्रा. On pourrait écrire ici de même. J'ai gardé, non sans hésitation, la *lectio difficilior*. — वेहितुं ne me paraît donner aucun sens. चेष्टितुं serait appliqué ici d'une façon très analogue à l'emploi que nous avons constaté tout à l'heure (p. 209, l. 15), et construit aussi avec le génitif.

Ligne 15. — पेलियक्ष est un bien singulier nom, si singulier et si peu explicable qu'il est malaisé de ne pas songer à une déformation du latin *Felix*. Il se retrouve sous l'orthographe pâlie *Piliyakkha* dans l'allusion que le *Milinda Pañha* (édit. Trenckner, p. 198) fait à ce conte.

Ligne 19. — Je ne retrouve ce vers ni dans la rédaction pâlie ni dans la rédaction chinoise du Dhammapada. Un vers du Dhammapada pâli offre seul avec celui-ci une analogie d'ailleurs bien lointaine; c'est la strophe 93 de Fausböll. — विभागीय paraît désigner les hommes qui s'occupent du विभाग. Wassiljeff (trad. allem., p. 97) donne विभाग comme désignant un commentaire du Prâtimoksha. On n'en saurait séparer le *Vibhaṅga* de la tradition singhalaise où il désigne certaines parties du Prâtimoksha ou du Vinaya. Nous pouvons donc, sans être en état de préciser rigoureusement, être assurés que les Vibhâgîyas sont des hommes appliqués à l'étude du Vinaya; ce sens convient au rôle qui leur est attribué ici.

Page 213, ligne 5. — Les remaniements que j'ai dû faire subir dans ce passage à la lecture des mss. se justifient, je pense, d'eux-mêmes. — शब्दवेधिनमिति, «consentant le [roi] qui tirait au bruit», au jugé.

Ligne 17. — केवलकल्पं «entièrement»; de même en pâli, Childers, s. v.

Page 214, ligne 10. — Je prends चहे avec la valeur d'une exclamation «Va!». — On pourrait songer à diviser en च हे; cette interjection est usitée en pâli; mais l'emploi n'en paraîtrait guère justifiable ici.

Ligne 18. — अलमनीयं स्थानं «rester est impossible».

Page 215, ligne 10. — तमातो तमं «de ténèbres en ténèbres», c'est-à-dire d'enfer en enfer. अपायेषु est pour l'ablatif अपायेहि.

Page 216, ligne 6. — Sur अल्पविमर्देण, cf. I, 580.

Page 219, ligne 1. — Je suppose que l'impossible रक्षन्ती a été amené par la transition रक्षन्तो = रक्षन्त. Le duel, si rare ici dans les verbes, ne pouvait pas manquer de déconcerter l'inexpérience des copistes.

Page 220, ligne 17. — Le singulier वदे se peut conserver peut-être comme collectif : «il exhorte les autres».

Ligne 18. — तीव्रं «avec zèle»; j'ai relevé l'emploi analogue du mot dans les édits de Piyadasi.

Page 221, ligne 2. — J'ai restitué प्रपञ्चति en le prenant dans l'acception pâlie «tarder, être lent».

Ligne 10. — Il est clair, d'une part, que le texte est altéré, tant ici qu'à la ligne 21, d'autre part qu'il faut un verbe signifiant quelque chose comme «être ennemi, attaquer». La conjecture अर्पेन्तु, si elle a l'avantage de se rapprocher assez de la tradition, surtout dans ce premier passage, ne m'inspire pourtant qu'une confiance très médiocre. Le génitif ते ou तुह्यं est, nous le savons, fort possible; cependant, à première vue, il suggère plutôt quelque autre verbe; je ne l'ai pas su découvrir.

Page 222, ligne 1. — Sur प्रेषयति, cf. I, 380. Ici : «Il lâcha, il lança sur la gazelle.»

Ligne 7. — सन्धात s'employant pour dire «poser une flèche sur l'arc»; on ne peut guère douter que सन्धिहितं ne soit ici une forme anormale du participe pris dans ce sens; seulement le mètre exige l'orthographe *sandahita*, dérivée du présent *sandahati*. Le même verbe exprime aussi une idée de «convention», d'«arrangement» d'où je déduis pour सन्धित, à la ligne 22, le sens d'«intentionnel», le seul qui paraisse convenir. Comp. l'emploi de सन्धाय pour dire : «en se référant à, en visant».

Ligne 9. — J'ai conservé la lecture des mss. parce qu'elle peut à la rigueur re-

présenter une locution assez curieuse. En lisant ainsi, il faut couper la phrase après प्रजच et après केनास्मि; il faut donc, malgré la césure, joindre हन्यमान ऽस्मि qui signifierait «je suis frappé», littéralement «je suis étant frappé». Tout cela est médiocrement probable, et j'incline à penser que la vraie lecture serait केनाहं : «Il dit en tombant : Par qui moi qui ne fais de mal à aucun être, mon père, ma mère,» etc.

Page 223, ligne 9. — La lacune que révèle le mètre jette quelque incertitude sur le sens. Il semble qu'il faille entendre : «Moyennant que tu me réconfortes de certaine façon, la mort ne sera plus rien pour moi.» C'est cette allusion que saisit le roi (v. 11).

Ligne 20. — पत्तीय représente l'impératif : «Crois-moi». Sur le sens et sur la forme qui est du reste exigée par la mesure, cf. ci-dessus, p. 110, l. 9.

Page 224, ligne 10. — La forme रुण्ट, étant plusieurs fois répétée, doit être maintenue. Elle se compare au prâkrit *ruṇṇa*, et n'est qu'une autre transformation de la forme intermédiaire **rudna*.

Ligne 12. — Je prends आनुपूर्वा comme le pâli *ânupubbî* : «c'est l'ordre naturel des choses». Il faut alors entendre सुचिरं dans le sens peu ordinaire de «long».

Ligne 15. — चक्र ne fait pas allusion, je pense, à la conception classique de la «roue de la fortune»; il s'agit ici de «l'homme qui est emporté dans le cercle, dans le tourbillon, du *saṃsâra*».

Ligne 18. — Le texte est altéré. Le sens général ne peut être que celui-ci : «la mort est inévitable». Je ne sais pas tirer de la lecture des mss. une conjecture plausible qui le donne.

Page 225, ligne 1. — «Vis-à-vis de Çyâma», c'est-à-dire vis-à-vis de moi. — La longue de पारिचर्याये exigée ici par le mètre est consacrée par l'usage constant du pâli.

Ligne 6. — «Va prendre, ô roi de Kâçi, les ordres [de mes parents]...»

Ligne 20. — व्युत्थ est douteux. Si on le prend comme une forme prâkrite de व्युष्ट, il faudrait स्थानव्युत्थो : «Mon cœur est loin de sa place ordinaire, loin de moi, tout entier à l'enfant absent.» Le sens d'«interruption, arrêt», avec lequel se rencontre व्युत्थान, par exemple *Lotus*, 167[b] (trad. Kern, p. 295), ne donne pas d'ailleurs pour व्युत्थस्थान de traduction naturelle.

Page 226, ligne 5. — Je prends आगन्त = आगमे, comme un aoriste d'habitude: «aucun mortel ne vient jamais ici».

Ligne 9. — «S'approchant des père et mère qu'il a fini par découvrir, tout

meurtrier qu'il est il salue de douces paroles ces parents effrayés de l'absence de leur fils.»

Page 227, ligne 4. — Le mètre exige que l'on scande *pushpâphalañ*, ce qui rappelle l'orthographe pâlie *phalâphalañ*.

Ligne 7. — Pour la restitution [illegible], cf. p. suiv., l. 13.

Ligne 12. — Je suppose qu'il faut mesurer *pácitum*. Cf. p. 229, l. 12.

Ligne 16. — Si faible que soit l'expression, le commencement du vers semble signifier : «cette chose (cet événement) s'est produite innocemment (sans mauvaise intention)».

Page 228, ligne 4. — पूर्वे, «avant que j'aie besoin des services d'aucun autre».

Ligne 8. — [illegible] = [illegible] «et par lui nous avions la tranquillité». Je traduis la ligne suivante , non sans hésitation : «Aussi bien des malheurs seraient plus que celui-là préférables pour moi; il ne saurait jamais y en avoir un pareil.»

Page 229, ligne 6. — Cette strophe et la suivante restent pour moi obscures et le texte douteux. Cette ligne est même sûrement altérée; car le mètre est troublé. De la seconde stance on peut à la rigueur, avec la lecture que j'ai introduite dans le texte, tirer le sens suivant : «la nourriture même qui doit soutenir notre existence, cette nourriture composée de centaines de végétaux (*littér.* : de feuilles — que cherchait Çyâma), nous sera intolérable, maintenant que nous serons privés de notre fils».

Page 231, ligne 4. — J'ai corrigé [illegible], dans la pensée que notre vers fait allusion à l'aventure qui concerne Ânanda dans l'histoire légendaire du premier concile (cf. par ex. Köppen, I, 140) et à la peine qu'il eut à «rompre les liens».

Ligne 12. — J'admets pour संघात le sens de «corps», d'après l'analogie de [illegible]. Cf. I, 513 et voyez maintenant *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, 70, 2; 73, 16. Il faut en même temps prendre स्या = स्यात्.

Ligne 13. — Pour [illegible], cf. *Lal. Vist.*, 319, 8, et 321, 3. Si [illegible] est bien la leçon exacte, [illegible] de C s'expliquerait comme un équivalent explicatif. — Je n'ai pas besoin de faire remarquer à quel point est hypothétique la restitution de la ligne suivante.

Page 232, ligne 14. — La lecture du dernier pâda est appuyée par la répétition qui en revient aussitôt. Elle paraît pourtant fautive : la longue finale de [illegible]

pourrait sans doute être comptée brève, mais je ne puis trouver ici de sens plausible à संतति. Quelque chose comme न च वीर्यं स्व क्षिप्यते conviendrait pour le sens; mais c'est s'éloigner beaucoup de la tradition.

Page 234, ligne 5. — Je ne suis pas entièrement rassuré sur la correction en सम्पूर्णं de la lecture सम्पुक्त. Mais quelque autorité que prête à cette leçon sa rareté, son obscurité même, je n'en puis rien faire, et सम्पूर्णं donne un sens très convenable. Les formules équivalentes sont ailleurs sensiblement différentes, par exemple *Divya Avad.*, éd. Cowell et Neil, p. 37, l. 1 et suiv.

Page 225, ligne 1. — ओड्डिता est pâli. Cf. Childers sub verbo *oḍḍeti*.

Page 237, ligne 20. — L'emploi de निरर्गड comme substantif, pour désigner un certain sacrifice, et non comme épithète de l' अश्वमेध ou d'un autre sacrifice (PWB), est ici certain.

Ligne 21. — Sur ऋषिपतनमृग cf. I, 406 et suiv.

Page 238, ligne 4. — Le *Lal. Vist.*, p. 327 et suiv., présente avec ce passage plusieurs analogies; elles vont rarement jusqu'à l'identité. On trouvera dans la comparaison l'origine de bon nombre des corrections que j'ai tenté d'introduire ici, contraint et forcé par le mauvais état de la tradition. — Les mots नदी नैरञ्जना paraissent être les restes d'un vers qui aurait d'ailleurs disparu, cf. *Lal. Vist.*, 327, 8.

Ligne 17. — J'ai complété मारः d'après *Lal. Vist.*, 328, 5, qui est, pour ce vers, très semblable. Il faut du reste bien entendre la pensée prêtée au Bodhisattva. Il ne dédaigne pas, d'une façon générale, l'acquisition du mérite moral (पुण्य); mais, pour lui, la mesure est pleine; il n'a pas besoin d'en accumuler davantage. «Comment, dit-il à Mâra, ne t'adresses-tu pas à ceux qui en ont besoin?» वदासि est l'orthographe exigée par le mètre, pour वदेसि équivalant à वदसि.

Page 239, ligne 1. — «Le vent dessèche bien le courant des fleuves, pourquoi ne dessécherais-je pas mon sang par mes austérités»? Le vers correspondant (328, 10) du *Lal. Vist.* est certainement altéré. Peut-être faudrait-il lire :

किं तु न शोषयेत्काये शोणितं प्रहितात्मनः ॥

Ligne 11. — Le texte des mss. est manifestement très altéré dans ces lignes. La ressemblance avec le passage du *Lal. Vist.* n'est pas assez étroite pour permettre une restitution confiante; et je sens à merveille combien sont douteux mes essais de correction.

Page 240, ligne 5. — Si la lecture est correcte, il faut admettre que थोड़ serait pris substantivement comme équivalent de मर्त (que porte le *Lal. Vist.*, 329, 5), ou mieux serait une forme syncopée pour थोड़ता, un peu, comme nous avons eu वज्रिपाप = वज्रितपाप.

Ligne 10. — «Le lâche n'en triomphe pas, ou à peine vainqueur il regrette son triomphe» (il retombe).

Ligne 16. — उच्छिदति, qui serait pris dans un sens figuré, est fort hypothétique. Il me semble, en tout cas, que le sens général est certain.

Page 241, ligne 17. — Nous retrouverons कड्ढड्ढ un peu plus bas, p. 246, l. 11. Cette forme est garantie pour l'apabhraṃça par un exemple d'Hemacandra IV, 364. À cette occasion M. Pischel explique le mot par le skr. *cadra* que donne l'Amarakosha. Je crois que c'est *cadra* qu'il faut expliquer par *vaḍḍa*, et cette forme elle-même me semble devoir s'entendre comme = *vṛiddha*, avec une perte de l'aspiration dont on connaît plusieurs cas. — Sur कड्ढन्ता, cf. I, 597.

Page 242, ligne 10. — On ne peut guère entendre यदा अग्लानभूतो «jusqu'à ce qu'il ne soit plus malade». J'ai donc corrigé ग्लान', ce qui permet de donner तदो pour corrélatif à यदा; mais force est de prendre यदा comme équivalant à यदि, dans le sens de «si».

Ligne 12. — Peut-être faudrait-il écrire निष्कुड्ढ. En tout cas le sens nécessaire, «tirer de», semble indiquer un thème issu de कृष्, comme कड्ढ que nous venons de retrouver tout à l'heure. La lecture प्रतीयति est sûrement une confusion des scribes; प्रतीयति est du reste une dérivation parfaitement analogue du participe प्राप्त «pris». — L'orthographe पाटियेक्ष est pâlie : *pâṭiyekka*, *pâṭiekka*. — La lecture बद्दो me paraît ici recommandable, l'oiseleur considère que l'oiseau est malade.

Page 243, ligne 11. — Pour l'orthographe उत्पाटित्वा, cf. ci-dessus, I, 374.

Page 244, ligne 8. — J'entends उद्गमित्वा dans le sens réfléchi : «s'étant élevé hors de. . . . ., étant sorti de».

Ligne 10. — ओलंको, en pâli *olaṅko* = skr. उड्डु.

Page 245, ligne 1. — निरामगा «pure, propre». On pourrait se tenir un peu plus près de la tradition en lisant नीरामगा; je préfère pourtant la leçon que j'ai admise dans le texte. — कृषिकाद्याय «pour faire mes labours», me paraît être une expression plaisante que justifie bien le ton ironique de la strophe.

Ligne 7. — J'entends : «Beaucoup [de richesses] m'ont été conférées par le roi; j'ai réuni en abondance les trois choses précieuses», c'est-à-dire je pense le त्रिवर्ग :

dharma, *kâma*, *artha*. — J'écris मालकृते en prenant bien entendu la locution dans la fonction du génitif que nous lui connaissons et que nous retrouverons dans la suite : «tu seras à merveille dans le panier aux fleurs».

Page 246, ligne 15. — Sur ध्रियमाण, cf. I, 556.

Page 247, ligne 4. — ग्लानकं कृत्वा, l'analogie est curieuse avec notre locution «faire le malade».

Ligne 15. — उपगृहीतो, autre orthographe pour उपगृहीतो : «étant poussé, influencé». De même p. 256, l. 6 al.

Page 248, ligne 6. — Sur cet emploi de समुपगत, cf. I, 433. — Je n'ai pas besoin de signaler le subjonctif परितप्यासि.

Page 249, ligne 2. — कर्करि doit ici désigner quelque protubérance qu'on se représentait sur la *tête* du çiçumâra, et que l'analogie des formes faisait comparer au «vase» que désigne ordinairement le mot कर्करि.

Ligne 6. — नातिदूरे समुद्रस्य, c'est-à-dire, je pense, pas très loin, pas très avant dans la mer.

Ligne 16. — उत्पातित्वा «s'étant élancé [comme l'éclair]», rappelle la forme pâlie; l'â ne se justifie que si l'on prend le verbe comme un causatif employé dans le sens du thème simple.

Ligne 19. — La restitution demeure naturellement hypothétique. Le sens du moins est satisfaisant : «Tu es sain et tu es d'âge, et tu n'as pas plus de raison?»

Page 250, ligne 1. — Attribuée au singe cette stance s'explique assez mal. Elle a tout l'aspect d'une *réflexion* ajoutée après coup.

Page 251, ligne 6. — Je ne sais pour धागकुल aucune interprétation probable. La lecture de C indiquerait un mot plus long d'une syllabe et pourrait suggérer मंगुसकुल, d'après le pâli *mangusa*; encore ne serait-ce qu'une tautologie, *mangusa* désignant le même animal que नकुल.

Ligne 17. — Cf. p. 253, l. 7, où nous retrouverons la même forme contractée en पत्तीयाय.

Page 252, ligne 2. — कालपाशोकसा = कालपाशाकर्षितानि.

Ligne 6. — पाशेहि, l'instrumental dans la fonction du locatif.

Page 253, ligne 10. — वितिरेति, dans le sens de *passer*, *traverser*, donnerait une

lecture plus vraisemblable; cependant la façon de dire serait, pour ce style, bien poétique. J'ai conservé चिरगतेहि, en admettant que le participe pouvait à la rigueur doubler चिरं, un temps si long, si «étendu».

Page 254, ligne 12. — «Celui-là, se dit l'oiseleur, le chef de la bande, est un vieux perdreau expérimenté qui est revenu ici brisant sa cage....,» etc.

Ligne 15. — J'ai écrit परिकड्ढको en dérivant le mot de कड्ढ् = कृष्; le thème कर्त् ne donne aucun sens. On pourrait interpréter le mot dans le sens de «réfléchi, avisé», qui se dérive bien de l'emploi de परिकृष् relevé par le PWB sous le n° 3. Mais l'emploi de परिकड्ढति attesté par le début du conte suivant ne permet guère d'y chercher une autre signification que celle de «chef, conducteur».

Page 255, ligne 2. — Nous retrouvons ailleurs (par ex. p. 455, l. 18) la singulière forme पुरिमेन. Faut-il y voir une formation analogique inspirée par des adjectifs comme पश्चिम?

Ligne 15. — Nous avons rencontré déjà चरति construit avec l'accusatif dans le sens de «vivre de».

Page 256, ligne 9. — La lecture एवंरूपाणां ne paraît pas douteuse. L'interprétation, grâce à plusieurs analogies, ne l'est pas davantage. C'est un équivalent du pâli *tâdi* (= तादृश) qui est appliqué soit au Buddha, soit à de saints disciples (cf. Childers, *sub verbo*); le commentaire du Dhammapada l'explique une fois par *tahdrûpa*, identique par le sens à एवंरूप. J'ajoute, en passant, que c'est sans doute par ce mot, comme l'a bien vu M. Kern (*Saddharmapundarîka*, p. 25), et non par त्रायिन् qu'il faut expliquer l'épithète तायिन् que reçoivent quelquefois les Buddhas dans la langue des Buddhistes du Nord (Burnouf, *Lotus*, in fol. 16ᵃ. Cf. ci-dessous, p. 349, 12). Le mot revient au sens de «saint» ou quelque chose d'équivalent. Par quel détour? L'évolution indiquée par Childers ne me satisfait pas; d'abord parce que l'épithète est plus souvent appliquée au Buddha en personne qu'à des disciples; en outre, il est difficile de séparer cette locution du titre très voisin de *tathâgata*, lequel est exclusivement réservé au Buddha. Ce rapprochement ne fait, il est vrai, qu'élargir et reculer le problème, le sens primitif de तथागत n'ayant pas reçu jusqu'ici une interprétation évidente. Quoi qu'il en puisse être de cette question, la pensée est ici certaine : «La poussière qu'ont touchée les pieds du Buddha est plus précieuse qu'une montagne d'or.»

Page 257, ligne 9. — C'est sûrement अभिक्रान्त qu'il faudrait lire; le sens «beau, charmant», ne peut, à cet égard, laisser aucun doute. Il faut pourtant se garder d'introduire cette correction dans l'écriture. Le pâli, en effet (cf. Childers), lit de

son côté *abhikkanta*. Une pareille confusion est, pour le remarquer en passant, assez instructive. Elle est faite pour caractériser la réglementation artificielle du pâli; la possibilité ne s'en explique bien que par la prolongation de la période orthographique où les consonnes doubles n'étaient pas encore marquées dans l'écriture.

Page 258, ligne 5. — Il n'y a d'autre expédient pour expliquer दोषा que de prendre le mot dans le sens général de crépuscule, de façon qu'il se puisse appliquer au «matin», comme c'est ici nécessaire.

Page 259, ligne 2. — Les lignes que j'ai cru devoir exclure du texte et dont la lecture est du reste fortement corrompue paraissent avoir pour origine l'interpolation de quelque scolie par laquelle on s'était proposé d'indiquer ce qu'était l'Avalokitasûtra.

Ligne 9. — Un substantif उपचिता est possible à côté de l'ordinaire उपचिति.

Ligne 10. — प्रमोदनीया धर्मा «ces dix-huit conditions de la joie», autrement dit : «dix-huit raisons de se réjouir». Je ne connais pas ailleurs d'énumération de ces dix-huit dharmas qui, bien entendu, n'ont rien à faire avec d'autres catégories de dix-huit dharmas, tels que les *âveṇikas dharmas*. Cette circonstance est d'autant plus regrettable que l'explication qui suit n'est rien moins que claire. Contient-elle, comme le promet la formule कतमे अष्टादश, l'énumération complète des dix-huit dharmas en question? Il est naturel de le penser. Chacun des qualificatifs पूर्वयोगसम्पन्नो, पूर्वोत्साहसम्पन्नो, etc., représenterait un des motifs de joie. Mais alors, il nous en faudrait trouver cinq dans la fin de la phrase à partir de अविप्रहीण-धर्म . . . . ., ce qui n'est pas faisable. Il est vrai que, comme il advient souvent aux énumérations contenues dans notre texte, celle-ci peut être incomplète et tronquée. Ce passage explicatif est d'autant plus sujet à caution qu'il manque dans C. Il est donc très possible qu'il ne soit qu'une glose particulière à B. — Sur पूर्वयोग, cf. I, 615. Sans commentaire beaucoup de ces termes techniques demeurent plus ou moins obscurs; et d'abord दृढोत्साहसम्पन्नो; la traduction me paraît ici si malaisée que je serais porté à admettre que la vraie lecture devrait être दृढ° = दीर्घ°. प्रणिधिपूर्वोत्पाद° marque une existence antérieure où s'est produit le प्रणिधि, la détermination *officielle* de devenir un Buddha. — Pour निश्रयसम्पन्नो, cf. Childers, s. v. *nissayo*. Cependant je ne crois pas que निश्रय ait ici l'application particulière que reçoit le mot dans le passage où est relevé *nissayasampanno*. Les termes qui suivent indiquent une acception plus générale : «muni du point d'appui [nécessaire à sa future mission]»; आश्रयसम्पन्नो «muni du substrat [de bonnes actions, etc., nécessaire]»; (cf. I, 464), etc. — अक्षयकीर्ति «dont la gloire est indestructible» (?).

Page 260, ligne 5. — यावज्जीवं «aussi longtemps, dans leurs vies successives, que. . . ». — सर्वेण सर्वं est une locution adverbiale, pour dire avec insistance «complètement». On la connaît par le Divya Avadâna (édit. Cowell et Neil, *index*).

Ligne 15. — Je conserve l'orthographe आरम्मणा au lieu de आलम्बणा, à cause du pâli *ârammaṇa*. La locution entière se traduit littéralement : «ils atteignent l'idée des grandes castes» («l'idée des castes passées» dans la formule suivante); je ne discerne pas du tout clairement à quoi elle se réfère.

Page 261, ligne 2. — La répétition, en lisant बिडालत्रस्तमूषिकोपमचित्ता, explique le terme que nous avons ici : «ils ont la pensée immobile (concentrée) comme [est immobilisée par la terreur la souris] effrayée par le chat». On peut croire qu'il y a là une allusion à quelque fable, peut-être — mais c'est bien douteux, à cause du rôle secondaire qu'y joue ce trait — la 4e du IIe livre de l'Hitopadeça.

Ligne 5. — Nous avons ici une catégorie de «quatre vaiçâradyas» différente de l'énumération consacrée (cf. Burnouf, *Lotus*, p. 402); les trois premiers termes sont simples. Il n'en est pas de même du quatrième, पृथुवैशारद्य : je suppose que c'est पृथग्वैशारद्य qu'il faut entendre; même sous cette forme, l'expression aurait besoin d'être définie par un commentaire.

Page 262, ligne 13. — Je ne puis entendre प्रभाति que comme épithète de विरोचे «et il apparaît excellent au milieu [du monde]».

Page 263, ligne 11. — «Les rois Çakravartins ne se reposent pas en ce lieu, si ce n'est pour venir l'adorer.»

Page 264, ligne 2. — La seule explication que je puisse suggérer de नेमित्ते consiste à lire नीतितो et à traduire : «il ramène sa réflexion, son esprit sur la conduite à tenir». Un pareil emploi de नीति est pourtant loin de me sembler naturel.

Ligne 3. — Sur la correction नामनन्दीकालायते, cf. ci-dessus p. 131, l. 11 et la note.

Ligne 6. — On a vu par une note antérieure (I, p. 466) comment nos mss. semblent souvent hésiter entre अन्वाक et लवाक comme second membre de composition, et le doute qui règne sur la portée exacte du mot. En écrivant ici °लवाकं, j'admets cette signification, qui me semble suffisamment appuyée par l'acception de *lâñes* en pâli : «qui se trouve à point muni d'une provision d'herbe».

Ligne 17. — मोहं, l'orthographe intermédiaire entre le sanskrit et le prâkrit.

PAGE 265, LIGNE 5. — पूर्वोत्पादा «signes précurseurs».

PAGE 266, LIGNE 9. — मासिक dérivé de मषि : «noir comme l'encre».

PAGE 268, LIGNE 3. — पूर्विम° «en souvenir des Buddhas antérieurs». De même un peu plus bas चित्तीकरोति : «il attira la pensée, l'attention».

LIGNE 12. — L'orthographe °स्रु° ou °स्रू° de संस्रुयमानो, protégée par sa qualité de *lectio difficilior*, est trop constante dans B, trop ordinaire dans C, pour qu'il me paraisse possible de songer à une correction. Quant à l'explication, je ne puis guère tirer le mot que du thème स्रु; स्रू serait donc une fausse restitution pour स्रु. La conjugaison pourrait se justifier par une confusion avec l'intensif सोस्रूयते dont il existe des exemples védiques. — Pour उड्डित, cf. I, 546.

PAGE 270, LIGNE 10. — Le roi Pṛithu est dans la légende le type par excellence du roi Cakravartin.

LIGNE 14. — उपादान, dans le sens attesté pour le pâli de «combustible». — A la ligne suivante, j'ai écrit निष्यन्दसंगुप्तो en me fondant surtout sur l'usage pâli de *nissanda* qui équivaut assez exactement à *phala*, et marque les fruits du *karman*. On remarquera la phrase empruntée par le *Dict. de Saint-Pétersbourg* au Mahâvyutpatti, निष्यन्दः स तथागतः पुण्यानां (*s. v.* निष्यन्द). Elle forme le commentaire le plus expressif de notre épithète.

PAGE 271, LIGNE 1. — La question des moines n'est ici nullement préparée. L'histoire de Jyotishka est au contraire racontée dans le Divya Avadâna (*éd.* Cowell et Neil, p. 271 et suiv.); elle y amène naturellement de la part des bhikshus une question semblable à celle que nous trouvons ici et à laquelle le Buddha répond par une version analogue à la nôtre de l'histoire du généreux Anaṅgana (p. 282 et suiv.).

PAGE 272, LIGNE 7. — अनवलोकित्वा «sans avoir égard à moi»; c'est une forme réduite de la locution complète मुखमवलोकयितुं. Cf. I, 391, et, par exemple, *Divya Avad.*, p. 270, l. 26, etc.

LIGNE 14. — «La question est de savoir si le roi sera le premier en mérite, si ce ne sera pas moi. J'ai du reste, en invitant Bhagavat, cru agir conformément aux vœux du roi.»

PAGE 273, LIGNE 2. — La leçon que j'ai admise dans le texte me paraît suffisamment garantie par la suite. Elle donne ce sens nécessaire : «Quoi qu'ait fait le roi un jour dans sa réception, le lendemain Anaṅgana le dépasse invariablement.»

Ce sens, bien que les faits soient présentés et motivés différemment, rentre bien dans l'analogie de la version propre au Divya Avadâna. Il s'y établit de même entre le roi et le sujet une lutte à qui fera le plus en l'honneur du Buddha.

Ligne 6. — Je ne me sens rien moins qu'assuré de la correction de cette ligne. Je traduis littéralement : «Il faut amener une exclusion de cet Anaṅgaṇa, qui l'empêche [de continuer].» Le sens que j'attribue à उत्क्षेप se justifie par l'emploi technique de *ukkhepa*, *ukkhepana*. La tournure n'en reste pas moins bien lourde et suspecte.

Ligne 15. — Cf. *Divya Avadâna*, p. 186, à la fin.

Ligne 17. — शलाका, comme le montre clairement la suite, équivaut aux सारानि du *Divya Avadâna*, p. 285; il s'agit de bois, de branches pour faire du feu. Les lignes qui suivent contiennent certainement plusieurs erreurs ou confusions auxquelles je suis très empêché de porter remède. Si les mots कुतो गृहपतिना, etc., faisaient suite immédiatement à °किं करिष्यति, tout irait bien; mais il n'est guère possible d'expliquer les mots intermédiaires comme une répétition ou comme une glose. Il semble que la phrase, depuis न केनचित् jusqu'à यावदस्यादितो, contienne une répétition de ce qui précède, depuis 273, 17; et cette répétition protège la lecture प्रज्वालितो. Malheureusement je ne sais comment construire la phrase केनापि — प्रज्वालितो. D'autre part, après यावदस्यादितो, सर्वे est sûrement corrompu. सार्द्धं est en somme la correction la plus probable que je sois en état de suggérer. Cf. plus bas, p. 274, l. 8.

Page 274, ligne 3. — पदुसंका ne donne pas de sens; दशनीया est une lecture bien simple pour admettre qu'elle ait été altérée. उद्यानकृता est un de ces génitifs dont il a été question précédemment (I, 622) «les sièges du jardin». — दशकम् est ici un mode d'abréviation insolite. Il ne s'agit pas en effet d'un passage à répéter textuellement. La locution paraît employée comme le serait notre *et cetera* : «où le maître de maison prendra-t-il les sièges du jardin, etc.? où les éléphants?». Cf. p. 275, l. 3.

Ligne 7. — Je ne me tiens pas assuré des lectures शलाकालोष्ठ et प्रश च. Elles donnent au moins un sens suffisant : «Si je n'ai pas de bois, je trouverai bien des brindilles, et si je n'en obtiens pas pour préparer les aliments, j'aurai encore la ressource de préparer [sans le secours du feu] d'autres aliments agréables, excellents.»

Ligne 13. — Le *Divya Avadâna*, 286, 15; 288, 15, porte मण्डवाट ou मण्डलवाट. La conséquence avec laquelle est répétée la forme मण्डपमालम् ne permet guère d'y toucher. J'ai peine cependant à la croire exacte, et मण्डपमाला «une série de pavillons» paraîtrait beaucoup plus satisfaisant.

Ligne 16. — J'ai conservé la lecture मधुरद्धिकानि; je considère que c'est une

orthographe arbitraire pour °मुट्ठिकाणि = मद्रुमुक्तिका. On tire le beurre et l'huile comme on amène d'une pièce d'eau la plante appelée मद्रुमुक्तिका.

PAGE 275, LIGNE 17. — गामालुक, गामालु, un «villageois». Cf. sur cette formation *Hemacandra*, II, 163.

LIGNE 19. — Je suis hors d'état de restituer un texte correct pour cette phrase et la suivante (cf. du reste, pour une partie, un peu plus bas, p. 276, l. 7). Le sens général qu'elles doivent contenir ne paraît guère douteux. Surpris de l'offre énorme du roi, le paysan se demande comment il se peut qu'on lui offre 500 purâṇas de son lait. Mais je ne sais par quelles corrections mettre les mots en harmonie avec ce sens, d'autant moins que je manque de passage parallèle qui me permette de compléter les abréviations marquées par les divers गाथाः.

PAGE 276, LIGNE 11. — J'ai conservé la lecture सुखसाधारणा des mss. Elle me semble pouvoir s'interpréter comme apposition des substantifs qui précèdent : «support du bonheur», c'est-à-dire «source d'un grand bonheur». Je ne puis cependant citer aucun exemple de cet emploi de साधारणा. Je ne serais pas éloigné de penser que la lecture correcte serait सुखमसाधारणं ; que mes mérites «deviennent pour moi [la source d']un bonheur non commun».

LIGNE 19. — La confusion dans l'emploi des cas du pronom personnel est si grande que je n'ai guère hésité à conserver ici मइं pour l'accusatif comme nous avons मे dans la suite. On peut comparer *Hemac.*, III, 107, où cet emploi est explicitement enseigné. J'ai rétabli ममाने, considérant que ममानो avait été amené par le voisinage mal interprété de मइं.

PAGE 278, LIGNE 1. — सुपन, une forme parallèle de सुविन = स्वप्न.

LIGNE 4. — La signification de परिनिक्षेप laisse pour moi, faute de passages parallèles, place à bien des doutes. Je comprends — en lisant, comme j'ai fait, मानुष्यस्य — : «Ces héros (tels que le Bodhisattva) ne savent même pas se débarrasser de l'humanité», c'est-à-dire pour s'élever au rang des devas dont je suis.

LIGNE 16. — J'écris अभ्यन्तरो, d'après p. 287, l. 11. D'अन्यन्तरो je ne puis rien faire. अभ्यन्तर s'explique bien dans le sens d'«intime, dévoué». On peut comparer l'emploi du mot dans des passages comme *Div. Avad.*, p. 254, 255, où il se peut traduire : «qui a des relations intimes».

PAGE 279, LIGNE 13. — Les mss. lisent : ° तं सुखे तं°; c'est par inadvertance que cette indication manque aux variantes. Avec सुख le sens est contradictoire à la pensée générale qui s'exprime ici. Il ne faut pas songer, pour plusieurs raisons évidentes, à changer प्रकृतिं en पतित्वा ou quelque équivalent. Dans ces

conditions la correction दुःख me paraît s'imposer. Pour cette application du mot aux souffrances, aux épreuves religieuses, qui n'est pas très ordinaire, on peut comparer Feer, *Journ. asiat.*, 1870, I, p. 396.

Ligne 19. — दुष्कारेषु, le locatif dans la fonction de l'ablatif.

Ligne 20. — J'ai indiqué précédemment le sens de उत्पाद् «signe, présage» dans ces locutions. Les autres termes de l'énumération sont, ou clairs par eux-mêmes, ou conformes à l'usage consacré par les expressions pâlies correspondantes.

Page 282, ligne 14. — यावद् «si, tellement». Nous avons relevé (I, 596) un emploi exactement parallèle de तावत्. यद्वा = यद्वानि est attesté pour le sanskrit. Cet exemple apporte un petit argument de plus en faveur de cette forme mise à tort en suspicion par le *Dict. de Saint-Pétersbourg*.

Page 283, ligne 5. — Cf. I, 559.

Ligne 13. — Pour ce passage, cf. *Lal. Vist.*, p. 439 et suiv. — En pâli *paṭisaṅkhâti* est usité dans le sens de «méditer, considérer». La correction प्रतिसंख्याय (= °ख्याय) pour l'impossible प्रतिसंख्यारु nous rapproche donc par un équivalent de °मनसिकरोति du *Lal. Vist.*

Page 285, ligne 3. — J'ai suppléé l'indispensable प्रयाण d'après *Lal. Vist.*, 447, 16.

Ligne 10. — L'orthographe correcte serait प्रतिनिःसर्गो que porte en effet le Mahâvyutpatti (PWB). Cependant, en présence du pâli *paṭinissaggo*, il serait arbitraire de la rétablir.

Page 287, ligne 9. — निर्वेशणा exprime ici clairement une idée d'«égalité», d'«équivalence» : «Il n'est point parmi les dieux ni parmi les hommes pour le Çramaṇa de rival qui soit à sa taille.»

Page 288, ligne 8. — Sur कृताधिकार, cf. Burnouf, *Lotus*, p. 312.

Ligne 13. — J'entends कार dans le sens d'«actes d'adoration, actes méritoires», sur lequel cf. *Div. Avad.*, éd. Cowell et Neil, index *s. v.* : «De pareils êtres sont doués de la louange, de la gloire des bonnes œuvres.»

Ligne 17. — Au lieu de विज्ञप्ति°, on pourrait penser à écrire धृति, dans le sens connu de «sagesse». La lecture que j'ai préférée me paraît rentrer, mieux que la seconde, dans l'analogie des épithètes qui précèdent.

Page 289, ligne 9. — Le suffixe क dans नायनक me paraît donner ici au nom une acception abstraite, comme nous en avons dans la langue bouddhique de

nombreux exemples. Je pense qu'on pourrait rendre le mot approximativement par «vitalité».

Ligne 14. — Plusieurs des épithètes qui forment le fond de cette énumération sont à coup sûr assez peu significatives; ce serait naïveté pure que de prétendre en serrer la portée de trop près. Cependant [illegible] est, autant que je puis voir, par trop insignifiant; la lecture en doit être altérée. Faut-il lire [illegible]° ou [illegible] ?

Page 292, ligne 12. — Qu'est-ce que ces «cinq jñātis»? Je ne sais rien faire de «cinq parents». Il y a au contraire une énumération bien connue de «cinq connaissances». Ordinairement le terme consacré est अभिज्ञा; cependant on trouve [illegible] pour désigner «un buddha» (cf. PWB). Si c'est cette catégorie qui est ici visée, il faudrait admettre une dérivation ज्ञाति, de ज्ञा, comme elle existe de जन्, ou prendre ज्ञाति comme équivalent de [illegible], [illegible], [illegible]. L'un et l'autre parti sont peu rassurants.

Page 293, ligne 11. — Comme il arrive d'ordinaire ici dans les énumérations un peu longues, celle-ci est incomplète; il manque, si j'ai bien compté, deux *abhigarjanas*.

Ligne 18. — Bien que j'aie conservé dans le texte la lecture [illegible], je doute fort qu'elle soit primitive. La leçon de C [illegible], qui donne bien le sens nécessaire, fait plutôt penser à l'orthographe pâlie [illegible] ou [illegible] que son étrangeté aurait fait changer par quelque copiste en [illegible], plus correct en apparence, en réalité destitué de sens.

Page 294, ligne 5. — La correction धर्मालोको s'impose, dans ce sens : «lumière, illumination de la loi».

Page 295, ligne 1. — Pour la correction [illegible] et la division de la phrase, il suffit de renvoyer à un passage ultérieur p. 314, l. 1.

Ligne 3. — «Dans le seul nom du Sugata (c'est-à-dire rien qu'à émettre le nom du Sugata) il y a des mérites infinis.»

Ligne 6. — J'ai imprimé cette phrase telle à peu près que la donnent les mss. avec toutes les fautes qui la rendent inintelligible. Je n'ai aucun texte certain ni même très vraisemblable à y substituer. Peut-être pourrait-on songer à lire quelque chose comme : [illegible]. On compléterait [illegible] et l'on prendrait le verbe dans le sens indiqué par le PWB sous le n° 14 : [illegible] serait = [illegible], «plein de mérite (en mille façons)». Mais les difficultés sautent aux

yeux, et entre autres cette catégorie de quatre-vingt-quatre suivants du Buddha qui m'est inconnue, malgré la consécration qu'a reçue chez les buddhistes le nombre quatre-vingt-quatre.

Ligne 9. — शमेति est, bien entendu, = शमयति «fait cesser». — Dans la phrase qui suit, c'est un peu en désespoir de cause que j'ai écrit [illegible]; cette lecture nous donne un composé de contexture assez lâche : «des grains de moutarde [accumulés] en montagnes escarpées»; mais le cas n'est point rare dans ce style.

Page 297, ligne 1. — Je n'ai pas besoin de rappeler les rayons lumineux qui passent pour s'échapper de la langue du Buddha, non plus que le goût merveilleusement subtil dont elle est douée (cf. *Lég. du Buddha*, 2e édit., p. 133-134).

Ligne 3. — En restituant सद्गुण je n'ai pas la prétention de donner un texte correct. Seulement je considère que nous sommes en présence d'une confusion curieuse des scribes et que la lecture authentique serait le pâli *sabbhamakaṃ* que l'ignorance des copistes a cru faire merveille en écrivant सद्गुणं.

Ligne 7. — La correction कल्पविपाकं करोहि est indiquée par la comparaison de la ligne 12; cela revient à dire : «fais-nous jouir, par ta parole, du fruit de nos bonnes actions».

Ligne 11. — La lecture प्रतिभायति est garantie par le parallélisme de प्रतिभान et de प्रतिभायन्ति. Il semble cependant que le sens du verbe ne puisse pas être rigoureusement identique dans les deux cas. प्रतिभान a pris en pâli (cf. Childers) le sens de «facilité de parole» à côté de celui de «sagesse, intelligence»; de quelque façon que se soit développée cette acception, elle paraît se refléter ici dans l'emploi de प्रतिभायति. Dans प्रतिभायन्ति au contraire le sens de «apparaître, se montrer» est parfaitement suffisant.

Ligne 15. — Les génitifs बोधिसत्त्वानां, etc., ici et dans les lignes suivantes, doivent se construire avec सर्वं : «cet événement [de la carrière] des bodhisattvas...».

Page 298, ligne 6. — Je considère ce passage comme composé en une sorte de vaitâlîya aupacchandasaka, avec cette particularité que chaque pâda contient 18 brèves et non pas alternativement 16 et 18. Mais à côté de la forme — ◡ — ◡ — — pour la fin du pâda, nous trouvons une forme ◡ ◡ — ◡ — —, et dans ce cas, la brève manquante se retrouve ordinairement en plus dans la première partie du pâda. Comme d'ordinaire, je me suis abstenu de modifier l'orthographe suivant les exigences du mètre, en sorte, par exemple, que bon nombre de finales écrites longues doivent être mesurées brèves, etc. A la ligne 17, j'ai écrit [illegible]° comme le fait l'orthographe pâlie et comme l'exige la mesure.

Ligne 10. — नमस्य «pour saluer». Dans le pâda suivant nous n'obtenons la

valeur de huit brèves initiales qu'en lisant उपगामि et en mesurant longue la finale ; La seule difficulté réside dans le fait que la seconde brève se trouve ainsi, contrairement aux règles, combinée en une longue avec la troisième. L'objection ne me paraît pas grave dans une métrique si peu sévère. Le même fait se reproduit au troisième pâda de la strophe suivante, s'il faut bien mesurer — — ◡ — ◡, au second pâda de la ligne 9 de la page suivante. Cf. aussi à la ligne 11 l'équivalence irrégulière ◡◡ ◡ — pour — ◡ — dans la partie finale des deux pâdas.

Page 299, ligne 10. — Il faut sans doute admettre un allongement स्नातविलिप्तं, fort analogue par sa liberté à celui de पादपूर्णा dans le pâda suivant.

Page 300, ligne 17. — Pour l'énumération des «sept montagnes», cf. Burnouf, *Lotus*, p. 846 et suiv., Beal, *Catena*, p. 45. Voir aussi PWB, s. v. खदिरक, qui renvoie à *Mahâvyutp.* 102.

Page 301, ligne 4. — On ne peut séparer la locution अष्टापदविनिबद्ध de l'expression सुवर्णसूत्राष्टापदविनिबद्ध qui revient à plusieurs reprises dans le *Lotus*. Burnouf (p. 363-364) la traduisait, non sans hésitation : «qui contient des enceintes tracées en forme de damiers avec des cordes d'or», et M. Kern, d'une façon analogue quoique moins nette : «which contains a checkerboard of eight compartments distinguished by gold threads». Il me paraît malaisé de tirer de ces interprétations aucun sens satisfaisant pour l'esprit. Nous avons précédemment rencontré une expression अष्टापदसम (I, 258, 7; 259, 3) «uni comme un échiquier», qui s'entend à merveille. Je propose, d'après cette analogie, de traduire निबद्ध, विनिबद्ध «ferme, bien établi, bien dressé», et de voir en somme dans l'épithète que nous avons ici un simple équivalent de l'épithète अष्टापदसम. Il faudrait alors, dans la locution plus complexe du *Lotus*, traduire : «bien dressé comme un échiquier fixé par des fils d'or».

Ligne 10. — Ces demeures, qui étaient toute splendeur, sont, par la comparaison de cet éclat merveilleux, comme privées de splendeur (cf. p. 304, l. 1).

Page 302, ligne 3. — Je rétablis ici la lecture शिरीषपञ्जरकेसराणि de la répétition qui seule contient des éléments de composition corrects ; mais je dois avouer que ces keçaras «qui forment des cages contenant des çirishas» ne me représentent aucune idée claire.

Page 303, ligne 5. — स्वभवनेषु, pour l'ablatif : «venus de leurs demeures».

Page 304, ligne 11. — यादृशा réclame un corrélatif. Il y a ici dans la tradition une lacune qui explique l'apparente irrégularité du vers composé de six pâdas.

Page 305, ligne 3. — Cf. ज्योतिरसं dans le PWB qui le donne, d'après le *Mahâvyutpatti*, comme le nom d'une pierre précieuse. L'épithète entière détermine probablement तानुका; c'est au moins la seule hypothèse qui me permette d'expliquer ce mot.

Ligne 18. — Faute de mieux je prends वारोषु comme un pluriel fantaisiste obtenu par l'addition au singulier वारो de la syllabe षु qui caractérise le pluriel. Quant à उत्पाद, le mot est dans ce passage (cf. surtout la l. 7) visiblement employé dans un sens très analogue à celui de लक्षण. Cf. un peu plus bas, p. 306, l. 2.

Ligne 19. — Je ne puis comprendre qu'en lisant कपिलकोपम°, कपिलक étant = कपिलन्.

Page 307, ligne 6. — महाप्रभा ते fait fonction d'accusatif et s'applique aux dieux que «les buddhas surpassent en éclat, malgré leur splendeur».

Page 308, ligne 12. — Il me semble bien douteux que le Nâga puisse s'adresser au Bodhisattva en l'appelant मार्ष; il doit rester quelque incorrection.

Page 309, ligne 14. — यथास्वकाये अधिमुक्तीये «suivant l'inclination de chacun».

Page 311, ligne 8. — Pour cet emploi de संबुद्ध = संबोधि, cf. I, p. 404.

Ligne 11. — मुद्राहस्तक semble protégé par la clarté des mots composants; mais je ne puis dire quelle est la nuance exacte de signification, à moins qu'il ne s'agisse de «mains tenant un sceau», une forme de cachet qui n'est pas rare même chez nous. — हंसदाम désignant sûrement des colliers faits d'une succession de haṁsas mêlés de feuillage comme les monuments de l'architecture buddhique nous en offrent tant d'exemples, il n'est peut-être pas téméraire d'admettre que les निर्यूहजाला sont des enroulements combinés de feuillage et de lions.

Page 312, ligne 6. — De cet emploi de निर्यात on peut rapprocher l'expression पूर्वबुद्धग्रामकर्मनिर्यात, *Lal. Vist.*, 52, 8. J'entends निर्यात dans ce sens : «qui est sorti, délivré des attaches terrestres».

Page 313, ligne 9. — स्थूलाधिमुक्तिक «qui a des inclinations grossières», est la contre-partie de शुभाधिमुक्त que l'on trouve, par exemple, *Lal. Vist.*, 161, 9.

Page 314, ligne 1. — Relativement à विद्रावस्तूपा, cf. ci-dessus, p. 295, l. 1.

Ligne 15. — Si प्रतिवेदयामि est exact, le verbe ne peut guère être pris ici que dans le sens de «déclarer, proclamer», et इमं = इदं, au neutre. Un peu plus bas

au contraire अनुशिक्षित्वा ne peut signifier que «apprendre», un emploi qui est d'ailleurs parfaitement conforme à l'usage de *anusikkhitabba* en pâli.

Page 315, ligne 3. — «Considérant le Bodhisattva comme un rival.» — Je ne puis expliquer छुरित्वा d'une façon naturelle qu'en y voyant une orthographe prâkritisante de स्फुरित्वा : «remplissant» de son immense armée bien des centaines de yojanas dans l'espace.

Ligne 6. — La construction générale de la phrase laisse place à quelques doutes. Cependant मचेद् ne peut guère s'entendre que dans une certaine dépendance de la proposition qui précède : «si par hasard, dans la crainte que», et je traduis : «Mâra ne peut voir le Bodhisattva; car il détourne les yeux de peur que le Bodhisattva ne fasse apparaître [l'ovale de] sa face avec la puissance dont il dispose.» Suit la description de cette puissance.

Ligne 14. — Il est clair que la strophe qui suit ne saurait être mise dans la bouche du Bodhisattva, et que le texte porte ici des traces de confusions. La strophe ne peut s'entendre que comme l'exclamation admirative de quelqu'un des spectateurs divins de la scène.

Page 316, ligne 10. — La restitution de सन् suppose la mesure भेष्यति pour भविष्यति.

Page 317, ligne 8. — स्थिहितता est un pis aller et ne me satisfait guère.

Page 318, ligne 7. — En écrivant रक्ताङ्कुरो je pense au sens de *corail* que donne Halâyudha pour रक्ताङ्कुर (PWB).

Page 319, ligne 6. — Même en comparant les énumérations qui nous sont connues (cf. par exemple, ci-dessus p. 314, ci-dessous p. 348-349), je ne vois aucun nom de classe divine qui me fournisse pour ce pâda la correction nécessaire. Les noms des Çubhakṛitsnas et des Bṛihatphalas se succèdent d'ordinaire immédiatement; peut-être °कृत est-il le reste d'une épithète laudative de cette dernière catégorie.

Ligne 21. — Par analogie avec d'autres emplois de उत्सद (cf. l. 372), j'entends उत्सदगत «rempli, encombré» à savoir par la multitude que Mâra arme contre le Bodhisattva.

Page 320, ligne 9. — Ce joyau, c'est bien entendu le «dharma» ou, plus généralement, «la sagesse».

Page 321, ligne 13. — प्राप्त se peut, je pense, expliquer comme un équivalent de l'instrumental, pour प्राप्य, un peu comme les absolutifs qui, en pâli, perdent la syllabe finale *ya*.

Ligne 17. — शोभासि est le subjonctif : « brille ». प्रभासि ne peut s'entendre que comme un potentiel barbare = *प्रभासेत्, la troisième personne dans la fonction de la seconde. C'est de même façon que j'analyse वसि du vers suivant.

Ligne 20. — Si c'est bien, comme je l'admets, la seconde personne du potentiel qu'il faut rétablir dans ce pâda, le mètre appelle la forme pâlie *kareyyâsi*.

Page 322, ligne 14. — संनादिका s'écarte beaucoup de la tradition; mais il convient au point de vue métrique. Je ne vois ni dans l'énumération de la p. 159, ni dans les énumérations analogues du *Lal. Vist.* (cf. p. 251, 2; 258, 8; 377, 11), rien de plus satisfaisant à substituer à la lecture certainement fautive des mss.

Page 323, ligne 16. — Je n'ai écrit निनादये qu'en désespoir de cause, ne trouvant rien de mieux à substituer à समरे ou ग्रमरे des mss.; j'ai, à défaut d'un verbe convenant au mètre, indiqué le sens qu'il devrait fournir. Le changement de वासं en गिरं s'explique facilement par la présence de गिरं dans le pâda qui suit.

Page 324, ligne 9. — अनुशंस, ou quelque forme analogue, n'est pas rare dans notre texte avec le sens du pâli *ânisañsa*, mais ici le mètre exigeant la longue, j'ai cru devoir rétablir l'orthographe pâlie; l'origine du mot est du reste obscure.

Ligne 18. — Je n'oserais affirmer que नयति puisse s'employer avec चित्तं, comme le suppose ici mon texte, dans le sens de « conduire, attacher sa pensée à... ». Cependant la correction नये est graphiquement si recommandable que je l'ai préférée à प्रने (= प्रनये) ou à toute autre.

Page 325, ligne 10. — Il n'est guère possible de lire autre chose que निर्विकिरु ni surtout de voir dans ce mot autre chose que l'aoriste de निर्विकिरति. Nous aurions le verbe ici dans une acception « supprimer, éclipser » analogue aux acceptions 5-7 que le *Dictionnaire de Saint-Pétersbourg* enregistre d'après les lexiques.

Page 326, ligne 2. — Cf. plus bas, p. 361, l. 12. Dans les deux passages la tradition indique une forme कुम्भल et non कुड्मल du sanskrit régulier. Je ne me suis pas cru en droit de supprimer ce qui peut être une orthographe parallèle.

Ligne 10. — Un passage suivant, p. 333, l. 15, nous force à admettre un thème द्युति autre équivalent de द्युति.

Ligne 14. — A partir de cette stance, les irrégularités se multiplient dans le mètre. Le choriambe qui régulièrement forme le milieu du pâda s'allonge d'une

et de deux syllabes. Dans beaucoup de vers il serait aisé de rétablir la correction par de faciles conjectures; mais le cas se répète trop fréquemment pour que je me sois cru en droit d'imposer à une métrique assez lâche, même dans les parties les moins mauvaises, une régularité qui sans doute en altérerait le caractère véritable.

Ligne 16. — «De trois sortes», c'est-à-dire en paroles, actions et pensées. — Le mètre semble indiquer que कर्म est une glose, laquelle d'ailleurs entre bien dans le sens.

Ligne 18. — वूढ «entraîné, perdu».

Page 327, ligne 13. — Une lecture पुत्रो मते गहूर rétablirait le mètre.

Ligne 17. — Bien que ce pâda soit d'une longueur démesurée, je l'ai conservé tel quel, ne voyant pas ce que l'on en pourrait supprimer; प्रमनसो marque bien le rythme final. C'est Sârthavâha qui prend ici la parole, comme l'indique la suite, p. 330, l. 5; et le *Lalita Vistara* connaît en effet ce fils de Mâra. Pourtant le pâda, à la page 330 comme ici, est trop long. Je soupçonne fort que le nom propre a été introduit après coup dans l'un et l'autre passage, et que, primitivement, nous n'avions ici que स (du second pâda) dans un sens indéfini : «un fils de Mâra bien intentionné à l'égard du Buddha».

Page 329, ligne 1. — La restitution de cette ligne est toute conjecturale.

Ligne 14. — चमपुर्द = *चूर्णयं, «il le réduirait en poussière».

Page 330, ligne 5. — Cette strophe et la suivante sont la réponse de Mâra à celui de ses fils qui vient de parler et qui reprend ensuite la parole, bien que rien dans le texte n'annonce expressément le changement d'interlocuteur.

Ligne 9. — Si je comprends bien, Mâra se plaint de ce qu'il représente comme la trahison de Sârthavâha : «Ce fils, l'aîné de mes fils, que j'ai soigné (nourri) pendant des milliers d'années, m'abandonne ici (*utsṛjati*); il s'est fait ici le suivant de Gautama, se préparant à me détruire avec l'armée de Mâra.» C'est à cette accusation que répondrait aussitôt Sârthavâha.

Ligne 18. — ग्राहेय «je voudrais faire prendre» à savoir श्रद्धां et शीलं (la foi au Buddha et la moralité qu'il enseigne) contenues implicitement dans les épithètes प्रसादयन्तं et विपश्यन्तं. Mais une pareille construction est bien elliptique; je ne doute pas qu'il ne faille corriger गुहां en श्रद्धां.

Page 332, ligne 13. — Je suis obligé, si ma restitution est fondée, d'admettre une construction न शक्यं... चालयितुं «il n'est pas possible d'ébranler, d'éloigner». Elle n'est pas absolument rare ici; cf. plus haut, p. 329, l. 20, et plus bas, p. 362, l. 8. Elle me paraît particulièrement admissible en un morceau où nous rencon-

trons (par exemple le nominatif पुनर्केतु, etc., pour l'accusatif dans les lignes suivantes) des irrégularités encore plus fortes.

Page 333, ligne 9. — सर्वां सहतां, सर्वां त्रिसाहस्रलोकधातुं, «tout l'univers».
Ligne 15. — Il est difficile de ne pas considérer dans ce passage प्रपतितु comme le locatif d'un substantif प्रपति ayant un sens analogue à celui de प्रपात.

Page 334, ligne 6. — La lecture est plus douteuse que le sens général. En conservant celle des mss., on peut à la rigueur entendre प्रवर्षमाणां au sens passif et l'accusatif हिरण्यधारां अक्षमात्रं comme un déterminatif : «couvert dans sa maison d'une pluie d'or tombant par poids d'un aksha». Si l'on trouve cette construction trop forcée, il serait aisé de lire °धारे ° मात्रे प्रवर्षमाणे ; le seul inconvénient est d'impliquer l'emploi au masculin de धार signifiant «averse»; il est, dans un texte comme le nôtre, assez léger. Je comprends वधिष्ये en suppléant इति : «se sauverait en se disant : je vais être tué!».

Page 335, ligne 12. — Le sens qu'on attend est : reprends tes esprits, reviens à la raison. L'acception de «recueillir» qui appartient à उपचि peut-elle se transporter ainsi au moral? Cela me paraît au moins bien douteux; en sorte que je suis peu rassuré sur la lecture उपचिनोहि.

Page 336, ligne 20. — शुद्ध qui encombre le vers me paraît une addition fortuite. Je n'ai pas beaucoup hésité à rétablir le neutre चत्वारि, malgré son incorrection. Les cas pareils sont trop fréquents pour que l'on condamne une restitution qui, combinée avec विनेहि = विना हि, rend aisément compte de l'altération du texte.

Page 338, ligne 6. — Il faut sans doute comprendre que d'autres *kalyâṇamitras* encore s'efforcent de *le* détourner, c'est-à-dire Mâra, de ses aveugles projets.

Page 339, ligne 21. — J'ai restitué cette ligne par conjecture d'après la seconde des strophes qui suivent. Quant au pâda suivant, j'ai essayé d'y rétablir le mètre par l'introduction d'un double च. L'expédient a le tort d'être trop facile.

Page 340, ligne 12. — «Quand les êtres seraient tous autant de Mâras en personne, ils ne sont pas capables de faire remuer un poil de mon corps.» J'admets que la strophe suivante est une réplique de Mâra.

Page 341, ligne 9. — Pour ma correction ग्रोतं ईदृशं, cf. p. 321, l. 19.
Ligne 12. — Il faut comparer p. 344, l. 9. Malheureusement l'explication de

शून्य n'est pour moi rien moins qu'évidente. Il semblerait que शून्या निमित्ता dût signifier «des présages vides de sens, dénués de signification et de portée». Telle ne saurait être la pensée. Je propose, faute de mieux, et avec beaucoup d'hésitation, d'entendre : «Les présages sont épuisés», c'est-à-dire tous les présages précurseurs se sont produits, «et j'ai une pensée unique : c'est d'arriver à la bodhi».

Ligne 22. — «Comme le ciel est sans existence, de même (c'est-à-dire sans existence, sans réalité) sont naturellement toutes choses.»

Page 344, ligne 9. — Nous venons, p. 341, l. 12, de trouver ces mots mis dans la bouche du Bodhisattva; il me semble que c'est ce que veut rappeler la présente strophe; c'est pourquoi j'ai corrigé वदते च, comprenant : «le Saint prononce cette parole». Reste एवंरूपवाचां; je n'y puis voir autre chose qu'une épithète de वाचं signifiant «de cette nature, tel», et je traduis : «telle est la parole que prononce le Saint».

Ligne 12. — J'écris नारी विमानै comme nous avons eu précédemment तुषितै कायै = तुषितकाये.

Ligne 17. — Je construis, en suppléant le sujet, «les êtres», impliqué en quelque sorte dans उपपद्य लोका, et en prenant le singulier प्रयाति dans la fonction du pluriel : «alors quittant les enfers ou la condition animale, les êtres, du monde de Yama, revinrent dans tout l'univers».

Page 345, ligne 2. — गत = गताः «sont étendus, répandus» sur la terre.

Ligne 9. — Si j'ai bien complété cette stance, elle signifie que les quatre vérités sont enseignées par le seul Buddha. Suit l'exposé des douze *nidânas*.

Page 347, ligne 13. — «Après avoir réduit (*c'est-à-dire* et de réduire) en poussière cent montagnes égales en hauteur.» Cf. page suiv., l. 5.

Ligne 20. — भवाग्र विगाहना «tout l'univers jusqu'au haut de l'échelle des êtres.» Cf. भवाग्र लोकधातुतो, p. 350, l. 3, et Childers, s. v. *bhavaggaṁ*.

Page 349, ligne 12. — Cf. la note de la p. 256, l. 9.

Page 350, ligne 17. — Je ne vois aucun moyen d'échapper à la nécessité d'admettre que निर्मिता se rapporte à कूटागारेहि et est par conséquent pour निर्मितेहि. Il en est exactement de même de उद्गता pour उद्गतेहि à la ligne 15. — Pour la restitution du vers suivant, je m'appuie sur le troisième des vers pâlis cités par Burnouf, *Lotus*, p. 576.

Page 351, ligne 2. — धूपनेत्र, au sens de «brûle-parfums, encensoir», est ge-

ranti non seulement par le présent passage, mais par d'autres, fol. 350ᵃ et 350ᵇ.

Ligne 18. — नतोमुख «tourné vers». Nous retrouvons la même expression dans un passage très analogue à celui-ci, fol. 350ᵇ.

Page 354, ligne 3. — J'ai conservé la lecture मोचयिष्य उपपत्ती; en suppléant इति, elle me paraît pouvoir s'interpréter : «je [les] délivrerai [de] leur condition d'être soumis à la *renaissance*».

Ligne 16. — घोरत्त est connu par le pâli. दण्डकर्मेहि वर्जिता ne peut guère signifier ici que «libres d'actes méritant un châtiment», et par conséquent arrivés au moment de la délivrance finale; c'est précisément ce que me paraît exprimer अनभिसंस्कृतायु, «dont la vie n'est plus recomposée», c'est-à-dire pour qui des existences ultérieures ne seront plus reconstituées par les *saṁskâras*.

Page 355, ligne 16. — Sur संगणिकारामा, cf. Childers, s. v. *saṅgaṇikâ*.

Ligne 19. — J'ai corrigé जता; il me semble que le but de cette strophe comme de la précédente ne peut être que de décrire les heureux effets de la parole du Buddha, même sur des auditeurs mal préparés.

Page 356, ligne 9. — Force nous est de prendre धारेति comme l'aoriste d'habitude, un singulier avec un sujet pluriel, comme souvent. प्रभुज्यमान s'explique par la comparaison du pâli *pabhijjati* : «ceux qui soutiennent la religion déclinante». Cf. ci-dessous, p. 370, l. 22 suiv.

Ligne 11. — On pourrait compléter अनानु°.

Page 357, ligne 1. — Le premier चित्तमात्र conservé seulement dans C sous la forme चित्तमात n'est sûrement qu'un débris d'une locution analogue aux deux termes qui suivent. De ces termes le dernier semble être amené par une sorte de calembour entre हित et सर्वहित : «la pensée du bien des êtres, la pensée tournée vers tous les êtres».

Ligne 19. — Je ne puis construire qu'en admettant que पचन्ति est pris passivement.

Page 358, ligne 7. — भामोत dans le sens de «*pensée*, méditation», est connu par le pâli. Un peu plus bas, p. 360, l. 9, les mss. semblent indiquer une lecture प्रीतिन भोतो कृत्वान. Cependant B, dans la leçon प्रीतोनभामोतो, garde encore une trace de भामोतो. Ne fût-ce que comme *lectio difficilior*, la lecture प्रीतो भामोतो m'a paru mériter la préférence dans les deux passages.

Ligne 12. — Si इहन्तो est la vraie lecture, il faut admettre que le vers appartient

à un temps où la règle monastique n'était pas strictement observée. En théorie, le bhikshu vit d'aumônes; il reçoit et n'a rien à donner.

Page 359, ligne 10. — «Aucun lieu n'est impénétrable pour lui dans tous les boddhakshetras.»

Page 361, ligne 18. — Si पवने est exact, on peut à la rigueur entendre: «pleins de zèle pour vous purifier». La comparaison de p. 382, l. 14, paraît protéger cette lecture et cette interprétation.

Page 362, ligne 8. — अन्तरेण «dans l'intervalle», jusqu'à ce que l'auteur de ces dévotions ait atteint le nirvâṇa par l'un des trois *yânas* ou véhicules.

Page 366, ligne 13. — J'admets une forme अपस्करोति, comme nous avons अपस्कर, अवस्कर, sans parler des autres traces du maintien de l'*s* initial. Le sens est trop convenable pour ne pas recommander cette correction.

Page 368, ligne 8. — त्र्यध्वचित्ते «les pensées dans le passé, le présent et l'avenir.» Cf. l'expression courante अतीतानागते.

Ligne 10. — La construction est en quelque sorte disloquée : «Il serait plus facile à un enfant de dire le nombre des grains de sable et les milliers de koṭis de Nâgas des quatre grands océans, que.....»

Ligne 16. — Ma restitution de ce vers est bien conjecturale. Voici comme je comprends : «Les arbres, ceux qui, en commençant par la demeure des dieux, y vivent tout le temps d'un kalpa, ceux qui sont ici-bas durant ce laps de temps, et ceux qui seront sur la terre dans l'avenir......»

Ligne 20. — Si le texte est exact, il ne nous reste qu'à prendre तस्य, comme serait régulièrement तस्य तस्य, avec un sens distributif, «de tel ou tel héros».

Page 369, ligne 2. — Cette strophe entre dans un nouvel ordre d'idées; elle devait être primitivement précédée d'autres vers, tels par exemple qu'est le suivant, expliquant à qui se rapporte le génitif से, à savoir au Bodhisattva.

Ligne 5. — J'ai, ici et un peu plus bas, cru devoir rétablir la forme pâlie *aviddasu* dont l'aspect un peu insolite explique aisément la corruption.

Ligne 12. — एकस्मिन् जिह्वायां «sur chaque langue» m'a effrayé, même ici.

Ligne 14. — Il faut suppléer गच्छन्ति ou un équivalent; la liberté est forte.

Ligne 20. — Si ma lecture est justifiée, अस्थिमेदो devrait être entendu comme adjectif. मज्जाखाद «qui ronge la moelle» ne peut avoir que la valeur d'une conjecture. Je n'ai pas besoin de faire remarquer que les menaces exprimées dans cette stance

et dans les stances suivantes en rapportent avec évidence la composition à une époque ou à une région où l'autorité du bouddhisme avait subi des atteintes profondes.

Page 371, ligne 2. — घट्टे = घट्टं. Cf. I, 372, 17.

Ligne 10. — La lecture प्रतिक्रोश paraissant certaine, le mot ne peut guère s'appliquer qu'aux violences auxquelles se heurtent les apôtres de la religion en décadence. L'épithète पूर्वनिरोधदृष्ट est pour moi plus obscure; निरोध ayant le sens technique de méditation extatique, l'adjectif marque peut-être ces oppositions comme «prévues dans les méditations antérieures». En somme, l'apôtre dévoué dont il est ici question, d'après notre strophe, accepte avec joie les misères de cette vie et s'assure un avenir heureux.

Page 372, ligne 21. — «Au moment de sa mort [qui doit pour lui être] la dernière», parce qu'il entre dans le nirvâṇa.

Page 373, ligne 7. — «Celui qui n'accomplit pas cette action excellente, celui-là n'a pas une mort heureuse.»

Page 374, ligne 9. — असंक्रमि, comme करि à la strophe suivante, etc. Je reviendrai ailleurs sur ces formes.

Ligne 23. — Le pâli नीघो se rapproche tellement de la lecture des mss. que je l'ai restitué dans le texte; le sens est bon : «Par lui n'advient aucun mal aux hommes.»

Page 375, ligne 15. — A ओक्रमणीयो comp. उल्लोकनीयो, par exemple, p. 378, l. 8, etc.

Ligne 23. — भवतोपपत्ति a bien l'air de signifier भवत्युपपत्तिः. Le mètre paraît protéger cette bizarre lecture. Je l'ai gardée sans prétendre en rendre compte.

Page 376, ligne 6. — Il y a apparence que la lecture घनग्गहीन, c'est-à-dire *गृही-त, est exacte. Je ne puis pourtant suggérer du mot, faute d'exemples parallèles, aucune traduction qui me satisfasse.

Page 377, ligne 5. — J'ai conservé la lecture कुर्दे que je considère comme une forme fantaisiste du potentiel. — कालस्मरं = कालमनुस्मरं.

Ligne 7. — तं वस्तुं, c'est-à-dire la récompense due à cette bonne action, le fruit dont il vient de semer le germe.

Page 379, ligne 5. — Je ne vois rien de très probable à tirer de फलिकमयूले, le mot doit être une épithète du trône. On pourrait croire que la première partie du mot est फलिक, une forme prâkrite de स्फटिक, comme फन्दति = *स्पन्दति.

Page 380, ligne 18. — महा, c'est-à-dire महालोकधातु:.

Page 381, ligne 2. — Le locatif पुष्पस्कन्धे équivaut au génitif पुष्पस्कन्धस्य.

Ligne 3. — Cette strophe, si je l'ai bien restituée, s'écarte de l'analogie des stances environnantes; elle semble renfermer une allusion à un fait légendaire, et préparer ainsi la promesse qu'apporte le vers suivant. Mais plusieurs de mes conjectures peuvent paraître douteuses. Je suis obligé d'admettre que मरुत est employé dans le sens de «dieux», au lieu de l'ordinaire मरुत्. रश्मिरथा pour dire «le soleil» s'explique bien; mais la locution n'est pas courante et consacrée.

Ligne 8. — Si आसि peut être maintenu, il faudrait le prendre comme = आसिं «j'ai été», ce qui ne me paraît guère vraisemblable. Quant à la locution शतसहस्रं, il est clair qu'elle revient à «cent mille fois».

Ligne 21. — La seconde personne, भोसि, करोसि, est ici singulière. On se rapprocherait du tour qui domine dans ces dernières strophes en restituant les premières personnes भोमि, करोमि.

Page 384, ligne 13. — Ma lecture suppose, comme on le voit aisément, le calembour si ordinaire sur le double sens de हर:.

Ligne 14. — करिष्यारूपनि doit être corrompu, malgré l'accord des mss. En tout cas je n'en puis, pour ma part, tirer aucun sens certain. — Je ne suis pas plus fixé sur le sens de कारोसि qui se répète dans les vers suivants. Est-ce une forme plus ou moins altérée se rattachant à कार्यापयता?

Page 386, ligne 2. — C'est-à-dire «qu'il donne fût-ce la centième partie d'une goutte d'huile».

Page 387, ligne 6. — Ces deux pâdas résument l'enseignement prêté à l'être qui, grâce à ses mérites, est devenu deva : «les skandhas sont instables; ils sont une source de malheur, et il faut saisir le bienfait des Bienfaiteurs», c'est-à-dire l'enseignement apporté par les Buddhas.

Ligne 11. — On ne voit pas de Buddha dans le Satyaloka, mais seulement sur la terre; de là ma correction.

Ligne 14. — Ou il faut prendre que देवा est employé pour le locatif sans désinence, ou corriger देवो «étant deva». Le second parti est le plus recommandable.

Page 388, ligne 10. — Je n'entends pas तुलयति : je suppose que c'est गाहयति qu'il faudrait lire.

Page 390, ligne 1. — अन्तिक paraît être = अन्तरस्थ, अन्तःस्थ, et désigner les habitants qui sont «à l'intérieur» de la ville.

Page 391, ligne 3. — À ces जालक on peut comparer le *muttâkiṅkiṇijâlaka* qui, dans le Mahâvaṃsa (p. 179, l. 12), est suspendu au-dessus des reliques.

Ligne 22. — छोरयति est employé (*Lal. Vist.*, 154, 13; 284, 7) dans le sens d'«abandonner». Ici cet *abandon* est inspiré par une pensée pieuse; c'est «donner» qu'il faut traduire.

Page 395, ligne 6. — Je considère ईश्वरीयं comme = ऐश्वर्यं : «personne ne peut avoir l'idée d'exercer l'empire sur lui».

Ligne 8. — Sur les quatre Saṅgrahavastus, cf. I, 370.

Page 396, ligne 9. — Il faut suppléer un régime à परिगृह्णते, à savoir पात्रं, comme le montre ce qui précède et ce qui suit.

Ligne 18. — «Puissé-je devenir dans le monde entier l'œil de tous les aveugles!» On pourrait aussi corriger अन्धो न «Puisse-t-il ne pas rester dans le monde un œil aveuglé!»

Page 398, ligne 16. — Ces vers se rattachent visiblement au morceau de la p. 401, l. 5 et suiv. dont ils sont indûment séparés. Les vers suivants (17 et suiv.) se présentent en effet *ex abrupto*. L'absence de toute transition qui ne permet même pas de démêler exactement le sens du premier pâda, jointe au changement de mètre, prouve qu'il y a ici une lacune. Ce passage n'est sans doute qu'un fragment égaré de quelque autre version du même récit. J'admets ici comme cadence une forme de tous les pâdas ⏑ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – –; j'ai introduit en conséquence dans le texte les modifications légères qu'en exigeait la restitution. J'ai dû en outre dans le premier vers éliminer तत्र pour lequel il n'y a pas de place. Un autre fragment, faisant évidemment suite à la ligne 6 de la page suivante, est égaré à la p. 402, l. 22 — p. 403, l. 3. Il est assez visible que toute cette partie du texte est en grand désordre.

Page 400, ligne 4. — La comparaison de p. 402, l. 6 et p. 403, l. 7, ne permet pas de toucher à la leçon जाला, bien que j'ignore quel oiseau ce mot désigne.

Page 401, ligne 4. — A l'appui de la correction छिन्नपादाङ्गिताग्रे, cf. plus bas.

p. suiv., l. 22. On pourrait rester plus près des mss. en lisant अनिघातन, अघि étant un pâlicisme pour अघानि; l'expression «destruction de toute ruine» s'expliquerait à la rigueur comme un des innombrables synonymes de *nirvâṇa* ou de *bodhi*, mais elle impliquerait pour अघानि un emploi général qu'aucune formule ne consacre.

Ligne 14. — Le présent नमस्यन्ति dans le sens du passé, comme s'il était accompagné de स्म.

Page 402, ligne 4. — Pourrait-on admettre une forme सर्वाभिभू comme équivalent de सर्वाभिभूत? Elle nous permettrait de rester plus près de la tradition.

Ligne 22. — «En s'avançant vers la perfection de Buddha.....»

Page 403, ligne 2. — स्वस्तिककाले me paraît douteux. Il faudrait entendre : «au temps qu'il vit Svastika», c'est-à-dire après avoir vu Svastika, après s'être muni de l'herbe nécessaire pour préparer son siège sous l'arbre de Bodhi.

Ligne 5. — J'entends जाल comme une expression figurée suggérée par les entrelacs que forment les brindilles disposées en tapis par le Bodhisattva.

Ligne 9. — «La voie suivie précédemment [par d'autres Buddhas].»

Page 404, ligne 15. — Ces deux çlokas sont ici visiblement déplacés; ils devraient clore les stances de Kâla et venir à la page précédente après la ligne 17.

Ligne 19. — Cette énumération des quatre moyens par lesquels se manifeste l'habileté politique (cf. Yâjñavâlkya, I, 345) est ici hors de place. Est-ce une interpolation amenée, on ne voit guère pourquoi, par l'énumération de cinq saṁjñâs?

Page 405, ligne 2. — बलमत्त manque de clarté : बल est-il employé dans un sens voisin de तेजस्, en sorte qu'on doive traduire : «enivré de ta force, comme le roi des animaux»?

Ligne 5. — Il y a changement d'interlocuteur. Mâra répond.

Ligne 14. — Le vers est incomplet et कामकानां sûrement altéré.

Ligne 16. — «Ne te préoccupe pas de l'avenir (cf. les abstraits en *ika*), propose-toi les jouissances terrestres.» Cf. Childers s. v. *sandiṭṭhika*. Il va de soi que ce *phala* n'a rien à faire avec le *sandiṭṭhikasâmaññaphala*; au contraire il désigne en somme précisément l'opposé de la loi du Buddha.

Page 406, ligne 9. — Le vers n'est pas complet. On pourrait songer à condenser en un seul çloka les lignes 8, 9 et 10, en admettant que *dârayitvâ bandhanâ* est une glose explicative (du reste très superflue) de *pâçaṁ bhittvâ*; mais il semble bien que la ligne 9 constitue dans l'intention du texte un demi-çloka, et

nous obtenons ainsi le cadre de deux çlokas complets. Sur l'exclamation अहो धर्मं, cf. I, 560.

Ligne 19. — J'admets une forme moyenne अजोत qui n'est pas ordinaire, mais qu'indique la leçon des mss. et que réclame la mesure.

Page 407, ligne 2. — J'entends : «Si tu as pouvoir sur ton esprit, tu es [vraiment] maître; si tu es le maître des désirs, tu n'as sûrement pas de maître.» Et la suite explique que ce sont les passions des sens qui font perdre leur pouvoir aux rois. Le vers यो दमनो, etc., prouve qu'il faut prendre ceci conditionnellement : «tu serais vraiment maître si tu avais l'empire sur ton esprit», etc.

Ligne 20. — La mesure exige ce sandhi prâkritisant परायिनु. Dans le vers suivant, nous sommes obligé de compter brève la finale de प्रत्युहिनो.

Page 409, ligne 6. — «Celui qui entreprend une semblable attaque»; c'est-à-dire : «il faut être aveugle pour songer à une pareille lutte».

Ligne 11. — Ma restitution ne m'inspire aucune confiance; je crois bien que le sens doit être : «et de pareilles gens n'ont aucune sagesse, qui...», mais यत्र dans ce sens n'est guère satisfaisant.

Ligne 18. — La lacune serait sans doute facile à combler si l'on savait à quelle fable il est fait allusion ici.

Page 411, ligne 14. — अरिनिघातिन् n'est, bien entendu, considéré que comme un synonyme d'*arhat*, par l'intermédiaire du jeu de mots étymologique *arihan*.

Page 412, ligne 18. — Je n'ai pu rétablir quelque régularité dans les strophes qui suivent qu'en les considérant comme composées de trishṭubhs de type très variable, n'ayant en commun d'une façon régulière que la cadence ⏑ — — à la fin de chaque pâda. Encore plusieurs des corrections nécessaires n'ont-elles pu être obtenues qu'au prix de conjectures que je suis le premier à considérer comme bien douteuses.

Page 413, ligne 14. — J'entends que les râkshasas tremblent encore tout en se donnant mutuellement des paroles de réconfort.

Ligne 20. — Si c'est ainsi qu'il faut lire, नद्दो serait un raccourcissement arbitraire pour नाद्दो.

Page 414, ligne 4. — भाव, à en juger par भावं de la ligne 20, doit désigner surtout ici la condition, l'état intérieur, la grandeur morale et la haute dignité du Bodhisattva.

Page 415, ligne 8. — Ce pâda est visiblement altéré. Les génitifs ne sont pas clairs. En les supposant exacts, on ne pourrait que les faire dépendre des nominatifs qui suivent : «(j'ai observé) les fleurs brillantes des guirlandes et l'odeur délicieuse des parfums», mais alors on ne peut garder पुष्पस्य qui, du reste, semble condamné par le mètre.

Ligne 10. — Dans ces deux dernières strophes, le mètre reperd sa régularité; il paraît retomber dans ce type de trishṭubh indéterminé et flottant dont nous avons eu des spécimens un peu plus haut.

Ligne 14. — Je n'ai pas osé garder उद्धते, उद्धत étant ordinairement employé dans un sens différent de celui que le participe comporte ici (cf. I, 566). Cependant il serait peut-être à la rigueur possible, et l'on pourrait considérer par exemple que l'emploi de उद्धार dans बहुलोद्धारस्थान (où उद्धार est quelquefois remplacé par उद्गमन, comme p. 430, l. 6) est une garantie suffisante pour la transition d'une acception à l'autre.

Page 416, ligne 18. — आपनेति = *आपद्यति est connu par le pâli.

Ligne 20. — Cette explication et celle qui lui fait pendant après la strophe suivante n'est, bien entendu, qu'une annotation scolastique. Le Buddha est représenté dans les deux cas comme concevant l'enchaînement des causes (प्रतीत्यसमुत्पाद), mais la première fois par un procédé positif, en découvrant les causes des lois, la seconde par un procédé négatif, en apercevant la destruction successive des causes (प्रत्यय) qui s'enchaînent.

Page 417, ligne 12. — Scander *sâryeṇavabhâ*°.

Page 418, ligne 5. — Ce passage n'est pas très clair; j'entends le texte tel que je l'ai écrit : «ce n'est pas de ce dont ils s'enivrent (c'est-à-dire des objets des sens qui éveillent en eux le désir, *râga*) que peut venir pour les hommes le changement (c'est-à-dire la délivrance)». Mais la construction est bien pénible.

Ligne 11. — «Tous les modes d'existence tendent à se propager, et tous sont instables,» etc.

Ligne 15. — On ne voit pas bien comme उपस्तम्भः, qui est tout simple, a pu faire place à cette *lectio difficilior* अयेनगता. Il est certain pourtant que cette lecture n'est pas correcte, et je ne trouve rien de plus plausible à y substituer.

Ligne 16. — Sur cette formule, cf. I, 34 et suiv. et les notes.

Page 420, ligne 1. — पापाचारपरिक्लम «qui s'épuise à faire le mal».

Ligne 11. — इषुगोमृगयाविनो est en dehors de toute construction et ne s'explique que comme une glose ajoutée à [illegible].

Page 421, ligne 16. — उत्सङ्ग est ici nom de nombre, comme *Lal. Vist.* 168, 16, cité dans PWB.

Page 422, ligne 17. — अनुपात्रं «comme il convenait pour le personnage», c'est-à-dire comme il convenait pour un prince de si haut rang et de si merveilleuse origine.

Page 423, ligne 13. — J'ai conservé विरुहति qui se peut à la rigueur entendre : «Celui qui n'a que peu de mérites croît (mal) comme un arbre né dans le chemin.» Mais j'estime, d'après l'analogie de प्रलुज्जति, que la vraie lecture est विलुज्जति: «Celui qui n'a que peu de mérite est détruit comme l'arbre né dans le chemin.» C me paraît avoir ici conservé avec L l'orthographe originale.

Ligne 18. — प्रतिसंमोदनसम्पन्न «doué de bonne grâce, d'affabilité», etc. Cf. ci-dessus, I, 377 al.

Page 424, ligne 20. — Sur शोचितित्व et sur le participe शोचित (l. 10), cf. plus haut I, 380.

Page 425, ligne 5. — On sent ici des traces métriques. Cf. en effet la répétition en vers, plus bas fol. 259[b]; des fragments paraissent s'en être glissés ici.

Ligne 12. — कामे ne me paraît donner aucun sens. En écrivant काये, je comprends «dans quelle catégorie d'êtres se trouve Subandhu?»

Page 426, ligne 8. — Je considère पत्निभाराय् comme un dénominatif tiré de पत्निभार : «fais-moi part d'une femme».

Ligne 16. — प्रार्यक pour «arrière-grand-père ne paraît pas consacré par la langue classique.

Ligne 19. — गृह्णन्ति ici et गृह्णाहि un peu plus bas ont le sens qu'auraient उपगृह्णन्ति et उपगृह्णाहि. Cette acception me paraît suffisamment garantie par l'emploi analogue de प्रगृह्य, ci-dessus, I, 304, 15 et la note.

Page 427, ligne 6. — J'ai conservé ज्ञातवत्स°, ज्ञात étant à la rigueur possible; mais ज्ञानवत्स que donne C est en somme beaucoup plus probable. — घट्टु, bien entendu, = स्पृष्टु.

Page 428, ligne 1. — कासन्नक dérivé de कासन्न, équivalent de कृत्स्न, «tous».

Ligne 9. — La rédaction en vers (ci-dessous, fol. 259[b]) paraît avoir influé sur ce passage dont la construction n'est ni parfaitement claire, ni surtout d'allure

prosaïque. En revanche, on verra que la version versifiée est justement ici altérée et fragmentaire dans nos mss.

Ligne 14. — यात्र गच्छामि, c'est-à-dire comme à la ligne 4.

Page 429, ligne 12. — Je doute fort de cette forme कट्टींकियति (cf. ensuite कट्टीभवामी, et ci-dessus, I, 544): je ne sais trop s'il faut réellement admettre l'orthographe कट्ट à côté de कट्ठ, et cette locution कट्ठीं' ou कट्टींकरोमि ne me satisfait guère. — C'est aussi comme pis aller que j'ai admis dans le texte la lecture प्रसृति कट्टोंति आक्रन्दन गलन्ती; pour traduire «tout inondée dans ses lamentations de larmes qui se précipitent», je suis obligé d'attribuer à उहति un sens neutre et à गलति une acception «dégoutter», qui ne sont ni l'un ni l'autre ordinaires.

Ligne 18. — «Sans chaussures, elle dont le pied n'avait jamais touché le sol.»

Page 430, ligne 2. — Cf. p. 95, l. 19.

Ligne 5. — Pour cette phrase, voy. ci-dessous, p. 431, l. 10.

Page 431, ligne 17. — La lecture सिंहासनपीठो ne me paraît pas du tout certaine. A quoi bon spécifier que le prince sera destiné à la royauté? Au lieu d'ajouter न, peut-être pourrait-on lire सिंहसपीठो. Il faudrait admettre que सपीठ est une manière de dire «égal de», et l'expression serait l'équivalent de सिंहसदृशो que nous avons vu précédemment. Mais je ne puis alléguer aucun exemple de cet emploi de सपीठ.

Page 432, ligne 3. — J'ai conservé l'écriture निषृषित्वा si incorrecte qu'elle soit; elle est caractéristique pour la manière dont nos scribes considéraient la voyelle *ṛi*.

Ligne 7. — J'ai cru devoir écrire partout निषद्य au lieu de निषिद्य. Le mot me paraît être simplement une orthographe sanskritisante du pâli *nisadâ* = दृषद्. L'i, comme l'indique l'î long de C, résulte d'un rapport imaginaire établi entre le mot et le thème नि-षद्.

Page 434, ligne 9. — Le membre de phrase किमेतानि रक्षितका ति reste pour moi obscur et douteux. Le seul sens que j'en puisse tirer est le suivant : Kuça rend les jouets «en pensant : à quoi bon les conserver?», c'est-à-dire qu'il les rend de son plein gré, quand il n'a plus aucune envie de les garder.

Page 435, ligne 4. — त्रीहि तालेहि paraît devoir s'entendre : «[en partant] après trois coups frappés dans les mains», en d'autres termes, au signal donné par trois coups.

Page 437, ligne 14. — Je n'ai pas voulu toucher à la forme देहरा des mss., quoique la seule forme reconnue par la langue classique soit देहली, et que notre tradition elle-même donne देहला un peu plus bas.

Page 439, ligne 6. — Le participe dans la fonction du verbe fini. — Un peu plus bas, à la ligne 8, on remarquera la lecture वद: pour वद्धे de B; elle caractérise bien l'arbitraire des restitutions orthographiques de notre tradition.

Page 440, ligne 21. — Je me demande s'il ne faudrait pas *corriger* उपक्रमेण en उपकर्षेण «procure-moi une femme en la faisant enlever dans quelque contrée éloignée, à prix d'or».

Page 441, ligne 7. — Les Madras ne figurent pas habituellement dans cette relation étroite avec les Çûrasenas. (Cf. Lassen, *Zeitschr. fur die Kunde des Morgenl.*, III, 212-215.) Dans le sud, des Madrus ou Madras sont donnés comme les habitants de Mathurâ (Wilson, *Vishnu Pur.*, éd. Hall, II, 163 n.). La présence de Madras ici se rattache-t-elle au nom de Mathurâ, qui, au nord, désigne un des centres des Çûrasenas ?

Ligne 14. — पावरित = प्रावृत्य «s'étant vêtus».

Page 442, ligne 14. — रोचयति dans le sens où आरोचयति est ordinairement seul employé est bien douteux.

Page 443, ligne 8. — L'orthographe परिचारेति est ici répétée avec trop de conséquence pour qu'il soit prudent de l'éliminer. C'est un exemple de plus de l'emploi du causatif pour le thème simple.

Ligne 16. — Construction incohérente, comme souvent.

Ligne 19. — En lisant चिरगता च स्म, j'entends : «Il y a longtemps que nous sommes partis de notre pays.»

Page 444, ligne 7. — L'orthographe पर्युत्थाति m'a paru mériter d'être conservée.

Ligne 16. — Si la lecture est exacte, il faut prendre अन्तरं dans le sens d'«obstacle, difficulté», qui a déjà été relevé (I, 631). Mais peut-être faut-il écrire ici comme plus bas कारणं.

Page 446, ligne 4. — बाहुल्यु est une faute certaine; je n'y substitue प्रकृतं que faute de mieux: l'expression serait faible et même assez plate.

PAGE 448, LIGNE 4. — Sur le verbe गोपेति, cf. I, 603.

LIGNE 7. — La locution हेठामुत्पादयति est construite avec l'accusatif, comme si le texte portait विहेठाति.

LIGNE 16. — प्रकृत्यैव «simplement, sans aucun appareil qui fasse connaître ton rang».

PAGE 449, LIGNE 6. — Cette formule est répétée trop souvent pour qu'il soit possible de la corriger. La répétition de la p. 451, l. 12 où on lit आरोचेमि en marque du reste la vraie signification. Il suffit de comparer la formule commune des drames यदाज्ञापयति भवान्.

LIGNE 12. — सर्वबहूनि «nombreux entre tous», c'est-à-dire «les plus nombreux». Cf. plus bas, 451, 16, सर्वशोभना = «le plus beau de tous», etc.

LIGNE 16. — Sur le vocatif en हे, cf. ci-dessus, I, 403.

PAGE 450, LIGNE 2. — Il faut admettre que, par une négligence de construction, le sujet de कृत्वा est कन्या देवीना.

LIGNE 10. — कटच्छु se retrouve ailleurs dans le sanskrit buddhique (cf. Cowell, *Divya Avad.*, ind. s. v.) comme en pâli (Childers, s. v.) où la signification de «cuiller» lui est assignée. On peut croire qu'il s'agit ici de la cuiller qui sert à l'offrande, au *bali* par lequel les femmes sont censées avoir apaisé le Râkshasa. Mais comment expliquer ou plutôt corriger स्खलिका ? Plus loin (p. 452, l. 17) les mss. portent स्खलितिका qui protège notre leçon présente.

LIGNE 16. — मनाम्हि = मनागस्मि «j'ai presque été dévoré par un Râkshasa».

PAGE 453, LIGNE 17. — Nous avons déjà rencontré le mot पति(प्रति ou परि)-मोक (I, 195, 14) que j'ai écrit प्रतिमोटक, suivant le témoignage dominant de la tradition. La lecture पतिमोक, que nous retrouvons ici même, où il paraît probable que nous sommes en présence du même mot, semble faire pencher la balance en faveur de la forme परि° ou प्रतिमोक. La syllabe के ou क que les mss. ajoutent ici entre ति et मो jette d'autre part sur le mot une obscurité nouvelle.

PAGE 454, LIGNE 16. — Au lieu de मेलेहि le paragraphe suivant porte मर्देहि (456, 1). Il serait tentant d'introduire ici cette lecture. Mais nous avons précédemment rencontré (I, 363, 14) मिलेहि exactement dans la même fonction que remplit मेलेहि dans notre passage.

PAGE 456, LIGNE 9. — अपरज्जुकातो est assez curieux, d'abord à cause du prâkritisme *aparajju* = अपरेद्युः, ensuite à cause de la dérivation analogique en कातो qui se peut comparer à des formes comme पश्चिमेन.

PAGE 457, LIGNE 14. — Je ne sais trop que faire de घडुनडकानि; उम = उत्र ne donne pas un sens possible. Je ne vois d'ailleurs aucune correction, ni *डकानि, ni डकाणि, qui paraisse très plausible.

LIGNE 19. — Ma correction एकैनोत्साहेन est évidemment toute conjecturale. La lecture सालकपटकानि est aussi fort douteuse. Il y a là un terme technique de construction qui m'est inconnu. Peut-être est-ce सालकापडकानि qu'il faudrait lire.

PAGE 458, LIGNE 2. — Sur इन्द्रहस्त, cf. I, 317 et la note.

LIGNE 10. — Comp. la répétition de ce passage, ci-dessous fol. 262ᵃ.

PAGE 459, LIGNE 7. — Le vers suppose la lecture prâkritisante निविसेन.

PAGE 460, LIGNE 7. — La forme कण्णकुब्ज que recommande la lecture de B est aussi celle que le nom de कन्यकुब्ज prend en pâli, malgré l'analogie, qui ferait attendre कञ्ञकुब्ज.

LIGNE 11. — Graphiquement, la correction यतो n'est pas très naturelle; une lecture पर्येषित्त वशिकार्त se recommanderait davantage; यतो semble pourtant appeler un corrélatif.

PAGE 461, LIGNE 21. — Dans la suite गोपुं पिटकं est remplacé par गोपिटकं qu'il faut, je pense, rétablir ici. Le mot se retrouve dans le *Div. Avadâna*, éd. Cowell et Neil, p. 70, l. 28. Il s'agit d'un «vase à lait» et l'addition de पुं, si elle n'est pas une glose explicative, peut venir d'une répétition accidentelle. — Ce n'est pas sans hésitation que j'écris कलिकत्; le mot ne m'est point connu d'ailleurs; ici comme dans la répétition C écrit avec conséquence par la cérébrale कलिपट. Je suppose que ce terme doit être apparenté à कलिचक् qui est donné comme signifiant: un petit vase à eau (PWB).

PAGE 462, LIGNE 10. — Je ne vois pas comment सरसवं se prêterait à une explication satisfaisante. J'ai donc corrigé एकालोपं «une seule bouchée»; sur cet emploi de आलोप, cf. ci-dessus, I, 616. La confusion si fréquente de ल et द rend bien compte de l'erreur.

LIGNE 20. — प्रत्यूषदेशकाले ne se pouvant maintenir, j'écris par conjecture *लेश* en comprenant: «au petit jour».

PAGE 464, LIGNE 8. — Je n'ai pas cru, dans une phrase si simple et si courte, pouvoir admettre l'incohérence de la construction ता — द्वारीये — प्रवेशितानि.

PAGE 465, LIGNE 1. — J'ai écrit केलिका d'après la répétition où nous avons केला et केलिका; केला se trouve aussi dans le *Div. Avad.* (éd. Cowell-Neill, p. 504,

I. 23) où les éditeurs lui attribuent hypothétiquement le sens de *table*. Ce mot, de même que मयक्क ou घयक्क, घन्तकोट, ne m'est pas connu d'ailleurs, et comme l'étymologie n'en est pas transparente, ni même la forme certaine, je n'essayerai pas d'en déterminer le sens exact par de vaines conjectures.

Page 466, ligne 5. — चोल dans le sens de «vêtement» est usité en pâli, et donné pour le sanskrit par les dictionnaires (Cf. PWB.).

Ligne 18. — Si l'on compare दशापन्नीयं dans le paragraphe suivant, on remarquera que nous avons ici un nouvel exemple de l'équivalence des suffixes *iya*, *ika* (cf. I, 425), compliquée de cette circonstance que, par une fausse analogie avec d'autres formations, le suffixe *îya* a eu préalablement son *î* raccourci en *i*. La lecture दशापन्नीकं de la page suiv., l. 7, semble témoigner du caractère tout mécanique de la transformation du *ka* final en *ya*.

Page 467, ligne 1. — Au lieu de देशान्ते, c'est peut-être दशान्ते «sur le bord de l'étoffe», qu'il faudrait lire. Dans le paragraphe suivant nous avons seulement देशे. J'aurais dû citer cet emploi de सावक dans une note antérieure (I, 467), relative à la signification de ce mot. J'y ai relevé sa synonymie avec कल्याण; elle donne bien le sens qu'exige ici le contexte : «pur, agréable».

Page 468, ligne 13. — Peut-être faudrait-il écrire तट्टककार. Nous retrouvons le mot *taṭṭaka* ou *taṭṭika*, en pâli, par exemple *Jâtaka*, I, 141, 10; 309, 14. De ces passages et de notre contexte ici même, il résulte que ce terme désigne des vases particulièrement précieux.

Page 469, ligne 16. — Il faudrait compléter, comme ailleurs त्वं (न दृष्टा न ते सुदर्शना) यावद्, etc.

Page 470, ligne 9. — Je n'entends pas गुलगुलका. Il serait peu raisonnable d'éliminer une leçon difficile comme celle-là pour la remplacer par quelque expression telle que गुलवालिका dont on ne s'expliquerait guère la corruption.

Ligne 13. — सुनिर्वायितानि me paraît infiniment suspect. Peut-on entendre «bien composés», litt. «bien tissés»? J'en doute fort.

Page 472, ligne 3. — C'est, je pense, मणिवाकरा qu'il faudrait lire; on pourrait entendre «des réseaux formés de pierres précieuses», d'après l'analogie du pâli *vâkarâ*, forme équivalant au sanskrit वागुरा, que donne l'Abhidhânappadîpikâ.

Page 473, ligne 10. — अंजनीय désigne, je suppose, des boîtes à collyre; de même रोक्मपिशाचिका doit s'appliquer sans doute à des boîtes à onguents affectant la forme de génies fantastiques. Dans la suite beaucoup des dénominations restent pour moi indéterminées, bien que, en général, la lecture paraisse assez assurée. Il y a pourtant au moins पंजरोचक dont je ne sais trop que faire.

Page 475, ligne 6. — J'ai conservé l'orthographe prâkritisante [illegible], et, d'après les lectures suivantes, restitué ici मट्ठ. Ce n'est pas que le mot soit clair pour moi : serait-ce une dérivation prâkritisante de मृष्ट «orné, embelli»? दन्तमा-ट्ठपट्टाणि : «des manches, des cannes habilement machinées»?

Ligne 9. — Sur महशालिका et sa traduction, je ne puis offrir aucune conjecture probable.

Ligne 12. — Bien que je n'aie pas osé toucher à la *lectio difficilior* मोरम्या, je me figure que la lecture primitive a dû être मोरका.

Page 477, ligne 6. — J'entends वेत्रयष्टिकानि et वेत्रपेटकानि : «des tiges de cannes et des porte-cannes».

Page 479, ligne 10. — Le roi le traite comme un visiteur respectable en lui passant au cou une guirlande de fleurs. Il faut tirer de आलगेत्वा le sens de «suspendre», ce qui n'est guère possible qu'en admettant une confusion entre les thèmes लग् et लम्ब् , en sorte que आलगेत्वा équivaudrait en réalité à आलम्बित्वा.

Ligne 19. — J'écris पृष्ठिने (qui nous débarrasse du से que je ne sais comment construire), d'après l'analogie de la locution पृष्ठिने पृष्ठिमेन que j'ai relevée précédemment. La phrase suivante montre qu'il faut prendre आरुहित्वा avec la valeur du causatif : «le faisant monter, le prenant sur le dos».

Page 480, ligne 4. — L'emploi pâli de *khîyati* pour dire «être en colère» est suffisamment connu.

Ligne 4. — Il me semble impossible de construire si l'on n'admet que त्वं est maladroitement employé ici dans la fonction du génitif. Même dans ces conditions la phrase marche assez mal. Le seul sens qu'on puisse y chercher me paraît être : «Si cet homme qui nous sert de jouet était ton époux, tu aurais le droit de te mettre en colère»; mais le présent ईर्ष्यायसे ne comporte pas le sens conditionnel.

Ligne 15. — गरहाणि ne donne ici (de même l. 17), autant que je puis voir, aucun sens admissible. La difficulté est de le remplacer. Je ne vois rien de mieux à proposer que बाहुयाणि dont la leçon गरुयाणि de la ligne 17 nous rapproche un peu.

Page 481, ligne 5. — Cf. le second distique de la page 483.

Page 482, ligne 5. — Cf. le distique l. 5-6 de la page suivante. Nous voyons par la répétition que le sens doit être : «que cette pénitence, cette épreuve tourne à mal pour toi!», au lieu de te valoir mon amour. Il faut admettre que सर्व — बाधकः porte ici sur ब्रह्मचर्यं, avec changement du genre.

Ligne 9. — त्वं ne s'explique que s'il fait fonction de cas oblique. C'est un emploi que j'ai été amené déjà à admettre p. 480, l. 4.

Page 483, ligne 6. — कर्णिका désigne, au moins en pâli (cf. Childers), une certaine partie de la charpente des constructions. Comp. *Dhammap.*, p. 188, l. 16-17, où il est question de la *kaṇṇikâ* et d'un *kaṇṇikârukkha*, d'un arbre d'où se peut tirer la *kaṇṇikâ*. Évidemment l'arbre appelé कर्णिकार était considéré comme particulièrement impropre à cet usage.

Ligne 8. — Le mètre semble exiger les formes इच्छेन्ति et कामन्ति, c'est-à-dire l'inverse de ce que réclame la grammaire.

Page 484, ligne 4. — Telle qu'elle est transmise par les mss., cette stance m'est inintelligible. Je proposerais de lire :

तं न धर्मं कथयाधं यन्ते अप्यापहितं पुरा ।
तथैव धर्मं स्मरमाणो न मे शक्तिस्तुमिच्छसि ॥

Cependant ces corrections m'ont paru trop incertaines pour être directement introduites dans le texte.

Ligne 7. — Pour मथउयित्वा c'est, je pense, सन्धयित्वा ou स्थउयित्वा qu'il faudrait rétablir.

Page 485, ligne 17. — Les fréquentes répétitions du mot ne permettent guère de douter que धारयन्ति ne soit ici employé dans le sens de «retenir, assiéger».

Page 486, ligne 4. — J'admets un dénominatif भस्मायति signifiant : «réduire en cendres». — Relativement à एडूका qui désigne clairement ici un monument religieux d'un caractère funéraire, cf. l'emploi assez différent du mot (I, 190, 15). La signification générique commune aux deux passages est peut-être celle de *tour* ou *petit édifice*.

Ligne 16. — Cette phrase me laisse très perplexe. Il semble certain qu'elle contient l'antithèse अहं ते — त्वं मम : कुर्यात् serait incorrect et ferait fonction de la 2ᵉ per-

somme; la chose n'est pas pour nous étonner, et à conserver मद् de C on ne gagnerait rien; il faudrait admettre que कुर्यात् représente la 1re personne. Si l'on prend d'autre part कीदृ dans le sens du passé, comme nous avons vu l'optatif souvent employé, on arrive — péniblement, je le reconnais — à cette traduction : «En t'aimant je t'ai, paraît-il (Kuça parle ironiquement), fait une grande injure; que médites-tu contre moi (en retour)?» Kuça prendrait pour un piège les confidences de Sudarçanâ.

Page 487, ligne 8. — J'ai corrigé ici en me fondant sur l'analogie de la répétition ultérieure.

Page 489, ligne 3. — प्रवसानेन ne me satisfait guère; il nous faut un mot qui fasse antithèse à अन्तर्मार्गे. Admettra-t-on que प्रवसाने ou प्रवसानेन puisse, par l'intermédiaire des notions de *fin*, *limite*, signifier «au dehors»? Je ne le pense pas. Je songerais plutôt à lire आहेन.

Page 490, ligne 19. — J'ai éliminé सुवर्ण qui ne s'explique pas et qui a pu être introduit par erreur à cause du voisinage du mot dans la ligne précédente. On pourrait aussi lire सुप्रहसन्ती.

Page 491, ligne 16. — Les mots गो दानि वस sont sûrement corrompus. La correction que j'en ai proposée गोपानस्य, me paraît très vraisemblable.

Page 492, ligne 13. — यावत्, comme serait येन, dans le sens de «afin que...».

TABLE

DU DEUXIÈME VOLUME.


CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
New Delhi

See vol I

